METAMORPHOSEON
PVB. OVIDII NASONIS
LIBRI XV.

RAPHAELIS REGII VOLTERRANI LVCVLENTISsima explanatio, cum nouis [redacted] Viri eruditissimi additionibus.

LACTANTII PLACIDI IN SINGVLAS FABVLAS ARGVMENTA.

[redacted]

ERVDITISSIMORVM VIRORVM IACOBI PHANENSIS, *Cœlij Rhodigini, Ioan. Baptistæ Egnatij, Henrici Glareani, & Giberti Longolij in pleraque omnia loca difficiliora annotationes nuper editæ.*

INDEX OMNIVM FABVLARVM, QVAE SINGVLIS LIBRIS CONTINENTVR.

QVAE QVI LEGET, FACILE, QVANTVM IN IIS *emendandis studium sit adhibitum, intelliget.*

VENETIIS ANNO M. D. XLIX.

CLARISS. VIRO IACOBO SPIEGIELLIO IVR. VTR. DOCTORI &c. CONSILIARIO REGIO, IACOBVS MICYLVS S.

EDidi ante annos complures, Clarifs. Spiegelli, Annotationes quasdam in Genealogias Boccatii, eo quidem tum consilio, ut quæ uir ille in his nostris studiis alioquin diligenter ac multum uersatus, siue temporum suorum iniquitate, siue etiam scriptorum penuria, prosequi minus potuisset, ea ipse ex Græcorum commentariis supplerem, aut latius saltem explicarem. Cum enim uiderem, non poetarum modo, sed & aliorum quorundam ueterum scripta, sine fabularis istius historiæ cognitione, intelligi satis, aut recte non posse, operæpretium facturum me putabam, si quæ ipse hactenus longo usu, neque paruo labore aut studio collegissem, ea quasi quendam ἔρανον in commune conferrem ueterumq; authorum, præcipue autem poetarum, studiosis impartirem. Qua quidem in re quantum aliis profuisse uidear, nescio, illud utiq; non dubito, nostra hac opera, nostroq; labore quosdam fretos, alacriore aliquanto animo ad poetarum lectionem accessisse. Cæterum quia ad eandem rem illam, multorum utriusq; linguæ diuersos ac uarios commentarios euoluere, ac perlustrare necesse haberem, accidit interea ut non ea tantum, quæ proposito argumento conducerent, sed & alia quædam Poetarum cognitioni non incommoda, aut aliena obseruarem. Inter quæ & talia nonnulla fuere, ex quibus Ouidii loca non pauca, præsertim quæ in Metamorphosib. illius obscura & inexplicata hactenus iacuere, aliquanto clariora fieri atque illustrari posse uiderentur. Proinde cum amicus noster summus ac uetustissimus Ioan. Heruagius, ad reliquos bibliothecæ suæ authores, quos ille diuerso ab aliorum moribus more, antiquos ferè, eosq; etiam utilissimos subinde typis suis interpolare, atque in lucem mittere solet, Ouidii quoque poemata additurus esset, eaq; de re à me contenderet, siquid haberem, quod uel ad commendationem, uel ad interpretationem authoris illius aliquo modo pertineret, id sibi ut communicarem, non potui hominis amicissimi precibus ac postulationi quicquam denegare. Præsertim cum hæc res eidem illi instituto consilioq; nostro, cuius gratia superiorem operam in Boccacio sumpsissem, inseruire uideretur. Nam ut hoc, quod alii de Ouidio multis paginis agunt, breuiter & quasi uno uerbo complectar. Est hic poeta, in eo præcipue uolumine, quod de Transformationibus composuit, omnium poeticarum historiarum ac rerum, ueluti cella quædam penuaria, aut ut plenius dicam, quasi quoddam Copiæ cornu. Quem siquis unum diligentius paulo memoria atque animo comprehendat, is multorum aliorum instar atque exemplum habebit. Immo ne cæteros quidem unquam satis intelliget, nisi qui huius lectione informatus atque eruditus antea fuerit. Verum enim quia in eundem authorem multorum aliorum commentationes extarent, præcipuam'que in eo quod supra memoraui opere, operam nauasset Raphael quidam Regius cognomento, imprudentiæ ac temeritatis, ut nequid grauius addam, cuiusdam fore arbitratus sum, si quæ alii, suo & illi quidem labore ac studio, inuenissent, ea nostris quasi quibusdam superfœtationibus, elisa atque oppressa uiderentur. Quod igitur apud Homerum Iuppiter alibi fecisse fingitur, ut precantium uotis partem annueret, partem autem negaret, idem ego mihi hoc loco faciendum putaui, uidelicet, ut non totum hunc poetam, neque totum etiam poema illius aliquid explicandum mihi sumerem, sed in parte subsisterem, & ceu duces in bello aliquando solent, certam stationem certum'que locum tuerer. Quamobrem relictis integris iis, quæ à Regio composita atque edita habentur quorum ille pleraque (ut & hanc fidem commentariis illius faciamus) ex Pausania, & Tartheo, seu quisquis alius Apollonii interpres ille fuit, quædam etiam ex Diodoro transsumpsit, ego si qua à me aliunde animaduersa, quæ uel ab illo præterita, aut alias parum satis explicata uiderentur, ea quasi quandam appendicem interpretationibus illius subieci. Non quidem ut hinc iam totum illud opus pro expedito atque explanato haberi uelim. Quis enim hoc præstaret in tanta Græcorum authorum, unde pleraque à latinis translata, penuria ac paucitate? sed tamen, ut ea saltem quæ explicari poterant, pro obscuris & incertis diutius ne iacerent, ad quam quidem rem, neque illud negarim, recentiorum quorundam annotationes interim me adhibuisse, quorum tamen nominibus edendis in hoc abstinui, ne uel gratiam illorum ambiisse uiderer, siquid bene atque utiliter dictum, probassem, aut contra, reprehensionem atque odium eorundem quæsisse, siquid secus ab illis prolatum arguissem. Nam ipse quidem, ut mihi detrahi in his quæ recte facio aut dico, nolim, ita rursus neque dissimulari, siqua perperam, aut minus intellecta pro ueris ac genuinis tradidero, magnopere desiderarim. Sed de nostris institutis ac rebus hactenus. Vt igitur ad te aliquando ueniam, Iacobe Clarissime, quia uero iam olim optaui occasionem aliquam mihi dari, qua uoluntatem erga te meam declarare possem, commodum in mentem mihi uenit, hunc nostrum laborem tibi dedicare, tuo'que sub nomine in uulgus emittere. Non quia tantopere gratificaturum me tibi monere isto tam leui putarem, sed cum turpius nihil sit ingrato, ut hoc uelut indicio, & ceu pignore quodam certo memorem ac gratum me tibi probarem. Ea enim officia in me tua extant, quibus cum Heidelbergæ essemus, plurimis ac maximis me tibi deuinxisti, ut nisi

perpetuo illorum reminiscar, excors atque amens uidear. Atque huius quidem rei cum testem haberem amplifs. Ioan. Locerum, uirum in re medica excellentisfimum, deinde autem & de omni literarum genere plurimum atque optime meritum, anteà quidem apud hunc meminisse illorum satis habebam, propterea quòd honestius putarem, in uulgus ac publice tacere, quàm parum luculente ac splendide de illis dicere. At uero postquam & hunc uirum tantum, paucis abhinc annis mors abstulit, aut uerius terris inuidit, ego quæ apud illum, amicus uidelicet apud amicum, de te absens prædicare solebam, ea nunc corà m, & quasi sub oculis testata tibi relinquere decreui. Neque dubito, quæ tua in cæteris rebus erga omnes penè homines humanitas est, quin uoluntatem atque animum in hac re meum magis, quàm factum ipsum spectaturus sis. Quanquam etiam quod ad argumentum scripti huius attinet, id uero neutiquam tale est, ut te illius pœnitere debeat quandoquidem neque summis principibus in eodem uersari, aliquando parum uisum fuit. Nam de Tiberio Imperatore ita scribit Suetonius, historiæ fabularis notitiam eousque curauisse illum, ut grammaticos interim huiusmodi quæstionibus experiretur. Quæ mater Hecubæ, quod nomen Achilli inter uirgines, & quid Sirenes cantare solitæ fuissent. Quod igitur seuerum ac tetri cum istum, & in cæteris, ut de eodem accepimus, omnia citius quàm iocum aut festiuitatem præ se ferentem, fecisse legimus, in eo nos quoque operam aliquam posuisse, nemo opinor reprehendet, nisi qui promiscue ac pariter unàque ueluti pertica, quod prouerbio dicitur, cuncta huius generis damnanda ac reiicienda existimabit. Huc accedit, quòd & ipse olim in eodem studio eademque, ut ita dicam, palæstra uersatus es. Non quidem ut tu fabulares istas narrationes atque historias persequereris, sed ut ueris ac gestis rebus lucem adderes, & quæ poetarum fictionibus, ac numeris inuoluta ac tecta essent, ea interpretando atque explicando ipse illustrares. Neque ego hoc loco dicam, quantum tibi Richardus ille tuus debeat, quantum Ligurinus, quantum alii item multi, tanta cura, tantaque diligentia à te explicati. Neque etiam hoc nunc addam, quantum ipse nominis ac famæ tibi pepereris, quantamque apud uiros haudquaquam postremos iam olim in hoc genere laudem consecutus sis. Illud magis mirari soleo, te inter tot negotia, quibus regum ac principum aulæ perpetuo distinentur atque agitantur, tantum in te laboris atque oneris suscipere potuisse. Nam ut alii aliis, sed singuli tamen singulis negotiis ac rebus alicubi fortasfis præesse rectè possunt, ita contra haudquaquam facile, neque cuiusuis hominis est, tam diuersis ac uariis studiis, pariter eodemque modo uacare posse. Atque ad hanc ingenii facultatem, aut ut uerius dicam, felicitatem, non modo natura, aut uis tua, quæ tamen eadem in te summa semper fuit, adiuuisse, sed & domestica exempla, ipsaque adeo patria tua excitasse te uidetur. Cui enim non notus auunculus ille tuus Vuinphelingus? aut quis nescit quanto idem ille studio ad literas prouehendas rudi adhuc & impolito illorum seculo progressus fuerit? Deinde autem cui non aliquando Maii nomen auditum? quem tecum ex eadem matre natum, eadem domus, iisdem studiis, uelut auitis ac familiaribus quibusdam sacris initiauit. Atque ut te imperat. Maiestas aliquando, ita illum Regis aula iam pridem consiliis atque arcanis suis præfectum uelit. Vt interim taceam Arnoldum, Rhenanum, Sapidum, Schurerum, aliosque summos atque doctissimos uiros, qui omnes ex eadem patria, eademque urbe non minus multi, quàm olim ex equo Troiano duces præclari ac memorabiles prodierunt. Quare cum ad hæc studia non factus modò, sed natus, non usu aut exercitatione tantum prouectus, sed iam inde à maioribus tuis procreatus, hanc uelut hæreditariam quandam possesfionem acceperis, nihil equidem alienum, aut ingratum uideri tibi existimo, quicquid huius generis à quoquam ad te proficiscetur. Quid enim homini docto, & inter ipsas Musas uelut educato, magis peculiare ac proprium censeri debet, quàm idipsumquod ex literis natum adeo, atque acceptum sit? Facis igitur pristinæ atque agnatæ humanitati tuæ consentaneum, si patiaris nostras has commentationes, tuo sub nomine in uulgus commendari. Ac ut cætera pleraque fauore constant, ita nos quoque ad similes posthac labores suscipiendos alacriores ipse reddes, si eam de te significationem dederis, ut hunc qualemcunque laborem nostrum quem in præsentia offerendum tibi duximus, non omnino ingratum aut etiam molestum fuisse tibi uideamus. Vale. Francoforto, ad X. Calend. Feb. Anno Christi domini nostri. M D X L I I I.

RAPHAEL REGIVS PHILIPPO CYVLANO MAIORI Agrienſis ecclesiæ Præpoſito, Ab Vngariæ rege ad Venetiarum Principem Oratori, felicitatem.

APelles ille Cous, qui omnes ante, ac poſt ſe genitos, ut in naturali hiſtoria Plinius narrat, pingẽdi arte ſuperauit. Magnoq; Alexãdro gratus adeo fuit ut ſe ab alio pingi, uel edicto uetuerit, abſoluta opera proponere ante pergulã ſolebat, & ſiquid uitii à quoquã in eis notaretur, latẽs auſcultare, plus fidei uulgi iudicio adhibens q̃ ſuo. Is igitur cũ à ſutore neſcio quid in crepidis reprehẽſum emẽdaſſet, atq; poſtero die circa crus eundẽ pridianæ correptionis caſtigatione tumide cauillari animaduertiſſet, è pergula caput proferens, ne ſupra crepidam ſutor aſcenderet, non immerito prohibuit. Hac mihi lepidiſſima pictorum eminentiſſimi conſuetudine delectato, cum & alia quædam opuſcula, & in Ouidii Metamorphoſin breues ſanè enarrationes, quas adoleſcens compoſueram, paucis ante annis emiſiſſem, nonnihil ſubauſcultare libuit, quid de illis ſentirent ſtudioſi. Ac eruditorum quidem iudicio comprobatæ, quorundam ſutorum ac potius ueteramentariorum calumnias effugere non potuerunt, qui uel ea quæ minus percipiunt, uel quæ iam mihi quoque fuerunt emendata, carpere nunquam ceſſant. Neque enim diffiteor me & in quibuſdam lapſum fuiſſe. Homines enim ſumus, & nonnulla quoque cum opus edidi ignoraſſe, quorum quidem pleraque ut poſtea ex uaria ſcriptorum & Græcorum & Latinorum lectione percepta correxi, ſic paucula quædam nondum inuenire quiui, ut in ipſis quoque enarrationibus ſum teſtatus. Quod quidem ingenue fateri eo minus me pudet, quod ex Quintiliani ſententia inter grammatici uirtutes habetur fabularum aliquid ignorare, & ſuperfluus in ſtudiis longior eſſet labor, ſi non daretur præteritis inuenire meliora. Poſteaquam autem Enarrationes noſtræ uulgatæ ſunt, complures, cum alios authores Græcos, tum Pauſaniam poeticarum hiſtoriarum diligentiſſimum expoſitorem perlegi, ex quibus & multa prius editis enarrationibus adieci, & quædam quæ minus recta uidebantur, facile correxi, præſtantiſſimorum authorum ueſtigia ſecutus. Nam & Hippocrates, & Cicero, & Quintilianus, & diuus Auguſtinus, & plerique alii præclare feciſſe uidentur, quod errores quoſdam ſuos, ne poſteri in eoſdem inciderent, ingenue damnarunt. Homines enim ſeſe eſſe meminerunt, qui multo plura ignorant, quàm ullo unquam tempore percipere poſſint. Quare tantum abeſt ut ab iſtis alienorum operum obtrectatoribus à ſcribendo deterrear, ut eo magis magiſq; in dies accendar, quod nos quoque nonnihil ſtudiis contuliſſe uidemur. Nam Ouidii Metamorphoſis, præclarum in primis opus, poſteaquam enarrationibus noſtris fuit illuſtrata, ſic, ubicunque Romana eſt in uſu lingua lectitatur, ut in quinquaginta millia exemplarium, & amplius iam dicantur fuiſſe deſcripta cum antea uix à quoquam propter fœdas deprauationes ac obſcuriores locos in manus ſumeretur. Quo autem maiore in uſu habetur, eo mihi honeſtior hic caſtigationes noſtras adiiciendi uiſus eſt labor. Nam ea quæ frugifera ſunt, nullo unquam tempore ſatis excoli poſſunt. Hanc uero lucubrationem atque recognitionem noſtram, ut ibi dicarem, tuoq; acerrimo iudicio ſubiicerem, cum aliæ diuinæ uirtutes tuæ, tum excellens doctrina & ſummus literarum ac eloquentiæ in primis amor effecit. Ea nanque à teneris usque annis laudatarum artium iecisti fundamenta, ita Bononiæ te Philippo Beroaldo eruditiſmo facundiſſimoq; humaniorum ſtudiorum profeſſori excolendum tradidiſti, ut in primis doctus & diſertus in patriam repetaris. Id uero cum ſapientiſſimus Pannoniarum rex Vuladislaus facile animaduertiſſet, ſimulq; te ſingulari & prudentia, & fide, & conſtantia, & integritate, & continentia, & benignitate, & pietate, & religione præditum eſſe perſpexiſſet, primum à ſecretis delegit, deinde opulentiſſima præpoſitura honorauit, & ad inclytum Venetiarum principem grauiſſimumq; Senatum, te oratorem ſæpius iam legauit. Qua quidem in legatione adeo prudenter, adeo modeſte, adeo grauiter, adeo benigne, adeo ſplendide te geris, ut omnium oculos in te conuertas, omnes denique ad te amandum colendumq; pellicias. Me certe tua ſingulari humanitate ita cepiſti, ut te non felicitate modo, uerum immortalitate quoque digniſſimum eſſe exiſtimem. Illa uero ſi te donare poſſem, nullum equidem quamuis magnum laborem recuſarem. quod autem poſſum, hanc lucubratiunculam noſtram tibi dicaui, quo nomen tuum unà cum Ouidii Metamorphoſi per totum orbem chriſtianum ubicunque latinus auditur ſermo, celebretur, atque lectitetur. Sed ne ſine appendice hæc epiſtola ſcripta eſſe uideatur, breuiſſimam eorum ſubiiciamus apologiam, quæ iſti in aliena opera lynceis, ut aiunt, oculis inquirentes, in ſuis autem cæcutientes reprehenderunt, quo & ipſos ſuorum errorum pudeat, nec alii in eosdem deducantur. Vale eximium humanitatis & religionis chriſtianæ ornamentum.

Venetiis VIII. Calend. Iun. M D XIII.

APOLOGIA RAPHAELIS REGII CONTRA QVOSDAM CAVILLATORES PRIMI LIBRI.

Quod igitur primum quidam cauillantur contendentes non Metamorphoseos, sed Metamorphoseon opus inscribi debere, ne refellendũ quidẽ uidetur, cũ omnia & uetusta & noua exẽplaria, in quibus Metamorphoseos legitur, manifestum faciant omnibus recto sanoq; iudicio præditis Metamorphosin unitatis numero ab Ouidio fuisse inscriptã. At multi Metamorphoseon scriptores Græci fuerunt. Quasi uero quisquam id neget, ac non cuique, uel leuiter Græcis literis imbuto, paßim legere sit saltẽ apud Stephanum, authores quosdam citari in primo uel secundo Metamorphoseon. Sed Ouidius unam istam obseruationem neglexit, totumq; opus in quo transmutationes describuntur, non aliter Metamorphosin inscripsit, quàm Sallustius historiam, Virgilius culicem, Quintilianus institutionem oratoriam, & Plinius naturalem historiam. Id uero Quintiliani quoque nostri authoritate facile comprobatur, qui in quarto institutionis oratoriæ uolumine ita scribit. Illa uero frigida & puerilis est in scholis affectatio, ut ipse transitus efficiat aliquam utique sententiam, & huius uelut præstigiæ plausum petat, ut Ouidius lasciuire in Metamorphosi solet, quem tamen excusare neceßitas potest, res diuersißimas in speciem unius corporis colligentem. Quidquod Ouidius ipse alibi id approbare uidetur, cum inquit. Sunt quoque mutatæ ter quinque uolumina formæ. Ac si diceret Metamorphoseos. Nam Metamorphosis ad uerbum, formæ mutatio interpretatur.

Tertia post illam successit Aenea proles. Tametsi succeßit quoque legi poßit, ut sequens diphthongus soluatur, successerat tamẽ ut in uetusto scriptũ est exẽplari, magis mihi probatur. Id quod ab istis in alienos libros ingeniosis nõdũ est animaduersum.

Ingentes animos, dignas Ioue concipit iras. Quidam hunc uersum ita inuertunt, ut legant non animos, sed animo hac copula et apposita, cum & uetusta exemplaria animos habeant, non solum noua, & nisi animos legamus, à Pleonasmo defendi non poßit hic sensus. Qui ut in soluta oratiõe est fugiẽdus, sic in uersũ, nisi necessario, nõ est admittẽdus. Quare animos tuemur eẽ legẽdũ.

Inueniunt, & in his quædam modo cœpta per ipsum nascendi spatium, isti quidem admonent, nata in quibusdam exemplaribus legi, sed utrum nata an cœpta legendum sit, mirum agunt silentium, perinde atque si id iudicatu difficillimum foret. Nos uero & ex sensu & uetusto exemplari cœpta in nata mutauimus. ac ita Ouidium scripsisse contendimus.

Consitaq; arboribus Lycæa reliquerat arua. Tum ex Pausania, tum ex uetusto exemplari nos quoque Lyncea & correximus & exposuimus.

Talia dicenti stellatus summouet Argus. Dicentem quidam inuertunt & saniorem lectionem esse aiunt. Nos uero ita dicenti adhæremus, ut dicentem penitus à candido poetæ sensu abhorrere sentiamus, cum præsertim uetustum exemplar nostræ sententiæ astipuletur, quamuis non dicenti sed quærenti in eo legatur.

Talia uerba refert. tibi nubere nympha uolẽtis. Votis cede Dei, restabat plura referre. Sic quidẽ ferè in uulgatis legitur exẽplaribus, ac ego quoque sic ante & legi & exposui, neque censores isti ex suis codicibus uetustis mẽdum fœdißimũ annotarũt, quo duo illi uersus ita inquinãtur, ut ab ineptijs poeta eminentißimus defendi non poßit. Nos uero ex punctis duobus hemestichijs nuper eas ita sustulimus, ut hunc locum pristino candori restituisse uideamur, sed non sine uetusti exemplaris astipulatione, in quo ita scriptum est. Talia uerba refert, restabat uerba referre.

Quos potuit solos tẽdẽs ad sydera uultus. Id quod isti quoque uiderũt. ex uetusto exẽplari nostro tollẽs legẽdum esse præcepimus.

Secundi Libri.

Nec positas uariare comas. Decipiuntur, qui positu, non positas putant esse legendum, cum & in uetustis exemplaribus positas scriptum esse uideamus, nec positu uarientur comæ. Sed aut insertis floribus, aut reticulo aut uitta uersicolore.

Vna moras quærit dubitanti adempta est. Quidam eructanti, quod ne Latinum quidem est uerbum, Neque enim cunctor sed contor recte scribitur, in uetustis codicibus suis melius legi autem. Ego uero dubitanti ab Ouidio scriptum esse contenderim, & ita in uetusto legitur exemplari.

Mẽs antiqua manet facta quoq; mãsit in ursa. Tamẽ loco illius uerbi manet et nos reposuimus, ut est in antiquo codice scriptũ.

Est uero cur quis Iunonem lædere nolit. Qui censent castigatius legi in uetustis codicibus, Est aliquid cur quis, falluntur in re apertißima, non animaduertentes. Illam indignatæ Iunonis ironiam perire, si aliquid legatur. Quare antiqui illi codices qui ab istis citantur et deprauati sunt, & indigni, quibus quicquam fidei adhibeatur. In meo quidem. Est uero cur quis rectißime legitur, nec aliter quàm poeta scribit.

Seruãdã dederat, sed inconfessa quid esset. Tametsi hic uersus monosyllabæ illius particulæ sed ratione põt à trochæo defendi, ego tamen ex uetusto exemplari ita correxi, sed inconfessa quid esset. Quidam uero audaciores ex crebro inuertunt. Sed non confessa quid esset. Qua compositione nihil asperius fingi potest.

Timidas uocat una sorores.

Aglauros, nodosq; manu diducit & intus. Varie quidem ab authoribus Græcis huius puellæ nomen scribitur. Nam Pausanias in Atticæ descriptione, nisi mendum inest. Aglauron ut Latini illam uocat. Alij uero Græci, quos quidem ego uiderim, Agraulon. Itaque correxi, quãuis Hellanicum qui in eruditionis ostentationem à quibusdã citatur cum nusquã extet nõdũ legerim.

Tertij libri.

Fortunamq; dies habuit satis. Quãuis fortunam in omnibus legatur exemplaribus, & recte quidem legatur, in sciolis tamen quibusdam probabilior uidetur lectio, fortunæq; dies habuit satis.

Excipiunt laticem Nipheq; Hyaleq; Rhanisq;. Quidam non inuenientes quid carpant, quæ recta sunt, impudentißime deprauant. Cum enim mihi Niphe & scriptum sit, & expositum, isti non Niphe sed Nephele aiunt esse legendum, cum Niphe in exemplaribus nostris emendate legatur.

Ille etiam matri cum brachia tendere uellet. Hunc uersum nos quoque ex uetusto exemplari ascripsimus.

Quarti

Stagna Palæstini credunt mutasse figura. Vt in emendato codice legitur, coluisse correximus.

Te quoque nunc adamas. quondam fidissime paruo Celme Ioui. Celme in uetusto exemplari castigate legitur: neque Celmi ut quidam putant, est legendum.

Largoq; satos Curetas ab imbri. Cum in omnibus exemplaribus ita legatur, nescio qua ratione quidam moti nouam inuexerint lectionem. Tactaq; satos Cureta ab Ida. Nam & si Stesimbrotus extaret, qui nimium ambitiose citatur? non continuo tamen poetæ uersus fuerat mutandus, cum perquam uariæ priscorum poetarum de istiusmodi fabulis fuerint opiniones.

Quinti Libri.

Atria complentur nec coniugalia festa. Connubialia quidam inepte scribunt. Nos coniugalia tuemur.

Legit nec posuit studiosus altera casses. Quamuis recte legatur: quidam tamen corrupte legi fingit, ac deinde corrigit, nec aliter quàm in nostris exemplaribus est scriptum.

Sexti Libri.

Memnosynen pastor. Varius Deolida serpens. Et ex uetusto exemplari & ex secundo Eusebii de præparatione Euangelica lib. asserui Deoida elisa .l. littera esse scribendum. Quam emendationem à doctis uiris in suis operibus approbari uel eorum scriptorum, qui nusquam inueniuntur, authoritate nuper animaduerti.

Gignis & Aloidas. Aries Bisaspida fallis. Hunc uersum quidam corrūpunt se corrigere putantes. Censent enim Aeoloidas esse legendum, nec animaduerterunt in uetustioribus libris citra illam & copulam. Gignis Aloidas scriptum esse. Quo quidem modo si legatur, nec syllaba claudicabit, nec historia quamuis ex alijs nondum examussim percepta, repugnabit. Pascere crudelis nostro latona dolore.

Pascere ait, satiaq; meo tua pectora luctu. Corq; ferum satia. dixit per funera septem.

Efferor. In uetusto exemplari sic descripti sunt hi uersus præterquam quod satura secundo in loco scriptum est. Corq; ferum satura. Quod si minus limati esse uidentur, meminerimus opus ab authore suo non fuisse castigatum, eoq; nihil temere mutādum. Stabant cum uestibus atris.

Ante toros fratrum. Quidam hunc quoque locum deprauant, putantes magis rogos quàm toros esse legendum, cum toros ita exigat sensus, ut rogos nullos prorsus modo agnoscat. Nondum enim rogi fuerant extructi & unus omnibus satis esse poterat.

Septimi Libri.

Ophias effugit natorum uulnera Iambe. Combe legendum esse argumento sunt uetusta exemplaria, quamuis ab eo qui Metamorphosin in græcam uertit linguam Iambe legatur.

Isse sub Asopidos quondam amplexus Aeginæ. Castigate legitur hic uersus in antiquo exemplari hoc modo. Isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim. Copula detrahitur canibus, quos illa frequentes.

Effugit, & cœtum non segnior alite ludit. Alter horum uersuum à quibusdam corripitur, ne paucā notasse uideantur. Neque enim effudit, ut fingitur. Sed effugit legitur. Prior autem deprauatus nihil corrigitur. Nam sequentes, ut est in uetusto exemplari, non frequentes sensus expóscit. Octaui Libri.

Actorideq; parens. Nisi in uetusto exemplari hoc modo esse scriptum facile eorum sequerer opinionem, qui aiunt parens legendum esse, ut Mænetius & irus fratres intelligantur Actoris filij.

Emicat ex oculis. Spirat quoque pectore flammas. Emendate in uetusto codice. Non lux micat, ut quidam aiunt, esse scriptum. Sed micat legitur & flamma, ut tam ex oculis quàm ex ore flammam emisisse aper uideatur. Nam de matre manus diri sibi conscia facti.

Exegit pœnas acto per uiscera ferro. Cū hi duo uersus non in uetustis modo, sed nouis quoque exēplaribus rectissime legātur, nescio quare moti quidam priorem fœdissime deprauantes immutarint hoc pacto. Nā mater manibus diri sibi conscia facti. Qui uero subijcitur uersus nihilominus deprauantur.

Cōtremuit genitumq; dedit decidua quercus. Quibusdā magis placet ut Dodonia quàm decidua legatur propter uerbi, ut aiūt, insolentiam. Quasi uero incædua sylua eleganter dicitur, sic decidua recte nō cōponatur. Neque tamen inficior in uetusto codice, nō decidua, sed de uulnere scriptū esse. Quæ lectio mihi maxime probādā uidetur. Et pariter frōdes pariter pallascere glādes

Cœpere & longi pallorem ducere rami. Auidi nouitatis quidam alterum quoque horum uersuum recte & in nouis & in ueteribus libris scriptum inuertere nihil dubitant legentes. Et longi sudore madescere rami. Quo nihil putidius mihi esse uidetur.

Editus & medio sonus est de robore talis. Cum in uetustis quoque exemplaribus, non solum in nouis, ita describatur hic uersus, ut nullo uitio inquinetur uereor ne isti de suis cerebris potius quam ueteribus libris depromant, non correctiones, sed corruptiones. Ita nanque aiunt esse legendum eum: sonus auditur medio de robore talis.

Non tamen idcirco ferrū Dryopeius illa. Triopeius à Triopa Erisichthonis patre legitur à quibusdam; etsi in uetustis quoq; exemplaribus Dryopeius recte scriptum sit quo quidem nomine & barbarus significatur Erisichthon et à religione alienus. Denique hoc loco Dryopeius sic uocatur, ut paulopost Thessalus appellatur.

Noni Libri.

Dat munus raptæ uelut iritamen amoris. Adeo cupidi sunt quidam mutationum, ut quamuis in hoc uersu nihil mutent præter quàm quod irritamen per duplex r imperite scribunt, se tamen aliquid immutasse putent, dicentes sic melius legi. Dat munus raptæ uelut irritamen amoris, ut amatorium designet.

Excedam tectis? an sic nihil amplius obstem? Versus hic sensa adeo candida perspicuaq; complectitur, ut nihil immutatione indigere, uideatur. Quidam tamen ipsum in deterius mutant legentes. Ac si nihil amplius optem.

Fœmineusq; dolor uulgata pellice testor, Ex uetusto exemplari & nos pro uulgata reposuimus iugulata & tester.

Laberis Oebalide. Qui affectant, ut multa uidisse uideantur; in fœdißimos interim errores labi uel hinc constat, quod quidã ut ostentent se Lucianum legisse, aiunt & hic Oebadide, et apud Martialem Oebadius esse legendum, quod ex Luciani sententia Oebades Hyacinthi fuerit pater. Quasi uero secutus sit Naso Martialem, euius auia nondum erat nata. Sed tanti est iactare uulgo se in alienis operibus multa notasse. Atque utinam pro te uitam tecumq; liceret.

Reddere quod quoniam fatali lege tenemur. Quod ante mutare non sum ausus, lecto exemplari uetusto non tenemur, sed uetamur monui esse legendum.

Vsque genu uestem rictu succincta Dianæ. Recte in antiquo codice scriptum est: Nuda genu, itaque correximus.

Vndecimi Libri.

Dumq; ubi sunt digiti, dum pes ubi petit & ungues. Quærit etiam si uetustus codex non astipuletur, legendum esse constat, ne tribrachus in heroico uersu quintam occupet sedem, si petit legatur.

Duodecimi libri.

Nescius assumptis Priamus pater Aesacon alis uiuere. Ne dubitandum quidem fuerat, utrum Aesacon an Aesalon scripserit Ouidius; cum & Græci & Latini Aesacon legant. Quidam tamen hoc quoque in dubium reuocant.

Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta uolucris. Labuntur & fœdissime quidem qui hunc uersum aliter, atque est in uetustis quoque exemplaribus scriptum legunt. Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum. Quasi uero illam auẽ semel tantum Nestor uiderit, & quod isti aiunt, Cænea in auem non ante uisam mutatum fuisse, ex priore uersus parte lucidissime non colligatur. Quòd si ista admitteretur depranatio, sibiipsi Ouidius repugnaret. Id quod quæ subijciuntur à poeta, ita declarant, Cæneum in aquilã conuersum, quãuis id me alibi legisse non meminerim. Sed cui Ouidij authoritas satis non est, eum ualere sinamus.

Tertijdecimi Libri.

Expilatq; genis oculos. Qui putant omnino expellit esse legendum, ij mihi neque ueteris scripturæ, neque naturæ fœmineæ ullam habuiße rationem uidentur. Nam & in antiquis codicibus expilat scriptum est; quod quidem uerbum tam infirmitati fœmineæ conuenit, quàm illud expellit repugnat. Acubus enim Hecuba Polymestori oculos eruisse fertur. Quare expilat ut fuit ab Ouid. scriptum, ita prorsus est legendum.

E quibus imbriferos uersa est Pachinos ad Austros. Illud est uerbum, librariorum imperitia transpositum in suum locum reposuimus, ut legatur, è quibus imbriferos est uersa Pachinos ad Austros.

Vt uix circumeant distentum cruribus uber. Sunt quibus uerior lectio uideatur sustineant quàm circumeant. Sed in hoc quoque falluntur. Nam circumeant ita sensui quoque conuenit, ut & Ouidium ita scripsisse, nec aliter in fidelioribus exemplaribus legi contendamus.

Quartidecimi Libri.

Naufragumq; fretum. I uocali ascripta nauifragum legendum esse notius est, quàm ut sit admonendum.

Quintidecimi Libri.

Sic exhortari, sortemq; euoluere fati. Seriem ex uetusto codice reposuimus. Quod uero quidam iactat se inseruisse hunc uersum. Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atridæ, liquido falsum est, cũ in omnibus quæ ego uiderim exẽplaribus sit descriptus

Flumina prosiliunt, aut excæcata residunt. Qui ex uetere scriptura, quæ aut nulla est, aut certe corrupta, legunt exiccata, nõ animaduertunt, se ijs quæ à poeta inferuntur repugnare. Nam quæ subijciuntur flumina nequaquam exiccantur; cum iterum exilire dicantur.

Indicij ne metu magis offensa ne repulsa.

Arguit immeritumq; pater proiecit ab urbe. Quamuis in quibusdam exemplaribus scriptum sit. Indicij ne metu magis offensa ne repulsa Damnauit, meritumq; nihil pater eijcit urbe. Tamen cum idem sensus colligatur, utrocunque modo legatur, nihil existimaui esse immutandum. Cum utro modo scripserit Ouid. per quàm difficile sit diuinatu, & utroque modo forsitan scriptum reliquerit. Neque enim opus emendauit.

Finiat Ausoniæ, certant adicere sortes. In uetusto exemplari meo addicere scriptum est per duplex d. sicq; esse legendum potius, quam quo modo quidam putant, Certant ita dicere sortes, facile contenderim, ut loco suo copiosius exposuimus.

LIBRI PRIMI METAMORPHOSEOS.

Chaos in quatuor elemēta Cœlum, & terram quinque distingui zonis.
Quatuor uentorum regiones.
Hominis origo.
Quatuor ætatum descriptio.
Gigātum sanguis in homines crudeles.
Lycaon in lupum.
Lactei circuli descriptio.
Iouis oratio.
Diluuij descriptio.
Lapides in homines.
Terra in uarias animalium figuras.
Pythonis serpentis cædes.
Pythia ludi.
Cupidinis sagittarum descript.
Daphne in laurum.
Tempe descriptio.
Io in uaccam.
Argi oculi in caudam pauonis.
Syrinx nympha in calamum.
Io uacca in humanam formam.
Phaetontis Epaphiq; contentio.

LIBRI II.

Regiæ solis descriptio.
Quatuor anni partes.
Solis currus descriptio.
Equorum solis nomina.
Terræ incendium.
Telluris querelæ.
Phaetontis casus.
Heliades in populos
Cygnus rex Lygurum in olorē
Calisto Lycaonis filia in ursam
Arcas cum Calisto matre in sydera.
Coruus ex candido niger.
Coronis in cornicem.
Erichthon sine matre natus.
Nictimene in noctuam.
Ocyroe Chironis filia in equam
Apollo in pastorem.
Battus in lapidem indicem.
Agraulos Cecropis filia in saxum.
Inuidiæ domus descriptio.
Inuidiæ effictio.
Iupiter in Taurum.
Europa ex Phœnicia in Cretam auecta.

LIBRI III.

Draconis dentes in uiros armatos.
Cadmus Bœotiæ conditor.
Actæon in ceruum.
Bacchus ex Semele Cadmi filia
Iuno in anum.
Bacchi educatio
Tiresias in fœminam.
Tiresias in marem.
Narcissus in florem.
Echo in uocem.
Tyrrheni nautæ in delphinos
Bacchus in puerum.
Penthei descriptio.

LIBRI IIII.

Bacchi nomina.
Dercetis Babylonia in piscem.
Semiramis in columbam.
Nais in piscem.
Mora ex albis nigra Pirami & Thisbes sanguine effecta.
Veneris cum Marte adulterium
Leucothoe in thuris arborem.
Clytiæ in heliotro. herbam
Daphnis Ideus in saxum.
Scython in fœminam.
Celmus puer in adamantem.
Crocos cum Smilace in flores.
Salmacidis fontis natura.
Hermaphroditus cum Salmacide nympha copulatus.
Mineides in uespertiliones.
Ino Athamantis uxor in deam.
Viæ ad inferos descriptio.
Iuno ad inferos.
Melicerta in deum marinum.
Comites Inus in saxa & aues
Cadmus cum uxore in anguem
Iupiter in aurum.
Persei gesta.
Guttæ sanguinis Medusæ capitis in serpentes.
Atlas in montem.
Andromeda ceto exposita.
Virgulta in coralia.
Andromedæ Perseiq; nuptiæ
Pegasus equus alatus e sanguine Medusæ.
Medusæ capilli in serpentes.

LIBRI V.

Cephenei Perseum oppugnantes in saxa.
Cephenum tumultus descriptio.
Phineus Cephei frater in statuam.
Prœtus in lapidem.
Polydectes in saxum.
Hippocrenes fontis descriptio.
Pyrenei sacrilegium.
Musæ in aues.
Pierides in picas.
Giganthomachiæ descriptio.
Iupiter in arietem.
Apollo in coruum
Bacchus in caprum.
Diana in felem.
Iuno in uaccam.
Venus in piscem.
Mercurius in Ibim.
Cereris laudes.
Proserpinæ raptus
Pergusæ lacus descriptio.
Cyane nympha in stagnum.
Puer temerarius in stellionem.
Arethusa nympha in fontem.
Ascalaphus in bubonem.
Sirenes in aues.
Lyncus rex Scytharum in lyncem feram.

LIBRI VI.

Arachne in araneam.
Arachnes cum Pallade certamen.
Pallas in Vetulam.
Telarum Palladis Arachnesq; descriptio.
Hemus & Rodope in montes.
Pygmæa in gruem.
Antigone in ciconiam.
Cynaræ filiæ in saxa.
Iupiter in taurum.
Iupiter in aquilam.
Iupiter in cygnum.
Iupiter in satyrum.
Iupiter in amphitryonem.
Iupiter in aurum.
Iupiter in ignem
Iupiter in pastorem.
Iupiter in serpentem.
Neptunus in iuuencum.
Neptunus in Enipeum fluuium.
Neptunus in arietem.
Neptunus in equum.
Neptunus in delphinem.
Apollo in pastorem
Apollo in accipitrem.
Apollo in leonem.
Bacchus in uuam.
Saturnus in equum.
Niobe in marmor.
Niobes filiorum mors.
Amphionis exitus.
Lycij rustici in ranas
Marsias in fluuium.
Eburneus Pelopis humerus
Tereus in upupam.
Progne in hirundinem.
Philomela in lusciniam:
Orythyiæ raptus.
Zetes & Calais alati.

LIBRI VII.

Draconis dentes in homines armatos.
Iasonis in Colchos expeditio
Phinei calamitas
Medeæ amores
Tauri ignem efflantes.
Peruigilis Draconis sopor
Aeson ex sene iuuenis.
Aridus oliuæ ramus in uiridem.
Guttæ aquæ in flores.
Nutrices Bacchi ex uetulis iuuenes.
Aries senio confectus in agnum.
Peliæ cædes.
Cerambus in auem.
Draco in saxum.
Iuuencus in ceruum.
Coæ mulieres cornutæ.
Telchines uisu omnia mutantes.
Hyries filius in cygnum.
Hyrie in lacum.
Combe in auem.
Fungi in homines.
Phineus in auem.
Periphas in auem.
Polyphemonis filia in auem.
Medea ad Aegeum.
Cerberi spuma in aconitum.
Thesei gesta.
Scironis latronis ossa in scopulos.
Minois bellum in Athenienses
Sithonis in monedulam.
Aegina insula quæ & Oenona
Aeaci filij.
Formicæ in homines.
Pestis descriptio.
Cephalus Procris maritus in aliam figuram.
Vulpes & canis in saxa
Procri mors.

LIBRI VIII.

Nisus in halietum auem.
Scylla in Cyrin auem.
Muri uocales.
Labyrinthi cretensis descript.
Ariadnæ corona in sidus.
Dædali uolatus.
Talus puer serræ circiniq; inuẽtor in perdicem.
Dædalus ad Cocalum.
Apri calidonii descriptio.
Atalantæ forma.
Altheæ fratres à Meleagro cæsi.
Stipes in quo Meleagri uita,
Meleagri mors.
Meleagri sorores in aues Meleagridas.
Naiades in Echinadas insulas
Peremele Nympha in insulam
Oppidum in stagnum.
Iupiter cum Mercurio in homines.
Casa in templum
Philemon cum Baucide uxore in arbores.
Proteus in uarias formas.
Metra Erisichthonis filia in uarias figuras.
Erisichthonis impietas.
Famis patria.
Famis descriptio.
Fœdus Erisicthonis exitus.
Achelous in uarias figuras.

LIBRI IX.

Acheloi Herculisq; lucta.
Achelous in anguem.
Achelous in taurum.
Copiæ cornu.
Nessi centauri cædes.
Tunica à Deianira ad Herculẽ missa.
Herculis labores.
Lichas in scopulum.
Hercules in Deum.
Galantis in mustelam.
Dryope in arborem.
Lotos nympha in arborem.
Iolaus senex in iuuenem.
Callirhoes pueri in iuuenes.
Deos quoque fatis obnoxios esse
Miletus Mileti urbis conditor
Byblis Mileti filia in fontem.
Caunus Byblidos frater, Cauni urbis conditor.
Iphis puella in marem.

LIBRI X.

Orphei Euridicesq; nuptiæ.
Orphei ad inferos descensus.
Atys in pinum,
Cyparißus in cupressum.
Orphei carmen.
Iuppiter in aquilam.
Hyacinthus puer in florem.
Hyacinthia festa.
Propetides in saxa.
Cerastæ in tauros.
Statua eburnea in uirginem.
Myrrha Cinyræ filia in arbo.
Adonis in florem.
Hippomenes in leonem.
Atalanta in leænam.
Mynte nympha in mentam.

LIBRI XI.

Serpens in saxum.
Orphei cædes.
Bacchæ Thraciæ in arbores.
Midæ stoliditas.
Contacta à Mida in aurum.
Harena Pactoli in aurum.
Midæ aures in asininas.
Cannæ uocales.
Apollo cum Nept. in homines.
Hæsiones Laomedontis filiæ libe(ratio.
Thetis in uarias formas
Ceyx in auem.
Dædalion in accipitrem.
Lupus in saxum.
Alcyone in auem.
Somni domus descriptio.
Dei somni effictio.
Morpheus in homines.
Phobetor in animalia bruta.
Phantasos in inanimata.
Morpheus in Ceycem.
Aesacus in mergum.

LIBRI XII.

Serpens in saxum.
Iphigenia Agamemnonis filia in ceruam.
Famæ domus descriptio.
Protesilai cædes.
Cygnus puer in auem.
Cœneus in auem.
Cænis puella in marem.
Pirithoi et Hippodamiæ nuptiæ.
Lapitharum Cẽtaurorũq; præl.
Periclymenus Nelei filius in uarias figuras.
Achillis mors.

LIBRI XIII.

Aiax in hyacinthum florem.
Armorum Achillis iudicium.
Aiacis oratio.
Artificiosissima Vlys. oratio.
Hecuba in canem.
Polydori cædes.
Polyxenæ immolatio.
Polymestoris Thraciæ regis excæcatio.
Memnonis cineres in aues.
Aeneæ in Latium nauigatio.
Anij filiæ omnia suo tactu in frumentum, uinum, oleumue conuertentes in columbas.
Duo iuuenes ex rogi fauilla.
Index in saxum.
Sicillæ descriptio.
Scylla in monstrum.
Acis in fluuium.
Polyphemi cantilena
Glaucus in Deum marinum.

LIBRI XIIII.

Scyllæ inguina in canes.
Cercopes in simias.
Sibylla in uocem.
Socij Vlyßis in porcos.
Socij Vlyssis in pristinam formam.
Picus in auem
Pici comites in feras
Canens Pici uxor loci nomen.
Diomedis socij in aues.
Apulus pastor in oleastrum.
Aeneæ naues in nymphas.
Nauis in scopulum.
Ardea in auem.
Aeneas in deum indigetem.
Albani reges.
Vertumnus in uarias figuras
Vertumnus in Vetulam.
Anaxarete puella in saxum.
Vrbis Romæ conditores.
Aquæ frigidæ in calidas.
Romulus in Deum.
Hersilia Romuli uxor in deam horam.

LIBRI XV.

Calculi nigri in albos.
Numa ad Pythagoram.
Pythagoræ dogmata.
Pythagoræ sermo.
Pythagoræ metempsychosis.
Pythagoras in Euphorbum.
Omnium rerum uicissitudinem esse
Annus in quatuor partes.
Quatuor hominis ætates.
Sperma hominis in hominem.
Ex quatuor elementis omnia fieri.
Omnia in quatuor elementa resolui.
Terra in mare.
Mare in terram.
Mira Lyci fluminis natura.
Erasinus fluuius.
Caycus fluuius.
Amasenus fluuius.
Anigrus fluuius.
Hypanis fluuius.
Insulæ in continentem.
Ex continenti insulæ.
Helice Buraq; urbes submersæ.
Ex planicie montes.
Mira aquarum natura.
Crathis & Sybaris fluuij
Salmacidis fontis natura.
Aethiopiæ lacus.
Clitorii fluuii natura.
Lyncestus fluuius.
Arcadiæ lacus.
Ortygia insula ex mobili immobilis.
Symplegades insulæ olim instabiles.
Aetnæ montis incendium.
Homines in aues.
Scythieæ mulieres in naues.
Apes ex uitulis.
Crabrones ex equis.
Scorpius ex cancro.
Tineæ agrestes in papiliones.
Limus in ranas.
Informis caro in ursum.
Apes sine pedibus.
Aues ex oui medio.
Hominis spinæ medulla in anguẽ
Phœnix ex seipso.
Hyenam feram modo marẽ modo fœminam esse.
Mira chamæleontis natura.
Lyncurium ex lyncum urina
Coralium ex molli durum.
Gentium uicissitudines.
Troiæ ruina.
Sparta
Mycenæ.
Athenæ.
Thebæ.
Romæ origo.
Hominem ex anima & corpore constare.
Numæ regnum.
Hippolytus in Virbium.
Egeria Numæ uxor in fontem.
Gleba in puerum.
Hasta Romuli in arborem.
Cippo cornua.
Aesculapius in anguem.
Aesculapius Roma aduectus.
Iulius Cæsar in cometen.
Augusti laudes.
Metamorphoseos commendatio.

FINIS.

AVTHORVM QVI IN HOC OPERE CITANTVR, NOMINA.

Acesiodorus
Acusilius
Agroetas
Androdis
Androtion
Aristocritus
Astynomus
Augustinus.
Baptista Pius.
Calaber
Codrus
Choerilus
Commentaria in Euripidem.
Commentaria in Pindarum
Commentaria in Theocritum.
Commentaria in Apollonium.
Demetrius Scepsius
Diodorus Siculus
Discorides
Dionysius Milesius.
Duris Samius.
Eumelus Poeta
Euphorion
Euripides.
Florus.
Gaza.
Gellius
Gæoponici libri.
Hegasander
Hellanicus
Heraclides Ponticus
Horatius
Herodotus
Hesiodus
Hipperochus Cumanus ciuis
Homerus
Hyginus.
Ibicus
Istrus
Iustinus.
Lactantius.
Liuius.
Macrobius
Mela
Micyllus.
Nicander
Nicocrates.
Palæphatus
Parmenides
Parrhasius
Parthenius
Phanedicus
Philochorus
Pausanias
Planudes
Plinius
Plutarchus
Pollux.
Raphael.
Sceptius Grammaticus
Simonides
Solinus
Sophocles
Statius.
Stephanus
Stesichorus
Strabo.
Trasyllus Mendesius
Tarrhæus
Trogus.
Varro
Vergilius
Vibius Equester
Victruuius
Volaterranus.
Zenodotus.

QVAEDAM DE P. OVIDII VITA.

PVBLIVS Ouidius Naso Sulmoni, quæ urbs est in Pelignis, ut ipse quoque scribit, ex equestri Nasonum familia. Mineruæ Quinquatrijs natus est. XIIII. Calendas Aprileis, Hirtio & Pansa consulibus, qui bello Antoniano apud Mutinã in pugna ceciderunt. Cũ fratre natu maiore, clarißimis & Grammaticis & Rhetoribus Romæ operã dedit, ac ut patri magis obtemperaret, quàm quod illo studio delectaretur, legibus quidẽ incumbere cœpit. Sed cũ pater uita functus esset, ad humaniores musas redijt, celeberrimosq; illorũ tẽporũ poetas sibi conciliauit Aemyliũ Macrum Veronensem, qui de herbis diligẽtißime scripsit, Ponticũ qui Thebaida cõposuit, Propertium Elegiarum, Bassum Iamborum scriptorem, & Horatiũ Flaccũ. Vxores tres duxit, quarũ duas repudiauit, cũ tertia cõiunctissime uixit, ex qua duas etiam filias suscepit. Cũ uero ad Iuliam Augusti filiam sub Corynnæ nomine lasciuas de amoribus Elegias scripsisse deprehensus foret, in exilium, annos quinquaginta natus, ab Augusto ipso fuit eiectus, in Pontoq; relegatus. Vbi cum nouẽ annos tristißime exegißet, uita functus, Tomis, ut Eusebius in Chronicis scribit, fuit sepultus, Tametsi autem & ipse alia quædam iactat tegendi criminis gratia, & plerique aliter putant, illam tamen quam dixi, fuiße exilij causam ex his Sidonij poetæ lepidißimis uersibus aperte demonstratur.

Et te carmina perlibidinosa		*Notum Naso tenet Tomosq; missum.*
Quondam Cæsareæ nimis puellæ,		*Falso nomine subditum Corynnæ.*

Multa nobis fœcunditatis ingenij sui monumenta reliquit, partim in exilio, partim Romæ conscripta, Nam in exilio et de Tristibus, & de Ponto, & in Ibin, & de morte Drusi ad Liuiam consolationem, & duodecim Fastorum libros, quorum sex tantum extant, quanquam nuper omnes inuenti ferantur, & Germanici triũphum composuit. De Piscibus opusculum inchoatum reliquit. Antè uero quàm exularet, iam artem amandi emiserat: Amoris remedium: suos amores ad Corynnam, Amatorias Heroidum epistolas: Medeam tragœdiam, quæ ut scribit Fabius Quintilianus, ostendere uidetur, quantum uir ille præstare potuerit, si ingenio suo temperare, quàm indulgere maluißet. Metamorphosin, quàm subita relegatione perturbatus emendare non potuit, id quod ipse his carminibus perspicue testatum reliquit.

Orba parente suo quicunque uolumina tangis,		*His saltem uestra detur in urbe locus.*
Quoq; magis faueas, non sunt hæc edita ab illo,		*Sed quasi de Domini funere rapta sui.*
Quicquid in his igitur uitii rude carmen habebit,		*Emendaturus, si licuißet, eram.*

Metamorphosis autẽ, ut aliquid de operis quoque inscriptione dicamus, transformatio transfiguratioq; interpretari potest. Quãuis enim & alia cognitu per quàm iucunda hoc in opere narrentur, illò tamen omnia tendunt, ut quæcunque Metamorphoseis explicantur, concinne apteq; copulentur. Carmine autem heroico Metamorphosin esse conscriptam ac in quindecim uolumina distinctam, cum notius sit, quàm ut illa indigeat admonitione, quid quoque libro contineatur subijciẽmus, si prius illud testati fuerimus, Ouidium in Heroicis, id quod notat Quintilianus, idcirco lasciuiorem fuisse, quàm ut illius carminis grauitati conueniat, quod uarios amores, quibus pleræq; Metamorphoseon fuerunt factæ, illum sic describere oportuit, ut quanta sit uis illius affectus aperte ostenderetur.

IACOBI MYCILLI IN TITVLVM LIBRI METAMORPHOSIS ANNOTATIO.

Epigraphe est, siue Titulus operis, continens generalem propositionem totius argumenti. Significat enim μεταμόρφωσις Græce, idem quod Latinis transformatio: ducta uoce à Græco verbo μεταμορφοῦσθαι, quod Latinè transformari, aliam'que figuram ac faciem induere significat. Describit enim in his libris Ouidius, plerasq; transformationes cum rerum, tum personarum, quæ iam inde ab initio mundi vsque ad ipsius tempora accidisse fabulis traduntur. Quo quidem opere exemplum Parthenii Chii poetæ imitatus dicitur, qui idem argumentum iam antea Græco poemate tractasse fertur. Sic & Virgilius, Homerum, Hesiodum, & Theocritũ: Horatius, Pindarum: Valerius, Apollonium, itemq; alii alios imitati sunt. Tanta autem huius operis gratia etiam apud Græcos fuit, vt idem ex Latino sermone, in suum versibus transtulerint. Neque vllum fere poëma inuenias, quod tanta facilitate fluat, adeout dum ingenio suo Poëta indulget, sibiq; ipse habenas permittit, à multis eam ob rem nimiæ etiam lasciuiæ notetur. Nam de eruditione quid attinet dicere? quæ tanta, tamq; varia & abstrusa in his libris est, vt multa in iisdẽ loca ne à doctissimis quidem hactenus explicata, aut etiam intellecta satis fuerint, omninoq; Delio quodã, vt prouerbio dicitur, natatore indigeant. Sed hæc hactenus. Disputant autem quidam, vtrum singulari numero Metamorphosis Ouidii, dicẽdum sit, perinde ut Thebais Statii, Aeneis Virgilii &c. an vero pluraliter libri Metamorphoseon, græcorum more, apud quos eodem numero ac modo quidam citantur: quando non vna eadẽq; de re in hoc opere, sed de multis ac variis mutationibus tractatur. Atque ego quoque in ea sententia sum, vt posteriorẽ titulum non minus, quã priorem probem. Sed tamen quia veterum exemplorum scriptura, quam Regius allegat, deinde & Fabii authoritas repugnat, apud quem libro quarto singulari casu, Ouidii Metamorphosis dicitur cum de toto opere intelligatur, priorum editionum inscriptionem retinuimus. Nam quod idem Regius hos versus ex tertio Tristium, allegat,

Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ
Carmina de Domini funere rapta sui.

Huic contra opponi poterat, quod apud eundem poëtam in primo Tristium legitur:

Carmina mutatas hominum docentia formas,
Infelix domini quod fuga rupit opus.

Et quod Plinius libros suos Historiam naturalem: Virgilius item Culicem, singulari numero inscripsit: ei rursum opponitur, quod idem Virgil. alios libros Georgica, Flaccus suos Argonautica, Ouidius quosdam Halieutica, eodemq; modo alii alia inscripserunt. Sed hanc rem aliorum iudicio disceptandam relinquemus.

AD LECTOREM.

Memineris, studiose Lector, quæcunque in hisce Metamorphoseos Raphaelis Enarrationibus, sub Mycilli nomine, uel signis huiusmodi { } sunt inclusa, recens à Micyllo in communem studiosorum usum esse adiecta. Vale.

PVBLII OVIDII NASONIS POETAE SVLMONENSIS

METAMORPHOSEOS LIB. I.

ARG. LACTANTII PLACITI.

CHAOS, vt Hesiodus indicat in volumine quod Deorum originem continet, fuit mutua rerum confusio, quæ postea in suas species distincta, & distributa est, ita vt leuissimum corporum, æther igneus, & hunc infra aer frigidus, cæteraq; sydera sublimem partem peterent, per quæ solis splendor ac lumen vagaretur: grauissimum autem, humus, liquorq; in vna parte subsiderent.

IN NOVA Fert animus mutatas dicere formas
Corpora: Dii cœptis (nam uos mutastis & illas)
Aspirate meis, primaq; ab origine mundi

RAPH. IN NOVA Fert animus) Consueuerunt Heroici poetæ: in principijs statim operum suorum proponere, primum quibus de rebus sint in toto opere tractaturi: deinde inuocare: tertio loco narrare. quanquam Græci ferè propositionem cum inuocatione cõiungant. Eam cõsuetudinem Ouid. quoq; in huius operis initio seruat. Nam & breuissime ea, de quibus est scripturus, proponit, & Deos vt sibi adesse velint, rogat, & narrationem ab ipso mundi primordio orditur. ¶ In noua) Est inquit mihi animus describendi mutationes corporum in nouas figuras. Hac autem propositione, quæ summam eorum continet, quæ in toto opere tractantur, & dociles & attenti lectores efficiũtur. ¶ Fert animus) cupit. Nam ferre inter alia significata, est etiam cupere. ¶ Mutatas formas) hoc est, corpora in nouas formas figurasq; mutata. Est enim hypallage, poetis frequentissima. Eleganter autem operis inscriptionem expressit poeta. Nam Metamorphosis transformatio, ac formæ mutatio interpretatur. ¶ Dii cœptis) Deos inuocat, qui earum mutationum authores fuerunt, vt sibi ita fauere velint, vt quæ à principio mundi vsque ad sua tempora factæ sunt mutationes, perpetuo carmine complecti possit. ¶ Nam vos mutastis & illas) Parenthesis est, causam inuocationis continens. Cum enim dii huiusmodi mutationum fuerint authores, facile eas memoriæ scribentis suppeditare possunt. Est autem ordo, Nam & vos mutastis illas, ac si diceret, vos; & non alii, fuistis authores huiusmodi transformationum. Est enim emphasis, qua plura innuuntur, quàm exprimantur. Minime vero imperitorum quorundam expositio est admittenda, putantium Deos in varias figuras esse mutatos, à poeta significari, eoq; sic esse ordinandum. Nam vos mutastis & illas: quo quidem modo sensus ex eleganti insulsus efficeretur. Periret enim illa emphasis pulchra, quæ per copulam Et, apertè demonstratur. Sed huiusmodi acuti sensus ab istis detractoribus stolidis, ingenioq; carentibus nõ percipiuntur. Hac autem expositione omnes, non Deorum solum, sed aliarum quoque rerum transmutationes comprehenduntur. ¶ Aspirate) spiritum ac fauorem immittite. Est autem à ventis sumpta translatio, qui dum nauium vela implent, aspirare propriè dicuntur. Virg. Aspirat primo fortuna labori. ¶ Primaq; ab origine mundi) à prima mundi creatione & constitutione: Sic autem à prima origine accipiendum est, non quòd secunda fuerit, sed à prima originis parte, vt dicimus in prima platea, in prima parte plateæ. Nam à Chao sumit exordium, quod in quatuor ait fuisse transformatum elementa. Platonem vero, ac Stoicos sequitur, qui sentiunt mundum initium habuisse, à Deoq; genitum fuisse, quod Arist. negat. Mundus autẽ est (vt ait Posidonius in meteoris) qui cõstat ex cœlo & terra, & terrenis cœlestibusq; naturis: siue q cõstat ex Diis & hominibus: usq; rebus quæ horũ gratia cõditę sunt. Ab ornatu vero tã latini mũdum, quàm Græci κόσμον appellarunt: vt Plin. ait.

Prima origo mundi.

RAPH. ¶ AD mea) vsq; ad mea tempora. Nam præpositio vsq;, cum facile subintelligatur, eleganter in soluta quoq; oratione, non solum in carmine, solet prætermitti. ¶ Deducite) producite, protrahite. Proprie autem (vt inquit Fabius) deduci carmina dicuntur, cum scribuntur. ¶ Perpetuum) continuum, sic vt nulla transmutatio prætermittatur, alteraq; alteri concinne, apteq; connectatur. Id quod facile à Diis impetrarat poeta. Ita nanq; fabulam fabulæ annectit, vt vna ex alia nasci videatur. Sed quidam non minus insulsus quàm temerari⁹, quarundam ineptiarum interpositione ea in multis exemplaribus separare conatus est. quæ Deorum benignitate tam eleganter fuerant copulata. Id vero flagitium, quo totum opus inquinabatur, in primis curaui tollendum.

Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare & terras, & (quod tegit omnia) cœlum,
Vnus erat toto naturæ uultus in orbe,
Quem dixere Chaos: rudis indigestaq; moles,
Nec quicquam nisi pondus iners, congestaq; eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan,
Nec noua crescendo reparabat cornua Phœbe:
Nec circunfuso pendebat in aere tellus

¶ Ante mare & terras) Hæc est narratio, quam à prima mundi origine poeta sic repetit, vt describat primam omnium mutationem. Nam ex Hesiodi sententia, quem potissimum hoc loco sequitur Oui. primum omnium fuisse Chaos ait, hoc est quandam rerum omnium sine vlla forma confusionem, quæ materia prima à physicis vocatur. ex qua primũ elemẽta quatuor, ac totum mundum effectum esse ait: cum antea nihil foret distinctum, sed omnia ita essent confusa, vt neq; terra ab aere, neque aer ab aquis, neque aquæ ab æthere separatæ essent. Primum ita describit Ouidius Chaos ipsum: deinde narrat quemadmodum in quatuor elementa, ætherem, aerem, aquam, terram fuit commutatum: sicq; discretum, vt æther summum locum propter leuitatem apprehenderit, proximum aer, aqua tertium, in infimum terra propter gra

... vt antiquorum videbatur ... & Aristophanes comic... dens, inquit,

Χάος ἦν καὶ νὺξ ἔρεβός τε
... οὐδ' ἀὴρ οὐδ' οὐρανὸς ἦν &c.

Ac verisimile est, semper fuisse ... sententias de Deo, de creatio... similibus rebus ac mutationibus ... hominibus acceptas, posteri q... derunt. Atq; ita has à Iudæis ... ab Aegyptiis ad Græcos, atq; ... nasse. Quibus posteriora te... mis remotiores fuere, ita fab... donec res ipsas totas videri fabu... ¶ ... tegit omnia cœlum) hoc est ante ... Nã mundus (vt inquit Plin.) alio nomine cœlum dicitur: omnia continens, extra quod nihil prorsus esse potest. Sed cœlum proprie est extrema circunferentia, in qua diuinum omne fixum ac locatum est. Cœlum autem dictum est (vt Plin. & alii quidam sentiunt) quod variis syderibus sit cælatum. Varro autem dicit à concauitate, quasi κοῖλον dictum, eoq; & per, œ, scribitur. De mundi autem origine variæ sunt priscorum opiniones. Sed Ouid. (vt dixi) Hesiodum sequitur, qui in Theogonia chaos describit: ex eoq; omnia fluxisse asserit. Quam quidem opinionem secutus est etiã Euripides. Anaxagoræ physici discipulus, vt scri. Diod. in Menalippo nanq; Tragœdia, Cœlum & terram olim mista fuisse ait: ex hisq; separatis singula esse generata, arbores, volucres, feras, ac mortalium omne genus. ¶ Vnus vultus) Aspectus vnus, nulla penitus varietate distinctus. ¶ Naturę) Parentis & authoris omnium rerum. Natura enim vis est quędam, qua omnia nascuntur: quam Seneca nihil aliud esse, quàm Deum sentit. Natura etiam rei cuiusq; proprietas dicitur: vt cum dicimus diuersas esse animalium, lapillorum'ue naturas. Pro ingenio quoq; accipitur natura, vt cum rhetores aiunt, Eloquentiam tribus constare, natura, arte, exercitatione. ¶ Quem dixere chaos) Si esset soluta oratio, quod, et eleganter diceretur. quale est illud Sallustianum. Est locus i carcere, quod Tullianum appellatur. Chaos autem ἀπὸ τοῦ χάειν, hoc est ab hiando venit (vt scrib. Sex. Pompeius) Qui ex sententia Hesiodi ait, Chaos esse confusam quandam ab initio vnitatem hiantem, patentemq; in profundum ex eo quod græci χάειν, nos hiare dicimus. Vnde Ianus detracta aspiratione fuit nominatus, eo quod fuerit omnium primus: cui primo supplicabant veluti parenti: à quo rerum omnium factum putabant initium. A chao vero omnium rerum principia inchoare deriuari videtur.

Coelum

Natura

Ianus

¶ Rudis indigestaq; moles) hoc est impolita, indistinctaq; magnitudo, & massa. ¶ Nisi pondus iners) Pigrum & immobile, omniq; arte carens. ¶ Cõgestaq; eodem) hoc est semina & primordia rerum male coniuncta runt, inter se dissidentia in eundem locum conducta & congregata. Semina vero omnium rerum sunt quatuor elementa, quæ (vt Lucretius ait) & materiem, & genitalia corpora, & rerum semina, & corpora prima appellare solemus. ¶ Nullus adhuc mundo) Qualis esset illud primum chaos, aperti⁹ iis declarat, quibus mundus postea fuit distinctus. Nam neq; Sol inquit vllus erat, qui lumen funderet, neq; vlla Luna, quę modo cresceret, modo decresceret: nulla terra, nullum mare, nullus aer videbatur, sed omnia vnum chaos erant. Vocatur hæc à Rhetoribus distributio. ¶ Nullus Titan) Nullus Sol. Nam Diod. lib. 4. antiquitatum scribit. Cœlum ex pluribus vxoribus suscepisse filios quinq; & quadraginta ex quibus decem & septem ex Titea ortos proprio nomine singulos, cõmuni autem omnes à matre appellasse Titanas. Sol autem & Luna (vt Hesiodus ait) Hyperionis Titanis & Theæ filii fuerunt. Vt vero Sol & Titan & Titanus vocatur, sic Luna Titanis appellatur. {Versus Hesiodi sunt. ADDI.

Θεία δ' ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε σελήνην
Ἠῶ θ' ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

Cæterum alii solem, peculiari nomine Titanem dici volunt, siue ab extendendo, quod splendorem ac lumen suum quoquo versum extendit, siue etiam à trahendo, (nam vtrunq; verbum τιταίνειν Græcis significat) quoniam vapores è terra excitet, sursumq; trahat. ¶ Noua Phœbe) Noua Luna. Singulis enim quibusq; mensibus Luna renouari videtur. Vt autem Phœbus pro Sole, ita Phœbe pro Luna ponitur: quod sit pura & nitida. Nam φοῖβος purus interpretatur. ¶ Reparabat) Renouabat, instaurabat. Cornua vero Lunæ ascribuntur ex aspectu. Illa nanq; habere videtur primis diebus, quibus à coitu Solis digressa conspicitur: propter quod ab Aegyptiis Lunæ, quam Isidem vocant, bos sacrificatur. ¶ Nec circunfuso pendebat in aere tellus) Hoc est, nec terra suis ac propriis ponderibus sustentata in aere suspensa erat, quemadmodum nunc esse videtur. Nam terra idcirco mundi centrum esse dicitur, quia in medio elementorum omnium est sita. Sola autem elementorum immobilis permansit. ¶ Circunfuso in aere) Peritè. Nam terra vndiq; aerem habere physici demonstrant. Aer autem παρὰ τὸ ἄειν, hoc est, à spirando deducitur. Nam illius motus ventos generat.

¶ PONDERIBVS

Ponderibus librata suis, nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite:
Quaq; erat & tellus, illic & pontus, & aer.
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda:
Lucis egens aer: nulli sua forma manebat,
Obstabatq; aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus, & melior litem natura diremit.
Nam cœlo terras, & terris abscidit undas,
Et liquidum spisso secreuit ab aere cœlum.
Quæ postquam euoluit, cæcoq; exemit aceruo,
Dissociata locis concordi pace ligauit.
Ignea conuexi uis, & sine pondere cœli
Emicuit, summaq; locum sibi legit in arce.

RAPH.

¶ PONDERIBVS librata suis.) Hoc est sua grauitate sustentata sic, vt nulla ex parte sursum versus trudi possit, sed in imo semper sidat. ¶ Nec brachia longo) Hoc est nec vllus Oceanus mediterranea maria effecerat, quæ Oceani brachia esse videntur.

ADDI.

{Simplicius tamen est, vt brachia aquas Oceani intelligas; quibus ille veluti brachiis quibusdam terram amplectitur. } ¶ Porrexerat) extenderat. ¶ Longo margine) Longa extremitate terrarum. Nam margo vniuscuiusque rei dicitur extremitas. Est autem incerti generis nomen. ¶ Amphitrite) Sic est legendum, non Amphitrites, vt quidam afferentes pro Neptuno poni.

Amphitrite.

Nã Amphitrite Oceani fuisse filia ab Hesiodo dicitur, quæ cum perpetuam vouisset virginitatem, Neptunum, qui ipsius maritus esse cupiebat, aspernata, ad Atlantem confugit. Missus autem delphin, qui postea in cœlũ translatus est, vt scrib. Hyginus, ei Neptuni nuptias persuasit. Claudianus de Proserpinæ raptu. Et iam Nereia glauco Neptunum gremio complectitur. Amphitrite. Ponitur hic pro Oceano, vniuersam terram circumeunte. Dicitur autem, vt ait Orion grammaticus, ἀπὸ τοῦ τρεῖν, hoc est à terrendo, quod mare nauigantes, ἀμφοτέρωθεν: idest ab vtroque latere terreat.

ADDI.

{ Quaq; erat & tellus, illic & pontus & aer) Quidam legunt Quaq; fuit tellus, Porphyrio autem etiã, Illic & pontus vt æther vt sit sensus, Illic erat pontus vbi æther. quoniam & apud Horatium eodem modo, Vt, pro Vbi legatur, Vt lib. 3. Car. Ode. 4. Vtcunq; mecum vos eritis, pro, vbicunq;. Sed de hac lectione alii viderint. Ego vero in posteriore parte versus nihil video, cur quicquam immutandum sit. In priore autem, quoniam copulatiua, Et, ociose poni videtur: siquis, fuit, magis quã erat, sublata coniunctione &, legendum contendat, non valde equidem repugnabo. } ¶ Sic erat instabilis tellus) Mobilis. Significat autem nulli elementorum in illo chao propriam fuisse naturam. ¶ Nulli sua forma manebat) Hoc est nullum elementorum propriam habebat figuram atq; naturam. ¶ Obstabatq; aliis aliud) Hoc est, inter se elementa pugnabant, quia contrariæ qualitates in eodem erant subiecto. quod nunc fieri non potest, vt in eodem contraria simul existant. Neque enim idem simul calidum & frigidum, aut molle & durum, aut graue & leue esse potest. ¶ Hanc Deus) Narrat quemadmodum chaos illud, quod hactenus descripsit, in quatuor elementa à Deo fuit transmutatum, itaq; distinctum, vt æther omnium leuissimus supremum occupauerit locum: Proximus aeri cesserit. Aqua & terra propter grauitatem in imo residerint.

Deus

Deus autem ex Stoicorum sententia, vt eorum interpretatione vtar, qui Diogenem Laertium verterunt, est animal immortale, rationale, perfectum, siue intellectuale, beatum, à malo omni remotissimum, prouidentia sua mundum, & quæ sunt in mundo, disponens omnia, non tamen inesse illi humanæ formæ lineamenta aiunt: cæterum esse quidem opificem immensi huius operis, sicuti & patrem omnium. Apuleius quoque de Deo, vetus inquit opinio est, quæ in cogitatione omnium hominum penitus insedit, Deum originis non habere authorem, Deumq; esse salutem & perseuerantiam earum, quas effecerit, rerum. Neq; vlla res est tam præstantibus viribus, quæ viduata Dei auxilio, sui natura contenta sit. Hanc opinionem vates secuti, profiteri ausi sunt omnia Iouis esse plena. Ci. etiam in consolatione, vt scri. Lactan. Deum hoc modo diffinit. Nec vero Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quædam libera & segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens & omnia mouens.

Hãc De⁹) verior sensus est, vt legas (De⁹ & melior natura .i. melior fore adiremit hãc litem) sicut expo Aaron.

ADDI.

{ Quæ definitio neq; à nostra religione aliena est. Nam licet secundum illud, Deũ nemo vidit vnquam; substantiam & naturam Dei definire non possimus, ex effectis tamen, & operibus illum cognoscimus, nempe patrem & opificem rerum omnium, ingenitum, immortalem, cuius nutu cuncta mouentur & regun tur. } ¶ Et melior natura) Meliorem naturam Deum vocat, qui mens & causa à Platone appellatur. Nã Pla. quoque (vt Diogenes Laertius ait) duo rerum principia posuit, Deum & materiam, quam informem & infinitam esse ait. Eamq; in quatuor elementa ignem, aerem aquam & terram à Deo siue mente fuisse conuersam asserit. Hoc idem & Stoici senserunt, qui vnum esse Deum aiunt, ipsumq; (vt Seneca scri.) & naturam & mentem & fatum & Iouem, multisq; aliis nominibus appellatum, ex informi materia primum quatuor elementa genuisse.

Natura

Nihil aũt aliud est natura (vt idem Seneca ait) quàm Deus & diuina quædam ratio toti mundo & partibus eius inserta.

ADDI.

{ Proinde & particulam Et, expositiue hic accipiunt grammatici quasi dicat Deus siue Natura, vel, vt vulgo loquuntur, Deus: idest Natura. } ¶ Diremit) Dissoluit. Proprie autem dirimi dicuntur lites & prælia, cum dissoluuntur atq; tolluntur. Alludere autem ad id videtur Naso, quod Empedocles ait, ex illa rerum confusione primum omnium litem extitisse, mox amicitiam atque concordiam, qua omnia fuere copulata.

CONST. FANEN.

¶ HANC Deus & melior) Et pro: idest hoc loco minime accipiendum. Respicit enim Ouid. hoc versu eorum philosophorũ opinionem: qui Naturam deo superiorem ac potentiorem esse falsa ducti ratione censebant. In quam. 9. etiam huius operis lib. Iphin introducit loquentem. ait enim Diiq; mihi faciles quicquid valuere, dederunt: Quodque ego, vult genitor, socer & vult ipse futurus: At non vult natura potentior omnibus istis.

RAPH.

¶ AB AERE spisso) Crasso. in quo & nubes generantur & pluuiæ, Liquidum autem cœlum pro æthere posuit. Nam æther & purissimus est, & ab omni perturbatione alienus.

ADDI.

{ Quidam codices perperam, vt apparet, scriptum habent pro, aere, æthere. Nam & epitheton, spissum repugnat. Non enim spissus æther, recte dicitur, sed aer spissus. ¶ Liquidum) Purum, clarum, limpidum. ab omni corruptione remotum. ¶ Secreuit) Separauit atq; distinxit. ¶ Quæ postquam euoluit) Posteaquem inquit Deus quatuor elementa explicuit, & ex illo aceruo, quod chaos dicunt, eduxit, quamuis locis disiuncta forent, quadam tamen concordia ea copulauit.

Qualitates elementorum

Nam (vt aiunt physici) elementa primis quatuor qualitatibus partim inter se conueniũt partim à se inuicem dissident: Ignis enim cum sit calidus & siccus aeri quidem caliditate copulatur: ab eodem vero siccitate, qua terræ similis est, separatur. Aer cum humidus sit & calidus, humiditate aquæ respondet, caliditate repugnat. Nam aqua humida est & frigida. Et frigiditate quidem sibi terram conciliat, humiditate vero eandem à se alienat. Nam terra frigida & sicca. ita hac pace tam concordi elementa inter se videntur fuisse copulata. ¶ Ignea vis) Periphrasis est ætheris atque ignis, qui supremum propter leuitatem sibi locum vendicauit.

ADDI.

{ Vtitur autem distributione, quam vocant, poeta, seorsim vniuscuiusque locum describendo. } ¶ Summa arce) Excelsa & alta. Nanq; arces in eminentioribus vrbiũ locis exædificari solent. ¶ Legit) elegit.

Proximus est aer illi leuitate, locoq;
Densior his tellus, elementaq; grandia traxit,
Et pressa est grauitate sui circumfluus humor
Vltima possedit, solidumq; coercuit orbem.
Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille Deorum,
Congeriem secuit, sectamq; in membra redegit:
Principio terram, ne non æqualis ob omni
Parte foret, magni speciem glomerauit in orbis.
Tum freta diffudit, rapidisq; tumescere uentis
Iussit, & ambitæ circundare littora terræ.
Addidit & fontes & stagna inimensa, lacusq;,
Fluminaq; obliquis cinxit decliuia ripis.
Quæ diuersa locis partim sorbentur ab ipsa,
In mare perueniunt partim, campoq; recepta
Liberioris aquæ pro ripis littora pulsant.
Iussit & extendi campos, subsidere ualles,
Fronde tegi syluas, lapidosos surgere montes,
Vtq; duæ dextra cœlum, totidemq; sinistra

PAPH. ¶PROXIMVS est aer illi) Aer inquit & leuitate & loco proxime ad ignem ætheremq; accedit. Nam aer si terræ, aquæ'ue comparetur, leuis est: si ætheri, grauis. ¶Densior his tellus,) Hoc est, crassior & grauior. ¶Elementaq; grandia traxit) Hoc est, partes magnas, & grauiores ex illo aceruo secum traxit. Proprie autem illo verbo, traxit vsus, est poeta. Nam vi quadam naturali omnia grauia & ponderosa deorsum trahuntur.

Elemẽtum Elementa vero pro partibus posuit. Nam elementum est, ex quo primo prodeunt, quę fiũt: & in quod extremum resoluuntur. ¶Et pressa est grauitate sui) Hoc est, ob suam grauitatem in infimum locũ descendit. Omne enim graue natura deorsum tendit. Videtur autẽ quibusdam Ouid. tertium ab igne locum terræ assignare, cum in vltimum detrusam fuisse propter grauitatem, immobilitatemq; constet. Sed Ouid. scite recteq; loquitur. Nõ enim infima loca, sed vltima terrarum, ab aquis occupata fuisse ait, neq; vulgi opinionem hoc loco sequitur, vt quidam aiunt, qui aquam vltimum elemẽtum esse putant, quia totam inundari terram ab aqua non vident. Sed aqua idcirco ab inundatione totius terræ arcetur, vt terrenis animalibus in primisq; homini loca non desint. Quod si hoc non fuisset, aqua non minus quàm aer vndiq; totam terram complecteretur. Id quod innuit Ouid. cum inquit. ¶Solidumq; coercuit orbem) hoc est, continuit solidum & durum terræ orbem. Coercere enim eam non posset, nisi vndique ipsam complecteretur. Mediam nanque omnium elementorum terram esse physici, in primisq;, Stoici affirmant. Vnde & mundi centrum esse perhibetur. ¶Sic vbi dispositam) hoc loco & quatuor describit elementa, & ea quibus vnumquodq; ipsorum est instructum.

ADDI. ¶Quisquis fuit) innuit se ignorare, quis nam deorũ ille fuerit, qui quatuor elementa distinxit. {Hoc est vtrum Deum, an Naturam meliorem vocet, vt supra. Illud autem itelligit, maiorem ac potentiorem aliquem fuisse, quam quos vulg⁹ pro diis haberet} ¶Secuit) separauit ac diuisit. ¶In membra redegit) in partes diduxit. ¶Principio terram) posteaquam inquit Chaos in quatuor elementa distinxit, effecit vt vndique terra foret rotunda, variisq; rebus institueretur.

ADDI. Terræ descriptio { Est autem noua distributio, quæ terram primo, mox cætera elementa seorsim vnũquodq; describit} ¶Ne non æqualis) hoc est, vt ęqualis vndiq; esset. Duæ enim negationes affirmationem constituunt. ¶Glomerauit) effecit in similitudinem magni globi & pilæ, quę ex omni parte sibi est æqualis. Glomerare enim est glomum, globumq; (qui vndiq; rotũdus est) efficere. A glomo autem ac poti⁹ glomere (Nam vtroq; modo declinatur, vt ait Priscianus) glomero verbum deriuatur. ¶Tum freta diffudit) hoc est maria mediterranea immisit. Nã freta proprie dicuntur maria angusta inter duas terras existentia, à feruendo deducta, quos græci porthmos vocãt. ¶Tumescere) inflari, in tempestatem erigi. ¶Rapidis ventis) rapacibus, omnia secum rapientibus. ¶Iussit) voluit, vt Terentius Iubeo Chremetem saluere. Iubere autẽ proprie est imperare. ¶Ambitæ terræ) vndiq; à mari circundatæ. Littora autem proprie maris dicũtur. Nam littus est (vt Celsus diffinit) quousq; maximus fluctus à mari peruenit. idq; M. Tullium ait primum constituisse, cum arbiter electus foret. ¶Stagna immensa) maximas paludes. ¶Cinxit) circundedit. ¶Obliquis ripis) non rectis. Ripæ autem proprie sunt fluminum. Vnde ripariæ hirundines dictæ, quæ in fluuiorum ripis nidos faciunt. ¶Flumina decliuia) prona ac deorsum labentia. ¶Quæ diuersa locis) Fluminum naturam describit. Nam quædam ab ipsa sorbentur terra.

ADDI. {Vt de Euphrate scribit Pom. Mela. Hinc Luca. li. 3. Sed sparsus in agros Fertilis Euphrates Phariæ vice fungitur vndæ} quædam in mare deferuntur. ¶Campoq; recepta) campus est terræ planicies, sed hoc loco pro æquore ponit. ¶Pro ripis littora pulsant) percutiunt, ac (vt verbo vtar Pliniano) lancinãt. Elegãter autem littora à ripis distinxit, Littora nãq; maris, fluminum ripæ dicuntur. ¶Iussit & extendi cãpos) Hoc est terræ planicies dilatari. ¶Subsidere valles) In ima descẽdere. Vallis autem ea oblunga concauitas dicitur, quę est inter duos montes vicinos. Vnde vallicula diminutiuum deriuatur. ¶Fronde tegi syl.) Hoc est arbores in syluis nasci, est enim synecdoche. Nã & à parte totum intelligimus, & singularem numerũ pro plurali accipimus. Hanc vero figurã etiã in soluta oratione frequenter vsurpamus. ¶Tegi) Cooperiri. ¶Lapidosos surgere montes) Hoc est montes saxosos in altum tolli. Mons enim nihil est aliud, q̃ terræ rumor, Vnde etiam montes tumuli dicebantur. Iussit autem verbum est subaudiendum.

COEL. RHO. ¶QVAESTIO autẽ de mundi partibus ac declinationibus aliquid & ipsa contemplationis habet, præsertim in tanta opinionum diuersitate, mire dissidentibus etiam primæ notæ authoribus. Aduocabitur ergo ad partes, cuius etiam supra commeminimus, Cleomedes, quo veluti antesignano, poeticæ tortuositates rectitudini suæ restituentur, ac nitori. Igitur quia, inquit, mundum esse corporeum liquet, In eo superna cõcedamus, propemodum necesse est, atq; item inferna: sed antica quoq;, & postica, necnon dextra & sinistra. In globoso mundo locus imus intelligitur, qui medius, in quem nutu suo vergãt omnia. Supernus vero, qui vndiq; medio incumbit. Antica mundi dicimus, quæ ad occiduas orbis partes proclinantur: quoniam illuc annuit mot⁹. Posteriora Orienti relinquuntur, quia inde feratur ad Occasum. Ex iis porro consequitur liquido, vt dextras habeat Septentrio, sinistras meridies. Ex hac Cleomedis distributione quã ab Aegyptiis videtur accepisse, sicuti in lib. de Iside discimus ex Plutarcho: tollitur planè ex Lucani carminibus nubilum, quod etiam si author Sphæræ illustrare conatus est, nihilominus auribus acri lotis aceto parum satisfecit, mihi certe ad hãc diem hæsit interpretatio. Agitur ergo de felici Arabia, cuius pleraq; portio inter ęquinoctialem circulum, & tropicum cancri statuitur ab cosmographis. In quibus regionib⁹ solem gestante cancro, vmbra planè in meridiem, hoc est in sinistras mundi partes mutat. Poetę versus hi sunt:

Ignotum vobis Arabes venistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Cæterum ex hac obseruatione expendant eruditi locum istum Ouidii.

Vtq; duæ dextra cœlum, totidemq; sinistra,
Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis.

Quod eo impensius commonuisse volumus, vt sciant iam nunc bonarũ literarum studiosi, interpretum fiducia nũquam esse in vtranque aurem dormiendum. ¶Vtq; duæ dextra cœlum) quinque Zonis & circulis cœlum secatur in quinque partes quibus distinguitur etiam terra. Zonæ. 5. Earum duæ vltimæ frigore rigent, mediam Sol urit, reliquæ inter frigus & calorem ita sunt temperatæ, vt in iis demum animantes habitare possint. quanquam illarum altera in qua esse dicebantur

ADDI. bantur Antipodes, nobis penitus ignoretur. { Habent autem nōmina circuli, vel à regione cœli, vt Arcticus & Anterctícus, vel à cauſis, vt Tropicus æſtiualis, Tropicus hyemalis, ſiue Hybernus, & Aequinoctialis. Nam ſub hoc exiſtente ſole, æquinoctia fiunt, ſub illis autem, ſolſtitia, quas τροπὰς græci vocant. Nam æſtiuali ortui Boream, Aequinoctiali Eurum, quem & ſubſolanum, & Apelioten græce vocant. Brumali autẽ Euronotũ, tanq̃ mediũ inter Eurũ & Notũ attribuebãt. Oppoſitis aũt regionib⁹ Argeſtẽ, q & Caur⁹ dicif. Zephyrũ q & Fauonius, & Africũ quẽ Liba græci vocãt, Septẽtrionali aũt plagę, & Meridionali, quoniã eæ certæ ac fixæ maneiẽt, Aparctiã quem latine Septentrionem dicũt, & Notum qui idem & Auſter dicitur, aſsignabant. Atq; hanc diuiſionem ẽt Phauorinus apud Gellium tradit libro ſecundo, capite vigeſimo ſecundo. Nouisſimi autem neque hoc numero contenti duodecim fecerunt ventos. Septentrionem quoque & Meridionalem plagam ternis partibus diſtinguentes.}

Parte ſecant zonæ, quinta eſt ardentior illis:
Sic onus incluſum numero diſtinxit eodem
Cura Dei, totidemq; plagæ tellure premuntur,
Quarum quæ media eſt, non habitabilis æſtu,
Nix tegit alta duas, totidem inter utranq; locauit,
Temperiemq; dedit, miſta cum frigore flamma.
Imminet his aer, qui, quanto eſt pondere terræ
Pondus * aquæ leuius, tanto eſt onerosior igne.
Illic & nebulas, illic conſiſtere nubes
Iuſſit, & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora uentos.
His quoq; non paſſim mundi fabricator habendum
Aera permiſit. uix nunc obſiſtitur illis,
Cum ſua quisq; regat diuerſo flamina tractu:
Quin lanient mundum: tãta eſt diſcordia fratrum.
Eurus ad Auroram, Nabatæaq; regna receſſit,
Perſidaq;, & radiis iuga ſubdita matutinis.
Veſper, & occiduo quæ littora Sole tepeſcunt,
Proxima ſunt Zephyro: Scythiam ſeptemq; triones

* al's Pondere aquæ leuior

RAPH. ❡PARTE dextra) quæ ad arcticũ vergit polũ, partẽ dextram vocat poeta, vt ſiniſtrã ad antarcticum. ❡Zonæ) cingula, circuli.

Zona

Zona vero apud Græcos ſignificat & partem corporis, quæ cingitur, & cingulum ipſum vt thoras & pectus dicitur, & ipſius pectoris tegmentum. ❡Quinta eſt ardentior illis) quintam poeta mediam vocat, quam idcirco ardentiorem eſſe ait quod per eam Sol bis in anno decurrit. ❡Onus incluſum) Periphraſis eſt terræ. Nam terra, quæ eſt ponderoſa, quinq; Zonis continetur atq; diſtinguitur.

Plaga

❡Plagæ) Regiones. Qua in ſignificatione corripitur prima ſyllaba, quæ producitur, cum vulnera ſignificãtur. ❡Aeſtu) feruore ac nimio calore.

ADDI. { Atq; hoc ſecundum opinionem veterum dixit, noſtra aũt ætate nautæ Luſitani etiã hanc habitari docuerũt.}

❡Motura) commotura ac terrefactura. ❡Vix nunc obſi.il.) hoc eſt cum difficultate reſiſtitur violentiæ ventorum, quãuis vnicuiq; eorum propria loca fuerint aſsignata. Quod ſi totus aer illis fuiſſet permiſſus, de rebus humanis actum foret. ❡Sua flamina) ſuos ſpiritus: ❡Diuerſo tra.) diuerſis regionibus. Eurus ab oriẽte, Zephyrus ab occidente, Auſter à miridie, Boreas à ſeptẽtrione. ❡Quin la.mun.) diſſipent ac dilacerent.

❡Totidem inter vtranq; loca.) hoc eſt duas temperatas inter extremas & mediam collocauit, quæ idcirco ſunt temperatę, quia & frigore participant & calore.

CONST. FANEN. ❡HI Verſus multos diu torſerunt) multis anſam dederũt Ouidium reprehendendi tanquam naturæ elementorum parum conſcium: cum terram & aquam dicere nihil inter ſe grauitate differre, nihil ſit abſurdius: nihil à vero longius. Alexãder Philomenus Lugenſis vir in vtraq; lingua doctisſimus, & per aliquot olim menſes pręceptor meus in peruetuſto codice ita ſe ſcriptum inueniſſe dicebat. Imminet his aer. qui: quanto eſt pondere terræ pondus aquæ leuius tanto eſt onerosior igne. Quę lectio penitus quadrare videtur. Erit enim ſenſus Aerem tanto grauiorem eſſe igne: quantum aquæ põdus elementum terræ leuitate præcedit.

RAPH. Aeſris deſcriptio

❡IMMInet his aer) Nũc aerem ita deſcribit, vt omnia quæ in eo fiunt, commemoret. ❡Tanto eſt one.) põderoſior, grauior. ❡Illic & nebulas,) in illo inquit aere & nebulę conſiſtunt & nubes. Eleganter autem inter nebulas & nubes differentiam ſignauit poeta. Nebulæ enim dicuntur vapores denſi haud longe à terris, aquis'ue recedentes. Nubes autem vapor eſt humidus in ſublime egreſſus, cuius denſitate Sol óbumbratur.

Fulmen

❡Et cum fulminib⁹) Fulmina quoque inquit & venti frigora adducentes in aere generantur. Fulmen autem ignis eſt ex concurſu ventorum eliſus in terramq; delatus. Fulminum vero multa ſunt genera, de quibus copioſe Plin. ſcrib.

Ventus

Ventus autem eſt impetus aeris in vnam partem fluentis. Venti vero principales ſunt quatuor quos eleganter Ouid. deſcribit. Omnis ſanè ventus frigidus eſt natura, quãuis Auſter, qui per torridam zonam tranſit, calidus eſſe videatur.

ADDI. {Etiam Hom. eoſdem ferè ventos tãtum nominat, vt Odyſ. 5.

Σὺν δ' εὖρός τε νότος τ' ἔπεσε, ζέφυρός τε δυσαής,
Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης, μέγα κῦμα κυλίνδων. Et ruſum,
Ἄλλοτε μέν τε νότος βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι,
Ἄλλοτε δ' αὖτ' εὖρος ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.

Nam vt plagas cœli quatuor, itàm etiam ventos totidem numerabant veteres. Venerunt tamen poſtea, qui vltra hos etiam alios quatuor adiecerint, ſecundum varietatem ortus & occaſus, etiam ventos diuerſos iiſdem plagis aſsignantes.

❡Tanta eſt diſcor.fra.) pulchra acclamatio, quali Virg. quoque vtitur. Tantæ molis erat Romanam condere gentem. Venti autem idcirco fratres dicuntur quod Auroræ & Aſtræi gigantis filii fuiſſe finguntur.

ADDI. { Vt apud Heſiodum in Theogonia.

Ἀστραίῳ δ' ἠὼς ἀνέμους τίκε καρτεροθύμους
Ἀργέστην, ζέφυρον, βορέην λαιψηροκέλευθον
Καὶ νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.}

Quatuor mũdi ptes

❡Eurus ad auro.) quemadmodum ſinguli è principalibus ventis ſingulas mundi partes ſint ſortiti, perſpicue eleganterq; deſcribit poeta. Notum eſt autem mundum in quatuor partes diſtingui, in orientem occidentem, meridiem & ſeptẽtrionem. Eurus autem ὁ ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων, quod ab oriente flat, nominatur, qui latine dicitur Vulturnus, à continenti vulturis volatu, cui ſimilis eſſe videtur. ❡Nabatæaq; re.) orientalia Nabath enim Iſmaelis filius, vt Ioſephus in antiquitatibus Iudæorum ſcri. vnà cum vndecim fratribus ſuis omnem terram ab Euphrate ad mare rubrum vſque poſitam tenuit, Nabatæamq; prouinciam nominauit. Vnde Nabatæa regna fuere appellata.

ADDI. {Stephanus autem, ναβαταῖοι, inquit, ἔθνος τῶν εὐδαιμόνων ἀράβων. ἀπὸ Ναβάτου τινός. ναβάτης δ' ἐστὶν ὁ ἐκ μοιχείας γινόμενος. ἀπὸ οὖν τοῦ ναβάτης, ναβαταῖος, καὶ ναβαταία, ἡ χώρα.} ❡Perſidaq;) Perſis, quæ & Perſia dicitur, regio eſt Indiæ finitima. Variis autem modis orientem, vnde flat Eurus, deſcribit. ❡Iuga ſubdi.) Mõtes ſubiectos. ❡Radiis ma.) radiis Solis exorientis. Matuta enim eadem eſſe cum Aurora, quæ antecedit Solem, perhibetur, vnde matutinis declinatur. ❡Veſper & occi.) Euro contrarius Zephyrus, quem Fauonium (quod ſatis omnibus faueat) latini appellant, ab occidente flat. ❡Proxima ſunt Zephyro) Zephyrus ventus eſt occidentalis ἀπὸ τοῦ ζωὴν φέρειν hoc eſt à ferenda ſatis omnibus vita. ❡Scythiam, ſeptemq; trio.) Boreas ventus eſt frigidisſimus, flans à ſeptentrione, qui latine ab impetuoſo aquilæ volatu Aquilo nominatur. Boreas autem dictus eſt (vt ſcrib. Orion.) ἀπὸ τῆς βοῆς id eſt à ſtrepitu quem efficit, vel (vt alii volunt) ἀπὸ τῆς βορᾶς, hoc eſt à nutrimento, quòd corpora maxime nutriat, & ſana faciat. Scythiã autẽ regio eſt ad ſeptẽtrionem ſita, à Scytha rege denominata. ❡Septẽq; trio.) priſca lingua triones boues dicebantur aratoru.

ADDI. {Vt & Gell.li.2. cap.21.} Septem autem ſtellæ ita in ea parte cœli ſunt collocatæ, vt plauſtrum cum bobus effingere videãtur, quæ & ſeptentriones vocantur, & illi regioni ſeptentrioni nomen impoſuerunt. Nõ eſt aũt hoc loco Tmeſis vt quidã putant, q eã Temeſin imperite vocant, cũ biſyllaba dictio ſit, nõ triſyllaba. Sunt enim duæ dictiones, quæ iunctæ quidem, ſeptentrionis nomen efficiũt.

ratẽ habent, accipiantur, vt ſunt pardi, leones, vrſi, à poetis tamen frequenter pro omnibus brutis ponuntur. Feræ autẽ dictæ ſunt, quod toto corpore ferantur. ⸿Volucres) aues à volando dictæ. Volucris interdum eſt adiectiuum & alatũ ſignificat ac velox. ⸿Agitabilis aer) mobilis, qui facile huc atq; illuc impellitur. ⸿Sanctius his ani.) Vltimus animaliũ homo ex terrę limo ad imaginem & ſimilitudinem Dei fuit creatus, ſiue à Deo totius mundi opifice, quod verum eſſe conſtat, ſiue à Prometheo Iapeti filio, quod poetæ finxerunt. — Hominis creatio

Horrifer inuaſit Boreas, contraria tellus
Nubibus aſsiduis, pluuioq; madeſcit ab Auſtro.
Hæc ſuper impoſuit liquidum, & grauitate carentẽ
Aethera, nec quicquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ita limitibus diſcreuerat omnia certis,
Cum, quæ preſſa diu maſſã, latuere ſub ipſa,
Sydera cœperunt toto fulgeſcere cœlo.
Neu regio foret ulla ſuis animalibus orba,
Aſtra tenent cæleſte ſolum, formæq; Deorum.
Ceſſerunt nitidis habitandæ piſcibus undæ.
Terra feras cepit, uolucres agitabilis aër.

ARG. FABVLAE SEQ.

Separata iam erat terra a cæteris elementis, ſed homo nõdũ natus, ipſius terræ futurus cultor ac dominus. Itaq; Prometheus Iapeti filius terram imbri molliuit, & ex hac hominem ad Dei ſimilitudinem & imaginem finxit cuius facies non prona vt cæterorum animalium eſſet, non terram, ſed cœlum ſpectet erecta.

Sanctius his animal, mentiſq; capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera poſſet,
Natus homo eſt. ſiue hunc diuino ſemine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo,
Siue recens tellus, ſeductaq; nuper ab alto
Aethere cognati retinebat ſemina cœli,
Quam ſatus Iapeto miſtam fluuialibus undis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.
Pronaq; cum ſpectent animalia cætera terram,

RAPH. ⸿HORRIFER) Horrorem ac frigus ferens. ⸿Contraria tellus) Hoc eſt meridionalis plaga ſeptentrioni contraria. ⸿Pluuio Auſtro) Auſter ventus eſt calidus & pluuioſus à meridie flãs, qui græce dicitur notus ἀπὸ τῆς νοτίδος: hoc eſt, ab humiditate. Auſter aũt ab hauriẽda aqua latine vocatur. Qui plura de vẽtis videre cupit, legat & Vitruuium & Plinium & A. Gelli. & Senecã de quæſtionibus naturalibus. illi nãq; plures vẽtos cõſtituunt. Oui. Hom. eſt ſecut⁹ qui ſingulis cœli regionibus ſingulos attribuunt vẽtos. ⸿Hæc ſu. impo.) Aeri inquit, in quo vẽti regnãt ſuper impoſitus eſt ęther, qui & grauitate & omni perturbatione caret, Vnde Luca. Pacẽ ſumma tenent. ⸿Liquidum ęth.) purũ ab oĩq; fęce & perturbatione remotum. Aether aũt q ἀπὸ τοῦ αἴθειν, vt quidã putant hoc eſt ab ardendo: vt vero ſcri. Ariſt. ἀπὸ τοῦ ἀεὶ & θέειν, hoc eſt, à ſemper currẽdo, deriuatur. idẽ eſſe cũ cœlo à Cicerone phibẽ, in quo igneæ formæ curſus determinatos efficiunt. ⸿Vix ita li.) cũ primũ inquit elementa ſic fuere diſtincta, vt ſuperius eſt deſcriptũ, ſtellæ, quæ antea latuerant, totum cœlum illuſtrare cœperũt. ⸿Diſcreuerat) diſtinxerat. Vnde diſcreti homines à vulgo appellari cœperũt, qui res diligenter diſcernere ſciunt. Deus autẽ ſiue melior natura ſubaudiatur. ⸿Limitib⁹ cer.) hoc eſt terminis fixis ac immutabilibus. ⸿Sub ipſa maſſa) Sub ipſo aceruo, quod chaos priſci vocarunt. ⸿Preſſa ſi.) cõpreſſa ac coercita ne ſplendorẽ ſuum emittere poſſent. Sidus autẽ latinum eſt nomen, neq; cum, y, græco ſcribendũ, vt quidam putant.

Sidera Sidus Stella. Eſt vero ſidus id quod græci ἄστρον vocant: hoc eſt, ſignum ex multis ſtellis compoſitum. Stellæ enim ſunt ſingulares ac ſolæ, neq; cum aliis miſtæ, quæ ἀστέρες à græcis appellantur, vt ſunt planetæ. Sidera vero ex pluribus cõſtãt ſtellis, vt Aries. Taurus, Corona, vt Macro. in Somniũ Scipionis ſcri. ⸿Neu re.) Animalibus ita mundi partes fuerunt exornatę, vt Dii & aſtra, cœlum tenerent: Piſces, maria ſortirentur, Ferę terras occuparent: Volucribus aer ſit aſsignatus. ⸿Neu) pro ne. ⸿Orba) priuata. ⸿Suis ani.) propriis, ac ipſi conueniẽtibus. ⸿Aſtra tenẽt cœleſte ſolũ) Eorũ ſequitur opinionẽ, qui aiũt ſidera & Deos eſſe animalia. propter quod in diffinitiõe hominis mortale apponitur, vt à ſtellis & diis, quæ ſunt immortalia, diſtiguatur. Eſt enim homo animal rationale mortale. Solum autem eſt quicquid rem aliquam ſuſtinet vt nauiũ, piſciumq; mare dicitur eſſe ſolum. hominum vero terra auium aer, ſiderum ac Deorũ cœlum. Vnde etiam natale ſolum patriam dicimus, & exulẽ qui ex patria ſit expulſus quaſi qui extra ſolum ſit eiectus. ⸿Ceſſerunt) proprie dixit, hoc eſt, in diuiſione obtigerunt. Cedere nãq; interdum ſignificat in ius alicuius venire. vt hoc mihi cedit. i. in ius meum tranſit. alias cedere eſt abire, & locum dare. ⸿Nitidis pi.) Splendidis ob aſſiduam lotionẽ. ⸿Terra feras ce.) .i. terra animalia bruta accepit. Feræ enim quamuis proprie pro iis animalibus, quæ feri

⸿Sanctius his ani.) Feris, piſcibus, & auibus, nõ Diis, hominem ſanctiorem perfectioremq; accipiam⁹. ⸿Altę mẽ.) profundę memorię, magniq; ingenii.

ADDI. {Vel mentis diuinæ magis particeps, quàm cętera animantia propter rationem, quæ in ſolo homine eſt, quã alius poeta, Diuinæ particulam auræ dixit} Et quod dominari in cætera poſſet quod in reliqua imperium haberet. omnia enim poteſtati hominis Deus ſubiecit. ⸿Ille opifex rerũ) periphraſis eſt Dei. nam De⁹ rerum omnium eſt author. ⸿Seducta) ſeparata. ⸿Cognati cœ.) ſimul nati. Nã terra vna cum cœlo ex illo aceruo, quod chaos vocarũt, orta eſſe perhibetur.

ADDI. {Aut etiam reuera cognati, quoniã in eadem confuſione, eadẽq; maſſa cum illo permiſta fuerat.} ⸿Quam ſatus Iapeto) hoc eſt, Prometheus Iapeti filius. Qui ſi fuerunt homines, falſum eſt hominem primũ à Prometheo ex terra cum aqua commiſta fuiſſe formatum. Sed cum fabula ſit, minime mirandum eſt, ſi longe à veritate abeſt.

MICYL. ADDI. {Supra autem diximus, ſententias quaſdam certas habuiſſe patres, de creatione. de primo homine, &c. quas per manus acceptas, poſteri ſuo modo fabulis iuoluerint. Cæterum quod ad fabulam Promethei attinet: fuit hic Iapeti filius ex Aſia nympha, vel vt Heſiod. tradit ex Clymene Oceanitide: qui cum primus hominem ex luto finxiſſet, deinde conſcenſo cœlo, atq; inde igne furtim in ferula deportato, Iup. indignatus Mercu. & Herculem miſit, qui vinctum illum Caucaſo alligarent. Vbi poſtea perpetuis laniatibus aquila cor eius exederet. Deceperat autem idem antea Iouem etiam in diſtributione carnium imolatarum. oſſa pinguedine tecta illi apponendo, ſibi vero quæ meliora eſſent, reſeruando. quæ res inuidiam auxerat. Sed poſtremo tum ob vaticinii beneficium ab eodem Ioue liberatus fuit cum illum monuiſſet ne cum Thetide conſuetudinem haberet. Nam filium quem illa paritura eſſet, maiorem patre ſuo futurum. Plura qui volet ex Heſiod. & Luci. petat. Dictus autem eſt Pro. à πρὸ & μάθειν, quod ante rem conſilia caperet, vt contra Epime. qui poſt factum demum deliberaret.} ⸿Finxit) formauit. ⸿In effi. in ſimilitudinem & imaginem. ⸿Moderantum) regentium & gubernantium. ⸿Pronaq; cum ſpe.) colligit hominem ad imaginem & ſimilitudinem Dei fuiſſe creatum: cum enim alia animalia curuata ſint in terram, homo ſolus ore ſublimi, ad cœlumq; erecto præditus eſt, vt Deum, ad cuius effigiem creatus eſt, aſsidue contempletur, & cœlum (vnde originem traxit) intueatur. Videtur autem Poeta ex. 2. Cice. de Nat. Deo. hæc ſumpſiſſe. Ita enim illic eſt ſcriptum. Ad hanc prouidentiam naturæ tam diligentem, tam'q; ſolertem adiungi multa poſſunt, ex quibus intelligatur, quantæ res ho-

Os homini sublime dedit, cælumq; uidere
Iussit, & erectos ad sydera tollere uultus.
Sic modo, quæ fuerat rudis, & sine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conuersa figuras.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex quo chaos tenebrosum iniecta luce discussum est, & discretis elementis faciem hanc tam claram mundus accepit, deinceps quasi in ætates quasdam in secula quatuor distributum est, hoc est aureum, argenteum, æreum & ferreum, quibus pro qualitate sui ascripta sunt nomina. Nam aureum seculum dictum est, quod Saturno regnante omnium rerum erat plena tranquillitas, non furor sæuiebat armorum, non auaritia hominum fluctibus cōmiserat vitam, & cessantibus rastris inarata grauidas fruges terra # promebat, ociosa erat ac secura vita mortalibus, ac sine vicissitudine temporū continua veris gratia fruebantur. Deinde secundum seculum in argenteum ab aureo colore migrauit, & tunc primum æstus ardentior cæli fuit, & grauiora frigora incubuere mortalibus. # Tunc ædificata domorū tutiora secreta. Antea enim aut in antris habitabant, aut incolebant fruteta syluarū. Semina etiam tum primū sulcis cœpere committere, cum iam terra solita hominibus denegaret alimenta. Tertiū seculum successit # æreum, argento iam durius. Ibi tum cœpere homines inuerecundius viuere. Nam cupiditate habendi auaritia cum perfidia exorta est, inde mare peruium factum, dum diuitiæ requiruntur. Terra quoq; antea cunctis communis, limitibus, terminisq; discreta, & in venis eius non solum frumenta quæsita sunt, sed & metalla inuenta. Quartum seculum ferreum, a rigore dictum est, quod in tantam rabiem furoris erupit, vt omnia scelere cupiditatis excelleret. Nam ab odiosa vita & insanientis auaritiæ grassationibus, ad parricidia vsq; peruentū est.

Aurea prima sata est ætas, quæ uindice nullo
Sponte sua sine lege fidem, rectumq; colebat.
Pœna metusq; aberant, nec uerba minantia fixo
Aere ligabantur, nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti.
Nondum cæsa suis, peregrinum ut uiseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat undas.
Nullaq; mortales præter sua littora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ,
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis erat: sine militis usu
Mollia securæ peragebant otia gentes.
Ipsa quoq; immunis, rastroq; intacta, nec ullis
Saucia uomeribus, per se dabat omnia tellus.
Contentiq; cibis nullo cogente creatis
Arbuteos fœtus, montanaq; fraga legebant,

minibus à Deo quam'que eximiæ tributæ sint, qui primum eos humo excitatos celsos & erectos constituit, vt Deorum cognitionem cælum intuentes, capere possent. Sunt enim ex terra homines, non vt incolæ & habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atq; cælestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. ¶ Cælumq; vi. ius.) sic Cic. in legib. Cum cætera animantia abiecisset ad pastum, solum hominem erexit ad cæli cognitionem. ¶ Sic modo) hoc inquit modo terra, & ex illa rerum congerie fuit educta & homines antea sibi ignotos accepit, ex quorum variis moribus quatuor distinctæ sunt ætates, quæ à metallorum nominibus fuerunt appellatæ. ¶ Sic modo) nup, paulo ante. ¶ Sine ima.) sine forma & facie. ¶ Induit) accepit. ¶ Conuersa) in figurā eā quā habet cōmutata. ¶ Aurea pri. sa. est ętas) ex variis hominum morib⁹ quatuor ætates effectæ videntur, quibus pro morum qualitate à metallis noīa imposita fuere. Prima nanq; aurea fuit appellata, qd optimis moribus illo tēpore quo Saturn. regnauit homines floruerint. Secunda argentea, qd quo tempore cœpit regnare Iuppiter, in vitia homines inclinare cœperunt. Tertia ęrea quā bella occuparunt. Quarta ferrea, quod in ea à nullo crudelitatis genere se homines abstinere constat. ¶ Sata) seminata, ac ex moribus hominum effecta. ¶ Quæ vin. nul.) hoc est, punitore & castigatore. ¶ Rectumq;) honestum ac virtutes. ¶ Nec ver. mi.) Periphrasis est legum atque edictorum, quæ in æs incisa, vt ab omnibus legi possent, publicis parietibus affigebantur. {In æs autem incidebantur, quod ea perpetuo durare atq; seruari volebant. Legunt autē quidā, pro Ligabantur, legebantur, quod verbum cum præcedentibus magis conuenit. Alii aūt ēt præcedentia mutant, legentes, Nec vincla minantia collo Aere ligabantur. Sed tamen prior lectio potior videtur, & plus elegantiæ habet}. ¶ Nec su. tur.) nam aureæ ætatis tempore nullus erat iudex, cum omnes essent pares, ac sponte recte agerent. Primum autem capitis iudicium in Areopago actum fuisse Plin. in. 7. naturalis histo. narrat. ¶ Ora) Faciē & vultum. ¶ Tuti) securi, & ab omni iniuria remoti. ¶ Nondum cæ. suis) tunc inquit nemo ad nauigandum naues fabricatus est. Vnusquisq; enim suis locis contentus erat. Primus vero Danaus ex Aegypto in Græciam aduectus esse naui scribitur. Ante enim ratibus nauigabatur in rubro mari ab Erythra rege inuentis. Reperiuntur tamen qui Mysos & Troia, priores illas excogitasse in Hellesponto putēt, cum transirent aduersus Thracas. ¶ Peregrinum or.) hoc est, alienas terras. Totum enim pro parte per synecdochem positum est. Nam orbis pro tota ponitur terra. Vnde etiam orbem terrarum dicere solemus. Peregrina autem terra dicitur in qua quis peragrat, qui in ea non sit natus. Peregrinus nāq; dicitur qui aliena loca peragrat. ¶ Viseret) ad videndum iret. ¶ Pinus) Arbor. Speciē enim pro genere frequenter ponunt poetæ. Est autem pinus, quæ & picea dicitur, arbor mōtana, ex qua naues conficiuntur. ¶ Mortales) Homines. ¶ Nondū præ.) nulla tunc inquit oppida erant. Primi vero Aegyptii oppidum Diospolin ædificasse narrantur. In Græcia autem Cæcrops oppidum à se Cæcropiam appellauit, qua nunc est arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroneo rege ante conditum volunt, quidam & Sicyonem. Oppidum autē ab ope danda appellatum esse scri. Pomp. quod in belli periculis oppidanis opem ferat. Pręcipites) altę. Vnde se quis præcipitem dare potest. ¶ Nō tu dire.) nulla tūc, inquit, bellica instrumenta in vsu erant. Nam tubas, buccinas & cornua, vt Vegetius scribit, in exercitu habebāt Romani. Tuba vero quæ directa est, vocatur, Buccina quæ in semetipsam æreo circulo flectitur. Cornu quod ex vris agrestibus argento nexum temperatum arte, & spiritu canentis, flatu sonitū emittit. Tubę autem æreæ inuentor omnium primus Piseus Tyrrhen⁹ fuisse à Plin. scribitur. ¶ Nō æris cor. fle.) periphrasis est litui. Nam lituus tuba est inflexa, & virga, qua augures templū designabant. ¶ Non ga. non en. er.) Galea tegmen est capitis ferreum. Galeam vero, gladium, qui & ensis dicitur, & hastam Lacedæmonii inuenisse traduntur. ¶ Sine mi. vsu) sine militis opera, hoc est sine bello & prælius. Primi autem Afri prælium contra Aegyptios fecere fustibus, quos phalangas vocant. Miles autem dictus est à mille, vt Eutropius scrib. quod cum Romulus initio mille ex populo delectos armasset: à numero milites appellauit. Vel quòd minimæ mollis κατ' ἀντίφρασιν, vt ait Don. ¶ Mollia otia) suauia & delicata, ab effectu, quod molles, mites, ac delicatos homines reddunt. ¶ Peragebant) exigebant vsq; ad vitæ finem. ¶ Ipsa quoque immunis) Terra inquit sine vllo cultu, omnia victui animalium necessaria abunde suppeditabat. {Ad Hesiod. illud alludens.

Κάρπον δ' ἔφερε, ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη, πολλόν τε καὶ ἄφθονον, &c.

Pleraq; enim ex Hesiod. & item Arato, de ætatibus hæc transtulit Ouid.} Immúnis autem, aut à cultura, vt dicimus aliquem ab officiis ciuilibus immunem, aut sine vllo seminum munere. Semina enim quæ terræ committuntur, munera in ipsam collata videntur. ¶ Rastro) ligone, sarculo. Est enim instrumentum ad excolendam terram accommodatum. ¶ Saucia) vulnerata. Cum enim terra proscinditur aratris, maxima tum vulnera pati videtur. ¶ Nullo cogente) nullo colente agros. Qui enim agros colit, cogere ipsos videt, vt fructus emittant. ¶ Arbu. f.) fructus arbuti, quæ est arbor admodum humilis poma ferens rubicunda, paulo fragis maiora, quæ & arbuta & vnedones vocantur ab vno edendo. Sunt enim gustu iniucunda, vt Plin. ait. ¶ Montanaq; fraga) perite. nam in montibus fraga rubicunda ex herbulis colliguntur. Virg. Et humi nascentia fraga.

ADDI.

Quis primum nauis sit vsus

#a.l. præbebat.

#al's, Tunc ædificata domus, secretaq; tutiora.

#a. Aeneū

ADDI.

Cornaq;, & in duris hærentia mora rubetis:
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.
Ver erat æternum, placidiq; tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renouatus ager grauidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant:
Flauaq; de uiridi stillabant ilice mella.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum Saturno aurei seculi rectore, cœli arce deiecto, teneret Iuppiter mundum, sic ipsum in quatuor ac diuersa tempora coarctauit, vt ver quod fuerat ante vnum semper & serena tranquillitate continuum, in partem anni quartam, & angustissimum coegerit tempus: vt huic succederet ardor æstatis, & tertio sequeretur autumni infida temperies, & post hæc totus annus rigida hyeme clauderetur, quæ quatuor tempora veris exordio quantitatem imitarentur & ordinem seculorum.

Postqua'm * Saturno tenebrosa in tartara misso,
Sub Ioue mundus erat, subiitq; argentea proles,
Auro deterior, fuluo pretiosior ære:
Iuppiter antiqui contraxit tempora ueris,
Perq; hyemes æstusq;, & inæquales autumnos,
Et breue uer spatiis exegit quattuor annum.
Tum primum siccis aer feruoribus ustus
Canduit, & uentis glacies astricta pependit.
Tum primū subiere domos, domus antra fuerunt,

RAPH. ¶ C O R N A q;) Poma sunt rubicunda, quę & propter nucleorum duriciē lapidosa à Virg dicuntur. Lapidosaq; corna ¶ Mora) Poma quæ in rubis nascentia sunt nigra, vnde & nomē Maurum nāq; significat nigrum. Quæ vero in arbore nascuntur, ante mortē Thisbes alba fuisse dicebātur. ¶ In du. ru.) Asperis & spinosis. Rubetū autem dicitur locus rubis & spinis consitus, vt oliuetū oliuis. Rubeta vero est rana pręsentissimi veneni in rubetis viuēs, vnde & nomen accepit. ¶ Et q̄ deci.) Glandib⁹ quoq; inquit, quæ ex quercubus, arborib⁹ Ioui dicatis, cadebāt, vescebantur illi homines primi. ¶ Ver erat ęter.) Nullę tūc inquit erāt variationes tēporum. sed Zephyri assidue flātes, sine vllo semine nascētes sic fouebāt flores, vt ver semper esse videretur. Zephyrū autem in causa esse, vt flores nascātur, author est Catul. & ante illum Hesio. cui⁹ versus sic vertit. Aura parit flores tepidi fœcunda Fauoni. Nā Zephy. vt diximus, latine Fauonius appellatur. Aura autem est tenuissimus venti flat⁹ ab aere acutissimo per coagmētationem dicta. ¶ Mulcebāt) leniebant, fouebant, vt nō nimio neq; calore neq; frigore arescerent. ¶ Mox etiam fru. tel.) Fruges dicuntur omnes fructus quicūq; è terra nascūtur in quibus poma quoq; cōnumerātur. Vnde & arbores frugiferæ à Plin. vocantur. ¶ Nec re. a.) tunc minime opus erat agros renouare, cū singulis qbusq; annis sine vllo cultu frumenta ferrent. Est autē noualis periphrasis. Nouale enim siue noualis (vtroq; enim modo dicitur) aruum est quod alternis annis seritur, vt Plin. scri. ¶ Canebat) Canescebat, & canus fiebat. Nam agri frumentis maturis quodammodo canescere videntur. ¶ Grauidis ari.) plenis granorū spicis. Aristas enim quæ sunt partes spicæ primū arescentes (vnde & nomen sumpserunt) pro ipsis spicis posuit. ¶ Iam flu. ne. ibant) Nectar potio Deorū est suauissima. Dictū quod qui illud bibit, in iuuenili ætate contineatur, quasi neoear, παρὰ τὸ νέον καὶ τὸ ἔχω, quod est iuuenem contineo, & per syncopā nectar. Vnde & Hebe Dea iuuentæ ipsum ministrare fertur. ¶ Flaua mel.) à colore dicuntur. Flau⁹ autē color (vt inquit Gellius) ex viridi albo & rufo constat.. ¶ Stillabant) guttatim cadebant. ¶ De vi. il.) speciem, pro genere posuit. Nam ilicē pro omni arbore accipimus. Tametsi ilicem pro quercu videtur potius posuisse. Nam mellis ros maxime illius arboris frondibus et ab Hesio. insidere phibetur. ADDI. {Vt in Ergis. Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας} Vnde & Vir. Et duræ quercus sudabūt roscida mella. Ilex autem arbor est glandifera Ioui consecrata. Ea vero enumerat poeta, quibus primi illi homines vitā felicē viuebāt. ¶ Postq̄ Sa.) aureæ ætati qua Satur. regnauit subnectitur argentea, in qua regnauit Iup. quę vt aurea deterior sic est Aenea melior. Primus autē omniū Iup. ver illud aureæ ætatis perpetuum in quatuor tempora cōmutauit, Ver, Aestatem, Autumnum, & Hyemem. tūq; primum calores atq; frigora aerē infestare cœperunt, ideoq; homines antra & speluncas pro domibus habitare, atq; agros colere coacti sunt. ¶ Postquā Sa.) hoc est, postquā mortuus est Satur. Nā illi mitti in tartara dicuntur q moriuntur. Saturnus. Saturn. vero Vrani & Vestæ filius, auxilio Titanū fretus cum Ioue filio imperium orbis occupante congressus, ab illoq; Cretæ regno pulsus, ad Ianū Italiæ regem confugit, à quo benigne susceptus & in partē regni admissus, vrbem condidit in iis locis, vbi nunc est Roma, quā de suo nomine Saturniam appellauit. Saturnia. ADD I. {Hinc & Vir. 7. Aen. Primus ab æthereo venit Satur. Olympo Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis. Et genus indocile, ac dispersum mōtib⁹ altis. Cōposuit, legesq; dedit, Latiumq; vocari Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris, &c.} Loca sanè edita vocari Saturnia in Sicilia præsertim & Italia Dio. scri. Eo quod Satur. vrbium arces locaq; munitiora apud omnes occuparit. Satur. autem est appellatus, vt Cic. scri. quod saturetur annis ex se enim natos idcirco comedisse fingitur quia cōsumit ætas tēporum spatia, annisq; pręteritis insaturabiliter expletur. Saturno autem Ianus, qui cū eo regnauit, cū subito non comparauisset, Saturnalia excogitauit, ac primum terrā omnem ditioni suæ parentem Saturniam nominauit. Saturnalia. Aram deinde illi & sacra tanquam Deo condidit, quæ Saturnalia vocauit. obseruari igit eū iussit maiestate religiōis quasi vitę melioris authorem. Simulacrum eius indicio est, cui falcem insigne messis adiecit. Hęc & multo plura de Satur. Macro. ADDI. {Et item Lactan. lib. I. de Fal. Rel.} Eorum autem sequitur opinionem poeta, q aiunt Saturnum à Ioue filio regno fuisse pulsum, & ad inferos relegatum. ¶ Tenebrosa in tar.) tenebrarū plena. Tartarus locus est apud inferos profundissimus, dictus παρὰ τὸ συνταράττεσθαι quod in ipso conturbata & confusa sint omnia. Innuit autem Saturnum regem fuisse Crete, eoq; mortuū & ad inferos detrusum. ¶ Sub Io. mun. erat) sub imperio Iouis, qui filius Saturni & Opis fuisse, ac eodem partu cū Iunone editus perhibetur. A nymphis autem educatus, cum adoleuisset, contra Titanas ob captos parentes bellum gessit, illosq; liberauit. Patrem deinde quem vitæ suæ insidias tetendisse comperit, regno expulit ad inferosq; relegauit. Iuppiter. Iup. autem dictus est (vt scri. Cic.) quasi iuuans pater, quem conuersis casibus appellamus, à iuuando Iouem. A poetis pater Diuum hoiumq; dicitur. à maioribus autem nostris optimus maximus, & quidem ante optimus. i. beneficentissimus quam maximus, quia maius est certeq; gratius prodesse hoibus, quàm opes magnas habere. Est autē ordo. Iup. cōtraxit tēpora antiqui veris, postq̄ sub Ioue mūd⁹ erat, Saturno misso in tartara tenebrosa. ¶ Cōtraxit) ab breuiauit. ¶ Antiqui veris) illi⁹ ppetui quo aurea ętas est gauisa. ¶ Perq; hye.) Anni quatuor enūerat partes. Ver, ęstatē, autūnū, hye. Quatuor anni ptes. Hyems ē (vt Stoici diffiniūt) aer supra terrā algid⁹ ob Solis in anteriora pcessum. ¶ Aestusq; ęstatē) Est aūt ęstas imminēs terrę aer calefact⁹ Solis cursu ad septētrionē versus. ¶ Et inę. autū.) scitè. Nā autūn⁹ modo frigorib⁹ cōtrahit, modo calorib⁹ diffundit, idcircoq; morbosus habet. Fit vero autumn⁹ Solis recursu à nobis ad ea loca, vñ flāt austri. Autūn⁹ aūt dict⁹ ē (vt ait Pōp.) qd tū maxie collectis fructib⁹, hominū opes augent. ¶ Et bre. ver.) illi⁹ ppetui cparatiōe ver breue dicitur. Est aūt ver aeris tēperies qñ suo ad nos cursu Sol agit. ¶ Exegit) digessit. ¶ Quatuor spatiis) quatuor mēsuris tēporū singulæ nāq; anni partes ex trib⁹ mēsib⁹ cōstāt. ¶ Canduit) cādēs & igneus est visus pp nimiū ęstū. ¶ Glacies astri.) cōstricta, & cōgelata. ¶ Vētis) nō omnibus, sed Borea, aliisq; frigidis. Vētorū nanq; frigore aquā in glaciē cōstringit ¶ Pependit) ab arboribus, speluncarumq; tegminibus est intelligendum. ¶ Domus an. fue.) Antrum latine spelunca dicitur.

CONST. FANEN. * Non Saturno mortuo iterpretare (nam deis pręclusa est ianua lethi) Sed i tartara relegato. Is .n. qm̄ cœlo patri virilia amputasset (vt nonnullis placet) vel filios absq; iure deuorasset (vt Pla. in Euty. docet) ab irato Ioue detrusus ad inferos dicitur atq; eo loco arctissime vinctus vbi nec solis splendore lætatur nec ventis, auth. Ho. in. 8. Iliad. Clau. i primo de raptu Pro. Saturni veteres laxabo cathenas.

¶ ET

RAPH. ¶ET den. fru.) inter arbores & herbas frutices medii eſſe dicũtur. Nam & minores arboribus ſunt, nec hyeme vt herbæ areſcunt.} Et iunctæ corticæ virgæ) Quidā legunt, uinctæ, pro, iunctæ, quod ipſorum iudicio relinquemus. Intelligit autem poeta crates, aut ſimile quippiam ex corticibus & virgis inter ſe iunctis contextum, quibus, tum pro domibus vſi fuerint habitantes.} ¶Semina tum primum) tunc primum inquit homines cœperunt & arare & ſeminare. ¶Cerealia ſemi.) frumenta, nam Ceres prima oĩum frumenta hominibus oſtendit, cum antea glãde veſcerentur. ¶Presſiq; iugo) Boues iugare, & arare cœpit Bryges Athenienſis vel: vt, alii, Triptolemus. ¶Tertia poſt illa) Aerea ætas, quæ & Aenea dicitur argenteam eſt ſubſecuta, cuius homines belicoſi quidem erant, procul tamen a' nefariis ſceleribns aberant. ¶Ahena pro.) aut ahenea ita legēdum eſt, vt ſolu atur diphthōg⁹, & quatuor ſyllabarum ſit dictio, ne Trochæus in verſu heroico eſſe deprehendatur in quarta præſertim ſede, a' qua eſt alienus, aut ſucceſſerat (ut eſt ſcriptũ in vetuſtis codicibus) eſt legendum. Sic enim ſignificat poeta æream ætatem parum duraſſe. ADDI. {Secutus autem & hic Heſiodum eſt, qui quatuor ætates recenſet, cum Aratus tantum tres ponat, Aeream'q; pro ferrea, numerat, Nam antiquis χαλκός, hoc eſt, æs, pro ferro accipiebatur. Hinc & arma ærea apud Homerum paſſim leguntur.} ¶Sæuior ingeniis: durior, aſperior quàm argentea foret ¶Horrida arma) Horrorem incutientia. ¶De duro eſt vltima ferro) Vltima ætas in qua nos quoque verſamur, a' ferro metallorum duriſſimo propter feros mores eſt appellata. Nam relictis virtutibus illius ętatis homines vitia ita ſunt amplexi, vt omne honeſtum terras dereliquiſſe videatur. ¶Protinus irrupit) Cum impetu intrauit. ¶Venæ peioris) Metalli deterioris. Nam venæ non tantum animalium dicuntur, ſed etiam ADDI. metallorum. ¶Fugere pudor, verumq;, fidesq;) Per hæc oēs virtutes ab hominibus fugiſſe dicuntur. {Videtur autē poeta Theognidis verſũ hic retuliſſe, apđ quē eodē ferè mõ legiť:

Οχέτο μὲν πίςις, μεγάλη θεὸς ὄχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη, χάριτές τ', ὦ φίλε, γῆν ἔλιπον

¶Et vis) Violentia. ¶Et amor ſceleratus habendi) Auaritiæ eſt periphraſis, quæ idcirco ſcelerata uocatur, quod hominē ad omne ſcelus impellit, ſceleratumq; facit. Vnde & Phocylides ait {ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης} Hoc ē, ADDI. auaritiam omnium malorum eſſe matrem. ¶Vela dabat ventis) Nauigabat. Velum autem Icarus inuenit, ut malum & antennam Dædalus. Probat autem homines ferreæ ætatis auaritiæ nimium ſtuduiſſe, cum imperiti nauigandi, ſe tamen ventis, quorum naturam ignorabant, committerent. ¶Nauita) A' naui, idem eſt qui nauta. Ratibus autem primum nauigare homines cœperunt in mari rubro, vt in ſeptimo Naturalis hiſtoriæ Plin. ait: ab Erythra rege inuentis. Sunt tamen qui putant Myſos & Troianos priores excogitaſſe in Helleſpõto, cum tranſirent aduerſus Thracas, Nauem vero ex Aegypto in Græciam a' Danao aduectam ſcribit idem Plin. quēadmodum longa naue Iaſonē primum omnium nauigaſſe, ac onerariam ab Hippio Tyrio fuiſſe inuentam. Cymbam a' Phœnicibus, Celocem a' Rhodiis, Cercyram a' Cypriis.

Et denſi frutices, & iunctæ corticæ uirgæ.
Semina tum primum longis cerealia ſulcis
Obruta ſunt, presſiq; iugo gemuere iuuenci.
Tertia poſt illam ſucceſſit ahenea proles,
Sæuior ingeniis, & ad horrida promptior arma,
Non ſcelerata tamen. de duro eſt ultima ferro.
Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
Omne nefas. fugere pudor, uerumq;, fidesq;,
In quorum ſubiere locum, fraudesq;, doliq;,
Inſidiæq;, & uis, & amor ſceleratus habendi.
Vela dabat uentis, nec adhuc bene nouerat illos,
Nauita, quæq; diu ſteterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis inſultauere carinæ:
Communemq; prius, ceu lumina Solis, & auræ,
Cautus humum longo ſignauit limite menſor.
Nec tantum ſegetes, alimenta'q; debita diues
Poſcebatur humus, ſed itum eſt in uiſcera terræ.
Quasq; recõdiderat, ſtygiis'q; admouerat umbris,
Effodiuntur opes iritamenta malorum.
Iam'q; nocens ferrum, ferro'q; nocentius aurum
Prodierat. prodit bellum, quod pugnat utroque,
Sanguinea'q; manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto, non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer a' genero, fratrum quoq; gratia rara eſt.
Imminet exitio uir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ.

¶Quæq; diu ſteterant) Erectæ fuerant. ¶Inſultauere) Saltus quoſdam dediſſe ſunt viſæ. ¶Communemq; prius) Tũc primum inquit terra, antea communis, diuidi eſt cœpta. ¶Cautus menſor) Callidus & aſtutus menſurator. Menſuras autem & pondera (Plinio authore) Inuenit Phidon Argiuus, Gellio autem Palamedes. ¶Longo limite) longo termino. Termini enim, quibus agri diſcernuntur, longiores ſunt, quo profundius in terram defodiantur, {Potius tamen videtur, vt de ſulco maiore intelligas, quo ager ab agro diſtinguitur, huic enim epitheton longum rectius, quàm termino, conuenit.} ¶Nec tantum ſegetes) Non ſolum inquit fruges coacta eſt edere terra, ſed lapilli quoque pretioſi, & metalla ex eius viſceribus ſunt effoſſa. ¶Sed itum eſt in viſcera terræ) In intimas terræ partes fodiendo deſcenſum eſt. ¶Admouerat) Appoſuerat. ¶Stygiis vmbris) Inferis. Eorum ſequitur opinionem, q aiunt inferos in centro terrę eſſe. Effodiuntur opes) Lapillos pretioſos, aurum & argẽtum opes appellat poeta. Opes autem dicuntur ab Ope Saturni vxore: qua terra ſignificatur, vt Pompeius ſcribit. ¶Iritamenta malorũ) Incitamēta ac ſtimuli qdā ad mala ppetrāda. ¶Iāq; nocēs ferrũ) Ex eo nanque cõficiuntur enſes, quibus hoīes interimuntur. Ferrum autem in Creta Heſiodus ſcribit inueniſſe eos, qui Idæi Dactyli vocati fuerunt. ¶Ferro'que nocentius aurum) Vere. nam propter aurum adipiſcendum grauisſima quæque, fœdiſſima'que ſcelera committuntur: vnde Virgilius: Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames? auri autem metalla & conflaturā Cadmus Phœnix inuenit ad Pangæum montem, vt alii, Thoas & Eacles in Panchaia, aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoque inuentionem ex melle asſignat. ¶Quod pugnat vtroque) Et ferro & auro. Victoria nanque (vt Ariſtophanes inquit) ſolet in illis reſidere caſtris, in quibus plus auri, pecuniarum'que habetur. Primi autem Afri aduerſus Aegyptios prælium feciſſe dicuntur fuſtibus, quos Phalangas vocari Plinius ait. ¶Sanguinea manu) Sanguinolenta. Bello autem vt homini & manus & ſenſum per metonymiam attribuit poeta. Sic Virgilius. Furor impius intus Sæua ſedens ſuper arma. & Centum vinctus ahenis, Poſt tergum nodis fremit horrendus ore cruento. ¶Crepitātia) Reſonantia. Viuitur ex rapto rapina. ¶Non hoſpes ab hoſpite tutus) Hoſpitem, tam qui hoſpitio alium ſuſcipit, quàm qui ſuſcipitur, appellamus. ¶Gratia) Concordia. {SIC Autem & ADDI. Heſiodus:

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμόιος, οὐδέ τι παῖδες,
Οὐδὲ ξεῖνος ξεινοδόκῳ, καὶ ἑταῖρος ἑταίρῳ.
Οὐδὲ κασίγνητος φίλος ἔσσεται, ὡς τὸ πάρος περ,
Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.}

¶Lurida) Nigra ab effectu, qđ nigra corpora eorũ, q ille comederint, efficiũt ¶Aconita) Venena. Nā aconitũ herba eſt maxime venenoſa ex ſpuma cerberi canis primũ in cotibus nata. vnde & nomen accepit. Nā ἀκόνη græce cotē ſignificat, vnde aconitũ eſt deductũ. ¶Terribiles nouercę) Crudeles in priuignos. Nouerca autem dicitur (vt ſcribit Põpeius) quam qs liberis ſublatis nouā vxorē ducit, arcendæ familiæ gratia,

Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas, & uirgo, cæde madentes
Vltima cælestum terras Astræa reliquit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Gigantes immensæ molis & similes matri filios Terra produxit, quorum magnitudini par exarsit audacia. Nam extructis in excelsum aggerem montibus, sacrilegas manus inlecere cælestibus. Sed fulmine deiecti, impium genus pœnæ suæ cruore generarût. Nam sanguis eorum permistus terræ, homines procreauit haud longe ab origine discrepantes.

Ne'ue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes,
Altaq; congestos struxisse ad sydera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympũ
Fulmine, & excussit subiectum Pelion Ossæ.
Obruta mole sua cum corpora dira iacerent,
Persusam multo natorum sanguine terram
Inmaduisse ferunt, calidumq; animasse cruorem,
Et ne nulla suæ stirpis monumenta manerent,
In faciem uertisse hominum. sed & illa propago
Contemptrix superum, sæuæq; auidissima cædis,

RAPH. ¶ INQVIRIT in patrios annos) vtrum multos annos pater sit victurus, an paucos, sortilegos filius consulit. ¶ Victa iacet pietas) Superata inquit ab impietate pietas contemnitur. Proprie autem pietas dicitur cultus, quem Diis, patriæ, parentibus, sanguine coniunctis debemus. ¶ Iacet) In nullo est pretio. ¶ Virgo Astræa) Hoc est, iustitia, quæ Astræi Gigantis filia fuisse dicitur. ADDI. { Vt Aratus, vel Iouis & Themidis, vt Hesiodus tradit. Alio autem nomine Δίκη ab vtroque poeta appellatur. } ¶ Cęde) Sanguinis effusione. Ab eo enim quod præcedit, id quod sequitur, est intelligendum. Cædes vero præcedit, & sanguinis effusio sequitur. ¶ Ne'ue foret terris) Gigantes vastissimorum corporum homines Terræ filii, sine patre, pedes serpentinos habẽtes, non contenti cædibus terras fœdasse: in tantum furorem venerunt, vt è cælo Iouem depellere sint conati. Montes enim montibus imponentes viam sibi muniebant, qua Iouem cælo detraherent. Sed Iup. fulminibus & gigantes interemit, & mõtes in varias orbis partes disiecit. Qui vero montiũ ceciderũt in mare, insulæ sunt factæ: vt Duris ait: qui autem in terram, permansere montes. E terra autem gigantum sanguine madefacta nati feruntur homines sanguinarii ac cædibus maxime gaudentes. Gigantes autem (vt scri. Macro.) quid aliud credendum est fuisse, quàm hominum quandam impiam gentem, Deos negantem, & ideo æstimatam Deum pellere de cælesti sede voluisse? Gigantes autem dicti sunt παρὰ τὸ ἐκ τῆς γῆς ἰέναι, hoc est, ex eo quod ex terra exierint: vt scri. Orph. in VIII. sacri sermonis: οὓς καλέουσι γίγαντας ἐπώνυμον ἐν μακάρεσσιν, οὕνεκα γῆς ἐγένοντο καὶ αἵματος οὐρανίοιο. Illud non est ignorandum, Lyciam fuisse appellatam Gigantiam, & Gigantes illam habitantes.

ALLEGORIA ¶ TALES gigantes sunt hodie tyranni diuites, & auari, quibus non sufficit esse in statu suo, nec in statu subiectionis & humilitatis, immo in cælum: idest ad statum altæ prælationis & dominationis nituntur ascendere, sicut patet in ambitiosis, Esaia 14. Ascendam in cælum: super astra cæli exaltabo solium meum. Istud patet in auaris, qui cupiunt esse milites & iudices, & locum altum iurisditionis cupiunt occupare, Sapientiæ. 18. Vsque ad cælum attingebat stans in terra. Et ideo tales, vt melius hoc faciãt & obtineãt: aggregant mõtes ad mõtes, prata ad prata, & domos ad domos. Contra quos Esaia 5. Vę qui coniungitis domum ad domum: & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci. Non enim cessat auaritia & ambitio, diuitias aggregare: vt sic eis mediantibus possint mundanam celsitudinem obtinere. Sed Iup. summus deus quandoque mittit talibus fulmen: idest subitam sententiam per mortem vel insperatam tribulationem, ipsos'que montes: idest eminentiam sui status destruit, & prosternit, & eos a' sua uana opinione retardat: & terram circumiacentem: idest patriam sanguine suæ infamiæ mortis & damnationis imbuit & emollit. psalmus. Infecta est terra in sanguinibus eorum.

MICYL. ADDI. { Quæ hic ex Orphæo citat Regius, iis consimilia etiam Hesio. tradit: qui in Theogonia Erinnyas & Gigantes ex cruore Cæli cum is à Satur. filio castraretur, in gremium terræ delapso procreatos dicit. Sed tamen de Gigantomachia nonnihil variat. Nam Titanas primo (ita enim uocarat filios suos ὁ οὐρανὸς, quod diceret eos τιταίνοντας ἀτασθαλίῃ μέγα ῥέξαι ἔργον, τοῖο δ' ἔπειτα τίσιν μετόπισθεν ἔσεσθαι, vt idem Hesio. ait) cum reliquis Diis bellum gessisse tradit. Quibus auxilio Cotti Gygis, & Briarei, quos Centimanos vocant, oppressis, idem bellum mox a' Typhoeo repetitum, eundemq; à Ioue fulmine prostratum. Atque huic posteriori bello cæteri assignant ea, quæ vulgo de Gigantomachia, feruntur videlicet, deos in Aegyptum profugisse, aliosq; in alias formas mutasse metu sese, donec a' Pane, a' quo & Panici terrores dicti, Gigantes & qui circa Typhoeum erant, perterriti, in fugam conuerterentur. Priorem autem pugnam cũ Titanibus in campo Phlegræo commissam volunt. Quod & Claudianus innuere videtur in principio Cigãtomachiæ, vbi inquit.

Terra parens quondam cęlestibus inuida regnis,
Titanũmq; simul graues miserata labores,
Omnia monstrifero complebat tartara cœtu,
Inuisum genitura nefas, Phlegramq; recepit
Tanta prole tumens, &c.

Rursum alii Gigantum pugnam a' Typhoei causa separant, & Typhoeum per se Deos in Aegyptum fugasse tradunt. Gigantes autem circa Phlegram extructis aliis super alios montibus, cum cælum oppugnare uellent, a' Ioue fulmine deiectos fuisse. Quod eò hinc addere libuit, nequis diuersitate ista qua poetæ fabulas inter se miscent atque confundunt, insciens fortè turbetur. Porrò uidetur & hæc fabula ex uero originem traxisse. Nam Genesis. 11. de posteris Noe, eodem ferè modo leginius: turrim conatos extruere, cuius culmen cœlum contingeret, sed a' Deo prohibitos, qui confusione linguarũ ab incepto eos auertit. Vnde & Babel nomẽ loco mansit, quæ postea Babylonia dicta fuit. } ¶ Arduus æther) Altum cælum. ¶ Affectasse) Proprie dixit. Nam affectare significat aliquid nimium appetere, quod assequi non possis repugnante natura. ¶ Olympum) Mons est Macedoniæ Olympus altissimus: interdum tamen pro ipso cælo ponitur: quasi ὁλόλαμπος, hoc est, totus lucens, propter astra quibus illustratur. Vnde Olympius Iup. fuit denominatus. Sex autem Olympi esse perhibentur, Macedoniæ, Thessaliæ, in quo ẽt Olympia fuisse celebrata Apollodorus ait. Mysiæ, Ciliciæ, Elidis, Arcadiæ. ¶ Excussit) quatiendo deiecit. ¶ Pelio Ossæ) montes sunt Thessaliæ notissimi. Pelion Ossa ¶ Obruta mole sua) oppressa sua uastitate; magnitudine ac pondere. ¶ Dira corpora) Crudelia, a' Deorum ira missa. Vnde & diræ furiæ dicuntur. ¶ Natorum sanguine) Nam Gigantes Terræ filii fuisse dicuntur. ¶ Calidum animasse cruorem) Hoc est, animam calido cruori immisisse. Et ne nulla) Et ut aliqua memoria suæ prolis maneret ac restaret. Duas enim negationes in affirmationem conuerti certum est. ¶ Monumenta suæ stirpis) Memoria suæ prolis. Monumentum enim dicitur quicquid ad posteritatis memoriam conficitur. Stirps autem cum prolem significat, fœminini est generis: cum radicem truncum'ue significat, incerti. Virgilio. Imo de stirpe recisum. Hor. Stirpesq; raptas & pecus & domos. ¶ In faciem hominum) In figuram humanam, ac denique in homines non in simias, ut quidam putant, id quod facile ex iis quæ inferuntur, colligi potest. Neque enim simiæ, aut Deorum sunt contemptrices, aut cædis auidissimæ, aut uiolentæ. Quare intelligamus terram gigantum sanguine madefactam, in homines crudeles, Gigantumque similes fuisse conuersam. ¶ Sed & il. pro. Con. su.) uerum inquit etiam illa progenies,

progenies, quæ ex ſanguine gigantum orta eſt, impia fuit in Deos, ab omnique humanitate, æquitate'que aliena. Propago autem quæ & propages dicitur, cum vitem vetulam terra obrutam ſignificat, vt ex vna plures fiant, primam producit ſyllabam. Vir. Flexos propaginis arcus. Cum vero progeniem demonſtrat, eandem corripit. Virgi. Sit Romana potens Itala virtute propago. Hinc fit propagare verbum, quod ſignificat uitem vetulam ſupprimere, vt ex vna plures nouellæ fiant. Interdum extendere genus ac dilatare ſignificat. ❡ Scires) Scire poſſes ex auiditate cædis, ex gigantum ſanguine genitam eſſe. Eſt autem figurata locutio. A tertia nanque perſona ad ſecundam eleganter fit tranſitus. {Eſtque dictum, Scires, pro, poſſes ſcire, modo potentiali.}

{Affertur tamen & altera fabulæ occaſio, nempe, Regem Lycaonem deuictis Moloſſis, obſidem quendam ab iiſdē accepiſſe qui cum ad certum tempus non remitteretur, per legatos repetitum fuiſſe. Ibi tum Lycaonem, occiſo obſide, carnes eius, legatis, edendas appoſuiſſe. Sed ex conuiuis Lyſaniam quendam nomine, qui poſtea Iuppiter dictus fuit, cognito ſcelere in publicum proſiluiſſe, Arcadesq; contra regem immanitate facinoris concitaſſe. Atque ita deuictum atque eiectum regno Lycaonē, in ſyluas abiiſſe. ibiq; reliquam ætatem, latrocinijs & cædibus luporum more exegiſſe. Vide Boccatium.} ❡ Fuit & alius Lycaon Priami filius, Pandari pater, q ab Achille fuit interfectus. Sanè Lycaon ἀπὸ τοῦ λύκου, quod lupum ſignificat, denominatus videtur. ❡ Ingentes animos) Maximas indignationes. ❡ Conciliumq; uocat) Conſilium & multitudo dicitur ad conſulendum congregata, & ratio faciendę alicuius aut nō faciēdæ, vt ſeruitiū & ſeruos & ſeruitutē ipſam ſignificat. Conciliū vero multitudinem tantū ſignificat ad conſultandū congregatam.

MICYL. ADDI.

*a.l.cœnę

conciliū

Et uiolenta fuit. ſcires è ſanguine natam.

ARG. FABVLAE SEQ.

De Gigantum ſanguine nati, quam ſacrilega mente fuerint, Lycaonis teſtatur exemplum: qui Tyrannus Arcadiæ cum aduenas hoſpites trucidaret, etiam Iouem in ſe accendit iratū. Nam Iuppiter humani ſceleris impatiēs, in Deos querimonia delata, hominis ſpecie ſimulata ad Lycaonis regiam venit, cui Lycaon tanquam motali præparans mortem, prius humana mēbra deuoranda, velut hoſpitali humanitate appoſuit. Quod poſtquam Iuppiter ſenſit: non eum penitus interemit, ne ſupplicij amitteret ſenſum, ſed in lupi formam conuertit, qui & mores in rabie, & nomen Lycaonis in appellatione ſeruaret. Nec contentus fuit Iuppiter cæteros homines huius Lycaonis terrere ſupplicio, niſi in genus omne ſæuiret. Inde denique tantam iuſſit aquarum copiam redundare, vt opertis diluuio montibus cunćti homines interirent.

Quæ pater ut ſumma uidit Saturnius arce,
Ingemit, & facto nondum uulgata recenti
Fœda Lycaoniæ referens conuiuia* menſæ,
Ingentes animos, dignas Ioue concipit iras,
Conciliumq; uocat: tenuit mora nulla uocatos:
Eſt uia ſublimis cœlo manifeſta ſereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipſo,
Hac iter eſt ſuperis ad magni tecta tonantis,
Regalemq́ꝫ domum: dextra, læuaq; Deorum
Atria nobilium ualuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuerſa locis, à frōte potentes
Cœlicolæ, clariq́ꝫ ſuos poſuere penates.

❡ EST via ſublimis) Lacteum circulum deſcribit, per quē ad regiam Iouis iter Diis eſſe ait. Eum vero circulum græci galaxiam vocant ἀπὸ τοῦ γάλακτος: hoc eſt à lacte, vnde & latini lacteum appellarunt, nam candidus eſſe videtur. De quo ſiquis plura videre cupit, legat Macrob. in ſomnium Scipionis. ❡ Cœlo manifeſta ſereno) Scite. Nam (ut inquit Macrob.) Lacteus circulus vnus ex omnibus oculis noſtris conſpicitur, alii ſola percipiuntur cogitatione. ❡ Candore notabilis ipſo) notatu & viſu facilis ob ſuum candorem. ❡ Magni Tonantis) Periphraſis eſt Iouis. ❡ Deorum, nobilium) Hoc eſt clarorum, qui maiores gentium Dii appellantur (vt inquit Macro.) Sunt autem. 12. numero. Et nomina quidem mulierum ſex. Iuno. Veſta. Minerua. Ceres. Diana. Venus. Virorum autē noīa totidem. Iuppiter. Mars. Mercurius. Neptunus. Vulcanus. Apollo. ❡ Atria) Aulę. ❡ Celebrantur) Frequentantur. ❡ Valuis apertis) Ianuis patētibus. Valuæ autem dictæ ſunt, quòd dum aperiuntur in ſe reuoluuntur. Fores vero proprie dicuntur, quæ foras aperiūtur. ❡ Plebs habitat diuerſa locis) Plebem vocat multitudinem Deorum minorum. ❡ A' fronte) In fronte lactei circuli potentiores inquit Dii habitant, ibiq; ędes ſuas collocauere. Videtur autem Ouid. alludere ad Palatium Romanum, in quo imperatores cum principibus habitabant.

RAPH. Lacteus circulus

Dii nobiles

Hic locus est, quem, si uerbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse palatia cœli.
Ergo ubi marmoreo superi sedere recessu,
Celsior ipse loco sceptroq; innixus eburno
Terrificam capitis concussit ter'q;, quater'q;
Cæsariem, cum qua terram, mare, sydera mouit.
Talibus inde modis ora indignantia soluit.
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabat
Inijcere anguipedum captiuo brachia cœlo.
Nam quanquã ferus hostis erat, tamẽ illud ab uno
Corpore, & ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbẽ,
Perdendum est mortale genus. per flumina iuro
Infera, sub terras stygio labentia luco.
Cuncta prius tentanda, sed immedicabile uulnus
Ense recidendum est, ne pars syncera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et nymphæ, Satyri'q;, & monticolæ Syluani:
Quos quoniam cœli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus,

RAPH. ¶SI verbis audacia detur) Hoc est, si id asserere auderem. ¶Palatia magni cœli) Hoc est regiam cœli. Palatium nanq; vnus est ex collibus Romanis, in quo magnificæ imperatorum ædes conspiciebantur. Inde factum est, vt amplissimas quasque ædes vulgus palatia vocet. ¶Marmoreo re.) In interiore ædium parte marmoribus incrustata. ¶Celsior ip. lo.) sublimior cæteris, vt reges sedere consueuerunt. ¶Sceptroque innixus eburno) Sceptro ex ebore confecto inhærens. Ex quo colligimus reges quoque apud antiquos non sedentes, vt fere nunc fit ab ineptis & artis oratoriæ imperitis: sed stantes principibus ac populis orationes habuisse. Septrum autem baculus est, quo prisci reges vtebantur, qualib⁹ nũc pontifices nostri inniti solẽt. Sceptrum vero in primis Ioui attribuitur, ut qui rex sit hominum atque Deorum. Sceptrum autem dictum est παρὰ τοῦ σκήπτεσθαι: hoc est, ab innitendo, quod illi stantes reges innitantur, literæ interpositione. ¶Terrificam cæsariem) Terrorem incutientem. ¶Concussit terq; quaterq;) Sæpius commouit, atque agitauit. Hoc autem habitũ significat Iouem fuisse iratum. Crebra enim concussio capitis indignationem significat. ¶Cum qua) magnam Iouis ostendit potentiam, qui vnà cũ capitis motu vniuersũ mundum commouit. { Alludit autem ad versus Homeri, apud quem Iliad. primo eodem modo legitur. ADDI.

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.}

¶Talibus modis) Hoc modo iratus atque indignatus Iuppiter est locutus. ¶Non ego pro mundi regno) Hac oratione Iuppiter ostendit genus humanum dignum esse quod perdatur, cum Dii quoque ipsi minime ab illius insidiis sint tuti. Nam Lycaon ipsum Iouem Deorum hominumq; parentem interficere conatus est. Attentos autem simul & beneuolos Deos reddit, & rei magnitudinem ostendens & animum suum pro salute eorum anxium atque solicitum eẽ demonstrans. ¶Non ego pro mundi regno) de mũdi regno Iuppiter cum gigantibus grauissimum bellum gessit, eosq; tandem in Phlegræis campis superauit, & ad inferos detrusit, ut paulo ante diximus. ¶Quisque anguipedum) quisq; gigantum. Nam anguipedes dicti sunt gigantes, quòd anguinos pedes habere uiderentur, vt in. 5. Fast. Ouid. ipse narrat. Quod significat (ut scri. Macrob.) nihil eos rectum, nihil supernũ cogitasse, totius vitæ eorum gressu atque processu in inferna mergente. ¶Centum brachia) centum manus. Vnde & gigantes Centimani à centum manibus vocantur. Alludere autem poeta uidetur ad Briareum gigantem & Cottum & Gygen illius fratres, quos Hesiodus in Theogonia singulos centum manus habuisse ait. { CENtimani autem finguntur, vt inquit Comment. Hesiodi. διὰ τὸ ὁρμητικὸν τὸ περὶ τὴν μάχην, καὶ δραστικὸν, καὶ ἀπρακτικὸν } ¶Cœlo captiuo) quod captiuum reddere cupiebant. ¶Nam quanquam) Rationem assignat Iuppiter, cur magis nunc sit solicitus, q̃ cum gigantes cœlo manus inijcere conati sunt. Nam quanuis inquit gigantes viri essent fortissimi, mihi tamen bellum minime cum toto hominum genere suscipiendum fuit, sed cum vna solum gigantum progenie. ¶Ab vno corpore) ab vna hominũ congregatione Nã corpus interdum pro multitudinis congregatione ponitur. ¶Et ex vna origine) exponit id quod ab vno corpore dixit. Ab vna enim gigantum progenie Ioui bellum fuit indictum. De gigantum autem origine variæ sunt priscorum opiniones. Alii nanque illos Titani, & Terræ filios fuisse scribunt. Alii ex sanguine Titanum à Ioue interfectorum è terra natos esse aiunt { Hesiodus, ex sanguine Cœli, amputatis illius virilibus à Saturno genitos, dicit. cuius versus sunt,

Ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
Πάσας δέξατο γαῖα, περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
Γείνατ' ἐριννῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε γίγαντας
Τεύχεσι λαμπομένους, δόλιχ' ἔγχεα χερσὶν ἔχοντας.

Iosephus vero in antiquitatibus Iudaicis contendit eos ex coitu Dæmonum cũ mulieribus fuisse procreatos, cui quidem opinioni & Lact. & sacra historia astipulari videtur.} ¶Nunc mihi qua totũ) Nunc inquit nõ vnum hominum corpus, sed totum gen⁹ humanum prorsus mihi est perdendum. ¶Qua) Quatenus & quousq;. ¶Nereus) Deus est marinus, sed pro Oceano ponitur, qui vniuersam circuit terram. {Huius & Doridis filiæ sunt, quas Nereidas & Nerinas uocant: quarum noĩa recenset Hesiodus. Nomen aut Νηρεὺς, ἀπὸ τοῦ νήχεσθαι, deductum, mutatione literæ, vel à ῥέω potius, & intendendi particula νη. ¶Circumsonat) Circumstrepit fluctibus ¶Per flumina iuro Infera) Per Stygem paludẽ iurat, mortale genus totũ esse pdendum. Stygis autem numen Dii fallere metuebant, vt ait Virg. Dii cuius iurare timẽt, & fallere numen. {Quod item ab Homero sumptum. apud quẽ legitur Odiss. 5. ADDI.

Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι.}

¶Strygio luco) Nemori Stygi paludi imminenti. ¶Cuncta prius tentanda) Omnia inquit prius sunt experienda, quàm genus humanum perdatur. Sed mali tamen sunt perdendi, ne boni periclitent. ¶Sed immedicabile vulnus) hac similitudine colligit vniuersum genus humanum esse perdendum, cum totum sit corruptũ. Vt enim corporis partes corruptæ solent præcidi, ne reliquũ corpus putrescat, sic genus humanum est perdendũ, ne Satyri, Nymphę ac Fauni holum scelelibus inquinẽtur atq; infestẽtur. ¶Immedicabile) Insanabile. ¶Pars syncera) integra ac sana & incorrupta. ¶Trahatur) In putredinẽ & corruptionem ducat. Argumentatur aũt Iuppiter ab vtili & honesto. ¶Sunt mihi semidei) Quænam sit ea pars syncera, cui timet Iup. ab humano genere exponit. ¶Semidei) Heroes alio noĩe vocant. maiores. n. hoibus, ac Diis minores fuisse videtur. ¶Fauni) Satyri, Syluani Dii habiti sũt rusticani. ¶Et Nymphę) Nympharũ varia sunt noĩa. Alię nanque dñr Nereides, quæ mare incolũt. { A Nereo patre vt supra diximus} Aliæ Naiades quæ fontes. { παρὰ τὸ νάω. i. fluo seu mano} Alię Napęę, q̃ saltus & syluas, { ἀπὸ τῶν ναπῶν. i. locis cõsitis arboribus & cõuallibus.} Alię Oreades, q̃ mõtes. { ἀπὸ τῶν ὀρῶν hoc est, mõtibus.} Alię Dryades. Aliæ Hamadryades, q̃ i syluis habitare, vnaq; cũ arboribus nasci, moriq; dñr, ἅμα nãq; simul, & δρῦς δρυὸς, arborem & quercũ signat. ¶Quos qm̃ cœli) occurrit tacitę obiectiõi. Posset. n. q̃s dicere. Si times à gñe humão Semideis & nymphis & diis rusticis trãsferas ipsos in cœlũ ac gen⁹ humanũ inter se debacchari pmittas. Sic. n. sua stultitia satis supq; punief. At inq̃t Iup. nõdũ illos cẽseo dignos, q̃ i cœlũ recipiãt. ¶Dignamur) Dignos cẽsemus. Sic Virg. Haud eqdẽ tali me dignor honore.

Gigantum origo — ADDI. — Nereus — ADDI. — ADDI. — Anguipedes — Cẽtimani — ADDI. — Semidei — ADDI.

CAN

An ſatis ó ſuperi tutos fore creditis illos?
Cum mihi, qui fulmen, qui uos habeoq́;, regoq́;,
Struxerit inſidias notus feritate *Lycaon?
Confremuere omnes, ſtudiis'q; ardentibus auſum
Talia depoſcunt. Sic, cum manus impia ſæuit
Sanguine Cæſareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto ſubitæ terrore ruinæ
Humanum genus eſt totus'q; perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas Auguſte tuorum,
Quã'm fuit illa Ioui, qui poſtquam uoce, manu'q;
*Murmura compreſſit, tenuere ſilentia cuncti.
Subſtitit ut clamor preſſus grauitate regentis:
Iuppiter hoc iterum ſermone ſilentia rupit:
Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) ſoluit.
Quod tamen admiſſum, quæ ſit uindicta docebo.
Contigerat noſtras infamia temporis aures,
Quam cupiens falſam: ſummo delabor olympo,
Et Deus humana luſtro ſub imagine terras.
Longa mora eſt, quantum noxæ ſit ubiq; repertũ,
Enumerare, MINOR fuit ipſa infamia uero.
Mænala tranſieram latebris horrenda ferarum.
Et cum Cyllene, gelidi * pineta Lycæi:
Arcados hinc ſedes, & inhoſpita tecta tyranni

RAPH. ¶ AN ſatis ó ſuperi) Hoc argumento à maiori ſumpto colligit genus humanum omnino eſſe perdendum. Nam ſi mihi inquit, cui imperium eſt Deorum & hominum, inſidias ſtruere Lycaon feritate ſua notisſimus, eſt auſus: quo modo Dii minores ab Humano genere poterunt eſſe tuti? ¶ Habeoq́; rego'que) hoc eſt contineo & guberno. Græcum autem uerbum expreſſit. Nam ἔχω & habeo & contineo ſignificat. ¶ Notus) nobilis & famoſus ſua feritate.

Lycaon Lycaon autem Pelaſgi filius, Lycoſuram vrbem in Lycæo monte ædificauit, Iouem'que Lycæum appellauit: & Lycæa, certamen in Iouis Lycæi honorem inſtituit: vt Pauſanias ſcri. ac infantem in Iouis ara primus omnium immolauit. Vnde locus fabulæ dat° uidetur. ¶ Confremuere omnes) ſimul omnes fremuere & murmurauere facinoris immanitate commoti. ¶ Studiis ardentibus) Inflammatis voluntatibus. ¶ Depoſcunt) Ad pœnam ſubaudiendum eſt. ¶ Sic cum manus impia ſæuit) In augu ſti gratiam hæc ab Ouidio referuntur. Vt inquit totum genus humanum Iulii Cæſaris indigna cæde commotum eſt, qua in ſenatu ab ingratis impiisq́; ciuibus fuit interfectus: Dii auditis Ioui ſtructis inſidiis, inflãmati ſunt, tametſi de coniurationibus'& inſidiis contra Auguſtum Cæſarem ſtructis hæc mihi dicta potius eſſe videntur. Sic enim & Ioui & Deorum indignationi pulcherrimè accommodatur hæc ſimilitudo. Nam vt Iuppiter a' Lycaone, quamuis inſidiante, non fuit interfect°, ita ne Auguſtus quidem a' coniuratorum quoquam fuit oppreſſus. Cum alii autem multi variis temporibus (vt ſcribit Suetonius) in Auguſtum coniurarunt, tum Telephus mulieris ſeruus, nomenclator. Is enim quaſi debita ſibi fato dominatione & ipſum & ſenatum aggredi deſtinauerat. Quondam etiam iuxta cubiculum eius lixa quidã ex Illyrico exercitu ianitoribus deceptis noctu deprehenſus eſt cultro uenatorio cinctus: inops'ne mentis, an ſimulata dementia, incertum. Nihil enim exprimi quæſtione potuit. De inſidiis autem Auguſt. ſtructis potius eſſe intelligendum, quàm de Iulii Cæſaris cæde, facile ex ipſis Ouidii verbis percipi poteſt, cum inquit: Nec tibi grata minus pietas Auguſte tuorũ. ¶ Quã fuit illa Ioui) Hoc vero ab iſtis calfornus, ſi quo ingenio iudicio'ue forent, notandum erat. Mihi certe prior expoſitio vt de Iulii Cæſ. cæde intelligamus, non probatur. ¶ Manus impia) impiorum cõiuratorum multitudo. Nam ſexaginta & amplius C. Caſſio, Mario que & Decio Bruto principibus, vt refert Sueto. in Iulium Cæſarem coniurarunt, eum'que in ſenatu tribus & viginti vulneribus trucidarunt.

ADDI. {In Auguſtũ autem, præter eos quorum ſupra facta mentio eſt, etiam Lepidus quidam, & Varro Murena, Fannius Cæpio. M. Egnatius, Plautus Rufus. L. Paulus, Audaſius & Epicadus: Suet.} ¶ Sæuit extinguere) ſæuit vt extingueret, poetica enim locutio eſt. ¶ Sanguine Cæſareo) Iulii Cæſaris cæde: ſiue potius Aug. qui Iulii Cæſaris filius fuit adoptiuus. ¶ Attonitum) ſtupefactum. ¶ Romanum non) quod Iulius Cæſa. Auguſtus'que filius eius geſtis ſuis clariſſimum reddiderat. ¶ Nec ti. gra. minus pietas) nõ minus inquit pietas populi Rom. qui tuos inſidiatores vltus eſt, tibi grata fuit, quàm Ioui Deorum indignatio, quam conceperunt, cum audiſſent inſidias Ioui ipſi à Lycaone fuiſſe ſtructas. ¶ Qui poſtquã uoce manu'que) geſtũ exprimit eorum qui ſilentium indicunt. ¶ Cõpreſſit) compeſcuit. ¶ Subſtitit vt clamor) poſtquam ceſſauit clamor Iouis authoritate cohibitus. ¶ Silentia rupit) locutus eſt. Sic Virg. Quid me alta ſilentia cogis Rumpere? ¶ Ille quidem) Lycaon inquit ille feritate conſpicuus pœnas dedit. Nam ſoluere pœnas eſt pati pœnas & ſuſtinere. ¶ Curam hanc dimittite) ipſum depoſcendi ad pœnã. Eſt autem parenteſis. ¶ Quod tamen admiſſum) quanuis inquit dederit pœnas, Lycaon volo vos tamen docere & peccatum quod admiſit: & pœnam qua fuit affectus.

*Lycaon, Gegenis Arcadis filii fili° fuit, vt Stephanus ſcribit i Ephyra.

¶ Contigerat noſtras) Narrat Iuppiter quemadmodum inquiſiturus hominum ſcelera è cœlo deſcendit i terras: ſuſceptaq́; humana figura orbem terrarum peragrant, ac tandem ad Lycaonem Arcadiæ regem hoſpites crudeliſſime interficientem peruenerit, quem in lupum idcirco ſe ait commutaſſe, quod ſe quoque interficere conatus eſſet. ¶ Infamia temporis) ignominia ſeculi, quo teterrima quæque ſcelera committebantur. ¶ Quam cupiens falſam) Deus enim vult omnes homines bonos eſſe. ¶ Luſtro) peragro, circumeo. Aliàs luſtrare eſt purgare & illuſtrare. ¶ Longa mora eſt enumerare) longa mora eſſet inquit ſi enumerare vellem quantum vbique ſceleris inuenerim. ¶ Noxæ) Culpæ, ſceleris. Noxa enim & culpam & ſcelus & maleficium ſignificat. Vnde noxius declinari videtur. Sanè noxa interdum etiam pœnam ſignificat. Vnde apud iuriſconſultos: Noxæ dedere, hoc eſt pœnæ tradere ob dandum illatum. Vnde & noxales actiones ab iiſdem appellantur: quæ ex noxa atque maleficio ſeruorum aduerſus dominos inſtituuntur. ¶ Minor vero) eo quod verum erat. Maiora nanque ſcelera, & plura ab Ioue deprehenſa fuere quàm ferebantur. ¶ Mænala tranſieram. Deſcribit iter quo ad Lycaonem peruenit. Mænalus autem & vrbs & mons eſt Arcadiæ celeberrimus à Menalo Arcadis filio denominatus. ¶ Latebris) latibulis. Et cum Cyllene) Cyllene mons Arcadiæ Mercurio dicatus. Vnde etiam Gyllenius appellatur. ¶ Pineta) loca pinis conſita, vt olіueta. ¶ Lycæi mons eſt Arcadiæ Lycæus Pani ſacer. ¶ Et in hoſpita) in hoſpitalia. ¶ Arcados tyranni) Licaonis Arcadiæ regis. Cum autem Lycaon multo ante Troica tempora fuerit, mirandum eſt cur poeta ſub perſona præſertim Iouis ipſum Tyrannum vocet, cum hoc nomen ne Homeri quidem aut Heſiodi temporibus (vt ſcri. Ariſtophanes grãmaticus) in vſu fuerit. Nuſquam enim in ipſorum priorum'ue ſcriptorum operibus inuenitur tyrannus. Reges nanque appellabant omnes, qui tempore Archilochi iamborum ſcriptoris (vt Hippias ſophiſta teſtatur) Tyranni cœperunt appellari. Homerus quidem Echetum crudeliſſimum hominum interfectorem nuncupat regem. Tyrannus vero dictus eſt, vel a' Tyrrenis (vt quidam putant) qui olym prædones crudeliſſimi fuere. Vel ἀπὸ τῶ τυρῶν τοὺς λαοὺς hoc eſt a' me domandis populis quibus inſidias ac dolos ſtruunt. Ariſ. vero in Cumæorum rep. honeſto vocabulo Aeſimnetas prius fuiſſe vocatos dicit, qui poſtea tyrãni appellari cœperunt. Nam Aeſimnetes dicitur honeſti laudator. Sed Ouid. ex conſuetudine ſuorum temporum locutus eſt. {Prolepſi uſus videlicet.} Sanè Tyrannus apud priſcos etiam pro bono princi- ADD I.

*a. l. indicium'que dedit.

Vina & fatilo.

noxa

*a. l. ſpineta.

mænala, et mænalus.

Vina & fatile.

Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi uenisse Deum, uulgusque precari
Cœperat, irridet primo pia uota *Lycaon.
Mox ait, experiar Deus hic discrimine aperto,
An sit mortalis, nec erit dubitabile uerum.
Nocte grauem somno, nec opina perdere morte
Me parat. hæc illi placet experientia ueri.
Nec contentus eo est, missi de gente Molossa
Obsidis unius iugulum mucrone resoluit.
Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
Quos simul imposuit mensis, ego uindice flamma
In dominum dignos euerti tecta penates.*
Territus ipse fugit, nactusque silentia ruris
Exululat, frustraque loqui conatur, ab ipso
Colligit os rabiem, solitæque cupidine cædis
*Vtitur in pecudes, & nūc quoque sanguine gaudet.
In uillos abeunt uestes, in crura lacerti.
Fit lupus, & ueteris seruat uestigia formæ.
Canicies eadem est, eadem uiolentia uultus.
Iidem oculi lucent, * eadem feritatis imago est

pe accipiebatur. Virgil. Pars mihi pacis erit dextram teti- gisse tyranni. Vsus deinde obtinuit, vt pro eo demum po- neretur qui dominatu crudeliter abuteretur. Arcas sane & proprium filii Callistus, nomen est, & gentile. Vnde Arca- dius & Arcadicus deriuatur. Arcadia vero ab Arcade Cal- listus filio denominata esse videtur. Nam antea tum Par- rhasia, tum Lycaonia, tum Gigantis, tum Azania; tum Pania (vt inquit Stephanus, qui de vrbibus & vicis diligē- tissime scripsit) vocabatur.

Arcadia

*Lycaon gegenei Arcadis filii filius fuit Stephanus scribit in Ephyra.

¶ Traherent cum sera crepuscula noctem) hoc est, cum aduesperasceret. ¶ Trahe- rent) adducerent. ¶ Sera cre- puscula) crepusculum dici- tur dubia lux. Nam creperum dubium significat. ¶ Signa dedi) hoc est, significaui me esse Deum. ¶ Precari) cole- re ac venerari. ¶ Pia vota) piorum preces. ¶ Mox ait experiar) primo inquit Ly- caon piorum vota, qui me venerabātur, irridere cœpit. deinde periculum facere de mea diuinitate cogitauit. ¶ Discrimine aperto) mani- festo periculo, hoc est, expe- rientia. ¶ Nec erit dubitabi- le verum) nemo inquit pote- rit dubitare an Deus sit, an mortalis. Si enim Deus erit interfici non poterit: Sin ho- mo fuerit facile perimetur. ¶ Nec opina) inopinata. ¶ Nec contentus eo) nec satis inquit, ei visum est me velle perdere. nisi etiam mihi in cœnā carnes humanas partim elixas, par- tim tostas apposuisset. ¶ De gente molossa) Molossi popu- li sunt Epyri, à quibus bello victis Lycaon obsides accepe- rat, quorum vnum iugulauit, ut ipsum Ioui apponeret epu- landum. ¶ Resoluit) aperuit. ¶ Semineces artus) Semi- mortua membra & adhuc palpitantia. ¶ Mollit aquis) co- quit & mollia reddit. ¶ Quos simul imposuit mensis) post- quam ait humanæ illæ carnes mihi appositę fuerunt, ego statim ædes Lycaonis incendio corripui, dignas quæ in tam crudelem dominum euerterentur. Cæterum ipse territus in syluas aufugit, & in lupum feritati suæ maxime conue- niens animal fuit commutatus. ¶ Vindice flamma) vltrice. ¶ Tecta) domum, à parte enim totum intelligimus κατὰ συνεκδοχήν. ¶ Dignos penates) qui incenderentur, cum tam scele- ratum dominum pati possent. ¶ Territus) incendio ædium perterritus. ¶ Exululat) valde vlulat. Iam enim in lupum fuerat conuersus. Nam vlulare, quod facticium est verbum, luporum est proprium. ¶ Ab ipso colligit os rabiem) quia inquit loqui non poterat, in rabiem actus est, quam ab homi- nibus in pecudes transtulit. ¶ Et nunc quoque) quemadmo- dum cum erat homo. ¶ In villos abeunt vestes) in pilos in- quit vestes mutatæ fuerunt: Brachia autem in crura. Sicque Lycaon in lupum fuit conuersus. Quod quidem idcirco fingitur, quia Lycaon auaritiæ deditus ex rapto tanquam lupus, viuebat. Auari nanque lupis, qui nunquam sa- tiantur pecudum cæde, quamsimillimi esse videntur. Homines autem in lupos conuerti rursusq; restitui sibi, fal- sum esse contendit Plinius. Vnde tamen ista vulgo infixa sit fama in tantum vt in maledictis versipelles habeantur, ostendit libro VIII. capite XXII. cum inquit, Euan- tes inter authores Græciæ non spretus, tradit, Arcadas scribere ex gente Antei cuiusdam sorte electum ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestituq; in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurariq; in lupum, & cum cæteris eiusdem generis cōgregari per annos nouem. Quo in tempore si homine se abstinuerit, reuerti ad idem,

Vide Pli. l. 8. cap. 22

Vertis, qꝫ nō minus placet vt in antiquo exēplari. Vide Pli. li. 11. ca. 27

& cum transierit, effigiem recipere, ac pristinum habitum, addito nouem annorum senio. Addit quoque Fabius ean- dem recipere vestem. Sed hæc Plin. fabulosa esse putat. {Pausanias autem in Arcadicis, Lycaonem & Cecropem coætaneos fuisse scribit. Veruntamen quod ad res diuinas attineret, alterum altero sapientiorem. Nam Cecropem pri- mum omnium Iouem vocas- se summū, & iis, quæcunque animata forent abstinuisse, placentas autem & bellaria altaribus consecrasse. Con- tra aūt Lycaonem, vt imma- niorem, infantem altaribus adductum mactasse, Iouiq; Lycæo immolasse. Quam obrem statim eundem inter sacrificandum in lupum conuersum. Idq; etiam credibi- le vult videri, propterea qđ prima illa ætate Dii, atque homines promiscue inter se versati sint, nec dum tanta malitia in terris fuerit. Pro- inde etiam deorum mensis, homines fuisse adhibitos, & si quis impie agere cœpisset, corām ac statim punitum. Sic Lycaonem hunc in lupū, sic Nioben in saxum postea conuersam. Addit autem idem author etiam posterio- ribus temporibus hominem in lupum conuersum inter sacrificia eiusdem dei, nec tū per omnem ætatem lupum mansisse. Nam qui ita conuer- tebantur, inquit, si de cætero à carnibus humanis absti- nuissent, Decimo anno ad pristinam formam redire sole- bant. Sin amplius illis vescerentur, per omnem ætatem lu- pos manere. Quam rem & Plato confirmat lib. VIII. de Repub. dicens eos in lupos mutari solitos, qui carnem hu- manam in sacrificiis gustassent.

ADDI. Lycaon

Cecrops

COCCIDIT

RAPH. OCCIDIT vna domus) Postea quam Iuppiter exē plo Lycaonis ostendit, quam terris sceleribus infecti sint homines, concludit totum genus humanum penitus asse perdendum. Sic'que poeta fabulam cum fabula, ac mutationem cum mutatione connectit. Narraturus enim quemadmodum lapides à Deucalione & Pyrrha post terga iacti partim in mares, partim in fœminas fuere conuersi, ante describit diluuium, quo gen⁹ humanum fuit extinctum.

humanum perdere decreuit. ❡Iamq;) statimq;. ❡Sacer æther) sacrum cœlum. Tot ab ignibus) quot opus esset ad totam terram comburendam, conciperet: contraheret. ❡Totus axis) totum cœlum. Sinecdoche est, axis enim quæ pars est cœli, pro toto ponitur cœlo. Nam axis proprie illud est plaustri lignum circa quod rotæ vertuntur, ad cuius similitudinem axis in mundi sphæra vocatur, circa cuius cacumina sphæra ipsa rotatur, quibus contigui sunt duo poli, qui & vertices dicuntur, quibus veluti cardinibus (vt scribit Apuleius) maxime sphæra nititur, arcticus, & antarcticus, siue borealis & australis. Esse quoque in fatis, in dispositione fatorum. Alia ratio est qua deterritus est ab incendio Iuppiter, ne id eueniret, quod in fatis esse sciebat, ne videlicet totus mundus conflagraret. Est autem fatum (vt Stoici aiunt) connexa rerum series, per quam mundus administratur. ❡Affore) aduenturum esse. ❡Et mundi moles) machina mundi. ❡Operosa) multi operis. Laboret) in labore & periculo propter incendium futura sit. Hoc autem maxime cum dogmate Christiano conuenit. Nos enim credim⁹ mūdū in nouissimo die cōflagraturū. {Est igitur et hoc ex illis quę à vetustiss. accepta, traditione patrum, veluti per manus ad posteros transierūt.} ❡Tela reponuntur) fulmina a Cyclopibus confecta. Cyclopes enim Iouí fulmina fecisse dicuntur. Fuerunt autē populi Sicilię, vnum in media fronte oculum habentes. {Id quod nominis ἔτυμον indicat, dicitur enim ὁ κύκλωψ ὁ ὦπα κύκλον, ἢ κυκλοειδῆ, ἔχων τὸν ὦπα.} ❡Pœna diuersa) contraria. Diluuium enim incendio cōtrariū ē. ❡Nimbos) pluuias. ❡Demittere) deorsū. ❡Protinus Aeolis) statim inqt Iup. clausis in spelunca iis ventis, qui inducunt serenitatem,

Axis.

ADDI.

Fatum.

Cyclopes.

Vide Senecā nat.q.l.3.cat.27.

ARG. FABVLAE SEQ.

Et veteris: adhuc inquit signa pristinæ formæ retinet. Nam eandē & caniciem & vultus violentiam habet. Oculi præterea ipsi vt prius lucent: ac deidum eandem feritatem, quam etiam prius exercet. Iuppiter propter audaciam Lycaonis, cæterorumq; mortalium qui sceleribus suis etiam Deorum potentiam tentabant, orbem terrarum perfusis imbribus inundauit. Et cum duo pietate cæteros mortales antecessissent, Deucalion Promethei filius ac Pyrrha, eadem soror atque coniux, eq; Parnaso monte proluuiē imbrium effugissent, sorte monitu Themidis, quæ eo tempore Antistes terræ fuisse traditur a Diis veniam acceperunt per preces generandæ prolis, ita vt lapides post tergum iacerent, ex quibus homines nascerentur, & a Deucalione missi in viros vertebantur, a Pyrrha autem in fœminas.

❡Sed non domus vna perire Digna fuit) oēs inquit hominum domus sunt euertendę, & exterminandæ non vna sola. Vbique enim nefanda scelera perpetrantur.

Erinnys. ❡Fera regnat Erinnys) Feritas, impietas, inhumanitas. Erinnys enim dicitur furia infernalis, discordia, bello, contentione'que gaudens. Sunt autem Erinnyes Deæ vltrices illorum, qui sunt impii erga parentes, dictæ) vt Etymologici scribunt) παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ ναίειν quod in terra habitent hominum facta speculantes.

ADDI. {Eædem & Eumenides dicuntur græcis, per ἀντίφρασιν videlicet & σεμναὶ θεαὶ apud Atticos, vbi & ara illarum quædam fuit.} ❡In facinus iurasse putes) posses inquit putare omnes homines se mala omnia perpetraturos coniurasse. ❡Facinus) scelus, quanuis in bonam quoque accipiatur partem. ❡Dent ocyus omnes Quas meruere pati pœnas) hoc est cito ac repente omnes puniantur. Dare & persoluere pœnas dicuntur, qui puniuntur. ❡Sic stat sententia) talis est inquit sententia mea, vt omnes perdantur. ❡Stat) fixa est & immota. Est autem parenthesis. ❡Dicta Iouis pars voce probant) omnes inquit Dii Iouis sententiam partim verbis, partim nutu approbauerunt. ❡Assensibus implent) nutibus & manibus se Ioui

Occidit una domus, sed non domus una perire
Digna fuit. qua terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus iurasse putes. dent ocyus omnes
Quas meruere pati (sic stat sententia) pœnas.
Dicta Iouis pars uoce probant, stimulos'q; frementi
Adiiciunt, alii partes assensibus implent.
Est tamen humani generis iactura dolori
Omnibus, & quæ sit terræ mortalibus orbæ
Forma futura rogant, quis sit laturus in aras
Thura, feris'ne paret populandas tradere terras?
Talia quærentes (sibi enim fore cætera curæ)
Rex superum trepidare uetat, sobolem'q; priori
Dissimilem populo promittit origine mira.
Iam'q; erat in totas sparsurus fulmina terras,
Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas, totus'q; ardesceret axis.
Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correpta'q; regia cœli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum,
Pœna placet diuersa, genus mortale sub undis
Perdere, & ex omni nimbos demittere cœlo.
Protinus Aeoliis Aquilonem claudit in antris
Et quæcunq; fugant inductas flamina nubes,
Emittit'q; Notum. madidis Notus euolat alis,
Terribilem picea tectus caligine uultum.
Barba grauis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte sedent nebulæ, rorant pennæ'q;, sinusq;.

ADDI. assentire signant. {Alludere aūt videt poeta, ad morē Romanū, quo senatores alii snīas dicebāt, alii in snīas pedibus discedebant, vnde iidem etiam Pedarii appellabantur.} ❡Iactura dolori) perditio, ❡Orbæ terræ) priuatæ. ❡Rogant) interrogant Iouem. ❡Quis sit laturus in aras Thura) quis sit Diis sacrificaturus. ❡Populandas terras) vastandas, ac deprędandas. ❡Sibi enim fore cætera curæ) subaudiendum est ait verbum, quod eleganter in huiusmodi prætermittitur locutione. Est autem parenthesis. ❡Rex superum trepidare vetat) Iuppiter. ❡Origine mira) quia lapides, vt paulo post narrabit, in homines fuere conuersi, quod quidem maxime mirandum est. ❡Iamq; erat) statim inquit Iuppiter fulminibus genus humanum perdidisset, nisi veritus esset ne cœlum quoque terrarum incendio conflagraret, cum præsertim in fatis meminerit esse, vt aliquando totus mundus igne absumatur. Quare non fulminibus, sed aquarum inundatione genus

Austrum pluuia gaudentem emisit. ❡In Aeoliis antris) in Aeolii speluncis. Notius est autem Aeolum Iouis ex Acesta filium, regem esse ventorum, quam ut hoc loco sit exponendum. Quod quidem idcirco fictum est, quod (ut Plin. ait) Aeolus uentorum rationem inuenit. Cum enim septē insularum iuxta fretum Siculum, quæ ab illo Aeoliæ fuerūt cognominatæ, princeps esset, ac ex nebulis & fumo Hieræ insulæ ardentis uentos prædiceret futuros, creditus est illos in sua habere potestate. ❡Flamina) à flando uenti flamina dicūtur. ❡Madidis Notus euolat alis) ❡Prosopopœia est) Eleganter autem Austri uenti describit effigiem. sic enim apud priscos pingebatur. Alæ autem uentis assignantur propter uelocitatem. ❡Tectus uultum) hoc est tectum uultum habēs. Est aūt poetica Sinec. ❡Picea caligine) nigris nubib⁹. Nā Auster nubilosus est uētus. ❡Barba grauis) plena. ❡Nimbis) pluuiis. ❡Vnda) aqua. ❡Rorāt) stillāt, i. rotis silitudinē. Aeolus

RAPH. ¶ VTQVE manu late) postquā inqt Notus manibus nebulas cōpressit, maximæ pluuiæ esse cœperūt. ¶ Fit fragor) strepitus ꝓprie rerū fractarū. ¶ Densi nimbi) crebræ pluuiæ. ¶ Cōcipit iris aquas) Iris nūcia Iunōis à poetis ferf. Interdū etiam Iouis. Est aūt versicolor ille arcus, q fit in aere (vt scribūt physici) ex reflexione radiorū Solis, Lunę'ue in nubib⁹, pluuiæ tēpore. Dicta est autem Iris παρὰ τὸ εἴρω, quod est dico, quod futura prænunciet. {Prænunciat enim vl' pluuiā si ꝓcesfit serenitas, aut rursum serenitatē, si ꝓcesfit pluuia, Ptole. docet in apotelesin:} Fluuius est etiā Iris: necnon herba, quam Plin. optimam in Illyrico nasci scribit. ¶ Sternuntur segetes) Frumenta in agris existētia in terram ab aquis deiiciūtur. Seges autem dicitur frumentum nōdum demessum. Sternere vero interdum in terram deiicere, interdum significat cooperire, vt cum dicimus sternere mensam. ¶ Vota deplorata) Spes valde ploratas. {Vel etiam desperata, vt de quorum euentu nulla spes amplius sit.} Vota autem vocat frumenta multis votis & precibus expetita. ¶ Colonis) agricolis. ¶ Irritus) vanus ac sine vllo fructu. ¶ Cœruleus frater) Periphrasis Neptuni. ¶ Auxiliaribus vndis) auxilium afferentibus ad perdendum genus humanum. Auxiliares autem milites proprie dicuntur, qui à sociis in auxilium mittuntur. ¶ Conuocat hic amnes) Deos fluuiorum. Amnis enim fluuius dicitur ab ambiendo, vt Varro ait, quod omnia flumina circumeunt. Vnde etiam cornuta pinguntur. ¶ Tyranni sui) Regis sui. Tyrannus nanque apud antiquos in bonam quoque accipiebatur partem, vt pauloante scripsimus. ¶ Hortamine) hortatu, exhortatione. ¶ Aperite domos) Fontes, qui fluuiorum domus esse videntur. ¶ Mole) obstaculo. ¶ Fluminibus.) fluxibus. ¶ Totas habenas) translatio ab equis sumpta, qui habenis inhibentur. ¶ Defrænato) effrænato, ac sine vllo retinaculo. ¶ Ipse) Neptunus. ¶ Tridente suo) vt Ioui fulmen, Sic Neptuno tridens attribuitur quo dum percutit terram, fit terremotus. {Vnde idem & Enosichthon, & Enosigæus dicitur à poetis. Fictio autem à causa naturali sumpta est. Nam aquę cauernis terræ interclusæ, quando vię rumpunt, terræmotus efficiunt, quos aliquando eruptiones aquarum sequuntur.} ¶ Expatiata) late sparsa. ¶ Penetralia cum suis sacris) hoc est, penetralia cum Diis penatibus. Nam penetralia (vt Sext. Pompeius scribit) sunt penatium Deorum sacraria. ¶ Rapiunt) vi astrahunt. ¶ Siqua domus mansit) ordo est. Siqua domus remansit indeiecta. ¶ Indeiecta) non deiecta in terrā. ¶ Culmen tamen) culmen est tecti summitas à culmo dictum, quod culmo antiquitus domus tegerentur. ¶ Pressę) submersæ. ¶ Sub gurgite) sub mari, est autem tapinosis. Nam gurgitem, qui proprie locus est in flumine profundior pro mari posuit poeta. Sic Virgil. Apparent rari nantes in gurgite vasto. Inde fit verbum ingurgito, quod & deuoro & repleo significat. Vnde Macrob. in Saturnalibus scribit fabium ciuem Romanum virum triumphalem à deuorato patrimonio gurgitem fuisse cognominatum. ¶ Nullum discrimen) nullam discretionem ac differentiam. Aliàs discrimē periculū significat. ¶ Oīa pōtus erat) omnia mare occupauerat. Pōtus autē ꝓprie id mare est qd' Euxinum appellaf. Sed ꝓ quocūque mari frequēter ponitur. Pontus vero dictus est παρὰ τὸ πονεῖσθαι: quod in mari maxime laboratur. Pontus etiā prouincia est Asiæ, Bithynię finitima: Euxinoq; adiacens, vnde ponticus deriuatur. ¶ Occupat hic collem,) {Distributio est, quæ descriptionē inundationis amplificat, fuisse autem inundationem quādam Thessalus sub Deucalione, & Græci passim testantur, & Berosus item.} Alius inquit ex hominibus in montem confugiebat, alius in cymbam. Proprie autem occupari dicuntur loca possessoribus vacua. ¶ Cymba adunca) pe rite. Nam cymbę & proram & puppim aduncas habent. Et ducit remos: remigat. ¶ Villæ) Villa proprie dicitur domus in agro. ¶ Summa in vlmo) sic Hor. hoc idē diluuiū describens. Piscium & summa pec⁹ hæsit in vlmo. ¶ Sic fors tulit) sic casu euenit. est autem parenthesis. ¶ Anchora) anchora quidem à latinis aspiratur, quāuis apud Gręcos aspiratione careat, est aūtē anchora instrumentum ferreū: quod ad continēdas naues ī mare iaci consueuit. Vnde anchorarii funes dicuntur, quib⁹ anchorę ligant. ¶ Vineta) loca dicunf vitibus consita. ¶ Et modo) pauloāte. ¶ Graciles capellę) macrę & agiles capræ. ¶ Gramē) herbā. Speciē pro gnē posuit. ¶ Deformes phocę) turpes & vastę. Phocę à latinis vituli marini appellanf. Nereides Nymphæ sunt marinæ, à Nereo patre appellatæ. ¶ Delphines) Delphin & Delphinus dicif. Nam à genitiuo græco delphinos, fit noiatiu⁹ latinus. ¶ Incursant) frequenter incurrūt. ¶ Agitata) impulsa. ¶ Robora) ligna ad trūcos. ¶ Pulsant) percutiunt. ¶ Nat) natat. Est aūt perquā lasciua & lepida descriptio. Quā quidē Seneca reprehendit, quod in re tristi ludere poeta videtur. ¶ Vnda vehit tigres) Tigris fera est truculēta, mirandæ velocitatis, in Armenia, Indiaq; nascens. Tigris ēt est fluuius, Armenię à velocitate qua decurrit sic appellatus. Nā Tigris lingua Persica sagittā significat. ¶ Vbi sistere posset) in quibus terris se firmare posset. Sistere aūt est stare facere. Idem vero cū sto verbo præteritū habet & supinum. ¶ Nec vires fulminis apro prosunt) tāto impetu apri venatores aggrediuntur, ut uires fulmini similes habere dicantur. {Vel potius: quia eadem ferè uis est dentis apri in feriendo & penetrando, quæ fulminis, unde idem & fulmineus, à poetis crebrò appellatur.}

Vtq; manu late pendentia nubila pressit,
Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi.
Nuntia Iunonis uarios induta colores,
Concipit Iris aquas, alimentaq; nubibus affert.
Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota iacent, longiq; perit labor irritus anni.
Nec cœlo contenta suo est Iouis ira, sed illum
Cœruleus frater iuuat * auxiliaribus undis.
Conuocat hic amnes, qui postquā tecta tyranni
Intrauere sui, non est hortamine longo
Nunc ait utendum, uires effundite uestras.
Sic opus est, aperite domos, ac mole remota
Fluminibus uestris totas immittite habenas.
Iusserat. Hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrænato uoluuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit, at illa
Intremuit, motuq; uias patefecit aquarum. *
Expatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumq; satis arbusta simul, pecudesq;, uirosq;,
Tectaq; cumq; suis rapiunt penetralia sacris.
Siqua domus mansit, potuitq; resistere tanto
Indeiecta malo, culmen tamen altior huius
Vnda tegit, pressæq; latent sub gurgite turres.
Iamq; mare & tellus nullum discrimen habebant,
Omnia pontus erat, deerant quoq; littora ponto.
Occupat hic collem, cymba sedet alter adunca.
Et ducit remos illic ubi nuper ararat.
Ille super segetes, aut mersæ culmina uillæ *
Nauigat, hic summa piscem deprendit in ulmo,
Figitur in uiridi (sic sors tulit) anchora prato,
Aut subiecta * tegunt curuæ uineta carinæ,
Et modo qua graciles gramen carpsere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.
Mirantur sub aqua lucos, urbes'q; domos'q;
Nereides, syluas'q; tenent delphines, & altis
Incursant ramis, agitataq; robora pulsant.
Nat lupus inter oues, fuluos uehit unda leones.
Vnda uehit tigres, nec uires fulminis apro,

ADDI. {Bene auxiliaribus} & apposite, qm̄ auxilia proprie sociorū & cōfœderatorū licebātur à Romanis. lege Vegetium lib. 2.

ADDI. Eorū respicit opinionem, q undas tremoris terræ causā esse existimāt, qm̄ eæ orbe grauiter agitato erumpūt. lege Senecam q. natu. lib. 6. Sic Hor. l. pri. car. ode. 2.

* a. l. terūt. i. fœtidæ, unī parœmia apud Ari. φώκης ὀσμή: idest phocæ odor. Non hirūdo tātum sed & cæteræ uolucres sūt accipiendæq; diu per aerem uagatę fuissent locū ubi siderēt uestigātes

ADDI.

Pontus

ADDI.

Nereides.

Tigris

ADDI.

CABLATO

RAPH. ¶ ABLATO ceruo) abrepto ab vndis. ¶ Volucris vaga) hirundinis est periphrasis. Nam hirundines vagos maxime volatus habent ¶ Lassatis alis) defatigatis ac fessis. ¶ Obruerat. tumulos) cooperuerat montes Obruere nanq; est, aqua terra'ue operire. Tumuli vero montes dicuntur à tumore. ¶ Pulsabant) percutiebant. ¶ Noui fluctus) magnæ vndæ & insusitatæ. ¶ Montana cacumina) Montium summitates. ¶ Maxima pars) hominum subaudiatur. ¶ Quib⁹ vnda pepercit) hoc est qui submersi non fuerunt, fame periere. ¶ Separat Aonios) Topographia & loci descriptio. Montem enim Parnasum describit, in cuius cacumen sua altitudine ab vndis tutum, Deucalion & Pyrrha se receperunt. ¶ Phocis) est inter Bœotiam & Atticam, à Phoco denominata, in qua mons Parnasus duobus collibus eminens cōspicitur. ¶ Ab actæis aruis) ab attica regione. Nam Attica Actæa olim, vel ab Actæo rege, vel à littore, quod ἀκτὴ dicitur, fuit appellata. Est enim maritima regio, ac ferè littus esse videtur.

ADDI. { Cæterum sunt qui hoc loco hyppallagen esse velint. Non enim Phocidem, Aonios, hoc est, Bœotiam, ab Attica separare, sed contra Bœotiam, Phocenses ab Atticis. quemadmodum & tabulæ Geographicæ indicant qđ vt fit, geographis discutiendum relinquemus. Illud magis dubitari potest, vtrū pro Aruis, legendum sit Agris, vt ad vtrunque adiectiuum idem substantiuum referatur, vt sit integrum, Phocis separat Aonios agros, ab Actæis agris. ¶ Terra ferax) fertilis.

in montes liberatis, maxime in monte Parnaso, in cuius circuitu Deucalion tunc regno potiebatur, qui tunc ad se ratibus confugientes, vt narrat Iustinus, suscepit, ac per summa Parnasi iuga fouit, ac idcirco genus humanum ab illo fuisse reparatum aiunt. ¶ Hic vbi) eleganter hic & vbi ita iunguntur, vt id & quod cum, vbi & quod grammaticæ locutioni satis esse videantur, vt cum dicimus. Tibi morem gessi id quod fratri sum pollicitus. nā quod sum pollicitus satis esset. Nam cætera parenthesis est. Reliqua inquit loca mare occupauerat. ¶ Cum consorte tori) hoc est, vxore. Nam vxor lecti mariti consors est. ¶ Corycidas nymphas) Coricum antrum est Parnasi nymphis sacrum. Vnde Corycides nymphæ dicuntur. Est autem forma patronimica pro possessiua. Est etiam Coryc⁹ Ciliciæ & vrbs & mons & antrum, vbi optimum nascitur crocum. Est præterea Coryc⁹ (vt Stephanus scribit) mons Ioniæ altissimus, & portus, & insula, est & promontorium Cretæ, & port⁹ Ethiopiæ Corycia appellatus. Et numina montis, Apollini, Baccho, & musis Parnasus dicit esse consecrat⁹. ¶ Fatidicāq; Themin) Themin arcana fatorū prædicētē. Themis aūt filia Cœli & terræ fuisse scribit, quā Iuppiter nuptias suas fugientē in Macedonia assecut⁹ cōpressit, Mineruamq; sustulit. Dea vero fuit, quæ (vt inquit Sex. Pōp.) præcipiebat hoibus, vt à Diis peterēt id quod fas esset, vnde etiam nomen accepit. Nā θέμις apud græcos fas ac iustum significat. Nā Themis ἀπὸ τοῦ θέματος, hoc est à lege dicta est. Habet autem apud Græcos triplicem genitiuum Themidos, Themitos & Themistos. {Quæ tunc orac. teneb. hoc est, Responsa dabat. Nā vt Pindari iterpres tradit, prima pfuit oraculis Nox, deinde Themis post demum Apollo, qui vaticinandi artem à Pane deo accepit, vt idem ait. Sed Orpheus Paulo aliter apud quem in hymnis, de Themide ita legitur.

Themin, Romani carmētam vocabant, qđ diuino spūaflata, quę vētura erant, carminibus caneret, au thor ēDio ny. in pri. anti.& Euse. præpa. Euan.l.3. Sed Dion. Nymphā &Thespio don.i. vali cinatricem Ser. in. 8. Aen. vatici natricem tm̄ fuisse contendit. * Deucaliō Promethei ex Oceana filius authore Dionys. Halic. Ro. antiq. lib. I. Vel ex Pandora, vt scribit Heso. Apollonii cōmē. in. 3. Argu. quatuor fuisse Deucaliones oūdit. ADDI.

Crura nec ablato prosunt uelocia ceruo,
Quæsitisq; diu terris ubi sistere posit,
In mare lassatis uolucris uaga decidit alis.
Obruerat tumulos inmensa licentia ponti,
Pulsabantq; noui montana cacumina fluctus,
Maxima pars unda rapitur, quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi ieiunia uictu.

ARG. FABVLAE SEQ.

Consumptis aquis Diluuii, cunctis mortalibus Deucalion Promethei filius cum Pyrrha Epimethei filia, & coniuge sua, qui soli ex omni humano genere superarant, in Parnasso monte, Themidis vatis sortes de reparatione consuluerunt. Ex cuius responso significatum est, vt corporibus discinctis, & velato capite, ossa magnæ parentis, idest, lapides vterq; post se iacetet. Proiecti itaq; a Deucalione in mares, a Pyrrha vero, i fœminas crescūt.

Separat Aonios actæis Phocis ab aruis
Terra ferax, dum terra fuit, sed tempore in illo
Pars maris, & latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi uerticibus petit arduus astra duobus
Nomine Parnasus, superatq; cacumine nubes.
Hic ubi * Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum consorte tori parua rate uectus adhæsit,
Corycidas nymphas, & numina montis adorat,
Fatidicamq; Themin, quæ tunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior ulla Deorum.
Iuppiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse uirum de tot modo millibus unum,
Et superesse uidet de tot modo millibus unam,
Innocuos ambos, cultores numinis ambos,
Nubila disiecit, nimbisq; Aquilone remotis,

Parnasus ¶ Mons nomine Parnasus,) Parnasus mons est Phocidis, à Parnaso antiquissimo vate cognominatus, vnde Parnasius. Parnasiacus, Parnasias, Parnasis & Parnaseus deriuantur. Prius autem Larnasos fuit appellatus, quod illuc Deucalionis arca: quæ græce λάρναξ dicitur fuerit appulsa. { Sed & hæc Arca, ab Arca Noe, originem accepisse, atque ita patrum sententia, velut per manus tradita videtur esse.} ¶ Petit astra) tendit in altum sydera versus. ¶ Duobus verticibus) duobus cacuminibus, quorum alterum Tithoreum, alterum Hymapeum appellat Herodotus, quamuis Seruius, nisi est deprauatus, Heliconem & Cytheronem putet, quos Bœotiæ montes esse constat longe à Parnaso distantes. Parnasus autem totus & Apollini & Musis & Baccho est consecratus. ¶ Hic vbi Deucalion) Deucalion Promethei filius vir integer ac pius vnà cum Pyrrha vxore diluuio inualescente ad cacumen Parnasi confugit, vbi post finitum diluuium Themidem consuluerunt, quomodo genus humanum reparare possent, quibus Themis respondit. id posse reparari si, antiquæ matris ossa post terga iecissent, quæ Deucalion lapides esse coniectauit. Nam lapides ossa terræ videntur esse, quæ antiquissima omnium est mater.

ADDI. Lib. 9. Deucaliō

Qui igitur lapides à Deucalione fuerunt post terga iacti in mares, qui à Pyrrha in fœminas fuere conuersi. Hoc autem idcirco fictum est, quod (vt scribit Eusebius in Chronicis) regnante Athenis Cecrope maxima aquarum illuuies maiorem partem populorum Thessaliæ absumpsit, paucis fuga

Ἥ πρώτη κατέδειξε βροτοῖς μαντήιον ἁγνὸν
Δελφικῷ ἐν κευθμῶνι θεμιστεύουσα θεοῖσι,
Πυθίῳ ἐν δαπέδῳ, ὅτι Πυθοῖ ἐμβασίλευεν,
Ἡ καὶ Φοῖβον ἄνακτα θεμιστοσύνας ἐδίδαξε.

Fuit aūt hęc filia Cœli, & Terrę, vt ex eodē poeta colligitur. Vocat eni οὐρανόπαιδα, & γαίης βλάστημα νέον.} ¶ Nō illo melior quisquā) hæc eò ptinēt vt ostēdat poeta Deucalionē & Pyrrhā ob pietatē in deos, merito fuisse incolumes cōseruatos. ¶ Iuppiter vt liquidis stagnare) posteaquā inquit Iuppiter vidit totū orbē terrarū sic aquis esse obrutū, vt stagnū esse videretur, ac ex hominibus solos Deucalionem & Pyrrham superesse, reducta serenitate, diluuiū ita decrescere cœpit vt terræ cœperint apparere. ¶ Stagnare) Stagnū & lacū esse effectū. Stagnare enim propriè dicuntur terræ aquis non defluētibus coopertæ. Stagna siquidem paludes lacunæq; ac lamæ vocantur. ¶ Superesse) superuiuere. ¶ Innocuos) insontes, innocentes. ¶ Nubila disiecit) nubes dissipauit. ¶ Nymbis Aquilone remotis) ab Aquilone depulsis. Est enim Aquilo ventus nubila expellens, ac serenitatem inducens. { Vnde idem αἰθρηγενέτης ab Homero dicitur.} Aquilo. ADDI.

Et cœlo terras ostendit,& æthera terris.
Nec maris ira manet,positoq; tricuspide telo
Mulcet aquas rector pelagi,supraq; profundum
Extantem,atq; humeros innato murice tectum
Cæruleum Tritona uocat,conchaq; sonanti
Inspirare iubet,fluctusq;,& flumina signo
Iam reuocare dato. * caua buccina sumitur illi
Tortilis in latum,quæ turbine crescit ab imo,
Buccina,quæ in medio concepit ubi aera porto,
Littora uoce replet sub utroq; iacentia Phœbo.
Tum quoq; ut ora Dei madida rorantia barba
Contigit,& cecinit iussos inflata recessus,
Omnibus audita est telluris,& æquoris undis.
Et quibus est undis audita coercuit omnes.
Iam mare littus habet,plenos capit alueus amnes.
Flumina subsidunt,collesq; exire uidentur,
Surgit humus,crescunt loca decrescentibus undis.
Postq; diem longam nudata cacumina syluæ
Ostendunt,limumq; tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat,quem postquam uidit apertũ,
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lachrymis ita Pyrrham affatur obortis.
O soror,o coniux,o fœmina sola superstes,
Quam commune mihi genus & patruelis origo,
Deinde thorus iunxit,nunc ipsa pericula iungunt,
Terrarum quascunq; uident occasus,& ortus,
Nos duo turba sumus,possedit cætera pontus.
Hæc quoq; adhuc uitæ non est fiducia nostræ
Certa satis,terrent etiam nunc nubila mentem.
Quis tibi,si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animus miseranda foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante doleres?
Nanq; ego (crede mihi) si te quoq; pontus haberet,
Te sequerer coniux,& me quoq; pontus haberet.
O utinam possem populos reparare paternis
Artibus,atq; * animas formatæ infundere terræ.
Nunc genus in nobis restat mortale duobus.
Sic uisum est superis,hominumq; exẽpla manemus.
Dixerat,& flebant,placuit celeste præcari
Numen,& auxilium per sacras quærere sortes.
Nulla mora est,adeunt pariter Cephisidas undas,
Et nondum liquidas,sed iam uada nota secantes.
Inde ubi libatos irrorauere liquores
Vestibus,& capiti,flectunt uestigia sacræ

RAPH. ET Cœlo terras ostendit) eleganter. nam ita aquis tegebantur, vt aeri occultæ essent terræ. Cœlo) aeri. Ira maris) tempestas. Manet) permanet, perstat, perseuerat. Tricuspide telo) periphrasis est tridentis, tres enim cuspides habet, vnde & tridens dictus est: Mulcet aquas: mitigat mare tumidum atque iratum. Rector pelagi) Neptunus maris Deus. Pelagus autem est mare profundum dictum, quod propè terram sit. κατ᾽ ἀντίφρασιν. Nam ex πέλας quod est propè & γῆ terra compositum esse videtur. Longe siquidem à terra recessit. Innato murice) ingenitis muricibus. singularis enim pro plurali frequenter ponitur & e contra. Est autem murex concha, ex cuius sanguine purpureus conficitur color. Tectum humeros) synecdoche poetica. Tectos enim & coopertos humeros habentem intelligimus. Cæruleum Tritona) Cæruleum mare proprie dicitur, & quicquid colorem habet maris. Triton autem fertur esse tubicem Neptuni, cui mandat vt receptui canat, fluuiosq; in suos fontes reuocet. Conchaq; sonanti) sonanti dixit, ad differentiam concharum nõ sonantium, quamuis quidam sonaci putent esse legendum, quod in exemplaribus non habetur. Triton autem pro tuba concha longiore vtitur. Re vera autem inueniuntur Tritones conchis canentes, vt Plin. refert. { Libro nono capite quinto vbi Tyberio principi, inquit, nunciauit Olyssiponensium legatio ob id missa, visum auditũq; in quodam specu concha canentem tritonem, qua noscitur forma. } Signo dato) facto signo, vt redeant. Caua buccina) describit cõcham qua pro tuba vti solet Triton. Tortilis in latum) retorta in latitudinẽ. Quæ turbine ab imo) quæ ab ore angusto incipit, & in amplũ desinit ad turbinis similitudinem. {Est'que hæc interpretatio eius, quod ante dixit, tortilis in latum. } Buccina quæ in medio) elegans anadiplosis, qua buccinæ laus exprimitur. Cum enim inflatur, omnia littora resonant. Concepit vbi aera) postquã inflari cœpit. Sub vtroque Phœbo) Sole & Oriente & Occidente. Est autem hyperbole poetica, ab Oriente enim ad Occidentem tubæ illius sonitum audiri affirmat, quod omnem excedit veritatem. Tum quoque vt ora Dei) hoc est, postquam ori Tritonis fuit admota. Rorantia) stillantia. Iussos recessus) regressus fluuiorum à Neptuno imperatos. Coercuit) inhibuit, & continuit. Iam mare littus habet) quo pauloante carebat. Subsidunt) diminuuntur & minus profunda fiunt. Postque diem longam) post longum tempus. Nudata cacumina) foliis priuata atq; spoliata. Redditus orbis erat) hoc est, sibiipsi orbis restitutus esse videbatur. Desolatas terras) hoc est destitutas ab hominibus, & ab animantibus. Lachrymis obortis) repente natis.

O soror ò cõiux, ò fœmina sola superstes) pathetica est oratio, & affectus plena, qua Deucalion maximopere sibi Pyrrham deuincit. { Taciteq; eo inducit, vt secum de genere humano reparando consilium capiat. Vnde & sequitur. Placuit cœleste præcari Numen &c. } Et patruelis origo) Deucalion & Pyrrha patrueles fuerunt, nam. Iapetus duos sustulisse filios dicitur, Prometheum, qui Deucalionem, & Epimetheũ qui Pyrrham genuit. Deinde torus) lectus & nuptiæ. Erepta) liberata ab hoc diluuio. Miseranda) misericordia digna. Paternis artibus) nam Prometheus, vt superius diximus, terram in imaginem hominis figurauit ei quæ animam ex igne eductam immisit. Infundere) immittere. Genus mortale) genus humanum. Sic visum est superis) parenthesis est & epiphonema, quo vti solemus, cum causam alicuius rei assignare nescimus. Hominumq; exempla manemus) exempla pro exemplaribus posuit. Exemplum est enim quod aut sequamur aut vitemus. Exemplar autem est ex quo aliud simile faciamus. Per sacras sortes) per sacra oracula & Deorum responsa. { Estq; species, pro genere posita κατὰ συνεκδοχήν. proprie enim sortes eadem responsa siue vaticinia dicuntur, quæ per sortem eliciuntur. } Cephisidas vndas) Cephisus fluuius est ex Parnasi radicibus fluens, vnde patronymicum finxit poeta. Est etiã Cephisis palus in quã Cephisus ipse igreditur. Et nondum liquidas) nondum puras ac limpidas, sed limo turbidas. Sed iam vada nota secantes) sed iam al ueos suos tenentes: neque enim ripis egrediebantur. Secare nanque interdum incidere, interdum tenere significat. Vnde sectas philosophorum dictas esse Seruius ait, quod propositum teneant. Virgilius. Ille viam secat ad naues. Inde vbi libatos irrorauere liquores) Antiqui templa ingressuri, Deos quæ præcaturi, id quod nos quoque facimus prius se aqua aspergebant. & lauabant quam consuetudinem Deucalion & Pyrrha Diis supplicaturi seruarunt. Irrorauere) inspersere. Libatos liquores) haustas aquas.

Marginal notes: * Nõ tortilis i latum buccia, sed q̃ tortilis ab imo turbine crescit i latum ne Ouid. desipere faciamus. — Triton. — ADDI. — *a.l. animos. — ADDI. — ADDI. — Deucaliõ Pyrrha. — ADDI. — Cephisus.

Ad delubra Deæ,quorum fastigia turpi
Squallebant musco,stabantq́; sine ignibus aræ.
Vt templi tetigere gradus,procumbit uterq;
Pronus humi,gelidoq́; pauens dedit oscula saxo.
Atq; ita,si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt,si flectitur ira Deorum,
Dic Themi,qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit,& mersis fer opem mitissima * rebus. *a.l. terris.
Mota Dea est (sortemq; dedit) discedite templo,
Et uelate caput,cinctasq́; * resoluite uestes, *a.l. reuoluite.
Ossaq; post tergum magnæ iactate parentis.
Obstupuere diu,rupitq́; silentia uoce
Pyrrha prior,iussisq́; Deæ parere recusat,
Detq́; sibi ueniam pauido rogat ore,pauetq́;
Lædere iactatis maternas ossibus umbras.
Interea repetunt cæcisq́; obscura latebris
Verba datæ sortis secum,inter seq́; uolutant.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis.
Mulcet,& aut fallax ait,est sollertia nobis,
Aut pia sunt,nullumq́; nefas oracula suadent.
Magna parens terra est,lapides in corpore terræ,
Ossa reor dici,iacere hos post terga iubemur.
Coniugis augurio quanquam Titania mota est,
Spes tamen in dubio est,& adhuc cœlestibus ambo
Diffidunt monitis,sed quid tentare nocebit?
Discedunt,uelantq́; caput (tunicasq́; recingunt)
Et iussos lapides sua post uestigia mittunt.
Saxa(quis hoc credat,nisi sit pro teste uetustas?)
Ponere duriciem cœpere,suumq́; rigorem,
Mollirique mora,mollitaq́; ducere formam.
Mox ubi creuerunt,naturaq́; mitior illis
Contigit,ut quædam,sic non manifesta uideri
Forma potest hominis,sed uti de marmore cœpta,
Non exacta satis,rudibusq́; simillima signis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit,uersa est in corporis usum,
Quod solidum est,flectiq́; nequit,mutatur in ossa,
Quæ modo uena fuit,sub eodem nomine mansit,
Inq́; breui spatio superorum numine saxa
Missa uiri manibus faciem traxere uirorum,
Et de fœmineo reparata est fœmina iactu,
Inde genus durum sumus,experiensq́; laborum,
Et documenta damus,qua simus origine nati.

RAPH. ¶ AD delubra)ad templa. Nam delubrum modo simulachrum Dei modo tēplum significat. Delubrum,quidem(vt ait Festus) proprie est lignum delibratum, quo antiqui pro simulachro vtebantur. ADDI. {seu potius ipse locus:siue cella vbi simulachrum dei cōsecratum est. Vt candelabrum significat locum,in quo candelas figunt,vt Var.ait.} ¶ Sacræ Deæ)Themidis. ¶ Quorum fastigia) summitates. nam fastigiū est altitudo ac summitas cuiuscunque operis. ¶ Turpi musco) muscus herbula est minutissima in locis humidis nascens. ¶ Squallebāt) squallida & deturpata erant. ¶ Stabantq́ue sine ignibus aræ) altaria sine sacrificiis erant. ¶ Vt templi tetigere grad⁹)modum adorādi pulchre describit. ¶ Procumbit)procidit. ¶ Pronus) supplex. ¶ Remollescūt)mollia & mitia fiunt. ¶ Precibus iustis)precibus iustorum hominum. ¶ Dic Themi) Themis Themis Cœli & Terræ filia fuisse ab Hesiodo fingitur,quæ ante Apollinem(vt Strabo ait) in Parnaso oracula reddebat. Hanc fuisse Deam, quæ iuberet homines id petere quod fas esset,ac potius eandem esse quod fas Pompei⁹ scribit. Themis etiam mater fuit Euādri, quę Carmentis quoq; vocata est, vt legitur apud Plutarchum. Est autem vocatiu⁹ græcus Themi. ¶ Mersis rebus) deletis & oppressis, ac obrutis. ¶ Sortéq; dedit)oraculū & respōsum quod subiicitur. ADDI. {Disced.templo. Quidam ex prisca religione hæc dicta volunt,& templum pro spatio cœli, ab auguribus designato accipiūt q̄ vt argutiora paulo sunt, ita ipsis eadē relinquemus.} ¶ Et velate caput)operite ac tegite. ¶ Cinctasq́; resoluite vestes) hoc ē discingite vestes vestras, quæ sunt cinctę. ¶ Obstupuere diu) per longum tempus stupentes fuere admirati quidnam sibi vellet tale responsum. ¶ Rupitq́; silētia voce)locuta est. ¶ Pauido ore)pro ipsa pauida. Est eni hyppallage ADDI. {Seu potius synecdoche.} ¶ Pauetq́;) quia timet Cā est nāq; qua Pyrrham merito vult videri veniam rogare. ¶ Maternas vmbras)matris animam. ¶ Repetunt)mente reuoluunt. ¶ Cæcis latebris)obscuris velaminibus. ¶ Volutant)cogitāt.

Prometheus. ¶ Inde Promethides)Deucalion Promethei filius. Prometheus autem dictus est quod prævideat consilia, quasi προμήθης mutatione δ in θ μήδεα nanq; consilia dicuntur. Vnde etiam pro prudente accipitur. ADDI. {Vel potius à προμανθάνειν. quod verbum antiquis idem quod μανθάνω disco significabat, vt supra quoq; diximus.} Epimetheus. ¶ Epimetheus pro imprudente)qui postea quam aliquid mali passus est,tum demum consilium capit. Epime. Pyr. Epimethei filiam. ¶ Mulcet)mitigat ac solatur. ¶ Sollertia)ingenium,prudentia. Proprie autem acumen ingenii ac velocitas sollertia dicitur. ¶ Nullum nefas)nullam impietatem. ¶ Suadent)mādant.iubent.tametsi suadere proprie hortari significat. Terra parens. ¶ Magna parens terra est)recte oraculum interpretatus est Deucalion. Nam terra merito magna parens dicitur,cum animata omnia atq; inanimata ex ea nascantur. ¶ Coniugis augurio)mariti vaticinio. Titania ¶ Titania Pyrrha Iapeti Titanis neptis. ¶ Diffidunt)non credunt. ¶ Sed quid tentare nocebit)aiunt, subaudiatur. Estq; ἐπιφώνημα, quo seipsos mutuo cohortantur. ¶ Velantq́; caput)tegunt,cooperiūtur. ¶ Sua post vestigia)post terga. Vestigia autem pedum signa dicuntur sed frequenter pro ipsis pedibus ponuntur. ¶ Mittunt) iaciunt. ¶ Quis hoc credat)Parenthesis cum interrogatione admirationis plena, qua id quod incredibile est, verisimile fieri videtur. Cum enim id prisci testentur, nobis quoq; est credendum. ¶ Vetustas) antiquitas, quæ maximæ est authoritatis. Hoc autem idcirco fingitur, quod Deucalion Deucalion rex Thessaliæ post diluuium, quo tota Græcia fuit inundata, rudes homines ac feros moribus ac legibus instruxit, quibus informati duritiem omnem ac feritatem deposuere. ¶ Mollirique)mollia fieri. ¶ Ducere formam) accipere formam & figuram humanā. ¶ Mitior)mollior. ¶ Vt quædam) aliqua, siue aliqualis. quandam quidem inquit formam habere videbantur saxa illa, sed non humanam aperte prę se ferebant figuram. Talem autem habebant,qualem statuæ marmoreæ inchoatę. ¶ Sed vti)sed tanquam. ¶ Nō exacta)exculta, perfecta. ¶ Rudibus signis)impolitis, inelaboratisq́; statuis. Signa enim etiā statuas significant. ¶ Quæ tamen ex illis terrenæ inquit partes lapidū molles & humidæ in corpus fuere conuersæ. Solidæ vero & duræ,in ossa. Venæ autem in venas, nam & lapides venas suas habent. ¶ Corporis) carnis. Corpus enim proprie viuentium dicitur. Caro mortuorum. ¶ Superorum numine) Deorum voluntate. ¶ Traxere) concepere. ¶ Faciem traxere virorum) figuram marium accipere. ¶ Experiensq; la.) patiens laborum ac pœnarum. Sic Virg. Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem, Vnde homines nati durum genus &c. ¶ Et documenta damus)experimenta. Alias documenta sunt exēpla(vt inquit Varro quæ docendi causa dicuntur. ¶ Qua simus origine nati) quam originem simus sortiti. Cum enim tam patientes laborum simus, facile ostendimus nos de lapidibus esse generatos. ADDI. {Atq; hinc græci etiamnum λαοὺς dicunt populos siue homines, eo quod ἐκ λάων, hoc est, saxis, creati sint. est itaque versiculus quidam de eadem re apud illos.

Ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοί, λαοὶ δὲ καλοῦνται.}

Plin. ait. Quod aiit hic de glebis animari solitis, ab Ouidio dicitur, idem Pom. Mela his verbis tradit: Manifestum est, inquit, quod vbi sedantur diluuia, ac se sibi reddidit per humentes campos quędam nōdum perfecta animalia, sed tum primum accipientia spiritum, & ex parte iam formata, ex parte adhuc terrea visuntur. ⁋ Alueo) synæresis est duarum vocalium in vnam. ⁋ Aethereo sydere) igneo Sole. ⁋ Modo cœpta) tantummodo inchoata. Sed in vetustis exemplaribus legitur modo nata, & recte quidem, vt intelligamus nuper & paulo ante nata. Ibi autem est distinguendum, vt inde sequens incipiat sensus. ⁋ Per ipsum nascendi spatium) quædam imperfecta, hoc est, propter breue nascendi tempus imperfecta videntur quædam. Est autem Dyalyton.

ADDI. { Sed alii ad superiora referre malūt, vt sit sensus: Quædam modo nata, siue cœpta p ipsum nascendi spatium, hoc est, tum primum & in ipso ortu. Quod haud scio an planius sit. } ⁋ Quippe vbi temperiem) ex humore & calore secundum physicos ait omnia generari. ⁋ Cumq; sit ignis aquæ pugnax) quamuis inquit ignis aquæ sit contrarius calor tamen cum humore commixtus omnia generat. ⁋ Et discors concordia) acute dictum quamuis fatue videatur. Nam calor & humor separati pugnant & discordes sunt. Iuncti atque mixti concordes ad agendum atq; generandum videntur. ⁋ Fœtibus) partubus. ⁋ Lutulenta) lutosa. ⁋ Recanduit calefacta fuit. ⁋ Reddidit) representauit ac restituit. ⁋ Illa quidem nollet) generasse subaudiendum. ⁋ Sed te quoque maxime Python Tum genuit) Pythonem maximum serpentem ex terra ortum esse, ab Apollineq; fuisse interfectum narratur, à quo & Pythius Apollo fuit cognominatus, & Pythii ludi ad perpetuam rei memoriam fuere instituti. In quibus qui vicisset esculea corona (antequam laurus esset) coronabatur. Est autem apostrophe ad serpentem. Python autem non solum in masculino, sed etiam fœminino genere vsurpatur. Hic vero serpens Latonam instinctu Iunonis exagitasse ac ferè per totum orbem terrarum persecutus fuisse, antequam Apollinem & Dianam pareret, in dialogo Iridis & Neptuni à Luciano memoratur. Pytho vero est vrbs Phocidis, quæ alio nomine Delphi vocatur. παρὰ τὸ πύθεσθαι: hoc est à corrumpendo, quod illic Python serpens fuerit corruptus & in saniem resolutus. Python quoque est (vt Solinus scribit) in Asia campus patentissimus, quo primo quoque aduentus sui tempore ciconiæ aduolant Porrò Pythopolis duarum est vrbium nomen: quarum altera Mysiæ, altera Cariæ est.

ADDI. { Porrò, quem hic Pythonem vocat Ouidius, Apollonius Delphinem vocat lib. 2. Argon. his versibus.

Σὺν δέ σφιν ὡς παῖς οἰάγροιο.
Βιστονίῃ φόρμιγγι λιγείης ἦρχεν ἀοιδῆς,
Ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι παρνάσσοιο
Δελφίνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν
Κοῦρος ἐὼν ἔτι γυμνὸς, ἔτι πλοκάμοισι γεγηθώς.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post Cataclismon factum, edidit terra Pythonem serpentem specie ignota mortalibus. Hunc Apollo sagittis interemit, & ne eius aboleret nomen, instituit ludos & certamina, quæ iam in his ludis ostendit. Vnde etiā Apollo Pythius est appellatus, ipsiq; ludi Pythii.

Cætera diuersis tellus animalia formis
Sponte sua peperit, postq̄ uetus humor ab igne
Percaluit solis, cœnumq;, udæq; paludes
Intumuere æstu, fœcundaq; semina rerum
Viuaci nutrita solo, seu matris in aluo ✶
Creuerunt, faciemq; aliquam cepere morando,
Sic ubi Deseruit madidos septemfluus agros
Nilus, & antiquo sua flumina reddidit alueo,
Aethereoq; recens exarsis sydere limus,
Plurima cultores uersis animalia glebis
Inueniūt, & in his quædam modo cœpta, per ipsum
Nascendi spatium, quædam imperfecta suisq;
Trunca uident humeris, & eodem corpore sæpe
Altera pars uiuit, rudis est pars altera tellus.
Quippe ubi temperiē sumpsere humorq;, calorq;,
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumq; sit ignis aquæ pugnax, uapor humidus oēs
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.
Ergo ubi diluuio tellus lutulenta recenti
Solibus æthereis, altoq; recanduit æstu,
Edidit innumeras species, partimq; figuras
Reddidit antiquas, partim noua monstra creauit.
Illa quidem nollet, sed te quoq; maxime Python
Tum genuit, populisq; nouis incognite serpens

RAPH. ⸿ Cętera diuersis) reliqua inquit animalia ex terra humida & sole calefacta orta sunt, id quod fieri posse facile Aegyptus est documento. Nam post Nili inundationē glebæ in varias animaliū figuras commutātur. Hęc aūt idcirco à poeta interseruntur, vt cōmodius Daphnes in laurum metamorphosin cum superioribus connectat. ⁋ Vde paludes) humidæ. ⁋ Aestu) feruore. ⁋ Viuaci solo) terra vitam subministranti. ⁋ Ceu matris in aluo) tanquam in vtero matris. Cepere: concepere, contraxere. ⁋ Faciem aliquam) formam & figuram. Septenfluus Nilus, exem-

Nilus. plo declarat reliqua animalia ex terra sponte fuisse orta. Nilus autem fluuius singulis quibusq; annis Aegyptum inundans, fœcundam non solum frumentorum, sed variorum quoq; animaliū eam reddit. Septenflu⁹ idcirco dicitur quod septem hostiis in mare erumpit, quorum nomina hæc à Dioroto memorantur. Pellusia cum quod ad orientem vergit. Paniticum, Mendesium, Phaniticum, Sebeniticum, Bolbiticum, & Canopicum. Nili autem ortus adeo est incertus, vt

ADDI. ipsum Astapum: id est ortam è tenebris aquam vocent. { Vt Plin. lib. 5. cap. 9. & Solin. ca. 34. } Sanè Nilus variis nominibus fuit appellatus. Nam primum à cursus velocitate profunditateq; aquarum Aquila fuit vocatus. Deinde ab Aegypto rege Aegyptus: tum à Nilo rege Nilus. Tametsi quidam asserunt Nilum quasi neilum dictum esse, παρὰ τὸ νέος quod est iuuenis & nouus, quia singulis quibusq; annis renouari vide-

ADDI. tur: cum totam Aegyptum inundat, { Vel magis quasi νέαν ἰλὺν, hoc est, nouum lutum trahens, quæ etymologia communior est, ab effectu videlicet fluminis, trahit enim crescens limum, quo agri Aegyptiorum irrigantur & stercorantur. Idem etiam Siri dicitur lingua Aethiopum, & Triton, vt

Loquitur

Loquitur enim de Apolline, cui tamen sacrificabant Argonautæ, Orpheo inter sacra citharam personante. Homerus autem in hymno Apollinis eundem Typhaonem vocat, & ex terra, precibus Iunonis editum dicit, cum illa Ioui ob partum Mineruæ, succenseret. Et quia Apollo illi imprecatus dixerat Ἐνταυθοῖ νῦν πύθευ, ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρῃ, Isq; eodem loco iacens computruisset, & loco nomen inde factum, & ipsi Deo, vt Pythius vocaretur.}

RAPH. ¶ TANtum spatii de monte tenebas) acclamatio est, qua magnitudo serpentis declaratur. ¶ Tenebas) occupabas. ¶ Hūc Deus arcitenēs) Apollo qui cū arcu & pharetra pingebat. ¶ Capreisq; fugacibus vsus) Capreæ, capræ sunt syluestres velocissimæ. ADDI. {Sunt & syluestrium caprarū genus Damæ πρῶκες græcis dictæ.} ¶ Exhausta pharetra) euacuata. Pharetra autem sagittarum est repositorium, dicta παρὰ τὸ φέρειν τὰ τιτρώσκοντα: hoc est à ferendis iis quæ vulnerant. ¶ Per vulnera nigra veneno) Hyppallage est: Nigrum enim venenum per vulnera effusum intelligim⁹. ¶ Hic iuuenum quicunq; manu pedibus'ue) quisquis inquit Pythia vicisset aut pugnis, aut cursu, aut curru, esculea corona dabaſ. ¶ Rota'ue) vel curru, Vt à parte totum intelligamus. ¶ Esculeæ frondis honorem) coronam ex frondibus esculi confectam. Nam esculus arbor est glandifera, dicta, quòd prisci ex illius fructu escam sumerent. ADDI. {Porrò quod historiæ est, ad fabulam traxit. Non enim Apollo instituit Pythia certamine, sed Eurylochus Thessalus cum Amphyctionibus deuictis, Cyrrhæis, hominihus impiis & violentis, vt author est Pindari interpres.} Nondum laurus erat) concinne mutationem sequentem cum superioribus connectit. Assignans enim causam cur pythiorum victores esculeam coronam acciperent, laurum (qua postea qui vicissent fuere coronati) nondum fuisse ait, sicq; describitur, quemadmodum Daphne Penei fluuii filia ab Apolline fuit amata, qua cum nec prece, nec pretio potiri posset, ad vim sese conuertit. Ipsa vero fuga sibi consulens, cum in eo esset, vt caperetur, patrem rogauit, vt sibi auxilium ferret. Ille vero precibus filiæ motus, eam in arborem sui nominis commutauit. Daphne i laurum. Daphne enim laurus interpretatur, dicta quasi δαφωνῆ: quod cum vritur quasi vocem emittat. Strepit enim cum ardet, vt etiam Theocritus testatur. Est etiam Daphne, vt Str. ait: Antiochiæ vicinum & amœnitate inclytum nemus. 80. stadiorum ambitu, quo in loco Antiochensium conuentus agitabatur. Appellatum est autem à Daphne Ladonis filia, vt Arrianus scri. Dionysius vero sacrum templo locū eum vocauit. ADDI. {Est enim Apollini sacer, consecrato illi ibidem & fonte & luco.} ¶ Decentia tempora) pulchrum caput, vt à parte totum per synecdochen intelligamus. ¶ Longo cri.) longis capillis. Ita nanq; Apollo pingebatur. ¶ Phœbus) Phœbus autem epitheton est Apollini, Soliq; proprium, significat enim purum. ¶ Peneia) Penei fluuii filia. possessiua enim frequenter pro patronymicis, & contra pro possessiuis patronymica ponuntur. Aphthonius vero Daphnem Ladonis filiam fuisse ait. ADDI. {Eodem modo & Pausanias. Parthenius autem Amydæ filiam facit. Variantq; posteriores hi nō nihil ab Ouidio. Nam Daphnen principio à Leucippo Oenomai filio amatam dicunt, qui cū illa potiri non posset, eo quod à viris abhorreret, & venandi studio vacaret, habitu virginis assumpto & inter venatrices puellas assiduo versatur, ad mutuum amorem illam pellexit. Quā rem ægre ferens Apollo, vt qui & ipse amore illius teneretur, fecit vt cæteræ puellæ, cum in Ladone amne lauare vellent, Leucippum, idem detrectantem, vestemq; exuere negantem, vi nudarint, animaduersoq; quod vir esset, iaculis illum suis confoderint. Ac tum demum Apollinem insecutum esse Daphnen, accidisseq; ea, quæ hic ab Ouidio narrantur. Sunt autem qui fabulam hanc hoc loco in gratiam Augusti factam putent, ac per Apollinem quidem ipsum Augustum, per Daphnen autem Liuiam intelligi. Sed hæc argutiora.} ¶ Sors ignara) Fortuna imperita, quæ nullum rerum habet delectum. ¶ Sed sæua cupidinis ira) sed magna Dei amoris indignatio, cupido nanq; masculini generis Deum significat amoris. Fœminini vero cupiditatem. Duos vero cupidines esse Plato in Symposio scri. alterum cœlestem & diuinum, alterum vulgarem atque plebeium. Id quod Ouid. in Fastis secutus esse videtur, cum inquit. Alma faue dixi geminorum mater amorum. Græci cupidinem Erota vocant. Vnde heroes denominatos esse Plato ait in Cratylo. Deus autem qui amori contrarius est, Amoremq; dissoluit, Anteros vocatur, qui (vt Cicero in tertio de Natura Deorum scribit) ex Venere natus est & Marte. De cupidinis autem parentibus variæ sunt antiquorum opiniones. Alii nanque ipsum Iouis & Veneris filium esse aiunt. Sappho autem Cœli & Terræ. Simonides Martis & Veneris. Ibicus & Hesiodus ex Chao cupidinem natum esse scribunt. Orpheus ex Saturno ait esse natum. ¶ Delius hunc nuper) quomodo in amorem Daphnes Apollo inciderit, poeta describit, ita perspicue, vt nulla ferè opus sit expositione. ¶ Delius) Apollo à Delo insula cognominatus, in qua vnà cum Diana natus esse perhibetur. ¶ Adducto neruo) gestum exprimit sagitariorum. ¶ Tot iugera) Iugerum tantum terræ dicitur, quantum par boum die vno exarare potest. ¶ Strauimus) prostrauim⁹, interfecimus. Sterni enim stantia dicuntur cum in terram deiiciuntur. ¶ Tumidum) inflatum, superbia elatum. ¶ Nescio quos amores) cum quodam contemptu hæc dicuntur, ac si diceret leues, molles, atque viris negligendos. ¶ Irritare) prouocare, stimulare. Per simplex r, autē scribitur: Nam irritare per duplex r, significat vanū & irritum facere.

ADDI. — *a.l. Herculeæ — *a.l. tali — Cupido. — Delius.

Terror eras, tantum spatii de monte tenebas.
Hunc Deus arcitenens, & nunquā in talibus armis
Ante, nisi in damis, capreisq; fugacibus usus,
Mille grauem telis exhausta penè pharetra
Perdidit effuso per uulnera nigra ueneno.
Ne'ue operis famam posset delere uetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic iuuenum quicunq; manu, pedibus'ue, rota'ue
Vicerat, * esculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat, longo'q; decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Daphne Penei fluminis filia, cum omnium virginum, quæ in Thessalia essent speciosissima haberetur, adeo quidem vt deos pulchritudine sua caperet: Apollo cum eam conspexisset forma eius expalluit. Quam cum neq; pollicitis, neq; precibus adire potuisset, vim vt inferret, instituit: At illa cursu conspectum eius effugere cupiens, patrem inuocauit, vt virginitati suæ, quam sibi permiserat, ferret auxilium quam ille auditis precibus filiæ Deorum vt vim effugeret, in laurum conuertit.

Primus amor Phœbi Daphne Penæia, quem non
Sors ignara dedit, sed sæua Cupidinis ira.
Delius hunc nuper uicto serpente superbus
Viderat adducto flectentem cornua neruo.
Quidq; tibi lasciue puer cum * fortibus armis,
Dixerat, ista decent humeros gestamina nostros,
Qui dare certa feræ, dare uulnera possumus hosti,
Qui modo pestifero tot iugera uentre prementem,
Strauimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
Tu face nescio quos esto contentus amores

RAPH. ¶ TVA sagitta) tibi cõueniẽte. Fax aũt Cupidini attribuit, qua Iuuenũ animi amore inflãmantur. ¶ Nec assere) arroga, uẽdica. ¶ Filius hu. Ve.) Cupido. ¶ Figat tu.) licet cõiũctio subintelligenda videtur. Licet inquit tuus arcus omnia animalia figat, meũ tamen tu effugere non poteris. Sicq; gloria tua tanto minor est quàm nostra, quanto animalia, quæ tu feris Deo sunt inferiora. ¶ Eliso ae re) ipulso. ¶ Percussis pẽnis) alis. Nã alatus Cupido pingitur. ¶ Arce) cacumine, vertice ¶ Prompsit) deprompsit, excepit. ¶ Diuersorum operũ) cõtrariorum effectuum. ¶ Fugat) fugere facit & depellit. ¶ Obtusum) sine cuspide.

ADDI. {Plumbum autem habet sub arundine, inquit quod segnes & tardos ad amandum facit.} ¶ Hoc) obtuso, ad propinquius enim hoc pronomen refertur, Illud ad longinqui⁹. ¶ Traiecta per ossa) transeunte sagitta. ¶ Exuuiis) pellibus. Exuuiæ dicuntur spolia non solum quæ hominibus detrahuntur, sed etiam quæ aliis animalibus. Exuuiæ autem ferarum, pelles dicuntur. ¶ Captiuarum) captarum. ¶ Innuptæque æmula Phœbes) imitatrix Dianæ, quæ perpetua gaudet virginitate. ¶ Vitta coerce.) quę modo Daphne Dianæ esset imitatrix exponit, nam neq; ornatu capitis gaudebat, & viros omnes aspernabatur. Vitta tegmẽ est capitis muliebre.

NOVA ADDI. {Signate vitta, quoniam erat pudicitiæ in signe. Idem in secundo de Calisto, Vitta coercebat neglectos alba capillos. & in quinto de Arethusa, Crinales vittas afflabat anhelit⁹ oris. Idẽ in tertio Fastorum, vbi. sic filia vestalis virgo. ad semetipsam loquitur. Ignibus iliacis aderant cum lapsa capillis, decidit ante sacros lanea vitta pedes.} ¶ Sine lege) sine ordine. ¶ Auersata) aspernata. ¶ Lustrat) peragrat, circumit. ¶ Nec quid hymen) Hymen proprie est cartilago quædã in vulua virginis, quæ in primo coitu frangi dicitur. Pro Deo quoq; nuptiarum qui & Hymenęus, ac pro nuptiis ipsis ponitur. ¶ Tædas iugales) nuptias, à parte enim totum intelligimus. Nouis enim nuptis quinque faces accensæ pręferebantur, vt scribit Plutarchus in problematis. Tæda autem arbor est, ex qua optimæ conficiuntur faces. ¶ Verecundo rubore) pudico & à verecũdia proueniente. ¶ Blandis lacertis) pro ipsa blanda. Sic Vir. Sceleratam intorserit hastã, pro ipse sceleratus. Est enim hyppallage, qua frequenter poetæ vtuntur. ¶ Dedit hoc pater ante Dianæ) exemplo persuadere nititur patri Daphne, vt se virginem viuere permittat. Nam & Iuppiter concessit Dianę filiæ, vt perpetua frueretur virginitate. ¶ Pater) Iuppiter. ¶ Ille quidem obsequitur) Peneus pater morem gerit tibi, inquit Ouidius. Est aũt apostrophe & conuersio sermonis ad puel-

*a.l. asper nata.

Hymen. *a.l. & qd, vt sit sẽsus Etqd eẽnt si comerẽt qñ ita inornati tã decẽtes & pulchri sunt?

Irritare tua, nec laudes assere nostras.
Filius huic Veneris, figat tuus omnia Phœbe,
Te meus arcus, ait. quantoq; animalia cedunt
Cuncta Deo, tanto minor est tua gloria nostra.
Dixit, & eliso percussis aere pennis
Impiger umbrosa Parnasi constitit arce,
Deq; sagittifera prompsit duo tela pharetra
Diuersorum operũ, fugat hoc, facit illud amorem,
Quod facit, auratum est, & cuspide fulget acuta,
Quod fugat obtusum est, & hẽt sub arũdine plũbũ.
Hoc Deus in nympha Peneide fixit, at illo
Læsit Apollineas traiecta per ossa medullas.
Protinus alter amat, fugit altera nomen amantis,
Syluarum latebris, captiuarumq; ferarum
Exuuiis gaudens, innuptæq; æmula Phœbes,
Vitta coercebat positos sine lege capillos.
Multi illam petiere, illa * auersata petentes,
Impatiens, expersq; uiri nemora auia lustrat,
Nec quid hymen, qd amor, quid sint cõnubia curat.
Sæpe pater dixit, generum mihi filia debes,
Sæpe pater dixit, debes mihi nata nepotes.
Illa uelut crimen tædas exosa iugales,
Pulchra uerecundo suffundens ora rubore,
Inq; patris blandis hærens ceruice lacertis,
Da mihi perpetua genitor carissime dixit
Virginitate frui, dedit hoc pater ante Dianæ.
Ille quidem obsequitur, sed te decor iste, quod optas
Esse uetat, uotoq; tuo tua forma repugnat.
Phœbus amat, uisæq; cupit connubia Daphnes,
Quodq; cupit, sperat, suaq; illum oracula fallunt.
Vtq; leues stipulæ demptis adolentur aristis,
Vt facibus sepes ardent, quas forte uiator
Vel nimis admouit, uel iam sub luce reliquit,
Sic Deus in flammas abiit, sic pectore toto
Vritur, & sterilem sperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos,
* Ecquid si comantur, ait? uidet igne micantes
Syderibus similes oculos, uidet oscula, quæ non
Est uidisse satis, laudat, digitosq; manusq;,
Brachiaq; & nudos media plus parte lacertos.
Siqua latent, meliora putat. fugit ocyor aura
Illa leui, neq; ad hæc reuocantis uerba resistit,
Nympha precor Peneia mane. non insequor hostis.

lam. ¶ Decor iste) pulchritudo ista tua excellens. ¶ Tuo voto) tuæ cupiditati. ¶ Fallunt) decipiũt. Id enim sperabat quod minime est assecutus. ¶ Vtq; leues stipulæ) duplici similitudine & stipularum & sepium ardentium ostendit poeta, quàm vehementi amore Daphnen prosequeretur Apollo. ¶ Adolentur) ardent comburũtur. ¶ Demptis aristis) ablatis spicis. Partẽ enim pro toto posuit. Aristæ nãq; partes sunt spicæ acutissimæ, sic dictę, quod primum arescant. ¶ Vt facibus sepes ardent) sepes ex arbustis constant, quibus ab ingressu agrorum viatores arcentur. ¶ Quas forte viator) viator à via, siue potius à vio, quod nisi in compositione in vsu est, vt obuio, deuio, deriuatur: atque is proprie dicitur qui iter aliquod suscipit peragendum. Tametsi apud Romanos ii viatores dicebantur, qui magistratus ex agris in vrbem euocabant, vt Plin. scribit. ¶ Vel nimis admouit) vel nimis propè sepes posuit. ¶ Sub luce) circa lucem diei aduenientem. Solent enim viatores noctu faces secum ferre, quas adueniente luce iuxta sepes relinquunt. ¶ In flammas abiit) accensus & inflammatus est amore Daphnes. ¶ Sterilem amorem) vanum, ex quo nullam voluptatem est habiturus. ¶ Ecquid si comantur ait) Ecquid dictio est interrogantis, per c, scribitur. ¶ Comantur) ornentur, ac si diceret. Si ornarentur capilli, multo decentiores essent. ¶ Micantes) fulgentes. ¶ Videt oscula) parua ora, non basia. Est enim ab ore diminutiuum. Os autem paruum maxime virginem commendat. Quæ non est vidisse satis: illam enim etiam osculari cupiebat. ¶ Laudat, digitosq;) morem exprimit elegantium amatorum, qui omnia amicarum suarum membra laudare solent. Et nudos lacertos: mulierum Romanarum habitum describit, qui nunc quoque multis est in vsu. ¶ Si qua latent meliora putat) non de pudendis (vt inquit Fabius) est intelligendum, sed de iis omnibus corporis partibus, quæ veste occultantur. ¶ Neque resistit) neque consistit, neque remoratur cursum. Alias resistere repugnare est & aduersari. ¶ Reuocantis) Apollinis. ¶ Nympha precor) hac oratione Apollo conatur Daphnen persuadere ne se fugiat, sed in suos deueniat amplexus

ALLEGORIA.

Nympha mane. sic agna lupum, sic cerua leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ,
* Hostes quæq; suos. amor est mihi causa sequendi.
Me miserum ne prona cadas. indigna've lædi
Crura notent sentes, & sim tibi causa doloris.
Aspera quà properas loca sunt. * moderátius, oro,
Curre, fugamq; inhibe, moderantius insequar ipse.
Cui placeas, inquire tamen. non incola montis,
Non ego sum pastor, non hic armenta, gregesq;
Horridus obseruo. nescis temeraria, nescis.
Quem fugias, ideoq; fugis. mihi Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Pataræa'q; regia seruit,
Iuppiter est genitor. per me quod erit'q; fuit'q;,
Est'q; patet. per me concordant carmina neruis.
Certa quidem nostra est, nostra tamen una sagitta
Certior, in uacuo quæ uulnera pectore fecit.
Inuentum medicina meum est, opifer'q; per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.
Hei mihi, QVOD nullis amor est medicabilis herbis,
Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus artes.
Plura locuturum timido Peneia cursu
Fugit, cum'q; ipso uerba imperfecta reliquit.
Tunc quoq; uisa decens, nudabant corpora uenti,

RAPH. NYMPHA mane) elegans repetitio, amatoriæ oratio ni maxime conueniens. Sic agna lupum) his similitudinib' ostendit Apollo, se vt hostem à Daphne vitari, cum ipsam amore captus sequatur. Est autem hypozeugma. Fugit enim verbum est subaudiendum. Lupum vero vt hostem oues natura, & cerui leones, ac denique omnia animalia bruta suos quæq; fugiũt hostes. Penna tre.) cum quodam timore properantibus alis. Aquila vero ab aquilo, hoc est fusco & sub nigro colore est dicta, quamuis quidam ab acute videndo illam denominatam velint, vt scribit Pompeius. Me miserũ ne pro.ca.) ex arte se solicitum esse significat de salute puellæ, qua potiri cupiebat. Notent sen.) pungant ac lacerent spinæ. Sentes enim numero plurali spinæ dicuntur. Moderantius cur.) modestius, lentius. Fugamq; inhi.) contine fugam, noli fugere. Horridus ob.) incultus custodio. Armẽta gre.) Armentum id genus pecoris appellatur (vt ait Sex. Pompe.) quod est idoneum ad opus armorum, Grex vero fit ex capris, porcis ouibus've, & similibus, etiam ex bobus, vt grex sit generalius nomen, armentũ specialius. Cic. in Philippicis. Cecidit greges armentorum. Mihi Delph. tel.) artificiose & potentiam & genus & præclara inuenta cõmemorat Apollo, vt ad se amandum Daphnen alliciat. Horũ nàq; singulis muliebres animi maxime capiuntur. Delphica tellus) Delphi vrbs est Phocidis ad Parnasum, vbi templum Apollinis & opibus & certis oraculis clarissimum fuit, vnde oracula Delphica sunt dicta. Delphi autem fuere cognominati, quod Apollo delphini similis illuc nauigauit. Dalphis autẽ est adytũ ex quinq; lapidibus extructũ op' Agamedis & Trophonii. Et Claros) vrbs est Lyciæ Colophoni propinqua Apollini dicata. Vnde & Clarius cognominatur. Illic nàq; est Apollinis oraculum à Mantoo Tiresiæ filia constitutum, vel à Claro quodam Heroe, à quo etiam fuit appellata, vt Theopõpus ait. Nearchus autẽ scribit Claron sorte Apollini contigisse, atq; à sorte, hoc est ἀπὸ τοῦ κλήρου denominatam fuisse, alii vero aiunt Claron fuisse appellatã, quòd illic, Neptunus & Mars fuerunt sortiti. Alii à lachrymis Mãtus quã pœnitebat patriam reliquisse dictũ esse Claron putant per mutationem λ. in. ρ. Nam κλαῦλος lachrymam significat. Fõs certe apud Claron ex Mantus lachrymis fertur scaturisse. Et Tenedos) Tenedos insula est ad Hellespõtum vna ex sporadib', quæ prius Leucophrys fuit appellata. A Tene ãt Tenedos est dicta: quasi τένου ἕδος, hoc est, Tenæ solum. Vnde Tenedius deriuatur. Est etiam Tenedos vrbs Lyciæ vel (vt alii asserunt) Pãphiliæ quam sub tutela sua esse Apollo ait. Pataræa regia) Patara vrbs est Lyciæ à Pataro Apollinis & Lyciæ filio appellata, in qua Apollo maxime colebatur. Vnde & Pataræus fuit cognominatus. Alexander autem scribit, vt Stephanus refert. Salaciã puellã ex Ophionide sacra Apollini afferẽtem in Pataris, in via deposito vase quieuisse. Illa vero erãt pẽmata. lyræ. arcus, & sagittæ, quibus infantes ludunt. Vento autẽ flante Pataram, hoc est cistam, in mare fuisse delatam. Puellã autem flentem domum rediisse, ac Pataram ad Licoirum Cheronesum aduectam fuisse. Quendam autem ex profugis à Salacia in Pataram incidisse, & quæ in illa erant pẽmata combussisse, ac Cheronesum Apollini consecrasse, totamq; illã regionem à Patara vase, Patara denominasse. Patara autem græcę interpretatur cista. Vnde pataræus & patareius declinantur. Iuppiter est genitor) Apollo nanq; Iouis ex Latona filius fuisse perhibetur. Per me quod eritq;) Apollo se Deũ esse vaticinationis significat. Per me concordãt carminanneruis) hoc est musices & harmoniæ ego sum inuentor. Carmina) cantilenæ. Neruis chordis. Certa quidem nostra est) se peritum quidem esse sagittarium profitetur. Sed Cupidinem à quo est percussus, peritiorem esse ait. In vacuo pectore) libero amoris affectu. Opiferq;) opem ferẽs & auxilium. Opifex vero opus faciens. Nam Apollo à græcis tum ἀκέσιος, tum ἀλεξίκακος vocatur, quod & morbis medicina & in malis opem ferat. Vnde à latinis opifer fuit cognominatus. Hei mihi) dolet Apollo quod nullã inueniat medicinam, quæ amorem leuet. Hei autem dolentis est interiectio, quæ cum datiuo copulatur. Timido cursu) Hypallage est, ipsa enim timida intelligitur. Tum quoque visa decens) cum inquit curreret Daphne visa est decora & pulchra. Corpora) corporis membra & carnes. Corpus enim viuentium, Cato dicitur mortuorum.

* Hostes quęq. suos. sic expone Quęq; earũ suos hostes. Agna lupũ, Cerua Leonẽ, columbæ, aquilã fugiunt. Ho.n. dixi qa multi huic scopulo illiserunt.

*a.l. moderatius.

Apollo q̃rũ artiũ sit inuentor.

Obuiaq; aduersas uibrabant flamina uestes,
Et leuis impulsos retro dabat aura capillos.
Aucta fuga forma est, sed enim non sustinet ultra
Perdere blanditias iuuenis Deus, utq; monebat
Ipse amor, admisso sequitur uestigia passu.

RAPH. ℂVIBRABANT) ventilabant agitabant. ℂRetro da.) retro vertebat. ℂIuuenis deus) causa est cur non sustinere vltra blandiri. Idcirco enim diutius sustinere non poterat, quia iuuenis erat. ℂPerdere blanditias) proiicere blanda verba. ℂAdmisso passu) velocibus passibus.

COELIVS ℂPOSTEA Vero quam in canum pragmatiam incidimus, non grauabimur pluscula, quæ hinc inde aucupati sumus, huic potissimũ loco impingere. canes igitur ĩ primis generosas aduertimus, Laconicas, Arcadicas, Locridas, Celticas: vnde & Ouidi⁹ Metamorphoseon primo.

Vt canis in vacuo leporem cum Gallicus aruo
Vidit & hic prædam pedibus petit, ille salutem.

Ibericæ item celebrantur & quæ vocantur carinæ, ideſt καρίναι, Creticæ, molossicæ eretrinæ, hyrcanæ, Indicæ Legimus porrò nuncupari canes quosdam psyllicos, puto, ab Achaiæ ciuitate: ni Cypselicos malis, quando est in Arcadia munitus locus Cypsela, cuius apud Thucydidem mentio fit historia quinta. Est & in Thracia nominis eiusdem adiacens Hebro ciuitas. Nam Cypsele, ideſt τὸ ὑψηλὸν vasis est, aut mensuræ species. Cypselidas vero aurifi dicunt marmorata. Cypseli sunt, quos etiam apodas vocant hirundinibus similes. Porrò sunt Elymæi canes à populis in meditullio Bactrorum & Hyrcaniæ. Castorii autem, & Menelaides, & Harmodii à dominis appellationem traxere. Illud minus prætereundum, prodidisse quosdam, Laconicas antiquitus esse ex vulpibus natas, & canibus, quo nomine appellari etiam quandoq; alopecidas: Sicuti Arcadicæ ex leonibus creduntur prouenisse, vnde & leontomiges dictæ. Indicarum sobolem prodit Aristoteles etiam ex tigribus factam. At Nicander Colophonius ex canibus Actæonis Indicos scribit propagatos, quæ à rabido furore resipiscentes, Euphrate transmisso, in Indos vsq; aberrarint. In parte Indorum, vbi regnasse Sophites memoratur, & gentem esse sapientia præcipue insignem, nobiles ad venãdum traduntur canes: quiq; latratu abstineant, cum videre feram leonibus maxime infesti. Iucundũ relatu id quoq; Chaonidas & molottidas prolem tradi eius canis, quẽ ære monesio vbi conflauit Vulcanus, immissa quoq; anima, Ioui dedit donoːis vero Europæ, hæc Minoi, Minos Procridi: illa vero Cephali esse voluit munus. Ei⁹ hęc fuit natura, vt vitari nõ posset, vbi insequi occepisset. Sicuti Teumesia vulpes fuisse narratur incomprehensibilis. Quæ ratio vtrunq; deformauit in lapidem. Sunt qui Chaonidas, de Chao inter luporum genera memorato, progenitas suspicentur: atq; inde nuncupatas. Creticos canes in duo genera distribui, animaduerto: alios enim diaponos dici audio, alios vero parippos. Et illis quidem in venando gloria plurima: noctes etiam addunt labori, sæpeq; feris assidentes dormiunt, mox orta luce depugnant Parippi vero cum equis currere consueuere tanta quoque arte, vt neque præcedant vnquam ferè, nec subsequãtur. Reperio item, propè paludes quæ ad meridiem sunt, esse canes, qui dicuntur cynamolgi, quibus lac bubulum cibus gratissimus. Eorum cum Indicis bobus certamina Ctesias celebrat. Pyrrhi canis custodia domini longe clarissimus, & quia in defuncti quoq; rogum assiluit. Hesiodo interfecto assistẽtes canes etiam authores cædis coarguere latratu. Honori defuncti canis ciuitatem constituisse Magnum Alexandrum, Theopompus scribit. Nobilis est Atalantæ canis Aura nomine: quam cum calydonia sus peremisset, bruto sepulchrũ indigenæ struxere. Sicut in Hellesponto, quod vocant cynosema. Sic enim interpretari libet, ne fabulosa consectari videamnr. Geryonis canis Gargittios nomine, Cerberi frater, ab Hercule cęsus in Iberia quoque monumẽtũ habet. Actęonis canum apud Aeschylum nomina hæc, Corax, Harpyria, Charon, Lycitas. Nam Hippocentaurus Xenophontis fuit canis. Sicut Lethargus Hippammonis, qui etiam cum domino sepultus dicitur, testante quoque epigrammate, quo significatur Hippãmoni fuisse equum nomine Podargum: canem vero (vt diximus) Lethargum: seruum porrò, qui diceretur Babes Sed & Epigramma ipsum apposuisse præstiterit.

Ἀνδρὶ μὲν Ἱππάμμων ὄνομ' ἦν ἵππῳ δὲ πόδαργος,
Καὶ κυνὶ ληθαργος, καὶ θεράποντι βάβης.

Dicuntur vero lethargi canes, clandestine taciteq; adeuntes ac morsum infigentes: vnde adagium in eos, qui ironico ingenio, & ad dissimulandum aptissimo, denique excarnificãt, & letali veneno animam quoque lancinant. Syagrum dicit Sophocles canem, qui suum venationi sit aptissimus. Est & proprium nomẽ Syagrus Herodoto, item Philarcho. Sũt qui agrestẽ suem, syagrũ intelligant. Apud Lynceum syagria leguntur quoque. A schedorum Siculi syagrum nuncupant sicuti meminit Aeschylus, ideſt ἀχέδορον. Apud Theocritum est ĩ Daphnide ac Menalca Lampurus canis nomen, ex ratione albicantis caudæ, vt inquit interpres, vel à peruigili cura & solerti custodia, παρὰ τὸ λαμπεῖν καὶ οὐρεῖν, ideſt, à videndi seruandiq; diligentia: vel quoniam sit vulpi assimilis, quam Lampuron vocant. Videtur & Acalanthis nobilissimi canis nomen: vnde illud est Aristophanium.

Ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει.

Acalanthis festinabunda occæcatos parit. Quidam tamen eo nomine aues intelligunt, quas nonnulli basilicas nuncupant. Mæram, ideſt μαῖραν, dicunt Orionis canem, proprie tamen eo nomine capra significatur ἀδελκομέλαινα, ideſt ex albo nigricans. Vertagos dici canes legimus verbo, vti volunt, peregrino apud Firmicum Matheseos quinto, sponte qui in venationem exeant, leporibus infesti præcipue. Martialis.

Non sibi, sed domino venatur vertagus acer,
Illæsum leporem qui tibi dente feret.

Fuit & apud Locros ξυλίνη κύων, ideſt lignea canis: sed ea habet historiam. Quippe Locro cuidam reddita sors est, Ibi ciuitatem conderet, vbi canis lignea morsum ei infixisset: quo nomine, cum ad alterum enauigasset maris littus, calcauit κυνόσβατον, ideſt cynosbatum: inde cum suspicaretur finem habere oraculum, ciuitates condidit, quas Locri habent Ozolæ. Catenarium canem legimus apud Senecam, sicut apud alios lucernarium. Dignum vero relatu, quod in Hecatæi lectum monumentis est, fuisse in Tænaro serpentem meticulosum, quem dixerunt ἅδου κύνα, ideſt Plutonis canem: quoniam morsum euestigio insequeretur mors, veneni potestate violente. Eum tamen ab Hercule ad Euristhea fuisse productum, vnde irrepserit Cerberi fabella. Quem princeps Homerus dixit, ἅδου κύνα. Caninam mortem Græci difficilem intelligunt, quoniam difficulter animam efflare deprehensum sit animal hoc: à quo etiam prouerbium est, δῆγμα κυνὸς λυττῶντος, quod est nostris verbis, Rabidi carnis morsus: in eos qui infecti ipsi malorum congressu, alios itidem inficiunt. Etenim recepta opinio est, & exposita à Luciano, non modo rabie agitari & aquam expauescere, quos ita affectus canis momorderit, sed & ipsos item retinere vim, eundem imprimendi morsum, atque ita deinceps fieri hydrophonicos omnes, hoc est timorem aquæ concipere, vt fiat quædam rabidorum catena. Lucianus, καὶ σὺ τοίνυν ἔοικας αὐτὸς ἐν ὑγρῷ τοὺς δηχθεὶς ὑπὸ πολλῶν ψευσμάτων, μεταδεδωκέναι τι ἀμοὶ τοῦ δήγματος. Scribit Homerus, Apolline pestem Græcis immittente, mulos primum & canes concidisse. Id vero exactius interpretantes eruditi, ex odorandi præstantia factum, coniectant: qui sensus adeo in mulis præcellat, vt derelicti alicubi vel odore solo redeant in semitam. proinde huiusmodi tabidam vim concipere facilius, præcipueq; canes purum in primis aerem exigentes, sed & inter hos alibi eo amplius, quoniam coloris eius corpora quàm nigra sint rariora, atque laxiora. Quanquam non latet, ab Porphyrio apud Homerum, κύνας ἀργοὺς accipi non albos, sed celeres. sicuti per paralepsim alibi ἀργίποδας item canes dicit. Putat Heraclitus Ponticus, iumenta peste infici primum, quia deiecta in terram, & prona in pastum τοὺς νοσώδεις ἐκεῖθεν ἀτμοὺς

τὸν ἀτμοὺς trahant procliuius homine, cuius est surrectum corpus, purius & sublimi spirante. Illud neutiquam negligendũ. canes vbi mire in Venerem feruntur, dici σκυζᾶν, sicuti sues κάπρίζειν, vaccas ταυρᾶν, equos ἱππομανεῖν, idest equire: vnde productum in fœminas libidinosas conuitium ab vno aialium modo. Aegritudines canum præterea tres video praæcipue cõperisse λύτταν, hoc est rabiem, podagram, cynanchen. Verũ rabies sanari difficulter potest, podagra non omnino medicinã nescit, at cynãche siue angina euidẽs promittit exitium. Porrò quicquid rabidus canis momorderit, interit certissime, homo tãtum euadit, sed vix. Aristoteles vero libro De animalium historiis septimo: Canes (inquit) tribus laborant vitiis, rabie, angina, podagra Facit rabies furorem, & quæ momorderint, oia rabiunt prius homine, sicuti & legit & interpretatur Nicolaus Leonicenus. Intereũt canes hoc morbo, & quæ morsa sunt, prius homine. Scribit septimo De animalibus Albertus, iam se hominem vidisse, cui in brachio morsum infixisset rabiens canis, anno autem septimo post cicatricis locum intumescere cœpisse, atque intra biduum interisse. Auicenna quoque quorundam sententias aduocat, qui dicerent, post duodecimum à morsu annum in rabiem aliquando incidere nõ nullos. Quòd vero serius, quàm cætera animalia rabificam rabiẽdi vim præsentiant homines, efficit id naturæ dissimilitudo. Nam & in contagiosis morbis, homines ab hoibus & sanguine coniunctis inficiuntur facilius. Cæterum rabies canum Syrio ardente pestifera in primis homini est, atq; ita morsis letalis aquę metus, vti Plinius inquit: Ad morsum vero vnicum esse remedium, & quidem oraculo quodam repertum, idem scribit, Radicem videlicet syluestris rosæ, quæ cynorhoda appellatur. Nobis vero suppetit potentius adhuc medicamen, sed & ipsum cœlitus petitum. Est in Rhodiginis paludibus diui Bellini templum miraculorum frequẽtia celeberrimum, & affluxu hominum etiam notissimum. Erectæ ædis causa ferè publica est. Pulsus is diuus Patauio, grassantibus nobilium plerisque, quod seuerius sanctiusq;, q̃ ab illis probari posset, episcopum ageret, insectantibusq; inimiciter aduersariis, in palustre agri nostri solum, quindecim millibus passuum Rhodigio distans, diuertit. Qui manus hominum euasisse videretur, canum rabiem non euasit, à quibus euestigio conuulsus discerptusq;, mox in diuorum indigitamenta relatu, templum in illis emeruit locis, in quo & arca marmorea ferreis occlusa cãcellis, latet sanctissimum eiusdem corpus. Templi vero ex necis genere ea cœlestis est proprietas, siquis clauem sibi quæsierit, qua ædis valuæ recludantur, ac ea candente, quicquid rabie agitari orsum sit, attigerit: præsentissimum est remedium, & nunquam non verum. Timoris vero aquæ, ὑδροφοβίαν vocant πάθος. Causa ex eruditorum ingenio affertur nõ vna. Sunt qui opinentur, immoderatam superuenire ita affectis corporibus siccitatẽ, humecto substantiali penitus demutato. At Rufus in melancholiæ speciem euadere sentit morbum hunc, veneno humorem id genus assimulante. Scimus autem ex melancholicis alios alia metuere. Sunt qui arbitrentur, canis à quo impactus sit morsus, imaginem ab iis concipi in aquis, atque inde compauescere. Postremo autem ante quàm huic capiti coronidem impingam, succurrunt aliqua item. id prius ex historia, quod apud nostrates etiamnum durat. Apud Bactrianos vulgo prouerbium vsurpari solitum, Canem timidum vehementius latrare, quàm mordere: altissima quæque flumina minimo sono labi. Porrò dicitur Græcis κύων, de cane, vt docuit Eustathi[9], παρὰ τὸ κύω, quod amare nobis indicat, Cyneam vero cum legis, pellem fluuiatilis intellige canis, quam capitis tegumento galeæ vice veteres adhibuisse, palàm est, inde seruatum, vt pro galea dicatur cynea Cynulchos vocant, qui secum ducãt canes. Panagyrin porrò canum mẽse Augusto ab Romanis solitã celebrari, authores Græci sunt, monumento vrbis captæ ab Gallis. Tunc vero cædebantur canes, qui & ἀύλακται: idest sine latratu agebãt, anseribus ampliter, sonoreq; inclamantibus. Hoc ipsum arbitror a' Plinio significatum lib. 29. vbi canes ait annua pẽdere supplicia inter ædem Iuuentutis & Sumani, in furcas viuos arbore fixos sambucea. Cinopeta in Nicandri Theriacis bestię intelligũtur, quæ in solo mutantur, velut τινάπεδ᾽ χτινα ὄντα, vti iã attigimus paulo ante.

Vt canis in uacuo leporem cum gallicus aruo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem,
Alter inhæsuro similis iamiam'q; tenere
Sperat, & extenso stringit, uestigia rostro,
Alter in ambiguo est, an sit comprensus, & ipsis
Morsibus eripitur, tangentiaq; ora relinquit,
Sic Deus, & uirgo est, hic spe celer, illa timore.
Qui tamen insequitur pennis adiutus amoris,
Ocyor est, requiem'q; negat, tergoq; fugacis
Imminet, & crinẽ sparsum ceruicibus afflat.
Viribus absumptis expalluit illa, citæq;
Victa labore fugæ, spectans Peneidas undas,
Fer pater inquit opem, si flumina numen habetis.
Qua nimium placui, tellus, ait, hisce, uel istam,
Quæ facit ut lædar mutando perde figuram.
Vix prece finita torpor grauis occupat artus,
Mollia cinguntur tenui præcordia libro,
In frondes crines, in ramos brachia crescunt.
Pes modo tam uelox pigris radicibus hæret.
Ora cacumen habent, remanet nitor unus in illa.
Hãc quoq; Phœbus amat, positaq; in stipite dextra
Sentit adhuc trepidare nouo sub cortice pectus,
Complexus'q; suis ramos, ut membra, lacertis,
Oscula dat ligno, refugit tamen oscula lignum.
Cui Deus, at quoniam coniux mea nõ potes esse,
Arbor eris certe dixit mea semper habebunt
Te coma, te citharæ, te nostræ Laure pharetræ,

RAPH. ¶ VT canis in uacuo) pulchra similitudine declarat & Daphnes fugientis & Apollinis insequentis uelocitatẽ. ¶ Canis Gallicus) qui nunc leporarius uulgo appellatur. ¶ In uacuo aruo) in aruo demesso. ¶ Pedibus) pedum uelocitate. ¶ Stringit uesti.) radit pedes leporis. Sic Virgil. Stringentem ripas & pinguia culta secantem. ¶ Extenso rostro) porrecto ore. ¶ Fugaces) fugientis puellæ. ¶ Crinem sparsum ceruicibus) capillos per collum sparsos. ¶ Afflat) flatu & spiritu attingit. ¶ Citæ fugæ) uelocis cursus. ¶ Si flumina numen habetis) diuinitatem ac succurrende facultatem. ¶ Qua nimium placui) tellus hisce, tellurem rogat ut se uel absorbeat, uel in aliam transmutet figuram. ¶ Qua) in qua. ¶ Hisce) aperire, ut me accipias. Alias hiscere significat loqui. ¶ Perde) destrue. ¶ Torpor grauis) magnus stupor. ¶ Mollia præcordia) præcordia, ut ait Plinius, membranæ sunt exta separantes ab interiore uiscerum parte, sic dicta quod cordi prætendantur. {Aristoteles φρένας uocat.} ¶ Tenui libro) tenui cortice & subtili. ¶ Modo) pauloante. ¶ Pigris radicibus) lentis, immobilibus. significat autem pedes in radices fuisse conuersos. ¶ Ora cacumen habent) hoc est os & facies Daphnes in cacumen & summitatem lauri fuere conuersa. ¶ Nitor unus) solus splendor, sola pulchritudo. ¶ Hanc quoque Phœbus amat) arborem subaudiamus. Nam laurus Apollini dicata esse perhibetur. Phœbus autem epithethon est Apollinis, purumq; significat. Sol enim ab omni fæce est alienus. ¶ In stipite) in trunco. ¶ Tredidare) palpitare. ¶ Cui Deus) ordo est. Cui Deus dixit. ¶ Semper habebunt Te coma) eleganter ea enumerat quæ lauro ornantur. Nam & comæ & citharæ et pharetræ lauro cingebantur. Cithara autem dicta est παρὰ τὸ κινεῖν: hoc est à mouendo, quòd se audientes in amorem moueat.

Aeneid. 3

Daphne i laurum.

ADDI.

Laur[9] Apollini dicata.

Lauri honores.

Tu ducibus lætis aderis,cum læta triumphum
Vox canet,& longas uisent Capitolia pompas.
Postibus angustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis,* mediam'q; tuebere quercum,
Vt'q; meum intonsis caput est iuuenile capillis,
Tu quoq; perpetuos semper gere frondis honores.
Finierat Pæan,factis modo laurea ramis
Annuit, utq; caput uisa est agitasse cacumen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Inachi amnis filia cum æquales sua specie præcederet, ab Ioue adamata est,quæ admotis precibus desyderium expleuit, & ne puella in Iunonis iram incideret,a compressore in Io vaccam est transfigurata, cuius fallaciā Iuno cum itellexisset,petit ea a Ioue,vt velut munus sibi daret vaccā,quia speciosior erat cæteris armentis,quæ in Peloponeso essent Iuppiter vero ne si negasset proderet puellam,tribuit cōfestim. Iuno autem ne amplius eius pellex cum Ioue cōcumberet Argum Arestoris filiū centum oculos habētem ei præposuit. Quem Mercurius patris iussu interemit, & a casu eius Argiphontes est cognominatus. Iuno Argum quem ob custodiam ille occiderat in volucrem pauonem transformauit,& receptum in suam tutelā pennis insignibus,quibus amissa lumina indicaret,ornauit.

Est nemus Aemoniæ, prærupta quod undiq; claudit

RAPH. ¶TV ducibus lætis) Imperatores triumphantes hauream gestabant coronam. ¶Læta vox) militum,qui canentes Io triumphe Imperatorem sequebantur triumphantem. ¶Longas pompas) captiuorum ac rerum omnium pretiosarum in bello captarum, simulachrorū præterea vrbium expugnatarum. Hæc enim omnia in triumpho gestabantur. ¶Visent) videbunt. ¶Capitolia) scire. Nam triumphantes in Capitolium vsque ascendebant, Capitolino Ioui sacrificaturi. Nam laurus (vt scribit Plinius) triumphis proprie dicatur,vel gratissimam domibus: Ianitrix Cæsarum pontificumq;,quę sola & domos exornat & ante limina excubat. Eadem pacifera est, vt quā prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium, Romanis præcipue lætitiæ victoriarumq; nuntia additur literis & militum lāceis, pilisq;. Fasces imperatorum decorat,ex iis in gremio Iouis optimi maximi deponit,quotiens lætitiam victoria nouā attulit. Quæ non quia perpetuo viret,nec quia pacifera est præferenda vtiq; myrto & oleæ est. {Aliàs,præferenda ei vtroque olea. Sunt enim hæc verba Plinii.} sed quia spectatissima in monte Parnaso, ideoq; etiam grata Apollini assuetis eò dona mittere iam & regibus, teste L. Bruto. Fortassis etiam ī argumētum,quoniam ibi libertatem publicam is meruisset lauriferam tellurem illam osculatus ex responso. Et quia manu satarum receptarumq; in domos fulmine sola non icitur. Ob has causas equidem crediderim honorem eis habitum in triumphis,potius quàm quia suffimentum sit cædis & purgatio, vt tradit Massurius. Vnius autem arborum latina lingua nomen imponitur viris. ¶Ante fores stabis) ante ianuas pendebis. Nam in vestibulo ædium Imperatoris coronæ ex lauro & quercu ita suspendebantur, vt querna in medio foret vestibulo suspensa, ideoq; subiungit. ¶Mediamq; tuebere quercum) idest quernam coronā, quæ obseruatos ciues, & ciuica dicebatur & cæsari in vestibulo dicabatur. {Alii tamen ipsas etiam arbores ante fores Imperatorum seri solitas intelligunt. Quorum opinionem nonnihil approbat, & verbum standi quod inquid r Ante fores stabis quasi,in medio quercus: & circum hanc lauri plantatæ fuissent. Rursum alii mediam, accipiunt, pro ea quæ in medio domus palatinæ posita fuerit.} Quercus autem est arbor glandifera, dicta, quod id genus arboris graue sit ac durum. tum etiam in ingentem euadat amplitudinem,vt tradit Sextus Pompeius. Querqueram enim grauem & magnam quidam dici putant. Querquera item frigida interpretatur & cum tremore febris. ¶Vtq; meum intonsis) Apollo & comatus & imberbis pingitur, quo significatur Sol & radios habere & nunquam senescere. ¶Perpetuos honores frondis) Periphrasis est foliorum. Laurus enim nunquam folia abiicit. ¶Finierat Pæan) Apollo Pæan dicitur ἀπὸ τοῦ παίειν, hoc est a feriendo. Nā indignatus sagittis ferit. Iuuenalis Parce precor Pæan & tu depone sagittas. Nil pueri faciunt,ipsam configite matrem Amphion clamat. Pæan quoque hymnus dicitur in Apollinē cōpositus. Virg. Lætū pæana canentes. ¶Laurea) laurus,laurea quoq; dicitur corona ex lauro cōfecta. ¶Cacumen) summitatem. Caput enim uisa est commouere,quod erat cacumē.

Lib. 15. cap. 30. Idē, cornā in medio postiū Cæsareorū locatā Idem 4. Fast. p̄texta que quercu stet domus.

ADDI.

ADDI.

Apollo comatus.

Pæan.

ALLEGORIA

RAPH. ¶EST nemus Aemoniæ) Tempe, amœnissimā Aemonię vallem, describit poeta, quo cōmodius Iouis Inachi amnis filiæ, metamorphōsin in iuuencam cū supiore connectat. Nā iuxta Tēpe est spelunca Penei fluuii, Daphnes patris, ad quē consolandū oēs vicini amnes cōuenerunt, præter Inachum, qui amissam filiā lugebat, Io nanq; Inachi amnis filia ab Ioue primum cōpressa, deinde Iunone supueniente in iuuencam fuit conuersa. Verū Iuno id quod erat suspicata, Iouē rogauit, vt sibi tam pulchrā donaret iuuencā. Ei vero tandē dono acceptæ Argum centū oculis præditū custodem apposuit. Sed Iup. amicæ misericordia motus, Mercurio mādauit, vt Argū interficeret: quē Iuno cum vidisset occisum in pauonem conuertit, cētumq; ipsius oculos caudæ apposuitę. ¶Est nemus Aemoniæ) Topographia est. Tēpe nanq; describit vallē Thessaliæ amœnissimā. ¶Aemoniæ) Thessaliæ. Aemonia.n. Thessalia dicitur ab Aemōe Chlori Pelasgi filio. Thessali aūt patre.

Aemonia

Sylua, uocant Tempe, per quæ Peneus ab imo
Effusus Pindo spumosis uoluitur undis,
Deiectu'que graui tenues agitantia fumos
Nubila conducit, summis aspergine syluis
Influit, & sonitu plus quà'm uicina fatigat.
Hæc domus, hæc sedes, hæc sunt penetralia magni
Amnis, in his residens facto de cautibus antro
Vndis iura dabat, nymphis'que colentibus undas.
Conueniunt illuc popularia flumina primum
Nescia gratentur, consolentur'ne parentem.
Populifer Sperchius, & irrequietus Enipeus,
Apidanusq; senex, lenisq; Amphrysus, & Aeas,
Moxq; amnes alii, qui, qua tulit impetus illos
In mare deducunt fessas erroribus undas.
Inachus unus abest, imo'que reconditus antro
Fletibus auget aquas, natam'que miserrimus Io
Luget, ut amissam, nescit uita'ne fruatur,
An sit apud manes sed quam non inuenit usquam,
Esse putat nusquá, atque animo peiora ueretur.
Viderat à patrio redeuntem Iuppiter illam
Flumine, & ò uirgo Ioue digna, tuo'que beatum
Nescio quem factura toro, pete dixerat umbras,
Aut horũ nemorũ, aut horũ, monstrauerat ambas,
Dum calet, & medio Sol est altissimus orbe.
Quod si sola times latebras intrare ferarum,
Præside tuta Deo nemorum secreta subibis,
Nec de plebe Deo, sed qui cœlestia magna
Sceptra manu teneo, sed qui uaga fulmina mitto.
Ne fuge me (fugiebat enim) iam pascua lernæ,

ΔΑΦΗ. Tempe. ¶VOCANT Tempe) Tẽpe (vt dixi) nemus est Thes-
saliæ quinque millibus passuum in longitudinem tendens,
adeo amœnum, vt amœnissima quæque loca tempe vo-
ADDI. centur, vt Seruius scri. {Est autem pluralis casus τέμπη, ex τέμ-
νω factus, quæ loca amœna & arboribus consita appellãt.}
¶Prærupta sylua) alta. ¶Per quæ Peneus) per media Tem
Peneus. pe labitur Peneus fluuius, q
claritate cunctos Thessaliæ
fluuios antecedens, iuxta Gõ
phos nascitur in radicibus
Pindi montis, interq; Ossam
& Olympum nemorosa cõ
ualle defluit quingentis sta-
diis dimidio eius spatio naui
gabilis. In eo cursu vocantur
Tempe, vt Plin. tradit quinq;
milium longitudine & fermè
Li.4.c.8. sesqui iugeri. sesquiiugeri latitudine vltra visum
hominis attollentibus se dex
tra læuaq; leuiter conuexis
Sperchi⁹. iugis: Intus sua luce viriden-
te allabitur Peneus calculo
amœnus, viridi circa ripas
gramine, canorus auium con
centu. ¶Deiectuq; graui.)
vehemẽti cursu. ¶Summisq;
asp. syl. Influit) hoc ẽ, ĩfluere
videtur per altas syluas asper
gine humidarum nebularũ,
quę ex illis vndis excitantur.
¶Et sonitu plusquam vicina
fatigat) non solum inquit vi-
cini, sed longe quoque stan-
tes strepitum illius sentiunt.
¶Hæc sunt pe.) loca domus
secretiora, in quibus Diis pe
natibus sacrificabatur pene-
tralia dicebantur. ¶Antro)
spelunca. Dictum est autem
antrum παρὰ τὸ αἰτῶ quod
est supplico, qa in antris pri-
mi homines Diis supplica-
bant, putantes in illis sacra es-
se. ¶De cautibus) de lapidibus. Cautes autem & cotes di-
cuntur. ¶Dabat) reddebat Ius enim proprie reddi dicitur.
¶Gratentur) gratulentur Peneo, quòd Daphne filia in
laurum fuit conuersa, an consolentur quòd filiam amisit.
¶Popularia flumina) vicina ac ex eodem populo. Alibi po-
pularis, gratus populo dicitur. ¶Populifer Sperchius) popu
Spchius. los arbores ferens. Sperchi⁹ autem fluuius est Thessalię, qui
ex Pelio monte ort⁹ in Naliacum labitur sinum. Sic dictus
quod sit velocissimi cursus. Nam παρὰ τὸ σπέρχειν deduci-
tur, quod festinare significat. ¶Enipeus) fluuius est Thessa-
Enipeus. liæ ex Othry monte in Apidanũ defluens. ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς, id-
est, à minis denominatus. Nam per loca agrestia & inculta
labitur, quæ semper mala minari videntur. ¶Eridanusq; se.)
Eridanus. sic quidem legitur sed corrupte (vt mihi quidẽ videtur) Cũ
enim proposuerit fluuios populares Thessalicosq; conuenis-
se ad Peneum, cuius filia Daphne in laurum fuerat conuer-
sa, non video qua ratione Eridanum Galliæ Cisalpinæ flu-
uium, qui alio nomine dicitur Padus, admisceat. Tametsi Eri
danus (vt Pausanias ait) Atticæ quoq; sit fluuius, q̃ i Ilissum
emittitur, apud quem Orithya rapta fuisse fertur, sed cum is
quoque Peneo non sit popularis, poetæ proposito minus
conuenire videtur. Quare Apidanus legatur, ne ineptus eẽ
Apidanus Ouid. coarguatur. Est enim Apidanus Thessaliæ fluuius, quẽ
idcirco poeta senẽ appellat, quod tarde admodum fluit, do
ADDI. nec Enipeum admittat. {At Cælius contra recte legi cen-
set Eridanus, quòd hoc nomine & Italiæ, & Atticæ, & etiam
Thessaliæ fluuius sit citato ad hoc teste Cæcilio quodam
Amphry- sus. Minutiano. vide lib. 24. c. 12.} ¶Lenisq; Am.) hic quoque
fluuius est Thessalæ leniter fluens, iuxta quem Admeti re-
gis armenta pauit Apollo. Vnde Lucanus libro. vi. Et flumi
ne puto Irrigat Amphrysus famulantis pascua Phœbi. ¶Et
Aeas. Aeas) fluuius est Epyri iuxta muros Dyrrhachii labẽs. {Hic
ADDI. alio nomine Aous dicitur, vt author est Plin. lib. 3. cap. 25.
Meminit huius & Strabo, lib 8.} ¶Inachus vnus abest) Ina-
chus fluuius est Achaiæ ab Inacho rege dictus. Eius filiam
Io cum deprehendisset Iup-
piter spatiãtem, compressit,
ac ne id à Iunone agnoscere
tur, ipsam mutauit in iuuen-
cam. Mœrens itaque Inach⁹
propter amissam filiã se do-
mi continebat. ¶Natamq; mi
serrimus. Io Luget vt amis-
sam.) Io accusatiuus est græ
cus. Nam Io Ius græce decli
natur, vt Calypso Calypsus,
quamuis Ionis & Calypso-
nis quidam latine malint de-
clinare. Quam quidem decli
nationem Fabius non admit
tit. ¶An sit apud manes) an
sit mortua. Illi enim apud
manes esse dicũtur, qui obie-
re. Manes autem animæ
sunt mortuorum, quibus ho
noris gratia Deorum vo-
cabulum additum est. Dii
nanque manes dicuntur, vt
scribit Apuleius de Dæmo-
nio Socratis. Martianus ve-
ro Capella in nuptiis philo-
logiæ tradit manes tam bo-
nos eẽ, quàm truces, in quos
cum potestatem habeat Plu
to, merito Summanus voca-
tur, quasi Manium summus.
Manes autem dicti sunt uel
à mano, quod bonum apud
priscos significabat. Vnde
immanis malus, crudelis'que
dicitur, uel à manando (ut
ait Pompeius) quod eos p
omnnia manere putabant. ¶Sed quam non inuenit us-
quam) hoc est quam nullo in loco inuenire potest, eam
in rerum natura non esse putat. Vsquam autem & nus- Vsquã & nusquam
quam aduerbia tam in loco quà'm ad locum significant.
Vsquam autem in aliquo loco ita significat, ut ferè semper
cum negatione ponatur in oratione. ¶Atque animo pe-
iora ueretur) mortuam enim eam esse putabat. ¶Vide- Io in iuuẽcam.
rat à patrio) hic incipit describere quemadmodum Ius
amorem incidit. ¶A patrio flumine) ab Inacho Achaiæ
fluuio. ¶Tuo toro) tuo lecto, ac tuis nuptiis. Torus au-
tem & pro lecto. & pro sede ponitur: a tortis herbis di-
ctus. Vnde citra aspirationem scribi debet, quamuis fe-
rè in exemplaribus cum aspiratione scriptum legatur. To-
rus etiam eminentiorem significat pulpam. Vnde toro-
sa iuuentus à Persio uocatur. Virgili. tertio Georgico.
Luxuriat'que toris animosum pectus. ¶Ambas um-
bras) & dextras & sinistras. Hoc autem ex poetæ per-
sona dicitur. Exponit enim poeta quas umbras dixerit
Iuppiter Inachi filiæ petendas. ¶Dum calet) donec ca-
lor est. Hortatur autem puellam Iuppiter, ut meridiei
æstum fugiat. ¶Latebras ferarum) syluas in quibus oc-
cultantur feræ. ¶Sed qui cœlestia magna) sed q cœli im-
perium habeo. Significat autem se esse Iouem maximum
Deorum, quo facilius illi persuadeat, ut sibi morem ge-
rere uelit. ¶Vaga fulmina) hoc est non in rectum, sed
in obliquum euntia. Fulmina enim in obliquum fe-
runtur. ¶Iam pascua Lernæ) Lerna palus est argiuo- Lerna.
rum, in qua habitauit Hydra serpens ab Hercule inter-
fecta.

RAPH.

¶ LYNCEA arua) Licæa quidẽ ferè in exẽplaribus legitur, præter quàm in vetustis quibusdam. In illis nanque Lyncea recte scriptum est. Nam Lynceus Aegipti filius ac (vt i i tem poribus Eusebius narrat) Hypermestræ maritus, interfecto Danao patruo & socero Argis regnauit. Vnde Lyncea arua denominata pro argiuis sunt accipienda. Sic autem legendũ esse & Geographiæ ratio & historię fides (vt taceã quod in Lyceo prima syllaba corripitur) apertissime declarãt. Tametsi hactenus Lycæa lectum sit ã Lycæo Arcadiæ monte Pani dicato. Huic autẽ lectioni Pausanias quoq; in Argolidis descriptione astipulatur, qui ait eam regionem, vnde Lynceus facula significauit Hypermestrę, se in locum tutum venisse, primũ Lynceam, deinde Lyrceam à Lyrco notho Abãtis filio, qui illam habitauit fuisse denominatam.

Lyncea arua.

*a .1. Lyrcea.

COELIVS

¶ SVNT qui monstrosi corporis homines, dici terrę filios putent. Certè in Oepido coloneo legimus apud Sophoclẽ, χθόνιον.i.terrestrẽ, pro nobili & indigena. Scribit in Apologetico Florẽs Septimius, terræ filios dictitari vulgo, quorum sit incertum genus Sicuti ignotos item, aut ex inopinato apparentes, de cœlo superuenisse dicũt. Sed.n. cœlum & terram, inquit, matrẽ ac patrem, honoris gratia venerationis'q; rectè appellarit vnus quisque. Sunt qui terrę filios, sæuos dici ac immanes homines putent: quando & Callimachus, immanitate ac truculentia presignes feras terra prognatas intelligi voluit. Non prætereundum vero, quod.ii. Politicorum scribit Arist. Putandũ; inqt, est, priscos illos hoíes, siue ex terra geniti, siue fint ex corruptione aliqua seruati, seminis fiusse ignaros & imprudentes, quod est de terra natus inuulgatũ. Legimus porrò, quod ab instituto dissitum non est, pręstantissimos virtute, prudentia, uiribus, Iouis filios à poetis dici consuesse: sicuti ab omni seiunctos humanitate, uelut marinis editos fluctibus, Neptuno fuisse adoptatos, quod Lycophronis interpres scribit, qui & robore insignes in eandem uocat decuriam. Scribit tamen Cæcilius Minutianus Apuleius i lib. de orthographia: Ignobiles, ac quorum ignoretur genus, terræ filios à Cicerone & aliis nuncupari. Nã cum Epistolarum septimo, Cornelius, inquit, tuus summo genere natus, terrę filius, ironicos dici interpretantur. Tit. Liuius lib. ab Vrbe condita primo, Veteri consilio condentium Vrbes, qui obscuram atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam è terra sibi prolem mentiebantur.

Consitaq; arboribus * Lyncæa reliquerat arua,
Cum Deus inducta latas caligine terras
Occuluit, tenuitq; fugam, rapuitq; pudorem.
Intereà medios Iuno despexit in agros,
Et noctis faciem nebulas fecisse uolucres
Sub nitido mirata die, non fluminis illas
Esse, nec humenti sensit tellure remitti,
Atq; suus coniux ubi sit, circumspicit, ut quæ
Deprensi toties bene nosset furta mariti.
Quem postquam cœlo nõ repperit, aut ego fallor,
Aut ego lædor ait. delapsaq; ab æthere summo
Constitit in terris, nebulasq; recedere iussit.
Coniugis aduentum præsenserat, inq; nitentem
Inachidos uultus mutauerat ille iuuencam.
Bos quoq; formosa est, speciem Saturnia uaccæ
Quanquã in uita, probat, necnon & cuius, & unde,
Quo'ue sit armento, ueri quasi nescia quærit.
* Iuppiter è terra genitam mentitur, ut autor
Desinat inquiri, petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? crudele suos abdicere amores,
Non dare, suspectũ, pudor est qui suadeat * illud
Hinc dissuadet amor. uictus pudor esset amore,
Sed leue si munus sociæ generisq; toriq;
Vacca negaretur, poterat non uacca uideri.
Pellice donata non protinus exuit omnem
Diua metum, timuitq; Iouem & fuit anxia furti.
* Donec Arestoridæ seruandam tradidit Argo.
Centũ luminibus cinctum caput Argus habebat,

ALLEGORIA Genitam è terra dicit Poeta ad antiq̃ uulgi consuetudinẽ spectans: qui ignotis parẽtibus natos terra ortos dicebant. lege Politiani Miscelanea ca Io.

a.1. Inq;.

ADDI. Donec Arestoridæ duos Argos lego apud Stephanum i parrhasia, unum Arestoris filiũ: de quo hoc loco facit mẽtionẽ. Alterũ auũ atque, Arestorẽ, Ecbasonatum.

NOVA ADDI.

¶ LYCAEA reliquerat arua) lego libentius Lyrcæa q̃ lyncæa. quoniam vetustos codices sic habere conspicio. quos inter ille est viri olim vndecunq; eruditi Laurentii abstemii: nunc Nicolai filii. qui à paternis vestigiis nequaq̃ aberrat. Lyrcæus autem vel Lyrcæum, mons est Argiuorum, vnde Inachus fluit. de quo lege Stephanum, Solinum, Strabonem in septimo, & in primum argonauticon commẽtarium. Lycæa arua legendum non esse syllabę quantitas & loci ratio inclamant.

RAPH.

¶ Occuluit) occultauit. ¶ Tenuit fu.) cohibuit fugam, illãq; fugientem retinuit. ¶ Rapuitq; pu. (hoc est illam stuprauit, erubescendiq; causam eripuit. In tenebris nãq; minus vnumquẽq; pudet Veneri indulgere. ¶ Despexit) deorsum aspexit. Alibi despicere contẽnere est. ¶ Nebulas vo.) quę vt aues volare videntur ¶ Subnit. die) sereno. ¶ Non flu. il. esse) Physici aiunt nebulas aut à fluuiis, aut à vaporibus terræ generari. ¶ Vt quæ) vtpote quæ. ¶ Furta) stupra. ¶ Bos quo. for. est) Io inquit vt virgo erat formosa, sic in iuuencã quoq; versa pulchra videbatur. ¶ Speciem) pulchritudinem. ¶ Probat) laudat. ¶ Cuius) sit verbum subaudiatur. ¶ Et vnde) venerit. ¶ Quo'ue sit ar.) armentum id genus pecoris dicitur (vt tradit Sextus Põpeius) quod est idoneum ad opus armorum Quanq̃ Varro ab arando deriuare videatur, quasi aramentum tertia litera detracta. ¶ Vt autor defi. inqui.) vt dominus vaccæ à Iunone non inuestigetur.

RAPH.

¶ ABDVCERE) abdicare, alienare & ab se amouere. ¶ Non dare suspectũ) non tradere inquit petitam uaccam Iunoni suspecta res esset, cogeretq; Iunonem aliquid mali suspicari. ¶ Qui sua. il.) dare. {Alii Illinc, malunt, ut respondeat sequenti huic.} ¶ Hinc) ab illa Iunoni tradenda. ¶ Sociæ generisq; toriq;) Nã Iuno & soror esse & uxor Iouis fingitur, quod pro aere ponitur, qui leuitate ætheri, qui idem est cum Ioue, similis esse, subiciq; uidetur. Nam æther aere superior est. ¶ Pellice) concubina. Nam pellex dicitur quæ cum eo uiro cui uxor est, se miscet Græci illam πάλλακα uocant. ¶ Et fuit anxia furti) hoc est, fuit solicita ne sibi furto auferretur.

ADDI.

ALLEGORIA

RAPH.

¶ ARESTORIDAE Argo, Argus Arestoris filius, centum habuisse oculos fingitur, quorum semper. 8. &

90.

ADDI. 90. uigilabant, bini uero solum dormiebant. { De Argo & eius genere, Pherecides vt quidem in commentariis Euripidis, in phœnissis citatur, hoc modo tradit.

Ἄργος ὁ διὸς γαμεῖ πειθὼ, τὴν ὠκεανοῦ θυγατέρα. τοῦ δὲ γίνεται κρίασος, τοῦ δὲ ἐπίσταλων, ἀφ' οὗ ἐπισταλία πόλις ἐν ἄργει, καὶ φόρβας. τοῦ δὲ γίνεται Ἀρέστωρ, τοῦ δὲ Ἄργος, ᾧ ἥρα ὀφθαλμὸν τίθησιν ἐν τῷ ἰνίῳ καὶ τὸν ὕπνον ἐξαιρεῖται, καὶ ἐφίσταται καὶ φύλακα αὐτὸν τῇ ἰοῖ. ἔπειτα ἑρμῆς αὐτὸν κτείνει.

Hæc ille. sunt autem qui nõ vnũ duntaxat oculũ in occipiti habuisse hũc tradũt, sed vtrinq; geminos de qua re hi versus eodem loco citantur.

Καὶ οἱ ἐπίσκοπον ἄργον ἵει κρατερόν τε μέγαν τε
Τέτρασιν ὀφθαλμοῖσιν ὁρώμενον, ἔνθα καὶ ἔνθα.
Ἀκάματον δὲ οἱ ὦρσε θεὰ μένος. οὐδέ οἱ ὕπνος
Πίπτεν ἐπὶ βλεφάροις, φυλακὴν δ' εἶχεν ἔμπεδον αὐτόν.

Sed Ouid. Dionisium secutus videtur, q vt ibidẽ legit. ἐνδεκάτῳ τοῦ κύκλου, βύρσαν αὐτὸν ἀμφιέσθαι, ait καὶ κύκλῳ τὸ σῶμα ὅλον ὀμματῶσθαι.

Cæterum Arestorem, Argi patrem Pausanias Inachi generũ dicit, Mycenes, à q̃ vrbs Mycene appellata cõiugẽ }

ALLEGORIA

* Inde suis uicibus capiebant bina quietem,
Cætera seruabant, atq; in statione manebant.
Constiterat quocunq; loco, spectabat ad Io,
Ante oculos Io, quamuis auersus, habebat.
Luce sinit pasci, cum Sol tellure sub alta est,
Claudit & indigno circundat uincula collo.
Frondibus arboreis, & amara pascitur herba.
Pro'q; toro terræ, non semper gramen habenti
Incubat infelix, limosaq; flumina potat.
Illa etiam supplex Argo cum brachia uellet
Tendere, non habuit quæ brachia tenderet Argo.
Et conata queri mugitus edidit ore,
Pertimuitq; sonos propriaq; exterrita uoce est.
Venit & ad patrias, ubi ludere sæpe solebat,
Inachidas ripas, noua'q; ut conspexit in unda
Cornua, pertimuit, seseq; exterrita fugit.
*Naiades ignorant, ignorat & Inachus ipse,
Quæ sit, at illa patrẽ sequitur sequitur'q; sorores,
Et patitur tangi, se'q; admirantibus offert.
Decerptas senior porrexerat Inachus herbas,
Illa manus lambit, patriis'q; dat oscula palmis,
Nec retinet lachrymas, & si modo uerba supersint,
Oret opem, nomen'q; suum, casus'q; loquatur.
Littera pro uerbis, quam pes in puluere * duxit,
Corporis indicium mutati triste peregit.

RAPH. ¶Capiebant qetẽ) dormiebant. ¶Seruabant.) custodiebant. ¶Atque in statione manebãt) hoc est vigilabãt. Trãslatio est à militibus sumpta, qui in statione tũc manere dicuntur, cũ diligenter excubias agunt. ¶Spectabat ad Io.) accusatiuus est græcus. Non. n. permittit se declinare Io Ionis, vt Dido Didõis. ¶Quãuis auer.) q̃uis in aliã partem vultũ auersum haberet. ¶Luce sinit pasci) tpe inquit diei eam pascere pmittit Argus. Nocte vero ad præsepe eam ligans in stabulis claudit. ¶Indigno collo.) ceruici vincula non merenti, ppter molliciẽ, atque pulchritudinẽ. ¶Amara herba) ipsi filię Inachi amara, non vaccis quibus est suauis. ¶Incubat Terra) cubat in terra & iacet. ¶Gramen) herbã & stramẽ. ¶Limosa.) lutosa ac cœno infecta. ¶Tẽdere) porrigere. ¶Brachia) manus iunctas, vt illum ad misericordiam commoueret. ¶Et conata queri) conqueri, lamentari. ¶Mugitus edi. ore) mugire uerbum est facticium à sono uocis boum deductum. Mugire nãque proprie boues dicuntur. ¶Edidit) emisit. ¶Inachidas ri.) Inachias. patronimicũ pro possessiuo positum. ¶Noua cornua) nouiter nata. ¶Fugit) fugere conata est. Neque enim seipsam fugere poterat.

*a. l. Naiades, ne sit quadrisyllabũ nomen.

*a. l. fecit.

Naiades. ¶Naiades ignorant) non agnoscunt sororem. Naiades autem proprie sunt fontium, & fluuiorum nymphæ, dictæ παρὰ τὸ νάω, idest fluo, quia circa fluenta uersantur. ¶Admirantibus) patre & nymphis. ¶Lambit) lingit. ¶Oret) orare vellet. ¶Casus) infortunia. ¶Litera pro uerbis) loco uerborum inquit litera, quam pedibus in puluere uacca effecit, indicauit patri filiam. Bouis enim pes I & o literas exprimere uidetur. quas cum uidisset Inachus, eam esse filiam cognouit.

ADDI. {Sunt tamen qui rationem in mutata Io remansisse malint, & ex ea nomen illam suum scripsisse. qualis & in sociis Vlyssis mãsisse, cum ab aliis poetis, tum ipso Homero fingitur. } ¶Duxit) effecit. Duci autem proprie dicuntur literę cũ fiunt. Vnde etiam literarum ductus à Fabio appellantur. ¶Indiciũ triste) significationem mœstam, ab effectu, quod mœrore affecit patrem. Grauius nanque pater dolebat filiam in iuuencã fuisse trãsmutatã, quàm si mortua esset. ¶Peregit) effecit.

RAPH. ¶ME miserum) O subintelligatur, quod frequenter in exclamationibus omnittitur leuioribus. ¶Pendens in cornibus & ceruice) hoc est cornua & ceruicem amplectens. Iuuencæ autem magnitudo significatur, à cuius cornibus & ceruice Inachus illa amplectens pendere videbatur. ¶Ingeminat) exclamationem illam ò me miserum duplicat. ¶Tu ne es quęsita per omnes) Ordo est. Tu ne es nata & filia mihi per omnes terras quęsita? ¶Tu nõ inuenta reperta es) signat differentiam inter inuenire & reperire poeta. Inuenimus enim quærentes, reperimus casu. ¶Luctus erat leuior) si non reperta, esses. Grauius enim fert pater, qđ in vaccã filia conuersa quàm si mortua esset. ¶Nec mutua nostris Dicta refers) hoc est nec viciſſim mihi respondes. ¶Quod vnum) quod solũ facere potes. ¶Thalamos tędasq;) hoc est nuptias. Nam & thalamus sponsi sponsęq; receptaculum, siue conclaue proprie significat, & quinq; faces nouæ nuptæ præferebantur.

Mercurius in pastorẽ.

tem. ¶Phoronidos) Phoronei neptis. Phoroneus nanque Inachi pater fuit. {Pausanias filium Inachi dicit, eumq; primum hominibus ostendisse vsum ignis. Ipsam autem Io filiam Iasi idem facit, & in Aegyptum abductam fuisse. Vnde & fabulæ locum datum, quod idem & Herodotus confirmat lib. I. qui à Phœnicibus nautis cum cæteris virginibus raptã atque auctam tradit. Vtcunque autem res habet, licet progenitali hic accipias Pharonidis nomen à Phoroneo vetustiſſimus Argiuorum rege. perinde vt Dardanis, à Dardano, & cætera.. Phoronei autem & Statius meminit, primo Theb. Qua Danaus libare Deis, seniorq; Phoroneus, Assueti & cæ.} Narrat autem quemadmodum Argus à Mercurio fuit interfectus, eiusq; oculi caudæ pauonis fuerunt à Iunone appositi. ¶Natumq; vocat) Mercurium. Nam Mercurius Iouis fuit filius ex Maia, vna ex Pleiadibus, quæ septem Atlantis filię fuere, non ex Electra, sed ex Pleione nympha susceptæ, vnde & Pleiades sunt nominatæ, postea in sidera translatæ, ac in humero tauri collocatæ, Vergiliæ à latinis vocantur quod veris tempore oriantur. ¶Lucida Pleias) Maia pleiadum splẽdidiſſima. ¶Leto det) interficiat. ¶Parua mora est sumpsisse) figura ẽ poetica. ¶Alas pedibus) hoc est talaria alata, quæ idcirco Mercurio attribuuntur, quòd planetarum omnium sit velociſſimus. ¶Virgam somniferam) Caduceum dicit, de quo & Virgilius. Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco, Pallentes, alias sub tristia tartara mittit. Dat somnos adimitq; & lumina morte resignat. ¶Tegimenq; capillis) petasum & pileum. ¶Ioue natus) Mercurius Iouis filius ex Maia. Obiter autem Mercurii quoque Metamorphosin in pastorem, poeta describit. ¶Et posuit pẽnas) hoc est deposuit talaria alata.

RAPH. Phorone' ADDI.

Mercurius

Pleiades.

Mercurius

Me miserum, exclamat pater Inachus, inq; gemẽtis
Cornibus, & niueæ pendens ceruice iuuencæ,
Me miserũ, ingeminat, tu ne es quæsita per omnes
Nata mihi terras? tu non inuenta, reperta es.
Luctus erat leuior, retices nec mutua nostris
Dicta refers, alto tantum suspiria ducis
Pectore, quodq; unũ potes, ad mea uerba remugis.
At tibi ego ignarus thalamos, tædasq; parabam,
Spesq; fuit generi mihi prima:, secunda nepotum.
De grege nunc tibi uir, & de grege natus habẽdus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores,
Sed nocet esse Deum, præclusaq; ianua leti
Aeternum nostros luctus extendit in æuum
Talia dicenti stellatus summouet Argus,
Ereptamq; patri diuersa in pascua natam
Abstrahit, ipse procul montis sublime cacumen
Occupat, unde sedens partes speculatur in omnes.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter mittit Mercurium in habitu pastoris ad Argum supradictum interficiendum.

Nec superum rector mala tanta Phoronidos ultra,
Ferre potest, natumq; uocat, quem lucida partu
Pleias enixa est, letoq; det, imperat, Argum.
Parua mora est alas pedibus, uirgamq; potentem
Somniferam sumpsisse manu, regimenq; capillis.
Hæc ubi disposuit, patria Ioue natus, ab arce,
Desilit in terras, illic tegimenq; remouit,
Et posuit pennas, tantummodo uirga retenta est.
Hac agit, ut pastor per deuia rura capellas
Deum uehit adductas, & structis cantat auenis.
Voce nouæ captus custos Iunonius artis,
Quisquis es, hoc poteris mecum considere saxo
Argus ait, neq; enim pecori fœcundior illo
Herba loco est, aptamq; uidẽs pastoribus umbrã.
Sedit Atlantiades & eundem multa loquendo
Detinuit sermone diem, iunctisq; canendo
Vincere arundinibus seruantia lumina tentat.

RAPH. ¶DE GREGE nunc tibi vir) maritus inquit de armento tibi est habendus, vnde filios vitulos tollas. Iuuencarum nanque mariti iuuenci sunt. ¶Nec finire licet) nec poſſum inquit morte tantis doloribus imponere finem. cum Deus sim immortalis. ¶Sed nocet esse deum) Deo quoque eleganter dicitur. Dii autem ita sunt immortales, vt ne sibi quidem mortem consciscere poſſint. ¶Pręclusaq; ia. leti) mortis. Quoniam inquit sum Deus tantos dolores morte finire non possum. Verum semper me in luctu esse oportet. Dii enim ἀθάνατοι sunt atque immortales. ¶Extendit) producit, prolongat. ¶Stellatus Argus) quod eius oculi ad similitudinem stellarum micarent. ¶Abstrahit) violenter abducit. ¶Ipse procul) ipse inquit Argus in propinquum montem ascendit, vnde sedens in omnes partes spectabat. ¶Procul) propè. ¶Occupat) celeriter ascẽdit. ¶Cacumen) verticem & summitatem. ¶Per deuia rura) per inuias syluas. ¶Dũ vehit adductas) dũ inqt ducit capellas congregatas. Tametsi vehi proprie dicantur, quæ geruntur. ¶Structis auenis) tibia quam ex auenis construxerat, est autem auena genus frumenti notius quàm vt sit exponendum, ex cuius calamis tibiæ etiamnum à rusticis conficiuntur. ¶Voce) sono. ¶Nouæ ar.) Tibiæ nouiter à Mercurio inuentæ. ¶Custos Iu.) Argus à Iunone custos Io in vaccam conuersæ appositus. ¶Hoc saxo) hoc monte. Vtrunque enim frequenter pro altero ponitur à poetis. ¶Fœcundior) vberior. ¶Pastoribus) otio & quieti pastorum. ¶Atlantiades) Mercurius nepos Atlantis ex Maia. ¶Iunctis arundinibus) sono tibiæ. ¶Vincere) superare, in somnum inducere. ¶Tentat) conatur. ¶Seruantia lumina) oculos obseruantes atque custodientes vaccam.

¶Ille

Ille tamen pugnat molles euincere somnos,
Et quamuis sopor est oculorum parte receptus,
Parte tamen uigilat, quærit quoq; (nanq; reperta
Fistula nuper erat) qua sit ratione reperta.

ARG. FABVLAE SEQ.

Syrinx nympharum Naiadum, quæ circa montes Arcadiæ vagabantur, speciosissima proditur fuisse, Quā cū Pan Mercurii filius adamasset, & eam persequens vsq; ad amnem Arcadiæ Ladona compulisset, ne vi castitatem deponere cogeretur, sororum auxilio in arundinem conuersa est, ex qua fistula est composita, quæ nomine eius syrinx nūcupatur, cuius cantu Argus in somnos compulsus est, quo facilius eum Mercurius interficere posset.

Tum Deus Arcadiæ gelidis in montibus inquit
Inter Hamadriadas celeberrima Nonacrinas
Naias una fuit. nymphæ Syringa uocabant.
Non semel & Satyros eluserat illa sequentes,
Et quoscunq; Deos, umbrosa'q; sylua, ferax'q;
Rus habet, Ortygiam studiis, ipsam'q; colebat
Virginitate Deam, ritu quoque cincta Dianæ,
Falleret, & posset credi Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat redeuntem colle Lycæo
Pan uidet hanc, pinu'q; caput præcinctus acuta
Talia uerba refert. Tibi nubere nympha uolentis
Votis cede Dei. restabat plura referre,
Et precibus spretis fugisse per auia nympham,
Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem
Venerat, hic illam cursum impedientibus undis,
Vt se mutarent, liquidas orasse sorores,
Pana'q;, cum prensam sibi iam Syringa putaret,
Corpore pro nymphæ calamos tenuisse palustres,
Dum'que ibi suspirat, motos in arundine uentos
Effecisse sonum tenuem, similem'que querenti,
Arte noua, uocis'que Deum dulcedine captum,

RAPH. ¶ILLE tamen) suaues inquit somnos à Mercurio immissos repellere conatur. ¶Nanque reperta Fistula nuper erat) Parenthesis est, causam continens inquisitionis Argi. Tam cōcinne autem fabulam fabulæ connectit Poeta, vt cum multas simul describat transfigurationes, minime tamen à proposito discedat. Exponit enim quemadmodum Syrinx nympha Ladonis fluuii filia ardenter à Pane Deo amata, ne virginitatem amitteret, in arundinem apud Ladonem fluuium fuit commutata, ex qua Pan ad mitigandos amoris ardores sibi fistulam composuit. Vnde Virgilii Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit.

Syrinx in arundinē.

ADDI. {Fabulæ autem occasionem dedisse natura fluuii videtur quod arundinosus, & lanas nutriat, vnde & Dionysius Ε'ν κάλαμον πόταμον καὶ ὠστεφάνον λαδόνα, vocat} ¶Tum Deus inquit) tunc Mercurius narrare cœpit. ¶Arcaniæ gelidis in montibus) Arcadia regio est, Achaiæ contermina, ab Arcade Iouis & Calistus filio denominata. Variis enim nominibus antea fuit appellata. Nam & Pelasgia & Parrhasia fuit vocata. Sunt qui illam & Gigantitida & Azaniam & Paniam appellarint. ¶Inter Ha. No.) nymphas arcadicas. Nonnacris nāque vrbs fuit Arcadiæ dicta à Nonacri Lycaonis vxore, vt Pausanias ait. Vnde Nonacrinæ nymphæ sunt appellatæ. Hamadriades autem nymphæ dicuntur, quæ vna cum arboribus & oriūtur & occidunt, vnde etiam Hamadriades sunt dictæ, ἅμα enim simul δρῦς δρυός arbor apud veteres græcos dicebatur, quamuis nunc pro quercu ponatur. ¶Naias vna fuit) Naiades fluminum ac fontium sunt nymphæ, ἀπὸ τοῦ νάειν, hoc est, à fluendo dictæ. Nympharum enim aliæ sunt fluminum, quæ Naiades (vt dixi) vocantur. Aliæ Nemorum, syluarumq;, quæ Dryades. Napeæ. Hamadriades. Aliæ montium quæ Oreades ἀπὸ τοῦ ὄρους, hoc est, à mōte cognominantur. ¶Nymphæ Syrin. vo.) ab illi⁹ nomine tibia à græcis syrinx appellatur. Tametsi Herodianus nomen esse facticium ait, à sono ipsius fictum. ¶Non se. & Sa.) sæpius inquit & Satyros & reliquos syluarum Deos elusit. Dianam enim imitabatur, virginitatemq; seruare decreuerat. Satyri autem Dii esse syluestres crediti sunt; quod huiusmodi animalia in desertis solum, præsertim Aethiopię inueniuntur. ¶Et quoscunque Deos) Syluanos, Faunos ac panes ait. Hos nanque syluarum ac nemorum Deos antiquitas putabat. ¶Ortygiam Deum) hoc est Dianam. Ortygia nanque insula est, quæ alio nomine Delos frequentius vocatur, sic dicta (vt ait Solinus) Quod in ea primum sunt visæ coturnices, quos græci ortygas vocant. Phanodicus vero in Deliacis & Nicander in Aetolicis narrat quemadmodum ex Ortygia, quæ est in Aetolia & Delos Ortygia fuit appellata, & vrbs apud Ephesum, & insula Siciliæ adiacens. Omnes. nanq; hæ vocantur Ortygię ab Aetoliæ Ortygia. Vnde in varia loca coloniæ deductæ fuerūt. Nequaq̄ autem Delos ex eo Ortygia dicta est, quod Asteria Latonæ soror in ortygiam, hoc est coturnicem ibidem fuit trāsmutata.

Arcadia.

Non acris.

Hamadriades.

Nymphaꝝ nomina.

Satyri.

Ortygia.

AD... {Atqui de ortygiæ appellatione. & quod ab ortyge, hoc est, coturnice nomen hoc acceperit Delus, etiam in Scholiis Callimachi eodē modo legitur. Quāquam ibidem non Asterie, sed Latona in coturnicem versa dicatur. Homerus autē in hymnis, Ortygiā diuersam atque aliam à Delo facere uidetur, q Apollinem quidem in Delo, Dianam autem in Ortygia natā dicit. Quod idem & Orpheus facit, apud quem in hymno Latone legitur.

Γεινάμενη περ δ' ἄρ τέκνα Ἄρτεμιν, ἰοχέαιραν
Τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.

Quare videtur Diana, quasi peculiari quodam epitheto Ortygia à poetis dici. cum idem cognomentum Apollini Additum non facile inueniatur.

RAPH. ¶RITV Dianæ) moræ Dianæ. ¶Latonia) Diana Latonæ filia. ¶Sic quoque fallebat) quamuis inquit Syrinx corneum habeat arcum, Diana tamen esse videbatur, adeo illi similis erat. ¶Pan videt hanc) Pan Deus est pastorum & nemorum. ¶Pinu acuta) corona ex pinu confecta. Pinus enim Pani Deo dicata fertur, vnde etiam ea coronatur.

Pan.

ADDI. {Pani vt & Satyris & Syluano, pinum ea de causa assignari volunt quidam, quod is in comitatu Magnę matris, cui arbor hęc sacra, frequēs sit, habeaturq; velut πάρεδρος quidā illius. Vnde & à Pindaro ὀπαδὸς μεγάλας ματρὸς dicatur. Sed ego inuenio Pityn, quæ græcis Pinus est, puellam fuisse, pariterq; à Borea & à Pane amatam, Sed quia illa Boreę Pana præposuisset, iratū Boream, in saxa propulsatam illā neci dedisse, terrā autē vicem puellæ misertam, in arborē cognominę eandē mutasse, cui⁹ virētibus ramis Pan coronari postea solitus sit. Meminit fabulę hui⁹ etiā Ruellius de natura stirpiū.} ¶Votis cede) cupiditati obsequere. ¶Tibi nubere volētis) te vxorē ducere cupiētis. Est. n. ἀκυρολογία poetis cōcessa. Vir. Hunc ego si potui tm̄ sperare dolorē. Nā viris ꝓprie nubere mulieres dr̄. Facile tn̄ adducor, vt putē illū totū sensum subditiciū eē, cū & in qbusdā vetustis exēplaribus nō inueniat, & in aliis varie legatur. Nā in quibusdā verba, & in aliis, plura scriptū est, Sic igitur mihi placet esse legēdū, vt totus ille sensus expūgatur, ac verba, non plura scribantur, hoc modo. Talia verba refert: restabat verba referre. Vt itelligam⁹ uerba Panos ad Syringa à Mer. nō fuisse relata, qui cum uidisset Argū somno oppressum, statim uocē cohibuit, ipsumq; iterfecit.

Syringa in arundinē.

ADDI. {Ego prę ter acyrologiā, cuius Regius hic meminit, nihil adeo uideo, cur quicquā huic loco eximēdum aut mutādum sit. Itaq; ueterem lectionem retineo, Regii castigationem aliis examinādam relinquēs.} ¶Et precibus) describit ea quę Mer. narranda de Syringe restabant. ¶Per auia) per loca in uia. ¶Ladonis ad amnē) Ladon fluuius est Arcadiæ lenissimus. ¶Liquidas sorores) Naiades. ¶Calamos palustres) cannas in paludibus nascentes. ¶Dumq; ibi suspirat) ibi in calamo suspirat Syrinx.

Ladon.

ADDI. {Vel potius Pan ob amissam nympham.}

RAPH.

ADDI.

* Scribo concilii .i. cõiũctio, societas, cõsuetudo ut sit Panos senten tia sed qñ Syringis cõsuetudi ne frui nõ potuerit, eã fistulam eius loco sp ut sociã habiturũ.

ALLEGORIA

¶ HOC mihi consilium) volo inquit Pan hoc consilium mihi tecum esse commune. Vt enim tu in arundine quereris, ita ego hac eadem arundine meos solabor ardores. {Quidam hoc loco pro, consilium: condylium legit, quod græcis annulum significat. Vultq; calamorum istam complexionem hoc nomine significari. Quoniam & Mart. alibi dixerit, Parem fistula condyli sonabit: quod quanquam ipse nõ ita probem, prȩterire tamen hic nolui. } ¶ Disparibus) inæqualibus. ¶ Compagine) coniunctione. Compago autem & compages in eadem dicitur significatione.

¶ INTER seiunctis nomen tenuisse puellæ.) Ista nympha potest significare animam peccatricem: & obstinatam: quæ dei amicitiam vilipendit, & ad flumina: ideſt ad mũdi delicias se conuertit. Nam ista familiariter mutatur in arundinem: ideſt in personam vanam: & instabilem: & nociuam quæ ad modum arundinis per peccatum feliciter frangitur: & vento vanitatis & inanis gloriæ agitatur. De tali dicitur Matthei. 11. Quid exiſtis in desertum videre? arundinem vento agitatam? Et quandoque tales fiunt fistula Mercurii: ideſt diaboli: in quantum scilicet diabolus incantat & decipit auditores suos sicut patet de hȩreticis & de malis suggeſtoribus. & luxuriosis: & de vetulis makere'lis quæ primo fuerunt Nymphæ: ideſt iuuenes & pulchræ: & tandem in fluuio carnalis voluptatis arundo sunt effectæ id eſt marcentes: & siccæ: quæ finaliter à diabolo arripiuntur: & eius fistula ad decipiendum alios efficiuntur.

RAPH.

ADDI.

¶ Nomen puellæ) Græci nanquæ fistulam Syringa vocant. {Cuius exemplum siue speciẽ videre eſt apud Theocritum in Idyllio quod Syrinx inscribitur: fistulam autem à Pane inuentam, & Plinius tradit lib. 7. cap. 56.}

Cyllenius.

¶ Cyllenius) Mer. à Cyllene Arcadiæ monte, in quo natus fuisse memoratur. ¶ Succubuisse) victos fuisse. ¶ Languida lumina) oculos somno occupatos. ¶ Medicata virga) Caducei eſt periphrasis. ¶ Falcato ense) in falcis modum recuruo gladio, à Grȩcis harpe vocatur. ¶ Nutantem) caput concutientem, vt dormitantes faciunt. ¶ Qua collo eſt confine caput) qua caput coniungitur cum collo. ¶ In tot lumina) in centum oculis. Lumen nãque & oculum & lucem significat. Eſt autem ἀρχαϊσμός. Nunc. n. in tot luminibus dicimus. ¶ Occupat) oprimit. ¶ Vna nox) vna obscuritas & mors, vna. n. omnes extincti sunt. { Quidam autem duos hos versus, quasi quoddam epitaphium Argi esse volunt, idq; saxo inscriptum fuisse sanguine Argi. Nam id sibi velle, quod dicitur, & maculat proruptam sanguine rupem.} ¶ Excipit) ex capite Argi capit. Excipere autem modo suscipere cadentia significat: & verba dictata cum scribuntur: modo excludere & ab aliis separare. Vnde exceptiones apud iurisconsultos & oratores dicuntur exclusiones, quibus id excluditur quod in intentionem ab actore eſt deductum. Interdum excipere eſt insidiis aliquem capere. Virgil. Excipit incautum. Vnde excipulæ deriuantur, quibus pisces capiuntur.

ADDI.

Hoc mihi * consilium tecum dixisse manebit,
Atq; ita disparibus calamis compagine ceræ
Inter se iunctis nomen tenuisse puellæ.
Talia dicturus, uidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaq; lumina somno,
Supprimit extemplo uocem, firmatq; soporem
Languida permulcens medicata lumina uirga.
Nec mora, falcato nutantem uulnerat ense,
Qua collo eſt confine caput, saxoq; cruentum
Deiicit, & maculat præruptam sanguine rupem.
Arge iaces, quod'q; in tot lumina lumen habebas,
Extinctum eſt, centum q; oculos nox occupat una.
Excipit hos uolucrisq; suæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam ſtellantibus implet.

¶ Saturnia) Iuno Saturni filia. eſt enim antonomasia. Appellatio nãq; pro nomine posita eſt. ¶ Collocat) apponit. ¶ Suę vo. pen.) Periphrasis eſt pauonis, Nã pauones sub tutela Iunonis esse dicuntur. ¶ Stellantibus) more ſtellarum fulgentibus. ¶ Protinus exarsit) inflammata eſt ira, nam in Io vaccã indignata eſt Iuno, cuius cã Argus fuerat interfect⁹. Quare illi furorẽ imisit, quo p totũ terrarũ orbẽ acta eſt. Cũ autẽ ad Nilũ peruenisset, miseratione Iouis priſtinã recuperauit figuram, Deaq; effecta, Isis fuit appellata. ¶ Nec tpa distulit irę) hoc ẽ, nec in dictã i alid' distulit tps. ¶ Horriferã Erinnyn) horrendã furiã. Erinnyes. n. furię dñr iferi nales. ¶ Pellicis argolicę) Ioũ: Inachi argiuorũ fluuii filiæ. Ab Argis nãq; clarissima vrbe Peloponesi, cuius Rex fuit Inachus, argolicus declinatur. ¶ Stimulos cę.) furores occultos. ¶ Cõdidit) abscõdidit. ¶ Profugã) porrò fugatã. ¶ Reſtabas Ni.) Apoſtrophe ad Nilũ, qui fluuius eſt Aegypti, à Nilo rege nominat⁹, vt Diodorus ait. Nã antea Triton vocabatur, vt scribit Hermippus. ¶ Quem simul ac tetigit) ad quẽ poſtquã peruenit. ¶ Tendens ad sydera vultus) tendens quidem: ĩ nouis perperã legitur exemplaribus, sed in vetuſtis recte scriptũ eſt tollens. ¶ Luctisono mugitu) luctũ sonãte & referente. ¶ Et Stygias iubet hoc audire paludes) hoc eſt p paludẽ ſtygẽ iurauit, cuius nomen Dii fallere nõ audebãt, vt Virgil. scribit. {πλεῖστα ζωὴς τιμήεσσα, περίεσσε δὲ δῶρα δοκεῖν αὐτὴν μὲν γὰρ ἔθηκε θεῶν μέγαν ἔμμεναι ὅρκον, inquit Hesiodus.} ¶ Vt lenita Dea eſt) poſtquam Iuno fuit mitigata. ¶ Fitq; qđ ante fuit) hoc eſt humanę reſtituit figurę. ¶ Fugiunt) celeriter cadũt. ¶ Setę) pili duriores. ¶ Decrescũt) dimi nuunt. ¶ Fit luminis arctior orbis) hoc eſt oculorum orbes ſtrictiores fiunt. ¶ Contrahitur rictus) os diminuitur. ¶ Redeunt humeriq; manus'que) hoc eſt armi in humeros, pedesq; anteriores in manus conuersi fuerunt. Qui nãq; in aliis animalibus armi, in homine humeri vocantur, vt Plinius ait. ¶ Vngula dilapsa) diuisa. ¶ In quinos vngues) inter vnguem & vngulam differentia signatur. Vngula nanq; eſt aut solida, vt equorum aut bifida, vt boum. Vngues vero sunt multifidi, ut hominum & leonum: Neque enim ungues hominum sunt trũ (ut imperiti putant) sed aliorũ quoq; aialiũ. ¶ De boue nil supereſt) de figura bouis nil reſtat.

Erinnyes.

Arge.

Nilus.

* a .l. tollens.

Io ex uacca homo.

ADDI.

ARG. FABVLAE SEQ.

IO supradicta cum furiis exagitata orbem terrarum percurrisset, nouissime in Aegyptum delata eſt, ac placata Iunone a Ioue, in priſtinam figuram * reuersa, Isidis Deæ nomen accepit, Inigeraq; dea eſt appellata.

Protinus exarsit nec tempora diſtulit iræ,
Horriferamq; oculis, animoq; obiecit Erinnyn,
Pellicis argolicæ, ſtimulosq; in pectore cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Vltimus immenso reſtabas Nile labori,
Quem simulac tetigit, positisq; in margine ripæ
Procubuit genibus. resupinoq; ardua collo,
Quos potuit solos * tendens ad sydera uultus,
Et gemitu, & lachrymis, & luctisono mugitu
Cum Ioue uisa queri eſt, finemq; orare malorum.
Coniugis ille suæ complexus colla lacertis,
Finiat ut pœnas tandem, rogat, in que futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi causa doloris
Hæc erit, & ſtygias iubet hoc audire paludes.
Vt lenita Dea eſt, uultus capit illa priores,
Fitq;, quod ante fuit, fugiũt de corpore setæ,
Cornua decrescunt, fit luminis arctior orbis,
Contrahitur rictus, redeunt humeriq;, manus'q;,
Vngula'que in quinos dilapsa assumitur ungues,
De boue nil supereſt, formæ nisi candor in illa,

¶ SIC

Vnaq; pedum nymphae contenta duorum
Erigitur, metuitq; loqui, ne more iuuencae
Mugiat, & timide uerba intermissa retentat.
Nunc Dea * linigera colitur celeberrima turba.
Hinc Epaphus magni genitus de * semine tandem
Creditur esse Iouis, per'q; urbes iuncta parenti
Templa tenet. Fuit huic animis aequalis, & annis
Sole satus Phaethon, quē quondā magna loquentē,
Nec sibi cedentem Phoebo'q; parente superbum
Non tulit Inachides, matri'q; ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaethon, iram'q; pudore repressit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuicia matrem.
Quo'q; magis doleas genitrix ait, en ego liber
Ille ferox, tacui, pudet haec opprobria nobis
Et dici potuisse, & non potuisse refelli.
At tu, si modo sum coelesti stirpe creatus,
Ede notam tanti generis, me'q; assere coelo
Dixit, & implicuit materno brachia collo.
Per'q; suum, Meropis'q; caput, taedas'q; sororum
Traderet, orauit ueri sibi signa parentis.
Ambiguū est Clymene precibus Phaethontis, an ira

*a. l. Niligena.
*a. l. sanguine.

ad morbos medicamenta, medicaeq; arti multum contulisse, ac in Deorum quoque numerum relatam, gaudere hominum cultu, inq; eorum valetudine pręcipue versari, quin etiam in somnis palàm iis opitulari, quos censuerit dignos. Et qui illius monitis obtemperent, praeter opinionem curari, etiam quorum medici salutem desperarint. Visu quoque aut alia quapiam corporis parte debiles illius Deae numen implorantes in pristinam restitui valetudinem. Signa vero horum esse dicunt, non graecas fabellas sed opera. Per totum nanque terrarum orbem Isidem coli propter manifestas illius morborum curationes. Haec & multo plura de Iside Diodorus. Caeterum Ouidius Graecorum figmenta sectatur. ¶ Hinc Epaphus) Epaphi ac Phaethontis iurgia idcirco describit poeta, vt commodius librum secundū cum primo, & mutationem sororum Phaethontis ipsius in populos cum superiore transformatione connectat. Epaphus enim Iouis & Ius filius i altercatione Phaethontem non esse Apollinis filiū dixit: qua contumelia Phaethon indignatus Clymenen matrem rogauit, vt sibi verū ostenderet genitorem. Illa Apollinem esse asseuerauit, vtq; se ad Apollinis regiam conferret ac ab ipso sciscitaretur, hortata est. Eò cum venisset Phaethon, accepit se Apollinis filium esse, à quo hortatus, vt quicquid vellet peteret, se enim nihil negaturum, impetrauit à patre, vt Solis currum vnum diem regeret. Cum vero non terras modo, sed coelum quoq; imperitus equos Solis gubernandi combureret, Iouis fulmine in Padum fluuium praecipitatus est. Huius vero sorores cum finem lachrymis non imponerent, Deorum miseratione in populos arbores, earum'q; lachrymę in electrum conuersae feruntur. ¶ Hinc Epaphus) ex hoc inquit Epaphus Iouis filius esse creditur quòd Io mater eius ab Aegyptiis tanquam Dea colebatur, {Est autem hic Epaphus, is qui ab Aegyptiis Apidis nomine colitur. Sic enim & Herodotus lib. 2. inquit ὁ δὲ Ἆπις κατὰ τὴν ἑλλήνων γλῶσσαν ἐστὶν Ἔπαφος. Iunctim autē colebantur Apis & Isis. Porrò Epaphus dictus est, ὅτι ζεὺς ἐπαφησάμενος τῆς ἰοῦς πάλιν εἰς γυναῖκα αὐτὴν μετεμόρφωσεν. vt Gręci tradunt.} ¶ Phaethon) Apollinis & Clymenes nymphae fuisse filius dicitur. Vnde & splendens interpretatur φαέθων. Est etiam Solis epitheton apud Homerum in. 5. Iliados, ἠέλιος φαέθων Est autē nomen trisyllabum, non bisyllabum (vt quidam putant) pręcipientes cum ae diphthongo esse scribendum. ¶ Non tulit Inachides) Epaphus Inachi nepos. ¶ Et tulit ad Clymenē matrē) Clymene nympha fuisse fertur Oceāi & Tethios filia, ex qua Apollo sustulit Phaethōtem. ¶ En ego liber ille ferox) indignatur Phaethon, quod cum aliàs & liber & ferox in respondendo esse consueuerit, nihil tunc Epaphi conuitiis responderit. Et particula est indignantium propria. ¶ Refelli) cōfutari. ¶ Ede notam) ostēde signum. ¶ Meq; assere coelo) hoc est, me tua defensione coelo ascribe, me defende ac pręsta Deū esse. ¶ Et implicauit) iniecit. ¶ Meropis'q; caput) vt per vitā Meropis viri, Nā Clymene post Phaethōtē ex Apolline susceptū Meropi nupsit. Meropes sanè hoīes ab Homero dicunt à vocū diuersitate, μερίζω nāq; diuido, ὄψ ὀπὸς vox dicit, siue quo distinctā habeāt vocē à vocib' brutorū aīaliū. Meropes ēt sunt aues apibus infestae, vnde ēt apiastrae vocātur, quod apes comedāt. Virg. in Geor. Meropes, aliae'q; volucres. ¶ Tędas'q; sororū) nuptias suarum sororū, quas matri curae esse sciebat.

Lib. 1. de Anti. gest.

Epaiphi ac Phaethontis iurgia.

Epaphus ADDI.

Phaethon

Clymene.

Meropes.

RAPH.

¶ NYMPHE) Io nympha Inachi filia. Est enim nominatiui casus nymphe, eoq; sine diphtongo est scribendū. ¶ Et timide verba intermissa retentat) hoc est cum timore iterum loqui conatur. ¶ Verba intermissa) verba diu omissa. Nam intermittere est ad tempus omittere atq; deponere. ¶ Retētat) iterum tētat, experiturq; an loqui possit. ¶ Nunc dea) nunc inquit Io pro dea Iside colitur ab Aegyptiis lineas vestes gestātibus. Isidis nanq; sacerdotes lineis vestibus vtebantur. Isidem: vero Aegyptii (vt tradit Diodorus) Lunam esse putāt, vt Osiridem Solem, interpretatiq; antiquam, sumpto nomine ab aeterno & antiquo illius ortu. Addunt illi cornua tum propter aspectum, sic enim videtur, quo tempore primis diebus apparet, tum quia bos illi ab Aegyptiis sacrificatur. Quidam autem Isidem Iouis Aegyptii regis filiam fuisse, eandemq; cum Cerere esse, quae ab Osiride frater vxor accepta, multa contulerit ad vsum vitae humanę. Prima enim triticum & hordeum, quae prius incognita hominibus casu inter caeteras herbas oriebantur, inuenisse fertur. Leges quoq; Isidem statuisse ferunt: quibus iustitia aeque omnibus seruaretur, vi atq; iniuria timore poenae sublatis. Hac de causa prisci Graeci Isidem legiferam appellarunt, tanquam primam legum inuētricem. Osiride autem marito interfecto iurasse dicitur Isis se nulli alii nupturam, ac iusto deinceps imperio regnasse, beneficiisq; in populos omnes alios reges superasse, ac post obitum, Deorum honores consecutam, & in Vulcani templo apud Memphim sepultam fuisse, asserunt autem Aegyptii, id quod ferè poetae omnes testantur Isidem plurima inuenisse

Isis dea Aegyptiorū Osiris.

Mota magis dicti sibi criminis, utraq; cœlo
Brachia porrexit, spectansq; ad lumina Solis
Per iubar hoc, inquit radiis insigne coruscis,
Nate tibi iuro, quod nos auditq;, uidetq;,
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem
Sole satum, si ficta loquor, neget ipse uidendum
Se mihi, sitq; oculis lux ista nouissima nostris.
Nec longus patrios labor est tibi nosse penates,
Vnde oritur terræ domus est contermina nostræ,
Si modo fert animus, gradere, & scitabere ab ipso.
Emicat extemplo lætus post talia matris
Dicta suæ Phaethon, & concipit æthera mente,
Aethiopasq; suos, positosq; sub ignibus Indos,
Sydereis transit, patriosq; adit impiger ortus.

RAPH. ❡DICTI criminis) obiecti criminis. ❡Per iubar hoc) per hoc Solis splendorem. Nam iubar proprie significat luciferũ stellã, quod iubar lucis effundat. Virg. It portis iubare exorto deiecta iuuentus. A lucifero autem omnis splendor iubar appellatur. Sol autem dictus est (vt Ciceroni placet) quod vnus sit & non plures, quodq; tantam claritatem solus obtineat. ❡Insigne) ornatum, clarum. Vnde insignia dicuntur signa & ornamenta virtute adepta. ❡Radiis coruscis) fulgentibus, micantibus. Radius autem non solum fulgor micans dicitur, sed virga quoq;, qua Geometræ lineas designant. Virg. descripsit radio totum quin gentibus orbem. Est etiam instrumentum textorum. Virg. Excussi manibus radii. Est & instrumẽtum, quo mensuræ æquãtur, quod etiã hostorium dicitur. Plau. Dii Deæq; omnes tantam vobis lætitiam, tot gaudia sine radio cumuletis. Est etiam radius oliuæ genus oblongæ, de qua Virg Nec pingues vnam in faciem nascuntur oliuæ, Orcades & radii & amara pausia baca. Rotæ quoq; radios habere dicuntur. ❡Quod nos auditq; videtq;) hoc est senten-
Lib.2.c.6. tia Homeri dictum esse videtur. Nam vt scri. Plin. Sol fertur medius planetarum amplissima magnitudine, ac potestate, nec temporum modo terrarumq;, sed syderum etiam ipsorum cœliq; rector. Hunc mundi esse totius animum ac planius mentem. Hunc principale naturæ regimen, ac numẽ cre-
Sol. dere decet opera eius æstimantes. Hic lucem rebus ministrat aufertq; tenebras. Hic reliqua sydera occultat. Hic vices temporum, annumq; semper renascẽtem ex vsu naturæ tẽperat. Hic cœli tristitiã discutit, atq; etiã nubila humani animi serenat. Hic suum lumen cæteris quoq; syderibus fœnerat præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, vt principi literarum Homero placuisse in vno eo video. ❡Tẽperat) regit ac gubernat, nam Solis calore omnia temperantur. [redacted]) hoc est si [redacted]. Omne enim fictum est enim quod nõ est factum sed fieri [redacted] falsum [redacted] fictum [redacted] Non. Nam falsum est fictũ mendacium simile veritati. Vanum nec possibile, nec verisimile. Fictum totum sine vero, sed verisimile. Falsum loqui mendacis est. Fictum callidi. Vanum stulti. Falsum loqui culpæ est. Fictum virtutis. Vanum vecordiæ. Falsis decipimur Fictis delectamur. Vana contemnimus. ❡Neget ipse vi. Se mihi) aspi. Optat autem Clymene vt moriatur si mentitur Phaethõti. ❡Sitq; lux ista nouissima) hoc lumẽ [redacted] ❡Nec longus patrios) nec longo in [redacted] cognoscas & videas patris tui domum. ❡Nosse) cognoscendi. Est enim constructio græca: nã Græci infinitis pro gerundiis vtuntur. ❡Patrios penates) patris tui ædes. ❡Contermina) confinis. ❡Nostræ terræ) Aethiopiæ. Aethiopia nãq; Indiæ, vnde Sol oriri videtur, finitima est. ❡Si modo fert anim⁹) hoc est si modo ad hoc te inclinat animus, vt eas ad patris ædes videndas. ❡Et scitabere) inuestigabis. Scitari nanq; est rogare vt sciamus. ❡Emicat) Exit. ❡Et cõcipit æthera mente) hoc est omnia magna sibi promittit. Nam ætherem quoq; pertransire posse sp[redacted] è quibus Phaethon erat vnus. [redacted] ethiopibus imperauit Phaethon, vt est apud B[redacted] Aethiopes autem ab Aethiope Vulcani filio, qui Aethiopiam à nomine suo appellauit, vt in. vi. narrat Plinius, [redacted] quod est vro & [redacted] Sub ignibus [redacted]) sub feruoribus [redacted] ab Indo fluuio cognominatis. [redacted] Aethiopes ADDL.

Finis lib. I. Metamor. Ouidii.

[redacted]

ANNOTATIONES GIBERTI LONGOLII, IN LIBRVM PRIMVM Ouidii Metamorphoseon.

VNus erat toto naturæ uultus in orbe,

Descriptio χάος, quod ex sententia Hesiodi, antea omnia extitisse narrat, illustratur ea circunstantiarum amplificatione. Dictum autem est χάος ἀπὸ τοῦ χάειν, vel ἀπὸ τοῦ κεχύσθαι εἰς ἄπλωμα.

Induit ignotas hominum conuersa figuras.

Non diu constitit vis illa animi diuina & cœlestis sed mox ex perfectissimo statu in peius declinare cœpit, quàm rē poetæ per seculorum mutationem indicarunt. De his ætatibus lege Hesiodum .I. opera & dies, & Aratum in φαινομένοις: à quibus multa transtulit. Ouidius.

Vincla minacia collo

Pœna metusq; aberant, nec * uerba minantia fixo

Periphrasis legum, quæ à Seneca dicitur minis mista præcepta: ob id autem scribebantur in tabulis æreis, quòd perpetuo eas vigere volebant.

Non scelerata tamen. De duro est ultima ferro.

Cum Saturno aurei seculi rectore cœli arce deiecto terreret Iuppiter mūdum, sic ipsum in diuersa tempora coartauit, vt Ver, quod fuit ante continuum serena tranquillitate in partem anni quartam, & in augustissimum ageretur tempus, vt huic sederet ardor æstatis, & tertio sequeretur autumni infida temperies, & post hoc totus annus rigida hyeme clauderetur. Vt hæc quatuor tempora qualitates imitarentur, & ordinem seculorum constituit Iuppiter.

Protinus irrupit uenæ peioris in æuum

Omne nefas: fugere pudor, uerumq;, fidesq;,

Ita Theognis.

ᾤχετο μὲν πίστις μεγάλη θεὸς ᾤχετο δ' ἀνδρῶν
σωφροσύνη, χάριτές τ' ὦ φίλε γῆν ἔλιπον.

Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes

Poeta ὡς ἴβειαν δ' ἀνδρῶν γένος ἔφυτο. Aratus virginem Δίκην, idest iustitiam fuisse dicit, hanc Theophrastus etiam virginem apud Gellium prodidit. Et Hesiodus, παρθένος δίκη ἐκγεγαυῖα. Aratus autem Astræam nominatam cēset ab Astrœo, primo astrorum parente.

Et cum Cylleno gelidi pineta Lycæi,

Hi montes Arcadiæ sunt, Iuppiter autem in Arcadia plurimum versatus est, vnde etiam illum quidam Arcada dixerunt, vt Callimachus in hymnis.

Perdere, & ex omni nimbos dimittere cœlo.

Diluuii descriptionem habes apud Senecam nat. q. lib. 3. cap. 27.

Corycidas nymphas, & numina montis adorat,

Quæ tunc oracula. Nam Pindari scholia docent noctem primo præfuisse oraculis, deinde Themin, Nec Apollinem à Themide vaticinandi artem accepisse sed à Pane.

Extantem, atq; humeros innato murice tectū:

Triton tubicen & armiger Neptuni vt Statius scribit lib. I. Achill. dicitur hic concha perforata canere. eius copiosiorem descriptionem lege apud poetam lib. 10. Aen.

Inq; breui spatio, superorum numine, saxa

Lapides quos Deucalion post tergum proiecerat, viri facti sunt, quos vero Pyrrha, ex his fœminæ natæ: hinc est qd Græci homines etiamnum λαοὺς appellant: ἀπὸ τοῦ λᾶος, qd lapidem sonat, quam rem poeta quidam versiculo isto testatur, ἐκ δ' ἴδων ἐγένοντο βροτοὶ λαοὶ δὲ καλεῦνται. Pind. interpres.

Donec Aristoridæ seruandum tradidit Argo.

Argus Aristoris filius. Callimachus in Epigram. πέφην Ἀρεστορίδαο αὐτὸς πολυόμματον ἄργον. Aristor autem Crotopo æditus erat: Hic Argus Iunoni operam in pascenda vacca falsa nauasse dicitur quæ res à Lycophrone κερὰς βοῦτας appellatur.

Et conata queri, mugitus edidit ore,

A' mugitu Ius dicta est Mycene, nempe ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι quod ibi in bouem conuersa primum mugitum ediderit Pausa. in Achiuis.

Perdidit effuso per uulnera nigra ueneno

Neue oper.) Quod erat historiæ ad fabulam trahit. Non enim Apollo instituit Pythia certamina, sed Euryloch⁹ Thessalus cum Amphyctionibus adgressus Cyrrhæos homines impios & violentos, vt author est Pindari enarrator.

Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

Daphnes fabulā recenset Parthenius in amatoriis narrationibus. Aphthonius Sophista non Penei filiam sed Ladonis amnis appellat, require illius progymnasmata.

Inuentum medicina meum est, opiferq; per orbem

Tribus artibus prēesse Apollinem docet Aristophanis Interpres Manticæ, iatricæ & Musicæ. Dicitur autem inuenisse medicinam Apollo, quòd Sol producit herbas in quibus tota ferè medicina consummatur.

Te coma, te citharæ, te nostras Laure pharetræ.

Hæc deus tanquam vates & futurorum minime ignarus. Ad hæc consule Pli. lib. 15. cap. vlt.

Esse putat nu'quam, atq; animo peiora ueretur.

Hanc fabulam sub Isidis nomine Herodotus & Diodorus recensent. Omnium autem optime Lucianus in dialogis marinis.

Tum deus Arcadiæ gelidis in montibus inquit,

Excurrit in aliam fabulam, & obiter illam recenset. Annectit etiam quanam ratione fistula primum inuenta sit, quodq; ex arundine præcipue eam conficere Pan docuit. Lege Plin. lib. 7. cap. 56.

Corneus huic arcus, si non foret aureus illi

Ex Pinu Panes Satyriq; corollas factitabant, non alia ratione quàm quod isti dei in comitatu matris deorum frequētes essent, cui hæc arbor sacra est. Seneca tragicus in Troade, Secutq; fretū pinus matri sacra Cybellæ. Et quòd Pan sit socius πάρεδρος; Matris audi, Pindarum in κεχαρισμένοις ὦ πὰν Ἀρκαδίας μεδέων ἔς τοῦ μάτρος μεγάλας ὀπαδὲ σεμνὸν χάριτον μελημάτεμπον.

IN P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSIN HENRICI GLAreani Annotationes haud vulgates.

In noua fert animus mutatas dicere formas.

SI vllus vnquam poetarū dignum factis suis Encomium habuit, atque inde etiam nomē, certe hic poeta merito ingeniosus dicetur, quod ipse de se fateri non dubitauit? Ingenio perii Naso poeta meo: Ad hūc quidam exponētes nimis ingeniosi & ipsi videri volunt, vt qui hoc loco Ouidium Græce orsum affirmant ἐν νέα φέρει θυμός. Mira vero subtilitas, & quæ requirat sudantem aliquem philosophum. Magis ad rem erat, quod alii admonuerunt, Hyppallagen hic esse, cum dicit, formas mutatas in noua corpora, pro corpora in nouas formas, atq; adeo allusionem esse ad nomen ipsum μετὰ μόρφωσιν.

Quem dixere Chaos.

Relatiuum positum inter nomina diuersorum generum frequenter apud Oratores cū sequēte conformatur. Cicero: Studium quæ philosophia dicitur. Sallustius: Est locus in carcere quod Tullianum dicitur. Poeta autem videtur autem potius secutus, sonat enim nescio quomodo festiuius, quē dixere Chaos quā si legerimus: Quod dixere Chaos. Tale est Virgilii: Hæc finis Priami: & quem das finem rex magnæ laborum? Vt apud Aul. Gellium lib. decimotertio, cap. decimo nono oppido eleganter exponit Probus Valerius.

Quaq; erat & tellus, illic & pontus & aer.

Porphyrio Flacci enarrator lib. 3. car. Ode. 4. hunc locum ita legit. illic & pontus vt aer. Exponitq; vt pro vbi. sicut Horatium constat dixisse. vtcunq; mecū vos eritis, pro vbicunq;

Sed mihi non placet eius expositio. Illud & quod præcedit tellus, magis turbat lectorem, cum coniunctio copulatiuaq; præcesserit. Verum hæc nimis anxia videri queunt.

Hanc deus & melior litem natura diremit.

Copulam & expositiuã puto, atq; positam, pro idest. Veteres enim Deum naturam vocabant. Vnde Seneca: Nihil aliud (inquit) est natura, quàm Deus, & diuina quædam ratio toti mundo & partibus eius inserta.

Et liquidum spisso secreuit ab æthere cœlum.

Aristoteles lib. I. de Cœlo, Cœlum asseuerat æthera dici ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν, quod perpetuo currat, Anaxagoram autem non rectè dicere ἀπὸ τοῦ αἴθειν quod est ardere. Quãquam primo libro Μετεωρῶν idem dicat Anaxagoram æthera pro igne accepisse. Cæterum Ouidius cœlum aliquando pro orbibus cœlestibus accipit aliquãdo pro toto illo quod supra aquam ac terram est. Ita æthera quoq; aliquando pro igne aliquãdo pro cœlo. Sicut enim veteres locutos videbat, ita varie ipse, vt suus Poetis mos est, loquitur.

Vtq; duæ dextra cœlum, totidem'q; sinistra.

Diuisio hęc est totius cœlestis superficiei, ac simili prorsus ratione terræ. Zona igitur non est linea, sed superficies lineis tamẽ siue peripheriis circulorum discreta. Qui vero Zonas diuidunt circuli sunt quatuor, duo Tropici, ac extremi duo Arcticus & Antarcticus, æquinoctialis autem circulus nihil ad Zonarum diuisionem facit, per mediam autem vadit Torridam. Inuenta deniq; est hæc Zonarum distinctio ad regionum qualitatem discernendam. Nam quæ inter Tropicos iacet zona, quod sol eos circulos non egrediatur, Torrida vocatur. Extremæ duæ frigidæ, quod à sole longissime absint. Deniq; duæ reliquæ temperatæ, altera Antipodum, ad quã hodie ex Lusitania frequens est nauigatio, etiamsi veteres omnes ad eam perueniri non posse, propter torridam interpositam, tradiderint. Porrò quemadmodum in cœlo æquator est, aliiq; circuli ita etiam in terra intelligendi. Est enim terra quæ subiecta est æquinoctiali, est item quæ subiecta Tropicis, deniq; quę extremis circulis: ita pro sua portione de zonis cogitandum, quòd nemo exquisitius, nemo breuioribus verbis, nemo doctius hoc nostro Poeta descripsit.

Eurus ad auroram Nabatæaq; regna recessit.

Poetæ quatuor duntaxat principales ventos nominant. Homerus Odiss. E.

Ἄλλοτε μέν τε νότος βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι

Ἄλλοτε δ' αὖτ' εὖρος ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.

Manilius similiter disticho sanè quàm eleganter eodem comprehendit.

Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu,
Auster amat medium solem, Zephyrus'q; cadentem.

Noster hic Poeta magis explicato sermone atq; adeo (vt omnia solet) splendidioribus figuris eosdem depinxit.

Et densi frutices & uinctæ cortice uirgæ.

Vinctæ legendum putat D. Erasmus præceptor noster, cui multum hæ nostræ debent Annotationes. Est autem etiamnum mos ex corticibus tiliarum nõnullarum'q; aliarum arborum, vt parentur funes, quos verisimile est & tum primũ inuentos, crates igitur intelligit, aut quid simile, è quibus etiã hodie multis in locis parant rustici domos.

Tertia post illam successit ahenea proles.

Aratus in Phænominis vbi de Virgine, tres duntaxat ponit ætates. Nam illam æneam siue æream, intellexit ferream, χαλκείην vocitans, χαλκὸς enim olim pro ferro, quod arma ex ære essent accipiebatur. Quare Poeta noster hoc in loco de ærea ætate non multa verba fecit, destitutus Arato quem qd ad mores ætatum attinet, sequi voluit. Hesiodus autem quatuor ponit hominum genera, aureum, argenteum æneum, ac ferreum. Sed hoc vltimum variat, vt in Georgicis patet apud eundem. Cæterum Raphaeli Regio placuit, si legatur, successerat ænea proles, mihi magis placet, vt fiat resolutio diphthongi, vt legatur, successit ahenea proles, quanquam vtrunq; legi potest, quod & ille fatetur.

In dominum dignos euerti tecta penates.

Appositionem esse notius est quàm vt explicari sit opus. Dignos autem absolute dixit, & quanquam euerti sit præteritum perfectum, intelligitur tamen penates dignos fuisse qui euerterentur propter domini impietatem. Ergo euerti inquit Iuppiter in dominum tecta, penates dignos euerti, etiam si hoc nimis fortassis argutulum.

Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis.

In his verbis nisi Hyppallagen esse intelligamus, non video vt intelligi queant: Neque enim Phocis regio, in qua & Parnasus, & Delphi, Aonios, hoc est Bœotios: ab Attica separat, sed contra à Bœotia Phociden ab Attica separat vt oẽs norunt qui Geographica tenent. Est igitur ita intelligendum, Phocis separat Aonios ab aruis Actæis, hoc est Aonii separant Phocida ab Actæis aruis. Verum in his nõ oportet omnino anxium esse: quẽmadmodũ qui miretur, quomodo hoc quod nono deinde sequitur versu quę tunc oracula tenebat, pro responsa dabat, dictũ sit: Neq; enim Poetę pręsertim Heroici, ad eam, qua Rhetores, proprietatẽ astringi possunt.

Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Porphyrius in his quæ in Homerum extant quæstionibus, satis luculenter probat, Homerum quoties obscurum quiddam adducit, continuo subnectere eius dicti declarationem, vt cum Bouem ἀδμήτην appellasset, subiungit ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ. Ita hoc loco Concham sonantem describens noster Poeta: quid tortile in latum significet per verba sequentia sanè quàm eleganter descripsit. Est enim Concha vt Coclea, quæ ab imo ita crescit, vt & torqueatur in gyrum propemodum, paulatimq; fiat latior.

Contigit ut quædam, sic non manifesta uideri.

Vt quædam, quasi concedentis videtur, ac perinde dictum, vt potest videri quædam hominis forma, sic videri potest non manifesta. Comparatio est in vt & sic, & quædam præterea pro aliqua.

Perpsum Nascendi spatium.

Raphael Regius hęc verba ad sequentia retulit quasi Poeta dicat, quædam imperfecta per ipsum nascendi spatium. Alii hæc superioribus coniungunt ad hunc sensum. Et in his quædam modo nata per ipsum nascendi spatium, hoc est, in ipso ortu, atq; illis nos quoq; subscribimus.

Vel nimis admouit, uel iam sub luce reliquit.

Non satis luculenter hunc locum efferunt commẽtarii neque ego planè intelligo. Consuetudo aliqua exprimitur vulgo nota, sed nobis non admodum.

Lenis'q; Amphrysus & Aeas.

Aous est, vt author est Plin. lib. 3. cap. 23. meminit & Liuius lib. 2. de bello Macedonico.

Littera pro uerbis quam pes in puluere duxit.

Idem & Raphael, cum rectè hęc primum explicasset, subiunxit hæc verba. Bouis enim pes I, & O, literas exprimere videtur. Sed id non placet. Quin potius existimamus in Io mãsisse rationẽ, vt in Homeri sociis tum alii Poetæ, tum Homerus commemorat, quare etiam Vacca Io per pedes duas formare literas potuit. Proximo itẽ carmine idem Raphael, si codices non errant, peregit exponit, per efficit pręsens, sed efficit legendum, Me miserum, idem, quod continuo sequitur, O, ait subintelligitur, quod frequenter in exclamationib' omittitur leuioribus, quasi hæc sit leuis exclamatio: vbi pater inuenit filiam in vaccam transmutatam.

Languida permulcens medicata lumina uirga.

Caducei est periphrasis, idem ait. Sed dictum est hoc vt illud V I. Aeneidos, Medicatam frugibus escam. Vide ibidem Seruium.

REGIA

ANTII PLACITI.
LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

REGIA Solis erat &c. Argumentũ. Clymene Oceani & Thethyos filia, cum Phaethontem ex Sole conceptum genuisset, & in adultam perduxisset ætatem, monuit patrem vt cognosceret. Qui infeliciter progressus ad orientem Solem peruenit, agnitusq; est ab eo cõnubii indicio, accensusq; agitandi currus amore, quẽ quatuor equi, Pyrois, Eous, Aethon, ac Phlegon per orbem assueuerant trahere, diu expetitum currum accepit, & a ministris Horis iunctum conscendit. Monitis itaq; instructus patris per iter ignotum cũ equis obniti nequisset, equi ignoto agitatore conterriti, mundi pronam partem petierunt. Quamobrem cum cuncta mortalium ardore subito proflagrantia incenderentur, a Ioueq; opem implorantes, peterent ne orbis terrarum conflagraret Phaethon fulmine ictus, & in terram præcipitatus est, atq; ita liberati equi vinculis, agnito itinere ad suam stationem reuersi sunt.

REGIA Solis erat sublimibus alta colũnis,
Clara micãte auro, flãmasq; imitãte pyropo,
Cuius ebur nitidũ fastigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant * lumine ualuæ.
Materiã supabat opus. nam Mulciber illic
Aequora cælarat medias cingentia terras,
Terrarumq; orbem, cœlumq;, quod imminet orbi.
Cæruleos habet unda Deos, Tritona canorum,
Proteaq; ambiguum, balenarumq; prementem
Aegæona suis immania terga lacertis,
Dorida'q;, & natas, quarum pars nare uidetur,
Pars in molle sedens, uirides siccare capillos,
Pisce uehi quædam, facies non omnibus una,
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.
Terra uiros, urbes'q; gerit, syluas'q;, feras'q;,
Flumina'q;, & nymphas, & cætera numina ruris,
Hæc super imposita est cœli fulgentis imago,
Signa'q; sex foribus dextris, totidem'q; sinistris.
Quo simul accliuo Clymeneia limite proles
Venit, & intrauit dubitati tecta parentis,

RAPH. REGIA Solis erat. Secundum librum auspicatur Ouidius à descriptione ædium Solis, ad quas peruenerat Phaethon à Clymene matre exhortatus, vt ipsum rogaret Apollinẽ, an sibi pater esset. Concinne igitur huius libri initium cum prioris fine connectit. Videtur autem Ouid. regiã Solis describere ad imitationem Palatii Romani vel Capitolii Nã magnificẽtissimũ quodq; in hac descriptione ædificiũ mente concepit. ¶ Regia) domus regis, q̃ basilica cœpta ẽ dici. ¶ Clara) lucida, illustris. ¶ Micãte) splẽdente. ¶ Pyropo) Pyropus videtur is esse lapillus quẽ nos carbunculum appellam⁹. Pyropus nãq; dicitur q̃d ignis habeat aspectũ πῦρ nãq; ignẽ, ὤψ aspectum Græci dicunt. ¶ Cuius ebur nitidũ) splẽdidũ. Tecta aũt regiæ Solis eburnea fuisse ait, & fores argenteas. ¶ Bifores valuæ) duplices. Valuæ aũt dictæ sunt quòd in se voluãtur. ¶ Materiã supe rabat opus pretiosissimę materiæ pretiosior ars fuit adhibita. In valuis nanq; argẽteis quatuor elemẽta cũ animalib⁹ suis à Vulcano fuerãt sculpta. Videtur ãt Ouid. Homerum imitari in Achillis clypei à Vulcão fabricati descriptione. {Quæ est Iliados. 18. Nã & illic Vulcanus inquit,

Ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ᾽ ἐν δ᾽ οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν,
Ἠέλιόν τ᾽ ἀκάμαντα σελήνην τε πλήθουσαν,
Ἐν δὲ τὰ τείρεα πάντα, τά τ᾽ οὐρανὸς ἐστεφάνωται. &c.}

¶ Mulciber.) Vulcan⁹, à molliendo ferro dictus est Mulciber. Nam mulcere est mollire vt Pompeus scribit. ¶ Cælarat) sculpserat. ¶ Aequora cingentia terras) periphrasis est Oceani. ¶ Cœlumq;) aerem qui terrarum orbem complectitur. ¶ Tritona canorũ) Triton (vt iam diximus) tubicen est Neptuni, cuius & Salaciæ nymphæ filius esse fertur, sic dictus, quòd primum in Tritonide Libyæ palude visus esse dicatur. Triton etiam fluuius est Libyæ maximus, vt scribit Herodo. Tritonidem paludem efficiens. {Vel potius ἀπὸ τοῦ τετρυσθαι. quod fluxum, & item terrorem quendam, significat. Aeolica autẽ lingua etiam caput. Est enim mõstrum marinum, vasta specie, atq; horribile, ex homine & delphino cõpositum, quasi quiddam ἰχθυοκένταυρον, vt dicunt Græci.} ¶ Proteaq; ambiguum) Proteus Deus est marinus, pastor pecorum Neptuni, qui idcirco ambiguus dicitur, quòd in varias figuras se commutare fingatur, vt difficile videatur quid sit agnoscere. Modo nanque fit vrsus, modo leo, modo aqua, modo ignis. Vnde Hora. Quo teneam vultus mutantem Protea nodo. {Huius descriptionem habes, quarto Odyssæ apud Homerum, & apud Virgilium quarto Georgicorum.} ¶ Immania terga balenarum) maxima. Balenæ aũt belluæ sunt marinæ maximæ, q̃ & cete dicunt & pristices, vt Sextus ait. ¶ Suis lacertis) brachiis. Nã Aegęõ cẽtũ brachia fingitur habuisse. ¶ Aegæona) Aegęõ gigas fuit, vt scri. Hesi. Cœli & Terrę filius. Eumelus ãt i Titanomachia ait Aegæonẽ Terræ & Ponti filiũ fuisse, in mariq; habitasse, ac inde Titanibus opẽ tulisse. Quam opinionẽ hoc loco Ouid. seq videtur. Alii putant Aegęonẽ belluã esse marinam. Tarrhæus aũt inqt illũ fuisse gigantẽ, fugisseq; ex Euboea, ac in Phrygiã peruenisse ibiq; mortuũ esse. Conõ vero in Herculea scri. Aegęonẽ à Neptuno fuisse deuictũ iu mariq; submersum. Briare⁹ aũt & Aegæon & Giges idẽ esse fertur. Homerus sanè eũdem Briarũ & Aegæona in primo Iliados ait, sed Briareũ à Diis, Aegæona ab hominibus dici, centimanumq; esse scribit. {Idem & Ioui auxilium tulisse cõtra Iunonem Neptunum & cæteros, Aegæona dicit, à Thetide accersitum atque adductum. vide Iliad. I.} Ab Aegæone vero mare Aegæum quidam aiunt fuisse cognominatum. ¶ Dorida'q; & na.) Doris nympha fuit Oceani & Thethyos filia, ac Nerei vxor ex qua maxima nympharum multitudo est nata. quas Nereidas, de patris nomine vocant. Doris interdum pro ipso ponitur mari. Virg. Doris amara suam nõ intermisceat vndã. ¶ Pars i molle In magno aliquo scopulo. ¶ Terra viros) ita inquit terra erat sculpta, vt & vrbes & flumina & syluæ & nymphæ & ferę ei inesse viderentur. ¶ Signa'q; sex) Zodiacus quoq; circulus ita erat sculpt⁹ vt sex signa in dextris, totidem'que in sinistris conspicerentur. ¶ Quò simul accliuo uenit) ad quam regiam, inqt, cum per arduum limitem Phaethon ascendisset: quamprimum se contulit ad patrẽ. ¶ Simul) postquam. ¶ Dubitati parẽtis) de quo dubitabat.

Regia Solis. ADDI. Mulciber. Triton. ADDI. Proteus. ADDI. Aegæon. ADDI. Doris. a. l. limine Nereidæ.

Protinus ad patrios sua fert uestigia uultus
Consistitq; procul, neq; enim propiora ferebat
Lumina. purpurea uelatus ueste sedebat
In solio Phœbus claris lucente smaragdis.
A dextra, læuaq; dies, & mensis, & annus,
Seculaq;, & positæ spatiis æqualibus horæ.
Verq; nouum stabat cinctum florente corona.
Stabat nuda Aestas, & spicea serta gerebat.
Stabat & Autumnus calcatis sordibus uuis,
Et glacialis Hyems canos hirsuta capillos.
Inde loco medius, rerum nouitate pauentem
Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia uidit,
Quæq; uiæ tibi causa? quid hac, ait, arce petisti
Progenies Phaethon, haud inficianda parenti?
Ille refert, o lux immensi publica mundi
Phœbe pater, si das usum mihi nominis huius,
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat,
Pignora da genitor, per quæ tua uera propago
Credar, & hunc animis errorem detrahe nostris.
Dixerat. at genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios, propiusq; accedere iussit.
Amplexuq; dato, nec tu meus esse negari
Dignus es, & Clymene ueros ait edidit ortus.
Quoq; minus dubites, quod uis pete munus, & illud
Me tribuente feres. promissi testes adesto
Diis iuranda palus, oculis incognita nostris.
Vix bene desierat, currus petit ille paternos,
Inq; diem alipedum ius, & moderamen equorum.
Pœnituit iurasse patrem, qui terq;, quaterq;
Concutiens illustre caput, temeraria dixit
Vox mea facta tua est, utinam promissa liceret
Non dare, confiteor, solum hoc tibi nate negarem.
Dissuadere licet, non est tua tuta uoluntas.
Magna petis Phaethon, & quæ non uiribus istis
Munera conueniunt, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis, non est mortale, quod optas,
Plus etiam, quam quod superis contingere fas est,
Nescius affectus. placeat sibi quisq; licebit, 58

RAPH. PROTINVS ad patrios) quamprimum in conspectum patris progreditur. Accliuo limite) arduo regiam enim Solis in editiore loco esse verisimile videtur. Neque enim propiora ferebat Lumina) ratio est causam continens cur propius non accederet. Neque enim inquit ferre poterat splendorem Solis propinquiorem. Purpurea velatus) & habitum Apollinis & solium describit ita perspicue, vt nulla expositio sit adhibenda, cum splendore Solis omnia lucida sint & aperta, neque vllo alio lumine indigere videantur. In solio): solium dicitur quasi solidum quod ex vno ligno conficeretur. Est autem solium proprie regum sedes. Claris smaragdis) smaragdus gemma est viridis clare splendens. A' dextra, læuaq; dies) comites, assessoresq; Solis describit, qui ipsum nunquam relinquunt, Sol enim & diei & mensis & anni & omnium temporum autor & moderans est. [Solis comites.] Seculaq;) seculum spatium dicitur annorum centum.

ADDI. {vt vulgo accipitur. Hinc & Seculares ludi dicti, qui centesimo anno peragerentur. commentator autem Homeri ἱστέον inquit. ὅτι οἱ παλαιοὶ τὰς γενέας ἐψήφιζον ἕως ἐτῶν τριάκοντα. Hinc & Nestorem vixisse tria secula dixere, hoc est, tres ætates.} Et positæ spatiis æqualibus horæ. Hora interdum quartam partem anni significat, quo quidem modo quatuor sunt anni horæ, quas etiam poeta describit. Interdum diei partem duodecimam. Sunt enim duodecim diei horæ equaliter à se inuicem distantes. Dicta est autem hora, vel παρὰ τῷ ἐρῶ, quod est custodio. quod proprium tempus diligenter custodiat, vel παρὰ τὸ ὁρίζω quod spatia temporis diffiniat, vel ab Horo (vt ait Macrobius) qui lingua Aegyptiorum Sol dicitur. Hora quoque apud græcos pulchritudinem significat. Vnde ὡραῖος dicitur pulcher. Horæ etiam sunt Deæ Cœli ianuam custodientes, vt Homerus canit. Hora quoque est dea Quirini coniux, quæ (vt in quattodecimo poeta canit) vnà cum illo colitur.

[Quatuor anni ptes.] Verq; nouum stabat) quatuor anni partes ita describit, vt singulis suam attribuat proprietatem. Vere nanque oriuntur flores, ex quibus coronæ conficiuntur. Aestas nuda pinguitur propter æstum, quo frumenta maturescunt. Autumno vindemia assignatur. Hyems frigoribus glacieq; infestatur. Spicea serta) coronas spiceas. Sertum enim corona dicitur, à serendis floribus appellatum. Haud inficianda) neganda. nam inficiari & inficias ire negare est. Vnde coniecturalis status à quibusdam inficialis dicitur, quod in eo factum negatur. Ille refert) respondet. Vsum huius nominis) vt tua progenies dicar. Pignora da) signa & documenta. Detrahe) deme, eripe. Hunc errorem hanc dubitationem. Edidit) dixit, asseruit, vulgauit. Veros ortus) veram originem. Ex me nanque vere es ortus. Quoque minus dubites) ac vt minus inquit de hac re: dubites, pete quicquid vis & habebis. Diis iuranda palus) Styx palus est inferorum per quam Dii iurare timent, vt Virgilius inquit, ἀπὸ τοῦ στυγοῦς, hoc est à mœrore dicta. [Styx.] Fuisse autem filia Oceani & Tethyos ab Hesiodo scribitur, quæ à Pallante Gigante compressa Victoriam peperit, quæ, quia in bello Giganteo à Ioue stetit, illi gratiam referens concessit, nec cui Deorum per matrem ipsius peierare liceret, ac si quis peierasset, per centum annos diuinitate priuaretur.

ADDI. {Per Stygem autem iurare Dii finguntur quod immortalibus nihil contrarium magis est, quàm mors, & in lætitia degentibus nihil magis aduersum, quàm luctus.} Oculis incognita nostris) scite hoc à natura li sumpsit ratione. Nam styx tristitia est, quæ lætitiæ, qua semper Dii fruuntur, contraria est. Fieri autem non potest, vt qui semper læti sunt ac propterea immortales, tristitiam sentiant. Vix bene finierat) temerarium ac ferocem, nimiumq; in cupiditatibus ardentem innuit fuisse Phaethontem. Inq; diem) p vnum diem. Ius & moderamen) potestatem & regimen. Alipedum) alas in pedibus habentium, hoc est velocissimorum. Terq; quaterq; Concutiens) sæpius. Concussio autem capitis hic pœnitentiam, alibi significat indignationē. Temeraria dixit mea inquit promissa temeraria inconsultaq; sunt facta propter tuam petitionem, nunquam enim tibi me omnia concessurum, quæ petiisses pollicitus essem, si putassem te talia petiturum. Tua voce) est ablatiui casus, hoc est, propter tuam postulationem. Vtinam promissa liceret) vtinam inquit possem tibi promissa negare.

ADDI. {Non est tua tuta volunt. Propositio est sequentis dehortationis. Constat autem sequens oratio locis ab impossibili, periculo, à difficultate, & à compensatione causæ, siue petitione. Estque vniuersa valde oratorie tractata.} Viribus istis) exiguis & mortalibus. Sors tua) conditio tua. Non est mortale) currus nanque Solis est incorruptibilis. Ab impossibili autem & difficili dissuadet Phœbus. Plus etiam quàm quod superis) hoc est, plus etiam cupis quàm Diis ipsis adipisci concedatur. Affectas) cum affectu quodam vehementi appetis. Placeat sibi quisque licebit) quamuis inquit vnusquisque Deorum multum sibi arroget, me tamen excepto, nullus eorum in Solis curru commode poterit consistere, ne ipse quidem Iuppiter, quo nihil maius, nihilq; potentius habetur.

Ignifero

Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me,ualet,excepto,uasti quoq; rector olympi,
Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
* Nō aget hos currus, & quid Ioue maius hebetur?
Ardua prima uia est,& qua uix mane recentes
Enituntur equi,medio est altissima cœlo,
Vnde mare & terras ipsi mihi sæpe uidere
Fit timor,& pauida trepidat formidine pectus.
Vltima prona uia est,& eget moderamine certo.
Tunc etiam quæ me subiectis excipit undis,
Ne ferar in præceps,Tethys solet ipsa uereri.
Adde quod assidua rapitur uertigine cœlum,
Syderaq; alta trahit,celeriq; uolumine torquet,
Nitor in aduersum,nec me,qui cætera,uincit
Impetus,& rapido contrarius euehor orbi.
Finge datos currus,quid ages? poteris'ne rotatis
Obuius ire polis,ne te citus auferat axis?
Forsitan & lucos illic,urbesq; Deorum
Concipias animo,delubraq; ditia donis
Esse,per insidias iter est,formasq; ferarum.
Vtq; uiam teneas,nulloq; errore traharis,
Per tamen aduersi gradieris cornua tauri,
Aemoniosq; arcus,uiolenti'q; ora leonis,
Sæua'q; circuitu curuantem brachia longo
Scorpion,atq; aliter curuantem brachia cancrum,
Nec tibi quadrupedes * animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent,quos ore, & naribus efflāt,
In promptu regere est, uix me patiuntur, ubi acres
In caluere animi,ceruix'q; repugnat habenis.
At tu funesti ne sim tibi muneris author,
Nate,caue,dum res'q; finit,tua corrige uota

RAPH. IGNIFERO in axe) in currus ignem & solē ferente. Axis autem lignū est illud circa quod rotæ currus vertuntur. ADDI. {poniturq; pars pro toto κατὰ συνεκδοχήν.} Et quid Ioue maius habetur? ac si dicat nihil. Ardua prima via est) causas enumerat, quibus ostendit difficillimam esse currus Solis gubernationem. Recentes) instaurati, integri viribus, vt qui per noctem quieuerunt. secundum vulgi autem loquitur opinionem, qui putat Solis equos ipsumq; Solem noctu quiescere. Pauida formidine) ab effectu, quod pauidos timidos'que reddat. Moderamine) regimine ac temperamento. Tunc etiam quæ me) hoc quoque loco vulgi loquitur opinionem. Longe nanque ab Oceano semper est Sol, nec vnquam mergitur, quamuis vulgo videatur. Tethys. Tethys autem Oceani est vxor, quæ Solem occidentem excipere videtur. Dicta est autem, Tethys, quòd sit τιθή, hoc est nutrix cum aliorum, tum Deorum. Est enim domina humiditatis qua omnia aluntur. ADDI. {Hinc & Homerus dixit ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα τηθύν.} Assidua vertigine) reuolutione & conuersione. Torquet) conuertit. Sydera nanque fixa vna cum cœlo vertuntur. Planetæ vero contra cœli motum nituntur. Vnde infert. Nitor in aduersum) cœlum nanq; ab oriente in occidentem voluitur, secumq; trahit & Solem & reliquos planetas: Cursus Solis. Sol vero vnà cum aliis planetis suo ac naturali motu contra Cœli conuersionem nititur, hoc est cū quodam nisu & conatu mouetur. Nec me qui cętera vincit, Impetus) nec impetus inquit & rapidissima cœli rotatio, quæ omnia secum alia trahit, me potest inhibere, quo minus meum naturalem motum perficiam. Sed hoc minus verum esse videtur. Nam alii planetæ contra mundi rotationem nituntur, vt diximus. Cur ergo Apollo se solum ait ab impetu cœli non superari? An & ad deterrendum à proposito suo Phaethontem, & quia alii planetæ cum retrogradi sunt, nihil contra mundum nituntur. Quamuis autem Lunā nunquam retrocedere cogatur, interdum tamen citius, interdum tardius mouetur. Sol vero semper æquali motu ferri videtur, eoq; se solum à cœli rotatione non superari gloriatur. Rapido orbi) cœlo veloci. Signa nanq; zodiaci Sol pertransit mundo contrarius. Poteris'ne rotatis Obuius ire polis?) hoc est poteris'ne sic resistere rotationi ac celerrimæ conuersioni, quæ fit circa polos, ne ab ipsa secum traharis, sed vt ei contrarius pergas? Sunt autem duo poli in cœlo, circa quos mundus vertitur. Vnde & poli dicti sunt παρὰ τὸ πολεῖν & à vertendo; quòd circum illos vertitur Cœlum. Ne te citus auferat axis) ne vertice & polo rapidissimo impar sic ab ipso auferaris secum, vt ne tui quidem compos sis futurus. Forsitan & lucos illic) fortassis inquit tibi persuades illic esse & vrbes & Deorum templa, sed horum nihil est, iter'q; tibi est faciendum per insidias, ac ferarum figuras. Vtq; viam teneas) hoc est vt concedam te viam tenere ac scire, nullum'q; in errorem casurum, te tamen per tauri cornua ire oportebit. Per cornua aduersi tauri) oppositi, nam versus orientem spectat. Tauras. Taurus autem inter astra dicitur constitutus, quod Europam incolumen ex Phœnicia transuexit in Cretam, vt Euripides ait. Aemoniosq; arcus) sagittarium. Chiron. Chiron enim Saturni in equū mutati ex Phylira filius Thessalus Hippocentaurus, q Aesculapium, Achillemq; educauit in sydera fuit translatus. Quidam tamen (vt inquit Hyginus) hac de causa Chironem esse negauerunt, quòd nemo Centaurus sagittis sit vsus. *a. l. agat ex cōsuetu dic Roma ni sermōis. Idē .I. lib. ē Oret opus nomē'q, suum casusq; loquatur. Est autem equinis cruribus deformatus. cau damq; Satyri habet. Scribunt vero quidam hunc esse Crotum nomine, Euphemes musarum nutricis filium, Crotus. eumq; in monte Helicone habitasse vnà cum musis studioq; venationis fuisse delectatum. Musas autem ab Ioue petiisse, vt in cœlum referretur. Iouem ei crura equina fecisse, quòd equo multum vsus foret, sagittas pro ingenio adiunxisse, caudam Satyri in corpore fixisse, quòd non minus hoc musæ, q̄ Liber Pater Satyris sit delectatus. Cæterum Ouid. eorum sequitur opinionem, qui Chironem fuisse Centaurum aiunt. Enumerat autem signa Zodiaci terribiliora aspectu Phœbus, quo facilius ab improba cupiditate regendi currum Solis, filium deterreat. *a. l. damnosos. Longo circuitu) multum enim spatii Scorpius suis brachiis comprehendit. Nam (vt scribit Hyginus) Scorpius propter magnitudinem membrorum in duo signa diuiditur, Scorpius quorum vnius effigiem nostri libram dixerat. Scorpius autem idcirco in cœlum translatus esse fingitur, quod Orion, cum venaretur, iactare ausus est se omnia quæcunque ex terra orirentur, interficere valere. Orion. Quare Terram indignatam Scorpium maximum emisisse, qui illum interficere conaretur. Iouem autem vtriusque animum admiratum, Scorpium inter astra collocasse, vt specie, eius hominibus documento esset, nequis eorum aliqua re sibi confideret. Dianam autem propter studium Orionis, petiisse à Ioue, vt idem sibi beneficium daret petenti, quod Terræ vltro tribuisset, Orionem'q; in cœlum acciperet. Ita igitur fuit constitutum, vt cum Scorpius oritur, Orion occidat. Sanè Scorpius animal est & terrestre & marinum & cœleste signum, dictus παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν, à spargendo veneno. Atque aliter brachia) nam Scorpii brachia à principio statim recuruantur, Cancri vero iuxta summitatem flectuntur, eoq; minus spatii complectuntur. Cancer. Cancer autem Iuno. beneficio inter astra collocatus fertur, quod cum Her. contra Hydram lerneam constitisset, ex palude pedem eius mordicus arripuit, quare Herculem permotum eum interfecisse, Iuno. vero inter sydera collocasse. In promptu) est facile est. Vix me patiuntur) me qui sum & Deus & peritus & ipsis equis notus. Funesti) pernitiosi, mortiferi. Dumq; res finit) permittit, hoc est dum potes. Tua vota) tuos appetitus.

RAPH. (INSERERE) immittere. Deprendere) comprendere. Deprecor hoc vnum) precibus hoc vnum ne facias recuso. Interdum deprecari est valde precari. Stygias iurauimus vndas) causa est cur sit daturus. Propositumq; premit) retinet propositum. Flagratq; cupidine cur.) ardet cupiditate regendi currus paterni. Ergo qua licuit) quaten[a] & quousq; potuit. Aureus axis erat) currum Solis elegāter describit poeta. Chrysolithi) lapides pretiosi aureum habentes colorem. Vnde etiam nomen sortiti sunt, χρύσος enim aurum, λίθος lapis dicitur. Patefecit) aperuit. Aurora autem ante Solis ortum aerē illustrare sicq; fores ædium suarum aperire videtur. Et ple. ro. Atria) ad id alludit, quod Homer[us] Auroram ῥοδοδάκτυλον passim vocat, hoc est digitos roseos habentem Auroræ nanq; rosas antiquitas dicauit. Diffugiunt stellæ) hoc quoq; ex sentētia vulgari dicitur. Neq; enim stellæ diffugere possunt, cum sint fixæ, sed adueniente Aurora fulgere desinunt. Cogit) cōgregat & ante se agit. Lucifer enim, qui græce φώσφορος dicitur, vltimus est qui desinat fulgere Sole oriēte, priusq; incipit lucere. illo occidente, tūc quod Hesperus vocatur, Veneri autem hæc stella dicata esse perhibetur. Mundumq; rubescere) aduentu enim Auroræ coelum rubescere videtur. Vnde etiam Aurora ab auro dicta perhibetur. Euanescere) dissolui ac perire. Luna enim adueniente Sole desinit splendere. Velocibus Horis) agilibus ac cito prætereuntibus. Horæ autem idcirco Solis equorum curam habere finguntur, quod ex cursu Solis oriantur, seu potius mensurentur & distinguantur. Ambrosiæ succo) ambrosia herba est suauissima, qua Dii vescuntur, quaque immortales efficiuntur. Ambrosia nāque immortalitas interpretatur.

ADDI. {Simul autem etiam eò alludere videtur, quòd Sol, medicaminum inuētor & author.} Cōtigit) perūxit vt feruori resistere possent. Sacro medicamine) diuino, hominibus ignoto & occulto. Radios) coronam radios emittentem, quam ipse gestare consueuit. Præsaga) prænuncia. Parce sti.) noli vti calcaribus & flagellis ad ipellēdos equos, verum stude ipsos fortius loris & frenis cohibere, atq; retinere volantes potius quàm currētes. Nec ti. di.) Qua iter Phaethonti sit tenendum Phoebus ostendit. Non enim inquit tibi per quinque circulos recte est eundum, sed per Zodiacum, qui & obliquus & fines trium Zonarum non egreditur, neutrum enim polorum attingit. Quinq; per ar.) quinq; circulos qui & zonæ dicuntur. Coelum enim in quinque circulos æqualiter à se distantes diuisum est. arcticum, antarcticum, tropicum cancri, tropicum capricorni, æquinoctialem, quorum æquinoctialis est medius. Zodiacus autem obliquus est circulus qui æquinoctialem secat, ad tropicumq; cancri ac capricorni vsq; peruenit. Nec ad circulos arcticum antarcticumq; procedit. Sectus in obliquum) Periphrasis est Zodiaci, qui est obliquus circulus (vt diximus) & omnium latissimus, vt qui ad tropicum vsque cancri & capricorni perueniat. Australem polum) qui etiam antarcticus dicitur, quod arctico opponitur. Iunctamque Aquilonibus Arcton) hoc est, polum arcticum, vnde flant Aquilones venti. Arctos autem vrsa dicitur, quæ in ea parte coeli existens polo nomen dedit. Nam Iuppiter Callisto Lycaonis filiam à Iunone in vrsa commutatam, vnà cum Arcade filio in sydera retulit, ad polumq; collocauit, qui ab arcto arcticus fuit denominatus. Vtq; ferant) admonet item Phoebus Phaethontem ne depressius, altius'ue currum agat, ne aut terras aut coelum comburat. medium autem ipsi esse tenendum. Nec preme) deprime in partem inferiorem. Mollire) impelle. Neu te. dex.) caue inquit ne aut nimium ad septentrionem versus vbi est anguis, rapiaris, aut ad meridiem, vbi est Deorum ara. Inter hæc autem tibi est iter tenendum. Declinet) inclinet: deuehat. Ad anguem tortum) ad Serpentem qui ad polum arcticum tortuosus iacet. Hic autem serpens dicitur aurea hesperidum mala custodisse, & ab Hercule interfectus, à Iunone inter sydera collocat[us] fuisse. Nonnulli tamen dicunt hunc draconem à gigantibus Mineruæ obiectum esse cum eos oppugnaret, Mineruam vero arreptum draconem contortum ad sydera iecisse, & ad ipsum coeli axem fixisse. Itaque adhuc ipsum implicato corpore videri vt nuper ad sydera perlatum. Ad aram) ad polum Antarcticum. Ara enim in qua primum Dii existimantur sacra & coniurationem fecisse contra Titanas in coelum dicitur translata, ac iuxta polum antarcticum collocata. Confecta autem à Cyclopibus fuisse fingitur. Inde homines

Currus Solis.

Lucifer.

Horæ.

*a. l. tecta.

Circuli coeli.

Zodiacus.

Arctos.

Draco.

Ara.

Scilicet ut nostro genitum te sanguine credas,
Pignora certa petis, do pignora certa timendo.
Et patrio pater esse metu probor, aspice uultus
Ecce meos, utinamq; oculos in pectore posses
Inserere, & patrias intus deprendere curas.
Deniq; quicquid habet diues, circunspice, mundus,
Deq; tot, ac tantis coeli, terræq;, marisq;,
Posce bonis aliquid, nullam patiere repulsam,
Deprecor hoc unum, quod uero nomine poena,
Non honor est. poenā Phaethon pro munere poscis.
Quid mea colla tenes blandis ignare lacertis?
Ne dubita, dabitur, Stygias iurauimus undas,
Quodcunq; optaris, sed tu sapientius opta.
Finierat monitus, dictis tamen ille repugnat,
Propositumq; premit, flagratq; cupidine currus.
Ergo qua licuit genitor cunctatus ad altos
Deducit iuuenem, Vulcania munera currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo
Per iuga chrysolithi, positæq; ex ordine gemmæ,
Clara repercusso reddebant lumina Phoebo.
Dumq; ea magnanimus Phaethon miratur, opusq;
Perspicit, ecce uigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, & plena rosarum
Atria. diffugiunt stellæ, quarum agmina cogit
Lucifer, & coeli statione nouissimus exit.
Tum pater ut terras, mundumq; rubescere uidit,
Cornuaq; extremæ uelut euanescere Lunæ,
Iungere equos Titan uelocibus imperat Horis.
Iussa deæ celeres peragunt, ignemq; uomentes
Ambrosiæ succo saturos præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntq; sonantia fræna.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit, & rapidæ fecit patientia flammæ,
Imposuitq; comæ radios, præsagaq; luctus
Pectore sollicito repetens suspiria dixit,
Si potes his saltem monitis parere parentis,
Parce puer stimulis, & fortius utere loris.
Sponte sua properant, labor est inhibere uolantes.
Nec tibi directos placeat uia quinq; per arcus.
Sectus in obliquum est latō curuamine limes
Zonarumq; trium contentus fine, polumq;
Effugit australem, iunctamq; Aquilonibus Arcton,
Hac sit iter. manifesta rotæ uestigia cernes.
Vtq; ferant æquos & coelum, & terra calores,
Nec preme, nec summum molire per æthera currum
Altius egressus coelestia * signa cremabis,
Inferius terras, medio tutissimus ibis
NEV te dexterior tortum declinet ad anguem,
Ne'ue sinisterior pressam rota ducat ad aram, 139

INTER utrunq; tene, Fortunæ cætera mando,
Quæ iuuet, & melius, quàm tu tibi consulat, opto.
Dum loquor, Hesperio positas in littore metas
Humida nox tetigit, non est mora libera nobis.
Poscimur, & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu, uel si mutabile pectus
Est tibi, consiliis, non curribus utere nostris,
Dum potes, & solidis etiam nunc sedibus astas,
Dumq; male optatos nōdum premis inscius axes.
Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille leuem iuuenili corpore currum,
Statq; super, manibusq; datas contingere habenas
Gaudet, & inuito grates agit ille parenti.
Interea uolucres Pyroeis Eous & Aethon,
Solis equi, quartus'q; Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibus'q; repagula pulsant.
Quæ postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
Reppulit, & facta est immensi copia * cœli,
Corripuere uiam, pedibus'q; per aera motis
Obstantes scindunt nebulas, pennis'q; leuati
Prætereunt ortos iisdem de partibus Euros.
Sed leue pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi, solita'q; iugum grauitate carebat.
Vt'q; labant curuæ iusto sine pondere naues,
Per'q; mare instabiles nimia leuitate feruntur,
Sic onere insueto uacuos dat in aere saltus,
Succutitur'q; alte, similis'q; est currus inani.
Quod simul ac sensere, ruunt, tritum'q; relinquunt
Quadriiuges spatiū, nec, quo prius, ordine currūt.
Ipse pauet, nec qua comissas flectat habenas,
Nec sit qua sit iter, nec si, sciat imperet illis,
Tum primum radiis gelidi caluere triones,
Et uetito frustra tentarunt æquore tingi.
Quæ'que polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli
Incaluit, sumpsit'que nouas feruoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse Boote,
Quamuis tardus eras, & te tua plaustra tenebant.
Vt uero terras despexit ab æthere summo
Infelix Phaethon, penitus, penitus'que iacentes
Palluit & subito genua intremuere timore,
Sunt'que oculis tenebræ per tantū lumen obortæ.
Et iam mallet equos nunquam tetigisse paternos,
Iam cognosse genus piget, & ualuisse rogando,
Iam Meropis dici cupiens, ita fertur, ut acta

nes dicuntur instituisse, vt cum aliquam rem efficere cogitarent prius sacrificarent.

RAPH. ¶ INTER vtrunque te) inter vtrunque spatium inquit currum contine atque coerce. ¶ Hesperio lit.) Atlantico: quò cum nox peruenerit relinquat terras necesse est. ¶ Non est mora libera nobis) non est integrum nobis morari. ¶ Poscimur) ad illustrandum mundum. ¶ Et solidis etiam nunc sedibus astas) hoc est dum in terra adhuc moraris. ¶ Dumque ma. op.) dum inquit currus, quos in tuum malū optasti ignarus non ascendisti. ¶ Sine me) permitte me terras luce illustrare. ¶ Occupat) celeriter, agiliter'que ascendit.

Solis equi. ¶ Interea volu.) currus Solis à quatuor trahitur alatis eqs quibus nomina ab effectu fuere imposita. Pyrois enim (qui corrupte Pyrous ferè legitur) dicitur quasi ignitus.

Pyrois. Nā πῦρ, est ignis. Pyrois autem legendum esse penultima breui, & antiqua exemplaria, & qui hoc opus è latino in græcum vertit, nobis sunt documento. Declinatur enim Pyrois Pyroentis, vt Simonis simoentis. Valeri. Flaccus. Et formidantem patrios pyroenta dolores. Pyroeis autem etiam Martis stella ab astrologis vocatur;

Eous Eous ab Aurora dicitur. ἠὼς enim est Aurora.

Aethon Aethon vrens interpretatur, atque

Phlegon. Phlegon, eo quod ore & naribus ignem emittere fingantur. Aethon quidem etiam fortis & bellicosus dicitur, & color igneus, qui in equis maxime probatur. ¶ Hinnitibus flam.) ex ore enim flammas efflare dicuntur. ¶ Repagula (obstacula. Repagula nanque sunt (vt scrib. Pom.) quæ patefaciendi gratia ita figuntur, vt contrario oppagantur, hæc & repages

ADDI. dicuntur. {Alludit autem ad carceres è quibus equi in certaminibus emittebantur.}

Tethys. ¶ Tethys:) Oceani vxor & Clymenes mater, apud quā Sol pernoctare creditur. ¶ Fatorum ne:) eorum quæ fato euentura erant Phaetonti nepoti. ¶ Copia) potestas. ¶ Immensi cœ.) infiniti, quamuis peripateticis finitum esse videatur. ¶ Corripuere ui.) velociter currere cœperunt. ¶ Pennis) alis. ¶ Leuati) sublati. ¶ Iisdem de partibus) de

ADDI. oriente. {Velocitatem autem pariter, locum notat, quando Euros, qui orientis proprie sunt pro quibuslibet uentis accipit.} ¶ Vtq; labant cur.) hac similitudine à nauibus sumpta ostendit poeta currum Solis incompositè, ac sine ullo ordine tractum fuisse, cum uacuus esse equis uideretur. ¶ Succutiturque al.) sursum ualde quatitur. ¶ Inani) uacuo. ¶ Simulac) postquam. ¶ Ruunt) cum impetu currunt. ¶ Quadriiuges) quatuor equi uni iugo alligati quadriiuges dicuntur. **Quadriiuges.** ¶ Tritum spac.) tritū uiam. ¶ Nec quo pri. currebant uerbum subaudiatur. ¶ Nec qua con.) scit uerbum subintelligamus. ¶ Commissas habe.) tradita ab Apolline lora. ¶ Imperet) imperare posset. ¶ Gelidi triones) Septentriones frigidi, utpote ad quos Sol propius alias nūquam accessit. Tunc autem primum calescere cœperunt, quia Solis currus illuc usque ab eqs, quos cohibere Phaethon non poterat, fuit pertractus.

Triones. Triones autem prisca lingua boues dicebantur. quasi teriones. Sunt autem septem stellæ ad polum arcticum ita dispositæ, ut plaustrum efficere uideātur.

ADDI. {Vnde & ἅμαξα Græcis alio nomine dicuntur. Vide Gellium lib. 2. cap. 21.} ¶ Et ue. æq.) Septentriones enim nunquam occidunt, ideo'que se madefacere non possunt. Iuno enim) ut ipse narrat Ouidius) hoc à Tethy Oceani uxore impetrauit, ne duas ursas, quæ sunt ad polum arcticum, in mare descendere permitteret. ¶ Quæque polo) iuxta polum arcticum Serpens est maxima, quæ duas complectitur vrsas, unde Virgilius. Circum perq; duas in morem fluminis arctos, arctos Oceani metuentes æquore tingi.

*** a. l. mundi.**

¶ Boote) Apostrophe & cōuersio Sermonis Ad Bootem qui plaustrum agere uidetur.

Bootes. Bootes enim latine dicitur Bubulcus. Idem est autem, qui arctophylax, quod ursæ custos adhibitus esse uidetur. ¶ Et te tua plaustra tenebant) retinebant, retardabant. remorabantur

Plaustrum. Plaustrum autem) quod & plostrū dicit) sydus est cœleste, quod idē cū maiore ursa esse putatur. Septem nanque sūt stellę, ita dispositę ut duę, quæ pariles & maximæ uno in loco uidentur pro bobus haberent. reliquę uero qnq; figurā plaustri simularēt. Vnde etiā à græcis ἅμαξα dicit. ¶ Terras penitus penitusq; iacentes) hoc est ualde depressas ac longe à se remotas. ¶ Per tantum lumen) in tanto lumine. ¶ Iam Meropis dici cupiens) filius subintelligatur,

Merops. Merops enim Clymenes fuit marit⁹,

Meropes. quāquā Meropes homines dicantur apud Homerum quod diuisas habeant uoces, qua in significatione hic quoque accipi potest, ac si diceret cupiēs iam hominis filius, magis quàm dei, appellari. Merops autem παρὰ τὸ μείρειν τὴν ὄπα, quod homo uocem habeat diuisam & articulatam, & quæ in syllabas dissolui possit. ¶ Vt acta) quàm præceps Phaethon traheretur pulchra similitudine ostendit.

Præcipiti pinus Borea, cui cuncta remisit
Fræna suus rector, quam Diis,* uotis'que reliquit.
Quid faciat, multum cœli post terga relictum,
Ante oculos plus est, animo metitur utrunque,
Et modo, quos illi fas tum contingere non est,
Prospicit occasus, interdum respicit ortus.
Quid'ꝙ agat ignarus stupet, & nec fræna remittit,
Nec retinere ualet, nec nomina nouit equorum.
Sparsa quoque in uario passim miracula cœlo,
Vastarumque uidet trepidus simulachra ferarum.
Et locus in geminos ubi brachia concauat arcus
Scorpius & cauda, flexis'que utrinque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri madidum sudore ueneni
Vulnera curuata minitantem cuspide uidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quæ postquam summo tetigere iacentia tergo,
Expatiantur equi, nullo'que inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt, qua'que impetus egit.
Hac sine lege ruunt, alto'que sub æthere fixis
Incursant stellis, rapiunt'que per auia currum.
Et modo summa petunt, modo p decliua, uias'que
Præcipites spatio terræ propiora feruntur,
Inferius'que suis fraternos currere Luna
Admiratur equos, combustaque nubila fumant,
Corripitur flammis * ut quæque altissima tellus,
Fissaque agit rimas, & succis aret ademptis.
Pabula canescunt, cum frondibus uritur arbor,
Materiamque suo præbet seges arida damno.
Parua queror, magnæ pereunt cũ mœnibus urbes,
Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem uertunt, syluæ cum montibus ardent.
Ardet Athos, Taurusꝙ Cilix, & Tmolus, & Oete;
Et tum sicca, prius celeberrima fontibus Ida,
Virgineusque Helicon, & non Oeagrius Aemus,
Ardet in immensum geminatis ignibus Aetna,
Parnasusꝙ biceps, & Eryx, & Cynthus, & Othrys,
Et tãdem niuibus Rhodope caritura, Mimas'que,
Dindyma'ꝙ, & Mycale, natus'ꝙ ad sacra Cithærõ, 223

RAPH. ¶ PINVS) nauis ex pino cõfecta. Est enim metonymia. vel potius synecdoche. ¶ Cuncta fræna) omnia retinacula. ¶ Præcipiti Borea) rapido & impetuoso. ¶ Fas non est) nõ potest. ¶ Prospicit) porrò & longe aspicit. ¶ Miracula) monstra. ¶ Vario cœlo) variis signis distincto. ¶ Passim) vbique ¶ Trepidus) perturbatus. Is enim trepidus dicitur (vt Pompe. ait) cui perturbatio τρέπει mentem hoc est, vertit. ¶ Vastarum ferarum) maximarũ. vt leonis. ¶ Est locus) Scorpium describit ad quem cum peruenisset Phaeton, adeo territus est, vt ei fræna è manibus ceciderint, quod quidem cum equi sensissent, per totum ferè cœlum discurrerunt. ¶ Concauat) flectit. ¶ In geminos arcus) in duos similes arcus. ¶ Duorum signorum) alterum nanque brachiis, alterum cauda facit. Nã scorpii chelæ libram constituere videntur, scorpium vero ipsum cauda recurua designat. ¶ Hunc puer vt nigri) postquam inquit Phaeton puer vidit scorpium sudantem, atq; cauda ictus minitantem, tanto timore affectus est, vt fræna remiserit. ¶ Curuata cuspide) cauda reflexa. ¶ Geli formidine) frigido timore, ab effectu, quod homines frigidos reddat, vt Pallida mors. ¶ Lora) habenas frænorũ. ¶ Expatiantur equi) late & extra spatia excurrũt. ¶ Sine lege) sine ordine. ¶ Alto sub æthere) sub alto cœlo. ¶ Incursant) currendo appropinquant. ¶ Inferiusque suis) merito Luna admiratur Solis equos infra suos currere, cum Sol multo quàm Luna sit altior. Poetæ autem quadrigas quidem Soli attribuunt, Lunæ vero bigas. Lucifero & auroræ singulos equos. ¶ Succis ademptis humoribus exsiccatis. ¶ Canescunt) cana & arida fiunt. ¶ Ardet Athos) altissimos quosque montes enumerat, qui primi conflagrare cœperunt. {Vtitur autem hic poeta distributione pariter & synathrismo, ad amplificandum incendium. Porrò fuisse incendiũ quoddam ingens in Thessalia sub Phaethõte rege, Berosus indicat. Inde fortassis fabulę loc⁹ dat⁹.} Athos mons est Thracię altissimus, quem nunc montem sanctum vocant, ab Atho gigante, cui iniectus fuisse dicitur, appellatus. ¶ Taurusq; Cilix) Taurus Ciliciæ mons est, vt ipse quoque poeta inquit. ¶ Et Tmolus) Tmolus qui & Timolus à Stephano scribitur, & fluuius & mons est Ciliciæ, melle, vino, & croco abundans, vnde Virgilius libro Georg. primo. Non'ne vides croceos vt Tmolus odores. Oete) mons est Thessalię Oete, Herculis morte, rogo & sepulchro nobilis. ¶ Ida) mons Phrygiæ celeberrimus, quem ad imitationem Homeri, πολυπίδακα eum vocantis, à fontium frequentia, fontibus celeberrima vocat, qui tamen omnes tunc erant exsiccati. Dicta est Ida vel ab Ida regionis Regina, vt ex sententia Characis Stephanus ait, vel ab Ida Cretensi, vt canit Virgil. Vnde profectus Teucer Scamandri & Ideæ nymphæ filius regionem in Phrygia occupatam ab se Teucriam vocauit. {Vel etiam ab altitudine. Nam vt Didymus ait ἴδη πᾶν ὄρος, ἐξοῦ τὰ κυκλόθεν ἐστὶν ἰδεῖν.} Duas autem esse Idas, alteram in Phrygia, alteram in Creta notissimũ est. ¶ Virgineusq; Heli.) mons est Bœotiæ. ¶ Helicõ) quem idcirco virgineum Ouidius appellat, quia musis est consecratus. ¶ Et nondum Oeagrius Aemus) Aemus mons Thraciæ altissimus, in quo Orpheus Oeagri fluuii filius dicitur à Menadibus fuisse discerptus, à quo etiam Oeagrius fuit appellatus. {Nondum ergo inquit, Oeagrius, quod tum Orpheus Nondum in eo discerptus fuerat.} ¶ Aetna) mons Siciliæ Aetna, semper ardens. Vnde & nomen (vt quidam putant) ἀπὸ τοῦ αἴθειν, hoc est ab ardendo, mutatione θ in τ vt alii scribunt. Dicta est autem Aetna ab Aetna Briarei Cyclopis filia, Sicaniq; sorore, quę à Vulcano & Cerere arbitra de finibus electa secundum Cererem sententiam tulisse fertur. Est & Siciliæ urbs Aetna, quæ etiam Adrianum vocatur, quam fluuius eiusdem nominis præterlabitur, vt Mela scribit. ¶ Parnasusq; biceps) mons Phocidis in duos vertices diuisus, vt in primo ipse Ouidius scripsit. ¶ Et Erix) mons est Siciliæ Veneri quæ ab eo Erycina dicitur, sacer. ¶ Et Cynthus) mons est Deli, vnde Cynthius Apollo vocat. ¶ Et Othrys) mons est Thessaliæ. ¶ Mimasque) mons est minoris Asiæ Mimas, haud longe distans à Colophone, perpetuis niuibus obrutus, à Mimante gigante denominatus. ¶ Rhodope) mons Thraciæ niuosus, à Rhodope puella quæ in hunc commutata fuit, dictus, vt ipse scribit Ouidius vt alii, à Rhodope Strymonis filia, ex qua Neptunus Atho Gygantem suscepisse fertur, qui & ipse monti nomen dedit. Est & Ioniæ vrbs Rhodope, vt Stephanus Byzantius de vrbibus & uicis ait. ¶ Dindyma) mons est Phrygiæ matri Deorum sacer. Vnde ipsa mater Deorum Dindymene fuit appellata. ¶ Et Mycale) mons est & urbs Cariæ. Mycale, unde Mycalesius gentile nomen deriuatur, ut Herodotus & Didymus scribunt. ¶ Natusque ad sacra Citharon) mons est Bœotiæ Baccho dicatus, ad cuius orgia celebranda. {Propter frequentiam eorum sacrorum) natus esse uidetur.

*Vetus codex habet. uentisq;.
* a.l. fatũ.
Scorpius.
* Vt pro ubi accipit.
Athos.
ADDI.
Taurus.
Tmolus.
ADDI.
Helicon.
Aemus.
ADDI.
Aetna.
Prnasus.
Eryx.
Cynthus.
Othrys.
Mimas.
Rhodope
Dindyma.
Dindymene.
Mycale.
Cithæron.
ADDI.

Nec prosunt Scythiæ sua frigora, Caucasus ardet,
Ossaq; cum Pindo, maiorq; ambobus Olympus,
Aeriæq; Alpes, & nubifer Appeninus
Tum vero Phaeton cunctis e partibus orbem
Aspicit * accensum nec tantos sustinet * æstus,
Feruentesq; auras uelut e fornace profunda
Ore trahit, currusq; suos candescere sentit,
Et neque iam cineres, eiectatamq; fauillam
Ferre potest, calidoq; inuoluitur undiq; fumo.
Quoque eat, aut ubi sit picea caligine tectus
Nescit, & arbitrio uolucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora summa uocato
Aethiopum populos nigrum traxisse colorem.
Tum facta est Libyæ raptis humoribus æstu
Arida, tum nymphæ passis, fontesq; lacusque
Defleuere comis quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre pirenidas undas.
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent, mediis Tanais fumauit in undis,
* Peneusque senex, Teuthranteusque Caycus,
Et celer Ismenos cum phocaico Erymantho,
Arsurusq; iterumq; Xanthus, flauusque Lycormas,
Quiq; recuruatis ludit Mæander in undis.
Mygdoniusque Melas, & Tanareus Eurota.

RAPH. Caucasus. Scythia Ossa. Pindus. NEC prosunt Scythiæ) Scythia regio est ad septentrionem frigidissima, à Scytha Herculis filio cognominata. Caucasus ardet) mons est Scytiæ Promethei relegatione notissimus. Ossaq; cum Pindo ma. amb. Olympus) montes Thessaliæ sunt altissimi. Maior ambobus) altior. Nebulas enim & ventos excedere putatur, vnde Lucanus. Nubes excessit Olymp⁹ lege Deû. Verticem illius accolæ cœlum vocant. Vnde factum est, vt poetæ Olympum pro cœlo ponant. Olympus autem multorum montium nomen est. Nam & Arcadiæ Elidis & Ciliciæ & Mysiæ & Macedoniæ & Thessaliæ Olympus. mons est Olympus, in quo ludi Olympici Eleis similes celebrari solebant. Aeriæque Alpes. Alpes) montes sunt altissimi Italiam à Gallia, Germaniaq; defendentes. Appenin⁹. Appenninus) mons est longissimus Italiam diuidens. Currus suos) sibi tantopere expetitos. Candescere) ignescere & inflammari. Nam candere proprie dicitur ferrum ignitum. Inuoluitur) implicatur. Caligine picea) tam crassa vt si picea esset. Sanguine tum credunt) in transcursu transformationē Aethiopum exponit poeta. Aethiopes nanque cum antea candidi essent, tunc nigri fuerunt effecti. videtur autem Ouidius innuere Aethiopas Aethiopas fuisse dictos, quod sint facie combusta. Nam αἴθω vero, αἴθοψ facies dicitur, quanquam Plinius Aethiopas ab Aethiope Vulcani Libyæ. filio dictos narret. Tum facta est Libyæ) Regio est Africæ aridissima, sic dicta, quod λείπει ὁ ὑετός hoc est quod deficit pluuia, vt Seruius scri. vt vero Diodorus à Libya nympha Epaphi vxore. Raptis) ereptis, exsiccatis. Tum nymphæ) quemadmodum montes conflagrarunt, ita etiam fontes, lacusq; eo incendio exsiccati fuerunt. Passis comis) sparsis, id quod in mœrore fieri consueuit. Quærit Dirce. Bœo. Dirce) Bœotiæ fons est Dirce nouissimus. ADDI. {à Dirce vxore Lyci in eum conuersa, dicitur.} Argos Amymo. Amymōe, Amymone fons est apud Argos, ab Amynone Danai Argiuorum Regis filia, quæ in hunc conuersa fuisse dicitur Pyrene, appellatus. Ephyre Pirenidas vndas) Pirene fons est Acrocorynthi, quæ vrbs prius Ephyre fuit appellata. Dictus est autem à Pirene muliere, in quem ob fletum, quo filiorum morte affecta est, fingitur fuisse conuersa. Nec sortita) non solum fontes exaruere, sed etiam amnes latis Tanays. simi sunt exsiccati. Tanais) fluuius est Scythiæ maximus Europam ab Asia diuidens. Peneusq; senex fluuius est Peneus. Thessaliæ, vt in primo vidimus. Teuthrantæ. Caycus) Caycus. Caycus fluuius est Misiæ Teuthrantiam irrigans regionem. Teuthrāia, Vnde & Teuthrantæus cognominatur. Teuthrania autem vrbs Mysiæ à Teuthrante qui ex Auge Telephum suscepit appellata. Vnde nomen gentile Teutranius & Teutrantius Ismenus, declinatur. Et celer Ismenus) fluuius est Bœotiæ ab Ismeno pelagi filio denominatus. Cum Phocaico Erymam.) Erymāthus Phocidis est fluuius & Arcadiæ mons. Erimāthus ADDI. {Erymanthi fluuii etiam Callimachus meminit hymno in Iouem, Sed hunc inter Arcadicos recenset non Phocenses his verbis, Ἀλλ᾽ οὔπως λάδων μὴ γὰρ ἴερε ἐν, οὐδ᾽ ἐρύμανθος λευκότατος ποταμῶν & cætera. Quo pacto & Pausanias & Stephanus. & Plinius item de eodem meminere. Oritur autem ex monte eiusdem nominis Eryman. & in Asopum exoneratur, prӕterlabiturq; Psophidem vrbem à Psophide Ericiæ nepote, vt quibusdam placet, Nam alii à Psophide Ericiæ filia malunt) nominatam. Qua de causa sunt qui hoc loco pro Phocaico Psophaico legendum putant, quod Phocis extra Peloponesum sit, Psophis autem Erymantho vicina, & quasi cognata. Quam lectionem & ipse probarem, si eodem modo Psophaicus, vt Phocaicus diceretur. Quid igitur, relinquendum hunc locum poetæ iudicio censeo, qui fortassis alia ratione, quàm quæ à loco vel gente sumitur, Erimanthum Phocaicum dixit. Nam absq; eo sic, etiam Parrhasio, pro Phocaico, legi poterat, neque versu, neque ipsa voce repugnante: Aut etiam Phegeo, quando eadem vrbs, quæ Phocis postea, Phegea antea dicta fuit, à Phegeo Poronei fratre, vt Stephanus autor est, & Erymanthus eodem nomine cū fluuio. Vide Arcadica Pausan.} Arsurusque iterum Xanthus) fluuius est Troiæ, qui tempore belli Troiani iterum inflammatus est precibus Veneris, in Achillem, vt in Illiade narrat Homer⁹. Flauusque Lycormas) fluuius est Aetoliæ, flauas voluens arenas, de quo etiam Seneca. Flauus rapido fonte Lycormas, hic Euenus postea, ab Eueno qui se in eum præcipitauit, fuit appellatus. Quique recuruatis) Mæander fluuius est Phrygiæ, qui adeo sinuosis labitur fluxibus, vt interdum in fontem reuerti velle videatur. Mygdoniusq; Melas) fluuius est Mygdoniæ, qui oues nigras efficere dicitur. Vnde & nomen accipit, μέλας enim dicitur niger. {Mygdonia Phrygiæ maioris pars fuit, à Mygdone quodā appellata. fuit & Macedonis pars, vt Stephanus & Plinius meminere. Melas autem multorum fluuiorum nomen est. Nam & Bœotiæ fluuius Melas dicitur, cuius aqua pota nigras oues efficit: & Thraciӕ, à quo sinus Melas nomen accepit: & Ciliciӕ, qui antiquitus Ciliciӕ finis fuit, vt Plinius ait. Et Ponti, eius videlicet regionis, quæ Themyscira alio nomine dicta fuit. Sed de Cilicio hic intelligi puto. Nam is finitimus Phrygis, eorumq; locorum, quæ olim cum Phrygibus iuncta facere, vt apud Strabonem patet libro. 14.} Et Tenarus Eurota.) fluuius est Laconiæ iuxta Tenarum promontorium in mare exiens Tenareus autem est legēdū, vt quatuor syllabarum sit, & in diphthongū desinat, ne iambus) quem non admittit versus heroicus) in quarta sede positus esse videatur. {Frustra curiosus est hoc loco Regius. Nam & tenarius, absq; diphthongo recte legitur, & versum breuis syllaba non minuit, cum sit in arsi & tome. Nam eodē modo & illa defenduntur. Sustinet, ac natæ Turniq; canit hymenęos. Et, Ille latus niueum molli fultus hyacintho. Item, Liminaq; lauusq; dei. & similia Vnde & Pontanus τριθημιμερῆ tamen, & ἑφθημιμερῆ, inter cæsuras refert.} Est vero * Tænarus & promontorium & vrbs & portus Laconiæ à Tænaro Scari filio dictus, Siue à Tænaro Geræsti fratre ac Iouis filio, qui vnà cum Calabro fratre templū Neptuno apud Tænarum ipsum ædificauit, quod Tænarum vocatur.

[Right margin: * a.l. acēdi; * a.l. ignes; Xanthus. * Phene⁹. Lycormas; Mæander; Melas. ADDI.; ADDI.; Eurota.; Tęnarus quid sit.]

Arſit & Euphrates Babylonius, arſit Orontes,
Thermodoonq; citus, Gangesq;, & Phaſis, & Iſter.
Aeſtuat Alpheus, ripæ ſperchiades ardent.
Quodq; ſuo Tagus amne uehit, fluit ignibus aurũ.
Et quæ Mæonias celebrabant carmine ripas
Flumineæ uolucres medio caluere Cayſtro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitq; caput, quod adhuc latet, hoſtia ſeptem
Puluerulenta uacant, ſeptem ſine flumine ualles.
Sors eadem Iſmarios Hebrum cũ Strymone ſiccat,
Heſperiosq; amnes Rhenũ, Rhodanumq;, Padũq;,
Cuiq; fuit rerum permiſſa potentia Tybrim.
Diſſidit omne ſolum, penetratq; in tartara rimis
Lumen, & infernum terret cum coniuge Regem.
Et mare contrahitur, ſiccæq; eſt campus arenæ.
Quod mõ pontus erat, quosq; altũ texerat æquor
Exiſtunt montes & ſparſas Cycladas augent.
Ima petunt piſces, nec ſe ſuper æthera curui
Tollere conſuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum ſummo reſupina profundo
Exanimata iacent. ipſum quoq; Nerea fama eſt,
Doridaq; & natas tepidis latuiſſe ſub undis.
Ter Neptunus aquis cum toruo brachia uultu
Exerere auſus erat, ter non tulit aeris ignes.
Alma tamen tellus, ut erat circundata ponto
Inter aquas pelagi, contractosq; undiq; fontes,
Qui ſe condiderant in opacæ uiſcera matris,
Suſtulit omniferos collo tenus arida uultus,
Oppoſuitq; manum fronti, magnoq; tremore
Omnia concutiens paulum ſubſedit, & infra
Quàm ſolet eſſe, fuit, ſacraq; ita uoce locuta eſt.
Si placet hoc, meruiq;, quid o tua fulmina ceſſant
Summe Deum? liceat perituræ uiribus ignis,
Igne perire tuo, clademq; authore leuare.
Vix equidem fauces hæc ipſa in uerba reſoluo.
(Preſſerat ora uapor) toſtos en aſpice crines,
Inq; oculis fumum, uolitant ſuper ore fauillæ.
Hos ne mihi fructus? hunc fertilitatis honorem,
Officiiq; refers, quod adunci uulnera aratri,

RAPH.
Euphrates
Orontes.

ARSIT & Euphrates Baby.) Euphrates fluuius eſt maioris Armeniæ maximus qui Babylonem in duas diuidens partes in mare Rubrum deſcendit. Arſit Orontes) fluuius eſt Syriæ ex Libano monte decurrens, qui Typhon prius dictus eſt, à Typhone gigante illic fulminato. vt Strab. narrat. Orontis autem nomen ab eo accepit, qui omnium primus illum ponte iunxit.

Thermodoonq;.
Ganges.
Phaſis.
Iſter.
Alpheus.

Thermodoonq; citus) fluuius eſt Scythiæ iuxta quem Amazones olim habitauere. Is (vt Metrodor. ait) Araxes quoq; vocatur. Ganges) fluuius eſt Indiæ notiſſimus. Et Phaſis) fluuius eſt Colchorum, vnde Phaſiani ſunt dicti. Et Iſter) fluuius eſt Pannoniæ, qui & Danubius dicitur. Alpheus) fluuius Elidis iuxta Piſam vrbem decurrens, qui abſorptus à terra ſubter mare in fontem Arethuſam apud Syracuſas influit. Vnde Virgil. iii. Aeneid. ſic ſcribit. Alpheum vt fama eſt huc Elidis amnem Occultas egiſſe vias ſubter mare, qui nunc Ore Arethuſa tuo Siculis confunditur vndis.

ADDI.
Sperchius.
Tagus.

{De quare, Strabo diſputat lib. 6 Ripę Sper. Sperchii fluuii Theſſaliæ velociſſimi, qui in Meliacũ exit ſinum.} Quodq; ſuo Tagus) fluuius Hiſpaniæ aureas vehens arenas, quæ tunc incendio liqueſcebant. Tres autem ſunt fluuii aureas ducentes arenas. Pactolus, Hermus, Tagus. præter eos quos Reg. non nouit. Et quæ Meo. ripas, Lydiæ fluuiorum. Nam Lydia à Mæone fluuio Mæonia fuit appellata. Stephanus

Mæon.
Cayſter.

Medio Cay. Cayſter fluuius eſt Aſiæ: præter Aſiam paludem labens. Vnde Virgil. Georgicorum primo ſcribit. Iam varias pelagi volucres, & quæ Aſia circum Dulcibus in pratis rimantur ſtagna Cayſtri. Cayſter autem dictus putatur ἀπὸ τοῦ καίεσθαι) hoc ẽ amburi, quoniam propinquus ſit τῇ κατακεκαυμένῃ quæ pars eſt Aſiæ prætorrida & deuſtæ ſimilis, nulla præter vitem arbore, ſed vino pręſtantiſſimo, quod Pli. Catacecaumenitem ex hac origine denominauit. Flamineę vo.) Cygni, flumina incolentes. Nilus) fluuius eſt Aegypti: cuius origo ignoratur. Idcircoq; & tunc caput occuluiſſe, & nunc quoque latere ait. Vacant) vacua ſunt aqua. Septem ſi. flumi. val.) ſeptem inquit Nili hoſtia valles ſine aqua ſunt

Hebrus.
ADD I.
Strymon.
Rhenus.
Rhodanus
Padus.
Thybris.

effectæ. Sors ea) Iſma. eadem inquit ſorte Hebrus ac Strymon, Thracię fluuii ſiccantur. {Iſmarus autem vocat κατὰ συνεκδοχὴν ab Iſmaro monte Thraciæ.} Heſperiosq; amnes) occidẽtales. Nã Rhen⁹ fluui⁹ ẽ Galliã à Germania diuidens, Rhodanus vero Galliæ fluuius. Padus Italiæ, qui etiã Eridanus vocatur. Vir. Fluuiorũ rex Eridanus. Thybrim) Thybris fluuius eſt Thuſciæ per mediam Romam labens. Thybris autem dictus eſt à fluuio Siciliæ, qui præterlabitur Syracuſas, qui à Theocrito Thybris vocatur. Tametſi quidã Hybrim illum appellent. Vnde profecti Siculi, ripis Albulæ occupatis in patriæ memoriam pro Albula Thybrim nominarunt. Vir. vero à Thuſcorum rege Thybrim fluuium fuiſſe denominatum canit. Aſperq; immani corpore Thybris, A quo poſt Itali fluuiũ cognomine Thybrim Diximus, amiſit verum vetus Albula nomen. Infernum re.) Plutonem cum Proſerpina vxore. Exiſtunt modo.) extant, apparent, ac extra aquas ſtant. Et ſpar. Cycla. au.)

Cyclades.

Cyclades Inſulæ ſunt Aegęi maris, in orbem diſpoſitæ. vnde etiam Cyclades ſunt dictæ, κύκλος nãque circulus dicitur. Scopuli ergo qui tum è mari extabant, cycladum numerum augebant. Nec ſe ſuper æthera curui) tunc inquit Delphines non audebant in aerem ſe iactare propter nimium ardorem, quod natura facere conſueuerunt. Corpora Pho.)

Phocæ.

Phocæ vituli dicuntur marini, quod boum immitantur mugitum. Exanimata) perturbata, aut certe exanima & mortua. Ipſum quoque.

Nereus.

Nerea) Nereus Deus marinus Dorida vxorem habens, ex qua magnam nympharum multitudinem ſuſtulit. Exerere aquis) emittere, extollere ex aq. Ignes

Telluris quærele.

aeris) feruores aeris & ęſtus. Alma tamen) ab alendo dicitur propriumq; eſt terræ epitheton. Nam omnia alit ac nutrit amantia.

Tellus.
Terra.

Tellus Dea ipſius eſſe dicitur terræ, nam terra ipſum eſt elementum. Vt erat cir. ponto) Oceano. Pontus enim interdum ſpeciale nomen eſt & ſignificat Euxinum. Interdum generale, cum pro mari accipitur. Contractosq; vn. fon.) ex omni loco congregatos atque coactos, ob nimium enim æſtum fontes omnes in ima terræ refugerant, ne penitus exiccarentur. Suſtulit omniferos) elegans proſopopœia quia terræ inanimatæ rei & perſonam & ſermonem attribuit poeta. Omniferos) omnia ferẽtes & producentes. Alludit autẽ ad gręcum epithethon, quo eadem ducit, ἡ πανδώρος ἄρουρα. Collo tenus) vſque ad collum. Paulũ ſub ſedit) paulũ terręmotu depreſſa eſſe videt, qđ fieri neqt, cũ mũdi ſit cẽtrũ: & vndiq; equaliter coelo diſtet. Si placet hoc merui'q;) Telluris cõqueſtio ẽ ad Iouem, ſic apta & clara, vt nullã ferè admittat expoſitionẽ.

ADD I.

{Orditur aũt ex abrupto idignitatem rei ſimul & magnitudinem amplificans} Tuo igne) tuo fulmine. Clademq; authore leuare) leuem facere, pro quo verbo imperiti alleuiare vtuntur, Illæ vero calamitates minus ęgre ac leuius feruntur, quarum autores magni ſunt atque potentes. Vix equi.) cum difficultate inquit hæc paucula eloqui poſſum. Preſſerat ora vapor) parentheſis poetica, quam terrę querelis inſerit.

RASTROrumq;

Rastrorumq; fero, toto'q exerceor anno.
Quod pecori frondes alimenta'q mitia fruges
Humano generi, uobis quoq thura ministro.
Sed tamen exitium fac me meruisse, quid undæ.
Quid meruit frater. cur illi tradita sorte
Aequora decrescunt, & ab æthere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit,
At cœli miserere tui. circunspice utrinque
Fumat uterque polus, quos si uiolauerit ignis,
Atria uestra ruent. Atlas en ipse laborat,
Vix'q suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cœli
In chaos antiquum confundimur. eripe flammis,
Siquid adhuc superest, & rerum consule summæ.
Dixerat hæc tellus neq enim tolerare uaporem
Vlterius potuit nec dicere plura, suum'q
Retulit os in se, propiora'q manibus antra.
At pater omnipotens superos testatus, & ipsum
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura graui, summam petit arduus arcem,
Vnde solet nubes latis inducere terris,
Vnde mouet tonitrus, uibrata'q fulmina iactat.
Sed neque quas posset terris inducere nubes
Tunc habuit, nec quos cœlo demitteret imbres.
Intonat & dextra * libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam pariter'q, animaq; rotis'q
* Exuit & sæuis compescuit ignibus ignes.
* Consternuntur equi, & saltu in contraria facto
Colla iugo eripiunt, abrupta'q lora relinquunt,
Illic fræna iacent, illic temone reuulsus
Axis, in hac radii fractarum parte rotarum,
Sparsa'q sunt late laceri uestigia currus.
At Phaethon rutilos flamma populante capillos,
Voluitur in præceps, longo'q per aera tractu
Fertur, ut interdum de cœlo stella sereno,
Et si non cecidit, potuit cecidisse uideri.
Quem procul a patria diuerso maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantia'que abluit ora.

ARG. FABVLAE SEQ.

Sorores Phaethontis, Phaetusa, Lampetie, & Phebe, ausum fratris defluentes Deorum misericordia in arbores populeas mutatæ sunt.

Naiades Hesperiæ trifida fumantia flamma
Corpora dat tumulo, signant quoq carmine saxū.
Hic situs est Phaethon currus auriga paterni,
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
At pater obductos luctu miserabilis ægro
Condiderat uultus, & si modo credimus, unum
Isse diem sine sole ferunt. incendia lumen
Præbebant, aliquis'q malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit, quæcunque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris & amens,
Et laniata sinus totum percensuit orbem,
Exanimes artus primo, mox ossa requirens.
Repperit ossa tamen peregrina condita terra,
Incubuit'q loco, nomen'q in marmore lectum
Perfudit lachrymis, & aperto pectore fouit.

RAPH. ¶ RASTRO rūq; fero) rastra instrumenta sunt rustica, quibus agri coluntur.
ADDI. { Est autem obiectio ingratitudinis. } ¶ Exerceor) defatigor. ¶ Vobis quoque thura ministro) thure in sacrificiis non modo nos, sed prisci quoque vtebantur. Thus autem ἀπὸ τοῦ θύειν, hoc est à sacrificando deriuatur. Est enim vocabulum græcum, non latinum (vt quidam scribunt) qui à tundendo putant deduci, cum à græcis θύ dicatur. ¶ Quid meruit frater) Neptuuus cui sorte in mundi diuisione maria obtigerunt.
ADDI. {Translatione periculi, amplificat querelam. } ¶ Fumat uterq; polus) duobus polis, qui & vertices dicuntur, cœlum sustinetur, qui si fuerint combusti, casurum est cœlū.
Atlas. ¶ Atlas en ipse laborat) Atlas mons est Mauritaniç, qui ideo sustinere fingitur, quod Atlas qui in illum montem fertur transmutatus, primus omnium astrologica scrutari cœpit. { Vel etiam propter altitudinē, est enim ita altus, vt cacumē eius cerni nequeat nubibusq; perpetuis tegatur, vt Herodotus ait. Plinius ēt ad Lunarem vsque circulum pertingere dicit. Vide lib. 5. ca. 1. } ¶ Candentē axē) ardentem polum. ¶ Et rerum consule summæ) hoc est vide ne rerum summa pereat, ac genera rerum perdantur. ¶ Propioraq; manibus antra) hoc est, speluncas inferis priores. Sunt enim manes animç mortuorum à mano, quod bonū antiqui dicebant κατ' ἀντίφρασιν appellati. ¶ At pater omnipotens superos testatus) Iuppiter inquit cum in testimonium & alios Deos & ipsum Apollinem adduxit totum mundum incendio periturum nisi auxilium ferat, Phaethōtē fulmine percussit, ac incendium fulmine cōpescuit. Et ipsum Qui dederat currus, Apollinem. ¶ Vnde) ex qua arce. ¶ Inducere nubes) immittere nebulas. ¶ Latis terris) late parentibus terris. ¶ Misit in aurigam) Phaethontē, currus Solis aurigam & rectorem. ¶ Cōsternuntur equi) terrentur.
ADDI. { Sed vide num potius consternantur legendum sit. Nā consternere aliàs p cōspgere, & quasi opplere sumitur: Vt: It stridor, & alto cōsternunt terrā. Cōcusso stipite frondes Virgi. } ¶ Illic temone reuulsus

*.a.l. vibratum.
*.a.l. expulit.
*.a.l. cōsternant vt .5. Fast. cū cōstes natis diripieris eqs & est exterreri animo.
ADDI.

Axis) axis lignum illud est, circa quod rotæ currus vertuntur. ¶ Vestigia) signa & partes. ¶ Laceri currus) lacerati. atque dissipati. ¶ Flamma populante) igne comburente. Tunc enim ignis populari aliquid dicitur quando comburit. ¶ Voluitur in præceps) hoc est in caput cadit. ¶ Vt interdum de cœlo) pulchra similitudine casū Phaethontis demonstrat, scite autem scribit. Nam quamuis stellæ interdum cadere videantur, tamen nunquam cadunt.
ADDI. {Non enim stellæ sunt, sed incensiones vaporosæ, siue volatus stellantes vento in eam partem impulsi, in quam volare videntur. Itaq; & ventos plerumq; significant vt Ptolomæus docet. } ¶ Quem procul à patria) longe enim Italia Padusque ab Aethiopia distat.
Eridanus. ¶ Eridanus) fluuius est Italiç, q alio nomine dicitur Padus.
Naiades. ¶ Naiades Hesper.) nymphæ Italicæ ac occidentales, Naiades autem dicuntur παρὰ τὸ νάω quod est fluo, quod influentis habitent. ¶ Trifida flamma) fulmine, quod ita pingebatur, vt trifidum & in tres partes fissum videretur. Vt enim tridens Neptuno, sic trifidum fulmen attribuitur Ioui.
ADDI. { Alii trifidum, & trisulcum, à triplici potestate dici volunt. Nam & ferit, & penetrat, & adurit. } ¶ Signāt quoque carmine saxum) Cippo & sepulchri saxo epitaphium inscribunt. ¶ Hic situs est) positus & sepultus. Est autē epitaphium in Phaethontem. ¶ Non tenuit) tenere nō potuit. ¶ Magnis tamē excidit ausis) hoc est magna tamē aggredi ausus est, quod quidem abunde pulchrum atque magnificū est, vt Plinius ait. ¶ At pater) Apollo. ¶ Miserabilis) miserādus. ¶ Aegro luctu) ab effectu luctus dicitur æger, qd' ægros & mœstos reddat. ¶ Obductos) velatos, coopertos. ¶ Aliquis vsus) aliqua vtilitas. ¶ Lugubris) pullis vestibus, quæ luctui cōueniunt induta. ¶ Et amens) exanimata, perturbata. ¶ Totum percēsuit orbem) peragrauit totum terrarum orbē. ¶ Exanimes art⁹ primo) cadauer filii & mēbra mortua primū qrēs. ¶ Mox) deide. ¶ Cōdita) sepulta. ¶ Incubuit'q; loco) sepulchro se pstrauit. ¶ Aperto pectore) nudo.

Nec minus Heliades lugent, ET INANIA morti
Munera dant lachrymas, & cæſæ pectora palmis
Non auditurum miſeras Phaethonta querelas
Nocte, die'que uocant, aſternuntur'que ſepulchro.
Luna quater iunctis implerat cornibus orbem
Illæ more ſuo (NAM morem fecerat uſus)
Plangorem dederant, e queis Phaetuſa ſororum
Maxima cum uellet terræ procumbere, queſta eſt
Diriguiſſe pedes ad quam conata uenire
Candida Lampetie, ſubita radice retenta eſt.
Tertia cum crinem manibus laniare pararet,
Auellit frondes. hæc ſtipite crura teneri,
Illa dolet fieri longor ſua brachia ramos,
Dum'que ea miratur, complectitur inguina cortex,
Perq́; gradus uterũ, pectusq́; humerosq́; manusq́;,
Ambit, & extabant tantum ora uocantia matrem.
Quid faciat mater? niſi quo trahit impetus illam,
Huc eat, atque illuc, & dum licet oſcula iungat?
Non ſatis eſt, truncis auellere corpora tentat,
E teneros manibus ramos abrumpit, at inde
Sanguineæ manant tanquam de uulnere guttæ.
Parce precor mater, quæcunque eſt ſaucia clamat.
Parce precor, noſtrum laceratur in arbore corpus.
Iamq́; uale, cortex in uerba nouiſſima uenit.

ARGVMENTVM.

Lachrymæ earum, vt Heſiodus & Euripides indicant, in Electrum conuerſæ ſunt, ac fluiſſe dicuntur.

Inde fluunt lachrymæ, ſtillataq́; Sole rigeſcunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit geſtanda latinis,

ARG. FABVLAE SEQ.

Cygnus Stheneli filius materno genere Phaethonti proximus, cum Liguriam incoleret, & in ripa Eridanis amnis, & quem quidam Padum vocant, vidiſſet corpus Phaethontis a ſororibus eius ablui, pari calamitate eſt concuſſus-plus enim iuſto deflendo propinqui interitum, Deorum voluntate in volucrem Cyhnum abiit, qui peroſus cœleſtem ignem, paludes ac flumina quibus inſeneſceret eſt ſecutus. Hæc Phanocles in cupidinibus.

Affuit huic monſtro prole Sthelneleia Cygnus,
Qui tibi materno quamuis à ſanguine iunctus,
Mente tamen Phaethon propior fuit, ille relicto,
(Nam Ligurũ populos, & magnas rexerat urbes)
Imperio ripas uirides, amnemq́; querelis
Eridanum implerat, ſyluam'que ſororibus auctã.
Cum uox eſt tenuata uiro, canæ'que capillos
Diſſimulant plumæ, collum'que à pectore longe
Porrigitur, digitos'que ligat iunctura rubentes,
Penna latus uelat, tenet os ſine acumine roſtrum,
Fit noua Cygnus auis, nec ſe cælo'que, Ioui'que
Credit, ut iniuſte miſſi memor ignis ab illo.
Stagna petit, patulos'que lacus, ignem'que peroſus,
Quæ colat, elegit, contraria flumina flammis.
Squallidus interea genitor Phaethontis, & expers
Ipſe ſui decoris, qualis cum deficit orbi.
Eſſe ſolet, lucem'que odit, ſe'que ipſe, diem'que,

RAPH. Heliades. ¶Nec minus Heliades) Solis filiæ Heliades dicuntur ἀπὸ τοῦ ἡλίου, hoc eſt, à Sole, quæ etiam à fratre Phaethontiades fuerunt appellatæ. Earum nomina ſunt Phaetuſa Lampetia. Phœbe, quæ cum fratrem per quatuor menſes aſſidue fleuiſſent, tandem Iouis miſericordia in populos arbores, vel (vt alii volunt, & in primis Apollonius) in alnos.

ADDI. {Hinc & Virgilius dixit. Tum Phaethontiades muſco circundat amaræ. Corticis, atque ſolo proceras erigit alnos. cuius diuerſitatis ratio videntur quod αἴγειρος quæ populus nigra eſt, ab aliis pro alno accipitur. Heliades autẽ in αἰγείρους mutatæ dicuntur.} Lachrymæ vero ipſarum in electra & ſuccina conuerſæ fuerunt. ¶Et cæſæ pectora palmis) cædentes & percutientes pectora. Eſt enim ſynecdoche poetica. ¶Aſternũturq́; ſe.) hoc eſt ſtratæ ſuper ſepulchro iacent. ¶Luna qua.iun.) hoc eſt, quatuor menſes tranſierant. Nam ſingulis quibusq́; menſibus Luna repletur. ¶Nam morem fecerat vſus) Parentheſis eſt, qua ſignificatur ex aſſiduo vſu conſuetudinem plangendi Phaethontis ſororibus fuiſſe factam.

Phaetuſa. ¶Equis Phaetuſa ſororum) Phaethuſa filia fuit Solis ex Neæra nympha. Eſt autem quadriſyllabum nomen, non triſyllabum vt quidam putant. Interpretatur Phaethuſa ſplendens. ¶Terræ procumbere) ſe in terram proſternere. ¶Diriguiſſe pedes) rigidos & duros eſſe factos.

Lampetie. ¶Candida Lampetie) Phaethuſæ ſoror, quæ fulgens transferri poteſt: λάμπω enim fulgeo dicitur. ¶Subita radice) ſubito nata. ¶Laniare) lacerare.

Heliades i. arbores. ¶Inguina) pudenda. ¶Ambit) circundat. ¶Extabant) extra corticem ſtabant. ¶Manant) defluunt. ¶Saucia) vulnerata. ¶Iamq́; vale) verbum eſt Vale, quo recedentes ſalutamus. ¶Cortex in ver.nouiſſima venit) hoc eſt cortex os obducens verba Heliadũ vltima occupauit. ¶Inde fluunt) ab illis arboribus. Hoc quidem Ouidius, ſed vt Apollonius in argonauticon quarto narrat, Galli iactant non ex Heliadum, ſed ex Apollinis lachrymis electrum eſſe natum, quando propter Aeſculapii necẽ dolore affectus ad Hyperboreos abiit patris increpationem non ferens. aut quando propter Cyclopes interfectos Admeto regi ſeruire coactus eſt. ¶Rigeſcunt) rigida ac dura ſunt. ¶Electræ) quæ latine ſuccina dicuntur, quamuis nuſquam circa Padum inueniantur.

ADDI. {Id quod & Lucianus in præfatione quadam ridet. Hodie autem ſuccinum ex littore Vendici ſinus affertur. hoc eſt, ex Boruſſia, vbi idem Boruſtim lingua illorum appellatur.} Eſt autem Electrum etiam genus metalli ex auro ac quinta argenti portione conſtantis, vt ſcribit Pli.in. xxxiii.nat hiſt. lib. cuius natura eſt ad lucernarum lumina clarius argento lucere. ¶Nuribus latini) Italis mulieribus.

Cygnus. ¶Affuit huic monſtro) Cygnus Stheneli filius, rex Liguriæ, Phaethõti & ſanguine materno, & ſumma beneuolentia deuinctus, cum relicta Liguria ad Padi ripas veniſſet, multũq́; amici caſum defleſſet. in auẽ ſui nominis fuit cõmutatus, quæ ignes peroſo aquas ſibi elegit incolẽdas. ¶Affuit) interfuit ¶Huic monſtro) quo Heliades in populos arbores, ipſarum autem lachrymę in electra fuere cõuerſæ. Mõſtrum autem à moſtrando dicitur, ſiue à monẽdo (vt Aelio placet) quaſi moneſtrum quod nos futurorũ moneat. Sed aliquando pro miraculo ponitur, vt hoc loco. ¶Proles Stheneleia (progenies Stheneli. Nam Li.po.

Liguria. Liguria Italiæ regio eſt inter amnes Varum & Macram ſita, Thuſciæ contermina, cuius caput Genua eſt, vnde Liguſticora fuit cognominata. Liguria autẽ à Liguſtro* Phaethontis filio fertur cognominata. Illius incolæ. Ligures appellantur. [Al. Ligure vt apud Beroſum.] ¶Cum Vox eſt te) tenuis ac gracilis facta. ¶Canæq́; ca.Di.plu.) capilli inquit cani in plumas itidem canas fuere conuerſi. ¶Porrigitur) prolongatur. ¶Iunctura copulatio, nam cygnorum digiti & rubent. & quadã cartilagine iunguntur. ¶Tenetus ſi.cu.ro. (Os inquit in roſtrum obtuſum ac ſine vllo acumine fuit conuerſum. ¶Nec ſe cœloq́;) Iouiq́; Credit, hoc eſt nec ſe aeri, ætheriue committit. Hoc autem idcirco fingitur, quia cygni nũquam altius volant. ¶Miſſi ig.) iacti fulminis. ¶Ignemq́; pe.) odio ignem habens. ¶Squallidus iterea genitor) mœrorem deſcribit Phœbi, quẽ ex Phaetõtis filii morte conceperat, quo concinnius transfigurationem Calliſtus & Arcadis in vrſas exponat. ¶Et expers ſui decoris (ſiue parte ſui ſplendoris & ornatus ¶Qualis cũ deficit orbi) tũc enim obſcurus videt, cũ illius lumen terris aufertur.

ATQVE

Datq; animum in luctus,& luctibus adiicit iram,
Officiumq; negat mundo.satis inquit ab æui
Sors mea principiis fuit irrequieta,piget q;
Actorum sine fine mihi,sine honore laborum.
Quilibet altera agat portantes lumina currus.
Si nemo est,omnesq; dii * non posse fatentur,
Ipse agat,ut saltem dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tunc sciet ignipedum uires expertus equorum
Non meruisse necem,qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circunstant omnia Solem
Numina,ne'ue uelit tenebras inducere rebus.
Supplice uoce rogant,missos quoque Iuppiter ignes
Excusat,precibusq; minas regaliter addit.
Colligit amentes,& adhuc terrore pauentes
Phœbus equos,stimuloq; dolens,& uerbere sæuit,
Sæuit enim,natum'que obiectat,& imputat illis.
At pater omnipotens ingentia mœnia cæli
Circuit,& nequid labefactum uiribus ignis
Corruat explorat.quæ postquam firma,sui'que
Roboris esse uidet,terras,hominum'que labores
Perspicit.Arcadiæ tamen est impensior illi
Cura suæ,fontes'que,& nondum audentia labi
Flumina restituit.dat terræ gramina,frondes
Arboribus,læsas'que iubet reuirescere syluas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter cum reliquias torrentis ignis persequeretur, vt laborātibus opē ferret mortalibus cum circa mons * Arcadiæ,vbi genitus existimatur,vagaretur,in Callistus Lycaonis filiæ amorē incidit.Cui cū preces de explemēto desyderii sui admonuisset,frustratasque voces suas intellexisset, astu eam subiit:in Dianæ nanque sexum se traiecit,ac fatigatæ,ornatus pharetra, sagittisque velut Diana,occurrit, ac veste pariter posita virgo, Iouem experta est.Neque ideo a Iunone immerenti delictum remissum. Nam confestim pellicatu eius incēsa,ne amplius pulchritudine coniugē caperet in vrsam eā transfigurauit,quæ a Ioue cum Arcade filio,quem erat enixa inter sydera collocatur,a Græcis autem * Helice,a nostris septentrio nuncupatur, & a Thety & Oceano ob Iunonis iram inter cætera sydera liquore non tingitur,vt auctor Hesio. indicat,Sed lucet in austris Callisto, renouatque suos sine fluctibus ignes.

Dum redit,itq; frequens,in uirgine Nonacrina
Hæsit,& accepti caluere sub ossibus ignes.
Non erat huius opus lanam mollire trahendo,
Nec positas uersare comas,sed fibula uestem,
Vitta coercebat neglectos alba capillos.
Et modo leue manu iaculū, modo sumpserat arcū
Miles erat Phœbes.nec Mænalon attigit ulla
Gratior hac Triuiæ. SED nulla potentia longa est:
Vlterius spatium medio Sol altus habebat,
Cum subit illa nemus,quod nulla ceciderat ætas,
Exuit hic humero pharetram,lentos'que retendit
Arcus,inq; solo quod texerat herba,iacebat,
Et pictam posita pharetram ceruice premebat.
Iuppiter,ut uidit fessam,& custode * uacantem,

RAPH.

¶DATQVE animum in luctus) luctibus indulget. ¶Officiumq; negat mundo) ait se nolle mundo beneficium præstare ipsum illustrando. ¶Satis inquit ab æui) ita conqueritur Phœbus,vt Iouem in inuidiā odiumq; trahat. ¶Ipse agat) inuidiose ac si diceret,qui tam potens,terribilisq; est. ¶Tentat) tenet retinet. Est enim à teneo deriuatum,eo quod per n scribitur. Nā tento, quod experiri significat à tenēdo deduci videtur. ¶Orbatura) filiis priuatura. Orbare nanq; est aliqua re chara (vt sunt filii atq; oculi) priuare. Vnde orbi oculis,filiis'ue,aut parētibus priuati dicuntur. ¶Tūc sciet ignipedum) ordo est & sensus. Tunc Iuppiter exptus vires ignipedum & velociū equorū sciet eū, qui illos bene non rexerit mortē nō meruisse. ¶Missos ignes) missa fulmina in Phaethontē. ¶Regaliter) imperiose,ac eo iure quod habent reges. ¶Verbere) flagello & scutica. ¶Sæuit) furit,ac sæuitiam in equos nihil mali meritos exercet. ¶At pater oīpotēs) hæc idcirco à poeta narrantur quo cōmodius Callistus & Arcadis mutationē in sydera cum superiore metamorphosi cōnectat. ¶Explorat) diligenter inquirit. Vnde exploratores qui hostium ɔsilia scrutātur. ¶Impensior) maior. ¶Suæ Arcadiæ) à se amatæ. Siue propter Maiam, quæ in Cyllene ipsius Arcadiæ monte Mercuriū peperit, siue ad illud poeta alludit, quod Arcades nō minus quàm Cretēses apud se natum esse Iouē cōtendunt,vt & in Hymno Callimachus in Iouē, & Pausanias in Arcadicis scribunt. Vnde & Lusius Arcadiæ fluuius dictus est, quod in eo Iuppiter infans lotus est.

Lusius.

¶In virgine Nonacrina) virginē Nonacrinā appellat Callistonē Lycaonis filiam, quā cū vidisset Iuppiter, ita excellenti eius pulchritudine captus est, vt cū blanditiis ea potiri nō posset,se finxerit esse Dianam,cuius Callisto fidissima comes erat. Hac igit arte cōpressa ab Ioue cū Arcadē peperisset, in vrsam ab Iunone, ne iterum Ioui placeret,conuersa est. Eam vero cum filius Arcas iam adultus in venatione ferire vellet, misseratione Iouis ambo in sydera fuerunt trāslati,ac iuxta polum, qui ab ipsis arcticus fuit cognominatus, collocati. Quod quidem cum Iuno animaduertisset,Tethym nutricem rogauit, ne vnquam permitteret eas in mare descendere. Ideoq; septentriones nunquam occidere dicuntur. Sanè Hyginus varias priscorum de Callistus mutatione refert opiniones, quas siquis ad huius fabulæ expositionem aliquid conferre putabit, illinc sumat licebit. ¶In virgine Nonacrina) Nonacris & vrbs & mons est Arcadiæ, vnde Nonacrinus declinatur. {Quod hic pro Arcadico posuit poeta κατὰ συνεκδοχὴν. Nonacris autem dicta fuit vxor Lycaonis, à qua nomen vrbi factum. Vt Paus. ait, Pater igitur & Patronymicum esse Nonacrine} ¶Hæsit) fixus est. ¶Accepti ignes) amores concepti. ¶Ignis enim frequenter pro amore ponitur à poetis, vt nanque ligna comburuntur igne, sic iuuenum corda amore dicuntur ardere. ¶Caluere) inflammati fuere. ¶Lanam mollire) filare, ac subigere lanam. ¶Variare) variis coloribus ornare. Id quod lasciuæ virgines maxime facere solent. {Sunt qui legunt, Nec positu ueriare comæ, &c. Sed hoc Raphaeli displicet, alleganti veterum exemplorum fidem.} ¶Sed fibula) cingulum. Aperte nanque intelligimus totum. ¶Vitta alba) tegmen est capitis vitta, qua mulieres continent capillos. ¶Alba) non variorum colorum, qualibus lasciuæ virgines delectantur. ¶Neglectos capillos) impexos inornatos. ¶Coercebat) constringebat. ¶Miles erat Phœbes) Dianæ, quæ eadem cū Luna esse putatur. ¶Nec Mænalon attigit vlla) Mænalus mons Arcadiæ celebertimus & vrbs clarissima à Mænalo Lycaonis filio condita. ¶Triuiæ) Dianæ, quod in triuiis coli consueuerit. ¶Sed nulla potentia longa est) sententia generalis, quæ in dies verior esse probatur. ¶Vlterius spatiū) meridiem iam pertransisse significat. Sol enim vlterius medio spatium cœli tūc tenere dicitur, cum maior pars diei præteriuit. ¶Quod nul. ceciderat ætas) innuit nemus illud vmbrosissimum, opacissimumq; fuisse, vt cuius arbores nullo vnquam tempore fuerant cesæ. ¶Nulla æt.) nullius ætatis homines. Continens enim pro contento per metonymiam frequenter ponitur à poetis. ¶Exuit hic) deposuit illic & in illo nemore pharetram. Est enim aduerbium pro aduerbio positum. ¶Lentosq; retendit. ar.) flexibiles arcus remisit. Arcus enim nisi retendantur molles efficiuntur, vt ipse in Epistolis inquit. Si nunquam cesses tendere,mollis erit. Re autem præpositio sæpenumero mutat verba cum quibus componitur in contrariam significationem, vt tego retego, signo resigno,tendo retendo. ¶Fessam) lassam & defatigatam.

Nonacris mons Arcadiæ.
ADDI.
Al. dei.
ADDI.
Mænalus Triuia.
Nonacrim montem.
Al. [illegible]
a.l. tacentē.

RAPH. ¶HOC fur)hoc ſtuprum. Furta nanque etiam ſtupra di cuntur, quod furtim commit tantur. ¶Sunt oh ſunt iurgia tanti) ac ſi diceret iurgia ne quaquam tanti ſunt æſtiman da, vt me voluptate huius potiendæ virginis priuent. Oh autem hoc loco contem nentis eſt interiectio. ¶Proti nus ind.faciem) Iouis tranſ mutationem in Dianam obi ter exponit poeta. ¶Cultũ) habitum, ornatum. ¶In qui. iu.)in quibus mõtibus. ¶De ceſpite virgo ſe leuat)de ter ra, inquit, Calliſto ſurgit. Ceſpes autem terra eſt cum propria herba auulſa. ¶Nec ſic à virgine danda.) laſci uiora nanque erant, quàm vt virgini conueniret. ¶Im peditam)implicat amplectẽ do. ¶Nec ſe ſine cri.prodit) hoc eſt ſe manifeſtat vi puel læ illata. ¶Illa quidem con tra)pugnat ſubaudiaſ, id eſt repugnat. ¶Aſpiceres vtinã Saturnia)hæc per parenthe ſim Iunoni à poeta dicuntur in Calliſtus defenſionẽ. {Eſt ADDI. que figura ἀποστροφή.} ¶Vi ctor)voti compos effectus. ¶Et conſcia ſylua) ſtupri ab Ioue illati. ¶Vnde pedẽ re.) ex qua ſylua recedens. ¶Ec ce ſuo)hæc particula. Ecce, ſubitũ aliquid, repentinumq́; malũ apud Ciceronem, Vir giliũq́; ſignificat, apud alios etiam bonum aliquando de ſignat. ¶Dictynna)Diana di Dictynna citur ἀπὸ τῶν δικτύων. hoc eſt à retibus. Cuius nominis à So lino talis cauſa aſſignatur. Britomartis nympha cũ vir ginitatem ſuã Dianæ nouiſ ſet, ſe in mare præcipitauit, ne à Minoe Cretæ rege vio laretur. Cũ vero ob hoc ſua peſtis Cretam inuaſiſſet, re ſponſo accepto, virginis ca dauer retibus è mari extraxe runt, eamq́; Dictynnã appel lauerũt, ac Dianæ ædem ex truxerũt, quę à nomine virgi nis Dictynna fuit appellata. ADDI. { De Dictynnæ nomine, & de Britomarti, vide plenius Diodorum lib.ſexto, & Pau ſania in Corinthacis.} ¶Heu quàm difficile eſt) ſententia loco accommodata. ¶Pro dere)detegere, manifeſtare. Prodi autem proprie arcana dicuntur. ¶Vix oculos) ele ganter mores pudicæ virgi nis violate effingit poeta. ¶Mille notis)ſignis. Nume rus enim finitus pro infinito ferè à poetis vſurpatur. ¶Or be nono)menſe nono. Luna

Hoc certe furtum coniux mea neſciet, inquit,
Aut ſi reſcierit, ſunt oh ſunt iurgia tanti?
Protinus induitur faciem, cultumq́ꝫ Dianæ,
Atq; ait, o comitum uirgo pars una mearum,
In quibus es uenata iugis? de ceſpite uirgo
Se leuat, & ſalue numen me iudice dixit,
Audiat ipſe licet, maius Ioue, ridet, & audit,
Et ſibi præferri ſe gaudet, & oſcula iungit,
Nec moderata ſatis, nec ſic à uirgine danda.
Qua uenata foret ſylua narrare parantem
Impedit amplexu, nec ſe ſine crimine prodit.
Illa quidem contra, quãtum modo fœmina poſſet,
Aſpiceres utinam Saturnia, mitior eſſes.
Illa quidem pugnat, ſed quæ ſuperare puella?
Quis'ue Iouem poterat? ſuperũ petit æthera uictor
Iuppiter, huic odio nemus eſt, & conſcia ſylua.
* Vnde pedem referẽs, pene eſt oblita pharetram
Tollere, cum telis, & quem ſuſpenderat arcum.
Ecce ſuo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde ſuperba ferarum
Aſpicit hanc, uiſamq́ꝫ uocat, clamata refugit,
Et timuit primo, ne Iuppiter eſſet in illa.
Sed poſtquam pariter nymphas incedere uidit,
Senſit abeſſe dolos, numerumq́ꝫ acceſſit ad harum.
HEV quàm difficile eſt crimen nõ prodere uultu,
Vix oculos attollit humo, nec, ut ante ſolebat,
Iuncta Deæ lateri, nec tota eſt agmine prima.
Sed ſilet, & læſi dat ſigna rubore pudoris.
Et, niſi quod uirgo eſt, poterat ſentire Diana
Mille notis culpam, nymphæ ſenſiſſe feruntur.
Orbe reſurgebant Lunnaria cornua*nouo,
Cum Dea uenatu*fraternis languida flammis
Nacta nemus gelidũ, de quo cum murmure labens
Ibat, & attritas uerſabat riuus arenas.
Vt loca laudauit, ſummas pede contigit undas.
His quoque laudatis, procul eſt, ait, arbiter omnis,
Nuda ſuperfuſis tingamus corpora lymphis.
Parrhaſis erubuit, cunctæ uelamina ponunt.
Vna moras quærit, dubitanti ueſtis adempta eſt,
Qua poſita nudo paruit cum corpore crimen.
Attonitæ, manibusq́; uterum celare uolenti
I procul hinc dixit, nec ſacros pollue fontes
Cynthia, deq́; ſuo iuſſit ſecedere cœtu.
Senſerat hoc olim magni matrona Tonantis,
Diſtulerat'que graues in idonea tempora pœnas.
Cauſa moræ nulla eſt, & iam puer Arcas (id ipſum
Indoluit Iuno) fuerat de pellice natus.
Quo ſimul obuertit ſæuam cum lumine mentem,
Scilicet hoc etiam reſtabat adultera, dixit,
Vt fœcunda fores, fieret'que iniuria partu
Nota, Iouis'que mei teſtatum dedecus eſſet.
Haud impune feres, adimam tibi nanque figuram,
Qua tibi, quaq́ꝫ places noſtro importuna marito.
Dixit, & arreptam prenſis à fronte capillis
Strauit humi pronam, tendebat brachia ſupplex.
Brachia cœperunt nigris horreſcere uillis,
Curuari'que manus, & aduncos creſcere in ungues,
Officio'que pedum fungi, laudata'que quondam
Ora Ioui lato fieri deformia rictu.
Ne'ue preces animos, & uerba precantia flectant,

enim ſingulis quibusq; men ſibus ſuum reparat orbem. ¶Cum Dea venatu) ſic qui dem ferè legitur, ſed in ve tuſto exemplari venatrix re ctius mihi ſcriptum eſſe vi detur, vt ſit Dianæ periphra ſis. ¶Fraternis languida flam mis) defeſſa feruoribus So lis ſui fratris. Nam Diana (vt diximus) eadem eſt cum Lu na, quæ Soli perhibetur ſo ror eſſe. ¶Verſabat) volue bat. ¶Attritas)ob continuũ fluxum. ¶Vt loca laudauit) poſtquam loca laudauit Dia na, quod pulchra eſſent & amœna, aquas pedibus teti git. ¶Tingamus)madefacia mus, lauemus. ¶Arbiter om nis)teſtis nemo adeſt. ¶Par rhaſis) Calliſto à Parrhaſia vrbe Arcadiæ: quæ à Parrha ſo uno ex Lycaonis filiis co gnominata fuit, Parrhaſis vo catur. ¶Velamina ponunt) veſtes deponunt. ¶Vna mo ras quærit) ſola Calliſto ve ſtem deponere non curat. ¶Adẽpta eſt) vi detracta ab aliis Dianæ comitibus. {Pro dubitanti autem, quidam cun ctanti legunt, quod Raphae li diſplicet, qui ipſum etiam verbum reiicit, parum latinũ exiſtimãs.} Vterum) vteri tu morem. Grauida enim erat ac partui propinqua. ¶Cynthia)Diana a Cintho, Deli monte. ¶Secedere abi re, & recedere. ¶Id ipſum In doluit Iuno) hæc parẽtheſis Iunonis indignationis cau ſam oſtendit. Non enim tam doluit Iuno, quòd à Ioue ſtuprata foret, quàm quod puerum peperiſſet. ¶De pel lice)Calliſtone, vt latine no men græcum declinemus. ¶Quo ſimul obuertit)poſt quam inquit cõuertit & ocu los & animum in Arcadem è Calliſtone natum, excande ſcere verbis cœpit. ¶Quo) in quem puerum. ¶Simul) poſtquam. ¶Scilicet hoc etiam)affectui ſeruit & indi gnationi hoc aduerbium ſci licet. Ferè autem Iuno indi gnata loqui fingitur à poe tis. ¶Vt fœcunda fores) con ciperes. Fœcundæ enim di cuntur, quæ concipiunt. ¶Te ſtatum) tanquam teſtimo nio approbatum. ¶Haud impune feres)non abibis im punita. ¶Strauit) proſtrauit, proiecit in terram. ¶Hor reſcere) horrida & aſpera fieri. ¶Deformia) turpia. ¶Lato rictu) amplo oris foramine & ſpatio.

Parrhaſis. a.l.inde. a.l.nouo: a.l.vena trix. Cynthia. Scilicet.

¶POSSE

Posse loqui eripitur, uox iracunda, minaxq;,
Plenaq; terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua manet * facta quoq; mansit in ursa.
Assiduoq; suos gemitu testata dolores,
Qualescunq; manus ad cœlum, & sydera tollit,
Ingratum Iouem nequeat cum dicere, sentit.
Ah quoties sola non ausa quiescere sylua,
Ante domum, quondamq; suis errauit in agris,
Ah quoties per saxa canum latratibus acta est,
Venatrixq; metu uenantum territa fugit.
Sæpe feris latuit uisis, oblita quid esset,
Vrsaq; conspectos in montibus horruit ursos,
Pertimuitq; lupos, * quamuis pater esset in illis.
Ecce Lycaoniæ proles ignara parentis
Arcas adest ter quinq; * ferens natalibus annos.
Dum'q; feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
Nexilibus'q; plagis syluas * Erymanthidos ambit,
Incidit in matrem, quæ restitit Arcade uiso,
Et cognoscenti similis fuit, ille refugit,
Immotos'q; oculos in se sine fine tenentem,
Nescius extimuit, propius'q; accedere * fugit.
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo,
* Arguit omnipotens, pariter'q;, ipsos'q;, nefas'q;,
Sustulit, & celeri raptos per inania uento
Imposuit cœlo, uicina'q; sydera fecit.
Intumuit Iuno, postquam inter sydera pellex
Fulsit, & ad canam descendit in æquore Tethyn.
Oceanum'q; senem, quorum reuerentia mouit
Sæpe Deos, causam'q; uiæ scitantibus inquit.
Quæritis æthereis quare regina Deorum
Sedibus hic adsim pro me tenet altera cœlum.
Mentiar, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas summo mea uulnera cœlo
Videritis stellas illic, ubi circulus axem
Vltimus extremum, spatio'q; breuissimus ambit
Est uero cur quis Iunonem lædere nolit?

RAPH.

¶POSSE loqui) facultas loquendi. ¶Mens antiqua) pristinus animus. ¶Manet) in vetustis exemplaribus nõ manet: sed tamen recte scriptum esse videtur. ¶Qualescunque manus) nam vrsi prioribus pedibus manuum vice funguntur, eosq; erigunt. ¶Ah quoties sola) Pristinam mentem Calistoni remansisse multis colligit argumentis, neque enim se vrsam esse putabat. Miseretur autem calamitatis illius poeta. ¶Sola syluis) deserta & ab hominibus nõ habitata. ¶Oblita quid esset) oblita se esse vrsam. ¶Horruit) cum quodam horrore timuit. ¶Quãuis pater esset in illis) Lycaonem enim Calistonis patrem in lupum fuisse conuersum in primo narrauit poeta. ¶Ecce Lycaoniæ proles) Arcas Iouis filius ex Calistone, cum quindecim annorum esset matri in vrsam conuersæ interuenandum obuiauit, quam quidem cum ferire vellet matrẽ esse ignorans, Iouis miseratione ad sydera vnà cum matre sublatus. Arctophylax (vt scribit Hyginus) fuit appellatus. Inde autem opus arctic[us] nomẽ accepit. Nam ἄρκτος vrsa interpretatur. Id vero cum Iuno animaduertisset, Tethym Oceani vxorem rogauit, ne vnquam eas in mare descẽdere permitteret, ac ea de causa septentriones nunquam occidere possunt. Eleganter autem Ouidius filii mutationẽ cum matris transfiguratione connectit. Ab hoc autem Arcade qui post Nyctimum fratrem regnauit, regio pro Pelasgia Arcadia, & Arcades pro Pelasgis appellati fuerũt, vt Pausanias ait. ¶Ter quinque ferens natalibus annos) hoc est, annos quindecim natus. Natale autem qui & natalis dicitur, dies est quo quisq; nascitur. Virgil. Meus est natalis Iola. Ab Ouidio autem discrepat Pausanias, qui Arcadem & nympham vxorem duxisse nomine Erato, & ex ea tres filios sustulisse scribit, Azana, Aphidãta, & Elatum, ante quos Autolaus noth[us] ipsi natus fertur. ¶Saltus aptos) Syluas venationi accommodatas. Saltus nanq; à saliendo deducitur quod feræ in illo saltus edant. Vnde saltuarii saltuum & agrorum custodes vocãtur. ¶Nexilibusq; plagis) retibus connexis. Multis enim nodis retia nectuntur. Plaga autem prima breui rete significat. Longa vero, vulnus designat. ¶Erimanthidos) montis Erymanthi, qui est in Arcadia. ¶Ambit) circundat, circuit. ¶Et cognoscenti similis fuit) ita inqt restitit Calisto, vt Arcadẽ filiũ cognoscere videretur. ¶Nescius) ignar[us] esse matrem. ¶Quære.) stetit vt ipsum expectaret. ¶Propiusq; accedere fugit) noluit, recusauit. ¶Vulnifico telo) vulnus inferenti iaculo. ¶Arguit omnipotens) arguit quidem legit, sed arcuit, hoc est, vetuit & prohibuit sensui magis conuenire videtur, vetuit nanq; Iuppiter ne Arcas telum dirigeret in matrem. Pausanias autem {In arca dicis} scribit Calisto in vrsam mutatam in gratiam Iunonis à Diana sagittis fuisse confixam, ac Mercurium ab Ioue missum, qui puerum quem Calisto in vtero gerebat, seruaret ipsamq; Calisto factam esse stellã, quæ maior vrsa & ἅμαξα vocatur.

Calisto in vrsam.

Arcticus polus.

*a. l Erymãthidas.

*a.l.tentat

Arcadia.

Plaga pri. cor. rete signi. lon. vero vulnus.

ADDI.

IACOBI MICYL. Additio.

{Rursum Phurnutus tradit Calisto venatricem fuisse, & ab vrsa deuoratam, quam cum comites ipsius ad lustrum vrsæ vidissent posteaq; desiderarent, in vrsam conuersam dixerunt. Sunt autem geminæ vrsæ in cœlo, quarum alteram Nauplius, alterã Thales Milesius inuenisse traditur. Maiorem quæ Calisto fuit, ἑλίκην vocant, secundum quam Græci nauigant. Vnde & Helicopas ab Homero idem dici à quibusdam crediũtur, ὡς τέρποντες εἰς ἑλίκην τὰς ὦπας. Minor autem, in quam Arcas mutatus est, cynosura dicitur, quam Phœnices nauigando obseruant vt idem poeta alibi testatur, inquiens. Magna, minorq; feræ, quarum regis altera Graias, Altera Sidonias vtraq; sicca rates. ἅμαξαν autem siue plaustrum vocant Græci, à figura, posituraq;, quod simile plaustrifidus hoc videtur, vt ait Gellius. Vnde & veteres Latini à bobus iunctis, Septẽtriones appellarũt, qd ẽ septẽ stellis, iis quæ clariores apparent, quasi quidam triones, hoc est, boues figurantur.}

*a.l.tamẽ.

¶NEFASq;) hoc est parricidium, quod Arcas ignarus perpetraturus erat, abstulit. Plerunque autem poetæ duo diuersa vno verbo significant. Nam sustulit significat & in altum tulit, qua in significatione ad ipsos refertur, & abstulit & remouit, quæ significatio nefas respicit. ¶Per inania) per aerem qui inane quoque dicitur, quod vacuus esse videatur. ¶Vicinaq; sydera fecit) maior nanque vrsa & arctophylax vicina sunt, ac propinqua sydera, quæ eadem esse cum plaustro & septentrionibus perhibentur. Nam arctophylax idem est cum Boote, qui & vrsam sequi ac custodire, & plaustrum agere videtur. ¶Intumuit) indignata est. ¶Ad canam Thetym) Thetys Cœli & Vestæ filia fuisse dicitur, vxor Oceani ac Iunonis nutrix, multorum'que Deorum mater. Pro mari autem, quemadmodum & Oceanus accipitur. Tethys vero Tethyos declinari notum est. Cum Thetis pro Achillis matre, aliter & scribatur & declinetur. Nam prima aspiratur, & secunda i, latinum habet, & Thetidis in genitiuo facit. ¶Quorum reuerentia mouit) Oceanus & Tethys magno in honore sunt apud omnes Deos, quia antiquissimi sunt. {Alter Deorum parens, altera mater siue nutrix. Hinc Homerus vocat ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα τηθύν.} ¶Pro me) loco mei. ¶Mentiar) mentiri dicar. ¶Mea vulnera) meos dolores & cruciatus. ¶Illic vbi circulus axem) hoc est ad polum septentrionalem, vbi est vltimus ac breuissimus circulus. Arcticus enim & antarcticus circuli & vltimi sunt, & aliorum breuissimi. ¶Est vero cur quis) Ironia indignationis plena.

Arcas Calistonis fili[us] i Arctophylaca.

*Hic poeta non seruat tpis ordinem, sed fabu. fabulæ cũ gratia, ac arte connectit.

*Vetus codex habet ferè natalibus actis.

RAPH.

*al's, l. Arcuit.

Arctophylax.

Tethys.

ADDI.

Offensamq; tremat, quæ prosum sola nocendo?
O ego quantum egi, quàm uasta potentia nostra est,
Esse hominem uetui, facta est Dea, sic ego pœnas
Sontibus impono, sic est mea magna potestas,
Vindicet antiquam faciem, uultusq; ferinos
Detrahat, argolica quod in ante Phoronide fecit.
Cur non expulsa ducit Iunone, meoq;
Collocat in thalamo, socerumq; Lycaona * summa,
At uos si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cœruleo septem prohibere triones,
Syderaq; in cœlum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex.
Dii maris annuerant. habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus * aera pictis,

ARG. FABVLAE SEQ.

Coruus volucris initio candidis pennis plumatis fuit, sed quia Coronidam Coronei filiam indicauerat Apollini in adulterio morari, illaq; propter acerbissimum, flagrantis Dei sagitti confixa fuit: Ex eo ille niger ex candido factus. Ex Coronide autem & Apolline nascitur Aesculapius, quē pater exciso vtero matris, cum ea rogo esset imposita abstulit. Is ad Chironem centaurum a patre in Pelium delatus est montem, vt ab eo incrementum simulq; scientiam acciperet medendi.

Tam nuper pictis cæso pauonibus Argo,
Quàm tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
Corue loquax subito nigrantes uersus in alas.
Nam fuit hæc quondam niueis argentea pennis
Ales, ut æquaret totas sine labe columbas,
Nec seruaturis uigili Capitolia uoce
Cederet anseribus, nec amanti flumina cygno,
Lingua fuit damno, lingua faciente loquaci,
Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Coronis Coronei filia refert coruo, ne inditium Apollini faceret, cum enim Minerua Erichthonium Vulcani filium, ex eo quod ex complexu ipsius in terram ceciderat natum Vulcani filium sustulisset, & comitibus suis Pandroso, Hersæ, Aglauroq; Cecropis filiabus, cistella inclusum, custodiendum tradisset, monuissetq; nequis omnino quod intus esset inspiceret, Coronis supradicta, nobilissima virginum cum a custodibus cistulam laxatam & inspectam ibi draconem * reperisset, diuulgauit. Quamobrem Dea illam a se alienauit, quæ cum in solitudine in littore oblectaretur. Neptunus procul ea conspecta, Venere eius incaluit, cui cum vim afferret, ab eadem Dea propter virginitatem tenaciter custoditam in auem cornicem conuersa est, ita tamen vt a templo deæ submoueretur.

Pulchrior in tota, quam Larissæa Coronis
Non fuit Aemonia. placuit tibi Delphice certe
Vel dum casta fuit, uel in obseruata, sed ales
Sensit adulterium Phœbeius. utq; latentem
Detegeret culpam non exorabilis index
Ad dominum tendebat * inter, quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur ut omnia cornix,
Auditaq; uiæ causa, non utile carpis
Inquit iter, ne sperne meæ præsagia linguæ.

RAPH. OFFENSAMq; tremat) timeat me læsam. O' ego quantum egi? Ironicos hæc à Iunone dicuntur, ac si diceret parum, ac potius nihil egit. Esse hominem vetui) ostendit Iuno, se nocendo prodesse. Sontibus) nocentibus, pellicibusq; meis. Vindicet antiquam faciem) Iuppiter, quē iuro irata nō nominat, subaudiatur. Optat autem Iuno, vt Callisto in humanam faciem poti⁹ vindicetur, & reuocetur, quā inter sydera constituatur. Vindicare autem asserere est & reuocare. In antiquam vero faciem in soluta diceremus oratione. Quod in antè Phoronide fe.) ordo est. Quod antè in Phoronide) i Io Phoronei nepte, quæ cum in vaccam (vt vidimus) Iunonis metu fuisset conuersa, humanæ formæ tandem à Ioue fuit restituta. Cur non expulsa ducit Iunone) pulchra ironia, qua id concedere videmur, quod maxime nolumus. Sic Dido apud Virgi. lib. quarto. I, sequere Italiam ventis, pete regna per vndas. Duxit) vxor subaudiamus. Tangit) commouet. Alumnæ) nam Iuno à Tethy fuit educata. Gurgite cœruleo) à mari nigro & profundo. Est enim rapinosis & magnæ rei humilis expositio, nam gurgitem qui fluuiorum est, pro Oceano posuit poeta. Prohibete) arcete. Septentriones) maiorem vrsam cum Arctophylace. {Vel potius cum minore, neq; enim Trionum figuram Arctophylax, sed vrsa minor exhibet.} Ne puro tingatur in æquore pellex) ne Calisto pellex & concubina Iouis in purum mare descendens illud inquinet & fœdet. Dii maris annuerant) Oceanus & Tethys nutu promiserant se prohibituros ne septē triones in mare descendant. {Quod eo fingitur à poetis, quod hæ stellæ propter eleuationem poli, supra horizōtem, neq; Græcis, neq; nobis occidere, hoc est, sub horizōtem quem poetę ferè oceano significant, descendere videntur} Ingreditur) intrat. Liquidum aera) tenuem ac purum. Pauonibus pictis) variis coloribus distinctis. Currus autem Iunonis à pauonibus trahi putatur. Tam nuper pictis) hæc ad connexionem mutationis sequentis apte faciendam inferuntur. Cęso Argo) interfecto Argo, cuius oculi caudæ pauonis à Iunone fuerunt appositi vt in primo narrauit poeta. Quā tu nuper eras) Coruus initio quidem fuit candidus, sed cū eius indicio Apollo cognouisset Coronida amicam cum alio quodam iuuene rē habere eamq; sagittis interfecisset, puerumq; Aesculapium exciso vtero ex traxisset, penitentia ductus coruum indicem sibi aliquid præmii sperantem ex albo nigrum effecit. Corue loquax) Apostrophe ad coruum, qua significat poeta illū suæ loquacitatis merito pœnas dedisse. Argentea) alba, vt est argētū. Sine labe) sine macula. Nec seruaturis) alludit ad id quod Liuius in .I. decade narrat. Cum enim Galli Senones olim obsedissent, Capitolium, noctuq; ascendissent, clangore anserū (cum canes minime sentirent) excitati custodes, eos deturbauerunt. Quare & anseres in magno honore habiti, & canes fuere crucifixi. Nunc est cōtrarius albo) niger, qui color albo ē opposit⁹. Quā larissæa Coronis) duę fuerūt Coronides, quarū altera ab Apolline, altera à Neptuno fuit adamata. Larissea) ex Larissa Thessaliæ vrbe. {Leucippi filia, alio nomine Arsinoe. Quāquam Hesiodus, vt quidem in commen. Græcorum citatur, non Leucippi, sed Phlegræ filiam facit. Versus eius sunt.

Τῷ μὲν ἄρ᾽ ἄγγελος ἦλθε κόραξ ἱερῆς ἀπὸ δαιτὸς
Πυθὼ ἐς ἠγαθέην, καὶ ῥ᾽ ἔφρασεν ἔργ᾽ ἀΐδηλα
Φοίβῳ ἀκερσεκόμῃ, ὅτι Ἴσχυς γῆμε κορωνὶν
Εἰλατίδης φλεγύαο διογνήτοιο θύγατρα.}

In nō tota Aemonia) Thessalia. Inobseruata) incustodita. Ales Phœbeius) coruus ab Apolline Coronidi custos adhibitus. Non exorabilis index) qui nullis precibus potuit flecti, ne id quod viderat indicaret. Tendebat iter) ibat. Garrula cornix) Narraturus Poeta quemadmodū Coronis Phocaica in cornicem fuit mutata, eleganter (vt solet) fabulam fabulæ connectit. Cornicem autem ipsam inducit coruum admonentem, vt taceat, ac quid sibi euenerit, quia linguam cohiberet nesciuit, narrantem. Coronis enim filia fuit Coronei Phocidos regis, quæ à Neptuno adamata, ne violaretur ope Palladis in cornicem fuit conuersa, ac Palladis ipsius comes effecta. Cæterum cum Palladi nunciasset, Cecropis filias cistam, in qua Erichthōium ex semine Vulcani natum ipsa Pallas clauserat, contra deæ mandatum aperuisse, à comitatu Mineruæ fuit repulsa. Scitetur) roget) vt sciat. Præsagia) prædictiones.

Marginalia:
*a.l. sumit
*a.l. æthera.
ADDI.
ADDI.
Deprchendisse.
*codex e/mē. habet iter.
Coruus ex albo niger
Coronides.
ADDI.

QVID

Quid fuerim, quid simq;, uide, meritumq; require,
Inuenies nocuisse fidem. nam tempore quodam
Pallas Erichthonium prolem sine matre creatam
Clauserat Actæo texta de uimine cista.
Virginibusq; tribus gemino de Cecrope natis
Seruandam dederat, sed enim inconfessa quid esset,
Et legem dederat, sua ne secreta uiderent.
Abdita fronde leui densa speculabar ab ulmo
Quid facerent. commissa duæ sine fraude tuentur
Pandrosos, atq; Herse. timidas uocat una sorores
* Aglauros, nodosq; manu diducit, & intus
Infantemq; uident, apporrectumq; draconem.
Acta Deæ refero, pro quo mihi gratia talis
Redditur, ut dicar tutela pulsa Mineruæ.
Et ponar post noctis auem. mea pœna uolucres
Admonuisse potest, ne uoce pericula quærant.
At puto non ultro, nec quicquam tale rogantem
Me petiit, licet hoc ex ipsa Pallade quæras,
Quamuis irata est, non hoc irata negabit.
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fueramq; ego regia uirgo,
Diuitibusq; procis (ne me contemne) petebar.
Forma mihi nocuit. nam cum per littora lentis
Passibus, ut soleo, summa spatiarer arena,
Vidit, & incaluit pelagi Deus, utq; precando
Tempora cum blandis absumpsit inania uerbis,
Vim parat, & sequitur, fugio, densumq; relinquo
Littus, & in molli nequicquam lassor arena.
Inde Deos, hominesq; uoco, nec contigit ullum
Vox mea mortalem. mota est pro uirgine uirgo,
Auxiliumq; tulit. tendebam brachia cœlo,
Brachia cœperunt leuibus nigrescere pennis.
Reiicere ex humeris uestem molibar, at illa
Pluma erat, inq; cutem radices fixerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis,
Sed neq; iam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam, nec, ut ante pedes retinebat arena,

RAPH. ¶ QVID fuerim) comes nãq; fui Mineruę. ¶ Quid sim) nunc à comitatu Mineruæ repulsa contemnor. Nam tempore quodam Vulcanus (vt narrat Lactantius) cum Diis arma fecisset, eiq; Iuppiter optionem dedisset præmii, quod vellet postulandi iurasserq; per stygem paludem se nihil negaturũ, Mineruæ nuptias postulauit. Quod quidam Iuppiter adstrictus relig one cũ negare non posset, Palladem admonuit, vt claudo fabro repugnaret, ac pudicitiã defenderet. Vulcanus igitur cum Palladi tanquam vxori sibi à Ioue traditæ, quia blanditiis potiri non poterat, vim inferret, eaq; reluctaretur, forte semen ipsius in terram cecidit, ex quo quidem è terra natus est Erichthonius Vulcani sine matre filius, pedes habens anguinos, quos vt tegeret primus currũ excogitasse dicitur. Erichthonius autem lis terræ interpretatur, ἔρις nanq; lis siue contẽtio, χθὼν terra appellatur. ¶ Sine matre) nam ex solo Vulcani semine, quod in terram cecidit natus est. ¶ Actæo) Attico. Nam Attica (vt scribit Pausanias) prius Actæa ab Actæo qui primus Athenis regnasse fertur: Deinde Attica ab Attide Cranai regis filia fuit cognominata. ¶ Gemino de Cecrope) Cecrops idcirco geminus ac biformis dicitur, quod ex parte homo, ex parte serpens fuisse vulgatus est.
ADDI. {Alii biformem à Græcis fictum fuisse, perinde vt à latinis Ianum malunt.} Quod quidem idcirco fuisse Demosthenes ait, quod & prudentia in consiliis summa esset, & in rebus agendis viribus & audacia vteretur. Vt autem refert Iustinus, matrimonium ac nuptias (hoc est maris & fœminæ coniunctionem) primus instituit. Is autem ex Sai vrbe Aegypti Athenas profectus,
*a.l. actei. *Actæonis qui prim⁹ in Attica regnauit filiam duxit vxorem, eiq; in regno succesit. Vnde Athenienses Cecropidæ vocantur. Ei tres filiæ fuerunt, Pandrosos, Herse, Aglauros, quibus nomina indidit ab iis, quibus fruges maximæ aluntur.
Pãdrosos. Herse. Aglauros. Pandrosos enim & Herse à rore. Agraulos vero ἀπὸ τοῦ αὐλίζειν ἐν ἀγροῖς, hoc est, à abulando in agris videtur appellata. Nec ignoro me, vt est in exemplaribus deprauatum, Aglauron legisse & exposuisse. Nuper vero animaduerti Aglauron ea de causa quam scripsi, fuisse nominatam. Quare Agraulos vbicunq; Aglauros hactenus lectum est, mihi videtur esse reponendum, ne à Græcis scriptoribus, vnde sum admonitus dissentire coarguamur, tametsi Pausanias in Atticæ descriptione illam Aglauron mendose (vt puto) vocat.
)DI. {Immo & Suidas & Pausanias Ἄγλαυρον vocãt. Significat autem ἄγλαυρον, splẽdidum ac pulchrum, quasi αὔρας ἀγλαὰς ἔχον quemadmodum & Nicãdri interpres ait. Proinde puto Aglauron hanc vel à forma appellatam, vel à contrario, quasi quæ tristis & inuidiosa fuerit, id quod ad sequentem fabulam maxime quadrat. Aut etiam ab a priuandi particula, & γλαῦρος, quod græcis idem quod σεμνὸς significat, quasi, quæ parum σεμνή, hoc est venerans & religiosa erga Palladẽ hic, & mox erga Mercurium fuerit. Nam in agris stabulatam esse, filiam regis, consentaneum non est. pręsertim quando infra etiam à Mercurio in arce deprehensam & compellatam poeta dicit.} ¶ Sed inconfessa quid esset) sic quidẽ in impressis legitur exemplaribus, sed corrupte, cum vna carmini syllaba desit. Quare hæc particula enim est adscribenda, vt legatur, Sed enim inconfessa, vt est in libris antiquis scriptum. ¶ Inconfessa) non confessa, non elocuta. ¶ Et legem dederat) mandauerat. ¶ Abdita) abscondita. ¶ Speculabar) obseruabam. Proprie autem dixit, nam speculari est ex edito & alto loco obseruare. ¶ Tuentur) defendunt, custodiunt, ac seruant. ¶ Pandrosos atq; Herse) à rore hæc nomina sumpta fuisse videntur. Nam Pandrosos à πᾶν, quod totum significat, & δρόσος qui est ros, componi videtur. Herse autem ros interpretatur. Cecropis autem filiæ fuerunt, vt Pausanias quoq; narrat nõ solum Ouid. quarum fratrem fuisse Erichthonium ait, qui viuo adhuc patre vita excessit. Tametsi ipsum ex mortali genitum negant, cui Vulcanum terramq; parentes assignant. Ab Ouidio autem nõ nihil dissentit Pausanias. Narrat enim Aglauri lucum esse Athenis, cui quidem & Herse & Pandroso sororibus Mineruam Erichthonium in cista depositum dedisse, vetuisseq; ne depositum viderent, Pandrosonq; in officio fuisse idcircoq; ei contiguam templo Mineruæ ædem fuisse. Reliquas vero duas (quoniam cistam resignassent) viso Erichthonio furere cœpisse, & ex arce qua maxime pręceps locus erat se deiecisse. ¶ Vna Aglauros, sola Aglauros. ¶ Diducit) dissoluit ac separat. *agraulos opt. lectio ¶ Apporrectumq; draconem: appositum draconem sibi videre visæ sunt, quia Erichthonius serpentinos habeat pedes. ¶ Acta Deæ refero) gesta à Cecropris filiabus Mineruæ nuncio. ¶ Et ponar post noctis auem) noctuam quæ solum noctu volat. ¶ Voce) lingua, loquacitate. ¶ At puto non vltro) occurrit tacitæ obiectioni cornix. Posset enim quis dicere idcirco fuisti repulsa, quia Mineruæ nunquam fuisti grata. Se igitur ita Mineruæ placuisse ait, vt sponte fuerit ab ipsa comes petita. ¶ At puto non vltro) interrogatiue cum quadam obiectione legatur, quam ita soluit, vt dicat id ex ipsa Minerua quæri posse. ¶ Nam me phocaica) Phocis regio est Græciæ finitima Atticæ, vnde Phocaicus declinatur. Phocis. ¶ Vt soleo) nunc Cornix facta, nam cornices lentis passibus gradiuntur. ¶ Spatiarer) ambularem. Nam spatiari est voluptatis causa ambulare. ¶ Densum littus) durum & solidum. ¶ Nequicquam lassor) frustra defatigator, neque enim effugere poteram. ¶ Nec contigit vllum) tetigit, commouit. ¶ Mota est pro virgine virgo) Pallas perpetua gaudens virginitate.

Sed summa tollebar homo, mox acta per auras
Euehor, & data sum comes inculpatæ Mineruæ.
Quid tamen hoc prodest, si diro facta uolucris
Crimine Nyctimene nostro successit honori?

ARG. FABVLAE SEQ.

Nyctimene Nyctei filia virgo Lesbia, nimia libidine effrænata in patris cubile se implicuit. Ideoq; aduersantibus diis ob admissum cessit in noctuã. Quod scelus ipsa nocturno tempore occultat, & in luce visa ab omnibus volucribus petitur vt noxia.

An, quæ per totam res est notissima Lesbon,
Non audita tibi est, patrium temerasse cubile
Nyctimenen? auis illa quidem, sed conscia culpæ
Conspectum, lucem'q; fugit, tenebris'q; pudorem
Celat, & à cunctis expellitur æthere toto.
Talia dicenti tibi, ait, reuocamina coruus
Sint precor ista malo nos uanum spernimus omen.
Nec cœptum dimittit iter, domino'q; iacentem
Cum iuuene Aemonio uidisse Coronida narrat.
Laurea delapsa est audito crimine amantis,
Et pariter, uultus'q; Deo, plectrum'q;, color'q;
Excidit. ut'q; animus tumida feruebat ab ira
Arma assueta capit, flexum'q; à cornibus arcum
Tendit, & illa suo toties cum pectore iuncta
Indeuitato traiecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tracto'q; à uulnere ferro
Candida puniceo perfudit membra cruore,
Et dixit, potui pœnas tibi Phœbe dedisse,
Sed peperisse prius. duo nunc moriemur in una.
Hactenus, & pariter uitam cum sanguine fudit,
Corpus inane animæ frigus letale secutum est.
Pœnitet heu serò pœnæ crudelis amantem
Se'q; quod audierit, quod sic exarserit, odit.
Odit auem, per quam crimen, causam'q; dolendi
Scire coactus erat, necnon arcum'q;, manum'q;
Odit, cum'q; manu temeraria tela, sagittas.
Collapsam'q; fouet, SERAQVE ope uincere fata
Nititur, & medicas exercet inaniter artes.
Quæ postquam frustra tentata, rogum'q; parari
Vidit, & arsuros supremis ignibus artus.
Tum uero gemitus (neq; enim cœlestia tingi
Ora licet lachrymis) alto de corde petitos
Edidit, haud aliter, quàm cum spectante iuuenca
Lactentis uituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro caua malleus ictu.
Vt tamen ingratos in pectora fudit odores,
Et dedit amplexus, * iniusta'q; busta peregit,
Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina, sed natum flammis, utero'q; parentis
Eripuit, gemini'q; tulit Chironis in antrum,
Sperantem'q; sibi non falsæ præmia linguæ,
Inter aues albas uetuit consistere coruum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ocyroe Chironis & * Charicles filia, contemptis patris artibus vesania futura præcinuit, Infantiq; Aesculapio prædixit, quod medicina mortuos ad superos educturus esset, & ab auo fulminis ictum experturus, patrẽ quoque Chirona sagittis cruciandum, cupidumq; mortis, ex Deo in mortalium numerum venturum. Quæ cum esset elocuta in equæ cessit figuram, ne aduersantibus fatis plura ederet, quam prædicta Apollinis sinerent.

Semifer interea diuinæ stirpis alumno
Lætus erat, mixto'q; oneri gaudebat honore.

RAPH. ¶TOLLEbar) extollebar leuabar. ¶Comes inculpata) omni culpa & crimine vacãs. ¶Quid tamen hoc prodest) hæc ad commodam sequentis fabulæ connexionem referuntur. Quid inquit prodest inculpatam ac sine vllo crimine Mineruæ comitem fuisse, cũ Nyctimene ob incestum cũ patre admissum in auem noctuam conuersa mihi præferatur. Nyctimene enim Nyctei regis Lesbi filia patris amore capta, clam se ei p vxore subiecit, propter quod in noctuã conuersa, sibi nefandi sacrilegii conscia reliquarum auium cõspectum fugit. (Fabulæ meminit & Higynus, capite, De iis qui contra fas concubuerũt. Sed hic patrem Nyctimenes Epopeum vocat, regem Lesbiorum.) ¶Per totã Lesbon) Lesbos insula est Aegei à conditore denominata, vnde Lesbius Lesbousq; declinantur. ¶Temerasse) violasse. ¶Patriũ cubile) patris lectũ. ¶A' cunctis) auibus subaudiatur. Omnes nãq; aues noctuã persequuntur. ¶Reuocamina) reuocatiões. ¶Spernim⁹) contemnimus, non accipim⁹. ¶Vanum) nihil nociturum. ¶Domino) Apollini. ¶Cum iuuene Aemonio) Thessalio. {Ischye videlicet.} Aemonia nanque Thessalia dicta est ab Aemone Chlori filio, Thessali autem patre, à quo Thessalia fuit appellata Aemonia quoq; vrbs est Arcadiæ ab Aemonæ Lycaonis filio denominata, vt Pausanias scribit. ¶Vidisse narrat) se vt subintelligam⁹ sensus exposcit. ¶Laurea corona) ex lauro confecta. ¶Audito crimine amantis) amicæ à qua se amari putabat. ¶Vultusq;) hilaritas ac lętitia vultus. Nam vult⁹ pro animi affectu mutatur, vt modo lętitiam, modo mœstitiam prę se ferat. ¶Plectrumq;) plectrum instrumentum est quo cithara percutit ἀπὸ τοῦ πλήττειν, hoc est à percutiẽdo declinatum. ¶Colorq;) nam ex rubicũdo pallidus est effectus, id quod indignantibus euenire solet. ¶Tumida ab ira) ab effectu quod hominẽ tumescere cogat. ¶Arma assueta) arcum & sagittas. ¶Tendit) intendit. ¶Indeuitato) quod nullo pacto potest euitari. ¶Icta dedit gemitum) percussa Coronis ingemuit. ¶Puniceo cruore) rubro sanguine. ¶Potui pœnas tibi Phœbe dedisse) hoc est potui abs te puniri. ¶Duo nunc moriemur & ego & infans in vtero conceptus. ¶Hactenus) locuta est Coronis suppleatur. ¶Corpus inane animæ) vacuũ anima & mortuum, Sero) posteaquam nullum remedium poterat adhiberi ¶Exarserit) ira excãduerit. ¶Odit auem coruum. ¶Crimen) Coronidis concubitum cũ Aemonio iuuene. ¶Inaniter) vane, frustra. ¶Neque enim cœlestia tingi Ora licet lachrymis) Parenthesis qua significatur, cur lachrymas quoq; Apollo non emiserit. Neq; enim inquit Dii possunt flere. ¶Haud aliter) similitudine ostendit q̃ hoc grauiter gemuerit Apollo Libratus ab aure, percutientes. Gestum enim exprimit lanii vitulum interficientis. Malleum enim auriculæ dextræ admouentes, ictum vitulo infligunt. ¶Ingratos) puellæ mortuæ nihil placentes. ¶Iniustaq; busta peregit) iniquas perfecit exequias. Nam iniuste illũ peremisse sibi Apollo videbatur. {Alii iniusta pro paruis accipiunt, quasi quæ non satis iusta siue magna fuerint.} Bustum autem proprie dicitur locus in quo cadauer est & combustum, & sepultum, quasi bene vstum, Busta quoque pro sepulchris ponuntur. A' busto bustuarii gladiatores dicuntur, qui in honorem defuncti ante bustum & sepulchrum decertant. ¶Non tulit) non est passus. ¶Sed natum) Aesculapium. ¶Gemini Chironis filius fuit Saturni ex Philyra Oceani filia, cum qua in equum conuersus concubuit. Chironemq; centaurum sustulit, propter quod geminus dicitur. Nam ex parte anteriori homo, ex posteriori equus videbatur. Quanquam Suidas in Thessalicis narrat Chironem, vt alios Centauros, Ixionis filium fuisse. Iustissimus autem Centaurorum fuit, {vt Homerus Iliad. x i i i. ὃν χείρων ἐδίδαξε δικαιότατος κενταύρων.} Vxorem'que habuit nomine Chariclo. ¶Non falsæ linguæ) veri indicii. ¶Inter aues albas vetuit) hoc est coruum, ex albo nigrum effecit. ¶Semifer interea) Chiron semiferus. ¶Diuinæ stirpis alumno) Aesculapio Apollinis filio.

Nyctimene in noctuam.

ADDI. Coronis i cornicem.

ADDI. Aemonia

* a.l. iniuq;.i. odio habitas, & igratas exequias

Aesculapii origo

ADDI.

Chiron Coronis trãsfixa telo ab Apolline

ADDI.

* Charicl⁰

¶ECCE

Ecce uenit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri, quam quondam nympha Caici
Fluminis in rapidi ripis enixa uocauit
Ocyroen. non hæc artes contenta paternas
Edidicisse fuit, fatorum arcana canebat.
Ergo ubi uaticinos concepit mente furores,
Incaluitq; Deo, quem clausum pectore habebat,
Aspicit infantem, totiq; salutifer orbi
Cresce puer dixit. tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt, animas tibi reddere ademptas
Fas erit, idq; se nel Dis indignantibus ausus
Posse dare hoc iterum flamma * prohiberis auita.
Eq; Deo corpus fies exangue, Deusq;,
Qui modo corpus eras, & bis tua fata nouabis.
Tu quoq; chare pater, non iam mortalis, & æuis
Omnibus ut maneas nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere diræ
Sanguine serpentis per saucia membra recepto
Teq; ex æterno patientem numina mortis
Efficient, triplicesq; Deæ tua fila resoluent.
Restabat fatis aliquid, suspirat ab imis
Pectoribus, lachrymæq; genis labuntur obortæ
Atq; ita, PRAEVERTVNT me, iqr, me fata, uetorq;
Plura loqui, uocisq; meæ præcluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi, mallem nescisse futura.
Iam mihi subduci facies humana uidetur,
Iam cibus herba placet, iam latis currere campis
Impetus est. in equam, cognataq; pectora uertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.
Talia dicenti pars est extrema querelæ
Intellecta parum, confusaq; uerba fuerunt,
Mox nec uerba quidé, nec equæ sonus ille uidetur,
Sed simulantis equam, paruoq; in tempore certos
Edidit hinnitus, & brachia mouit in herbas.
Tum digiti coeunt, & quinos alligat ungues
Perpetuo cornu leuis ungula, crescit & oris,
Et colli spatium, longe pars maxima pallæ
Cauda fit, ut'q; uagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas, pariter'q; nouata est
Et uox, & facies. nomen quoq; monstra dederunt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Apollo Iouis & Latonæ filius, cum pecus Admeti Pheretis filii pasceret, fistulæ cantu solitudinem * protegens, boues eius in agros Pyliæ regionis progressæ sunt, quos Mercurius auertit, & in sylua occuluit. Quod cũ Battus Nelei filius equas pascens vidisset, Mercurius ne indicium promeret, ex armentis formosissimam vaccam ei concessit. At ille discedenti affirmauit, lapidem proximum quem vidisset celerius quam se quicquam indicaturum. Deus vero vt mortalis fidem experiretur, paulopost mutata figura ad eundem reuersus est, simulauitq; se amissas boues quærere, & præmiũ promisit, si demonstrasset bouem cum vacca, at ille, cum sub quo monte pascerentur ostendisset, Mercurius perfidia eius offensus in lapidem eum mutauit, qui ab euentu index circa Pylium vocatur.

Flebat, opem'q; tuam frustra * Philyreius heros
Delphice poscebat. nam nec rescindere magni
Iussa Iouis poteras, nec, si rescindere posses,

RAPH. Ocyroe. ADDI. ¶ ECCE venit rutilis) Ocyroe Chironis ex nympha quadam Caici fluuii filia. {Chariclo. s. vt supra Lactantius, & cõment Apollinii.} cum fatorum arcana reseraret, Iouis ira in equam fuit conuersa. ¶ Humeros ptecta) humeros habens ptectos & coopertos, est eni poetica synecdoche. ¶ Caici) Caicus fluuius est Mysiæ Caicus per Phrygiam labens. ¶ Ocyroem) velox fluxus Ocyroe dicitur, ὠκὺς nanq; velox, ῥόη fluxus. Sic autem fuit appellata, quod in ripis Caici fluminis rapacissimi fuit nata. Fuit etiã Ocyroe nympha Oceani & Tethyos filia, vt scribit Hesiod⁹ in Theogonia. ¶ Canebat) prædicebat. ¶ Vaticinos furores) vaticinãdi ac futura prædicendi impetus. ¶ Incaluitq; Deo) spiritu diuino. Ocyroe vates Aesculapi⁹ ¶ Totiq; salutifero orbi) Aesculapius nanq; adeo præstãs medicina fuit, vt etiam Hippolytum ab inferis reuocarit, propter quod ab Ioue fulmine fuit extinctus, ac postea Deus effectus. ¶ Flamma auita) fulmine aui Iouis. ¶ Corpus exã.) sine sanguine, mortuum. ¶ Et bis tua fa. noua.) ADDI. tuam vitam bis. {semel videlicet, natus ex Apolline & Coronide, & iterum, à morte, & cõflagratione fulminis in cœlum sublatus, & deus factus.} ¶ Tu quoq; chare pater) patri Ocyroe in equam quoq; Chironi Ocyroe exitũ prædicit. Nam Chiron qui non modo centauros, sed cæteros quoq; homines iustitia dicitur superasse, cum Herculem hospitio suscepisset, sagittasq; hydræ sanguine tinctas manibus tractaret, vna earum è manibus lapsa, pedem ipsi⁹ percussit ipsumq; tantis doloribus affecit, vt nona die miseratione Deorum in astra fuerit sublatus, vt Ouid. in Fastis refert.

Nona dies aderat cum tu iustissime Chiron,
Bis septem stellis corpore cinctus eras.

¶ Diræ serpẽtis) hydræ, quæ cum centum capita haberet, ab Hercule fuit interfecta, eius sanguine Herculis sagittæ tinctæ insanabilia vulnera inferebant. ¶ Teq; ex æterno) ex immortali te mortalem Dii efficient. ¶ Triplices deæ) Parcæ Parcę quæ tres dicũtur esse, Clotho, Lachesis. & Atropos. in quarum filis vniuscuius'q; vita esse dicitur donec fila frangantur. ADDI. {Dicitur autem Clotho à κλώθειν, quòd ea quasi præstituat & destinet, q̃ cui'q; patienda aut obeunda. Lachesis, à λαχεῖν, quod sortiatur exitus & euẽtus, Atropus ἀπὸ τοῦ μὴ τρέπεσθαι, quod fata inuitabilia sint.} ¶ Restabat fa. ali.) hoc est de fatorum arcanis, quæ referre instituerat Ocyroe, aliquid restabat dicendum. ¶ Præuertunt me) occupãt & impediũt. Nã in fatis erat vt verteretur in equam. ¶ Nõ fuerant. tam. artes) inquit vaticinandi & futura prędicendi mihi tanti faciẽdæ non fuerunt, vt ira Deorum humanam amitterem figurã. ¶ Subduci) auferri ¶ Impetus est currere) cupiditas mihi est currendi Est enim figura loquendi græca. ¶ Latis campis) per spaciosos cãpos. ¶ Cognata pe.) propter patrẽ qui centaurus erat. ¶ Tota tamẽ quare?) miratur Ocyroe se totam in equam conuerti, *al. prohibebere cum pater Chiron vtranque gerat formam, & hominis & equi. ¶ Et bra. mo. in) innuit brachia in pedes anteriores fuisse commutata. ¶ Coeunt) coniunguntur. Perpetuo) continuo. ¶ Nomen quoque monstra dederunt) nã ἵππος, hoc est equa fuit appellata. ¶ Flebat: opem'que tuam) mutationem Batti in lapidem indicem superiori fabulæ poeta annectit. Nam Apollo cum ob pulsatos, interfectos'que Cyclopas diuinitate priuatus, Admeti regis Thessaliæ armenta in pastorali habitu pasceret, Mercu. boues quæ longius forte processerant, furto abactas in sylua occultauit, Batto'que cuidam equarum custodi, à quo vno visus fuerat, mandauit, ne cui quam illud furtũ indicaret. Quod quidem vt libentius faceret, vaccam ei pulcherrimam dono dedit. Battus vero ei pollicitus est, se nunquam alicui vaccas illas indicaturum. Mercu. vt hominis ex Mercurius in hominẽ periretur fidem, suscepta alia figura ad eum paulopost rediit, rogans an vaccas quasdam illac transeuntes vidisset pollicens'que si indicaret se vaccam cum tauro daturum. Quod cum accepisset Battus, sub quo monte boues pascerentur, * releuans indicauit, quam ob perfidiam eum Mercu. in lapidem qui index dicitur, commutauit. ¶ Philyreius heros) Chiron Saturni & Philyræ nymphæ filius, à qua Philyres, vt Stepha. ait. ¶ Rescindere) mutare rumpere. Rescindi vero proprie testamenta dicũtur cum rumpuntur, atque irrita fiunt. *a.l. phillyrius. ¶ Iussa Iouis) qui Ocyroem in equam conuertit.

RAPH. Elis.

¶ELIM) vrbs est Peloponnesi Elis, ab Eleo Tantali filio appellata, vt quidam volunt, vt alii ab Eleo Neptuni filio. Sunt etiam qui ἀπὸ τοῦ ἡλίου dictam Elim volunt. Nam sub tutela Solis fuit. Vnde & Augeas ipsius filius illic regnauit. Altera est Arcadiæ. Tertia Hispaniæ. Ab Elide vero Eleus possessiuum deriuatur. Virgi. III. Georgi. Hic vel ad Elei metas & maxima campi Sudabit spatia.

Tunc aderas, Elim, Messenia'que arua colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit, onus'que fuit baculus syluestris oliuæ
Alterius, dispar septenis fistula cannis.
Dum'que amor est curæ, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditæ Pylios memorantur in agros
Processisse boues, uidet has Atlantide Maia
Natus, & arte sua syluis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
Rure senex, Battum uicinia tota uocabat.
Diuitis hic saltus, herbosa'que pascua Nelei,
Nobilium'que greges custos seruabat equarum.
Hunc timuit, blanda'que manu seduxit, & illi
Quisquis es hospes, ait, si forte armenta requiret
Hæc aliquis, uidisse nega. neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape præmia uaccam.
Et dedit, accepta, uoces has reddidit hospes,
Tutus eas, lapis iste prius tua furta loquetur,
Et lapidem ostendit. simulat Ioue natus abire.
Mox redit, & uersa pariter cum uoce figura,
Rustice uidisti siquas hoc limite, dixit,
Ire boues, fer opem, furto'que silentia deme.
Iuncta suo pariter dabitur tibi fœmina tauro.
At senior postquam est merces geminata, sub illis
Montibus inquit, erant, & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis,
Me mihi prodis, ait? periura'que pectora uertit
In durum silicem, qui nunc quoque dicitur index,
In'que nihil merito uetus est infamia saxo.

Messena ¶Messaniaq; arua) Messena & regio & vrbs fuit Peloponesi Pilo propinqua, iuxta quam Amphrysus labitur. Est etiam Messene vrbs Siciliæ. Vnde Messenius deriuatur.

Apollo in pastorem. ADDI. ¶Illud erat temp⁹) Apollinis Metamorphosin in pastorem in transcursu poeta describit. {Nam Apollo cum Cyclopes, siue illorum filios vt quidam volunt, interfecisset eo qd Ioui fulmen contra Aesculapium suppeditassent à Ioue damnatur, & in terrã relegatus fuit. Vbi per annũ Admeti regis Thessalie armenta pauit. Cuius rei & Callimachus meminit hic versibus.

Φοῖβον καὶ νόμιον κικλήσκομεν, ἐξ ἔτι κείνου
Ἐξ ὅτ' ἐπ' Ἀμφρυσσῷ ζευγίτιδας ἔτρεφεν ἵππους
Ἠιθέου ὑπ' ἔρωτι κεκαυμένος Ἀδμήτοιο.

De qua re plura in Commenta. Euripidis in Alcestim.} ¶Quod te pastoria pellis Texit) quo veste pastorali ex pellibus confecta indutus fuisti. ¶Dispar fistula) inæqualis, tibi ex septem cannis inæquali bus confecta. ¶Alterius) sinistræ. Nam dextræ onus erat baculus. ¶Mulcet) solatur.

Pylos delectat. ¶Pylios in agros) Pylos vrbs est Messeniæ, quæ & Coryphasion fuit appellata. Vnde Pylius, Pylęus, & Pylion deriuantur. ¶Atlantide Maia natus) Mercurius Maiæ filius. ¶Abactas) abductas. Proprie autem abigi dicuntur armenta. Vnde & abigei dicuntur pecorum fures. ¶Nelei) Pater Nestoris fuit. Neleus rex Pyli. Est autem Synæresis duarum vocalium in vnam. Sic Virg. Et furias Aiacis Oilei. ¶Seduxit) seorsum duxit. Interdum significat decepit. ¶Neu nulla gratia) & aliqua gratia facto tuo referatur. ¶Rependatur) referatur. ¶Ioue natus) Mercurius Iouis, & Maiæ filius. ¶Et versa pariter cum voce figura) hoc est vnà cum voce mutata figura nec agnosceretur. ¶Furtoq; silentia deme) hoc est furtum indica. ¶Atlantiades) Mercurius nepos Atlantis ex Maia. ¶Me mihi) repetitio eiusdem dicti irato conueniens. ¶Nihil merito) lapis enim nihil mali commisit.

ADDI. {Imo eam quam battologiam vocant, exprimere voluit, qua eadẽ subinde iterantur inani loquacitate. Vnde & verbum βαττολογεῖν. cuius & Eras. mem. in prouerb.

COEL. RHO. ¶AT senior, postquàm merces geminata, sub illis.
Montibus (inquit) erant, & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis,
Me mihi prodis, ait? Quod tamen verum haudaquaquam est. Nam ἐκ τῆς ἀναδιπλώσεως quæsita orationi gratia est. quod ex libro Phalerei Demetrii περὶ ἑρμηνείας licet agnoscas, cum ait χάριτας aut in rebus: in verbis quidẽ, ex breuitate, ordine, figura, ex schemate, vt in Sapphus versiculis,
Παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῦσα οἴχῃ.
Cui ex figura eadem illa respon. ait,
Οὐκ ἔτι ἥξω πρὸς σέ, οὐκ ἔτι ἥξω,

Maior, inquit, orationi comparata est gratia, quàm si semel forent pronuntiata, καὶ ἄνευ τοῦ σχήματος, etiam si πρὸς δεινότητας, excogitata magis videri anadiplosis potest, seu pallilogia. Obseruauerat hic Merula quoq; parte quadam, ex thesauris iis ab eodem pronuntiatum Ouid. prodens.
Si, nisi quæ facie poterit te digna videri.
Nulla futura tua est, nulla futura tua est.
Sic & apud Homerum,
τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι.
Καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν.
Et quoniam de Ouidio agimus, aduertendum item in quo ab eo taxetur Seneca in Naturalium quęstionũ libris, vbi diluuii excutitur ratio. Illud inquit, poetarum ingenio sissimus egregie pro magnitudine rei dixit:
Omnia Pontus erat, deerant quoque littora Ponto.
Nisi tantum impetum ingenii vis materię ad pueriles ineptias reduxisset:
Nat lupus inter oues, fuluos vehit vnda leones.
Non est res satis sobria, lasciuire, deuorato orbe terrarũ. Et ne quis parũ aptè agglutinata hęc à nobis putet: ad ea Quintilianũ respexisse côtẽderim, dũ libro decio, lasciuire i Heroicis suis Ouidiũ scribit, & esse nimiũ ingenii sui amatorẽ. Simulq; frigida est & puerilis in scholis affectatio, vt ipse trãsitus efficiat aliquã vtiq; sententiã, & huius velut prestigię plausum petat, àquo nô abstinet poeta hic, quẽ tamẽ necessitas fortè excusarit, res diuersissimas i speciẽ vni⁹ corporis colligẽtẽ. Illud obiter adnotarim: in Cæcilii Minutiani Apuleii fragmentis obseruatũ, annis septẽ in exilio consumptis, functũ esse fato Ouidiũ calendis Ian. qua die Titus quoq; Liuius decesserit. Structũ itẽ illi à Barbaris per multas lachrymas tymbon ante ianuã. Author idẽ Minutianus est, Coruinũ ab Ouidio appellatum fuisse ibin ex auis fœditate, cui vẽtrẽ rostro purgare, insitũ sit, & hoc ex Callimachi imitatione, pulsum quoq; in exiliũ, quod Augusti incestũ vidisset: Sed vt à diuerticulo redeamus ad fabulã, Chęrephôtẽ lego Socratis perfamiliarẽ fuisse ἰσχνόφωνον, & quia simul nigricãtis erat coloris, interfuso pallore, nycterida cognominatũ, quæ vox nobis vespertilionẽ indicat, atq; itẽ pyxinon, idest buxeũ. Hic vero est Chærephontis, cui respondisse Pythiam ferunt, σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος. i. sapiẽs quidem Sophocles, sapientior vero Euripides, at omnium sapientissimus Socrates. Eretriẽses porrò incessuntur apud eruditos, quòd literã ρ crebrius asperius'q; inculcarent, sicuti in Alcibiade lambdacismum adnotatũ scim⁹. Hic est de quo iactatum legitur, Alcibiades duos non tulerunt Athenæ, neq; itẽ Lysandros duos Sparta. Arrius Apud Catullum, mirifico velut pruritu, flatilem tum vocalibus, tum consonantibus inserebat, quod Poetæ testatur epigramma nobile. Postremo fringultire, ex Apuleii doctrina præpedite est, ac obscurius verba enuntiare. Nã in Magia sic adnotauimus scriptũ, qui eloquentiæ patrocinium vulgo profitetur, etiam honesta dictu sordide blaterat, sæpe in rebus nequaquã difficilibus fringultit, vel omnino obmutescit. Et iterum: Audisti priuignum meum vix singulas syllabas fringultientem. A' fringilla verbum deflecti, putat Festus.

Eius

Eius vero auis querula esse videtur vox. Nā & Martialis ait,
Nunc sturnos inopes, fringillarum'q; querelas Audit.
Friare autem aliud omnino est, vnde suffriare paululum conterere est. In Q. Catulo oratore, quod memorabile est summe laudatur leuis, suauisq; literarum appellatio. In Cotta literarum damnatur dilatatio, & Catulo contraria, subagrestis quædam, & planè subrustica pronuntiatio.

¶ INdex, lapis quo vtimur ad aurū argentumq; probandum. { Hunc Græci βάσανον vocant, Plinius coticulam. Alii etiam Lydium lapidem, & Heracleum, à loco vbi plurimus reperitur. Vt & Erasmus docet in prouerbiis qui ipse quoq; eandem cum Regio sententiam tenet, videlicet vt Battum pastorem, in hunc lapidem transformatū dicit. Sed tamen Lactantius in Argumento fabulæ, videtur de alio, quàm de Lydio aut Heracleo intelligere. Et ipse Ouidius, saxum immeritum vocat, quod haud puto facturus erat, si de coticula intelligi voluisset. Nam quomodo immerita dici debet, quæ suo indicio etiam hodie pdit auri discrimina? Sed hoc viderint alii. }

ARG. FABVLAE SEQ.

Athenis virgines per solenne sacrificium in canistris Mineruæ ferunt pigmenta, inter quas a Mercurio eminens specie cōspecta est Herse Cecropis filia. Itaq; aggressus sororē eius Aglauron, precatusq; vt se Hersæ sorori suæ iungeret, ac illa cū pro ministerio aurū eū poposcisset, Mineruа grauiter offensa est auaritia eius, & quod cistulā ēi traditā sororibus eius custodiendā aduersum suum prædictū aperuisset. Inuidiæ nouissime imperauit, & eam sororis Hersæ successibus exacerbauit, diuq; cruciatā saxo mutauit.

Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis,
Munichiosq; uolans agros, gratam'q; Mineruæ
Despiciebat humum, culti'q; arbusta Lycei.
Illa forte die castæ de more puellæ
* Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde reuertentes Deus aspicit ales, iterq;
Non agit in rectum, sed in orbem curuat eundem.
Vt uolucris uisis rapidissima miluius extis,
Dum timet, & densi circunstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum, nec longius audet abire,
Spem'q; suam motis auidus circumuolat alis,
Sic super Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, & easdem circinat auras.
Quanto splendidior, quam cætera sydera fulget
Lucifer, & quanto, quā m Lucifer aurea Phœbe,
Tanto uirginibus præstantior omnibus Herse
Ibat, erat'q; decus pompæ, comitum'q; suarum.
Obstupuit forma Ioue natus, & æthere pendens
Non secus exarsit, quā m cum balearica plumbum
Funda iacit, uolat illud, & incandescit eundo,
Et quos non habuit, sub nubibus inuenit ignes.
Vertit iter, cœlo'q; petit diuersa relicto,
Nec se dissimulat, tanta est fiducia formæ,
Quæ quanquam iusta est, cura tamen adiuuat illā,
Permulcet'q; comas, chlamydem'q; ut pendeat apte
Collocat, ut limbus, totum'q; appareat aurum.
Vt teres in dextra, qua somnos ducit, & arcet
Virga sit, ut tersis niteant talaria plantis,
Pars secreta domus ebore, & testudine cultos
Tres habuit thalamos, quorum tu Pandrose dextrū,
Aglauros læuum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit læuum, uenientem prima notauit
Mercurium, nomenq; Dei scitarier ausa est,

RAPH. ¶ HINC se sustule.) Aglauri filię Cecropis Athenarum regis mutationem in saxum superiori trāsformationi poeta connectit. Mercurius enim post Battum in lapidem conuersum, forte inter virgines Atheniensium sacra Mineruæ celebrantes, vidit Hersen Cecropis filiam omnium formosissimam, qua cum aliter potiri non posset, Aglauron illius sororem rogauit, vt sibi opem ferret. Ea operam suā pollicetur, dum sibi pecunia tribuatur. Id cum resciuisset Pallas, ob cistam quoq; apertam irata in qua Erichthoniū clauserat, ei Inuidiam immisit qua impedita cum Mercurio repugnaret, ne Herse amata frueretur, in saxum ab eo fuit conuersa. ¶ Caducifer) Mercurius caduceum ferēs. Est enim Caduceus virga Mercurii qua pax significabatur. Vnde caduceator legatus dicitur pacem petens, vt scribit Pompeius. Cato. Caduceatori nemo homo vocet. ¶ Munychios agros) Atticos. Munychia nanq; promontorium est Pirei portus Atticæ à Munycho dicta qui illic ędificauit templum Munichię Dianæ. ¶ Gratam humum Mineruæ) Periphrasis est Atticæ terræ, quæ Mineruæ gratissima est. Nam (vt Pausanias ait) tota vrbs Athenarum & ager Mineruæ est sacer. Licet enim alios quoq; Deos colere instituerint, Palladem tamen venerantur, cuius simulachrum, quod in arce est consecratum, de cœlo fertur cecidisse. ¶ Arbusta) arbores. ¶ Culti Lycei) exculti Aristotelicis disputationibus. Nam Lyceum est gymnasium Athenis, in quo deambulans Aristoteles de philosophia disserebat. Lyceion à Lyco Pandionis filio (vt scribit Pausanias) appellatum, à quo quidem & Lycea regio quædam Athenis fuit dicta. vt Stephanus ait. Sine diphthongo autem æ scribatur Lyceum, ne mons Arcadiæ Lycæus esse videatur, qui cum æ diphthōgo notatur. ¶ Coronatis ca.) Canephoria ea sacra vocata sunt, quod in canistris ferrentur quibus ad sacrificandum opus esset. atq; hinc ipsæ etiam virgines κανηφόροι dicuntur: Non autem quælibet, sed præstantiores & nobiliores tantum ἐκανηφόρουν. ¶ Deus ales) Mercurius citus. Omnium nanq; planetarum velocissimus est, celerrimeq; suum conficit cursum. ¶ Vt volucris) hac similitudine Poeta ostendit quomodo in orbē Mercurius volarit, vt diutius aspectu Herses amatę frueretur. ¶ Miluius) auis est rapax, quæ in gyrum volat. ¶ Rapidissima) rapacissima. ¶ Dum timet) ministros exta custodientes. ¶ In gyrum) in orbem & circuitum. ¶ Super Actæas arces) Athenienses. Actæa nanq; Attica, quod fere tota sit littoralis, ἀκτὴ nāq; litus interpretatur. ¶ Inclinat cursus) conuertit volatus. ¶ Circinat) circundat. Est autē circinus instrumentum, quo circuli apte cōficiūtur. ¶ Quāto splendidior) quanta pulchritudie fuerit Herse à Mercurio amata aperte his comparationibus poeta ostendit. ¶ Non secus exarsit) nō aliter amore est inflammatus. ¶ Balearica funda) qua Balearium insularum incolę maxime vtūtur. Baleares autem insulæ sunt duæ Hispaniæ adiacentes, quarū incolæ optimi sunt funditores. ¶ Plumbum) plūbeam pilam. ¶ Incandescit) ignescit, liquescit. ¶ Vertit iter) conuertit ac mutat iter Mercurius. Cum enim esset in cœlum iturus in terras descendit. ¶ Cœlo relicto) quò iter & volatū direxerat. ¶ Nec se dissimulat) nec se occultat esse Mercurium. ¶ Tanta est fiducia formæ) acclamatio est causam continens cur se non dissimularet Mercuri⁹. Adeo nanq; formosus erat, vt nulla occultatiōe op⁹ foret. ¶ Quę quanquā iusta est) fiducia formæ & pulchritudinis subaudiatur. ¶ Permulcetq; comas) pectit capillos. ¶ Chlamydem Collocat) ita inquit componit chlamydem, vt apte ex omni parte pendeat. Chlamys autem aliis vestibus superimponebatur. ¶ Vt lim. to.) hoc est vt limbus aureus totus appareat. Est enim ἓν διὰ δυοῖν, idest vnum in duo diuisum, quam figuram imperiti endiadin vocant. Cum endiadis nec græca nec latina vox sit. ¶ Vt te) recta. Est autem caducei periphrasis, quo Mercurius dat somnos, adimit'q; & lumina morte resignat. Vt etiam Virg. canit. ¶ Tersis plan.) pulchris pedibus. ¶ Talaria) talaria autem sunt Mercurii alata calciamenta. ¶ Pars secreta domus) interiorem partem domus Cecropis describit, in qua thalami filiarum erant. ¶ Ebore & testudine) non solum ebore, sed etiam testudinum crustis thalami ornabantur, quamuis testudo ædificium quoque concameratum significet, qua in significatione si accipiamus, eburneam testudinem intelligemus.

Canephoria. Munychia Lyceum. Lyceion. Baleares *a.l. tecta.

Et causam aduentus, cui sic respondit Atlantis,
Pleionesq́ nepos: Ego sum qui iussa per auras
Verba patris porto, pater est mihi Iuppiter ipse.
Nec fingam causas, tu tantum fida sorori
Esse uelis, prolisq́ meæ matertera dici.
Herse causa uiæ est. faueas, oramus amanti.
Aspicit hunc oculis iisdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flauæ secreta Mineruæ,
Proq́ ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat, interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torui Dea bellica luminis orbes,
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Vt pariter pectus, positumq́ in pectore forti
Aegida concuteret, subit hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cum sine matre creatam
Lemniacam stirpem contra data fœdera uidit,
Ingratamq́ Deo fore iam, ingratamq́ sorori,
Et ditem sumpto, quod auara poposcerat, auro.
Protinus inuidiæ nigro squallentia tabo
Tecta petit, domus est imis in uallibus antri
Abdita, Sole carens, non ulli peruia uento,
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quæ
Igne uacet semper, caligine semper abundet.
Huc ubi peruenit bello metuenda uirago,
Constitit ante domum (neq́ enim succedere tectis
Fas habet) & postes extrema cuspide pulsat.
Concussæ patuere fores, uidit intus edentem
Vipereas carnes uitiorum alimenta suorum
Inuidiam, uisaq́ oculos auertit. at illa
Surgit humo pigre, semesarumq́ reliquit
Corpora serpentum, passuq́ incedit inerti.
Vtq́ Deam uidit, formaq́, armisq́ decoram,
Ingemuit, uultumq́ Deæ ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Pectora felle uirent, lingua est suffusa ueneno,
Risus abest, nisi quem uisi fecere dolores,
Nec fruitur somno uigilantibus excita curis,
Sed uidet ingratos, intabescitq́ uidendo
Successus hominum, carpitq́ & carpitur unà,
Suppliciumq́ suum est, quàuis tamen oderit illam.
Talibus affata est breuiter Tritonia dictis,
Infice tabe tua natarum Cecropis unam,
Sic opus est, Aglauros ea est. haud plura locuta
Fugit, & impressa tellurem reppulit hasta.
Illa Deam obliquo fugientem lumine cernens

RAPH. Pleione. ¶ ATLANTIS, Pleionesq; nepos) Mercurius. Pleione autem vxor Atlãtis fuisse memoratur. Vnde Pleiades fuere cognominatæ. ¶ Iuppiter ipse) qui rex est & Deorum & hominum. ¶ Abdita) secreta. Erichthonium in cista clausum, vt vidimus. ¶ Interea tectis excedere cogit) interim inquit dũ aurum afferret coegit Mercurium Aglauros excedere, & exire domo. ¶ Dea bellica) Pallas, quæ & Bellona dicitur. ¶ Torui luminis orbes) toruos oculos, quales iratis esse solent. ¶ Aegida concuteret) Aegis. Aegis munimentum est pectoris æreum à Vulcano fabricatum, habens in medio Gorgonis caput, quo & Pallas & Iuppiter vti solent. ADDI. {Atque hinc αἰγίοχος idem dicitur. Sed alii tamen loricam siue thoraca volunt esse Iouis Αἰγίδα, ex corio capræ Amaltheæ, vnde etiam nomen habet. Mart. lib. 7. Accipe belligeræ crudum thoraca Mineruæ, Ipsa Medusææ quo tumet ira deæ. Dum vacat huic Cæsar, poterit lorica vocari, Pectore cũ sacro sederit Aegis erit.} ¶ Subit) in mentem venit. ¶ Hanc) Aglauron. ¶ Profana manu) impia, scelesta. ¶ Sine matre) quod (vt pauloante dixim⁹) Erichthonius. Erichthonius ex solo semine Vulcani, quod in terram cecidit, cum vicum Pallade coire vellet natᵘ est. ¶ Lemniacam stirpem) Erichthoniũ filium Vulcani qui in Lemnum insulam è cœlo cecidit. Lemnos. Lemnos autem insula est Thraciæ adiacens, duas habens vrbes Ephæstiã & Myrinam, à magna Deorum matre, quæ Lemnos appellatur, denominata, cui etiam virgines sacrificabantur, vt Hecatæus in Europa scribit. Hanc vero primum habitarunt Thraces, qui Sinties, Sapæiq; vocabantur, vt Strabo ait. A' Lemno autem & Lemnius gentile & Lemniacus possessiuum declinatur. ¶ Ingratamq; Deo fore) ob petitam pecuniam. ¶ Ingratamq; soro.) quia auaritia illã Mercurio prostituebat. ¶ Protinus Inuidiæ) primum Inuidiæ domum describit poeta, deinde Inuidiam ipsam. Inuidia. Est autem Inuidia dolor ex aliena proueniens felicitate. Differt ab inuidentia, quòd ea non solum ad eum, qui inuidet, sed etiam ad eum cui inuidetur referri potest. Inuidẽtia vero in eum demum cadit, qui inuidet. ¶ Nigro tabo) nigra sanie. Diptoton autem est hoc nomen & duorum casuum. Nam tabi & tabo solum inueniuntur. ¶ Antri) speluncæ. ¶ Abdita) abscondita. ¶ Ignaui frigoris) ab effectu quod ignauos & pigros efficiat. Bello met. vira. Periphrasis est Palladis, quæ à latinis Bellona vocatur, quod in bello maxime sit timenda.

¶ Neque enim succedere tectis Fas habet) hoc est Palladi, vt quæ est Dea, non licet Inuidiæ domum ingredi. ¶ Extrema cuspide) vltima cuspidis parte. Pallas nanq; hastam gestare memoratur. ¶ Vipereas carnes) viperarum, quæ sic quod vi pariant, sunt appellatæ. ADDI. {Nam etiam disrumpi cum pariunt traduntur.} ¶ Inuidiam) eleganti phantasia Inuidiæ & corpus & figuram humanam, & actiones attribuit. Inuidiæ domus descriptio. Ea vero omnia describit quæ inuidis inesse solent. ¶ Visaq; oculos auertit) à visa inquit Inuidia Pallas oculos auertit, ne diutius illam spectaret. ¶ Corpora) carnes. ¶ Vultumq; Deæ ad suspiria duxit) ordo est & sensus, & ad vultum Deæ suspiria traxit. Cum enim vultum Deæ vidisset hilarem, Inuidia dolore affecta suspirauit. ¶ Nusquam recta acies) oculorum intelligatur. Inuidi nanque non recto, sed obliquo vtuntur visu. ¶ Liuent) liuidi & nigri sunt. ¶ Suffusa) perfusa, infecta. ¶ Nisi quem visi fecere dolores) non ipsius, sed aliorum. Inuidi nanque & alienis malis gaudent, & bonis dolent. ¶ Nec fruitur somno) nec dormire potest. ¶ Excita) concita, stimulata. ¶ Vigilantibus curis) ab effectu curæ vigilantes, quod hominem vigilare cogant, neque dormire patiantur. ¶ Sed videt ingratos) non gratos ac sibi displicentes. Intabescit: paulatim consumitur. ¶ Carpitq; & carpitur vnà) simul inquit & lædit & læditur. ¶ Suppliciumq; suum est) hoc est, sibiipsi est supplicium. Inuidus enim se ipsum semper rodit, paulatimq; consumit. ADDI. {Sic Isocrates in Euagora. αἴτιος ὁ φθόνος, ᾧ τοῦτο μόνον πρόσεστιν ἀγαθὸν ὅτι μέγιστον κακὸν τοῖς ἔχουσι ἐστί.} ¶ Quamuis tamen) ordo est, quamuis oderit illam, talibus tamen est allocuta. ¶ Tritonia) Tritonia. Pallas, à Tritonide palude, apud quamprimum apparuisse fingitur, Tritonia fuit cognominata. ADDI. {Vel à τριτὼ, quod lingua Cretum. caput significat. eo quod ex capite Iouis nata fuit.} ¶ Infice tabe tua) hoc est veneno tuo inquina ac imbue. Breuem autem idcirco Palladi attribuit orationem poeta, vt significet Deam Inuidiæ aspectum diutius ferre non potuisse. ¶ Et impressa tellurem reppulit hasta) hoc ex vulgari opinione dicitur. Neque enim tellus cum sit immobilis repelli potest, quamuis vulgo videatur. ¶ Obliquo lumine) obliquis oculis, qualibus inuidi aspicere successus aliorum solent.

RAPH. ¶ SVCcessorumq; Miner. Indoluit) archaismos est, hoc est, antiqua locutio. Nunc enim successibus dolere dicimus. ADDI. {Vel etiam græca figura, quale & illud Virgilii. Iustitiæ ne prius mirer, belli'ne laborii, pro ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῶν πόνων.} Successus aūt vt euētus & filia, in plurali nūero secūdæ quoq; est declinationis, nō solum quartę. Proterit: prosternit. Ea autē describit poeta, quæ inuidorum oculi efficere credūtur. ADDI. {Hinc & Virg. dixit. Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Nā verbū βασκαίνειν, qd latini fascinare dicūt, & iuidere Græcis significat, & oculis, aspectuq; nocere. Et sūma papauera. Carpit eodē ptinet qūo supiora. nisi qd epitheto, sūma, vsus videtur, vt alluderet ad id, qd idē alibi dixit. Sūma petit liuor, pfluit altissima vēti &c. Est.n. ea Inuidiæ natura, vt sūma & excellentia maxime petat.} ¶ Tritonida arcē) Athenarū arcē Palladi dicatam. Posuit aūt patronymicū ꝓ possessiuo. ¶ Ingeniis) pp multitudinē præstātissimorū & artificū & oratorū & philosophorū hoc dicit. ¶ Et festa pace) ab effectu. Nā tpe pacis festa celebrātur. ¶ Virētē) florētem. ¶ Ferrugine) ferri rubigo, ferrugo vocat. ¶ Præcordia) venæ sunt cordi præiacētes pręcordia, q̄ curarū sedes esse dicūtur. ¶ Hamatis sentibus) recuruis spinis: qualis est hamus. Est aūt nomē participio simile hamatus, vi galeatus. ¶ Piceū) nigrū. ¶ Ne'ue mali causæ) hoc est ne causæ doloris longius absint, efficit vt felicitatē sororis semp ante oculos cū maxio dolore & cruciatu hēre videat. ¶ Cecropis) Aglauros. Cecropis filia, est.n. nomē patronymicū fœmininū. ¶ Mordet) cruciatur. ¶ Liquit) liq̄scit, atq; vt nix ad Solē ꝯsumitur. ¶ Lēta ta.) corruptiōe q̄ paulatī fit. ¶ Incerto Sole) debili ac parūvehemēti Sole. ¶ Leni te.) exiguo calore. ¶ Iactāti) frustra dicēti. est.n. iactare interdū inaniter loq. Vir. Talia iactāti iterdū oñtare. ¶ Desine dix.) me rogare subauditur. ¶ Velox Cyll.) Mercurius à Cyllene arcadię mōte. ¶ Isto pa.) vt te hic non moueas, nisi me repulso. Nunq̄ autē me hic repellere poteris, tu igitur hic semp maneas. ¶ Cęlatas) sculptas atque pictas. ¶ Ignaua gr.) scite epitheton distinxit. Nā est etiā grauitas honesta. ¶ Partes quac.) In præpositio subaudiatur, vt in quascūq; flectitur intelligamus. ADDI. {Alii, quacunque legēdum putant, vt sit, quacunq; flectitur, pro in quacunq; parte. Ego vero & quascunq; recte legi puto, si quascunq; flectitur accipiamus dictū κατὰ συνεκδοχήν, pro quibuscunq;. Vt expleri mentem. pro, expleri mente &c.} Describit autē queād modū Aglauros in saxū fuit cōmutata, ac limini ianuę, vbi sederat ita affixa, vt nunq̄ surgere potuerit. ¶ Illa quidem pug.) cōtendit, conatur. ¶ Se attol.) se erigere. ¶ Recto trunco) erecto pectore. Nā trūcus ea pars corpis dicitur, quæ est intra collū & coxas. ¶ Riget) rigida ac dura est facta. ¶ Malū cancer) Morbus est cancer qd Græci Carcinoma vocant, paulatim corpus rodens. ¶ Sic letalis hyems) mortiferum frigus.) Respiramina) pulmonis respirationes. ¶ Signū exangue) statua sine sanguine & mortua. In statuā nanq; lapideā Aglauros fuit cōuersa. ¶ Sua mens infecerat illā) inuidorū nanq; corpora sunt nigra, queadmodum & mens nigra esse solet, & nocens. ¶ Infecerat maculauerat. ADDI. ¶ Mentisq; profanæ) à sacris ac religione remotæ. {Videtur ad ἔτυμον nois alludere. γλαυρὸν enim σεμνὸν Grecis significat, vt supra quoq; monuimus.} ¶ Dictas à Pallade terras Linquit) Periphrasis est Athenarum. Nā Athenæ ἀπὸ τῆς Ἀθήνας, hoc est, à Pallade dicūtur. ¶ Seuocat hunc geni.) Iuppiter Europæ Agenoris Phœnicū regis filiæ amore captus Mercurio ab Attica redeunti mandat, vt se quamprimū in Phœniciā conferat, regisq; armenta ad littus compellat, ibi nanque cum aliis virginibus Europā spatiari viderat. Id vero cum effecisset Mercuriꝰ, oī deposita maiestate Iuppiter i Taurum se ꝯuertit, cuius dorsum post multas blāditias Europa ascēdere ausa, in Cretā p mare ab Ioue est aduecta. Q̄d qdē idcirco fingitur, qa Cretenses (vt historici tradunt) Europam ex Phœnicia raptam in Cretam asportauerunt naui, cuius insigne taurus erat. ¶ Seuocat) seorsum vocat. ¶ Delabere) deorsum labere atque descende. De nāque præpositio in cōpositione interdum auget, vt Deamote Syre, apud Terentium. Interdum significat deorsum, vt deuolo, demitto, decurro, & similia.

ADDI. Aglauros in saxum Et ptes ꝓ natibus accipe. Sunt aliqui q legunt quascunq;.

Murmura parua dedit, successorumq; Mineruæ
Indoluit, baculumq; capit, quem spinea tortum
Vincula cingebant, adopertaq; nubibus atris
Quacunq; ingreditur, florentia proterit arua,
Exuritq; herbas, & summa papauera carpit,
Afflatuq; suo populos, urbesq;, domosq;
Polluit, & tandem Tritonida conspicit arcem,
Ingeniis, opibusq;, & festa pace uirentem,
Vixq; tenet lachrymas, qa nil lachrymabile cernit.
Sed postquam thalamos intrauit Cecrope natæ,
Iussa facit, pectusq; manu ferrugine tincta
Tangit, & hamatis præcordia sentibus implet,
Inspiratq; nocens uirus, piceum'que per ossa
Dissipat, & medio spargit pulmone uenenum,
Ne'ue mali causæ spatium per latius errent,
Germanam ante oculos, fortunatum'que sororis
Coniugium, pulchra'que Deū sub imagine ponit,
Cuncta'que magna facit, quibus irritata dolore
Cecropis occulto mordetur, & anxia nocte,
Anxia luce gemit, lenta'que miserrima tabe
Liquitur, ut glacies incerto saucia Sole,
Felicis'que bonis *aliter non uritur Herses (*a.l.leuius)
Quàm cum spinosis ignis supponitur herbis,
Quæ neque dant flāmas, leni'q; tepore cremantur.
Sæpe mori uoluit, ne quicquam tale uideret,
Sæpe uelut crimen rigido narrare parenti.
Denique in aduerso uenientem limine sedit
Exclusura Deum, cui blandimenta, preces'q;
Verba'q; iactanti mitissima, desine, dixit.
Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
Stemus ait pacto uelox Cyllenius isto,
Cælatas'q; fores uirga patefecit, at illi
Surgere conanti partes, *(quacunque sedendo
*Flectitur) ignaua nequeunt grauitate moueri. (*A.l.flectimus.)
Illa quidem pugnat recto se attollere trunco,
Sed genuum iunctura riget, frigus'q; per ungues
Labitur, & pallent amisso sanguine uenæ,
Vt'q; malum late solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas uitiatis addere partes,
Sic letalis hyems paulatim in pectora uenit,
Vitales'q; uias & respiramina clausit.
Nec conata loqui est, nec si conata fuisset,
Vocis habebat iter, saxum iam colla tenebat,
Ora'q; duruerant, signum'q; exangue sedebat.
Nec lapis albus erat, sua mens infecerat illam.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum Mercurius iussu patris in Phœnicē trāsgressus esset, vt armēta illius regionis ad littus compelleret Iuppiter in taurum conuersus. Cum se iuuencis Agenoris regis immiscuisset, & in amorem sui, spatiantes in arena virgines consistere coegisset, paulatim singulas alludens, nouissime Europam Agenoris filiam, cuius amore cōpulsus auerterat figurā, insidentem sibi tergo per mare in insulam Cretam detulit, ibiq; concubitu eius potitus est.

Has ubi uerborum pœnas, mentis'que profanæ
Cepit Atlantiades, dictas à Pallade terras
Linquit, & ingreditur iactatis *æthera pennis. (*A.l.aera.)
Seuocat hunc genitor, nec causam fassus amoris,
Fide minister *ait, iussorum nate meorum, (* L.uerior solitoq;)
Pelle moram, subito'que celer delabere cursu,

Quæ'que tuam matrem tellus a' parte sinistra
Suspicit, indigenæ Sidonida nomine dicunt,
Hanc pete, quodq; procul montano gramine pasci
Armentum regale uides ad littora uerte.
Dixit, & expulsi iandudum monte iuuenci
Littora iussa petunt, ubi magni filia regis
Ludere uirginibus Tyriis comitata solebat.
NON bene conueniunt, nec in una sede morantur
Maiestas, & amor, sceptri grauitate relicta
Ille pater, rectorq; Deum, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem Tauri, mistusq; iuuencis
Mugit, & in teneris formosus obambulat herbis.
Quippe color niuis est, quam nec uestigia duri
Calcauere pedis, nec soluit aquaticus Auster.
Colla toris extant, armis palearia pendent,
Cornua parua quidẽ, * sed quæ contendere posses
Facta manu, puraq; magis perlucida gemma,
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen,
Pacem uultus habet. miratur Agenore nata,
Quo'd tam formosus, quo'd prælia nulla minetur.
Sed quamuis mitem metuit contingere primo,
Mox adit, & flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans, & dum ueniat sperata uoluptas,
Oscula dat manibus. uix ah, uix cætera differt.
Et nunc alludit, uiridiq; exultat in herba,
Nunc latus in fuluis niueum deponit arenis,
Paulatimq; metu dempto, modo pectora præbet
Virginea palpanda manu, modo cornua sertis
Impedienda nouis. ausa est quoque regia uirgo,
Nescia quem premeret, tergo considere Tauri.
Tum Deus a' terra, siccoq; a' littore sensim
Falsa pedum primo uestigia ponit in undis,
Inde abit ulterius, mediíque per æquora ponti
Fert prædã. pauet hæc, littus'que ablata relictum
Respicit, & dextra * cornu tenet, altera dorso
Imposita est. * tenues sinuantur flamine uestes.

RAPH. ❡ QVAE tuam matrem tellus) Periphrasis est Phœniciæ quæ a parte sinistra septẽtrionẽ versus subiicitur Pleiadibus, quarum vna est Maia Mercurii mater.

ADDI {Locus hic inter obscuriores vnus est. Nam cũ tota Phœnicia extra Zodiacum sita sit, hoc est, citra Tropicum cancri. Tauri aũt signum intra Aequinoctialem & Tropicũ eũdẽ claudatur, A sinistra, hoc est, à Septẽtrione, vt Raphaeli placet, Pleiades aspicere, siue habere illa non potuit. Quare quidam longius paulo petita expositione, maluerunt locũ hunc de ea terrarũ subiectione intelligere, qua aliæ aliis sideribus ac signis subiectæ dicũtur, astrologica ratione, non geometrica. Sic Phœnicia à sinistra, hoc est, à septẽtrione Cyprũ habet, q̃ insula Pleiadibus secũdum Ptolemæũ subiicitur. Sed mihi hęc argutiora videtur. Alii autẽ, quorũ opinioni & ipse magis accedo, sinistrã, hic ꝑ meridie accipiũt, idq; vel simpliciter, nã & hoc apud poetas alicubi iueniri tradũt, vel etiã, vt accipiamus Phœnices uultu ac ore in occidentẽ versos in sinistra parte cœli Pleiades habere, siue suspicere. Quanq̃ rursus nõ negem hunc locũ etiã secundũ statũ & aspectũ Iouis, exponi posse. Nã si demus Iouẽ è summo ac medio cœli, hoc est, ab ea pte quã circulus æquator describit, Mercurium demittere, secũdũ ipsius statum & vultũ, qui quãdo Græcia & Athenæ vñ modo aduenerat Mercurius, citeriores sunt q̃ Phœnicia, in oriẽtem versus erit, à sinistra Phœniciã & Aegyptũ habebit, à dextra aũt eas terras siue insulas, q̃ vltra æquoctialem sitæ sunt. Sed tñ totũ hunc locum aliis cõsiderandũ relinquo.} ❡ Suspicit) sursum aspicit. Interdũ suspicere mirari significat. ❡ Indigenę) indigenæ incolæ. ❡ Sidonida) Sidoniam.

Iuppiter i taurum.

Sidon.

Patronymica nanque forma pro possessiua, ac potius propria est vsus poeta. Nam Sidon vrbs est Phœniciæ. Vnde Phœnicia ipsa Sidonia vocatur. ❡ Dixit & exp.) mira celeritate ac dicto citius Iouis mandadata executus est Mercurius. ❡ Iandudum) quam primum. Virginibus Tyriis, Tyrus à Tyro Phœnicis filio dicta, & insula & urbs est Phœniciæ Sidoni vicina.

Tyrus.

❡ Non bene cõue.) non decet inquit grauem virum amori indulgere, quam ob causam se in Taurum Iuppiter conuertit, vt commodius virgine amata potiretur. ❡ Sceptri gra. rel.) deposita regni grauitate. Sceptrum enim est insigne regni. Nã est baculus quo stantes innituntur reges. Vnde etiam sceptrum dictum est παρὰ τὸ σκήπτεσθαι, quod significat inhærere siue incumbere. ❡ Ille pater rectorq; De.) emphasis est. Plus enim quàm eloquitur significat. hoc est. ille potentissimus qui omnibus præest, qui omnium est causa. ❡ Trisulcis igni.) fulminibus: quorum triplex est effectus. afflant enim scindunt & vrunt. ❡ Colla toris extant) pulcherrimum describit taurum in quẽ Iuppiter est mutatus. ❡ Toris) pulpis. ❡ Extant) eminent. ❡ Palea.) pelles crassiores ab armis, colloq; boum dependentes palearia dicuntur. ❡ Nec formidabile lu.) nec truces inquit erant oculi tauri illius. ❡ Agenore nata) Periphrasis est Europæ Agenoris filiæ. Agenor autem Phœnicis fuit filius à fortitudine dictus. Nam Agenor fortis interpretatur, quasi ἄγαν τῇ ἠνορέῃ, hoc est valde fortitudine vtens.

Europa Agenor.

❡ Sed quamuis mir.) eleganter puellæ naturam exprimit. Timidæ nanque solent esse puellæ. ❡ Et dum ve.) donec fruatur sperata cõcubitus voluptate. ❡ Vix ah vix cæt. dif.) cum difficultate inquit cõcubitum differre potest in aliud tempus. ❡ Et nunc all.) ad ludentem puellam ludit. Vt enim arridere est ad ridentem ridere, ac alludere est ad ludentem ludere. Interdum alludere est obscure aliquid significare. ❡ Impedienda). liganda. ❡ Falsa'ue.) simulatos pedes, non enim erãt tauri pedes, sed falsi atque simulati. ❡ Sẽsim) paulatim. ❡ Mediiq; per æquora ponit) æquor ab æquo deriuatũ tam de campo quàm de mari dicitur. Virg. At prius ignotũ ferro quàm scidimus æquor.

* A.l.tu.

Pro mari autem ponitur æquato, quod ventis non est commotum. ❡ Pauet hæc) timet, Virginis autem naturam expressit. Nam virgines natura sunt timidæ. ❡ Ablata) Asportata à Ioue in Taurum conuerso.

Europa adamata à Ioue i Cretam transuecta.

❡ Respicit) retro aspicit. Oculos enim ad littus conuertebat. ❡ Et dex. cor. te.) Archaismos est: Nam cornum posuit pro cornu metri causa priscorum imitatione. Item in quinto, Oppositoq; genu curauit flexile cornum. Luc. autem etiã in masculino genere vsurpat in septimo cum ait. Cornus tibi cura sinistri. ❡ Dorso) tergo. ❡ Sinuantur) flectuntur, curuantur tumescunt in sinus. ❡ Flamine) vento.

* A.l. cornũ authiore Prisciano.

* A.l. tremulæ.

IACOBI CONSTANTII Fanẽsis assumẽta in secundũ Librũ, Ouid. Metamor.

COmmissas flectat habenas.) Commissas habenas, simul iũctas & intra vnũ orbẽ adductas interpretor. sic enim Phaethõta exculptũ in corneola quadã eas tenẽtem notauimus. ❡ Vt quæq; altissima tellus) vt ꝑ vbi Porphyrionis & Diomedis testimonio interpretor. Quod Gẽtilis meus bononiẽsis cognomẽto a Cruce vir eruditissimus ob ea q̃ dixit in illud prio met. Quaq; fuit tellus. illic & põtus vt aer. fecit vt aduerterem. ❡ Argos amymonen. Ephyre pyrenidas vndas) Amymone & Amemone. i. ἀμύμων καὶ ἀμήμων. & pirene fons. i. πειρήνη apud Græcos absq; υ scripta inuenitur. pyrene cũ y psilo mõtis est nomẽ autore stephano. ❡ Peneusq; senex) Scribo Phæneus: Græce.n. φάνεος dicitur. licet nõnulli (q an recte senserint ipsi uiderint) alii scribẽdũ præcipiãt. est aũt poeta noster Callimachũ imitatus sic ait φεύγει δ' ὁ γέρων μετόπισθε Φάνεος. i. fugitq; senex retro Phæneus. Corripuit autem Callimachus huius nois primã abiecta posteriore uocali ex ει diphthõgo. Arsurusq; iterũ Xanthus, arsurus incendio Vulcani precibus Iunonis moti, quæ à Xantho demergi Achillẽ metuebat. Lege Home. uigesimo & uno lib. Iliados.

❡ Quãuis

[redacted]). Q. ũo Galiſtus pater erat inter luporũ ex diluuio lupi cũ cæteris aialibus periere? Rñdeto poetã. noſtrũ tẽporũ ordinẽ nõ ſeruare i fabulis explicãdis. ſed ad id toto aio itẽdere, vt fabulã fabulæ cũ gratia atq; arte cõiũgat. [redacted] ẽt ſi verũ il lud ſit (qd nõnulli dicunt) vt antiq qdã codices aliter habe ant [redacted] huiuſcemodi cẽſeo. qm poetis [redacted] hoiem verſa facta eſt dea. Priſcia. & cæteri grãmatici hoiem cõis eſſe gñis ſcribũt: Sed authoritates nõ referũt. Sunt q hoc carmẽ in teſtẽ adducant: & illud in hipermeſtra. Scilicet ex illo Iunonia permanet ira: Quo bos ex hoie eſt, ex boue facta dea. necnon verba illa Seruii Sulpitii ad Cic. 4. Epiſt. Q. m̃ hõ nata erat. Sed ii agũt fruſtra. [redacted] aliud huic [redacted] pari poſſit ẽt fœminino gñe inclinari. Cõſtet igitur hoiem mari fœminãq; ſed ſub arucu [redacted] dignis ſimo [redacted] inter alia multa ſcitu digna accepim⁹. Q uã [redacted] nomẽ eſt & Phlegye [redacted] notat Corono (q & Coroneus ſcribitur) ge [redacted] in primũ. Argonauti [redacted] adulterium Phœ [redacted] Ioue fulmine extinctus fuit [redacted] Thebaid. 3. vel cũ Scyne Chalci [redacted] ſagittis eſt interfe [redacted] Aglauros.) Qibus latinis codicibus [redacted] Græc. illis ſuffraga [redacted] Tris Cecropi Athe narum [redacted] ab nugẽtibus [redacted] Pãdro ſon, Herſen, Aguulon. [redacted] autẽ in agro procliãs appella [redacted] accõmodatiſſimum. [redacted] Vrania, [redacted] (cuius tẽplu [redacted] loco: vñ ſe præ cipitẽ dedit [redacted] & quidã in Timæum Pla tonis cõmẽtator. Vero igitur modo rectius hoc nomẽ ſcriba tur iudicio tuo relinqmus. [redacted] Philyreius, qm̃ Phüyra ſecũdã ſemp corripit [redacted] nunc vno, nunc duobus l. exare tur [redacted] Saturni coniux eiuſdẽ mater [redacted] Pluris coronatis por tabãt ſacra caniſtris.) Emẽdo pura ex vno codice [redacted] quãq poſterior emẽdatio pla [redacted] Attica. [redacted] pcul a Palla [redacted] prio noie Athenaæ arx di [redacted] Arrephorus [redacted] nuncupat, [redacted] & adueniẽte die feſto hæc no [redacted] Capiti [redacted] ſacerdos dat. illis geſtãdum. Nec [redacted] qd nã [redacted] itelligunt. Eſt ãt nõ pcul i vrbis [redacted] ambi [redacted] veneris i [redacted] deſcẽſus eſt ſub terrã ſpõte [redacted] ſerebãt, aliud ne [redacted] tollũt. Has virgines [redacted] Vbi magni filia regis. Europã Agenoris fuiſſe [redacted] qua pauci [redacted] Thraciæ [redacted] obierit.

ANNOTATIONES GIBERTI LONGO

[redacted] Librum Ouid. Metamorph.

[redacted]

Phurnutus, ait [redacted] venatricẽ ab vrſa fuiſſe deuoratã, quã venatores cũ ad vrſæ luſtrũ vidiſſent, nec amplius exiſſe tẽ cõſpexiſſent, in vrſam cõuerſam dixere. Sunt aũt vrſæ ge minæ in cœlo (vt apud [redacted] interpretẽ lego) [redacted] Nauplius [redacted] Thales [redacted] adinuenit, maiore Helice [redacted] qua Græci ſpectãtes nauigãt, vñ ab Homero Helico [redacted] at Phœnices

rei nauticæ Græcis peritiores minorẽ obſeruãt. Currus autẽ ſiue amaxæ dicuntur, quod haud ſecus ſibi inuicem inhære ant, ac currus cum pari boum greſſu in viis trahuntur.

Gurgite cœruleo ſeptem prohibete triones,

Septẽ prohibete.) Hæ ſtellæ Oceano tingi metuunt, vt à poetis dicitur: qđ ideo fictũ eſt, qa poetæ orizontẽ quẽ nũq̃ ſubeunt, oceanum appellant. Hinc eſt quod arcti, quaſi actæ id eſt uertices, & mundi capita nuncupentur.

Pulchrior in tota quàm Lariſſæa Coronis

Coronis nympha Theſſalica Leucippi Lacedæmonis fi liaq; ex Apolline cõcepit Aeſculapiũ: poſtea qa cũ Ischye Elati filio clã rem haberet, petente Apolline ſimul cũ Iſchye ſagittis à Diana cõfecta fuit, ſed prius coruum qui crimẽ in dicauerat ex albiſſimo in atrum conuertit Apollo, & puerũ quem è uentre matris exciſum Chironi qui in Magnete ha bitabat enutriẽdũ & erudiẽdũ tradidit. Hæc Pindari ſcholia.

Cum iuuene Hæmonio uidiſſe Coronida narrat.

Hanc fabulam Heſiodus breuibus his uerſibus cõplexus eſt, ut Græcorum ſcholia docent:

Τῷ μὲν ἄρ᾽ ἄγγελος ἦλθε ἱερῆς ἀπὸ δαιτὸς,
πυθώ ἐς ἠγαθέην καί ῥ᾽ ἔφραδεν ἔργ᾽ ἀΐδηλα
Φοίβῳ ἀκερσεκόμῃ, ὅτ᾽ Ἴσχυς γῆμε Κορωνίν,
Εἰλατίδης, Φλεγύαο διογνήτοιο θύγατρα.

HENR. GLAREANI ANNOTATIONES.

Nitor in aduerſum, nec me qui cætera uincit Imp.

Verbum uincit bis repetendum. Cæterum manifeſte hic exprimit motum Planetarum, qui eſt ab nona Sphæra, ab occidente in orientem ſuper lineam eclipticam ac Zodia ci polos, contra primi mobilis motum, qui eſt ab oriente in occidentem ſuper æquatorem ac mundi polos. Quod autẽ ſubiungitur: Nec me qui cætera uincit Impetus, diligenter a Raphaele expoſitũ eſt ac multis modis: inter quos ultimus mihi potiſſimum probatur. Neque enim primi cœli motus Solem ita uel rapit uel fert, ut non perpetuo æquabili motu ſub Ecliptica maneat linea. Accedit ad hoc, quod ſol neque Epicyclum habet, ideoq; neque directus, nec retrogradus, nec ſtationarius, ut cæteri planetæ, dici poteſt.

Et celer Iſmenos cum Phocaicos Erimantho.

Erimanthus Arcadiæ mons, ex quo fluuius eiuſdem noĩs in Alpheum exoneratur, authoribus Stra. lib. 8 ac Plin lib. quarto. cap. ſexto. Phocis autem extra Pelopõneſum regio eſt, quapropter id epitheti locum hic non habet. Puto itaq; legendum eſſe Pſophaico Erimantho. Pſophis enim iiſdem authoribus Arcadiæ urbs eſt, apud quã naſcitur Erimãthus, à qua Pſophaicus, ut à Phocis Phocaicus.

Arſit & Euſrates Babylonius, arſit Orontes.

Diſtinguendum poſt Babylonius, non ante, ut intelliga mus Eufratem [redacted] à Poeta Babylonium, quippe qui ipſam urbem mediam ſecat, [redacted] Syriæ fluuius eſt, cui Antiochia adiacet, ubi primum noſtræ religionis uiri Chriſtiani appellati, longe ab Euphrate [redacted]

Inde fluunt lachrymæ, ſtillataq; ſole rigeſcunt.

De electro loquitur, [redacted] latine Succinum, de quo ſyluam opinionum uidet Plin. lib. ultimo [redacted] uide cap. 9 eiuſdem oppido eleganter [redacted] De me taſto nihil hoc in loco [redacted]

Numina neu uelit tenebras inducere rebus.

Hoc carmen in omnibus quotquot nos uidimus exẽplari bus corrupte legitur. Velit enim prima longatur, quæ corre pta eſt apud omnes, nec facile dixerim quo pacto [redacted] dum: Ne ut pro neu quadraret quod ad quantitatis ratio nem attinet: ſed ad ſignificationem non ad modum. Fortaſ ſis legendum. Ne ueliet.

Et erant ſub montibus illis.

Hac repetitione & in uerbis Batti & Mercurii reſpõſione βαττολογία ſignificatur, quæ in prouerbium abiit, ut ele ganter explicauit D. Eraſmus, & in Chiliadibus ſuis & in ſexto Matthæi capite.

Et ſumma papauera carp ſit.

Alluſio eſt ad inuidiæ naturam, quæ ſumma petere ſolet.

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER TERTIVS.

ALLE GORI[A]

ARGVMENTVM.

IAmq; &c. Argumentum. Agenor rapta Europa, Fratres eius ad requirendam sororem dimisit, ita vt nisi eā repertissent, ipsi ne reuerterentur. Cilix itaque diuersas petit regiones, nouissime constituit Ciliciam. Nec minus Phœnix a nomine Phœniken, Cadmus vero desperata spe visendi parentis, Apollinis oraculum ingreditur, sciscitās in quibus partibus orbis consisteret. Accepta itaque sorte vt vaccam a grege secretam * quæ Lunæ signum in latere haberet, ageret, & vbi fessa procubuisset, ibi statueret vrbem, parens præcepto in eam terram deuenit, quæ postea a boue Bœotia est dicta. Hic cum ad fontem Martis socios aquatum misisset, & postea etiam ipse illuc iuisset, vt vidit a dracone socios consumptos, serpentem interfecit, & dentes eius Mineruæ monitu humo sparsit, ex quibus armatorum multitudo progigniturquæ inter se domestico bello confligit, ita vt ex ea quinque relinquerentur, qui Mineruæ voluntate creandi populi qui Thebis consideret, principes essent, quorum nomina hæc produntur fuisse, Echion, Vdeus, Chthonius, Pelotus, Hyperenor. Hi Cadmo socii condendæ vrbis additi sunt.

IAmq; Deus posita fal
lacis imagine tauri.
Se confessus erat, Di-
ctæaq; rura tenebat,
Cū pater ignar⁹ raptā
perquirere Cadmo
Imperat, & pœnam, si
non inuenerit, addit
Exilium, facto pius, &
sceleratus eodem.
Orbe pererrrato (QVIS enim deprendere posset
Furta Iouis?) profugus, patriamq; iramq; parentis

RAPH.

IAmq; Deus posita. Hunc quoque librum tam concinne cum superiore cōnectit Poeta, vt mutationem dentium martii serpentis in viros armatos ex priore fabula educere videatur. Agenor nanque Europæ pater, amissam filiam putans, Cadmo mandauit, vt aut eam inueniret, aut domū non rediret. Cadmus vero cum ferè totum terrarū orbem peragrasset, neque sororem vsquam inuenirer, Apollinem consulit, vbi commode habitare posset. Cui Apollo respondit vt vaccam sibi oblatam seqretur, ac vbi ea quiesceret, vrbē ædificaret, nomeuq; à boue ipsi imponeret. Cadmus igitur templo egressus vaccam est consectatus, quæ cum fessa procubuisset, locum esse condendæ vrbi sibi assignatum cognouit. Ioui igitur sacrificatur⁹ ad hauriendas aquas è vicino fonte socios misit. Illi vero à dracone correpti cum non redirent, Cadmus ipse ꝓfectus, & vastum draconem interfecit, & partem dentium illius à Marte & Pallade acceptā, nam altera pars Aeetæ Colchorum regi tradita est. iussu Martis ipsi⁹, vt Pherecydes narrat, vt vero Ouid. Palladis admonitione, seminauit, ac terra obruit, ex qua statim hoies armati sunt nati, qui se inuicē oēs ꝑter qnque interfecerūt. ¶ Fallacis tauri) falsi & simulati. ¶ Se ꝯfessus erat) se manifestarat Iouem esse. ¶ Dictæaq; rura.) Cretensia. nā Dicte mōs est Cretę à Dictę nympha cognominatus, vt quidā aiunt. Siue quòd illic Iuppiter sit partus παρὰ τῶ τίκτω qđ est pario. Vnde & in illo Iouis iberbis statua fuisse dicit. Alii scribunt ἀπὸ τῶν δικτύων. i. à retib⁹ Dictē & Dictæon dici. Est autē & Libyæ ꝓmontoriū Dicte. ¶ Cū pater) Agenor vt quidam, vt alii Pœnix. Pherecides vero de Cadmi geneologia sic scribit. Agenor Neptuni filius Dāno Beli filiā vxorē duxit, ex qua Phœnicē & Issæā, q̄ Aegypto nupsit: & Meliā q̄ Danao, postea ex Argiope Nili fluuii filia, Cadmū suscepit. ¶ Facto pius & sceleratus eodē) pius qdē q̄rēdo filiā fuit Agenor, sceleratus aūt filio exiliū indicēdo. ¶ Orbe perer.) ꝑuagato. est aūt participiū ꝯtra grāmatices rationē formatū. In soluta nāque oratione diceretur, postq̄ per totū terrarū orbē errauit. ¶ Quis enim deprēdere posset) parēthesis causam cōtinens cur Cadmus in patriā nō redierit, neq; enim Europā sororē à Ioue raptā inuenire potuit, cū Iouis furta nō possint ab homine deprehēdi.

Cadmus Bœotiæ conditor.

* A .l. segregatam.

Dicte

Vitat Agenorides, Phœbiq́; oracula ſupplex
Conſulit, & quæ ſit tellus habitanda requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, ſolis occurret in aruis
Nullum paſſa iugum, curuiq́; immunis aratri,
Hac duce carpe uias, & qua requieuerit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaq́; illa uocato.
Vix bene Caſtalio Cadmus deſcenderat antro,
Incuſtoditam lente uidet ire iuuencam,
Nullum ſeruitii ſignum ceruice gerentem.
Subſequitur, preſſoq́; legit ueſtigia greſſu,
Authoremq́; uiæ Phœbum taciturnus adorat.
Iam uada Cephiſi, Panopesq́;, * euaſerat arua,
Bos ſtetit, & tollens ſpecioſam cornibus altis
Ad cœlum frontem mugitibus impulit auras,
Atque ita reſpiciens comites ſua terga ſequentes
Procubuit, teneraq́; latus ſubmiſit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinæq́; oſcula terræ
Figit, & ignotos montes, agrosq́; ſalutat.
Sacra Ioui facturus erat, iubet ire miniſtros,
Et petere è uiuis libandas fontibus undas.
Sylua uetus ſtabat nulla uiolata ſecuri,
Et ſpecus in medio uirgis, ac uimine denſus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Vberibus fœcundus aquis, ubi conditus antro
Martius anguis erat, criſtis præſignis, & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne ueneno,
Tresq́; * micant linguæ, triplici ſtant ordine dentes.
Quem poſtquam Tyria lucum de gente profecti,
Infauſto tetigere gradu, demiſſaq́; in undas
Vrna dedit ſonitum, longo caput extulit antro
Cœruleus ſerpens horrendaq́; ſibila miſit,
Effluxere undæ manibus, ſanguisq́; reliquit
Corpus, & attonitos ſubitus tremor occupat artus.
Ille uolubilibus, ſquammoſos nexibus orbes
Torquet, & immenſo ſaltu ſinuatur in arcum.
* At media plus parte leues erectus in auras
Deſpecit omne nemus, tantoq́; eſt corpore, quanto

RAPH.

Agenor. ℭVITAT Agenorides) Cadmus Agenoris filius, Agenor autem fortis, contumax, & ſuperbus interpretatur. ¶ Solis) deſertis. ¶ Immunis) expers, quæ nunquam traxerit aratrum. ¶ Carpe vi.) vade, perge. ¶ Bœotiaq́; il. voca.) Hoc eſt ἀπὸ τῆς βοὸς illa denominata. De vrbe nanque, quæ

Thebæ. Thebe ἀπὸ τῆς θίβης, quæ bos & vacca lingua Syria dicitur, ſunt appellatæ, vt etymologici aiunt, intelligendum eſt. Nō

Bœotia. autem de regione, quę Bœotia fuit cognominata ἀπὸ τῆς βοὸς, vt Caſtor ait, Apollinis oraculo ita mandante. Tametſi quidam, vt refert Stephanus à Bœoto Itonii filio, Deucalionis & Pyrrhæ abnepote: Nicocrates autem à Bœoto Neptuni & Arnes filio Bœotiam denominatam velint. Bœoton vero appellarunt paſtores, quod in boum paternarum ſtercoribus puer volutaretur. vt Euphorion ſcribit. Sed Ouid. vt dixi, eorum ſequitur opinionem, qui à boue Cadmi duce cognominatā volunt. Sola vero Bœotia ex omnibus Græciæ regionibus ad tria maria verſus diſpoſitos paſtores habet. Alii nanque Peloponneſum, Siculumq́; & Adriaticum ſinum reſpiciunt. Alii ad Aegyptum, Cyprumq́; & alias inſulas ſunt conuerſi. Alii Euripum ac Macedoniæ, Theſſaliæq́; mare ſpectant. Bœotia quidem vulgo legitur, ſed cum Græci per οι & ω magno βοιωτίαν ſcribant, mirandum eſt latinos Bœotiam quoque non pronuntiare, cum præſertim & ſyllabæ quantitas & carminis ratio Græcorum expoſcat Orthographiam, quare cum œ diphthōgo Bœotiam à nobis quoque contenderim eſſe ſcribendum. Hæc de Bœotia dicta ſint, quamuis, de vrbe ſentiat Poeta, quæ vel ἀπὸ τῆς θίβης vt dixi, hoc eſt à boue, quæ lingua Syra θίβα vocatur. niſi malimus dicere poetam ad id alludere, quod Bœotiæ Thebæ à boue fuerunt denominatæ.

ADDI. Sunt tamen qui Thebas à Thebe Promethei filia dictas velint. {& rurſum qui à Thebe Aſopi filia, vt Pauſan. in Corinth.} Verum Ouid. eorum niti authoritate videtur, qui à boue quæ θίβα lingua Syra dicitur, ſentiunt eſſe denominatas. Illud obiter admonuerim eum qui vulgo Boetius

Boethus. vocatur, Virum omni doctrinæ genere præſtantem, Boethum à nomine priſci philoſophi qui auxiliator transferri poteſt, eſſe appellandum. Cadmus autem (vt Strab. ſcribit) arcem Cadmeam ædificauit, cui Thebæ ab ipſius poſteris Amphione & Zetho adiectæ fuerunt. ¶ Caſtalio an-

Caſtaluis. tro) ſpelunca Delphici oraculi. Caſtalius fons eſt Parnaſi, muſis ſacer, à virgine Caſtalia dictus, quæ cum Apollinem ſe amantem fugeret, e monte cadens in fontem ſui nominis fuit commutata. ¶ Nullum ſerui. ſig.) hoc eſt quæ nullum iugum paſſa erat. Seruitium autem interdum ſeruitu-

ADDI. tem, interdum ſeruorum multitudinem ſignificat. {Pauſan. vt & Lactant. ſupra, addit etiam Lunæ ſigno in latere fuiſſe notabilem hanc vaccam.} ¶ Preſſo gre.) repreſſo & tardo, ne anteiret ſequitur vaccam. ¶ Legit) tranſit. ¶ Veſtigia) ſigna pedum vaccæ. ¶ Iam vada Cephiſi) Fluuius eſt

Cephiſus. Bœotiæ Cephiſus, à quo Cephiſis palus & fit, & appellatur. ¶ Panopes ar.) Panope vrbs fuit Phocidis à Panopeo

Panope. Phoci filio appellata. Vnde Panopæus. ¶ Ste.) ſubſtituit. ¶ Mugitibus impul. aur.) mugitus in aerem emiſit. ¶ Comites) Cadmum cum ſociis. ¶ Agit gra.) Apollini. ¶ Sylua uer. ſtab.) erecta erat. ¶ Nulla uio. ſec.) quæ nunquam fuerat cæſa. ¶ Humilem ar.) depreſſum. ¶ Vbi condi. ant.) abſconditus in ſpelunca. Antrum autem dictum eſt παρὰ τὸ ἀντῶ quod eſt ſupplico, quoniam Deos in ſpeluncis colebant, putantes illas eſſe ſacras. ¶ Martius anguis) Marti dicatus ac bellicoſus. {Huius ſerpen-

ADDI. tis, item fontis, etiam Pauſan. meminit in Bœoticis. Ipſe autem ſerpens, quem hic Martis appellat Ouid. ab aliis proprio nomine Dercyllus. Vt eſt videre in comment. Euripidis in Phœniſſis. Fontem vero Euripides Dircen vocat, quod tamen tempori non reſpōdet, cum Dirce, à qua fonti nomen factum, poſterior Cadmo fuerit. Sed hæc nihil ad rem pręſentem} ¶ Criſtis & au) figura eſt ἓν διὰ δυοῖν, hoc eſt criſtis aureis. Horrendum autē deſcribit draconē. ¶ Præſignis) inſignis. notabilis. ¶ Igne mic. oc.) rubore oculi fulgent. ¶ Tumet) inflatum eſt & repletum. ¶ Tresq́; micant ling.) ſerpentibus longiſſimam ac triſulcam linguā eſſe Plin. ſcribit, eoq́; tres linguas habere videntur. ¶ Micant) ſaliunt & celeriter mouētur. ¶ Stant) horrent. ¶ Tyria de gente profe.) Cadmi ſocii, qui de Phœnicia, vbi eſt Tyrus, venerant. Eſt autem Tyrus inſula cum vrbe Phœniciæ adiacens, à Tyro Phœnicis filio denominata. Tyrus

Tyrus. quoque eſt & Laconiæ & maris rubri inſula, quam tamen Artemidorus Tylon per, l, vocat. Eſt etiam vrbs & Indiæ & Lydiæ & Piſidiæ. Vnde nomen gentile Tyrius, & poſſeſſiuum Tyriacus deriuatur, vt à Rhodo Rhodiacus. ¶ Infau. gra.) infelici paſſu, omnes enim à Dracone illo necati ſunt. ¶ Vrna) vas eſt hauriendæ aquæ accommodatum ab vrinando dictum, quod in puteis ſubmergatur. ¶ Cœruleus ſerp.) niger, & propter hoc horrendus. ¶ Effluxe. vn.) manibus miniſtrorum timore Draconis illis aqua excidit, eſt enim metonymia, contentum nanque pro continenti poſitum eſt. ¶ Sanguisq́; reliq. cor.) miniſtros expalluiſſe metu ſerpentis Poeta ſignificat. ¶ Nexibus) nodis. ¶ Orb.) ſpiras, quas ſerpentes cauda efficiunt. ¶ Sinuatur) contrahitur, curuatur, flectitur. ¶ Tantoq́; eſt cor.) tam magnus, inquit erat ille ſerpens, quantus eſt is qui inter duas vrſas in cœlo ſpectatur. Eſt autem tantus: vt fluuius eſſe videatur. Vt Virg. ſcribit. Maximus hic fluxu ſinuoſo elabitur anguis. Circū perq́; duas in morē fluminis Arctos, Arctos Oceani metuētes æquore tingi.

*a.l. Panopeaq́;

*a.l. vibrāt

*a.l. ac

ℭGEMI.

Si totum ſpectes, geminas qui ſeparat Arctos.
Nec mora Phœnicas, ſiue illi tela parabant,
Siue fugam, ſiue ipſe timor prohibebat utrunq;,
Occupat hos morſu, longis complexibus illos,
Hos necat afflatu, funeſta hos tabe ueneni.
Fecerat exiguas iam Sol altiſsimus umbras.
Quæ mora ſit ſociis miratur Agenore natus.
Veſtigatq; uiros. tegimen direpta leoni
Pellis erat, telum ſplendenti lancea ferro,
Et iaculum, teloq; animus præſtantior omni.
Vt nemus intrauit, lætataq; corpora uidit,
Victoremq; ſupra ſpatioſi corporis hoſtem,
Triſtia ſanguinea lambentem uulnera lingua,
Aut ultor ueſtræ, fidiſsima corpora, mortis,
Aut comes inquit ero. dixit, dextraq; molarem
Suſtulit, & magnum magno conamine miſit.
Illius impulſu cum turribus ardua celſis
Mœnia mota forent, ſerpens ſine uulnere manſit.
Loricæq; modo ſquammis defenſus & atræ
Duritia pellis, ualidos cute reppulit ictus.
At non duritia iaculum quoq; uicit eadem,
Quod medio lentæ ſpinæ curuamine fixum
Conſtitit & * totum deſcendit in ilia * ferrum.
Ille dolore ferox caput in ſua terga retorſit,
Vulneraq; aſpexit, fixum'q; haſtile momordit.
Id'q; ubi ui multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit, ferrum tamen oſsibus hæſit.
Tum uero poſtquam ſolitas acceſsit ad iras
Cauſa recens, plenis tumuerunt guttura uenis,
Spuma'q; peſtiferos circumfluit albida rictus,
Terra'q; raſa ſonat ſquammis, qui'q; halitus exit
Ore niger ſtygio, uitiatas inficit herbas.
Ipſe modo immenſum ſpiris facientibus orbem
Cingitur, interdum longa trabe rectior extat,
Impete nunc uaſto ceu concitus imbribus amnis
Fertur, & obſtantes perturbat * pectore ſyluas.
Cedit Agenorides paulum, ſpolio'q; leonis
Suſtinet incurſus, inſtantia'q; ora retardat
Cuſpide prætenta, furit ille, ET inania duro
Vulnera dat ferro, figit'q; in acumine dentes.
Iam'q; uenenifero ſanguis manare palato
Cœperat, & uirides aſpergine * tinxerat herbas,
Sed leue uulnus erat, quia ſe retrahebat ab ictu,
Læſa'q; colla dabat retro, plagam'q; ſedere
Cedendo arcebat, nec longius ire ſinebat.
Donec Agenorides coniectum in guttura ferrum
Vſq; ſequens preſsit, dum retro quercus eunti
Obſtitit, & fixa eſt pariter cum robore ceruix.
Pondere ſerpentis curuata eſt arbor, & imæ
Parte flagellari gemuit ſua robora caudæ.
Dum ſpatium uictor uicti conſiderat hoſtis,
Vox ſubito audita eſt, neq; erat cognoſcere promptũ
Vnde, ſed audita eſt, quid Agenore nate peremptũ
Serpentem ſpectas? & tu ſpectabere ſerpens.
Ille diu pauidus pariter cum uoce colorem
Perdiderat, gelido'q; comæ terrore rigebant.
Ecce uiri fautrix ſuperas delapſa per auras
Pallas adeſt, motæ'q; iubet ſupponere terræ
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.

RAPH. ¶GEMI. Arct.) duas & ſimiles urſas. ¶Phœnicas) Cadmi comites Phœnices aquatum miſſos. Eſt enim grę cus accuſatiuus. ¶Funeſta ta. ve.) mortifera ueneni corruptione & ſanie. ¶Fecerat exig.) iam inquit meridies erat, exiguæ enim in meridie ſolent eſſe vmbræ, quo tempore Sol eſt altiſsimus. ¶Veſtigat) per veſtigia inquirit. ¶Lætata) leto data: extincta. Nomen eſt participio ſimile, à leto (quod mortem ſignificat) declinatum. ¶Spatioſi cor.) vaſtiſsimi. ¶Sanguinea ling.) rubra & ſanguine infecta. ¶Aut vltor) aut inquit Cadmus veſtram mortem vlciſcar, ò fidiſsimi ſocii, aut vnà vobiſcum moriar. ¶Fidiſſima cor.) ò fidiſsimorum ſociorum cadauera. ¶Molarẽ) lapidem tam magnum, vt ex eo mola confici poſsit. Molares enim lapides dicuntur, ex quibus molæ conficiuntur.

ADDI. {Hellanicus ſaxo interfectũ, Phœrecrates gladio dicit, vt eſt in comment. Euripidis}. ¶Magno con.) magno impetu. ¶Illius impul.) quàm vaſtus, quamq; dura pelle fuerit ille ſerpens, aperte ex hac hyperbole colligitur, ſimul etiam quàm validus, robuſtusq; ac præſenti animo foret Cadmus, facile cognoſcitur. Qui enim molarem lapidem è terra tollit, tantoq; conatu iacit, vt turris concuti poſsit, is nimirum maximis viribus eſt iudicandus. Emphaſis eſt igitur hoc loco, p quã plus, intelligitur quàm dicitur. ¶Validos ictus) valide & fortiter illatos. ¶Vicit) repulit. Tunc enim iacula vinci dicuntur, cum repelluntur. ¶Lẽtæ ſpinę) flexibilis dorſi. ¶In ilia) In inteſtina. ¶Labefecit) labare fecit. ¶Ferrum tamen oſsibus hęſit) iaculi inquit ferrum oſsibus infixum remanſit. ¶Solitas ad iras) ad cõſuetam rabiem. ¶Acceſſit) adiuncta fuit. ¶Cauſa recens) vulnus à Cadmo illatum. ¶Albida) alba. ¶Peſtiferos rictus) venenata ora. Rictus autem proprie ferarum eſt, vt roſtrũ auium. ¶Ore ſtygio) venenato. qualis eſt ſtyx inferorum palus. ¶Inficit) maculat. polluit: inquinat. ¶Ipſe modo immenſum) interdum inquit inſpirat & in maximum orbem contrahitur, interdum in longitudinem extenditur. Elegãter autem (vt omnia) ſerpentis vulnerati naturam effingit poeta. ¶Impete) pro impetu, metri cauſa interdum poetæ impete vtuntur. ¶Fertur) ruit. ¶Perturbat) * pro ſternit. ¶Spolioq; leonis) pelle leonis. ¶Cuſpide prætenta) obiecto iaculi ferro. ¶In acumine) in cuſpide. ¶Manare) fluere. ¶Aſpergine) aſperſione ſanguinis. ¶Dabat retro) trahebat retro. ¶Plagamq; ſedere) hoc eſt cedendo plagam in corpus deſcendere non permittebat. ¶Longius ire) altius deſcendere in corpus. ¶Vſq; ſequens preſsit) eouſq; ſequens infixit, donec quercus obſtitit illi retro ſe à vulnere trahenti. ¶Cum robore) cum quercus ſtipite. ¶Pondere ſerpentis) ex hac quoq; emphaſi quantus fuerit ille ſerpens colligitur, cuius pondere quercus ſtipes fuerit curuatus. ¶Gemuit) doluit. Rei autem inanimatæ ſenſum tribuit poeta. ¶Sua robora) ſuum truncum. ¶Flagellari) percuti ac verberari. ¶Spatium) magnitudinem. ¶Promptum) facile. ¶Vnde) à quo emiſſa fuerit ſubaudiatur. ¶Et tu ſpectabere ſerpens) nam Cadmus relicta Spynge vxore, Hermioneq; Martis & Veneris filia accepta, ab Amphione & Zetho fuit expulſus regno, & cum ad Illyrios confugiſſet, ad ſenectutem'q; perueniſſet, in ſerpentem dicitur fuiſſe conuerſus. ¶Rigebant) horrebant. ¶Ecce viri fautrix) repentinum Palladis aduentum illa particula ecce ſignificat. Ac Ouidius quidem Palladis iuſſu dentes ſerpentis à Cadmo ait fuiſſe ſeminatos, Lyſimachus vero Marte iubente narrat ſeminatos fuiſſe. Pherecides autem ſcribit Martem ac Palladem ſerpentis illius dentes in duas partes ęquales diuiſiſſe, alteram'q; Cadmo, alterã Aeetæ tradidiſſe, Cadmum'q; illos ſeminaſſe, ex quibus homines armati ſint nati. ¶Motæ terræ) aratæ. ¶Vipereos dentes) ſerpentis dentes.

Serpentis dentes in homines armatos.

* pturbat alias, caq; lectio melior.

*a.l. toto.
*a.l. ferro.

*a.l. proturbat.

*a.l. texerat.

Paret,& impresso sulcum patefecit aratro.
Spargit humi iussos mortalia semina dentes,
Inde(fide maius)glebæ cœpere moueri,
*Primaq; de sulcis acies apparuit hastæ,
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox humeri,pectusq;, onerataq; brachia telis
Existunt.crescitq; seges clypeata uirorum.
Sic ubi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent,primumq; ostendere uultus,
Cætera paulatim,placidoq; educta tenore
Tota patent,imoq; pedes in margine ponunt.
Territus hoste nouo Cadmus capere arma parabat,
Ne cape de populo,quem terra creauerat,unus
Exclamat,nec te ciuilibus insere bellis.
Atq; ita terrigenis rigido de fratribus unum
Comminus ense ferit,iaculo cadit eminus ipse.
Hic quoq;,qui dederat leto,non longius illo
Viuit,& expirat,modo quas acceperat,auras,
Exemploq; pari furit omnis turba,suo'q;
Marte cadunt subiti per mutua uulnera fratres,
Iam'q; breuis uitæ spatium sortita iuuentus
Sanguineam tepido plangebat pectore matrem,
Quinq; superstitibus,quorum fuit unus Echion,
Is sua iecit humi monitu Tritonidis arma,
Fraternæ'q; fidem pacis petiit'q;,dedit'q;.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes,
Cum posuit iussam Phœbeis sortibus urbem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Diana cum in valle Gargaphiæ æstiuo tempore fatigata ex assidua venatione, se ad fontem perlueret, Actæon Aristei & Autonoes filius eũdem locum petens, ad refrigerandũ se & canes quos exercuerat feras persequẽs, in conspectum Deæ incidit. qui ne eam rem eloqui posset, habitus eius in ceruum ab ea conuersus est,ita vt pro fera laceratus a suis canibus sit.

Iam stabant Thebæ,poteras iam Cadme uideri
Exilio felix. soceri tibi Mars'q;,Venus'q;
Contigerant,huc adde genus de coniuge tanta
Tot natos,natas'q;,& pignora chara nepotes,
Hos quoq; iam iuuenes. Sed scilicet ultima semper
Expectanda dies homini est, DICI'q; beatus
Ante obitum nemo,supremaq; funera debet.

RAPH. ¶MORTALIA semina) hominum semina non frugum. Nam homines armati ex illis dentibus orti finguntur. Apollonium autem Rhodium sequitur Ouidius, qui in secundo Argonauticon scribit è dentibus serpentis à Cadmo satis complures armatos homines natos esse. Nam Lysimachus atque Hellanicus narrant quinq; solum homines armatos ex dentibus serpentis à Cadmo seminatis exortos esse, quorum nomina hæc esse feruntur, Vdæus, Chthonius, Pelor, Hyperenor, Echion. ¶Inde fide maius) deinde inquit glebæ illius aratæ terræ moueri cœperunt, quod omnem exuperat fidem. ¶Fide maius) quod est maius quam vt sit credendum. ¶Primaq; de sulcis acies apparuit hastæ) primæ inquit hastæ exortæ sunt. Est autem figurata locutio atque poetica. Si enim esset prosa oratio, hastæ apparuerunt diceretur. ¶Tegmina mox capitum) periphrasis est galearum. ¶Picto cono) crista picta variis pennarum coloribus. ¶Existunt) extant, eminent, extra terram stant. ¶Clypeata) scutata, nomen participio simile. ¶Sic vbi) pulchra similitudine declarat, quomodo paulatim viri illi armati sint nati. Sic inquit nati sunt, vt videntur signa & imagines surgere cum aulæa parietibus affiguntur. ¶Aulęa) ab aula Attali regis, vbi primum inuenta sunt, fuere vocata. ¶Festis theatris) in quibus ludi ac dies festi celebrantur. Theatra autem cum ludi fiebant aulæis ornabantur. ¶Dederat leto) interfecerat. ¶Subiti fratres) subito nati. ¶Plangebat) percutiebat. Nam cadentes terram feriũt. ¶Quinq; superstitibus) superuiuentibus. Omnes nanq; uiri illi armati mutuis vulneribus ceciderunt, præter hos quinq;. Vdęum. Chthonium, Pelorem, Hyperenorem, & Echionem, quos quidẽ Cadmus socios vrbis condendæ habuit. Hi vero etiã σπαρτοὶ, hoc est seminati, fuerunt appellati, quanquam Hippias Delius & item Diony. scribant Spartos Bœotiæ quandam esse gentem. {Androtion autem σπαρτοὺς vocatos ait, quoniam σποράδην habitauerint. contra alii Cadmi filios hos fuisse dicunt, ex diuersis vxoribus. His autem & Creontem nonnulli annumerant. vide cõmen. in Phœnis. Eurip. ¶Sidonius hospes) Cadmus Phœnix. Nam Sidon vrbs est Phœniciæ, vnde Sidonius deriuatur. ¶Iussam vrbem) Thebas Bœotias. ¶Phœbeis sortibus) Apollinis oraculis. ¶Iam stabant Thebæ hæc idcirco narrãtur, vt Actæonis in ceruum transformatio concinnius cum superiore fabula iungatur. Thebæ autem fuerunt appellatæ, vel à Theba, quæ lingua Syra (vt diximus) bouem significat, vel à Thebe Aegypti vrbe amplissima, Vnde Agenorem Cadmi patrem cum Phœnice fratre venisse, & apud Tyrum & Sydonem regnasse author est Eusebius. Fuit etiam Thebe

a. l. Par/ua'q;

ADDI.

Sidon

Thebæ

vrbs Lyciæ patria Andromaches Hectoris vxoris, de qua Ouid. ipse lib. de Trist. primo, Nec cruciere minus quàm cum Thebana cruentum Hectora Thessalico vidit ab axe trahi. Alia quoq; est vrbs hoc nomine in Lucanis, vt scribit Pli. lib. iiii. Natu. historiæ. ¶Stabant) erectæ, exædificatæq; erãt. ¶Soceri tibi Marsq;, Venusq;) vxorem nanq; Hermionem duxit Cadmus, Martis Venerisq; filiam. ¶Huc adde genus) progeniem. ¶De coniuge tanta) quanta est Hermione Martis & Veneris filia, de qua Statius multa in Thebaidos lib. ii. Hermione quidem etiam Menelai & Helenæ filia nominatur. Quod vero quidã Martis & Veneris filiam non Hermionẽ, sed Harmoniam putant esse vocitatam, Martiani Capellæ affectatis leporibus decepti sunt. {Atqui nõ Capella tantum, sed & Hellanicus vt quidem citatur in cõmenta. Apollonii, Harmoniam vocat, eam'q; Electræ & Iouis filiam facit, quem sequitur Diodo. lib. vi. Præterea & Pausanias & Hesiodus, cuius interpres etiam rationem nominis huius affert, ὅτι τὰ ἐκ πολέμου καταπεπτωκότα μέρη τῶν πόλεων, συναρμολογοῦσι, καὶ τὴν πάλιν διατιθέασι οἱ αὐτῶν ὑμνούμενοι ἄνθρωποι, καὶ τὰς πόλεις κατοικεῖν ἐθέλοντες, hoc est, Martis filiam Harmoniam propterea dici, quod partes vrbium disiectas ac dirutas, rursum componant, & restituant homines, qui illas habitare cupiunt. Est enim ἁρμόττειν componere & coaptare. Quare non decepti, sed authoritate & nomine adducti Harmoniam legimus. Porrò in huius nuptiis cecinisse Musas græci poetæ tradunt, singulosq; deos sua munera contribuisse. Inter quæ & monile fuit à Vulcano factum, quod postea ad Eriphylẽ Amphiarai vxorem peruenit. Vltimo autem etiã Apollini Delphis consecratum fuit. Vt Pausa. author est. Fuit autem hic nomine etiam nympha quædam, quæ ex Marte genuit Amazones, vt Apollo. tradit lib. ii. Argona.} ¶Tot natos, na.) ex Hermione quidẽ filias. iiii. Semelen, Agauẽ, Autonoe, Ino & Polydorũ Cadmus sustulisse memoratur. quos vero alios filios susceperit nusquã memini me legisse. ¶Et pignora cha. ne.) hi fuerunt Bacchus ex Semele & Ioue, Pentheus ex Agaue & Echione, Actæon ex Autonoe & Aristæo, Learchus & Melicerta ex Ino & Athamante. ¶Sed scilicet vlt. sem.) sententia ex Solonis philosophi qua Crœsi Indorum regis diuitias sugillauit. Cum enim Crœsus se felicem esse iactaret, neminem ante supremum diem recte felicẽ dici posse Solon admonuit. Cuius sentẽtię quidẽ Crœsus memor, cũ à Cyro Persarũ rege foret captus, rogoq; impositus Solonẽ appellauit, dicẽs O Solon Solõ, ac si diceret, quam vera mihi dixisti. Cyrus vero cũ eã accepisset sentẽtiã, Crœsum nõ solũ liberauit, sed etiam in maximo honore habuit.

Hermione

ADDI.

Solonis sententia

¶PRIMA

Prima nepos inter res tot tibi Cadme secundas
Causa fuit luctus, aliena'q; cornua fronti
Addita, uos'q; canes satiati sanguine herili.
At bene si quæras, fortunæ crimen in illo,
Nō scelus inuenies, quod enim scelus error habebat?
Mons erat infectus uariarum cæde ferarum,
Iam'q; dies medius rerum contraxerat umbras,
Et Sol ex æquo meta distabat utraq;,
Cum iuuenis placido per deuia lustra uagantes
Participes operum compellat Hyantius ore,
Lina madent comites, ferrum'q; cruore ferarum,
* Fortunam'q; dies habuit satis, altera lucem
Cum croceis inuecta rotis Aurora reducet,
Propositum repetemus opus, nunc Phœbus utraq;
Distat idem terra, findit'q; uaporibus arua.
Sistite opus præsens, nodosa'q; tollite lina.
Iussa uiri faciunt, intermittunt'q; laborem.
Vallis erat piceis, & acuta densa cupressu,
Nomine Gargaphiæ, succinctæ * cura Dianæ,
Cuius in extremo est antrum nemorale recessu
Arte laboratum nulla, simulauerat artem
Ingenio natura suo. nam pumice uiuo,
Et leuibus tofis natiuum duxerat arcum.
Fons sonat à dextra tenui perlucidus unda
Margine gramineo patulos succinctus hiatus.
Hic Dea syluarum uenatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quo' postquam subiit, nympharum tradidit uni
Armigeræ iaculum, pharetram'q;, arcus'q; retentos.
Altera depositæ subiecit brachia pallæ.
Vincla duæ pedibus demunt. nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
Colligit in nodum, quamuis erat ipsa solutis.
Excipiunt laticem * Niphe'q; Hyale'q;, Rhanis'q;,
Et Psecas, & * Phiale, fundunt'q; capacibus urnis.
Dum'q; ibi perluitur solita Titania lympha,
Ecce nepos Cadmi dilata parte laborum
Per nemus ignotum non certis passibus errans
Peruenit in lucum, SIC illum fata ferebant.
Qui simul intrauit rorantia fontibus antra,
Sicut erant nudæ, uiso sua pectora nymphæ
Percussere uiro, subitis'q; ululatibus omne
Impleuere nemus, circumfusæ'q; Dianam
Corporibus texere suis, tamen altior illis
Ipsa Dea est, collo'q; tenus supereminet omnes.
Qui color infectis aduersi Solis ab ictu
Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ,
Is fuit in uultu uisæ sine ueste Dianæ,
Quæ quanquā comitum turba est stipata suarum,
In latus obliquum tamen astitit, ora'q; retro
Flexit, & ut uellet * promptas habuisse sagittas,
Quas habuit, sic hausit aquas, uultum'q; uirilem
Perfudit, spargens'q; comas ultricibus undis,
Addidit hæc cladis prænuntia uerba futuræ,

PAPH. Actæon

¶PRIMA ne.) Actæon Aristæi & Autonoes filius venando fessus, cum opacum quæreret locum, forte ad fontem peruenit, vbi se Diana nuda cum comitibus abluebat, quę irata eum statim in ceruum mutauit ne cui vnquam à se Dianā nudam fuisse visam iactare posset. Hoc vero idcirco fictū est, quia Actæon venationi admodum fuit deditus, totumq; patrimonium canes alendo consumpsit. Summam autem fabulę primum describit poeta, deinde diffusi⁹ omnia aperit. ¶Aliena cor.) ceruina. ¶Fortunę cri.) casu nanq; offendit Dianam. ¶Cæde) sanguine, quod enim antecedit pro eo quod sequit᷑ positū est. ¶Contraxerat) corripuerat & abbreuiauerat. ¶Meta vtraq;) oriente & occidente. ¶Iune. hy.) Thebanus Hyātes enim populi sunt Bœotiæ, qui & Hyantii appellātur.

ADDI. *a. l. Fortunæq;

{Primi enim vt iquit Pausa. Hectenes Thebaidā terrā tenuere, quibus peste absumptis, Hyātes & Aones successerūt Bœotii genere. Quorū illos postea Cadm⁹ deuictos expulit Aonas autē supplices recepit, & cū Phœnicibus suis cōiūxit} Hyantia ēt vrbs est Locrorū, vnde Hyāti⁹ deriuat᷑. Qui vero à fonte qui nusquā inuenitur, vel ab Hya Atlantis filio hoc nomē deducunt, non minus inepti sunt, quàm q id putāt esse aduerbiū cōparatiuū ab hyāte participio deriuatū. ¶Lina ma.) retia sunt madefacta. Est aūt metonymia. Lina enim ex quibus retia cōficiuntur, pro ipsis retib⁹ ponūtur. ¶Fortunāq; dies ha. sa.) ꝓspe rā subaudiamus.

ADDI.

{Et hoc modo legēdū putat Regi⁹ cū alii fortunæ legant patrio casu}. ¶Croceis ro.) croceo & pulchro curru. A parte nāq; totū p Synecdochē accipius. ¶Propositū repe. opus) cras inquit Actæon, adueniente Aurora ad venationē redibimus, ¶Distat idē) spatiū subaudiat᷑. Vt itelligamus Solē ab vtraq; terra ęquali spatio distare, atque abesse ab oriēte & occidente, per quod significat meridiem esse. ¶Vtraq; ter.) orientali & occidētali. ¶Vaporib⁹) feruorib⁹. ¶Sistite op⁹ præsens) stare facite, hoc est pſenti operi finē imponite. ¶Intermittūtq; la.) vsq; in diē sequētē venādi laborē deponūt. ¶Vallis erat) Topographia est, & vallis descriptio, quo se Diana p meridiē cū suis cōitib⁹ ꝯferre solebat.

*Phiale ꝓ nympha pon.

Gargaphię vallis

ADDI.

{Pausania aūt fontē vocat Gargaphiā q bello persico à Mardonio obrut⁹ fuit mox à Platæēsib. restitut⁹}. ¶Piceis) picea arbor ē mōtana. ¶Acuta cu.) in acutū tēdēte. ¶Succinctę) agilis & idustrię. ¶Cura) amor & voluptas. Erat enim amœnissima vallis. ¶Nemorale) nemorib⁹ tectū. ¶Pumice viuo) naturali. Pumex aūt lapis ē leuis, cauernosus, poliēdis reb⁹ accōmodat⁹. Vnde pumicare, qd est pumice polire, declinat᷑. ¶Et leuib⁹ tofis) tofus lapis ē cauernosus. ¶Duxerat) effecerat. ¶Natiuū) naturalē. ¶Tenui vnda) exigua aqua. ¶Succinct⁹) circūdat⁹. ¶Patulos hia.) patētes ripas. hiare enim vidētur ripæ, vt fluuii alueum efficiāt. ¶Dea syluarum) Diana. ¶Perfundere) madefacere. ¶Retētos) remissos, à retēdēdo. ¶Altera de.) altera inquit accepit pallā vestem à Diana depositā. ¶Vincla) calceos & cothurnos. ¶Ismēis Croca.) Ismeni fluuii filia.

ADDI.

{παρὰ τοῦ κροτεῖν vt videt᷑ dicta, tū enim & κρόκαλαι, calculi q in amnib⁹ voluūtur, nomē habēt.} Describit aūt officia comitū Dianæ.

Dianæ comites

¶Quāuis erat ip. so.) in soluta oratione, quāuis esset diceret᷑. ¶Laticē) aquā, à latēdo, qd in terræ venis lateat. ¶Nimpheq;) lotrix iterpretari potest. Nimphe ἀπὸ τοῦ νίπτειν, hoc est, à lauando. ¶Hyaleq;) ἀπὸ τῆς ὕης hoc ē à pluuia videt᷑ Hyale deriuari

*a. l. sacra

ADDI.

{vel poti⁹ ἀπὸ τοῦ ὑάλου, hoc ē vitro, qd aq̄ vitreæ pſpicuitatis sit.} ¶Rhāisq;) Rhāis aspsio, & gutta vocat᷑ ἀπὸ τοῦ ῥαίνειν, hoc ē ab aspergēdo. ¶Et Psecas) stilla minor Psecas transfert᷑, Psecades eni minutæ dicūt᷑ cui⁹q; rei ptes. ¶Et Phi.) vas ē qdē hauriēdis, ifundendisq; aqs accōmodatū παρὰ τὸ πιεῖν, hoc ē, à bibēdo deductū, mutatiōe tēuis ꝯsonātis ī crassam, sed hoc loco ꝓ nympha pōit᷑ q̄ Diāæ corp⁹ aqua pfundebat. ¶Titania) Diana Cei Titāi neptis, q̄ eadē eē cū Luna putatur, q̄ qdem vt Sol Titam, sic Titania Titanisq; interdum à poetis vocatur.

Actęon in ceruum

*codex emen. ha. nipte.

¶Ecce ne. Ca.) Actæon. Ecce aūt particula ferè aliqd repentinū significat. ¶Dilata par. la.) dilata parte venationis in diē sequētē. ¶Sic illū fa tra.) sic dicere solemus cū causam rei assignare nescim⁹. ¶Qui simul intrauit) postquā ingressus ē. ¶Rorantia) madentia. ¶Qui color infectis) Dianæ colorem maxime rubicūdum fuisse ostēdit. ¶Infectis) tictis. Inficere enim tigere est, vnde infectores dicūtur tictores. ¶In latus obli. tū asti.) hoc ē se in lat⁹ cōuertit, vt facilius pudēda occultaret. ¶Oraq; re. fl.) vt Actęonē respiceret. ¶Et sic hau.) tāta inqt ira & indignatiōe Diana hausit & accepit aq̄s. qb⁹ Actęonē pfunderet, q̄ta sagittas prōptas ac paras hr̄e voluisset. ¶Addidit) dixit

*a. l. positas.

Nunc tibi me posito uisam uelamine narres,
Si poteris narrare licet, nec plura minata,
Dat sparso capiti uiuacis cornua cerui,
Dat spatium collo, summasq; cacuminat aures.
Cum pedibus'q; manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, & uelat maculoso uellere corpus.
Additus & pauor est. fugit Autonoeius heros,
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Vt uero uultus, & cornua uidit in unda,
Me miserum dicturus erat, uox nulla secuta est.
Ingemuit, uox illa fuit, lachrymæ'q; per ora
Non sua fluxerunt. mens tantum pristina mansit.
Quid faciat? repetat ne domum, & regalia tecta?
An lateat syluis? pudor hoc, timor impedit illud.
Dum dubitat, uidere canes, primus'q; Melampus
Ichnobates'q; sagax latratu signa dederunt,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida uelocius aura
Pamphagus, & Dorceus, & Oribasus, Arcades oēs,
Neprophonos'q; uolens, & trux cū Lælape, Theron,
Et pedibus Pterelas, & naribus utilis Agre,
Hylæus'q; ferox nuper percussus ab apro,
De'q; lupo concepta Nape, pecudes'q; secuta
Pœmenis, & natis comitata Harpyia duobus,
Et substricta gerens Sicyonius ilia * Ladon,
Et Dromas, & Canache, Sticte'q;, & Tigris, & Alce.
Et niueis Leucon, & uillis Asbolus atris,
Prævalidus'q; Lacon, & cursu fortis Aello,
Et Thous, & Cyprio uelox cum fratre Lycisca,
Et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos, & Melaneus, hirsuta'q; corpore Lachne,
Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati
Labros, & * Aglaodos, & acutæ uocis Hylactor,
Quos'q; referre mora est. ea turba cupidine prædæ
Per rupes, scopulos'q;, aditu'q; carentia saxa,
Qua'q; est difficilis, qua'q; est uia nulla, sequuntur,
Ille fugit, per quæ fuerat loca sæpe secutus.
Heu famulos fugit ille suos. clamare libebat
ACTÆON ego sum, dn̄m cognoscite uestrum,
Verba animo desunt. resonat latratibus æther.
Prima Melanchætes in tergo uulnera fecit.
Proxima Theridamas Oresitrophus hæsit ĩ harmo.
Tardius exierat, sed per compendia montis

RAPH. ¶ NVNC tibi) ironia qua videtur id permittere Diana, cuius prorsus adimit faciendi facultatem. Illum nanq; in ceruum conuertit, qui loqui non potest. est autem ordo & sensus. Nunc licet narres me visam tibi sine velamine, hoc est nudam. ¶ Si poteris narrare) ac si diceret, nunquam narrare poteris. ¶ Sparso capiti) resparso aquis. ¶ Viuacis cerui) diu viuentis ad quadraginta nanq; annos cerui viuere dicuntur.

ADDI. {Vide Pli. li. viii. ca. 32.} ¶ Dat spa col.) longum efficit collum. ¶ Cacuminat) acutas reddit. Est autem verbum à poeta fictum. ¶ Maculoso vellere) vario pilo. ¶ Additus & pauor est) scite. Ceruus enim timidissimū animal est. ¶ Autonoeius heros) Actęon Autonoes filius. ¶ Non sua) sed cerui. ¶ Mens tantum pristina mansit) in Actæone nihil aliud hominis, quàm mens remansit. ¶ Pudor hoc) me domum redeat. Abusus autem est poeta horum pronominum elegantia. Hoc nanq; ad propinquius, Illud ad longinquius solet referri.

ADDI. {Sed tamē in Aldina edi. legitur. timor hoc, pudor impedit illud}.

Melamp⁹ ¶ Prim⁹q; Me.) canes Actæonis enumerat, quibus etiam nomina apta venatoriis canib⁹ imponit. Melampus enim dicitur quòd pedes nigros haberet. μέλας nanq; niger, πούς πόδος, pes dicitur.

Ichnobates ¶ Ichnobatesq; sa.) Ichnobates dicitur per vestigia vadēs. ἴχνος enim dicitur vestigium, βαίνω vado.

*a.l. Lagō & ē nomē ab Ilib⁹ dictum ¶ Sagax) odor⁹, & acrem odorandi vim habens

Gnosos ¶ Gnosius) Cretensis. Gnosos enim Cretæ vrbs fuit clarissima. ¶ Spartana) Laconica. Cretenses autem & Laconici canes aptissimi sunt venationibus.

Pāphagus ¶ Pamphagus) omnia comedens, πᾶν enim totum significat, φάγω comedo.

*a.l. Lagriodos

Dorceus ¶ Dorceus acu. vi.) δέρκω enim est video.

Oribasus ¶ Oribasus) montes ascēdens, ὄρος enim mons dicitur βαίνω ascendo.

Nebrophonos ¶ Nebrophonosq; va.) hinulos hoc est ceruorum catulos interficiens. νεβρός enim hinulum significat, φονεύω interficio.

Trux Theron, ¶ Trux The.) terribilis aspectu. Theron autem dicitur ferinus, ac feras persequens, θήρ enim fera dicitur.

Lælape ¶ Lælape) à velocitate atq; impetu sic est appellata. Nam λαῖλαψ, λαίλαπος, turbinem significat.

Pterelas, ¶ Et pedi. Ptere.) alatus siue alis impulsus. Pterelas transferri potest, πτερὸν nanq; ala, ἐλᾶν impellere significat, quamuis in exemplaribus corrupte Plerelas legatur. ¶ Agræ) venatio interpretatur, ἄγρα. ¶ Hylæus) syluestris, ὕλη nanq; syluam significat. ¶ Nape) in quod saltibus versaretur, νάπη enim νάπης dicitur terræ planities.

Pœmenis ¶ Pœmenis) pastoralis, ποιμὴν nāq; pastorem significat.

Harpyia ¶ Harpyia) rapax, & Harpyiarum similis quę aues sunt rapacissimæ.

Ladon Sycionius ¶ Sicyonius Ladon) à fluuio Arcadiæ nomen sumpsit hic canis. Nam à fluminibus etiam nunc canes interdum cognominantur. {Vel etiam à λάζομαι, quod capio significat} Sicyonius autem ab vrbe Peloponnesi Sicyone, quę & Mecon & Telchinia etiam fuit dicta. ¶ Substricta) constricta & parua.

ADDI.

Dromas ¶ Et Dromas) currens, δρόμος enim cursum significat.

Canache ¶ Canache) καναχὴ strepitum significat, vnde nomen cani fuit inditum, quod eius latratu omnia resonarent.

Sticte ¶ Stictéq;) hæc à colorum varietate nomen sumpsit. Nam στικτὴ distincta variis maculis dici potest, ἀπὸ τοῦ στίζειν: id est à distinguendo.

Tigris ¶ Tigris) Tigridi similis, quæ est fera velocissima.

Alce ¶ Et Alce) similis Alce, feræ pernicissimæ, de qua Plinius. Septentrio fert & equorum greges ferorum, sicut asinorum Asia & Africa. Præterea Alcen ni proceritas aurium & ceruicis distinguat, iumento similem, ἀλκὴ etiam robur, potentiáq; dicitur.

ADDI. {quę etymologia proximior ac verior videtur.}

Leucon ¶ Leucon) alb⁹ à colore. λευκὸς enim albū significat.

Asbolus ¶ Et villis Asbolus atris) hoc est pilis nigris. Asbolus autem à colore est dictus, ἄσβολος enim fuliginem significat, eo quòd nigris villis ac fuliginosis esset.

Lacon ¶ Lacon) à patria, quod Laconicus esset.

Aello ¶ Aello) à procella, quod esset impetuosus. Aella nanque turbinem significat & procellam.

Thous ¶ Thous) velox dicitur & impetuosus, tametsi Thos forsitan rectius legeretur.

Thoes Sunt enim Thoes (vt scribit Plinius) luporum genus, procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum homini, habitum non colorem mutat, per hyemes hirti, æstate nudi.

Lycisca ¶ Lycisca) canis ex lupo nata Lycisca dicitur, quasi parua lupa. Est enim diminutiuum à lupo, qui græce dicitur λύκος.

Harpalos ¶ Harpalos) rapax, ἁρπάζω nanque rapio significat. ¶ Melaneus) niger.

Lachne ¶ Hirsutaq; corpore Lachne) verbum de verbo expressit. Lachne enim villorum densitas vocatur. ¶ Dictæo) cretēsi.

Labros ¶ Labros) hoc quoq; nomē cani conueniens est, vehemēs enim ipetuosusq; trāsfertur.

Aglaodos ¶ Et Aglaodos) splēdidos ac nitentes habēs dētes interpretatur, ἀγλαὸς nanq; splendidus, ὀδοὺς dens dicitur quanquā mihi potius videtur legendum esse Agriodus, qui agresti ac feroci dente intepretari potest, ἄγριος nāq; agrestis, feroxq; dicitur.

Hylactor ¶ Hylactor) latrator, nam ὑλακτέω latro significat. ¶ Sæpe secutus) canes suos subaudiamus.

Melāchætes ¶ Melanchætes) iubam & pilos habens nigros, χαίτη nanque iuba dicitur.

Theridamas ¶ Theridamas) feras domans. Nam θὴρ, θηρὸς fera dicitur. δαμάζω domo.

Orestrophus ¶ Oresitrophus) in montibus nutritus, ὄρος enim montem τρέφω significat nutrio. ¶ Per compendia montis per compendiosa & breuia montis itinera.

¶ PRAECIPITATA

Præcipitata uia est dominum retinentibus illis
Cætera turba coit, conferť q; in corpore dentes.
Iam loca uulneribus desunt, gemit ille, sonum'q;
Et si non hominis, quem non tamen edere possit
Ceruus, habet, mœstis'q; replet iuga nota querelis,
Et genibus pronis supplex, similis'q; roganti
Circunfert tacitos, tanquam sua brachia, uultus.
At comites rapidum solitis *hortatibus agmen
Ignari instigant, oculis'q; Actæona quærunt.
Et uelut absentem certatim Actæona clamant.
(Ad nomen caput ille refert) & abesse queruntur,
Nec capere oblatæ segnem spectacula prædæ.
Vellet abesse quidem, sed adest, uellet'q; uidere,
Non etiam sentire canum fera facta suorum.
Vndiq; circunstant, mersis'q; in corpore rostris,
Dilacerant falsi dominum sub imagine cerui.
Nec nisi, finita per plurima uulnera uita
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuno suspectam Semelen Cadmi, & Hermiones filiam cū haberet, quod cum Ioue concubuisset, in anum conuersa, vt se fallacia sine inuidia cuiusquam vlcisceretur, ad eam venit, persuadetq; ei, ne alio Iouem apparatu reciperet ad cubile, quam solicitus sit apparere Iunoni. Quo vt illius authoritas grauis, proinde ipsius concubitus insignis esset. Quod cum impetrasset a cupiente, Deus instructus tonitribus ac fulminibus domū Semeles ingressus est, tecta eius deceptæ optatis flāmis adussit, liberūq; conceptū vtero grauidæ incendio eripit, ac femore insuit suo, postea completis mensibus nymphis, quæ Nysam montē Indiæ perfrequentarent, eum tradidit nutriendū.

Rumor in ambiguo est. aliis uiolentior æquo
Visa Dea est: alii laudant, *dignam'q; seuera
Virginitate uocant. pars inuenit utraq; causas,
Sola Iouis coniux non tam culpet'ne probet'ne
Eloquitur, quàm clade domus ab Agenore ductæ
Gaudet, & à Tyria collectum pellice transfert
In generis socios odium: subit ecce priori
Causa recens, grauidam'q; dolet de semine magni
Esse Iouis Semelen. tum linguam ad iurgia soluit.
Profeci quid enim toties per iurgia dixi?
Ipsa petenda mihi est. ipsam si maxima Iuno
Rite uocor, perdam. si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet, si sum regina Iouisq;
Et soror, & coniux, certe soror, at puto furto est
Contenta, & thalami breuis est iniuria nostri.
Concipit. id deerat, manifestaq; crimina pleno
Fert utero, & mater, quod uix mihi contigit uni,
De Ioue uult fieri, tanta est fiducia formæ.
Fallat eam faxo. nec sim Saturnia, si non
Ab Ioue mersa suo stygias penetrarit ad undas.
Surgit ab his solio, fuluaq; recondita nube
Limen adit Semeles. nec nubes ante remouit,
Quàm simulauit anum, posuitq; ad tempora canos,
Sulcauitq; cutem rugis, & curua trementi
Membra tulit gressu. uocem quoq; fecit anilem.
Ipsaq; erat Beroe Semeles Epidauria nutrix,
Ergo ubi captato sermone, diuq; loquendo
Ad nomen uenere Iouis, suspirat, & opto
Iuppiter, ut sit, ait. metuo tamen omnia. multi
Nomine Diuorum thalamos iniere pudicos.
Nec tamen esse Iouem satis est. det pignus amoris,
Si modo uerus is est, quantus'q; & qualis ab alta
Iunone excipitur, tantus, talis'q; rogato

RAPH. ¶ PRAECIPITATA via est) præcipiti cursu peracta. ¶ Quem nō tamen edere possit Ceruus) hoc est nec hominis vocem, nec cerui habet, sed dissimilem emittebat sonum, ac querelas. ¶ Iuga nota) cognitos ipsi mōtes. ¶ Circumfert tacito) hoc est pro manibus & brachiis, quæ in crura fuerant conuersa, vultus ac faciem circunferebat. ¶ At comites) Actæonis socii. ¶ Agmen) canum multitudinem. ¶ Ad nomen caput ille refert) retrahit attollit cum respondere non posset. Est autem parenthesis. ¶ In corpore) in carne. ¶ Rostris) oribus. nam rostra proprie auiū dicuntur. per similitudinem vero etiam nauium. ¶ Falsi cerui) ficti ac simulati. ¶ Pharetratæ) pharetra armatæ. Est enim nomen participio simile. Pharetra autem sagittarum est repositorium. ¶ Rumor in ambiguo est) quæritur

Iuno in vetulam.

inquit vtrum Diana iuste Actæonem ea pœna affecerit. Ac multi quidem dicunt eam fuisse nimium crudelem, alii recte consuluisse virginitati suæ asserunt. ¶ Violentior) crudelior. ¶ Causas) argumenta, quibus vtraque pars suam defendat opinionem. Hæc autem idcirco à poeta referuntur, vt sequentem fabulam cum superiore transformatione aptius coniungat. ¶ Eloquitur) verbis exprimit. ¶ A' Tyria pellice) ab Europa, quàm è Phœnicia Iuppiter rapuit. Pellex autem proprie dicitur, quæ cum alia rum maritis rem habet. ¶ In socios generis) in cognatos. ¶ Subit ecce priori Causa recens) fabulam incipit, quæ talis est. Iuno cum resciuisset Semelen ex Ioue concepisse eam perdere decreuit. conuersa igitur in Beroen Semeles ipsius nutricem ei persuadet, ne aliter Iouem in amplexus admittat, quam si secum eo modo, quo cum Iunone solet, concumbere promittat, vt an sit Iuppiter aperte cognoscat. Quod quidem cum impetrasset, neq; vim tātæ maiestatis, fulminumq; tolerare posset, extincta est. Puerum vero nondum maturum cæso matris vtero Iuppiter excepit, ac femori suo insutum, donec menses nouem complerentur, fouit. Postea vero nymphis tradidit nutriendum vnde & Dythyrambus fuit appellatus, quod δὶς θυρῶν, hoc est per duas ianuas, & Semeles vterum & Iouis femur, transierit. ¶ Subit) succedit. ¶ Semelen) Cadmi filia fuit Semele & *Hermiones, quæ ex Ioue Bacchum generauit. ¶ Per iurgia) per obiurgationes. Semele Hermiōe,

¶ Certe soror) hoc ita à Iunone infertur, ac si coniux esse desierit, cum Iuppiter alias amet. Sic quoque apud Senecam ipsa loquitur. Soror Tonantis, hoc enim solum mihi. ¶ Quod vix mihi contigit vni) vt de Ioue conceperim. Vulcanum enim ex Ioue suscepit Iuno, tametsi Hesiodus dicat Vulcanum ex sola Iunone fuisse natum. {Et hic locus obscuritatis nonnihil habet. Nam & aliæ multæ ex Ioue conceperunt, non Iuno tantum. Quare quidam, vni, acciplunt dictum, pro semel, quod tamen nec ipsum satis defendi posse videtur. cum & Vulcanus, & Hebe. Item Mars & Ilithyia, siue Lucina, Iunone nati ab Hesiodo traduntur. Vide igitur, num vno legendum sit, & ad sequētem casum referendum}. ¶ Tanta est fiducia formæ) acclamatio ex maxima proueniens indignatione. ¶ Fallat eam faxo) efficiam inquit vt Iuppiter illam decipiat. ¶ Nec sim Saturnia) nec merear Saturni filia vocari. ¶ Ab Ioue suo) ab Ioue tam sibi charo. ¶ Mersa) perdita. ¶ Penetrarit) descenderit. ¶ Surgit ab his) post hæc dicta. ¶ Quam simulauit anū) Iunonis transfigurationem in vetulam describit. ¶ Epidauria nutrix) Epidaurus vrbs est Achaiæ Aesculapii templo nobilis in Saronici sinus intimo recessu sita quę antea Epitaurus fuit appellata.

*al'. l. clamoribus

ADDI.

al'. dignūq; .i. rē dignā

Epidaurus

Det tibi complexus, suaq; ante insignia sumat.
Talibus ignaram Iuno Cadmeida dictis
Formarat. rogat illa Iouem sine nomine munus
Cui deus elige ait. nullam patiere repulsam.
Quoq; magis credas, stygii quoq; conscia sunto
Numina torrentis timor, & Deus ille Deorum est.
Læta malo, nimiumq; potens perituraq; amantis
Obsequio Semele, qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cum fœdus initus,
Da mihi te talem. uoluit Deus ora loquentis
Opprimere: exierat iam uox properata sub auras:
Ingemuit, neq; enim non hæc optasse, nec ille
Non iurasse potest. ergo mœstissimus altum
Aethera conscendit, uultumq; sequentia traxit
Nubila, quis nimbus, immistaq; fulgura uentis
Addidit, & tonitrus, & ineuitabile fulmen.
Qua tamen usq; potest, uires sibi demere tentat.
Nec quo centimanum deiecerat igne Typhoea
Nunc armatur eo. nimium feritatis in illo est.
Est aliud leuius fulmen, cui dextra Cyclopum
Sæuitiæ, flammæq; minus, minus addidit iræ.
Tela secunda uocant superi capit illa, domumq;
Intrat Agenoream. corpus mortale tumultus
Non tulit æthereos, donisq; iugalibus arsit.
Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur, patrioq; tener (si credere dignum est)
Insuitur femori, maternaq; tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat inde datum nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis, lactisq; alimenta dedere.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter cum Iunone iocando omissis omnibus iurgiis, referens in coniunctione maiorem capere fœminas quam viros voluptatem, Tiresiam iudicem adeundum censuit, qui vtranq; naturam maris ac fœminæ fuerat expertus. Nam quodam tempore cum serpentes concubitu hærentes baculo percussisset, in mulierem versus fuerat, ac rursus proximo vere eadem visus ratione, ac tactu, in virum cesserat. Qui cum Iouis sententiam tutatus esset, damnata Iuno lusum in iracundiam vertit, ac Tiresiam luminibus orbauit. Pro qua iniuria, quod maius esset, Iuppiter futurorũ ei scientiã tribuit.

Dumq; ea per terras fatali lege geruntur,

RAPH. ¶SVA insignia) quibus ab aliis diis separatur. Fulmina autem dicit, nã fulmen Iouis est insigne. ¶Cadmeida) Semelen Cadmi filiam. ¶Ignaram) nesciam se decipi à Iunone. ¶Formarat) informarat, instruxerat ¶Stygii torrentis) Stygis paludis. ¶Timor deorum) nã Dii (vt inquit Virgilius) per Stygem iurare timent, ne forte peierantes diuinitate priuentur. ¶Opprimere) obstruere, obturare, ne petitioni finem imponere posset. ¶Vox properata) celeriter prolata. Et nescit vox emissa reuerti, vt Horatius ait. ¶Neq; enim nõ hęc optasse) hoc est fieri non potest, vt & Semele non petierit ea, quæ petiit, & Iuppiter non promiserit ea, quę se iam præstiturũ iurauit. Præterita enim vt non fuerint, nulla ratione effici potest. ¶Qua tamen vsq; potest) in quantum inquit potest Iuppiter suas vires diminuit. ¶Centimanum Typhoea) Typhoeus (qui & Typhaon, & Typhon dicitur filius Terræ fuisse ab Hesiodo scribitur. Stesichorus autem illum à sola Iunone genitum ait, iniuriarum Iouis recordata) Gigas fuit violentissimus, centum habens manus, quem Iuppiter fulmine strauit, eiq; Inarimen montem imposuit. {Vel, vt Pindaro placet, Aetnam. Alii vero quidam in Cilicia sepultum dicunt, quidam in Bœotia, Herodotus etiam circa Aegyptum in palude Herbonide.} Est autem trisyllabum nomen, nec vnquam o & e vocales in vnam syllabam nisi figurate iunguntur. vltima enim est diphthongus non secunda, vt quidam putant. Id quod aperte accusatiuus in a definens ostendit. Nullum enim nomen secundæ declinationis accusatiuum in a finit, nisi in nominatiuo eus diphthongum habeat. ¶Feritatis) violẽtiæ. ¶Est aliud leuius fulmen) duo inquit sunt fulminum genera, violentius & minus violentum, quod secundum superi vocant. Illud enim violentum primum vocatur. Videtur autem Ouid. ad id alludere, quod de fulminibus physici scribunt, vt refert Plin. in II. Naturalis historiæ. Fulminum duo esse genera, alia nanq; fatidica vocari, quæ ex alto, statutisq; de causis, & ex suis veniant syderibus, alia vero bruta & vana, vt quæ nulla veniant ratione naturæ. his percuti montes, his maria, omnesq; alios irritos ictus fieri. ¶Donis iuga.) coniugalibus, quæ pro coniunctione & coitu petierat. ¶Imperfectus infans) qui postea Bacchus fuit appellatus. ¶Femori) Iouis subaudiatur. Femora autem sunt coxarũ summitates, vbi coxæ ipsæ iunguntur. ¶Materna tempora) hoc est menses nouem, quibus in vtero à matribus gestãtur infantes. ¶Ino matertera) Ino Cadmi fuit filia ac Semeles soror, quæ Bacchum ex Iouis femore eductum, clam Iunone nutriuit. ¶Nyseides) e Nysa Cithæronis vertice Nyseides dictæ sunt nymphæ, quæ Bacchum nutri-

Typhoeus

ADDI.

Bacchꝰ ex aluo matris ereptꝰ.

Nyseides.

uerunt. Vnde Dionysos ἀπὸ τοῦ Διὸς & Nysa Bacchus appellatus. Quamuis Diodorus Siculus indicet à Nysa felicis Arabiæ vrbe dici; Sed perquam absurdum est Bacchum adhuc infantem ex Bœotia in Arabiam educandum fuisse translatum, cum tot nymphæ præsertim in vicinorum montium antris essent. Verum (vt Diodorus ipse refert) tres fuerunt Dionysi, ac priorũ gesta posteriori, q ex Semele & Ioue fertur natus, fuerunt ascripta. Primus nanq; fuit Indus vini, multorumq; adinuentor, quibus maxime hominum vita exculta est. Vnde & immortalitate fuit donatus. Secundum ferunt ex Ioue Proserpinaq; genitum, vel Cerere, vt alii sentiunt, quem primum tradunt boues ad aratrum iunxisse, propter quod statuis illius cornua adiiciebantur. Tertius ex Ioue & Semele natus, cui Ouid. priorum quoq; attribuit gesta, quemq; nymphis Nysam habitantibus commẽdatum fuisse ait. Sunt autem decem vrbes hoc nomine appellatę, ac Baccho omnes dicatæ, quarum prima est in Helicone. Secunda in Thracia. Tertia in Caria. Quarta in Arabia. Quinta in Aegypto. Sexta in Naxo. Septima in India. Octaua in monte Caucaso. Nona in Libya. Decima in Euboea, vbi vno die ferũt vitem & florere, & vuã maturescere. ¶Antris suis) propriis speluncis. Antra nanq; montium, præcipueq; Heliconis, nymphis sunt dicata. Antrum autem illud in quo Bacchus fertur educatus Dythyrites vocatur. Vnde & Bacchus Dythyrãbus fuit appellatus, eo quod δύο θύρας, hoc est duas ianuas antrum habuerit, vt quidam è Græcis narrant. {De Nymphis Bacchi nutricibus, Pherecides vt in commen. Homeri citatur, in hunc ferè modum tradit. Postquam Iuppiter, inquit, ex femore Dionysum procreasset, nymphis Dodonæis illum dedit clam Iunone educandum. quarum nomina hæc sunt. Ambrosia, Coronis, Eudora, Dione, Fesula, & Polyxo. Hæ Dionysum nutrientes, simul cum eo circumibant, & rationem vitis plantandæ, vt ab illo inuenta erat, mortales docebant. Donec res Thracum Lycurgus, & has & illum ad mare vsq; persecutus est. Tum enim Iouis auxilio implorato, inter sydera receptæ sunt, Hyadesq; vocatæ, vt addit Hyginus. Hæ eædem etiam ab Hesiodo recensentur, sed quinq; duntaxat, & paulo aliis nominibus, his versi.

Φαισύλη, ἠδὲ Κορωνὶς, ἐϋστέφανός τε Κλέεια,
Φαιώ θ' ἱμερόεσσα, καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος,
Νύμφαι ἃς Ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.}

¶Dumq; ea per terras) narraturus Tiresię mutationem in fœminam primum, deinde rursus in marem, quædam interseruit, quibus fabulæ eleganter connectuntur.

Dionysos

Nysa

Dionysi tres

Vrbes Bacchi dicatę

ADDI.

Tiresias in fœminam.

RAPH. Dythyrãbus. ¶BIS geniti Bacchi) primũ nanq; ex vtero Semeles, deinde ex femore Iouis natus est Bacchus. Vnde etiam Dythyrãbus est dict⁹. quia διὰ δύο θυρῶν, hoc est per duas ianuas (vt diximus) exiuit, & per vterũ Semeles, & per femur Iouis.

Nectar. ADDI. ¶Nectare) vino suaui. Est enim nectar Deorũ potio suauissima. {Deriuatur autẽ vt plerisq; placet etymologicis, à νὴ, priuandi particula, & κτῶ, quod idem, quod possideo, quasi quod nullius mortalis κτῆμα possesfio sit. Vel etiam à νέον & κτῆμα, quasi quod perpetuo nouum sit, ac virens. Vnde etiam ab Hebe, quæ iuuentutis dea est, miscetur & tẽperatur}. ¶Cum vacua Iunone) ociosa & ira carente. ¶Docti Tiresiæ) periti illius quæstionis. Tiresias enim Thebanus Eueris filius, & ideirco

Euerides factus mu. Euerides à Callimacho & Theocrito dictus, cum forte duos angues coeuntes virga percussisset, in fœminam fuit cõuersus, ac septem annos in eo sexu durasse fertur. Rursusq; cũ eosdẽ serpentes verberasset, in pristinũ sexum reuersus est. Quod quidem ne quis omnino fabulosum putet, legat & Pli. in. vii. Natura. historiæ, & Diuũ Augustinũ de cõiugiis veteris ac nouę legis, qui asserũt quibusdam id accidisse. Cæterũ Tiresias ab Ioue Iunoneq; cõtendẽtibus vtri⁹ maior in coitu voluptas sit maris an fœminę iudex electus, maiorẽ esse fœminæ voluptatẽ affirmauit. Qua sententia, Iuno irata, illũ obcæcauit. Iuppiter vero pro oculis ademptis ei futurorum præsciẽtiã concessit. ¶Mirabile) dictu subaudiatur. est autẽ parẽthesis, qua significat vix id credi posse. ¶Vt authoris for.) naturã & sexũ. ¶Authoris) effectoris vestræ plagæ. ¶Genitiua) natiua. quam i natiuitate habuit Tiresias mas aũt nat⁹ est. ¶Arbiter) iudex. ¶Nec ꝓ materia) nec secundũ materiæ ac rei qualitatẽ. Res enim iocosa erat ideoq; Iuno Tiresię sentẽtiã ferre nõ debebat. ¶Sui iudi. lum.) Tiresię iudicis electi oculos. ¶Aeterna. nu.) ꝑpetua cæcitate. Sic qdẽ Ouid. Callimachus vero Tyresiã excæcatũ fuisse ait, eo qd Palladẽ nudam in balneis viderit. ¶Neq; enim licet) parẽthesis est causam cõtinẽs qua re Iuppiter Tiresię oculos nõ restituerit. Nõ. n. inqt licet cuiquã Deo alterius Dei quã licet parui facta rescidere. ¶Leuauit) leuẽ fecit. ¶Ille p Aonias) Bœotias.

Aonia. Aonia enim ps ẽ Bœotiæ mõtana ab Aone rege cognominata. Hęc autẽ inserũtur, vt cõmodi⁹ fabulæ cõiungãtur. ¶Irreprehensa) vera q̃ nihil poterant reprehẽdi. ¶Vocisq; datæ) concessæ artis vaticinandi. ¶Tentamina) experimenta. ¶Cœrula Liriope) Narcissi in florẽ eiusdẽ nominis mutationẽ referre incipit poeta. Nã Liriope nympha Oceani ac Tethyos filia Cephiso fluuio cõpressa Narcissum peperit, quem Tiresias consultus à matre, ad maturam senectutem peruẽturum, si se non nosset, prędixit. Id vero cum ambiguũ videretur, exitu tandẽ fuit cõprobatũ. Narcissus enim omniũ formosissimus adulescens, cum omnes sperneret amantes, seq; ipse in fonte vidisset ita sui ipsi⁹ exarsit amore, vt paulatim fuerit consumptus. Eius vero cadauer cum nymphę rogo imponere vellent, ipsum in florem commutatum animaduertũt, quem à iuuenis nomine Narcissum vocarũt. Cephisus (vt dixim⁹) fluui⁹ est Bœotię ad iacẽs paludi, quæ ab ipso Cephisis appellatur. Hoc aũt loco ꝓ Deo fluminis ipsi⁹ accipitur. ¶Nymphe) cũ sit nominatiui casus sine diphthongo scribatur. ¶Iam tũ) ab infantia vsq; maximam prę se ferebat pulchritudinẽ Narcissus. ¶Si nõ nouerit) hoc est si nunquã suã pulchritudinem cognouerit. ¶Vana diu visa est vox auguris) .i. stulta & falsa. ¶Nam quater ad quinos) hoc ẽ vnũ & viginti annos natus erat. ¶Puer) propter pulchritudinẽ. ¶Iuuenis) propter magnitudinem. Erat enim magnus & formosissimus, quæ quidẽ rara ẽ felicitas. ¶Aspicit hũc) fabulã iterpõit de Echo nympha cõpositã, cui primũ hoc ira Iunonis euenit, vt vltimas tãtũ de vocibus auditis referret. Deinde cũ à Narcisso, cui⁹ amore ardebat, spreta esset in lapidẽ ita fuit conuersa, vt vox sine corpore remanserit in mõtib⁹ vltima verborũ auditorũ repetẽs. {Duplex igif mutatio in illa facta, vocis altera corporis.} ¶Resonabilis Echo) verbũ de verbo expressit. Nã Echo dici potest resonãtia. ¶Corp⁹ adhuc Echo) nõdũ inqt corp⁹ Ech⁹ in lapidẽ erat cõmutatũ. Nunc enim sola vox sentif. ¶Et tũ vsum) quãuis inquit Echo Nympha esset corpore prędita, aliũ tũ vsum linguæ quàm nunc habeat, non habebat, nam vltimas solum voces referebat. ¶Fecerat hoc Iuno) vnde id incommodi habuerit Echo, vt nouissima solum verba referret, expõit poeta. Iuno igif fuit in causa videns se sæpius illi⁹ nugis delusam esse ac impeditam, ne Iouem cum nymphis coeũtẽ deprehenderet.

Liriope. Narcissus. Cephisus. Echo. ADDI.

Tuta'q; bis geniti sunt incunabula Bacchi,
Forte Iouem memorant diffusum nectare, curas
Se posuisse graues, uacua'q; agitasse remissos
Cum Iunone iocos, & maior uestra profecto est,
Quam quæ contingit maribus, dixisse uoluptas.
Illa negat. placuit quæ sit sententia docti
Quærere Tyresiæ. Venus huic erat utraq; nota.
Nam duo magnorum uiridi coeuntia sylua
Corpora serpentum baculi uiolauerat ictu,
De'q; uiro factus (mirabile) fœmina septem
Egerat autumnos, octauo rursus eosdem
Vidit, & est uestræ si tanta potentia plagæ
Dixit, ut authoris sortem in contraria mutem,
Nunc quoq; uos feriam. percussis anguibus iisdem,
Forma prior redijt genitiua'q; uenit imago.
Arbiter hic igitur sumptus de lite iocosa.
Dicta Iouis firmat grauius Saturnia iusto,
Nec pro materia fertur doluisse, sui'q;
Iudicis æterna damnauit lumina nocte.
At pater omnipotẽs (neq; enim licet irrita cuiquam
Facta Dei fecisse Deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit, POENAMq; leuauit honore.

ARG. FABVLAE SEQ.

Liriope nympha ex amne Cephiso procreauit Narcissum, cui Tiresias Eueris filius omnia prospera responso pollicitus est, si pulchritudinis suæ nullam habuisset notitiam. Hunc igitur Echo cum diligeret, neq; uiam potiundi inueniret, cura, & solicitudine iuuenis quem extremis vocibus persequebatur fugientem, extabuit, eiusq; reliquiæ corporis in lapidem conuersæ sunt. Quod ei incidit Iunonis ira, quia garrulitate sua eam sæpe esset morata, ne Iuppiter in montibus persequens nymphas, manifesto deprehendi posset. Fertur Echo filia Iunonis ob deformitatem montibus recondita, neq; eius præter vocẽ quicquã inspici posse, quę tamen post obitũ auditur.

Ille per Aonias fama celeberrimus urbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima fidem, uocis'q; datæ tentamina sumpsit
Cœrula Liriope, quam quondam flumine curuo
Implicuit, clausæ'q; suis Cephisus in undis
Vim tulit. enixa est utero pulcherrima pleno
Infantem nymphe iam tunc qui posset amari,
Narcissum'q; uocat, de quo consultus, an esset
Tempora maturæ uisurus longa senectæ,
Fatidicus uates, si se non nouerit, inquit.
Vana diu uisa est uox auguris, exitus illam
Res'q; probat, leti'q; genus, nouitas'q; furoris.
Nam quater ad quinos unum Cephisius annos
Addiderat, poterat'q; puer, iuuenis'q; uideri.
Multi illum iuuenes, multæ cupiere puellæ,
Sed fuit in tenera tam dura superbia forma,
Nulli illum iuuenes, nullæ tetigere puellæ.
Aspicit hunc trepidos agitantem in retia ceruos
Vocalis nymphe, quæ nec reticere loquenti,
Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo non uox erat, & tamen usum
Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat,
Reddere de multis ut uerba nouissima posset.
Fecerat hoc Iuno, quia cum deprendere posset

RAPH. ¶SVB Ioue ſuo iacentes) cum Ioue marito ſuo coeuntes. ¶ Poſtquam Saturnia ſenſit) quod, ſubaudiatur. Sic enim in ſoluta oratione loquimur. Quod poſtea quam Iuno Saturni filia ſenſit & cognouit. ¶ Re'q; minas firmat) re ipſa & effectu minas exequitur. ¶ Reportat) repetit & refert. ¶ Per deuia rura) per inuias ſyluas. ¶ Incaluit) amore illius capta fuit. Amore nanque incaleſcere aliquem, vt in flammari & ardere dicimus. ¶ Circumlita) circumpoſita. Eſt autem periphraſis ſulfuratorum ignorum. ¶ Viuacia ſulfura) quæ difficulter corrumpuntur. Hac autem ſimilitudine oſtenditur Echo quo propinquior Narciſſo erat, eo magis amore inflammatã eſſe. ¶ O quoties voluit) hac interiectione ſignificatur vehemẽtia amoris, quo Echo Narciſſum proſequebatur. ¶ Accedere) adire. ¶ Blandis dictis) verbis blanditiarũ plenis, quibus amatores vti conſueuerunt. ¶ Molles preces) ab effectu preces dicuntur molles, quod illis homines mites, manſuetiq; redduntur. ¶ Natura repugnat) neq; enim prior loqui poterat ſic volente Iunone, ſed vltima tãtũ verba referebat. ¶ Nec finit incipiat) hoc eſt illã incipere nõ permittit. ¶ Seductus) ſeparatꝰ. alias deceptus. ¶ Comitum ab agmine fido) hyppallage eſt. Ab agmine enim & turba fidorũ comitum Narciſſum intelligimus receſſiſſe. ¶ Aciem) oculorũ ſubaudiamꝰ. ¶ Recepit) accepit, audiuit. ¶ Alternæ vocis) alternatim emiſſæ, primũ à Narciſſo, deinde ab Echo. ¶ Huc coeamus) conueniamꝰ huc in hunc locum, ſed Echo eandẽ quidem vocem refert, ſed non eandem ſignificationem. Coire nanq; & conuenire & concumbere ſignificat, qua in ſignificatione ab Echo fuit repetitum, vt aperte quæ ſequuntur oſtendunt. ¶ Et verbis fauet ipſa ſuis) hoc eſt ſua verba re ipſa cõprobat & cõfirmat. ¶ Quàm ſit tibi copia noſtri) quã me potiri poſſis & in tua poteſtate habere. ¶ Protegit) occultat. alibi defendit. Solis in antris, deſertis ſpeluncis. ¶ Hæret) remanet. ¶ Tenuant) extenuant, & macilẽtum reddunt. ¶ Vigiles curæ) ab effectu quod homines dormire non ſinant. ¶ Adducit) contrahit, diminuit. ¶ Omnis succꝰ) totꝰ ſanguis. ¶ Su

*a.l. recuſat.

*a.l. heu

*a.l. pudore

*a.l. ſyluis

Sub Ioue ſæpe ſuo nymphas in monte iacentes,
Illa Deam longo prudens ſermone tenebat,
Dum fugerent nymphæ. poſtquam Saturnia ſenſit,
Huius ait linguæ, qua ſum deluſa, poteſtas
Parua tibi dabitur, uocis'q; breuiſſimus uſus.
Re'q; minas firmat. tamen hæc in fine loquendi
Ingeminat uoces, auditá'q; uerba reportat.
Ergo ubi Narciſſum per deuia rura uagantem
Vidit, & incaluit, ſequitur ueſtigia furtim.
Quo'q; magis ſequitur, flamma propiore caleſcit.
Non aliter, quàm cum ſummis circumlita tædis
Admotas rapiunt uiuacia ſulfura flammas.
O quoties uoluit blandis accedere dictis
Et molles adhibere preces, natura * repugnat,
Nec ſinit incipiat. ſed quod ſinit, illa parata eſt
Expectare ſonos, ad quos ſua uerba remittat.
Forte puer comitum ſeductus ab agmine fido
Dixerat, * hic quis adeſt? & adeſt reſponderat Echo,
Hic ſtupet, atq; aciem partes dimiſit in omnes,
Voce ueni magna clamat. uocat illa uocantem.
Reſpicit, & rurſus nullo ueniente, quid inquit
Me fugis? & totidem quot dixit uerba recepit.
Perſtat, & alternæ deceptus imagine uocis,
Huc coeamus ait? nulli'q; libentius unquam
Reſponſura ſono, coeamus rettulit Echo.
Et uerbis fauet ipſa ſuis, egreſſa'q; ſylua
Ibat, ut iniiceret ſperato brachia collo.
Ille fugit, fugiens'q; manus complexibus aufert,
Ante ait, emoriar, quàm ſit tibi copia noſtri.
Rettulit illa nihil, niſi ſit tibi copia noſtri.
Spreta latet ſyluis, pudibunda'q; frondibus ora
Protegit, & ſolis ex illo uiuit in antris.
Sed tamen hæret amor, creſcit'q; * dolore repulſæ,
Et tenuant uigiles corpus miſerabile curæ,
Adducit'q; cutem macies, & in aera ſuccus
Corporis omnis abit. uox tantũ, atq; oſſa ſuperſunt.
Vox manet, oſſa ferunt lapidis traxiſſe figuram.
Inde latet ſyluis, nullo'q; in monte uidetur.
Omnibus auditur, ſonus eſt qui uiuit in illa.

ARG. FABVLAE SEQ.

Narciſſum ſupradictũ ob nimiam crudelitatem, quã in Echo exhibuerat, Nemeſis vltrix faſtidentiũ, in amorem ſui impulit, vt non minore flamma ille exureretur. Qui cũ ex aſſidua venatione fatigatus ſecũdũ fontẽ in opaco procubuiſſet, & hauriens aquã imaginẽ ſui conſpexiſſet, & diutius ibi remoraretur, nouiſſime tabuit, ita vt vita priuaretur, ex cuius reliquiis flos extitit, quẽ Naiades nymphæ flentes caſum fratris, Narciſſi nole notarunt.

Sic hanc, ſic alias * undis aut montibus ortas
Luſerat hic nymphas, ſic cœtus ante uiriles.
Inde manus aliquis deſpectus ad æthera tollens,
Sic amet ipſe licet, ſic non potiatur amato,
Dixerat. aſſenſit precibus Rhamnuſia iuſtis.
Fons erat illimis nitidis argenteus undis,
Quem neq; paſtores, neq; paſtæ monte capellæ
Contigerant, aliud'ue pecus, quem nulla uolucris,
Nec fera turbarat, nec lapſus ab arbore ramus.
Gramen erat circa, quod proximus humor alebat,
Sylua'q; Sole locum paſſura tepeſcere nullo.
Hic puer, & ſtudio uenandi laſſus, & æſtu
Procubuit, faciem'q; loci, fontem'q; ſecutus.
Dum'q; ſitim ſedare cupit, ſitis altera creuit.

perſunt) reſtant. ¶ Oſſa ferũt lapidis traxiſſe figurã) .i. oſſa feruntur in lapides fuiſſe conuerſa. ¶ Inde latet ſyluis) ex eo inquit tẽpore, quo oſſa in lapides fuerunt cõmutata, ſic latet in ſyluis Echo, vt ab omnibus quidem audiatur, ſed à nullo videatur. ¶ Sonꝰ eſt qui viuit in illa) ſcite dixit. nam Echo nihil aliud eſt quàm ſonꝰ, à quo etiã deducta eſt. Nã Echo ἀπὸ τοῦ ἦχου, qui eſt ſonus deriuatur. ¶ Luſerat) illuſerat. ¶ Sic cœtꝰ ante viriles) ſic inquit ante dum eſſet puer multos viros eius amore captos illuſerat Narciſſus. ¶ Inde) ex illa Narciſſi ſuperbia. ¶ Aliquis deſpectꝰ) quidã cõtemptus. ¶ Sic amet ipſe licet) vtinã inquit ipſe Narciſſus ſic amare poſſit, vt nunquã amato potiatur. ¶ Rhãnuſia) Nemeſis Rhãnuſia, à Rhãnunte pago & regione Atticæ: vbi celeberrimo tẽplo colebatur dicta, quę aduerſus ſuperbos maxime inexorabilis eſſe narratur, cuius quidem ſtatuæ capiti corona impoſita erat (vt ſcribit Pauſanias) in qua & cerui & fortunæ parua inſignia continebantur. In manum altera ramus fraxineus, in dextera phiala, in qua Aethiopes effecti erant. Statua autẽ illa quæ magnitudine & pulchritudine perfecta cum Phidiæ operibus contendebat, non minus Rhamnꝰ celebrabatur, quam Marathon prælio contra Perſas commiſſo. Sic autem Nemeſis Rhamnuſia dicta eſt, vt Diana Epheſia, Venꝰ Cytherea. Nemeſin vero Oceani & Tethyos filiam fuiſſe Pauſanias ſcribit. Huius Deæ ſimulachrum in Capitolio quidẽ erat (vt ſcribit Plinius) quamuis nomen latinum non ſit. ¶ Fons erat illimis) fontem amœniſſimam deſcribit poeta. ¶ Illimis) ſine limo. ¶ Argenteus) vt argentum, nitidus, & ſplendidus. ¶ Gramen) herba. ¶ Sylua'q; Sole locum paſſura) ſylua inquit adeo denſa fonti imminebat, vt Solis radii nequaquam ad fontem penetrare poſſent. ¶ Sole nullo) nullo Solis calore. ¶ Et æſtu) Solis feruore. ¶ Procubuit) in faciem iacuit, id quod laſſi in herboſis locis facere ſolent. ¶ Faciem loci) amœniſſimum loci ſitum. ¶ Sitis altera) cupiditas altera: hoc eſt, amor. Nihil enim aliud eſt amor, quàm cupiditas potiundi re amata.

Echo

Rhãnuſia.

Nemeſis.

¶DVM'q;

Dumq; bibit uisæ correptus imagine formæ
Spē sine corpe amat, corpus putat esse qđ umbra ē.
Ac stupet ipse sibi, uultuq; immotus eodem
Hæret, ut ē pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus geminum ceu, lumina, sydus,
Et dignos Baccho digitos, & Apolline crines,
Impubesq; genas, & eburnea colla, decusq;
Oris, & in niueo mistum candore ruborem.
Cunctaq; miratur, quibus est mirabilis ipse.
Se cupit imprudens & qui probat, ipse probatur,
Dumq; petit, petitur, pariter'que accendit, & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti?
In medias quoties uisum captantia collum
Brachia mersit aquas, nec se deprendit in illis?
Quid uideat, nescit. sed quod uidet, uritur illo,
Atque oculos idem qui decipit, incitat error.
Credule quid frustra simulachra fugacia captas?
Quod petis est nusquā. quod amas, auertere, pdes.
Ista repercussæ, quam cernis, imaginis umbra est.
Nil habet ista sui, tecum uenit'que, manet'que.
Tecum discedet, si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest, sed opaca fusus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam.
Per'que oculos perit ille suos, paulum'que leuatus
Ad circunstantes tendens sub brachia syluas,
Ecquis Io syluæ crudelius inquit amauit?
(Scitis enim) & multis latebra opportuna fuistis,
Ecquem, cum uestræ tot agantur secula uitæ,
Qui sic tabuerit, longo meministis in æuo?
Et placet, & uideo, sed quod uideo'que, placet'que,
Non tamen inuenio tantus tenet error amantem.
Quoque magis doleā, non uos mare separat ingēs,
Nec uia, nec montes, nec clausis mœnia portis.
Exigua prohibemur aqua. cupit ipse teneri.
Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis,
Hic toties ad me resupino nititur ore.
Posse putes tāgi, minimū est quod amātibus obstat.
Quisquis es huc exi, quid me puer unice fallis?
Quo'ue petitus abis? certe nec forma nec ætas
Est mea quā fugias, & amarunt me quoq; nymphæ.
Spem mihi nescio quam, uultu promittis amico,
Cum'que ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro.
Cum risi, arrides. lachrymas quoq; sæpe notaui,
Me lachrymante, tuas, nutu quoq; signa remittis,
Et quantum motu formosi suspicor oris,
Verba refers aures non peruenientia nostras.
Iste ego sum, sensi. nec me mea fallit imago.
Vror amore mei flammas moueo'que, fero'que.
Quid faciā? roger, an ne rogē? ꝙ deinde * negabo?
Quod cupio, mecū est. INOPEM me copia fecit.
O utinam a' nostro secedere corpore possem.
Votū in amāte nouū est. uellē, qđ amamus abesset.
Iam'que dolor uires adimit, nec tempora uitæ
Lōga meæ superant, primo'que extinguor in æuo.

RAPH. DVMq; bibit) quæ pro quia accipienda videtur, vt exponatur. Quia dum bibit. ¶ Spem sine corpore amat) hoc minus recte dictum esse videtur. Omnis enim spes est sine corpore. Spes autē pro specie & vmbra posita esse videtur, sed forsitan hunc locum poeta si licuisset erat emendaturus. Verū sic quoq; defendi potest. Sperabat enim se eo potiturum, quod tangi non potest.

ADDI. {Ego nihil video cur se tantopere torqueat hoc loco Regius. Amat enim Spē sine corpore Narcissus, hoc est, illud quod re ipsa nihil erat amat, umbram videlicet, & spem corporis, quod nusquā extabat.} ¶ Ac stupet ipse sibi) sua ipsius pulchritudine stupet Narcissus. ¶ Signum) statua. Pario marmore) Paros insula est Aegei candidissimo marmore nobilis. ¶ Spectat humi positus.) Narcissi singula mēbra describit, quo melius ipsius pulchritudinē ostendat. Ordo est autē Spectat lumina. i. oculos, ceu geminum sydus, qua similitudine pulcherrimos Narcisso oculos fuisse poeta demonstrat. ¶ Impubes genas) imberbes, ac sine vlla prorsus lanugine. ¶ Eburnea colla) candida sic, vt eburnea viderentur. ¶ Pariterq; accendit & ardet) hoc est vna & vrit & vritur. In hac vero descriptione valde poeta lasciuit. ¶ Irrita oscula) vana. Nihil enim præter aquam tāgebat. ¶ Captantia) captare & comprehendere conantia, neq; enim captabāt. ¶ Incitat) stimulat ad amandum. ¶ Credule qd frustra) miseratione quadā poeta motus videtur conuertere sermonē ad Narcissum. Credulus autē dicitur qui facile, & nimiū credit. ¶ Simulachra fugacia captas) imaginem fugientē. ¶ Quod petis est nusquā) ac si diceret nihil est id quod cupis. Secundū autem eorū loquitur opinionē, qui corpora solum esse putant. ¶ Quod amas auertere, perdes) hoc est auerte à fonte vultum tuum, quem amas, & ipsum statim amittes. Est eni impatiui modi auertere. Admonere enim eum videt, vt vultum auertat, sicq; cognosceret se umbram amare. ¶ Repercussæ) ab aqua remissæ. ¶ Nil habet ista sui) ista inqt, imago, quam cernis, nil hēt ꝓprii, sꝫ tota à te pēdet. ¶ Cereris cibi. ¶ Quietis) somni. ¶ Opaca herba) umbrosa. ¶ Inexpleto lumine) oculis, qui non poterāt satiari. ¶ Mēdacem formam) falsam adolescentis figurā. ¶ Ecqs Io syluæ) exclamatio est cū interrogatione hois vehementer affecti. Est autem sola dictio ecquis & per c scribitur, non per t, vt ferè in exemplaribus est deprauatū. Io vero dolentis hoc loco est interiectio, alibi bacchantis & gaudentis. ¶ Scitis enim) parenthesis est, qua ostendit Narcissus se merito syluas rogare, an aliquem sic tabescere viderint. ¶ Et multis latebra opportua fuistis) hoc est multis amantibus latebras præbuistis, vt commode suis amoribus frui possent. ¶ Opportuna) commoda. ¶ Ecquem cum vestræ) ordo est. Ecquem meministis in longo æuo qui sic tabuerit, & paulatim consumptus sit? ¶ Tot sæcula) syluæ enim multa sæcula uiuunt. Sæculum autem centum annorum spatium dicitur. ¶ Tabuerit) paulatim cōsumptus sit. Tabescere nanque est paulatim deficere & absumi. A tabe autem deriuatur, quæ humorum corruptio est, qua corpora ad extremam maciem deducūtur. ¶ Tantus tenet error amantem) acclamatio est qua se in maxima miseria constitutum esse ostendit Narcissus, cum quem amat, inuenire nō possit. ¶ Nec mœnia) mœnia à muniendo dicuntur, & ea sunt proprie, quæ urbem cingunt, quanquam & priuata ædificia significent. ¶ Teneri) amplecti. ¶ Resupino ore) sursum uerso ore. ¶ Puer unice) singularis. Neminem enim alium tanta pulchritudine præditum esse putabat. ¶ Petitus) expetitus, exoptatus. ¶ Fugias) fastidias. ¶ Aspernaris) renuas. ¶ Feroq;) patior & tolero. {Quid deinde negabo? quidam post deinde, distinguunt, ut sit sensus, quid deinde faciam? negabo'ne? Sed alii pro negabo, rogabo, legunt, quod uerbum rectius est, & sententiam planiorem facit. Dubitat enim utrum roget, an non. Deinde si roget, quid nam roget.} ¶ Inopem me copia fecit) stulte dictum esse uidetur. Oxymoron autem à græcis uocatur, quod quamuis fatuum uideatur, acutus tamen inest sensus. copia enim inopem fecit Narcissum, quia quod in seipso erat, potiri & frui non poterat. ¶ Votum nouum) cupiditas noua & inusitata, ut quod quid amas, longas ab se cupiat abesse. ¶ Superant) supersunt. restant. ¶ Primo in æuo) in prima ætatis meæ parte. Adolescens enim adhuc erat Narcissus.

Aspernor depo. uerbum.

*a.l. rogabo.

Nec mihi mors grauis est posituro morte dolores.
Hic qui diligitur, uellem diuturnior esset.
Nunc duo concordes anima moriemur in una.
Dixit, & ad faciem rediit male sanus eandem,
Et lachrymis turbauit aquas, obscura'que moto
Reddita forma lacu est, quam cum uidisset abire,
Quo' refugis? remane, nec me crudelis amantem
Desere, clamauit. liceat quod tangere non est,
Aspicere, & misero præbere alimenta furori.
Dum'que dolet, summo uestem diduxit ab ore,
Nuda'que marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem.
Non aliter, qua'm poma solent, quæ cãdida parte,
Parte rubent aut ut uariis solet uua racemis
Ducere purpureum nondum matura colorem.
Quæ simul aspexit liquefacta rursus in unda,
Non tulit ulterius, sed ut intabescere flauæ
Igne leui ceræ, matutinæ'que pruinæ
Sole tepente solent, sic attenuatus amore
Liquitur, & tecto paulatim carpitur igni.
Et neque iam color est misto candore rubori,
Nec uigor, & uires, & quæ modo uisa placebant.
Nec corpus remanet, quõdã quod amauerat Echo.
Quæ tamen ut uidit, quamuis irata, memor'que
Indoluit, quoties'que puer miserabilis eheu
Dixerat. hæc resonis iterabat uocibus eheu:
Cum'que suos manibus percusserat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat sonitum plangoris eũdem.
Vltima uox solitam fuit hæc spectantis in undam,
Heu frustra dilecte puer. totidem'que remisit
Verba locus. dicto'que uale, uale inquit & Echo.
Ille caput uiridi fessum summisit in herba.
Lumina mors clausit domini mirantia formam.
Tum quoq; se, postquam est inferna sede receptus,
In stygia spectabat aqua. planxere sorores
Naiades. & sectos fratri imposuere capillos.
Planxerunt Dryades. plangentibus assonat Echo.
Iã'que rogũ, quassas'que faces, feretrũ'que parabãt,
Nusquam corpus erat. croceũ pro corpore florem
Inueniunt foliis medium cingentibus albis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pentheus Echionis & Agaues filius in cõtemptum trahens prædicta Tiresiæ auguris cum in aduentu Liberi, Thebani hedera redimiti procederent, ac sacra susciperent, prohibet suos Pentheus parere monitis, quod negaret ex Semele Bacchum Deum proditum. Confestim itaque famulis imperat, vt in conspectũ suum Liberum uinctũ attrahant. At ille vt vesanientem eluderet versus in Acœstem ducitur vinctus, & custodia clauditur.

Cognita res uatis meritam per Acheidas urbes
Attulerat famam, nomen'que erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus
Cõtemptor superum Pentheus, præsaga'que ridet
Verba senis, tenebras'que, & cladẽ lucis ademptæ
Obiicit. ille mouens albentia tempora canis:
Qua'm felix esses, si tu quoque luminis huius
Orbus ait, fieres, nec Bacchica sacra uideres.
Nanque dies aderit, quam nõ procul auguror esse,
Qua nouus huc ueniet proles Semeleia Liber,
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,
Mille lacer spargere locis, & sanguine syluas

RAPH. ¶Nec mihi mors grauis est) nec mihi inquit molesta est mors, quippe quæ meis doloribus finem sit impositura. ¶Diuturnior esset) diutius viueret. ¶Nec duo concordes) vnanimes. ¶Ad eandem faciem) imaginem. Facies enim interdum pro totius corporis forma, interdum pro imagine ponitur. ¶Male sanus) insanus & demens. ¶Moto lacu) turbato fonte. Lacus enim dicitur etiã fontium receptaculum. Lacus quoque vas est in quo vuæ calcantur. Tibullus. Et pleno pinguia musta lacu. ¶Liceat quod tangere nõ est, Aspicere) hoc est permitte me aspicere id quod tangere impossibile est. Nam hoc verbum est cum infinito iunctum significat possibile est. ¶Misero furori) ab effectu miser dicitur furor, quod miseros homines faciat, qui illo vexantur. Miseri autem sunt qui amant, vt Plautus quoque in Asinaria testatur. ¶Diduxit) diuisit. ¶Ab ore summo) sic quidem legitur. Sed ab ora summa forsitan ab Ouidio fuit scriptum, vt à superiore extremitate vestem fuisse diductam intelligamus. Nam ora vniuscuiusque rei (non solum terrarum) extremitas appellatur.

ADDI. {Sed tamen & os non solum de facie, sed de tota quoque specie quæ cernitur, intelligi potest.}

¶Marmoreis palmis) manibus, vt parium marmori candidis. ¶Pectora traxerunt) conceperunt. ¶Tenuem percussa ruborem) exiguum. Duplici autem similitudine qualis esset rubor ille ostendit. ¶Liquefacta in vnda) in liquida aqua. ¶Non tulit vlterius) dolorem vlterius ferre non potuit. ¶Intabescere) paulatim liquefieri & absumi. ¶Matutinæ pruinæ) pruina ros est congelatus. ¶Attenuatus) extenuatus, macer factus. ¶Liquitur) liquescit, ac paulatim consumitur. ¶Et tecto carpitur igni) occulto amore cruciatur. Tale est illud Virgilianum. Et cæco carpitur igni. ¶Et vires) non, aduerbium subaudiatur, vt intelligamus & vires non remanent. Est enim hypozeugma. ¶Quamuis irata memorq;) se à Narcisso fuisse spretam. Est autem ordo. Quæ tamen indoluit, vt vidit, quamuis irata esset. ¶Miserabilis) miserandus, ac misericordia dignus. ¶Plangoris) percussionis. ¶Locus) Echo quæ in illo erat loco. Continens enim pro contento per metonymiam positum est. ¶Summisit) deposuit. ¶Planxere sorores Naiades) fleuere nymphæ fontium & fluminum, quæ sorores videntur esse. Naiades enim fontium ac fluuiorum nymphæ dicuntur. ἀπὸ τοῦ νάειν, hoc est à fluendo. ¶Et sectos fratri imposuere capillos) id enim in luctu mulieres facere solebant. ¶Feretrum) capulum quo cadauera efferuntur. ¶Quassasq; faces) scissas. Faces nanque cadaueribus præferebantur. ¶Croceum florem) Narcissum florem coloribus depingit. Nam croceus cum sit foliis candidis cingitur. Est autem idem cum lilio, vt ait Theophrastus in libro de plantis.

Naiades.

¶Cognita res) expositurus queadmodũ Tyrrheni quidam nautæ Bacchum contemnentes in delphinos mutati fuerunt, & alia quædam & Penthei regis Thebarum impietatem & cædem narrat, vt fabulæ melius coniungantur. ¶Per Acheidas vrbes) Achaicas. Est enim forma patronymica pro possessiua. Achaia regio est Græciæ, Peloponneso contermina. Hinc Acheis, a in e conuerso. ¶Echionides Pentheus) Pentheus Echionis & Agaues fuit filius, qui dum Bacchum contemneret, eiusq; sacra in Cithærone spectaret, à matre, aliisque Bacchis putantibus ipsum esse aprum, fuit dilaceratus. Pentheus autem ἀπὸ τοῦ πένθους, hoc est à luctu fuit cognominatus. ¶Verba præsaga) quæ futura significabant. Cladem lucis ademptæ, cæcitatem. ¶Obiicit) exprobrat. ¶Quam non procul auguror esse) hoc est quam puto atque vaticinor propè esse. ¶Nouus Liber) innuit poeta alium quoque Bacchum veterem & antiquum fuisse. Nam (vt scribit Diodorus) quidam vnum duntaxat, alii tres Dionysios & Bacchos fuisse putarunt, sua cuique gesta attribuentes, ac primum Indũ fuisse aiunt, qui cum exercitu orbẽ peragrans & vitem plantare, & ex vua vinum torculari exprimere

Narcissus in florem. Achaia. Pentheus. Bacchi tres.

Foedabis, matremq; tuam, matrisq; sorores.
Et ueniet, neque enim dignabere numen honore.
Meq; sub his tenebris nimium uidisse quereris.
Talia dicentem perturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur, responsaq; uatis aguntur.
Liber adest, festis'que fremunt ululatibus agri.
Turba ruit, mistae'que uiri, matres'que, nurus'que,
Vulgus'que, & proceres ignota ad sacra feruntur.
Quis furor anguigenae proles Mauortia uestras
*Attollit mentes? Pentheus ait, aera'ne tantum
Aere repulsa ualent? & adunco tibia cornu?
Et magicae fraudes? ut quos non bellicus ensis,
Non tuba terruerit, non strictis agmina telis,
Foemineae uoces, & mota insania uino,
Obscoeni'que greges, & inania tympana uincant?
Vos'ne senes mirer? qui longa per aequora uecti
A Tyro, hac profugos posuistis sede penates,
Nunc sinitis sine Marte capi? uos'ne acrior aetas
O iuuenes, propior'que meae, quos arma tenere
Non thyrsos, galea'que tegi, non fronde decebat?
Este precor memores, qua sitis stirpe creati,
Illius'que animos, qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis pro * fontibus ille, lacu'que
Interiit. at uos pro fama uincite uestra.
Ille dedit leto fortes. uos uincite molles.
Et patrium retinete decus. si fata * uetabunt
Stare diu Thebas utinam tormenta, uiri'que
Moenia diruerent, ignis, ferrum'que sonaret,
Essemus miseri sine crimine, sors'que querenda,
Non celanda foret, lachrymae'que pudore carerent.
At nunc à puero Thebae capientur inermi,
Quẽ neque bella iuuant, nec tela, nec usus equorũ,
Sed madidus Myrrha crinis, molles'que coronae,
Purpura'que, & pictis intextum uestibus aurum.
Quem quidẽ ego actutũ modo uos assistite, cogã
Assumptum'que patrem, cõmenta'que sacra fateri.
An satis Acrisio est animi contemnere uanum
Numen, & Argolicas uenienti claudere portas?

mere omnium primus mortales docuit, pluraq; alia ad vsum hominum excogitata effecerunt, vt pro Deo coleretur. Secundum ex Ioue & Proserpina, vel, vt alii sentiunt ex Cerere genitum ferunt, qui primus boues ad arandum iunxisse narratur, quamobrem illius statuis cornua apponebantur. Tertium ex Ioue & Semele Cadmi filia natum aiunt, qui specie decorus inter mulierum choreas summa cum voluptate nutritus fuit, atque educatus. Foeminarum deinde, quas thyrsis armauit, exercitu congregato, orbem terrarum peragrauit, eos, qui pie, iusteq; viuerent, sacra mysteriaq; docens. Festos praeterea vbique dies publice celebrari, choreasq; agi & musicam exerceri artem instituit. Postremo sedatis inter omnes nationes vrbesq; discordiis, bellisq; vbique sublatis, pacem omnibus largitus est. Quosdam vero ob superbiam, impietatemq; ipsum contemnentes, iactantesq; bacchas propter incontinentiam & libidinem ab ipso circumduci: Ceremonias vero ac mysteria ad corruptelam exterarum mulierum adinuenta, merita poena affecit, quorum in primis fuit Pẽtheus. Haec & multo plura Diodorus de Baccho. Ouidius vero quae ab aliis duobus quoque gesta fuere Baccho soli Iouis & Semeles filio attribuere videtur. ¶ Matris'que sorores) Ino & Autonoe. Hae nanque vnà cum Agaue matre Pentheum dilacerarunt. ¶ Perturbat) interpellat, impedit, ne plura loquatur. ¶ Aguntur) peraguntur, perficiuntur. ¶ Liber adest) Bacchus aduenit, qui idcirco Liber dicitur, quod curis mentem liberet merum. Orgia autem & Bacchi sacra tam eleganter describit, vt facile ab omnibus percipi possint. ¶ Festis vlulatibus) clamoribus. Qui enim Bacchi sacra celebrabant in furorem acti tympanorum, tubarumq; strepitu, ita clamabant, vt vlulare viderentur. ¶ Ignota ad sacra) quibus alias nunquam interfuerant. ¶ Quis furor anguigenae) hac oratione Pentheus conatur deterrere Thebanos à sacrificiis Bacchi celebrandis. Idcirco autem eos & anguigenas & prolem Mauortiam vocat, quod à Draconis dentibus, qui in tutela Martis erat, originem ducant. Per quod quidem significat eos nullum cum mollibus viris vino ac libidini deditis commercium habere debere. ¶ Attollit) aufert. ¶ Aera ne tantum) aerea vasa. ¶ Aere repulsa) saepius ferreis baculis percussa. ¶ Et adunco) aut cum, praepositio subaudiatur, aut genitiuo ablatiuus est positus. ¶ Et magicae fraudes) magicae artes dicuntur, quae carminibus ac veneficiis mentes hominum peruertunt, efficiuntq;, vt esse videantur, quae non sunt. A magis autem qui lingua Persarum sapientes dicuntur sunt deriuatae. Zoroastres vero primus magicae vanitatis inuentor fuisse dicitur. ¶ Strictis telis) nudis ensibus.

Magicae ars.

Zoroastes

¶ Agmina) acies, exercitus. ¶ Terruerit) autem subaudiatur. Est autem à maiori ad minus argumentum. ¶ Obscoeni'q; gre.) turpis ac libidine corrupta multitudo. ¶ Et ina. tym. vin.) tympanum instrumentum ex pellibus confectum, quo Bacchae in sacris Bacchi vtebantur. Dictum est autem tympanum παρὰ τὸ τύπτω, quod est percutio, m literę additione. ¶ Vos'ne se mi.) sermonem conuertit ad socios Cadmi, qui vnà cum ipso Phoeniciã, patriamq; relinquentes tandẽ p varia pericula in Boeotiam peruenerunt. ¶ A Ty.) Tyros insula est Phoeniciae adiacens, à Tyro Phoenicis filio dicta. Est etiam Tyros Laconiae vrbs & insula in mari rubro. Est praeterea vrbs Indiae Tyros atque Lydiae. {Habet autem hic versus à principio Dactylũ, non Spondeum, legendumq; Tyro integre, correpta o, propter sequentem vocalem, Graecorũ more.} ¶ Vos'ne ac. aet.) sensus est: vos'ne mirer o iuuenes, quorum aetatẽ robustiorem, magis decet arma quàm thyrsos tenere? Est autem ordo. Vos'ne mirer o iuuenes, quorum acriorem aetatem, propioremq; meae decebat tenere arma. ¶ Non t.) thyrsi hastae erant pampinis ornatae: quas Bacchi sacerdotes gestabant. Vnde etiam Bacchus thyrsiger vocatur. Seneca in Medea. Candida Thyrsigeri proles. ¶ Qua stir.) ac si diceret originem vos ducere à Martio serpẽte memẽto te, q solus multos interfecit, vt fontẽ suũ tutaretur. ¶ Ille de. le. for.) argumentum est à maiori. Est autem antithetõ, molles enim fortibus opponuntur. ¶ Dedit le.) interfecit. ¶ Vtinam tor.) instrumenta sunt bellica à torquẽdis lapidibus, aliisq; missilibus dicta. ¶ Sine crimi.) sine culpa. ¶ Sors q; que.) hoc est sors nostra lamentatione quidem digna foret, non vituperatione. ¶ Non ce.) non occultanda propter vituperationem. ¶ Sed ma. my. cr.) hoc est sed capillus vnguento delibutus. Myrrha genus est aromatis quo vnguenta commendantur. Habitum autem Bacchi ita describit, vt mollissimus videatur. ¶ Et pictis vest.) versicoloribus, variorum colorum. ¶ Quem quidem ego actutum) statim sine vlla mora. Minatur Pentheus se Bacchum ita esse torturum, vt eum fateri sit coacturus, & quem habeat verum patrem, & cur ea sacra confinxerit. ¶ Commenta'que sacra) conficta. Comminisci nanque confingere est, vnde commentum pro confictione apud Terentium: Atque illis commentum placet. ¶ An satis Acrisio) exemplo probat Bacchum facile posse repelli. Nam Acrisius rex Argiuorum Baccho clausit vrbis portas, neque illius sacra admittere voluit. Acrisius autem Abantis Argiuorum regis filius fuit, ac pater Danaes à Ioue amatae. Hic cum à Proeto fratre regno fuisset pulsus, à Perseo nepote fuit restitutus, a quo tamen postea inuito (dum luderet disco) fuit interemptus, vt in sequenti uolumine narrat Ouidius.

Tyros.

ADDI. *Vetus codex ha. attonuit.

*a.l. frondibus.

*a.l. uetabant.

Acrisius.

RAPH. ¶ADVENA) Bacchum aduenam contemptus gratia appellat Pentheus. Neque enim eum Semeles & Iouis filium esse credit. ¶Cum totis The.) cum omnibus Thebanis. Continens enim pro contento per metonymiam sæpenumero ponitur. Est autem interrogatiue cum magna indignatione legendum. ¶Famulis hoc imperat) parenthesis est, qua declarat poeta quibus mandauerit Pentheus, vt vinctum adducerent Bacchum. ¶Hunc auus) Cadmus. ¶Hunc Athamas) Aeoli filius fuit Athamas Cadmi gener. Athamas ¶Acrior) proteruior, cōtumacior. ¶Moderamina) seniorum admonitiones. ¶Sic ego torrentem) pulchra similitudine declarat Penthei aduersus seniorum admonitiones proteruitatem. Vt enim inquit torrentes violentiores fiunt vbi aliquid ipsis obiicitur, sic Penthei furor monitis seniorum magis, magisq; crescebat. Torrens. Torrens autem dicitur fluuius qui æstate siccatur. ¶Obstructa) opposita. ¶Obiice) obiectione. ¶Sæuior) violentior. ¶Ecce cruētati re.) famuli ad Bacchum comprehēdendum missi sanguinolēti sunt reuersi. Quosdam enim ex Bacchi comitibus vulnerauerant. ADDI. {Vel etiā ipsi ab illis vulnerati fuerant, dum Bacchum comprehendere tentant.} ¶Quærenti domino) tyranno. Tyrrhena. ¶Tyrrhena gente) Thusca. Nam Tyrrheni populi sunt Italiæ, qui & Thusci dicuntur, & Tyrrhenis quæ Thuscia vocatur. ADDI. {Alii de Lydia gente intelligere malunt, quoniam sequitur, Patria Mæonia est, & infra lib. 4. Mæonii vocantur nautæ, quos hic Tyrrhenos dicit. Deinde & aliàs: Lydi notantur, vt molles & muliebrosi, quales Bacchi comites & ministri finguntur. Sed Regium mouisse videtur, quod Tyrrheni, Italici videlicet, non Lydii, re nautica celebres fuerunt. Deinde quod ipse Acœtes infra Tyrrhenus ab eodem poeta appellatur. Et Homerus in hymno vbi eandem hanc fabulam tractat, simpliciter Tyrrhenos vocat hos nautas, à quibus Bacchus captus sit. Quare quod patria Mæonium se dicit Acœtes, vel simpliciter intelligēdum, hoc est, vt in Lydia natus, atque inde ad Tyrrhenos profectus accipiatur. Vel eò referendum, quòd Tyrrheni à Lydis originem traxere, duce Tyrrheno in Italiam inde profecti, vt Herodotus scribit. Quemadmodum & Virgilius Lydium amnem Tibrim dixit, non quia in Lydia esset, sed quod à Lydis oriundi Tyrrheni, siue Hetrusci iuxta eum habitarēt.} ¶Differt) profert, protrahit ac prolongat. Significatur autem Pentheus maximo agitari furore, vt qui subito de immerito sumere supplicium vellet. ¶Documenta) exempla. ¶Noui moris) ritus. Nam Bacchus ea tum primum ab India cum triumpho reuertens inuehebat sacra. ¶Frequentes) celebres & colas. ¶Patria Mæonia est) Lydia, ac potius Thuscia. Lydi nanque duce Tyrrheno Atyos filio penuria frugum laborantes (vt narrat Herodotus) coloniam in Italiam deduxerunt. ¶Non mihi quę duri) cur sacra Bacchi sit secutus Acœtes exponit, id quod vltimo loco à tyranno fuerat rogatus. ¶Lino) retibus, quæ ex lino conficiuntur. Significat autem patrem sibi fuisse piscatorem. ¶Ars illi sua census erat) hoc est nullis aliis diuitiis pater meus quàm arte censebatur, atque inter capite censos numerabatur, qui nullū prorsus patrimonium habebant. ¶Studii) artis & instituti. ¶Præter aquas) in quibus piscarer. ¶Et Oleniæ capellæ) Amaltheam capram dicit, quæ Iouem aluisse fertur, ac propterea in cœlum sublata inter sydera cum geminis hœdis fuit collocata, in cuius ortu & occasu maxime pluuiæ solent esse. Amalthea * a. l. reuinctis. Olenos. Olenos autem (vt inquit Higinus) vrbs est Bœotiæ, vt alii Achaiæ, in qua Amalthea nutrita merito Olenia vocatur capella. Vnde Ouid. in Fastorum quinto. Nascitur Oleniæ signum pluuiale capellæ. Bacchus in puerū. ADDI. {Sunt tamen qui Oleniam appellatiue dici putent, quod ἐπὶ τῶν ὠλένων, hoc est, in humeris eius, qui Heniochus, Auriga dicitur, stare videtur. Ea vero enumerat Acœtes, quorum maxime periti esse debent nauium gubernatores. ¶Taygenten) vna est ex Pleiadibus Taygete: per quam totum Pleiadum (quæ latine Vergiliæ dicuntur) sydus ostenditur. Taygete. Fuit etiam Taygeta Agenoris filia. Vnde Taygetus Laconiæ mons, qui & Taygeta dicitur, fuit appellatus. Hyadas latine Suculæ quidem dicuntur, non ἀπὸ τῶν ὑῶν, id est, à suibus, vt prisci illi Romani parum Græci Sermonis adhuc periti putarunt, sed ἀπὸ τοῦ ὕειν, hoc est à pluendo Hyades sunt appellatæ, quod ortu & occasu pluuias inducunt. Sunt autem stellæ in fronte Tauri collocatæ. ¶Arcton) vrsam, per quam Septentriones, qui nunquam occidunt significat. ¶Ventorum'que domos) hoc est quatuor mundi partes, vnde flare dicuntur venti, Orientem, Occidentem, Meridiem, Septentrionem, Nam Eurus in Oriente, Zephyrus in Occidente, Auster ad Meridiem, Boreas ad Septentrionem domos habere in primo à Poeta narrantur.

Penthea terrebit cum totis aduena Thebis?
Ite citi (famulis hoc imperat) ite, ducemq;
Attrahite huc uinctum. iussis mora segnis abesto.
Hunc auus, hunc Athamas, hūc cætera turba suorū
Corripiunt dictis, frustraq; inhibere laborant.
Acrior admonitu est, irritaturq; retenta.
Et crescit rabies, moderaminaq; ipsa nocebant.
Sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti,
Lenius, & modico strepitu decurrere uidi,
At quacunque trabes, obstructa'que saxa tenebant,
Spumeus, & feruens, & ab obiice sæuior ibat.
Ecce cruentati redeunt, & Bacchus ubi esset,
Quærenti domino, Bacchum uidisse negarunt.
Hunc dixere tamē comitem, famulumq; sacrorum
Cepimus, & tradunt manibus post terga * ligatis,
Sacra Dei quondam Tyrrhena gente secutum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Acœtes supradictus Liberi comes cuius sub imagine Deus latuerat, eludens Penthea, indicat regi, quia ita exigeret, nomen, genusque artis suæ, & quanta vis apparuerit in Libero, quò tempore petens Naxon in Tyrrhenos inciderat, ab his enim propter eximiam pulchritudinē captus pro præda impositusque nauigio vt vidit in aliam se duci regionem, armamenta nauis in feras ac serpentes conuertit, Quo prodigio exterriti Tyrrheni in pelagus se præcipitauere, ac in Delphinos & aues se mutauere. Post hæc iterum custodia clauditur, quæ cum spōte Dei patuisset, & vincla a manibus defluxissent in montem Cythærona digreditur, ibique Agauen matrem eius alienatam furore adiuuantibus sororibus Ino & Autonoe impellit, vt sacra proterentem sua interimat manu.

Aspicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
Fecerat, & quanquam uix pœnæ tempora differt,
O periture, tuaq; aliis documenta dature
Morte ait, ede tuum nomen, nomenq; parentum,
Et patriam, morisq; noui cur sacra frequentes.
Ille metu uacuus nomen mihi dixit Acœtes,
Patria Mæonia est. humili de plebe parentes.
Non mihi quæ duri colerent pater arua iuuenci,
Lanigerosq; greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper & ipse fuit, linoq; solebat, & hamis
Decipere, & calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat. cum traderet artem,
Accipe quas habeo studii successor, & hæres
Dixit opes, moriensq; mihi nil ille reliquit,
Præter aquas, unū hoc possum appellare paternū.
Mox ego, ne scopulis hærerem semper in iisdem,
Addidici regimen dextra moderante carinæ
Flectere, & Oleniæ sydus pluuiale capellæ,
Taygetemq; Hyadasq; oculis, Arctonq; notaui,
Ventorum'q; domos, & portus puppibus aptos.

CCHIAE

Forte petens Delon * Chiæ telluris ad oras
Applicor,& dextris adducor littora remis,
Doq; leues saltus,udæq; immitor arenæ.
Nox ubi consumpta est,aurora rubescere primo
Cœperat,exurgo,laticesq; inferre recentes
Admoneo,monstroq; uiam,quæ ducit ad undas,
Ipse quid aura mihi tumulo promittat ab alto
Prospicio,comitesq; uoco,repetoq; carinam.
Adsumus en inquit sociorum primus Opheltes.
Vt'que putat prædam deserto nactus in agro
Virginea puerum ducit per littora forma.
Ille mero,somno'que grauis titubare uidetur,
Vix'que sequi specto cultum,faciem'q;, gradum'q;,
Nil ibi quod credi posset mortale uidebam.
Et sensi,& dixi sociis.quod numen in isto
Corpore sit dubito.sed corpore numen in isto est.
Quisquis es o' faueas,nostris'q; laboribus adsis,
His quoque des ueniam pro nobis mitte precari,
Dictys ait,quo non alius conscendere summas
Ocyor antennas,prehensum rudente relabi.
Hoc Libys,hoc flauus proræ tutela Melanthus,
Hoc probat Alcimedō & qui requie'q;,modum'q;
Voce dabat remis animorum hortator Epopeus.
Hoc omnes alii(prædæ tam cæca cupido est)
Non tamen hanc sacro uiolari pondere pinum
Perpetiar dixi:pars hic mihi maxima iuris.
In'que aditu obsisto.furit audacissimus omni
De numero Lycabas:qui thusca pulsus ab urbe
Exilium dira pœnam pro cæde luebat.
Is mihi dum resto:iuuenili guttura pugno
Rupit:& excussum misisset in æquora:si non
Hæsissem,q̃uis amens in fune retentus.
Impia turba probat factum. tum denique Bacchus
(Bacchus enim fuerat)ueluti clamore solutus
Sit sopor:aquæ mero redeant in pectora sensus.
Quid facitis?quis clamor ait?qua dicite nautæ
Huc ope perueni?quo me deferre paratis?
Pone metum proreus:& quos contingere portus
Ede uelis dixit,terra sistere petita.
Naxon ait Liber cursus aduertite uestros.
Illa mihi domus est.uobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces,per'que omnia numina iurant.
Sic fore,me'que iubent pictæ dare uela carinæ.
Dextera Naxos erat,dextra mihi lintea danti,
Quid facis o' demẽs?qs te furor inqt * Opheltes?
Pro se quisque timet.læuam pete maxima nutu
Pars mihi significat.pars quid uelit:aure susurrat.
Obstupui:capiat'que aliquis moderamina dixi.
Me'que ministerio sceleris'que,artis'que remoui
Increpor a' cunctis,totum'q; immurmurat agmen.

RAPH. **Chios.** CHIAE Telluris ad oras) ad littus Chii insulæ. Est enim Chios clarissima Ionum insula, cum eiusdem nominis vrbe à Chio Oceani filio cognominata. Vel à niue quæ χιὼν Græce dicitur, vel à Chione nympha. Est etiam vrbs Cariæ Chios, & Cheronesi, & Euboeæ. Sanè sciendum primam syllabam in primitiuo corripi, in deriuatiuo vero produci. **ADDI.** {Sunt qui putent legendum, Cheæ, siue Chiæ, telluris, propterea, quod infra sequitur, Dextera Naxos erat. Nam ex Cheo Delum versus nauigantibus, Naxus à dextra iacet. Sed de hoc geographi viderint.} Adducor littora) eleganter nomini detracta præpositio verbo est adiecta. Latices recentes) recentem aquam. Inferre) in nauem. Admoneo) socios subaudiamus. Vt'que putat) quia fallebatur Opheltes: ideo putasse eum inquit poeta. Nam ferè qui putare dicuntur, decipiuntur. De Himno autem Homeri in Bacchum hæc omnia Ouidius sumpsisse videtur, quæ de Baccho in puerum mutato hoc loco scribuntur. Titubare videtur) vacillare mero, somno'que simulabat se Bacchus, ne à nautis Deus esse cognosceretur: Tametsi Bacchus temulentus, & oscitans, ac à somno languentibus oculis ferè fingatur. Vix'que sequi) posse subaudiatur. Vix inquit videbatur eos sequi posse, qui ipsum ducebant. Gradum'que) gressum. Nil ibi quod credi posset) ex cultu, facie, & ingressu coniectat Acœtes puerum illum non mortalem, sed Deum esse. Adsis) auxilio sis. His quoque des veniam) parcas iis qui te huc tanquam prædam attraxerunt. Pro nobis mitte precari) Acœtis socii putantes se puerum non Bacchum cepisse non modo nolunt ipsum precari, vt sibi det veniam, sed Acœtis quoque preces ægre ferunt. Quare Bacchum irridentes atque contemnentes in Delphinos omnes fuerunt conuersi. Antennas summas) antennarum summitates. Sunt autem antennæ ligna vnde vela dependent. Rudente) fune nautico. Relabi) descendere. Prædæ tam cæca cupido est) acclamatio in cæcam sociorum auaritiã. Non tamen hanc) hyppallage est, vt intelligamus.. Non patiar sacrum pondus, & numen hac naue violari, quod certe fieret, siue veheretur. Pars hic mihi maxima iuris) maxima inquit pars huius nauis est mea. Hic) in hac naue. In'que aditu obsisto) in ipso: inquit ingressu resisto, ne in nauem inducatur puer. Dira pro cæde) propter crudelem occisionem. Homicidium nanque perpetrarat. Dum resto) dum resisto. . Excussum) impulsum. Amens) turbatus. Impia turba) sociorum. Probat factum) approbat, & laudat percussionem & iniuriam mihi illatam.) Bacchus enim fuerat,) parenthesis est exponens puerum illum non prædam, sed Bacchum fuisse. Veluti clamore solutus sit sopor.) tanquam inquit somnus Bacchi clamore & strepitu nautarum solutus foret. Aq; mero) hoc est post ebrietatem. Qua ope) cuius opera. Pone metum Proreus) aut est nomen proprium vnius ex Tyrrhenis nautis, aut eum significat. qui proræ præest. **Proreus.** Sistere) exponeris & collocaberis. Naxon ait Liber) Naxos insula est Aegei Cycladum clarissima, quæ & Dionysias dicta fuit, vt inquit Solinus, vel quòd hospita Baccho fuerit, qui Dionysius cognominatur, vel quòd vini fertilitate alias Cycladas vincat. Vnde Virgilius. Bacchatam'que iugis Naxon. dicta est autem Naxos (vt quidam scribunt) à Naxo earum duce, qui illam tenuerunt, vel à Naxo Endymionis filio. Euphorion vero παρὰ τὸ νάξαι quod est sacrificare. Asclepiades quidem narrat Naxias mulieres ex omnibus solas octo mensium pueros parere, vel quod & Bacchus ipse cum octo mensium esset natus fertur, vel quod Iuno Baccho reconciliata, hoc munere Naxias mulieres, maxime Bacchi sacris deditas, sit prosecuta, **Naxiæ mulieres.** vel quòd ibi fons est, ex quo certo anni tempore vinum fluuit suauissimum, cuius haustu partus acceleratur. Est etiam Naxos vrbs Siciliæ. sanè hæc insula aliis quoque nominibus appellatur. Nam (vt scribit Plinius.) illam, & Strongylen & Dian, & Siciliam minorem, & Callipolin vocitarunt. Aduertite) conuertite. Quis te furor) vexetat, vel simile verbum subintelligatur. Pro se quisque timet) vnusquisque inquit pro se est solicitus, ne Naxon deuehatur. Moderamina) gubernacula. Sceleris) quia Deus contra promissa fallebatur.

*** a.l. Die.**

*** a.l. Acetes.**

RAPH.

E' quibus Ethalion te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est, ait, & subit ipse, meum'que
Explet opus Naxo'que petit diuersa relicta.
Tum Deus illudens tanquam modo denique fraudē
Senserit, e' puppi pontum prospectat adunca.
Et flenti similis. non hæc mihi littora nautæ
Promisistis ait. non hæc mihi terra rogata est.
Quo merui pœnam facto? quæ gloria uestra est,
Si puerum iuuenes? si multi fallitis unum?
Iandudū flebam, lachrymas manus impia nostras
Ridet, & impellit properantibus æquora remis,
Per tibi nunc ipsum (neque enim præsentior illo
Est Deus) adiuro tanto tibi uera referre,
Quā m ueri maiora fide. stetit æquore puppis,
Haud aliter, quā m si siccum nauale teneret
Illi admirantes remorum in uerbere perstant,
Vela'q; deducunt, gemina'q; ope currere tentant.
Impediunt Hederæ remos, nexu'que recuruo
Serpunt, & grauidis distinguunt uela corymbis.
Ipse racemiferis frontem circundatus uuis
Pampineis agitat uelatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulachra'q; inania lyncum,
Pictarum'que iacent fera corpora pantherarum.
Exiliere uiri, siue hoc insania fecit,
Siue timor. primus'q; Medon nigrescere * cœpit,
Corpore depresso, & spinæ curuamine flecti
Incipit. huic Lycabas in quæ miracula dixit
Verteris? & lati rictus, & panda loquenti,
Naris erat, squamam'q; cutis durata trahebat.
At Libys, obstantes dum uult obuertere remos,
In spatium resilire manus breue uidit, & illas
Iam non esse manus, iam pinnas posse uocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit, truncoq; repandus in undas
Corpore desiluit, falcata nouissima cauda est,
Qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunæ.
Vndique dant saltus, multa'q; aspergine rorant,
Emerguut'q; iterum, redeūt'q; sub æquora rursus,
In'q; chori ludunt speciem, lasciua'q; iactant
Corpora, & acceptum patulis mare naribus efflāt.
De modo uiginti (tot enim ratis illa ferebat)
Restabam solus, pauidus, gelidusq; trementi
Corpore, uix'q; * animū firmat Deus, excute dicens
Corde metum, * Diam'q; tene. delatus in illam
Accessi sacris, baccheia'q; sacra frequento.
Præbuimus longis Pentheus ambagibus aures
Inquit, ut ira mora uires absumere posset.
Præcipitem famuli rapite hunc, cruciata'q; duris
Corpora tormentis stygia dimittite morti.

¶TE Scilicet) ironia quā significat Ethalion se quoque scire nauem gubernare. ¶ Scilicet) certe, ac ferè semper illusionem significat. Virgil. Scilicet hic superis labor est. ¶ Tanquam modo denique) tanquam nunc solum, & non antea, cum tamen à principio se decipi cognouerit ¶ Non hæc mihi littora nautæ) pulchra illusio, qua significat Bacchus se valde timere, cum eos omnes præter vnum Acœtem sit in delphinos conuersurus. ¶ Iandudum flebam) iam à principio querelarum Bacchi Acœtes inqt lachrymas continere nō poteram. ¶ Manus impia) multitudo impiorum. ¶ Præsentior) magis propitius, & qui magis precibus ac votis adsit. ex affectu hoc dictum est. vnicuique enim Deus quem colit maximus videtur. Quā veri maiora fides) sensus est. iuro me tibi relaturum vera, quamuis fide maiora, & quā vt credi possint, videantur. ¶ Stetit æquore puppis) nauis inquit immota permansit in mari. ¶ Remorum in verbere) in remigio perseuerant. ¶ Velaq; deducunt) dissoluunt vela, quando remis nihil proficiebant. ¶ Gemina ope) duplici auxilio & remorum & velorum. ¶ Distinguunt) variant & pingūt. ¶ Impediunt hederę remos) ne moueri possent. Hederæ autem, quæ est Baccho dicata, inest vis quæ mentes in furorem agit, ac sine vino ebrietatem inducit, vt in Problematis Plutarchus ait. Hederæ igitur sic remos impediebant, vt nautas in furorem agerent. Bacchus & ipse & eius sacerdotes hedera coronabantur, quo ad libidinem promptiores redderentur. Vnde & à Græcis κιττὸς vocatur ἀπὸ τοῦ κιττᾶν, vt scribit Eustathius, quod significat pronum in libidinem ferri. ¶ Corymbis) vuæ hederarum corymbi dicuntur. ¶ Vuis racemiferis.) vitibus racemos ferentibus. Vuas enim pro vitibus posuit. ¶ Agitat) concutit, ad terrorem nautis incutiendum. ¶ Hastam velatam) thyrsi est periphrasis. Thyrsus nanque hasta est pampinis velata & cooperta. ¶ Quem citra tigres) anastrophe est, Circa enim præpositio anteferenda postponitur. Tigres autem & Lynces feræ sunt Baccho dicatæ, quales idcirco nautarum oculis obiecisse Bacchus est visus, vt earum aspectu territi in mare desilirent. ¶ Pictarum pantherarum) fera est panthera pellem habens variis maculis distinctam. ¶ Exiliere viri) extra nauem in mare intelligamus, in delphinos autem fuere transmutati, qui omnium piscium sunt velocissimi. Lingua his est contra naturam aquatilium mobilis, pro voce gemitus humano similis, dorsum repandum, rostrum simum. Qua de causa nomine Simonis delectantur. Mulcentur & sono & cantu, puerorum amore capiuntur, hominem enim non expauescunt. ¶ Nigrescere) quia in delphinum mutabatur. Delphinum vero pellis nigrescit. ¶ Spinæ curuamine) dorsi incuruatione. ¶ Lati rictus) lata ora. ¶ Panda nasima) recurua. ¶ Trahebat) paulatim suscipiebat squamam. ¶ Obuertere) conuertere. ¶ Resilire) retrocedere, & abbreuiari. ¶ Pinnas) quæ branchiæ à Græcis dicuntur, quibus pisces natant. ¶ Dare brachia ad intortos funes) brachiis & manibus funes tortos apprehendere. ¶ Repandus) incuruus. ¶ Trunco corpo.) brachiis mutilato. ¶ Falcata) in falcis similitudinem figurata. ¶ Sinuantur) curuantur. ¶ Multa'que aspergine) multa respersione. Delphinum lusus naturam'que describit. Nam (vt Plinius ait) mira est inter delphinos societas. Inter se nanque ludunt, & minores natu semper aliquis grandior committatur, vt custos, visi'que sunt mortuum portare ne laceraretur à beluis. Captis denique quantum possunt opitulantur. {Item, Hominem non expauescunt, vt alienum, obuiam nauigiis veniunt, alludunt exultantes, certant etiam: & quamuis plena prætereunt vela. Plura uide libro octauo, capite nono.} ¶ In'que chori ludunt speciem) in similitudinem multitudinem hominum ludentium. Chorus enim dicitur conuentus saltantium, & canentium ἀπὸ τῆς χαρᾶς, hoc est, à gaudio, ut Plato scribit. ¶ Vix'que meum firmat) cum difficultate inquit meum corpus confirmat Bacchus, ut tremere cessaret. {At alii, pro meum, Animum, legunt, quæ lectio planior est, ac uerior uidetur.} ¶ Chiam) insulam subaudiamus. Est enim adiectiuum. {At melius, qui Diam legunt, nam Naxos, ad quam supra quoque iusserat se deuehi Bacchus, alio nomine Dia uocatur, ut Plinius libro quarto, capite duodecimo, indicat. & Seruius item in tertio Aeneidos.} ¶ Accessi sacris) adiunctus sum Bacchi sacris. ¶ Longis ambagibus) longis nugis.

Delphinorū natura.

* Pinnis.

ADDI.

ADDI.
* a.l.meū.
* a.l.Chiā.

ADDI.

¶SOLIDIS

Protinus abstractus solidis Tyrrhenus * Acoetes
Clauditur in tectis, & dum crudelia iussæ
Instrumenta necis; ferrumq́; igne:q́; parantur.
Sponte sua patuisse fores lapsasq́; lacertis
Sponte sua fama est, nullo soluente cathenas.
Perstat Echionides. nec iam iubet ire. sed ipse
Vadit, ubi festus facienda ad sacra Cithæron
Cantibus, & clara bacchantum uoce sonabat.
Vt fremit acer equus, cum bellicus ære canoro
Signa dedit tubicen, pugnæq́; assumit amorem,
Penthea sic ictus longis ululatibus æther
Mouit, & audito clamore recanduit ira.
Monte fere medio est cingentibus ultima syluis
Purus ab arboribus spectabilis undique campus.
Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima uidet, prima est insano concita cursu,
Prima suum misso uiolauit Penthea Thyrso
Mater, & o geminæ clamauit adeste sorores.
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in unum
Turba furens, cunctæ coeunt, trepidūq́; sequūtur.
Iam trepidū, iam uerba minus uiolenta loquētem,
Iam se damnantem iam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen fer opem matertera dixit
Autonoe. moueant animos Actæonis umbræ.
Illa quis Actæon nescit, dextramq́ue precantis
Abstulit. Inoo lacerata est altera raptu.
Ille etiam matri cum brachia tendere uellet,
Non habet infelix, quæ matri brachia tendat.
Trunca sed ostendens deiectis * uulnera membris,
Aspice mater ait. uisis ululauit Agaue,
Collaq́ue iactauit, crinemq́ue per aera mouit,
Auulsumq́ue caput digitis complexa cruentis
Clamat, Io comites opus hoc uictoria nostra est.
Non citius frondes autumni frigore tactas,
Iamq́ue male hærentes alta rapit arbore uentus,
Quam sunt mēbra uiri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitæ noua sacra frequentant,
Thuraq́; dant, sanctasq́; colunt Ismenides aras.

* a.l. Acestes.

* a.l. vulnere.

RAPH. ¶SOLIDIS In tectis) in carcere nulla ex parte peruio: ac præter quā per ianuā ingressum nō habēti. ¶ Perstat Echionides) Pētheus Echionis filius. ¶ Festus Cithærō) mons est, vt diximus Bœotię Cithęrō Baccho dicatus, ad faciēdaq; sacra accōmodatus. {A rege Cithærone dictus vt Pausan. author est.} ¶ Bacchantum) Bacchi sacra celebrantum. ¶ Sonabat) resonabat, strepebat. ¶ Vt fremit acer equus) Pentheum equo bellicoso similem esse ait. ¶ Aere canoro) periphrasis est tubæ. ¶ Signa) pugnandi. ¶ Ictus æther) aer impulsus & percussus. ¶ Longis vlulatibus) magnis bacchantum clamoribus. ¶ Mouit) ad iram concitauit. ¶ Recanduit) iterum est inflammata. ¶ Monte medio) in medio Cithærone. ¶ Vltima) extremas montis partes. ¶ Purus ab arboribus) carens arboribus. ¶ Spectabilis vndique) qui vndique & ex omni parte poterat spectari. ¶ Oculis profanis) non initiatis, non sacris. Est autem hypallage. Illum enim profanum intelligimus. profanis vero sacra Bacchi spectare non licebat. Vnde & orgia dicta sunt ἀπὸ τοῦ εἴργειν, hoc est à prohibendo & arcendo, quod illinc profani, ac illis non initiati arcerentur, tametsi quidam ἀπὸ τοῦ ὀργάδων, hoc est à locis arboribus consitis, & humidis, in quibus celebrabantur, orgia denominata esse putent. ¶ Prima est insano) repetitio hæc eò pertinet, vt ostendat Pentheum ira Bacchi potissimum à matre cœpisse lacerari. ¶ Mater) Agaue. ¶ O geminæ sorores) Ino & Autonoe. ¶ Adeste) aduenite. ¶ Ille aper) Pentheus matri Bacchi furore correptæ aper esse videbatur. ¶ Trepidum) timidum ac trepide fugientem qui pauloante tam superbus, tamq́ue contumax erat. ¶ Autonoe matertera) soror nanque Agaues erat Autonoe, materq́ue Actæonis. ¶ Vmbræ) manes Actæonis, quem à canibus dilaceratum paulo ante legimus. ¶ Illa quis Actæon nescit) Bacchæ nanque furore numinis correptæ omnia obliuiscebantur, neque suos ab aliis dignoscebant. ¶ Inoo raptu) recissione ab Ino facta. Nam Ino alteram Panthe i manum abscidit, ab Ino enim Inous deriuatur. ¶ Trunca vulnera) sic quidem corrupte legitur. Nam vulnere scripsit Ouidius, vt trunca ad brachia referamus. ¶ Deiectis membris) recisis membris, & in terram proiectis. ¶ Vlulauit) clamorem vlulatui luporum similem emisit, est enim vlulare luporum proprium, ab eorumq́ue voce verbum est factum. ¶ Auulsum) recisum. ¶ Complexa) tenens. ¶ Io comites) vox est bacchantium. ¶ Non citius frondes) pulchra similitudine declarat Pentheum summa celeritate à mane, ac materteris fuisse dilaceratum. Quo quidem significatur religionis contemptores ne apud suos quidem ita diis volentibus, tutos, esse posse. ¶ Ismenides) Thebanæ mulieres, ab Ismeno fluuio Bœotiæ cognominatæ.

Citharon

ADDI.

Orgia.

Ismarus.

IACOBI FANENSIS ASSVMENTA. IN LIB. III. OVID. META.

MArtius anguis erat.) Anguis à Marte eius loci custos appositus. Nam Suidas vbi prouerbium illud explicat καδμεία νίκη, id est cadmea victoria. Cadmum ait octo annos cōseruire marti: quoniam serpentem, qui sacrum ei deo fontem custodiebat, interemerit. ¶ Excipiunt laticem Niphe que Hyale que) In antiquo codice Nipte scribitur. quod magis placet q̄ niphe: quæ primam natura corripit. νίπτω lauo significat. Hyalen autem à vitreo aquarum colore dictam censuerim. ὕαλος enim vitrum appellatur. Rhanis vero & psecas cum masculini generis sunt eum significant: qui præ imbecillitate non nisi summissa voce loqui potest. author Iulius Pollux libri sexti, cap. trigesimo. ¶ Quosq; referre mora est) Aeschylus quatuor tantū memorat fuisse Actæonis canes. Coraceni, Harpyam, Charonta, & Lycitam, author Pollux libri septimi, capite quinto. ¶ Quæ sit sententia docti Quærere Tiresiæ) Tiresiam Chariclus Thebanę filiū fuisse Callimachus in Palladis lauacris enarrat. Sed patris nomen hactenus non comperio. Vereor tamen ne Chironis filius fuerit. Quoniam Apollonii interpres in quartum argon. Chariclo Chironis vxorem facit. Nisi duas eius nominis mulieres fuisse quis velit. ¶ Genitiuaq; venit ima) Genitiuam imaginem masculam interpretamur. ¶ Narcissumq; vocat) hunc patria Thespieum fuisse Lucianus in secundo veridicarum narrationum testatur. Sunt autē. Thespiæ in Bœotia oppidum vt Stephanus scribit. ¶ Vos ne senes miseri: non mirer, & eiusdem authoritate, ac syllabæ ratione ita poscente, & codicis mei testimonio. ¶ Hac Tyrii, hac profugos posuistis sede penates. Est enim sic dictum, vt illud Maronis Ilium in Italiam portans victosq; penates. ¶ Vos ne acrior ætas o iuuenes) supple, quod supra dictum est, estis miseri. ¶ Si fata vetabunt) Codex meus vetabant. ¶ Nomen mihi dixit Acœtes) Emendandi sunt illi codices in quibus Acestes. Nam Acœtes conuenientissimum nomen est nauis gubernatori, quem conuiuæ vigilem esse oportet ἀκοίτης insomnis interpretatur: quia κοῖτος somnus dicitur. Et apud Græcos ἀκοίτης vir & ἄκοιτις vxor nominatur, quòd vtrunq; vigilem esse conueniat ad sobolem procreandam: vel (vt aliis placet, ad familiare officium recte gerendum. ¶ Forte petens Delon Chiæ telluris ad oras Applicor) Lego Diæ ex Abstemii codice: & infra. Diamq; tene, non autem Chiā. Est enim Dia insula Baccho sacra, quæ antea Naxos fuit appellata teste Apollonii interprete in quartum argon. Cuius

meminere Theocritus, Callimachus, Diodorus cæteri, Ouidius alibi. Qua breuis æquoreis Dia fertur aquis, & in octauo huius operis. Protinus Egeides rapta Minoide Diam Vela dabat. Quum etiam versus ille in hac fabula Naxon ait liber cursus aduertite vestros hoc modo, quem diximus: corrigendum vtrunque versum apertissime monet. Stephanus nouem ciuitates & quatuor insulas Diæ appellatione fuisse vocatas monumentis mandauit. ¶ Atque mero redeat in pectora sensus. Lege Atque mero, id est post digestum merum. Nam supra dixerat. Ille mero somnoq; grauis titubare videtur. ¶ Vixq; meum firmat Deus: ordo est. Deus firmat me vix meum, idest ita attonitum, vt à me ipso essem alienus, vulgo dicitur exisse à seipso, qui vt Græci dicunt ἐν ἐκστάσει ἐστί; idest in ectasi est.

HEN. GLA. ANNOTATIONES. IN LIBRVM TERTIVM.

Tegimen direpta leoni Pellis erat.

NEc admonendum quidem hoc erat nisi in codice etiam Aldino deprauatum reperissemus. legendum enim est leoni in dandi casu, non in gignendi leonis, vt recte hoc Raphaelis exhibuit codex.

Et obstantes proturbat pectore syluas:

Omnes, quotquot nos vidimus exemplaria perturbat legunt. Sed proturbat legendum est.

Sanguineam tepido plangebant pectore terram.

Apud hunc poetam plangere pro percutere frequẽs est, vt apud Lucilium, Plangunt littora fluctus.

Huc adde genus de coniuge tanta.

Mirum est apud authores cum apud Latinos, tum Græcos huius vxoris nomen tam varie legi. Alii Hermionem appellatam volunt, vt Menelai filiam de qua Odysseæ libro quarto. Alii Harmoniam, quos Raphael irridet. Ego planè etiam hoc apud veteres variatum puto, idemq; ab Ouidio omissum nomen, nusquam enim nominat.

Qui simul intrauit rorantia fontibus antra

Qui simul intrauit, idest, postquam ingressus est, exponit Raphael. Efficacius erat si simul exposuisset, statim vt, quemadmodum apud Horatium sæpissime, & item Liuium. Quod semel admonuisse satis puto etiamsi non semel Raphael ita exponat.

Qui color infectis aduersi solis ab ictu.

Periphrasis est iridis vt puto, quanquam simpliciter intelligi potest. Cæterum quod tertio deinde sequitur carmine: Is fuit in vultu visæ sine veste Dianæ. Quidnam in vultu exponunt pro in corpore, quod vultus semper sit sine veste, corpus cum veste. Sed mihi videtur ita dictum vt intelligamus vultum Dianæ rubore perfusum, quod visa nuda esset, id enim maxime virgineo conuenit pudori. Quod & sequentia carmina comprobant, quæ diligenter ab Raphaele sunt exposita.

An lateat syluis pudor hoc timor impedit illud.

Abusus est (inquit Raphael) Poeta horum pronominum elegantia. Hoc nanque ad propinquius illud ad longinquius solet referri. Hæc ille. Aldinus codex hoc rectius legit, timor hoc pudor impedit illud. Quare Poeta elegantiam obseruauit etiam si aliquando apud authores ea confundatur.

Tardius exierant, sed per compendia montis.

De famulis hoc intelligo, nam paulo ante dixerat: Heu famulos fugit ille suos, tametsi superius ait, intermittuntq; laborem. Id enim propositũ erat, sed casus aliud attulit. Illud autem, cætera turba coit, intelligo de canibus à famulis allatis. Nam qui præcurrerant, retinebant dominum.

Ad nomen caput ille refert.

Tot verba in Parenthesi posita sunt, alioqui sensus non procedet. Quæ enim sequitur coniunctio &, duo verba connectit, clamant & quæruntur.

At puto furto est contenta &c.

Vide ratiocinantis astum: Nam ita obiicit, ut statim confutet negatione. Non enim contenta est furto, sed cõcipit. Nam id ad malitiam deerat, manifestaq; crimina pleno fert vtero, & mater, quod vix mihi contigit vni, de Ioue uult fieri. Illud vni etiam me moratur, nisi quis pro semel positum putet. Raphael de Vulcano intelligit. Ego etiam de Hebe intelligi posse existimo.

Nec tamen esse Iouem satis est det pignus.

Hoc ita dicit: Fac vt non satis sit, quod dicit, se Iouem esse, multi enim sic vos decipiũt. Sed omnino cura ut det amoris donum Ioue dignum. Continuo'que docet, quale signum postulet, Quantus'que & qualis ab alta &c. & nota diligenter obseruatam quantitatem ac qualitatem, cum dicit quantusq; & qualis.

Donisq; iugalibus arsit.

Dona iugalia vocat, quæ cum coniugis essent, ipsa sibi petiit, vt petiret ad vota Iunonis coniugis. Raphael exponit quæ pro coniunctione & coitu petierat.

Corpus adhuc Echo, non uox erat.

Duas Echus metamorphoseis commemorat, alteram vocis tantum quam Iuno fecit, alteram etiam corporis, quæ contigit ei ob Narcissi despectum. Mansit tamen post alteram quoque metamorphosin uocis usus, quam Iuno primum fecerat. Hæc ideo annotare placuit, quod in his mire quosdam hallucinatos vidimus.

Spectat humi positus geminum ceu lumina sydus.

Raphael ordinem ait, spectat lumina ceu geminum sydus, quod utique intelligibilius est, sed uidetur coactum. Poterat etiam esse hypallage, huic poetæ supra modum familiaris, sed idem casus quibusdam impedimento uidetur.

Quid faciã roger? an ne rogẽ? quid deinde negabo.

Finis huius carminis oppido obscurus est, quidam etiam post deinde, interrogationis punctum ponunt, sed non multum iuuant sensum.

Dumq; dolet, summo uestem deduxit ab ore.

Raphael putat pro summo ore, legi posse summa ora. Quod ora cuiusque rei, non solum terrarum extremitas uocetur. Sed & os non solum de facie dicitur, quin etiam de tota qua cernitur specie Iudicet lector quod legendum existimet.

Nec uigor, & uires, & quæ modo uisa placebant.

Idem hoc in loco hypozeugma esse ait, intelligit'que aduerbium non. Verum hic locus exemplum esse poterat, negationem in priora quoque nonnunquam referri. Id fortassis plus lectorem torserit, quo pacto Echo iam in lapidem mutata Narcissum uidere potuerit. Nam quod cum eo locuta id minus mirum, quando uox manserat. Sed in fabulis rationem dare, fortassis nimium curiosum uideri poterit.

Cognita res uatis meritam per Acheides urbes

Achæidas legendum non Acheides, & patronymicum pro possessiuo & pro Græcas manifeste positum, ut sæpe in his fieri solet.

Sacra dei quondam Tyrrhena gente secutum.

Raphael exponit Tusca, ego malim Lydia uel Lyda exponere: Sequitur enim, Patria Mœnia est, id est Lydia, qđ idem Tuscia exponit. Tyrrhenorum enim nomen etiam in Asia fuisse puto ἀπὸ τοῦ τυρσῶν, id est, densus à cædibus, ut Diony Halicar. libro primo exponit, atque inde ab Homero hymno quinto, unde Ouidius aliqua ex parte hanc accepisse fabulam uidetur τυρσηνοὺς uocatos. Ipse Dionysius negat Thyrrenos à Lydis colonus esse, quanquam hoc nihil ad hunc locum attinet. Nominum tamen confusio mansit, quippe de Lycaba postea dicet, qui Tusca pulsus ab urbe exilium dira pœnam pro cæde luebat. Nisi quis hoc de exule in aliena religione etiam merito dictum existimet.

Forte petens Delon Chiæ telluris ad oras.

Non parua difficultas est. Neq; enim certum est unde primum Acætes mouerit, sed neq; Home. neq; Ouid. meminit.

Quando

Quando autem Lydii erant, ex Lydia Delum petentes, Chium venire poterant. Cæterum quod postea ait: Dextera Naxos erat de longa posita dextra nimirum intelligitur, siquidem à Chio nauigabant. ideoq; quidam non omnino temere dubitabant, sit'ne legendum Ceæ telluris. Sic enim Delum petentibus Naxos erat dextera. At non facile quicquam mutarim. Hoc obiter notandum quam Herodot. lib. 8. Ceon, & item Strabo lib. 2. eam à Ptolemæo Ciam à Latinis Ceam, vt Pli. lib. 4. cap. 12. asserit, dici. Tetrapolin quondam dictam à quatuor vrbib⁹ quæ postea duæ fuere. Quæ vero inter Ciam & Siphnum, non Chiō, vt perperam quidā Ptolemæi habent codices, sed Ion esse ipsum Homeri sepulchro inclytā.

Sit sopor, aq; mero redeāt in pectora sensus

Pleriq; libri pro aq;, legunt, atque. Sed Raphaeli placuit aq; legi, quod probo.

Corde metum, Diāq; tene

Idem Raphael, Chiāq; tene legit, at alii Diamq; legunt. Cæterum Pli. lib. 4. cap. 12. ait Naxon olim etiam Diā dictam, idem Ser. in tertium. Aeneid. asseri. Ptolemæus autem Dian propè Cretam ponit à latere septentrionali, aliam à Naxo, ad quam Theseus venisse videtur, postquam occiso in Labyrintho Minotauro, cum Ariadne è Creta aufugisset, vt in octauo postea.

Protinus Aegydes rapta Minoide Dia Vela dedit

Meminit & eius insulæ, vt videtur, Homer. Odysseæ A.

Δίῃ ἀμφιρύτῃ διονύσου μαρτυρίῃσι.

Trunca sed ostendens deiectis uulnere membris.

Vulnera omnes habent libri, sed ego in ablatiuo singulari vulnere malim.

PVBLII OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

AT NON Alcithoe Mineias &c. Argumentum. Thebis cum Tiresias Eueris filius diem festum sacrorum Liberi edixisset, Alcithoe Minei filia eiusdem ciuitatis in eodem permansit iudicio, quo Pentheus, cum sororibus, quæ lanæ potius operandæ studio, quam sacrorum adesse volunt, itaq; rogata vt inter opus lanificii referret fabulas, quibus oblectarent assuetum laborem, dubitabat an de Babylonia Derceti quæ in piscem conuersa sit, an de filia quæ cessit in columbam, an de Naide nympha, quæ similiter cessit in piscem, an etiam de ea arbore, cuius poma albi coloris in sanguinem cesserunt, narraret.

AT non Alcithoe Mineias orgia censet
Accipienda Dei; sed adhuc temeraria Bacchū
Progeniem negat esse Iouis, sociasq; sorores
Impietatis habet festū celebrare sacerdos
Immunes operū famulas, dominasq; suorū,
Pectora pelle tegi, crinales soluere uittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat, & sæuam læsi fore numinis iram
Vaticinatus erat. parent matresq;, nurusq;,
Telasq;, & calathos, infectaq; pensa reponunt,
Turaq; dant, Bacchūq; uocant, Bromiūq;, Lyæūq;,

RAPH. AT non Alcithoe. At particula est qua concinne liber libro cōnectitur. Sic Virgilius: At regina graui iandudum saucia cura. Aliæ quidem inquit omnes Thebanæ mulieres sacra Bacchi celebrabant, sed Alcithoe quadam ducta temeritate ea spernebat, Bacchumq; Iouis filium minime esse prædicabat. Ac quo tempore sacra Bacchi ab aliis celebrabantur, ipsa lanificio vnà cum sororibus & ancillis operam dabat. Earum vero vna ad leuandum laborem reliquas hortatur, vt fabularum aliquid vicissim narrent. Hac autem phantasia multas describi fabulas poeta, ac Mineidas tandem in vespertiliones conuersas fuisse narrat. Mineias: Minei filia. est enim nomen patronymicum. Orgia) dicuntur à Græcis omnia sacra Liberi patris quæ in Thracia primum ab Orpheo instituta à quo (vt tradit Diodo.) etiam Orphica fuerunt cognominata. Deinde vt scrib. Lactantius in Græciam ab eodem Orpheo inducta, & in monte Bœotiæ Thebis (vbi Liber natus est) vicino primum celebrata, qui cum frequenter citharæ cantu personaret, Cithæron fuit appellatus. Illa autem primum solis mulieribus menstrua patientibus celebrari statuit, quo eas illo potissimum tempore à viris separaret. Postea aliis quoq; mulieribus, vt illa celebrarent fuit permissum. Sed adhuc) sed etiam inquit post tam grauia de Pentheo sumpta supplicia negat Bacchum Iouis esse filium. Socias impie.) nam & sorores sacra Bacchi spernebant. Festum celebrare Sacerdos) aut Tiresias, aut quis alius sacerdos. Immunes operum) ab operationibus liberas. Baccharum autem habitus describit. Nam & ferarum pellibus induebantur, & crinibus solutis coronas imponebant, & thyrsos manibus iactabant. Calathos) cistas, ac fusorum, lanæq; repositoria. Calathus autem proprie vas in quod τὰ κάλλη ἀποτίθεται, hoc est in quod lanæ tinctæ reponuntur, vnde & nomen. Abusiue autem aliorum quoq; est repositorium. Infecta pensa) lanas colo impositas, sed nondum filatas, vel infecta, idest, tincta purpura, aliis'ue coloribus. Nam inficere tingere est, vnde infectores dicuntur tinctores. Pensum autem lana dicitur à colo pendens. Thura'q; dant) sacrificant. Bacchum'q; vocāt) nomina Bacchi enumerat, quibus à Bacchis inuocabatur. Bacchus autem dictus est ἀπὸ τοῦ βακχεύειν, hoc est ab insaniendo, quod & ipse & eius comites furere viderentur. Bromius) ἀπὸ τοῦ βρέμειν, hoc est à fremendo. Lyæus) ἀπὸ τοῦ λύειν hoc est à soluendo, quod curas soluat vinum, vnde etiam Liber à nostris fuit appellatus, quod animum à curis liberet. vel vt alii volunt ἀπὸ τῆς λύσεως, hoc est à solutione fœturæ, quia in femore Iouis immaturus infans fertur fuisse insutus.

Mineias
Orgia
Cithæron
Bacchi nomina Bacchus.
Bromius.
Lyæus.

Ignigenam'que, satum'que iterum, solum'que bimatrem.
Additur his Nyseus, indetonsus'que Thyoneus,
Et cum Lenaeo genialis consitor uuae,
Nyctelius'que, Eleleus'que parens, & Iacchus, & Euan.
Et quae praeterea per Graias plurima gentes
Nomina, Liber habes, tibi enim inconsumpta iuuéta,
Tu puer aeternus, tu formosissimus alto
Conspiceris coelo. tibi, cum sine cornibus astas
Virgineum caput est. Oriens tibi uictus ad usque
Decolor extremo qua cingitur India Gange.
Penthea tu uenerande, bipenniferum'que Lycurgum

RAPH. Ignigena

(IGNIGENAM'que) quod ex fulminis igne genitus sit. Latinum autem pro graeco nomine posuit. Pyrigenes enim graece dicitur. (Satum'que iterum) bis satum, primum in ventre Semeles, deinde in femore Iouis. (Bimatrem) quod duas matres habuisse videtur, Semelen (vt diximus) & Iouis femur. Idcirco'que etiam Dythyrambos fuit appellatus, quod διὰ δύο θυρῶν, hoc est per duas ianuas transierit, & vterum Semeles & Iouis femur. Bacchus autem eo fingitur Iouis femini insutus (vt narrat Pli. in sexto Naturalis historiae libro) quod Nysa Indiae vrbs est vbi mons Merus Baccho sacer. Nam μηρὸς femen transfertur. (Additur his Nyseus) vel à Nisa Cithęronis vertice, vbi eum à nymphis nutritum fuisse iam diximus, vel à Nysa Indiae vrbe clarissima Nyseus Liber pater est appellatus. Huic vero opinioni accedere videtur & Pomponius Mela. Sic enim in geographia scri. Vrbium quas incolunt Indi, sunt autem plurimae, Nysa est clarissima & maxima. montium, Meros, Ioui sacer. famam hinc praecipuam habent quod in illa genitum, in huius specu Liberum arbitrantur esse nutritum. Vnde graecis authoribus, vt femori Iouis insutum dicerent, aut materia suggessit, aut error. Haec Mela. Caeterum vt scribit Diodo. plures fuerunt Bacchi, quorum omnium gesta in vnum à poetis inferuntur. (Indetonsus'que Thyoneus) indetonsus id est, comatus. Sic enim pingebatur.

Thyoneus

Thyoneus vero dictus est Bacchus ἀπὸ τοῦ θύω, quod est sacrifico, impetum facio, occido, excito, festino, vnde etiam Thyades Bacchae dicuntur, siue potius à Thyone matre, quae & Semele, siue nutrice, fuit denominatus.

ADDIT MICYL.

{De Thyone & quod hoc cognomine Semele vocata fuerit, meminit etiam interpres Apollonii libro primo Argon. afferens hanc eius nominis rationem ὅτι ὠχυλὸς ἔγκυον αὐτὴν πυρ ... , ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἐφαπτομένας τῆς γαστρὸς αὐτῆς ... inde enim & Thyadas appellatas παρὰ τὸ θύειν videlicet, τὸ ὁρμᾶν καὶ μαίνειν, &caet. Caeterum disputant de hoc versu grammatici: Alii enim legunt, additur his Nyseus, intonsus'que Thyoneus, vt Nyseus sit disyllabum, graeca gentilium forma: Alii Nysaeus, malunt vt sit trisyllabum à Nysa, perinde vt Musaeus à Musa, Timaeus à τιμὴ &caet. Legunt'que, Additur his Nyseus'que, intonsus'que Thyoneus. Ego vero nihil video cur prior lectio inmutari debeat. Nam & Stephanus author est, à Nysa Nyseus: gentile disyllabum fieri, Et Nysaeus trisyllabum, in disyllabum contrahi eodem modo, vt Gryneus. in Gryneus & id genus alia.}

Lenaeus

(Et Cum Lenaeo) ἀπὸ τοῦ ληνοῦ, hoc est à lacu torcularis Lenaeus dicitur Bacchus. (Genialis vuae) genio & voluptati accommodatae. Genius enim Deus est voluptatis, vnde genialis dicitur voluptuosus. Vini autem inuentio, tum propter potus voluptatem, tum quia corpus reddit validius, grata supra modum mortalibus fuisse perhibetur. (Consitor) primus enim vini vsum hominibus ostendit. (Nyctelius) quod noctu illius sacra celebrarentur ἀπὸ τῆς νυκτός: hoc est à nocte.

Eleleus

(Eleleus'que parens) Eleleus dictus est Bacchus ab hac voce ἐλελεῦ, qua procedentes ad orgia celebranda, ad conferendam'que pugnam vtebantur. Est enim hortantis aduerbium. Vinum autem hortatur ac reddit hominem ad omnia aggredienda audacem. Vnde Hora.

Quid non ebrietas designat? operta recludit, Spes iubet esse ratas, ad praelia trudit inermem, Sollicitis animis onus eximit, addocet artes. Foecundi calices quem non fecere disertum? Contracta quem non in paupertate solutum?

Euchus Iacan

(Iacchus) ἀπὸ τῆς ἰαχῆς, hoc est à clamore. (Euan) vox est bacchantium, qua Bacchus ipse significatur. (Et quae praeterea) aliis quoque multis cognominibus Bacchum inuocari ait poeta. Nam Euhyus, Bryseus, Bassareus'que appellatur. (Tibi enim inconsumpta iuuenta) hymnum describit in Bacchum, qui in ipsius sacris canebatur. (Tu puer aeternus) exponit quemadmodum iuuenta Baccho sit inconsumpta. Nunquam enim senescit, eo'que & puer pingebatur & nudus, quod ebrii & pueris similes sunt, & omnia reuelant. (Tu formosissimus alto Cõspiceris coelo) Liber pater (vt scribit Macro.) Sol ab antiquis esse creditus est, quam sententiã Virg. quoque Geor. primo sequi videtur, cũ inquit. Vos ò clarissima mundi Lumina labentem coelo quae ducitis annũ Liber & alma Ceres. Omnium vero syderum Solem pulcherrimum esse constat. (Tibi, sine corni. astas Virgineum caput est) cornua idcirco attribuũtur Baccho vt scribit Sex. Pompeius, quod homines nimio vino truces fiant, modice vero sumpto hilares ac mansueti, quales sunt virgines, efficiuntur, eo'que sine cornibus Bacchi caput virgineum esse fingitur. Diodo. vero ait cornua idcirco fuisse Baccho attributa, quod primus omnium boues ad iugum iunxerit, quorum opera iacta semina fruges emiserunt.

Cur cornua Baccho.

(Oriens tibi victus ab vsque) Liber pater (vt historici, in primis'que Diodo. scribunt) primus omnium cum exercitu, in quo mulieres quoque erant furentes, in Indiam ingressus fuisse, eam'que subegisse, ac gentem nulli vnquam hominum obnoxiam, ac sola quiete contentam, caedibus, libidinibus'que vexasse ac polluisse, inde'que magnificentissimum triumphum reportasse fertur. (Ad vsque) ἄχρις οὗ est, pro, vsque ad eam partem. (Qua decolor India) idest, nigra & mali coloris. (Extremo Gange) fluuius est Indiae vltimus Ganges. Vnde Gangeticus sinus est cognominatus. (Bipenniferum'que Lycurgum) securem ferentem, qua vites incidebat.

Lycurgus.

Nam Lycurgus iste, rex fuit Thraciae, qui cum in contemptum Bacchi vites securi succideret, sibiipsi crura amputauit. Diodo. narrat Bacchũ, ex Asia in Europam transiturum cum Lycurgo Thracum rege societatem iniisse. Cum vero foeminas primũ in Thraciã velut ad amicos traiecisset, mandasse Lycurgum suis militib⁹ vt Bacchum aggrederentur, ipsum'que ac pellices omnes obtruncarent. De his certior factus Liber pater à quodam indigena Tharope nomine, cum nõdum milites transfretassent, amicorum praesidio occulte ad exercitum rediit. Lycurgus pellices aggressus omnes interemisse dicitur. At Bacchus exercitu traiecto, Thracem pugna superatum, captum'que oculis priuauit, illius domesticis cruci affixis, Tharopi vero bene ficii memor Thracum imperium concessit, ac ritum orgia celebrandi tradidit. Fuit etiam Lycurgus Lacedaemoniorũ rex qui ipsis leges condidit. Alius item fuit Nemeę regionis rex, cuius filius ab Hipsipyle Thoantis regis filia educat⁹ fertur.

ADDI.

{Videtur Ouidi. ad Homeri locum respexisse qui est Iliados sexto. Ibi enim Lycurgus dicitur Bacchi τιθήνας, hoc est, nutrices bipenni, siue securi persecutus esse, eo'que postea à Ioue oculis priuatus. Versus Homeri sunt.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος
Δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν,
Ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
Σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον· αἱ δ' ἅμα πᾶσαι
Θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν, ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου
Θεινόμεναι βουπλῆγι, Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς
Δύσεθ' ἁλὸς κατὰ κῦμα, Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ.
Τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες
Καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου παῖς.

Alii autem fabulae addunt etiam in furorem versum postea, & dum vites incidere parat, sibi ipsi crura amputasse.}

(SACRILEGOS)

Sacrilegos mactas, Tyrrhenaq; mittis in æquor
Corpora. tu biiugum * pictis insignia frænis — a.l. pictisq;
Colla premis lyncum, Bacchæ, Satyriq; sequuntur,
Quiq; senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.
Quacunq; ingrederis clamor iuuenilis, & una
Fœmineæ uoces, impulsaq; tympana palmis,
Concauaq; æra sonant, longoq; foramine buxus.
Placatus, mitisq; rogant Ismenides, adsis,
Iussaq; sacra colunt solæ Mineides intus
Intempestiua turbantes festa Minerua,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice uersant,
Aut hærent telæ, famulasq; laboribus urgent.
E quibus una leui deducens pollice * filum, — *Fusum vetus co. refert.
Dum cessant aliæ, commentaq; sacra frequentant,
Nos quoq;, quas Pallas melior Dea detinet, inquit,
Vtile opus manuum uario sermone leuemus:
Perq; uices aliquid, quod tempora longa uideri
Non sinat, in medium uacuas referamus ad aures.
Dicta probant, primamq; iubent narrare sorores.
Illa quid è multis referat, nam plurima norat,
Cogitat, & dubia est de te Babylonia narret
Derceti, quam uersa squamis uelantibus artus
Stagna Palæstini credunt coluisse figura.
An magis ut sumptis illius filia pennis
Extremos altis in * turribus egerit annos. — *a.l. mo r tibus

RAPH. ¶ SACRILEGOS) sacrorum tuorum violatores. Nã (vt refert Diodo.) Bacchus orbẽ terrarũ sacrilegis ac Deorum contemptoribus purgauit. ¶ Tyrrhenaq; corpora) Tyrrhenorum nautarum, vt in superiore libro poeta narrauit. ¶ Tubiiugum lyncum) biiugarum. nam lynces Liberi patris currum trahere dicuntur. Sunt autem feræ pellem maculis distinctã habentes. Vnde Virg. Quid lynces variæ? (Comites Bacchi.) Comitatum autem Bacchi & Statius eleganter describit, cum inquit Effigœ dextra lęuaq; sequũtur Lynces, & vda mero lambũt retinacula tigres. Post exultantes spolia armentalia portant, Seminecesq; lupos, scissasq; mimallones vrsas. Nec comitatus iners, sunt illic ira, furorq;, Et metus & virtus, & nunquam sobrius ardor, Succiduiq; gradus & castra simillima regni. Curiosus cætera videat quæ sequuntur. ¶ Satyriq; sequuntur) (Satyri) Satyri (vt inquit Plinius) nihil aliud hominis quàm figuram habent. In Aethiopia nascuntur, aduncis naribus, aspera cornibus fronte, pedes caprinos habentes. Illorum saltatione ac iocis & risu plurimum oblectabatur Bacchus. ¶ Quiq; senes) periphrasis est Sileni: (Silenus) qui Bacchi fuit pædagogus, atq; educator eiq; plurimum ad virtutem & gloriam resq; bellicas profuit. Silenus autem à Sileno Nyseorum rege originem duxit, qui circa lumbos caudã habuit. Quam & posteri eius omnes gestasse feruntur. ¶ Ferula) virgultum est leuissimum, quo senes inter ambulandum etiam nunc vti solent. ¶ Pando) curuo. ¶ Asello) Nam asello vehitur Silenus Bacchum sequens. ¶ Concauaq; æra sonant) cymbala ærea. ¶ Longoq; foramine bu.) Periphrasis est tibiæ, quæ ex buxo fieri solet. ¶ Solæ Mineides) quodam furore Bacchico videtur poeta in laudes Bacchi referendas excurrisse, quare nunc ad Mineidas illius contemptrices refert orationem. ¶ Intus) intra domum clausæ, cum aliæ omnes se in Cithærophon contulissent. ¶ Intempestiua Minerua) lanificio tempori non conuenienti. Est autem metonymia, quum Mineruam lanificii inuentricem pro ipso lanificio posuit. ¶ Aut lanas du.) aut subtegmen filant inquit, aut stamen, aut texunt. ¶ Dum cessant aliæ) ociantur festa Bacchi celebrantes. ¶ Commenta ficta. ¶ Leuemus) leue faciamus. ¶ In medium) in commune, & voluptatem communem. ¶ Aures vacuas) ociosas. ¶ Illa quid è multis) pulchra phantasia ad complures narrandas ingreditur transformationes poeta. Ac (Dercetis in piscem.) eas quidem, quæ à poetis attinguntur plenius, quæ vero obscuræ sunt, minusq; celebratæ, breuissimæ percurrit, cum earum vsus nullius sit futurus. ¶ Dirce, Babylonia) Dirce quidem fere in exemplaribus legitur; egoq; hactenus sic putaui esse legendum. Nunc vero & annotatione Hermolai Barbari viri in primis docti, cuius morte maximam iacturam nuper disciplinæ omnes fecere, & quod ita in vetustis codicibus scriptum est; Derceti existimo esse legendum. Nam Dercetis quæ & Δερκετὼ Atessia vocatur, & à barbaris Atergatis. Dea est eadem cum Rhea, quam Syri piscium abstinentia colunt. Vnde & nomen, vt Athenæus Author est, quasi ἄτερ γάτιδος, hoc est Syrorum lingua, sine piscibus. Cornutus vero scribit etiam columbas vetari mensis, quasi duobus elementis naturæ maximis parti iubente numine aeri & aquæ. Diodo autem libro tertio, Iuxta Ascalonem, inquit, lacus est vbi templum insignis Deæ, quam Syri vocant Dercetum, hoc est δερκετοῦς muliebri facie, reliquum vero corpus figura piscis, cuius filia Semiramis à columbis educata sit, & ob id sacras genti aues eas esse Atergatis. cui quidem Venus obuia facta amorem cuiusdam formosi adulescentis sibi sacrificantis iniecit; ex quo quidem cum filiam Dea suscepisset, furtoris pudore ducta, adolescentem ab se remouit. Filiam vero in loca quædam deserta & saxosa, in quibus plurimæ erant columbæ exposuit. Illa vero quasi diuino nutu ab auibus fuit enutrita. At Dea pudore, doloreq; compulsa cum se in stagnum abiecisset, in piscem fuit conuersa. Vnde & Syri, & piscibus illius stagni abstinent, & templum, iuxta lacum ipsum illi Deæ, quam Dercetum vocant facie hominis, reliquis corporis partibus piscis ædificarunt. { Apud (ADDI.) Athenæum lib. 8. ita legitur. Ἀντίπατρος ὁ ταρσεὺς λέγει ... φησὶ πρὸς τούτοις, ὅτι Γάτις ἡ Σύρων βασίλισσα οὕτως ἦν ὀψοφάγος, ὥστε κηρύξαι ἄτερ Γάτιδος μηδένα ἰχθὺν ἐσθίειν. ὑπ' ἀγνοίας δὲ τοὺς πολλοὺς αὐτὴν μὲν Ἀταργάτιν ὀνομάζειν, ἰχθύων δ' ἀπέχεσθαι & cæt'um, Ἀταργάτιν ὥσπερ Ξάνθος λέγει, ὁ Λυδὸς ὑπὸ Μόψου τοῦ Λυδοῦ ἁλοῦσαν καταποντισθῆναι μετὰ Ἰχθύος τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ περὶ Ἀσκάλωνα λίμνῃ διὰ τὴν ὕβριν, καὶ ὑπὸ τῶν ἰχθύων καταβρωθῆναι. Ex quibus clarius aliquanto ea patent, quæ hic à Regio obscure traduntur. Meminit autem huius deæ etiam Plinius lib. 5. cap. 23. & Strabo libro. 16. cuius hæc sunt verba: ὑπέρκειται δὲ τοῦ ποταμοῦ (Euphratem intellige) ἡ Βαμβύκη, ἣν καὶ Ἔδεσσαν, καὶ Ἱεράπολιν καλοῦσιν, ἐν ᾗ τιμῶσι τὴν Συρίαν θεὸν τὴν Ἀταργάτιν. Apud Lucianum tamen disputatum, vtrum dea hæc Iuno, an Rhea magis existimanda sit. Sed plura qui volet, ex sermone illius petat, qui, περὶ τῆς Συρίας θεοῦ inscribitur. } ¶ Palæstini) autem populi sunt Syriæ, Arabiæ contermini à Palæstina vrbe, regioneq; dicti. Stagnum sanè illud in quod se Dercetis abiecisse fertur, est iuxta Ascalonem Syriæ vrbem, vt Diodo. scribit. ¶ Coluisse) habitasse, neque mutasse legendum est, vt in plerisq; codicibus est deprauatum. (Nais in piscem.) ¶ An magis vt sum.) Semiramis Dercetis Deæ filia miro (Semiramis) quodam modo à columbis coagulato lacte è proximis pastorum mapalibus rapto nutrita fuit, vnde & Semiramis fuit appellata. Nam Syrorum lingua semiramides vocantur columbæ, quas Syri vt Deas colunt. Semiramis vero post maxima bella confecta, Babylonemq; ædificatam, cum insidias sibi à filio strui compertisset, omni iniuria illi remissa, præfectis omnibus mandauit, vt filio tanquam regi parerent, e vestigioq; euanuit ad Deos (vt creditum est) translata. Quidam fabulantur illam in columbam fuisse conuersam, quorum opinionem etiam Ouid. sequitur. Compluribus enim columbis domum ingressis & illam cum reliquis auolasse putant. Quo factum est, vt Syri columbam vt Deam colant, immortalem reginam arbitrati. Imperauit autem Semiramis vniuersæ Asiæ præter Indos, vixitq; annos duos & sexaginta, cum quadraginta duobus regnasset. Hæc Diodorus.

Nais an ut cantu, nimiumq; potentibus herbis
Verterit in tacitos iuuenilia corpora pisces,
Donec idem passa est. an quæ poma alba ferebat,
Vt nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Hæc placet, hæc quoniam uulgaris fabula non est.
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pyramus & Thisbe vrbis Babyloniæ, quam Semiramis regina muro cinxerat, & ætate & forma pares, cum in propinquo habitarent, rima parietis, & colloqui & amoris initia inter se pignerati pacti sunt. Constituerunt itaq; vt matutino tempore ad monumentum Nini regis sub arborem morum conuenirent ad amorem. Et cum celerius sub lucem Thisbe nacta occasionem ad destinatum locum venisset, conspectu leænæ exterrita abiecto amictu in syluam refugit. At fera a recenti præda cum ad fontem vicinum tumulo sitiens decurreret, relictam vestem cruento ore lacerauit. Post cuius discessum, Pyramus cum ad eundem venisset locum, & amictum sanguine aspersum inuenisset, existimans amicam a fera consumptam, ferro se sub arbore interfecit. Deinde Thisbe deposito metu, cum ad eundem fuisset reuersa locum, & comperisset se causam mortis adolescenti extitisse, ne diutius dolori superesset, eodem ferro se traiecit, quorum cruore morus arbor aspersa, quia spectaculi fuerat inspectrix testis: poma quæ gerebat alba, in conscium sanguineum vertit colorem.

Pyramus & Thisbe iuuenũ pulcherrimus alter,
Altera, quas oriens habuit, prælata puellis,
Contiguas habuere domos, ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam, primos'q; gradus uicinia fecit.
Tempore creuit amor. tædæ quoq; iure coissent,
Sed uetuere patres, quod non potuere uetare.
Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest. nutu, signis'q; loquuntur.
Quoq; magis tegitur, * tanto magis æstuat ignis.
Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim,
Cum fieret, paries, domui communis utriq;.
Id uitium nulli per secula longa notatum,
(Quid non sentit amor?) primi uidistis amantes,
Et uocis fecistis iter, tutæ'q; per illud
Murmure blanditiæ minimo transire solebant.
Sæpe ubi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
In'q; uices fuerat captatus anhelitus oris,
Inuide dicebant paries quid amantibus obstas?
Quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi?
Aut hoc si nimium est, uel ad oscula danda pateres.
Nec sumus ingrati. tibi nos debere fatemur,
Quod datus est uerbis ad amicas transitus aures.
Talia diuersa nequicquam sede locuti
Sub noctem dixere uale, parti'q; dedere
Oscula quisq; suæ non peruenientia contra.
Postera nocturnos aurora remouerat ignes,
Sol'q; pruinosas radiis siccauerat herbas,
Ad solitum coiere locum. tum murmure paruo
Multa prius questi, statuunt sub * nocte silenti
Fallere custodes, foribus'q; excedere tentent,
Cum'q; domo exierint, urbis quoq; tecta relinquãt.
Ne'ue sit errandum lato spatiantibus aruo,
Conueniant ad busta Nini, lateant'q; sub umbra
Arboris. Arbor ibi niueis uberrima pomis
Ardua morus erat gelido contermina fonti.

RAPH.

¶NAIS an vt cantu) que'nam hæc fuerit Nais mihi parum est compertum. Nympha quædam quæ carminibus & herbis iuuenes quosdam se clamoribus infestantes in mutos pisces transmutauit, ac tandem ipsa quoque facta est piscis.

ADDI.

{Fuit autem multarum nomen hoc proprium. Nam & Amphionis filia, ex Aedone Nais fuit. & Naidis nymphæ meminit Pausanias in Arcadicis, Naidis meretricis Athenæneus lib. decimotertio.} ¶An quæ poma alba) Mori arboris est periphrasis.

Mora ex albis nigra.

Morus enim arbor poma primum quidem alba, deinde nigra Pyrami ac Thisbes sanguine effecta ferre cœpit. Mam Pyramus iuuenis, & Thisbe puella cum domos conriguas haberent se mutuo amare cœperunt cum autem se amplecti aliter non possent, egredi vrbem ad constitutum locum decreuerunt. Quo quidem cum prior peruenisset Thisbe, leæna illac transeunte perterrefacta in antrum vicinum confugit.

Pyramus & Thisbe.

Pyramus deinde adueniens cum velum, quod fugienti Thisbe è capite ceciderat, cruentatum reperisset, eam putans à feris fuisse laceratam, gladio quem secum habebat sub moro arbore incubuit, cuius sanguine quidem mora effecta fuere nigra, cum antea candida fuissent. Thisbe autem ex antro egressa, cum Pyramum vulnere confectum vidisset, eodem se gladio confodit.

Alibi leg. tectus.

Sanè Pyramus non solum viri est proprium sed etiam fluuii nomen, qui per angustias Tauri montis in Ciliciam defertur. Thisbe quoque & mulieris & vrbis est nomen, vnde Thisbeus declinatur. ¶Contiguas) se in vicem tangentes.

Semiramis

¶Semiramis) Nini Assyriorum regis vxor fuit, magno mulier animo, quæ mortuo marito sexum mentita, ac se filium esse simulans successit. ac vt virum gestorum gloria superaret, inter ea quæ præclara gessit, Babylonem vrbem condidit, cuius mœnia ambitu trecenta stadia & sexaginta complectebantur, frequentibus turribus ac magnis ornata, vt Diodorus ac ferè historici, & Græci & latini scribunt.

*a.l.in.

¶Altam vrbem) ad murorum ac ædium magnificentiam respexit, qua facile alias vrbes Babylon superabat. ¶Coctilibus muris) latericiis & coctis lapidibus constructis.

Amoris gradus

¶Primosq; gradus) primos amoris gradus visum & colloquium esse constat, reliqui vero sunt tactus, oscula, concubitus, ¶Tædæ iure) nuptiarum ac legitimo iure. ¶Sed vetuere patres) fatue quidem hoc esse dictum videtur. Si enim vetuere, quo modo vetare non potuerunt? Verum acute simul & lepide est dictum. Vetuerunt enim ne nuptiarum iure coirent, prohibere autem non potuerunt ne animis, affectuq; copularentur. ¶Tenui rima) subtili & parua scissura. ¶Duxerat) contraxerat. ¶Id vitium nulliq;) illa inquit rima à nullo vnquam fuerat animaduersa. ¶Notatum) animaduersum. Est autem ordo: O amantes primi vidistis id vitium nulli notatum per longa secula. ¶Quid non sentit amor?) parenthesis est, rationem continens, cur amantes primi rimam illam notarint. ¶Inq; vices fuerat) hoc est postquam vicissim suspirauerant. ¶Quantum erat) ac si dicerent minimum erat, vt permitteres nos toto corpore copulari. ¶Vel ad oscula danda pateres) hoc est saltem aperiri tantum deberes, vt nos inuicem osculari possemus. ¶Vel) saltem. ¶Sub noctem) circa noctem, adueniente nocte. ¶Non peruenientia contra) hoc est quæ ad alteram partem non perueniebant. ¶Nocturnos ignes) stellas, quæ aurora adueniente auferri videntur. ¶Pruinosas) pruina obrutas. est autem pruina ros congelatus. ¶Coire) conuenire. ¶Multa prius questi) de parentibus suis. ¶Nocte silenti) media, quæ & intempesta dicitur, quod illo tempore omnia sileant animalia. ¶Fallere custodes) decipere ianuarum custodes, qui ianitores vocantur. ¶Foribus) domibus, à parte enim totum intelligimus. ¶Excedere) exire. ¶Tecta) domos. ¶Spatiantibus) in magno agri spatio obambulantibus. Nam spatiari nihil aliud est (vt ait Macrobius) quàm in spatio lati itineris obambulare. ¶Ad busta Nini) ad sepulchrum Nini Assyriorum regis. Bustum autem proprie dicitur locus, vbi cadauera comburebantur. ¶Ardua) alta. ¶Morus) morus autem arbor est, quæ (vt scribit Plinius) serotino germinatu floret, nec nisi exacto frigore germinat, ob id μωρὸς per antiphrasin dicta sapientissima arborum.

Pacta placent. & lux tarde discedere uisa
Præcipitatur aquis, & aquis nox exit ab iisdem.
Callida per tenebras uersato cardine Thisbe
Egreditur, fallitq; suos, adopertaq; uultum
Peruenit ad tumulum, dictaq; sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor, uenit ecce recenti
Cæde leæna boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim uicini fontis in unda.
Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit, & obscurum timido pede fugit in antrum,
Dumq; fugit, tergo uelamina lapsa reliquit.
Vt lea sæua sitim multa compescuit unda,
Dum redit in syluas, inuentos forte sine ipsa
Ore cruentato, tenues laniauit amictus.
Serius egressus uestigia uidit in alto
Puluere certa feræ, totoq; expalluit ore
Pyramus. ut uero uestem quoq; sanguine tinctam
Repperit, una duos inquit nox perdet amantes.
E quibus illa fuit longa dignissima uita.
Nostra nocens anima est. ego te miseranda peremi,
In loca plena metus, qui iussi nocte uenires,
Nec prior huc ueni. nostrum diuellite corpus,
Et scelerata fero consumite uiscera morsu,
O quicunq; sub hac habitatis rupe leones.
Sed timidi est optare necem. uelamina Thisbes
Tollit, & ad pactæ * secum fert arboris umbram.
Vtq; dedit notæ lachrymas, dedit oscula uesti,
Accipe nunc inquit nostris quoq; sanguinis haustus,
Quoq; erat accinctus, demisit in ilia ferrum.
Nec mora, feruenti moriens è uulnere traxit,
Et iacuit resupinus humo. cruor emicat alte
Non aliter, quàm cum uitiato fistula plumbo
Scinditur, & tenui stridente foramine, longas
Eiaculatur aquas, atq; ictibus aera rumpit.
Arborei fœtus aspergine cædis, in atram
Vertuntur faciem, madefactaq; sanguine radix
Purpureo tinxit pendentia mora colore.
Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem
Illa redit, iuuenemq; oculis, animoq; requirit,
Quantaq; uitarit narrare pericula gestit.
Vtq; locum, & uisam cognoscit in arbore formam,
Sic facit incertam pomi color, hæret an hæc sit.
Dum dubitat, tremebunda uidet pulsare cruentum
Membra solum, retroq; pedem tulit, oraq; buxo
Pallidiora gerens, exhorruit æquoris instar,
Quod fremit, exigua cum summũ stringitur aura.
Sed postquam remorata suos cognouit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos,
Et laniata comas, amplexaq; corpus * amatum,
Vulnera suppleuit lachrymis, fletumq; cruori
Miscuit, & gelidis in uultibus oscula figens,
Pyrame clamauit, quis te mihi casus ademit?
Pyrame responde tua te charissima Thisbe
Nominat. exaudi, uultusq; attolle iacentes.
Ad nomen Thisbes oculos iam morte grauatos

RAPH. ¶TARDE) affectum exprimit amantium, quibus dies maxime longus uidetur, in cuius noctem conuenire statuerunt. ¶Præcipitatur aquis) in aquas Oceani, ex opinione autem vulgari hæc dicuntur. Neque enim Sol in aquas descendit. ¶Et aquis nox exit ab iisdem) vbi enim Sol occidit, inde nox videtur oriri. ¶Versato) reuoluto, hoc est aperta ianua. ¶Adopertaq; vultum) vultum coopertum habens, ne sicui forte obuiaret, agnosceretur. ¶Dictaq; sub arbore) constituta. ¶Audacem faciebat amor) causam reddit cur tam audax esset puella, vt noctu sola in agro resideret. ¶Venit ecce recenti) Ecce aduerbium semper ferè aliquid repentini, insperatiq; mali significat. Vt Virgi. Ecce autē gemini à Tenedo tranquilla per alta. hoc autem & Asconius notat, qui ait hoc proprium esse Ciceronis, vt in rebus improuisis hac particula Ecce vtatur. ¶Oblita rictus) hoc est ora spumantia sanguine boum infecta habens. ¶Depositura sitim) hoc est potatura in vicino fonte. ¶Timido Pede) trepidis pedibus ac festinantibus. Vt enim trepidum pro timido, sic timidum pro trepido eleganter ponitur. ¶Vt lea) postquam leæna, vtroque enim dicitur modo. ¶Compescuit) placauit. ¶Laniauit) lacerauit. ¶Serius egressus) sero tarde quidem significat, sed ita, vt post amissam opportunitatem aliquam ferè ponatur. ¶Amictus) velum. ¶Vestem) velum. ¶E quibus illa) Thisbe, quam idcirco vita dignissimam fuisse ait Pyramus, quia & promissis stetit, & longe ante se ad constitutum locum venit. ¶Nostra nocens anima est) animam pro vita sæpenumero accipi notum est. ¶Ego te miseranda peremi) se necis Thisbes, quam à leæna dilaniatam putabat, Pyramus causam fuisse profitetur. ¶Peremi) necaui, cum maximo autem affectu hæc à Pyramo referuntur. ¶In loca plena metus) causam assignat Pyramus cur ipse interfecit Thisben. ¶Qui iussi) quia ego iussi. est enim relatiuum causam exprimens. ¶Nostrum diuellite corpus) apostrophe ad leones à quibus Pyramus dilaceratam putabat Thisben. ¶Sub hac rupe) sub hoc saxo, in hac spelunca. Propinqua enim spelunca erat in quam refugerat Thisbe. ¶Sed timidi est optare necem) cum sibi vir fortis eam consciscat. ¶Pactæ arboris) constitutæ. ¶Ferrum) ensem per metonymiam. Ex ferro nanque enses conficiuntur. ¶Emicat) exilit. ¶Non aliter quàm cum) pulchra similitudine ostendit poeta quàm alte ex Pyrami vulnere sanguis exiliret. ¶Quàm cum vitiato fistula plumbo) fistula per quàm aqua deducitur, ex plumbo ferè fieri consueuit, dicta quod fistulæ & tibiæ similis sit. ¶Vitiato plumbo) corrupto, fracto. ¶Eiaculatur) longe eiicit. ¶Atque ictibus aera rumpit) aquæ emissione aerem penetrat. ¶Arborei fœtus) mora arboris illius fructus. ¶Aspergine cædis) sanguinis aspersione. ¶In atram faciem) in nigram figuram. ¶Madefactaq;) quæ copula hoc loco pro quia est accipienda. Causam enim assignant cur mora ex albis purpurea fuerint effecta. ¶Gestit) cupit. ¶Vtq; locum) postquam locum, inquid, & visam arboris figuram Thisbe cognoscit, tamen colore mororum, quæ ex albis rubicunda fuerant effecta redditur incerta. ¶Pomi color) fructus mori arboris color ex albo in rubicundum transmutatus. Pomum autem generale nomen est omnium fructuum, quicunque in arboribus nascuntur, siue molles, siue duros cortices habeant, quamuis quidam aliter sentiant. ¶Hæret) dubitat an illa sit arbor sub qua pauloante sederat. Tremebunda) palpitantia. Pulsare) percutere. Nondum enim mortuus erat Pyramus. ¶Retroq; pedem tulit) recessit. ¶Exhorruit) turbata est. ¶Aequoris instar) ad similitudinem maris. Instar autem indeclinabile nomen est, ac interdum ad similitudinem, interdum significat ad æquiparationem, quamuis sine præpositione ponatur. Virgilius, Instar montis equum diuina Palladis arte ædificant. ¶Quod fremit) strepit. ¶Cum summum stringitur) quando in superficie raditur, ac leuiter à vento attingitur. ¶Claro plangore) magno eiulatu. ¶In gelidis vultibus) in frigida facie Pyrami morientis. ¶Suppleuit) impleuit. ¶Quis te mihi casus ademit) eripuit. Sunt autem querelæ maxime amanti conuenientes.

*a.l. fert

*Ve. cor. ha amãtis.

RAPH.

CER Exit)extulit, aperuit. ¶Recondidit) iterum condidit, & occultauit, & clausit. ¶Vestemq; suam) velum suũ quo deceptus Pyramus seipsum interfecerat. ¶Ebur vacuum ense), i. eburneam vaginam ense carentem. ¶Tua te manus inquit, amorq;) teipsum, inquit, ob amorem quo me prosequebaris, interfecisti. ¶In vnum) ad hoc vnum, vt meipsam interficiam. ¶In vulnera) ad vulnera mihi ipsi inferenda. ¶Reuelli) separari. ¶Cert° amor) verus. ¶Nõ inuideatis) non prohibeatis nostris votis inuidẽtes. ¶Cõponi) cõdi, ac simul sepeliri. ¶Pullos) nigros. ¶Monumẽta) memoriã. ¶Gemini cruoris) sanguinis duorum Pyrami & Thisbes. ¶Aptato mucrõe) apposita cuspide. ¶Sub imum pectus) ad infimam pectoris partem. ¶Ferro) ensi, quo seipsum pauloante trãsfixerat Pyramus. ¶Vota) preces. ¶Tetigere) commouere. ¶Permaturuit) perfecte maturuit. ¶Quodq; rogis superest) cinis & ossa rogis superesse solent. ¶Desierat) loqui subaudiatur & Alcithoe. Finem enim suæ narrationi imposuerat. ¶Vocem tenuere) siluerũt. ¶Leucothoe) soror Alcithoes. Antequã narret, quemadmodum Leucothoe Orchami regis Achæmeniæ, & Eurynomes filia in arborem thuris fuerit conuersa, exponit adulterium Martis cũ Venere. Sol enim Martem olim cum Venere coeuntem Vulcano eius marito indicauit, qui indignatus retibus tenuissimis cubile circundedit, quibus coeuntem Martem cũ Venere ita implicuit, vt nullo pacto disiungi possent. Patefacto deinde cubiculo omnium Deorum oculis spectãdos subiecit, quare Ven° idignata Soli Leucothoes amorem immisit, qui vt commodius ea potiretur, se in matris Eurynomes figuram conuertit. Cum vero Orchamus pater eam vitiatam esse indicio Clytiæ Solis amicæ cognouisset ipsam defodit i terram. Sol vero amicam miseratus eam in thuris arborem cõmutauit. ¶Hunc quoq;) ac si diceret, non solum mortales cupiũtur amore, sed Dii quoque, & quidẽ clarissimi. ¶Videt hic Deus omnia primus) causa est cur Sol putetur omnium primus Martis adulterium cũ Venere vidisse. Qua

Leucothoe

Adulteriũ Veneris cũ Marte

Ven° i thuris arbo. à Sole cõmutata.

Pyramus erexit, uisaq; recondidit illa.
Quæ postquam uestemq; suam cognouit, & ense
Vidit ebur uacuum, tua te manus inquit, amorq;
Perdidit infelix. est & mihi fortis in unum
Hæc manus. est & amor. dabit hic in uulnera uires.
Persequar extinctum, letiq; miserrima dicar
Causa, comesq; tui, quiq; à me morte reuelli
Heu, sola poteras, poteris nec morte reuelli.
His tamen amborum uerbis estote rogati
O multum miseriq; mei, illiusq; parentes,
Vt quos certus amor, quos hora nouissima iunxit,
Componi tumulo non inuideatis eodem.
At tu quæ ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
Signa tene cædis, pullos'q;, & luctibus aptos
Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.
Dixit, & aptato pectus mucrone sub imum
Incubuit ferro, quod adhuc à cæde tepebat.
Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes,
Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater.
Quod'q; rogis superest, una requiescit in urna.

ARG. FABVLAE SEQ.

Sol Leucothoen ex Eurynome, & Orchamo Achæmeniæ principe origine Beli genitam, Climene Rhodoq;, item Circes matri, & Clytiæ, quarũ pulchritudine ante solicitum animum egerat, prælatam dilexit. Et cupiens vt in antedictis cupiditatem sedare, in specie matris puellæ Eurynomes cõuersus virginem deceptam dolo vitiauit. Cuius adulterio Clytia incensa, cui antea sociatus fuerat Sol, parenti puellæ indicauit. Quam ille cum terræ defodisset, vitiator admissi misericordiã exhibens deducto solo, cui subiecta fuerat, pro ea virgã tinctam nectare, quæ gratissima deis, hominibusq; esset, extulit, quæ thurea appellatur. hæc Hesiodus indicat.

Desierat, medium'q; fuit breue tempus, & orsa est
Dicere Leuchothoe uocem tenuere sorores.
Hunc quoq;, sydērea qui temperat omnia luce,
Cepit Amor Solem. Solis referamus amores.
*Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic uidisse Deus uidet hic Deus omnia primus.
Indoluit facto, Iunonigenæ'q; marito
Furta tori, furti'q; locum monstrauit at illi
Et mens, &, quod opus fabrilis dextra tenebat,
Excidit. extemplo graciles ex ære cathenas,
Retia'q;, & laqueos, quæ lumina fallere possent,
Elimat, non illud opus tenuissima uincant
Stamina, non summo quæ pendet aranea tigno.
Vt'q; leues tactus, momenta'q; parua sequantur
Efficit, & lecto circundata collocat apte.
Vt uenere torum coniux, & adulter in unum,
Arte uiri, uinclis'q; noua ratione paratis,
In mediis ambo deprensi amplexibus hærent.
Lemnius extemplo ualuas patefecit eburnas,
Admisit'q; Deos. illi iacuere ligati
Turpiter. atq; aliquis de Diis non tristibus, optat
Sic fieri turpis. Superi risere, diu'q;
Hæc fuit in toto notissima fabula cœlo.
Exigit indicii memorem Cythereia pœnam.
In'q; uices illum tectos qui læsit amores,
Lædit amore pari. quid nunc Hyperione nate
Forma, color'q; tibi, radiata'q; lumina prosunt.
Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,

re hæc particula nam subaudienda videtur. Hic autẽ sensus ex Homero sumptus esse videtur, vt Pli. quoq; in .ii. naturalis hist. libro testatur cum ait Solem commendans. Hic suum lumen cæteris quoq; syderibus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, vt principi literarum Homero placuisse in vno eo video. Hoc vero i duodecimo Odyssee scribit Homer. {Versum intelligit ἠε λίου, ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει. Fabula autem de cõcubitu Veneris & Martis, describitur Odyssee. ix.} ¶Iunonigenæ) ex Iunone genito. Vulcanum enim solum Iuno ex Ioue suscepit. ¶Furta) stupra, & adulteria, quod furtim fiant. ¶Graciles) tenues atque subtiles. ¶Quæ lumina fallere possent) quæ oculos decipere valerent. ¶Elimat) efficit lima. ¶Aranea) tela aranearũ. ¶Vtq; leues tactus) significat retia ea ita mollia fuisse ac flexibilia, vt ne si tangerentur, quidem sentiri possent, ac facile rebus omnibus cederent. ¶Parua momẽtaq; parua obstacula, ne parum resistere videtur. ¶Deprẽsi) in re prohibita inuenti. Nam deprehẽdi proprie quis in re min° honesta dicitur. ¶Lemnius) Vulcanus qui cum deformis nat° esset. Iunoniq; contra Iouem auxilio esset, vt ipse in .i. Iliados narrat ab Ioue ipso è cœlo fuit in Lemnum insulã præcipitatus, ibiq; à populo, qui Sinties tũ dicebantur, fuit exceptus. ¶Admisitq; Deos) aduocauit Deos ad spectaculũ Veneris & Martis, qui ita ligati in lecto iacebãt, vt se dissoluere non possent. ¶Atq; aliquis de Diis) eum fuisse Mercurium ferunt. {Vt quidem Lucianus ludendo fingit.} ¶Cythereia) Ven° à Cytheris insula dicta, ad quam primũ è mari nata, cõcha peruenisse dicitur. ¶Memorem pœnam) aut hyppallage, est memor Cythereia, aut quã in memoria habebat vt Virg. Sęuę memorẽ Iunonis ob iram. ¶Inq; vices) vicissim, è cõtrario. ¶Hyperiõe nate) Sol Hyperionis Titanis, ex Thia, vt scribit Hesiodus, vt vero in Hymnis Home. ex Euryanassa sorore, filius fuit simul cũ Luna & Aurora. Vnde Hyperionides quoque Sol ipse & Hyperion nomine patris interdum à poetis vocatur. Est autem apostrophe ad Solẽ.

ADDI.

Lemnius

ADDI.

Cythereia

Hyperion

CIGNE

Vreris igne nouo, quiq; omnia cernere debes,
Leucothoen spectas, & uirgine figis in una,
Quos mundo debes, oculos. modo surgis Eoo
Temporius cœlo, modo serius incidis undis,
Spectandiq; mora brumales porrigis horas.
Deficis interdum, uitiumq; in lumina mentis
Transit, & obscurus mortalia pectora terres.
Nec tibi, quod Lunæ terris propioris imago
Obstiterit, palles. facit hunc amor ipse colorem.
Diligis hanc unam, nec te Clymeneq;, Rodosq;,
Nec tenet Aeææ genitrix pulcherrima Circes,
Quæq; tuos Clytie quamuis despecta* petebat
Concubitus, ipsoq; illo graue uulnus habebat
Tempore Leucothoe multarum obliuia fecit,
Gentis odoriferæ, quam formosissima partu
Edidit Eurynome, sed postquam filia creuit:
Quam mater cunctas, tam matrem filia uicit.
Rexit Achæmenias urbes pater Orchamus, isq;
Septimus à prisco numeratur origine Belo.
Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum,
Ambrosiam pro gramine habent. ea fessa diurnis
Membra ministeriis nutrit, reparatq; labori.
Dumq; ibi quadrupedes cœlestia pabula carpunt,
Noxq; uicem peragit, thalamos Deus intrat amatos
Versus in Eurynomes faciem genitricis, & inter
Bis sex Leucothoen famulas ad lumina cernit
Leuia uersato ducentem stamina* fuso.
Ergo ubi, ceu mater charæ dedit oscula natæ.
Res ait arcana est, famulæ discedite, ne'ue
*Eripite arbitrium matri secreta loquendi.
Paruerant, thalamoq; Deus sine teste relictus,
Ille ego sum dixit, qui longum metior annum.
Omnia qui uideo, per quem uidet omnia tellus,
Mundi oculus. mihi crede, places. pauet illa, metuq;
Et colus, & fusi, digitis cecidere remissis.
Ipse timor decuit. nec longius ille moratus
In ueram rediit speciem, solitumq; nitorem.
At uirgo, quamuis inopino territa uisu,
Victa nitore Dei, posita uim, passa querela est.
Inuidit Clytie. neq; enim moderatus in illam
Solis amor fuerat, stimulataq; pellicis ira
Vulgat adulterium, diffamatumq; patenti
Indicat. ille ferox, immansuetusq; precantem
Tendentemq; manus ad lumina Solis, & ille
Vim tulit inuitæ dicentem, defodit alta
Crudus humo, tumulumq; sup grauis addit arenæ.
Dissipat hunc radiis Hyperione natus, iterq;
Dat tibi, quo possis defossos promere uultus.
Nec tu iam poteras enectum pondere terræ
Tollere nympha caput, corpusq; exangue iacebas.
Nil illo fertur uolucrum moderator equorum

RAPH. IGNE nouo) amore inusitato. Temporius) tempestiuius. Est autem aduerbium comparatiuum, à positiuo, Tempore. Modo serius incidis vndis) interdum, inquit, tardius occidis. Eoo coelo) orientali, vnde oritur Aurora, quæ græce ἠὼς dicitur. Porrigis) producis. Brumales horas) hyemales dies, qui solent esse breuiores. Vitium mentis) ægritudo ac passio cordis, qua ferè amantes pallent. Transit in lumina) pallida nanq; videbantur. Nec tibi quod Lunæ) causam Eclipsis Solis exponit. Nam tunc deficere videtur, cũ Luna ei subiicitur, Luna vero infima est planetarum.

Clymene
Rhodos

Clymene) Phaethontis mater. Rhodos) insula est Lyciæ adiacens, Soli adeo grata vt semper (quamuis nebuloso aere) aliqua diei hora eius radii videantur, vt scribit Plinius. Rhodos autem ἀπὸ τοῦ ῥόδου, hoc est à rosa propter pulchritudinem (vt quidam scribunt) fuit appellata. Nam prius & Ophiusa, & à serenitate Aetherea vocabatur. Dio. vero ait Rhodon insulam à Rhodo puella Neptuni filia ex quadam Telchinum sorore, qui primi insulã tenuerunt, fuisse appellatam.

ADDI. {In cõmẽtariis Pindari Ode. 7. Olymp. Herophylo authore legitur, Rhodõ, Neptuni & Veneris filiã fuisse. Solem autem amasse Rhodon, & ex ea septem genuisse filios, Ochimum, Cercaphum, Actinem, Triopam, Macareũ, Tenagen, & Phaethõtem, vel vt alii, Tenagen, Phaethontem qui natu minimus fuit, Actinem, Macareũ, Triopam, Chrysippum, & Candalum, & de hac Rhodo, puella videlicet, hoc loco intelligendum.}

Persa

Nec tenet Aeææ) Persa mater fuit Circes, quæ Aeæa, ab Aea vrbe Colchorum, vnde vt Ser. scribit à vocibus eorum, quos in bruta animalia conuertebat, fuit appellata. Aea vero non solum Colchorum est vrbs ab Aeeta Medeæ patre ædificata, sed alia quoq; est Thessaliæ: est etiam Macedoniæ fõs Aea, vt Stephan⁹ scribit, vnde Aeeus ææa declinatur.

Clytie

Clytie) nympha fuit quæ Apollinem amauit. Graue vulnus) magnum dolorem, quia sibi Leucothoen prælatam videbat. Gentis odoriferæ) odores ferentis, hoc est Arabicæ. Formosissima Eurynome) pulcherrima. Eurynome autẽ (vt scribit in Theogonia Hesiod⁹) nympha fuit Oceani & Tethyos filia. vxorq; Orchami Achæmeniorum regis. Altera fuit Apollinis filia, quæ Ethalioni marito Adrastum Argiuorum regẽ atq; Eriphylen peperit.

Achæmenii
Beli genealogia

Achæmenias) Persicas. Nam Achæmenii, Persæ, & Parthi populi sunt finitimi. A prisco Belo) à primo Belo, qui Abantem genuit. Abas Acrisium. Acrisius Danaen. Danae Perseum. Perseus Bachæmonem. Bachæmon Achemenem, à quo Achæmenia est appellata. Achæmenes vero Orchamum.

Pascua equorum Solis

Axe sub hesperio) Solis equorum pascua describit, quæ sunt in occidente ambrosiam ferentia, cuius pastu Solis equi per noctem reparantur ad diuinos labores tolerandos. Axe sub hesperio) sub coelo occidentali.

Axes cœli

Duo nanque sunt, axes, vt Seruius quoque scribit, (qui & vertices & poli dicuntur, arcticus siue borealis, qui à nobis semper videtur, & antarcticus siue notius & australis, qui nunquam à nobis videri potest. Axem ergo pro coelo posuit. Est autem proprie axis (vt scribit Apuleius) directio quædam à polis, & velut à cardinibus profecta. diuisor & discriminator mundi orbem terræ in medietate constituens.

*a.l. tenebat

Ambrosia

Ambrosia vero quæ immortalitas interpretatur, cibus est Deorum, quo etiam equi Solis pasci dicuntur. Est autem herba quam Dioscorides Artemisiam esse ait. Thalamos amatos) amicæ Leucothoes cubiculum. Ducentem) deducentem, filantem. Leuia stamina) mollia. Arbitrium) facultatem. Qui longum metior annum) scite. Nam ex Solis transitu per. xii. Zodiaci signa annus colligitur.

*a.l. filo

*al. attripite

Et colus) instrumentum est cui appẽduntur stamina filanda. Est autem &. ii. &. iiii. declinationis. Et fusi) horum inuentor Closter Arachnes filius à Plinio fuisse narratur. Nitorem) pulchritudinem, splendorem. Neque enim moderatus) cur inuideret Clytie, causam assignat. Nimius enim erat Solis amor in Leucothoen. Diffamatum) vulgatum. Et ille) manu Solem indicat patri Leucothoe. Crudus) crudelis. Iterq; dat tibi) efficit tibi viam qua faciem efferre possis. Est autem ἀποστροφὴ ad leucothoen quam nympham propter ætatem & pulchritudinem vocat poeta. Enectum) necatum, obrutum. Exangue) mortuum, sine sanguine. Volucrũ moderator equorum) periphrasis est Apollinis, qui moderator & rector est velocissimorum equorum ac volantium, potius quàm currentium, vt plene in secundo vidimus.

PAPH. ¶POST Phaethon.ignes) poſt fulmina, quibus Phaethon fuit abſumptus. ¶Gelidos ar.) mortua membra. Id enim quod ſequitur pro eo quod præcedit & contra ſæpenumero ponitur à poetis. ¶Reuocare) reducere. ¶Fatum) fati neceſsitas. ¶Nectare odo.) ſuauiſsimi odoris liquore. Eſt enim Nectar Deorum potio, vt iam ſæpius diximus. ¶Tanges tamen æthe. di.) quamuis inquit Apollo te ad vitam reuocare non poſſim, ad cœlum tamen peruenies. Nam thuris fumus ad Deos vſq; in cœlum peruenire creditur. ¶Delicuit) molle & liquidū factum eſt, à deliqueſco præteritum. ¶Senſim) paulatim. ¶Cacumine) in ſummitate. ¶Tumulum) arenæ aggerem. ¶At clytiē) Clytie nympha à Sole derelicta, cum nouem dies ſine vllo cibo ac potu exegiſſet, tādem Deorum miſeratione in herbam heliotropium conuerſa fingitur, quæ nunc quoq; priſtini amoris memor continue folia ad Solem vertit. Vnde etiam nomen accepit. Nam Heliotropium dicitur Solis conuerſio, ἥλιος nanq; Sol, τροπὴ conuerſio dicitur. ¶Quamuis amor excuſare dolorem) amore enim quo Apollinem perſequebatur, dolebat Clytie ſibi aliam præferri. Dolore autē coacta indicauit patri. Leucothoes cum Sole concubitū. ¶Author lucis) periphraſis eſt Solis, qui lucis eſt effector. ¶Modum) finem. ¶Tabuit ex illo) ex eo inquit tempore quo à Sole fuit derelicta tabeſcere cœpit Clytie, commercium'q; aliarum nympharum fugere. ¶Tabuit) paulatim conſumpta eſt. ¶Sub Ioue) ſub dio. ad aerem. ¶Nouem luces) nouem dies. ¶Flectebat) vertebat. ¶Hæſiſſe) affixa fuiſſe terræ, ſic vt ſurgere non poſſet. ¶Luridus) fuſcus. ¶Vertitur ad Solem) ad nomen herbæ, quæ heliotropium dicitur alludit. ¶Suum) à ſe amatum. ¶Mutata) in heliotropium herbam cōuerſa.

* a.l. conqueſtus

*opti.l. e. madidis

*a.l. vertebat

Clytie i heliotropiū

ADDI. {Fuit & Clytia quædam Meropis filia, quæ nupta Eurypylo, Coorum regi, Chaontem genuit, qui fontem Buream, ſiue Burinem primus inuenit. de quo Theocritus Idyllio ſeptimo. Hæc conhabitaſſe fertur, tunc cum Hercules illam obſideret. Cererem'q; hoſpitio accepiſſe, quando illa filiam à Plutone raptam, paſſim per terras omnes quæſiuit.} {Dixerat, & factum, &c. Argumentum. Poſtquā Leucothoe, inquit, narrare deſiit, poſcitur Alcithoe, quæ narrationem incipiens præterire ſe dicit vulgares fabulas, vt de Daphnide, Idæo paſtore, qui quod fidem coniugii non præſtiterat in ſaxum abierit. & de Sithone, qui ex viro in fœminā ceſſerat. Neque etiam re naturam eſſe caſus Celmi, aut Adamantis, Curetum'que, qui ex imbribus ſunt procreati. Reiicere ſe etiam dicit de Croco & Smilace, qui in flores verſi ſunt. Sed de Salmace fonte Cariæ referre velle, cuius liquore contacti mollicie diffigurantur.}

Daphnis Idæus in ſaxum Scythō in fœminam ADDI.

Poſt Phaethonteos uidiſſe dolentius ignes.
Ille quidem gelidos radiorum uiribus artus
Si queat, in uiuum tentat reuocare calorem.
Sed quoniam tantis fatum conatibus obſtat,
Nectare odorato ſparſit corpus'q;, locum'q;,
Multa'q; * præqueſtus tanges tamen æthera dixit.
Protinus imbutum cœleſti nectare corpus
Delicuit, terram'q; ſuo madefecit odore.
Virga'q; per glebas ſenſim radicibus actis
Thurea ſurrexit, tumulum'q; cacumine rupit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Clytie nympha ſupradicta ob iniuriā ante dilecta ab amatore deſerta, ita tenuata viſceribus eſt, vt in herbam conuerteretur, quæ quia primum conſeruaret amorem curſumq; obſeruaret eiuſdem Dei, Heliotropium dicta eſt.

At Clytien, quamuis amor excuſare dolorem,
Indiciumq; dolor poterat, non amplius author
Lucis adit, Veneris'q; modum ſibi fecit in illa.
Tabuit ex illo dementer amoribus uſa
Nympharum impatiens, & ſub Ioue nocte, die'q;
Sedit humo nuda, *nudis incompta capillis.
Per'q; nouem luces expers undæ'q;, cibi'q;,
Rore mero, lachrymis'q; ſuis, ieiunia pauit.
Nec ſe mouit humo. tantum ſpectabat euntis
Ora Dei, uultus'q; ſuos *flectebat ad illum.
Membra ferunt hæſiſſe ſolo, partem'q; coloris
Luridus exangues pallor conuertit in herbas.
Eſt in parte rubor, uiolæ'q; ſimillimus ora
Flos tegit illa ſuum, quamuis radice tenetur,
Vertitur ad Solem, mutata'q; ſeruat amorem.
Dixeraat, & factum mirabile cœperat aures.
Pars fieri potuiſſe negant. pars omnia ueros
Poſſe Deos memorant. ſed non eſt Bacchus in illis.
Poſcitur Alcithoe. poſtquam ſiluere ſorores,
Quæ radio ſtantis percurrens ſtamina telæ,
Vulgatos taceo dixit paſtoris amores
Daphnidis Idæi, quem Nymphæ pellicis ira
Contulit in ſaxum. tantus dolor urit amantes.
Nec loquar, ut quondam naturæ iure nouato
Ambiguus fuerit modo uir, mō fœmina, * Scythō.

¶Cœperat) occupauerat, delectarat. ¶Poſcitur Alcithoe) rogatur vt aliquid fabularum narret. ¶Quæ radio) nauicula, inſtrumentum eſt ligneum, quo vtuntur textores. ¶Stantis telæ) pendentis. ¶Daphnidis Idæi) Daphnis, cuius interitum Virgilius quoque poſt Theocritum deflet, Mercurii filius fuiſſe memoratur, is à nympha nomine Thalia (vt quidam ſcribunt) adamatus ita eſt, vt pellicem verita & riualem, in ſaxū illū trāſmutarit, quāuis Theocritus illum amore tabuiſſe canat, id quod Ouidius quoque alibi innuere videtur, cum inquit, Pallidus in lenta Naide Daphnis erat. {De Daphnide Mercurii filio paſtore, meminit & Diodorus lib. v. Sed hic Siculum illum facit, non Idæum, & à nympha, à qua amabatur, pellicis inuidia, oculis priuatum ait. Vnde veriſimile eſt hunc alium ab eo eſſe, de quo hic Ouid. mentionem facit, aut fabulam ſaltem à diuerſis diuerſe, id quod & in aliis multis fieri videmus, traditam.} Idæi, Phrygii, vel Cretenſis. Nam Ida mons eſt & Phrygiæ, & Cretæ. Contulit, conuertit. Has autem fabulas quæ vix vnquam apud aliquem pręſtantium poetarum inueniuntur, breuiter percurrit poeta, videns illas nullo fere in vſu futuras. Tantus dolor vrit amantes: Acclamatio eſt in amantium zelotypiam. Tantus inquit dolor amantes cruciat, vt ſæpenumero amatos perdant. Nec loquar, Scython quidam ex mare in fœminam mirando quodam modo fuit commutatus. Id autem fieri poſſe Plini. quoque eſt author. {In aliis editionibus Sithon, abſque c, ſcriptum legitur. vtrum rectius, affirmare nō poſſum, quādo ipſa fabula alias, quod ſciam, nuſquam extat: Meminit autem & Parthenius de Sithone quodam, qui rex Odomentum, qui Thraciæ populus eſt, fuerit, filiam'que Pallenem habuerit, cuius procos, vt ſecum dimicarent, cogere ſolitus ſit, tanquam ei daturus filiam, qui fortiſsime ſe in pugna geſſiſſet. Poſtremo autem cum ipſe certamini, ætatis cauſa, par amplius non eſſet, in gratiam filiæ, duos procos, quorum nomina Clytus & Dymas, inter ſe commiſerit, vt vter viciſſet filiam cum regno acciperet. Sed Pallene cum Clyto magis faueret, perſuaſo auriga Dymantis, vt fibulam rotæ ſiue axi non inſereret, perfecit, vt inter præliandum curru Dymantis diſiecto, Clytus victoriam auferret. Quare fraude mox detecta, cum pater Dymanti funus & rogum, vbi corpus eius cremaretur, extruxiſſet, velletq; ibidem & Pallenem mactare, ſpectro quodam diuino, & ſubitis imbribus effuſis, ab incepto deterritus eſt. Hæc Parthenius cap. vi. Eroticorum. Atq; ab hoc Sithone monti nomen factum videtur, & item regioni.}

ADDI.

ADDI.

*a.l.Sithō

TE

RAPH. ¶TE quoque nunc Adamas) Celmus (qui & Celmes vocatur) vnus fuit ex Idæis dactylis, nutritius Iouis, cui dũ paruus erat, fuit admodũ gratus. Posteaq̃ vero Iuppiter Deorum imperium est adeptus, ipsum in adamantem conuertit, quia vulgasset Iouem fuisse mortalem, vt quidam aiunt, Vt vero Sophocles in Satyris scribit, illum Cybele indignata in

quod detonsi essent. Alii à Curio monte Pleuroni imminente. Alii ἀπὸ τῶν κορῶν, id est à puellis, quod longas stolas vt puellæ gestarent. Curetes omnium primi armatam saltationem inuenisse dicuntur, cum clypeis æneis concurrentes, ludentesq́; & clamore & æris tinnitu non permiserunt Iouis infantis vagitum, quem educandum susceperant, ad Sa-

durissimum ferri genus trãsmutauit.

ADDI. {Huius, vt & sociorum quorundam nomen, ex Græco quodam poeta citatur in cõmen. Apollonii hoc modo. Κέλμις ... μέγας, καὶ ὑπέρβι... Ακμων ... &c. ¶ Fuerũt autem γόητες, καὶ ... οἱ δάκτυλοι Idæi) vt Pherecides tradit. atq; inde fortassis fabulæ datus locus. Dactyli autem Idęi, vt & Regius infra ex Diomede annotat, ab impressu digitorũ, qui Græcis δάκτυλοι dicuntur nominati sunt. De quibus & Apollonius libro .i. Argona. in hunc modum.

Δάκτυλοι Ἰδαῖοι Κρηταιέες, οἵ ποτε νύμφη
Ἀγχιάλη Δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
Δραξαμένη γαίης Οἰαξίδος ἐβλάστησε &c.

Crocos cũ Smilace in flores.

Quæ per omnia consentiunt iis, quæ ex Diomede citantur, nisi quod matris nomen hic aliud ponitur. Cæterũ plura de his qui volet, ex commentariis Apollonii petat, licet.}

Celmus in adamãtem Curetes ex imbri.

¶ Largoq; satos ab imbri.) hanc Curetũ Metamorphosin nusquam me apud antiquiores legisse memini. Quidam vero ex Neotericis aiunt Curetas, imbribus propter religionis contẽptũ fuisse deletos, & ex fungis ne ipsa religio penitus desereretur, fuisse reparatos, sed cum ista nullius authoritate nitãtur, ex cõmodo suo illa finxisse videntur. Strabo quidẽ cum multa & varia de Curetibus scribat, nullã prorsus de hac illorum metamorphosi facit mẽtionem, sed ex

Te quoq; nunc Adamas quondam fidissime paruo
*Celme Ioui, largoq; satos Curetas ab imbri.

ARG. FABVLAE SEQ.

Mercurius cum ex Venere: qui duplici figura Hermaphroditus vocatur genuisset, eumque Naiades nymphæ in Ida monte educauissent, relictis sedibus in Cariam venit. Hic conspicato fonte opacissimi Soli, ac perlucentis aquæ, cursum continuit, quo diutius eo loco morante Salmacis Naiadũ vna dum flores legit, cõspectum illico diligere cœpit, qui circa fontẽ paululum moratus, dum blandita liquoris, precibusque tenetur nymphæ, fonte se mersit ac confestim complexibus Naiadis inhæsit, nec ante ab ea demissus est, quam a Diis impetrasset, in vnam vt cederent speciem, data itaque venia, Hermaphroditus postquam se animaduertit nec virum, nec fœminam factum, a parentibus impetrauit, ne infamis solus esset, vt quicunque eius fontis aqua contactus esset perinde vt ipse, mollesceret.

Et Crocon in paruos uersum cum Smilace flores,
Prætereo, dulciq; animos nouitate tenebo,
Vnde sit infamis, quare male fortibus undis
Salmacis eneruet, tactosq; remolliat artus
Discite, causa latet, uis est notissima fontis.
Mercurio puerum Diua Cythereide natum
Naiades Idæis enutriuere sub antris.
Cuius erat facies, in qua materq;, paterq;
Cognosci possent, nomen quoque traxit ab illis.
Is tria cum primum fecit quinquennia, montes
Deseruit patrios, Idaq; altrice relicta,
Ignotis errare locis, ignota uidere
Flumina gaudebat, studio minuente laborem.
Ille etiam Lycias urbes Lyciæq; propinquos
Caras adit, uidet hic stagnum lucentis ad imum
Vsque solum lymphæ, non illic canna palustris,
Nec steriles uluæ, nec acuta cuspide iunci,
Perspicuus liquor est, stagni tamen ultima uiuo
Cespite cinguntur, semperq; uitentibus herbis,
Nympha colit, sed nec uenatibus apta nec arcus
Flectere quæ soleat, nec quæ contendere cursu,
Solaq; Naiadum celeri non nota Dianæ,
Sæpe suas illi (fama est) dixisse sorores,
Salmaci uel iaculum uel pictas sume pharetras,
Et tua cum duris uenatibus ocia misce,
Nec iaculum sumit, nec pictas illa pharetras,

turnum peruenire. Hæc tam multa de Curetibus nihil tamen ostendunt quo modo ab imbre fuerint orti. ¶ Et Crocon) Crocos adolescẽs fuit, quem Smilax virgo cum amaret, neq; frui posset, ambo in flores conuersi fuerũt. Vnde Smilaceæ croceæq; coronæ dicuntur. Sane Smilax (vt scribit Galenus) etiam sine s, litera interdum enunciatur.

* a.l. Celmis vel celmus.

ADDI. {Est autem Smilax, similis hederæ, vt Plinius ait, infausta omnibus sacris & coronis, quoniam sit lugubris. Virgine ex nominis propter amorem iuuenis Croci, mutata in hunc fruticem. Crocon autem alii non ex amore in florẽ defecisse, sed à Mercurio, à quo per lusum disco incaute intereptus fuerat, cõuersum esse tradũt.} ¶ Vnde sit infamis) Salmacis fons est Carię, quem qui ingrediũtur effœminati ac molles egrediuntur.

Salmacis fons.

Huius autem rei causam poeta refert in Hermaphroditi preces, qui parẽtes rogauit, vt queãdmodũ ipse, sic alii quoq; fontẽ illũ intrãtes mollescerent: Nã Hermaphroditus Mercurii ac Veneris filius fuit formosissimus, qui cum in fontẽ Salmacidis nymphæ ingressus foret, ita à nympha fuit colligatus, vt ex duobus corporibus vnũ fieret, vtrunq; habens sexũ. Vnde etiã nunc Hermaphroditi vtroq; præditi sunt sexu.

Hermaphroditus

¶ Eneruet) neruos ac vires eripiat, effœminet. ¶ Remolliat) molles ac effœminatos efficiat. ¶ Diua Cythereide) Venere.

ADDI. {Quidam coniunctionem interponunt, legentes. Diua & Cythereide na-

sententia quorũdam eosdem esse ait Curetes & Corybãtes & Caberos & Idæos dactylos & Telchines, qui sacra & Iouis in Creta, & matris Deum in Phrygia cum armorũ tumultuosa agitatione, cumq; strepitu ac cymbalorum, tympanorumq; sonitu, nec non tibiis, ac vociferationibus celebrarẽt. Alii autẽ ex Creta, alii ex Eubœa, nonnulli ex Aetolia originem duxisse scribunt, Diomedes quidem grãmaticus lõge aliam ab ea, quam obiter attingit Ouidius, Curetum originẽ refert, his quidẽ verbis. Aiunt opẽ in Idam Cretensem delatam ex fuga, cum puerperii tẽpus instaret, primam mõtis partem manibus apprehendisse, atq; ita partu solutã Ex impressione vero palmarũ Curetas prodiisse, quos ab effectu Græci nominis dactylos .i. digitos, & Idæos à monte nominauerunt, vt à pupulis oculorum, quas Græci κόρας appellant, vel à galearum cono Curetes. Hæc Diomedes. Sed aliæ quoq; Curetum efferuntur etymologiæ. Nam vt Strabo ait, alii ἀπὸ τῆς κουρᾶς, id est à tonsura Curetas appellatos scribunt,

tum, quod superuacaneum videtur.} Sub Idæis antris) in speluncis Idæ montis Phrygiæ. ¶ Cuius erat facies) formosissimum fuisse Hermaphroditum significat. cum simile mi fuisse parentibus dicat. ¶ Nomen quoque traxit ab illis) nam Hermaphroditus ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, hoc est, à Mercurio, & ἀφροδίτης Venere, fuit appellatus ¶ Studio) cupiditate, & animi inclinatione. ¶ Lycias vrbes) Lycia, Lydia, & Cariæ prouinciæ sunt finitimæ. ¶ Caras adit) Cares populi sunt Cariæ. Est autem accusatiuus græcus. Car enim Caros declinatur in masculino, in fœminino autem Cæira. Carræ vero vrbs est Messopotamiæ Crassi cæde, nobilis, à Carra Syriæ fluuio denominata. ¶ Videt hic stagnum) fontis Salmacidis descriptio. ¶ Viuo cespite) naturali terra. ¶ Nympha colit) habitat. Idem autem cũ fonte nomen habet. Salmacis enim nympha (ut scribit Sex. Pompeius) cœli & terræ filia, mollissima fertur fuisse causa fontis Halicarnassi aquæ appellat Idæ Salmacidis, quam qui bibisset, vitio impudicitiæ mol-

Cares.

Carræ.

Salmacis.

Nec sua cum duris uenatibus ocia miscet,
Sed modo fonte suo formosos perluit artus,
Sæpe Citoriaco deducit pectine crines,
Et quid se deceat spectatas consulit undas.
Nunc perlucenti circundata corpus amictu,
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis,
Sæpe legit flores,& tunc quoque forte legebat,
Cum puerum uidit,uisumq́; optauit habere.
Nec tamen ante adiit,& si properabat adire,
Quā se composuit, quā circunspexit amictus,
Et finxit uultum,& meruit formosa uideri.
Tunc sic orsa loqui, Puer ó dignissime credi
Esse Deus.seu tu Deus es:potes esse cupido,
Siue es mortalis,qui te genuere beati.
Et mater felix,& fortunata profecto
Siqua tibi soror est,& quæ dedit ubera * nutrix.
Sed longe cunctis,longeq́; beatior illa est,
Siqua tibi sponsa est.siquam dignabere tæda.
Hic tibi,siue aliqua est,mea sit furtiua uoluptas,
Seu nulla est,ego sim,thalamumq́; ineamus eundē.
Nais ab his tacuit.pueri rubor ora notauit.
*Nescit quid sit amor,sed & erubuisse decebat,
Hic color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tincto est,aut sub candore rubenti
Cum frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.
Poscenti nymphæ sine fine sororia saltem
Oscula.iamq́; manus ad eburnea colla ferenti,
Desinis,an fugio,tecumq́; ait ista relinquo,
Salmacis extimuit,locaq́; hæc tibi libera trado
Hospes ait.simulatq; gradu discedere uerso.
Tum quoq; respiciens, fruticumq́; recondita sylua
Delituit,*flexoq́; genu summisit.at ille
Scilicet ut uacuus,& inobseruatus in herbis
Huc it,& hinc illuc,& in alludentibus undis
Summa pedum,taloq́; tenues uestigia tingit.
Nec mora temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero uelamina corpore ponit.
Tum uero stupuit,nudæq́; cupidine formæ
Salmacis exarsit, flagrant quoq; lumina nymphæ,
Non aliter,quàm cum puro nitidissimus orbe
Opposita speculi referitur imagine Phœbus.
Vixq́ue morā patitur,uix iam sua gaudia differt,
Iam cupit amplecti,iam se male continet amens.

lesceret, ob eam causam, quod eius aditus angustatus parietibus occasionem largitur iuuenibus petulantibus puerorum, puellarumq́; violandarum, quia non patet effugium. vide Ennius. Salmacidas spolia sine sāguine & sudore. Quod in molles atque effœminatos dictum corrupte legitur in primo de offic. Ciceronis, inepteq; ab iis, qui in illud opus commentaria scripserunt, exponitur, vt quadam disputatione nostra, quæ circumfertur copiosius diximus.

RAPH. ¶ Duris venatibus) laboriosis venationibus. ¶ Cytheriaco) pulchro, qualis Venerē deceret. Aut certe Citoriaco legendū est, à Citoro monte buxis abundante, ex quo ligno pulchri pectines conficiūtur.

ADDI. {Citori autem & Virgilius meminit in Georg. Iuuat undantem buxo spectare Citorum.} ¶ Perlucenti amictu) perlucida veste. Significat autem hanc nympham mollissimam fuisse. ¶ Incubat) recubat, iacet. ¶ Composuit) ornauit. ¶ Et finxit uultum) sumpsit vultum blandum amanti'que aptum. ¶ Si quam dignabere tęda) si quā tuis nuptiis dignam existimabis. ¶ Hic tibi) siue aliqua est, si inquit sponsam habes mecum velis hoc loco furtim coire. Sin vero non habes, me velim accipias vxorem.

ADDI. {Alii legunt, Hæc tibi, vt intelligamus, sponsa.} ¶ Ab his) post hæc. ¶ Hic color) his similitudinibus poeta declarat, qualis esset Hermaphroditi pueri color, postea quam audita nymphę oratione erubuit. ¶ Aprica) soli exposita. Arbores autem Soli expositæ rubicundiora poma ferre solent. ¶ Aut ebori tincto minio, ac purpureo colore picto. ¶ Aut subrubenti candóre Lunæ) hoc est Lunæ eclipsim patienti. Tunc enim rubescere videtur. ¶ Cum frustra resonant) frustra perstrepūt, nihil enim Lunæ deficienti prosunt. Quāuis vulgus putet carmina veneficarum æreorum vasorum tinnitibus impediri, ne eclipsim Lunæ inducant. Vnde Iuuenalis loquacitatē mulierū carpens inquit. Vna laboranti poterit succurrere Lunæ. ¶ Aera) ærea uasa. ¶ Auxiliaria) auxilium Lunæ afferentia, ne veneficarum deficiat carminibus.

ADDI. {Sic & Tacitus libro primo Annotationibus de eclipsi Lunæ, quæ tum in castris uisa, scribit. Igitur æris sono, tubarum, cornuumq́; concentu strepere. Prout splendidior, obscurior'ue, lætari aut mœrere, &c. Vt ex eo appareat, veteribus in more fuisse, vt quoties deficientem lunam aduerterent, æris tinnitu, quasi succurrere atque auxiliari illi voluisse.}

COELIO RHOSCIO.

¶ Aeris vim multa in priscis monumentis attestari videntur, Omnino siquidem ad rem diuinam pleraque ænea adhiberi solita, plusculà indicio sunt, & in his maxime sacris, quibus delinire aliquos aut deuouere, aut denique exigere morbos volebant. Hoc significare videtur & Virgilius, vbi ait.

Curetum sonitus crepitantia'que æra.

Sed & Carminius tum doctus vir, tum etiam curiosissimus in libro De Italia secundo, prius Thuscos æneo vomere vti, cum vrbes conderentur, solitos scribit. In Sabinis quoque ex ære cultros quibus sacerdotes tonderentur, fuisse. Quin & Græcorum vetustissimi æris sonos, tanquam rem validissimam adhibere multis in locis consueuerant, sicuti in Lunæ defectibus, vt vel alibi commeminimus. Cuius rei locupletissimus testis accedit Titus Liuius ab vrbe condita libro vigesimosexto: Disposita (inquit) in muris campanorum imbellis multitudo: tantum cum æris crepitu, qualis in defectu Lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorē, vt auerteret etiam pugnantium animos. Significat id & Plinius vbi ait, Et in Luna veneficia arguente mortalitate, ob id crepitu dissono auxiliante. Hinc uidetur etiam libro Metamorphoseos quarto, Ouidius cecinisse:

* codex nō cor. ha. oscula.

*a.l.nesciā

Cum frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.

Necnon libro septimo.

Te quoque Luna traho, quāuis temerata labores
Aera tuos minuant.

¶ Sororia oscula) casta & pudica, qualia sorores decent. Est autem adiectiuum nomen sororius à sorore declinatum, neque eum significat, qui alicuius sororem duxit vxorem, vt quidam putant. ¶ Eburnea) candida vt ebur. ¶ Desinis an fugio) aut desine inquit, aut ego hinc fugiam, ac tibi soli ista loca relinquam. ¶ Extimuit) ne fugeret. ¶ Gradu uerso) conuerso gressu & passu. ¶ Fruticum sylua) frutices medii sunt inter arbores & herbas. ¶ Et vacuus) utpote ociosus, & aliis curis solutus. ¶ Et inobseruatus) non uisus ā quoquam, non notatus. ¶ Alludentibus) quæ alludere sibi, blandiri'que uidebantur. ¶ Mollia uelamina) molles uestes ac tenues. ¶ Flagrant quoque lumina nymphæ) hoc est oculi quoque nymphæ Salmacidos flagrare uidentur. Nam etiam oculis prodebat quanta potiundi pueri cupiditate teneretur, id quod amore captis ferè vsu uenire solet. ¶ Non aliter) sic inquit oculi nymphæ flagrare uidentur ac splendere, ut Solis radii sereno aere, cum ipsis speculum opponitur. Nam tunc & splendidissimi uidentur, & ignem contrahunt. ¶ Puro orbe) nebulas carente, & sereno aere.

*a.l.flexumq́;

CILLE

Ille cauis uelox applauſo corpore palmis
Deſilit in latices, alterna'ꝗ brachia iactans
In liquidis tranſlucet aquis, ut eburnea ſiquis
Signa tegat, claro, uel candida lilia uitro.
Vicimus, & meus eſt exclamat Nais, & omni
Veſte procul iacta mediis immittitur undis
Pugnantem'ꝗ tenet, luctantia'ꝗ oſcula carpit,
Subiectat'ꝗ manus, inuita'ꝗ pectora tangit,
Et nunc hac iuueni, nunc circunfunditur illac.
Denique nitentem contra, elabiꝗ; uolentem
Implicat ut ſerpens, quam regia ſuſtinet ales,
Sublimem'ꝗ rapit pendēs caput illa, pedes'ꝗ
Alligat, & cauda ſpatiantes implicat alas.
Vt'ꝗ ſolent hederæ longos intexere truncos,
Vt'ue ſub æquoribus deprenſum * Polypus hoſtē
Continet ex omni demiſſis parte flagellis.
Perſtat Atlantiades, ſperata'ꝗ gaudia nymphæ
Denegat. illa premit, demiſſa'ꝗ corpore toto
Sicut inhærebat, pugnes licet improbē dixit,
Non tamen effugies. ita Dii iubeatis, & iſtum
Nulla dies à me, nec me diducat ab iſto.
Vota ſuos habuere Deos. nam miſta duorum
Corpora iunguntur, facies'ꝗ inducitur illis
Vna, uelut ſiquis conducat cortice ramos,
Creſcendo iungi, pariter'ꝗ adoleſcere cernat.
Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo ſunt, ſed forma duplex, nec fœmina dici,
Nec puer ut poſſit, neutrum'ꝗ, & utrunꝗ uidetur.
Ergo ubi ſe liquidas, quo uir deſcenderat, undas
Semimarem feciſſe uidet, mollita'ꝗ in illis
Membra, manus tendens, ſed iam non uoce uirili,
Hermaphroditus ait, nato date munera ueſtro
Et pater, & genitrix, amborum nomen habenti.
Quisquis in hos fontes uir uenerit, exeat inde
Semiuir, & tactis ſubito molleſcat in undis.
Motus uterque parens, nati rata uerba biformis
Fecit, & incerto fontem medicamine tinxit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Mineides Thebanæ ſorores fuiſſe produntur, quarum ſolertiſſimæ Leucothoe & Alcithoe, quod Liberi ſacra in contemptum vocauiſſent, Mineruæ lanificio addictæ, ex improuiſo, die numinis, vocis tibiarum & tympanorum ſono exterritæ ſunt, quæ in conſpectu non viderunt, & vt animaduertere telas, inſtrumentaque ſua in hederam ac vites repente mutata, & locum aſſuetum feris repletum, noctem ꝗ offuſcam in volucres petentes conuerſæ ſunt, quæ veſpertiliones vocantur.

Finis erat dictis, & adhuc Mincia proles
Vrget opus ſpernit'ꝗ Deum, feſtum'ꝗ profanat,
Tympana cum ſubito non apparentia raucis
Obſtrepuere ſonis & adunco tibia cornu,
Tinnula'ꝗ æra ſonant, & * olent myrrhæ'ꝗ, croci'ꝗ,
Res'ꝗ fide maior, cœpere uireſcere telæ,
In'ꝗ hederæ faciem pendens frondeſcere ueſtis.
Pars abit in * uites, & quæ modo fila fuerunt,
Palmite mutantur, de ſtamine pampinus exit.
Purpura fulgorem pictis accommodat uuis,
Iam'ꝗ dies exactus erat, tempus'ꝗ ſubibat,
Quod tu nec tenebras, nec poſſes dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.
Tecta repente quati, pingues'ꝗ ardere uidentur
Lampades, & rutilis collucent ignibus ædes.

RAPH. ¶ ILLE cauis velox) narrantium morem exprimit. Ingreſſuri enim aquas manibus cauis corpus ſibi percutiunt. ¶ Liquidis) puris. ¶ Signa) ſtatuas. ¶ Tegat) cooperiat. Sic enim operta pulchriora videntur. ¶ Luctantia oſcula carpit) ab illo reluctante, eſt enim hypallage. ¶ Inuita) pro illi inuito ac nolenti, altera hypallage. ¶ Nitentem contra) repugnantem, reluctantem. ¶ Implicat vt ſerpens) his ſimilitudinibus oſtendit quàm arctum, ſtrictum'que teneat Salmacis Hermaphroditum. ¶ Regia ales) aquila, quæ idcirco in Iouis tutela eſſe dicitur, quod ex auibus ſola nunquam fulmine tangatur. Eſt autem ſerpentibus infeſtiſſima, à quibus ſæpenumero ita implicatur, vt in terram vnà cum illis decidat. ¶ Spatiantes) ſpatioſe & latè ſe iactantes. ¶ Polypus) piſcis eſt miræ magnitudinis Polypus, multos habens pedes, vnde etiam nomen accepit. Nam πολὺς multus, πούς ποδός pes dicitur. Hic inſidiatur piſcatoribus, quos ſi ceperit, omnibus pedibus, quæ flagella vocat poeta, ſic ſtringit, vt nullo pacto effugere poſſint.

ADDI. {Hinc Plinius libro nono, capite trigeſimo. Nullum, inquit, atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu, & ſorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit eum, in naufragos, vrinantes'ue impetum capit.} Eſt etiam morbus à ſimilitudine piſcis dictus nares maxime infeſtans, de quo Horatius, Balbinum Polybus agnæ delectat. ¶ Perſtat) in propoſito perſeuerat. ¶ Atlantiades) pronepos Atlantis. Nam Atlas Maiam genuit, Maia Mercurium, Mercurius Hermaphroditum. ¶ Ita Dii iubeatis) ſic Dii velitis. ¶ Diducat) ſeparet. ¶ Suos) proprios & propitios. ¶ Conducat) coniungat. Pariterꝗ; adoleſcere, & ſimul creſcere. Eſt autem ab inſitis arboribus ſumpta ſimilitudo. ¶ Coierunt) coniuncta fuerunt. ¶ Neutrum) nec puer, nec puella. ¶ Et vtrunque) quia ſexum vtrunque habebat. ¶ Ergo vbi) nunc aſſignat cauſam, id quod in narrationis principio polli-

cita eſt Alcithoe, cur Salmacidis fontem ingredientes molles, effœminati que redduntur. ¶ Quo vir) in quas vir non mollis, ſed fortis, & conſtans deſcenderat, & ingreſſus fuerat. ¶ Semimarem) ſemiuirum & effœminatum. ¶ Mollita) mollia facta. ¶ Venerit) ingreſſus fuerit. ¶ Biformis) qui & maris & fœmine formam referebat, qualem Hermaphroditi habent. ¶ Incerto) ignoto mortalibus.

ADDI. {Porrò ſunt qui fabulam hanc ad hiſtoriam referant, Argiuos & Trœzenios, dicentes eiectis Caribus communi nomine Coloniam eò loci deduxiſſe, atque ibi dum quidam iuxtam fontem Salmacem tabernas meritorias inſtituiſſet, è montibus barbaros deſcendiſſe, & relictis moribus, ac vita priſtina luxuriæ Græcorum indulgere cœpiſſe.} ¶ Finis erat dictis) Alcithoe vnà cum ſororibus poſt finitas fabulas ira Bacchi, cuius ſacra contemnebant, in Veſpertiliones aues fuerunt conuerſæ, ac earum domus incenſa.

Mineides in veſpertiliones.

¶ Mineia proles) Minei filiæ. ¶ Vrget opus) operi inſtat. ¶ Profanat) polluit, profanum ac non ſacrum efficit. Profanum enim opponitur ſacro. ¶ Tinnula) tinnientia ac reſonantia. Tinnire proprie dicuntur æra percuſſa, vnde etiam tintinnabula ſunt appellata. ¶ Mirrhę'que, croci'que) illis enim delibutus Bacchus ad eas fuerat ingreſſus quàuis non videretur. ¶ Res'que fide maior) hoc eſt, maior quàm cui fides debeat adhiberi. Multas autem in tranſcurſu Metamorphoſeis poeta deſcribit ſic aperte vt nulla indigeant expoſitione. ¶ Fulgorem) ruborem. ¶ Pictis vuis) acinis variorum colorum. ¶ Iam'que dies exactus erat) iam inquit dies erat præteritus. ¶ Quod nec tenebras) crepuſculi deſcriptio eſt. nam crepuſculum dubia lux dicitur. ¶ Pingues lampadas) faces ex pingui & reſinam ferenti tæda confectæ, non autem propter oleum pingues. Lampas enim generale eſt vocabulum omnium eorum quæ accenſa lucent.

*a.l. pulypus.

*& offuſcata petētes.

*a.l. redolent.

*a.l. frondes.

Falsaq; sæuarum simulachra ululare ferarum.
Fumida iandudum latitant per tecta sorores,
Diuersæq; locis ignes, ac lumina uitant.
Dumq; * petunt tenebras, paruos mēbrana p artus
Porrigitur, tenuesꝙ includunt brachia pennæ.
Nec qua perdiderint ueterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebræ. non illas pluma leuauit,
Sustinuere tamen se perlucentibus alis.
Conatæq; loqui, minimam pro corpore uocem
Emittunt peraguntq; leues stridore quetelas:
Tecta'que non syluas celebrant, lucem'ꝙ perosæ
Nocte uolant, seroq; tenent à uespere nomen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuno grauiter ferens, quod Ino Liberi altrix, sororibus punitis cum duobus remaneret liberis in vita, contemptrix numinis sui, per Tenarum Promontorium Peloponnesi, inferorum sequens iter ad Erinnyes vltrices impiorum descendit, petitque ab eis vt Athamanta cum coniuge Ino aduersarios numinis sui vlciscerentur, quatum vna imperio parens Deæ, relicta regia Ditis, ad superos egressa, vt Athamantis regiam contigit in sinum eius ac coniugis angues ac virus, quibus sensus eorum alienarentur, iniecit. Quam ob insaniam ille Learchum filium quasi in venatione pro fera interfecit. Ino autem Melicertam ex scopulo secum in profundum præcipitauit. Qui Veneris precibus pro nepote habitis, a Neptuno pelagi rectore in Deorum cessere numerum, ita vt Melicerta Palæmon, ipsa Ino Leucothoe inter marinos Deos nuncupentur.

Tum uero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat, magnas'ꝙ noui matertera uires
Narrat ubique Dei, de tot'ꝙ sororibus expers
Vna doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Aspicit hanc natis, thalamo'ꝙ Athamantis habētē
Sublimes animos & alumni numine Iuno,
Non tulit, & secum, potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelago'ꝙ immergere nautas,
Et laceranda suæ nati dare uiscera matri,
Et triplices operire nouis Mineidas alis,
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Id'ꝙ mihi satis est. hæc una potentia nostra est.
Ipse docet quid agam, fas est & ab hoste doceri.
Quid'ꝙ furor ualeat Penteia cæde, satis'que,
Ac super ostendit, cur non stimuletur? eat'que
Per cognata suis exempla furoribus Ino?
Est uia decliuis funesta nubila taxo.
Ducit ad infernas per * multa silentia sedes,
Styx nebulas exhalat iners, umbræ'que recentes
Descendūt illac, simulachra'que functa sepulchris.
Pallor, hyems'que tenent late loca senta, noui'que,
Qua sit iter manes, stygiā quod ducat ad urbem,
Ignorant, ubi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas undique portas
Vrbs habet, ut'que fretum de tota flumina terra,

RAPH. FALSA simulachra) imagines ac Baccho confictæ. Vlulare) aut videntur subaudiendum, aut vlulabunt intelligendum. Ferarum: Tygrum & Lyncum, quæ feræ Bacchi currum trahere dicuntur. Fumida tecta) fumosa, fumo plena. Diuersæq; locis) separatæ, vt quæ in diuersa domus loca fugerant. Vitant) fugiunt perterritæ, ne inueniantur. Membrana) chartilago quæ membrana charta esse videtur. Tenueq;s) hoc est, brachia in alas fuere conuersa. Veterem figuram) pristinam, & humanam formam. Non illas pluma leuauit) Mineides inquit plumæ leuitate non fuerunt in aerem sublatæ, sed translucentibus & chartilagineis alis, Vespertiliones enim sunt implumes. Pro corpore) pro corporis magnitudine. Sero'que tenent à vespere nomen) vespertiliones enim à vespere dicuntur. Quemadmodum à Græcis νυκτέριδες, quia nocte volant, appellantur. Vesper autem (quod & serum dicitur) est vltima pars diei, eoq; serus vesper etiam appellatur. Virgilius: Nescis quid serus vesper vehat. Tum vero totis) Ino Bacchi nutrix ac matertera, vxorq; Athamantis in odium Iunonis incidit, quod vbique Bacchi vires laudibus extollebat, cum & alumni & mariti & filiorum felicitate nimium superba videretur. Hanc igitur Iuno vt affligeret ad inferos descendens vnam è furiis excitauit, quæ Athamanta in tantum furorem coniecit, vt Clearchum filium interfecerit. Ino autem mariti furorem fugiens è scopulo se vnà cum Melicerta altero filio in mare præcipitauit. Qui Veneris precibus à Neptuno excepti, & Ino in Leucothoen Deam, quæ Matuta: & Melicerta in Palæmonem, qui Latine Portunus dicitur, fuere commutati. Matertera) Ino enim Semeles fuit soror, quæ Bacchum tanquam filium nutriuit atque educauit. De tot sororibus expers Vna doloris erat) sola dolore carebat. Aliæ nanque sorores filios amiserant, Agaue Pentheum, Autonoe Actæonem. Nisi quem fecere sorores) ex infortuniis nanque sororum dolorem capiebat Ino, alias felix haberi poterat. Natis) filiis, Clearcho & Melicerta. Hi nanque Inus & Athamantis filii fuere. Nam alios quoque filios Athamas habuit, sed ex aliis vxoribus. Ex Nephele (siue vt Herodotus ait, ex Themistone, vt declinatione latina vtar) suscepit Sthœneum, Erytreum, Leoconem, Pæum, nouissimos autem Phrixum & Hellen, qui propter Inus nouercæ insidias patriam relinquere coacti sunt. Thalamo Athamantis: nuptiis Athamantis Thebanorum principis, ac Aeolii filii. Sublimes animos) elatos ac superbos. Alumni) Bacchi, quem aluerat. Alumnus autem semper in passiua accipitur significatione, quamuis quidam Laurentio Vallæ contradicere pulchrum putantes in actiua quoque inueniri contendant, sed decipiuntur specie recti. Numine) diuinitate. Non tulit) tolerare non potuit. Et secum) locuta est subaudiatur. De pellice natus) Bacchus Semeles filius. Mæonios nautas) Thyrrenos qui à Mæonia erant oriundi. Vertere) cōuertere in Delphinos, vt paulo ante vidimus. Et laceranda) Pentheum significat, qui (vt vidimus) sub apri forma à matre, materterisq; fuit dilaceratus. Triplices) tres. Nouis alis) quæ antea nunquam visæ fuerint. Nam ex sola cartilagine ac mēbrana constant. Nil poterit Iuno) maxima cum indignatione hæc à Iunone referuntur. Inultos dolores) inuindicatos. Sic autem est legendum, non multos, vt ferè corrupte legitur. Pentheia cæde) Penthei occisione. Est autem possessiuum trisyllabum, cuius penultima apud Græcos cum ει diphthongo scribitur, quæ quidem in e vel in i longam à nobis conuerti solet, quamuis antiqui eadem ei diphthongo vterentur. Cur non stimuletur) in furorem agatur Ino sororum exemplo. Est via decliuis) viam quæ ducit ad inferos primum describit, deinde ipsas sedes infernas. Nubila) vmbrosa, obscura. Funesta taxo) ferali ac pestifera. Nam taxus arbor est maxime venenosa, vnde toxica fuere denominata, vt Plinius scribit. Ducit ad infernas) deest quæ. Sic Virgilius: Vrbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni, deest quam. Styx iners) immobilis, Paludes enim quæ non mouentur, & nebulas, & tetrum emittunt odorem. Simulachraq; functa sepulchris, hoc est animæ, quarum corpora sepulchra sortita sunt, nam quarum cadauera insepulta iacerent, iis transire stygem paludem nō dabatur secundum priscorum opinionem. Senta) senticosa, spinosa. Sentes enim spinæ dicuntur. Stygiam vrbem) infernam. Fera re.) crudelis aula. Nigri Ditis) Plutonis. Nam vt Græci ἀπὸ τοῦ πλούτου (Plutonem, sic latini à diuitiis Ditem nominant. Est enim terræ deus Pluto, diuitiæ autem ex terra effodiuntur.) Mille capax magnitudinem vrbis infernæ significat.

Athamas.

* a.l. tenēt alibi.

Via ad inferos.

Ino.

* a.l. muta

ADDI. Descensus ad inferos

NEC

Sic omnes animas locus accipit ille, nec ulli
Exiguus populo est, turbam'ue accedere sentit.
Errant exangues sine corpore, & ossibus umbræ.
Parsq; forum celebrant, pars imi tecta tyranni,
Pars aliquas, artes antiquæ imitamina uitæ
Exercent, aliam partem sua pœna coercet,
Sustinet ire illuc cœlesti sede relicta
(Tantum odiis, iræq; dabat) Saturnia Iuno.
Quo simul intrauit, sacroq; a' corpore pressum
Intremuit limen, tria Cerberus extulit ora,
Et tres latratus * simul edidit. illa sorores
Nocte uocat genitas graue, & implacabile numen.
Carceris ante fores clausas adamante sedebant,
Deq; suis atros pectebant crinibus angues.
Quam simul agnorunt inter caliginis umbras
Surrexere Deæ. sedes scelerata uocatur.
Viscera præbebat Tityus lanianda, nouemq;
Iugeribus * distractus erat. tibi Tantale nullæ
Deprehēdūtur aquæ, quæq; iminet, effugit arbor.
Aut petis, aut urges ruiturum Sisyphe saxum,
Voluitur Ixion, & se sequiturq;, fugitq;,
Moliriq; suis letum patruelibus ausæ
Assidue repetunt, quas perdunt Belides undas.
Quos omnes facie postquam Saturnia torua
Vidit, & ante omnes Ixiona, rursus ab illo
Sisyphon aspiciens, cur hic de fratribus inquit
Perpetuas patitur pœnas? Athamanta superbum
Regia diues habet? qui me cum coniuge semper
Spreuit? & exponit causas odii'que, uiæ'que
Quidque uelit, quod uellet, erat, ne regia Cadmi,
Staret, & in facinus traherēt Athamanta * furores
Imperium, promissa, preces confudit in unum,
Sollicitat'que Deas. sic hæc Iunone locuta,
Tisiphone canos, ut erat turbata, capillos
Mouit, & obstantes reiecit ab ore colubros,

RAPH. ¶NEC illi exiguo populo est) illi multitudini quàm talibus sit. Animæ nanque locum non occupant, cum sint incorporeæ. ¶Parsq; forum celebrant) id sequitur quod inquit in sexto Virgilius. Nam vnusquisque apud inferos iisdem studiis delectatur, quibus dum viueret, tenebatur. Nonnulli ergo apud inferos sunt causidici, alii aulici, alii artifices, alii in carcere detinentur. ¶Imi tecta tyranni) inferni regis Plutonis. ¶Tantum odiis) parēthesis est, acclamationem cōtinensq;. Adeo inquit Iuno ab ira, odio vexabatur. ¶Simul) postquā. ¶Cerberus) canis est triceps inferorū custos. {Dictus quasi κρεοβόρος. Nam terra sepultorum carnem absumit.} ¶Sorores nocte vocat genit.) Furias. Eumenides nanque noctis & Acherontis filiæ fuisse dicuntur. Sunt autem tres, Tisiphone, Alecto, & Megera. ¶Graue & implacabile numen) molestum & quod nullis precibus placari potest. ¶Adamante) adamas adeo durus est lapis, vt nulla alia re q̄ hircino sanguine frangi possit. ¶Sedes scelerata vocat) sceleratorū sedes vocat carcer inferorū. Nōnullos vero ex iis qui in eo cruciabātur, enumerat poeta. ¶Viscera præbebat Tityus lanianda) Tytius Iouis & Elaræ filiæ Orchomeni filius fuit, qui tamen ex tellure natus fingitur, vel q Iunonis metu Elara grauida terrā subierit, illicq; puerum enixa sit in specu Bœotiæ, qui ab illa (vt Strabo ait.) Elara fuit denominatus, vel quòd vastissimi quique & immanissimi homines, qualis fuit Tityus, Terræ filii esse finguntur. Tityus vero fuisse perhibetur adeo magnus, vt nomen iugera suo corpore occuparet. Hic cum Latonæ, siue (vt Euphorion scribit) Dianæ vim inferre vellet, sagittis Apollinis ad inferos detrusus, ea pœna fuit damnatus, vt vultures cor eius nunquam exedere cessent. {Hinc & Tityi octonos Diana dicitur à Callimacho, siue quod eius causa Tityus interfectus, siue quòd ipsa quoque in occidendo illo operam suam contribuisset.} ¶Tibi Tantale nullæ) Tantalus Iouis ex Plonte nympha filius, cum Iouis arcana hominibus prodidisset, filium'que Pelopem Diis hospitio susceptis comedendum apposuisset, alias esse carnes mentitus, ad inferos detrusus ea pœna plectitur, vt neque bibere, aquis etiam labia tangentibus, neque quicquam comedere possit, quamuis illius capiti arbor immineat pomis onusta. Hac autem pœna auari omnes affici videntur, qui partis pecuniis per auaritiam vti non possunt. ¶Aut vrges Sisyphe) Sisyphus Aeoli fuit filius, qui cum Isthmum latrociniis infestaret, à Theseo interfectus, ea pœna apud inferos damnatus est, vt ex ima valle saxum ad montis verticem nunquam vrgere desistat, nisi cum in vallem descendit, ad saxum delapsum iterum in montis cacumen impellendum. hoc autem figmento denotantur ambitiosi, qui quamuis sæpius in petendis magistratibus repulsam ferant, ab ambiendo tamen nunquam desistunt. ¶Voluitur Ixion) Phlegyæ filius fuit Ixion, vt Euripides quoque testatur, vt vero Pherecydes ait, Aethonis. Is cum Diam Deionei filiam vxorem ducere cuperet, multa se daturum munera socero pollicitus est. Ad quæ quidem accipienda. cum iret Deioneus, barathrum effodiens Ixion, igni'que replens, lignis subtilibus, tenui'que puluere illud operuit, in quod cum Deioneus cecidisset, extinctus est. Tanto scelere admisso Ixion rabie correptus nemo'que ipsum neq; Deorum, neque hominum purgare volebat, quod primus omnium hominem familiaritate sibi coniunctum necasset. Tandem vero Iuppiter misericordia motus illū purgauit. Quo facto Iunonem amare cœpit, de stupro'que interpellauit. Cui Iuppiter nebulam Iunoni similē obiecit. Deinde ad inferos detrusus ita rotæ fuit alligatus vt semper voluatur. ¶Belides) Beli neptes. Nam Belus duos habuit filios Danaum, & Aegyptum, pro quo imperiu scribunt Aegystum. Is quinquaginta Danai filias totidem suis filiis desponsauit. Sed Danaus cum Apollinis oraculo didicisset, se quandoque ab vno filiorum Aegypti, suo genero occisum iri, filiabus mandauit, vt prima nocte quæque suos maritos occiderent. Quæ quidem omnes, præter vnam Hypermestram natu minimam, quæ Lino sponso pepercit à quo postea Danaus fuit interfectus, patri sunt obsecutæ. Quare ea pœna apud inferos sunt damnatæ, vt cribris aquam haurire nunquam desistant. {Siue vt alii, aquam in dolium pertusum, quòd nunquam impleatur, perpetuo ingeratur.} ¶Letum) mortem, à lendo, quod non est in vsu, quòd mors omnia deleat. ¶Patruelibus) ex duobus fratribus nati patrueles dicuntur. ¶Et ante omnes Ixiona) quia ab eo affecta iniuria fuerat, cum de stupro fuit interpellata. ¶Rursus ab illo) post illum. ¶Cur hic è fratribus.) nam Sisyphus, & Athamas fratres fuere, filii'que Aeoli. ¶Cum coniuge) cum vxore sua Ino. ¶Spreuit) contempsit. ¶Et exponit causas odii) quo prosequitur Athamantem. ¶Quid'que velit) exponit etiam quid velit furias facere. ¶Staret) erecta foret, sed euerteretur. ¶Et in facinus) in scelus. ¶Traherent Athamanta furores) hoc est vt Athamas furiosus effectus aliquid mali perpetraret. ¶Imperium, promissa) decorum seruat Poeta; nam iratorum confusa semper est oratio. ¶Tisiphone) vna est ex tribus infernis, quæ homicidas maxime punit, vnde etiam nomen accepit. nam παρὰ τὸ τίσαι τοὺς φονέας, quod homicidas vlciscatur, dicta est. ¶Obstantes colubros) serpentes os impedientes ne loqui posset. Furiæ nanque serpentes pro crinibus habere finguntur.

Margin notes: **Vrbs inferorum descriptio.** — **ADDI.** — **Tityus.** — **ADDI.** — **Tantalus.** — **Sisyphus.** — **Ixion.** — *vetus codex Semel — **Belides. Belus.** — *a.l. distentus. — *a.l. sorores. — **ADDI.** — **Tisiphone**

¶LONGIS

Atque ita, non longis opus est ambagibus inquit.
Facta puta, quæcunque iubes. inamabile regnum
Desere, teq; refer cœli melioris ad auras.
Læta redit Iuno quam cœlum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem, fluidoq; cruore rubentem
Induitur pallam tortoq; incingitur angue,
Egrediturq; domo. luctus comitatur euntem,
Et pauor & terror trepidoq; insania uultu.
Limine constiterat. postes tremuisse feruntur.
Aeolii, pallorq; fores infecit acernas,
Solq; locum fugit. monstris exterrita coniux,
Territus est Athamas tectoq; exire parabant.
Obstitit infelix aditumq; obsedit Erinnys,
Nexaq; uipereis distendens brachia nodis
Cæsariem excussit. motæ sonuere colubræ,
Pars'que iacet humeris, pars circum pectora lapsæ
Sibila dant, saniem'q; uomut, * linguis'q; coruscāt.
Inde duo medijs abrupit crinibus angues,
Pestifera'q; manu raptos immisit at illi
Inoos'q; sinus Athamanteos'que pererrant,
Inspirant'que graues animos, nec uulnera membris
Vlla ferunt. mens est quæ* diros sentiat ictus.
Attulerat secum liquidi quoque monstra ueneni
Oris Cerberei spumas, & uirus Echidnæ,
Errore'que uagos, cæcæ'que obliuia mentis,
Et scelus & lachrymas, rabie'que & cædis amoré,
Omnia trita simul quæ sanguine* mista recenti
Coxerat ære cauo uiridi uersata cicuta
Dum'que pauent illi, uertit furiale uenenum
* Pectus in amborū, præcordia'que intima mouit.
Tum face iactata per eundem sæpius orbem.
Consequitur motos uelociter ignibus ignes.
Sic uictrix, iussi'que potens ad inania magni
Regna redit Ditis, sumptum'que recingitur angué.
Protinus Aeolides media furibundus in aula
Clamat Io comites, his retia tendite syluis.
Hic modo cum gemina uisa est mihi prole leæna,
Vt'que feræ sequitur uestigia coniugis amens,
De'que sinu matris ridentem, & parua Clearchum
Brachia tendétem rapit, & bis, * ter'que per auras
More rotat fundæ, rigido'que infantia saxo
Discutit ora ferox. tum denique concita mater,
Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa ueneni,
Exululat, sparsis'que fugit male sana capillis.
Te'que ferens paruum nudis Melicerta lacertis,
Euoe Bacche sonat, Bacchi sub nomine Iuno,
Risit, & hos usus præstet tibi dixit alumnus.
Imminet æquoribus scopulus pars ima cauatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus undas,
Summa riget, frōté'que in apertū porrigit æquor,
Occupat hunc (uires insania fecerat) Ino,
Se'que super pontum nullo tardata timore
Mittit, onus'que suum. percussa recanduit unda.

ARG. FABVLAE SEQ.

Refert quoque Venerem petiisse a Neptuno de Inô & Melicerta, vt in numerum Deorum referantur, significat enim Venus se in vndis esse creatam, quo facilius moueret Neptunum.

At Venus immeritæ neptis miserata labores,

RAPH. ¶LONGIS ambagibus) longis verborum circuitionibus, longa oratione. ¶Roratis) inspersis. ¶Lustrauit) purgauit ab inferorum contactu. ¶Thaumantias Iris) Thaumantis & Electræ filia fuit. ¶Iris) tametsi Cicero & Macrobius ἀπὸ τοῦ θαύματος id est ab admiratione dictam putēt. Non solum autē Thaumantias, sed etiam Thaumantis declinatur. ¶Importuna) molesta. ¶Fluido cruore) corrupto sanguine, Tisiphones autem apparatum habitumq; perspicue describit. ¶Luctus comitatur) scite hi comites attribuūtur Tisiphone furiæ. Nam & luctus & pauoris & insaniæ causa esse mortalibus Tisiphone videtur. ¶Limine) Athamantis. ¶Postes Aeolii) Ianuæ Athamantis Aeoli nepotis. ¶Pallorq; fores infecit acernas) aduentum inquit Tisiphones fores acernæ pallidæ fuerunt effectæ, ex quo maxima vis veneni furiæ illius significatur. ¶Fores acernas) ex acere confectas. Acer nāque arbor est operum elegantia & subtilitate citro secunda, vt Plinius scribit. Plura eius sunt genera, quæ qui videre cupit ex Plinii. xvi. repetat licet. ¶Solq; locum fugit) aduentu Tisiphones Sol quoque fugatus est. ¶Infelix) infelices faciēs. Sic Virgilius. Sis felix, nostrūq; leues quæcunque laborem. ¶Erinnys) Tisiphone furia. Sunt autem Erinnyes deæ infernæ vltrices, cum aliorum scelerum, tum impietatis in parentes, dictæ παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ ναίειν, quod in terra habitent hominum facta speculantes. ¶Saniemq; vomunt) venenum ex ore emittunt. ¶Linguisq; coruscant) linguas vibrant. Est enim trifida & longissima serpentibus lingua, quam tanta celeritate mouent, vt tres habere linguas videantur. ¶Graues animos) difficiles, anxios. ¶Vulnera) morsus. ¶Diros ictus) graues affectus & perturbationes. Ictus autem proprie scorpionum dicuntur, quāuis & serpentum. ¶Et virus Echidnæ) hydræ serpentis. Echidna vero latine vipera dicitur. {Fuit autem hæc Echidna monstrum, ex altera parte virgo, ex altera serpēs, ex qua Typhaon, vt inquit Hesiodus in Theogonia, genuit, Orthum, canem Geryonis, & Cerberum, canem Plutonis, præterea Hydram Lerneam, & Chimæram.} ¶Erroresq; vagos) errandi, vagandiq; cupiditatem. Proprio autem epitheto vagos errores poeta vocauit. ¶Cicuta) herba est præsentissimi veneni. ¶Furiale) in furorem agens. ¶Mouit) in furorem commouit. ¶Ignes) venti & facis agitatione commotos. ¶Consequitur igni) assequitur sic, vt continenter igneus orbis videretur. Sic victrix) voti compos. ¶Sumptumq; recingitur anguis) serpētem quo cincta erat Tisiphone resoluit. ¶Furibundus) furiosus. ¶Io comites) uox est & Bacchantium & furentium. ¶Et parua Clearchū) Athamas ex Ino Clearchum & Melicertam filios suscepit. Ex Nephele vero Phryxum & Hellen, vt alibi plenius diximus. ¶Rotat) circunducit. ¶Rigido sa.) duro & aspero. ¶Discutit) disiecit, illidit, distringit quatiendo. ¶Infantia ora.) infantis caput. ¶Sparsi veneni) à Tisiphone. ¶Exululat) clamores horrendos emittit. Male sa.) insana & furiosa. ¶Euoe Bacche) vox est Bacchantium εὖοι quæ bene tibi, significat. Vnde & ipse Bacchus Euius cognominatur, & Euhius cum aspiratione. nam quem alii Græcorum εὔιον vocant, Dorienses loco s literæ aspirationem reponentes εὔιον appellant. ¶Sonat) clamat. ¶Hos vsque) hanc vtilitatem, vt furias & insanias. ¶Imminet) promontorium describit, vnde se Ino cum Melicerta filio præcipitauit. Id autem promontorium Moluris petra à Pausania vocatur. {Qui causam insaniæ Athamantis ad exilium Phryxi & Helles transfert. Vide Attica circa finem.} ¶Summa riget) aspera & inculta est. ¶In apertum æquor) in latum mare. ¶Occupat) celeriter ascendit. ¶Vires insa. fe.) Parenthesis: qua res verisimilis efficitur. ¶Onus'que suum) Melicertam filium, quem fugiens secum asportauerat. ¶Recanduit) candida & alba facta est propter spumam, quā cōcitatū mare emittere solet. Tametsi cādere ꝓprie dicatur ferrū ignitū. ¶Neptis) Inus, q̃ Hermiones filiæ Veneris filia fuit.

Thaumantia. Plinii loc⁹ Erinnys. ADDI.

*alibi linguæ. *a.l. vera duros. *a.l. tecta. Euoe. *vultus rectius. Euius. Euhius. *a.l. quaterq;. ADDI.

¶SVO

Sic patruo blandita sua est o numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit Neptune potestas,
Magna quidem posco sed tu miserere meorum
Iactari quos cernis in Ionio immenso,
Et Dîs adde tuis. aliqua & mihi gratia ponto est.
Si tamen in medio quondam concreta profundo
Spuma fui * gratumq; manet mihi nomen ab illa.
Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis,
Quod mortale fuit, maiestatemq; uerendam
Imposuit, nomenq; simul faciemq; nouauit.
Leucotheaq; Deum cum matre Palæmona dixit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Comites Inus quod desyderio reginæ affectæ, casum eius morientes defleuerant, ob eandem iram Iunonis cum præcipitare se destinassent, ne pari honore a Neptuno excipi possent, in saxa, & aues effecit, vt transfigurarentur.

Sidoniæ comites quantum ualuere secutæ
Signa pedum, primo uidere nouissima saxo,
Nec dubium de morte ratæ, Cadmeida palmis
Deplanxere domum, scissis cum ueste capillis.
Vtq; parum iustæ, nimiumq; in pellice sæuæ
Inuidiam fecere Deæ, conuitia Iuno
Non tulit & faciam uos ipsas maxima dixit
Sæuitiæ monimenta meæ. res dicta secuta est.
Nam quæ præcipue fuerat pia, persequar inquit,
In freta reginam, saltumq; datura, moueri
Haud usquam potuit, scopuloq; affixa cohæsit.
Altera dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sensit riguisse lacertos
Illa manus, ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in easdem porrigit undas.
Huius ut arreptum laniabat uertice crinem,
Duratos subito digitos in crine uideres.
Quo quæque in gestu deprensa est hæsit in illo.
Pars uolucres factæ, quæ nunc quoq; gurgite in illo
Aequora distingunt summis Cadmeides alis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cadmus Agenoris filius postquam inspector fuerat suarum calamitatum in * exitu nepotum perosus Thebarum sedes, cum Harmonia Martis & Veneris filia coniuge sua in Illyrios profugit, ibi petita venia a Deis in speciem Draconis conuertitur, qui initio causa malorum suorum fuisset, vota expleta sunt, in dracones versi sunt.

Nescit Agenorides natam paruumq; nepotem,
Aequoris esse Deos. luctu serieq; malorum
Victus, & ostentis, quæ plurima uiderat, exit
Conditor urbe sua, tanquam fortuna locorum,
Non sua se premeret, longisq; erroribus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
Iamq; malis annisq; graues dum prima retractant
* Facta domus, relegumq; suos sermone labores,
Num sacer ille mea traiectus cuspide serpens
Cadmus ait fuerat tum, cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum noua semina dentes?

RAPH. Veneres quatuor.

SVO pa.) Neptuno, qui frater est Iouis, cuius tertia Venus esse filia dicitur. Quatuor enim Veneres fuisse Cicero in libris de natura Deorum scribit, quarum primam, quæ magna Venus appellatur, Cœli ac Diei filiam fuisse. Secundam ex maris spuma natam. Tertiam Iouis & Diones filiam, Quartam Syrii & Cypriæ. ¶ Proxima) nam Ioui cœlum in mundi diuisionem, Neptuno terra cum mari obtigit. ¶ In Io. im.) Ionium mare Græciam alluens inter Aegeum & Tyrrhenum pelagus situm. Tametsi non desunt, qui scribunt illud cum Adriatico sinu copulari. Dictum est autem ab Ionio quodam viro Illyrico, vt scribit Theopompus. Alii vero ab errore ἰοῦς in vaccam mutatæ, Ionium putant esse declinatum. Est autẽ spondaicus versus, neque vllius vocalis admittit collisionem. Hæc vere compositio maxime implorãti auxilium est accommodata. ¶ Tuis) marinis. ¶ Aliqua etiam mi.) hoc est, ego quoque aliquid gratię in mari habere debeo, cum in mari ex spuma sim nata, indeq; appellata. Obiter autem Oui. aliam quoq; transformationem exponit. nam secunda Venus (vt diximus) ex maris spuma ac sanguine Cœli testiculorũ procreata fingit. Saturnus enim Cœlo patri iratus falce virilia abscidisse, eaq; in mare proiecisse narratur, ex quorum sanguine & maris spuma Venus concreta esse perhibetur, vñ etiã Aphrodite ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, hoc est, à spuma vocatur. fabulam prosequitur Hesiodus in Teogon. ¶ Nomenq; simul, facieq; nouauit) hoc est figuram & nomen Inus, & Melicertæ commutauit. Nã Ino Leucothea Græce, latine Matuta fuit appellata. Melicerta verò à Græcis Palæmon, à nostris Portunus fuit nuncupatus.

Leucothea Matuta. Palæmon, Portunus.

Leucothea vero dicta est ἀπὸ τοῦ ἐπιθεῖν λευκοῦ πεδίου, hoc est, à currendo per Leucon campum Megaridis, vt Eustachius in Homerum ait. Myrsinus autem non solum Ino Leucotheam vocat, sed etiam Nereidas Leucotheas appellat. ¶ Maiestatemq; ueren Impo.) significat illos effectos fuisse deos. Nã maiestas, quæ à maioribus dicta est, propria est Deorum ¶ Sidoniæ comites) matronæ Thebanæ Ino fugientem secutæ cum ex vestigiis percepissent eam se in mare præcipitasse Iunoni inuidiam facere cœperunt. Quare Iuno irata eas partim in saxa, partim in aues cõmutauit. ¶ Primo saxo) in prima promontorii parte. ¶ Nec dubium de morte ratæ) nam eam mortuam cum filio putauerũt. ¶ Cadmeida) Cadmeiam patronymicum pro possessiuo. ¶ Deplanxere) defleuere, palmis pectora plangẽtes, atq; percutientes. ¶ Cõuitia) cõtumelias ¶ Monumenta) memoriam. ¶ Solito plangore) consueta percussione. ¶ Riguisse) duros factos esse. ¶ Hęsit) permãsit. ¶ Quæ nunc quoq; gurgite in illo) tapinosis est. Gurgitẽ enim pro sinu maris posuit poeta. gurgites enim fluminum proprie dicuntur. ¶ Distringunt) radunt, leuiter attingũt. ¶ Cadmeides) Thebanæ a Cadmo duce sic dictæ.

Comites Inus in lapides & aues.

*a.l. graui. Cadmus cum vxore in serpẽtes

¶ Nescit Agenor.) Cadmus variis suorum infortuniis vexatus Thebas vnà cum Harmonia vxore dereliquit, seq; in Illyricũ cõtulit, vbi cũ vxore in serpẽtem fuit cõuersus. Quod quidẽ idcirco fingit, q; Cadmus cũ iã esset senex ab Amphione & Zetho regno pulsus, siue (vt alii scribunt) quia Linũ interfecisset profugus ad Illyrios se cõtulit, vt Palæphatus scribit, vbi cũ Harmonia vxore miserrimã exegit vitam, versusq; in anguẽ idcirco fingit vnã cũ vxore, quod ab elegantibus, & cultis moribus in barbaros & incõditos declinasset. ¶ Serieq; malorũ) continuatione infortuniorum. ¶ Et ostẽtis) mõstris. ¶ Premeret) vexaret. ¶ Contigit Illyricos fines) in Illyricũ peruenit. Est autẽ Illyricũ regio Epiro finitima, ab Illyrio Polyphemi filio cognominata, ut scribit Appianus.

Illyricum.

ADDI.

{Apollonius lib. iiii. Encheleas noiat pplm, ad quẽ cũ uxore Cadmus peruenit q̃ res fortassis fabulæ occasionẽ dedit. Nã ἐγχέλεις anguillę als dicũtur. Hic autẽ & sepulchrum ipsi & Harmoniæ erectũ fuisse dicit his uersibus.

*a.l. exitio

Οἱ δ᾽ ἄρ᾽ ἐπ᾽ Ἰλλυρικοῖο μελαμβαθέος ποταμοῖο.
Τύμβος ἵν᾽ Ἁρμονίης, Κάδμοιό τε, πύργον ἔδειμαν
Ἀνδράσιν ἐγχελέεσσιν ἐφέστιοι. &c.}

Graues: plenæ, onerat. Dum prima retractant) cõmemorant suæ domus primordia. ¶ Relegũtq; suos ser. labo.) colligunt, in memoriã reducũt. ¶ Num sacer ille) dubitat Cadmus an ille serpens, quẽ ad fontem interfecit, alicui Deorũ fuerit cõsecratus, qui sibi malorum causa fuerit.

* alius codex fata.

Quem si cura Deum tam certa uindicat ira:
Ipse precor serpens in longam porrigar aluum.
Dixit,& ut serpens in longam tenditur aluum,
Duratæq; cuti squammas increscere sentit,
Nigraq; cæruleis uariari corpora guttis.
In pectusq; cadit pronus,commistaq; in unum
Paulatim tenui tenuantur acumine crura.
Brachia iam restant.quæ restant brachia tendit.
Et lachrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede o coniux,accede miserrima dixit.
Dumq; aliquid superest de me,me tãge, manumq;
Accipe,dum manus est,dũ nõ totũ occupat anguis.
Ille quidem uult plura loqui,sed lingua repente
In partes est fissa duas.nec uerba loquenti
Sufficiunt,quoties'q; aliquos parat edere questus,
Sibilat.hanc illi uocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora coniux.
Cadme mane,te'q; infelix his exue monstris.
Cadme qd hoc?ubi pes?ubi sũt hũeri'q;,manus'q;?
Et color,& facies?& dum loquor,omnia? cur non
Me quoq; cœlestes in eundem uertitis anguem?
Dixerat ille suæ lambebat coniugis ora.
In'que sinus charos,ueluti cognosceret,ibat.
Et dabat amplexus,assueta'que colla petebat.
Quisquis adest(aderant comites)terretur.at illis
Lubrica* perlucent cristati colla draconis.
Et subito duo sunt,iuncto'q; uolumine serpunt,
Donec in appositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoq; nec fugiũt hominẽ,nec uulnere lædũt,
Quid'q; prius fuerint,placidi meminere dracones.

ARG. FABVLAE SEQ.

Perseus Iouis & Danaes filius missus a Polydecte ad Medusæ caput perferendum quæ aspectu suo obuios in silicem conuertere solebat,Minerua adiutrice euicit propositum laborem, & intercepto Phorcidum lumine, quæ inuicem custodias Gorgonum alebant abscissum caput Medusæ per aera tulit. E sanguine autem qui Perseo per Africam iter faciente stillauerat, genus serpentum est procreatum. Ab vtero autem eiusdem Medusæ, equus Pegasus cum pennis exiit.

Sed tamen ambobus uersæ solatia formæ
Magna nepos dederat,quem debellata colebat
India,quem positis celebrabat Achæia templis.

RA ¶ QVEM si cura Deum vin.) hoc est, pro cuius cæde,si Dii vindictam de me sumunt, vtinam ego quoque serpens efficiar, vt ab istis liberer malis. Eleganter autem dicimus, vindico inimicos, & patris cædem, pro eo quod est punio inimicos, & pro cæde patris vindictam sumo. ¶ Tam certa ira) vt me nunquam malis vexare sint cessaturi. ¶ Porrigar.) producar. prolonger. ¶ In longum aluum)in lõgum ventrem. Aluus enim est in quam confluunt sordes. Venter vero dicitur,qui extat & apparet. Iuuenalis. Montani quoq; venter adest abdomine tardus. Vterus autem est in quo mulieres concipiunt. ¶ Duratæ'que cuti squammas)nam cutis & pellis serpentum ita squammis asperatur,vt piscium. ¶ Cæruleis guttis) maculis subuiridibus, qualis est maris color. ¶ Commistaq; in vnum) confusa in vnum. ¶ Tenuantur) tenuia, ac subtilia efficiuntur. ¶ Tereti)oblongo, atque rotundo. ¶ Tendit) extendit ad vxorem. ¶ In partes est fissa duas) serpentes bifidam,siue (vt Plinius ait) trisulcam, videntur habere linguam. ¶ Nec verba loquenti sufficiunt) nec partes inquit linguæ subministrant verba Cadmo loqui volenti. Sufficere nanque hoc loco est transitiuum, & subministrare significat. ¶ Aliquos questus) aliquas querelas. Qua in significatione citra diphthongum scribitur. Quæstus enim cum diphthongo turpe significat lucrum. ¶ Sibilat) sibilare verbum est facticium à vocis sono declinatum. Natura autem serpentes sibilant. ¶ His monstris) proprie dixit. Nam monstra sunt,quæ præter naturam fiunt, à monendo dicta, quasi monestra, quod nos Deorum voluntatis admoneant, vt Pompeius scribit. ¶ Et dum loquor omnia?) ordo est & sensus. Et vbi sunt omnia membra, dum loquor. Miratur enim Hermione, quod nihil membrorum Cadmi videbat. ¶ Aderãt comites)parenthesis,qua significatur comites saltem interfuisse illi transformationi. ¶ Cristati draconis)cristas in capite habentis. Draco autem ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, hoc est, à videndo declinatur. Est enim acutissimi visus. ¶ Iuncto'que volumine)iuncta reuolutione. ¶ Donec in appositi) donec se in contiguo nemore occultauerunt. ¶ Appositi)iuxta positi, ac vicini. ¶ Nunc quoque nec fugiunt hominem) anguium describit naturam, qui hominem nec fugiunt nec offendunt. sunt'que Aesculapio sacri. ¶ Sed tamen ambobus) hæc idcirco à poeta narrantur, vt concinne, quas expositurus est transfigurationes cum prioribus connectantur. Nam Acrisius rex Argiuorum & orgia Bacchi spernebat, & Perseum sibi nepotem Iouis esse filium non credebat. Sic igitur ad Persei gesta enarranda descendit poeta. ¶ Nepos) Bacchus qui ex India deuicta gloriosissimum reportauerat triumphum. ¶ Debellata)bello deuicta. ¶ Achæia)Græcia. Nam Achæia)pars est Græciæ, vnde Achæi pro Græcis accipiuntur. Sanè Achæia cum diphthongo à Græcis scribitur. Sic autem esse scribendum Achæi, inde ducti facile ostendunt, {apud Stephanũ scribitur Αχαΐα pro regione apud Pausaniam Αχαΐα, absque diphthongo, cui & latinũ Achaia respondet.} ¶ Positis tẽplis) ædificatis. ¶ Solus Abantiades) Acrisius (vt in libro temporum scribit Eusebius) Abantis Argiuorum regis fuit filius, pariter'que Danaes,ex qua Perseum Iuppiter suscepit. Is à Prœto fratre pulsus regno à Perseo nepote fuit restitutus, à quo tandem inuito, cum disco luderet, fuit interemptus. Pherecides autem narrat(vt scribit Apollonii Argonauticon expositor) Acrisio nupsisse Eurydicen Lacedæmonis filiam, ex qua cum Danaen sustulisset, an marem de illa esset suscepturus oraculum interrogauit. Cui Apollo, nullum quidem ipsi filium futurum esse respondit: Fore autem vt ab eo quem filia genuisset, interficiatur. Domum itaque reuersus thalamum æreum in media ædium aula sub terra fabricandum curauit, in quo Danaen cum nutrice inclusam seruabat, nequis ad illam vir ingredi posset. Iuppiter vero puellæ amore captus in auri guttas conuersus ex tecto per impluuium defluens, à virgine sinu fuit exceptus. Seipsum autem cum aperuisset, puellã compressit, ex qua Perseus est natus, qui à matre, & nutrice clàm Acrisio fuit educatus. Cum vero iam ad tertium, quartum'ue ætatis annum puer peruenisset, vocem illius ludentis Acrisius audiuit. Ad se igitur Danae cum nutrice accersita, hanc quidem interimit, Danaen vero cũ puero ad Iouis Hercei aram deducit,ipsam'que solus interrogat, unde sibi puer sit natus. Illa uero ex Ioue respondit. Hoc Acrisius cum adduci non posset,ut crederet, in arcam unà cum puero illam imposuit, cumque eam clausisset, in mare proiecit. Ea uero ad Seriphum insulam delata, à Dictye Peristhenis filio, qui forte tum piscabatur, reti fuit extracta, quam quidem cum precibus Danaes aperuisset, ac quinam essent resciuisset, ipsos ad domum deducit, & ut cognatos accipit. Dictys enim atque Polydectes Androthoes filiæ Castoris, & Peristhenis filii fuerunt. Peristhenis autem pater fuit Damastor filius Nauplii, quem ex Amymone suscepit Neptunus, ut in primo Pherecydes idem scribit.

ADDI. Achæia Achæi Acrisius.

*permulcent. a. l. hab.

Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui mœnibus arceat urbis
Argolicæ, contraq́ꝫ deum ferat arma genus'q́ꝫ
Non putat esse Deú, neq́ꝫ enim Iouis esse putabat
Persea, quem pluuio Danae conceperat auro.
Mox tamen Acrisium (tanta est præsentia ueri)
Tam uiolasse Deum, quam non agnosse nepotem,
Pœnitet. impositus iam cœlo est alter, & alter
Viperei referens spolium memorabile monstri
Aera carpebat tenerum stridentibus alis.
Cum'q́ꝫ super Libycas uictor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ,
Quas humus exceptas uarios animauit in angues:
Vnde frequens illa est, infesta'q́ꝫ terra colubris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Atlas Iapeti & Pleiones* filius a Themide, quæ tunc antistes Deorum erat responsum accepit, ne quẽ hospitio ex progenie Iouis reciperet, si vellet hortum in quo poma aurea erant custoditum habere. Quam ob causam cum Perseo fatigato ex assiduo cursu requiescendi hospitium negauisset, eúq́ꝫ viribus propelleret, ille elatũ caput Gorgonis ei obiecit. Quo viso in montẽ pari mole est versus. Cui in vltimis Africæ locis mũdus innixus est.

Inde per immensum uentis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc exemplo nubis aquosæ
Fertur, & ex alto seductas æthere longe
Despectat terras totum'q́ꝫ superuolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia uidit,
Sæpe sub occasus, sæpe est ablatus in ortus
Iam'q́ꝫ cadente die ueritus se credere nocti
Constitit Hesperio regis* Atlantis in orbe,

RAPH. ¶ CVM vero accepisset Acrisius Polydecten Seriphi regẽ ostẽso Gorgonis capite in saxũ fuisse cõmutatũ, Argis metu aufugit, ad Pelagosq́ꝫ Larissani peruenit. Quod quidẽ post quam Perseus cognouit ad illum in patriam deducendũ est profectus. Sed cum in iuuenes quosdam disco certantes incidisset, ipse quoque discum iecit in aerem, qui resiliens Acrisii pedem ita percussit, vt ibi vitam cum morte commutarit. Ita fatum vitare non potuit. Perseus vero vnà cũ Larissæis ante vrbem ipsi vt Heroi sepulchrum magnificum erexit.

Abantis. ¶ Abãtiades) Abantis filius. Abantes quoq́ꝫ populi sunt Eubϙæ, à quibus etiam Abãtis fuit appellata, siue ab Abante Argei filio, vel Neptuni & Arethusæ. ¶ Ab ori gi.ea.) quia & ipse ab Ioue originem ducebat. Nam Belus Iouis fuit filius, is vero pater fuit Abantis, cuius filiũ Acrisiũ fuisse dixim⁹. ¶ Neq́ꝫ enim Io. esse pu. Persea) filiũ subintelligamus vel genus.

Perseus. Perseus aũt Iouis ex Danae Acrisii fuit filius. Is cum adoleuisset (vt scri. Ioã. grã.) Palladis (vt alii) Polydectis regis Seriphi iussu ad Gorgones debellãdas est profectus ægide à Pallade ipsa, ac talaribus, enseq́ꝫ falcato à Mercurio acceptis. Medusæ igitur caput amputatum, cũ in Græciã referret, ab Atlante Mauritaniæ rege ab hospitio repulsus, Gorgonis capite ostẽso ipsum in mõtẽ eiusdẽ nois cõmutauit. Andromedã deide virginẽ Cephei regis ac Cassiepiæ filiã monstro marino crimine matris obiectã, ea conditione liberauit, vt sibi vxor traderetur. Sed cũ iam nuptias celebraret, ac Phineus Cephei frater, cui Andromeda antequam obiiceretur mõstro, fuerat despõsata, sibi eã vi auferre conaretur, & multos ex illius sociis interfecit, & Gorgonis capite ostenso Phineum ipsum cum reliquis in saxa conuertit. Ac deniq́ꝫ in Græciam reuersus Prœtũ Acrisii fratrem, qui regno auum expulerat in lapidem transformauit, Acrisiumq́ꝫ auum in regnum reduxit, ac Polydectem Seriphi regem vnà cum multis aliis in saxa conuertit. Ipse vero in orientem profectus Persiam, Persasq́ꝫ de nomine suo appellauit. Tandem inde reuersus, cum Acrisium auum inuitus disco ludens interemisset, ipse cũ Andromeda vxore ac Cepheo socero, & Cassiepeia socru in cœlum fuit translatus, atque inter sydera collocatus.

Danae. ¶ Quẽ pluuio Danae concepe. au.) Danae Acrisii filia, quæ in turri ahena ita cõclusa erat à patre, qui acceperat se nepotis manibus periturum, vt nullus vir ad eã accedere posset, à Ioue in auri guttas transformato fuit cõpressa. Quod cum resciuisset Acrisius, ægre ferens illam in arca impositam in mare proiici iussit. Ea vero arca à Dictye piscatore Seriphio (vt Stra. narrat) ad Polydectem Seriphi regem fuit delata, qui quãuis Danae cogere non potuerit, vt sibi nuberet, Perseum tamen infantem educauit. ¶ Pluuio au.) nam Iuppiter in auri guttas cõuersus in Danaes gremium pluisse fingitur. ¶ Tanta est præsentia veri) acclamatio hæc interposita significat maximam esse veritatis potentiam. ¶ Præsentia) potentia. ¶ Pœnitet) quia & Perseum Ioue digna gessisse accipiebat & Bacchum in numerum Deorũ iam esse relatum videbat. ¶ Impositum iã cæ. est alter) Bacchus in numerũ Deorũ relatus. ¶ Viperei mõstri spo.) capitis Medusæ est periphrasis.

Phorcus. Nam Phorcus Theosiæ nymphæ ac Neptuni filius, Corsicæq́ꝫ, & Sardiniæ rex (vt Varro scribit) cum Atlante prælio nauali commisso victus, & in mari submersus, Neptuni patris beneficio Deus marinus esset effectus, ex Ceto coniuge tres sustulit filias eximia pulchritudine, Euryalam, Sthenno, & Medusam, & (vt nonnulli volunt) Scyllã, quas Pomponius Mela scribit Gorgadas insulas Aethiopici maris tenuisse, vnde Gorgones videntur appellatæ.

Gorgones. Harum natu maxima fuit Medusa, quæ cum quadam die sola in littore vagaretur, à Neptuno fuit adamata, vt eam vel in templo Palladis quo confugerat, violarit. Quare Pallas indignata, & crines eius qbus maxime Neptuno placuerat, in angues conuertit, & effecit vt quoscunque aspexisset in lapides commutarentur. Hanc vero Perseus (vt iam diximus) ope Palladis à qua scutum crystallinũ, & Mercurii, à quo talaria & falcatum ensem acceperat, interemit. quod quidem idcirco fictum videtur, quod Perseus illius superatæ opibus præclara multa gessit. Nam Atlantem Mauritaniæ regem, & Africam, & totam Græciã, partemq́ꝫ Asiæ subegit.

*a.l. Clymenes.

¶ Memorabile) memoratu dignũ. ¶ Aera carpebat tenerũ) hoc est per aera penetratu facilẽ volabat. ¶ Cumq́ꝫ super Libycas) guttas sanguinis ex Medusæ capite cadentes in terram Libyam varios in serpentes conuersas fuisse narrat poeta. quod ideo fictum videtur, quia Libya serpentibus venenosis abundat.

Guttæ sanguinis Medusæ i serpentes.

*a.l. regnis.

ADDI. {Fabulam hanc Apollonius his versibus describit lib. iiii.

Εὖτε γὰρ ἰσόθεος λιβύην ὑπερέπτατο περσεὺς
Εὐρυμέδων. καὶ γὰρ τὸ κάλεσκέ μιν οὔνομα μήτηρ
Γοργόνος ἀρτι τομοῖο κεφαλὴν βασιλῆϊ κομίζων,
Ὅσσαι κυανέου στάγες αἵματος οὖδας ἵκοντο,
Αἱ πᾶσαι κείνων ὀφίων γένος ἐβλάστησαν. &c.

Vbi & illud notandum, altero nomine Eurymedontem fuisse Perseum vocatum.} ¶ Gorgonei capitis) Medusæi. Gorgones enim (vt diximus) tres fuere sorores, quarum Medusæ natu maximæ à Perseo caput fuit amputatum. ¶ Colubris) serpentibus. ¶ Inde per immensum) per infinitum ac inane, qui est aer. ¶ Seductas) separatas. ¶ Despectat) deorsum spectat. ¶ Totumq́ꝫ superuolat orbem) hoc est, supra totum terrarum orbem fertur. ¶ Gelidas Arctos) gelidos septentriones, ad quos nunquam Sol accedit. ¶ Iam'que cadente die) occidente Sole. ¶ Credere) committere. ¶ In Hesperio orbe) in occidentali orbis parte. Nam Hesperus stella est quæ vesperi in occidente apparet, vnde Hesperius orbis, & Hispania, & Italia interdum Hesperia vocatur. Sic autem concinne ingreditur transformationem Atlantis regis Mauritaniæ potentissimi in montem, ad quem cum peruenisset Perseus rogauit, vt se hospitio susciperet, donec illucesceret dies. cæterum Atlas oraculo admonitus, vt sibi à Iouis filiis caueret, ne regno ab aliquo eorum priuaretur, illum superbe admodum repulit. Quare Perseus indignatus capite Medusæ reuelato eum in montem trãsformauit, qui cœlum sustinere dicitur. Quod idcirco fictum esse videtur, quod Perseus superatæ Medusæ opibus fretus Atlãtis regnũ inuasit, eumq́ꝫ in mõtes fugere coe-

Hesperus Hesperia.

Exiguamq; petit requiem, dum Lucifer ignes
Euocet Auroræ cursusq; Aurora diurnos.
Hic hominum cunctis ingenti corpore præstans
Iapetionides Atlas fuit. ultima tellus
Rege sub hoc, & pontus erat, qui Solis anhelis
Aequora subdit equis, & fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemq; armenta per herbas
Errabant, & humum uicinia nulla premebat.
Arboreæ frondes auro radiante nitentes
Ex auro ramos, ex auro poma *ferebant.
Hospes ait Perseus illi, seu gloria tangit
Te generis magni generis mihi Iuppiter author,
Siue es mirator rerum, mirabere nostras,
Hospitium, requiemq; peto. memor ille uetustæ
Sortis erat. dederat Themis hanc Parnasia sortem.
Tempus Atla ueniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor, & hunc prædæ titulum Ioue natus habebit.
Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
Montibus, & uasto dederat seruanda draconi,
Arcebatq; suis *externos finibus omnes
Huic quoq; uade procul ne longe gloria rerum,
Quas mentiris ait, longe tibi Iuppiter absit.
Vimq; minis addit, manibusq; expellere tentat
Cunctantem, & placidis miscentem fortia dictis,
Viribus inferior, quis enim par esset Atlantis
Viribus? at quoniam parui tibi gloria nostra est,
Accipe munus ait, læuaq; a parte Medusæ
Ipse retrouersus squallentia protulit ora.
Quãtus erat mons factus Atlas. nã barba, comæq;
In syluas abeunt. iuga sunt humeriq;, manusq;.
Quod caput ante fuit, summo est in mõte cacumẽ.
Ossa lapis fiunt. tum partes *altus in omnes
Creuit in immensum (sic Dii statuistis) & omne
Cum tot syderibus cœlum requieuit in illo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Perseus per Aethiopiam iter faciens postquam Andromedam propter superbiam matris, quæ se nympharum pulchritudini prætulerat, saxo alligatam ac marinæ belluæ obiectam vidit, captus specie eius exarsit. Pactusque a Cepheo & Cassiopea parentibus virginis vt sibi matrimonio eã darent, si belluam interemisset, votique compos est factus. Interfecto igitur monstro cupiens requiescere, ne caput Gorgonis læderet, virgulta lecta in littore subiecit, & hæc subter indurauerunt ita vt adeptis radicibus sanguinei coloris mari vt arbusculæ nascerentur, nomenque haberent Coralium.

Clauserat Hippotades æterno carcere uentos,
Admonitorq; operum cœlo clarissimus alto
Lucifer ortus erat. pennis ligat ille resumptis
Parte ab utraq; pedes, teloq; accingitur unco,
Et liquidum motis talaribus aera findit.
Gentibus innumeris circumq;, infraq; relictis
Aethiopum populos, Cepheiaq; conspicit arua.

git. Cœlum aũt humeris sustinere fingitur Atlas, tum quod (vt scribit Plin.) primus oĩum Astrologiã inuenit, tũ quod mons ipse ita est altus, vt cœlum contingere videatur. Sanè apud antiquos Atlantes vocabantur statuæ, quæ colũnas humeris sustinebant.

ADDI. {Regis Atlantis, alii regnis Atlanti, appositiue, videlicet ne trochæus in versum dactylicum incidat. Cũ tñ idẽ locus prima cœsura siue tome defendi possit.}

RAPH. (Ignes auro.) lumina Auroræ, quæ semper ante Solem fertur. (Cursus diurnos) Diei & Solis cursus. Nam Aurora & diem & Solem adducere videtur. (Iapetionides Atlas fuit) Atlas Iapeti gigantis & Libyæ nymphæ filius fuit, q̃q̃ de matre parũ inter scriptores conueniat. Alii nãq; Clymenes, vt Hesiodus i Theogon. alii Asiæ fuisse filiũ ferunt. Nos vero Pliniũ sequimur, qui eũ Libyæ filiũ scribit fuisse. verũ alii quoq; fuerunt clari Atlantes, quorum vnus in Arcadia regnauit pater Maiæ Mercurii matris, alter in Hetruria pater Electræ Coryti vxoris. Iapetionides autẽ nõ à Iapeto, sed à Iapetione (vtroq; enim modo dicitur) deduci videtur. Hesiodus ἰαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδώς. Cõstat vero hoc nomen ex syllabis septem, hoc est, duobus dactylis & syllaba. (Vltima tell⁹) Mauritania cũ reliquo occidente. (Qui so. anhe.) fessis ac defatigatis. Equi nanq; Solis ab Oceano Atlantico excipi videntur. (Vicinia nul.) nulli vicini, inquit, quicq̃ agrorum habebãt quod exararẽt. Oĩa nãq; ab Atlãte possidebãtur p quod significatur fuisse locupletissim⁹. (Vetustę sor.) antiq oraculi. (Themis Parnasia) quæ in mõte Parnaso tẽplũ habet, vt in primo vidimus. (Hunc titulum) hanc gloriam. Titulus autem à tutando dicitur, quod, sua cuique gesta, operaq; tituli tueãtur. (Pomaria) Hortos arboribus consitos quanquam pomaria proprie sint pomorum repositura. Poma autem hæc ab Hercule & ipso Iouis filio ablata fuisse notissimũ est. (Ne lõge gloria rerũ) recede, inquit, procul à nostro regno, nec à nobis oppressus indicio sis & gloriã rerũ falsam esse, & à Iouis genere lõge abesse. (Par esset) sufficere posset. vt enim Atlas oĩum maximus, ita valentissimus erat. (At qm̃ parui) at qm̃ inquit nostrã gloriã paruifacis, accipe munus tibi conueniẽs. (Ipse retrouersus) caute, ne & ipse in saxum cõuerteretur. (Protulit) extulit, & ostendit Atlanti. (Squalentia ora) liuidã & pallescentẽ Medusæ faciem. (Quãtus erat mõs factus Atlas) tantus subaudiatur, vt sit ordo & sensus. Atlas factus fuit tantus mons, quantus vir erat. Tã aperte autẽ Atlantis transmutationem describit poeta, vt nullã lucidiorẽ admittat enarrationẽ. (Iuga sunt humeriq;, manusq;) iugum nõ tam est arduitas montis & supinitas (vt quidã putant) quam summa mõtis ipsius planities, per quã trãsitus vel hoibus patet. dictum quod illic mons potissimũ iugatur. Nam iugum a iungẽdo deriuatur, multaq; significat. Et lignum nãque illud quo boues iunguntur, & equi iugum vocatur, & transtrum appellatur iugum quod nauem iungat, & iũctã teneat. (Sic Dii statuistis) voluistis, Cuius autem rei rationem assignare non possumus, ad Deorum potentiam referre solemus. (Et omne cœlũ) totum. Omne enim pro toto frequenter ponitur à poetis. (Clauserat Hip.) Aeolus Hippotæ nepos. Nam Aeolus Iouis fuit filius ex Acesta Hippote Troiani filia. Is idcirco rex ventorum esse perhibetur, quod (vt scribit Varro) cũ apud nouem Siciliæ insulas Italiæ propinquas Iliacis tẽporibus regnaret, ex consurgẽtibus nebulis ita futuros vẽtos prędicebat, vt in sua potestate eos à rudibus habere crederetur. Plinius autem ipsum ventorum rationem inuenisse scribit.

*a.l. tegebant.

*a.l. extremos.

*a.l. actus

Atlas in montem.

Aeolus rationis vẽtorũ inuen. perhibetur.

ADD I. {Apollonius Hippotæ filiũ facit Aeolum libro quarto, his verbis, ἀντὰρ τεῖσι ἐστυφίκαντ Αἴολον Ἱππότου παῖδα κλυτόν, &c. Αἰόλου ὃς ἀνέμοις αἰθρηγενέτῃσιν ἀνάσσει. Sed de hoc infra pluribus agemus}. (Aeterno carcere) semper duraturo. (Admonitorq; operum) qui homines operum suorum admonet. Nam oriente Lucifero (qui à ferenda luce à Græcis quoque φώσφορος vocatur) ferè quisque ad opera sua & artes exercendas surgere solet. (Pennis rc.) talaribus, quæ per noctem deposuerat, iterum assumptis. (Telo. vn.) ense falcato. (Cepheia arua) Cephei regna.

Cepheus. Cepheus enim (vt ex sententia Euripidis scribit Iginus) Phœnicis fuit filius, rexque Aethiopum, & Cassiepes maritus ac Andromedæ pater, qui Andromedã filiã ꝓpter vxoris superbiam monstro marino obiicere fuerat coactus. Cum enim Cassiepe mater se Nereidibus pulchriorem esse iactaret. precibus ipsarum motus Neptunus belluã marinam immisit, quæ Aethiopiam vastaret. Quare consultus Iuppiter Hammon, qua ratione Nereides placari possent, respondit Cephei Cassiepesq; progeniem monstro esse obiiciendam. Andromedam igitur cum ad scopulum religatam Perseus

vidisset

vidisset, ea conditione se illam liberaturum pactus est, vt sibi vxor permitteretur. Cæterū Phineus Cephei frater, cui antequam monstro exponeretur, Andromeda fuerat desponsata, cum vi eam Perseo eripere conaretur, multis interfectis, reliquos in se ruentes Perseus ipse Medusæ capite detecto in lapides cōmutauit.

RAPH. ¶ Maternæ lin.) nam Cassiepe de pulchritudine cum Nereidibus contendere fuerat ausa. ¶ Iniustus Ham.) iniquus Iuppiter in ea sententia ferenda. Neq; enim iustū est, vt filii pro parētibus pœnas pendant. Hammon autē (Hāmmon) arenarius interpretatur. Nam in Libyæ arenis tēplo celeberrimo sub imagine arietis Iuppiter colebatur. Quāquam scribat Dio. ex quorū dā sententia, Hāmonem Libyæ regē fuisse, vxoremq; cepisse Rheam Cœli filiā, Saturni, aliorumq; Titanum sororē. ¶ Ad duras cautes) ad asperos scopulos. Cautes autem dicimus o in au diphthongū soluta. ¶ Abantiades) Abantis nepos Perseus. ¶ Tepido fletu) tepidis lachrymis. ¶ Manabant) stillabāt. ¶ Marmoreum opus) marmoream statuam. ¶ Trahit insci. ign.) hoc est, ignarus quænam esset amore ipsius carpitur. ¶ Quatere) mouere, concutere. ¶ Istis cathenis) istis vinculis ferreis. ¶ Sed quibus inter se) sed vinculis mutui amoris. ¶ Pande) dic, & manifesta. ¶ Terræq;) vrbis & patriæ. Sic Virg. Nūc stant sine nomine terræ. ¶ Requirēti) mihi rogāti. ¶ Primo sil. il.) decorum probæ, pudicæq; mulieris seruat poeta, quam loqui cū viro puderet. ¶ Appellare vi.) loqui cum viro. ¶ Virgo) causa est, cur virum alloqui non auderet, virgo nanque erat. ¶ Eminet) extat, alta est. ¶ Et la. sub pe. possidet æquor) emphasis est, qua belluæ magnitudo monstratur. Quæ enim latum æquor bellua pectore premebat, nisi maxima esse nō poterat. Sic Virgilius equi Pallantei* magnitudinem ostendit, (Palladii siue Duratei.) cum inquit: Demissum lapsi p funē. ¶ Genitor lugubris) pullis vestibus indutus. ¶ Vinctoq; in corpore adhærent) hoc est ligatam Andromedā complectuntur. ¶ Manere) expectare. ¶ Ad opem ferendam) ad auxilium Andromedæ ferendum. ¶ Hanc ego si peterem) merito Perseus dotes suas, & virtutes & facta apud ignotos exponit, quo facilius id quod cupit, accipiat. ¶ Et meritum) etiā bene

Illic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedam pœnas iniustus iusserat Hammon.
Quam simul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades, nisi quod leuis aura capillos
Mouerat, & tepido manabant lumina fletu,
Marmoreum ratus esset opus. trahit inscius ignes,
Et stupet, & *uisæ correptus imagine formæ,
Pene suas quatere est oblitus in aere pennas.
Vt stetit, o dixit non istis digna cathenis,
Sed quibus inter se cupidi iunguntur amantes,
Pande requirenti nomen terræq;, tuumq;,
Et cur uincla geras. primo silet illa, nec audet
Appellare uirum uirgo, manibusq; modestos
Cælasset uultus, si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lachrymis impleuit obortis.
Sæpius instanti, sua'ne delicta fateri
Nolle uideretur, nomen terræq;, suumq;,
Quantaq; maternæ fuerit fiducia formæ
Indicat, & nondum memoratis omnibus unda
Insonuit, ueniensq; immenso bellua ponto
Eminet, & latum sub pectore possidet æquor.
Conclamat uirgo, genitor lugubris, & una
Mater adest, ambo miseri, sed iustius illa.
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus,
Plangoremq; ferunt, uinctoq; in corpore adhærent.
Tum sic hospes ait, lachrymarum longa manere
Tēpora uos poterunt. ad opē breuis hora ferēda est.
Hanc ego si peterem Perseus Ioue natus, & illa,
Quam clausam impleuit fœcundo Iuppiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perseus superator, & alis
Aethereas ausus iactatis ire per auras,
Præferrer cunctis certe gener. addere tantis
Dotibus, & meritum (faueāt modo numina) tento.
Vt mea sit seruata mea uirtute paciscor.
Accipiunt legem (quis enim dubitaret) & orant,
Promittuntq; super regnum dotale parentes.
Ecce uelut nauis præfixo concita rostro
Sulcat aquas iuuenum sudantibus acta lacertis,
Sic fera dimotis impulsu pectoris undis
Tantum aberat scopulis, quantum balearica torto
Funda potest plumbo medii transmittere cœli.
Cum subito iuuenis pedibus tellure repulsa
Arduus in nubes abiit, & in æquore summo
Vmbra uiri uisa est. uisam fera sæuit in umbram.
Vtq; Iouis præpes uacuo cum uidit in aruo
Præbentem Phœbo liuentia terga draconem,
Occupat aduersum, neu sæua retorqueat ora,
Squammigeris auidos figit ceruicibus ungues,
Sic celeri missus præceps per inane uolatu
Terga feræ pressit, dextroq; frementis in harmo
Inachides ferrum curuo tenus abdidit hamo.
Vulnere læsa graui modo se sublimis in auras
Attollit, modo subdit aquis, modo more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.

ficium. ¶ Faueant modo numina) dūmodo Dii mihi sint auxilio. ¶ Paciscor) in pactionem deduco. ¶ Vt mea sit) vxor subaudiatur. ¶ Accipiunt legem) conditionem quā ipsis tulerat Perseus, vt sua esset si ipsam sua virtute seruasset. ¶ Quis enim dubitaret) parēthesis cū interrogatiōe causā ōnnēs cur Andromedæ parētes accepe i larā cōditionē. ¶ Et orāt: Promittūtq; sup) ordo est & sensus. Et insup Andromedę parētes rogant, vt filiā seruare velit, regnumq; suum illi in dotem promittunt. ¶ Ecce velut nauis) hac similitudine & magnitudo & impetus belluæ illius marinę declaratur. (*a.l. eximiæ.) ¶ Nauis rostro præfixo) nauis rostrata. ¶ Cōcita) concitata incursum. ¶ Acta) impulsa. ¶ Sulcat aquas) diuidit ac separat aquas. ¶ Iuuenum sudantibus lacertis) hypallage est. Nam sudātium iuuenum lacertis impellūtur triremes. ¶ Quantū balearica torto) tantū inquit bellua distabat à scopulis, quātum spatii pila plūbea funda emissa ptrāsire posset. ¶ Medii cœli) medii aeris. ¶ Pedibus tellure repulsa) gestū exprimit eius, qui se è terra in aerē tollere velit. Sic paulo ante de Pallade dixit, Et impressa tellurē repulit hasta. ¶ Arduus) altus. ¶ Vtq; Iouis præp.) pulchra similitudine poeta ostendit, quāta agilitate mōstrū illud marinū Perseus oppresserit. ¶ Præpes) ales. est aūt aquilę periphrasis, quæ serpentibus maxime infesta est. Prępetes vero maiores dicuntur aues, quarū ex volatu auguria colligūtur. (ADDI.) (Siue etiā quę altius, sublimiusq; volāt, quibus cōtrariæ quas inferas vocant. Sulpitius eas ppiie pręptes accipiebat, quas Homer° τανυπτέρυγας dixit. Vide Gelliū lib. vi. ca. vi.) ¶ Vacuo aruo) segetibus carēte. Legitur etiā harmo. forsitan melius. ¶ Liuentia) pallentia & nigra. ¶ Occupat) corripit. ¶ Auidos vngues) hypallage est. Ipse nanq; ales auidus intelligitur. ¶ Squāmigeris ceruicibus) in ceruices squāmosas. ¶ Misso) emisso, effecto. ¶ Per inane) per aerē, quod inane dicitur, qa vacuus esse videt. ¶ Frementis) ore strepētis, & furētis belluæ. ¶ Inachides) Perse° Argiuus. Inachidæ nanq; Argiui dicūtur ab Inacho, qui primus apud Argos regnauit, ac fluuium Achaiæ Inachū de suo noīe appellauit. ¶ Curuo tenus hamo) vsq; ad capulū, cui ferrū recuruū solet apponi. ¶ Circūsona) circūlatrans.

Ille auidos morsus uelocibus effugit alis,
Qua'q; patent,nunc terga cauis super obsita cōchis,
Nunc laterum costas,nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem,falcato unlnerat ense.
Bellua puniceo mistos cum sanguine fluctus
Ore uomit.maduere graues aspergine pennæ,
Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
Credere conspexit scopulum,qui uertice summo
Stantibus extat aquis,operitur ab æquore moto.
Nixus eo,rupis'q; tenens iuga prima sinistræ,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Littora cum plausu,clamor,superas'q; Deorum
Impleuere domos gaudent,generum'q; salutant,
Auxilium'q; domus,seruatorem'q; fatentur
Cassiepe'q;,Cepheus'q; pater.resoluta cathenis
Incedit uirgo pretium'q; & causa laboris.
Ipse manus hausta uictrices abluit unda,
Anguiferum'q; caput dura'ne lædat arena,
Mollit humum foliis,natas'q; sub æquore uirgas
Sternit,& imponit Phorcynidos ora Medusæ.
Virga recens,bibula'q; etiam nunc uiua medulla
Vim rapuit monstri,tactu'q; indurnit huius,
Percepit'q; nouum ramis,& fronde rigorem.
At pelagi nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in uirgis,& idem contingere gaudent,
Semina'q; ex illis,*ut erant iactata per undas,
Nnnc quoque coralis eadem natura remansit,
Duriciem tacto capiant ut ab aere,quod'q;
Vimen in æquore erat,fiat super æquora saxum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Medusa Gorgo cum propter pulchritudinem a pluribus peteretur,coniugium Neptuni effugere non potuit. Quæ quod in templo Mineruæ cum eo concubuit propter religionem loci,quam obtemerat, crines eius in serpentes ab eadem Dea sunt mutati,vt quæ petita initio a plurimis procis esset,obiecta deformitate obuios in fugam verteret, quos serpentes in ægide portat Pallas,vt hostes terreat.

Diis tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Læuum Mercurio,dextrum tibi Bellica uirgo.
Ara Iouis media est.mactatur uacca Mineruæ,
Alipedi uitulus,taurus tibi summe Deorum.
Protinus Andromeden,& tanti præmia facti
Indotata rapit tædas Hymenæus,amor'q;
*Præcipiunt,largis satiantur odoribus ignes,
Serta'q; dependent tectis,& ubique,lyræ'q;,
Tibia'q; & cantus animi felicia læti
Argumenta sonant.reseratis aurea ualuis
Atria tota patent,pulchro'q; instructa paratu

RAPH. ¶ILLE) Perseus ¶ Auidos morsus)hypallage poetæ familiaris. Auidæ nanque belluæ morsus intelliguntur. Super obsita,desuper tecta atque cooperta conchis, & ostreorum testis. Balenarum enim tergoribus conchæ,ostrea'que adhærere solent. ¶ Falcato ense) recuruo ac falci simili. Est enim nomen participio simile falcatus. ¶ Bellua puniceo) quanta fuerit hęc bellua facile ex fluctibus quos ore vomebat colligere possumus. ¶ Maduere graues aspergine pē.) hoc est pēnæ alarum Persei & madidæ graues respersione fluctuū, quos euomebat bellua,sunt effectæ. ¶ Nec bibulis) multum humoris & aquæ attrahentibus. Bibuli nāque dicuntur, qui multum ac potius nimiū bibunt. ¶ Vltra)vlterius. ¶ Credere)cōsidere. ¶ Stantibus aquis) quiescente mari. ¶ Extat)eminet, extra stat, & apparet, vnde etiam extare libri dicūtur qui inueniuntur. ¶ Nixus eo)cū inquit in vertice illius scopuli pedes firmasset, sæpius ilia belluæ ense transegit. (Andromadæ liberatio.) ¶ Littora cum plausus clamor) hoc est plausus & clamor. Est autem figurata oratio. (ADDI.) {Alii littora,cū plausu clamor, &c. impleuere, vt sit syllepsis casuum. } ¶ Superas Deorum domos) periphrasis est cœli. Hac autem hyperbole magnitudo clamoris,plausus'q; significatur. ¶ Cassiepe)quæ & Cassiepeia dicitur. (Cassiepe.) Huius sanè nominis tertia syllaba apud Græcos e litera scribitur, quāuis apud latinos o vocalē minus recte habeat. (*a.l.iterāt) Quæ autem de Andromedæ vinculis dicta sunt apud Ioppen Palęstinæ vrbem à quibusdam(vt Mela narrat) gesta esse feruntur. (ADDI.) { Verba Melæ sunt. Est Ioppe ante diluuium vt ferunt condita, vbi Cephea regnasse eo signo accolæ affirmant,quod titulū eius, fratris'q; Phinei veteres quædam aræ cum religione plurima retinēt,quin etiam rei celebratæ carminibus & fabulis, seruatæ'q; à Perseo Andromedæ clarum vestigium,belluę marinæ ossa immania ostentant. Sic & Stra.li.xvi. (*a.l.præcipitaut.) ἐν τῇ ἰόπῃ, ἐν ταῦθα δὲ μυθεύουσί τινες τὴν Ἀνδρομέδαν ἐκτεθῆναι τῷ κήτει. } ¶ Mollit humū foliis) narraturus queadmodū virgæ in mari nascētes in coralia fuerūt cōuersæ, inquit eas à Perseo Medusæ capiti subiectas induruisse,lapidis'q; figuram cōtraxisse,quod quidē Nereides admiratæ,multa & ipsæ virgulta capiti Medusę subiecerūt,atq; in mare deiecerunt,quæ q̄diu aqua tegūtur mollia sunt, extracta ad aerem statim rigescunt. Quare quidam coralium Gorgoniam vocant(vt Pli. ait)quod extractum è mari in duritiē lapidis mutetur,tanq̄ viso Gorgonis capite. (ADDI.) {Fabula tractatur in libello de lapidibus, qui Orpheo ascribitur. } ¶ Phorcynidos Medusæ) Phorci filiæ, vt diximus. Phorcus sanè apud Græcos Phorcys,Phorcyos,& Phorcynos declinat. (Phorcynis) Vnde Phorcynis patronymicum fœmininū est deriuatum. ¶ Virga re.)causa est, quare virga facile in coraliū fuit transmutata,nam & recēter euulsa & humida erat. ¶ Bibula me.) humida, nondum enim erat sicca. ¶ Vim ra.mon.) effectum capitis Medusæ cōtraxit,à quo & conspecta & tacta in lapides conuertebantur. ¶ Percepit)accepit. ¶ Nouum rigorem)inusitatam duritię. Antea nanq; sub aqua mollis erat. Quod quidem idcirco fingitur, quia coralia sub aqua mollia sunt, extracta vero durescunt. ¶ At pelagi nym.)Nereides. ¶ Tentant)experiuntur. ¶ Et idem contingere gau.)hoc est lætantur cum vidēt virgulta in lapidibus modū dura fieri. ¶ Nunc quoq; co.) coralium (vt scribit Pli.) quidā Pyritē lapidem vocant,qm̄ sit plurimus ignis illi. ¶ Ab aere ta.) ad aerē enim educta lapidescunt. ¶ Vimen)virga mollis & flexibilis. ¶ Saxum)pro lapide saxū est positum. Saxa nāq; grandiores lapides dicuntur. ¶ Diis tri.ille focos) Perseus ob mōstrū illud marinū debellatum Diis gratias agere,ac sacrificare decreuit. Ac primum tres aras tribus Diis, Mineruę, Mercurio,ac Ioui ex cespitibus in littore extruxit,deīde vaccā Mineruæ, vitulū Mercurio,taurum Ioui immolauit. ¶ Alipedi) Mercurio alas ī pedib⁹ hūti, vt q & velocissimus sit planetarū,& cū talaribus alatis pingatur. ¶ Indotata)valde dotata, In, nanq; ppositio, vim intēdītīuā habet. Andromedā eni accepit Perseus cū Aethiopiæ regno p dote. (ADDI.) {Vel indotata,p,incōpensata,aut nō satis p merito,pensata. Omni enim pretio vita potior est. } ¶ Tædas hy.amorq; Præ.) amor inquit & Hymenæus nuptias Perseo suadēt. (vt p vbi expo.) Apte nāq; totū intelligimus,faces eni quę ferè ex tædis pficiūtur nouis nuptiis ad maritos se pferētib⁹, qnq; præferebātur. Quare & nuptiarū apparatū describit, & quæcunq; in nuptiis fieri cōsueuere. (Andromedæ nuptiæ) Hymenæū aūt Deū fuisse,q in celebrādis nuptiis inuocabat,nemo est ferè q ignoret. ¶ Præcipiūt) suadēt atq; impant, (ADDI.) {alii, Præcipitāt, vt sit sensus Amor, & Deus faciunt illū accelerare nuptias neq; differre longius sinunt. } ¶ Largis odo.)copiosis thuribus ac aliis(vt ita dicam)odoramentis. ¶ Serta'q;)coronæ,à serēdis floribus appellatę. ¶ Argumēta) signa, indicia. ¶ Reseratis va.)aptis foribus. ¶ Aurea atria)aurata,auro ornata. Aureū eni dicit,quod totū ex auro est.

¶CEPHENI

Cepheni proceres ineunt conuiuia regis.
Postquam epulis functi generosi munere Bacchi
Diffudere animos, cultusq;, genusq; locorum
Quærit Abantiades, quærenti protinus unus
Narrat Lyncides, moresq;, habitumq; uirorum,
* Quæ simul edocuit, nunc o fortissime dixit
Fare precor Perseu, quanta uirtute, quibusq;
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.
Narrat Abantiades, gelido sub Atlante iacentem
Esse locum solidæ tutum munimine molis.
Cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcydas unius sortitas luminis usum.
Id se sollerti furtim dum traditur, astu
Supposita cœpisse manu, perq; abdita longe
Deuiaq;, & syluis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos, passimq; per agros,
Perq; uias uidisse hominum simulachra, ferarumq;
In silicem ex ipsis uisa conuersa Medusa.
Se tamen horrendæ clypei, quem læua gerebat,
Aere repercusso formam aspexisse Medusæ.
Dumq; grauis somnus colubros, ipsamq; tenebat,
Eripuisse caput collo, pennisq; fugacem
Pegason, & fratrem matris de sanguine natos.
Addidit & longi non falsa pericula cursus,
Quæ freta, quas terras sub se uidisset ab alto,
Et quæ iactatis tetigisset sydera pennis.
Ante expectatum tacuit tamen, excipit unus
Ex numero procerum, quærens cur una sororum
Gesserit alternis immistos crinibus angues.
Hospes ait, quoniam scitaris digna relatu,
Accipe quæsiti causam. clarissima forma,
Multorumq; fuit spes inuidiosa procorum
Illa, nec in tota conspectior ulla capillis
Pars fuit. inueni, qui se uidisse referrent.
Hanc pelagi rector templo uitiasse Mineruæ
Dicitur. auersa est, & castos ægide uultus
Nata Iouis texit. ne'ue hoc impune fuisset
Gorgoneum crinem turpes mutauit in hydros.
Nunc quoq; ut attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in aduerso quos fecit, sustinet angues.

RAPH. ¶ CEPHENI pro.) Cephei primates & principes. Nã à Cepheo Cephenus & Cepheius deriuatur, & Cepheida terram Nicander Aethiopiam vocat. ¶ Ineunt conu.) vadũt in conuiuia. ¶ Generosi Bac.) nobilis & optimi vini ¶ Diffudere) exhilauere, lætificauere. Vinum enim generosum animi vires excitat, corq; lætum reddit. ¶ Cultusq; genus. lo.) mores & populos locorum. ¶ Quærit) rogat, & sciscitatur. ¶ Lyncides) aut Lyncei filiꝰ, aut certe proprium est nomen. ¶ Moresq;) ad cultus. ¶ Habitumq;) ad genus refertur. Habitum pro habitatione posuisse poeta videtur. Nam à quibus populis illa loca habitarẽtur, exposuit Lyncides. ADDI. { Vel etiam dictum est κατὰ παραλληλίαν mores, habitumq; vt eodem ambo referantur. } ¶ Abstuleris) recideris. ¶ Crinita dra.ora.) hoc est caput Medusæ pro crinibus habens dracones, atq; serpentes. ¶ Locum iacentẽ) planum & spatiosum campum. ¶ Solidæ molis) solidi muri atq; circuitus. ¶ Geminas so.) non duas sed similes. Tres enim fuerunt, vt diximus. ADDI. { Fallitur hoc loco Regius, qui de Gorgonibus accipit ea, quæ Græcis ab aliis dicuntur. Est enim sensus. Se auicularum, quas Græas Græci dicunt, oculum, quo vno ambæ (Nam duas tantum Hesiodus facit) vtebãtur, intercepisse, atq; ita ducibus illis ad locũ vbi Gorgones habitabant, peruenisse. Erãt autem & græae Phorci filiæ, vt Hesiodus in Theogon. scribit, cuius versus sunt.

Φορκυῖ δ' αὖ κητὼ γραίας τέκε καλλιπαρῄους,
Ἐκ γενετῆς πολιάς, τὰς δὴ γραίας καλέουσιν,
Ἀθάνατοί τε θεοὶ, χαμαὶ ἐρχόμενοί τ' ἄνθρωποι,
Πεφρηδώ τ' εὔπεπλον, ἐνυώ τε κροκόπεπλον.

Zenodotus autem tres numerat, Memphreden, Enyo, & Dino. Easdem & Pherecides ponit, nisi quod pro vltima scilicet. Dino, nostri codices Ieno habent. Plura de his qui volet Erasmum videat in prouerb. Orci galea, & Pherecidem, vt quidem citatur in cõment. Apollonii lib.iiii. Cęterum vt hoc quoq; addamus, totam hanc fabulam de Gorgonibus, Diodorus ad historiam refert, dicens Gorgonum gentem quondam fuisse in Libya, perinde vt Amazonum in Scythia, eamq; à Perseo debellatam. Vide lib.iiii. } ¶ Phorcidas.) Phorci filias, quæ & Phorcynides dicuntur, vt pauloante diximus. ¶ Vnius lu.) solius oculi. ¶ Id se sollerti) narrat se illud vnum lumen prouida astutia rapuisse, dũ per vices ab altera alteri traderetur. ¶ Fragosis) fragore ac strepitu resonantibus. ¶ Ex ipsis) hominibus & feris. ¶ Se tamen ho.) tacite respondet obiectioni. Posset enim quis dicere, qua ratione tu o Perseu visa Medusa in lapidem non fuisti conuersus, quod inquit per clypeum cristallinum illam dormientem aspexi, atq; obtruncaui. Se autẽ est legendum, non sed, vt ferè in exemplaribus est deprauatum. (Aere repercusso) per æs clypei translucidum. ¶ Eripuisse) truncasse, recidisse ¶ Pennisq; fugacẽ Pegason & fratrem) Pegasus equus alatus, & Chrysaor, ensem aureum in manu tenens, finguntur ex collo Medusæ reciso capite statim exiisse ¶ Quamuis Aratus dicat Pegasum Neptuni & Medusę filium fuisse. Chrysaora ergo fratrem Pegasi vocat poeta, quamuis in exemplaribus fratres plurali numero corrupte legatur. Nisi fratres forte accipiamus serpentes ex Medusæ sanguine ortos, ita nanq; fratres recte legeretur. [Pegasus è sanguine Medusæ] ¶ Longi cur.) spatiosi volatus. ¶ Ab alto) ab aere. ¶ Pennis) alis. quæ ex pennis constant. [*a.l.quod] ¶ Ante expectata.ta.) narrationi antequam putaretur finem imposuit, per quod significatur gratissimam omnibus conuiuis fuisse Persei orationem. ¶ Vna sororum) cur Medusa sola ex Gorgonibus immistos capillis habuerit serpentes. ¶ Scitaris) rogas, vt scias. ¶ Digna relatu) digna quæ referantur, atque commemorentur. ¶ Accipe) audi, cognosce. ¶ Quæsiti) rei quæsitæ & rogatæ. ¶ Spes inuidiosa) Inuidiæ plena. ¶ Multorum procorum) amatorum, qui illam vxorem petebant. ¶ Conspectior) pulchrior. Capillos enim pulcherrimos habuit. ¶ Inueni qui se vidisse referrent) hoc est audiui hoc ex iis qui aiebant se Medusam vidisse, antequam à Neptuno vitiata foret. [Medusæ capilli in serpentes] ¶ Auersa est) se auertit Pallas, ne videret Neptunum cum Medusa coeuntem. ¶ Et castos ægide vultus) Aegis thorax est, & scutum Palladis, dicta non ἀπὸ τῆς αἰγός, vt vulgo tradunt, qui illam ex pelle capræ Amalthææ factam dicunt, sed παρὰ τὸ ἀΐσσω, quod est irruo, & impetum facio, quod illa munita Pallas in hostes impetum faciat. [Aegis.] Nam cum alii poetę, tũ Virg. iratæ Palladi ægida attribuunt. Aegidaq; horriferã turbatæ Palladis arma. ¶ Gorgoneum crinem) Medusę capillos. ¶ In turpes hydros) In tetros serpentes. Hydri autem aquarum serpentes dicuntur ἀπὸ τοῦ ὕδατος, hoc est, ab aqua. [Hydri.] ¶ Nunc quoque) Pallas inquit ad terrendos hostiũ animos caput Medusæ cũ serpẽtibus in ægida suã trãstulit.

IAC. CONSTAN. FA.

¶ Bipenniferumq; Lycurgũ) Lycurgus Bacchũ deuinciens in Bardinẽ Syriæ fluuiũ deiecit. Is aũt a Mercurio liberatus ipsum vitibus vinctũ piecit in mare authore Suida. Lege alia quædã: quæ in primæ collectaneorum hecatostys cap. xiiii. enarrauimus. hoc loco Ouid. Lycurgũ à Baccho interfectũ ferro videtur innuere. ¶ Nais an vt cantu &c.) Nereidẽ quãdã dicit (cuius nomen non proditur) Nosalam seu Nosoram insulam erythrei maris incolentem: quę omnes ad eum locum nauim appellentes sibi misceri cogebat, ac postea mutabat in pisces authore Arriano. Quam fabulam prolixius in eadẽ

hecatosty narratam inuenies capite.xciii. ¶ Vel ad oscula danda pateres) Repete quantum erat vt. Nam verborum struct⁹ sic procedit. ¶ Nec te Clymeneq; Rhodosq;) Non de Rhodo insula, sed de Rhodo puella amata à sole poeta intelligit. Diodorus in sexto scribit, Neptunum ex quadam Telchiniun sorore, qui maris filii credebantur, sex liberos mares & fœmellam vnam Rhodon nomine genuisse, à pulchritudine (vt puto) sic appellatam ῥόδον enim neutro genere rosam significat, eamq; sole dilectam ex eius compressu septem filios heliades à patris nomine nũcupatos genuisse. ἥλιος enim sol dicitur. Eustathius autem & Pherecydes a Diodoro multum dissentiunt. Tradunt enim Rhodon. Asopi fuisse filiam, & Phaethontem, Aeglen, Lampetien, & Lampetusam Apollini peperisse. Sed vt in cæteris dissideant, in hoc tamen conueniunt, Rhodon puellam quãdam fuisse amatam ab Apolline. de qua vt intelligendum sit ratio hæc facit, quòd mulieres à Sole dilectas, nõ autem loca poeta enumerat. ¶ Te quoque nunc adamas quondam fidissime paruo Celme Ioui) Celmus vel (vt a nonnullis scribitur) Celmis vnus ex Idæis Dactylis cum Rheę matri vim intulisset, atq; ob id Delphos petiisset: inde exclusus in Idam rediẽs præ mœstitia in durissimum ferrum est mutatus. Author Zenobius in prouerbiis, sophoclis citans testimonium in satyris. Ouidius in ad amãta conuersum scribit alios secutus authores. Dicitur autem Celmus & Celmis vt Anapus, anapis. qui tamen & Celmes celmetis à plerisq; inclinatur. ¶ Deprensum polypus hostem continet) Corrigo pulypus. Quoniam πολυ priorem corripit cum per o micron scribatur. Solent sæpenumero Græci versus necessitate ducti huic literæ o adiungere υ & facere ου diphthongum quæ in u, vertitur in is. Vnde pulydamas in Persio & heroidibus, & pulypus hoc loco. Nisi more dorico velis ου in ω rursum mutare: ita vt pulydamas & pulyp⁹ in polydamanta & polypum iterum trãseant. per hostem autem polypi vel conchas accipe, quibus is maxime insidiatur. vel hominem, quocum luctari polypum in memoriam datur. Vtriusq; rei author Pli. lib. ix. ¶ Viridi versata cicuta) Cicutam hoc loco non pro herba præsentanei veneni, sed pro canna accipio: qua Tisiphone pro instrumento vtetetur ad pharmaca commiscenda. ¶ Imminet æquoribus Scopulus) Molurium dicit. hoc enim nomen scopulo, vnde se Ino cũ Melicerta deiecit, authore Zenobio. cui sic subscribit Pausanias in attica. Moluri idem rupem Leucotheæ & Palæmonĩ consecrarunt. ¶ Inuidiam fecere deæ) Inuidia sæpenumero conuicium contumeliam'q; significat: præcipue Nasoni. quo significatu hoc loco accipienda esse sequentibus verbis indicatur. Conuicia Iuno Non tulit. In eodem a Iuueuale accipitur saty. xiiii. cum ait. Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo. Sed & pro iniuria a Seneca decimo declamationum his verbis. Vt scias te inuidiam mihi facere: tum dixissem accusa me: non negasti. Sed respondisti, accusabo cũ potero. In omnibus his significatibus dicitur inuidia, quòd faciat vt is, cui fiat, eum a quo fiat: videat nõ libenter. ponitur & pro culpa vt paulo post dicemus. ¶ Ex auro ramos ex auro poma ferebant) Tortellius in hesperididibus hunc versum adducens regebant legit non ferebant, & ita credendum est suum codicẽ habuisse. neq; aliter legi recte potest. Quid enim insulsius q̃ dicere ramos & poma a frondibus ferri, cum frondes & poma ferantur a ramis? ¶ Et vasto dederat seruanda draconi) hunc Apollonius iiii. argona. Ladonem appellat. quẽ Pisander terra, Hesiodus Typhone genitum dicit. Pherecydes Typhonis & Echidnę filium facit ac centum habentem capita & voces totidem. Testis Apollonii enarrator. qui ex Agrœtæ opinione in tertio Libycorum Draconem' pastoris nomen fuisse ait, propter immansuetudinem ac feritatem ita nuncupati. ¶ Protinus Andromeden & tanti præmia facti Indotata rapit) Romanæ alludit consuetudini: quæ fuit vt noua nupta e gremio matris aut si ea non esset) proximę necessitudine rapi simularetur, quoniam ea res Romulo feliciter cessérit. Author est Festus. Indotata autem sine dote expone quoniam Perseus dote neglecta eam ceperit. Nam eam relicto dotali regno secum in patriam duxit. Ouidius in primo artis. Adromeden Perseus nigris portauit ab Indis. ¶ Et cantus animi felicia læti Argumenta sonant) Vide ne ad Fescenninos versus in nuptiis cani solitos poeta respexerit. De quibus i collectaneis multa diximus primæ hecatostys cap. 64.

¶ HEN. GLAREA. ANNOTATIONES IN librum. IIII. Ouidii Metamor.

Additur his Nyseus indetonsusq; Thyoneus.

NYseus dissyllabon legendum quidam præcipiunt. Alii Nyseus trisyllabon esse putant, pręceptionem sequentes Seruia. Quæ innuit denominatiua in æus esse à nominibus fœmininis secũdæ declinationis, ἀπὸ τῆς τιμῆς Timæus: ita à musa Musæus, & à Nysa Nysæus. Quare illi carmen ita legunt: Additur his Nysæusq; intonsusq; Thyoneus.

Mercurio puerum diua Cythereide natum.

Quidam codices habebant coniunctionem &, post puerum vt sit ordo, Naiades enutriuere sub Idæis antris puerũ natum Mercurio & diua Cythereide. Alii volunt ordinem absq; ea coniunctione, Naiades enutriuere sub Idæs antris Mercurio puerum natum diua Cythereide, vt Mercurio sit dandi casus, atq; id placet.

Sæpe Cytheriaco diducit pectine crines.

Admonet hic Raphael Cytoriacos pro Cytheriaco melius legi, vt sit à Cytoro monte aut oppido, Sinopẽsum Emporio, vt Strabo asserit lib. xii. vbi maxima buxi copia, quod & mihi placet. Nam lib. vi. Poeta rursus vtetur.

Nec tamen ante adiit.

Adiit trisyllabon legendum, Cæterum t producitur, vel Cæsura, vel quia syncopatum. Vt postea de Perseo: Arduus in nubes abiit, & in æquore summo Vmbra viri visa est.

Hic tibi siue aliqua est.

Raphael hic legit, Nam exponit hoc loco. Alii hæc legunt, res non magni momenti.

Sublimem'q; rapit, pendens caput illa.

Tertio libro genere masculino protulit, Cœruleus serpẽs hic fœmininum, siquidem pendens de serpente intelligitur, vt sequens indicat carmen.

In'q; hederæ speciem pendens frondescere uestis.

Videndũ lectori de qua veste loquatur. Vtrũ Mineidum, an ipsius telæ, vt sequentia duo carmina ostendere videntur.

Narrat ubiq; dei, de'q; tot sororibus expers.

De totq; sororibus expers legendum, quantumuis reclament exemplaria. Carmen enim alioqui non constabit.

Euohe Bacche sonat.

Εὐοῖ videtur Græca vox esse. nec ita diuidenda, quasi dactylum faciat, cum apud hunc Poetam lib. vi. manifeste spondeum constituat, vbi de Progne ait, Exululatq; Euæq; sonat, portasq; refringit. Quemadmodũ & apud Hora. lib. ii. car. Euœ recenti mens trepidat metu.

Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos.

Tentatos, nisi pro extentos intelligamus, siue in mare siue in verbera, non equidem intelligo quid sibi velit.

Genius'q; Non putat esse deum.

Quia præcessit: Contraq; deum ferat arma, quæ verba haud obscure de Baccho intelliguntur, videtur & hæc de eodem dici, vt sit sensus, Acrisius non putat Bacchnm esse genus deum, hoc est de genere aut numero deorum. At illud Enim, quod sequitur, pro Etiam positum videtur, vt sit fabulæ ad fabulam connexio. Neq; enim videtur coniunctionis rationalis vim habere. Nisi quis dicat: Quæ præcedunt verba ita intelligi, Acrisium non putare esse genus deũ, hoc est, nullos deos. Sic enim infertur. Neq; enim Iouis esse putabat Persea, sed prior sensus magis mihi probatur. Hoc loco etiã Abantiades Abantis filius Acrisius dicitur, cum paulo post Perseus Abantiades dicatur, sed nõ Abantis filius, vt Acrisius dictus est. Verum Abantis pronepos, etiamsi Raphael nepotem exponat Abantis, cum sit Acrisii ex filia nepos. Vnde & libro sequenti Acrisionides dicitur Perseus.

Constitit Hesperio regis Atlantis in orbe.

Ita plerique habent codices, sed Raphael videtur legisse regnis pro regis, quod placet, ne sit Trochæus in loco. iii.

RAPH.

PVBLII OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS.

LIBER QVINTVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

DVM'q; ea Cephenum &c. Andromedam Cephei & Cassiopes filiam in Aethiopia expositam belluæ marinæ, Perseus Iouis & Danaes filius Medusæ Gorgonis caput ferens pacificitur coniugem, si eam periculo liberasset. Causa autem prostituendæ exciterat ob Nereidum iram, quarum pulchritudini se mater prætulerat. Perfecto igitur a Perseo pollicito, cum fides promissa a Cepheo esset præstita, & nuptiarum coniugalium epulis regalibus principes interessent, Phineus Cephei frater, cui Andromeda desponsata fuerat, contumeliam sibi existimans grauissimam inimicam, quod aduenæ consanguineus postpositus esset, vescentium animos pugna confudit. Et cum res miserabilis dimicantium ageretur in regia, ac multi ex vtraq; parte armis, quibus eos casus obtulisset, cecidissent, nouissime Perseus pertimens multitudinem aduersariorum imperauit, vt discederent ex conspectu sui, caputq; Gorgonis extulit, quo viso Phineus cum auxiliantibus diriguit in saxum. Nomina autem eorum sunt, Phineus, Rhoetus, Atys, Lycabas, Phorbas, Amphymedon, Erithus, Polydæmō, Abaris, Lycetus, Helices, Phlegias, Clytus, Idas, Odites, Clymenus, Protenor, Hypseus, Lyncides Emathion, Chromis, Broteas, Ammon, Alphitus, Iapetides, Petalus, Lycormas, Pelates, Corytus, Abas, Menaleus, Dorilas, Halcyoneus, Clytius Danus, Celadon, Astreus, Action, Thoactes, Agyrtes, Molpheus, Ethemō. Item in lapides conuersi, Thessalus, Ampix, Nileus, Eryx, Astyages, & Acontheus, qui Persei miles, dum dimicans per imprudentiam prospicit Gorgonis faciem, & ipse in lapidem cessit. Nouissime & Phineus cum suis sociis diriguit in saxum.

DVM q; ea Cephenum medio Danei° heros
Agmine cōmemorat, fremitu regalia turbæ
Atria complentur, nec coniugialia festa
Qui canat, est clamor. sed q fera nūciet arma,
In'q; repentinos conuiuia uersa tumultus,
Assimulare freto posis, quod sæua quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus belli temerarius author
Fraxineam quatiens æratæ cuspidis hastam,
En ait, en adsum præreptæ coniugis ultor.
Nec mihi te pennæ, nec falsum uersus in aurum
Iuppiter eripiet. conanti mittere, Cepheus
Quid facis exclamat? quæ te germane furentem
Mens agit in facinus? meritis'ne hæc gratia tantis
Redditur? hac uitam seruatæ dote rependis?
Quam tibi non Perseus uerum si quæris, ademit,
Sed graue Nereidum numen, sed corniger Hāmon,

DVM'que ea Cephenum. Ita hunc librum cū superiore poeta connectit vt res è re nasci, narratioq; continuari videatur. Primū autem tumultū iniquissime à Phineo Cephei fratre, cui Andromeda priusquam belluæ obiiceretur, desponsata fuerat, excitatum describit. Deinde eius cum sociis in lapides mutationē. ¶ Cephenū medio agmine) in medio cœtu Cephenum.

Cepheni

Cepheni autem populi sunt Aethiopię à Cepheo denominati, vt & pauloante diximus.

Cephenes

Cephenes aūt fuci & vespæ dicuntur. ¶ Danaeius heros) Perse° Danaes fili°.

Tumultus magni descriptio.

Est autem possessiuum nomen quinq; syllabarum non quatuor, vt quidam legunt. ¶ Nec coniugialia festa) nuptialia. Non erat inquit clamor nuptiis conueniens, sed bello & pugnæ.

ADDI.

{Alii connubialia, legunt non magni momenti res est}. ¶ Assimulare) comparare ac similia putare. Sanè simulare dicimus & assimulare, non autem simillare, vt quidam indocti præcipiūt. ¶ Exasperat) asperum & tempestuosum reddit. ¶ Primus in his Phineus) duo à poetis

Phinei duo.

Phinei celebrantur, Cephei frater, & qui Argonautas hospitio suscepit, de quo in. vii. li. meminit poeta. ¶ Author) excitator. ¶ En ait, en adsum) En aduerbium ferè affectui & indignationi seruit, quæ ex illa conduplicatione magis magisq; declaratur. ¶ Pennæ) alata talaria. ¶ Falsum aurum) simulatum, non verum. ¶ Conāti mittere) volenti Phineo iacere hastam in Perseum. ¶ In facinus) in scelus. ¶ Seruatæ) Andromadæ. ¶ Rependis) remuneras. ¶ Hac dote) vt illum interficias, qui Andromedam monstro marino obiectam seruauit. Iustum autem, gratumq; virum Cepheum fuisse poeta ostendit. ¶ Sed graue Nereidum nomen) graue, id est, potens. Nereides autem nymphæ sunt marinæ, quibus se pulchriorem Cassiepe esse iactarat. Earum vero precibus fatigatus Neptun° cetum immisit, quo Cephenorum

Hammon

agros vastante consultus Hammon respondit, Cassiepes prolem monstro esse obiiciēdam. ¶ Sed corniger Hammon) Iuppiter Hammon sub forma arietis cornuti colebatur in Libyæ desertis, vbi magnificentissimum templū illi Bacchus ab India cū exercitu rediens ædificauit, quod cum siti laboraret, obuium arietem secutus fontem inuenit, quo totus exercitus fuit recreatus. Arietem igitur illum Iouem esse ratus & Hammonem illum ab arenis vocauit, & sub arietis forma coli voluit, vt Lucanus quoq; in nono testatur, Catonis iter describens. Ventum erat ad templum Libycis quod gētibus vnum Inculti Garamantes habent. stat corniger illic Iuppiter, vt memorant, sed non vt fulmina vibrans, Aut similis nostro sed tortis cornib° Hāmon. Sic autē dictus est quod in arenis colatur. Vnde & Hammoniacum genus gummi appellatur.

Phinei cū Perseo. certamen

RAPH. ¶VISCERIBVS meis) mea filia, quæ ex meis visceribus atque corpore concepta est. ¶Nisi si crudelis id ipsum Exigis ut pereat) nisi inquit forte ita sis crudelis, ut expo scas, & optes filiam meam perire. Illa autem cōiunctio Si ele ganter cum nisi copulatur, quamuis sine illa integer sensus habeatur. ¶Leuabere) leuior fies, à dolore subintelligatur. ¶Scilicet haud satis) Ironia, qua Phineo isultat frater Cepheus. Cum enim & patruus & sponsus esset Andromedę aliquid certe auxilii afferre debebat, cum vero nihil prorsus tulerit, impudentissime eam repetit, quam tutari non est ausus. ¶Affixa) alligata. Vna enim cum Andromeda regna quoque dotalia alligata videbantur. ¶Petisses) petere, acceptumq; ire debuisses. ¶Nunc sine) nunc inquit permitte eum qui meruit, pactusq; est, illam habere. ¶Per quem non orba senectus) hoc est per quem ego iam senex liberis non careo, vnica nanque filia illi erat Andromeda. ¶Hæc senectus) hæc mea senectus. Manu autem cum hæc diceret, canos tangens Phineo indicauit. ¶Et voce) & verbis. ¶Certæ morti) siquidem Andromeda proculdubio mortua fuisset, nisi à Perseo è faucibus belluæ illius marinæ erepta esset. ¶Ille nihil contra) respondit subintelligatur. ¶Ignorat) dubitat. ¶Cunctatusq; breui) parumper remoratus. ¶Nequicquam) frustra. ¶Stratis) lectis, in quibus prisci discumbebant. ¶Remisso) reiecto. Eandem nanque hastam in Phineum Perseus reiecit. ¶Et indignum) Et copula affectui seruit. Indignatur enim poeta, quod ara in qua Dii iustissimi coluntur, scelerato atque nefario homuntioni profuerit. ¶Nōn irrita) non vana, vt quæ Rhœtum vnum ex Phinei sociis interemit. ¶Calcitrat) calcibus terram percutit. ¶Hospitiiq; Deos) Iouem hospitalem, de quo Virgilius. Iuppiter hospitibus nam te dare iura loquuntur. Hospites autem nefas est violari. Eo prisci hospitibus salem in primis apponebant, quem cum vnà gustassent, ita vnius mentis & amicitiæ eos debere esse censebant, vt sal in vnam naturam ex terra & aqua congelatur. ¶Bellica Pallas adest) auxilio est. Quo nanq; pacto vnus Perseus tot in se ruentibus viris sine Palladis auxilio resistere potuisset? ¶Datq; animos) Audaciam addit. ¶Et protegit Aegide fratrem) & defendit scuto suo à iaculis hostium Perseum fratrem suum. Nam Perseus vt Pallas Iouis fuit filius. ¶Erat Indus Atys) ad differentiam Phrygii à Cybele matre Deorum adamati eleganter Indus est appositus. Fuit etiam alius Atys Crœsi Lydorum regis filius. ¶Limniace) nympha fuit Gangis Indiæ fluuii filia. videtur autem esse palus iuxta Gangem, λίμνη nanque paludem significat. ¶Egregius forma) excellens pulchritudine. ¶Diuite cultu) pretioso ornatu. ¶Tyriam chlamydem) purpuream vestem. nam Tyros vrbs Phœniciæ purpuræ officinis maxime celebrabatur. Chlamys autem vestis est militaris, quæ aliis vestibus superimponitur παρὰ τὸ χλιαίνω dicta, quod est calefacio, chliamys & per syncopem chlamys. ¶Lymbus) fascia. ¶Obibat) circuibat. ¶Aurata monilia) aurata pro aureis posuit. Monilia nanque colli ornamenta aurea esse solent, hoc est ex auro solo constantia, non aurata & auro solum ornata. ¶Myrrha) vnguento, cui Myrrha quoque adhibetur. ¶Crinale) ornamentum est crinium. vnde etiam est denominatum. ¶Ille quidem iaculo) significat eum & iaculandi & sagittandi fuisse in primis peritum. ¶Quamuis distantia) quantumuis longe posita ac remota. ¶Sed tendere doctior arcus) locutio est græca, latine enim doctior tendendi diceretur. ¶Lenta cornua) flexibilia arcus cornua. ¶In media ara) quæ Hymæneo nuptiarum Deo extructa erat. ¶Perculit) percussit. ¶Et fractis confudit in ossibus ora) sic quidem legitur, sed forsitan minus recte. Ablatiuus enim ille fractis ossibus modum significat, cui in præpositio apponi non solet. Quare mihi illa & copula ac in præpositio vtraque in alterius locum transferenda videtur, vt legamus, Infractis confudit & ossibus ora, hoc est valde ac penitus fractis ossibus faciem ita confudit, vt non agnosceretur. {Superior tamen lectio, planior minusq; coacta.} ¶Iactantem) non ostentantem sed concutientem. id quod facere ex vulnere morientes solent. ¶Fœdatos) deturpatos. ¶Assyrius) Syrus. Nam Assyria prouincia est eadem cum Syria, vt scribit Herodotus, qui ait eos quos Græci Syros vocant, à Barbaris Assyrios vocari, quamuis alii Syriam, ab Assyria distinguant, ac Syriam Phœniciæ, Assyriam Babyloniæ finitimam esse contendant. ¶Nō dissimulator) non occultor sed ostentator. ¶Exhalantem) ex ore emittentem. ¶Vitam) animam. ¶Sub acerbo vulnere) propter acerbum & asperum vulnus. ¶Deplorauit) defleuit. ¶Ille) Atys. ¶Tetenderat) neruo intenderat: vt in Perseum sagittam emitteret.

Sed quæ uisceribus ueniebat bellua ponti
Exaturanda meis, illo tibi tempore rapta est.
Quo peritura fuit, nisi si crudelis id ipsum
Exigis, ut pereat, luctuq; leuabere nostro.
Scilicet haud satis est, quod te spectante reuincta est,
Et nullam quod opem patruus, sponsus'ue tulisti,
Insuper à quoquam quod sit seruata dolebis?
Præmiaq; eripies? quæ si tibi magna uidentur,
Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses,
Nunc sine qui petiit, per quē hæc non orba senectus,
Ferre, quod & meritis, & uoce est pactus, eumq;
Non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.
Ille nihil contra, sed & hunc, & Persea uultu,
Alterno spectans, petat hunc ignorat, an illum,
Cunctatusq; breui contortam uiribus hastam,
Quantas ira dabat, nequicquam in Persea misit.
*Et stetit illa toro. stratis tum deniq; Perseus
Exiluit, teloq; ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset & (indignum) scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rheti non irrita cuspis adhæsit,
Qui postquā cecidit, ferrumq; ex osse reuulsum est,
Calcitrat, & positas aspergit sanguine mensas.
Tum uero indomitas ardescit uulgus in iras,
Telaq; coniiciunt, & sunt qui Cephea dicant,
Cum genero debere mori, sed limine tecti
Exierat Cepheus testatus iusq;, fidemq;,
Hospitiiq; Deos, ea se prohibente moueri,
Bellica Pallas adest, & protegit ægide fratrem,
Dat'q; animos, erat Indus Atys, quē flumine Gange
Edita Limniace uitreis peperisse sub undis
Creditur, egregius forma, quam diuite cultu
Augebat bis adhuc octonis integer annis.
Indutus Tyriam chlamydem, quam limbus obibat,
Aureus, ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curuum crinale capillos.
Ille quidem iaculo quamuis distantia misso
Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
Tum quoq; lenta manu flectentem cornua Perseus,
Stipite, qui media positus fumabat in ara,
Perculit, *& fractis confudit *in ossibus ora.
Hunc *ubi fœdatos iactantem sanguine uultus,
Assyrius uidit Lycabas iunctissimus illi.
Et comes, & ueri non dissimulator amoris,
Postquam exhalantem sub acerbo uulnere uitam
Deplorauit Atyn, quos ille tetenderat arcus

Margin notes: *al. & pro quia — Iuppiter hospitalis — Limniace — Tyros — Cod. Ant. habet, ibi q̄ideo placet, qa aduerbiū hoc postq̄ subsequitur. — ADDI. — *a. l. in — *a. l. & — Assyria

CARRIPIT)

RAPH. ARRIPIT) celeriter rapit. Et mecum tibi sint certamina) hoc est & mecum in certamen descende. Nec longum) nec diu. Fato) morte. Quo) ex quo fato. Emicuit) exiliuit, euolauit. Penetrabile te.) periphrasis est sagittæ, quæ facile penetrat. Vitatum) declinatum. nam Perseus sagittam à Lycaba missam vitauit. Sinuosa veste) sinus ac plicas multas habēte. Vertit in húc harpen) harpe ensis est Mercurii falcatus (vt diximus) quo Perseus Medusæ caput amputauit. Spectatam) approbatā. Adigitq; in pectus) impellit, infigit. Adigi aīt proprie ensis dicitur in pectus cum infigitur. Natantibus) errantibus in humore ac lachrymis. Ad manes) ad inferos. Ecce Sue.) ab oppido Aethiopiæ Suenio, Suenites nomen gentile deducitur. {Alii, Syenites, à Syene, quæ Aethiopiæ ciuitas est ad Nilum sita, vt Stephanus ait. Sed & hac formatione Suenites legi potest, y in u conuersa, quemadmodum pro Sylla, Sulla dicitur.} Eleganter aūtem & patriam & genus istius Phorbantis describit poeta, ne quis Phorbanta Priami filium illi pugnæ interfuisse putet. Hi autem omnes quos hoc loco poeta enumerat obscuri sunt, nec à quoquam alio scriptore, quod sciam, celebrantur. Auidi com. pu.) cupidi pugnandi. Est enim figura loquendi græca. Surgentibus) surgere volentibus. Adactus) infixus. Ensis) harpe, quo illos Perseus transfixit. Actoridem Erithum) Actoris filium. Sed al. extan. sig.) eminentem cælatura atq; magnitudine ac pondere craterem describit. Altis si.) alte eminentis signis & cælaturis. Multaq; in pon. maſ.) hoc est magni ponderis. Crater autem vas est mensarium, miscendo cum aqua vino accommodatum παρὰ τὸ κεράω, quod est misceo dictum. Cratera autem est accusatiuus Græcus, vnde fit interdum nominatiuus latinus. Infigit) incutit, immittit. Rutilum cruorem) rubicundum sanguinem. Moribundo vertice) ipse moribundus capite percutit terram. Est enim hypallage. Semiramio sanguine) regio. Semiramis nanque regina fuit, quæ condidit Babylonem, vt copiose in superiore scripsimus libro. Polydæmona) Polydæmō multiscius potest interpretari.

Harpe.

ADDI.

Phorbas.

Semiramis

Arripit & mecum tibi sint certamina dixit.
Nec longum pueri fato lætabere, quo plus
Inuidiæ, quā'm laudis habes. hæc omnia nondum
Dixerat, emicuit neruo penetrabile telum,
Vitatumq; tamen sinuosa ueste pependit.
Vertit in hunc harpen spectatam cæde Medusæ
Acrisioniades, adigitq; in pectus. at ille
Iam moriens oculis sub nocte natantibus atra
Circunspexit Atyn, seq; acclinauit ad illum,
Et tulit ad manes iunctæ solatia mortis.
Ecce Suenites genitus Methione Phorbas,
Et Libys Amphimedon auidi cōmittere pugnam,
Sanguine quo late tellus madefacta tepebat,
Conciderant lapsi. surgentibus obstitit ensis
Alterius costis iugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithum, cui lata bipennis
Telum erat admoto Perseus petit ense, sed altis
Extantem signis, multæq; in pondere massæ
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infligitq; uiro. rutilum uomit ille cruorem,
Et resupinus humum moribundo uertice pulsat.
Inde Semiramio Polydæmona sanguine cretum,
Caucaseumq; Abarim, Sperchesiademq; Lycetū,
Intonsumq; comas Helicen, Phlegiāq;, Clytum'q;
Sternit, & extructos morientum calcat aceruos.
Nec Phineus ausus concurrere cominus hosti
Intorquet iaculum, quod detulit error in Idam
Expertem frustra belli, & neutra arma secutum,
Ille tuens oculis immitem Phinea toruis,
Quādoquidē ī partes ait abstrahor, accipe Phineu
Quem fecisti hostem, pensa'q; hoc uulnere uulnus.
Iam'q; remissurus tractum de * corpore telum,
Sanguine defecto cecidit collapsus in artus.
Hic quoq; Cephenum post regem primus Odites,
Ense iacet Clymeni. Protenora percutit Hypseus.
Hypsea Lyncides. fuit & grandæuus in illis
Emathion æqui cultor, timidus'q; Deorum,
Qui quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, & incessit, scelerata'q; deuouet arma.
Huic Cromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit ense caput, quod protinus incidit aræ,
Atque ibi semianimis uerba execrantia lingua
Edidit, & medios animam expirauit in ignes.
Hinc gemini fratres Broteas'q;, & cæstibus Ammō
Inuincti, uinci si possent cæstibus enses,
Phinea cæcidere manu, Cereris'q; sacerdos
Alphitus albenti uelatus tempora uitta.
Tu quoque Iapetide non hos adhibendus ad usus,
Sed qui pacis opus citharam cum uoce moueres,
Iussus eras celebrare dapes, festum'que canendo.
Quē procul astantē, plectrum'que imbelle tenētē,
Pettalus irridens, stygiis cane cætera dixit
Manibus, & læuo mucronem tempore fixit.
Concidit, & digitis morientibus ille retentat

Caucaseum) à Caucaso Scythiæ monte. Sperchesiadem) Sperchesii cuiusdam filium. Expertem fru. belli) frustra se à bello & pugna abstinentem, interfectus nanque fuit. In partes) in factiones. partes enim in plurali solum factiones significant, vnde Ciceronem partes Pompeii dicimus secutum. Pensa'que) pondera. {Vel potius compensa, & quasi inuicem illius hoc accipe.} Hoc vulnere) quod tibi sum illaturus. Vulnus) quod tu mihi intulisti. Cephenum post re.) post Cephenum regem Andromedæ patrem. Lyncides) Lyncei filius. Et incessit) irritat, prouocat. Deuouet) execratur. Scelerata) in Perseum scelerate ac nefarie sumpta. Decutit) deiicit, detruncat. Incidit aræ) cecidit in aram. In medios ignes) qui in ara fuerāt excitati. Semianimis lingua) semimortua, moribunda accidit autem vt capite reciso interdum lingua loquatur, verba'que vel incondita emittat. Execrantia) detestantia, blasphemantia. Cæstibus inuicti) insuperabiles. Cæstus autem arma sunt pugilum, quæ ex corio bouis crudo conficiebantur, cui & plumbum insuebatur, quo validiores ictus inferri possent. Virg. in. v. Aene. maximos Erycis cæstus describit. In medium geminos immani pondere cæstus Proiecit, quibus acer Eryx in prælia suetus Ferre manum, duroq; intendere brachia tergo. Obstupuere animi, tātorum ingentia septē Terga boum. plumbo insuto ferroq; rigebant. Est autē nomen quartæ declinationis. nam cæstus secundæ & citra diphthōgum, est Veneris cingulum variis suturis distinctū, vnde & nomen παρὰ τὸ κεντεῖν, quod est pungere, sumptum est, Nec audiendi quidam qui à cæsuris ipsum deducunt, cum sit nomen græcum, nec originem latinam agnoscat. Velatus tempora) velata & tecta tempora habens. Iapetide) Iapeti filius. Ad hos vsus) bellicos. Citharistę nāque & Lyristæ à pugnis sunt alieni. Moueres) pulsares. Plectrum) instrumentū est quo lyra pulsatur, ἀπὸ τοῦ πλήσσειν, hoc est à percutiēdo dictū. Imbelle) imbellibus ac mollibus aptum. Stygiis ma.) inferis. Styx enim palus est inferorū notissima. Manes autē inferorū animæ dicuntur. Læuo tempore) sinistra capitis parte. Retentat) iterum tētat & tangit.

ADDI.

*a.l. vulnere.

RAPH. ¶ FILA lyræ) chordas, ante quarũ inuentionem filis vtebantur. ¶ Casuq; fuit misſ.car.) forte inquit lyra emisit carmẽ ADDI. triste & morienti conueniens. {Quidam ad historiam hoc loco respexisse poetam volunt. Eodẽ enim modo & Crassi interfecti caput, vt Plutar. scribit Trallib quidam histrio in scenam allatum pro Penthei capite dilaniauit. Sed hoc puto περιεργότερον.} ¶ Repagula) repagula dicitur asseres, qui clausis hostiis opponuntur. {Vectes, siue obices dicere vult. Porrò Priscia. lib. vii. citato hoc versu, pro poste, posti legit ablatiuo casu.} ¶ Illisit) inflixit ¶ Procubuit) in caput in terram cecidit. ¶ Cinyphius.Pe.) Garamanticus. Cinyps enim (vt scribit Herodo.) fluuius est Garamantum, qui inter duas Syrtes in mare Libycum labitur. Vnde Cinyphii.ii. Geor. lib. apud Virgil. dicuntur hirci. Nec minus interea barbas incanaq; menta Cinyphii tondent hirci, setasq; comantes. ¶ Marmaridæ Cori.) Marmaces (vt Stephanus refert ex sententia Hæcatei) gens est Aethiopica, vnde forsitã Marmacides Coritus appellatur. Sed à Marmaro quoq; patre, Marmarides dici potest. {Immo à gẽte Marmaridum, cuius & Plin. meminit lib. v. cap. vi. & Strab. li. xvii. cuius verba sunt. πρὸς ἕω δὲ τι μᾶλλον οἱ μαρμαρίδαι, προσχωροῦντες τῇ κυρηναίᾳ καὶ παρὰ τὰ ἑντεῦ μέχρι ἄμμωνος.} ¶ Læui po.) sinistri. ¶ Cohæsit) affixa fuit. ¶ Latus ha.) percussit. ¶ Et Nasa.) Nasamones populi sunt Libyæ iuxta Syrtes naufragiis (vt scribit Plinius) admodum infesti. ¶ Latius) latiores campos. ¶ Tollebat) capiebat. ¶ Farris aceruos) frumẽti cumulos. ¶ Singultantem) per singultus animam emittentem. ¶ Bactrius Halcyoneus) Bactra nomine tantũ plurali vrbs est, vnde etiam Bactriana regio Indiæ contermina fuit appellata. {Planudes qui Ouidium Græce trãstulit, Barceus pro Bactrius habet, à Barce vrbe videlicet. Alii etiam pro Alcyoneus, Alconeus legunt.} ¶ Vltor, Abantiades.) Perseus. ¶ Ceruice exacta est) p ceruicẽ eiecta. ¶ In partes ambas) & anteriorem & posteriorem. ¶ Librata) vibrata. ¶ Fraxinus) hasta fraxinea. Est enĩ metonymia. ¶ Acta) missa. ¶ Iaculum Danus ore momordit) hoc est iaculũ in os Dani fuit cõiectum. ¶ Occidit & Celadon Mindesius) Mindesos vrbs est Syriæ & Myndones populi sunt Libyæ. ADDI. {Ego Mendesius lego, à Mendete vrbe Aegypti, vbi Pana coluerunt, & ex animalibus caprum, vt inquit Strab. lib. xvii. Hinc enim & Mendesius nomos, siue præfectura apud Plinium lib. v. cap. vi. dicitur. Nã de Mindeso vrbe aliàs, quod ego sciam, nihil reperitur. Mindus autem Asiæ vrbs est, à qua Mindius possessiuum, non Mindesius, analogice formatur.} ¶ Matre Palæstina) regio est Syriæ Palæstina contermina Iudææ à Palæstina vrbe dicta. ¶ Sagax videre) sciens præuidere atque prænunciare futura, augur nanq; erat. Est autẽ Græca locutio, Sagax videre. ¶ Aue falsa) falso augurio, futuram nanq; mortẽ præuidere nesciuit. Sic Virgilius. Sed non augurio potuit depellere pestem. ¶ Regisq; Thoactes Armiger, Phinei fratris regis. ¶ Plus tamẽ exhausto superst) quãuis tot interfecerit Perseus, plus tamẽ, inqt, eo quod factum est, superest cõficiundum. Exhaurire nanq; interdũ conficere significat. vt Virg. Quæ bella exhausta canebat. ¶ Nanque omnibus vnum) omnibus inquit animus est vnum Perseũ opprimendi. ¶ Pro causa merito impugnante) hoc est pro Phineo, qui & meritum Perseu, quo Andromedã seruauerat, & fidẽ ipsi à rege datã impugnabat. ¶ Hac pro parte) pro fide autẽ ac merito, & iusta causa pauci admodũ stabãt. ¶ Pollutos) violatos, infectos. ¶ Bellona) Pallas, dea belli. ¶ Circũeunt vnum) circũdãt Perseum solũ. Hic autem maxima Persei virtus declarat, q solus tãtæ multitudini, totq; telis resistere potuerit. ¶ Præter vtrũq; latus) iuxta vtrũq; lat° & dextrũ & sinistrum, ppeq; & oculos & aures. {Est enim metaphora pariter & Enallage, in eo, quod dixit Lumen, pro, luminibus.} ¶ Applicat hic hu.) tunc inquit Perseus humeros magnæ colũnæ apposuit, vt à tergo tutus in se ruẽtes hostes repellere posset. ¶ Chaonius Molpeus) Epirota. Chaonia nanque pars est Epiri à Chaone Troiano vt carmie Virgiliano et pueris notũ est, appellata. Chaoniãq; oẽm Troiano à Chaone dixit. {Nõ uideo, q cõueniẽtia sit iter Græcos & Arabas. deinde inter Chaonios & Nabatæos, quĩ poeta, quasi duos socios fingit Ethemonẽ, & Molpeũ. pinde dubito vtrum legẽdũ sit. Chaonius Molpe°. Sũt eni Cahoni, populi contermini Arabibus & Nabatæis. vt Plin. author est lib. quinto, cap. xxviii.} ¶ Nabatæus) Nabatæa regio est felicis Arabiæ, vnde Nabatæus nomen gentile deriuatur, vt latius in primo diximus ¶ Tigris vt au.) hac similitudine poeta ostendit Perseum addubitasse vtrum prius percuteret, cũ ambo instarent, alter à dextra alter à sinistra, Molpeum, an Ethemonem. ¶ Diuersa. val.) in diuersa vallis parte.

Fila lyræ, casuq; *fuit miserabile carmen.
Nec finit hunc impune ferus cecidisse Lycormas,
Raptaq; de *dextro robusta repagula *poste,
Ossibus *illisit mediæ ceruicis. at ille
Procubuit terræ mactati more iuuenci.
Demere tentabat læui quoque robora postis
Cinyphius Pelates. tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridæ Coriti lignoq; cohæsit,
Hærenti latus hausit Abas. nec corruit ille,
Sed retinente manu morien de poste pependit.
Sternitur & Menaleus *Perseia castra secutus
Et Nasamoniaci Dorilas diti simus agri,
Diues agri Dorilas, quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris aceruos.
Huius in obliquo missum stetit inguine ferrum.
Letifer ille locus quem postquam uulneris author
Singultantem animam, & uersantem lumina uidit
Bactrius Halcyoneus, hoc quod pmis inqt habeto
De tot agris terræ, corpusq; exangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de uulnere * raptã
Vltor Abantiades, media quæ nare recepta
Ceruice exacta est in partesq; eminet ambas.
Dumq; manũ fortuna iuuat, Clytiumq;, Danumq;
Matre satos una diuerso uulnere fudit.
Nam Clytii per utrunque graui librata lacerto
Fraxinus acta femur, iaculũ Danus ore momordit.
Occidit & Celadon Mendesius occidit Astreus
Matre Palæstina, & dubio genitore creatus.
Aethionq; sagax quondam uentura uidere,
Nunc aue deceptus falsa, regisq; Thoactes
Armiger, & cæso genitore infami Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest. nanq; omnibus unũ
Opprimere est animus. coniurata undique pugnãt
Agmina pro causa meritum impugnante, fidem'q;.
Hac pro parte socer frustra pius, & noua coniux
Cum genitrice fauent, ululatu'q; atria complent,
Sed sonus armorum superat gemitus'q; cadentum,
Pollutos'que simul multo Bellona penates
Sanguine perfundit, renouata'que prælia miscet.
Circumeunt unum Phineus, & mille secuti
Phinea, tela uolant hyberna grandine plura
Præter utrũque latus, præter'que & lumẽ, & aures
Applicat hic humeros ad magnæ saxa columnæ,
Tuta'que terga gerẽs aduersa'que in agmina uersus
Sustinet instantes. instabat parte sinistra
Chaonius Molpeus. dextra Nabatæus Ethæmon.
Tigris ut auditis diuersa ualle duorum
Extimulata fame mugitibus armentorum

Margin notes (left): *a. l. canit miserabile. ADDI. *a. l. de du 10. *a l. posti. ex Prisc. li. Cinyps. *a. l. melaneus. Marmaces. *a. l. tractã. ADDI. Nasamones. Pliniu loc°. Bactra. ADDI. Occidit pe. bre. p mori. lon. vero p interficere. Myndesos. ADDI.

Margin notes (right): Palæstina. Thoactes. Bellona. ADDI. Chaonia. ADDI. Nabatæus

FVTRO

Nescit utro potius ruat,& ruere ardet utroque,
Sic dubius Perseus,dextra,læua'ne feratur,
Molphea traiecti summouit uulnere cruris.
Cōtētusq; fuga est, neq; enim dat tēpus Ethemon,
Sed furit,& cupiens alto dare uulnera collo,
Non circunspectis exactum uiribus ensem
Fregit,& extrema percussa parte columnæ
Lamina dissiluit,domini'q; in gutture fixa est.
Non tamen ad letum causas satis illa ualentes
Plaga dedit,trepidum Perseus,& inertia frustra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi uirtutem turbæ succumbere uidit,
Auxilium Perseus,quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit,ab hoste petam.uultus auertite uestros,
Siquis amicus adest,& Gorgonis extulit ora.
Quære alium,tua,quem moueant miracula,dixit
Thessalus ut'que manu iaculum letale parabat
Mittere,in hoc hæsit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampix animi plenissima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit,in'que petendo
Dextera diriguit,nec citra mota,nec ultra est.
At Nileus,qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat,clypeo quoque flumina septem
Argento partim,partim cælauerat auro,
Aspice ait Perseu nostræ primordia gentis.
Magna feres tacitas solatia mortis ad umbras
A tanto cecidisse uiro.pars ultima uocis
In medio suppressa sono est,adaperta'q; uelle
Ora loqui credas.nec sunt ea peruia uerbis.
Increpat hos,uitio'q; animi non uiribus inquit
Gorgoneis torpetis Eryx,incurrite mecum,
Et prosternite humi iuuenē magica arma mouētē.
Incursurus erat.tenuit uestigia tellus,
Immotus'q;*licet,armata'q; mansit imago.
Hi tamen ex merito pœnas subiere,sed unus
Miles erat Persei,pro quo dum pugnat Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concreuit oborto.
Quem ratus Astyages etiam nunc uiuere,longo
Ense ferit.sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyage,naturam traxit eandem,
Marmoreo'q; manet uultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe uirorum
Dicere.bis centum restabant corpora pugnæ.
Gorgone bis centum riguerunt corpora uisa.
Pœnitet iniusti tunc denique Phinea belli.
Sed quid agat?simulachra uidet diuersa figuris,
Agnoscit'q; suos,& nomine quenque uocatum
Poscit opem,credens'q; parum sibi proxima tangit
Corpora,marmor erāt.auertitur, atq; ita supplex
*Confessas'q; manus, obliqua'q; brachia tendens,
Vincis ait Perseu.remoue tua monstra,tuæ'q;
Saxificos uultus,quæcunq; ea,tolle Medusæ,
Tolle precor.non nos odium,regni'q; cupido
Compulit ad bellum.pro coniuge mouimus arma.
Causa fuit melior meritis tua,tempore nostra.
Nos cessisse piget.nil ô fortissime præter
Hanc animam concede mihi,tua cætera sunto.
Talia dicenti,neque eum,quem uoce rogabat,
Respicere audenti,quod,ait,timidissime Phineu

RAPH.

¶ VTRO) in vtram partem. ¶ Summouit) repulit. ¶ Traiecti) transfixi. ¶ Contentusq; fuga est) satis Perseo fuit Molpeum fugasse, ab altera nanque parte Ethemon instabat, neque Perseo interficiendi Molpei tempus dabat. ¶ Non circunspectis viribus) hypallage est, ipse enim non circunspectus hoc est imprudens ac temerarius. Circunspectus enim cum nomen est, prudens qui omnia circunspicit, dicitur. ¶ Exactum) eiectum. ¶ Valentes causas) potentes.

[Cyllenius.] ¶ Cyllenide harpe) pro Cyllenia. Patronymicum pro possessiuo est positum. Cyllenius autem Mercurius dicitur à Cyllene Arcadiæ monte, vbi ex Maia natus esse fingitur. Virgilius in octauo.

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia Cyllenæ gelido conceptum vertice fudit.

[Nileus in statuam lapideam.] ¶ Verum vbi virtutem) posteaquam, inquit Perseus, sensit virtutem sibi ingenitam à multitudine superari, cum amicos admonuisset, vt oculos auerterent, Gorgonis caput hostibus aperuit, quo viso illi euistigio in lapides fuere conuersi. Est autem ordo. Verum, Perseus dixit, ego petam & sumam auxilium ab hoste, & Medusæ capite, quoniam vos ipsi sic cogitis, hoc est, me ad hoc compellitis. Vbi, idest postquam vidit virtutem succumbere turbæ, hoc est à multitudine superari. ¶ Miracula) monstra. ¶ Diriguit) rigida & dura facta est. In hoc signum hæsit)

[Thessal. in statua marmo. quer.] hoc est Thessalus in statuam marmoream ita est conuersus, vt iaculum emittere velle videatur. ¶ Signum de marmore) statua marmorea. ¶ Hæsit) stetit. ¶ Septemplice Nilo)

[Nilus.] Nilus fluuius est Aegypti clarissimus, qui septem hostiis in mare exiit. Vnde Virgilius quarto Georgicorum:

Diuersa ruens septem discurrit in ora,
Vsque coloratis amnis deuectus ab Indis.

¶ Cælauerat) sculpserat, ornauerat. ¶ Primordia) principia. ¶ Nostræ gentis) nostri generis. ¶ Ad tacitas vmbras) ad animas voce carentes & mutas. ¶ Cecidisse) interfectum fuisse. ¶ A tanto viro) tam generoso. ¶ Suppressa) cohibita, atque coercita. ¶ Adaperta que velle) cum enim Perseum alloqueretur Nileus in statuam lapideam, quæ loqui velle videtur, fuit transmutatus. ¶ Nec sunt ea peruia verbis) neque enim verba egredi possunt. ¶ Vitio animi) quia pusillanimes estis. ¶ Non victoribus Gorgoneis) non viribus capitis Medusæ Gorgonis. ¶ Torpetis) pigri & immobiles estis. ¶ Magica arma) magicos cantus, incantamenta, atque veneficia. Incursurus erat) impetum facturus in Perseum. ¶ Vestigia) pedes. ¶ Immotus) immobilis. Nam in statuam lapideam fuerat conuersus. ¶ Pœnas subiere) passi sunt. ¶ Oborto saxo) repente orto. ¶ Tinnitibus acutis) vocibus & sonis acutis. Tinnire autem verbum est factitium à sono, quem percussa æra emittere solent. ¶ Naturam traxit eandem) nam & ipse in statuam marmoream fuit conuersus. ¶ Riguerunt) rigida & dura, & saxea facta fuerunt. ¶ Tunc denique) postea quam ipsius socii in marmoreas statuas fuere transmutati. ¶ Marmor erant) marmoreæ statuæ. ¶ Auertitur) à Persei conspectu oculos auertit. ¶ Confessasque manus) manus iunctas, quales qui se victi fatentur, tendere solent. [*proba.l. silex.] ¶ Vincis) victor es, hoc est fateor te esse victorem, me autem victum. ¶ Saxificos vultus) ora in saxa homines transfigurantia. ¶ Quæcunque ea) fit subaudiatur. Ignorat autem Phineus quænam fuerit Medusa. ¶ Pro coniuge) pro vxore pugnauimus. Quæ quidem cum honesta sit causa, se dignum venia esse Phineus innuit. Si nanque odio, regni'ue cupiditate arma sumpsisset in Perseum, indignus venia foret. ¶ Tempore nostra) nam Andromeda antequam Ceto obiiceretur (vt diximus) Phineo fuerat desponsata. [*vera.l.cō flexas.] ¶ Non cessisse piget) me inquit Phineus pœnitet tibi Andromedam non reliquisse. Cedere autem verbum est de iure sumptum, quod quidem eleganter cum datiuo, ablatiuo'que construitur, vt cedo tibi mea sponsa. ¶ Hanc animam) hanc vitam.

Et possum tribuisse, & magnum est munus inerti,
Pone metum, tribuam, nullo uiolabere ferro
Quin etiam mansura dabo monumenta per æuū.
Inq; domo soceri semper spectabere nostri,
Vt mea se sponsi soletur imagine coniux.
Dixit, & in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obuerterat ore.
Tunc quoque conanti sua flectere lumina, ceruix
Diriguit, saxoq; oculorum induruit humor.
Sed tñ os timidum; uultusq; in marmore supplex,
Summissæ'q; manus, facies'q; obnoxia mansit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Polydectes rex insulæ Seriphi ad quam Perseus cum Danae matre inclusus arca peruenerat, cupiens ablegare arbitrum, vt matre eius potiretur, ad Gorgonis Medusæ resecandum caput eum misit, quod ille Minerua volente ad Polydectem pertulit, inficiantique laborem operis ostendit, ac prius ille diriguit quam se vlcisceretur.

Victor Abantiades patrios cum coniuge muros
Intrat; & immeriti uindex; ultor'q; parentis
Aggreditur Proetum. nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Proetus possederat arces.
Sed nec ope armorū, nec quam male cœperat, arce
Torua colubriferi superauit lumina monstri.
Te tamen ó paruæ rector Polydecta Seriphi,
Nec iuuenis uirtus per tot spectata labores,
Nec mala mollierant, sed inexorabile durus
Exerces odium, nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudem, fictam'q; Medusæ
Arguis esse necem. dabimus tibi pignora ueri;
Parcite luminibus, Perseus ait, ora'q; regis
Ore Medusæo silicem sine sanguine fecit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Musæ cum Parnasi montem petiissent, aduersis tempestatibus inuitatæ a Pyreneo, qui Daulida Phocidis vrbem incolebat, tecta subierunt, qui pulchritudine captus virginum, cum regiam claudi imperasset ad vim inferendam, ne cupiditatem eius experirentur in volucres conuersæ sunt, quas ille dum per ardua montium persequeretur, prolapsus altitudine scopulorum præcipitatus est, ita vt toto corpore eliderertur, vitamque finiret.

Hactenus aurigenæ comitem Tritonia fratri
Sed dedit. inde caua circundata nube Seriphon

RAPH.

INERTI) imbelli, ignauo. Monumenta) signa. Phorcynida) Medusam Phorci filiā. Trepido ore) timido vultu. Obuerterat) cōuerterat. Sua flectere lumina) suos oculos conuertere, ne Medusæ caput videret. Diriguit) rigida & dura facta est. Induruit sa.) in saxum trāsmutatus, durus est factus. Facies ob.) subiectæ similis. Victor Abantia.) Perseus votorū compos cū Argos in patriam rediisset, Proetū à quo Acrisius auus regno fuerat priuatus, ostenso Medusæ capite in lapidem conuertit, auo'que (licet immerito: quod ipsum cum Danae matre arcæ impositum in mare proiecisset) regnum restituit. Cum coniuge) Andromeda.

Phine⁹ in statuam.

Immeriti parentis) pro auo parentem posuit, qui male & de filia Danae, & de Perseo nepote tunc meritus fuit, cum eos arcæ impositos mari cōmisit. Aggreditur Proetum) Proetus Abantis regis Argiuorum fuit filius, atque Acrisii frater, cuius filias in vaccas fuisse cōuersas in fabulis traditur.

Proetus.

Fratre fu.) expulso Acrisio. Acrisioneas arces) Acrisii regnū. Male) inique, ac iniuste. Te tamē ò paruæ) hac apostrophe poeta Polydectem Seriphi regem in odiū, inuidiamq; adducit, qui Persei neq; virtute, neq; laboribus quos perpessus est, neq; periculis, quibus se exposuerat ab ira, odioq; deduci, remoueriq; poterat.

Proetus in saxum.

Polydectes autem Magnetis fuit filius, quidam scribūt, vt vero Pherecydes Peristhenis & Androthoes, fraterq; Dictyis à quo Danaen cum Perseo diximus hospitio fuisse susceptam. Polydectes autem Danaes amore captus, vim illi afferre Persei metu non audebat. Conuiuium igitur apparauit, ad quod & alios multos, & in primis Perseum inuitauit. Interrogante autem Perseo qua in re conuiuii præmium, symbolum'que constitueretur, Polydecte vero in equo afferente, immo in Gorgonis capite, Perseus inquit, post symbolum autem constitutum, & alii sodales, & Perseus equum ad Polydecten adduxerunt, quem aspernatus, Gorgonis caput ex promisso reposcebat. Quod quidē nisi fuerit allatum, ipsius matrem accepturum vxorem esse minatur. Perseus igitur tristitia affectus in vltimam insulæ partem discedit, suam deflens calamitatem. Mercuius autem ipsum videns cum fletus causam cognouisset, bono animo sis inquit, Ego nanque tibi dux ero, ac primum quidem illum duxit ad Phorci vetulas Penaphredo, Enyo & Iæno, Pallade sic admonente, ipsisq; oculum & dentem, quibus vicissim vtebantur, furatus est. Illæ vero cum sensissent clamantes rogabant, vt sibi oculus, densq; redderetur. Perseus autem se redditurum ait si nymphas orci galeā, talariaq; alata, & peram habentes ostendant. Illæ vero cum nymphas illas indicassent, oculum, dentemq; acceperunt à Perseo, qui ad nymphas vnà cum Mercurio profectus, & calciamenta alata pedibus alligauit, & peram humeris imposuit, & orci galeam capiti adaptauit. Volans deinde ad Oceanum peruenit, Pallade, Mercurioq; subsequentibus, à quibus admonetur oportere ipsum auersum caput Medusæ amputare, illa nanque Gorgonum sola mortalis erat. Ad ipsas igitur dormientes cum accessisset, harpe caput Medusæ amputauit, quo quidem in peram coniecto aufugit. Gorgones vero aliæ excitatę illum persequebantur, sed propter orci galeam non videbant. Perseus igitur in Seriphum reuersus, Polydecten iubet populum congregare, se enim Gorgonis caput ostendere velle. Sciebat autem omnes qui vidissent in lapides conuersum iri. Multitudine igitur congregata Polydectis iussu ex pera caput Gorgonis auersus Perseus excepit atque ostendit. Quod qui viderunt omnes ac in primis Polydectes, in lapides fuere conuersi.

Polydectes.

Phorci vetulæ.

Poly dectes in saxum.

Tunc Pallas caput Gorgonis à Perseo acceptum ægidi suæ affixit. Mercurius vero & peram & calceos alatos, & orci galeam nymphis restituit. Tunc vero Perseus Dictyn, à quo benigne acceptus, educatusq; fuerat, Seriphiorum, qui superfuerant regem constituit. Ipse vero cum matre & Andromeda Argos est reuersus. Hæc Pherecydes, vnde & Ouidius sumpsisse videtur. Te tamen o paruæ) quāuis inquit tot miranda gesserit Perseus, totq; in lapides conuerterit, tu tamen ò Polydecta odium mollire, nedum deponere potes. Seriphi) insula est vna ex Sporadibus Seriphus, vnde Seriphius nomen gentile deriuatur. Detrectas) diminuis. Arguis) arguere vis, & probare.

Seriphus.

Parcite luminibus) nolite respicere. Hæc iis ait, qui cum Polydecte aderant, admonet enim vt oculos auertant, ne & ipsi in lapides mutentur. Quanquam Strabo scribit vniuersos Seriphios vnà cum Polydecte in lapides fuisse conuersos, id'que in vltionem matris à Perseo factum; quia illis adiutoribus Seriphi rex Polydectes nuptiis in vitam adegisset. Adeo autem lapidosam esse Seriphum, vt qui conuinciantur, id inspecta obuenisse Gorgone caussentur. Parcere autem oculis dicitur, qui illos cōtinet clausos. Hactenus aurigenæ) nullam quidem hoc loco poeta exponit transformationem, sed rem sanè admirādam describit, quo concinnius musarum in aues transformationem subnectat. Narrat enim quemadmodum Pegasus equus alatus (quem paulo antè diximus) vnà cum Chrysaore è sanguine colli Medusæ exiliisset, ad Heliconē Bœotiæ montem peruenerit, vbi, cum terram pedis vngula percussisset, illico fons (qui ἱπποκρήνη, hoc est caballinus fons est appellatus) exortus fuisse memoratur. Ad eum igitur videndum relicto Perseo, Pallas profecta est, quæ à musis accepta quam promptissime ad ipsum fuit deducta.

Parcere ocu. quid.

DEXTRA

Deserit à dextra *Syro, *Gyaroq; relictis.
Quaq; super pontum uia uisa breuissima, Thebas,
Virgineumq; Helicona petit, quo monte potita
Constitit, & doctas sic est affata sorores.
Fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
Dura Medusæi, quem præpetis ungula rupit.
Is mihi causa uiæ. uolui mirabile factum
Cernere. uidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit Vranie. quæcunq; est causa uidendi
Has tibi diua domos animo gratissima nostro.
Vera tamen fama est, & Pegasus huius origo
Fontis, & ad latices deduxit Pallada sacros.
Quæ mirata diu factas pedis ictibus undas,
Syluarum lucos circumspicit antiquarum,
Antraq;, & innumeris distinctas floribus herbas,
Felicesq; uocat pariter studiiq;, lociq;
Mæonidas. quam sic affata est una sororum.
O nisi te uirtus opera ad maiora tulisset,
In partem uentura chori Tritonia nostri,
Vera refers, meritoq; probas, artemq;, locumq;,
Et gratam sortem, tutæ modo simus, habemus.

RAPH. ¶DEXTRA Cypro, Gyaroq; relictis) Cypro quidem legitur, sed cum hæc insula longe à Gyaro distet, vtpote quæ sit in mari Pamphilio, cum Gyaron esse in Aegeo constet, minus huic loco conuenire videtur. Forsitan autem pro Cypro legẽdum est Scyro. Nam Scyros insula est vna ex Cycladibus Gyaro propinqua, quæ & ipsa vna est ex Cycladibus, in qua mures ferrum rodere dicuntur. Inde Gyareus nomen gentile trisyllabum declinatur. Mendum est apud Plinium, vbi legitur Scyros à Naxo. xiiii. millia passuum Homeri sepulchro veneranda. Cum nõ Scyros, sed Ios ex sententia etiam Strabonis legendum sit quidam vero alii legunt Cythno. {Quidam vero etiam Syro legũt. Est enim Scyrus, y longa, eadem insula quæ ab Homero Odysseæ. xv. Syrie appellatur, vt ait Strabo libro. x. numeraturq; etiam ipsa cum Cycladibus ab eodẽ authore. Ex hac insula Pherecydes fuit, Babyus cognomento, antiquior Atheniẽ fabularum scriptor ille. Est & alia inter Cyclades insula, Syphnus, quæ & ipsa nõ multum à Cypri nomine abest. Hæc quoniam non longe à Gyaro distat, & apud Strabonem eodem loco cum illa recensetur, dubitare quispiam posset, an legẽdum foret, Syphno, Gyaroq; relictis. Sed de hoc alii iudicent. } ¶Virgineum Helicona) virginibus musis, nymphisq; dicatum. ¶Doctas sorores(periphrasis est musarum. Nam musæ Iouis & Mnemosynes filiæ sunt, quæ παρὰ τὸ μῶσθαι, hoc est ab inquirendo. dicuntur, vt inquit Diodorus, quod ea inquirant, homineſq; doceant, quæ ab indoctis ignorantur, & quod quærendo scientia pariatur. Nouem autem fuisse musas iam ferè inter omnes constat, etsi quidam tres tantum esse contendant. Quibus nomina à proprio cuique munere indita fuerunt. Clio enim ἀπὸ τοῦ κλέους, hoc est à gloria, quæ ex poetarum laudibus oritur, dicta est. Euterpe ἀπὸ τοῦ ἐυτερποῦ, hoc est à iucundo propter voluptatem, quæ ab audientibus ex honesti perceptione sentitur. Thalia ἀπὸ τοῦ θάλλειν, hoc est à virendo, quod in longum tempus poetarum gloria virescat. Melpomene ἀπὸ τοῦ μέλπεσθαι, hoc est à modulando, quod melodia audientes maxime demulceantur. Terpsichore ἀπὸ τοῦ τέρπειν, hoc est à delectando, quod doctrina hominum animi maximopere delectantur. Erato ἀπὸ τοῦ ἐρᾶν, hoc est ab amando, quod docti homines ab omnibus amentur. Polymnia, quod cantus suauitate poetas reddit gloria immortales. Vrania ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, hoc est à cœlo, quòd viri eruditi ad cœlum gloria tollantur. Calliope ἀπὸ τοῦ κάλλους τῆς ὀπός, hoc est à pulchritudine vocis, quod cantus suauitate alios antecedens magni audientibus æstimetur, alii vero aiunt duas esse musarum generationes ex Musæi sententia. Antiquiorum quidem, quæ vnà cum Saturno feruntur natæ Iuniorum autem, quæ Iouis & Mnemosynes filiæ fuisse dicuntur. Harum inuenta & hæc fuisse perhibentur. Clio nanque historiam inuenisse scribitur. Thalia agriculturam & curam quæ plantis adhibetur. Euterpe mathematicas artes. Terpsichore eruditionem. Erato saltationem. Polymnia lyram. Melpomene cantum. Vrania astrologiam. Calliope poesin. {Hæc autem nomina Hesiodus in Theugon. his versiculis recenset.

Κλειοῖ τ', εὐτέρπη τε, θάλειά τε μελπομένη τε.
Τερψιχόρη τ' ἐρατώ τε πολύμνιά τ', οὐρανίη τε,
Καλλιόπη τ', ἣ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.}

Scyros Gyaros.

Ios. Gippocrenes fons. ADDI.

Musarum nomina.

Musarum inuenta.

ADDI.

¶Quæ nomina) Medusæi præ. volucris & alati equi. ¶Vidi ipsum ma. san.) ipsum Pegasum. Aderat enim Perseo Pallas, cum Medusam obtruncauit. ¶Excipit Vranie) vna est ex nouem musis, quæ cœlestis interpretari potest, οὐρανὸς enim vnde venit, cœlum significat. ¶Et peg. hu. ori. fon.) Pegasus equus alatus ex sanguine Medusæ natus, cum Bellerophontem excussisset in cœlum subuolasse, & inter syderα ab Ioue fertur collocatus fuisse. Eusebius autem, & ante illum Palæphatus, ait Bellerophontis nauẽ Pegasum fuisse vocatam, Plin. lib. viii. Pegasos pennatos equos, & cornibus armatos in Aethiopia nasci scribit. Idem in decimo, Pegasos equino capite insignes inter aues numerat fabulosas ¶Pedis ictibus) percussione pedis. Hæc autẽ narrantur vt fabulam sequentem apte connectat cum superioribus. ¶Felices studiiq;, lociq;) causa subaudienda videtur, vt intelligamus causa studii ac loci musas felices esse. ¶Mæonidas) musas. Mæonides autẽ nõ à Mæonis filiabus deuictis, vt quidam somniarũt, sed à Mæonia dicuntur, vt Aonides ab Aonia, Pierides à Pieria, Thespiades à Thespiis fuerunt denominatæ. Quãquã Myonides prima per y græcã vocalem forsitan rectius scriberetur. Nam Myonia vrbs est Phocydis, de qua Pausanias in primo mentionem facit. {Videtur hoc loco poeta, quasi quandam crucẽ posuisse grãmaticis. Neque enim qua ratione Mæonidas(quo nomine Lydi aliàs vocantur, à Mæone fluuio scilicet, vt inquit Stephanus.) Musas ille dixerit quisquam hactenus explicare certo potuit. Et Myonidas, (quod verbum Regio placet,) à Myonia vrbe, quæ Locrorũ proprie est, vt ex Pausania patet, Musas appellari, nimis longe petitum, & exemplo caret. Propius autem fuerat, Mæonides dici, vel à Mæonia, vt demus Mæoniam aliquando Bœotiam vocatam, siue à Mæone, Hæmonis filio, qui authore Statio, solus superstes ex iis, qui Tydeo insidias fecerant, mãsisse traditur. siue etiam aliunde. Vel à μαίεσθαι, quod verbum indagare atque inquirere significat, perinde vt à verbo μῶσθαι Musæ dicuntur. Sed neque hanc etymologiam ferent critici, eamq; æque coactam dicent & anxiæ quæsitam. Proinde illud quod solum in talibus possumus, dicamus licet, Ouidium ex vetusto aliquo Græcorum poeta nomen hoc transtulisse, verum qui nam ille sit, aut vbi aliàs nomen idem scriptum, id nos scilicet ignorare. Nam quod quidam dubitauere, vtrum Mnemonides legendum foret, à Mnemosyne deducto patronymico anomalo, id æque friuolum videtur, & vetus scriptura non facile mutanda. Et ab Homero Mæonide, Mæonidas Musas dici hoc loco, tempori non respondet. Libet autem etiam hic subiicere, quæ Stephanus de nymphis Lydorum, quas illi Musas vocant, tradit, si forte ea quoque res ad hanc Musarum appellationem alicui facere videatur. Τόρρηβος πόλις, inquit Λυδίας, ἀπὸ Τορρήβου τοῦ Ἄτυος. Ἐν δὲ τορρηβίδι ἐστὶν ὄρος, κάριος καλούμενον, καὶ ἱερὸν τοῦ καρίου ἐκεῖ. κάριος δὲ Διὸς παῖς καὶ τορρηβίας, ὃς πλαζόμενος περί τινα λίμνην, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ τορρηβία ἐκλήθη, φθογγῆς νυμφῶν ἀκούσας, ἃς καὶ μούσας λυδοὶ καλοῦσι, καὶ μουσικὴν ἐδιδάχθη, καὶ αὐτὸς λυδοὺς ἐδίδαξε τὰ μέλη. Hæc tam multa ac varia annotanda circa hunc locum potius duximus, quàm veterem lectionem temere immutandam. } ¶Opera ad ma.) ad bellica gesta, quæ quidem studiis disciplinarum sunt maiora.

*a.l. Cythno.
*a.l. nec cypro nec scyro.

Mæonides

Mynoia. ADDI.

Sed,uetitum est adeo sceleri nihil,omnia terrent
Virgineas mentes,dirusq; ante ora Pyreneus
Vertitur.& nondum me tota mente recepi
Daulia Threicio,Phocæaq; milite rura
Cœperat ille ferox,iniustaq; regna tenebat,
Templa petebamus Parnasia.uidit euntes,
Nostraq; falla i ueneratus numina uultu
Mæonides(cognorat enim)consistite dixit.
Ne dubitate precor tecto graue sydus,& imbrem
(Imber erat)uitare meo.subiere minores
Sæpe casas superi.dictis & tempore motæ,
Annuimusq; uiro,primasq; intrauimus ædes,
Desierant imbres,uictoq; Aquilonibus Austro
Fusca repurgato fugiebant nubila cœlo,
Impetus ire fuit.claudit sua tecta Pyreneus,
Vimq; parat,quam nos sumptis effugimus alis,
Ipse secuturo similis stetit arduus arce,
Quaq; uia est uobis,erit & mihi dixit eadem,
Seq; iacit uecors e summo culmine turris.
Et cadit in uultus,discussisq; ossibus oris
Tundit humum moriens scelerato sanguine tinctã.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pieri, qui Macedoniam possedit, & Euippes nouem Filiæ insolentius dum gloriarentur musas in certamina prouocarunt,cantusque,quarum vna carmen exorsa est, quod gigantes aduersus Deos contenderint, ex quibus Typhoeus terrigena,deformitate terruisset Deos compulsos in Aegyptum, vbi Iuppiter ob metum in arietum versus est,Apollo in coruum. Liber in capram.Diana in felem Iuno in vaccam.Venus in piscem. Inuicem autem musæ cum Cereris laudem cecinissent,& qualiter Typhoeus Aetno montis Siciliæ subiectus esset.Pierides victæ in picas sunt transfiguratæ.

Musa loquebatur.pennæ sonuere per autas,
Voxq; salutantum ramis ueniebat ab altis.
Suspicit,& linguæ quæ·it tam certa loquentes
Vnde sonet,hominemq; putat Ioue nata locutum.
Ales erat,numeroq; nouem sua fata querentes
Institerant ramis imitantes omnia picæ.
Miranti sic orsa Deæ Dea.nuper & istæ
Auxerunt uolucrum uictæ certamine turbam,
Pierus has genuit Pellæis diues in aruis.
Pæonis Euippe mater fuit,illa potentem
Lucinam nouies,nouies paritura uocauit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum.
Perq; tot Aemonias,& per tot Achaidas urbes
Huc uenit,& tali committit prælia uoce.
Desinite indoctum uana dulcedine uulgus
Fallere.nobiscum,si qua est fiducia uobis
Thespiades certate Deæ.nec uoce,nec arte
Vincemur.totidemq; sumus.uel cedite uictæ
Fonte Medusæo,& Hyantea Aganippe.
Vel nos Emathiis ad Pæonas usq; niuosos
Cedemus*syluis.dirimant certamina nymphæ.
Turpe quidem contendere erat,sed credere uisum
Turpius,electæ iurant per flumina nymphæ.

RAPH. ℂ SED vetitum est adeo sceleri nihil)omnia inquit sceleratati audent, neque sibi quicquam prohibitum esse putant. ℱAdeo)certe.ℱOmnia ter. Vir.mentes) sententia est generalis, virgines enim natura sunt timidæ. ℱDirusq; an.ora. Pyre.Vertitur)versari videtur.Pyreneus autem vt hinc colligere possumus Thrax fuit tyrannus, qui Daulida Phocidis vrbem occupauit, vbi cum quodam die pluuioso musas ad Parnasum euntes vidisset,vt tecta sua subirent, dum pluuia cessaret, inuitauit. Cum vero iam imber cessasset, musæ'que discedere vellent, Pyreneus impius clausis foribus illis vim inferre parabat. Sed musæ in aues conuersæ euolauerunt, quas cum persequi Pyreneus vellet ex arce se præcipitem iaciens caput terræ illisit,sic'que expirauit. (Pyreneus) Pyreneus sane nomen est trisyllabum,non, vt quidam putãt, quadrisyllabum nisi pro mõte accipiatur, quo Gallia ab Hispania disterminatur, tunc enim penultima cum æ diphthongo scribitur.ℱDaulia rura) (Daulia.) Daulios agros. Daulia autem quæ & Daulis dicitur, vrbs est Phocidis à Daulyde nympha, vt scribit Pausanias appellata. (Phocis.) Phocis autem regio est in qua est Parnasus, vnde Phocenses dicuntur. Phocea vero vrbs est Ioniæ à Phocis, quod multæ Phocæ conditores eius secutæ fuisse dicuntur, appellata. Eiusdem nominis vrbs est Cariæ. ℱAnnuimus) consensimus, morem gessimus. ℱPrimas ædes) primas ædium partes. ℱVicto Aqui. Au.) (Auster. Aquilo.) Auster qui & Notus dicitur pluuias ac nubes, Aquilo vero serenitatem affert. ℱImpetus ire fuit) voluntas abeundi nobis fuit. Est autem locutio græca à latinis frequenter poetis vsurpata. ℱVecors) stultus, corde priuatus.

ℱMusa loquebatur)eleganti phantasia multas describit Metamorphoseis poeta. Musa namque fingitur Palladi referre certamen suum cum Pieri filiabus, quo quidem in certamine, & transformationes Deorum in varia animalia tempore belli gigantei à Pieri filiabus canuntur,& pœna Typhoei gigantis,& Proserpinæ raptus, & Cyaenes in fontem mutatio, multa'que alia contra à musis cantantur. Pierus igitur ex Euippe vxore nouem sustulit filias, quarum pulchritudine ac vocalitate mater superba, musas in certamen prouocare est ausa. Eas vero nympharum iudicio victas, musæ indignitate vocalitate crepta in raucas picas conuertere. Minime vero illi sunt audiendi,qui musas Pierides à deuictis Pieri filiabus denominatas fuisse putant, (Pierides.) cum à Pieria loco, circa Heliconem(vt ait Strabo.)dicantur. (ADDI.) {Videtur autem hæc fabula,à re occasionem traxisse.Nam Pausanias in Bœoticis scribit, Musas ab initio tres habitas fuisse; Meleten,Mnemen, & Aæden,postea Pierium, Macedonum, à quo Macedoniæ mons nomẽ habet,Thespias venisse, ibiq; nouem Musas constituisse,nominaq; alia ac certa singulis imposuisse.}

ℱVoxq; salutantum)chære, enim quo verbo Græci salutant,exprimere videntur picæ.ℱSua fata quærentes) de sua fortuna conquerentes. ℱPellæis in aruis)Macedonicis agris. (Pella) Pella nanq; vrbs est Macedoniæ Alexãdri magni natiuitate nobilis. Vnde Iuuena. Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis. ℱPæonis Euippe mater fuit) (Pæonia.) Pæonia pars est Macedoniæ montana quæ Emathia quoq; dicitur,patronymicum autẽ posuit loco gentilis. ℱLucinã) (Iuno lucina.) Iuno Lucina, quæ à parturientibus mulieribus inuocabatur: à luce est appellata, quod in lucem educere infantes sospites credebãt.ℱPerq; tot Aemonias) (Aemonia) Aemonia eadem est cum Thessalia ab Aemone rege dicta. Aemon autem filius fuit Chlori filii Pelasgi, pater autẽ fuit Thessali,à quo Thessalia fuit cognominata. ℱAchaidas)Achaias græcas. ℱThespiades (Thespiades.) dictæ sunt, nõ à Thespia earum matre ac Mæonis vxore,vt quidam ex suo cõmodo fingunt,sed à Thespiis vrbe Bœotiæ vbi maxime colebãtur,cui opinioni accedere Ouid.videtur, cum Deas Thespiades eas vocet. Cum quodam enim contemptu sic eas Pieri filiæ appellant, ac si dicerent Thespiensium Deæ, non aliorum. ℱFonte Medusæo)periphrasis est Hippocrenes fontis musis dicati. ℱEt Hyantea Aganippe) (Hyantes.) Bœotia, nam Hyantes populi sunt Bœotiæ, (Aganippe) Aganippe vero fons est Bœotiæ musis sacer. ℱAd pœnas niuo.)mõtanos. (Pæones.) Pæones nanque populi sunt Macedoniæ montani. (ADDI.) {Siue extremæ Pannoniæ. ℱDirimant certamina nympha) diiudicent inquit vtræ nostrum melius cecinerint. Dirimi autem proprie dicuntur bella atque lites, cum sedantur. ℱPer flumina) per stygem paludem.

ℂFACTAq;

Facta'q; de uiuo pressere sedilia saxo.
Tunc sine sorte prior, quæ se certare professa est,
Bella canit superum, falso'q; in honore gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum,
Emissum'q; ima de sede Typhoea terræ
Cœlitibus fecisse metum, *cunctos'q; dedisse
Terga fugæ, donec fessos Aegyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in hostia Nilus.
Huc quoq; terrigenam uenisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris,
Dux'q; gregis, dixit fit Iuppiter, unde recuruis
Nunc quoq; formatus Libys est cũ cornib. Hãmon.
Delius in coruo, proles Semeleia capro,
Fele soror Phœbi, niuea Saturnia uacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis.
Hactenus ad citharam uocalia mouerat ora.
Poscimur Aonides sed forsitan otia non sunt,
Nec nostris præbere uacat tibi cantibus aures.
Ne dubita, uestrum'q; mihi refer ordine carmen
Pallas ait, nemoris'q; leui consedit in umbra.
Musa refert, dedimus summam certaminis uni,
Surgit, & immensos hedera collecta capillos
Calliope querulas prætentat pollice chordas.
Atque hæc percussis subiungit carmina neruis.
Prima Ceres unco glebam dimouit aratro.
Prima dedit fruges alimenta'q; mitia terris
Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.
Illa canenda mihi est. utinam modo dicere possem
Carmina digna Dea. certè est Dea carmine digna.
Vasta giganteis *iniecta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus urget
Aethereas ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, *tentat'q; resurgere sæpe,
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Læua Pachine tibi, Lilybæo crura premuntur,
Degrauat Aetna caput, sub qua resupinus arenas
Eiectat, flamam'q; fero uomitore Typhoeus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ.
Oppida'q;, & magnos deuoluere corpore montes.
Inde tremit tellus & rex pauet ipse silentum,
Ne pateat, *late'que solum retegatur hiatu,

RAPH.

FACTAq; de viuo) hoc de iure sumptum videtur. Iudices enim sententiam laturi sedere iubentur. Tunc sine sorte prior) stoliditatem simul & temeritatem filiarum Pieri notat musa, quarum vna antequam sorte decerneretur, vtræ deberent cantum inchoare, bellum giganteum canere cœpit. Emissumq; Typhoea) Typhoeus qui & Typhon dicitur Titani & terræ fuit filius tanta audacia, vt Iouem in pugnam prouocare sit ausus. Quare Iuppiter illum fulmine strauit, Trinacriæq; insulæ subiecit. Sanè Typhoeus ita trisyllabum est, vt nõ o & e sed e & u in diphthõgũ copulentur. Quidã enĩ de orthographia scribentes cum œ diphthongo hoc nomen scribendum stulte præcipiunt.

Tiphœus

ADDI. { Hesiodus Tartari filium & Terræ, facit Typhoea his versibus.

—αὐτὰρ ἐπεὶ
Τιτῆνας ἀπ' οὐρανοῦ ἐξέλασε
Ζεύς,
Ὁπλότατον τέκε παῖδα Τυφωέα
Γαῖα πελώρη
Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυ-
σῆν ἀφροδίτην
Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύι
ἔργματ' ἔχουσαι,
Καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ
θεοῦ, ἐκ δέ οἱ ὤμων
Ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος δεινοῖο
δράκοντος, &c.}

Donec fessos Aegyptia tellus Ceperit) gigantes Titanorum filii) vt primo quoq; diximus) Typhoeo duce impetum in Deos fecerunt, ac eos in Aegyptum vsque fugere coegerunt, vbi se Typhoei metu in varia animalia, vt perspicue describit Ouid. conuerterunt, inde factum est, vt Aegyptii multa animalia pro Diis colant. In quorum stultitiam Iuue. eam scripsit Saty. cuius est initiũ. Quis nescit Volusi Bithynice, qualia demens Aegyptus portenta colat. Duxq; gregis) periphrasis. Nam Iuppiter se in arietem commutauit, cuius rei argumẽtum est, quod Iuppiter Hammon in Libya sub figura arietis colitur. Tametsi aliam huius Metamorphoseos rationem superius descripsimus. Delius in coruo) Apollo se in coruum mutauit, Bacchusq; in caprum. {Higynus ex Græcorũ traditione, Apollinem in Cygnum, Pana in Capricornum, siue Aegypana se conuertisse tradit, vnde eadem figura etiã inter sydera relatũ.} Fele so. Phœbi) Diana soror est Apollinis, quæ se in Felem domesticum animal muribus, auibusq; maxime infestum, cõuertit. Cyllenius Ibidis alis) Ibis auis Ciconiæ similis Aegypti peculiaris, immũda, vt quæ rostro anum purget. Poscimur Aonides nos) inquit musæ ad cantandum inuitamur. Significat autem se & prudentes & modestas esse, quæ nisi rogatæ non surrexerint ad cantandum, id quod impudentes Pieri filiæ fecerunt, quæ ne iacta quidem sorte canere cœperunt. Aonides vero musæ dicuntur ab Aonia Bœotiæ parte montana. Leui vmbra) suaui ac iucunda. Dedimus sum. certa. vni,) hoc est, totum certamẽ vni ex sororibus commisimus. Calliope) vna est ex musis, cui à pulchritudine ac bonitate vocis nomen inditum est, Nam κάλλος pulchritudo, ὄψ ὀπός vox dicitur. Motem autem citharœdorum expressit, qui citharæ chordas antequã verum incipiant cantum tentare solent. Chordę autem proprie dicũtur musicorũ instrumentorũ. Neruis) chordis. Prima Ceres) à laudibus Cereris carmen suum Calliope auspicatur. Ceres autẽ Saturni & Opis filia fuisse dicitur, quæ oium prima agrorũ cultum ac frumenta hoibus mõstrauit, legesq; adinuenit, quibus hoies ciuiliter viuere cœperunt. Dicta est autẽ Ceres à gerendis frugibus prima litera propter affinitatẽ mutata, vt de natura Deorũ Cicero ait. Alimẽtaq; mi.) periphrasis est frumẽti, ante cuius inuentionẽ glandibus hoies vescebantur. Prima de. le.) repetitio est quæ maxime laudationem exornat. quod aũt Ceres prima leges inuenerit, illud quoq; est argumẽto, quod Thesmophoros à Gręcis vocatur hoc est, Legifera & eius sacra Thesmophoria, quæ à nostris Cerealia dicuntur. Vasta gigã. teis) Tiphoeo gigãn fulmine percusso Iuppiter Siciliã insulã supiniecit. ne quando resurgens è cœlo Deos pellere tentaret. Trinacris) Sicilia quidẽ Trinacris à poeta, sed ab aliis Trinacria frequẽtius dicitur, qd tria ἄκρα habeat & promõtoria, Pelorũ, Lilybęũ, & Pachynũ, Quidã ex antiquis historicis Trinacriã illã vocant à Trinacro rege denoiatã, vt scribit Apollonii enarrator. Magnis mo.) montibus, põderibus. Nititur ille quidẽ) hoc idcirco fingitur, quia Sicilia terræ motu sæpenumero quatitur. Ausonio Pe.) Italo, qppe qui & ad Italiã vergat, & ab ea mille & quingentis passibus distet. Dictus est aũt Pelor⁹ à Peloro Classis Hãnibalis gubernatore, quẽ interfectum Hãnibal cũ crederet, se in insidias ad ductum ibi sepeliendum curauit. Læua Pa. tibi) apostrophe ad montem, qua maxime oratio exornatur. Pachynus vero Siciliæ est promontorium in Græciã vergens. Lilybęo crura præ.) Lilybęus quoque Siciliæ est promontorium Africam respiciens. Degrauat Aetna ca.) deprimit. Aetna vero mons est Siciliæ altissimus, cuius vertex ferè semper flammas eiectat, est etiam vrbs Aetna à Hierone rege ædificata, vnde Aetnæi dicuntur. Sæpe remoliri) sæpe inquit tentat montes excutere, quo tempore maximi fiunt terræ motus, per quod quidẽ significatur vastum Typhoei & robur & corpus. Luctatur) conatur. Remoliri) demoliri, decutere præpositionem. posuit pro præpositione. Rex si.) Pluto. Manes silentes dicuntur, quod mortuis nulla vox sit. Pateat) aperiatur. Solum) terra.

Marginal notes: ADDI. Iuppiter i arietem. Apollo in coruum. Bacchus i capram. Diana in felem. Iuno in vaccam. Venus in piscem.

Mercurius in ibidem. Cereris laudes. Calliope. *a.l. vi-ctosq;. *a.l. igesta Trinacria. *vet⁹ cod. pugnatq;. Pelorus. *a.l. latoq; Pachinus. Lilybęus. Aetna.

ADDI. {Variant autem authores circa fabulam hanc. Ouidius Typhoeum sub Aetna sepultum dicit: Virgilius, & hunc secutus Lucanus sub Inarime insula vicina Baiis, vt Aeneidos nono:

Tum Prochyte sonitu alta tremit, durumq; cubile
Inarime, Iouis imperiis imposta Typhoeo.

Quod ab Homero sumptum, apud quem Iliados secundo legitur:

εἰν ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος
ἔμμεναι εὐνάς.

Quanquam ibi commentator ἄριμα, inquit, alii Ciliciæ, alii Lydiæ montem esse volunt. Apollonius secundo Argonau. in Palude Serbonidæ, quæ est inter Aegyptum & Phœniciam sepultum eundem tradit, Cuius versus sunt:

Ε'ντα τυφάονα φασὶ διὸς κρονίδαο κεραυνῷ
βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας
θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον, ἵκετο δ' αὔτως
οὔρεα καὶ πεδίον νυσήιον, ἔντ' ἔτι νῦν περ
κεῖται ὑποβρύχιος σερβωνίδος ὕδασι λίμνης,

Antrum autem siue sedem Tiphoei, vt Homerus in Arimis ita Pindarus, & post eum Mela in Cilicia fuisse scribunt. Cuius diuersitatis ratio est, quod cum Typhaon, siue Typhoeus ventus proprie intelligatur impetuosus & ardens, variis locis tales erumpere contingit, de qua re qui volet, Cōmentaria Pindari videat in primo Od. Pythiorum. Porrò Typhoeum Hesiodus dicit, Orthum & Cerberum canes, præterea Hydram & Chimæram ex Echidna mōstro semiserpente, genuisse. Tametsi idem Hesiodus diuersos facere Typhoeum & Typhaonem videtur. Hunc enim δεινόν τ' ὑβριστήν τ' ἄνομον vocat, illum autem gigantem centicipitem, atque ignem, ore vomentem describit. Vide Theogoniam.}

Immissus'q; dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat, curru'q; atrorum uectus equorum
Ambibat Siculæ cantus fundamina terræ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Venus indignata quod & Diana & Proserpina Cereris filia numen suum, coniugiaque aspernarentur, Ditem qui terræus viribus Typhoei mouentis Aetnam, cui subiectus a Dis erat cum ab Inferis emersisset, impulit in amorem, vt Proserpinā circa Aetnam flores legentem cum Mineruа atq; Diana raperet, qua capta cum properaret curru fugeret, a Cyane nympha quam dilexerat Anapus amnis intercedente tardatus est. At ille incensus ira propter moram intercedentis, relicto sceptro inter stagna discussit vndam, præcepsque mari mersus, Cyanemque, que curtui obstiterat in liquorem sui nominis vertit, cuius lacus contiguus Arethusæ videtur.

Postquam exploratum satis est, loca nulla labare,
Deposito'q; metu uidet hunc Erycina uagantem
Monte suo residens, natum'q; amplexa uolucrem
Arma, manus'q; meæ, nate potentia dixit,
Illa quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
In'q; Dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna nouissima regni.
Tu superos, ipsum'q; Iouem, tu numina ponti
Victa domas, ipsum'q;, regit qui numina terræ. — Terræ.
Tartara quid cessant? cur non matris'q;, tuum'q;
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et tamen in cœlo quoque iam potentia nostra est.
Spernimur, ac mecum uires minuuntur amoris.
Pallada non'ne uides, iaculatricem'q; Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia uirgo,
Si patiemur erit. nam spes affectat easdem.
At tu pro socio, siqua est ea gratia regno.
Iunge Deam patruo. dixit Venus. ille pharetram
Soluit, & arbitrio matris de mille sagittis
Vnam seposuit. sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta, nec quæ magis audiat arcum.
Opposito'q; genu curuauit flexile *cornu, — *a.l. cornū authore Prisciano. li. vi.
In'q; cor hamata percussit harundine Ditem.

RAPH. ¶Atrorum equorum) nigrorum, apud inferos enim omnia sunt nigra, vtpote apud quos perpetuæ sunt tenebræ. ¶Ambibat) circuibat. ¶Fundamina) fundamenta. ¶Postquam exploratum satis est) satis compertum est: Hæc autem narrantur vt commodius fabula fabulæ connectatur. ¶Labare) vacillare. Videt hunc Ery. va.) Erycina à Romanis, Siculis que Venus dicitur, ab Eryce Veneris ipsius, ac Brutæ filio, qui cum in Sicilia regnaret, ac plurimum corporis viribus polleret, hospites vt secum cæstibus decertarent prouocabat. Is extructo matri Veneri templo, quæ Erycina fuit appellata, cum Hercule congressus ab eo fuit interfectus. In vertice autem montis, qui ab eo ipse Eryx cognominatur. dicitur fuisse tumulatus. Narraturus vero poeta Cyanes nymphæ transformationem in stagnum, prius Proserpinæ raptum elegantissime describit. Cum enim Pluto Deus inferorum in Sicilia vagaretur, sagitta à Cupidine rogatu Veneris percussus, visa Proserpina Cereris filia ita exarsit, vt eam raptam in curru suo imponeret, atque asportaret. Cum vero à Cyane nympha retineretur ipse adaperta terra ad inferos cum amica deuectus est. Cyane autem eo dolore fuit affecta, vt paulatim in fontem fuerit commutata. ¶Monte suo) Eryce sibi dicato. ¶Natum volucrem) filium alatum hoc est, Cupidinem. ¶Arma, manus que meæ) eadem fermè oratione Venus apud Virgilium. Cupidinem filium alloquitur:

Nate meæ vires, mea magna
potentia solus.

¶In'que Dei pectus) in animum Plutonis. ¶Molire) præpara. ¶Triplicis regni) quod in tres diuisum est partes. Quarum suprema (hoc est, cœlum) obtigit Ioui. ¶Media (hoc est, terra cum mari) Neptuno. Infima ac vltima (hoc est, inferi) Plutoni. ADDI. {Atque hoc pacto Regius: Alii autem terram, & quæ sub, vel in ea sunt, Plutoni assignant. Inde etiam est, quod Pluto diuitiarum Deus habetur, quoniam illæ è terra effodiuntur. Quare dubitari possit, vtrum legendum sit. ¶Tu numina Ponti Victa domas, ipsumq; regit qui numina pontis) Homerus Iliados decimoquinto. Terram communem relictam dicit, Cœlum autem Ioui, mare Neptuno, & tenebras, siue Tartarum Plutoni cessisse. Sed hæc diuisio nihil ad hunc locum.} ¶Profers?) producis, amplificas. ¶Agitur pars tertia mundi) hoc est, tertia pars mundi in periculo versatur, parumq; abest quin ea à nobis amittamus. ¶Et tamen in cœlo quoque) non solum inquit inferos patimur ab amore liberos esse, verum superorum quoq; quidam nos spernunt, nostraq; patiētia fruuntur. ¶Pallada non'ne vides) à quibus potissimum sperna tur Venus exponit. Pallas enim ac Diana perpetuā vouerant virginitatem. Cereris quoque filia.) Proserpina, quæ Iouis & Cereris fuit filia. ¶Patruo) Plutoni, qui Iouis frater Proserpinam sibi vxorem copulauit. ¶Nec quæ magis audiat arcum) hoc est, nec quæ facilius ab arcu emittatur. ¶Illæ nanque sagittæ arcum audire & obtemperare dicuntur, quæ facile ab arcu emittuntur. Vel etiam quæ hoc, quod arcus petit, faciunt, hoc est, certo feriunt.} — Sagittas arcum adire qd sibi velit. ¶Flexile cornum) propter cacophoniam cornum dixit pro cornu. ¶Opposito que genu) gestum exprimit eorum, qui arcus intendunt. ¶Curuauit) inflexit, vt intenderet. ¶Flexile cornum) flexilem arcum ex cornu confectum. ¶In'que cor) in corde ratio loquendi exposcit. ¶Hamata harundine) sagitta ferro armata & hamo, quæ quidem è corpore difficulter extrahi potest. Est autem hamatus nomen participio simile vt galeatus. ¶Ditem) Plutonem, qui à Græcis πλούτων, Latinis Dis, siue Ditis κατ' ἀντίφρασιν, quia minime sit diues dicitur. Nam πλοῦτος & Deus est diuitiarum, & pro ipsis quoque diuitiis ponitur. ADDI. {Immo rectè & analogicos, quoniam è terra cuius Deus Pluto ab aliis dicitur diuitiæ effodiuntur, vt supra quoque dictum.}

CHAVD

RAPH. HAVD procul Aetneis) lacum nomine Pergusam describit, iuxta quem Proserpina cum sibi æqualibus puellis flores colligens à Plutone illac curru transeunte rapta fuit. Hunc vero lacum Claudianus (qui & ipse raptum Proserpinæ descripsit) Pergum à Siculis appellari ait. Haud procul inde lacus, Pergum dixere Sicani Panditur. Ita locorum nomina varie sæpenumero à poetis efferuntur. Aetnæis mœnibus) Aetna vrbe. Nam Aetna & mons est Siciliæ, & vrbs, vt diximus. Quidam vero putant Ennæis esse legendum, quod Enna quoque per duplex n, & sine diphthongo Siciliæ vrbs est mediterranea, iuxta quam contendunt Proserpinam fuisse raptam. Non illo plura Cayster Carmina cygnorum) Cayster fluuius est Asiæ iuxta Asiam paludem ac Ephesum vrbem labens, quem cygnis abundare, Virgil. quoque in primo Georgicorum testatur:

Iam varias Pelagi volucres & quæ Asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

Sic autem dictus est quod labitur per κατακεκαυμένην & combustam regionem. Ab hoc deducitur Caystriũ pratum iuxta Ephesum. Sylua coronat aquas) vndique sylua lacum circuit. Summouet) repellit, penetrare non sinit. Phœbeos ignes) Solis feruores. Puellari studio) puellæ conuenienti. Vsque adeo) pro iam. Acclamatione hac significat quàm vehemẽs ad amandum sagitta Cupidinis effectus fuerit Pluto. Ab ora summa) à supremo limbo. Hæc quoque ia.) quia amiserat flores. Raptor agit currus) agitat & concitat in cursum. Et nomine quenque vocando) Exhortatur equos, nomina equorum Plutonis hæc esse feruntur. Orphnæus, qui obscurus interpretari potest & niger, Aethon qui vrens. Is autem vnus est etiam ex Solis equis, Nyctæus, qui nocturnus à nocte, quæ νὺξ græce dicitur, Alastor qui infestus & perniciosus. Sũt enim Alastores Dæmones hominibus perniciosi & infesti. {Hi à Claudiano recensetur his versibus.

Orphnæus, crudele micans, Aethonq; sagitta.
Ocyor, & Stygiis crudelis gloria Nycteus.
Armenti, Ditisq; nota signatus Alastor.}

Excutit) cõcutit Obscura ferru.) ferrugineo colore, q fuscus est ac ferro similis. Stagna Palicô) Palici (vt Aeschylus in Aetnis scribit) Iouis & Thaleæ nymphæ à Vulcano genitæ, filii fuerunt, vt vero alii in primisq; Silenus scriptor Græcus, Vulcani ex Aetna Oceani filia. Dicti sunt autem Palici ἀπὸ τοῦ πάλιν ἵκεσθαι, hoc est, ab iterum veniendo in vitam, cum mortui iam essent. Nam cum Thalea nympha à Ioue fuisset compressa, Iunonis timore optauit, vt sibi terra dehisceret. Quod quidem vbi factum est, maturi partus tempus aduenit, ex terra igitur adaperta, duo simul infantes exiliere, qui Palici sunt appellati. Non autem Palisci, vt putat Tortel. qui in hoc quoque fœde nimium fallitur, nam Paliscos ἀπὸ τοῦ πάλιν quod est iterũ, & hiscere verbo latino scribit componi, eoq; secundæ syllabæ s literam præcipit ascribendam, cum & nomen Græcum proculdubio sit, nec si illo modo componeretur, Græci vnquam huiusmodi verbo vterentur. Iuxta Palicos autem fons est Palici ne, qui aquam in altum sex cubitis eiaculari dicitur, quæ in eundem fontem iterum reuertatur. Ius quoque iurandum ibi sanctum fuisse scribunt. Quæ enim quis iurasset ea in tabella scripta in aquam proiiciebantur, ac siquidem vera fuissent, tabella fluitabat, siquis vero peierasset, tabella submergebatur nec vsquã apparebat. In periurio vero deprehensus cõburebatur. {Vide Macr. v. Satur. & Aristote. de Auditionibus Mirabilibus.} ADDI.

Feruentia) innuit poeta ibi esse fontes calidarum aquarũ. Et qua Bacchiadæ) hoc est, originem à Bacchia ducentes. Bacchias enim Dionysi filius Corinthum habitauit, ab eo autem genus ducentes (vt scribit & Strabo) & expositor Argonauticon Apollonii generosissimi Corinthiorum habebantur. Cæterũ expulsi Corintho propter Actæonis mortem dicũtur fuisse. Melissus enim pater cum vidisset filium à Bacchiadis dilaceratum, iamq; Isthmia forent celebranda, astans altari multa in Corinthios est imprecatus: nisi filii cędẽ vindicarẽt, cumq; ea dixisset se præcipitem ex alto dedit. Quare Corinthii ne inultã eã cædẽ relinquerent, oraculoq; id iubenti obtẽperarẽt Bacchaides expulerũt. Chersicrates autẽ vnus Bacchiadum Cercyram ædificauit, cum illinc Colchos eiecisset. Videtur autẽ poeta innuere Drepanum à Bacchiadis ædificatum, q̃q; & Cercyra Drepane fuerit appellata, quod (vt Timæus inquit) δρέπανον, hoc est, falx illic abscõdita est, qua Cronus vrani, hoc est, Cœli pudẽda, aut Iuppiter Croni reciderit. {Nõ Drepanum, sed Syracusas intelligit Ouid. ab Archia conditas, qui & ipse Bacchiadũ vnus fuit, Actæonis interfector, qui & de filiarum suarum nominibus Ortygiam & Syracusas appellauit, ipse postea eodẽ modo à Telepho quodam occisus, vt ipse Actæonẽ interfecerat. Historiã annotauit Leonicus de Var. Histo. lib. ii. ca. x. Et meminit Strabo itẽ lib. vi. Theocritus aũt Idyllio. xvi. Syracusas etiã Ephyreorũ, hoc est, Corynthiorũ vrbẽ vocat.} ADDI. Bimari Corintho) Corinthus idcirco bimaris appellatur, quod in Isthmo Peloponnesi ædificata ad altera parte Aegeũ mare, ab altera Ioniũ spectet. Inter inęquales) portus, alter nanq; maior esse, alter minor perhibetur. {De Syracusis intellige.} ADDI. Posuerunt mœnia) vrbem Drepanum ædificarunt. {Non Drepanũ, sed Syracusas} ADDI. Est medium Cyanes) locũ describit, vbi Cyane nympha Plutonem inhibere voluit, ne Proserpinam asportaret, cæterum à Plutone contempta, dolore in fontem sui nominis fuit conuersa, qui Anapi fluuio commistus iuxta Ortygiam insulam in mare labitur. Cyane autẽ (vt scribit Plutarchus ex sententia Dosithei) puella fuit Syracusana, quæ ex oraculo & Cyanippum patrem, & seipsam mactauit, cum patris desyderiũ ferre nõ posset. Cum autem illius morte pestis foret sedata, Syracusani diuinos honores ei decreuerunt, ac perennẽ & maximum fontẽ ab eiusdẽ nomine appellarunt. Est autẽ iuxta Syracusas Proserpinæ sacer (vt scribit Diodorus) quod propè illum rapta fuerit Proserpina, vt etiã Cicero testatur. Et Pisææ Arethusæ) Arethusa fons est Siciliæ iuxta Syracusas vrbem, quam idcirco Pisæã poeta vocat, quod (vt diximus) creditur esse Alpheus, qui fluuius iuxta Pisam Olympiæ vrbem labens absorbetur à terra, ac subter mare fluens in Siciliam vsque Arethusam efferre dicitur. {De qua re vide Strabonem libro sexto.} ADDI.

Haud procul * Aetneis lacus est à mœnibus altus
Nomine Pergusa non illo plura Cayster
Carmina cycnorum labentibus audit in undis.
Sylua coronat aquas cingens latus omne, suisq;
Frondibus ut uelo, Phœbeos summouet ignes.
Frigora dant rami, uarios humus humida flores.
Perpetuum uer est, quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut uiolas, aut candida lilia carpit,
Dum'q; puellari studio, calathos'q;, sinum'q;
Implet, & æquales certat superare legendo,
Pene' simul uisa est, dilecta'q;, rapta'q; Diti.
Vsq; adeo est properatus amor, Dea territa mœsto,
Et matrem & comites, sed matrem sæpius ore
Clamat, & ut summa uestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis,
Tanta'q; simplicitas puerilibus affuit annis,
Hæc quoque uirgineum mouit iactura dolorem.
Raptor agit currus, & nomine quenque uocando
Exhortatur equos, quorum per colla, iubas'q;
Excutit obscura tinctas ferrugine habenas
Per'q; lacus altos, & olentia sulfure fertur
Stagna Palicorum rupta feruentia terra,
Et qua Bacchiadæ bimari gens orta Corintho
Inter inæquales posuerunt mœnia portus.
Est medium Cyanes, & Pisææ Arethusæ,
Quod coit angustis inclusum cornibus æquor,

Marginalia: Aetna. Pergusa lacus. Enna. Cayster. Caystrium pratum. Equi Plutonis: Orphnæus, Aethon, Nyctæus, Alastor. ADDI. *a. l. ennæis. Corinthus bimaris. Cyane. Arethusa.

Hic fuit, á cuius stagnum quoq; nomine dictú est.
Inter Sicelidas Cyane celeberrima nymphas
Gurgite quæ medio summa tenus extitit alto,
Agnouitq; Deam, nec longius ibitis inquit.
Non potes inuitæ Cereris gener esse roganda,
Non rapienda fuit. quod si componere magnis
Parua mihi fas est, & me dilexit Anapus,
Exorata tamen, nec, ut hæc exterrita, nupsi.
Dixit, & in partes diuersas brachia tendens
Obstitit, haud ultra tenuit saturnius iram,
Terribilesq; hortatus equos in gurgitis ima
Contortum ualido sceptrum regale lacerto
Condidit. icta uiam tellus in tartara fecit,
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane, raptam'q; Deam, contempta'q; fontis
Iura sui mœrens inconsolabile uulnus
Mente gerit tacita, lachrymis'q; absumitur omnis.
Et quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. molliri membra uideres,
Ossa pati flexus, ungues posuisse rigorem,
Prima'q; de tota tenuissima quæque liquescunt,
Cœrulei crines, digiti'q;, & crura, pedes'q;.
Nam breuis in gelidas membris exilibus undas
Transitus est. post hæc humeri, tergum'q;, latus'q;,
Pectora'q; in tenues abeunt euanida riuos,
Deniq; pro uiuo uitiatas sanguine uenas
Lympha subit, restat'q; nihil, quod pendere possis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ceres cum orbem terrarum peragrasset requirēs filiā Proserpinam æstu torrida ad casam cuiusdā anus nomine Mismes deuenit petitque ab ea vt sibi aquam ad colluendum ieiunium porrigeret. Quæ cum polentaiam potionem ei dedisset, & illa auidius biberet, puer quidā eiusdem casæ, nomine Stelles procacius eam est persecutus, prædicans auiditatem eius in bibēdo, cuius Dea audacia offensa in malas eius partē potionis effudit, fecitque vt in stellionē cōuerteretur, qui potionē polentā sparsam tergo ostenderet.

Interea pauidæ nequicquam filia matri
Omnibus est terris, omni quæsita profundo.
Illam non udis ueniens aurora capillis
Cessantem uidit, non hesperus illa duabus
Flammiferas pinus manibus succendit ab Aetna,
Per'q; pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus ubi alma dies hebetarat sydera, natam
Solis ab occasu, Solis quærebat ad ortus.
Fessa labore sitim conceperat, ora'q; nulli
Colluerant fontes, contectam stramine uidit
Forte casam, paruas'q; fores, pulsauit. at inde
Prodit anus, Diuam'q; uidet, lymphamq; roganti,

RAPH.
Anapus

COMPONERE) comparare. Anapus) qui & Anapis dicitur, fluuius est Siciliæ, qui idcirco Cyanen amare fingitur, quod iuncti in mare defluunt. Saturnius) Pluto Saturni filius. Condidit) iecit tantis viribus vt totū sceptrum occultaretur. Icta viam tellus) nam sceptro percussa ita hiauit, vt facile Plutonis currus illac ad inferos pertransierit. In tartara) ad inferos. Est enim tartarus infimus inferorum locus & obscurissimus, dictus παρὰ τὸ ἐκ τεταράχθαι, hoc est, ex eo, quod oīa in eo perturbata & confusa sunt. Mutat autē genus, nam in singulari masculinū est, in plurali neutrū. Medio cratere) in mediam voraginem. Nam crater non solum vas dicitur, sed ad eius similitudinē hiatus quoque terræ, vnde flāma præsertim egrediatur, crater appellatur, vnde Empedoclem se in Aetne craterē præcipitasse legimus. Incōsolabile vulnus) maximum dolorem, qui nullam consolationem admittere posset.

Cyane in aquam.

Omnis) tota. Ossa pati flexus) ossa fieri flexilia. Exilibus) tenuibus ac paruis. Euanida) euanescentia, resoluta. Restatq; nihil quod prendere possis) nihil inquit duri de Cyanes corpore fuit relictum, quod quisquā manibus prehendere possit. Interea pauidæ) Ceres Proserpinam filiam quærens, cū defessa siti laboraret quandā rogauit anum, vt sibi aquam ad os colluēdum exhiberet. Ea cum mustum polenta cōmistum à vetula traditum bibere cœpisset, puer audacior & ridere & Cererē gulæ deditam esse iactare ausus est. Quare indignata Ceres in faciem impudentis pueri mustū simul & polentā expuit, eumq; in stellionem animal variis maculis infectum commutauit. Omni profundo) in omni mari. Vdis capillis) humidis, propter rorem autem nocturnū Aurora humidos capillos fingitur habere. Ab Aetna) ab Aetnæ incendio & cratere. Vnde & in sacrificiis Cereris, quæ mysteria & initia vocātur, faces accensas iactare solebant, ad imitationem ipsius filiam inquirētis. Flamiferas pinus) pinus arbor est, ex qua optimæ faces conficiuntur. Duas autem integras pinus maximas Ceres accēdit, illisq; pro facibus vtebatur. Claudianus vero duas cedros ab illa gestatas fuisse scribit. Hebetarat sydera) lumē syderum retuderat & occultarat. Nā adueniēte die syderum fulgor non videtur. Oraq; nulli Colluerant fontes) hoc est, nihil aquæ biberat. Proprie autem os collui dicitur, quando abluitur. Stramine) palea. Prodit anus) procedit, egreditur. Quænam vero fuerit hæc anus poeta quidem reticet, sed Caper in Virgil. scribit fuisse Meganirā Celei ancillam, quæ Cererē manu prehensam introduxit. Huic astipulatur & Diomedes grāmaticus, qui & illud adiicit, puerum à Cerere in Stellionem conuersum Iambam fuisse vocatum, vnde Iambus videtur esse denominatus.

Mos sacrorū Cereris.

Meganira

Iambas.

Neque Meganira Celei ancilla fuit, neque puer in Stellionem versus, Iambas, vt Regius putat, appellatur. Sed Meganiram siue Metaniram, id enim crebrius scriptum reperias, Pausanias in Atticis & item Hephestio vxorem Celei. Cōmentatores Euripidis & Nicandri, Hippothoontis. Puerum autem in Stellionem versum, Nicandri interpres Abātem vocat, qui cum Deam à Metanira hospitio acceptam indignaretur, vltroq; verbis illam incesseret, illa petulantia pueri offensa, quod reliquū polētæ in cratere forte erat, in os eius effudit, atque ita in Ascalabum, siue Stellionem, vt poeta ait, conuertit. Iambe vero (ita enim apud Græcos dicitur, nō Iambas) ancilla Metanīræ fuit, Panus & Echus filia, Thressa genere, vt in iisdem cōmentariis legitur. Hæc deam. cum ob amissam filiā perpetuo mœrore afficeretur, Iābicis quibusdā saltationibus, siue carminibus (vnde & Iambo pedi nomen factum) cōsolata, & ad hilaritatem inuitasse dicitur. Id quod ex Ipso Nicandro etiam apparet, cuius versus sunt in Alexipharmacis.

Τῶδέ σύ πολλάκι μὲν γλαχῷ ποταμοῖσι νύμφαις
Ἐμβλύδον κυκεῶνα πέρας ἐν κύμβεσι τεύξας,
Νηστείρης δηοῦς μερόεν. ποτὸν ὥ ποτε δέχθω
Δειναίην ἔβρεξεν ἀν' ἄστυρον ἱπποθόοντος
Θρέσσης ἀθύρμασιν ὑπαὶ γ' ἐντρέσιν ἰάμβης

De pueri autem conuersione idem poeta in Theriacis meminit his versibus:

Ἀσκαλάβον, τὸν μέν τ' ἐρέει φάτις, οὕνεκ' Ἀχαιὴν
Δημήτηρ ἔβλαψεν, ὅθ' ἅψεα σίνατο παιδὸς
Καλλίχορον παρὰ φρεῖαρ, ὅτ' ἐν Κελεοῖο θεράπναις
Ἀρχαίη Μετάνειρα θεὴν δεδέξατο περίφρων

Quo loco aperte dicit Cererem à Metanira in Celei θεράπναις τουτέστι, τόποις πρὸς ξένων ἐπιτηδείοις, acceptam fuisse. Quare arbitror eos, qui Hippotoontis vxorem faciunt Metaniram ex eo occasionem traxisse, quod Nicander dicit ἀν' ἄστυρον ἱπποθόοντος, hoc est in vrbe Hippotoontis κυκεῶνα siue polenta hanc, vt ab Ouidio vocatur, deam epotasse. Intelligit enim Eleusinem, vbi Celeus habitauit, quam ideo Hippothoontis vrbem vocat, quod hic ex Alope Cercyonis filia natus esset, Cercyon autem Eleusim & tenuit aliquando & ibidem à Theseo postremo occisus fuit. Sed hæc hactenus.

Dulce dedit, testa, quod coxerat ante, polenta
Dum bibit illa *datum, dum puer oris, & audax
Constitit ante Deam, risitq; auidamq; uocauit.
Offensa est, neq; adhuc epota parte loquentem
Cum liquido mista perfudit Diua polenta.
Combibit os maculas, & quae modo brachia gessit,
Crura gerit. cauda est mutatis addita membris.
Inq; breuem formam, ne sit uis magna nocendi
Contrahitur, paruaq; minor mensura lacerta est.
Mirantem, flentemq;, & tangere monstra pauētem
Fugit anum, latebrasq; petit, aptum'q; colori
Nomen habet uariis stellatus corpora guttis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum Arethusa nympha Siciliae fontis, qui humo pressus ab Elide fluit, indicauisset Cereri a Dite raptam Proserpinam, & illa ab Ioue impetrasset si fratris nuptiis contenta non esset, ea lege ab inferis duceret eam, si nihil gustasset. Quam ob causam cum iudicium fieret Ascalaphus hospes Acherontis filius ad iudicium primus descendit, docuitque eam mali punici granum gustasse: Quamobrem in auem bubonem abominandi ominis conuersus est, suppliciter autem ex aequo Cereri, fratrisque erubuit, vt partem anni Proserpina apud virum, partem autem apud matrem ageret.

Quas Dea per terras, & quas errauerit undas
Dicere longa mora est. quaerenti defuit orbis.
Sicaniam repetit. dum'q; omnia lustrat eundo,
Venit & ad Cyanem, ea ni mutata fuisset,
Omnia narrasset, sed & os & lingua uolenti
Dicere non aderant, nec qua loqueretur, habebat.
Signa tamen manifesta dedit, notam'q; parenti
Illo forte loco delapsam in gurgite sacro
Persephones zonam summis ostendit in undis.
Quam simul agnouit, tanquā tum deniq; raptam
Scisset, inornatos laniauit Diua capillos,
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nescit adhuc ubi sit. terras tamen increpat omneis,
Ingratas'q; uocat. nec frugum munere dignas,
Trinacriam ante alias, in qua uestigia damni
Repperit. ergo illic saeua uertentia glebas.
Fregit aratra manu, parili'q; irata colonos,
Ruricolas'q; boues leto dedit, arua'q; iussit
Fallere depositum, uitiata'q; semina fecit.
Fertilitas terrae latum uulgata per orbem
Sparsa iacet. primis segetes moriuntur in herbis.
Et modo Sol nimius, nimius modo corripit imber,
Sydera'q;, uenti'q; nocent, auide'q; uolucres
Semina iacta legunt, lolium, tribuli'q; fatigant
Triticeas messes, & inexpugnabile gramen.
Tum caput Eleis Alpheias extulit undis,

RAPH. DVLCE dedit) non mulsum, quod est ditiorū, sed mustum quo rustici quoque non carent, puto accipiendum. Testa) terreo vase, per quod significat poeta vetulam eam inopem admodum fuisse. Polenta) cum praepositio subintelligatur. ADDI. {Alii accusatiuo casu polenta dictum accipiunt, vt sit neutri generis, eo'que modo & planior constructio est & sensus. Sed hoc criticis relinquamus.} Polenta vero cibus est Graecis olim tam familiaris, quàm puls Romanis, vterque vero cibus est quo rustici praecipueq; montani vtuntur. Duri oris) impudentis. Illi enim duri esse oris dicuntur, qui sunt impudentes. Auidam) gulosam. Epota parte) epotus modo actiuā, modo passiuā habet significationem, vt hoc loco. Sic Iuuenalis. Epotaq; flumina Medo prandente. Combibit os maculas) cōtrahit. Aptumq; colori Nomen habet) Stellio enim vocatur, quod paruis stellis insignitus esse videatur. Est autē paruum animal, quod (vt inquit Plinius) rore tantum viuit. A stellione vero stellionatus crimen à iureconsultis deduci videtur, vt enim stelliones varii sunt & versicolores, ita impostores atque deceptores, vt vilia videantur pretiosa, arte quadam ac simulatione mendaciisq; efficiunt. Stellatus corpora) stellatum habens corpus & guttis infectum quae stellae videantur. Quaerenti defuit orbis) nam cum totum perlustrasset Ceres terrarum orbem vbi quaereret filiam nihil ei loci restabat, quare in Siciliam est reuersa. Sicania Sicaniam) Siciliam à Sicano rege appellatam. Nec qua loqueretur habebat) hoc est, nec linguā qua loqui posset habebat. Persephones. Persephones zonam (Proserpinae cingulum. Quam enim Latini Proserpinam, Graeci Persephonem vocant. Trinacria. Trinacriam ante alias) Trinacria quae & Trinacris vocatur, quod tria acra: idest promontoria habeat, cognominata fertur, vt superius quoque diximus. Alii à Trinacro rege, cuius meminit Sibylla (vt Stephanus refert) sentiunt fuisse dictam. A latinis etiam Triquetra, à triangulari figura nominatur. A quibusdam vero Graecorum Trinacria ἀπὸ τοῦ τριναχ… idest tridente vocatur, quod ei sit similis. Multa vero loca à rerum similitudine nominantur, vt Lyrnesus, Brundusium, Sardinia. In qua vestigia danni Repperit) causa est cur Siciliam in primis frugum munere indignam putet Ceres, quia illic mille suae iacturae signa inuenit & amissae filiae. Saeua manu) magna & robusta. Parili leto) simili ac pari morti. Date autē leto & morti interficere est. Arua'que iussit Fallere depositum) hoc est, aruis mandauit, ne sibi credita semina redderent. Depositum autem dicitur quicquid apud aliquem custodiae gratia collocatur. Est vero figurata ac poetica locutio, fallere depositum, pro eo quod est fallere homines non reddendo semina credita atque deposita. Sparsa iacet) dispersa marcessit ac nullo est in honore, nullumq; fructum hominibus praebet. Puer Ipudens i stellionem. Segetes) frumenta seminata. Eleganter autem ea omnia enumerat, quibus segetes corrūpūtur. *opti. L. domum, Et modo Sol nimius.) nimia siccitas à calore Solis prouenies. Nimius imber) nimia humiditas. Nam imber (vt ait Plinius) in herba tantum segetibus est vtilis, florentibus autem frumento & hordeo nocet. Syderaq; ventiq; nocent) sydera tunc nocere segetibus videntur cum rubiginem contrahunt. Nam rubigo (vt idem scribit Plinius) coeleste est frugum, vinearumq; malum, nullominus noxium. Venti autem tribus temporibus nocent frumento & hordeo, in flore, aut protinus cum defloruere, vel maturescere incipientibus. Semina iacta) grana seminata. Legunt) colligunt, & deuorant. Lolium tribuliq; fatigant) lolium ac tribuli herbae sunt segetibus infestae. Fatigant) laboriosiores efficiunt. Triticeas messes) tritici segetes. Messis autem proprie dicitur tēpus metendi & colligendi frumēti, sed pro segete quoque interdum accipitur, vt hoc loco. Et inexpugnabile gramen) indomabile, quod nulla ratione ita domari potest, vt non renascatur. Videtur autem silicis esse periphrasis. Gramen sanè species est herbae ferè vbiq; nascentis, quamuis simpliciter pro herba frequenter, gramen accipiatur. Eleis undis) per subterraneas cauernas ab Elide Olympiae vrbe venientibus. Elides tre Tres autem sunt vrbes hoc nomine, vna in Aegypto ab Eleo Tantali filio cognominata, altera in Arcadia, tertia in Hispania. Eleus. vnde Eleus possessiuum modo trisyllabū, modo Elieus quadrisyllabum, modo Elieius quinquesyllabum declinatur. Alpheias Alpheias ex) Arethusa quae Alphaei Elidis fluuii filia esse videtur. Nam Arethusa (vt pauloante diximus) eadem cum Alpheo esse putatur. Quae enim apud Pisam in Alpheum proiiciuntur (vt scribit Plinius) eadem in Sicilia ab Arethusa eiiciuntur, vnde fabulae datus est locus, Alpheum Elidis fluuium Arethusae nymphae amore captum: eam in Siciliam vsque fuisse persecutum.

Rorantesq́; comas a'fronte remouit ad aures,
Atque ait,o' toto quæsitæ uirginis orbe,
Et frugum genitrix immensos siste labores,
Ne'ue tibi fidæ uiolenta irascere terræ.
Terra nihil meruit,patuitq́; inuita rapinæ.
Nec sum pro patria supplex,huc hospita ueni.
Pisa mihi patria est,& ab Elide ducimus ortus.
Sicaniam peregrina colo.sed gratior omni
Hæc mihi terra solo est,hos nũc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem,quam tu mitissima serua.
Mota loco cursim,tantiq́; per æquoris undas
Aduehar Ortygiam,ueniet narratibus hora
Tempestiua meis,cum tu curaq́; leuata,
Et uultus melioris eris mihi peruia tellus
Præbet iter,subterq́; imas ablata cauernas
Hic caput attollo,desuetaq́; sydera cerno
Ergo dum stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris.
Illa quidem tristis,neque adhuc interita uultu,
Sed regina tamen,sed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas stupuit ceu saxea uoces.
Attonitæq́; diu similis fuit,utq́; dolore
Pulsa graui grauis est amentia,curribus auras
Exit in æthereas.ibi toto nubila uultu
Ante Iouem*sparsis stetit inuidiosa capillis.
Proq́; meo ueni supplex tibi Iuppiter,inquit,
Sanguine,proq́; tuo.si nulla est gratia matris,
Nata patrem moueat.neu sit tibi cura precamur
Vilior illius,quod nostro est edita partu.
En quæsita diu tandem mihi nata reperta est,
Si reperire uocas amittere certius,aut si
Scire ubi sit,reperire uocas.quod rapta,feremus,
Dũmodo reddat eam . neq; enim prædone marito
Filia digna tua est,si iam mea filia non est.
Iuppiter excepit.commune est pignus,onusq́;
Nata,mihi tecum.sed si modo nomina rebus
Addere uera placet,non hoc iniuria factum,
Verum amor est, neq; erit nobis gener ille pudori.
Tu modo Diua uelis,ut desint cætera,quantum est
Esse Iouis fratrem?quid?quo'd nõ cætera desunt?
Nec cedit nisi sorte mihi.sed tanta cupido
Si tibi dissidii est,repetet Proserpina coelum,
Lege tamen certa,si nullos contigit illic
Ore cibos.nam sic Parcarum foedere cautum est.
Dixerat.at Cereri certum est educere natam.
Non ita fata sinunt,quoniam ieiunia uirgo
Soluerat,& cultis dum simplex errat in hortis
Puniceum curua decerpserat arbore pomum,
Sumptaq́; pallenti septem de cortice grana

RAPH. ¶RORANTES comas)stillantes capillos. ¶A fronte remouit ad aures)à fronte vsque ad aures repulit.Gestum autem expressit vrinantium, & sub aqua natantium, qui cum primum ex aqua caput extulerint,capillos à fronte ad aures vsque manibus ambabus repellunt. ¶Immensos siste labores)hoc est,immensis desiste laboribus filiæ quærendæ. Est autem trãsitiuum sisto,quod significat firmo ac stare facio. ¶Violenta)indignata. ¶Patuit)se aperuit, vt Plutoni vnà cum rapta Proserpina ad inferos properãti aditum præberet. ¶Nec sum pro patria supplex)nec tibi pro patria mea excusatione supplico. Hæc autem idcirco ait ne mentiri putetur. ¶Pisa mihi patria est) Pisa Arcadiæ oppidum iuxta quod Alpheus fluuius labitur: vnde Pisæus deriuatur. Pisæ vero Pisarũ numero tantum plurali vrbs est Hetrutiæ clarissima, vnde Pisanus. ¶Mota loco cursim) Arethusa venatrix fuit nympha Dianæ comes,quæ cum forte se in Alpheo fluuio lauaret, ita Alpheum in sui amorẽ pellexit: vt ipsam retinere conatus sit, sed cum in Siciliam vsque fugientem Alpheus secutus esset, implorato Dianæ auxilio in fontem sui nominis fingitur fuisse conuersa. Quod idcirco (vt diximus) fictum est quòd quæ iaciuntur in Alpheum purgamenta eiici ab Arethusa in Sicilia ferè est obseruatum. Sunt autẽ multæ Arethusæ & vrbes & fontes. Nam & Syriç & Euboeæ est Arethusa & Itacæ fons. Quanquam non ignobiles grammatici scribant omnem fontẽ Arethusam posse vocari ἀπὸ τοῦ ἀρδεύειν, hoc est, ab irrigando. ¶Aduehar Ortygiam)Ortygia duarum insularum est nomen, quarum altera in Aegeo,quæ & Delos dicitur,altera Siciliæ adiacet,de qua Virg. lib. Aeneidos,tertio. Sicanio prætenta sinu iacet insula contra Plemmirium vndosum, nomen dixere priores Ortygiam, Alpheum fama est, huc Elydis amnem, occultas egisse vias subter mare qui nunc Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis. Hæ vero duæ insulæ ab Ortygia vrbe Aetoliæ, Ortygiæ fuerunt denominatę (vt Phanedicus & Nicander scribunt) non autem à transmutatione Asteriæ Latonæ sororis in Ortygiam, hoc est, coturnicem, Delos Ortygia fuit appellata,sed quòd omnes Ortygiæ coloniæ illius,quæ est in Aetolia fuerunt,indeque nomen acceperunt. ¶Hora tempestiua) tempus commodum. ¶Leuata) liberata. ¶Cura) dolore & solicitudine. ¶Subterq; imas ablata cauernas) per subterraneas vias abducta. ¶Hic caput attollo)hic exeo. ¶Desuetaq; sydera cerno)aspicio, hic inquit sydera mihi desueta,& non visa tantisper dum fui sub terra. ¶Sed regina tamen) hæc ad Cereris consolationem referuntur,quibus tamen ipsa magis est exacerbata. Repetitio autem illius copulæ, sed,& rẽ amplificat & orationẽ exornat. Cum enim vnũ dicatur, plura tamen esse videntur. ¶Opaci mun.)vmbrosi inferni. ¶Pollens matrona) potens vxor. ¶Dolore Pulsa graui)percussa, affecta magno dolore. ¶Nubila)tristis,moesta. ¶Inuidiosa) inuidiam Ioui factura. ¶Nata patrem moueat) Proserpina enim Iouis ex Cerere filia fuit. Conatur autem Ceres Ioui psuadere,ne patiatur filiam à Plutone detineri. ¶Neu sit tibi cura vilior illius)neque illius inquit minorẽ curã habeas,quod egò ipsam peperi. ¶En quæsita diu)En ecce, indignationem autem significat. ¶Si reperire vocas)ac si diceret, hoc esse potius amittere, ꝗ̃ reperire. ¶Quod rapta feremus)hoc est,quod sit rapta æquo animo tolerabimus,dummodo eam Pluto nobis reddat. ¶Neq; enim prædone marito)causa est cur Proserpina marito prædone non sit digna,quia filia tua est. Prædones autem proprie dicuntur, qui in mari latrocinãtur, qui à Græcis Piratæ vocantur. ¶Sed si modo noia rebus) sed si inquit nomina vera imponere volumus rebus & his factis,non iniuriam hoc, sed amorem esse cognoscemus. Diffinitiua autẽ vtitur constitutione ad raptum excusandũ. ¶Pudori)dedecori. Pudor est enim timor iustæ vituperationis. ¶Tu modo Diua velis)illum nobis esse generum. ¶Vt desint cætera)vt demus omnia alia Plutoni deesse. ¶Nec cedit nisi sorte mihi)nec Pluto inquit potẽtia à quo quã superatur præterꝗ̃ à me solo, qui mundi partem meliorem quam ipse sortitus sum. Nam mihi coelum,inferi illi in mundi diuisione obtigerunt. ¶Dissidii) separatiõis,ac repudii. ¶Coelum)aerem. ¶Si nullos contigit illic Ore cibos) hoc est si nihil apud inferos comedit. Qui enim ibi aliquid gustasset, ei illinc reditus non datur. ¶Certum est) decretum est. ¶Ieiunia soluerat)aliquid comederat. ¶Simplex) rerum imperita. ¶Puniceum pomum) malum granatum. ¶Curua arbore)depressa pomorum multitudine.

Pisa.

Arethusa.

Arethusæ multæ.

Ortygia.

Prædo qd significat.

*bona.l. passis.

Pudor iustę vitupe, timor.

¶PRESSERAT

RAPH. Ascalaph⁹

PRESSERAT ore suo) comederat. Solusq; Ascalaphus vidit) Ascalaphus, vt hoc loco narrat Ouidius, Acherontis ex Orphne nympha fuit filius, qui cum testatus esset Proserpinam Plutonis hortis septem grana mali punici comedisse, ab ipsa indignata in bubonem pessimi ominis auem fuit cõmutatus. {Fuit & alius Ascalaphus, Martis & Astyoche filius cuius Home. meminit Iliad. ii.} Auernales) infernales. Furuis antris) nigris speluncis. Et indicio reditũ crudelis ademit) delatione sua Ascalaphus reditum Proserpinæ eripuit, nec illam ad superos redire permisit. Regina Herebi) Proserpina inferorum regina. Est enim Herebus inferni pars. Profanum) execrandum. Phlegethontide lympha) Phlegethõtis aqua. Est enim Phlegethon vnus ex inferorũ fluuiis ἀπὸ τοῦ φλεγέθειν, hoc est ab ardendo cognominatus. forma autẽ patronymica pro possessiua est posita. Ille sibi ablatus) hoc est, sua figura ac forma spoliatus. Amicitur) vestitur, cooperitur. Inq; caput crescit) illi in caput crescere dicuntur, quorum caputq; reliqua membra grandius efficitur. Longos'que reflectitur vngues) synecdoche poetica. si enim esset soluta oratio longi vngues reflectuntur diceremus, hoc est, reflexi & adunci fiunt. Fœda) turpis aspectu. Ignauus bubo) vilis ac imbellis. Bubo autem nomen est ficticium à voce auis ipsius dictum. Hic tamẽ indicio) fabulam fabulæ (vt solet) eleganter annectit poeta. Nam Sirenes tres fuisse dicuntur Acheloi fluuii & Calliopes musæ filiæ ac Proserpinæ comites fidissimæ, quã quidem cum & ipsæ per totum orbem terrarum quæsissent, nec vsquam in terris eã reperirent, Deos rogarunt, vt alatæ efficerentur, quo cõmodius etiam in aquis Proserpinam inquirere possent. Quare ita in aues fuere conuersæ, vt facies tamen virginea, voxq; humana illis remaneret. Hæ iuxta fretum Siculum insulas Sirenusas habitãtes tam suauiter canebãt, vt nautas illac transeuntes, aut ad se pellicerent, aut sopitos spoliarent, atque submergerẽt. Quare Vlysses illac transiturus admonitus à Circe & sociorum aures cera obturauit, & se ad triremis malum alligari iussit. Illæ vero indignatæ se in mare præcipitarunt. Earum autem prima Parthenope, altera Leucosia, tertia Ligia fuit appellata. Dicuntur autem Seirenes

ADDI.

Ascalaph⁹ in bubonẽ

Herebus

Phlegethon.

Bubono ficitici.

Sirenes tres.

Sirenes in aues.

Presserat ore suo, solusq; ex omnibus illud
Ascalaphus uidit, quem quondam dicitur Orphne
Inter auernales haud ignotissima nymphas,
Ex Acheronte suo furuis peperisse sub antris.
Vidit, & indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Herebi, testemq; profanum
Fecit autẽ, sparsumq; caput Plegethõtide lympha
In rostrum, & plumas, & grandia lumina uertit.
Ille sibi ablatus fuluis amicitur in alis,
Inq; caput crescit, longosq; reflectitur ungues,
Vixq; mouet natas per inertia brachia pennas.
Fœdaq; fit uolucris uenturi nuntia luctus
Ignauus bubo, dirum mortalibus omen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Sirenes Acheloi & Melpomenes musæ filiæ, cum Proserpinam raptam requirerent, neque eam vllo modo possent inuenire, & a Deis nouissime impetrauissent, vt versæ in volucres non tantum in terram, sed etiam in mare requisitam consequi possent, nouissime deuenerunt ad petram maris quæ imminebat proxima pelago, harum ita fatum fuit vt quandiu earum vox audita non esset mortalibus, manerent incolumes. Forte Vlysses monitu Circes prætereuectus est, tum se præcipitauerunt.

Hic tamen indicio pœnam, linguaq; uideri
Commeruisse potest uobis Acheloides undæ
Pluma, pedesq; auium, cum uirginis ora geratis?
An quia cum legeret flores Proserpina uernos?
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe,
Protinus ut uestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum *insistere remis
Optastis, facilesq; Deos habuistis, & artus
Vidistis uestros subitis flauescere pennis.
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantaq; dos oris linguæ deperderet usum,
Virginei uultus, & uox humana remansit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter, vt Cererem placaret, ita diuisit annum, vt Proserpina partim apud virum, partim apud matrem moraretur, ergo Ceres exigit ab Arethusa, vt sibi originem suam exponat. Arethusa Achaidum nympharum formosissima cum ab Alpheo amne persequeretur, cuperetque persequentis impetum effugere, inuocauit Dianam, cuius comes & æmula studii fuerat, vt laboranti ferret auxilium, obiectaque ea nube ne in conspectum cupientis posset venire, tellure rupta in insulam Ortygiam misit per obscurum iter, & in fontem, cognominem sibi Arethusam, versam, ad superos euocauit, cuius liquori Alphei amnis infunditur.

At medius fratrisq; sui, mœstæq; sororis,
Iuppiter ex æquo uoluentem diuidit annum.
Nunc Dea regnorum numen commune duorum,
Cum matre est totidẽ, totidẽ cum coniuge menses
Vertitur extemplo facies, & mentis, & oris,
Nã modo quæ poterat Diti quoq; mœsta uideri,
Læta Deæ frons est. ut Sol, qui tectus Aquosis
Nubibus antẽ fuit, uictis ẽ nubibus exit.

παρὰ τὸ ἄγω, quod est dico, præposita s litera. vnde falluntur qui illas putant latine tractrices dici, cum per ει diphthongum græcam scribantur, non per y, ut scribitur συρω, quod significat traho. Acheloides) Acheloi filiæ. Achelous uero Calydoniæ fluuius est Oceani (vt in Theogonia scribit Hesiodus) & Tethyos filius. Hic pro Deianira cum Hercule acriter pugnans tandem fuit superatus. Achelous qui dẽ (ut refert Macrob.) apud priscos aqua dicebatur. Vnde Virg. lib. Georgi. i. dixit: Poculaq; inuentis Acheloia miscuit uuis. Cum virginis ora geratis?) cum faciem virginis habeatis. An quia cũ legeret) an particula est interrogatiua, qua eleganter vtimur iu soluendis quæstionibus, pro qua imperiti aut cõiunctionem reponunt. Protinus vt uestram) hoc est, ut diligenter in mari quoq; post setis inquirere Proserpinã. Alarum remis) alarum remigio & agitatione. Faciles) benignos, utpote qui uobis ea, quæ optabatis, cõcesserunt. Ne tamẽ ille canor) causam exponit, cur totæ in aues non fuerint cõmutatæ Sirenes, sed uirgineos uultus retinuerint. Canor natus) facultas canendi ingenita & à natura data. Ad mulcendas aures) delectandas. Tanta'que dos oris) si enim totæ in aues fuissent mutatæ, tam suauiter canere nunquam potuissent. At medius fratris'que sui) Iuppiter inquit medius inter Plutonem fratrem, & Cererem sororem, ne eorum alteri displiceret ex æquo annum diuisit, ut sex quidem menses Proserpina cum matre, totidem'que cum marito foret. Ex æquo diuidit) in duas æquales partes distribuit. Duorum regnorum) & inferi & superi. Quãdiu enim est cum matre Proserpina apud superos quãdiu cũ Plutone apud inferos regnare dicitur. Hoc autẽ idcirco fingitur quòd Luna, quæ eadẽ est cum Proserpina, tanto tẽpore in cœlo lucere, quanto sub terra uidetur latere. Vertitur) conuertitur, ac mutatur. Facies) figura. Læta deæ frons est) & Cereris & Proserpinæ lætam esse frontem accipere possumus. Ambæ nanque ẽ mœstis, ac tristibus læte atque hilares sunt effectæ De Proserpina tamen præcipue esse intelligendum, quæ subiicitur similitudo aperte ostendit. Victis ẽ nubibus) ex dissolutis nebulis atque depulsis. Tunc enim nubes à Sole uinci dicuntur, cum resoluuntur atque expelluntur.

Achelous.

Canor.

* a.l. existere.

Exigit alma Ceres nata secura recepta,
Quæ tibi causa fugæ? cursis Arethusa sacer fons?
Conticuere undæ, quarum Dea sustulit alto
Fonte caput, uiridesq; manu siccata capillos
Fluminis Alphei ueteres narrauit amores.
Pars ego nympharum, quæ sunt in Achaide * dixit
Vna fui, nec me studiosius altera saltus
Legit, nec posuit studiosius altera casses.
Sed quāuis formæ nunquā mihi fama petita est,
Quamuis fortis eram formosæ nomen habebam.
Nec mea me facies nimium laudata iuuabat.
Quaq; aliæ gaudere solent, ego rustica dote
Corporis erubui, crimenq; placere putaui.
Lassa reuertebar, memini, Stymphalide sylua
Aestus erat, magnusq; labor geminauerat æstum.
Inuenio sine uortice aquas, sine murmure euntes
Perspicuas ad humum, per quas numerabilis alte
Calculus omnis erat. quas tu uix ire putares.
Cana salicta dabant, nutritaq; populus unda
Sponte sua natas ripis decliuibus umbras.
Accessi, primumq; pedis uestigia tinxi.
Poplite deinde tenus. neque eo contenta recingor,
Molliaq; impono salici uelamina curuæ.
Nudaq; mergor aquis, quas dum ferioq;, trahoq;,
Mille modis labens, excussaq; brachia iacto,
Nescio quod medio sensi sub gurgite murmur,
Territaq; insisto propiori margine fontis.
Quo properas Arethusa? suis Alpheus ab undis
Quo properas? iterum rauco mihi dixerat ore.
Sicut eram fugio sine uestibus, altera uestes
Ripa meas habuit, tanto magis instat & ardet.
Et quia nuda fui, sum uisa paratior illi.
Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,
Vt fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Vt solet accipiter trepidas urgere columbas.
Vsq; sub Orchomenon, Psophidaq;, Cyllenenq;,
Menaliosq; sinus, gelidumq; Erimanthon, & Elim
Currere sustinui, nec me uelocior ille.
Sed tolerare diu cursus ego uiribus impar
Non poteram, longi * patiens erat ille * laboris.
Per tamen & campos, & opertos arbore montes,
Saxa quoq;, & rupes, & qua uia nulla, cucurri.
Sol erat a tergo, uidi præcedere longam
Ante pedes umbram, nisi si timor illa uidebat.
Sed certe sonituq; pedum terrebat, & ingens
Crinales uittas afflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugæ fer opem, deprendimur, inquam,
Armigeræ Diana tuæ, cui sæpe dedisti

RAPH. EXIGIT) exposcit. Secura) sine cura & læta. Concinne autem ingreditur poeta ad exponendam metamorphosin Arethusæ nymphæ in eiusdem nominis fontem. Arethusa nanque (vt ipsa Cereris filiæ recuperatione lætæ rogatu narrat) nympha fuit venatrix, Dianæ comes quæ æstu defatigata, depositis vestibus nuda in Alpheum fluuiorum lympidissimum cum descendisset, forte in Alphei fluminis ipsius Dei amorē incidit. Cum igitur Alpheus nudā eam persequeretur, iamq; assecuturus foret, Dianam ipsa rogauit, vt sibi opē ferret. Diana vero eam cursu lassam, ita nube texit, vt Alpheus quidem ea potiri non potuerit. Sed cum eam ob nimium sudorē in aquam esse conuersam animaduertisset, & ipse humana deposita figura eam vsq; in Ortygiam insulam Siciliæ adiacentem per subterraneas cauernas est persecutus. Sacer fons) omnes fontes nymphis sacri esse dicuntur. Fluminis Elei) periphrasis est Alphei. In Achai.) in Achaia. {Acheide alii malunt legere propter quantitatem. quoniam & alibi idem poeta dixit p Acheidas vrbes eadem forma.} Legit) elegit aptas ad venandum syluas. Saltus) Syluas, in quibus feræ saliunt. Posuit cas.) tendit retia, per quæ significat se venatricem fuisse. Formosæ no. habebā) tamen est subaudiendū. Iuuabat) delectabat. Quaq; aliæ gaud. so.) pulchritudinis, inquit, qua aliæ nymphæ solēt gaudere, me pudebat, alicuiq; placere crimē ac flagitiū esse putabam. Stymphalide sylua) Stymphalus vrbs est Arcadiæ, & planities & fons, vnde Stymphalius possessiuum & Stymphalis deducuntur. Sine vorti.) sine aquarū vertigine. Vortex dicit aqua in se contorta. Perspicuas ad hu.) claras ac lympidas vsque ad arenam. Calculus) lapillus. Numerabilis erat) poterat numerari propter aquę perspicuitatē. Poplite deinde te.) hoc est, vsq; ad genu. Est enim poples genu pars posterior. Labēs) natans. Mille modis) variis modis. Numerus enim finitus pro infinito sæpe à poetis ponitur. Excussa) cōcussa. Gestum autē exprimit natantium, qui & concutere & iactare brachia solent. Propiori margine) propinquiori ripa. Margo enim dicitur vniuscuiusque rei extremitas. Suis Alphęus ab vndis) Alpheus fluuius est Elidis, dictus quod ἄλφους, idest impetigines curet. Hic autem fluuius multa secū in mare flumina defert vt Pausanias narrat) memoratu digna. Rauco ore) rauca voce, quale murmur solet esse fluentium aquarum. Altera vestes) causa est cur sine vestibus fugeret, in altera nanque ripa fuerant relictæ. Et quia nuda fui) hoc lasciuius, q̄ vt heroico carmini conueniat dictū esse videt. Paratior) ad vim patiendam. Premebat) vrgebat. Vt fugere accipitrem) solent subintelligatur, est enim hypozeugma. His autem similitudinibus & Arethusæ fugiētis, & Alphei persequētis celeritas declaratur. Vsq; sub Orchomenon) varia enumerat loca, ad quæ fugiens peruenit Arethusa. Orchomenos autem vrbs est Bœotiæ fonte musis dicato nobilissima. Thessaliæ quoque est & mons & vrbs, & Arcadiæ & Ponti. {Sed hic de Arcadica intelligendum.} Sophida) sic quidem corrupte in exemplaribus legitur, Psophida autē ab Ouidio scriptū fuisse facile contenderim. Est enim Psophis variarum vrbiū nomen. Nam & Arcadiæ vrbs est à Psophide Lycaonis, vel (vt alii volunt) Erycis filia denominata, & Acarnaniæ, & Achaię, vnde Psophidius deducitur. Est & Libyæ vrbs Psophis, vnde Psophites nomen patrium more gētis declinatur: arx quoq; Zacinthiorum Psophis vocabatur. vt Pausanias ait. Cyllenen autē & Mænalon, & Erimanthon Arcadiæ esse montes iam sępius diximus. Elim vero eiusdem Arcadiæ vrbē ab Eleo Tantali filio appellatam. {Quod ad Psophida attinet non repugnat quantitas penultimæ, vt quidā putauere. Nam & Gaza hoc nomen pro exēplo allegat eorum quæ in ante ιος longam habent in penulti. genitiui.} Sol erat a tergo) exponit Arethusa, quomodo cognouerit sibi Alpheum imminere ac propinquum esse. Sol inquit post terga erat, eo que ante me vmbras iaciebat. Nisi si timor illa videbat) nisi forte, inquit perterrita mihi eam vmbram videre videbar. Notandum autē, si coniunctionē, interdum cum nisi eleganter copulari, quis sensui necessaria non videatur. Videbat) videre faciebat. timore nanque oculi sæpenumero decipiuntur. Ingens anhelitus) maximus spiritus. Fessa labore fugę) defatigata inquit fugiendi labore Dianā rogaui vt mihi opitularetur. Deprehēdimur) comprehendimur. Deprehendi enim proprie dicuntur qui mali aliquid committentes inueniuntur. Armigeræ tuæ) proprie dixit, nam armigeri non omnes milites dicuntur (vt vulgus putat) sed qui principibus arma gerunt, in pugna que subministrant.

*Acheide Arethusa

ADDI.

Stymphalus.

Vortex.

*a.l. vacuus.

*a.l. doloris.

Alpheus

Orchomenos.

ADDI.

Psophis.

Elis.

ADDI.

FERRE)

RAPH.

¶FERRE) ferendos. verbum enim pro participio positum est. Sic Virgilius Magnum dat ferre talentum. ¶ Me super iniecit) κατασφρῶ: præpositio enim quæ præponi debet postposita est. ¶ Lustrat) circumit. me inquit nube coopertam Alpheus quærens circumit. ¶ Ignarus) vbi essem. ¶ Anne quod agnæ) an, & ne, interdum quidem à poetis copulantur, sed frequentius separatim ponuntur. ¶ Qui vepre latens) occultus in spinis. vepres nanque spinæ dicuntur. ¶ Non tamen abscedit) alpheus. ¶ Seruat) custodit. ¶ Occupat obsessos) pulchra phantasia fingit poeta Arethusam in aquam fuisse conuersam. Qui enim plus æquo sudat, facile in aquam videtur resolui. ¶ Sudor frigidus) sudore qui ex nimio labore prouenit calidus esse solet, qui vero ex nimio timore, frigidus. ¶ In latices) in aquas. ¶ Posito ore) deposita figura, ac forma virili. ¶ Delia) Diana vnà cum Apolline in insula Delo nata. ¶ Cæcis cauernis) occultis terræ foraminibus. Hoc autem idcirco fingitur, quia Alpheum per subterraneas vias (vt diximus) ad Ortygiam vsque insulam, vbi Arethusa vocatur, peruenire fuit obseruatum. ¶ Aduehor Ortygiam) Ortygia & Delos dicitur, quod in ea primum Ortyges fuerint visæ, vt quibusdam placet, & insula Siciliæ adiacens. Quidam vero aiũt vtranque ab Ortygia oppido Aetoliæ denominatam fuisse, quod illic profecti coloni vtranque tenuerint. ¶ Cognomine Diuæ) Dianæ, nam & Delia & Ortygia ab eadem insula, Diana cognominatur. ¶ Hac Arethusa tenus) hactenus, inqt, Arethusa fuit locuta, Lynci autem Scythiæ regis Metamorphosin in lynca feram, eleganter cum superiore fabula connectit poeta, Ceres enim recepta filia, Arethusaq; audita, Athenas aduolauit, currumq; à draconibus alatis vectum Triptolemo donauit, quo frumenti vsum & agriculturam mortales doceret. Is igitur cum ad Scythiã vsq; peruenisset, à Lynco Scytharũ rege hospitio susceptus, paulũ abfuit qn interficeref. Nã Lyncus cũ aduētus causã pcepisset, Triptolemi gloriæ inuidēs eũ sōno oppressum aggressus est. Quare Ceres indignata Lyncum in Lynca feram commutauit. Hac autem gloria Triptolemum Ceres affecit, quòd (vt Pausanias narrat) filiæ Celei Cererem ipsam lassam & tristem, dum quærit filiam apud puteum nomine Anthiũ, qui in Attica religionis gratia monstrabatur, anili specie sedentem, tanquam Argiuam mulierem, ad matrem Meganiram deduxerunt, quæ illi Triptolemum filium tradidit educandum. Ceres autem per noctem igne puerum fouebat, vt ipsum efficeret imortalem. Sed mater excitata, illum ex igne extraxit: ira Dea voto frustrata, vt saltem hoc modo ipsum clarissimum redderet, concessit illi currum suum, quo frumenti sationem primus omnium mortalibus indicaret ¶ Dea fertilis) Ceres Dea fertilitatis. ¶ In vrbem Trito.) periphrasis est Athenarum, quæ ab Athena, hoc est, Pallade, quæ & Tritonia, & Tritonis dicitur, fuit cognominata. ¶ Triptolemo) Triptolemus filius fuit Celei & Meganirę, vel, vt alii, Deiopes, qui (vt Trogus scribit) primus omnium in Attica serendi frumenti rationem monstrauit. Itaque locus fabulæ datus, quam in quarto Fast. plenissime exequitur poeta. ¶ Rudi humo) incultę terræ. {Partim post temp. longa recultæ: vel simpliciter accipiendum recultæ, pro aratæ. Vt sint antitheta terra rudis siue inculta & arata. Vel etiã ad nouales ferendũ agros, qui altero demũ anno, aut etiam tertio recoluntur. Vt rudis & reculta terra, sibi opponantur mutuo, quemadmodum restibilis ager & noualis.} ¶ Et Asida terram) Asiã. {Ab Asia, proprio, cuius prima longa est, vt apud Homerum Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι, Καϋστρίον ἀμφὶ ῥέεθρα. Fuit enim Asia rex quidam Lydorum, vt ibidem inquit commenta. Nam regionis nomen Asia, primam corripit, vt Europa atque Asia pulsus &c.} ¶ Scythicas oras) ad Septentrionem. Scythæ nanque populi sunt ad Septentrionem, quos vulgus Tartaros vocat. ¶ Qua ve.) per quæ loca, & quo mon. ¶ Peruius æt.) penetrabilis aer. ¶ Dona Ce.) periphrasis est frumenti. ¶ Barbarus inui.) quia Barbarus inuidia motus est. ¶ Ferro) ense per metonymiam. Ferrum enim ex quo conficitur ensis, pro ipso ponitur ense. ¶ Figere) transfigere. ¶ Lynca) accusatiuus est græcus. Lynx autem fera est maculosa Baccho dicata. ¶ Mopsopium iuue.) Atheniensem. Attica enim etiam Mopsopia à Mopsopo rege fuit appellata. Nam (vt Strab. libro decimo refert.) Athenarum vrbis varia noĩa fuerũt, nã ab Actæone Acticã. ab Attide Cranai filia Attidē, & Atticam, à quo & inquilini Cranai vocantur, Mopsopiam à Mopsopo. Ioniam à filio Xuthi Ione. Possidoniã, siue Neptuniam à Possidone, siue Neptuno, Athenas ab Athena: id est Minerua denominatas fuisse aiunt. ¶ Sacros iu.) dracones eidē iugo subiectos.

Vepres quid.

Per Deliã Diana intelligitur.

Arethusa in fontem.

Ortygia.

Triptolemus.

Athenæ.

*verior .l. spissisq;.

ADDI.

ADDI.

*a.l. conscendisset.

Ferre tuos arcus, inclusaq; tela pharetra.
Mota Dea est, *sparsisq; ferens e nubibus unam
Me super iniecit. lustrat caligine tectam
Amnis, & ignarus circum caua nubila quærit.
Bisq; locum, quo me Dea texerat, inscius ambit,
Et bis Io Arethusa, Io Arethusa uocauit.
Quid mihi tunc animi miseræ fuit? an'ne quod agnæ
Siqua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori? qui uepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullos'q; audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit, neq; enim uestigia cernit
Longius ulla pedum, seruat nubem'q;, locum'q;
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
Cœruleæ'q; cadunt toto de corpore guttæ.
Qua'q; pedem moui, manat locus, e'q; capillis
Ros cadit, & citius, quam nunc tibi fata renarro,
In latices mutor. sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, posito'q; uiri, quod sumpserat, ore
Vertitur in proprias, ut se mihi misceat undis.
Delia rupit humum, cæcis'q; ego mersa cauernis
Aduehor Ortygiam, quæ me, cognomine Diuæ
Grata mihi, superas eduxit prima sub auras.

ARG. FABVLAE SEQ.

Triptolemus a Cerere fruges diuidendas accepit per terras, currumque draconibus iunctum cum fecisset*, nouissime delatus est in Scythiam, & a Lynco rege exceptus hospitio, cui cum exposuisset qualiter a Dea esset Honoratus, mulla honoris instinctus ille dormientem, vt interficeret, aggressus est. Dea memor nuncii sui, vt quem dignum habuerat diuino honore, conseruaret antequam occideretur, hospitem in lyncem feram cõuertit.

Hac Arethusa tenus geminos Dea fertilis angues
Curribus admouit, frænis'q; coercuit ora.
Et medium cœli, terræ'q; per aera uecta est,
Atq; leuem currum Tritonida misit in urbem
Triptolemo, partim'q; rudi data semina iussit
Spargere humo, partim post tempora lõga recultæ.
Iam super Europen sublimis, & Asida terram
Vectus erat iuuenis, Scythicas'q; aduertitur oras.
Rex ibi Lyncus erat. regis subit ille penates.
Qua ueniat, causam'q; uiæ, nomen'q; rogatus,
Et patriam patria est claræ mihi dixit Athenæ.
Triptolemus nomen. ueni nec puppe per undas,
Nec pede per terras. patuit mihi peruius æther.
Dona fero Cereris, latos quæ sparsa per agros
Frugiferas messes, alimenta'q; mitia reddant.
Barbarus inuidit, tanti'q; ut muneris author
Ipse sit, hospitio recipit, somno'q; grauatum
Aggreditur ferro. conantem figere pectus,
Lynca Ceres fecit, rursus'q; per aera iussit
Mopsopium iuuenem sacros agitare iugales.

RAPH.

Pierides in picas.

¶ FINIERAT doctos) Pieri filiæ, nympharum sententia, à Calliope musarum præstantissima superatæ, cœperunt & nymphas & musas ipsis conuitiis insectari, quam rem quidem ægre ferentes musæ, eas in picas conuerterunt, quæ ingenitam retinuisse videntur loquacitatem. ¶ Deas Helicona colentes) musas Heliconem habitantes. ¶ Concordi sono) vna omnium sententia.

Finierat doctos e nobis maxima cantus.
At nymphæ uicisse Deas Helicona colentes
Concordi dixere sono conuicia uictæ
Cum facerent, quoniam dixi certamine uobis
Supplicium meruisse parum est, maledictaq; culpæ
Additis, & non est patientia libera nobis,
Ibimus in pœnas, & qua uocat ira, sequemur.
Rident Euippides*, spernuntq; minantia uerba,
Conatæq; loqui, & magno clamore proteruas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Aspexere suos, operiri & brachia plumis.
Alteraq; alterius rigido concrescere rostro
Ora uidet, uolucres'q; nouas accedere syluis.
Plangere dum'q; uolunt per brachia mota leuatæ,
Aere pendebant nemorum conuicia picæ,
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Rauca'q; garrulitas, studium'q; immane loquendi.

¶ Maledicta) conuicia, contumelias. ¶ Et non est patientia libera nobis) hoc est, quoniam has contumelias pati non possumus. ¶ Ibimus in pœnas) vos pœnis ac suppliciis afficiemus. Ridet Euippides. Euippes filiæ, patronymica nãque est forma. legitur etiam Pæonides.

ADDI. ra. I. Pæonides.

{Idq; rectius. Nam in altero quantitas repugnat, nisi quis extrito altero P. Euuipides legendum contendat. Pæonides autẽ eadem ratione qua mater illarum, vocantur, vt supra. Pæonis Euippe mater fuit.} ¶ Spernunt) contemnunt. ¶ Intentare) in nos frequenter intendere, quod minãtes facere solent. ¶ Concrescere) coalescere. ¶ Accedere) adiici, adiungi. ¶ Plangere dumq; volunt) dum inquit pectora sua manibus plangere vellent, in aera leuatæ pendere cœperunt. ¶ Nemorum conuicia) que in nemoribus conuicia iactare non desistunt. ¶ Facundia prisca) loquacitas pristina. ¶ Studiumq; immane) maxima cupiditas.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

QVo plus inuidiæ quàm laudis habes. Inuidia crimen & culpam (vti diximus) persæpe significat, præcipueq; Ouidio. vt hoc loco, & in sequenti libro, Mater in inuidia est. ac in decimo. Non erit inuidiæ victoria nostra ferenda? & circa finem eiusdem. Nobis cinyreius heros Inuidiæ mutatus erit? Item in primo remedii. Inuidiam cædis pacis amator habes. & in Didone. Da veniam culpæ, decepit idoneus author. Inuidiam noxæ detrahit ille meæ. ¶ Cererisq; sacerdos Alphitus τὸ ἄλφιτον farinam significat propter cuius albedinem cereris sacerdoti decenter inde datum est nomen. Quoniam eius deæ sacerdotes albis vtĩ vestibus consueuerant. vt in decimo huius operis videbis. Causam refert idem poeta in quinto Fastorum, Nisi à farina Cereris famulo nomen impositum velis, quod ea frumenti (vnde farinam facimus) inuentrix & prӕses memoretur. ¶ Occidit & Celedon Myndesius) Lego Celadon Mendesius. Mendes enim ciuitas fuit in Aegypto, vnde Mendesium vnum è septem hostiis Nili. Lege Stephanum, Plinium, & Straboнẽ. Celadon resonans interpretatur. κελαδεῖν enim exclamare & resonare significat. ¶ Echionq; sagax) Emendo Ethion vt syllabam non offendam, & aptum auguri nomen faciam, ἠθεὺς enim diuinus interpretatur. ¶ Cæso genitore infamis Agyrtes.) Nomen infami viro conueniens. ἀγύρτης enim præstigiator vocitatur. ¶ A dextra Cypro Gyaroq; relictis.) Nec Cypro, nec Scyro placet, Sed Siphno, quæ inter Cycladas numeratur. ¶ Vetitum est adeo sceleri nihil) parenthesis est. ¶ Cui triplicis cessit fortuna nouissima regni) Fortuna nouissima: idest vltima sors exponi debet. Nam cum Iuppiter Neptunus & Pluto regnum diuisuri rem sorti commisissent prima sors quæ exiit Iouis fuit. Neptuni secunda, Plutonis vltima, vt narrat Home. xv. Iliados. vnde signate à Claudiano in primo raptus Proserpinæ suprema sors ea, quæ Plutoni cõtigit appellatur. vt tertia supremæ patior dispendia sortis. Non ergo ad regni conditionem sed ad sortis casum poeta respexit. ¶ Haud procul Aetnæis lacus est à mœnibus. (Scribo Enneis. Enna Siciliæ ciuitas duplici, n, scripta fuit: apud quam rapta est Proserpina. Lege Ciceronem, sexta actione, in Verrem, & quæ optimus pater meus super illo versu quarti Fastorum, in quibus est culto fertilis Enna solo, ac Laurentius noster Abstemius in libello de obscuris quibusdam locis tradiderunt. ¶ Prodit Anus) Huic nomen Meganire fuit seu Menalinæ. Lege Ouidium quarto, Fastorum & Diomedem grãmaticum libro tertio, Clemens (teste Eusebio secundo præparationis euangelicæ) Baubonem vocat sic inquiens. Cererem vero à Baubone nobili muliere hospitio susceptam tradũt. Potionemq; multis confectam (quam Cyceona vocant) Cereri allatam fuisse. Cum'q; Ceres luctu oppressa potum recusaret, quasi despecta doluit. Itaq; sublata veste genitalia membra Deæ ostendit, quæ hoc spectaculo delectata Cyceona suscepit ac bibit. Q d. Orpheus Carminibus cecinit. ¶ Duri puer oris & audax Cõstit ante Deã.) Iambas hic puer à Nicandri commentario appellatur. à quo tamen dissentit Diomedes in tertio. Iambam Meganiræ dicens fuisse ancillã. Sed hoc Codro feratur acceptum. ¶ Sideraq; & venti nocent.) Accidit hoc loco iis qui hoc carmen correxerunt: immo corruperunt id, quod Oratiano versu dicitur. Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim. Nam huic coniunctioni q;, opem ferre volentes, q̃ breuem semper latinis esse putabant, huic verbo noceo vulnus intulerunt. primam eius syllabam vbiq; breuem elongantes. Emenda igitur sic (vt omnes ferè codices absque commentariis habent.) Sideraq; ventiq; nocent. Nec te moueat, q; copulatiuam coniunctionẽ produci: quoniam finalitatis causa Honorato teste producitur. Vt apud Virgilium, in tertio Aeneid. Limina'q; laurus'q; Dei. Quã uis & ratio hæc opituletur, quòd Græce καὶ dicitur. vnde in vetustissimo marmore coniunctionem hanc cum diphthongo scriptam cum Romæ erã adinueni, hoc modo QVAE. ¶ Ante Iouem sparsis stetit inuidiosa capillis) inuidiosa, idest, plena odio in Plutonem vel exacerbationis plena in ipsum Iouem. quod tangere videtur interpres à quibus eo loco reprenditur forsan non intellectus. ¶ Quem quondam dicitur Orphne &c.) conuenientissimum nomen auernali nymphæ est Orphne, quæ nigredinem obscuritatem'q; significat. Vnde apud Claudianum Orphneus vnus equorum Plutonis nuncupatur: licet vulgati codices sint corrupti.

HENR. GLAREANI ANNOTATIONES,
In librum quintum Ouid. Metamorph.

Eum'q; nõ tibi, sed certæ prælatum intellige morti.

HOc ita dicitur, quasi mors quoque in vxorem petisset Andromedam. Quanquam intelligi potest, prælatum ob certam mortem Andromedæ imminentem.

Isset, & indignum scelerato profuit ara.

Et copula (inquit Raphael) affectui seruit. Hoc rectè ille, sed addendum ab eo etiam nouam incipere orationem, nec iungendam cum præcedenti oratione. Verbum enim profuit non quadrat ad Nisi & Isset, quare adiecta est affectus particula indignum. Nec etiam temere confudisset modos Poeta compositionis felicissimæ.

Augebat, bis adhuc octonis integer annis.

Ratio ab octo quosdam inuitat, vt malint octonis scribere. Hora. lib. I. Ser. Ibant octonis referentes Idib. æra. Quidam propter aliorum eiusdem ordinis nominum terminationem Octenis secunda vocali media syllaba scribunt.

Quidam

Quidam vtrunque probant. Describit autem Atyn. xvi. annorum, quem paulo post Lycabas puerum vocat. Et notabis monosyllabon hic corripi, vt cis. à quibusdam tamen produci, quos non sequar.

Perculit, infractis confundit & ossibus ora.

Nota coniunctionem propter carminis necessitatem in tertium translatam locum. Nam rectum erat, Perculit & infractis ossibus confudit ora, si carmen pateretur.

Raptaq́; de dextro robusta repagula poste.

Repagula (inquit Raphael) asseres dicuntur, qui clausis ostiis opponuntur. Obices credo vult dicere, qui ex vectibus aut sublicis sæpe fiunt. Dextro autem poste ait, quia bini sunt in portis postes, sed obex ad dextrum.

Sternitur & Menaleus Perseia castra secutus.

Melaneus legendum quod nomen etiam canis est l.3. vbi de canibus Actæonis. Et hic proprium, & l.12. in pugna Centaurorum cum Lapithis, sed in hoc contrarium accidit quod in Sthenelo. In Latinis enim codicibus frequenter legas Sthelenus.

Bactreus Alconeus.

Ita Raphaelis habebat codex per e, sed Bactrius per i, melius congruebat, si à Bactris deduci existimauit vrbe Indiæ contermina. Planudes legit Barceus disyllabon, vt à Barce sit Cyrenes vrbe, à qua magis secundum Seruii paulo ante traditam regulam aptum est Barcæus quod & Stephano visum est. Idem Planudes pro Alconeus legisse videtur Halcyoneus. At in his nihil asseueramus, nam in Syriam venire non minus Bactrii poterant quã Indi, cum tamen Atyn Indum nominet. Nec minus Barcæi quàm Cinyphei, cum antea dixerit Cinypheus Pelates. Bracteus porrò quod quidam legunt, ineptum est.

Occidit & Celedon Myndesius.

Κελάδων Græce est, per primam vocalem in secunda syllaba Myndesius autem cum y scribẽdum, à Myndus, vt puto, Cariæ vrbe. Raphael à Mindeso Syriæ vrbe ait deriuatiuũ.

Præter utrunq; latus, præter'q; & lumen & aureis.

Licentia poetica haud dubie dixit præter'q; & lumen, cũ de Polyphemo potius hoc congrueret, quãquam præter'q; & lumina & aureis legi posset.

Chaonius Molpheus dextra Nabathæus Ethemon.

Extrema duo nomina aspirationem habent, duo media nequaquam, sed μολπεὺς καὶ Ναβαταῖος Græce scribuntur.

Verum ubi uirtutem turbæ succumbere uidit.

Vide num turba legendum, sed succumbo tibi fortassis melius quàm te.

Seriphon Deserit à dextra Scyro Cyaro'q; relictis.

Seriphon insulam vocat quam Ptolemæus Siphnon. Cæterum Raphael Scyro legit, quod in aliis codicibus erat Cypro. At ego Cythno legendum arbitror. Nam auolanti ex Seripho in Bœotiam Cithnos & Cyaros quam Plinius libro iiii. cap. xli. ab Andro abesse dicit. 62000. passuum, ad dextram erunt nisi quis carmen ita legere malit:

Deserit à dextra Cythno Scyro'que relictis.

Pœonis Anippe mater fuit.

Euippe traduxit Max. Planudes. Nam quod postea decimo carmine à fine huius voluminis Anipedes dicuntur, error est librariorum. Pæonides enim eo in loco legẽdum est. Et syllabarum ratio satis demonstrat, illic nõ posse legi Anipedes, si quidem hic Anippe legatur.

In numina ponti

Victa domas, ipsum'q; regit qui numina terræ.

Raphael ait cum mari terram Neptuno concessam in memorabili illa rerum diuisione trium fratrum Iouis, Neptuni, ac Plutonis. At Homerus libro Iliad. xv. ait terram ac Olympum communia tribus mansisse. Sed puto alium quempiam authorem hoc in loco secutum Ouidium.

Nec quæ magis audiat arcum

Illę sagittæ (idem inquit) arcum audire & obtemperare dicuntur, quæ facile ab arcu emittuntur: Mihi vero illæ quæ tangunt hoc quod vult arcus qui eas pellit.

Nomine Pergula.

Nomen hoc non temere reperias apud authores, præter vnum Claudianum, apud quem tamen abbreuiatum est. Pergum enim vocare ait Siculos. Certe Plinius, Ptolemæus, ac Strabo, quantum ego memini, nullam eius faciunt mentionem. Ab hoc autem Poeta ita clare describitur, vt authoribus aliis non sit opus.

Et ut summa uestem laniarat ab ora.

Raphael exponit, ab summa ora, idest supremo limbo, quod equidem non intelligo, nisi per limbum intelligat cingulum, cui innectere limbum puellæ solent, vt facto sinu imponant floreis.

Et qua Bacchiadæ bimari gens orta Corintho.

Bacchiadæ Epẽthesi vnius litterę pro Bacchidæ. Quanquam etiam Bacchiadæ apud Strabon. Videtur autem de Archia Syracusarum conditore loqui, de quo Strabo lib. vi. Cum enim paulo ante Pergusam lacum non longe ab Aetna, locum in quo rapta esset Proserpina, descripsisset Poeta, hic nunc locum describit, vbi rupta tellure Pluto ad inferos descẽdit, eum'que haud procul Syracusis fuisse fatetur, nempe vbi sunt Ciane ac Arethusa fontes. Raphael de Drepano loqui Poetam contendit, At Drepanum in maxime occidentali insulæ parte est, cum Syracusæ, & hæc commemorata loca, in orientali latere. Mouit Raphaelem sequens carmen, Inter inæqualeis posuerunt mœnia portus, quod tamen & de Syracusis intelligi potest.

Dulce dedit testa quod coxerat ante polenta.

Dulce, liquidum intelligitur, & cum polenta in aufrendi casu exponit Raphael. Nam quod quidam hinc voluere probare, polentam esse generis neutri, decepti sunt syntaxi non intellecta, aut licentia Poetica, vt in sexta Baptistæ Mantuani Christianissimi Poetæ Ecloga, Atque polenta coquit, pro polentam.

Læta Deæ frons est.

Quia in Iouis ad Cererem oratione ita legitur: Illa quidem tristis, neque adhuc interrita vultu, & præcedentia hoc in loco carmina de Dea duorum regnorum, hoc est de Proserpina clare sonant, hæc etiam de eadem intelligam, etiamsi de Cerere quoque intelligi possunt. Non autem antea exigit Ceres, quàm nata secura recepta.

Sponte sua natas ripis decliuibus umbras.

Natas epitheton ad vmbras genere retulit, cum ad Salicta intelligatur, vt sit sensus, Salicta atque populus dabant vmbras ipsæ natæ sua sponte in ripis decliuibus, nam vmbras nasci in ripis intelligitur aliquo pacto. sed frigida addetur sponte sua. Verum hæc fortassis argutula merito videbuntur, ideo'que omittenda, quanquam apud Seruium eximiæ eruditionis virum nonnulla eiusmodi reperias.

Vsq; sub orchomenon Psophida'q; Cyllenen'q;.

Hunc locum recte emendauit Raphael, sed libro secundo de Erimantho fluuio ad eundem erat modum haud parua menda Phocaico pro Psophaico, vt ibidẽ admonuimus.

Spargere humo, partim post tempora lõga recultæ.

Illud recultæ pro aratæ exponendum puto, quanquam, post tempora longa, qua ratione dicatur non definio.

RAPH.

Ræbuerat dictis. Certamina musarum cum Pieri filiabus cum Pallas audisset, forte ei in mētem venit, qua pœna & ipsa Arachnem Lydiam puellam, quæ se Pallade ipsa lanificii peritiorem esse contendebat, afficere deberet. Sic autem & librum libro, & fabulam fabulæ eleganter poeta connectit. artis non immemor, tenuissimas telas nunquam contexere desistit. Hoc vero in describendo certamine poeta multas exponit transformationes. Nam vtraque telam, quam conficit variis imaginibus distinguit, quas aperte poeta describit. ⁋ Lanificæ ar.) lanificii. ⁋ Colophonius Idmon) Colophô Lydiæ vrbs est, Apollinis oraculo clara. ⁋ Phocaico mu.) Colophô

P. OVIDII NASONIS.
METAMORPHOSEOS.
LIBER SEXTVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Rachne Lydia Idmonis filia, cuius mater genita Hypæpis studio lanificii famam quæsierat cum materna industria cunctas præcessisset in opere faciendo, istis diebus insolentius gloriata magis q̃ mortalem decuit, elocuta est. Nam Mineruam a qua docta fuerat ad certamen prouocauit. Quæ in anum versa in hoc ad eam veneeat, vt audaciæ impetum odio futurum, compesceret ✱. Quam cum vidisset in certamine permanentem reuersa in suam speciem opere proposito in certamen descendit, & singula quæ sequuntur, inseruerunt telæ, prior quidem Minerua, de hinc Arachne.

Ræbuerat dictis Tritonia talibus aures,
Carmináque Aonidū, iustáq; ꝓbauerat irā.
Tū secū laudare parū est, laudamur, & ipsæ.
Numina nec sperni sine pœna nostra sinam⁹,
Mœoniæq; animū fatis intēdit Arachnes,
Quam sibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat non illa loco, nec origine gentis
Clara, sed arte fuit. pater huic Colophonius Idmon
Phocaico bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater, sed & hæc de plebe, suóq;
Aequa uiro fuerat ✱ Lydias tamen illa per urbes
Quæsierat studio nomen memorabile, quamuis
Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis.
Huius ut aspicerent opus admirabile sæpe
Deseruere sui nymphæ uineta Tymoli,
Deseruere suas nymphæ Pactolides undas.
Nec factas solum uestes spectare iuuabat,
Tunc quoq; cum fierent, tantus decor affuit arti.
Siue rudem primos lanam glomerabat in orbes,
Seu digitis subigebat opus, repetitáq; longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu,
Siue leui teretem uersabat pollice fusum,
Seu pingebat acu, scires à Pallade doctam.

⁋ Tritonia) Pallas à Tritonide palude Libyæ, vbi primum in virginali habitu apparuit (vt Herodotus i quarto narrat) Tritonia fuit cognominata. Vnde aiunt Palladem Neptuni & Tritonides paludis fuisse filiam, eam autem nescio quid à patre reprehensam donasse se Ioui, ac Iouem sibi illam filiam asciuisse. Stesichorus autē primus asseruit Palladem armatam ex capite Iouis prosiluisse, eoq; Tritoniam appellatā, quod τριτὼ caput vocatur. Sanè Tritō palus est fluuius Bœotiæ & Libyę apud quarum alterum Pallas videtur nata, vt scribit Argonauticon enarrator. Vnde & Tritonia, & Tritogenia vocatur, q̃uis quidā ἀπὸ τοῦ τρεῖν, hoc est, à terrēdo, qd aduersariis terrorē incutiat, Tritoniā declinari putent, vel quod τρίτη, idest tertiā, post Apollinē & Dianam genita sit, vel qd τριτώα, idest tertia die mensis apparet. Eadē enim cū Luna putatur. Tertiam vero mēsis diē τριτομηνίδα vocabant, qua quidē die Pallas nata esse videtur. Vnde & festus is dies, vt ipsius natalis agebatur Athenis quēadmodū Romæ quinquatria. ⁋ Aonidū) musarum. ⁋ Probauerat) laudauerat. ⁋ Tū secū) dixit aut locuta est, subaudiatur. ⁋ Laudare parum est) nō satis est inquit alios laudare, nisi & nos laudemur. ⁋ Mæoniæ) Lydiæ à Mæone rege. ⁋ Arachnes) Arachne Lydia fuit puella Idmonis Colophonii filia lanificii peritissima, quæ cū se Palladi anteferret, eamq; in certamē ꝓuocare ausa esset, ab ipsa quidē in vetulā cōuersa admonetur, vt ab incepto desistat, ac temeritatis suę veniā à Dea suppliciter petat. Ceterū Arachne ea admonitione insolentior facta nullo pacto Mineruæ cedere animū induxit. Quare Dea indignata deposita vetulæ forma, & in certamē descēdit, & Arachnen superatam in araneā cōmutauit, quæ pristinæ

Tritonia.

Arachnes genus.

Triton.

Mæonia.

Phocaica purpura. Est enim murex piscis, ex cuius sanguine purpureus conficitur color. Phocæa autem & Ioniæ & Cariæ vrbs est à Phocis, quæ Ioniæ cōditores secutæ dicuntur, appellata. Vnde soluta diphthongo Phocaicus declinatur. ⁋ Aequa) par & æqualis. {Lydias tamen illa per vrbes: Sic quidem vulgo ferè legitur. Admonent autē doctiores legendum esse, Lycadas per vrbes, quod in Lydias, prior vbique longa ponatur; vt apud Horatiū. Lydia dic per oēs te deos oro &c. Et apud Virgilium vbi Lydia quondam Gens bello præclara iugis cōsedit Hetruscis. Sed posset tamen & Lydias defendi hoc loco, siqs vel ἔκτασιν vel συνίζησιν admittat.} ⁋ Paruis Hy.) Hypæpa Lydiæ vrbs est monti adiacens. Vnde etiam nomē fuit inditū, quasi ὑπὸ ὄρος, hoc est, sub cacumine & vertice sita eo dono Veneris pulcherrimas dicitur ferre.

Phocæa.

Phocaicus

ADDI.

Hypæpa

✱ a.l. cōspiceret.

COELIVS RHO.

Hypępenas mulieres fuisse pulcherrimas, traditur. Est vero vrbs Hypæpa, quæ à Tmolō descendēubus occurrit, ad Caistri Campestria, nomine imposito, quia sit sub mōte qui Aepos nuncupetur, sita, ac dicata Veneri. Meminit Ouid. de Arachne, Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis. ⁋ Tymoli) Tymolus, qui & Tmolus dicitur, mōs est Lydiæ vitibus consitus. ⁋ Pactolides) Pactoli, Lydiæ fluuii, arenis aureis clarissimi filiæ. ⁋ Tunc quoque cum fic.) Sed est subaudiendum, vt intelligamus, Sed tunc quoq; cum fierēt spectare iuuabat. ⁋ Tantus decor) acclamatio est admiratione artis significans. ⁋ Subigebat) domabat. ⁋ Mollibat) mollia reddebat. ⁋ Lōgo tractu) lōga productione. Lanæ enim illæ sic ꝓtrahebātur, vt nebulæ videri possent. ⁋ Seu versabat) voluebat, hoc est filabat. ⁋ Scires) posses.

Tymolus.

Pactolus.

✱ a.l. lydas

Arachnes cū Pallade certamen.

OFFENSA

RAPH. ❡OFFENSA) indignata. ❡Tanta magistra) quanta est Pallas. ❡Nihil est quod victa recusem) nullam est inquit pœnã, quam ego victa recusare velim. ❡Pallas anum simulat) Mineruæ in vetulam Metamorphosis aperte describitur. ❡Falsos) simulatos. ❡Infirmos ar.) membra, quæ infirma esse fingebat. ❡Grandior æt.) senectutis est periphrasis. ❡Vsus) peritia rerum. Recte autem senilem commendat ætatem vt maior sibi fides adhibeatur. ❡Cede Deæ) ne contendas cum Dea. ❡Vis'que mare.) à verberanda Dea subintelligatur. ❡Cõfessa iram) præ se ferens & ostendens indignationem. ❡Vultibus.) vultus mutationibus. ❡Obscuram Pallada) sub figura anus latentẽ. ❡Resecuta est) prosecuta est, ac respondit. ❡Mẽtis inops) stolida ac demens. ❡Confecta) exhausta, euacuata omnibus & animi & corporis viribus. ❡Et nimium vixisse diu no.) eam significat delirare. ❡Palladaq; exhi.) præ se tulit ac ostẽdit se Palladem esse. ❡Mygdonidesq; nu.) Mygdonia Macedoniæ pars est, & item Phrygiæ à Mygdone cognominata, è Phrygia vtpote vicina vero multæ conuenerant mulieres, vt Arachnes opera spectarent, quæ omnes præter vnam Arachnen, veneratæ sunt Deam. ❡Inuita ora.) hypallage est: nam ipsius inuitæ ora intelliguntur, nolebat enim Arachne pudens videri. Euanuit: repente & subito abiit. ❡Cum primum Aurora mouetur) quando primũ Aurora incipit oriri. ❡Candescere) candidus fieri. ❡Perstat in incep.) perseuerat in incepta pertinacia, vt cum Pallade contendat. ❡Stolidę pal.) ipsa stolida, est enim Hypallage. ❡In sua fa.) in finem sibi fatorum lege statutum. ❡Intendunt) dirigunt, ordiuntur. ❡Gracili sta.) tenui, subtili. ❡Tela iugo iuncta est) mirandam vtriusque ostendit celeritatem. Iugum autem dicitur lignum illud cui stamina appenduntur & alligãtur. ❡Secernit) diuidit, distinguit. ❡Subteg.) idest quod stamini inseritur, quod etiam trama vocatur. ❡Radiis acu) radius instrumentum est, quo textores subtegmen inserunt stamini. Elegãter autem omnia describit poeta, quæcunque in conficienda tela fieri solent. ❡Expediunt) aptant, accommodant. ❡Atque inter sta. du.) periphrasis est subtegminis. Id enim dentibus pectinis inculcatur. Est autem pecten textorium instrumentũ notius quàm vt sit describendum. ❡Cinctæq. ad pe. ue.) morem textricũ exprimit, ad pectus enim vsque vestes suubducunt. ❡Studio) vincendi cupiditate. ❡Illic & Ty.) purpura inquit Tyria nobilissima intexitur. {Seu potius purpurea fila.}

Pallas in anum.

Mygdonia.

Palladis tela.

ADDI.

Quod tamen ipsa negat, tantaq́; offensa magistra
Certet ait mecum. nihil est quod uicta recusem.
Pallas anum simulat, falsosq́; in tempore canos
Addit, & infirmos baculo quoq; sustinet artus.
Tunc sic orsa loqui. non omnia grandior ætas,
Quæ fugiamus habet. seris uenit usus ab annis.
Consilium ne sperne meum. tibi fama petatur
Inter mortales faciendæ maxima telæ.
Cede deæ. ueniamq́; tuis temeraria dictis
Supplice uoce roga. ueniam dabit illa roganti.
Aspicit hanc toruis, inceptaq́; fila reliquit,
Vixq́; manus retinens, confessaq́; uultibus iram
Talibus oscuram resecuta est Pallada dictis.
Mentis inops, longaq́; uenis confecta senecta,
Et nimium uixisse diu nocet. audiat istas,
Siqua tibi nurus est, siqua est tibi filia, uoces.
Consilii satis est in me mihi, ne'ue monendo
Profecisse putes; eadem est sententia nobis,
Cur non ipsa uenit? cur hæc certamina uitat?
Tunc Dea uenit, ait, formamq́; remouit anilem,
Palladaq́; exhibuit. uenerantur numina nymphæ,
Mygdonidesq́; nurus. sola est interrita uirgo.
Sed tamen erubuit, subitusq́; inuita notauit
Ora rubor, rursusq́; euanuit, ut solet aer
Purpureus fieri, cum primum Aurora mouetur,
Et breue post tempus candescere Solis ab ortu.
Perstat in incepto, stolidæq́; cupidine palmæ
In sua fata ruit. neque enim Ioue nata recusat,
Nec monet ulterius, nec iam certamina differt.
Haud mora consistunt diuersis partibus ambæ;
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela iugo iuncta est. stamen secernit harundo.
Inseritur medium radiis subtegmen acutis,
Quod digiti expediunt, atq; inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.
Vtraq; festinat, cinctæq́; ad pectora uestes,
Brachia docta mouent studio fallente laborem.
Illic & Tyrium, quæ purpura sensit ahenum
Texitur, & tenues parui discriminis umbræ.
Qualis ab imbre solet percussus Solibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine cœlum,
In quo diuersi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Vsq; adeo quod tangit idẽ est tamen ultima distãt,
Illic & lentum filis immittitur aurum,
Et uetus in tela deducitur argumentum.

Nam Tyrus Phœniciæ insula est à Tyro Phœnicis filio appellata, vbi olim pretiosissima purpura fiebat. {Ibidemq; & iam inuentam purpuram Pollux tradit. Vide libro secundo capitulo quarto.} ❡Et te. vm.) ex variis coloribus vmbræ conficiuntur, quo imagines extare videantur, quòd in pingendo difficillimum esse putatur. ❡Ab imbre) post pluuiam. hac autem similitudine ostenditur quam variis telæ illæ coloribus distinctæ forent. ❡Solibus) Solis radiis. ❡Arcus) Iris. ❡Longum cœlum) longam aeris partem. ❡Transitus vnius inquit coloris ad alium transitus, oculos decipit, quia cum sint diuersi, iidem tamen esse videntur.

Tyrus.

ADDI.

COELIVS RHO.

❡QVOD vero astruunt, veros non esse Iridis colores, meras esse nugas, fatendum est, si peripateticos audire scientissimos volumus. Cum enim lux, omnium sit colorum hypostasis, & substantia formalis, & constituat colores tinctis radiis in perspicuo denso: constat, ibi verissime inesse colores, vbi eiusmodi lux tingitur in perspicuo aeris humidi, vel rorationis descendentis: eo nanque modo, Iris colores concipit: & ideo veri sunt censendi, tanto naturæ artificio, vt eos (sicuti diximus) consequi nulla queat ars, cum trãsitus internosci haud possit, qui in sequentem vertantur, nullo medio: sicuti Boetius adnotauit in Musicis item contingere. Ex quo recte Ouidius:

Qualis ab imbre solet, percussis solibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine cœlum,
In quo diuersi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamẽ spectantia lumina fallit.

Quod vero ingerunt Pythagorici, ideo non videri colores veros, quòd non permaneant diu, vanissimum esse aiunt. Id enim obuenire, certissimum est subiecti ratione, quod in dilapsu est constitutum. Alioqui colligemus, veriorem videri hominem vitę diuturnioris eo, qui commoritur statim productus in lucem, quod quis non videat esse absurdissimum? ❡Vsque adeo quod tangit idem est) in tantum inquit is qui alii coniungitur color similis ei est, vt idem esse videatur, cum tamen distet & differat. Est autem acclamatio, artificis continens admirationem. ❡Lentum aurum) flexibile. ❡Vetus argumentum) antiqua fabula. ❡Deducitur) effingitur. proprie autem deduci & fila & carmina dicuntur, & quicquid in longum protrahitur.

ARG. FABVLAE SEQ. I.

Mineruæ certamen sub vno capite. Minerua incipit, inquit; quæ telæ suæ intexuit contentionem de vrbe Athenarum inter se & Neptunum habitam. qui lacu salso in arce edito, sibi eam possessionem vendicabat, ipsa autem oliua * a se arbore inuēta. Item Rhodopen Threiciam & Hemum, qui pari insania & amore coniugii Iouis ac Iunonis abusi erāt nominibus, & ob id in montes transfigurati. Pygmeæ quoque casum addit, quæ a Iunone in Gruem versa est. Item, Antigonem Laomedontis filiam, quā, quod cum Ioue contulisset ob admissum Iuno transfigurauit in Ciconiam. Cynaræ præterea regis Assyriorum filias ob insolentiam ab eadem dea in gradum templi seu lapidem mutatas. Per quæ exempla frangi illa posset, deque Mineruæ numine certior fieri. finéque operi suo arborē suā oliua imposuit.

Cecropia Pallas scopulum Mauortis in arce
Pingit, & antiquam de terræ nomine litem.
Bis sex cœlestes medio Ioue sedibus altis
Augusta grauitate sedent, sua quenque Deorum
Inscribit facies. Iouis est regalis imago.
Stare Deum pelagi, longoq; ferire tridente
Aspera saxa facit, medioq; e' uulnere saxi
Exiluisse ferum, *quo pignore uindicet urbem.
At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam;
Dat galeam capiti, defenditur æg de pectus,
Percussamq; sua simulat de cuspide terram
Edere cum bacis fœtum canentis oliuæ:
Mirariq; Deos. operis uictoria finis.
Vt tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis:
Quattuor in partes certamina quattuor addit.
Clara colore suo breuibus distincta sigillis.
Threiciā Rhodopē habet angulus unus, & Hemū,
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quōdam,

RAPH. Ariopag. ¶CECROPIA Arce) Atheniensi, à Cecrope Atheniensium rege. ¶Scopulum Mauortis) Ariopagū dicit, qui Martis villa interpretatur ἄρεος namque Martius, πάγος villa dicitur. Est autem Athenis promontorium, idcirco à Marte cognominatum, quod is Halirrhothium Neptuni filium eo in loco interfecit, propter Alcippen eius filiam, vt Philochorus scribit in secundo de Attica libro. Telam autē Palladis primum describit poeta, in cuius initio & Ariopagus erat depictus, & Dii iudices erant effecti. qui sententiis deciderent, vtrum Pallas an Neptunus vrbi illic conditæ nomen imponere deberet. De hoc enim contendebatur. Dii autē sic statuerunt, vt qui rem humano generi commodiorem inuenisset, is vrbi nomē imponeret. Cum igitur Neptunus tridēte percussisset terram, equus exiliuit. Pallas vero hastæ cuspide de terra percussa oliuā in lucem eduxit, quæ mortalibus commodior iudicata Palladem victricem effecit. ¶Augusta graui) sacra maiestate. Augustum enim dicitur augurio cōsecratū. ¶Sua quenque Deorū Inscribit facies) hoc est vnusquisque Deorū propria effingitur figura. ¶Stare Deum pelagi.) Neptunum inquit stātem pingit fretum æquor. *a.l.fretū. ADDI. {Fretum alii hoc loco legunt non ferum; Neque enim equum, vt vulgo traditur, in hac contentione deorum, sed aquarum scaturiginem à Neptuno productam volunt. Idq; etiam Lactantius sensisse videtur, qui in argumento, lacum salsum à Neptuno editum dicit Baptista Pius Varronem citat, apud quem eadem hæc fabula in hunc ferè modum traditur. Cæcrope regnante, inquit, cum circa arcem Atheniensem Olea arbor forte enata esset, & iuxta aquarū scaturigo emanaret, consultum super hoc veluti prodigio Apollinem respōdisse, per oleam Mineruam, per aquam Neptunum significari, eosq; deos inter se certare vter vrbi nomē imponeret. Quare penes populum esse, vtrius Dei nomine appellari illam vellent, decernere. Atheniensibus itaque in suffragia euntibus cum mares Neptuno, mulieres Mineruæ fauerent, vicisse Mineruam calculo vno. Quare Neptunum indignatum, mox tantam aquarum vim effudisse, vt totam propè Atticā inundaret. Sed postea tamē iterum placatum, mulieribus ea pœna multatis, vt neque suffragia posthac vlla ferrent, neq; de ipsarum nominibus filii appellarentur, neque ipsæ etiam Athenæ vocarentur. Hæc ille. Atque hoc etiam Statium allusisse uolunt. xii. Thebaidos vbi inquit:

Ipse quoque in pugnas collis vacuatur, vbi ingens
Lis superum, dubiis donec noua surgeret arbor
Rupibus, & longa refugum mare frangeret vmbra.

Eadem autē & Higynus ferè tradit, nisi quod hic lacum, seu scaturiginem aquæ non ipso certamine, sed post cum victoriam amissam indignaretur, edidisse Neptunum, totamq; Atticā aquis inundare, nomen à Mercurius prohibitus fuit, voluisse dicit. Cōmentator autem Aristophan. in Nub. (vt hoc quoque addamus) addit. Neptunum ob amissum Atticæ possessionem, Atheniensibus δυσβουλίαν immisisse, hoc est, vt de rebus suis male ac stulte consultarent. sed Mineruā contra id vitium ita compensasse, vt male consulta bene caderent. Hinc prouerbium natum, Ἀθηναίων δυσβουλία de quo Eras. vide. Quod autem & Virg. ii. Georg. equum à Neptuno procreatum dicit, quē hic Regius secutus videtur, id ad eum equum pertinere idem Pius ait, qui à Neptuno percussis in Thracia scopulis, prodierit. Quod eo'ne modo, an aliter accipiendum sit, doctioribus iudicandum relinquo. Potest enim etiam Neptunus in primo certamine equū procreasse, quādo Pallas oleam protulit, ac postea amissa victoria indignatus; vt Higynus sentire videtur, aquarum diluuiū immisisse videri. Cæterū vt neque hoc prætereamus, Ferum pro equo poni apud poetas non obscurum est, sic enim & Virg. dixit. ii. Aeneid. Sic fatus, validis ingentem viribus hastam In latus, inq; feri curuā cōpagibus aluum Contorsit. &c. Et semiferi, centauri eadē ratione, alibi dicūtur.} ¶Vindicet) suam ac propriā esse affirmet. ¶At sibi dat clypeū) Pallas ita seipsam in tela effingit, vt & clypeo & ægide & hasta & galea armata videatur. Sic enim Mineruę simulachrū Athenis erat effigiatum, vt Pausanias scribit. ¶Aegide) ægis munimentū est pectoris Mineruæ cū capite Medusæ, quo in bello potissimum vtitur. ¶Edere) emittere. ¶Cum bacis) bacæ fructus proprie dicuntur oliuæ, & similium arborum, qui & exigui sunt, & rari, ac à se inuicem separati nascuntur. ¶Canentis) quæ cana ac subalba videtur. Eam autem oliuam, quæ ex ictu hastæ Palladi victoriam peperit arsisse aiunt (vt Pausanias narrat) cū Medorū incēdio Athenæ cōflagrarūt, exustamq; eodē die in duorū cubitorum proceritatem geminasse. Nam supra quatuor cubitorum amplitudinē Athenis effingebatur. ¶Operis victoria finis) in fine inquit telæ victoriam suam Pallas effinxit. Est autē verbum, quod eleganter sæpenumero prætermittitur, est subaudiēdū. ¶Vt tamē exēplis) quis inquit victoriæ Palladis operi finē imposuerit, adiecit tamē in quatuor telæ angulis exēpla quorūdā in deos impiorū, ex qbus facile cognoscere posset Arachne, quām pœnam & ipsa expectare deberet. ¶Quod pretium) quam pœnam. ¶Speret) expectare debeat. ¶Pro tam furialibus ausis) pro tā furiosa temeritate. ¶Breuibus sigillis) paruis signis. ¶Threiciā Rhodopen) Hemus (vt hinc colligere possumus) rex fuit Thraciæ potentissimus, qui Rhodopen Strymonis fluuii filiam, ex qua Neptunus iam Atho gigantem sustulerat, duxit vxorem, qui in tantam arrogantiā elati sunt, vt Hemus se esse Iouē, Rhodope vero Iunonem prædicarent, ac vt Deos se adorari iuberent, qua insolentia Iuppiter indignatus in montes eos cōmutauit. Rhodope autē (vt Stephanus scribit) etiā Ioniæ vrbs est, vnde Rhodopeus & Rhodopeius deriuatur. {De hac fabula in libello de fluminibus, qui Plutarcho vulgo ascribitur, in hunc modum traditur. Apud Strymonē, inquit ille, duo mōtes iacēt Rhodope & Hemus. Hi cum ex eodem patre nati essent, cœperunt mutuo inter se amore ac desiderio flagrare. Ac Hemus quidem sororem appellabat Iunonem, illa vero amatorem suum Iouem, praua quadam affectatione. Quare dii contumelia affecti, ac grauiter ferētes, in mōtes iisdem nominibus ambos conuertere. author Thrasyllus Mendesius.}

Rhodope & Hemus in montes Pygmæa in gruem Antigone in ciconiā Cynaræ filię in saxa.

*a.l.fretū.

Bacę proprie oliuæ fructus.

Rhodope Iuno.

Rhodope Ionię urbs

¶SVMMORVM

Numina summorum sibi qui tribuere Deorum.
Altera Pygmeæ fatum miserabile matris
Pars habet hanc Iuno iussit certamine uictam
Esse gruem, populis'q; suis indicere bellum.
Pinxit & Antigonen ausam contendere quondam
Cum magni consorte Iouis, quam regia Iuno
In uolucrem uertit, nec profuit Ilion illi,
Laomedon'ue pater, sumptis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante Ciconia rostro.
Qui superest solus Cinyran habet angulus orbum.
Is'q; gradus templi natarum membra suarum
Amplectens, saxo'q; iacens lachrymare uidetur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est, operis'q; sua facit arbore finem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Arachnes certamen sub eodem capite Arachne autem inquit, vt videretur per opera respondisse, contentioni telæ intexuit Iouem in taurum versum ob Europæ amorem Eundemque fecit in aquilam, conuersum vt comprimeret Asteriem Eundem in olorem, vt Ledam Thestii filiam comprimeret. Eundem in Satyrum, vt Nycteida Nyctei filiam comprimeret Eundem in Amphitryona, vt Alcmenam Electrionis filiam comprimeret. Eundem in aurum, vt Danaen Acrisii filiam comprimeret: vt Asopidam autem, eundem in Ignem, Eundem in pastorem, vt Mnemosynen comprimeret, & in serpentem eundem, vt Deiodam. Deinde Neptuni etiam cupiditatem inseruit: ita vt doceret eum in iuuencum esse mutatum, vt Aeoli filiam stupraret. In amnem Enipeum, vt Aloei vxorem In arietem, vt Bisaltidam comprimeret. Item in equũ, vt Cererem, & Gorgonem Medusam, ex qua equus Pegasus proditur fuisse. & in delphinum, vt Melãtho comprimeret. Apollinis præterea in eadem contentione, amoris furta intexuit, indicant, eum in accipitrem interdum conuersum, interdum in leonem, alias in pastorem, vt Issen Macarei filiã cõprimeret. Post hæc, vt Liber pater quoque in vuam versus, vt Erigonem comprimeret. Et Saturnus præterea versus in equum, vt Phyliram Oceani filiam, ex qua Chirona centaurum videtur procreasse comprimeret. Vltimo hederam cum floribus, veluti limbum circumtexuit. Plura vero opera Arachnes poeta retulit fuisse quam Mineruæ, vt hanc scientia artis, quæ potior est, illam labore contendisse demonstraret.

Mæonis elusam designat imagine tauri
Europam, uerum taurum, freta uera putares.
Ipsa uidebatur terras spectare relictas,
Et comites clamare suas, tactum'q; uereri
Assilientis aquæ, timidas'q; reducere plantas.
Fecit & Asterien aquila luctante teneri
Fecit olorinis Ledam recubare sub alis.
Addidit ut Satyri cælatus imagine * pulchra
Iuppiter implerit gemino Nycteida foetu.
Amphitryon fuerit cum te Tirinthya cœpit.
Aureus ut Danaen, Asopida luserit ignis,

RAPH. ⁋SVMMORVM Deorum) Iouis & Iunonis. ⁋Altera Pygmeæ) In secundo inquit telæ angulo depicta erat mutatio Pygmææ mulieris in gruem, quod se vt pulchriorem, Iunoni anteferre ausa foret. ⁋Fatum mise.) sortẽ miserabilem. Pygmææ ma. Pygmææ mulieris. Pygmæi nanque sunt populis vt scribit Plinius) montana Indiæ incolentes, quorũ lõgissimi pedes duos nõ excedunt. Hi assiduum cum gruibus bellum gerere dicuntur. ADDI. Pygmæi. {Pygmæos ἀπὸ τῆς πυγμῆς habere nomen Augustinus de ciui. Dei, tradit, eo quòd sint palmari statura, siue spithamæi. Hos Strabo & Mela in Arabia ponunt. Solinus etiam in Thracia circa vrbem Geraniam. Vnde à gruibus pulsos dicit. Quæ res fabulæ locum dedisse videtur. Meminit horum & Gellius libro. ix. cap. quarto.} ⁋Suis) pygmæis, à quibus ipsa originem ducebat. ⁋Pinxit & Anti.) Antigone Antigone Laomedõtis filia fuit formosissima, quæ cũ se Iunone pulchriorem esse iactaret, ab ea in ciconiã fuit conuersa. ad quod alludere videtur Virgilius in primo Aeneid. cum inquit. Spretæ'que iniuria formæ. ⁋Qui superest so. Cy.) Cinyras Assyriorum rex filias habuit pulcherrimas, quæ se Iunoni præferre ausæ fuerunt, quare indignata Iuno eas in gradus templi sui cõmutauit, ac patrẽ gradus ipsos pro filiarum corporibus amplectentem itidem in saxum cõmutauit. ADDI. {De Cinyra infra pluribus agemus. Cęterum videtur & nomẽ cum fabulæ argumento conuenire. Cyniras enim ἀπὸ τοῦ κινύρεσθαι dictus est, quod verbum Græcis lugere & conqueri significat. Quare falluntur, qui Cynaram per a, in penultima, scribunt.} ⁋Orbum) liberis priuatũ. ⁋Iacens) adhęrens. ⁋Pacalibus) paciferis ac pacẽ significantibus. ⁋Modus) finis. ⁋Sua arbore oliua. ⁋Mæonis elu.) fabulas in Arachnes tela depictas exequitur poeta, celebres quidẽ ac nondum expositas copiosius, ignobiles vero ac minus celebratas paucis attingens. ⁋Mæonis) Arachne Mæonia siue Lydia. Europæ vero raptus est in secundo volumine fuit à poeta plenissime expositus. Iuppiter autem idcirco in taurum conuersus Europam rapuisse fingitur, quod nauis, qua est in Cretam vecta picto tauro fuit insignita. ⁋Timidas re. plan.) hypallage poetæ familiaris. Europa enim timida videbatur retrahere pedes ab aquæ tactu. ⁋Fecit & Aste.) Asterie fuit Cei Titanis filia, ac Asterie. Latonæ soror, quam Iuppiter iam ardenter amauit, vt eam in cothurnicem versam per aquilam rapuisse dicatur. ⁋Fecit ol.) Iuppiter Ledæ amore captus in cygnum mutatus ea potitus est, quæ ouum dicitur peperisse, ex quo Castor, Pollux & Helena orti esse finguntur. De Ledæ autem patria & parentibus variæ sunt antiquorum opiniones Ibicus nanque Iuppiter Ledę amore capt⁹ in Pleuroniam, Hellanicus autem Calydoniam illam fuisse ait cygnũ mutat⁹ ea potitus est. i. cũ ea rem habuit. Thestiũ vero filiam fuisse plerique aiunt ex Androdice, Eumelus autem ex Glauco Sisyphi filio, & Panridyia natã esse scribit narrans Glaucum post equas amissas Lacedæmona peruenisse ibiq; rem cum Pantidyia habuisse, quæ postea Thestio nupserit. Sicq; Ledam quæ Glauci fuerit Thestiũ existimatam, appellatamq; fuisse. Ledæ ouũ Pherecides vero ex Laophonte, Pleuronii filia Ledã & Altheã à Thesthio suscęptas fuisse ait, Pollucem quidem ex Ioue, Castorem autẽ ex Tyndaro generatos fecerunt. Arachnes tela, & variæ Iouis metamor. ⁋Olorinis) cygneis. Nã olor est, quem Græci ac iam Latini quoque Cygnum appellant. Cinyræ filiæ in saxa ⁋Addidit vt Sa. cæ. ima. pul.) Iuppiter in Satyrũ cõuersus Antiopam Nyctei filiam compressit, quæ gemi nos Amphionem & Zethũ fingitur peperisse Antiope vero sic à Ioue corrupta, Nyctei patris minas timens Sycionem ad Epopeum confugit. Vbi cũ Amphionem & Zethũ peperisset illos in Citherone exposuit, cuidamq; pastori cõmendauit. Necteus autem propter filiæ audaciã dolore affectus interiit, cum prius Lycũ fratre morasset, ne filiam negligeret. Verum Sicyone profectus illius miseretur. Lycus igitur & vrbẽ expugnat & Epopeũ interficit, & Antiopen captiuã Dirce vxori suæ tradit custodiẽdam. Hæc autẽ fugit, captaq; verum suis ipsius filiis Amphyoni & Zetho traditur, quibus pastor, quę facta erãt omnia aperit. Ipsi vero Anthiopen quidem conseruãt, Dircen vero fero tauro alligantes discerpserunt. Ac Lycum accersentes tanquã Anthiopen tradituri, interemissent, nisi à Mercurio prohibiti fuissent, quid ipsum Amphioni & Zetho regno cedere iussit. ⁋Amphitrion fuerit) Iuppiter Alcmenæ amore captus, i Amphitryonem illius maritum conuersus cum ea concubuit, Herculemq; ex eo concubitu suscepit. Amphitryon autem Alcæi Thebani filius fuit, qui Alcmenam Electrionis filiã vxorem duxit. *a. l. pulchram. Amphitryon ⁋Tirynthia) Alcmena, à Tirynthe vrbe dicta. nã Tiryns vrbs est Peloponnesi à Tirynthe Hali filia, quæ Amphitryonis fuit soror, vnde etiam Hercules Tirynthius appellatur. Tiryns. Tirynthi⁹. ⁋Aureus vt Danaen) Danae Acrisii Argiuorum regis filia à Ioue in aureas guttas mutato compressa, Perseum genuisse in quarto narratur. Hoc autem fingitur, quod Danaen violaturus Iuppiter aureos numos largiter in sinum eius infudit. Hæc (vt scribit Lactantius) merces stupri fuit. Danae. ⁋Asopida luserit ignis) Aeginam Asopi filiam. nam Iuppiter in ignem conuersus Aeginam Asopi fluuii filiam compressit, ex que ea Aeacum suscepit. Aegina. ADDI. {Mnemosynen pastor. Nam pastoris habitu Mnemosynen compressisse aiunt, atque inde nouem Musas genuisse.}

Mnemosynen pastor, uariusq́ue Deoida serpens*
Te quoque mutatum toruo Neptune iuuenco
Virgine in Aeolia posuit. tu uisus Enipeus
Cignis Aloidas. aries Bisaltida fallis.
Et te flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum te sensit equum crinita colubris
Mater equi uolucris. sensit delphina Melantho.
Omnibus his faciemq́ue suam, faciemq́ue locorum
Reddidit. est illic agrestis imagine Phoebus,
Vtq́ue modo accipitris pennas, modo terga leonis
Gesserit. ut pastor Macareida lusserit Issen.
Liber ut* Erigonem falsa deceperit uua.

RAPH. ¶VARIVS Deolida serpens) sic quidem legitur, & ego hanc olim secutus lectionem, vt qui aliam non viderā, exposui Deolida nymphā videri fuisse, quæ à Ioue in serpētē versa vitiata sit: Nuper vero in vetusto exēplari aiaduerti Deoida sine litera l. castigate scriptum esse. Nam Deois Proserpina est Cereris filia, quæ Δηὼ quoq; à Græcis nominatur, vnde fœmininum patronymicum Deois declinatur Ceres autem Δηὼ appellata fuit (vt Græci tradunt) παρὰ τὸ δήω qd significat inuenio. Quando enim Ceres quærens filiā varia loca circuibat, omnes bene illi ominantes dicebāt δήεις, hoc est inuenies. Hinc factum est, vt Δηὼ vocaretur, quamuis aliæ quoque huius nominis origines ferantur, quæ breuitatis causa vidētur prætermittēdæ. Iouem autē in Draconē versum cū Proserpina concubuisse in secundo libro de præparatione euāgelica testatur Eusebius, cum inquit (vt eorum verbis qui in Latinum verterunt vtar) Ceres peperit, educatur puellla. Persephaten nonnulli appellāt, cui Iuppiter, qui genuit, draco factus coniungitur. Vnde in sacrorum mysteriis Draco in spiram conuolutus ad factorum memoriā, ac potius in testimoniū tantæ turpitudinis adhibetur. Hæc Eusebius, ex quibus apertissime colligitur Proserpinā Cereris & Iouis filiā quam Ouidius Deoida vocat, ab Ioue ipso in serpētem mutato fuisse vitiatam. Quare non Deolida, vt est ferè in exemplaribus deprauatū, sed Deoida contenderim esse legēdum.

Deois Proserpina & Cereris filia.

Variæ Neptuni metamor. Apollinis metamor.

ADDI. {Ex hoc autem concubitu Liberum natum volunt tauri specie, vnde etiam taurus à Lycophrone vocatur Dionysius.} ¶Te quoque mutatum) Neptuni varias describit transfigurationes, nam modo in iuuēcum, modo in Enipeum fluuium, modo in arietem, modo in equum, modo in delphinem cōuersus fuisse narratur. ¶Aeolia) Aeoli filia. Quæ vero hæc Aeolia virgo fuerit, non memini me me legisse. ADDI. {Apud Diodorum Siculum lib. v. in hunc modum legitur. Priscis tēporibus cū ex filiis Aeoli, qui fuit Hellenis ex Deucalione nati, cæteri quæ dicta sunt loca, habitarēt, solus Mimas in Aeolide regnauit. Eius filius Hippotes ex Menalippe Aeolum genuit. Huius Arnen filiam Neptunus cognouit. Qua de re indignatus pater, Metapontio aduenæ, qui tum forte aduenerat, eo pacto Arnen dedit, vt is illam Metapontum abduceret. vbi postea duos filios peperit, Aeolū & Boetū, quorum Aeolus postea ad insulas Tyrrheni maris venit, easq; de se Aeolias vocauit Boetus autem ad Aeolum maternum auum rediens, ab eo vt filius educatus fuit, patriamq; ex nomine matris Arnen vocauit. Hæc ferè Diodorus. Quibus alii adiiciunt Arnen cum Metapontum venisset, in stabulo inter boues enixam esse. eamq; rem fabulæ locum dedisse, vt Neptunus tauri specie cum illa cōcubuisse diceretur. Eoq; pertinet etiam, quod Varro libro secundo de re Rust. de tauro loquens ait. Præterea hūc scio esse, in quem Iuppiter posit. se conuertit cum exportauit per mare è Phœnice amās Europam, hunc esse qui filios Neptuni è Menalippa, seruauit, ne in stabulo infantes grex boū obtereret. &c. Nisi quod hic Menalippam vocat, quam Diodorus, Arnen. Meminit fabulæ nonnihil & Strabo lib. vi. Cæterum, vt hoc quoque addamus, compressit Neptunus & Aeoli filiam Canacem, ex qua Triopes fuit natus, pater Erisichthonis, de quo infra libro. viii. dicetur.} ¶Enippeus) fluuius est Thessaliæ Enipeus, in quem mutatus Neptunus Tyro Salmonei filiam circa fluuium spatiantem rapuit, ex eaq; suscepit Peliam & Neleū, author Homerus Odyss. xiii. ¶Gignis Aloidas) Neptunus in eundem fluuium conuersus Iphi mediam Aloi vxorem compressit, ex qua nati sunt Othus & Ephialtes, qui Aloide à poetis vocantur. Virg. in. vi. Hic & Aloidas geminos immania vidi Corpora, qui manibus magnum rescindere cœlum Aggressi, superisq; Iouem detrudere regnis.

ADDI. {Atque ita quidem Regius distinguit hos versus. Lactātius autem tres tantū fabulas tribus hisce versibus attribuit. Menalippes, Iphimedias, & Bisaltidis. Quāquam de Iphimedia, sub specie Enipei compressa, alibi non ita clare legitur. Quare dubitari potest, vtrum hic Ouid. duas fabulas miscere atq; confundere voluerit, Tyrus videlicet & Iphimedias, quēadmodū alibi Virg. Scyllarum Nisi & Phorci.} ¶Aries Bisaltida fallis) Neptunus in arietem transfiguratus Bisaltidem vitiauit, de qua nil memini me alibi legisse. ADDI. {Apud Higynum capite. lxxxviii. ita ferè legitur. Theophane Bisaltidis filia formosissima virgo. Hanc cū plures proci peterēt, Neptunus sublatā transtulit in insulam Cromiusam. Quod cū proci rescissent, comparata naue eodem contenderunt. Neptunus vt eos deciperet, Theophanen in ouem commutauit, sese in arietem, Cromienses autem ciues in pecora. Cum igitur proci venissent, neque hominem vllum inuenirent, pecora mactare cœperunt. Hoc cum Neptunus videret, procos in lupos conuertit. Ipse autem vt erat aries, cum Theophane concubuit, vnde natus est aries Chrysomallus, qui Phryxum in Colchos vexit.} ¶Et te flaua comas) Neptunus in equum mutatus cum Cerere & Medusa concubuit. ¶Frugum mitissima mater) periphrasis est Cereris, ex qua Neptunus Arionem equum & filiam sustulit. ADDI. {Cuius nomen effari non licebat, nisi apud eos qui sacris deæ initiati essent.} vt Pausanias narrat, Ceres nanque filiam quærens, vt Neptuni suum concubitum appetentis insidias fugeret, se in equā mutauit, ac vnà cum Onci equabus in pascua exibat. Quod cū Neptunus rescivisset, in equū & ipse cōuersus illā iniuit. Id vero cū Dea sensisset, adeo indignata fertur, vt Erinnys ex eo fuerit cognominata. Nam ἐρινύειν Arcades irasci dicūt. ¶Crinita colubris) pro crinibus colubros ac serpentes habens. ¶Mater equi volucris) Medusa mater Pegasi equi alati. ADDI. {Hāc Neptunus in tēplo Palladis cōspectam, eo quod forma cōspicua, & capillo esset speciosa, cōpressit. Quāobrem postea Pallas irata, crines illius in angues conuertit, vt alibi dictū est.} ¶Sensit del. Me.) Melantho Deucalionis filia fuit (vt Lycophronis interpres scribit) quā Neptunus in Delphinū cōuersus cognouit, ac filiū noie Delphū suscepit. ADDI. {De Delpho tamen variant alii, qui illum Apollinis filium faciūt, vt Pausan & Hyginus.} ¶Est il. agre. i n. Phœ.) Apollo diuinitate priuatus propter interfectos Cyclopas Admeti regis Thessaliæ armenta pauisse fingitur. ¶Vt mo a. p.) Apollo interdum in accipitrem, interdum in leonem se commutasse in Arachnes tela videbatur.

Vide Racematiōes Baptistæ Egnatii. cap. xi.

Erigone Icari filia fuit.

Melantho

ADDI. {Quanquam autem occasiones aut modi earum transformationum hic nulli ponuntur: Videtur tamen Ouidius non abs re istarum meminisse, certasq; fabulas sub his quoq; notasse. Sed has puto neque Regius, neque quisquam alius facile explicauerit, tanto eorum authorum, qui de his rebus scripsere, facto interitu.} ¶Macareida Issen) Macarei filiam, quam Apollo in pastorali habitu vitiauit, vt hoc loco poeta narrat. ADDI. {Videtur autem Issa hæc fuisse Lesbia, Macarei filia, eius qui Iouis & Cyrenes fuit filius, insulamq́ue Lesbum, vt author est Diodorus libro sexto, tenuit, cuius filiæ & Mytilene & Methymna fuere. Ab Issa autem & oppidum Issa nomen accepit, author Stephanus.} ¶Liber vt Erigonen.) Neque de hac fabula alibi certi aliquid extat. Sed tamen uidetur de ea Erigone hic intelligendum esse, quæ Icarii filia fuit, & postea inter sydera relata, ut ab Higyno dicitur. Nam & huius patri Icario uitis propagationem Bacchus dedit, ipsius puellæ mortem contra rusticos Atticos pestilentia ultus est.}

Bacchus in uuam. Saturnus in equum.

¶VT

Vt Saturnus equo geminum Chirona crearit.
Vltima pars telæ tenui circundata limbo
Nexilibus flores hederis habet intertextos.
Non illud Pallas, non illud carpere liuor

ARG. FABVLAE SEQ.

Postquam Arachnes ordinata tela cum contumelia a dea pulsata esset, suspendio se affecit. Sed in vltimo casu propter studiũ, quod a dea acceperat, in araneam versa est vt opere mutili nullum sui effectum capere posset.

Possit opus, doluit successu flaua uirago.
Et rupit pictas cœlestia crimina uestes.
Vtque Cytoriaco radium de monte tenebat,
Ter, quater Idmoniæ frontem percussit Arachnes.
Nox tulit infelix, laqueoque annosa ligauit
Guttura pendentem Pallas miserata leuauit.
Atque ita, uiue quidẽ, pende tamen improba, dixit,
Lexque eadem pœnæ, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serisque nepotibus esto.
Postea discedens succis* hecateidos herbæ
Sparsit, & extemplo tristi medicamine tactæ
Defluxere comæ cum quis & naris, & *aures.
Fitque caput minimum, totoque est corpore parua.
In latere exiles digiti pro cruribus hærent.
Cætera uenter habet, de quo tamen illa remittit
Stamen, & antiquas exercet aranea telas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Niobe Tantali filia ex Sipylo Lydiæ orta, ob insolentiam Apollinis ac Dianæ numen experta est. Nam ex Amphione septem filiis, totidéque virginibus * editis cum comitatu gauderet. & quodam tempore Manto Tiresiæ filia responso monuisset Thebanos, vt Latonæ & liberis eius per preces thura redderent, sola extitit, quæ sacrificio interesse noluerit, prædicans potentiorem se numine Deæ ac liberis eius esse. Itaque oratione hac instincta Latona questa est filiis, quod suarum iniuriarum non existerent vltores, confestim itaque Apollo & Diana tecti nubibus, vt præceperat genitrix, Thebas venerunt, ac Niobes filios cum in campo equis exercerentur, sagittis necauerunt. Quorum nomina hæc sunt. Ismenus, Sipylus, Phædimus, Tantalus, * Archenus, Damasiton, Ilioneus. Pater autem Amphion post necem filiorum ferro se interfecit. Nec sic tamen violentia desiit Niobes, quod Diana indigne tulit, ac virgines pari calamitate affecit, nouissime autem Niobe flens diriguit, turbineque ventorum in patriam Sipylum delata est, cessitque in silicem * voluntate Apollinis & Dianæ.

Lydia tota fremit, Phrygiæque per oppida facti
Rumor it, & magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognouerat illam.
Tunc cum Mæoniam uirgo, Sipylumque colebat.
Nec tamẽ admonita est pœna popularis Arachnes
Cedere cœlitibus, uerbisque minoribus uti.
Multa dabant animos, sed enim nec coniugis arces,
Nec genus amborum, magnique potentia regni
Sic placuere illi, quamuis ea cuncta placerent,
Vt sua progenies, & felicissima matrum
Dicta foret Niobe, si non sibi uisa fuisset.

RAPH. ¶ Vt Saturnus equo) Saturnus cum Phylira Oceani filia concumbens, veritus ne Opis vxoris aduentu deprehenderetur, in equum se commutauit, sicque centaurum genuit Chironem. Vnde Virg. lib Georg. iii. Talis & ipse iubam ceruice effudit equina Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum Pelion hinnitu fugiẽs impleuit acuto. ¶ Geminum Chirona) centaurum, qui ab anteriore parte homo à posteriore equus videbatur. ¶ Tenui limbo) subtili fascia. Est enim limbus fascia vltimã vestis partem ambiens. Virgil. Sidoniam picto chlamydem circundata limbo. ¶ Flaua virago) Pallas formosa. ¶ Cœlestia crimina) Deorum flagitia. Hoc autem prætextu Pallas vestes illas merito dilacerasse videtur. ¶ De mõte Cytoriaco) Cytorus mons est Paphlagoniæ buxis abũdãs, quãquã Cyteriaco corrupte ferè legatur. ¶ Ter quater) sæpius ¶ Idmoniæ) Idmonis filiæ. possessiuũ enim pro patronymico est positum. ¶ Lexque eadem pœnæ) eadẽ inquit pœna etiã posteri tui afficiantur. ¶ Dicta esto) sit statua. ¶ Hecateidos herbæ) ab Hecate Medeæ matre inuentæ, quæ prima venenosas herbas inuenisse narratur illisque Perseum patrem peremisse.

Arachne in araneã.

Chiron.

Cytorus.

Hecate.

ADDI. {Intelligere autem videtur Aconitum, Nam id ab Hecate primum fuisse inuentum, ea videlicet, quæ Persæ filia fuit, mater Medeæ. Diodorus author est libro quinto, Id quod & Ruellius annotauit.

COELIO RHO.

¶ HECATEN sanguinariam prorsus fœminam, scribit Diodorus aconitum cõperisse primum, sicque Persam patrem peremisse: quo argumento putant eruditi, herbæ Hecateidos nomine aconitũ Ouidio in Metamorphoseon libris præmonstratum.} ¶ Tristi) noxio. ¶ Exiles) tenues, subtiles. ¶ Et antiquas exercet aranea telas) hoc est pristinas cõficit telas, quæ quidem & ipsæ araneæ dicũtur. Araneus vero masculini generis semper de animalibus dicitur. Catullus in Furiũ. Furi cui neque seruus est, neque arca, Nec cimex, neque araneus, neque ignis. Virgilius quoque in Culice diminutiuum protulit:

Atque vt Araneoli tenuem formauimus orsum.

ADDI. {Apud Zenodotum, vt quidem in cõment. Nicãdri citatur, in hũc modum de Arachne traditur. Fuisse Arachnẽ & Phalãgem Atticos, illius hunc fratrem, ambos à Pallade edoctos, hunc videlicet ὁπλομαχίαν illam texendi artem. Sed quod nephando concubitu inter se coiissent, diis inuisos factos, & ob id in reptilia conuersos. Postremo à liberis suis etiã deuoratos.} ¶ Lydia tota fre. hæc ideo à poeta inferũtur, vt commodius Niobes mutationem in saxum cum superiore fabula coniungat. Niobe nanque Tantali filia cum ex Amphione marito septem filios, ac totidem filias genuisset, se potius quàm Latonam venerandã esse contendebat, prohibebatque neque in suo regno Latonæ sacrificare audeiet. Qua re indignata Latona Apollinem ac Dianam rogauit, ne se tanta iniuria affici paterentur. Sumptis igitur arcubus, & sagittis ad vnum omnes primum Niobes filios interemerunt, quod quidem Amphion cum ferre non posset, seipsum interfecit. Niobe vero morte filiorum indignata cum Diis maledixisset, & filias sagittis confectas vidit, & ipsa in saxum quod etiam nunc lachrymare videtur, fuit commutata.

Niobe.

ADDI. {Niobes fabulam ex Græcis quidam aliter tradũt, nempe filiam fuisse Assaonis, vxorem Philotti. Et quia Latonam verbis in se concitarat, deam illius contumelias hoc modo vltam esse. principio Philottũ maritum illius in venatione periisse. Assaonem deinde amore filiæ accensum, vxorem sibi illam postulasse. Quod cum illa recusasset, filios ipsius ad conuiuium vocatos cremasse. Ob quam cladem Nioben seipsam de rupe præcipitasse, author Parthenius in Eroticis.} ¶ Ante suos Niobe thalamos) ante suas nuptias. Nam antequã Amphioni traderetur Niobe, in Phrygia & Lydia cum Tantalo patre, qui illic regnabat, habitauit, vbi facile Arachnem cognouit. ¶ Mæoniam) Lydiam, Mæonia vero dicta est à Mæone fluuio, qui per illam fluit. ¶ Sipylumque cole) Sipylus vrbs est & mons Phrygiæ. Vnde Sipylenum marmor cognominatur. ¶ Popularis) non plebeiæ, sed quæ ex illius populo fuerat. ¶ Minoribus) humanioribus. ¶ Multa dabant animos) multa inquit illam reddebant superbam. ¶ Nec coniugis arces) Amphion maritus Niobes rex Thebarum fuit, cuius vrbis muros arcesque ædificasse fertur. Horatius:

Fertur & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet. ¶ Nec genus amborum) nam ab Ioue ambo ducebant genus. Amphion enim Iouis ex Antiopa filius fuisse dicitur. Niobes vero Iouis ipsius neptis cum Tantali filia fuerit.

Aconitum intelligit.

* a.l. auris teste Prisciano lib. sexto.

* a.l. filiabus.

* a.l. Alphenor.

* a.l. lapidem.

Sipylus.

Sipylenũ marmor.

Niobes oratio.

Amphion

Nam fata Tiresia uenturi præscia Manto
Per medias fuerat diuino concita motu
Vaticinata uias. Ismenides ite frequentes,
Et date Latonæ, Latonigenisq; duobus
Cum prece thura pia, lauroq; innectite crinem.
Ore meo Latona iubet. paretur. & omnes
Thebaides iussis sua tempora frondibus ornant.
Thuraq; dant sanctis, & uerba precantia flammis.
Ecce uenit comitum Niobe celeberrima turba
Vestibus intexto Phrygis spectabilis auro,
Et quantum ira sinit formosa mouensq; decoro
Cum capite immissos humerũ per utrũq; capillos,
Constitit, utq; oculos circũtulit alta superbos,
Quis furor auditos inquit præponere uisis
Cœlestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numẽ adhuc sine thure meũ est mihi Tantalus au-
Cui licuit soli superorum tangere mensas. thor
Pleiadum soror est genitrix mea maximus Atlas
Est auus, æthereum qui fert ceruicibus axem.
Iuppiter alter auus socero quoq; glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ. me regia Cadmi
Sub domina est, fidibusq; mei commissa mariti
Mœnia cum populis à meq;, uiroq; reguntur.
In quacunq; domus aduerti lumina partem,
Immensæ spectantur opes accedit eodem
Digna dea facies huc natas adijce septem.
Et totidem iuuenes, & mox generosq;, nurusq;,
Quærite nũc habeat quã nostra superbia causam?
Quoq; modo audetis genitam Titanida Cæo
Latonam præferre mihi? cui maxima quondam
Exiguam sedem parituræ terra negauit?
Nec cœlo, nec humo, nec aqs Dea uestra recepta ẽ.
Exul erat mundi, donec miserata uagantem
Hospita tu terris erras. ego dixit in undis,
Instabilemq; locum Delos dedit. illa duorum
Facta parens. uteri pars hæc est septima nostri.
Sum felix. quis enim neget hoc? felixq; manebo.
Hoc quoque quis dubitat? tutam me copia fecit.
Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere.
Multaq; ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona. fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum,
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorũ.
Ite sacris propere sacris, laurumq; capillis
Ponite deponunt, & sacra infecta relinquunt.
Quodq; licet, tacito uenerantur murmure numen
Latonæ, turba quantum distabat ab orba,
Indignata Dea est, summoq; in uertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta.

RAPH. ¶ NAM fata Tiresia Manto) Manto. Mantua. Manto filia fuit Tiresiæ vatis paternæ artis peritissima, à qua Mantua vrbs fuit appellata. ¶ Ismenides) Thebanæ mulieres ab Ismeno fluuio dictæ. ¶ Date thura) sacrificate, & rogate. ¶ Latonige. duo.) Apollini & Dianæ. ¶ Lauroq; inn. cri.) caput lauro coronate. ¶ Ore meo la. iu.) ac si diceret: ore meo Latona loquitur: hocq; vobis mandat. ¶ Spectabilis) spectatu digna propter vestes auro intextas. ¶ Vt que oculos circumtulit alta superbos) hypallage est poetæ familiaris. Superba enim oculos altos circumtulisse Niobe intelligẽda est. ¶ Alta) elata. ¶ Quis furor auditos) oratio indignatiõis plena Niobe decenter attribuitur, vt quæ adeo erat felicitate elata, vt se Latonæ auderet præferre. ¶ Auditos cœlestes) auditos deos. ¶ Visis) Diis quos quotidie videtis. Certior enim aure arbiter est oculus. nimium autem superbe se quoque Deam esse, ac maritum Deum Niobe ait. ¶ Numen adhuc sine thure meum est) & copula subaudiatur. ¶ Sine thure) sine cultu, sine sacrificio. ¶ Mihi Tãta. au.) pater, Niobe enim Tantali filia fuit. ¶ Cui lic. soli) cui ex hominibus soli concessum fuit epulis Deorum accũbere. ¶ Pleiadum so. est ge. mea) Niobes mater Taygeta fuit vna ex Pleiadibus Atlantis filiabus. ¶ Iuppiter alt. au.) Paternus. nam Tantalus Iouis fuit filius ex Plote. ¶ Socero quoque glo. illo.) Amphion enim filius fuit Iouis ex Antiopa. ¶ Fidibusq; mei commissa mariti.) Amphion tantũ musica valuisse narratur, & cithara, vt saxa illũ sequerentur, quibus omnium primus Thebas vnà cum Zetho fratre muniuit, vt Homerus quoque scribit. Pherecides vero etiam causam assignat, qua moti Amphion & Zethus muro Thebas cinxerint, Phlegyas enim hostes regnanti Cadmo timebant. Quod autem saxa Amphionis lyram sponte sint secuta: narrat etiam Antimenidas, ac lyram Amphyoni à musis dono datam, Dioscorides ab Apolline, Pherecydes à musis traditã fuisse ait. ¶ Cõmissa) composita, constructa. ¶ Aduerti.) conuerti. ¶ Accedit eodem.) ad idem adiungitur. ¶ Genitam Tita. Cæo) Latona filia fuit Cæi gigantis, quæ à Ioue compressa Apollinem simul & Dianam concepit, quod quidem adeo ægre tulisse Iuno dicitur, vt Pythonem immiserit serpentem, qui eam per totum terrarum orbem insectaretur, nec vsquam parere permitteret. Fugiens igitur Latona ab Asterie sorore (quæ & ipsa à Ioue amata primum in Ortygiam, hoc est in cothurnicem, deinde in scopulum mobilẽ, atque instabilem fuit conuersa) suscepta, statim Apollinem simul & Dianam peperit, qui & Pythonem serpentem sagittis confixerunt, & insulam in qua nati erant, immobilem reddiderunt, quæ quidem postea Delos fuit appellata, quod cum diu sub aquis latuisset, tandẽ apparuisset, seq; ostendisset. δῆλος nanque manifestus interpretatur. ¶ Titanida) neptem Titanum, à quibus gigantes originem traxere. ¶ Maxima quondam Exiguam) antitheton, hoc est contrarium. Maxima enim exiguæ opponitur. Ira autem Iunonis nusquam in tota terra locum inuenit Latona, vbi parere posset. ¶ Nec cæ.) in nullo elemẽtorum Latona locum inuenit, vbi parere posset. ¶ Dea vest.) cum quodam contemptu hæc à Niobe dicuntur. ¶ Exul erat mundi) à toto exulabat mundo. ¶ Instabilem'que locum Delos dedit) Delos (vt dixi) Delos. quæ & Ortygia fuit appellata, idcirco instabilis fuisse dicitur, quod crebro terræ motibus quateretur, donec oraculo admoniti illic cadauera desierunt sepelire. ¶ Ite sacris) discedite à sacris execrandis, vt Virgilius: Auri sacra fames.

ADDI. { Dubitari tamen potest, vtrum affectus causa verbum sacris repetitum sit eadem significatione. Deinde & illud quæri posset, vtrum poeta propere à, vel, procul à sacris scripserit. Est enim durior hæc aphæresis, vt Ite, simpliciter pro Abite, accipiamus. } ¶ Infecta) non facta, non finita. ¶ Quodq; licet) quod possunt etiam Niobe prohibente. ¶ Turba quantum dist. ab or.) Latona inqt tã est indignata, q̃ ipsa Niobe propter liberorũ multitudinẽ ab orbitate aberat. per quod significatur vehementer indignatã fuisse.

ADDI. { Vel potius, quàm ipsa, hoc est, Latona, ab orbitate aberat, id enim maxime Dea indignabat, quòd à Niobe, perinde vt minus fœcunda contemneretur. Quare & infra subiicit. Et me, quod in ipsam recidat, orbam dixit. &c. } ¶ Ab orba) à muliere liberis carente. Orbus enim dicitur aliqua re chara priuatus. Vnde & oculis & filiis priuati, orbi vocantur. ¶ Turba) multitudine liberorum. ¶ Summo'que in vertice) in alto cacumine. ¶ Cynthi) Cythus. Cynthus mons est Deli. vnde & Apollo Cynthius, & Diana Cynthia vocantur.

CEN

RAPH. ❡EN ego vestra parens) hac oratione Latona Apollinẽ simul & Dianam incendit ad vlciscendam iniuriam à Niobe acceptam. En autem particula est affectus & indignationis plena. ❡Animosa) magnanima, ac superba. ❡An dea sim dubitor) licentia poetica dubitor in passiua, & voce & significatione poeta finxit, cũ dubito verbum sit absolutum. ❡Cultis aris) exornatis altarib⁹. ❡Cõuicia.) cõtumelias. ❡Tãtalis) Tantali filia, cũ quodã autẽ cõtẽptu Tãtalida Niobẽ Latona appellat ac si diceret filia Tãtali, q pp impietatẽ in Deos detrusus ad iferos maximis afficit pœnis. ❡Orbã dixit) carẽtem filiis vocauit. Hoc autem Niobe nõ dixit, sed duos tantũ illam liberos peperisse, id quod ægerrime Latona tulerat, & ideo crimen amplificat.

ADDI. {Corrigunt autẽ quidã hũc locum, quasi in verbo Recidat, syllabarũ quantitas nõ cõstet legũtq; ꝑ Recidat, Decidat. Sed ego pace illorũ, nihil video cur versus hic imutandus sit. Nã & apud Lucretiũ idẽ verbũ, eodẽ modo pria longa legiẽ vt lib. i. At neq; recidere i nihilũ res posse; neq; aũt Crescere de nihilo &c. Sic eni habet vet⁹ lectio & synceta. Nã & Reduco, & Reficio, & Relatus apud eũdẽ poetã re, lõga alibi ponuntur. Deinde etiã si pro Recidat. Decidat legatur, & proprietati orationis, & elegãtiæ, multum detrahetur. Quanquam si quis pro Recidat, Recidet, c c duplice, scribendum oĩno contendat, non multum equidẽ repugnauerim, quando idẽ & in Lucretianis, quę modo citaui, quidã fecerunt. Et nõ multum puto, refert, Ectasin hic, an Diplasiasmum fieri dicamus.} ❡Pœnæ mora lõga querela est) pœna inquit in longũ protrahitur istis querimoniis. ❡Linguã paternam) linguam inquit Tãtali patris præ se tulit, qui Deorum arcana vulgauit.

ADDI. {Postquam illorum epulis adhibitus fuisset.} Adiectura preces: cum hæc inquit Latona retulisset, preces adiectura erat. ❡Phœbe) Diana, quæ eadem esse cum Luna dicitur. ❡Cadmeida arcem) Thebanã arcem à Cadmo extructã.

Cadmeis Bœotia. Cadmeis autẽ non solũ arx Thebanæ vocatur, sed interdũ pro tota Bœotia accipiẽ, vt Thucydides narrat. ❡Planus erat) topographia, hoc est loci descriptio, i quo Niobes filii & equos agitare, & se cõsueuerãt exercere. ❡Assiduis eqs) assiduo equorũ cursu. ❡Mollierat) in puluerẽ resoluerat. ❡Tyrio succo) Purpura Tyria. significat aũt ephippia purpurea fuisse. ❡Auro grauidis) grauibus auro & ornatis, atq; auratis. ❡E qbus Ismenos) maximus natorũ Amphionis & Niobes Ismeneos fuit, ab Ismeno Bœotiæ fluuio, appellatus.

Ismenos Niobes fi liorũ nex. ❡Prima sarcina) primũ vteri onus. Nã primogenit⁹ erat. ❡Quadrupedis) equi. ❡Defluit) decidit. ❡Per inane.) per aerem. ❡Sipylus) à Sipylo vrbe cognominatus, cum sagittæ stridorẽ audisset, fugere cœpit, cæterũ Apollinis sagittã vitare non potuit.

Sipylus.

En ego uestra parens, uobis animosa creatis,
Et nisi Iunoni nulli cessura Dearum,
An Dea sim * dubitor, perq; omnia secula cultis
Arceor, o nati nisi uos succurritis, aris.
Nec dolor hic * solus, diro cunuicia facto
Tantalis adiecit, uosq́ esse postponere natis
Ausa suis, & me, quod in ipsam recidat, orbam
Dixit, & exhibuit linguam scelerata paternam.
Adiectura preces erat his Latona relatis,
Desine Phœbus ait, pœnæ mora, longa querela est.
Dixit idem Phœbe. celeriq́ per aera lapsu
Contigerant tecti Cadmeida nubibus arcem.
Planus erat, lateq́ patens prope mœnia campus,
Assiduis pulsatus equis, ubi turba rotarum,
Duraq́ mollierat subiectas ungula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, tyrioq́ rubentia succo
Terga premunt, auro grauidis moderantur habenis.
E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suæ fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedis cursum, spumantiaq́ ora coercet,
Hei mihi conclamat, medioq́ in pectore fixa
Tela gerit, frænisq́ manu morientе remissis
In latus à dextro paulatim defluit harmo.
Proximus audito sonitu per inane pharetræ
Fræna dabat Sipylus, ueluti cum præscius imbres
Nube fugit uisa, pendentiaq́ undique rector
Carbasa deducit, ne qua leuis effluat aura.
Fræna tamen dantem non euitabile telum
Consequitur, summaq́ tremens ceruice sagitta
Hæsit, & extabat nudum de gutture ferrum,
Ille ut erat pronus per crura admissa, iubasq́
Voluitur, & calido tellurem sanguine fœdat.
Phædimus infelix, & auiti nominis hæres
Tantalus, ut solito finem imposuere labori,
Transierant ad opus nitidæ iuuenile palæstræ,
Et iam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus, cum tento concita neruo,
Sicut erant iuncti, traiecit utrunq; sagitta.
Ingemuere simul, simul incuruata dolore
Membra solo posuere, simul suprema iacentes
Lumina uersarunt, animam simul exhalarunt.
Aspicit Alphenor, laniataq́ pectora plangens
Euolat, ut gelidos complexibus alleuet artus,
Inq́ pio cadit officio, nam Delius illi
Intima fatifero rupit præcordia ferro.
Quod simul eductũ est, pars est pulmonis in hamis
Eruta, cumq́ anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona uulnus
Afficit, ictus erat qua crus esse incipit, & qua

*a. l. dubito.
*a. l. prim⁹

❡Fræna dabat) equum currere permittebat. ❡Præscius) præcognoscens futurã tempestatem. ❡Sũma ceruice) in colli summitate. ❡Extabat) eminebat, extra stabat, per quod significat collum sagitta fuisse transfixum. ❡Per crura admissa) propinqua, iuncta, astricta.

ADDI. {Vel etiã in cursum incitata, vt alibi quoq;.} ❡Fœdat) maculat, inficit, deturpat. ❡Solito labori) consuetæ equorũ agitatiõi. ❡Nitidæ palæstrę) splẽdidæ ꝑpter oleũ, quo se luctaturi perungebant.

Palæstra. Palæstra autem latine dicitur luctã. dicta est autem à Palæstra filia Pandoci in triuio habitantis, omnes que aduenientes interficientis, quem quidem Mercurius cum ad ipsum venisset, interemit admonitus à Palæstra. Vnde & hospitium habitacula Pandoceia vocant. Alii palæstram deducunt ἀπὸ τῆς πάλης, hoc est à puluere quo luctatorum corpora perfundebantur. Alii ἀπὸ τοῦ παλαίειν, hoc est à venando & obseruãdo aliquam partem corporis aduersarii. qua ipsum euertere ac in terrã deiicere possit. ❡Et iam contulerant) iam inquit luctari cœperant. ❡Arcto nexu: strícto amplexui. ❡Concita) sagitta emissa, impulsa. ❡Traiecit) transfixit. ❡Lumina versarunt) oculos voluerũt, vt solent morientes. ❡Et exhalarunt) expirauerunt. Spõdeus autem in quinto loco positus morani animæ à corpore inuito abeuntis significat. ❡Laniatáque pectora plangens) hoc est lanians & percutiens pectora sua ob mortem fratrum. ❡Alleuet) extollat. ❡Præcordia) intestina, quæ cordi prætenduntur. ❡In hamis) inhamato spiculo. ❡Fatifero) mortifero. ❡Cumq; anima) eorum videtur hoc loco poeta sequi opinionem: qui sanguinem animæ sedem esse aiũt. ❡Intõsum Damasichthona) comatum. ❡Afficit) conficit, interficit. ❡Ictus erat qua crus esse incipit) significat illius genu fuisse percussum. Nam à genu crus incipit, protenditur enim crus à genu vsque ad talos ex tibia & sura constans, inde crusculum fit diminutiuum.

Liquitur, & lachrymis etiã nunc marmora manãt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Latona Cei filia, cum Iunonis ira ob adulterium è Ioue conceptos Apollinem & Dianam parere non posset, & nulla eam errantem regio reciperet, nouissime venit in Lyciam, & cum ex ardore aestus ac longitudine vix sitim sedare vellet, ab iis quae vluam & iuncum secundum lacum legebant, prohibita est propius accedere. Quamobrem accensa ira digrediens petiit a Diis, vt accolae nunquam stagno. caeterent auditis itaque precibus eius Iuppiter agricolas in speciem ranarum transfigurauit.

Tunc uero cuncti manifestam numinis iram
Foemina, uirq; timent, cultuq; impensius omnes
Magna gemelliparae uenerantur numina Diuae.
Vtq; fit a facto propiore priora renarrant,
E quibus unus ait. Lyciae quoq; fertilis agris
Non impune Deam ueteres spreuere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate uirorum,
Mira tamen uidi praesens stagnumq;, locumq;
Prodigio notum. nam me iam grandior aeuo
Impatiensq; uiae genitor deducere lectos
Iusserat inde boues, gentisq; illius eunti
Ipse ducem dederat, cum quo dum pascua lustro,
Ecce lacu medio sacrorum nigra fauilla
Ara uetus stabat tremulis circundata cannis.
Restitit, & paruo faueas mihi murmure dixit
Dux meus, & simili faueas mihi murmure dixi.
Naiadum, Fauni'ne foret tamen ara rogabam,
Indigenae'ue Dei cum talia rettulit hospes.
Non hac o' iuuenis montanum numen in ara est.
Illa suam uocat hanc, cui quondam regia coniux
Orbem interdixit, quam uix erratica Delos
Errantem accepit tunc, cum leuis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmae, *

RAPH ¶LIQVITVR) liquescit. ¶Manant la.) emittunt lachrymas. ¶Tunc ve.) cum narraturus poeta quo modo Latona à quibusdam Lyciae rusticis bibere prohibita eos in ranas verterit, more suo quaedam interserit, quibus commodius fabulae iungantur. ¶Gemelliparae Diuae) Latonae, quae gemellos peperit, Apollinem & Dianam. ¶Vtq; fit) ac quemadmodum fieri solet. ¶Renarrant) commemorant Thebani. ¶Lyciae quoque fertilis agris) Latona cum Apollinem, Dianamq; peperisset, iram Iunonis fugiens in Lyciam vsque vnà cum infantibus peruenit, vbi fessa, sitiq; confecta cum bibere è quodã lacu vellet, à rusticis quibusdam pedibus aquã proculcantibus prohibita fuit: qua iniuria Dea indignata eos omnes in ranas conuertit. Lycia autem est Asiae regio finitima Lydiae. ¶Spreuere) contempserunt. ¶Non impu.) non sine supplicio, sed cũ maxima poena. Nam in ranas omnes fuerunt conuersi. ¶Ignobilitate vi) rustici nanque erant vilissimi. ¶Prodigio) miraculo. ¶Notum nobilem. ¶Impatiens viae) qui viae laborem propter senectutem ferre nõ poterat. ¶Lectos) electos, egregios. ¶Ducem gen. illius) ducem Lycium. ¶Lustro) circumeo ad eligendos boues. ¶Sacrorum fauilla) sacrificiorum cinere. ¶Stabat) erecta erat. ¶Restitit.) substitit. Ex priscorum autem consuetudine nos quoq; sacella praetereuntes Deos rogamus, vt nobis sint adiumento. ¶Naiadum, Fauni ne foret) merito dubitat & rogat cuiusnam Dei sit ara, quia est peregrinus. Naiades autem (vt diximus) nymphae sunt fontium, vt ait Hesiodus παρὰ τὸ νάω, quod est fluo, quod in fluentis habitent. Faunus vero Deus est syluestris, qui Pan graece dicitur, Mercurii ex Penelope (vt alii scribunt) filius, vt vero Duris Samius, procorum omnium, vnde & Pana fuisse appellatum. Quidam Coeli & Terrae filium fuisse contendũt. ¶Indigenae'ue Dei) qui non aliunde venerit, sed ibi ortus sit, vbi colitur. vt homines indigenae vocãtur, qui non aliunde venerunt, sed in ipsis locis, quae habitant, originem habuerunt, quos Graeci autochthonas appellant. ¶Rettulit) respondit ¶Montanum numen) qualis est Faunus. ¶Regia coniux) Iuno regis Deorum, hominumq; vxor. Nam Iuno (vt diximus) cum resciuisset Latonam ex Ioue concepisse illam per totum terrarum orbem exagitauit, sic vt nusquam consistere posset. ¶Orbem interdixit) cum interdico verbum datiuo & ablatiuo iungatur, orbe mihi legendum videtur. non orbem, vt est fere in exemplaribus deprauatum. Vt enim aqua & igni interdixisse alicui populum Romanum dicimus, sic orbe Iunonem Latonae interdixisse poeta eleganter dixit. {Sed nihil opus erat ista curiositate. Nam & Liuius dixit libro trigesimoquarto, foeminis vsum purpurae interdicemus. Et Suetonius in Domitio, Interdixit histrionibus scenam.} ¶Erratica Delos) quam errare instabilemq; esse idcirco poetae finxerunt, quia crebro terraemotu vexabatur, donec ex oraculo Apollinis (vt scripsi) desierũt illic cadauera sepelire. ¶Leui) causa est, idcirco enim nabat,

Lycia. | Naiades. | Faunus | ADDI.

quia leuis erant. ¶Nabat) fluitabat. Nare enim proprie dicuntur animata, fluitare inanimata. ¶Cum pall. arb.) cum oliua. Significat autem illam & palmae & oliuae innixam peperisse. {Hinc & Catullus in carmine Seculari, dixit Latona maximi. ¶Magna progenies Iouis. ¶Quam mater propè Deliam Deposiuit oliuam. Cuius sententiae etiam accedit comment. Homerus Iliad. x cuius verba haec sunt: Ζεὺς δὲ ἐρασθεὶς Λητοῦς τῆς Κοίου θυγατρός, ἔγκυον αὐτὴν ἐποίησε. ἥτις διχομηνιαίου χρόνου, διωκομένη ἠπείγετο διὰ θαλάσσης πρὸς Ἀστερίαν τὴν νῆσον μίαν οὖσαν τῶν Κυκλάδων. Ἔνθα δὲ ἐλθοῦσα, ἐξ ἑλομένη δύο φυτῶν, ἐλαίας καὶ φοίνικος, διδύμους ἀπεκύησε παῖδας, Ἄρτεμιν καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ τὴν νῆσον ἐκάλεσε Δῆλον, ὅτι ἐξ ἀδήλου βάσιμος ἐγένετο. Quae eo hic adieci. quòd ab aliis de arboribus hisce variatur, plerisq; dicentibus laurum & palmã fuisse, quibus Latona innixa peperit. De qua re & Codrus annotauit, in primo sermonum.}

ADDI.

COEL. RHOD.

¶Propterea fuere, qui ita arbitrarentur, In certaminibus sacris varias quidem singillatim coronas dari, vniuersim tamen ex palma solenni quodam more consecrari, vna ea de causa. Etiam si ab foliorum aequabili ordine, institutum opinẽtur alii, ceu certatim cooriantur, & quodãmodo simul currant quadam contentionis imagine, idq; tacito naturae consensu. Nam & victoriam Graeci inde dici putant νίκην παρὰ τὸ μὴ εἴκειν, à non cedendo. Alii vero, quod sit palma inter arbores cunctas macrobia maximè, idest longioris aeui, sicuti Nicephororum, sic enim victores dicũt, gloriam addecet esse perpetuam, nec vnquam consenescere. Quod de palmae vita diximus, Orphicum illud videtur comprobare, ζῶον δ' ἶσον ἀκρόκομοισι φοίνιξιν ἔρνεσι, animal aequale longicomis palmae ramis Epitheta porrò illa ἐμπεδόφυλλον, καὶ ἀείφυλλον, quae firmiter, ac perpetuo virentem foliis signant, huic congruere vel maximè. Inter caeteras nanque arbores nullam planè videmus eadem custodientem folia, sed decussis prioribus, succrescunt alia. At palma nil, inquiunt, abiicit, & proinde constanter cognominari ἀείφυλλος potest. In rebus porrò Atticis adnotatum legimus, Theseum in Delo primum posito certamine, ab sacra palma ramum auulsisse, qui & Spadix inde sit dictus. Neque item in hac palmae mentionę illud praetereundum, in Babyloniorum literis compertum, esse palmae arboris trecentas & sexaginta vtilitates. Nec omittenda priscae vanitatis superstitio, quia sit balanorum nucleus non modi vnius, aliis enim longior, his mollior, illis durior, quibusdam etiam osseus lunatusq; hunc potissimum quadam religione politum dente contra fascinantes arbitrabantur pollere. Quum vero lunatum dicimus, curuatum arcualem'que intelligimus, cuiusmodi in luna à coitu conuiscitur schema. Cur autem ea maxime figura expeteretur, luxuriantis fuerit otii quaerere. ac superstitionis potius quam eruditionis: nisi quòd in libro de Iside Plutarchus author est, quia Solem appetat semper Luna, & persequatur: inde argumen

* De Deliaca palma vide Pli. li. xvii. cap. xliiii.

to eo ab amatoribus aduocari lunam. Et amatoria ab Iside dispensari, Eudoxus scribit: quæ non alia omnino sit, quam luna. Scribit tamen Pindarus: Ex amantibus soli quidem viros vota cōcipere, lunæ autē fœminas. Quod inde Hippolito apud Euripidem facit Phædra, & in Pharmaceutria significat Theocritus. Rationem aucupantur nōnulli, quoniā amori furtiuo ꝯgrua sit nox: proinde Menander ὦ νὺξ, σοὶ γὰρ δὴ πλεῖστον ἀφροδίτης. Vel qd amatoriæ affectioni obnoxia quandoq; fuerit luna, vel qa sicuti amor ἀκίνητος ὁ τιός. Inuenio in monumentis. & Plutarchi in primis in Pelopida, Fuisse in Bœotia montē cognomēto Delum. Nā Stephanus in Tanagra, regionis eiusdem fuisse vrbē paruā nomine Deliū scribit. Apud montem erat Apollinis templum, post templum duo mirabili suauitate fontes, copia aquarum ac frigiditate insignes: alterum φοίνιξ, idest palmam vocāt: reliquū oleam, sicuti cōmeminit in libro Cur oracula defecerint, Plutarchus idem. Vbi & natum Apollinem narrant. Ad quod respexisse Catullū voluit, eo versu de Diana sic canētem, Quam mater propè Deliam Deposuit oliuam. Quāquā & de arbore posse intelligi, author Ouidius est Metamor. vi. Aduertēda vero Plutarchi interpretum inscitia ex Pelopidæ vita: Fontium, inquit Plutarchus, alteram palmam, oleam alterū, nunc quoq; nominamus: nō quod inter plantas duas peperit dea, sed in fluenti duplicis meditullio, idest τῶν ῥεέθρων. At interpres, Sed quia fluuium dea peperit, quoniā Græci ferè codices ῥεέθρων præferunt accusandi casu.

RAPH. ¶EDIDIt) emisit, peperit. ¶Inuita nouerca) contra voluntatē Iunonis, quæ nouerca esse videbatur Apollinis & Dianæ, cū Iouis sit vxor. Nam & Latona Iouis ipsius vxor esse videtur. Tametsi tres dūtaxat vxores Iuppiter habuisse feratur, Iunonē, Cererē, Themin, ex qua & Mineruā aiunt sustulisse. ¶Puerpera) mulier à partu recens puerpera dicitur. ¶Iāq; Chimæriferæ) Chimæra mons Lyciæ carminibus poetarum notissimus. Fingitur autem à poetis fera esse pedes habens serpentinos, capræ ventrem, caput leonis flammas vomens: eo quod ad montis radices sint serpētes, in medio capræ, leones ad verticē, qui Aetnæ modo ardere dicitur. Sanè Chimæram Græci caprā vocāt.

ADDI. {Homerus: πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.} ¶Chimæriferæ) Chimæras ferentis, idest capras. ¶Ab æstu sydereo) à calore Solis. Nam sydus quāuis proprie signum ex multis stellis constans vocetur, κατ' ἐξοχὴν tamen interdū

Latonæ verba ad rusticos.

Edidit inuita geminos Latona nouerca.
Hinc quoq; Iunonem fugisse puerpera fertur,
Inq; suo portasse sinu duo numina natos,
Iamq; Chimæriferæ, cum Sol grauis ureret arua,
Finibus in Lyciæ, longo Dea fessa labore
Sydereo siccata sitim collegit ab æstu,
Vberaq; ebiberant auidi lactentia nati.
Forte lacum mediocris aquæ prospexit in imis
Vallibus. agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis, gratamq; paludibus uluam,
Accessit, positoq; genu Titania terram
Pressit, ut hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba uetat. Dea sic affata uetantes.
Quid prohibetis aquas? usus cōis aquarum est.
Nec solem proprium natura, nec aera fecit,
Nec tenues undas ad publica munera ueni.
Quæ tamen, ut detis, supplex peto. nō ego nostros
Abluere hic artus, lassataq; membra parabam,
Sed releuare sitim. caret os humore loquentis,
Et fauces arent, uixq; est uia uocis in illis.
Haustus aquæ mihi nectar erit. uitamq; fatebor
Accepisse. simul uitam dederitis in undis.
Hi quoq; uos moueant, qui nostro brachia tendūt
Parua sinu, & casu tendebant brachia nati.
Quem non blāda Deæ potuissent uerba mouere?
Hi tamen orantem perstant prohibere minasq;
Ni procul abscedat, conuiciaq; insuper addunt.
Nec satis est, ipsos etiam pedibusq;, manuq;,
Turbauere lacus, imoq; e gurgite mollem
Huc, illuc limum saltu mouere maligno.
Distulit ira sitim, neq; enim iam filia Cæi
Supplicat indignis, nec dicere sustinet ultra
Verba minora Dea, tollensq; ad sydera palmas,
Aeternum stagno (dixit) uiuatis in isto.
Eueniunt optata Deæ, iuuat esse sub undis,
Et modo tota caua summergere membra palude,
Nunc proferre caput, summo modo gurgite nare
Sæpe super ripam stagni consistere, sæpe
In gelidos resilire lacus, sed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas, pulsoq; pudore
Quāuis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentāt.
Vox quoq; iam rauca est, inflataq; colla tumescūt,
Ipsaq; dilatant patulos conuicia rictus,
Terga caput tangunt, colla intercepta uidentur,
Spina uiret, uenter pars maxima corporis, albet,
Limosoq; nouæ saliunt in gurgite ranæ.

pro Sole ponitur. ¶Ebiberant) exuxerant. ¶Lactentia) lac emittentia. ¶Mediocris aquæ) nec magnæ, nec paruæ. ¶Fruticosa) parua vtpote è fruticibus nascentia. Sunt enim frutices medii inter herbas & arbores. ¶Legebant) colligebant. ¶Cum iuncis) iuncus herba est palustris sine nodo. ¶Gratamq; paludibus vluam) vlua herba est in paludibus nascēs. Vnde etiam paludibus grata ab Ouidio perhibetur. ¶Positoq; genu) eleganter gestū exprimit de lacu ore aquam haurire volentis. ¶Rustica turba vetat) rusticorū multitudo prohibet. ¶Vsus communis aquarum est) iure gentium aquæ omnibus hominibus sunt communes. ¶Nec Solem proprium) priuatum. ¶Nec tenues vndas) nec labiles aquas. ¶Ad publica munera veni) publica sunt, quæ nullius quidem sunt, sed omnium. ¶Sed releuare sitim) diminuere, & leuem facere. ¶Os loquentis) os meum, quæ vobiscum loquor. ¶Et fauces arent) siccæ sunt. ¶Vix'que est via vocis) vix emittere vocē potest. ¶Haustus aquæ) potus aquæ mihi loco nectaris ac suauissimus erit. ¶Simul vitam dederitis in vndis) postquam mihi vitam aquis instauraueritis. videtur esse hemistichion Ennii poetæ, vnde & dederitis verbi penultima est producta. ¶Hi quoque vos moueant) infantes enim Apollinem, & Dianam illis ostendit, vt saltem eorū ætate moueantur. ¶Tendunt) extendunt, porrigunt. ¶Nostro sinu) è nostro gremio. Præpositiones enim cū prætermittuntur, subaudiendæ sunt. ¶Brachia) manus, in qua brachia terminant. Brachium autem quod masculino genere βραχίων effertur à Græcis, à breui dictum est, quod βραχὺ vocant Græci. ¶Hi tamen orantem) pulchre rusticorum seruatur decorum, qui rogati, contumacius, superbius'que se gerunt. ¶Perstant) perseuerāt, & instant. ¶Conuicia) contumelias. ¶Mouere) commouerunt. ¶Saltu maligno) hypallage est, ipsi nanque maligni intelliguntur. ¶Distulit ira sitim) hoc est ira fuit causa differendæ ac prolongandæ sitis. ¶Filia Cæi) Latona. ¶Vltra) vlterius. ¶Minora Dea) humiliora, quàm vt Deæ conuenientia sint. ¶Aeternum) semper, & in æternum. nomen pro aduerbio positum. ¶Et modo tota) eleganter ranarum & naturam & corpus describit poeta. ¶Summo gurgite) in summitate gurgitis & stagni. ¶Turpes linguas) contumeliosas. ¶Patulos rictus) hiantia ora. ¶Colla intercepta) de medio recisa. nam ranæ collo carent. ¶Spina viret) tergum viride est.

ARG. FABVLAE SEQ.

Satyrus nomine Marsias dum cum Apolline tibiis contendit, quas Minerua inuenisse proditur, per audaciam, quod Deo cedendum non putaret suspensus, a cute est nudatus tergore, quem nymphæ ac Satyri, cæteriqu ruris incolæ ita fletu prosecuti sunt. quod eius cantu capturi essent, vt lachrymis eorum flumen increuerit, quod eius nomine in Phrygia Marsias prioribus nostris nuncupari * videtur.

Sic ubi nescio quis Lycia de gente uirorum
Rettulit, exitium Satyri reminiscitur alter,
Quem Tritoniaca Latous arundine uictum
Affecit pœna, quid me mihi detrahis inquit?
Ah piget, ah non est, clamabat, tibia tanti.
Clamantis cutis est summos direpta per artus,
Nec quicquā nisi uulnus erat, cruor undiqꝫ manat,
Detectiq́ue patent nerui, trepidæq́ue sine ulla
Pelle micant uenæ. Salientia uiscera posses,
Et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ syluarum numina Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoqꝫ clarus Olympus,
Et Nymphæ flerunt, & quisquis montibus illis,
Lanigerosq́ꝫ greges, armenta qꝫ bucera pauit.
Fertilis immaduit, madefactaq́ꝫ terra caducas
Concepit lachrymas, ac uenis perbibit imis.
Quas ubi fecit aquas, uacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis decliuibus æquor,
Marsya non habet, Phrygiæ liquidissimus amnis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tantalus epulis Iouis cum interesset: & cum vellet experiri an futura prospiceret, inuitato eo ad epulas, Pelopen nothum ex filiis interemit, visceraque eius reliquis dapibus immiscuit. Quo pro merito punito, misericordia Deorum * qui conuiuii participes fuerant, partes viscerum Pelopis composuerunt, & humerus qui defuerat, effectus est de ebore.

Talibus exemplis redit ad præsentia dictis
Vulgus, & extinctum cum stirpe Amphiona luget.
Mater in inuidia est hanc tunc quoqꝫ dicitur unus
Flesse Pelops, humeroq́ꝫ suas à pectore, postquam
Deduxit uestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor huic humerus nascendi tempore dextro,
Corporeusq́ꝫ fuit, manibus mox cæsa paternis
Membra ferunt iunxisse Deos, aliisq́ue repertis,
Qui locus est iuguli medius, summiq́ue lacerti
Defuit, impositum est non comparentis in usum
Partis ebur, factoq́ue Pelops fuit integer illo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tereus Martis filius, Thracum rex cum auxilia multis regibus ferret, Pandioni quoque Athenis regnanti, cum a proximis ciuitatibus oppugnaretur non defuit. Quamobrem filiam suam Prognen illi in matrimonium dedit, quæ deportata in mariti regnū, cum ex intercapedine sororem Philomelam desyderaret, petiit a Tereo vt proficisceretur Athenas, sororem sibi ad solenne sacrificium vt adduceret. Qui vt Athenas peruenit sacerdotis vsus hospitio in Philomelæ incidit amorem, quam secum digressus mandato coniugis duxit in Thraciam, & corruptam stabulis clausis, vt id eam sine suspitione cuiusquam sæpius commearet: ac ne eloqui posset commissa, linguam truncauit, & coniugi est mentitus: dixit enim sororem eius interiisse. At Philomela ea, quæ lingua prodere non poterat, veste intexuit notis literarum, quam sorori dedit perlegendam. qua inspecta illa cum coniugis libidinem, casumque germanæ comperisset constituit sacra celebrare Libero patri, & more bacchantis ad stabula venit, sororemque raptam in regiam duxit, filium Ityn interemit, & dapibus immiscuit. Quibus expletis Tereus filium cum desyderaret Ityn, nouissime caput eius in linum abiecerunt, dicentes, Intus habes quem desyderas. Tereus cum intellexisset scelus scelere vltum esse, coniugem, & sororem coniugis dum persequitur Deorum voluntate versi omnes sunt in aues: Progne in hirundinem, Philomela in luscinam, Tereus in vpupam, Itys in phasianum.

Finitimi proceres coeunt, urbesq́ꝫ propinquæ

RAPH. ❡SIC vbi nescio quis) ignobilē hac locutione eum fuisse significat, qui superiorem retulit fabulā. ❡Exitium Satyri calamitosum exitum. (Marsias.) Marsias autē Satyrus fuit tibias inflandi adeo peritus, vt cū Apolline certare sit ausus, quē superatū, indignat⁹ Apollo pelle atqꝫ cute priuauit. Ex eius vero corpore tantus defluxit sanguis, vt à terra except⁹ in fluuium fuerit cōmutatus, qui à Satyri noīe Marsias fuit appellatus. (Marsiæ pœna.) Est autem Phrygiæ fluuius in Mæandrum labēs. ❡Reminiscitur) in memoriā reducit, cōmemorat. ❡Latous) Apollo Latonæ filius. ❡Tritoniaca arundine) tibia ex arundine Tritoniaca confecta, est enim metonymia. Tritonis autem palus est Libyæ, iuxta quā Pallas in virginali habitu apparuisse fertur, vnde Tritonia vocatur.

ADDI. {Tritonicā arundinem intellige tibiā, à Tritonia, hoc est Pallade primum inuentam. Quam postea ob deformitatem vultus ex flatu intumescentis, ab eadē Dea reiectā, Satyrus, hoc est, Marsias excepit, eiusq́ꝫ cantu Apollinem prouocauit. (Marsias in fluuiū.) Sic enim ipsa Pallas apud eūdem poetam hoc sexto Fastorū ait:

Prima terebrato per rara foramina buxo,
Vt daret, effeci, tibia longa sonos. Et mox:
Inuentam Satyrus primū miratur & vsum
Nescit, & afflatam sentit habere sonum, &c.}

❡Affecit pœna) puniuit & victus est. ❡Quid me mihi detrahis?) cur mihi meā pellem detipis? ❡Ah non est tanti) vt ego hac pœna affici debeā. ❡Micant) Palpitant. ❡Fibras) fibræ venulæ sunt minores. ❡Armēta bucera) hoc est, boues valde cornutos: βοῦ nanque particula est intensiua, κέρας autem dicitur cornu.

ADDI. {Videtur autem hic Ouidius imitatus esse Lucretium, qui eodē modo dixit Bucera secla, vt libro qnto: Lanigeræq́ꝫ simul pecudes, & bucera secla.} ❡Cōcepit) excepit. ❡Ripis decliuibus) profanis, atqꝫ inclinatis. ❡Liquidissimus) purissimus, limpidissimus. ❡Talibus exēplis hæc ad concinnam fabularū connexionē à poeta narrantur. ❡Ad præsentia) mala & infortunia Amphiōis & Niobes. ❡Mater in inuidia est) Niobes enim superbia causa fuit mortis liberorū. ❡Flesse Pelops) merito, cū Niobes frater esset. (Pelops.) Pelops enim Tātali fuit filius, quem coctum pater Diis epulādum, vt an omnia scirent expiretur cum apposuisset, omnes, quidem præter vnam Cererē ab eo abstinuerunt, collectisq́ꝫ in vnum Pelopis mēbris euocat à Mercurio anima eius ab inferis pristinæ ipsum vitæ restituerunt. Sed cum ei sinistrum deesse humerum animaduertissent, eburneum affixerūt, sicq́ꝫ Pelops vitæ integer fuit restitutus. Tātalus vero ad inferos detrusus siti in aquis, ac fame in summa pomorum copia laborat. (*solitum fuit.) ❡Suas vestes) purpureas ac sibi cōuenientes: illis enim depositis lugubres ac pullas sumpsit. ❡Corporeus) ex carne, nā corpus proprie viuentium, caro mortuorum dicitur, à cadendo deducta, vt iam sæpius diximus. ❡Cæsa membra) trucidata. ❡Qui locus est iuguli) periphrasis est humeri, nam est medius inter iugulum & brachii summitatem. ❡In vsum) in locū & officium. ❡Partis non cōparentis) humeri non inuenti. ❡Illo facto) illo Deorum beneficio. ❡Finitimi proceres coeunt) cōueniunt, cōgregantur. Hæc autē idcirco narrātur, vt quas Metamor. est descripturus, cōmodius cum prioribus cōnectantur. Nā Tereus rex Thracum, cū Athenas obsidione liberasset accepta in vxorē Progne Pandionis regis filia in Thraciā rediit, vbi cū iā filiū suscepisset, rogatus ab vxore, vt aut se Athenas deduceret, aut saltē ad se Philomelā sororē accerseret, profectus ipse Philomelā quidē à patre accepit, sed cum in Thraciā peruenisset, nō solum ei vim intulit, sed linguā etiā, ne vulgare scelus posset, amputauit, ac suis stabulis mancipauit. (*Dii moti.) ❡Cęterū Philomela tāta crudelitate stimulata totum infortuniū suū in velo descriptū sorori indicauit. Progne vero furiis accensa Bacchi sacra se celebrare simulās, vnā cū Bacchis ad sororē venit, eam'q́ꝫ secum pāpinis tectā in vrbē adduxit, i cubiculo'q́ꝫ suo occultauit. Perfectis vero Bacchi sacrificiis Progne Ityn cōem filium interemit, cuius carnes coctas patri apposuit comedēdas. Cum vero Tereus Ityn filiū inter cœnandum frequenter vocaret, Philomela cubiculo exiliens caput filii ac pedes in Tereū coniecit, qui stricto ense cum ambas psequeretur, ipse quidem in vpupā, Itys in phasianum, Progne in hirundinē, Philomelā in luscinā conuersi fuisse narrantur.

Orauere suos ire ad solatia reges,
Argosq; & Sparte, Pelopeiadesq; Mycænæ,
Et nondum toruæ Calydon inuisa Dianæ,
Orchomenosq; ferax, & nobilis ære Corinthos,
Messeneq; ferox, Patræq; humilesq; Cleonæ,
Et Nelea Pylos, nec adhuc Pittheia Trœzen.
Quæq; urbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusq; sitæ bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis posset? solæ cessastis Athenæ.
Obstitit officio bellum, subiectaq; ponto,
Barbara *Cecropios terrebant agmina muros,
Threicius Tereus hæc auxiliaribus armis

RAPH. CORAVERE ire) poetica est locutio, nam orauere vt irent, in soluta oratione diceremus. Ad so.) ad consolationem Pelopis, cuius soror Niobe cum omnibus liberis fuit extincta. Argosq;) Argos vrbs est clarissima Peloponesi, quæ variis nominibus est cognominata. Nam & vrbs Phoronica, & Aegialea appellatur, & Argos Hippoboton & Hippium, quod Neptuni equis pascua suppeditauit. Dipsion quoque propter aquarum penuriam. Ab Argo autem conditore videtur esse dictum, vt scribit Stephanus Græcus author in opere quod de vrbibus composuit. Vndecim vero vrbes hoc nomine appellantur. Est enim Argos quod Amphilochicon dicitur in Thessalia in Cilicia, quæ nunc Argiopolis appellatur. in Nisyro insula, vna ex Cycladibus iuxta Trœzena. in Macedonia. in Scythia quod Argos Oresticũ vocat. in Caria, Argos Phæacũ, Argos Argolicũ, ac ferè omnis maritima planicies Argos vocatur, (Argos.)

ADDI. {fuit autem & tota olim Peloponnesus vocata Argos, id quod Strab. annotauit libro octauo.} Et Sparte) regio Laconicæ (Sparta.) Sparta fuit appellata, à Spartis Cadmi: hoc est, à seminatis à Cadmo, qui eam tenuisse à Timagora scribuntur. (ADDI.) {Hæc Stephanus ferè, at Strabo, item Pausanias & alii plerique non regionem, sed vrbem Lacedæmoniorum Spartam vocant eamq; à Sparta filia Eurotæ nomen accepisse Pausanias author est. Lacedæmonis autem nomen & terræ & vrbi commune fuisse iidem tradunt. Vide Strabonem libro octauo, Pausaniam in Laconicis.} Pelopeiadesq; Mycænæ) Mycænæ vrbs est Peloponnesi, à Mycæneo Spartonis Phoronei filio denominatæ, quas Pelops auxisse fertur, vnde & Pelopeiadas vocat eas poeta. (Mycenæ.)

ADDI. {Non Pelops, sed Pelopidæ hoc est, posteri Pelopis Mycenas auxerunt: sic enim Strabo lib. octauo, ἀπὸ δὲ μυκηνῶν, inquit, μείζων ἐπίδοσιν λαβούσης διὰ τὴν πελοπιδῶν εἰς αὐτὰς μετάστασιν. Et rursum. αἱ δὲ μυκῆναι μετέπεσον εἰς τοὺς πελοπίδας, ὁρμηθέντας ἐκ τῆς πισάτιδος, &c. Non ergo Pelops, sed Pelopidæ inclarescere illas, & de se Pelopeias vocari fecerunt. Conditas autem Mycænas, & Strabo & Pausanias tradunt à Perseo, vocatasq; ἀπὸ μύκητος, hoc est gladii capulo, qui illi eo loco exciderat, quanquam rursum sint, qui eas à Mycẹne Inachi filia Arestoris vxore nominatas velint, cuius opinionis author is est, cui apud Græcos, poema, quod ἠοίας μεγάλας vocant, ascribitur.} Et nondum Calydon) vrbs est Aetoliæ, à Calydone Endymionis filio cognominata. (Calydon.) Nondum inuisa) nondum odio habita. Nõdum enim Oeneus Calydoniæ rex in se Dianam concitarat. (Oeneus.) Nam cum Diis omnibus aliis prꝛterquam Dianæ sacrificasset Diana irata aprum immisit, qui totam Calydoniam deuastauit. Orchomenosq; ferax) fertilis. Orchomenos vrbs est Bœotiæ, & Thessaliæ, & Arcadiæ, & Ponti. Mons est etiam inter Macedoniam & Thessaliam nomine Orchomenos, vt scribit Apollonii enarrator. Ab Orchomeno autem Iouis & Hesiones filio nomẽ & vrbi & monti inditum fuit. (Orchomenos.)

ADDI. {Videtur autem Ouid. de Arcadiæ vrbe intellexisse, quam Homerus πολύμηλον vocat, in Catalogo vt οἳ φενεόν τ' ἐνέμοντο, καὶ ὀρχόμενον πολύμηλον. Quanquam & altera Bœotiæ inter opulentas numeratur ab eodem poeta, vt cum ait;

Οὐδ' ὅσ' ἐς ὀρχόμενον ποτινίσσεται, οὐδ' ὅσα θήβας
Αἰγυπτίας, &c.

Sed huic epitheton μινύειον peculiariter addere solet, vt in eodem Catalogo.

Οἳ δ' ἀσπληδόνα ναῖον, ἰδ' ὀρχόμενον μινύειον à gente Myniarum videlicet, vt Strabo idicat. Quare de Arcadica hoc loco intelligendum puto. Et vt Homerus πολύμηλον dixit, ita Ouidium feracem vocasse.} Et nobilis ære Corinthos) clara æreis vasis, quæ Corinthia vocantur. (Corithos.) Messeneq; ferox) Messene & vrbs & regio est Peloponnesi, altera est in Sicilia, vnde Messenius possessiuum declinatur. (Messene.)

ADDI. {Quod autem additur Ferox, ideo videtur pertinere quod pro libertate & imperio suo perpetua propè bella cum Lacedæmoniis, sub quorum potestate ante Heraclidarũ descensum fuerunt, Messenii gessere. Neque etiam victi aliquoties, & excisi, domari potuerunt. Vt est videre apud Pausaniam, qui totam illorum historiam prosecutus est. Patræq;) corrupte trissyllabum legitur, Patræ nanque bissyllabum vrbs est Achaiæ, de qua hoc loco sentit Ouidius. (Patræ.) Humilesq; Cleonæ) vrbs est Arcadiæ parua. (Cleonæ.) ADDI. {A Pausania & Strabone inter Argolicas vrbes numerantur Cleone Humiles autem poeta vocat, non à situ, sed à quantitate. Modicum enim fuit oppidũ, vt Pausanias ait. Vide & à Strabone πόλισμα dicitur. Situm autem fuit in loco edito & munito inter Corinthum & Argos, eoque per seipsum satis validum. Quare & Homerus dixit:

Αφνειόν τε κόρινθον, ἐυκτιμένας τε κλεωνάς.

Nominatũ alii tradũt à Cleone Pelopis filio, alii à filia Asopi Cleone. Non procul autem ab eodẽ oppido Nemea fuit, & antrum leonis, quem occidit Hercules, quem ob id Cleonæum interdum vocant poetæ} Et Nelea Pylos) vrbs est in Messenia, in qua regnauit Neleus Nestoris pater. (Pylos.) Nec adhuc Pitheia Trœzen) Trœzen vrbs est Peloponnesi. à Trœzene Pelopis filio, quæ variis nominibus est appellata. Nam & Aphrodisias & Saronia & Posidonias & Apollonias & Antanis fuit cognominata. Eam vero Pittheiam nondum fuisse ait, quod Pittheus Aethræ, matris Thesei, pater, nondum ibi regnauerat. Ab Isthmo bimari) Isthmus breuis dicitur terra inter duo maria constituta. Isthmus vero Peloponnesi & Aegeo mari, & Ionio alluitur. Intra Isthmum autem sunt Peloponnesi vrbes, extra vero Achaiæ. Credere quis posset) hæc interrogatio eò spectat, vt significet Athenienses & humanissimos, & officiosos maxime fuisse. Subiectaque ponto) adiecta mari Euxino. Reges enim Asiæ bellum Atheniensibus indixerant. {Quos Asiæ reges hic intelligat Regius, nescio: neque enim Darium aut Xerxem potest, qui multo posteriores ætate fuerunt. Ego autem accipiendum puto. vel Thracense bellum, quod Eumolpi temporibus gestum traditur, quando Thraces magna manu in Atticam descenderunt, & pugna circa Eleusim cõmissa Erechtheum regem Atheniensium occiderunt, vt ex Pausania patet. Et sic, gens subiecta Ponto appellatiue accipiendum erit, pro accola maris. Nam & Thraces ad mare habitant. Vel rursum accipiendum de bello Amazonico. Amazones enim aliquando assumpti Scytharum auxiliis in Atticam incursarunt, cuius rei & Iustinus meminit libro secundo, atque hoc temporibus magis respondet. Pandion enim de quo hic dicitur, Thesei à quo bellum hoc tandem finitum traditur, auus fuit, Aegei pater. Quanquam non ita de temporibus laborandum videtur, quandoquidem & in aliis rationem hanc confundit Ouidius & quæ posterioris Pandionis sunt, ad prioris tẽpora refert. Vt infra de Erechtheo dicemus. Quod si igitur de Amazonibus hoc loco intelligamus: Gens Ponto subiecta, proprie accipiendum erit, de Ponto Euxino scilicet, ad quem habitarunt Amazones in agris Themistyriis, vt inquit Iustinus, iuxta fluuium Thermodontem. Tradit autem & Pausanias Pandionem cum Tereo affinitatem iunxisse δι' ἀνάγκας ἕνεκα, Inquiens, πρὸς τὸν θρᾷκα τὸν κῆδος ἐποίησε, &c. Porrò vtriusque belli meminit & Isocrates in Panathenaico.} Threicius Tereus) Thracius. Tereus autem filius fuit Martius, ac Thraciæ rex, vt diximus.

*a.l. Mopsopeos.

CEVDERAT

RAPH. ❡FVDERAT)fregerat,in fugam conuerterat.❡A magno Gradiuo)a magno Marte. Gradiuus enim Mars à Latinis dictus est,quòd gradatim in bellum eatur. ❡Non pronuba Iuno)nubētibus feliciter puellis Iuno pronuba præesse creditur. Hinc autem facile colligitur, quale futurum sit Terei & Prognes coniugium.❡Non Hymenæus)nuptiarum Deus. ❡Nō Gratia)Gratiæ sunt tres,Deæ perpetuæ Veneris comites,quæ à Græcis χάριτες vocantur,quarum nomina sunt Aglaia, Thalia, Euphrosyne. ADDI. {Hesiodus:

Τρεῖς δέ οἱ εὐρυνόμη χάριτας τέκε καλλιπαρήους
Αγλαΐην τε καὶ εὐφροσύνην, θαλίην τ' ἐρατεινήν.

His primū Eteocles Cephisi filius dicitur sacrificasse Orchomeni, vnde & Eteocleas vocat Theocritus.} ❡Illi lecto)illis nuptiis, à parte namque totum intelligimus per synecdochen. ❡Eumenides tenuere faces)furiæ inquit infernales prætulerunt faces nouę nuptæ,quas de funere rapuerunt. ADDI. {Dicuntur autem Eumenides furiæ, κατ' ἀντίφρασιν,quasi minime beneuolæ:aut bona suggerentes animo, vel qd Oresti fauissent in iudicio, cum de cæde matris accusaretur, vt est in cōmētariis Sophoclis.} ❡Profanus bubo)execrandus,est nanque auis pessimi ominis bubo. ❡Hac aue.)hoc augurio.❡Gratata est) scilicet illis Thracia:metonymia ē. Thracia enim pro Thracibus posita est. Thracia vero, quæ & Thrace dicitur, à Thrace ani Oceani* filia est cognominata,cum qua Saturnus concubuit,ac Dolō cum * sustulit, vnde populi eiusdē Thracię. (* a.l.Titani. *Dolonce noie quorū & Plin. meminit.) Gratata:gratulata. Diisq; ipsi: Tereus & Progne gratias Diis egerūt. Quoq; da.est. quo legendum esse facile ex eo quod infertur adiectiuo colligi potest. ❡Vsqueadeo latet vtilitas)acclamatio in hominum inscitiam loco maxime conueniens. ❡Iam tempora Tit.)hoc est,iam quinque transierāt anni. ❡Si gra. Vl.mea est)siquid apud te possum. ❡Magni mu.) in æquiparationem magni muneris.Nam instar modo ad similitudinem,modo ad æquiparationem significat, nec recipit præpositionem,estq. indeclinabile nomen.❡Cecrop.)por. Athenienses.❡Piræaq; li.tā.)Attica. nā Piræeus promōtorium est Atticæ,vt scribit Ptolemæus. Vnde Athenarum portus Piræus fuit appellatus. ADDI. {Ego vero Piræaq; littora legendū puto,sic postulante versu. Nā & Stephanus author est.Veteres Piræū dixisse,& inde possessiuū, Piræus a,um, tribus syllabis, pro quo posteriores Piræeus, fecerunt. Et apud Terentiū legitur.Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræum,siue,vt cōmentator vult,Piræo. Nā neq; hic versus quadrisyllabum Piræum recipit,cum sit tetrameter catalecticus. Quāquā vulgo in eplis ad Atticum lib.vii.epist.iii. vbi idē hic locus Terētii citatur Piræeū passim quatuor syllabis, pro Piræum legitur.Sed illic proprium est,hic possessiuum, siue gētile. A Piræeus autē cuius obliqui quatuor syllabarū fiunt,Stephanus format gentilia Piræates, & Piræeites,itē Piraicus,nusquā autē πειραῖος,aut Piræus. Sed tamen & Piræaq; littora,si diceretur in versu defendi poterat,siquis συνεκφώνησιν admittat, nisi quòd compositio durior aliquāto fiet,& ab Ouidiana facilitate alienior. Cæterum de significatione vocis πειραιῶν,etiam apud Ciceronē quæritur loco supra citato.De portu tamē Atheniēsi plerunq; intelligitur, in eaq; significatione potissimū vsurpatur. Pro mōte autē,quod hic Regius ait, non facile apud idoneos authores positū alibi inuenies.}

Fuderat,& clarum uincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibus'que,uiris'que potentē,
Et genus à magno ducentem forte Gradiuo,
Connubio Prognes iunxit.non pronuba Iuno,
Non Hymenæus adest,illi non Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas.
Eumenides strauere torum,tecto'que profanus
Incubuit bubo,thalami'que in culmine sedit.
Hanc aue coniuncti Progne,Tereus'que parentes
Hac aue sunt facti.gratata est scilicet illis
Thracia,Diis'que ipsi grates egere,diem'que
Quo'que data est claro Pandione nata Tyranno,
Quo'que erat ortus Itys,festum iussere uocari.
Vsque adeo latet utilitas.iam tempora Titan
Quinque per autumnos repetitis duxerat annis,
Cum blandita uiro Progne.si gratia dixit
Vlla mea est,uel me uisendam mitte sorori,
Vel soror huc ueniat.redituram tempore paruo
Promittes socero,magni mihi muneris instar
Germanam uidisse dabis.iubet ille carinas
In freta deduci,uelo'que & remige portus
Cecropios intrat,Piræa'que* littora tangit.
Vt primum soceri data copia,dextera dextræ
Iungitur,infausto committitur omine sermo.
Cœperat aduentus causas,mandata referre
Coniugis,& celeres missæ spondere recursus.
Ecce uenit diues magno Philomela paratu,
Diuitior forma,quales audire solemus
Naiadas,& Dryadas mediis incedere syluis,
Si modo des illis cultus,similes'que paratus.
Non secus exarsit conspecta uirgine Tereus,
Quā'm siquis canis ignem supponat aristis,
Aut frondem,positas'que cremet fœnilibus herbas.
Digna quidem facies,sed & hunc innata libido
Extimulat.pronum'que genus regionibus illis
In Venerem,& flagrat uitio gentis'que,suo'que.
Impetus est illi comitum corrumpere curam,
Nutricis'que fidem,necnon ingentibus ipsam
Solicitare datis,totum'que impendere regnum,
Aut rapere,& sæuo raptam defendere bello
Et nihil est,quod non effræno captus amore
Ausit,nec capiunt inclusas pectora flammas.

❡Vt primum soceri data copia)cum primum inquit Tereus ad Pādionem socerum fuit admissus, & dexterā dextræ iunxit,& Prognes mandata referre cœpit. ❡Recursus celeres) veloces reditus. ❡Missæ)Philomelæ. Quæ quidem nondum fuerat missa, sed si missa fuisset, celerem pollicebatur Tereus reditum. ❡Magno paratu)ornatu. ❡Forma)pulchritudine. Naiades & Dryadas: nymphas, quæ formosissimæ esse videntur. (*a.l.Piræaq;) ❡Non secus) quanto Philomelæ ardore Tereus fuerit inflammatus aperte his similitudinibus declaratur. ❡Canis ari.) flauis, & iam aridis. ❡Cremet)comburat. ❡Fœnilibus) fœnilia fœni dicuntur repositoria. ❡Digna quidem facies)facies inquit Philomelæ digna quidem erat amari cum ab aliis omnibus, tum vero à Tereo, qui maxime ingenita libidine in mulieres stimulabatur. ❡Pronum'que genus) Thraces enim maxime in Venerem sunt proni. ADDI. {Proinde & singuli plures vxores ducebāt. vt Mela scribit, & Solinus capite decimoquinto: Vxorum numero, inquit, Viri se iactitant, & honoris loco ducunt multiplex coniugium, &c. Quominus nouum aut mirum videri debet, si idem hodie quoq; factitant. Iam & Homerus hoc indicat, Martios ac bellicosos homines, cuiusmodi Thraces semper habiti, vtpote apud quos Mars ipse habitare à poetis dicitur, in Venerem procliues esse.Id enim fabula Martis & Veneris sibi velle videtur. Et in exercitu Græcorum illi mulieribus potissimum operam dederunt,qui bellicosissimi fuerunt,vt Achilles, Aiax, Agamemnon, &c.} ❡Curam)custodiam. ❡Ingentibus datis) maximis donis.❡Et nihil est quod non effræno captus amore Ausit)sententia est generalis, quamuis ad Tereum proprie referri videatur. ❡Effræno amore) ab effectu, quod effrænatos ac dissolutos homines reddat. ❡Nec capiunt) iam enim Terei amor in Philomelam detegebatur.

Iamq; moras male fert, cupidoq; reuertitur ore
Mandata ad Prognes, & agit sua uota sub illa.
Facundum faciebat amor, quotiesq; rogabat
Vlterius iusto, Prognen ita uelle ferebat.
Addidit & lachrymas, tanquam mandasset & illas.
Proh superi. quantum mortalia pectora cæcæ
Noctis habent? ipso sceleris molimine Tereus
Creditur esse pius. laudemq; à crimine sumit.
Quid? q̄d idem Philomela cupit? patriosq; lacertis
Blanda tenens humeros, ut eat uisura sororem,
Perq; suam, contraq; suam, petit illa salutem.
Spectat eam Tereus, præcontrectatq; uidendo,
Osculaq;, & collo circundata brachia cernens,
Omnia pro stimulis, facibusq;, ciboq;, furoris
Accipit, & quoties amplectitur illa parentem,
Esse parens uellet, neq; enim minus impius esset.
Vincitur amborum genitor prece. gaudet, agitq;
Illa patri grates, & successisse duabus
Id putat infelix, quod erat lugubre duabus.
Iam labor exiguus Phœbo restabat, equiq;
Pulsabant pedibus spatium decliuis olympi.
Regales epulæ mensis, & Bacchus in auro
Ponitur, hinc placido dantur sua corpora somno.
At rex Odrysius quamuis secessit ab illa,
Aestuat, & repetens faciem, motusq;, manusq;,
Qualia uult fingit, quæ nondum uidit, & ignes
Ipse suos nutrit, cura remouente soporem.
Lux erat, & generi dextram complexus euntis
Pandion, comitem lachrymis commendat obortis.
Vt uoluere ambæ, uoluisti tu quoq; Tereu,
Hanc ego chare gener quoniam pia causa coegit,
Do tibi, perq; fidem, cognataq; pectora supplex,
Per superos oro, patrio ut tuearis amore.
Et mihi solicito lenimen dulce senectæ
Quāprimū (omnis erit nobis mora lōga) remittas.
Tu quoq; quāprimum (satis est procul esse sororē)
Si pietas ulla est, ad me Philomela redito.
Mandabat, pariterq; suæ dabat oscula natæ,
Et lachrymæ mites inter mandata cadebant.
Vt fidei pignus, dextras utrasq; poposcit,
Inter seq; datas iunxit, natamq;, nepotemq;.
Absentes pro se memori rogat ore, salutent.
Supremumq; uale, pleno singultibus ore
Vix dixit, timuitq; suæ præsagia mentis.
Vt * simul imposita est pictæ Philomela carinæ,
Admotumq; fretum remis, tellusq; repulsa est,
Vicimus exclamat, mecum mea uota feruntur.
Exultatq;, & uix animo sua gaudia differt,
Barbarus, & nusquam lumen detorquet ab illa
Non aliter, quàm cum pedibus prædator aduncis
Deposuit nido leporem Iouis ales, ab alto
Nulla fuga est capto. spectat sua præmia raptor.
Iamq; iter effectum, iamq; in sua littora fessis
Puppibus exierant, cum rex, Pandione natam
In stabula alta trahit, syluis obscura uetustis.
Atq; ibi pallentem, trepidamq;, & cuncta timētem,
Et iam cum lachrymis ubi sit germana rogantem,

RAPH. ¶CVPIDO ore) hypallage est. Ipse enim cupidus intelligitur ad mandata Prognes ore reuerti: hoc est, ad cōmemorāda Prognes mandata. ¶Et agit sua vota sub illa) sub simulatione inq̄t Prognes uolūtatis suæ vota peragere conatur Tereus. ¶Facūdū faciebat amor) facūdus dicitur q facit verbis quicqd vult. ¶Vlterius iusto) vltra q̄ honestū foret. ¶Proh superi.) exclamatio in hoium cæcitatem. ¶Quantū mortalia pectora cęcæ Noctis habēt?) in quanta rerū oium inscitia hoium animi versantur? ¶Ipso molimine) ipsa præparatione. ¶Cōtra suā salutē) qa à Tereo nō solū stuprata, sed etiā lingua fuit priuata. ¶Præcōtrectatq; vidēdo) hoc est, ante oculis q̄ manibus sibi eam ɔtrectare videt. ¶Neq; enim minus impius esset) nā etiā si pater eēt cū filia rē haberet. ¶Genitor) pater Pandiō. est autem causa cur fuerit victus morē enim gerit quia pater. ¶Amborū prece.) Terei & Philomelæ. ¶Successisse) feliciter euenisse. ¶Duabus) sibi & Progne sorori. ¶Lugubre) triste & luctus causa futurū. ¶Iā labor exigu° Phœbo) significat finē diei aduenisse. ¶Phœbo) Apollini, q interdiu in regēdo Solis cursu occupatus esse, p nocte vero quiescere vulgo videt. Est ergo sensus ex opinione vulgari cōceptus. ¶Equiq; pulsabat) equi inqt Solis iā peruenerāt in occidētalē cœli partem ¶Spatium) partē. ¶Decliuis olympi) cœli deorsum vergētis, quo cū peruenerint equi Solis, in Oceanū descēdere videtur. ¶Regales epulæ mensis) mira breuitate apparatū cœnæ describit, quæ apud priscos hora nona {diei itelligas} fieri solebat, quā eandē esse cum vigesimaprima, cum ex aliis multis, tum Plinii Epistolis collegimus. ADDI.

¶Bacchus) vinum. Inuentor enim pro re inuēta frequēter ponit à poetis, vt apud Terentiū, Sine Cerere & Libero friget Venus. ¶At rex Orthysius) sic quidē ferè legit, sed Odrysius per, d, legendū est. nam Odryſę populi sunt Thracię, & Odrysa vrbs eorum, quæ & Odrysia dicit, vnde Odrysius deriuat. Elegāter autē amantū cogitationes describit poeta. ¶Aestuat) ardet, hæc autē particula tamē est subaudiēda. ¶Quæ nōdū vidit) partes corporis, quæ vestibus tectæ erāt, accipiendæ sunt. ¶Cura remouente soporē) amore somnū repellente. ¶Lux erat) dies aduenerat. ¶Generi euntis) recedere cupientis Terei. ¶Quoniā pia causa coegit) pium nanq; est sororē sorori mittere videndā. ¶Tuearis) defendas atq; custodias. ¶Mihi solicito) anxio de filiæ absentia. ¶Lenimen) solamen. ¶Satis est procul esse sororem) satis est, inquit, quòd Progne longe à me abest. ¶Mandabat) mandata dabat. ¶Dextras vtrasque) & Terei & Philomelæ. ¶Natāq; nepotemq;) & Prognem & Ityn. ¶Pro se) nomine suo, & suis verbis. ¶Memori ore) memores ipsi. est enim hypallage. ¶Supremumq;) & vltimo loco, inqt, vix potuit dicere vale. ¶Pleno sin. ore) gestū exprimit patris de filia à se recedente admodum soliciti. Ita nanq; Pādion singultibus impediebat, vt vix potuerit dicere vale. ¶Præsagia) diuinationes. Est enim præsaga mali mens. ¶Admotūq; fre. re.) hypallage est, mari nanq; remi, non mare admouetur remis. Tūc autē remi admoueri dicuntur mari, cū remigat, nauisq; remis impellitur. {Immo simplr̄ intelligendū, vt sit ἀντίθεσις in admoto freto, & repulsa tellure.} ADDI. ¶Tellusq; re. est) ex vulgari hoc dictū est opinione, terra nāq; quæ est imobilis retropelli à remigantibus videtur. ¶Vicimus excl.) barbari, & ab omni ciuilitate alieni hois mores exprimūtur. ¶Barbarus) causa est, cur vix differret sua gaudia, qa barbarus & à bonis morib° alienus. ¶Lumē) oculos. ¶Iouis ales) aquila, quæ, quod nunquā fulmine tangitur sub Iouis tutela esse perhibet. Iouis ales. ¶Spectat sua præ. ra.) ordo est & sensus, Non aliter Tereus spectabat Philomelā, q̄ Iouis ales raptor spectat sua præmia * cum ipse prædator deposuit nido leporem adūcis pedibus, reliqua per parenthesim leguntur. * suā prædam. ¶Iamq; iter effe.) confectū, perfectū. Iā eni in Thraciā fuerant aduecti. Tametsi cum alii scriptores, tū Strabo apud Daulida Phocidis vrbē quā & Dauliā vocatā esse ait, ea omnia quæ de Tereo, Progne, Philomela, & Ity feruntur, gesta esse testatur. ibi nanq; Tereū ipsum regnasse. Daulis. Verū Oui. illū regē Thraciæ fuisse scribit, illaq; omnia in Thracia fuisse ppetrata. ¶Pādione natā) Philomelam.

*a. l. At.

¶FASSVSq;

RAPH. ¶FASSVSq; nefas) nefandum cōfessus amorem. ¶Et virginem & vnā vi superat) maximam hominis barbariē ostendit poeta, qui sustinuerit virginem & solam & sibi creditam, & patrem & sororē & in primis Deos implorantem violare. ¶Illa tremit velut agna pauens) virgineū timorem pulchre his similitudinibus ab oue & colūba sumptis poeta expressit. ¶Excussa) eiecta. ¶Cani lupi) epitheton est lupi colori cōueniens. Lupi nanq; canitie infesti esse videtur. ¶Horret) tremit quāuis accipitrem effugerit. ¶Auidos vngues) auidi accipitris, qui colūbas maxime infestat. ¶Passos laniata capillos) synecdoche poetica, sparsos enim capillos cum laniasset Philomela intelligitur. Lacerare autem crines in mœroribus solent mulieres. ¶Cæsis lacertis) percussis brachiis. ¶Diris factis) nefandis sceleribus. ¶Nec cōiugalia iura) nec matrimonii iura, quibus nō licet cuiquā cum duabus coire sororibus. Cōiugialia vero est legendū, vt sex syllabarū sit, non coniugalia, vt est in exēplaribus deprauatum. ¶Omnia turbasti) omnia inquit iura & humana, & diuina cōfudisti. ¶Pellex ego facta sororis) pellex proprie dicitur, quæ cum marito alterius concumbit. ¶Tu geminus con.) tu duabus es maritus, & mihi & sorori. ¶Debita pœna) te expectat subintelligendū videtur, {vel sic tu mihi ADDI. hostis es, quā pœnā ego velati debitā patior, sororis pellex sum} ¶Quin eripis?) cur nō eripis mihi vitā. ¶Ne qd facin⁹) ne aliquod scelus tibi restet in me perpetrandum. ¶Vacuas habuissem criminis vmbras) hoc est, crimine caruissem. ¶Quādocunq; mihi pœnas dabis) aliquando mihi punieris. ¶Proiecto pudore) abiecto, deposito. ¶Si copia detur) si potero. ¶Audiat hoc æther) cœlū. ¶Feri Tyrāni) crudelis, ab omniq; humanitate alieni. ¶Nec minor hac metus est) nō minor est inquit metus, ne à Philomela sorori ꝓderetur scelus quàm ira. ¶Causa stimulatus vtraque) & ira & timore impulsus. ¶Liberat ensem va.) e vagina eripit ensem. ¶Iugulum Philomela parabat) bene institutæ virginis morem exprimit poeta, quæ violata

Includit, fassus'q; nefas, & uirginem, & unam
Vi superat, frustra clamato sæpe parente,
Sæpe sorore sua magnis super omnia Diuis.
Illa tremit uelut agna tremens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi, nondum sibi tuta uidetur.
Vt'q; columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, auidos'q; timet, qb⁹ hæserat, ungues
Mox ubi mens rediit, passos laniata capillos
Lugenti similis, cæsis plangore lacertis
Intendens palmas. o diris Barbare factis.
O crudelis ait. nec te mandata parentis
Cum lachrymis mouere piis, nec cura sororis,
Nec mea uirginitas, nec coniugialia iura.
Omnia turbasti, pellex ego facta sororis.
Tu geminus coniux. hostis mihi, debita pœna.
Quin animā hāc (ne quod facinus ti perfide restet)
Eripis? atq; utinam fecisses ante nefandos
Concubitus, uacuas habuissem criminis umbras.
Si tamen hoc superi cernunt, si numina Diuum
Sunt aliquid, si non perierunt omnia mecum,
Quandocunq; mihi pœnas dabis, ipsa pudore
Proiecto tua facta loquar, si copia detur,
In populos ueniam. si syluis clausa tenebor,
Implebo syluas & conscia saxa mouebo.
Audiat hoc æther, & si Deus ullus in illo est.
Talibus ira feri postq̄ commota Tyranni,
Nec minor hac metus est, causa stimulatus utraq;,
Quo fuit accinctus, uagina liberat ensem,
Arreptam'q; coma, flexis post terga lacertis
Vincla pati cogit. iugulum Philomela parabat,
Spem'q; suæ mortis uiso conceperat ense,
Ille indignantem, & non patris usq; uocantem,
Luctantem'q; loqui, comprensam forcipe linguam
Abstulit ense fero radix micat ultima linguæ.
Ipsa iacet, terræ'q; tremens immurmurat atræ,
Vt'q; salire solet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat, & moriens dominæ uestigia quærit.
Hoc quoq; post facinus (uix ausim credere) fertur
Sæpe sua lacerum repetisse libidine corpus.
Sustinet ad Prognen post talia facta reuerti,
Coniuge quæ uiso, germanam quærit. at ille
Dat gemitus fictos, commenta'q; funera narrat.
Et lachrymæ fecere fidem. uelamina Progne
Deripit ex humeris auro fulgentia lato,
Induitur'q; atras uestes, & inane sepulchrum
Constituit, falsis'q; piacula manibus infert,
Et luget, non sic lugendæ fata sororis.
Signa Deus bis sex acto lustrauerat anno,
Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit.
Structa rigent solido stabulorum mœnia saxo.
Os mutum facti caret indice. grande doloris
Ingenium est, miseris'q; uenit solertia rebus.
Stamina barbarica suspendit candida tela,
Purpureas'q; notas filis intexuit albis,
Indicium sceleris, perfecta'q; tradidit uni,
Vt'q; ferat dominæ gestu rogat. illa rogata
Pertulit ad Prognem, nec scit quid tradat in illis.
Euoluit uestes sæui matrona Tyranni,
Fortunæ'q; suæ carmen miserabile legit.

nihil mortē recusat, sed vltro iugulū ensi obiiciebat, quo citius interficeretur. ¶Spem sumor.) mortē nanq; cupiebat Philomela. ¶Vsq; vo.) semp clamantē. ¶Luctātē q;) conantē. ¶Forcipe) forceps instrumētū est fabrile quo ferrū vel ignitū facile & capitur & tenet. ¶Ense f.) ipse ferus, & crudelis. est enī hypallage. ¶Radix mi.) palpitabat, mouatur. ¶Ipsa ia.) lingua recisa subaudiatur. ¶Mutilatę co.) incisę serpētis in duas partes Mutilari vero dicunt. qb⁹ ali quod mēbrum fuit recisum. ¶Palpitat) salit, frequenter mouetur. ¶Hoc quoq; post fa.) post extractā liguā. ¶Lacerū cor.) lingua mutilatum. ¶Cōmēta fu.) fictā Philomelæ mortē. ¶Et lachrymę fecere fidē) hoc est, effecerunt lachrymæ vt Progne mortem Philomelæ verā esse crederet. ¶Atras ve.) pullas, lugubres. ¶Et inane sepulchrū) cadauere vacuū, quod Græci cœnotaphiū dicūt, {solebāt ADDI. aūt talia extruere iis, q absentes, aut peregre interierant.} ¶Falsis ma.) nō veris, cur nō dum Philomela mortua foret. ¶Non sic lu.) vt mortua nō erat lugenda, sed vt viua erat vindicāda, & in libertatē asserēda. ¶Signa De. b. sex) iā inqt duodecim transierant mēses. ¶Deus) Apollo, qui idē est cum Sole. ¶Lustrauerat) illustrauerat. quo enī in signo Sol est, idē illustrare videt, q̄q̄ circuierat quoq; intelligere possum⁹. ¶Quid fa.) facere possit. ¶Custodia) custodes à Tereo appositi, Sic Virgil. Cernis custodia qualis. ¶Rigēt) aspera sunt, ita vt inde nisi p ianuā exitus non detur. ¶Mœnia) parietes. ¶Os mu. fa. ca. indi.) os inqt mutū scelus indicare nō pōt. ¶Grande do.) ingenium est. Hac sentētia probabilē reddit oratione poeta. ¶Miserisq; ve. sol. re.) in aduersis inquit rebus hoīes efficiūtur solertes, & ingeniosi. Est aūt solertia ingenii pspicacitas, quā maxīe necessariā dialectico Aristo. putat. ¶Purpureas no.) rubras literas. ¶Indiciū sce.) à Tereo ppetrati. ¶Vni) ex ancillis. ¶Euoluit) explicat. ¶Matrona sæ. ty.) Progene vxor crudelis Terei. Matronę aūt dicunt principum, & ditiorum vxores. ¶Vestes) velū à Philomela missum. ¶Carmē fort. suæ) literas indices sui infortunii.

Solertes ingeniosi.

Et mirum est, potuisse) silet dolor ora repressit,
Verba'q; quærenti satis indignantia linguæ
Defuerant, nec flere uacat. sed fas'q;, nefas'q;
Confusura ruit, pœnæ'q; in imagine tota est.
Tempus erat, quo sacra solent trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus, nox conscia sacris,
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti,
Nocte sua est egressa domo regina, Dei'q;
Ritibus instruitur, furialia'q; accipit arma,
Vite caput tegitur, lateri ceruina sinistro
Vellera dependent, humero leuis incubat hasta,
Concita per syluas turba comitante suarum
Terribilis Progne, furiis'q; agitata doloris,
Bacche tuas simulat. uenit ad stabula auia tandem.
Exululat'q; *, euoe'q; sonat, portas'q; refringit,
Germanam'q; rapit, raptæ'q; insignia Bacchi
Induit, & uultus hederarum frondibus abdit,
Attonitam'q; trahens intra sua mœnia ducit,
Vt sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
Horruit infelix, toto'q; expalluit ore.
Nacta locum Progne sacrorum pignora demit,
Ora'q; deuelat miseræ pudibunda sororis,
Amplexum'q; petit. sed non attollere contra
Sustinet hæc oculos pellex sibi uisa sororis,
Deiecto'q; in humum uultu iurare uolenti,
Testari'q; Deos, per uim sibi dedecus illud
Illatum pro uoce manus fuit. ardet & iram
Non capit ipsa suam Progne, fletum'q; sororis
Corripiens, non est lachrymis hoc inquit agendum,
Sed ferro, sed siquid habes, quod uincere ferrum
Possit. in omne nefas ego me germana paraui,
Aut ego * cum facibus regalia tecta cremabo,
Artificem mediis immittam Terea flammis,
Aut linguā, aut oculos, & quæ tibi mēbra pudorē
Abstulerunt, ferro rapiam, aut per uulnera mille
Sōtem animā expellā. magnū est quodcūq; paraui.
Quid sit adhuc dubito. peragit dum talia Progne,
Ad matrem ueniebat Itys. quid possit ab illo
Admonita est, oculis'q; tuens immitibus, ah quàm
Es similis patri, dixit. nec plura locuta
Triste parat facinus, tacita'q; exæstuat ira.
Vt tamen accessit natus, matri'q; salutem
Attulit, & paruis * adduxit colla lacertis,
Mista'q; blandiciis puerilibus oscula iunxit,
Mota quidem est genitrix, infracta'que cōstitit ira,
Inuiti'que oculi lachrymis maduere coactis.
Sed simul * ex nimia mentem pietate labare
Sensit, ab hoc iterum est ad uultus uersa sororis.

RAPH. ¶MIRVM est po.) silere subaudiatur. est autem parenthesis. ¶Repressit) compressit, continuit. Causas autem exponit poeta, quibus mota Progne ne vnum quidem verbū emisit. ¶Defuerant) sic quidem legitur, sed defuerunt, legendum ea figura qua Virgilius cecinit. Matri longa decem tulerunt fastidia menses. Forsitan & Ouidius scripsit. Aliquis autem ex istis semidoctis specie recti deceptus Defuerūt in Defuerant deprauauit. ¶Nec fle. va.) nec flendi tempus habet. ¶Sed fasq;, nefasq; Confu.ru.) sed furit, inquit omne ius & humanū & diuinum perturbatura. ¶Pœnæq; in ima.to.est) in imaginatiōe pœnæ, qua maritum afficit. ¶Sacra triete) triēnalia, quod tertio quoq; anno celebrabātur Bacchi sacra. A tribus nanq; annis qui ἔτη Græce dicuntur, trieterica fuerunt appellata. (Trieterica. Sithonia.) ¶Sithoniæ nu.) Thraciæ mulieres. Sithonia enim Thraciæ pars est, (ADDI. *a.l. hoeq; *a.l. est.) {& Sithonii populus, ex quo parentes Orphei procreati fuere, vt Plinius tradit. Apud Stephanū σιθωνία scribitur per ω longum. Sed poetæ suo modo corripiūt, quēadmodum & in Sidonius, & aliis nonnullis.} ¶Nox con.sa.) Nocte eni sacra Bacchi celebrabātur. ¶Aeris acuti) acute sonantis. ¶Deiq; ritibus) secundum ritus sacrorū Bacchi. ¶Furiala ar.) Bacchica, quibus sacra Bacchi celebrantes vtebantur. Pulchre autem Baccharum habitum describit. ¶Ceruina ve.) ceruinæ pelles. ¶Leuis ha.) quę pāpinis ornata thyrsus vocatur. ¶Bacche tuas) furias subaudiendū, est autē apostrophe ad Bacchum. (*a.l. quum aduer. temporis est nō aūt prępositio.) ¶Venit ad sta.au.tā.) ad illa nāq; properabat, eoq; vel parua mora ipsi longissima videbatur. ¶Euoeq; so.) vtitur Baccharū clamoribus. Nā Euoe & Euan in sacris Bacchi iactabātur ab iis qui ipsum inuocabant. (ADDI.) {Est autē duarum syllabarum Euoe Græce εὖ οἱ quasi dicas, bene sit tibi.} ¶Insignia Bac.) Baccharum ac Mænadū habit⁹. ¶Abdit) abscondit ne agnosceretur à quoq̃. (*Adducere hoc loco significat cōstringere.) ¶Horruit) cū quodā horrore extimuit eorū recordatione, quæ à Tereo perpessa fuerat. ¶Nacta lo. Pr.) secretū subaudiamus. (*a.l. eximia.) ¶Sacrorum p.) ornamēta sacrificiorum Bacchi. ¶Deuelat) reuelat, detegit. ¶Pellex si.vi.so.) causa cur non auderet Philomela aspicere sororē. ¶Testariq; De.) in testimonium Deos abducere. ¶Dedecus il.) illam ignominiam. ¶Pro u.m.f.) manu enim id significabat quod voce indicare nō poterat. ¶Ardet) furit. ¶Corripiēs) reprehendens. ¶In omne ne.) ad omne nefas perpetrandū.

¶Artifice) Tereum tanti sceleris authorē. ¶Et quæ tibi mem. pu.) minatur Progne se Terei inguina, quibus Philomelam violauit, gladio amputaturam. ¶Pudorem) virginitatem. ¶Abstulerunt) systole qualis illa Virgiliana. Matri lōga decem tulerunt fastidia menses. ¶Sontem ani.) nocentem, sceleratam Terei animam è corpore expellant. ¶Magnum est supple) malum'ue subintelligatur. ¶Quid sit adh.du.) nondum inquit decreui quo malo Tereum affectura sim. ¶Quid sit) futurum subaudiatur. ¶Peragit dum tal. Prog.) dum talia loquitur, & minatur. ¶Ad matrē ven. Itys) Itys & appellatio est (Itys.) qua rotæ currus'ue circunferentia significatur, & pueri Prognes & Terei filii nomen, qui & Itylus fuit cognominatus, quod signum & argumentum fuerit calamitatis, quæ parentibus ipsiq; euenit, τύλους enim Græci signa miseriæ vocant. (ADDI.) {At hoc remotius fuerit ἀπὸ τῶν τύλων, vocari Ityn, siue Itylum, cur enim proposita litera, I, foret? quæ Itym à voce hirundinis, quæ τὸν ἴτυν θρηνοῦσα, ἴτυ, ἴτυ, gemebunda voce sonat, vt & Græci sentire videntur, aut certe Itylum, & per Apocopen ἴτυν, quasi νέον, sine ἀπαλόν, siue etiam ὀρφανόν: (hæc enim Græcis ἴτυλοι significat,) dictum puto.} ¶Quid possit ab illo admonita est) quo malo, inquit, afficere Tereum possit ex Ityli aduētu cognouit, de illo nanque interficiendo cogitare cœpit. ¶Ah quàm) indignationi seruiens est illa interiectio hoc loco, alibi & miserationi. ¶Accessit) appropinquauit. ¶Matriq; salutem Attulit) hoc est, matrem salutauit. ¶Et paruis adduxit colla lacertis) & matris colla paruis brachiis circundedit. Est autem hypallage. collo enim adduci brachia dicuntur potius quàm è diuerso. ¶Triste pa.fa.) communem sibi cum Tereo filium interficere, & coctum patri epulandum apponere cogitat. ¶Tacita ira) tecta, occulta: neque enim Itylo se iratam esse ostendebat. ¶Mora quidem est genitrix) commota, quia mater erat. Matres nanque filios natura charos habent. ¶Infracta'que constitit ira) hoc est, ira quam conceperat in filium Progne ipsius blanditiis fracta est. Infracta nanque hoc loco valde & penitus fracta intelligitur. ¶Inuiti'que oculi) ipsius inuitæ oculi, est enim hypallage. ¶Lachrymis coacti) à pietate materna expressit. ¶Labare) vacillare, & ad misericordiam commoueri. ¶Ab hoc) ab huius Ityli aspectu.

CINQVE

In'q; uicem spectans ambos, cur admouet inquit
Alter blanditias? rapta silet altera lingua?
Quā uocat hic matrem, cur nō uocat illa sororem?
Cui sis nupta uide Pandione nata, marito.
Degeneras, scelus est pietas in coniuge Tereo.
Nec mora traxit Ityn, ueluti Gangetica ceruæ
Lactentem fœtum per syluas Tygris opacas.
Vt'q; domus altæ partem tenuere remotam,
Tendentem'q; manus, & iam sua fata uidentem,
Et mater, mater clamantem, & colla petentem,
Ense ferit Progne, lateri qua pectus adhæret.
Nec uultum uertit. satis illi ad fata, uel unum
Vulnus erat. iugulum ferro Philomela resoluit.
Viua'q; adhuc, animæ'q; aliquid retinentia mēbra.
Dilaniat. pars inde cauis exultat ahenis,
Pars ueribus stridet. manant penetralia tabo,
His adhibet coniux ignarum Terea mensis.
Et patrii moris sacrum mentita, quod uni
Fas sit adire uiro comites, famulos'q; remouit.
Ipse sedens solito Tereus sublimis auito
Vescitur, in'q; suam sua uiscera congerit aluum.
Tanta'q; nox animi est, Ityn huc accersite, dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne
Iam'q; suæ cupiens existere nuntia cladis,
Intus habes, quod poscis ait, circunspicit ille,
Atque ubi sit, quærit. quærenti, iterum'q; uocanti
Sicut erat sparsis furiali cæde capillis
Prosiluit, Ityos'q; ca put Philomela cruentum
Misit in ora patris. nec tempore malluit ullo
Posse loqui, & meritis testari gaudia dictis.
*Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereas'q; ciet stygia de ualle sorores,
Et modo si posset reserato pectore, diras
Egerere inde dapes, *demersa'q; uiscera gestit.
Flet modo, se'q; uocat bustum miserabile nati,
Nunc sequitur nudo genitos Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares,
Pendebant pennis. quarum petit altera syluas,
Altera tecta subit, neque adhuc de *corpore cædis
Excessere notæ, signata'q; sanguine pluma est.
Ille dolore suo, pœnæ'q; cupidine uelox
Vertitur in uolucrem cui stant in uertice cristæ,
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum.
Nomen epops uolucri facies armata uidetur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aquilo cum Orithyam diligeret, nec vllis precibus a parentibus puellæ impetrare posset, vt se in affinitatem reciperent, viribus vsus suis, Athenas deuenit, & puellam raptam in Thraciam retulit, ibique grauidam facit ex qua gemellos procreauit Zetum & Calaim, quorum postea humeris alæ volucrum increuerunt, per quas parentis imaginem referrent.

Hic dolor *ante diem, longé'que extrema senectæ
Tempora Tartareas Pandiona misit ad umbras:

RAPH ¶ IN'q; vicem) vicissim per vices. ¶ Pandione nata.) seipsam alloquitur. ¶ Progne) est autē emphasis. Ac si diceret se natā esse è Pandione viro generosissimo, omniq; virtute prædito rege. ¶ Cui ma.) ac si diceret turpissimo omniumq; nefandissimo. ¶ Degeneras) seipsam arguit Progne, quod à suis degeneret, si tantum scelus patiatur multum. ¶ In con. Te.) si esset soluta oratio, in coniugem Tereū diceremus. Pietate, inquit, vti in coniugē Tereī scelus est: {legendū autē ADDI. τηρεῖ, dissyllabicos in scansione, per συνιζήσεως qua vocalis altera cū altera coalescit.} ¶ Nec mo.) est subaudiatur: hoc est, cum primum asseruit scelus esse pietate in Tereum vti, Ityn traxit in partem domus secretiorē. ¶ Gangetica Gāgeticus ti.) Indica à Gange maximo Indiæ fluuio. ¶ Ceruæ lac. fœ.) periphrasis est hinnuli ¶ Tēdentē manus) supplicantem. ¶ Adhæret) adiūgitur, significat autē Ityn à matre inter latus & pectus fuisse percussum. ¶ Nec ver. vul.) magna matris sæuitia atq; indignatio, quæ citra vultus auersionem filiū necare sustinuerit. ¶ Ad fata) ad mortē. ¶ Exultat) feruet. Partē vero Ityos carnium elixā, partē tostam fuisse ait. ¶ Manant pen. ta.) interiora ædiū loca tabo & sanie pueri occisi fluūt. ¶ Ignarū Te.) cædis filii inscium. ¶ His mē.) his epulis cōtinēs enim pro cōtento sæpenumero à poetis ponitur. ¶ Et pa. mo. sa.) Atheniēse sacrificiū, his autē verisimilia reddit ea, quæ à Progne & Philomela perpetrata fuisse narrantur. ¶ Vni vi.) solū marito. ¶ Remouit) mandauit, dimisit. ¶ Solio aui.) sede auorū. ¶ Sua vi.) suas carnes, nā Itys ex Terei sanguine fuerat conceptus. ¶ Tantaq; nox ani. est) acclamatio est in hoīum cæcitatem. ¶ Accersite) aduocate. ¶ Dissimulare ne.) occultare potest. Est enim dissimulare fingere id non esse quod sit. ¶ Crudelia ga.) lætitiā ex crudeli filii cæde, quē pater vorauerat, prouenienē. ¶ Iamq;) statimq;. ¶ Intus hab.) intra temetipsum habes. ¶ Vbi sit) Itys subaudiatur. ¶ Meritis di.) conuenientibus verbis. ¶ Thracius) Tereus Thracius tyrannus. ¶ Repel.) euertit. ¶ Ciet) vocat. ¶ Vipeas so.) furias, que pro crinibus vipereas habere dicūtur. ¶ De sty. val.) ab inferis. ¶ Reserato pect.) aperto. ¶ Egerere) eiicere, euomere. ¶ Gestit) cupit. ¶ Demersa) imersa viscera filii. ¶ Seq; vo. bu. sepulchrū filii, carnes eni illi⁹ in stomacho habebat. ¶ Nūc se modo psequitur. ¶ Nudo fer.) stricto ense. ¶ Corpora Cecropi.) Atheniensium Prognes & Philomelæ. ¶ Pennis pen. pu.) alis in aere aliquis pendere putaret, In aues nanq; iam fuerāt transmutatæ. ¶ Quarum pe. al. fil.) Philomela, quæ in lusciniam fuit conuersa. ¶ Altera te. su. Progne quæ in hirundinem fuit transfigurata. ¶ Notæ cæ.) signa cædis. ¶ Signataq; san. plu. est) pluma inquit est maculis sanguineis infecta & hirundinū & lusciniarum. ¶ Pœnæ cu.) qua Prognē, Philomelam'q; afficeret. Vpupā autē, quæ à Græcis epops appellat, poeta describit. ¶ Cui stant) erectæ sunt. ¶ Immodicū) maximū. ¶ Pro. lon. cu.) pro longo ense, quo fugientes persequebatur. ¶ Facies ar. videt) ita enim pennæ circa oculos sunt dispositæ, vt eos galea ferè tectos habere videatur, ideo'q; toruo est aspectu hęc auis. Hæc aūt oīa ī Daulide, quæ supra Chironiā, vbi Tereus regnauit, ppetrata fuisse Thucydides & Pausanias scribunt, {vnde & Daulias ales ADDI. Philomela à poetis dicitur, sed eā terrā Thraces tū habebāt, vt Thucydides ait,} q̄uis Megarenses affirment circa fontes, qui Megaridis vocātur, illa fuisse gesta. eorū vero locorū dictionem Tereus amisit, pp ea quæ & ipse in Philomelā, & Progne, Philomela'q; aduersus Ityn admiserit. Vnde Megaris sibi ipse mortē cōsciuit Tereus, cui Megarēses & tumulū statim erexerūt, & singulis quibus'q; annis sacra psoluerūt, in qbus calculis pro hordeo vtūtur. Ibi vpupā auē primū visam asserunt. Mulieres aūt Athenas rediisse, lugētes & querentes quid passæ essent, *a.l. tere⁹. lachrymis'que se mirabiliter cōfecisse. Vnde earū in lusciniā & hirundinē trāsfigurationes cōfictæ fuere, ea occa- *.a.l. carpsitq;. sione, qd hæ aues nescio qd miserabile & luctui simile canūt. Hęc Pausanias. ¶ Hic dolor ante diē) Pādioni dolorē quē ex filiab⁹ cōceperat, mortuo, Erechtheus à Pallade *a.l. corpe educatus (vt scribit Homerus) & Atheniēsibus rex traditus ī regnō successit, cuius filiā Orithyiā amauit Boreas Thraciæ vētus, & rapuit, ī Thraciam'q; asportauit, ex qua filios sustulit Zeten & Calaim, q pueri qdē sine alis fuerit, iuuenes vero alati effecti vnà cū aliis Argonautis ad vellus aureū rapiēdū sunt pfecti. ¶ Tartareas ad vmb.) *a.l. & luctus. ad inferos. Vt aūt Pausanias in Attica scribit, Pādiō oīno infelix in filiarū educatione fuit, neq; ipsi filii relicti sunt vlli iniuriæ vltores, tametsi vt fortunā augeret cū Thrace rege Tereo affinitatē iūxerit, sed nulla est mortalibus euadēdi via, eius qd à Deo futurū est.

Progne in hirundinē Philomelā in lusciniam. Tereus in vpupam.

RAPH. ADDI. ¶SCEPTRA loci) Athenarum imperiū. ¶Rerū mod.) regni gubernationē. {Videtur hoc loco Ouidius seriē historiæ, atq; ordinē successionis regū Atticorū confundere, aut alios saltē authores q̄ nos habemus, secutus esse. Nā & Eusebius, & Pausanias, Erechtheū superioris Pandionis, eius qui post Cecropē primū, quintus regnauit, successorē faciūt. Prognē autē & Philomelā filias Pandioni posteriori, Erechthei nepoti Pausanias attribuit, ei, videlicet, qui à Metionidis (familia hæc Athenis fuit) regno eiectus, Megaris vitā finiuit. Post cuius mortē ex filiis natu maximus Aegeus, depulsus rursū Metionidis Athenis regnauit. Cui rei etiam cōsentit, qđ de Thracēsib᷒ & Eumolpo Isocrates ī Panathenatico dicit. Nā Thracensi bello, quando Θρᾷκες, vt ille inquit, μετ᾽ Εὐμόλπου τοῦ Ποσειδῶνος εἰς Ἀττικὴν ἐνέβαλον, ὃς ἠμφισβήτησεν Ἐρεχθεῖ τῆς πόλεως φάσκων Ποσειδῶνα πρότερον Ἀθηνᾶς καταλαβεῖν αὐτήν, Erechtheus, cui᷒ filię Procris & Orithya & hic & apud Eusebiū dicūtur, interfectus fuit, vt Pausanias ait. deinde & Amazonicū bellū, qđ aliquāto post secutū fuit, à Theseo Aegei filio, Pādionis nepote confectum est, vt vel hinc appareat Pandionē hūc Erechtheo posteriorem fuisse. Iā Prognen & Philomelā posteriores fuisse Procride & Orithya etiā illa testātur, quę de genere Eumolpi à Pausania traduūtur. Fuit enim inquit ille, Eumolpus, is, qui cū Thracēsibus in Atticam venit, Neptuni filius ex Chione. Chione aūt Boreæ & Orithyæ, &c. Cæterū ordo successionis regū Atheniensiū vsq; ad Theseū ita se habet. Primus Atticā tenuit Actæus. Post hunc regnauit Cecrops, gener Actæi, qui Diphyes cognominat᷒ fuit. post Cecropē Cranaus, quo per vim eiecto, regnū Amphictyon (nō vt vulgo legitur Amphitryon) gener Cranai accepit. Amphictyoni aūt successit Erichthonius, quē fabulæ ex Pallade & Vulcano genitū ferunt, Erichthonio Pandiō, Pandioni Erechtheus, is de quo hic dicitur. Erechtheo deinceps Cecrops posterior, hinc Pandion posterior, cuius filiæ Progne & Philomela, & filius pręter cæteros, Aegeus Thesei pater. Hæc ex Pausania & Eusebio. Eandem autē ferè & Cōmentator Euripidis in Phœnissas annotat, nisi quòd hic posteriorē Cecropen omittit, Erechtheoq; Pādionē successorem facit.} ¶Sed erat par forma duarū) è quatuor filiabus duas æquales pulchritudine fuisse ait, Procrin, quæ Cephalo Deionei filio nupsit, & Orithyiam, quæ à Borea vento dicitur fuisse rapta. Tametsi Hesagoras in Megaricis scribat non à vento, sed à Borea Strymonis filio Orithyiam fuisse raptam. Chœrilus vero narrat Orithyiam flores colligentem iuxta fontes Cephisi fuisse raptam, cui Simonides accedit, qui in Naumachia scribit ipsam ex Attica à Borea raptā, & in Thraciam ad Sarpedoniam vsque petram fuisse perlatam, vbi & rem cum illa habuisse dicitur. Apollonius quoque Orithyiæ raptum elegantissime in primo Argonauticō describit, quem Ouidius potissimum sequi videtur.

Orithyiæ raptus.

Procris Orithyia.

{Versus Apolloni sunt.

Ζήτης αὖ Κάλαΐς τε Βορήϊοι υἷες ἵκοντο
Οὕς ποτ᾽ Ἐρεχθηῒς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια
Ἐσχατιῇ Θρήκης δυσχειμέρου, ἔνθ᾽ ἄρα τήνγε
Θρηΐκιος Βορέης ἀνερείψατο Κεκροπίηθεν
Ἰλισσοῦ προπάροιθε χορῷ ἔνι δινεύουσαν.}

Sceptra loci, rerum'q; capit moderamē Erechtheus,
Iustitia dubium est, ualidis'ne potentior armis.
Quattuor ille quidem iuuenes, totidemq; crearat
Fœmineæ sortis. sed erat par forma duarum.
E quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix
Procri fuit, Boreæ Tereus, Thraces'q; nocebant,
Dilecta'q; diu caruit Deus Orithyia,
Dum rogat, & precibus mauult quā'm uiribus uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil horridus ira.
Quæ solitæ est illi, nimium'q; domestica uento,
Et merito dixit, quid enim mea tela reliqui?
Sæuitiam, & uires, iram'q;, animos'q; minaces?
Admoui'q; preces, quarum me dedecet usus?
Apta mihi uis est. hac tristia nubila pello,
Hac freta concutio, nodosa'q; robora uerto,
Induro'q; niues, & terras grandine pulso.
Idem ego cum fratres cœlo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Vt medius nostris concursibus insonet æther,
Exiliant'q; cauis elisi nubibus ignes.
Idem ego cum subii conuexa foramina terræ,
Supposui'q; ferox imis mea terga cauernis,
Solicito manes, totum'q; tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse, socer'q;
Non orandus erat mihi, sed faciendus Erechtheus.
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus,
Excussit pennas, quarum iactatibus omnis
Afflata est tellus, latum'q; perhorruit æquor.
Puluercam'q; trahens per summa cacumina pallā,
Vertit humum, pauidam'q; metu caligine tectus
Orithyiam adamans fuluis complectitur alis.
Dum uolat arserunt agitati fortius ignes.
Nec prius aerii cursus suppressit habenas,
Quā'm Ciconum tenuit populos, & mœnia raptor.
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,

¶E quibus Aeolides Cephalus) Cephal᷒ (vt Strabo ait) Deionei filius quidē fuit, qui ab Aeolo genus duxisse videtur, vnde & Aeolides à poeta vocatur, vt in oībus, quæ mihi videre contingit, exēplaribus legitur. Sed quo modo ab Aeolo ducat originē Cephalus nōdū memini me legisse. {Deioneus Aeoli filius fuit, frater Salmonei, vt ex Cōmentariis Odysseæ apparet, vbi Didymus, seu quisquis is fuit, Tyri Salmonei filia cum à Neptuno cōpressa, & ob id à patre eiecta fuisset, ad Deioneū patruum cōfugisse tradit, qui illā Crethen fratri collocauit. Fuerūt enim fratres Cretheus, Salmoneus, Deioneus, Athamas, & Sisyphus.} ¶Procri fuit) Procri vocatiu᷒ est Græcus. Ad ipsam eni sermonē cōuertit poeta. ¶Boreæ Tereus, Thracesq; nocebāt) crudelitas, inqt, Terei ac Thracū Boreæ ne Orithyiā duceret vxorē nocebāt. Boreas autē est vētus, q latinæ Aqlo vocatur, vt in primū pleni᷒ scripsimus. Boreas etiā Strymonis fuisse fili᷒ narratur, à quo rapta fuit Orithyia. Sed poetæ qđ fuit hoīs opus, ad ventū trāsferūt. Tametsi qdā dicāt Orithyiā ex alto ab Aqlone deiectā periisse, indeq; à poetis fictā fabulam fuisse. ¶Deus) Boreas. ¶Horridus ira) terribilis indignatione. Boreę autē naturā describit: est enim ventus valde impetuosus & violentus. ¶Et me. di.) merito Boreas sese carere Orithyia cōfessus est. quādo blanditiis, q̄ viribus vti maluerit. ¶Admoui) apposui. ¶Quarum me dedecet vsus) quibus mihi turpe est vti. ¶Cœlo aperto) aere patenti, in quo venti confligunt. ¶Tanto molimine luctor) tantis viribus resisto. ¶Vt medius nostris) physicorum sententiam sequitur, qui ex collisione nubium tonitrua aiunt commoueri, & fulmina emitti. ¶Elisi ignes) expulsi. est autem fulminum periphrasis. ¶Idem ego cum su.) terræmotus ex physicorum sententia fiunt à ventis in cauernis terræ clausis, vnde fine magno impetu exire non possunt. ¶Solicito) infesto, perturbo. ¶Excussit pen.) cōcussit alas, ex quarum iactatione maximum ventum excitatum fuisse ait. ¶Puluerem pal.) puluerulentam vestem, quæ eleganter Boreæ attribuitur, quod eo vento flante maximus excitatur puluis: est enim siccus. ¶Ignes) amores. ¶Nec prius aerii cursus) nec prius inquit volare destitit, quàm ad Cicones Thraciæ populos peruenisset. {Ciconum autem etiam Homerus meminit in Odyssea.} ¶Actæa) Atheniensis Orithya, {ab Actæo rege, de quo supra.} ¶Gelidi tyranni) Boreæ venti, qui omnium est frigidissimus.

Cephalus

ADDI.

Boreas.

Vnde fulmina & terræmotus.

ADDI.

ADDI.

¶PARTVq;

Et genitrix facta est,partuq; enixa gemellos,
Cætera qui matris,pennas genitoris habebant.
Non tamen has memorāt unà cum corpore natas,
Barba'q; dum rutilis aberat subnixa capillis,
Implumes Calais'q; puer,Zetes'q; fuerunt.
Mox pariter pennæ ritu cœpere uolucrum
Cingere utrunq; latus,pariter flauescere malæ.
Ergo ubi concessit tempus puerile iuuentæ,
Vellera cum Minyis nitido radiantia uillo.
Per mare non*notum prima petiere carina. nalis notū.

RAPH. ¶ PARTVQ; enixa gemellos)eniti ꝓprie mulieres dicuntur cū pariunt.¶ Gemellos) Zeten & Calain,nō hos autē solū Boreas ex Orithyia suscepit, sed etiā puellas Chthoniā, Chionen,& Cleopatrā,quæ Phineo nupsit.¶ Pēnas geni.) alas Boreæ patris.Nā vēti cū alis etiā nunc pingūtur.¶ Subnixa)subiecta.¶ Rutilis ca.)flauis crinibus.¶ Implumes)sine plumis & alis.Zetes autē legendū est,nō Zetus, vt ferè in exēplaribus est deprauatū.¶ Flauescere)flauæ fieri lanugine nascente.¶ Ergo vbi cōcessit)posteaquā inquit iuuenes effecti sūt,vnà cū aliis Argonautis ad rapiēdū vellus aureum nauigauerūt. sed vnde Zetes & Calais venerint variæ sunt priscorū opiniones. Alii nanq; ex Thracia,vt Apollonius.Herodo. ex Daulide. Duris vero & Phanodicus ex Hyperboreis ad Iasonē venisse aiunt. Hæc autē ad septimi libri initiū apte cum sexti fine copuladū narrātur.¶ Cōcessit)locū dedit. ¶ Vellera)pellē arietis auream, quē Phryxus cū ab eo ad Colchos vsq; incolumis fuisse delatus, Ioui Phryxio:hoc est,fugæ fauēti immolauit, ac eius pellē aurei velleris,eidē dicauit. Nam Athamas Aeoli filius Crethæiq; frater,vt scribit Apollonius, ex Nephele vxore duos sustulit liberos, Phrixū & Hellen.sed Nephele mortua,Ino filiis nouercā superinduxit,quæ vt nouerca prioris filios vxoris odio persequi cœpit. Cumq; agri illius incantamentis steriles facti essent,vates subornauit, qui Athamanti referrent agros nō ante fertiles futuros q̃ filii prioris vxoris interficerētur. Cæterum Phryxus periculi imminētis admonitus arietē vnà cum sorore Helle ascendit,qui mare ingressus cū ad Troicum pelagus peruenisset, Helle in mare cadens ei nomē dedit,Inde enim Hellespōtus fuit appellatus. Phryxus autē in Scythiā vectus Ioui Phryxio,qd eius ope nouercæ insidias effugerat, arietē ipsum imolauit, vellusq; aureū eidem dicauit,quod quidē in luco Martis à peruigili dracone,taurisq; per nares ignē efflantibus cū custodiretur, ab Iasone raptum,atq; in Thessaliā fuit asportatū. Eusebius autē in Chronicis ait Phryxum idcirco ab ariete vectū esse fingi, q̃a nouercales insidias, naui,cuius insigne aries erat effugit. Cum Mi. Minyæ populi fuerunt Thessaliæ antiquissimi, à Minya Orchomeni(vt putatur)& Hermippes, re vera autē Neptuni filio denoīati. Demetrius aūt Scepsius ait illos,qui circa Iolcum habitarunt, Minyas fuisse appellatos. Apollonius vero oēs Argonautas scribit Minyas fuisse, quod plurimi & fortissimi quiq; eorū ac in primis ipse Iason à Minyæ filiabus duxerūt originē.¶ Prima carina) prima naue. Nam Argo prima oīum nauis lōga fuisse perhibetur. quidā tamē aiunt Danaum ab Aegypto persecutū omnium primum nauim longam cōstruxisse:vnde etiam Danaida fuisse vocatā.

Minyæ.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

LYdias tamen illa per vrbes.Emendo lydas. Dicitur enim Lydus & Lydius sed ly,syllaba semper ꝓducta. Idē secūdo Fast. Ridet amatorē lyda puella suum.& in Ibin.Lydia se scopulis vt virgo misit ab altis.¶ Bis sex cœlestes medio Iouis sedibus altis Augusta grauitate sedent,Duodecim deos intelligit sex mares totidē fœminas:quos consentes nuncupabant teste diuo Augu.in.iiii.ciui dei, eo quòd in Iouis concilium adhiberentur.Eos Ennius hoc disticho cōplexus est: qd Martianus citat lib.i.nuptiarū Mercurii & Philologiç,necnō Apuleius de deo Socratis.Iuno.Vesta:Minerua: Ceres:Diana:Venus:Mars:Mercuri⁹:Iouis:Neptun⁹:Vulcanus:Apollo.quorū meminit & cōmentator Apollonii in secundū Argon.¶ Exiliisse ferū)Emēdati codices. habēt Fretum.Quod & is qui epitomata fabularū Ouidii soluta oratione cōposuit sic redintegrādum esse ostendit.Lege primā collectaneorū nostrorū hecatostyn cap.lvii.¶ Addidit vt satyri cælatus imagine pulchra Iuppiter implerit gemino Nycteida foetu)Lego pulchrā. Sed sciendū (vt ait Stephanus)

Antiopam secūdū Hesiodū in Hyria: quæ regio fuit propè Euripū:Secundum Euripidē in Hysia;quæ ciuitas fuit sub cytherone locata:in lucē fuisse editam:Nycteus autē Antiopæ pater Neptuni & Celenus filius fuit: vt author est Iginus in Tauro.¶ Te quoq; mutatū toruo neptune iuuēco virgine in Aeolia posuit:)p virginē Aeoliā Canacē Aeoli filiā intelligit:quā sub Tauri forma vitiauit Neptun⁹teste Diodoro in prio.vnde natus Triopas Erisichthonis pater authore Callimacho & Diod. in.vi.Lege primam collectaneorum hecatostyn ca.lxvi. ¶ Aries bisalpida fallis.) Lego Bisaltida.i.Bisalti filiā: q sole & terra genitus fuit authore Stephano,à quo Bisaltia ciuitas & locus in Macedonia. ¶ Et te flaua comas frugum mitissima mater sensit equū.) Ex hoc cōpressu natus est Ariō equus humanum habēs dextri pedis vestigiū. Author Papinianus īterpres.vi. cōmēt.¶ Vt pastor Macateida luserit Issen.) Isse puella Lesbia fuit soror Methymnæ,& Macaris vel Macarei filia. Ab Isse Issa,à Methymna quoq; Methymna in Lesbo ciuitates nomē acceperunt. Lege Stephanū.¶ Liber vt Erigonen falsa deceperit vua)hæc Erigone Icari filia fuit:quā sub vuæ specie Bacchus decepit,& grauidā reddidit. vñ natus puer nomine Staphylus,à facti qualitate ita appellat⁹.nā σταφυλὴ vuā significat.quāuis nō desint qui Staphylū Baccho & Ariadnæ natum literis tradāt,vt in.iii. Argon. Cōmētario interpretes scribūt:& Plutarchus in Theseo. Lege autē primæ hecatoys nostræ cap.vi. ¶ Succis Hecateidos herbæ) Aconitum intelligo:quod hecate Medeæ mater prima dicitur reperisse teste Diod.lib.v.¶ Cum qs & naris,& aures. lego auris in singulari teste Priscian.lib.vi.¶ Mihi Tātalus author. Tantalus hymenęi filius & Ascali frater fuit authore Stephano. Quē Plato in Cratylo quasi ταλάντατον talantatum.i.infelicissimū dictū fuisse existimat.¶ Huc natas adiice septē) Et totidē iuuenes.Siquis filiorū Niobes noīa scire desiderat, hęc fuerāt: vt apud Statii interpretē.iii.Thebaid.Cōmētario iueni. Marium hæc. Archemorus:Antegorus:Tantalus: Phædimus: Sipylus:Xenarchus:& Epinites.Fœminarum hæc. Astycratea:Pelopeia:Chloris:Cleodexe:Ogyne:Phege: & Neæra. Ouidius Aeschylum in Tragœdia Niobe sequens quosdā è maribus aliter noīauit.puellarū vero noīa nō apposuit.¶ De iectura preces.)Quis nō videt adiectura esse legendū?& in eo versu.¶ Ille vt erat pronus p ctura admissa iubasq; voluitur,admissa).i. velocia debere exponi?¶ Cui quodā regia luno orbe interdixit.)Restitue orbē:vtī oēs prius codices habebant.sup qua re in secunda Collectaneorū hecatosty multa dicem⁹. ¶ Quē tritoniaca Lato⁹ arūdine victū.)Arūdinē tritoniacā tibiā à Tritonia.i. Pallade iuētā atq; ab eadē abiectā interpretare.Cui⁹rel idē poeta l.vi. Fast.& Proper.in.ii. meminere.¶ Et tū quoq; clarus Olymp⁹.) hic Olympus nō ꝑ mōte,sed ꝑ Marsyæ discipulo accipiēdus:qui tum quoq; Clarus esset tibiæ inflandæ peritia. Lege primā hecatostyn collectaneorū cap.xciiii.¶ Deduxit vestes.) lego Diduxit.i. lacerauit vt fiebat in Luctibus.Itē & nihil est quod inopino captus amore Ausit.teste Prisciano lib.ix. ¶ Neq; eni minus implus esset.)nō minus se rogari à Philomela pateretur vt diuti⁹ab ipsa amplecteretur. ¶ E qbus Aeolides cephalus.) Plautus in Amphytr.Strabo.in.x. Pausanias in Attica Deioneum Cephali patrē fuisse testātur:quē Deionem Callimachus vocat in hymno in Dianā. Vnde Aeolides Cephalus Aeoli filius interpretari nō potest. Vereor aūt ne Deioneus vel Deiō Aeoli filius fuerit:vnde Aeolides Cephalus Aeoli nepos sit intelligēdus. Sed hoc ꝑ cōiectura nō iudicio haberi volumus,dum pateat veritas. Audio nōnullos velle vt Eionides pro Deionides hoc loco legatur.i. Deioni filius. & in septimo. Aspicit Eioniden ignota ex arbore factū Ferre manu iaculū. quoniā cōsonantem à dictionis in principio

Iones demantur vt in Acco Macco)quod fuit vetulæ insanié tis nomen)videtur. Sed nobis lectio huiuscemodi non probatur: quia Deion & Eion trium nõ duarum syllabarum est nomen. Callimachus in hymno Dianę καὶ κιφαλοῦ ξανθὴν ἀλόχου Δηιονίδαο. i. & Cephali flauam vxorẽ Deionidæ. Ouidius in nono. Tunc erat inualidus Deionideńq; iuuentæ. Homerus in. x. Iliados. ἐν δὲ σφὶν ῥῆσος βασιλεὺς παῖς ἠιονῆος. i. cum suis Rhesus rex filius Eionis. At quoniã de Deioneo & Eioneo diximus: non prætereamus Alterum Deioneum Euryti filium fuisse: cuius meminit Plutarchus in Theseo. Tertiũ Thessalum Phylaci patrẽ: cuius meminit Stephanus in phylaca. Eioneus quoq; alter diæ(ob quam Ixion à Ioue detrusus in inferos dicit)pater fuit: de quo à Diodoro in. v. & ab Apollonii interprete in tertium Argonanticon fit mentio: Fuere & duæ ciuitates: quibus nomen Eion: altera in Cheronesо, altera in Pieria, vt idem Stephanus scribit.

ANNOT. HEN. GLA. IN LIBRVM SEXTVM, OVID. MET.

Phocaico bibulas tingebat murice lanas.

Phocaico hoc in loco haud dubie à Phocæa Aeolidos vrbe, quanquam authores à Phocide Græciæ regione nonnunquam vsurpant. Paulopost, Lydas tamen illa per vrbeis, legendum, non Lydias, vt vulgo habent exemplariã, prima enim de Lydia longa est.

Illic & Tyrium quæ purpura sensit ahenum

Texitur. & tenues parui discriminis umbræ.

Vide quid per purpurã intelligatur. Nam ego de filis intelligo, & tenues umbræ, de coloribus, quod in Iride videmus: de qua verissime dixit, Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit. Vix enim colorum limites in ea discernuntur.

Edere cum bacis fœtum canentis oliuæ.

Fœtum pro arbore posuisse videtur. Nam oliuæ fructus Bacæ sunt, nisi quis per id quod præcedit, quod sequitur intelligi malit.

Mnemosynen pastor, uarius Deoida serpens.

In aliis libris Deolida, & coniunctioq;, post varius falsõ legebantur quem locum Raph. recte emendauit. At præcedentem in hoc ipso carmine fabulam, tanquam sit nota, transit. Rursus deinde tertio carmine de Aeolia virgine fatetur se nihil legisse. Rursus duodecimo carmine, de Erigone fabulam transilit. Ego ingenui animi esse puto, quoties quid ignores, audere libere fateri: timidi autem & abiecti simulare nihil nõ scire. Quis enim est qui omnia legit? aut quis est qui omnium quæ legerit, meminit? Itaque sat mihi sit hoc in loco lectorem admonuisse, Ouidium multas leuiter attigisse fabulas, vel quod omnibus essent notæ, vel quia obscurę, nec certis traditæ authoribus, qualem & hanc de Mnemosyne, ac item eam de Erigone fuisse puto. Et libro septimo de Phineo, Peripha ac Polyphemonis nepte.

Gignis Aloidas, aries bisaltida fallis.

Quidam codices post Gignis, copulam &, non recte interseruerant, & Bisalpida pro Bisaltida: Græce est ἀλωάδης & βισαλτίς.

Vtq; Cytoriaco radium de monte tenebat.

Radium textorium intelligit, nam negocium inter textrices agitur. Citoriaco non Citheriaco legẽdum esse Raphael nunc bis admonuit, vt antea diximus.

Lexq; eadem pœnæ, &c.

Eadem lex, scilicet vt pendeant, loquitur autem de araneis omnibus futuris.

Postea discedens succis hecateidos herbæ.

Hermolaus Barbarus in commentario in Dioscoridem putat Ouidium hoc in loco de cicuta loqui. Hecateis autem dici videtur ab Hecate Medeæ matre.

Et antiquas exercet aranea telas.

Hic pro animalculo ponitur, libro autem quarto in Martis ac Veneris fabula pro aranearum tela. Araneus vero pro animalculo semper, vt puto, sumitur.

Et me, quod in ipsam recidat, orbam Dixit.

Ita omnes habent libri, sed carmen claudicare videtur, quare quidam Decidat legendum arbitrantur, nisi quis reincidat malit, sed prius magis placet.

Carbasa deducit, ne quã leuis effluat aura.

Diducit legendum, vt intelligamus illum festinare ad portum, ad quod vela diducit, ne qua leuis effluat aura. vt eo celerius portum apprehendat tempestati elapsus.

Ille ut erat pronus per crura admissa

Crura admissa, exponit Raphael, propinqua, iuncta, astricta haud dubie Sipyli equitis non equi intelligens crura. Sed malim de equi cruribus hoc intelligere, vt admissa crura, in cursum permissa, & equum, cui laxatum frẽnũ, accipiamus.

Euolat ut gelidos complexibus alleuet artus.

Euolat dictum videtur, quasi diceret aduolat in auxilium cadentium fratrum.

Mollia nodosus facit internodia poples.

Vide vtrum poplitẽ pro genu acceperit, an nodosus pro neruosus accipere velis, sane crus ab vtroq; incipit, sed equi tanti genua citius læseris quàm poplitem.

Corq; ferum satia, dixit.

Dixit non temere repetitum, cum præcesserit proxime, ait. Ne lector putaret iam loqui Poetam. Sic Virgilius: Dixit & os impressa thoro, moriemur inulti? Sed moriamur ait. Ita D. Erasmus præceptor noster.

Duplicataq; uulnere cæco est.

Vide vt illud duplicata accipi credas. Raphael pro incuruata est, exposuit, quod nescio an vnquã legerim, quanquã casus hic ita habet. Et illud ibat pro exibat positum videtur.

Impatiensq; uiæ genitor deducere lectos.

Lanius hic fuisse videtur, qui filium pro bobus è Græcia in Lyciam miserit. Et pro longinquitate dixit, Impatiens viæ genitor.

Orchemenosq; ferax.

Strabo de Orchomeno in Bœotia multa libro nono, de quã Poetam loqui puto. (Arcadiæ nõ ita nobilis fuit) Neq; enim de solis Peloponnesi vrbibus loquitur, quod de Calydone patet. Et Pittheida per i & tth duplici legendum, vt ex Græcis liquet πιτθεύς. Vnde πιτθήιος deducitur.

Vsqueadeo latet utilitas.

Ἐπιφώνημα est, at ego tamen quid sibi proprie velit vix me explico.

Piræaq; littora tangit.

Πειραιεὺς portus est Atheniensium notissimus. Vnde πειραιεῖος forma esset deriuatiua. Sed Stepha. admonet πειραιεὺς & portum sonare & aliquẽ illius portus. Rapha. ait, Piræoda à Ptolemęo Atticæ promontorium dici, quod apud Ptolemæũ non reperias. Admonuit & huius loci nos D. Eras.

Nec mea uirginitas, nec coniugialia iura:

Coniugialia hexasyllabon est non pentasyllabon, vt ferè codices errant.

Stamina barbarica suspendit candida tela.

Si tela est opus ipsum quod ex stamine & herma paulatim cõficitur, hic certe abusus videtur nomine, & vel pro iugo, vel transuersa pertica in altum suspensa, accipiendũ, quo modo texunt, qui pretiosa conficiunt texta.

Nec uultum uertit.

Non est dubium quin matris sæuitia hic exprimatur. Sed si suum vultum dicamus, uidetur vertit pro auertit positum, quod ipsum tamen carmen suspiciebat. Et dilaniat, vide an Progne an Philomela.

Altera tecta subit.

Progne que in lusciniã fuit trãsfigurata. Inquit Raphael. Poterat autẽ librariorũ error videri, si nõ antea etiã id dixisset. Progne enim in hirundinẽ, non in lusciniã, at Philomela in lusciniã mutatæ feruntur. Decimo tertio deinde carmine Aeolides legit Raphael, quod in aliis legitur Eionides. Quod in septimo libro rursus asserit vbi de Cephalo.

Iamq;

P. OVIDII NASONIS. METAMORPHOSEOS. LIBER SEPTIMVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iamque fretum &c. Argumētum. Iason Aesonis filius missus a Pelia Neptuni filio cum proceribus Græcorum Colchon ad pellem auream apportandam; adiutricibus Iunone ac Minerua, vt Aeetæ Solis filii contigit regiam pulchritudine sua perculit Medeam aduersus parentem, vt sibi potius quam patriæ consuleret. Ergo obligatum Iasonem coegit, vt fidem præstaret coniugii erga se, nam tauros spirantes ignem, & draconem custodientem templum, & tergus auratum venenis, carminibus coegit parere Iasoni, vt proscisso solo dentes obsereret serpentis, ex quibus genus armatorum procresceret: inter quos, vt eis preceptum erat a Medea, iactato silice coegit eos inter se dimicare, qui mutuo bello conciderunt, his gestis Iason cum Medea Corinthum abiit.

Iamq; fretū Myniæ Pe
gasæa puppe secabāt.
Perpetuaq; trahēs ino
pē sub nocte senectā
Visus erat Phine⁹, iuue
nesq; Aglone creati
Virgineas uolucres mi
seri senis ore fugarāt.
Multaq; perpessi claro
sub Iasone, tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.
Dumq; adeunt regem, Phryxeaq; uellera poscunt,

RAPH. Iamq; fretū Myniæ. Narraturus poeta quēadmodum dentes ab Iasone seminati in homines armatos fuerunt transformati, Apollonium qui Argonautica scripsit potissimum sequitur, Argonautarumq; in Colchos profectionem, Medeæq; amores elegantissime describit. Causa autem illius Iasonis peregrinationis hæc fuisse narratur. Tyro Salmonei filia Neptuno pepit Neleum & Peliā, deinde nupsit Cretheo Aeoli filio, eiq; peperit Aesonem, Pheretē, & Amythaonē. ac ex Pherete quidē nascitur, Admetus, ex Amythaone Melāpus, ex Aesone Iason, qui etiam Chironi alendus, medicinamq; docēdus fuit traditus à patre, qui senio cōfectus, tantisper dum filius cresceret, regnum Thessaliæ Pellæ fratri cōmen-

ADDI. mendauit, {alii, vt qui scholia in Odyssea scripsit, à matre traditū volunt. Patre iā mortuo, & ob id matre pro filio metuente. Nomen autē matris Alcimede fuit, siue, vt alii, Polymela.} Cæterū Pelias oraculum ab Apolline acceperat, vt sibi ab eo caueret, quem cum altero tantum calceo ad se venientem videret, fore enim vt opera eius esset moriturus. Iason autem iam grandior effectus, cū ad patruum rediret, forte in ripa Anauri Thessaliæ fluuii offendit Iunonem vetulæ similem, quæ videbatur velle quidem fluuium transire, sed non audere. Quod vidēs Iason, illam humeris suscipiēs in vlteriorem fluuii ripā transtulit, altero ex calceis in flumine amisso. Sicq; Iason ad Peliam cum altero calceo solum peruenit, qui oraculi recordatus, veritusq; ne ab ipso interficeretur, illi mandauit expeditionē in Colchos admodū periculosam ad vellus aureum rapiēdum, putās eum aut ab aliquo interfectū iri, aut certe ī mari, alienaue terra periturum. Sed Iason omni collecta Græciæ iuuētute, Argoq; naue fabricata, ad Colchos profectus, & vellus aureum opere Medeæ regis Aeetæ filiæ rapuit, & Medeā ipsam secū in patriā reuexit.

Iasonis expeditio in Colchos. Medeæ amores. ¶ Iamq; fretū Minyę) populi sunt Thessalię Minye, ā Minya Neptuni filio, qui illis imperauit, denoīati.

Minyæ. Pegasæ. ¶ Pagasæa puppe) Argo naue iuxta Pagasas Promontoriū fabricata. Sic aūt legendū est, non Pegasea, vt ferè in exēplaribus est deprauatū. Pagasæ enim sunt & Promontoriū, & vrbs Thessaliæ, dictæ ἀπὸ τοῦ πηγνύναι τὴν ἀργώ, hoc est, cōpingenda & fabricanda Argo naue. Demetrius autem Scepsius, ἀπὸ τῶν πηγῶν, idest à fontibus, quibus irrigatur locus, in quo etiā templum est Pagasei Apollinis.

Phineus. ¶ Visus erat Phineus) Phineus Phœnicis & Cassiepeæ filius, siue Agenoris (vt quidā putant) rex fuit Thraciæ, qui (vt Dionysius in Argon. narrat) dimissa Cleopatra vxore, Harpalicen Scythicam, vel, vt alii, Idæā Dardani Scytharū regis filiā filiis superinduxit nouercā, cui vt gereret morē ꝓprios filios Orythū & Carābin prius ex Cleopatra susceptos, cū excæcasset, ipse quoq; à Diis fuit oculis priuatus, atq; hac insuper pœna affectus, vt ei Harpyę fœdissimę aues, escas & raperēt & fœdarēt, quas suscepti hospitio cum aliis Argonautis Zetes & Calais alati iuuenes vt illi gratiā referrent, strictis ensibus ex Thracia vsq; ad Plotas insulas, quæ postea à cōuersione eorū Strophades fuerūt appellatæ ꝑsecuti sunt. ¶ Sub noct.) cæcitate. De Phinei vero cęcitatis causa varię fuerunt antiquorū opiniones: quidā enim aiunt Phineū fuisse excæcatū à Sole, quod potius lōgæuus esse, q̄ Solē videre elegerat, alii qd̄ Perseo fuerit insidiatus: Sophocles autē quòd ex Cleopatra filios, Orythum & Carābin à nouercā calūniatos excæcarit, Apollonius vero, qd̄ oībus vulgo vaticinaret, ac deorum mētes aperiret, quo fiebat, vt hoīes nihil Deorū indigere viderentur Impauit aūt Phine⁹ vsq; ad Bosphorū Thraciū oībus Thracib⁹, qui sunt in Asia. ¶ Virgineas volucres) Harpyias, quæ virgineas facies habebāt. Sic enī & à Virgilio describūtur. iii. Aenei.

Phasis ¶ Limosi Phasidos) Phasis fluuius est Colchorū vñ Phasiani fuere denoīati. ¶ Phryxea vellera) à Phryxo Ioui Phryxio ꝯsecrata. ¶ Vellera aurea) qd̄ quidē idcirco fictū ē (vt Stra. ait) qd̄ apud Colchos torrētes dicūtur aurū deferre, qd̄ Barbari ꝑforatis tabulis & lanosis pellibus excipiūt, vnde aurei velleris fabula est cōficta, quæ hmōi esse fertur.

Athamas. Athamas Aeoli filius Crethei frater, Nephelen duxit vxorē, ex qua quidē Phryxū & Hellē sustulit. Nephele vero mortua secūdā duxit vxorē Ino appellatā, quæ Nepheles filios odio habens ꝑsuasit agricolarū vxoribus, vt semina torrerēt, ne terra fructū vllū emittere posset. Quod quidē cū accidisset Athamas agrorū sterilitatis causam ignorās, q cōsulerēt Apollinē Delphos misit. Ino aūt eos qui missi fuerant donis corrūpēs īduxit, vt referrēt Deū rñdisse, Phryxū & Hellen īmolādos esse, ita nāq; sterilitatis liberationem futurā. Hoc vero Athamas cū credidisse, Phryxū, Hellenq; ad arā iugulandos adduxit, sed Deorū misericordia aurei velleris arieti impositi ꝑ aerē asportati fuerūt. Sed Helle metu ꝑcussa in Hellespōtū ab ipsa denoīatum cecidit, Phryxus vero in Colchicā terrā incolumis ꝑuenit, vbi Ioui Phryxio arietē īmolauit, quod nouercæ insidias effugisset, Vxorem autē duxit Chalciopē

Vox'ꝗ datur Minyis magnorũ horrẽda laborum,
Concipit interea ualidos Aeetias ignes,
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat. frustra Medea repugnas,
Nescio quis Deus obstat, ait, mirum'ꝗ quid hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare uocaẜ,
Nam cur iussa patris nimium mihi dura uidẽtur?
Sunt quoꝗ dura nimis cur quẽ modo denicꝗ uidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti causa timoris?
Excute uirgineo conceptas pectore flammas,
Si potes infelix. si possem, sanior essem,
Sed trahit inuitam noua uis, aliud'ꝗ Cupido,
Mens aliud suadet. uideo meliora probo'ꝗ,
Deteriora sequor. quid in hospite regia uirgo
Vreris? & thalamos alieni concupis orbis?
Hæc quoꝗ terra põt, quod ames dare. uiuat, an ille
Occidat, in diis est. uiuat tamen id'ꝗ precari
Vel sine amore licet. quid enim commisit *Iason?
Quem nisi crudelem non tangat Iasonis ætas?
Et genus & uirtus? quem non, ut cætera desint,
Forma mouere potest? certe mea pectora mouit,
At nisi opem tulero, tauror um afflabitur ore,
Concurret'ꝗ suæ segetis *tellure creatis
Hostibus, aut auido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego si patiar, tunc me de tigride natam,
Tunc ferrum, & scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non & specto pereuntem? oculos'ꝗ uidendo
Conscelero? cur non tauros exhortor in illum?
Terrigenas'ꝗ feros, insopitum'ꝗ draconem?
Dii meliora uelint, quanquam non ista precanda,
Sed facienda mihi. prodam'ne ego regna parentis?
Atꝗ ope nescio quis seruabitur aduena nostra?
Vt per me sospes sine me det lintea uentis?
Vir'ꝗ sit alterius? pœnæ Medea relinquar?
Si facere hoc aliam'ue potest præponere nobis,
Occidat ingratus, sed non is uultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
Vt timeam fraudem, meriti'ꝗ obliuia nostri.

Aeetæ Colchorũ regis filiam, ex qua cũ filios quatuor sustulisset, Argon, *Cytisoron, Melanen: Phrontin, mortuus est, vt Herodo. scribit, vt vero Hesiodus & Acusilaus narrant filios illos ex Iophossa Aeetæ filia suscepit, quibus quidẽ & quintũ nomine Presbonẽ Parmenides addit. Herodo. autẽ narrat Athamãtis & Themistus filios fuisse Schœneũ, Erythrium, Leuconem, Pœum, nouissimos vero Phryxũ & Hellen, hósq; propter Inus nouercę insidias ex patria aufugisse. Hellen autẽ circa Pactitẽ periisse etiã Hellanicus ait. Inus vero & Athamãtis filii fuerũt Clearchus & Melicerta. De ariete aũt velleris aurei variç sunt priscorũ opiniones. Alii nãq; verũ fuisse arietẽ scribunt, {ex Neptuno in arietẽ versũ, & Theophane Bisaltidis filia, natũ, vt supra quoq; ex Higyno annotauimus.} Alii Phryxi & Helles fuisse pædagogum noĩe Criũ, q latine aries vocatur, cuius ꝯsilio Phryxus & Helle nouercæ insidias fugerint. Alii aufugisse ipsos in naui quæ in prora arietem pictũ habuerit opinantur.

*a.l. Cythorum.

ADDI.

RAPH.

¶ VOXq; d.) Aeta Iasonis aduẽtu indignatus, se quidẽ ei vellus aureũ pmissurũ promisit, si quæ proponeretur certamina subiret. ¶ Vox er. d.) hoc est, rñsum datur ab Aeeta magnos inesse labores in rapiẽdo vellere aureo significãs. Nã & tauri ignem naribus oreq; efflãtes erant domãdi, iugoq; subiiciẽdi, & dẽtes draconis seminãdi, & impetus gigãtũ armatorũ ex draconis dẽtibus natorũ sustinẽdus, & puigil draco velleris aurei custos sopiendus. {Breui⁹ aũt ista oia, & velut in trãscursu, indicat Oui. propterea qd tota hęc expeditio Iasonis à multis Græcis & Latinis poetis tractata esset. Ex qbus ẽt hodie extãt, è Latinis, Valeri⁹ Flaccus, ex Græcis Apollonius, & Argonautica, quæ Orpheo inscribuntur.} ¶ Magnorum la.) magnorum certaminum. ¶ Concipit in.) Iuno & Pallas (vt in tertio narrat Apollonius) de Iasone solicitæ propter certamina tam periculosa illi ab Aeeta proposita, Veneri persuaserunt, vt Cupidinem ad Medeam mitteret, q Iasonis amore ipsã iflãmaret. Opa ergo Veneris & Cupidinis maximos ardores Medea ꝯtraxit. ¶ Aeetias) Medea Aeetæ regis Colchorũ filia. Sanè Aeeta pria cũ æ diphthongũ scribiẜ, nõ cũ œ, vt qdã ꝑcipiũt, & ferè i exẽplaribus est deprauatũ. ¶ Et l. d.) posteaq̃ diu amori repugnauit. Elegãter ãt virgis amore captę cogitatiões expõit. {Sũpta ãt ẽ tota hic ἰδεολογία, ex. iii. Apollonii, apud quẽ eodẽ modo secũ Medea disputat vtrũ amori cõcedat, an pietati.} ¶ Furorẽ) amoris rabiẽ. ¶ Frustra M. r.) seipsã Medea alloqtur, adeo ãt amoris impita videẜ, vt cũ Iasonis amore capta sit, an amet tñ addubitet. ¶ Aut a. c.) aut qdẽ legiẜ, sed an fortasse legẽdũ ẽ, qua pticula & dubitãtes & iterrogãtes, & soluẽtes vtimur. Cũ eni Medea addubitasset, qd illud eẽt, an aliqd ẽ inqt amori simile, ac deide

Aetiæ

ADDI.

amorẽ eẽ oñdit. {ego nihil video cur vet⁹ lectio muteẜ, ꝓsertim claudicãte versu, si ꝓ Aut, An reponas.} ¶ Nã cu ius. pa.) colligit ex his Medea se captã eẽ Iasonis amore, & qd quæ mãdarat Iasoni Aeeta nimiũ difficilia factu videbãtur, & qd illi quẽ paulo ante vidisset, adeo timebat. ¶ Sũt quo. d. n.) nõ solũ videri, sed eẽ quoq; nimiũ dura, quæ Iasoni Aeetę iussu erãt pagenda, asseuerat Medea. Nã & indomitos tauros ignẽ ore, naribusq; efflantes iugo subiicere, & tot hoium armatorũ impet⁹ sustinere, & puigilẽ draconẽ debellare, q́ impauerat Aeeta, difficillima sunt factu. ¶ Modo d.) nũc solũ. ¶ Tãti ti.) tãtæ solicitudis. ¶ Excute vir.) seipsã Medea alloqtur tãq̃ alii verba faciat. ¶ Noua u.) magna amoris potẽtia mihi nũq̃ añ hac experta. ¶ Aliudq; C.) aliud inqt amor, aliud rõ mihi oñdit. ¶ Video m.) cognosco. Hic ãt colligit Medea, se nõ errore, sed dedita opa amori indulgere. ¶ Quid in h.?) cur inqt cũ sis filia regis, pegrini amore ardes? ¶ Regia) regis filia. ¶ Thalamo) nuptias. Nã thalam⁹ ꝓprie diciẜ spõsi & spõsę cubiculũ παρὰ τὸ θάλλειν, quod spõsus & spõsa maxĩe i illo vigeãt & virescãt. ¶ Alieni or.) alienæ regiõis. ¶ In Diis ẽ) i Deorũ manu ac ptãte. ¶ Quid enim cõmisit Iasõ?) qd mali fecit. ¶ Nõ tãg.) nõ cõmoueat. Lucretius de Deo loquẽs, Nec bñ ꝓ meritis capiẜ nec tãgiẜ ira. ¶ Virt⁹) fortitudo, & corporis robur. ¶ Vt c. d.) vt cætera deesse ꝯcedã. ¶ Mouere) pellicere ad amãdũ. ¶ Ta. a. o.) taur⁹ ἀπὸ τοῦ τείνειν τὴν οὐρὰν hoc ẽ ab extẽdẽda cauda dr̃. Oportebat ãt Iasonẽ tauros ignẽ narib⁹ efflãtes iugo subiicere. bñ vero amans solicita eẽ fingitur de piculis amato impẽdẽtib⁹. ¶ Cõcurretq;) ꝯfrigetq; iqt, cũ hoib⁹ natis ex dẽtib⁹ dracõis ab ipso seminatis. ¶ Suæ s.) semẽtis ab ipso factæ. {Alii, segeti, vt sit appositiue dictũ, hostibus suæ segeti.} ¶ Auido dabitur) insatiabili. ¶ Hoc ego si patiar) vt draconi obiiciaẜ Iason. ¶ Tũc me de tigride natã) tunc inquit) me crudelissimam esse fatebor, Crudeles enim & de tigride nati, & ferrũ i corde gestare dicunẜ. {Sic & Vir. Hircanæq; admorunt vbera tigres.} ¶ Cõscelero) sceleratos efficio. est autẽ pulchra ironia, qua sibi talia nõ esse facienda ꝓponit Medea. ¶ Exhortor) incãtationibus stimulo. ¶ Terrigenasq; fe.) hoies è terra natos. ¶ Insopitumq; dr.) puigilẽ, q nunq̃ sopitur. ¶ Prodã'ne) distrahitur. Medeæ aĩus tum ab amore, tum ab honesto, vt vtri pareat, ignoret. ¶ Nescio qs ad.) ac si diceret ignotus qdã pegrinus. ¶ Vt p m. s.) vt opera mea inqt saluus & incolumis me relicta discedat in patriãq; suã reuertatur. ¶ Det. l. u.) nauigãdo recedat. nam dare lintea & vela vẽtis est nauigare. ¶ Pœnæ aut dolori quo afficiar ex illius amore, aut supplicio, qd de me pater sumet. ¶ Occidat in.) moriatur, quia ingratus. est enim causa qua dignus morte videaẜ. ¶ Is vul.) talis vultus, quẽ Græci πρόσωπον vocãt,

ADDI.

Thalamus

*Iasõ duarum syl.

*segeti.

ADDI. Cõscelero

CET

Et dabit ante fidem, cogam'q; in fœdera testes
Esse Deos. quid tuta times? accingere, & omnem
Pelle moram, tibi se semper debebit Iason.
Te face solenni iunget sibi, perq; Pelasgas
Seruatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremq;, patremq;, Deosq;,
Et natale solum uentis ablata relinquam?
Nempe pater sæuus, nẽpe est mea Barbara tellus,
Frater adhuc infans, stant mecum uota sororis.
Maximus intra me Deus est. nõ magna relinquã.
Magna sequar titulum seruatæ puppis Achiuæ,
Notitiam'q; loci melioris, & oppida, quorum
Hic quoque fama uiget, cultus'q;, artes'q; uirorum,
Quem'q; ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesoniden mutasse uelim? quo coniuge felix
Et Diis chara ferar, & uertice sydera tangam.
Quid? quod nescio qui mediis incurrere in undis
Dicuntur montes? ratibus'q; inimica Charybdis
Nunc sorbere fretum, nunc reddere, cincta'q; sæuis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nẽpe tenens quod amo, gremio'q; in Iasonis hærẽs
Per freta longa ferar, nihil illum amplexa timebo.
Aut si quid metuam, metuam de coniuge solo.
Coniugium'ne putas? speciosa'q; nomina culpæ
Imponis Medea tuæ? quin aspice quantum
Aggrediare nefas, & dum licet effuge crimen.
Dixit. & ante oculos rectum, pietas'q;, pudor'q;
Constiterant, & uicta dabat iam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
Quas nemus umbrosum, secreta'q; sylua tegebat.

RAPH. ¶ET da. ante fi.) & ante quam illi opem feram iureiurando promittet me sibi uxorem futuram. Nam dare fidem est sanctè aliquid promittere. ¶Quid tu ti.) seipsam reprehẽdit Medea, quod ea timeat, quæ non sunt metuenda. ¶Accingere) præparare ad opem Iasoni ferendam. ¶Tibi se semper de. Ia.) hoc est Iason semper tuus erit. Iason autem ἀπὸ τῆς ἰάσεως hoc est à medicina, quam à Chirone didicit, fuit appellatus. ¶Face so.) legitimo matrimonio, à parte nanque totum intelligimus. Quinque aũt faces ritu Romano nouis nuptis præferebantur. ¶Seruatrix celebre.) iuuentutis Græcæ seruatrix laudibus extolleris. ¶Ergo ego) hactenus Medea amori est obsecuta. nunc ad honesti cogitationem, ita redit, vt statim illam abiiciat. ¶Ergo) affectui seruit hoc loco, & indignationi hæc particula ergo. Indignatur nãque Medea quod sororem, fratrem, patrem, ac patriam relinquere possit. ¶Germanã) Chalciopem hanc vocat Apollonius, Pherecydes vero ait Euenię illi nomen fuisse cognominatam autẽ Chalciopem & Iophossam. a.l. Ophiusam. ¶Fratremq;) Absyrtum qui Phaeton quoque ab Apollonio vocatur. ¶Ventis abla.) nauibus auecta, quæ ventis aguntur. ¶Relinquam) relinquere possim, est autem cum interrogatione legendum. ¶Nempe pater sæ.) obiectionibus ita respondet Medea, vt colligat omnino Iasonem esse iuuandum, sibiq; coniugio copulandum. ¶Nempe) profecto. ¶Stant me. vo. soro.) hoc est soror Chalciope mecum sentit. Nam Chalciope quam Phryxio diximus nupsisse, Iasoni fauebat, propter filios suos, qui è Colchis in Græciam nauigantes ad paterna bona repetenda iuxta Aretiadem insulam naufragium fecerunt, in qua quidem aues esse feruntur pennas ferreas iaculantes. Ab argonautis autem illic inuenti in Colchos illis uiæ duces fuerunt, à quibus deinde in Græciam, Orchomenumq; reuecti sunt. Chalciope igitur de filiorum salute solicita Medeam rogauit, vt Iasoni, filiisq; opitularetur. ¶Maximus De.) Cupido. ¶Titulum gloriam enumerat autem Medea quibus potitura est, si Iasonem fuerit secuta quę quidem ipsi maiora videntur, quam quæ relinquit. ¶Loci mem.) cultioris ciuilioris. ¶Fama) gloria. ¶Viget) floret. ¶Cultus) ornatus. ¶Quem ego) magno amore illum Medea prosequitur, quem cum omnibus totius orbis rebus nõ permutaret. ¶Et ver. sy tan.) illi vertice sydera tangere dicuntur, qui sibi felices videntur. Sic Horatius. Quod si me lyricis uatibus inseris; Sublimi feriam sydera vertice. ¶Quid? quod nescio qui) aliam causam assignat Medea qua Iasonem sequẽdum esse sibi persuadet. Multa nanque noua periculosa'que se visuram ait, quales sunt Cyaneæ petræ ad Thracium Bosphorum, quæ inter se concurrere dicuntur. ADDI. {Immo diuersum facit, metum & pericula sibi opponens propterea etiam infra ad hanc obiectionem rursum sibi ipsa respondet:

Nempe tenens quod amo, gremioq; in Iasonis hærens
Per freta longa ferar, nihil illum amplexa timebo.}

Cyaneæ. ¶Nescio qui mon.) Cyaneas petras innuit quæ & Symplegades dicuntur, quod concurrere ac concuti videntur. Nam (vt ipse poeta in decimoquinto ait,) quo tempore illac Argo transiuit mobiles erant & concurrere videbantur, postea vero immobiles sunt factæ. Timuit occursibus Argo. Vndarũ sparsas Symplegadas elisarũ: Quæ nunc immotæ perstant, ventisq; resistunt. {Harum descriptio est apud Apollonium lib. ii. ADDI. ¶Ratibuq; ini. Ch.) vorago est in freto Siculo naues ad se trahẽs, atq; absorbẽs. Fert autẽ Charybdis vetula fuisse rapacissima, quæ cum boues Her. esset furata in fretũ Siculũ piecta loco nomẽ dedit. Charybdis. ¶Nunc reddere) reiicere, remouere. Nam quæ absorbet apud Taurominiũ Siciliæ vt bẽ reiicere memorat. ¶Scylla rapax) Scylla Phorci filia venenis Circes in monstrum cõuersa se in fretũ Siculũ præcipitauit, vbi nauib' fingitur insidiari. Scylla. Sunt aũt loca in freto Siculo valde periculosa Scylla & Charybdis, quorũ alter Italiæ, Scylla vero adiacet Siciliæ. ¶Siculo pfun.) in Siculo freto. ¶Cincta sæ. ca.) circũdata rabidis canib'. Nã illius inguina i canes trãsmutata feruntur. ADDI. {superiore corpe nymphã præ se ferente, quæ fabula à natura loci sumpta est, est eni Scylla scopulus cauernosus fluctuũ repercussu, latratũ quẽdã reddens.} ¶Coniugiũ'ne putas) ratiõe à scelere Medea reuocatur. Se aũt ipsa reprehẽdit, qd facinori suo honestũ matrimonii nomen prætendat. ¶Speciosa) pulchra, & honesta. ¶Quin) imo. ¶Aspice) cõsidera. ¶Dũ licet) dum potes. ¶Rectũ) honestũ. ¶Pietas) i parẽtes, & patriã amor. ¶Et victa dabat) iã inqt Cupido ab honesto & pietate victos à Medeæ mente recedebat. ¶Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras) Hecate. Hecate (vt scribit Dionysius Milesius) filia fuit Persæ Solis filii. In illis nanq; locis duo Solis filii nati sunt Perses, & Aeeta, quorũ alter Colchis circa Mæotidẽ paludẽ imperauit. Perses vero in Taurica regiõe regnauit, q cũ grãdior natu esset, vxorẽ duxit vnã ex incolis nymphis, ex qua Hecatẽ filiã suscepit, quę cũ virago esset, ac venatrix, pria dicitur pestiferas herbaꝝ radices inuenisse, peritissimaq; & venenoꝝ, & eoꝝ quæ homini opitulãtur fuisse, ppriũq; patrẽ veneno necasse. A patruo vero Aeeta in Colchos accersita, vxor est ducta, ex qua & Chalciopẽ & Medeã suscepit. Apolloniũ aũt sequitur Ouid. q Persæ filiã Hecatẽ fuisse ait. Sed alii Iouis, alii Cereris, alii Aristæi Pæonis, Musæus Asteriæ & Iouis fuisse filiã scribit. Hic vero coarguitur eoꝝ error q dicũt Hecatẽ Perseida idcirco vocari, qd Perses i Dianæ sacrificiis inuocabaẽ. ¶Ad an ti. ar.) ad vetusta tẽpla ¶Hecates Persei) Persæ filię Est etiã Hecate eadẽ cũ Proserpina & Diana. ADDI. {Dixit ãt κατὰ συνεκδοχὴν poeta, ad antiquas aras, p, ad tẽplũ Eodẽ eni mõ & apud Apolloniũ, vñ pleraq; hęc trãsũpta sũt, Medea ãcillis ipat.

Βὰς σ' ὑμεῖς οὐ ... χεὺ ...
Οἴκτιμ' εἰς Ἑκάτης περικαλλέα νηὸν ἄγοιεν &c.

Quoniam autem hic locus occasionem offert, libet, aliquantum expatiari calamo, & quæ de Hecate apud authores alios atque alios traduntur simul & sub vno veluti capite, hic exponere. Vetus Dea Hecate fuit, χθονίων καὶ νεκρῶν πρύτανις. hoc est, inferorum ac mortuorum rebus præfecta, eoq; etiã magorum & veneficarum carminibus frequẽtata.

Et iam fractus erat, pulsus'que resederat ardor.
Cum uidet Aesonides, extincta'que flamma reluxit,
Et rubuere genæ, toto'que recanduit ore.
Vt solet à uentis alimenta resumere, quæ'que
Parua subinducta latuit scintilla fauilla,

Huius potentiam prolixe describit Hesiodus, illiq; datam à Ioue ait μοῖραν, hoc est, partē ac facultatem omniū terrestriū & maritimorū, καὶ γέρας ἐν γαίῃ τε καὶ οὐρανῷ, ἠδ' ἐν θαλάσσῃ, eo liq; omnium Titanici generis, potentiam atque honores suos integros mansisse, cum cæteri ad Inferos detruderētur ac damnarentur. Proinde eandem etiam aliorum parte fungi, & quæcunque libuisset, hominibus elargiri. atque vbicunque, inquit, idem, aliquis ἐπιχθονίων ἀνθρώπων

Ῥέζων ἱερὰ καλὰ κατὰ νόμον ἱλάσκηται
Κικλήσκει ἑκάτην, πολλή δέ οἱ ἕσπετο τιμή.

Quare etiam dictam volunt ἑκάτην, alii quasi ἑκάστην, quod singulorum curam ac prouidentiā gerat, singulaq; ad ipsam referātur, alii ab ἕκατον, quod centenariam, hoc est, multiplicem & infinitam potestatem habeat. Præcipue tamē ac peculiariter illi cura inferorū attribuitur. Cuius rei ridiculā quandam rationem afferūt. Nam cum intra primos annos adhuc esset, Iunonem aiunt persequi illam cœpisse. Illam autē primum in domum puerperæ cuiusdam, postea ad quosdā qui defunctorum corpora efferebant, confugisse, quare tum Iunonem ἀκαθαρσίας metu videlicet, à persequendo destitisse. Iouem autem per cabiros (sacerdotum id genus est) lustrari illam iterum præcepisse, à quibus cum ad Acherusiam paludem deducta fuisset, mortuorum ibidem curam ac præfecturam sortitam esse. vnde & sacrificiis mortuorum, & expiationibus itē & euocationibus illorum adhibetur, χθονίαν que vocāt & νυχίαν, hoc est, inferā & nocturnā. Suntq; etiam qui ἑκάτην dictam putent, quoniā centum annos vagari pateretur eorum vmbras, quorū corpora sepulta nō fuissent. Plerique eandem cum Proserpina ac Luna faciunt, eoq; ἑκάτην, quasi quæ ἕκας hoc est, longe à nobis distet, vocatā volunt. A poetis autē etiam triformem inde & tricipitem dici putant, quoniam Luna modo plena luceat, modo obscura tegatur, aliquando partim luceat, partim obscura fit. Et rursum nunc in cœlo appareat, nūc apud Inferos premattur, interdum circa syluas ac montes vagetur, vnde etiam noīa illi subinde alia atq; alia esse, ita vt nunc Luna, nunc Proserpina, nunc Diana dicatur. Sed mihi triformis Hecate, inde potissimum dici videtur, quod illi compita ac triuia antiquitus dicata fuere, in quibus & sacrificia mēstrua illi fiebant, quas Hecates cœnas vocabatur, vt ex Pluto Aristophanis apparet, & statuæ triformes siue tricipites eidem consecrabantur. Hinc & Ouid. alibi dicit. Ora vides Hecatis in tres vergētia partes, Seruet vt in ternas compita secta vias. Quanquam Orpheus, aut quisquis is fuit, in Argonauticis, etiam ipsam deā tria capita habere dicit, hominis videlicet, equi & canis. his versibus:

σὺν δ' αἰολόμορφος ἵκανε
Τρισσοκέφαλος ἰδεῖν ὀλοώτερος, αὐτὶ δ' ἄκτον,
Γεργεφόπαις ἑκάτη, λαιοῦ δ' ἀκρνπίσσυθεν ὤμου
Ἵππος χαιτήεις, κατὰ δεξιὰ δ' ἦν ἀθρῆσαι
Λυσσῶπος σκυλάκη, μέσση δ' ἔφυ ἀγριόμορφος.

De genere autem & parentibus huius Deæ varie ab authoribus traditur, Nam alii Iouis & Asteriæ, alii Aristæi filiam faciunt. Rursum alii Cereris, alii Noctis filiam. Apollonius, & post hunc Ouidius Perseida vocant, hoc est, Persæ filiam, siue ille Solis filius, & Aetæ frater fuit, vt Diodorus libro quinto, & Dionysius ille, de quo Regius meminit, tradiderunt, siue Crei potius, & Euribiæ, Titanici generis, vt Hesiodo placet, apud quem in Theogonia ita legitur.

Κρείῳ δ' εὐρυβίη τίκεν ἐν φιλότητι μιγεῖσα
Ἀστραῖόν τε μέγαν, Πάλλαντά τε δῖα θεάων,
Πέρσην θ' ὃς πᾶσιν μετέπρεπεν ἰδμοσύνῃσι

Et rursum.

Γείνατο δ' ἀστερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε πέρσης
Ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄκοιτιν.
Ἡδ' ὑποκυσσαμένη ἑκάτην τέκε, τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς κρονίδης τίμησε, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα.

Vocatur autem eadem hæc à poetis etiam βριμώ, hoc est, terrifica, eo quod terrorem immittat hominibus & spectra, quæ ab ipsa ἑκαταῖα dicuntur. Item δᾳδοῦχα, & per contractionem, δᾳΐρα, ἀπὸ τῶν δᾳδῶν vt placet grammaticis, quod sacra illius cum facibus peragantur, qua de caussa etiam δᾳδοῦχος appellatur. Et μονογένεια, quasi dicas, vnigenitam, & κουροτρόφος, hoc est, quæ puellas ac pueros nutriat. Quæ tamen nomina etiam Proserpinæ communia sunt. Ponebantur autem & statuæ illius ante domos & valuas potentiorum. Hinc Aeschylus alibi dixit δέσποιν' ἑκάτη τῶν βασιλείων πρόδρομος μελάθρων. Atque hæc de Hecate ab authoribus ferè traduntur.

Quoniam autem & de Medea hoc loco agitur, & de Aeeta, non abs re fuerit illorum quoque gentis persequi. nam & hoc ab authoribus varie traditur. Medeæ igitur matrem alii Eurylyten, vocant, alii Neæram. Dionysius, quem supra Regius citauit, & Diodorus Hecaten. Nam Persen & Aeetam fratres fuisse, Solis filios. Ac Persen quidem ex nympha quadam indigena sustulisse Hecaten, veneficiis insignem, quæ patruo suo nupserit, ex eo'que Circen, Medeam, & Aegialeum, quem alii Absyrtum vocant peperit. Quod ideo fictum puto, quod cum veneficiis insignes fuerunt Circe & Medea, creditum propterea sit ex Hecate illas prognatas. Hesiodus autem in Theogonia, Idyam vocat Medeam matrem. his versibus. De Medea.

Αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότου ἠελίοιο
Κούρην ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο
Γῆμε θεῶν βουλῇσιν ἰδυῖαν καλλιπάρῃον.
Ἡ δέ οἱ μήδειαν εὔσφυρον ἐν φιλότητι
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

Hunc & Apollonius sequitur. Nam & ipse Medeam Idyæ filiam, Hecates autem sacerdotem dicit. & proinde circa templum illius versari. Edoctam autem & φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φύει, καὶ νήχυτον ὕδωρ
Φαρμάσσειν ἑκάτης περσηΐδος ἐννεσίῃσι.

Similis diuersitas authorum & circa patris Aeetæ genus est. Nam vt patrem huius Solem esse plerique affirmant, ita matrem contra sunt, qui Ephyren vocent. Homerus Persam nominat. Hesiodus autem, & post hunc etiam Hyginus, Perseidem, Circem'que non filiam sed sororem illius faciunt. Hesiodi versus sunt.

Ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὸς ὠκεανίνη
Περσηΐς, κίρκην τε, καὶ αἰήτην βασιλῆα.

Homeri autem Odysseæ. Io. hi.

Κίρκη δ' ἐυπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα
Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος αἰήταο.
Ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου ἠελίοιο
Μητρός τ' ἐκ πέρσης, τὴν ὠκεανὸς τέκε παῖδα.

Eumelus autem vetus poeta, etiā Antiopen vocat, Aeetæ matrem, ipsum Corinthium facit. E Corintho autem in Colchos profectum ait. cuius versus, vt quidem in commentariis Pindari citantur, ita habent.

Ἀλλ' ὅτε δ' αἰήτης, καὶ Ἀλωεὺς ἐξεγένοντο
Ἠελίου τε καὶ ἀντιόπης, τότε δ' ἂν δίχα χώρην
Δάσσατο παισὶν ἑοῖς ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
Ἣν μὲν ἔχ' Ἀσωπὸς, ταύτην πόρε δίῳ Ἀλωεῖ
Τὴν δ' ἐφύρην κτεάτισσ' αἰήτῃ δῶκεν ἅπασαν.
Αἰήτης δ' ἄρ' ἑκὼν βούνῳ παρέδωκε φυλάσσειν
Εἰσόκεν αὐτὸς ἵκοιτο ἢ ἐξ αὐτοῖό τις ἄλλος
Ἢ παῖς, ἢ υἱωνός. ὁ δ' ἵκετο κολχίδα γαῖαν.

Atque hinc factum alii tradunt, vt Corinthum postea uenerit Medea, regnum'que paternum repetiuerit, quam tamen Corinthii vrbe eiecerunt, ac liberos illius, nequis successor aut hæres illius amplius relinqueretur occiderunt, sparsa fabula quasi à matre ex inuidia interfecti fuissent. Atque hæc de Aeeta & eius genere.}

RAPH.

¶RESEDERAT) Requieuerat. ¶Vt solet à ventis) pulchra similitudine ostendit poeta, quo modo Medea iterum cœpit amore Iasonis ardere. est autem ordo, Vt parua scintilla, quæ superinducta fauilla solet resumere alimenta à ventis & crescere.

¶SPECIE)

Crescere, & in ueteres agitata resurgere uires,
Sic iam lenis amor, iam quem languere putares,
Vt uidit iuuenem, specie præsentis inarsit.
Et casu solito formosior Aesone natus
Illa luce fuit. posses ignoscere amanti.
Spectat, & in uultu ueluti tum denique uiso,
Lumina fixa tenet. nec se mortalia demens
Ora uidere putat, nec se declinat ab illo.
Vt uero cœpit'que loqui, dextram'que prehendit
Hospes, & auxilium summissa uoce rogauit,
Promisit'que torum. lachrymis ait illa profusis,
Quid faciam, uideo, nec me ignorantia ueri
Decipiet, sed amor. seruabere munere nostro.
Seruatus promissa dato. per sacra triformis
Ille Deæ, luco'que foret quod numen in illo,
Per'que patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Euentus'que suos, & tanta pericula iurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas,
Edidicit'que usum, lætus'que in tecta recessit.
Postera depulerat stellas Aurora micantes,
Conueniunt populi sacrum Mauortis in aruum,
Consistunt'que iugis medio rex ipse resedit
Agmine purpureus, sceptro'que insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Aeripedes tauri, tactæ'que uaporibus herbæ
Ardent, ut'que solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrena silices fornace soluti
Concipiũt ignem liquidarum aspergine aquarum,
Pectora sic intus clausas uoluentia flammas,
Guttura'que usta sonant. tamen illis Aesone natus
Obuius it, uertere truces uenient s ad ora
Terribiles uultus, præfixa'que cornua ferro,
Puluereum'que solum pede pulsauere bisulco,
Fumificis'que locum mugitibus impleuere.
Diriguere metu subito Minyæ, ille nec ullos
Sensit anhelatus, tantum medicamina possunt,
Pendula'que audaci mulcet palearia dextra,
Suppositos'que iugo pondus graue cogit aratri
Ducere, & insuetum ferro proscindere campum.

RAPH. ¶ SPECIE) pulchritudine. ¶ Præsentis) Iasonis. ¶ Et ca.) & forte inquit Iason illo die formosior fuit quam consueuerat. ¶ Posses igno. amanti) vnusquisque amanti Medeæ dare veniã posset. Est enim secunda persona, siue finita pro tertia & indefinita posita, vel certe ad lectorem oratio conuersa. ¶ Amanti) amore Iasonis captę. ¶ Tum de.) tunc solum Demũ enim & denique interdum solum, aliquãdo tandem significãt. ¶ Nec se declinat) nec oculos suos ab illo auertit spectando. ¶ Submissa vo.) ne ab aliis quæ dicebant perciperẽtur. ¶ Torum.) Lectum nuptialẽ, ac nuptias ipsas. ¶ Triformis Deæ) Hecates, quæ & Luna, & Diana, & Proserpina creditur esse. ¶ Lucoq; fo. quod nu. in il.) Per præpositio subintelligatur, hoc est per numen Hecates Persæ filiæ, quæ in illo luco colebatur. In templo autẽ Hecates (vt narrat Apollonius) Iason cum Medea cõuenit, ab eaq; & medicamenta accepit, & quo modo aduersus gigantes è dentibus draconis orituros se gereret cognouit. Ita pręter oẽm Aeetæ spem omnibus propositis certaminibus supior euasit. ¶ Perq; pa. so.) per Solẽ Aeetæ patrem, quem sibi socerum Medeæ coniugio cupiebat. ¶ Cernẽtem cuncta) omnia aspicientẽ, nam vt tertio Iliados libro ait Homerus. ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει, hoc est, Sol omnia & audit & videt. ¶ Et tam. pe.) quanta erat subiturus. ¶ Cretus) contra loquendi consuetudinem hoc participio vsus poeta esse videtur. Res enim credita eleganter dicitur, Iason vero creditus nõ ita, nisi pro cõmisso accipiatur, quãquam creditus etiã gratus intelligi possit. ¶ Cantatas h.) incãtatas. Neque enim Medea Hecate matre minor fuit venefica. ¶ Sacrum Ma. in ar.) in sacrum Matris lucum. In illo nanq; vellus aureũ sup phago arbore collocatum à puigili dracone seruabatur.

ADDI. {Falsus est hoc loco Regius, qui aruum & lucum pro eodem accipit. Non enim in luco Martis sed in campo, siue aruo eius Dei, subiugum tauri missi, & dentes serpẽtis seminati fuere. Ita enim & Apollonius vocat. Vbi ait εἶμφ μάλ' ἐς πεδίον τὸ ἀρήϊον ἠπάγοντο. Lucus autẽ Martis, quo vellus aureum seruabatur, alio loco, & ab vrbe Colchorum aliquantum remotiore fuit. Quare etiã naui ad eum transiisse Iasonem idem poeta dicit his Versibus.

ὁδέ σφιν ἐξ ἱερὸν ἄλσος ἀίσσει
Νῆα δ' ἐν ἐλάσαι αὐτοσχεδόν, ὄφρ' ἐπινύκτιοι
Κῶας ἑλόντες ἄγοιντο παρὲκ νόον Αἰήταο.

Et rursum.

Ἔνθα δ' ὁ μὲν χρυσέην χεῖρ ὁδ' ῥυὸς αὐτοῦ κῶας
Κούρης κεκλομένοιο. ἡ δ' ἔμπεδον ἐστυῖα
Φαρμάκῳ ἔψηχεν θηρὸς κάρα, εἰσόκε δή μιν
Αὐτὸς ἑὴν ἐπὶ νῆα πάλιν τρωπᾶσθαι Ἰήσων
Ἠνώγει, λεῖπεν δὲ πολύσκιον ἄλσος Ἄρηος.

Quo loco & illud obiter notandum δρῦν generaliter accipi pro arbore. Nam alibi eandem arborem, in qua vellus seruabatur, fagum vocat, vt.

φηγὸν ἀπειρεσίην δ' ἱξμένω, ᾗ ἔπι κῶας
Βέβλητο, νεφέλῃ ἐναλίγκιον.

Porro & illud admonẽdum eodẽ hoc loco videtur, vellus de quo hic dicitur, quod vulgo aureũ fuisse fertur, à quibusdam non aureũ, sed aurei siue purpurei coloris fuisse dici, Simonides etiã purpuris, siue conchyliis, quæ in mari nascuntur, tinctam tradit. Vt quidem in commentariis Euripidis in Medeam annotatur.} ¶ Medio agmine) media multitudine. ¶ Purpureus) purpuratus, ac purpura ornatus. Purpureum enim dicimus, quod totũm èx purpura constat, purpuratum vero purpura ornatum. ¶ Adamanteis na.) quæ ne quidem poterant domari. Adamas nanque lapis est, qui nulla alia re quàm hircino sanguine domatur, vnde & nomen accipit. Nam δαμάζω domo significat, a vero particula est priuatiua. ¶ Aeripedes) ære pedes armatos habentes. Adamas. Aeripes.

ADDI. {Apollonius non ære armatos siue indutos sed totos æreos pedes habuisse dicit, à Vulcano factos. præterea & oras ex ære facta, quas Ouidius adamantinas nares dicit. Apollo. Versus sunt.

Τοί ἄρ' ἐνὶ μεγάροισι κυταιεῦ
Αἰήταο
τεχνήεις Ἥφαιστος ἐμήσατο θέσκελα ἔργα.
Καί οἱ χαλκόποδας ταύρους κάμε, χάλκεα δέ σφεων
Ἦν στόματ', ἐκ δὲ πυρὸς δεινὸν σέλας ἀμπνείεσκον,
Πρὸς δὲ καὶ αὐτόγυον στιβαρῆς ἀδάμαντος ἄροτρον
Ἤλασεν, ἠελίῳ τίνων χάριν, ὅς ῥά μιν ἵπποις
Δέξατο φλεγραίῃ κεκμηκότα δηιοτῆτι.}

¶ Pleni camini) plenæ carbonibus ignitis fornaces. ¶ Silices fornace) periphrasis est calcis, quæ fit lapidibus ita excoctis, vt nihil humoris retineant, in quos quidem si immittant aqua, cum quodam stridore & ignem concipiunt, & dissoluuntur. ¶ Aspergine) aspersione. ¶ Vsta) combusta, vt per ignea flamma transeat. ¶ Truces) torui aspectu ¶ Ad ora vultus) ad faciem Iasonis venientis. ¶ Præfixa ferro) in summitate ferrum habentia fixum. ¶ Bisulco pede) bifidis pedibus, quales boum esse videmus. ¶ Bumificis) fumum efficientibus. Spondeo autem in quinta carminis sede est vsus poeta, vt boum mugitus exprimeretur. ¶ Diriguere) exhorruere, expalluere. ¶ Vllos anhelitus) vllos spiritus flammæ exeuntis ex ore taurorum. Anhelatus secundum regulam ab anhelando declinauit: quamuis anhelitus frequentius vsurpetur. ¶ Anhelare autem est difficulter respirare. ¶ Tantum medicamina possunt) parenthesis acclamationem in herbas medicas continens, in quarum vires incredibilis rei causam poeta refert. ¶ Pendula palearia) pelles quæ à gutture boum pendent palearia dicuntur. ¶ Ferro proscindere) vomere exarare.

Mirantur Colchi, Minyæ clamoribus augent,
Adiiciuntq; animos, galea tum sumit ahena
Vipereos dentes, & aratos spargit in agros.
Semina mollit humus ualido * præcincta ueneno,
Et crescunt, fiuntq; sati noua corpora dentes,
Vtq; hominis speciem materna sumit in aluo,
Perq; suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras,
Sic ubi uisceribus grauidæ telluris imago
Effecta est hominis, fœto consurgit in aruo,
Quodq; magis mirũ est, simul edita concutit arma.
Quos ubi uiderunt præacutæ cuspidis hastas
In caput Aemonii iuuenis torquere parantes,
Demisere metu, uultumq;, animumq; Pelasgi.
Ipsa quoq; extimuit, quæ tutum fecerat illum,
Vtq; peti uidit iuuenem tot ab hostibus unum,
Palluit, & subito sine sanguine frigida sedit.
Ne'ue parum ualeant à se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretas'q; aduocat artes.
Ille grauem medios silicem iaculatus in hostes,
A se depulsum Martem conuertit in ipsos.
Terrigenæ pereunt per mutua uulnera fratres,
Ciuili'q; cadunt acie. gratantur Achiui,
Victorem'q; tenent, auidis'q; amplexibus hærent.
Tu quoq; uictorem complecti Barbara uelles.
Obstitit incepto pudor. at complexa fuisses,
Sed te ne faceres, tenuit reuerentia famæ.
Quod licet, affectu tacito lætaris, agis'q;,
Carminibus grates, & Diis authoribus horum.
Peruigilem superest herbis sopire Draconem,
Qui crista, linguis'q; tribus præsignis, & uncis,
Dentibus horrendus custos erat arboris aureæ.
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine succi,
Verba'q; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt,
Somnus in ignotos oculos ubi uenit, & auro
Heros Aesonius potitur, spolio'q; superbus
Muneris authorem, secum spolia altera portans,
Victor * Iolciacos tetigit cum coniuge portus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iason postquã Medeam abductam parentibus, in Græciam duxisset promisso coniugio sibi eam copulauit, multisque rebus expertus ingenium huius, petiit, vt parentem Aesonem senectute elisum in adolescentiam perduceret. At illa amore nondum deposito, quem ex iuuentute ceperat, nihil negando ei, ahenum constituit, herbarumque genera, quarũ scientiam habebat, variis regionibus quæsita incoquens, postquam animaduertit stipitem quo versabat herbas in arborẽ oleam oneratam baccis esse conuersum, & spumam, quæ despumata ahena in terram deciderat, in lætissimam herbam esse conuersam, maturum tempus existimans, Aesonem interemptum madentibus herbis immiscuit, & vt promiserat coniugi, ex senectute in pristinum vigorem perduxit.

Aemoniæ matres pro natis dona receptis,
Grandæui'q; ferunt patres, congesta'q; flamma
Thura liquefaciunt, inducta'q; cornibus aurum
Victima, uota facit. sed abest gratantibus Aeson

RAPH.

¶ MIRANTVR Col.) stupescunt rei nouitate. Colchi autem Scythiæ sunt populi Aegyptiorum coloni, vt Apollonius ait, & Herodotus confirmat, qui & de pudendorum circuncisione meminit, & de lini textura, & legibus Aegyptiorum illos vti ait. ¶ Vipereos dentes) serpentis illius dentes, quem in tertio poeta narrauit à Cadmo fuisse interfectum. Nam vt Pherecides narrat pars illorum dentium à Marte & Pallade Cadmo tradita fuit. altera Aeetę Colchorum regi, vt ante diximus. (Apollonius lib. iii.

Dẽtes draconis ĩ homines arma.

ADDI.

πὲρ δ' ἴσφιν ἰοῦσιν
Κρείων αἰήτης χαλεποὺς ἐς ἀέθλον ὀδόντας
Ἀονίοιο δράκοντος, ὃν ὠγυγίῃ ἐνὶ θήβῃ
Κάδμος ὅτ' Εὐρώπην διζήμενος εἰσαφίκανε,
Πέφνεν, ἀρητιάδι κρήνῃ ἐπίουρον ἐόντα.
Τοὺς δὲ ἐκ τριτωνὶς ἐπ' ἐγγενίων ἐλάσασα
Αἰήτῃ πόρε δῶρον, ὁμῶς αὐτῶ τε φονῆϊ.

* a. l. prætincta.

¶ Spargit) disseminat. ¶ Semina præcincta) infecta potenti veneno, vt ex quibus homines armati sint nati. ¶ Sati) seminati. ¶ Noua corpora) magna hominum armatorum corpora. ¶ Vt'que hominis speciem) hac similitudine declaratur quomodo dentes serpentis figuram contraxerint humanam. ¶ Perq; suos numeros) per suas oẽs particulas. ¶ Consurgit) cooritur. ¶ In aruo fœto) in agro fœcundo, qui tot armatos peperit. ¶ Arma si. edi.) simul nata cum illis hoibus. ¶ Torquere) cum impetu mittere. ¶ Pelasgi) Minyæ Thessali. ¶ Ipsa quo) Medea. ¶ Et subito sine sanguine) qui timent & pallidi & frigidi fiũt. Timore nanq; sanguis ad cor à Physicis refugere perhibetur. ¶ Gramina) herbæ. ¶ Carmen auxiliare) incantationem opitulantem. ¶ Secretas artes) magicas artes occultas. ¶ Martẽ) bellum. ¶ Ciuili acie) pugna ciuili. ¶ Terrigenæ ex terra geniti. ¶ Gratantur) lætãtur. gratulanturq; Iasoni victori. ¶ Victoremq; tenent) amplectuntur, quia victorem. ¶ Affectu ra) amore occulto. ¶ Et Diis authoribus hoꝝ) Diis inferis, Hecateq; in primis. ¶ Peruigilem) semper vigilantem. ¶ Superest) reliquum est ex iis quæ iusserat Aeeta. ¶ Sopire) in somnum adducere. Eorum autem sequitur opinionem Ouidius q aiunt dracone sopito vellus aureum ab Iasone fuisse ablatum. Pherecydes nanque draconem scribit à Iasone fuisse interfectum. ¶ Herbis) herbarum viribus. ¶ Præsignis) insignis. ¶ Aureæ arboris) in qua vellus aureum suspensum erat. In phago nanque arbore suspensum à vasto, & monstrosæ magnitudinis dracone custodiebatur. Est autem synæresis & coagmentatio duarum vocalium in vnam syllabam, nisi malimus dicere versum esse hypermetrum, cum præsertim sequens versus incipiat à vocali. ¶ Lethæi succi) somnum, obliuionemq; inducentis, λήθη enim vnde lethæus declinatur, obliuio dicitur. ¶ Verba facientia) carmina inducẽtia. ¶ Sistunt) stare faciunt. ¶ Auro) aureo vellere. Fere autem omnes aureum fuisse vellus scribũt. Simonides vero modo albũ, modo purpureũ illud vocat. ¶ Heros Aesonius) Iasõ Aesonides. Possessiuũ eni ꝓ patronymico posuit. ¶ Muneris authorẽ) Medeam, quæ author & causa fuit, vt Iasõ vellere aureo potiretur. ¶ Victor) voti cõpos. ¶ Colchiacos portus) sic quidem ferè legitur, sicq; legendum esse ego quoq; olim cõtendi, nũc cum in vetusto exẽplari animaduerterim Iolciacos scriptum esse, facile in eam sum adductus opinionem, vt sentiã Colchiacos in Iolciacos esse cõmutandum. Est enim Iolcos (quæ & Iaolcos dicitur ab Homero (vrbs Thessaliæ Iasonis patria ab Iolco Amyri filio dicta: vt Stephanus de vrbibus scribit. Vnde Iolcius & Iolciacus declinatur. Tametsi is, qui hoc egregium opus è Latina in Græcam linguam trãstulit, Cecropias turres legat, hoc est κεκροπίους πύργους, sed & ipse in deprauatum inciderat exemplar. De Iolco autẽ meminit & Seneca, Anmaris vasti domitrix Iolcos. ¶ Aemoniæ matres) Thessalæ. nam Thessalia variis nominibus fuit appellata. Siquidem & Aemonia, & Pyrrhonia à Pyrrha Deucalionis vxore fuit cognominata. Hæc vero ad copulationem sequentis Metamor. narrãtur. Iason enim cũ Medea à Colchis reuersus. cum Aesonem patrem senio confectum offendisset, vxorem Medeã rogauit, vt sibi adeptos annos patri apponeret. Medea vero maius q̃ petebatur pollicita, variis vndique herbis collectis vnaq; ꝯcoctis, Aesonẽ iã decrepitũ ad quadraginta annoꝝ ætatẽ reuocauit. ¶ Dona ferũt) tẽplis subaudiat, Diis eni sacrificabant ꝓpter filioꝝ reditũ. ¶ Induta aurum) induta habẽs cornua auro. Victimarũ nanq; cornua inaurabãtur. ¶ Vota fac.) peragit vota. ¶ Gratantibus) gratias Diis agẽtibus.

Peruigilis draconis sopor.

* a. l. cecropios.

Grator.
Cõfectum

Lethæus succus.

Iolcos.

Thessaliæ nomina.

CIAM.

Iam propior leto, fessusq; senilibus annis.
Tum sic Aesonides. o cui debere salutem
Confiteor coniux, quanquā mihi cuncta dedisti,
Excessitq; fidem meritorum summa tuorum,
Si tamē hoc possunt (qd enī nō carmina possunt?)
Deme meis annis, & demptos adde parenti.
Nec tenuit lachrymas. mota est pietate rogantis,
Dissimilemq; animū subiit pater * Aeeta relictus,
Non tamen affectus tales confessa, quod inquit
Excidit ore tuo coniux scelus? ergo ego cuiquam
Posse tuæ uideor spatium transcribere uitæ?
Non sinat hoc Hecate. nec tu petis æqua. sed isto
Quod petis experiar maius dare munus Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus æuum,
Non annis renouare tuis. modo Diua triformis
Adiuuet, & præsens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent,
Efficerentq; orbem postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectant imagine Luna,
Egreditur tectis uestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudis humeris infusa capillos,
Fertq; uagos mediæ per muta silentia noctis
Incomitata gradus. homines, uolucresq;, ferasq;,
Soluerat alta quies. nullo cum murmure serpens
Sopito similis nullo cum murmure serpit,
Immotæq; silent frondes. silet humidus aer,
Sydera sola micant, ad quæ sua brachia tendens
Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis. ternis & hiatibus ora
Soluit, & in dura summisso poplite terra,
Nox ait arcanis fidissima, quæq; diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus astra,
Tuq; triceps Hecate, quæ cœptis conscia nostris,
Adiutrixq; uenis, cantusq;, artesq; Magorum,
Quæq; magos Tellus pollentibus instruis herbis,
Auræq;, & uenti, montesq;, amnesq;, lacusq;,
Diiq; omnes nemorum, Diiq; omnes noctis adeste,
Quorum ope cum uolui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos, concussaq; sisto,
Stantia concutio cantu freta, nubila pello,
Nubilaq; induco, uentos abigoq;, uocoq;.
Vipereas rumpo uerbis, & carmine fauces,
Viuaq; saxa, sua conuulsaq; robora terra,
Et syluas moueo, iubeoq; tremiscere montes,
Et mugire solum, manesque exire sepulchris.
Te quoque Luna traho, quāuis * temerata labores

RAPH. ℂIAM pro. le.) iam morti propinquus. ℣ Tunc sic Aes.) dixit subaudiatur. ℣ O cui de. sa.) gratū se ostendit esse Iason, quo facilius id quod vult impetrare possit. Est autē ordo & sensus, coniux, cui me confiteor debere salutē, quāquā mihi cuncta dedisti, & summa ac magnitudo tuorū meritorum fidē superauit, tū deme mihi annos, & dēptos appone meo patri, si carmina hoc efficere possunt, reliqua p parenthesin legūtur. ℣ Dissimilē ani.) impiū, q nulla parētis pietate moueri solitus est. ℣ Nō tū af fe. ta.) nō tū inqt, se vlla teneri patris Aeetæ pietate cōfessa est Medea. Ergo ego cuiquā, amātis seruat decorū mulieris, quę amāti annos pducere potius q̄ abbreuiare semper cupit. Quare indignatur Medea, qd Iason tā parū ab ipsa se amari putet, vt possit ipsi demere annos, quos alii attribuat. Ergo aūt: hoc loco affectui & indignationi seruit. Sic Augustus. Ergo'ne supremis potuit vox improba verbis. ℣ Trāscribere) trāsponere. {Elegās metaphora, ab iis qui noīa, siue pecuniam aliis creditoribus trāscribunt. Sic Terent. Iube illud aurū trānscribi denuo.} ADD I. ℣ Cuiquā) alicui q mihi te sit charior. ℣ Nec tu pe. æqua.) honesta. ℣ Diua triformis) Hecate veneficiorum, carminumq; author. ℣ Præsens) ppitia. ℣ Annuat) cōsentiat. Annuo. ℣ Vt cornua tota coirēt) hoc est vt cornua Lunæ tota cōplerētur, atq; cōiungerētur, vt plenilunium fieret. ℣ Nudis hume. infe. ca.) synecdoche poetica, hoc est p nudos humeros sparsos capillos hn̄s. ℣ Soluerat. al. qui.) intempestam, mediamq; noctē fuisse ostendit, quo tpe oīa in somnū aīalia resoluūtur. ℣ Irrorauit) insperisit. ℣ Ternis & hi. ora Sol.) ter os inqt aperuit. ℣ Summisso poplite) summissis genib⁹ ac flexis. ℣ Nox ait arca. fidis.) inuocatiōes, precesq; Medeæ describit poeta veneficæ maxime cōuenientes. ℣ Diurnis ignibus) Soli. ℣ Triceps H.) Luna quæ eadē esse cū Diana, ac Proserpina dicitur, idcircoq; & triceps & triformis vocatur. Sic quidē ferè exponitur hic locus, sed videtur poeta tricipitem Hecatē vocasse ad Orphei imitationē, q in Argonauticis ipsam τρικέφαλον appellat, quod tria habeat capita, equinum dextrum, medium hoīs syluestris, sinistrum caninum. Cur triceps Hecate. Veneficarum autē Dea est Hecate, quæ ab Apollonio etiā Brimo vocatur ppter Deæ horrorē. ℣ Cantus) incantamenta. ℣ Adeste) auxilio este. ℣ Cōcussaq; sisto) agitata stare facio. ℣ Stātia freta.) maria quieta, nunquam enim stat mare. ℣ Te quoq; Luna traho) de cœlo detraho. Nā veneficæ finguntur carminibus Lunā è cœlo detrahere. Hoc autē sibi facere videbātur Thessalæ mulieres olim deceptæ ab Aglaonice Hegemonis filia, quæ cum astrologiæ perita esset, defectusq; Lunæ cognosceret, iactabat se Lunā de cœlo detrahere, eo tēpore quo deficiebat. Quare in maximas incidit calamitates tantæ impietatis pœnas luens, vnde & prouerbium ortum est, Lunam detrahit, in eos qui à calamitatibus vexentur. ℣ Temerata æra) percussa ærea vasa. Temerare autē significat violare. Temerare. Vasa vero tum cum pulsantur violari vidētur. Creditur autē vulgo Luna veneficarum carminibus deficere, quæ ne ad ipsam possint peruenire, tinnitu æreorū vasorum, occurritur. de qua re etiam Plutarchus meminit, vt libello de facie appar. in Lu.

* Eta vetus cod.

COEL. RHOD.

ℂAes autem Græci χαλκὸν dicunt, vti præstruxim⁹. Eius verbi etymon afferri varium solet, opinatis qbusdā inde corriuari, quòd fortitudini sit accōmodum, q̄ ἀλκὴν vocant, Adiecta crassioris soni litera ex linguæ Doricæ proprietate. Ioānes Grāmaticus in cōmētario in Hesiodum à Chalybum gēte inflectit, vt dicatur Chalcos, quasi Chalybos. Apud eos vero in Scythia populos primitus inuētum traditur ferrum, pindeq; Chalcō id nuncupauere. nā ante ferri vsum æs memoratur cōpertum, ppterea id ferro nomē impositum, qd Eustathius quoq; significat. Et cum apud Homerū legimus χάλκεον ἔγχος, nō vtiq; æneum interpretantur, sed ferreum, ex veteri more appellatione ppagata. Quod vero armis vterētur æneis prius, non ferreis, astipulatur Hesiodus eo versu.

Χαλκῷ δ' ἐργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

Aere laborant, necdum ferrum erat nigrum. Sunt q ferrum putēt p appositi formā dici χαλκὸν, παρὰ τὸ χέειν τὴν ἀλκὴν quòd fundat dissipetq; interēptorū vires. Chalcida Eubœæ ciuitatē arbitrantur appellatā nonnulli, quòd ibi primum ærariæ fabricæ memorētur cōpertæ. Quāquā aliī, quod Eustathius scribit, à Combe puella Chalcidis cognomēto, Asopi filia, duci vocabulum putant, cui æneæ armaturæ inuentionem acceptam referunt: De qua intellexisse Ouidium arbitrantur Metamorphoseon septimo:

*a. l. Temesæa.

Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Orphias effugit natorum vulnera Combe.

Quam Iamben transtulit Planudes, vti meminit Cæcilius Minutianus Apuleius. Chalcos: idest χαλκοῦς, apud Plutarchum inuenies in Catonis senioris vita. Interpres, æra simpliciter reddidit, quum tamen traditum eruditis sit,

obolum Atticis chalcos cōplecti octonos, vel (vt Plin.) denos, binis chalcis constat quadrans: vnde dichalcus etiā dictus. Aerarios porro fabros in Lemno insula fuisse plures, comperio, qui omniū primi ænea cōmoliti tela, Sinties hinc vocitati traduntur, qua voce nocumentum Græca ratione signatur, nata inde fabula, exceptū à Lemniis lapsum de cœlo Vulcanum. Quod referunt alii ad eos, qui crebri visuntur in insula ignium crateres. Chalcē Eustathius purpurā interpretatur. vnde appellari Chalcantē coniectat, vt qui profunde vaticinia cōciperet: quanquā & ab æneo colore fingi potuisse nomen non inficiatur, quem tamen purpureum intelligit. Apud Aristotelem est inter pisces noīe chalcis, quem æricam Theodorus reddidit, ab aliis dicitur etiā zignis. Aes porrò in sacris & excantationibus magnam habuisse veteribus authoritatem ac vim scribit Theocriti interpres in poetæ Pharmaceutria, propterea q; in lunæ deliquiis adhiberi solitum, καὶ ὡς τῆς κατοιχομένων, idest, & hoīum mortuorum: purius enim cæteris habebatur, καὶ ἀπελαστικὸν τῶν μιασμάτων, ideft pollutionē expiatorium. Inde eo vtebātur in purificatiōibus vniuersis, vt in libro de Diis scripsit

Aera tuos minuant, currus quoq; carmine nostro
Pallent, ac pallet nostris Aurora uenenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis, & unco,
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis,
Custodemq; rudem somno* sophistis, & aurum
Vindice decepto Graias misistis in urbes.
Nunc opus est succis, per quos renouata senectus
In florem redeat, primosq; recolligat annos.
Et dabitis, neq; enim micuerunt sydera frustra,
Nec frustra uolucrum tractus ceruice draconum
Currus adest, aderat demissus ab æthere currus.
Quo simul ascendit, frænataq; colla draconum
Permulsit, manibusq; leues agitauit habenas,
Sublimis rapitur, subiectaq; Thessala Tempe
Despicit, & cretis regionibus applicat angues.
Et quas Ossa tulit, quasq; altus Pelion herbas,
Othrysq;, & Pindus, & Pindo maior Olympus,
Perspicit, & placitas partim radice reuellit,
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.
Multa quoq; Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoq; Amphrysi, nec eras imunis Enipeu,

Apollodorus. Quin & Coræ, seu Proserpinæ sacerdos Athenis æneum pulsare instrumētum assuerat, quod ἠχεῖον vocant. Apud Laconas rege defuncto lebetibus obtinnire, fuit veteris instituti. Et Sophocles in Tragœdia, cui titulus Rhizotomi, idest radicum sectores. Medeam scribit herbas secantē, succos in cados refudisse æneos: herbas verò æneis subsecuisse falcibus. Ex quo & Virgilius:

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.

In his verò potissimū sacris ænea adhiberi vasa Macrobius solita scribit, quibus delinire aliquos, aut deuouere, aut denique exigere morbos vellēt. Sed & Carminius libro De Italia secūdo, Thuscos æneo vomere in condendis vrbibus vsos in traiectitiis eorum sacris, se inuenisse scribit. Quin & Sabinorum sacerdotes æneo cultro attonderi consueuisse. Aeris porrò sonos, ceu rem potentissimam, multis rebus Græcorum vetustissimos adhibuisse, palàm est. Cur vero æris dissono crepitu deficienti lunæ auxiliarentur antiquiores, quod & Manilius significat, sed & Ouidius:

Te quoque luna traho, quamuis Temesæa labores
Aera tuos minuant:

Alexander etiam rationem affert eiusmodi: Aes & ferrum, inquit, quatiunt mortales, quod inde abigi dæmonas, creditum sit: quo tēpore sydera hæc vim suam ad terras non perducant, quæ & hominibus prosit, & improbos retrudat dæmonas. Moris huius meminit Titus item Liuius ab Vrbe cōdita. xxvi. Capanorū, inquit, imbellis multitudo, cum æris crepitus qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet edidit clamorem. Et, vt Plinium præteream, etiam Thebaid. vi. Papinius: Procul auxiliantia gentes æra crepant. Paleas inuenio ramentulas dici æris, palearum imagine quadā, quæ iam liquato ære ac percocto expuuntur flatu vehemētiore, vti Plin. scribit. Etiāsi non latet, Hermolao secus videri.

RAPH. ¶CVRRVS quoque) tui subaudiātur. Nam & Luna curru, vt Sol dicitur vehi. ¶Vos mihi) in gratiam meam. ¶Hebetastis) hebetes reddidistis sic, vt comburere non possent. ¶Vos serpentig.) è dentibus serpentum genitis hominibus. ¶In se) contra seipsos. ¶Rudem somno) sic quidem legitur, exponiturq; expertem somni draconem atque peruigilem. Sed cum hoc nomen rudis genitiuo iungatur, aut somni mihi videtur legendum, aut certe rudem in rubrum vertendum, quo quidem modo is, qui in græcam linguam hoc opus conuertit legere videtur, hoc est φοινικὸν φύλακα, vt ad cristas, & oculos rubentes referamus. ¶Aurum) aureum vellus. ¶Vindice) custode dracone. ¶Volucrum draconum) alatorū, à quibus Medea vehebatur. ¶Permulsit) blande pertractauit. ¶Sublimis rapitur) in altum aerem tollitur. ¶Despicit) deorsum aspicit. ¶Et cretis) secretis ac semotis, aut certe visis & aspectis. {Aut etiam decretis. Nam & alibi inuenias cernere, pro decernere positum. Tacitus. xv. Annot. Illum locum, tempusq; destinatum, quid de Armenia cernerent.} ¶Quasq; altus Pelion) figurate dictum est. Altus enim ad montem refertur. Sunt autem montes hi omnes Thessaliæ, de quibus multa in superioribus diximus libris. ¶Perspicit) diligenter inspicit. ¶Radice) cum præpositio subaudiatur, vt cum radicibus euulsas herbas intelligamus. ¶Curuamine falcis ahenæ) falce ærea curua. {Imitatur hoc loco Virgilium poeta. Nam & ille de Didone eodem modo, inquit,

*a.l. sōni

ADDI.

Enipeˢ fluuius.

ADDI.

Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ nigri cum lacte veneni. &c.

Cuius rei exemplum Macrobius ostendit ex græco Sophocle acceptum esse, qui & ipse Medeam fingit nudis pedibus & ahenis falcibus maleficas herbas succidisse. Nam omnino ad rem diuinam faciendam vasa atque arma ahena adhibuisse veteres, idem Macrob. author est. Sophoclis versus in hunc modum citantur.

Αἱ δὲ καλύπτραι κίσαι ῥιζῶν κρύπτουσι τομάς,
Ἃς ἥδε βοῶς' ἀλαλαζομένη γυμνή,
Χαλκέοισιν ἤμα δρεπάνοις.

¶Multa quoque Eridani) non solum inquit in mōtibus, sed etiam in fluuiorum ripis herbas collegit Medea. Cum autē Thessaliæ fluuios enumeret poeta, importune admodū de Thessalia in Italiam. Atticam've (nam vtriusque fluuius est Eridanus) fingitur transiliisse Medea. Quare loco Eridani contenderim Apidani esse legendum, cum præsertim Apidanus (vt ante quoque diximus) notissimus Thessaliæ sit fluuius. ¶Nec eras immunis Enipeu) apostrophe ad fluuium, quem immunem, hoc est sine munere non fuisse ait, quia Medea in illius quoque ripis multas collegit herbas. ¶Iuncosaq; littora Phœbes) sic quidem legitur, sed corrupte, vt mihi videtur. Neq; enim Phœbe locus esse in Thessalia quod sciam inuenitur. Tametsi quidam imperiti Phœben pro Delo insula putent accipiendam, quod Phœbi & Phœbes, hoc est Apollinis & Dianæ patria esse dicatur. Sed cum Thessaliæ loca peragrasse Medeam poeta scribat, inepta esse ista expositio coarguitur. Mihi vero loco Phœbes placet Bœbes legendum, vt quam minimum possumus à similitudine nominum discedamus. Nam (vt in nono refert Strabo) Bœbe vrbs Thessaliæ fuit Bœbei lacui adiacens. Videtur autem poeta Bœben pro Bœbeide lacu posuisse, cuius littora iuncosa à iuncorum multitudine vocat. Huic autem meæ correctioni etiam Apollonii interpres ille græcus astipulatur.

Eridanus.

Bœbeis Bœbe.

¶NEC non

Nec'non Peneus,nec'non Sperchiades undæ
Contribuere aliquid,iuncosa'q; littora Bœbes.
Carpsit & Euboica uiuax Anthedone gramen
Nondum uulgatum mutato corpore Glauci.
Nona dies illam curru,pennis'q; draconum,
Nona'q; nox omnes lustrantem uiderat agros.
Cum rediit,nec erant tacti,nisi odore dracones,
Et tamen annosæ pellem posuere senectæ.
Constitit adueniens citra,limen'q; fores'q;,
Et tantum cœlo tegitur,refugit'q; uiriles
Contactus,statuit'q; aras è cespite binas.
Dexteriore Hecates,*at læua parte iuuentæ.
Has ubi uerbenis,sylua'q; incinxit agresti,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit,cultros'q; in guttura uelleris atri
Conijcit,& patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super inuergens tepidi carchesia lactis,
Altera'q; inuergens liquidi carchesia mellis,
Verba simul fundit,terrena'q; numina poscit,
Vmbrarum'q; rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos ubi placauit,precibus'q; & murmure longo
Aesonis effœtum proferri corpus ad aras
Iussit,& in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc pcul Aesonidé,procul hic iubet ire ministros,
Et monet arcanis oculos remouere profanos.
Diffugiunt iussi,sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras.
Multifidas'q; faces in fossa sanguinis atra
Tingit,& infectas geminis accendit in aris,
Ter'q; senem flamma,ter aqua,ter sulfure lustrat.
Interea calido positum medicamen aheno
Feruet,& exultat,spumis'q; tumentibus albet.
Illic Aemonia radices ualle resectas,
Semina'q;,& flores,& succos incoquit atros.
Adijcit extremos lapides oriente petitos,
Et quas Oceani refluum mare lauit arenas.
Addidit exceptas Lunæ de nocte pruinas,
Et Strigis infames,ipsis cum carnibus,alas.
In'q; uirum soliti uultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi,nec defuit illis
Squamea Cinyphei tenuis membrana chelydri,
Viuacis'q; iecur cerui,quibus insuper addit
Ora caput'q;,nouem cornicis*secula passæ.
His & mille alijs,postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali Barbara munus,
Arenti ramo iampridem mitis oliuæ
Omnia confudit,summis'q; immiscuit ima.
Ecce uetus calido uersatus stipes aheno
Fit uiridis primo,nec longo tempore frondes
Induit,& subito grauidis oneratur oliuis.

RAPH. Peneus. ¶NEC'non Peneus:) fluuius est Thessaliæ Peneus, qui & Araxes fuit vocatus, eo quod Ossa abrumpit ab Olympo, vnde etiam Araxes Armeniæ fuit appellatus. ¶Et Euboica Anthedo.) **Anthedõ** Anthedon vrbs est Bœotiæ, ab Anthedone dicta Dij filio, cuius pater fuit Anthus Neptuni filius ex Alce Abantis filia. Est & alia Anthedon in Phœnicia, vnde Anthedonius, & Anthedonites declinantur. ¶Viuax gramẽ) ab effectu, quod vitã & reddat & conseruet. ¶Nondum vulgatum) nondum vulgo notum. In transcursu autem poeta Glauci quoque Metamorphosin tangit quam tamẽ in.xiii.libro copiose describit. Nam Glaucus cum esset piscator, animaduertit pisces tactu cuiusdam herbę in mare resilientes, quam quidem cum & ipse gustasset, in mare exiliuit, ac in Deũ marinum conuersus, Scyllam vehementer amauit. **Glaucus in Deum marinum.** ¶Nec erãt tacti) aliam quoque Metamorphosin tangit. Nam dracones illi alati odore tantum herbarum, quas Medea collegerat, senectam deposuerunt. ¶Et tantum cœlo tegitur) non etiam tecto, sub diuo autem eam pernoctasse, nec domum intrasse significat poeta. ¶Statuit) erexit. ¶Iuuentæ) iuuenilis ætatis Deæ. ¶Egesta tellure) extracta terra. ¶Scrobibus) fossis. ¶Velleris atri) ouium nigrarum, quę Hecate, alijsq; Dijs inferis sunt gratæ. ¶Carchesia) vasa sunt ad potandum accommodata. Virg. primo Aeneid. Hic duo rite mero libãs carchesia Baccho. Carchesia etiam dicũtur summæ nauis mali partes, per quarum foramina funes immittuntur. ¶Poscit) inuocat. ¶Vmbrarum regem) Plutonem. ¶Rapta cum coniuge) cum Proserpina in Sicilia à Plutone rapta. ¶Fraudare) priuare. ¶Effœtum) viribus euacuatum. ¶Plenos) perfectos. ¶Porrexit) extendit. ¶Carmine) incantatione. ¶Profanos) non initiatos. ¶Bacchantum ritu) Bacchantum more. ¶Flagrantes) ardentes. ¶Multifidas) in multas partes fissas. ¶Tingit) madefacit. ¶Terq; senem flam.) ter inquit senẽ purgat, igne, aqua, sulfure. hæc enim tria purgationibus ab antiqs adhibebantur. ¶Aemonia valle) in vallibus Thessaliæ. ¶Extremo oriente) ex vltima orientis parte. ¶Pruinas Lunæ) quæ à Luna generantur. Humiditatum enim author est Luna. ¶Et strigis infames) strix auis est nocturna magno capite, rostro, & vnguibus aduncis, vt in.vi.Fast.describit Ouidius. Vulgus autẽ putat striges non esse aues, sed vetulas, quæ se veneficio quodam in aues conuertunt, infantesq; dormientes aggrediuntur, ac eorum sanguinem ita exugunt, vt aut mortui inueniantur in cunis, aut diu viuere non possint. Vnde & poeta hoc loco strigis alas infames ait, & vulgus veneficas omnes strigas vocat. Sanè striges à stridendo sunt cognominatæ, vt facile ex his Ouidii carminibus constat. **Striges à stridendo.** Est illis strigibus nomen, sed nominis huius Causa, qđ horrenda stridere nocte solent. ¶Inq; virum soliti) lupi etiã inquit se soliti in hominem cõuertere particulę huic medicamento additæ fuerunt. ¶Prosecta) intestina à prosecando & recidẽdo dicta. Alludit autem, id quod de lupis Plinius, inquit, Homines in lupos verti, rursusq; restitui sibi falsum esse existimare debemus, aut credere omnia quæ fabulosa tot seculis comperimus. ***a.l.et.** Inde tamen ait dictos fuisse versipelles. De qua re libro.i.annotatũ est. ¶Cinyphei chelydri) serpentis Libyci. nam Cinyps fluuius est Libyæ qui inter duas Syrtes in mare Libycum exit. **Cinyps.** Chelydri vero testudines aquaticæ dicuntur, nam chelone testudo vocatur & chelys. Vnde & cithara chelys appellatur, quod ex testudine fuerit à Mercurio confecta. ¶Viuacis cerui) diu viuentis. Ceruis enim (vt scribit Plinius) vita in confesso longa, post cẽtum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander magnus addiderat, adopertis iã cute in magna obesitate. ¶Nouẽ sec.) tot enim annos cornices viuare dicuntur.

ADDI. {Vt in carmine illo, quod inter Virgiliana circumfertur.

Ter binos, deciesq; nouem super exit in annos
Iusta senescentum quos implet vita virorum.
Hos nouies superat viuendo garrula cornix.
Et quater egreditur cornicis secula ceruus.&c.}

¶Mortali) Aesoni, quem ex sene, ac decrepito iuuenem Medea erat effectura. ¶Mitis oliuæ) ab effectu, quod oleum omnia mitia reddat, ***a.l.fœdera.** siue quod paci dicata est oliua, quæ mites ac mansuetos homines reddit. ¶Ecce vetus) repente aridum oliuæ ramum viridem esse factum ostendit. ¶Vetus stipes) aridus oliuæ ramus. Hanc autem in transcursu Metamorphosin signat. **Aridus oliuę ramus reuirescit.** ¶Grauidis) succo plenis.

At quacunque cauo ſpumas eiecit aheno
Ignis,& in terram guttæ cecidere calentes,
Vernat humus,flores'ꝗ,& mollia papula ſurgunt,
Quæ ſimulac uidit,ſtricto Medea recludit
Enſe ſenis iugulum,ueterem'ꝗ exire cruorem
Paſſa,replet ſuccis,quos poſtquam cōbibit Aeſon,
Aut ore acceptos,aut uulnere,barba,comæ'ꝗ
Canicie poſita nigrum rapuere colorem.
Pulſa fuit macies.abeunt pallor'ꝗ,ſitus'ꝗ,
Adiecto'ꝗ cauæ ſupplentur corpore rugæ,
Membra'ꝗ luxuriant.Aeſon miratur,& olim
Ante quater denos nunc ſe reminiſcitur annos.
Diſſimilem'ꝗ animum ſubiit ætate relicta.

ARG. FABVLAE SEQ.

Liber pater vt animaduertit Aeſonem ſenectutem remediis Medeæ expuliſſe; petiit,vt perinde nutricibus ſuis ferret auxiliū,eaſque in adoleſcētiæ vigorem reduceret,cuius authoritate illa cōpulſa eiſdem remediis quibus Aeſonem* in primitias reduxit,Libero æternum beneficium dedit.

Viderat ex alto tanti miracula monſtri,
Liber,& admonitus iuuenes nutricibus annos
Poſſe ſuis reddi,capit hoc à Colchide munus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Peliades Peliæ filiæ* herbis impulſæ poſtquam viderunt arietem grauatum ætate,in agni ſpeciem transfiguratum, ambitioſius a Medea petere cœperunt,vt Peliæ parenti carū reſtitueret,quā temporis proceſſione amiſiſſet iuuentutem,quod vt illa accepit,cupiens inimicum Iaſonis data occaſione punire,impulit eas,vt parentem interficerent,& laceratum in ahenū feruens dimitterent, quod vt factum eſt currum draconibus iunctum conſcendit,& per aera elata conſpectum inimicorum profugit.

Ne'ue doli ceſſent,odium cum coniuge falſum
Phaſias aſſimulat,Peliæ'ꝗ ad limina ſupplex
Confugit,atꝗ illam , quoniā grauis ipſe ſenecta eſt.
Excipiunt natæ,quas tempore callida paruo
Colchis amicitiæ fallacis imagine cœpit.
Dum'ꝗ refert inter meritorum maxima demptos
Aeſonis eſſe ſitus,atꝗ hac in parte moratur,
Spes eſt uirginibus Pelia ſubiecta creatis
Arte ſuum parili reuireſcere poſſe parentem.
Id'ꝗ petunt iuuenes.pretium ſine fine paciſci.
Illa breui ſpatio ſilet,& dubitare uidetur.
Suſpendit'ꝗ animos ficta grauitate,rogantum.
Mox ubi pollicita eſt,quo ſit fiducia maior
Muneris huius ait.qui ueſtras maximus æuo eſt
Dux gregis inter oues,agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur flexo circum caua tempora cornu,
Cuius ut Aemonio marcentia guttura cultro
Fodit,& exiguo maculauit ſanguine ferrum,
Membra ſimul pecudis,ualidos'ꝗ uenefica ſuccos
Mergit in ære cauo,minuunt ea corporis artus,
Cornua'ꝗ exurunt,necnon cum cornibus annos,
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora.balatum mirantibus,exilit agnus,
Laſciuit'ꝗ fuga,lactentia'ꝗ ubera quærit.
Obſtupuere ſatæ Pelia,promiſſa'ꝗ poſtquam
Exhibuere fidem,tum uero impenſius inſtant.
Ter iuga Phœbus equis in Hibero flumine merſis
Dempſerat,& quarta radiantia nocte micabant
Sydera,cum rapido fallax Aeetias igni
Imponit purum laticem,& ſine* uiribus herbas.
Iam'ꝗ neci ſimilis reſoluto corpore,regem
Et cum rege,ſuos cuſtodes ſomnus habebat,

[RAPH.] ¶AT QVAcunque cauo ſpumas eiecit aheno) aliam item Metamorphoſin deſcribit poeta. nam guttæ ſpumeæ ui ignis ex aheno feruēti in terram eiectæ in uarios flores fuere conuerſæ. ↄ Vernat humus) uariis operitur floribus. Tunc enim humus uernare dicitur cum uariis ueſtitur herbis. ↄ Surgunt) oriuntur. ↄ Recludit)aperit. ↄ Rapuere)celeriter accepere,contraxere. ↄ Situs)ſqualor,eſt enim ſitus fœda quædam lanugo ex humo procreata in locis præſertim Sole carentibus. Virgilius,Per loca ſenta ſitu. Inde fit ut corpora illota ſitum contrahere dicamus, & ſqualorem, qui etiam pędor uocatur. ↄ Supplentur)implentur. ↄ Adiecto corpore) adiecta carne rugæ tolluntur. ↄ Luxuriant) laſciuiunt, tunc autem membra luxuriare dicuntur, cum ualde pinguia atque nitida uidentur. ↄ Aeſon miratur)ſtupeſcit. ↄ Et olim Ante quater denos) hoc eſt, ſe ante quadraginta annos natum * fuiſſe recordatur, per quod ſignificat Aeſonem ex decrepito ſene in uirum quadraginta annos natum. {aut citra etiam, prout annos ſenectutis illius definias.} fuiſſe conuerſum. ↄ Diſſimilem animum) nam animus unà cum ætate mutatur. Alius eſt enim animus iuuenis,alius uiri, alius ſenis. ↄ Aetate relicta)depoſita ſenectute. ↄ Viderat ex alto) Bacchus cum uidiſſet ex decrepito ſene iuuenem factum Aeſonem, Medeam rogauit, ut nymphas quoque ſuas nutrices iuuenilibus annis reſtitueret,quod facile à Medea impetrauit. Hoc autem ab Aſchylo ſūpſiſſe uidetur Ouidius. Is enim in * comœdia quæ inſcribitur nutrices Bacchi, cum ſuis uiris recoctas, iuuenili ætati à Medea fuiſſe reſtitutas ait. ↄ Suis nutricibus) nymphis, quæ (ut uidimus) infantem Bacchum educarunt. {quas Ouidius ſupra Nyſeidas, alii Didonidas uocant, ut libro tertio annotauimus. } ↄ A Colchide) à Medea. ↄ Ne'ue doli ceſſent) Medeæ ſubintelligatur. Narrat autem quemadmodum Medea ſenio cōfectum arietem agnum quidem effecit, Peliam uero interemit. Nam Medea cum Peliam Iaſoni inimicum eſſe cognoſceret, quo facilius eum perdere poſſet, & ſe à Iaſone odio haberi ſimulauit,& Pelias filias ſibi conciliauit,quæ cum uidiſſent arietem uetulum in agnum conuerti,impenſius à Medea petierunt,ut Peliam ſibi parentem reſtitueret ætati iuuenili. Ipſa uero eis perſuaſit,ut ipſum interficerent, ac in uaſe aquæ pleno coquendum imponerent, quod quidem cum perpetraſſent,ipſa à draconibus in aerem ſublata aufugit, Corinthumꝗ tandem peruenit. ↄ Phaſias)à Phaſi Colchorum fluuio declinata. ↄ Q uoniam grauis ipſe ſenecta eſt)ratio cur eam Pelias non exceperit. ↄ Cœpit)ſibi conciliauit, & decepit. ↄ Refert)commemorat. ↄ Situs)ſqualores & ſenium. ↄ Subiecta) iniecta. proprie nanque ſpes inijci dicitur. ↄ Parili arte) pari artificio. ↄ Pretium ſine fine paciſci) cœperunt ſubaudiendum. {aut, κατ' ἐνάλλαγην paciſci, pro paciſcebantur, poſitum.} ↄ Sine fine)maximum & immenſum. ↄ Ficta grauitate) ſimulata rei difficultate. ↄ Rogantum)Peliç filiarum. ↄ Dux gregis)aries, qui ouium dux eſſe uidetur. ↄ Innumeris annis) quamplurimis annis. ↄ Effœtus)uiribus euacuatus. ↄ Pecudis) arietis. Nam pecus omne animal dicitur,humana effigie carens. ↄ Validos ſuccos) magnæ potentiæ ſuccos, ut quibus interfectus aries non ſolum uitæ fuerit reſtitutus,ſed etiā agnus effectus. ↄ Ea)illi herbarum ſucci. ↄ Et tener balatus)hoc eſt teneri agni balatus. Balare autem uerbum eſt factitium, ab ouium uoce declinatum. ↄ Lactentia ubera) lacte plena. ↄ Exhibuere fidem)fecere fidem. ↄ Ter iuga) tres inquit tranſierant dies. Nam Phœbus demere iuga fingitur equis currum Solis trahentibus nocte adueniente. ↄ In Hibero flumine) Hiberus Hiſpaniæ eſt fluuius, quem pro Oceano Atlantico ponere uidetur poeta. ↄ Fallax Aeetias)Medea fallendi perita.

¶DEDERANT

[Margin notes: Aeſon ex decrepito iuuenis. — Guttæ aquæ in flores. — Priſtinam ætatē fortaſſis. — Nutrices Bacchi iuueneſcunt. — *a.l.verbis. — *talem. — ADDI. — *A.l.tragœdia. — ADDI. — *a.l.vtrib⁹ — Phaſias. — ADDI. — Aries in agnum. — Hiberus]

Quem dederant cantus, magicæq; potētia linguæ.
Intrarant iustæ cum Colchide limina natæ.
Ambierantq; torum, quid nunc dubitatis inertes?
Stringite ait gladios, ueteremq́ꝫ haurite cruorem,
Vt repleam uacuas iuuenili sanguine uenas.
In manibus uestris uita est, ætasq́ꝫ parentis.
Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes.
Officium præstate patri, telisq́ꝫ senectam
Exigite, & saniem coniecto emittite ferro.
His, ut quæꝗ pia est hortatibus, impia prima est.
Et ne sit scelerata, facit scelus: haud tamen ictus
Vlla suos spectare potest, oculosq́ꝫ reflectunt,
Cæcaq́ꝫ dant sæuis auersæ uulnera dextris.
Ille cruore fluens, subito tamen alleuat artus.
Semilacerq́ꝫ toro tentat consurgere, & inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis natæ? quis uos in fata parentis
Armat ait? cecidere illis, animiq́ꝫ, manusq́ꝫ,
Plura locuturo, cum uerbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit in undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Medeam fugientem docet Hesiodus Othryn mōtem Thessaliæ petiisse. in quem diluuio Deucalionis Cerambus nympharum auxilio pennis delatus sit, & in montem Parnasum, qui est altissimus.

Quæ nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pœnæ. fugit alta, superq́ꝫ
Pelion umbrosum, Philyræaq́ꝫ tecta, superq́ꝫ
Othryn: & euentu ueteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum sublatus in aera pennis:
Cum grauis infuso tellus foret obruta ponto.
Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Aeoliam Pitanen à læua parte reliquit,
Factaq́ꝫ de saxo longi simulachra Draconis:

RAPH. ¶DEDERANT) effecerant. ¶Exigit) expellit. ¶Et saniē) saniosum sanguinē. ¶Et ne sit scelerata) adeo acutum est hoc dictum, vt contraria retinere videatur, ne qua inquit sit scelerata & impia non emittēdo sanguinē patris saniosum, scelus ꝑpetrat ipsum interficiēdo. ¶Haud tñ ictus) decorū seruat poeta piarū in patrē filiarū, quarum nulla potuit sustinere, vt spectaret vulnera patris. ¶Cęca vulnera) quę ipsæ filię nō videbāt. ¶Abstulit) ademit: recidit. ¶Colchis) Medea. ¶Calidis in vndis) archaismus est, & antiqua loquendi figura, si enim esset oratio soluta calidas in vndas diceremus.

Peliæ cædes.

ADDI. *Noia Peliadum.* {Nomina autē Peliadū hæc recēsentur Alcestis, Pelopea, Medusa, Isodoce & Hippothoe. Ex quibus Alcestis dicitur auersata esse facinus, quare pietas eius præcipue celebratur. Sublato autē patre regnum Iason dicitur Acasto Peliæ filio reliqsse.}

ADDI. {Hinc Pitanem vrbem Aeoliæ relinquentem, vidisse draconem in saxum transfiguratum. Deinde Idæum nemus adiisse, in quo Liber pater iuuencum transfiguratū in cerui figuram subtraxit. Nec minus & Patrē Coryti paruo conditū sepulchro. Itē Mæram in figuram canis esse cōuersam. Ab his regionibus digressam Euripyli vrbē contigisse in qua Coæ matronæ in cornutas boues trāsfiguratæ sunt, propter affectum, quod Veneri formam suam antepośuerunt. Dehinc Telchmas Ialysios transgressam, quos Iuppiter propter odiū coniugis suæ Iunonis subiecit mari. Quorū regione relicta ad Cæam vrbem ꝑuenisse, in qua Alcidamanteni scribit ex filia vidisse columbam procreatam esse. Post hæc lacum Hyrtes, & Cygni tempe, in quibus locis Phyllius cum graui amore pueri teneretur, & imperio eius volucres indomitas ac leonē magnum parere coegisset, taurumq; vicisset, neq; ideo labor eius, potiendi merces extitisset, indignatus ex præcipiti loco cum se odio laborū iaceret, in volucrem olorē conuersus est. Hyrte aūt mater eius flēdo assidue casum filii sui, in stagnū delicuit misericordia deorū, qđ esset sui nois. Ab his digressa *Pleurona ꝑuenisse, in qua vrbe Iambe cū Phasnei filii occiderentur, deorū misericordia effectū est, vt in auē trāsformaretur. Ab his Calaureā Latoniā, vbi regē cū coniuge in volucrem versum. Deinde Cyllenē adiisse, hic Menephrōne cū matre ꝯcūberet, ab Ioue est trāsfiguratus in feræ speciē. Post horū casum vidisse Cephison nepotis exitiū deflētē, q ab Apolline in phocā trāsfiguratus est. Itē Eumeli demū adiisse, lugētis filiā in volucrē cessisse. Ac tādē etiā Ephyerē ꝯtigisse pēnis vipeis, in qua vrbe primū ex fungis edita existimātur corpora. Ibi cū parēte Creusā ꝯsumptā venenis arsisse. nec minꝰ natos ab ipsa *itereptis Iasone relicto. Inspectis itaq; casibꝰ miserorū venisse etiā *Athenas, Vbi Phineum & Periphā in aues ꝯuersos. Itē neptē Polypemonis volucrū explesse numerū. ¶Quæ nisi pēnatis serpētibus isset, &c.) Hodeporicō Medeæ hoc loco describit poeta, quo videlicet itinere, & ꝑ quas regiōes ex Thessalia vbi Palias regnauerat, Corinthū, & mox ꝑpetrata cæde filioꝝ, & arce cum noua Iasonis cōiuge incēdio ꝯsumpta, è Corintho Athenas ad Aegeum Thesei patrē ꝑuenerit, ꝑstringēs breuiter (id qđ Hodeporicis familiare est) quæ qbusq; locis fabulosa, aut al's memorabilia accidissēt. Imitatꝰ, vt ex Lactātii argumētis appet Hesiodum in eo ope opinor, qđ Illi ἠοιῶν μεγάλων titulo Gręci ascribunt. Qđ qa nō extat, neq; itē quos νόστους vocant, quæq; ὀρφικὰ aut ναυπάκτια, & id genus veterum poemata fabulis referta, nemo facile explicauerit eas fabulas, quæ hic notanf, aut etiā qcꝗ ferè aliud attulerit, q̄ quę hic à Lactātio dūr. Vbi rursum ꝑter cætera incōmoda etiam hoc accedit, qđ neq; ipsiꝰ Lactātii verba, siue argumēta satis itegra aut plena sunt tēpoꝝ siue ēt fatoꝝ iniqtate, vt aliis plerisq;, ita his quoq; vitiatis, &, vt ita dicam, adesis, deide vt fit, aliis atq; aliis i locum ēt, q̄ interciderāt isertis, & ꝯm qđ cuiq; cōmodum visum affictis.}

*a.l. à se
*a.l. tādē.
*Brauro na.

¶Quę nisi pē.) Cerābꝰ nymphaꝝ ope diluuii tpe i auem ꝯuersus altissimos Thessaliæ mōtes ascēdit, sicq; aquarum inūdationē vitauit. ¶Pēnatis) alatis. ¶Philyręa te.) Chirōis domū, quē Philyra nympha ex Saturno (vt diximꝰ) ꝑepit. ¶Vete. Cerambi) antiqssimi, qppe q ante diluuiū fuerit. ¶Obruta) coopta. ¶Deucalioneas vndas) diluuium qđ fuit tpe Deucalionis & Pyrrhæ. ADDI. {Tametsi al's, qđ sciā, nihil extet de hac fabula, iuēto tñ i cōmētariis Græcorum κέραμβον ēt κάνθαρον, hoc ē Scarabæū significare, quasi κέρατα ἔχοντα. Vt ex eo suspicari qspiā posset Cerābū, de quo hic dicif, nō i auē, sed i Scarabæū potiꝰ mutatū fuisse ꝑsertim qñ hic nihil aliud addif, q̄ qđ sublatꝰ in aera pēnis fuerit. Nā & Scarabæi volāt. Sed de hoc alii iudicent. Est autē & mōs Paphlagoniæ Cerābꝰ, cuiꝰ Apolloniꝰ meminit. & Cerābis filiꝰ Phinei ex Cleopatra filia Borcę & Orithyia.} ¶Aeoliā Pitanē) Pitane vrbs est Aeolica, vñ & Aeoliā poeta appellat, nō qđ ibi Aeolus regnarit, vt quidā putāt. Ex Pitana Arcesilaus Academicus, fuit, q cum Zenone apud Polemonē didicit. Tradunt apud Pitanā lateres sup aqs fluitare. ¶Factaq; de saxo) Metamorphosin serpētis i lapidē signat. Hic autē videf esse ille draco, q spectātibꝰ Græcoꝝ ducibꝰ apud Aulidē significauit decimo tādē anno Troiā esse capiendā, cum enim in arborē ascēdisset, in qua auiculaꝝ nidus erat nouē pullos primū, deinde eorū matrē deuorauit. Qđ cum vidisset Calchas decimo demū anno Troiā capi posse prædixit. Serpēs vero illa ad ꝑpetuā rei memoriā in saxeā Draconis imaginē fuit cōmutata. ADDI. {Regius hoc loco de Dracone intelligit, q annos belli Troiani Græcis significauit de quo Home. lib. ii Iliad. meminit. Sed repugnat locus. Nā Draco de quo apud Homerū dicif, in Aulide ꝯuersus fuit. Ouidiꝰ aūt hic i descriptiōe littoris Asiatici, nō Gręci, siue Bœotici adhuc versaf. Quare ego de Lesbio serpēte, de quo etiam infra lib. xi. mētio fit, intelligēdum magis puto, q qđ Orphei caput, in Hebrum abiectū, & ad Lesbum inde delatū violare morsu voluisset, ab Apolline in saxū mutatꝰ fuit. Nā Lesbus insula potissima ps Aeolidis fuit, vt ēt Strabo testatur. Vñ & Sappho, q̄ Lesbia fuit, ab Horatio Aeolia puella appellaf.

Idæum'q; nemus, quo nati furta, iuuencum,
Occuluit Liber falsi sub imagine Cerui.
Qua'q; pater Coryti parua tumulatus arena,
Et quos Mera nouo latratu terruit agros:
Eurypyli'q; urbem, qua Coæ cornua matres,
Gesserunt, tunc cum discederet Herculis agmen,

RAPH. ¶IDAEVMq; nemus) Idas duas esse certum est: Alteram in Creta, alteram in Phrygia, de Phrygia nunc videtur poeta sentire. ¶Quo nati fu.) Thyoneus Bacchi filius (vt quidam aiunt) iuuencum Phrygiis pastoribus abegerat, eum cum pastores persequerentur, Bacchus Thyoneum quidem in venatorem, iuuẽcum vero in ceruũ cõuertit, qd cum rustici vidissent, à psequẽdo Thyoneo destiterunt. Thyoneus autem Bacchus quoque dicitur à Thyone vel matre, vel nutrice, vel (vt quidam aiũt) παρὰ τὸ θύειν, hoc est à sacrificando. {Neque de hac fabula alibi certius aliquid extat, quod quidem ego sciã, Nisi quòd Thyonei etiam Acro meminit in.xvii.oden libro.i.car.Horatii, filium Bacchi dicens, patrem Thoantis, eius qui Hypsipylen genuit, regnasseq; in insula Chio. Quod hic adducere libuit, loci potissimũ causa. Nam Rhegius locorum ac regionum ordinem in hac itineris descriptione parum alioqui obseruasse videtur.}

ADDI.

¶Qua'q; pater) quis Coryti pater fuerit, aut vbi sit sepultus non memini me legisse. Sic quidem olim ingenue professus sum. Nunc vero à Lycophronis enarratore admonitus video patrem Coryti Paridem fuisse. Nam Paris ex Oenone filium Corytum suscepit, quem mater à Paride relicta, ducẽ itineris euntibus aduersus Troianos Græcis dedit, id quod apud Lycophronem Cassandra futurum esse vaticinatur. Patris autem ipse in Cebrina Troiadis vrbe sepultus fuisse scribitur à Strabone lib.xiii. {Coryti autem etiã Parthenius meminit in Eroticis, qui ex Paride & Oenone natum dicit, & cum Troiam venisset ibi Helenes amore captum, atque à patre deprehensum, occisum esse. Quãquam rursus Nicãder, non Oenones, sed Helenæ filium fuisse tradit, vt apud eundem authorem legitur.}

ADDI.

*Mæra Icarus Erigone Al.nouo.

¶Et quos mera suo*latra.) Mæra (vt scribit Iginus) Icari Atheniensis Erigones patris fuit canis, quæ Icarũ à rusticis occisum suis vlulatibus Erigone indicauit, quorum casum Iuppiter miseratus in astris corpora eorum deformauit. Itaque Icarum Bootem, Erigonem Virginem, Canem autem sua appellatione & specie Caniculam dixerunt, quæ à Græcis quod ante maiorem canẽ exoritur, Procyon appellatur. {Etiam hoc loco, quæ ad regionum ordinem ac situm pertinent, parum animaduertisse Regius videtur. Nam quæ hic de cane Icarii, Mæra appellata, ab illo afferuntur, ea ab aliis in Attica accidisse narrantur. Id quod ex Hygino apparet, & nos supra de Erigone quoq; meminimus. Deinde etiam repugnat epitheto. Nouo enim latratu, inquit Ouidius, terruit agros, quod de cane natã intelligi nõ potest, cuius propriũ est latrare. Nisi vero demus Icarii Mæram, fuisse ab initio puellam, postea autem in canẽ versam, ac tum demum ad Icarium peruenisse. Nam de puella in canem versa accipiendum esse etiam ex Lactantii argumento patet. Sed hæc quæ fuerit, nusquã alibi aperte traditur. Duæ autem apud Græcos scriptores Mæræ nomine, quod sciam, memorantur. Altera Arcadica, Atlantis filia, quæ Tegeatæ nupta fuit, Lycaonis filio, cuius etiã monumentum apud Arcadas ostendi solitũ Pausanias tradit Altera Antææ & Proeti filia, eius q patre Thersandro, auo aũt Sisypho, natus fuit. Hæc seruata virginitate perpetua è viuis excessisse traditur. Atq; de hac Homerũ quoq; intellexisse in Odyssea, vbi ait:

ADDI.

Μαῖράν τε κλυμένην τ' ἴδον, συγίερην τ' ἐριφύλην:

¶Et Pausanias author est, & is qui scholia in Odysseam cõposuit. Pherecydes autẽ, vt in iisdem scholiis legitur, Mæram, cuius mentio apud Homerum fit, Proeti & Anteæ filiam quidem facit, sed eam propter pulchritud.nem à Ioue amatam & cõpressam addit. atq; inde Locrum peperisse, qui Amphioni Zetho in condendis Thebis adfuit. postremo à Diana telis confixam, eo quod coetus illius propter vitium à Ioue oblatum, vitaret. Hæc ille. Verum neutrius historia, ad ea quæ hic ab Ouidio dicitur, adhuc quadrat. Quare & hũc locũ inter obscuros relinquamus.} ¶Eurypyliq; vr.) Eurypylus Herculis fuit filius, q i Co insula regnauit, augur peritissimus, de quo Vir. Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi Mittimus. ¶Qua Coæ corn.) matres: Cos insula est Aegei, à qua Cous deriuatur, non Cæus, vnde Coæ mihi legendum videtur. Mulieres autẽ Coæ cum ægre ferrẽt ab Hercule armẽta Geryoni erepta p agros suos fuisse acta, Iunoni dicuntur cõuiciatæ. Quare Iuno indignata eas oẽs in vaccas trãsfigurauit. Sanè Eurypyli tres fuerunt à poetis decantati, quorũ primus Thelephi filius regioni Theutraniæ Caico vicinæ imperauit. alter Ormenii nepos. nã Ormenius duos procreauit filios Amyntorẽ & Euæmonem. è quorum altero Phoenicem, ex altero Eurypylum ortos esse Strab. refert: tertius Herculis filius. Eurypyli vero vrbem Con esse accipiendam, admonet etiam Homer. in Catalogo, cum inquit. Quiq; Nisyron habent celsam, Carpatumq;, Casumq;, Eurypyliq; vrbem Con, æquoreasq; Calydnas. {Versus Homeri sunt:

Eurypylus

Cos.

Eurypyli tres.

Οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας·
Τῶν δ' αὖ Φείδιππός τε καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην.

Rursus autẽ falsus est hoc loco Rhegius, qui ea quæ Eurypyli eius sunt, qui cum Græcis ad Troiã profectus fuit illi attribuit, qui in insula Co regnauit. Nã cur alios duces secuti essent Coi, rege ipsorum superstite, & eodem quò cæteri ad Troiã scilicet profecto? Et is de quo Virgilius meminit, quẽ Sinon ad oraculum sciscitandum missum fingit, Euæmonis filius fuit, Thessalus patione, non Cous. Ille autẽ qui Cous fuit ab aliis Herculis filius ex Chalciope, ab aliis, Neptuni, dicitur, neq; ad Troiam ipse profectus, sed ante ea tempora mortuus esse memoratur. ¶Cæterum vltra hos duos, etiam tertius fuit Eurypylus, Telephi filius, dux Mysorum, quem Troianis auxilio venientem Neoptolemus occidit, vt Chalaber scribit libro octauo. Et Homerus meminit. libro vndecimo, Odyss. Apollonius autem & quartum quendam addit, Neptuni filium & Celænus eius quæ fuit Atlantis. Sed hic nihil ad rem præsentem. Illud vero non prætereundum hoc loco, quod quæ Regius hic de Cois mulieribus tradit, ob conuicium Iunoni factum, in vaccas mutatis, hoc alii Proeti filiabus ascribunt. Inde & Virgilius dixit:

Telchines submersi Puella in columbã.

Prœtides implerunt falsis mugitibus auras.

Lactantius autem in argumento, non à Iunone sed à Venere furorẽ hunc illis immissum, eo quod formam suã, deæ antepósuissent. Proinde & de reliqua fabulæ parte dubitari potest. Nam quod Hercules boues, quos ex Hispania abegerat, in insulam Con deportarit, neque rationem habet, neque alibi traditur. Obsidione autem aliquando cinxisse vrbem Coorum Herculem, id vero colligitur, partim ex commentariis Theocriti, vbi legitur ἐπορθήθη δὲ ὑπὸ Εὐρυπύλου καὶ Χαλκίας, ὅτι οὗτοι ἀπὸ τῆς Ἡρακλέους πολιορκίας τὴν κατάστασιν ἐποίησαν, καὶ ὑποδεξάμενοι τὴν Δήμητραν καθ' ὃν καιρὸν ὑπὸ Ἡρακλέους ... τὴν νῆσον. Partim ex comment. Iliad. ξ, vbi traditur, Herculem postquam ab expugnatione Troiæ rediret, tempestate & odio Iunonis in insulam Con delatum. Vbi cum à Cois vrbe excluderetur, Eurypylum regem Coorum, vnà cum filiis occidisse, filiaq. illius Chalciope compressa, Thessalum genuisse, cuius filii Phidippus & Antiphus fuere. Quibus similia & in commentariis Pindari, Ode quarta, Nemeorum leguntur. nisi quod ibi Chalciopes amore impulsus Hercules ad oppugnandos Coos venisse, dicitur. Quare videtur hic locus eo modo accipi posse, vt intelligamus Coas mulieres in furorem à Venere actas eo tempore, quo Hercules obsidione soluta illinc cum agmine, hoc est, exercitu discederet. Nam & Pindarus citato loco exercitus mentionem facit, quando Thelamonem quoque huic bello affuisse scribit. Sic enim de Hercule, σὺν ᾧ ποτε τραχεῖαν, inquit, κρατερὸς Τελαμὼν πόρθησε καὶ Μέροπας. Fuerunt enim Coi aliquando μέροπες appellati, à Merope quodã rege ipsorum, vt in iisdẽ cõmentariis habetur.

¶PHOEBEAMq;

Phœbeamq; Rhodon,& Ialisios Telchinas,
Quorum oculos ipso mutantes omnia uisu
Iuppiter exosus,fraternis subdidit undis.
Transit & antiquæ Carthæia mœnia Cææ,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse columbam.
Inde lacus Hyries uidet,& cygneia Tempe
Quæ subitus celebrauit olor.nam Phyllius illic
Imperio pueri uolucresq;,ferumq; leonem
Tradiderat domitos,taurum quoq; uincere iussus
Vicerat,& stricto toties iratus amori
Præmia poscenti taurum suprema negauit:
Ille indignatus cupies dare(dixit)& alto
Desiluit saxo.cuncti cecidisse putabant.
Factus olor niueis pendebat in aere pennis,
At genitrix Hyrie seruatum nescia,flendo
Delicuit,stagnumq; suo de nomine fecit.
Adiacet his Pleuron,*in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum uulnera Combe.
Inde Calaureæ Latoidos aspicit arua,

PAPH. ¶PHOEBEAMq; Ro.)Phœbo cõsecratã.¶Et Ia. Tel.)
Ialysus. Ialysus vna est ex Rhodi vrbibus. Telchines aũt Rhodi populi fuerũt,qui cũ oĩa suo aspectu in peius cõmutarẽt, ab Ioue fuere submersi. Vnde & Rhodos prius Telchinis fuit appellata.Nam Ophiusa primũ & Aethræa fuit dicta, deinde Telchinis,eo qd Telchines insulã incolerẽt, quos nõnulli fascinatores & maleficos fuisse aiunt,qd stygiam aquã animalibus & stirpibus pniciei gratia aspergerent. Nonnulli contrarium sentiunt,qd artibus præstãtes à similibus artificibus inuidia haberentur, vnde hãc infamiã (vt Strab. refert lib.xiiii.)sunt assecuti, & primũ ex Creta in Cyprũ venerunt,postea in Rhodũ, primiq; ferrum & æs in vsu habuisse dicũtur.Nã etiã harpen Saturno fecerunt.{Eadẽ
ADDI. ferè Diod lib.vi. de Telchi-
Telchis. nibus.} Telchis etiã vrbs est Aethiopiæ iuxta Libyã, vñ Telchites, & Telchinius deducũtur . Creta quoq; & Sicyon Telchinia fuit appellata , eiusq; incolæ Telchines. ¶Antiquæ Ceæ)Cea insula est,quæ à Gręcis & Ceos & Hydrusa vocatur,auulsa Eubœæ,(vt scribit Pli.) Quin gẽtis longa stadiis fuit quondã,mox quatuor ferè partibus, quæ ad Bœotiam vergebãt mari deuoratis, Oppida(vt dixi)quatuor habebat, Iulida, Carthæa , Coressum & Pœeessam ex qbus duo intercidere Coressus, & Pœeessa . Ex hac ꝑfectã delectationi fœminis
ADDI. vestẽ author est Varro.{Stephanũ secutus est hic Regius, q Con & Ceon eandẽ facit. Sed falso:sunt enim diuersæ insulæ.Id qd & gentilia inde facta indicãt à Cos,enim Cous fit, vt Cous Philetas apud Propertium,à Ceos aũt quã & Ceã Latinis dici Plin.author est,Ceus e lõga,& Ceius tribus syllabis,perinde vt à Teos,Teius.Et Con inter Caricas insulas Plin.recenset,Ceã aũt inter Græcas & Aegęas.}¶Carchesia mœ.)sic qdẽ legitur,sed corrupte,vt mihi videt, Carthesa vero est legendũ.Nam Carthæa vna est ex quatuor vrbibus Ceæ insulæ à Carthæo ibi mortuo cognominata. Carthæa
ADDI. item vrbs est Iberiæ.{Hoc est,Hispaniæ, sed hæc posterior absq; aspiratioue scribitur etiã apud Stephan.ex quo hæc à Regio trãslata sunt. Porrò quod ad fabulã attinet, quæ Alcidamantẽ morte præuẽtũ fertur , ne filiã in columbã mutatã videret,de hac alibi,præterq̃ quod à Lactan.in Periocha dicitur,nihil traditum inuenimus. Propterea quòd authores q obscuriores hmõi tractarũt,neq; apud Græcos,neq; apud Latinos certi atq; idonei aliq restant.}¶Inde la.Hyr.)Hyrię fluui⁹est Bœotiæ,de quo Home.in.ii Iliad.Est & Hyria regio iuxta Aulidẽ,est & vrbs Isauriæ iuxta Seleuciã,est etiam in Iapigia Cretensiũ opus,sed lacus Hyries iuxta Tẽpe esse innuit poeta,sic dictos à casu Hyries , quæ flendo amissum filium in fontẽ sui nois ꝯuersa fuit. Nã Phyllius quidã amore filiũ Hyries captus,cum multa imperio pueri peregisset,ei taurũ domitũ negauit. Quod quidẽ ægrè ferens puer,se ex alto mõte præcipitẽ dedit , sed miseratione deorũ in cygnũ
ADDI. fuit cõuersus.{De fluuio Hyrie,qui hic à Regio dicitur, nihil alibi repio. Homeri autẽ quem idem citat,versus sunt:
Οἵ θ' ὑρίην ἐνέμοντο, καὶ αὐλίδα πετρήεσσαν
Βοιωτῶν μὲν πηνέλεως, καὶ λήϊτος ἦρχον.
Vbi comment.addit: ὑρία χωρίον πλησίον τῆς αὐλίδος, ὃ ἔκτισεν ὑριεύς, ὁ ποσειδῶνος καὶ ἀλκυόνης, ἡ δὲ τῆς νῦν βοιωτός, ὁ ὠρίωνος πατήρ. Quib⁹eadẽ ferè & Stepha.& Strabo. ¶Cygneia) Tempe:Non accipiendũ de Thessaliæ loco per quẽ Peneus ab imo Effusus Pindo spumosis voluitur vndis , vt supra lib.i.dicitur.Neq; enim Medeã credendum est cum tantũ iã spatium emensa esset, retro,atq; vltra q̃ cœperat,subito actã fuisse.Sed de Bœotiæ loco intelligendũ , quẽ eũdẽ & Teumesia Tẽpe à vicino mõte Teumeso apellãt.Ita & itineris ratio põstulat,& itẽ qd eodem referũtur , lacus Hyries,& Cigneia Tẽpe. Atq; huic sniæ ẽt Volaterranus subscribit:cuius verba sunt lib.viii.Geograph. Memoratui & Tẽpe Teumesia(q̃q̃ vulgo corrupte legatur Neumesia)quę ab Ouid. Cygnea dicitur.Sicut & Heloria i Sicilia,ex amnis noie. Nã vocabulũ hoc Græci,ad omnẽ piscosi loci ac vtrentis amœnitatẽ traducũt.Hæc ille.Cygneia aũt Ouid.vocasse videtur ab euẽtu, qd circa hęc puer de quo hic dicitur, i cygnũ ꝯuersus fuerit. Tãetsi neque de hac fabula alibi apud eos authores,q extant, qcq̃ legamus . ¶Deiituit)sic qdẽ legitur, sed cũ à delique scẽdo veniat, delicuit p c scribendũ videtur. vt itelligam⁹ eã in liquorẽ fuisse resolutã. ¶Adiacet his Pleu.in qua)
Pleuron Pleurõ Aetoliæ vrbs est, vñ
ADDI. Pleuronius. {Mendosus hic locus videtur.Nã quo pacto
* a.l.Brauron. subito adeo Medea à littore Euboico in Aetoliã,atq; vltra quam tendebat, venisset? Deinde post paulũ in Calaureã rediret,atq; inde denuo Corithũ.Neq; eni credibile est, poetã voluisse circinationẽ talẽ in aurigatione Medeæ tradere,pinde ac si nõ curru,sed circi alicuius,aut miluii alis vsa fuisset Sed qd supra aliquoties idẽ hic quoq; Regio accidit, vt ordinẽ itineris nõ obseruaret. Quid igitur?pro Pleuron, Braurõ legendũ existimo. Est eni in eodẽ littore,in quo Hyrie,cui hęc adiacere dicitur, vicus seu pagus Atticus Braurõ, oppidũ olim,vt & Plin.& Mela tradunt, ex duodecim illis, quæ in vnã ciuitatẽ postea redacta esse, Strab.author est, celebre signo Tauricæ Dianæ, qd Iphigenia in Græciã cũ fratre Oreste reuersa,secũ attulisse,ibiq; reliqsse dicitur. Vnde & eidẽ deæ cognomẽto Brauroniæ,certis ibidẽ sacris capra quotãnis imolari solebat.Et cũ hac lectione etiã ꝯsentit , qd Parrhasius,& alii quidã Combẽ hãc,de qua præsenti fabula agitur , Euboicã fuisse,& alio noie Chalcidẽ appellatã volunt.Est eni Euboia è regione Attici agri,seu littoris,in quo Braurõ,Hyrie,& cætera memorãtur.} ¶Ophias Combe) Ophii filia,quæ perperã Iambe ab interprete Græco dicta, in auẽ ne à filiorũ multitudine(ad centũ eni fertur pepisse) vulneribus cõficeretur,fuit cõmutata . Hæc oium prima æs in Eubœa inuenisse narratur , vñ & Chalcis ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ,
idest ab ære fuit appellata.{Ita quidẽ & Ianus Parrhasius in ADDI.
hũc locũ annotauit . Sed tñ neq; hic.neq; Regi⁹de filiis,aut patre Combes,certi qcq̃ tradũt,neq; ẽt cur matri à filiis metuẽdũ,aut fugiẽdũ fuerit.Cũ tñ vterq; Planudẽ reprehẽdat, qd Iamben , ꝑ Comben,verterit. Ego qñ neq; de Combe, neq; de Iambe hactenus inueni , qd ad hãc fabulam faceret, vtrãq; lectionẽ in medio relinquo.}¶Inde Calaureæ Latoi
dos)Calaurea insula est iuxta Cretã à Calauro Neptuni fi- Calaurea.
lio declinata.Est ẽt vrbs Locrorũ,in qua maxime Latona colebatur,vñ & Latois vocatur. {De vrbe Calaurea , Regius ADDI.
viderit.ego de insula accipiẽdũ arbitror:ea enim inter Cretã & Peloponesum sita est,nõ ꝓcul à Trazene.Latoidẽ aũt inde dictã ab Ouid.puto,qm̃ ea Latonę ab initio assignata fuerit, mox facta iter Neptunũ & Latonã pmutatiõe ꝑ hac, Delũ Latona,ꝑ illa aũt Neptunus hãc accepit. Id qd ẽt alii qdẽ in hũc locũ annotarũt:Est aũt celebris hæc insula morte Demosthenis quoq;,ibi eni ille i tẽplo & Asylo Neptuni cũ Archias ab Antipatro missus,vt i Macedoniã ptraheret, sũpto veneno, volũtaria morte suppliciũ Tyrãni pręuertit.}

In uolucrem uersi cum coniuge conscia regis.
Dextera Cyllene est, in qua cũ matre Menephron
Concubiturus erat sæuarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in tumidam Phocen ab Apolline uersi.
Eumeliq; domum, lugentis in aere natam,
Tandem uipereis Ephyren Pirenida pennis
Contigit. hic æuo ueteres mortalia primo
Corpora uulgarunt pluuialibus edita fungis.
Sed postquam Colchis arsit noua nupta uenenis,
Flagrantemq; domum regis male uidit utroq;
Sanguine natorum perfunditur impius ensis.
Altaq; se mater male, Iasonis effugit arma.

RAPH. ¶IN vo.ver.) hic fuisse videtur Cæix rex Trachinis, qui cũ tẽpestate in mari perijsset, Halcyoneq́; ipsius vxor Aeoli filia flendo perire vellet, ambo in aues Halcyonides cõuersi fuerunt, vt in.xi. poeta plene describit.

ADDI. {Recte fortassis haberet hæc expositio, si daremus Medeã retro Thessaliam versus denuo actã. Fuit enim Thessaliæ oppidum Trachin, vbi Ceyx regnauit, sub Oeta monte, ab Hercule, vt ait Stephanus, conditũ. Verũ quia Corinthum tendebat illa, cõsentaneum est Ouidium de alio quodã rege, cum vxore in volucrem cõuerso, hic intelligere. Q ui tamẽ quo nomine fuerit, aut qua de causa transformatus, aliis explicandum relinquimus.} ¶Dextera Cyl. est.) Cyllene mõs est Arcadiæ Mercurii natiuitate notissimus, à Cyllene nympha cognominatus. Est etiã Cyllene Eliensium nauale.

ADDI. {Sunt qui de portu hoc loco accipiunt, id quod propemodum rationẽ habet, si totã Peloponnesum circũ vectam Medeam intelligamus, antequã Corinthum puenerit. Sed tamẽ vt de monte accipiamus, etiã Hygini testimoniũ facit, apud quẽ de hac fabula in hũc modũ legitur. Menephron cũ Cyllene filia in Arcada, & cũ Bliade: (sic enĩ vulgata editio: habet) matre sua ꝯcubuit, &c. Cap. de iis q̃ cõtra fas cõcub. Porrò Cyllenẽ mõtẽ, à Cyllene Elati filio Arcade, dictũ Pausanias author est, atq; inde et Mercuriũ. Mela aũt Mercurium Cylleniũ à Cyllene portu, siue naualib' Eliẽsiũ, vbi & natũ illũ arbitrãtur, inqt, appellatũ dicit.} ¶In qua cũ m.me.) taxat Menephrona quẽdã poeta, quẽ cũ matre coire non puduit.

Cephisus. ¶Cephisõ ꝓ.hic) Cephisus fluui' est Bœotię pterlabẽs Delphos, cui' fili' ab Apolliue in phocã, hoc est, vitulũ marinũ, fuit ꝯuersus.

ADDI. {Q uẽ hic nepotẽ Cephisi itelligat, incertũ, filii aũt Cephisi ferũtur Narcissus, de quo supra, & Eteocles is, q prim' sacrificasse Gratiis dicit, vt est in cõmẽt. Pidari. Q uãq̃ rursus Strab. plures Cephisos enũerat li.ix. cuius verba sunt.
Ἔστι δὲ κάφισσος ὅτι φωκικὸς, καὶ ὁ ἀθήνησι, καὶ ὁ ἐν σαλαμῖνι, τέταρτος δὲ καὶ πέμπτος ὁ ἐν σικυῶνι, καὶ ὁ ἐν σκύρῳ, ἕκτος δὲ ὁ ἐν ἄργει τὰς πηγὰς ἔχων ἐκ λυρκείου.
Ἐν ἀπολλωνίᾳ δὲ τῇ πρὸς ἐπιδάμνῳ πηγή ἐστι κατὰ τὸ γυμνάσιον, ἣν καλοῦσι κάφισσον.

Hæc adiicere placuit, si forte quis aliũ Cephisum hic, quã Bœotiũ intelligendũ putet. Porrò Pausanias Cephisum tradit, vnũ ex iudicibus fuisse q Neptuno & Iunone pro Argis iurgãtibus secundũ Iunonẽ sententiã tulerunt, ob quã rẽ indignatũ Neptunum aquas illis subtraxisse vt nisi pluat, plerunq; sicci reperiãtur. Fuerunt aũt iudices reliqui, Inachus & Asterion.} ¶Eumeliq; do.) Eumelus filius fuit Admeti regis Thessaliæ, cuius filiam in auẽ cõuersam fuisse ait Ouid.

ADDI. {Rursus i Thessaliam abripitur Regius, nõ obseruata Corintho, adeo iã propinqua. Cæterum ego per domũ Eumeli, Patras intelligo Achaiæ vrbẽ. Nam hic primus regnasse Eumelus, αὐτόχθων dicitur, qui Triptolemũ ex Attica venientẽ hospitio accepit, & ab eodẽ rationẽ frugum serendarũ edoctus est. Vnde idẽ & vrbẽ à se cõditam tum Aroen, ἀπὸ τοῦ ἀροῦν hoc est, arando noĩauit, quã posteriore ætate Patreus qdã à se ampliatã atq; munitã Patras vocauit. Huius Eumeli filius fuit Antheas, dormiẽte aliquando Triptolemo (vt author est Pauſ.) currũ illius cõscẽdit, & in sublime raptus, cũ & ipse serere frumẽta vellet, curru excidit. In cuius memoriã cõi noĩe Eumelus pater, & Triptolemus, vrbẽ Anthea extruxerũt. Q uarũ igitur cõiectura cõsequi licet, de hoc Anthea hoc loco accipiendũ, legendumq; pro natã, natũ, masculino gñe. Vel rursum, cũ vrbis nomen Anthea sit, nõ filiũ, sed filiã Eumeli fuisse Antheã intelligẽdũ, quæ Græcorũ lasciuia est, in iisdẽ fabulis varie tradẽdis. Nã & Volaterranus, filiam pro filio Eumeli Antheã, siue vt illic corrupte legitur, Anthyã) ex Pausania vertit. Q uãq̃ Ouidii verba: scilicet lugentis in aere natã, id sonare videtur, quasi ipse Eumelus in auẽ cõuersus fuerit, dũ in aere existẽs: videlicet natũ, siue natã, luget.} ¶Ephyren Pi.) Corinthũ in qua fons est Pirene. Scite aũt Pirenida adiecit, nã multæ vrbes eodẽ noĩe vocantur, vt diximus.

ADDI. {Cæterũ Ephyren, ab Ephyre Oceani filia, quæ prima eo loci habitarit, dictam tradũt. Pirenẽ aũt fontẽ Pausanias quidẽ, à Pyrene Oebali, siue, vt alii malũt, Acheloi filia, dictũ putat, quę cum ex Neptuno Cẽchriã & Lechẽ pepisset, vñ & portuũ noĩa ibidẽ, mox interfecto à Diana casu quodã Cenchrea, ita mœrore & luctu ꝯtabuit, vt in fontẽ eiusdẽ nois, postremo delicuerit. Cõmẽtaria autẽ Euripidis Pirenẽ fontẽ ab Asopo inuẽtũ, & Sisypho regi cõmõstratũ dicit, præmii loco, cũ ille Aeginã filiam à Ioue raptã, patri Asopo prodidisset, cõspicatus illam ex arce Corinthiaca, quæ ob id speculæ nomen deinceps retinuerit.} Apud Corinthum vero antiquitus hoĩes feruntur ex fungis ortos esse. ¶Sed postq̃ Col.) Medea dolẽs Creusam Creontis Corinthiorum regis filiam à Iasone sibi fuisse prælatã, quo die nuptiæ celebrabantur, coronã ex naphtha, quæ igni vel longius posito statim accenditur, confectam velut munieri nouæ nuptæ misit, quæ ex funalibus ignẽ concipiẽs cum totam regiam cõbureret, Medea spectante Iasone, filiis laniatis, à draconibus alatis in aerem sublata Athenas aduolauit, vbi Aegeus eam nõ hospitio solum, sed etiã lecto sibi copulauit, ex qua cũ iam Medum filium suscepisset, Theseus ipsius quidem Aegei filius, sed quẽ pater nondum viderat, Athenas aduenit, quem cum & sibi & filio valde Medea timeret aconitum venenum, quod è Cerberi spuma natũ esse aiunt, præparauit, Aegeoq; persuasit, vt illi tanquam hosti pręberet, id vero cum Theseus foret hausturus, capulo ensis viso agnitus à patre, ꝓhibitus est. Q uare Medea nubes carminibus excitauit, quibus tecta vnã cum filio Medeo Thesei gladium fugiens in Asiam aduolauit. Vbi (vt Strab. narrat) à quibusdam dicitur cum Iasone regnasse; ac vestem qua vtebatur de suo nomine Medeam appellasse. Cum enim pro rege exiret faciem suam occultabat, huic Medus fili' regni successor regioni nomẽ fertur imposuisse. ¶Colchis) Colchicis. ¶Noua nupta) Creusa Creontis Corinthiorũ regis filia.

Hæc manicata erat, & muliebriter lõga, vt à Strabone describitur libro.xi.

ADDI. {Pausanias & alii Glaucen vocant, quã hic Creusam Regius, & inde etiã fons Glauces appellatur, in qua illa venenum abluere voluit, quo ex veste à Medea missa infecta fuerat. Nam præter coronam, de qua hic dicitur, etiam vestẽ veneno tinctam à Medea illi missam tradũt. Præterea neq; de patre Creusæ, siue Glauces, authores consentiunt. Nam alii Creontẽ vocant, alii Hippoten, Creontis filium. Nam post Bellerophontis obitum, Corinthi regnauit Lycæthus, post Lycæthum Creon, post Creontẽ, Hippotes, cuius filium duxisse vxorẽ Iason traditur, author Cõmentator Euripidis in Medea.} ¶Vlta male) quoniam cum mater esset, communes filios interfecit.

ADDI. {Horum nomina à Pausania recensentur Mermerus, & Pheres. Sed hos ille nõ à matre, sed à populo Corinthi lapidibus obrutos dicit, siue quod ipsi dona illa lethalia à matre missa ad Glaucen portassent, siue etiam quod matrem fugientem, ipsi paruuli adhuc, consequi non potuissent. Q uare etiam postea secutam pestem publicam esse, plurimosq; Corinthiorum intẽriisse, donec consulto oraculo interfectorum manes, certis institutis sacrificiis placarentur. Atque eadem ferè in Commentariis Euripidis leguntur. Contra autẽ, qui Naupactia cõposuit, in Corcyra periisse Iasonis filium Mermerum tradit, in venatione ab apro occisum. Nam Iasonẽ post interfectum Peliam cum Medea in Corcyram abiisse. Sed Ouidius

Euripidem

RAPH. Euripidē & cæteros, quorū cōior opinio est, sequitur. Porrò Cinæthō Lacedęmoni⁹ etiā filiā Iasoni fuisse ex Medea addit, noie Eriopē. Iā neq; illud hoc loco prætereundū, qd in Cōmē. Euripidis legit, vulgatā hāc famā de Euripide fuisse, qd accepta pecunia, cædē quā Corīthii ꝑpetrarūt, in Medeā trāstulerit. Nā liberos Medeę à Corinthiis fuisse occisos, eo

capulū gladii sui, quē saxo pater ipse subiecerat. Quo cognito poculū venenatū stimulante Medea iā porrectū è filii manibus excussit. ꝑ Facto in vno) in hoc vno facto, quo Medeā hospitio suscepit. ꝑ Proles ignara) ignota legendū mihi videt, q̄uis ferè ignara legat. ꝑ Aconitō) herba est præsentissimi veneni Aconitū, ἀπὸ τῆς ἀκόνης, hoc est à cote dictum, Aconitum

qd illa Corīthiū regnū, vt paternū & auitū repeciisset. De qua re & supra annotauimus ex poeta Eumelo. } ꝑ Titaniacis dra.) q ex Titanū sanguīe nati eē dicūtur, {vt Pindarus ait in pricipio πυθιονικῶν.} {Vel etiā, qd à Titane, hoc est, Sole currū illū cū draconib⁹ alatis, accepat, vt Græci tradūt.} ꝑ Palladias arces) Athenas vbi Phine⁹, Periphas, & Polyphemōis nepiis i aues fuere ꝑuersi. Hæ vero fabulę mihi sunt ignotæ. {De Phineo ac Peripha) seu Periphāte dicēdū magis) neq; ipse habeo qd addā aliud, q̄ qd à Lactātio dicit. Pro Polyphemone aūt Polypemone legēdū atbitror. Ita enim & Procustes vocat⁹ fuit, quē apd Cephisū eū q Eleusim pterfluit, latrocinātē Theseus occidit. Hūc āt hūisse filiū, ex quo neptis fortasse ea, de qua hic dicit, ex carmie i Ibin patet, vbi legit: Vt Sinis & Scyron, & cū Polypemōe nat⁹ Quiq; homo pte sui, pte iuuēcus erat. Sed qd nomē vel filio, vel nepoti fuerit, alibi hactenus nō repi. Sūt q patrē Polypemona, filiū aūt Procustē vocēt, sed nullo certo authore. In Cōmētariis aūt Euripidis in Oreste. Sinin legim⁹ Polypemonis, siue (vt illic est,) Pemonis filiū fuisse. Quā opinionē si dabimus Ouidiū hic secutū esse, licebit neptē hāc Polypemonis, Perigūnē itelligere. Ea eni Sinnidis filia ēt à Plutarcho dr, ex qua Theseus Menalippū genuit, patrē Ioxi, à quo Ioxides postea i Caria appellati. Sed de hoc doctiores iudicēt.}

ADDI.

ADDI.

ADDI.

Hinc Titaniacis ablata draconibus, intrat
Palladias arces quæ te iustissime Phineu,
Teq; senex Periphа pariter uidere uolantes.
*Innexam'q; nouis neptem Polypemonis alis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ab iis nouissime excipitur ab Aegeo, nec minus iungit fœdus, inter hæc Theseus Aegei filius errore & laboribus plenus excipitur a patre, cui protinus Medea parat venenum, quod aconitum appellāt. Hercules enim cum ad inferos descendisset missus ab Eurystheo vt canem tricipitem ad superos perduceret, postquam eum in regionem Ponticam perduxit, territum animaduertit ex nouitate aeris vomitum profudisse, Notato itaque loco, spumam eius in venenum esse conuersam, repertum est, quod Græci aconitum nominant, quia nascitur in cautibus.

Excipit hanc Aegeus facto damnandus in uno.
Nec satis hospitiū est, thalami'quoq; fœdere iungit.
Iam'q; aderat Theseus proles ignara*parenti,
Qui uirtute sua bimarem pacauerat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis Aconiton ab oris.
Illud Echidnææ memorant e' dentibus ortum
Esse canis. specus est tenebroso cæcus hiatu.
Est uia decliuis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contra'q; diem, radios'q; micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante cathenis
Cerberon attraxit, rabida qui concitus ira
Impleuit pariter ternis latratibus auras,
Et sparsit uirides spumis albentibus agros.
Hac concresse putant, nactas'q; alimenta feracis,
Fœcundi'q; soli, uires cepisse nocendi.
Quæ quia nascuntur dura uiuacia caute,
Agrestes Aconita uocant. ea coniugis astu
Ipse parens Aegeus nato porrexit, ut hosti,
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladii cognouit eburno
Signa sui generis, facinus'q; excussit ab ore.
Effugit illa necem nebulis per carmina motis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post hæc referūt festos dies agentes, laudes Thesei, quemadmodū taurū Marathonium interemisset, vt etiam Procusten, Cercyonisque necem pergerit, qui trabes opponebat hostibus ita, vt visu exanimarētur ab eis. Scyronē quoque Neptuni, solitū interfacientibus tendere insidias, qui postquā a Theseo est interfectus, eius ossa fluctibus agitata propter crudelitatē scopulo inhæserunt, vnde Scironides petræ sunt nominatæ ab eius nomine.

At genitor quanquam lætatur sospite nato,
Attonitus tamen est geniti discrimine, paruo
Committi potuisse nefas, souet ignibus aras,
Muneribus'q; Deos implet, feriunt'q; secures.

qd i cotib⁹ nascat, vt nō solū Plini⁹, sed ipse quoq; scribit Ouidius. ꝑ Echidnææ canis) Cerberi canis tricipitis. Nam (vt refert Plin. l. xxvii. Naturalis historię) fabulę narraue re aconitū è spumis Cerberi canis ortū, extrahēte eū ab inferis. Hercule. Ideoq; apud Heracleā Pōticā, vbi mōstratur ei⁹ ad iferos aditus gigni. Euphoriō aūt & Herodotus narrāt Cerberū ex inferis ab Hercule extractum atrā bilē euomuisse, ex qua aconitū fit natum. {Echidnææ autē canis dicit, quoniam ex Echidna monstro, Cerberus natus fingitur. Hesiodus.

*alibi innixam.

ADDI. *al. ignota
Spuma Cerberi in aconitum.

ἡδ' ἔτεκ' αἰσχρὸν μηστὴν ὑπὸ χθονὸς
λυγρὴν Ἔχιδναν
Τῇ δὲ Τυφάονα φασὶ μιγήμεναι
ἐν φιλότητι,
ἡδ' ὑποκυσαμένη τίκετο κρατερόφρονα τέκνα.
Ὄρθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο
γηρυονῆι.
Δεύτερον δ' αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον, οὔ τι φατειὸν
Κέρβερον ὠμηστὴν Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον.

Quia āt alias Cerber⁹ masculino gñe dicitur, dubitant qdā an ēt hoc loco ꝑ Echidnęę canis, legēdum sit Echidnei masculino gñe. } ꝑ Spec⁹ est) iuxta Heracleā Pōticam, vbi Herculis ad iferos descēsus mōstrat. Nā (vt i secūdo Argonauticō Apolloni⁹ ait) iuxta Heracleā Ponticam est Acherusias ꝑmōtorium, ex cuius vasto speco p quē descendit ad inferos, Acheron oritur. ꝑ Tirynthius heros) Hercules à Tirynthe patria cognominatus. ꝑ Restātem) resistentē. ꝑ Nexis adamante cathenis) hoc est, ex adamante cōfectis, ac ꝑ hoc firmissimi. ꝑ Ternis latratibus) quia tria habet capita. ꝑ Quæ qa

Acherusias.

cipit hāc Aegeus facto) Aegeus rex Athenarum ꝯsuluit oraculū, q̄uo prolē virilē suscipe posset, à quo cū accepisset vt pri⁹ quā Athenas reuerteret, cū muliere coiret, ad Pittheū Trœzenis regē ꝑfect⁹ ei oraculū cōicauit. Quo cognito Pyttheus ei filiā Aethrā à Neptuno vitiatā copulauit. Inde vero Aegeus discessurus vxorē iā grauidā ad saxū solam cū adduxisset, illi calceos gladiūq; subiecit. Vxori deide mādauit, vt si masculū pareret, eū ad se nō ante mitteret, quam adultus ipse p se reuoluto saxo gladiū & calceos tollēs secū ferret. Hic eni Aegeus se cognitutū sperabat an quē Aethra foret paritura, sibi filius esset. Theseus igit ex illa natus Aegei quidē filius putatus est, cū Neptuni foret, vt Isocrates in Helenes laudatione ait. Is vero cū adoleuisset indicāte matre & saxū reuoluit, & calceos & gladium sustulit, & Athenas proficiscēs multos latrones Isthmū obsidētes interfecit. cū vero Athenas peruenisset, nō ante à patre agnitus est, quā

nascuntur) sic & Plinius q̄uis aliā quoq; nominis originē assignet, his quidē verbis. Nascitur in nudis cautibus, quas aconas vocant, & inde aconitum dixere, nullo iuxta'ne puluere quidē nutriente. Hanc aliqui rationē nominis attulere. Alii quoniā vis eadem in mortem esset, quæ cotibus ad ferri aciē deterēdam, statimq; admota velocitas sentiretur. {Plinii sententiam etiam Nicander confirmat, apud quem in Alexipharm. legit. ἠδ' ἀκονίτοιο θηλειῆς ἀκόνιτον ἀεὶ βλάστησιν ὀρύσσεις. } ꝑ Coniugis astu) vxoris astutia. ꝑ Ignara de.) ipse inscius. ꝑ Facinusq; exc.) venenum ab ore filii repulit. ꝑ At genitor quanquam) Thesei gesta commemorat poeta, quo commodius Metamorphosin Scyllæ in auem cum superiore fabula connectere possit. ꝑ Discrimine paruo) parua differētia. Paulum enim abfuit quin venenum Theseus hauriret.

ADDI.

Colla torosa boum uinctorem cornua uittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies, agitant conuiuia patres,
Et medium uulgus, necnon & carmina, uino
Ingenium faciente, canunt te maxime Theseu
Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri,
Quodq; suam securus arat Cremyona colonus,
Munus, opusq; tuum est tellus Epidauria per te
Clauigeram uidit Vulcani occumbere prolem.
Vidit & immitem Cephisias ora Procrusten.
Cercyonis letum uidit Cerealis Eleusis.
Occidit ille Sinis magnis male uiribus usus,
Qui poterat curuare trabes, & agebat ab alto
Ad terram late sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoen Lelegeia mœnia limes
Composito Scirone patet, sparsisq; latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda,
Quæ iactata diu fertur durasse uetustas

RAPH.

¶ COLLA toro) crassa ac pinguia. Nam torus interdum pro pulpa eminentiore accipitur, vt Virg. in Georgicis. Luxuriatq; toris animosum pectus. Interdum pro sede a tortis herbis Virg. ii. Aeneid. Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto. ¶ Vinctorum cor.) habentium cornua vittis colligata. {Ita enim victimæ exornari solebāt ad arā.} ¶ Nullus Erechthidis) Atheniensibus, ab Erectheo rege dictis. Ea autem festa Theseia, à Theseo vocata fuerūt, quod in illius honorem cum propter alia multa, tum quod primus omnium statum populare Athenis cōstituit, qui tantisper durauit, dum Pisistratus tyrannidem occupauit, vt Pausanias ait. ¶ Agitant) celebrant. ¶ Vino ingenium faciente) sic Horat. Fœcundi calices, quem non fecere disertum? ¶ Te ma. The.) carmina refert quæ in Thesei laudē canebantur. Theseus enim Aegei filius ex Aethra Pitthei filia tot preclara gessit, vt inter Hercules vnus numeretur. Nam & taurum ab Eurystheo immissum Atticam totam vastātem in Marathone interfecit & varios Græciæ latrones sustulit. ¶ Marathon) Marathō autem campus est & sylua iuxta Athenas à Marathone heroe (vt Pausan. scribit,) cognominata, vnde Marathonius declinatur. ¶ Cretæi t.) Cretensis, ex Creta enim ab Hercule ad Eurystheum ductus est. Nā Minos (vt fertur) Neptuno sacrificaturus victimam optauit maiestate illius dignam, cui Neptunus taurū obtulit pulcherrimum. Eum cum seruare vellet Minos, iratus Neptunus tauro furorem immisit, à quo tota ferè insula fuit deuastata. Ad eum domandum missus est Hercules, quē vinctum ad Eurystheum duxit. Ab eo verò demissus, cū Atticā deuastaret, à Theseo fuit interfectus. {Diodorus lib. v. non statim interfectum, sed ad patrem Aegeum adductum scribit, à quo postea Apollini sacratus fuerit.} ¶ Quodq; suā Cre.) Cremyon vicus est iuxta Corinthum qui diu à Cremyonia sue, matre & Calidonii & Erimanthii aprorum fuit vexatus, quę à Theseo interfecta securos illius loci colonos præstitit. Est etiam Cromyon sed per o vrbs Libyæ, vnde Cromyonius deriuatur. Cremyon quidem à Græcis per duplex m scribitur, sed alterū ab Ovi. versus gratia prætermissum videtur. {Apud Stephanum, κρεμμύων legitur, apud Pausaniam autem & Diodorum Cromyon per o, à Cromo, videlicet Neptuni filio, deducto nomine, vt Pausanias ait. Ipsa autem sus, Phæa peculiari nomine appellata fuit, authore Stephano.} ¶ Tellus Epidauria) Epidaurus vrbs est Peloponnesi Aesculapii templo nobilis, quæ (vt Strabo refert) Epitaurus antea vocabatur. ¶ Clauigeram prolem Vulcani) periphrasis est Periphetæ latronis, qui iuxta Epidaurū cum hospites perimeret claua quadam, quę coryna vocabatur, Corynetas fuit cognominatus. Is à Theseo tandem (vt scribit Diodorus) fuit interfectus. ¶ Vidit & im.) Procrustes) vt idē scribit Diodorus) eo in loco terræ Atticæ, qui Curdalus dicitur, latrocinia exercens, cogebat hospites supra lectum aliquem ascendere, quo si longiores fuissent, pars supereminens amputabatur, qui vero breuiores fuissent pedibus distendebantur. à qua re Procrustes etiam fuit cognominatus, nam προκρούω vnde declinatur, significat impello. Is quoque à Theseo fuit interfectus. ¶ Immitem) crudelē. ¶ Cephisias ora) regio, quæ à Cephiso Bœotiæ fluuio alluitur. {Nō intelligit hic Ouidius Cephisum vt in Bœotia est, sed qua Eleusim præterfluit. Nam adhunc locum Polypemon, qui & Procrustes, à Theseo occisus fuit. Pausan. ἔστι δὲ Κηφισὸς πρὸς Ἐλευσῖνι βιαιότερον παρεχόμενος τοῦ προτέρου ῥεῦμα, καὶ

ADDI.
Erechthidæ.
Theseia festa.
Agitare pro celebrare.
Theseus Thesei gesta.
Marathon
ADDI.
Cremyon
Cremyonia sus.
ADDI.
Ossa Scironis in scopulos.
Epidaurus
Periphetes latro.
Corynetas.
Procrustes.
Cephisias.
ADDI.

παρ' αὐτῷ καλοῦσιν Ἐρινεόν, λέγοντες τὸν Πλούτωνα, ὅτε ἥρπασε τὴν κόρην, καταβῆναι ταύτῃ, πρὸς τούτῳ τῷ Κηφισσῷ λῃστὴν Πολυπήμονα, Προκρούστην δὲ ἐπίκλησιν, Θησεὺς ἀπέκτεινε.} ¶ Cercyonis letum) Cercyon item latro Arcadius, qui apud Eleusinem viatores ad certamē prouocabat, victosq; interficiebat à Theseo fuit interemptus. {De Cercyone Pausanias hoc modo. Μετὰ τὸν Ἐρινεὸν τοὺς τάφους ἐστὶν Ἀλόπης μνῆμα, ἣν τεκοῦσαν Ἱπποθόωντα ἐκ Ποσειδῶνος, ἀποθανεῖν ἐνταῦθά φασιν ὑπὸ τοῦ πατρὸς Κερκυόνος. εἶναι δὲ ὁ Κερκυὼν λέγεται, καὶ τὰ ἄλλα ἄδικος ἐς τοὺς ξένους, καὶ παλαίειν οὐ βουλομένοις, καὶ ὁ τόπος οὗτος παλαίστρα καὶ ἐς ἐμὲ ἐκαλεῖτο Κερκυόνος, ὀλίγον τοῦ τάφου τῆς Ἀλόπης ἀπέχων. λέγεται δὲ ὁ Κερκυὼν τοὺς καταστάντας ἐς πάλην διαφθεῖραι πλὴν Θησέως. Θησεὺς δὲ κατεπάλαισεν αὐτὸν σοφίᾳ τὸ πλέον, παλαιστικὴν γὰρ εὗρε τέχνην Θησεὺς πρῶτος.} ¶ Eleusis) Eleusis aūt vicus est & vrbs Atticę, vbi Cereris est tēpliū, à qua Cerealis fuit cognominata. Apud Eleusina āt Cereris mysteria cognomēto maiora celebrabantur, sicut Argis, q & ipse Atticæ ritus est, minora i honorē Proserpinę. in Herculis gratiā instituta, cū maioribus initiari, qa ciuis & indigena nō esset legibus phiberet. Est & Eleusis Alexādriæ vicus, ī quo Callimachus literas narrat fuisse edoctus. ¶ Occidit il. Si.) Sinis latro fuit, Isthmū obsidēs (vt in qnto refert Diodorus) q duas pinus flectebat, ac vtriq; hoīs brachia alligabat. deinde sursum emittēs corpus vi discerptū maximo cruciatu afficiebat, istū quoq; Theseus interemit. {Eodē modo vt inqt Pausanias. Hic filiā habuit Periginē noīe, ex qua Theseus Menalippū genuit, patrē Toxianis. Plutarchus.} ¶ Tutus ad Alcathoen) Alcathoe eadē esse videt cū Megaris, vrbs media inter Peloponnesum, Atticā & Bœotiā, quæ ab Alcathoo Pelopis filio, qui Megareo regi (vt Pausanias scribit) in regno successit, fuit denominata. Cū enim leo quē Citheroniū appellarūt, Euippum Megarei regis filium interfecisset. Megareus ipse & filiæ nuptias & regni successionem ei proposuit, qui leonē Citheronium strauisset: Alcathous uero Pelopis filius, cum propter cædis Chrysippi fratris suspitionē Megarā cōfugisset, ferā aggressus cū uictor euasisset, regnū suscepit, ac inter alia, quæ gessit templum ædificauit, quod agrestis & Apollinis & Dianæ uoluit appellari. {Alcathoē noīat poeta Megarensium vrbē, eo quod post bellum Minois & Cretensium, sublato Niso, & vrbe ipsa uastata, Alcathous ueniens ex Elide, & muros instaurauit, & cætera urbis restituit, author Pausa.} ¶ Lelegeia mœ.) a Lelege ædificata. Nam (ut idē Pausanias narrat) Megarenses aiunt duodecim post Cara Phoronei filium seculis Lelega ex Aegypto profectum regnum obtinuisse, eoq; regnāte se Leleges uocatos fuisse, quod quidē & Strabo significat, cum inquit. Cares tum prius Leleges & insulares essent, fauentibus Cretensibus, qui Miletū condidere, in continente habitare cœpisse. ¶ Composito Scirone) interfecto, sublato. Nam componere interdum finire significat, qui aūt necātur, finiuntur. Scirō autē latro fuit, q ea Megaridis loca habitauit, quæ ab eo Scironia saxa vocātur. Is pegrinos illac trāseūtes cogebat seipsos de pcipiti loco iactare, uel deductos supra scopulū abruptū ipse calce in mare piiciebat. Theseus aūt inde illū in mare deiecit, vñ multos ante ipse deturbauerat, ut ex statua quę Athenis in regia spectabat, colligi poterat. Nā Theseus Scironē in mare piiciēs effectus erat, vt Pausan. refert. {In Cōmēt. Euripidis legit, Scironē solitū uiatores ad lauandos sibi pedes cogere, iterq; lauādū ī mare de scopulo ppellere, atq; ita Chelonę quā ille eo loco alebat, deuorādos obiicere.}

ADDI.
Cercyon Atticus fortasse.
Eleusis.
Sinis
ADDI.
Alcathoe.
Leo citheronius.
Alcathous
ADDI.
Leleges.
Sciron.
Scironia saxa.
ADDI.

¶ SCOPVLIS

In scopulos, scopulis nomen Scironis inhæret.
Si titulos, annos'q; tuos numerare uelimus,
Facta prement annos, pro te fortissime uota
Publica suscipimus, bacchi tibi sumimus haustus.
Consonat assensu populi, precibus'q; fauentum
Regia, nec tota tristis locus ullus in urbe est.
Nec tamen (usq; adeo nulla est syncera uoluptas,
Sollicitum'q; aliquid lætis interuenit) Aegeus
Gaudia percepit nato secura recepto.

ARG. FABVLAE SEQ.

Arne cum insulam Sithon, in qua genita esset, hosti Athenas oppugnanti capta pulchritudine auri vendidisset patriam ne pro meritis supplicia penderet, in volucrem monedulam est transfigurata, quæ adhuc amore splendoris eius tenetur.

Bella parat Minos, qui quanquam milite, quáquam
Classe ualet, patria tamen est firmissimus ira,
Androgei'q; necem iustis ulciscitur armis.
Ante tamen bello uires acquirit amicas,
Qua'q; patent aditus uolucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi iungit, & Astypaleia regna.
Promissis Anaphen, regna Astypaleia bello.
Hinc humilem Myconen, cretosa'q; rura Cimoli,
Florentem'q; * Cythnon, Scyron, planá'q; Seriphon,

RAPH. ¶ SCOPVLIS nomen Scironis inhæret) vt refert Stra. Scironides petræ Atticis finibus imminent, iuxta mare transitum non relinquentes. Supra eas autem est via in Atticam, atque Megara ab Isthmo ducens. Caurum quoque ventum ab illis saxis flantem, procellasq; cientem Scirona Athenienses vocāt. Fingit autem poeta ossa Scironis in mare proiecti fuisse in scopulos conuersa.

Caurum. Scirona uocari.

¶ Facta prement annos) hoc est gesta tua numero annos superabunt. ¶ Pro te fortissime vota) Theseia significat, quæ festa in Thesei honorē Athenienses instituerunt. ¶ Vsque'adeo nulla est, parēthesis est, sentētiam loco maxime accommodatam continentes. Sumpta autē hæc sententia esse videtur ex quarto Argonauticō Apollonii, vbi Iasonis Medeæq; nuptiæ in Corcyro antro celebratę describuntur. Semper enim inquit miserorum hominū lætitiis amara aliqua inest tristitia. ¶ Bella pa. Mi.) Minoem Iouis filium ex Europa regē fuisse Cretę notius est, quàm vt sit exponēdum. Huic Androgeus filius fuit athletico certamine clarus, qui cū Athenis ex palæstra victoriā reportasset, maximam in se inuidiam cōcitauit. Quapropter insidiis Aegei Atheniēsium regis occisus cū domū nō rediret, Minos pater aduersus Athenienses bellū mouit, ipsis & pestilentiam & famē imprecatus, vt Androgæi cædem vlcisceretur, authores Plutar. & Diod. Prius autem quàm oppugnare cœpisset Athenas, varia sibi auxilia comparauit, quasdam insulas expugnauit, quas enumerat poeta, ac si qua in his Metamorphosis fuit facta, describit. ¶ Firmissimus) ferocissimus. ¶ Ira pat.) patri conueniente ob filii cædem. ¶ Iustis armis) bello iusto, quippe quod fuit susceptū pro filii cæde vlciscēda. ¶ Quaq; patent aditus) quocunque nauibus poterat peruenire. ¶ Hinc Anaphen si. iun.) Anaphe insula est in Cretico pelago vna ex Sporadibus, iuxta Theram, quæ à Membliaro, qui vnà cum Cadmo ad quærēdam Europam nauigauit, Membliaros fuit appellata. Deinde Argonautis à tēpestate vexatis, caligineq; opertis, statim Apollinis opere (vt Apolloni'in quarto narrat) cū apparuisset Anaphe, ἀπὸ τοῦ ἀναφαίνειν fuit cognominata. ¶ Et hic Stymphalea regna) Stymphalus quidem vrbs est Arcadiæ, sed de hac mihi poeta sentire nō videtur, cū insulas enumeret sibi à Minoe cōciliatas. Forsitā autē deprauatus est hic versus, qui hinc aduerbio erasō, Astypaleia exposcere videtur. Est enim Astypalæa insula, vna ex Cycladibus ab Astypalæa Ancæi matre denoīata. Nā antea à Caribus habitata Pyrrea primū, deinde Palæa, tū θεῶν τράπεζα, hoc est, Deorū mensa, fuit appellata, vt inquit Stephanus. Est autē etiā alia eiusdē nois cum vrbe inter Rhodon & Cretam. Est & nomē duarū vrbiū, quarū altera est in Co insula, altera in Samo, vnde Astypalæeus & Astypalæata declināntur. {Præterea & Sami habitatores Astypalenses aliquando vocati fuere, id qd ex Nicādro patet.} ¶ Hinc humilē Myconen) Mycone, quæ & Myconus à Strabone vocatur, vna est ex Cycladibus. In ea vero insula dicitur iacere nouissimi gigātū ab Hercule lapidibus obruti. Ferè autē Myconii sunt calui. ¶ Cretosaq; rura Tymoli) sic quidē corrupte. Cimoli vero pcrecte legitur. Est eni Cimolus, quæ & Echinusa dicitur, insula in Cretico mari, vna ex Sporadibus, à qua terra Cimolia nūcupatur, vt Strabo scribit. Ad quod alludēs poeta cretosa Cimoli rura appellat. In illa nāque effoditur creta, quæ Cimolia dicitur, purgādis vestibus apta. ¶ Florētēq; Tyron Cypron) hic quoq; versus mihi uidetur esse deprauatus. Cū eni poeta enumeret insulas Cretæ uicinas, quas sibi Minos adiunxit, imperite admodū Sporadibus atq; Cycladibus Tyron, quæ Phœniciæ adiacet, ac Cypron, quæ Syriæ, admisceret. Forsitā aūt nō Tyrō ac Cyprō, sed Cythnon & Scyrō est legēdum. Cythnos eni insula est Cimolo ꝓpinqua uisu spectabilis, à Cythno Sanio dicta. Nā añ illum Merope vocabatur & Acis, vt Plin. scribit. Scyros autem una est & ipsa ex Cycladib⁹ prima Lycomedis, Achillis & Deidamiæ nuptiis clara. {Atq; hoc qdē modo plerique locum hunc emēdāt, ut ꝓ Tyro, Cythnum, ꝓ Cypro Scyrō, aut Syron ēt legāt. Est eni & Syros Cycladum, una quā Homerus Syriens dixit, ut supra ex Strabone annotauimus. Quāquā autē vetus lectio haud dubie corrupta est, mihi tamē neq; posterior hæc satis ꝓbat. Primum qd epitherō, florētē, ociose ponit. Debuerat eni causa siue subiectum adiici: hoc est, quare floreret. Deīde, quòd Scyrō, siue Syrō absq; epitheto, & κοινῶς cum priore proprio ꝯnectitur, qd hic in cęteris nō fit. Nā cum binas ferè insulas vno uersu cōprehendat poeta, suum cuiq; ꝓprio epitheton attribuit, vt cum Myconē humilē, Seriphum planam, Paron marmoreā uocat. Quid igitur? inquiet qspiam: eqdē nō facile dixerim, quo nā pacto à poeta scriptum fuisse putē. Neq; eni in eiusmodi exēplaria hactenus incidi, vñ certior aliqua ꝯiectura fieri posset. Sed tamē qd melius non habeo, interim eo utor, quod veteri lectioni quam proxime respōdeat: scilicet, vt pro Tyro prioribus duabus literis immutatis, auro, pro Cypro, Siphnon legam, hoc modo:

Minos.

Anaphe.

Astypalęa

ADDI.

Mycone Myconii calui.

Cimolus. Cimolia terra.

Cythnos

Scyros.

ADDI.

*a. l. Gyrō Siphnon prauamq;.

Florentemq; auro Siphnon, planamq; Seriphon,

Nam & Siphnus inter Cycladas recensentur à Strabone, & Plinio, & Pausanias in Phocia ostendit insulam hāc aliquādo auri metallis abundasse, quādiu, scilicet inde incolæ eius decima Apollini Delphos mittebāt. Postea autē quā ex auaritia decimas eas retinere cœpissent, facta maris inundatione, metalla quoq; euanuisse. Sed hāc ipse lectionē, vt dixi, ita ꝓbo, ut nihil asseram, eaq; tātisper utar, dum melior ac certior aliqua offeratur. Nā legi alioq etiā poterat. Florētemq; viris Siphnon, qd eadē hæc insula aliquādo Meropia dicta fuit, teste Plinio μέροπας autē hoīes Homerus vocet. Aut. Florentemq; uiris Syron, qd Syrus ab Homero celebretur.

Ἔμβεν Θ-, ἴυμηλΘ-, οἰνοπληθής, πολύπυρΘ-,
Πείνη δ' οὔ ποτε δῆμον ἐπέρχεται, οὐδέ τις ἄλλΘ-
Νοῦσ-Θ- ἐπὶ στυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Aut rursum: Florentemq; uiro Scyron, propter Achillem qui circa illa tempora apud Lycomedem seruabatur.} ¶ Planāq; Se.) Seriphos una ex Cycladib⁹ adeo lapidosa ut q Seriphiis ꝯnunciant, id inspecta obuenisse Gorgone causentur. Nā (ut refert Stra.) si illa facta uulgant, quę à poetis ficta fuerunt. Dictyē piscatorē arcā adduxisse retib⁹ in qua Perse⁹ cū matre Danae ꝯtinebant, cū utrunq; pater Acrisi⁹ in mare ꝓiecisset. In illa uero insula Perseus educatus fuisse ꝓdit, q cū caput Gorgonis allatū Seriphiis oñdisset, uniuersos mutasse in lapides, idq; in matris ultionē factitasse, qa illis adiutoribus Seriphi rex Polydectes nuptiis inuitā adegisset. {Planā ergo uocat Ouid. Vel κατ' ἀντίφρασιν, quasi q minime plana sit, sed aspera ac petricosa. Vel vt supra planā ac humilē.

Seriphus.

ADDI.

Marmoreamq; Paron, quamq; impia ꝓdidit Arne
Sithonis accepto, quod auara poposcerat, auro,
Mutata est in auem, quæ nūc quoq; diligit aurum
Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aeacus Iouis & Aeginæ filius cum Asopidem insulam coniugis nomine incoleret, & graui pestilentia Iunonis ira populum amisisset, precibus & misericordia a Ioue impetrauit, vt vastata insula, quot formicæ in ea apparuissent, tot versæ in hominum facies desyderatam multitudinem explerent. Neque immerito, siquidem ex huiusmodi animalibus qui creuerant, Myrmidones sunt appellati. Formicæ enim græce Myrmices appellantur. Porro autem hos sensus Cephalo sciscitanti edocet Aeacus.

At non Oliaros, Didymeq;, & Tenos, & Andros,
Et Gyaros, nitidæq; ferax Peparethos oliuæ
Gnosiacas iuuere rates. latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Aeacideia regna.
Oenopiam ueteres appellauere. sed ipse
Aeacus Aeginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantaq; uirum cognoscere fama
Expetit. occurrunt illi Telamonq;, minorq;,
Quam Telamon, Peleus, & proles tertia Phocus.
Ipse quoq; egreditur tardus grauitate senili
Aeacus, & quæ sit ueniendi causa requirit.
Admonitus patrii luctus suspirat, & *illi
Dicta refert rector populorum talia centum.
Arma iuues oro pro nato sumpta, piæq;
Pars sis militiæ. tumulo solatia posco.
Huic Asopiades petis irrita, dixit, & urbi
Non facienda meæ neq; enim coniunctior ulla
Cecropidis hac est tellus, ea fœdera nobis.
Tristis abit, stabuntq; tibi tua fœdera magno,
Dixit. & utilius bellum putat esse minari,
Quam gerere. atq; suas ibi præconsumere uires.
Classis ab Oenopiis etiam nunc Lyctia muris
Spectari poterat, cum pleno concita uelo
Attica puppis adest, & portus intrat amicos,
Quæ Cephalum, patriæq; simul mādata ferebat.
Aeacidæ iuuenes longo post tempore uisum
Agnouere tamen Cephalum, dextrasq; dederunt,
Inq; patris duxere domum. spectabilis heros,

RAPH. Paros. ¶MARMOREAMq; Pa.) Paros etiam vna est ex Cycladibus, primo Platea, deinde Minois appellata, quæ lapidem producit, quem parium vocant, ad marmoreas, sculpturas aptissimum. Ex ea natus est Archilochus poeta qui corrupte apud Strabonem Antilochus est scriptus. Ad quod alludens Hor. inquit, Parios ego primus Iambos Ostendi Latio. ¶Quamq; impia pro. Ar. Si.) quænam fuerit illa Sithonis puella, quę accepto auro hostibus Arnem insulam prodiderit, atq; in monedulam auem auri maxime furacem conuersa fuerit, non memini me legisse.

ADDI. {Arnen Bœotiæ vrbem inuenio fuisse, ab Arne Aeoli filia dictā. Item, alteram Thessalicam, à superiore deductam, vt Stephanus ait. De insula autem Arne, nihil alibi reperio. Sed locum hūc corruptum esse, etiam verborum contextus arguit, quādo duo verba indicatiua, prodidit, uidelicet, & mutata est, in eadem periodo sese absque coniunctione sequuntur. Quanquam igitur alias de tota hac fabula nihil hactenus inueniam, ex Lactantii tamen sententia, lego Arne, nominatiuo casu, pro Sithonis autem Cythnō cū particula &, vel, vbi quā is qui locum hunc immutauit, Versus gratia sustulisse, videtur, hoc modo.

- Quanque impia prodidit Arne
Cythnon, & accepto quod auara poposcerat auro,
Mutata est in auem, &c.

Nam Lactant. Arnen prodidisse patriam hosti nō Sithonida, aut Thraciam aliquam, vt hic Regius sentire videtur. in argumētis dicit. Quāquam & hæc lectio mea ita accipi debet, vt ne pro prætorio edicto habeatur.}

Sithonis. Sithonia. ¶Sithonis) Thracia mulier: est enim Sithonia Thracię pars, Macedoniæ finitima, vnde Sithoniæ niues apud Virgil. dicuntur. ¶Velata mo.) tecta cooperta. Monedula vero auis est è graculorū genere, sic dicta, quasi monetula, quod monetæ & pecuniæ amore capiatur. Nā (vt Plin. scribit) huic soli aui mira ingenita est furacitas auri & argenti. Sūt aūt cornicibus similes nisi quod sunt nigriores, quibus pedes & rostra rubēt, quare nō Nigra pedes, sed Rubra forsitan ab Ouidio scriptum fuit, quāuis nigra in exēplaribus legatur.

ADDI. {Quā monedulam hic intelligat Regius, nescio. Apud nos certe, quæ hoc noie accipiuntur, non rubros, sed nigros pedes habent. Id quod & cæteri annotarunt.} ¶At nō Oliaros Didymeq;) insulę sunt Aegei ex Cycladibus, quæ Minoi aduersus Athenieīses auxiliū nō tulerunt.

Oliaros. Oliaros autē p i nō p e in antepenultima scribitur, insula est vna ex Cycladibus Sidoniorū colonia, vt Heraclides Ponticus scribit.

Didyme. ¶Didymeq;) Didyme insula est ex Cycladibus vna, à figura sic appellata, gemella nanq; videtur. Didymi enim gemelli dicūtur, eodē noie insula est in freto Siculo vna ex Aeoliis.

ADDI. {Apud Stepha. Δίδυμαι. Pluraliter neutro gñe dicūtur, quare cōiectura ducor & hoc loco, legendū esse Didymeq; & Tenos & Andros &c. Duæ enim insulæ à Stephano dicuntur esse, nō lōge à Syro sitæ.}

Tenos. ¶Et Te.) insula est vna ex Cycladibus Tenos (vt Strabo refert) vrbē non sanè magnā habēs, verū Neptuni fanū amplissimum in luco extra muros spectatu dignū. In eo capacissima discūbentiū quiuaq; ædificata sunt triclinia, qd signum est frequētē finitimorū multitudinē eo cōuenire solitā, q vna Neptuno sacrificia celebrarēt.

Andros. ¶Et An.) vna est ex Cycladib' Andros ab Andro Anii filio cognominata.

Gyaros. ¶Et Gyaros) Gyaros aūt vna est ex Sporiadibus.

Peparæthos. ¶Nitidǽq; ferax Peparęthos oliuæ) Peparęthos insula est vna ex Cycladibus oleo abūdans. ¶Oenopiā Minos petit) sic qdē in oibus, quæ mihi videre ōtigit, exēplaribus legitur. Sed nisi apud Strabonē ē mēdū, Oenonā legēdū est.

Oenona Aegina. Nā quæ insula postea Aegina fuit appellata, ab Aegina Aeaci matre, quā Iuppiter (vt scribit Diod.) ex Philūte raptā in illā insulā trāstulit, antea Oenona (vt Stephanus ēt scribit) appellabatur, vñ Oenoneus, Oenonius'q; declinaī Deniq; apud gręcorū'quēq nō memini me Oenopiā legisse. Fuit āt isula nobilissima, vt quæ & maris oli tenuerit imperiū, & Aeacidarum origo fuit. Sane Aegina locus est ēt Epidaurię terrę.

*At.

ADDI. {Cōtēdit hoc loco Regius, & itē alii qdā ꝓ Oenopia, legēdū eē Oenonē, qm apud Stephanū, Strab. Plin. & cæteros plerosq; tradatur hoc noie Aeginā aliquādo dictā fuisse. Quod quidē vt cōcedamus illis hoc versu fieri posse, quo pacto idē fiat versu q infra seqtur. ¶Classis ab Oenopiis etiā tūc Ly.mu.) &c. Neq; eni ibi Oenoniis, ꝓ Oenopiis, eodē noie substitui poterit, syllaba repugnāte secūda quę i οἰνώνη lōga est. Sed nemo vnus omnia potest, aut videt.

Quodq; Regius fatetur se apud nullū scriptorē hacten' legisse, id nos apud Pidarū inuenimus Ode vltia Isthmioꝝ, vbi ille de Aegina his verbis meminit. σὺ δ' ἐς νᾶσον Οἰνοπίαν ἐνεγκὼν κοιμᾶτο. δῖον ἔνθα τέκεν Αἰακὸν, βαρυσφαράγῳ πατρὶ κεδνότατον ἐπιχθονίων, ὃς καὶ δαιμόνεσσι δίκας ἐπείραινε, &c. Recte igiť vetus lectio habet neq; emēdationis alicuius indiget.}

Aeacus. ¶Sed ip. Aea. Aeginā) Aeacū Iouis fuisse filiū cōstat, cui tres filii fuerunt, Telamō, Peleus, Phocus. ¶Admonit' pa. lu.) paternæ mœstitię, quā de filio cōceperat.

ADDI. {Minos ab Athenieñ. interfecto.} ¶Populorū cē.) nā Creta cētum olim vrbes habuisse ferť. ¶Pro na.) ꝓ vlciscēda filii cæde. ¶Piæ mi.) quæ ꝓ filii nece vindicāda suscepta est. ¶Tumulo) filii sepulchro. ¶Huic Asop.)

Asopiades. Aeacus Asopi nepos. Aegina enim Aeaci mater, filia fuit Asopi fluuii. ¶Petis irrita) vana & mihi nō faciēda. ¶Ea fœ. n.) sunt subaudiēdum, vt amici simus, & nos iuicē iuuemus. ¶Tristis abit) mœstus inqt discessit Minos, qa quæ volebat nō impetrauit. ¶Stabunt m.) ōstabunt.

Lyctus. ¶Lyctia cretēsis, à Lycto Cretæ, vrbe à Lycto Deucalionis filio cognominata.

¶VETERIS

Et ueteris retinens etiam nunc pignora formæ,
Ingreditur, ramumq; tenens popularis oliuæ,
Et dextra, læuaq; duos ætate minores
Maior habet Clyton, & Buten Pallante creatos.
Postquam congressi primi sua uerba tulerunt
Cecropidæ, Cephalus peragit mandata, rogatq;
Auxilium, fœdusq; refert & iura parentum,
Imperiumq; peti totius Achaïdos addit.
Sic ubi mandatam iuuit facundia causam,
Aeacus in capulo regni nitente sinistra
Ne petite auxilium, sed sumite dixit Athenæ.
Nec dubiæ uires, quas hæc habet insula, uestras
Ducite, & omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt. superat mihi miles, & hosti,
Gratia Diis, felix & inexcusabile tempus.
Immo ita sit Cephalus. crescat tua ciuibus opto
Vrbs ait, adueniens equidem modo gaudia cœpi,
Cum tam pulchra mihi, tam par ætate iuuentus
Obuia processit, multos tamen inde requiro,
Quos quondam uidi uestra prius urbe receptus.
Aeacus ingemuit, tristiq; ita uoce locutus.
FLEBILE principium melior fortuna secuta est.
Hanc utinam uobis possem memorare. sine ullo
Ordine nunc repetã, neu lõga ambage morer uos.
Ossa, cinisq; iacent, memori quos mente requiris,
Et quota pars illi rerum periere mearum?
Dira lues populis ira Iunonis iniquæ
Incidit exosæ dictas a pellice terras.
Dum uisum est mortale malum, tantæq; latebat
Causa nocens cladis, pugnatum est arte medendi.
Exitium superabat opes, uictæq; iacebant.
PRINCIPIO cœlum spissa caligine terras
Pressit, & ignauos inclusit nubibus æstus.
Dumq; quater plenis expleuit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
Letiferis calidi spirarunt æstibus Austri.
Constat & in fontes uitium uenisse, lacusq;,
Milliaq; incultos serpentum multa per agros
Errasse, atq; suis fluuios temerasse uenenis.
Strage canũ primo, uolucrumq;, auiumq;, boumq;.
Inq; feris subiti deprensa potentia morbi est.
Concidere infelix ualidos miratur arator
Inter opus tauros, medioq; recumbere sulco.
Lanigeris gregibus balatus dantibus ægros,
Sponte sua, lanæq; cadunt, & corpore tabent.
Acer equus quondam, magnæq; in puluere famæ
Degenerat palmæ, ueterumq; oblitus honorum
Ad præsepe gemit morbo moriturus inerti.
Non aper irasci meminit nec fidere cursu
Cerua, nec armentis incurrere fortibus ursi
Omnia languor habet. syluis, agrisq;, uiisq;
Corpora fœda iacent. uitiantur odoribus auræ.
Mira loquor, non illa canes, auidæq; uolucres,
Non cani tetigere lupi. dilapsa liquescunt,
Afflatuq; nocent, & agunt contagia late.
Peruenit ad miseros damno grauiore colonos
Pestis, & in magnæ dominatur mœnibus urbis.

RAPH. Cephalus. VETERIS for.) pristinæ pulchritudinis. Nã Cephalus) vt etiã Pausanias scribit formosissimus fuit. Popularis oliuæ:) i Attica natæ populo'ue gratæ, {erat aũt id signũ pacis & auxilii petẽdi.} Maior hẽt) causa cur à dextra, læuaq; Clitõ & Butẽ haberet. Maiores enĩ natu in medio minorũ incedere solẽt. ADD I. {Maior ergo accipe, p ipse maior existens.} ADDI. Pãdionis filii quatuor. Hic aũt Pallas vnus è filiis Pãdionis Athenarũ regis fuit, quatuor enim filii (vt scribit Strabo) Pãdioni fuerũt, Aegeus, Lycus, Pallas, Nisus. Peragit mã.) exponit mandata, quæ ab Atheniẽsibus acceperat. Fœdusq; re.) cõmemorat fœdus à suis maioribus cũ Aeginetis pcussũ. Imperiũ) regnũ. Totius A.) Achaiæ & Græciæ. Peti) appeti à Minoe. Hoc aũt ait, quo facilius Aeaco psuadeat, vt Atheniẽsibus ɔtra Minoẽ ferat auxiliũ. In cap. reg.) i sceptro. Athenæ) Atheniẽses, ɔtinẽs enĩ p ɔtẽto frequẽter ponit à poetis. Aeaci ãt oratio maximã præ se fert i Atheniẽses & beneuolẽtiã & benignitatẽ. Et o. eat) veniat vobiscũ subaudiat. Robora) vires. Supat mi. mil. & ho.) hoc est mihi milites supersunt, & adiuuãdos amicos, & ad repellẽdos hostes. Gratia D. sit subaudiat) Diis enim gratias agit Aeacus. Felix & inexcu. tẽ.) mihi est subintelligat hoc aũt verbũ, est, sæpe numero elegãter ptermittit. Obuia pcessit, obuiã venit. Inde) ex iis. Hæc aũt narrãtur, vt ɔcinnius ad formicarũ Metamorphosin i hoĩes exponẽdã descẽdat. Memorare) plixius narrare. Sine vl. or.) sine vllo prooemio. Lõga am.) supflua oratione. Describit aũt poeta formicarũ mutationẽ in Myrmidonas. Cũ enim Iunonis ira Aeginæ incolæ pestilẽtia fuissent absumpti, Aeacus Iouẽ patrẽ rogauit, vt aut sibi populũ suum restitueret, aut se quoq; vita priuaret. Cũ autẽ magnã formicarũ multitudinẽ in vetusta quercu vidisset, Iouem rogauit, vt sibi tot ciues, quot illæ formicæ erant ɔcederet. Iuppiter vero Aeaci precibus motus, quotquot formicæ i illa quercu erãt, in hoĩes cõmutauit, qbus Aeacus ipse agros diuisit. Ossa cin. ia.) mortui sunt. Et q. p.) ac si diceret minima. Dira l.) insanabilis pestis, cui nihil remedii poterat afferri.

Exosæ. Exosæ) odio psequẽtis. Dictas ter.) denotatã insulã. Nã Oenona insula (vt diximus) Aegina ab Aeaco ex matris noĩe fuit appellata. A pellice) Aegina: q Iuno odio psequebat, quippe cũ qua Iuppiter coiuisset. Pestilẽtiæ descriptio. Elegãter aũt, scitẽq; ea oĩa describit poeta quæ tpe pestis accidere solẽt. Mortale m.) humanũ. non aũt à Iunonis ira missũ. Cã n.) ira Iunonis, quæ in causa erat tantæ calamitatis. Pugnatũ est) repugnatũ pesti. Exitiũ) clades. Opes) auxilia. Pressit) oppressit, occupauit. Et ignauos æstus) ab effectu qd ignauos hoĩes reddãt & pigros. Dũq; quater plenis) p quatuor inquit mẽses Austri venti morbosi spirarũt. Luna enim singulis qbusq; mensibus crescit ac decrescit. Tenuata) diminuta. Retexuit) dissoluit. Letiferis æstibus) pestiferis feruoribus. Vitiũ) aeris corruptionẽ. Temerasse) corrupisse. Strage canum primo) hæc ex primo Iliados sũpta esse videtur, nã Homerus peste i exercitũ Græcorũ Apollinis ira imissam describẽs asserit primo canes, mulosq; interiisse. ADDI. {Versus Homeri sunt Iliados primo, hi:

Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπώχετο, καὶ κύνας ἀργούς,
Αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἀφιείς,
Βάλλ', αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.

Miratur) quia mali causam ignorat. Inter opus) inter arandũ. Recũbere) procũbere, cadere. Lanigeris gregibus) ouibus, quæ proprie balare dicitur. Est autẽ factitiũ verbum. Tabent) putrescunt, ac macilẽtæ fiũt. Magnæq; in puluere famæ) in certaminibus, in qbus maximus puluis excitatur. Degenerat) à generositate sua recedit. Palmæ) victoriæ. Veterum honorũ) antiquæ gliæ. Nõ aper irasci meminit) ptozeugma est. Meminit enĩ verbũ ad duos q sequũtur noĩatiuos est referẽdũ. Incurrere) impetũ facere. Oĩa languor habet) oĩa inqt aĩalia lãguida & infirma sunt effecta. Corpa fœda) cadauera fœtentia. Odoribus) cadauerum fœtoribus, quãquã odores ferè in bonã accipiãtur partẽ, ac p iis quæ nares delectãt, ponãtur. Et agũt cõtagia late) corruptione inquit lõge mittunt. Liquescunt) resoluuntur.

KAPH. ¶FLAMMISq; fatiſcunt) hoc eſt,ardore quodam inteſtino reſoluuntur, eleganter autem omnia deſcribit poeta,quæ peſte laborātibus ſolent euenire. ¶Indicium rubor eſt)rubor faciei, inquit, indicat viſcera eſſe inflammata. ¶Tumet)inflatur. ¶Arentia ora)arida,& ſicca. ¶Ventis tepidis)auſtris. ¶Patent) aperta ſunt & tenentur. ¶Auræ graues)pernitioſæ. ¶Nō ſtratum)lectum. ¶Dura præcordia) corpora inflata & aſpera, vt à parte totum intelligamus. ¶Sunt enim præcordia(vt Plinius in vndecimo, Naturalis hiſtoriæ ſcribit)membranæ tenuiſſimæ, quibus extra homini ab inferiore viſcerum parte ſeparantur,ſic dicta,quia cordi prætenduntur, quæ Græci phrenas appellāt,quòd illis ſubtilitas mentis accepta feratur. ¶Moderator)rector,medicus. ¶Erūpit)inuadit. ¶Obſuntq; authoribus artes)medicæ inquit artes ſuis profeſſoribus nocent. Peſte enim Medici quoque corripiebantur. ¶Leti)mortis. ¶Finemq; vident in funere morbi) ordo eſt & ſenſus, finem'que morbi in funere & morte vident. ¶Indulgēt animis)hoc eſt, faciunt quicquid ipſis libet. ¶Quid vti.) hoc verbum ſit ſubintelligatur, vt ſit ſenſus,& nulla cura eſt, quid ſit vtile. ¶Haurit)bibit. ¶Et illas)etiam illas cadaueribus infectas, in quibus multi moriebātur. ¶Tātaq; ſunt miſ.) adeo autē inquit inuiſos habent lectos, vt ex illis proſiliāt. ¶Aut ſi prohi.)hoc eſt, ſicui ſunt tam exiguæ vires, vt ſtare non poſſit, atq; è lecto deſilire, deuoluit ſe quoquo modo poteſt in humū.
Funeſtum. ¶Funeſta) peſtifera, mortifera. Funeſtum etiam dicitur funere inquinatum. ¶In crimine) in culpa. ¶Semianimes) ſemimortuos. ¶Pendentis)impendentis, imminentis. ¶Hic,illic)paſſim & vbique. ¶Exhalantes)expirantes. ¶Quid animi)qualis animus. ¶Vt vitā odiſſem) qualem animum habere debuerit Aeacus ipſe exponit. Talem inquit animum debui habere,vt vitam odiſſem, ac mortuus eſſe cuperem. ¶Flexerat)conuerterat. ¶Putrida poma)nimis matura & corrupta. ¶Contra) è regione. ¶Sublimia)alta. ¶Irrita thura)vana,nihilq; conferentia.

Viſcera torrentur primo,flammiſq; fatiſcunt,
Indicium rubor eſt,& ductus anhelitus igni.
Aſpera lingua tumet,tepidiſq; arentia uentis
Ora patent,auræq; graues captantur hiatu,
Non ſtratum,non ulla pati uelamina poſſunt.
Dura ſed in terra ponunt præcordia.nec fit
Corpus humo gelidū.ſed humus de corpore feruet,
Nec moderator adeſt,inq; ipſos ſæua medentes
Erumpit clades,obſuntq; authoribus artes.
Quo propior quiſq; eſt,ſeruitq; fidelius ægro,
In partem leti citius uenit,atque ſalutis
Spes abiit,finemq; uident in funere morbi,
Indulgent animis,& nulla quid utile cura eſt.
Vtile enim nihil eſt.paſſim,poſitoq; pudore
Fontibus,& fluuiis,puteiſq; capacibus hærent.
Nec ſitis eſt extincta prius,quàm uita bibendo.
Inde graues morbo nequeunt conſurgere,& ipſis
Immoriuntur aquis.aliquis tamen haurit & illas,
Tantaq; ſunt miſeris inuiſi tædia lecti,
Proſiliunt,aut,ſi prohibent conſiſtere uires,
Corpora deuoluunt in humum,fugiuntq; penates
Quiſq; ſuos.ſua cuiq; domus funeſta uidetur.
Et quia cauſa latet,locus eſt in crimine notus.
Semianimes errare uiis,dum ſtare ualebant,
Aſpiceres,flentes alios,terraq; iacentes,
Laſſaq; uerſantes ſupremo lumina motu,
Membraq; pendentis tendunt ad ſydera cœli
Hic,illic,ubi mors deprenderat,exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit?aut quid debuit eſſe?
Vt uitam odiſſem,& cuperem pars eſſe meorum.
Quo ſe cunque acies oculorum flexerat,illic
Vulgus erat ſtratum,uelut cum putrida motis
Poma cadunt ramis,agitatæq; ilice glandes.
Templa uides contra gradibus ſublimia longis,
Iuppiter illa tenet.quis non altaribus illis
Irrita thura dedit?quoties pro coniuge coniux,
Pro nato genitor,dum uerba precantia dixit,
Non exoratis animam finiuit in aris?
Inq; manu thuris pars inconſumpta reperta eſt?
Admoti quoties templis,dum uota ſacerdos
Concipit,& fundit purum inter cornua uinum,
Haud expectato ceciderunt uulnere tauri?
Ipſe ego ſacra Ioui pro me,patriaq;,tribuſq;
Cum facerem natis,mugitus uictima diros
Edidit,& ſubito collapſa ſine ictibus ullis
Exiguo tinxit ſubiectos ſanguine cultros.
Fibra quoq; ægra notas ueri,monituſque Deorum
Perdiderat.triſtes penetrant ad uiſcera morbi,
Ante ſacros uidi proiecta cadauera poſtes.
Ante ipſas,quo mors foret inuidioſior,aras.
Pars animam laqueo claudunt,mortiſque timorē
Morte fugant,ultróque uocant uenientia fata.
Corpora miſſa neci nullis de more feruntur
Funeribus.neque enim capiebant funera portæ,
Aut inhumata premunt terras,aut dantur in altos
Indotata rogos.& iam reuerentia nulla eſt.
Deque rogis pugnant,alieniſque ignibus ardent.
Qui lachryment,deſunt.indefletæque uagantur
Natorū,matrūque aiæ,iuuenumque,ſenumque,

¶Non exoratis. ¶Diis ſubaudiatur. ¶Admoti templis) adducti in tēpla. ¶Dum vota ſacerdos Concipit) dum ſacerdos precatur Deos. ¶Purum vinum)merum, ſine aqua. mero nanque in ſacrificiis quemadmodum & nos, Priſci vtebātur. ¶Haud expec.vulnere)non expectato ictu. ¶Fibra quoq; ægra) vitiata. Fibras autem victimarum haruſpices inſpiciebant, quo prædicere futura poſſent. ¶Notas veri) ſigna quibus verum cognoſcitur. ¶Monitus) admonitiones Deorum. ¶Triſtes morbi) ab effectu, quod triſtitiam pariant morbi,triſtes vocantur. ¶Ad viſcera)ad inteſtina corrumpenda. ¶Ante ſacros poſtes) ante ſacras templorum ianuas. ¶Pars animam laqueo claudūt) pars inquit ſe ſuſpendunt & ſtrangulāt. ¶Venientia fata) venientem mortem. ¶Feruntur)efferuntur, nam extra vrbem cadauera ſepeliebātur. ¶Nullis funeribus) nullis exequiarum honoribus. nam funus eſt pompa exequiarum, à funalibus dictum, quæ cadaueri præferebātur. Noctu enim mortui efferebantur ad ſepulturam. ¶Neque enim capiebant funera portæ)incredibilem funerum multitudinem fuiſſe Aeacus oſtendit, cum per vrbis portas efferri non poſſent. ¶Aut inhumata premūt terras)aut inſepulta iacent in terra. ¶Aut dantur in altos Indotata rogos) aut inquit ſine vllo ſepulturæ honore in ignes mittuntur. Nam cadauera apud antiquos cum ſuis ornamentis comburebantur, {amicis ac proximis munera quædam, ceu dotem in rogum conferentibus.} ADDI.

¶IN

RAPH. ¶IN Tumulos) ad sepulchra facienda. ¶In ignes) in rogos extruendos, per quæ significatur cadauerũ maximã fuisse multitudinẽ. ¶Tanto turbine) tanta pturbatione, & inuolutione rerũ. ¶Falsa) falso. nomẽ enĩ ꝓ aduerbio est positũ. ¶Loquũtur) scilicet hoĩes. ¶Ille sub amplexus quõdã Asopidos Æginæ) cõcubuisse cũ Aegina Asopi filia. Hic autẽ versus aliqd vitii contraxisse videt, qd quidẽ si opus poeta emẽdasset, facile sustulisset. Forsitan autẽ sic esset legendum. Ille sub amplexus Aeginæ Asopidos olim. Nam Asopus secundam producit. Sic autẽ versus mendis caret. In quodam tamẽ exemplari sic scriptũ legitur: Aeginæ amplexus quõdã sub Asopidos Ille, quæ lectio si tibi placet accipe. { ADDI. Est & hic locus τῶν ἀπορουμένων vnus, hoc est, de quibus merito dubitare possis, γνήσιος ac verus sit, an secus. Nam siue hoc, siue illo modo versum legas, incommodi aliquid habet, illo vt particula olim, in fine ociose ferè ponatur. Quod contra decorum & elegantiã Heroici carminis fit. Hoc autem vt syllaba prima Asopidis corripiatur, quæ alias longa est, vt prio Argo. Apollonius: πατρὸς ἑοῦ πηγῇσιν ἐφίστιος Ἀσωποῖο.

Et apud Statium libro septimo, Asopus genuisse datur, &c. Quo loco etiam fabulam Iouis & Aeginæ idẽ poeta exponit. Item apud Lucanum libro sexto. Accipit Asopus cursus, Phœnix'que, Melas'que, &c. Sed tamen priorem lectionem hoc est, emẽdationem Regii retineamus, dum melior alia offeratur.} Asopidos Aeginæ) Asopi filię. Est enim Asopus Bœotiæ fluuius in sinum Corinthium labens. [Asopus] ¶Notam) signũ. ¶Fulgore) fulgoris splẽdore. ¶Tonitru. secundo) prospero. ¶Quæ das mihi pignoris omẽ) quę mihi ꝓ pignoris signo ostendis. ¶De semine Dodonęo) laus à loco. Dodona enim vrbs est Molossidis in Epiro, iuxta quam fuit sylua Ioui dicata, in qua colũbæ responsa dabãt. Dicta est autẽ Dodona, vel à Dodona vna ex Oceani nymphis, vel à Dodono Iouis & Europæ filio, vel à Dodone fluuio, vt Stepha. ait. [Dodona] Vnde Dodo-

Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes,
Attonitus tanto miseratum turbine rerum
Iuppiter o dixi, si te non falsa loquuntur
Ille sub amplexus Aeginæ Asopidos olim,*
Nec te magne pater nostri pudet esse parentem,
Aut mihi redde meos, aut me quoq; conde sepulchro.
Ille notã fulgore dedit, tonitruq; secundo.
Accipio, sintq; ista precor felicia mentis
Signa tuæ, dixi, quæ das mihi pignoris omen.
Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Ioui quercus de semine Dodonæo.
Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosoq; suum seruantes cortice callem.
Dum numerum miror. totidem pater optime dixi
Tu mihi da ciues & inania mœnia supple.
Intremuit, ramisq; sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. pauido mihi membra timore
Horruerant. stabantq; comæ. tamen oscula terræ,
Roboribusq; dedi. nec me sperare fatebar
Sperabam tamen, atq; animo mea uota fouebam.
Nox subit. & curis exercita corpora somnus
Occupat ante oculos eadem mihi quercus adesse,
Et rami totidem, totidemq; animalia ramis.
Ferre suis uisa est, pariterq; tremiscere motu,
Graniferumq; agmen subiectis spargere in aruis.
Crescere quod subito maius, maiusq; uidetur,
Ac se tollere humo, rectoq; assistere trunco,
Et maciem, numerum'q; pedum, nigrumq; colorẽ
Ponere, & humanam membris inducere formam.
Somnus abit. damno uigilans mea uisa. queror'q;,
In superis opus esse nihil. at in ædibus ingens
Murmur erat uoces'q; hominũ exaudire uidebar
Iam mihi desuetas dum suspicor, has quoq; somni
Esse, uenit Telamon properus, foribus'q; reclusis
Spe'q;, fide'q;, pater dixit maiora uidebis,
Egredere, egredior, quales'q; in imagine somni
Visus eram uidisse uiros, ex ordine tales
Aspicio, nosco'q; adeunt, regem'q; salutant.
Vota Ioui soluo, populis'q; recentibus urbem
Partior, & uacuos priscis cultoribus agros,
Myrmidonas'q; uoco, nec origine nomina fraudo.
Corpora uidisti. mores, quos ante gerebant.
Nunc quoq; habẽt. parcũ genus est, patiẽs'q; laborũ,
Quæsiti'q; tenax, & quod quæsita reseruet.
Hi te ad bella pares annis, animis'q; sequentur,
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Austros.

ARG. FABVLAE SEQ.

Argumẽtũ: Cephalus de donis interrogat, refert Iulcẽ Aeaci filio Phoco de Procride cõiuge, & cur aut vñ telũ gereret, Nã cum in mõte Hymetto Atticæ regiõis venaret, ab Aurora ob spẽm raptus est, quẽ vt cõperit Dea Procridis prioris cõiugis implicitũ a se velle diuerti, fecit, vt mutata specie remissus Cephalus Athenas, cõtẽderet, vt eã pollicitis, muneribusq; tentaret, an pudicitiam purã possit seruare. Plurimis naq; rebus ad vsum fœminarũ cõparatis, quibus capi posset, fallacia mẽtẽ elicuit, qd vt illa cõperit, a marito se eẽ deceptã, pudore exercita vt cõspectũ eius vitare possit, altis se recõdidit saltibus. Hic cũ assidue Dianæ studio feras persequeret, & ambigua vox refrigerãtis Cephali ad eã esset perlata, qui ex nimio æstu aurã sæpius inuocaret, nõ immemor pristini amoris, dũ virgultis se recõdit, vt speculareẽ, an eẽt aliqua Aura noie cuius ille cupiditate impulsus a se alienaret. Cephalus ꝓcul speculatus vehemẽtius moueri virgulta, dũ latere ferã existimat eo loco recõditã, iaculo emisso cõiugẽ Iprudẽs Iterfecit. Ferẽ aũt id telũ cũ cane ab eadẽ cõiuge Procride Cephalo tributũ, cuius vim ob iram Auroræ, sit vt feræ ab eo percussæ, maximo cum luctu viri experta est.

Talibus, atq; aliis longum sermonibus illi

nius, Dodonæusq; deriuatur. Hinc est prouerbiũ* Aes Dodonæum, in eos qui nimiũ multa loquũtur. [Prouerbiũ] ¶Frugilegas) fruges ac grana colligentes. [*a.l. sic Aegię amplex⁹ quondã sub Asopidos Ille.] ¶Grande onus exiguo) antitheton est, grande nanque exiguo opponitur. ¶Rugoso cor.) aspero. ¶Inania mœ.) euacuata, hoĩbus vacua. ¶Sine fla.) sine vẽto. ¶Stabãt) erectæ erãt. ¶Nox subit) subsequitur. ¶Exercita) defatigata. Est aũt sententia generalis. ¶Graniferum ag.) multitudinẽ formicarũ grana ferentiũ. [Formicę in homines.] ¶Spargere in ar. sub.) si esset soluta oratio in arua subiecta diceretur. ¶Recto trũco) corpore erecto & pectore. ¶Mea visa) mea insomnia. ¶Speq;, fideq; maiora) hoc est, maiora, q̃ vt speranda, credendaq; sint. ¶Adeunt) accedunt ad me. ¶Vota Ioui soluo) gratias Ioui ago & sacrifico. ¶Partior) diuido, distribuo. ¶Myrmidonasq; voco) ἀπὸ τῶν μυρμήκων, hoc est, formicis. A formicis quidem Myrmidonas appellatas fuisse ait poeta, vt qui fabulæ astipuletur. [Myrmidonę à formicis & hax. nomen.] Strabo autem scribit Aeginẽses Myrmidonas dictos, non vt in fabulis canitur, quòd magna inualescẽte pestilẽtia formicæ Aeaco precante in homines versæ fuerint, sed quia formicarum more terram fodientes ad petras eam apportarent, vt agricolendi materiam haberent, ac fossas incolerent, ne lateritiam facere atque ædificare cogerentur. [Vñ Myrmidones.] { ADDI. Eadem ferè in Commentariis Pindari Ode tertia Nemeorum ex Theogene quodam citantur. Hesiodus autem, vt in iisdẽm Cõmentariis citatur, fabulæ meminit in hunc modum:

Ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκεν Αἰακὸν ἱππιοχάρμην.
Αὐτὰρ ἐπεὶ ἥβης πολυηράτου ἵκετο μέτρον,
Μοῦνος ἐὼν ἤχθαιρε, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου,
Τοὺς ἄνδρας ποίησε, βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Οἳ δή τοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας, &c.

¶Fraudo) priuo. ¶Pares annis) eadem nanque nocte omnes nati esse videbantur. ¶Eurus enim attulerat) parenthesis est expositionem continens, à poeta inserta.

RAPH. ¶MENSAE)cœnæ,conuiuio. ¶Iubar)splendorem diei. ¶Aureus Sol)pulcher ac splendidus. ¶Cui grandior ætas) causa cur filii Pallantis ad Cephalum cõuenerint. Ille enim maior natu erat. ¶Ad regem)ad Aeacum. ¶Fraterq;)Peleus. ¶Cum quis)quibus cum. ¶Aeolidem)Cephalum Aeoli nepotē. Cephalus enim Deionei filius fuit (vt Pausanias ait) Aeoli vero nepos. Nam Deioneus, Salmoneus & Cretheus Aeoli filii fuisse scribuntur, quare decipiuntur, qui putant aliter quàm Aeoliden esse legendum. ¶Sum nemorum studiosus) hoc est, venationibus delector, & ferarum cęde. ¶Sylua) arbore, continens enim pro contento positum est. ¶Si cornus, nodus inesset) cornus enim nodosa est arbor. ¶Vnde sit)ex qua arbore sit. ¶Telum iaculabile)periphrasis est iaculi. ¶Actæis) Atheniensibus. ¶Spem)pulchritudine. ¶Vsum) vtilitatem. ¶Fortunaq; missum Nõ regit)hoc est, nulli subiicitur fortunæ. Frustra enim nunquã mittitur. ¶Iuuenis Ner.) Phocus Nerei nepos, nam Aeacus eum ex Psamathe Nerei filia sustulit, {reliquos autem duos Peleum & Telamonem ex Endeide Chironis, vel vt apud Pausa. legitur. Scironis filia.} ¶Quis auct.) quis fuerit dator tam magni muneris. ¶Ille re.) Cephalus. ¶Et cæ.no.pu.) ordo est & sensus, & silet ac reticet Cephalus ob pudorem cætera quæ nota erant, qua mercede illud iaculum ab vxore acceperit. Neque enim refert Cephalus se ob pulchritudinem suã ab vxore accepisse. {Vel potius sic: ille refert quæ petit: scilicet Phocus, de iaculo & vnde datum sit & cætera nota, sed qua mercede idē acceperit, id vero pudore tacet.} ¶Tulerit) acceperit. ¶Tactusq; do.)cõmotus. ¶Nate Dea) Phocus quē alloquitur Cephalus, filius fuit Aeaci ex Psamathe nympha. ¶Quis pos.cre.) parēthesis est, qua significatur non esse credibile Cephalum ob illud iaculum flere, quod tantæ sit vtilitatis. ¶Procris er.) Procris Erethei Atheniensium regis filia fuit, quæ cum Cephalo nupsisset Auroræ odio, quæ Cephalũ in suos amplexus conuertere nequiuit, sub forma alieni viri muneribus à Cephalo ipso tentata, fidem marito datam fractura videbatur. Cum autem se Cephalus indicasset, aufugiens syluas petiit, ac Dianæ comes effecta, tandem à Cephalo placauit, domumq; reuersa marito & canem nomine Lælapa, & iaculum admirandæ pulchritudinis, virtutisq; donauit. Cum autē cuiusdam indicio comperisset, Cephalum cum quadam nympha nomine Aura congredi solitum, clam eum in syluas secuta, ab inscio marito eo telo, quod ab ipsa dono acceperat, fuit interfecta.

Cephalus

ua.l.mouebant.

Cornus.

ADDI.

ADDI.

Procris

Impleuere diem lucis pars optima mensæ,
Est data nox somnis. iubar aureus extulerat Sol,
Flabat adhuc Eurus, redituraq; uela tenebat.
Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior ætas,
Ad regem Cephalus, simul & Pallante creati
Conueniunt. sed adhuc regem sopor altus habebat
Excipit Aeacides illos in limine Phocus,
Nam Telamon, fraterq; uiros ad bella parabant. *
Phocus in interius spatiumq;, pulchrosq; recessus
Cecropidas duxit, cum quis simul ipse resedit.
Aspicit Aeoliden, ignota ex arbore factum
Ferre manu iaculum, cuius fuit aurea cuspis.
Pauca prius mediis sermonibus ille locutus,
Sum nemorum studiosus ait, cædisq; ferinæ.
Qua tamen è sylua teneas hastile recisum
Iandudum dubito. certè si fraxinus esset,
Fulua colore foret. si cornus, nodus inesset.
Vnde sit ignoro. sed non formosius isto
Viderunt oculi telum iaculabile nostri.
Excipit Actæis è fratribus alter, & usum
Maiorem specie mirabere, dixit in isto.
Consequitur quodcunq; petit, fortunaq; missum
Non regit & reuolat nullo referente cruentum.
Tum uero iuuenis Nereius omnia quærit,
Cur sit, & unde datum quis tanti muneris author
Quæ petit, ille refert. & cætera nota pudore,
Qua tulerit mercede, silet, tactusq; dolore
Coniugis amissæ lachrymis ita fatur obortis.
Hoc me nate Dea (quis posset credere) telum
Flere facit, facietq; diu, si uiuere nobis
Fata diu dederint, hoc me cum coniuge chara
Perdidit, hoc utinam caruissem munere semper.
Procris erat, si forte magis peruenit ad aures
Orithyia tuas: magnæ soror Orithyiæ.
Si faciem, moresq; uelis conferre duarum,
Dignior ipsa rapi. pater hanc mihi iunxit Erectheus
Hanc mihi iunxit amor. felix dicebar, eramq;.
Non ita diis uisum est, at nũc quoq; forsitan essem,
Alter agebatur post sacra iugalia mensis,
Cum me cornigeris tendentem retia ceruis
Vertice de summo semper florentis Hymeti
Lutea mane uidet pulsis aurora tenebris,
Inuitumq; rapit, liceat mihi uera referre
Pace deæ, ꝙ sit roseo spectabilis ore,
Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis ꝙ alatur aquis, ego Procrin amabam,
Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
Sacra tori, coitusq; nouos, thalamosq; recentes,
Primaq; deserti referebam fœdera lecti,
Mota Dea est, & siste tuas ingrate querelas.
Procrin habe (dixi) quod si mea prouida mens est,
Non habuisse uoles, meq; illi irata remisit.
Dum redeo, mecumq; Deæ memorata retracto,

Orithyiæ.

¶Magnæ Orith.) preclaræ, vt quæ sua pulchritudine à Borea vento rapta fuisse fingitur. Orithyia vero concita in montibus interpretari potest. Nã à datiuo ὄρει, & θύω, quod est concitor, Orithyia cõponitur. o breui in ω longum mutato. ¶Conferre)cõparare. ¶Dig ipsa ra.)anteponit Cephal⁹ Procrin Orithyiæ, q̃uis ob pulchritudinem Orythyia à Borea vēto rapta fuisse feratur. ¶Ipsa) Procris. sentit enim Cephalus Procrin fuisse Orithyia elegantiorem, atque formosiorem. ¶Pater hanc mi.iun. Erec.) hanc mihi inqt Erechtheus pater vxorem dedit. Erechtheus aũt(vt diximus) Athenarũ rex fuit, vnde Athenienses interdum Erechthidæ vocantur. {De quo supra circa finē.vi.lib.dictum} ¶Hãc mi.iũ.amo.) repetitio est maxime affectui amantis cõueniēs. ¶Nõ ita diis vi.est) nõ ita Diis placuit, vt essē felix. ¶Post sac.iuga.)post nuptias celebratas. ¶Semp flo. Hym.)Hymetus mõs est Atticę regiõis, thymo semp florēs, vbi & mel optimũ efficit, & pulcherrimũ marmor effoditur. ¶Lau. Au.) rubicũda. Cephal⁹ aũt tãta pulchritudie fuisse fert. vt ab Aurora fuerit raptus atq; asportatus (vt scribit Pauf.) Vñ iter alias fictiles statuas, quę in regina Athenis visebãtur, Aurora quoq; erat Cephalũ asportans. ¶Roseo)pulchro. ¶Spectabilis digna quę spectet. ¶Q d te.luc.)nã Aurora media est inter diē & noctē. ¶Sacra tori.) lecti & nuptiaę. ¶Prima foe.)nã Procri dederat fidē se cũ alia muliere nõ coiturũ. ¶Deserti lecti)derelictæ vxoris. ¶Mota dea est) cõmota & indignata. ¶Siste)contine. ¶Procrin hab.)ironice cũ quadã indignatione legendum, vt illud Virg. I sequere Italiã ventis. ¶Ingrate)mihi in amore nõ respõdēs, vt q me à qua amaris, non redamas. ¶Quod si mea pro.mens est) sed si inquit, peruideo futura, cupies nunq̃ habuisse Procrin. ¶Mecum retrac.)mecum cogito. ¶Memorata Dea)verba & dicta Auroræ.

Erechthe⁹

ADDI.

Hymetus.

Cephali pulchritudo.

CESSE

Esse metus cœpit, ne iura iugalia coniux.
Non bene seruasset, facies, ætas'que, iubebant
Credere adulterium, prohibebant credere mores,
Sed tamen absfueram, sed & hæc erat, unde redibam,
Criminis exemplum (sed cuncta timemus amantes)
Quærere quod doleam statuo, donis'que pudicam
Sollicitare fidem, fauet huic aurora timori,
Immutat'que meam (uideor sensisse) figuram,
Palladias'que in eo non cognoscendus athenas,
Ingredior'que domum, culpa domus ipsa carebat.
Casta'que signa dabat, domino'que erat anxia rapto.
Vix aditus per mille dolos ad erechthida factus.
Vt uidi, obstupui, meditata'que pene reliqui
Tentamenta fide, male me, quin uera faterer
Continui, male quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat, sed nulla tamen formosior illa
Esse potest tristi, desiderio'que calebat
Coniugis arrepti ✱tu collige qualis in illa
Phoce decor fuerit quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam? quoties tentamina nostra pudici
Repulerint mores? quoties ego dixerit uni
Seruor, ubicunque est, uni mea gaudia seruo.
Cui non ista fide satis experientia sano
Magna foret? non sum contentus, & in mea pugno
Vulnera, dum census dare me ✱ promitto loquendo,
Munera'que augendo, tandem dubitare coegi.
Exclamo mala pectora detego. ✱tectus adulter,
Verus eram coniux, me perfida teste teneris.
Illa nihil, tacito tantummodo uicta pudore
Insidiosa malo cum coniuge limina fugit,
Offensa'que mei genus omne perosa uirorum
Montibus errabat studiis operata Dianæ.
Tunc mihi deserto uiolentior ignis ad ossa
Peruenit, orabam ueniam, & peccasse fatebar,
Et potuisse datis simili succumbere culpæ,
Me quoque muneribus, si munera tanta darentur.
Hæc mihi confesso læsum prius ulta pudorem
Redditur, & dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tanquam si parua dedisset
Dona, canem munus, quem cum sua traderet illi
Cynthia, currendo superabit dixerat omnes,
Dat simul & iaculum, manibus quod cernis ✱habere.
Muneris alterius quæ sit fortuna requiris,
Accipe mirandum, nouitate mouebere facti.
Carmina Naiades non intellecta priorum
Soluunt ingeniis, & præcipitata iacebat
Immemor ambagum uates obscura suarum
Scilicet alma Themis, nec talia liquit inulta.
Protinus Aoniis immissa est bellua Thebis,
Cessit & exitio multis pecorum'que, suo'que,
✱Ruricolæ pauere feram, uicina iuuentus
Venimus, & latos indagine cinximus agros.
Illa leui uelox superabat retia saltu,
Summa'que transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quos illa sequentes
Effugit, & cœtum non segnior alite ludit.
Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno,
(Muneris hoc nomen) iamdudum uincula pugnat
Exuere ipse sibi, colla'que morantia tendit,

RAPH. ¶ ESSE met. cœp.) zelotypus Auroræ ita Cephalus est effectus. ¶ Facies, ætasque iu.) formosa inquit facies, & iuuenilis ætas Procridis me inducebant, vt crederem ipsam adulterium commisisse. Mores autem casti me illud suspicari non permittebant. ¶ Vnde redibam) à qua veniebam. ¶ Criminis exē.) adulterii. Aurora nanque vnde redibat, exemplo erat, quam facile mulieres in adulterium cadant. ¶ Sollic.) tentare, infestare. ¶ Ineo) intro. ¶ Fide) fidei, antiquorum more, vt Virg. Libra die, somniq; pares vbi fecerit horas. ¶ Male con.) vix me continui, vt non faterer me Cephalum esse. ¶ Quin) vt nō interdum cur nō significat. ¶ Vt op.) vt honestum & conueniens fuit. ¶ Calebat) ardebat, anxia erat. ¶ Desid.) absentia. ¶ Coniu. arr.) mariti quē putabat ab aurora fuisse raptū. ¶ Tu coll.) conclude, ratiocinare, id quod Græci συλλογίζειν dicunt. ¶ Vni) soli Cephalo. ¶ Cui sa.) sapienti. ¶ Fide) pro fidei, est enim genitiuus. Sic Virg. Libra die, somniq; pares vbi fecerit horas. ¶ In me. vu.) in meos dolores. ¶ Cē.) amplas diuitias. ¶ Mala) ô mala mulier. ¶ Pectora detego) me ipsum inquit indico. ¶ Tectus adulter) simulatus inquit erā adulter, sed verus maritus. ¶ Perfida) proprie, nam perfidi, qui fidem violant dicuntur. ¶ Illa nihil) vel dixit, vel respōdit, vel huiusmodi verbū est subaudiendum. ¶ Insidiosa limina) in quibus sibi structæ insidiæ fuerant. ¶ Offensaq; mei) qd me offendisset. offensa enim actiue, offensio passiue accipi solet. ¶ Perosa) odio habens. ¶ Operata) occupata, dedita. ¶ Violentior ignis) amor vehementior. ¶ Redditur mi hi) ad me redit. ¶ Sua Cynthia) sua Diana. {Procridis aūt etiā Callimachus meminit iter Dianæ comites hymno in Dianam his versibus. Κὰι κεφάλου ξανθὴν ἄλοχον Δηϊονίδαο πότνια σὺν δ' ὁμόθηρον ἔθηκαο &c.} ¶ Muneris alterius) canis à Procri vxore donati. Si autē coniunctio est subaudienda, vt intelligatur, si requiris. Exponit aūt mutationem & feræ, Themidis indignatiōe in Thebanū agrū immissæ, & canis noīe Lælapis in saxa. Nā Thebani cū vidisset, Naiadas ac nymphas futura prædicere, Themidis Deæ obscura dictis respōsa tēplum deiecerunt. Illa vero indignata ferā immisit vulpem, vt Græci narrāt) quæ & pecora & agrestes vexaret, ad eam opprimendam cum alia Græciæ iuuentute conuenit etiam Cephalus cū Lælape cane, q cū in feram ineuitabile iaculum foret coniecturus, vtrunque aspexit in saxa cōmutatum. ¶ Accipe mirandum) audi rem admiratione dignam. ¶ Naiades) nymphæ. ¶ Carmina) vaticinia, prædictiones. ¶ Soluunt) exponunt. ¶ Præcipitata) deiecta, contempta. ¶ Ambagum) dictorum ambiguorum. ¶ Alma Themis) sancta. Nam Themis (vt Pompeius ait) Dea fuit, quæ hominibus præcipiebat id petere, quod honestum & fas esset. Vnde & pro eo quod nos fas dicimus, θέμις frequenter ponitur à Græcis. ¶ Inulta) impunita. ¶ Aoniis Thebis) Bœotiis. Aonia enim pars est Bœotiæ, forte vero epitheto distinxit. Nam Thebæ multarum vrbium nomē est, vt diximus. ¶ Cessit & exitio multis) perniciosa multis fuit. ¶ Pecorum'que, suo'que) agricolæ, inquit, illam feram & sua, & pecorum morte pauerunt. multos enim ex illis deuorauit fera. {sed tu construe, cessit, hoc est, fuit multis exitio, & suo siue proprio, & pecorum.} ¶ Indagine) multitudine hominū inquirentum. Sic Virgilius: Saltusq; indagine cingunt. Indagare autem, vnde indaginem declinamus, est diligenter inquirere. ¶ Summa lina) summos funes, metonymia est, ex lino enim funes conficiuntur. ¶ Positarum plagarum) tentorum retium. ¶ Copula) vinculum quo canes colligantur. ¶ Et cœtu) canum multitudinem. ¶ Non segnior alite) velox vt auis. ¶ Ludit) deludit, decipit. Innuit autem poeta vulpem illam feram fuisse. Vulpes enim circuncurrendo maxime canes eludunt. ¶ Lælapa, ac velocitate & impetu nomen hoc inditum fuit cani. λαῖλαψ enim turbo dicitur, qui ventus est maxime impetuosus. ¶ Pugnat exuere) conatur detrahere. ¶ Morantia) remorantia, retinentia. ¶ Tendit) contendit, conatur.

Cephalus in aliam figuram.

✱a.l. arrepta.

Themis dea.

Aonia.

✱a.l. pro noctē.

✱a.l. pacti

ADDI.

Indago.

Melius habemus.

ADDI.

✱a.l. ruri genæ.

Vulpes & canis in saxa.

RAPH. ❡VIX bene missus erat) quāta fuerit velocitate canis ille, apte declarat Cephalus, quē vix dixit dimissum non poterāt videre. ❡Missus) dimissus. ❡Vestigia pedum) signa pedū. ❡Habebat) tenebat. ❡Expulsæ glādes) emissę funda glādes plūbeę. ❡Cōtorto verbere) ꝯtorta funda. ❡Calamus) sagitta ex calamo cōfecta. ❡Gortyniaco ab arcu) Cretēsi. Nā Gortyn, quæ & Gortys dicit, vrbs est Cretæ, à Gorty heroe dicta. Hęc & Larissa & Crēnia fuit appellata. {Cretēses aūt præcipue celebrantur arte sagittaria.} ❡Apex) vertex. ❡Tollor in hūc) in illū verticē ascēdo. {Collē hūc Teūmessum itelligi puto. Hic eni & Teumessia vulpes hæc ab authoribus dicit. Pausa. i descriptione Bœotiæ. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ λεωφόρῳ, inqt, χωρίον ἐστὶ Τευμησσός. Εὐρώπην δὲ ὑπὸ Διὸς κρυφθῆναι φάσιν ἐνταῦθα. ἕτερος δὲ ἐς ἀλώπεκα, ἐπίκλησιν Τευμησσίαν λόγος ἐστὶν ὡς ἐκ μηνίματος Διονύσου τὸ θηρίον ἐπ᾽ ὀλέθρῳ τραφείη Θηβαίων. καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ κυνὸς ὃν Προκρίδι τῇ Ἐρεχθέως ἔδωκεν Ἄρτεμις, ἁλῶναι μέλλουσα, αὐτή τε λίθος ἐγένετο ἡ ἀλώπηξ καὶ ὁ κυὼν οὗτος. Vides hic omnia consentire his, quæ ab Ouidio de vulpe dicuntur, prætereā quod ira non Themidis, sed Dionysii, immissam illā Thebano agro Pausa. tradit} ❡Quo cursu modo) interdum. ❡Deprehendi) comprehēdi. ❡Modo se subd.) interdū se subtrahere. ❡Callida) astuta. ❡Limite recto) itinere. ❡In spatiū) rectū subaudiat. ❡Quo) i quo cursu. ❡In gyrū) in orbē. ❡Hosti) cani lælapi. ❡Imminet) instat. ❡Vanos mor.) inanes, qa ferā cōprehēdere nō poterat. ❡Ad iac. ver. opē) volebā inqt mittere iaculū. ❡Qd dextera lib.) gestū exprimit iaculum emittere volentis. ❡Amētis addere) imponere. Amēta autē sunt lora, qbus iacula facilius, lōgius'q; emittūtur. ❡Lumina deflexi) oculos remoui à cane & fera. ❡Eodē) ad eundē locū. ❡Mirum) res miranda. Est autem interiectio affectui seruiens. ❡Duo marmora) duo marmorea signa. Sic quidē Ouidius, alii autē scribūt Cephali canē in cœlum fuisse sublatum, sydus'q. effectum, quē Græci Sirium, Latini Caniculam vocant. ❡Affuit) auxilio fuit. ❡Hactenus) locutus est

Gortyn.

ADDI.

ADDI.

Fera & canis in saxa.

Fera & canis in saxa.

Sirius Canicula.

+a.l. sperat

Vix bene missus erat, nec iam poteramus, ubi esset,
Scire. pedum calidus uestigia puluis habebat.
Ipse oculis ereptus erat. non ocyor illo
Hasta, nec expulsæ contorto uerbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus leuis exit ab arcu.
Collis apex medii subiectis imminet aruis.
Tollor in hunc, capio'q; noui spectacula cursus.
Vulnere uisa fera est. nec limite callida recto,
Quo modo deprehēdi, modo se subducere ab ipso
In spatium'q; fugit. sed decipit ora sequentis,
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic. sequitur'q; parem, similis'q; tenenti
Non tenet, & uanos exercet in aere morsus.
Ad iaculi uertebar opem, quod dextera librat
Dum mea. dum digitos amentis addere tento,
Lumina deflexi, reuocata'q; rursus eodem
Retulerā, & medio (mirum) duo marmora campo
Aspicio fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet inuictos ambo certamine cursus
Esse Deus uoluit, si quis Deus affuit illis.
Hactenus, & tacuit. iaculo quod crimen in ipso est?
Phocus ait. iaculi sic crimina reddidit ille.
Gaudia principium nostri sunt Phoce doloris.
Illa prius referam. iuuat o meminisse beati
Temporis Aeacide, quo primos rite per annos
Coniuge eram felix. felix erat illa marito.
Mutua cura duos & amor socialis habebat.
Nec Iouis illa meo thalamos præferret amori,
Nec me quæ caperet, non si Venus ipsa ueniret,
Vlla erat. æquales urebant pectora flammæ.
Sole ferè radiis feriente cacumina primis
Venatum in syluas iuueniliter ire solebam,
Nec mecum famuli, nec equi, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa solebant.
Tutus eram iaculo. sed cum satiata ferinæ
Dextera cædis erat, repetebam frigus, & umbras,
Et quæ de gelidis exibat uallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in æstu.
Auram expectabam. requies erat illa labori.
Aura (recordor enim) uenias cantare solebam
Meq; iuues, intres'q; sinus gratissima nostros.
Vt'q; facis, releuare uelis, quibus urimur æstus.
Forsitan addideram (sic me mea fata trahebant)
Blanditias plures, & tu mihi magna uoluptas,
Dicere sum solitus tu me reficis'q;, foues'q;.
Tu facis, ut syluas, ut amem loca sola, meo'q;
Spiritus iste tuus semper capiatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam præbuit aurem
Nescio quis, nomen'q; auræ tam sæpe uocatum
Esse putat nymphæ. nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit, lingua'q; refert audita susurra.
Credula res amor est. subito collapsa dolore,
Vt mihi narratur, cecidit, longo'q; refecta
Tempore se miseram. se fati dixit iniqui.
De'q; fide questa est, & crimine concita uano,
Quod nihil est, metuit. metuit sine corpore nomē,
Et dolet infelix ueluti de pellice uera.
Sæpe tamen dubitat, +metuit'q; miserrima falli,

Cephalus subaudiatur. ❡Iaculo qd crimen in ipso est?) quæ inquit in iaculo est culpa? Memor eni Phocus eorum quæ Cephalus dixerat, merito ipsū rogat, cuius mali causa fuerit iaculum illud, quo se Cephalus cū coniuge perditū fuisse aiebat. ❡Reddidit) respōdendo exposuit. ❡Gaudia principium) carmē est antithetis exornatum. Nā gaudium dolori opponitur. ❡Referam) narrabo. ❡Iuuat o meminisse beati Temporis Aeacide) sententia est catholica & generalis. ❡Rite felix) perfecte felix. ❡Amor socialis) ab effectu quod socios reddat. ❡Thalamos Iouis) nuptias Iouis. ❡Venus ipsa) quæ est pulchritudinis Dea & venustatis. ❡Aequales flammæ) par amor. ❡Sole ferè radiis) matutino, inquit, tēpore in syluas ad venandū ire solebam. Est enim matutini temporis periphrasis. ❡Cacumina) mōtiū summitates. ❡Iuueniliter) iuuenum more. ❡Naribus acres) odori. ❡Lina nodosa) retia. ❡Aura lenis) suauis, iucunda. Est autem pulchra anadiplosis cū repetitione, qua significat Cephalus auram illam sibi gratissimam fuisse. ❡Releuare æstus) leues facere Solis feruores. ❡Et tu mihi magna voluptas) hæ sunt blanditiæ, quibus vtebatur Cephalus ad auram. ❡Loca sola) deserta. ❡Vocibus ambiguis) verbis dubiis, quæ tum ad auram, tum ad amicam poterant referri. ❡Extemplo) subito. ❡Criminis ficti) falsi. ❡Temerarius) inconsideratus. ❡Index) delator, nam indices proprie criminum dicuntur delatores. ❡Lingua refert) narrat, exponit. Est autem pleonasmos, lingua enim redundat. ❡Susurra) murmura & voces, quibus auram vocabat. ❡Credula res amor est) causa est cur Procris subito collapsa ceciderit. Amātes nanque facile omnia credunt. Creduli autem dicuntur, qui facile & nimium credunt. ❡Refecta) recreata. ❡Fati iniqui) infelicis sortis. ❡De'que fide questa est) lamentata est, inquit, quod illi fidem datam fregissem. ❡Concita) commota. ❡Sine corpore) aura nanque corpore carere vulgo videtur. ❡Metuit falli) timet ne decipiatur ab indice.

Aurea sententia.

Amantes creduli.

❡INDICIO'q;

RAPH. ¶INDICIOq; fidem negat)fidem inquit delatori & indici non adhibet. ¶Syluasq; peto)in syluas vado. ¶Victor)voti compos. multas nanq; confecerat feras. ¶Medere)succurre. ¶Nescio quo gemitus)quædam suspiria. ¶Inter mea verba)inter loquendum. ¶Fronde caduca)quæ ab arbore eciderat. ¶Telum volatile) iaculum velox. ¶Tenens)habens. ¶Semianimē) semimortuā. ¶Me miserum) interpositio affectui & dolori seruiens. Flens enim hæc narrabat Cephalus. ¶Trahentē)extrahere conantem. ¶Vlnis mollibus) brachiis tenellis. ¶Sua dona)iaculū, quod mihi dono dederat. ¶Inhibere)cohibere. ¶Iam moribunda)moriens. ¶Coegit Hęc se pauca loqui) hoc est vim sibi fecit, vt hæc pauca loqueretur. Significat aūt Cephalus illā sic viribus fuisse defectā, vt sine maxima difficultate loq non posset. ¶Meosq;) inferos Deos intelligit Procris, qui morientū Dii esse perhibentur. ¶Per siquid merui de te bene)Id subaudiatur, vt per id oro intelligamus. siqd gratum tibi feci, significat autem Procris se marito in oibus morem gessisse. Sic Dido apud Virgiliū. Si bene qd de te merui. ¶Perq; manentem amorē)pmanentem, pseuerantē. ¶Causam mortis ἐξήγησις & expositio. ¶Incūbere nostris thalamis)nostros thalamos occupare, auram autē nympham esse putabat Procris. ¶Sensi)cognoui. ¶Labitur)moritur. ¶Exhalat)expirat. ¶In nostro ore)archaismos est & figura loquēdi vetusta. Nūc eni in soluta præsertim oratiōe, diceref in nostrū os. ¶Secura) pellicis cura liberata. Iā.n.ex Cephalo cognouerat auram non esse nymphā, vt ipsa putabat. sed lenē ventoꝝ flatū. ¶Vultu meliore)lætiore. ¶Flentibus)Phoco & filiis Pallātis. ¶Duplici cum ple)cū duobus filiis Telamone & Peleo, qui militū delectū habuerāt. ¶Nouoq; milite)cū nouis militib⁹. Est enī synecdoche, nō solū poetis, sed historicis quoq; familiais.

Mereo.

Archaismos.

Indicioq; fidem negat. & nisi uiderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Auroræ lumina noctem,
Egredior syluasq; peto, uictorq; per herbas
Aura ueni dixi nostroq; medere labori.
Et subito gemitus inter mea uerba uidebar
Nescio quos audisse. ueni tamen optima dicens,
Fronde leuem rursus strepitum faciente caduca
Sum ratus esse feram, telumq; uolatile misi.
Procris erat. medioq; tenens in pectore uulnus
Hei mihi conclamat. uox est ubi cognita fidæ
Coniugis, ad uocem præceps amensq; cucurri.
Semianimem, & sparsas fœdātem sanguine uestes,
Et sua (me miserum) de uulnere dona trahentem
Inuenio, corpusq; meo mihi charius ulnis
Mollibus attollo, scissaq; a pectore ueste
Vulnera sæua ligo, conorq; inhibere cruorem,
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
Viribus illa carens, & iam moribunda coegit
Hæc se pauca loqui per nostri fœdera lecti,
Perq; Deos supplex oro, superosq;, meosq;,
Per siquid merui de te bene, perq; manentem
Nūc quoq;, cum pereo, causam mihi mortis, amorē,
Ne thalamis auram patiare incumbere nostris.
Dixit, & errorem tum deniq; nominis esse
Et sensi. & docui. sed quid docuisse iuuabat?
Labitur, & paruæ fugiunt cum sanguine uires.
Dumq; aliqd spectare potest, me spectat, & in me
Infelicem animam, nostroq; exhalat in ore.
Sed uultu meliore mori secura uidetur.
Flentibus hæc lachrymās hēros memorabat, & ecce
Aeacus ingreditur duplici cum prole, nouoq;
Milite, quem Cephalus cum fortibus accidit armis.

mine falcis ahenæ)Signate dictū. qn̄ senectutis morbū volebat exigere. Lege Macrob. v. Satur. ¶Haud pcul egesta scrobibus tellure duabus sacra facit. Ex. xi. Odys. acceptū hoc eē agnoscet:q Homerū eo loco diligēter ispiciet. Introducit. n. Vlyssē scrobē quādā faciētē & sāguie mactatarū bidētū, mulso, vino dulci, & polēta implētē ad manes exciēdos. ¶Dissimileq; aium subiit ætate relicta)Hic versus i plurimis antiqs codi. nō repif, nec i hūc locū admittēdus videf. Atq ipsū ɔtēderim eē versum illū quē supius emēdaui Dissimileq; animū subiit pater Aeta relict⁹, & nescio quo casu ab hallucinātī scriptore hic iter positū. ¶Peliō vmbrosū philyreaq; tecta) aut hoc modo legēdū aut hoc altero. peliō vmbrosū philyreia tecta. Nā philyra secūdā semp corripit grȩcis latinisq;. Primā aūt habet cōem. vt supius diximus. In. ii. meta &. vi. Fast. phillyrius p philyreius corrupte legif. Siqs eos tibi versus forte obiiciat. Cæterū hemistichiū hoc Nasonis ex hymno callimachi in Deliū sumptū eē videf, q ait. πηλιον ὦ φιλυρης νυμφιον. Opeliū philyrū cubiculū. ¶Et stricto toties iratus amori)lego spreto ex archȩotypis. ¶Opphias effugit natoꝝ vulnera Cōbe) Qui lābe legūt an recte legāt ipsi viderint. Ego Cōbē apud Stephanū) licet deprauato codice) Asopi filiā fuisse inuenio quæ qa ærea arma pria inuenit Chalcis fuit cognominata authore Zenobio. nā χαλκὸς æs dicif. Eādē ait Zenobius cū viro adhæsisset cētū filiaꝝ matrē extitisse. Cuius rei præter euboicaꝝ rerum scriptores Aristū etiā Salaminiū citat authorē. Inde factū prouerbiū in plures habentē filias ὥσπερ χαλκιδικὴν τέτοκεν ἡμῖν γυνή: Tanquā chalcidica peperit nobis mulier. Ob hæc autē natarū libentius q̄ natoꝝ in hoc versu receperim. Sed tamē hoc posterū amplio, dū fabulæ textū ab aliis narratū inueniā. ¶Innexāq; nouis neptē Polyphemonis alis)Libētius innixā quā innexā legerim. nā inniti alis pprie aues dicunf cum iis expāsis in aere sustentāt. Neptē autē Polyphemonis Halcyonē dicit Scyronis Polyphemonis filii filiā, quæ quòd corpus vulgasset à patre i mare deiecta in sui nois auē fuit trāsmutata. Author huius fabulȩ Probus Virgilianus iterpres prio Geor. testē citās Theodorū. Qui fabularū opus ɔdidit authore in Paralellis Plutarcho: cui titulum fecit Metamor. Lege primā collectaneorū hecatostyn. c. lxxii. ¶Vidit & immitē Cephisias ora perustem) Bene Cephisias. qa ad Cephisum fluuiū ipse est interfectus authore Pausania lib i. ¶Florētēq; Tyrō, Cyprō, planāq; Seriphō)Lego sic. Florētēq; Gyrō, Siphnō, paruamq; Seriphō. Gyros enim (nisi mēdosus sit Plinii codex)vna est Sporadū Syphnos vna Cycladū, & oppidū in Melo insula ex Sporadib⁹ vna. Paruā Seriphō appellat quòd eius circuitus duodecim tātū millia passuū teste eodē Plinio amplectatur. Vnde in. v. huius opis Naso hoc eodē epitheto vtif cū ait. Te tamē o paruæ rector polydecta Seriphi. & Iuue. sat. vi. dicēs. Et parua tādē caruisse Seripho. Itē in. x. Aestuat ve clausus gyaris, paruaq; Seripho. Si planā Seriphō voles le-

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

QVid enim commisit Iason? Quem nisi crudelem non tangat Iasonis ætas?) Iason trium syllabarum vbique est non duarum. Vnde cauendum est ne cum quodā literato scriptore offendas in lapidē: Qui hoc nomē duaꝝ interdum syllabaꝝ esse existimat authoritate huius carminis quē nisi crudelē nō tangat Iasonis ætas. Cum in ipso tam triū sit syllabaꝝ quā in antecedēti versu. Quid enim cōmisit Iason. ¶Dissimileq; animū subiit pater Aeta relictus) Scribo Aeta dēpta vna syllaba metri causa. vt in Hypsipyle. Nō hæc Aesonides nec filia phasis Aetæ. poetis enī nūc addere nūc adimere dictionibus syllabas licet, versus necessitate astrictis. ¶Quāuis temerata labores Aera tuos minuāt) In bonis codicib⁹ temesæa legim⁹ nō temerata, qd magis placet. Est enī Temese in Cypro ciuitas æris nobilitata, præcipue apud Latinos Statio & Nasoni. Stephanus Tameseō vocat. Fest. Pōpeius est author Cyprū insulā Aerosam antiqtus appellatā fuisse, quòd i ea plurimū æris nasceref. Est & Temese i Brutiis Straboni ære abūdās. Sed prior magis celebris. ¶Curua-

gere, Eustathius & Strabo contra te sentirent. qui adeo lapidosam hanc insulã esse aiunt, vt inde fabula decãtauerit Perseum ibidẽ educatũ ostẽso Gorgonis capite incolas mutasse in saxa. nisi tueri hoc modo lectionẽ hãc velles. quòd Lapidosus esse aliquis locus potest, & tamẽ planus esse: idest in planicie non in colle locatus. ¶ Neq; enim capiebant funera portæ) Antiquam tangit cõsuetudinẽ quæ fuit: vt extra vrbes mortuorũ corpora sepelirentur. Vnde efferre & educere mortuos dicimus. ¶ Natorumq; matrumq; animæ) Lege Natorũ matrumq; ne claudicet versus, vel (vt quidã codices habẽt) Natorũq; virũq;. ¶ Ille sub amplexus quõdã Asopidos æginæ) Multi Syncerae formæ hoc carmẽ restituere tẽtauerunt: nulli potuerunt. Sic ipsum redintegrandum oĩno est. Sub quondã amplexus æginæ asopidos ille. vel Aeginę amplexus sub quondã asopidos ille. Aduertendũ enim est Asopum primã & secundã nunquam corripere. ¶ Dat mihi præterea tanq̃ si parua dedisset dona, canẽ munus) De hoc cane lege quæ scripsimus in primæ collectaneo. hebecatostys. c. xxii. ¶ Protinus Aoniis imissa ẽ bellua Thebis) Lege quæ de hac vulpe ibidẽ diximus, & in cane Iginus recitauit.

HENRICI GLAR. ANNOTAT.

In librum septimum, Ouid. Metamor.

Aesonidem mutasse uelim.

SI nolim legeretur, vt Raphaelem legisse suspicor, nulla esset difficultas. Quia autem carmen poscit velim, videtur hoc dubitatiue legendũ hoc sensu, sequar cultus arteisq; virorum, & Aesonidem, quem putas ne velim cum rebus quas orbis possidet, permutare, quasi diceret minime.

Custodemq; rudem somno sopistis.

Idem Raphael pro somno legẽdum putat somni, quãdo adiectiuum rudis genitiuum postulat, aut certe rubrũ pro rudẽ restituendum, quippe Max. Planudes φοινικοῦν φύλακα transduxerit. Ad quorum prius dico, somno ablatiuũ mihi videri, atq; adeò regi à verbo sopistis. Ad alterum, Planudæ aliquando credendum, aliquando minime, quippe quod non omnino emendatum exemplar habuisse putetur.

Despicit & cretis regionibus applicat ang.

Cretis: idest secretis, & remotis exponit Raphael, aut certe visis & aspectis Sed sic à cerno esset, & visis congruebãt etiam carmini. Quidam Cretis pro Cretæis exponendum putauere. Nam laudatur Thessalica Creta. Ego lectoris iudicio relinquo. Tertium deinde carmen Iambum habet loco tertio, sed cæsura excusari potest.

Nec properent artus anima priuare senili.

Sensus est, vt Dii sinerẽt Aesonem adhuc aliquãdiu viuũ, vt posset ei iuuẽtutem reducere. Nã mortuum resuscitare se posse desperat. Et vide carmine inde q̃nto, cuius casus putes esse illud exanimi, & vtrum à nominatiuo exanimus an exanimis. Ab altero enĩ exanimi venit gtũs ab altero datiuus.

Squamea Cinyphei tenuis membrana chelydri.

Vix hoc in loco effugiemus qn ꝯcedere cogam' duo epitheta vni tributa substãtiuo, nisi tenuis sit determinatiuũ Cinyphei Chelydri, vt sit sensus, nõ cuiuslibet Cinyphei Chelidri, sed tenuis. Nã squamea tenuis mẽbrana vix quadrat.

Et olim.

Ante quater denos nunc se reminiscitur annos.

Raphael hæc ita exponit. Se ante quadragita annos natũ fuisse recordatur, p quod significat Aesonẽ ex decrepito sene in virum. xl annos natum fuisse conuersum. At ego puto Poetã dicere, Aeson reminiscitur se nunc eum esse qui erat olim ante annos quadraginta, vt intelligamus de Aesonis senio dẽptos. xl. annos. Si igitur Aeson erat septuagita annos natus, relinquebatur post innouationem annorũ. xxx. atq; id verisimilius. Porrò sequẽte carmine subiit, qd Syncopen passum est, vltimã producit, qd apud hunc Poetã nõ est infrequens. & nos etiam antea admonuimus.

Lasciuitq; fuga, lactentiaq; ubera quærit.

Lacto: idest lac præbeo, & matris est. Lacteo: idest lac sugo, & est fœtus. lib. vi. de Apolline & Diana infantib': Vbera q; ebiberãt auidi lactãtia nati. Quo i loco plerıq; codices lactẽtia ppterã habẽt. In ea quoq; significatiõe hic ponitur, si modo hæc differẽtia ppetuo seruata est. Et nota hoc i loco Vbera de oue, quæ prædicto lib. vi. loco de Latona. Et Aenei. item lib. vi. & ab vbere raptos Abstulit atra dies, de infantibus loquens, vt non omnino aberrauerit. qui Lucæ vndecimo traduxit & vbera que suxisti, pro mammis.

Adiacet his Pleuron.

Nisi hoc de volatu Medeæ intelligamus quo longissime videre poterat, nõ video quo pacto hoc itelligi queat: Neq; enim Pleurõ est ad Hyries lacum qui in Bœotia est, sed in Aetolia, Mihi nomen Pleuron suspectum, nimium enim distat, cum septimo deinde carmine de Cephiso amne, longe propiore dicat, Cephison procul hinc deflẽtem fata nepotis Respicit. Certum est hunc uolatum ut uolatum liberum descripsisse Poetam. Nam quomodo alioqui intelligetur qd eodem loco legitur, Dextera Cyllene est. Talia exponenda erant commentatoribus, sed vt nota transiliuntur.

Illud Echidneæ memorant ẽ dentibus or.

Scio canis cõis esse gñis. at p Cerbero vix credo ita inueniri. Fortassis aũt Echidneæ canis. i. hydræ serpẽtis nocẽtissimę, intelligẽdũ. In hoc sanè mihi annotasse, vt aliis sit iudiciũ.

Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

Raphael pro nigra suspicatur legendum rubra, quia his auibus pedes ac rostra rubent. Quod ego admodum miror, qualem ipse auem monedulam existimauerit. Nam furax illa auis, nota etiam garrulitate, nigros habet pedes.

Oenopiam Minos dent Aeacidea regna Oeno.

Hunc vero locum recte emendauit. Est enim legendum Oenomen, vt ipse admonet.

Nec dubiæ uires quas hæc habet insula sunt. Duci.

Subintelligẽdum verbum sunt. Sed mirum cur nõ dubias vireis legatur potius. Et quod tertio deide dicitur versu ambigue dictum, superat mihi miles & hosti, intelligitur tamẽ. De quarto item versu idem iudicamus, Gratia diis, felix &c.

Hanc utinam uobis possent memorare.

Accelerabat Aeacus, vt hæc innuit verba, ne lõga ambage morer vos. Nihil enim alioqui impedimenti narratur. Sequente autẽ carmine syllepsis est. vult itaq; dicere, quos ille norit minimã perditarum fuisse rerum portionẽ, quibus verbis nõ eos eleuat, sed ingens dãnum innuere conatur.

Passim positoq; pudore.

Nota coniunctionem copulatiuã inter aduerbium ac ablatiuum regimine solutum. Et vide num septimo deinde versu consistere capiatur pro exilire.

Aut dantur in altos Indotata rogos.

Illud indotata qd ꝑprie hic significet, lectori cõiiciẽdum relinquo. Raphael videtur exposuisse. i. sine vllo sepulturæ honore. Illud itẽ, deq; rogis pugnãt, vtrum pugnãt p rogis, q̃ struxerãt, an q nõ? Sed de vtrisq; loq videtur. Quod autẽ tertio deinde sequitur carmine, Natorumq; tollẽdum initio alterum q; cum mater priorẽ natura ꝑducat. Rursus quinto deinde versu, rectè emendauit versum Raphael. Ille sub amplexus Aeginæ Asopidas olim. Asopis enim primã lõgat.

Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis.

Vide qua ratione vocet quercum rarissimam. Vtrum vt rarus opponatur denso, an potius quod in ea insula nulla eiusmodi erat de semine Dodonæo.

Et cætera nota pudore.

Qua tulerit mercede silet.

Ordo & sensus est (inquit idem) Et silet ac reticet Cephalus ob pudorem cætera quæ nota erant, qua mercede illud iaculum ab vxore acceperit. Neq; enim refert Cephalus se ob pulchritudinem suam ab vxore accepisse. hæc ille. Sed mihi non satisfecit, nec ego tamen me explico. Illud enim nota, & illud mercede, cum postea omnia narret, meritò lectorem morantur. Sed in omnibus nimis solicitum esse vitio datur. Ideo'q; ad alios libros descendimus.

P. OVIDII NASONIS. METAMORPHOSEOS. LIBER OCTAVVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

IAm nitidum &c. Minos Iouis & Europæ filius cum propter filium Androgeum interemptum ab Atheniẽsibus pœnas repeteret, Megaram in qua vrbe Nisus regnabat continuo cum Atheniensibus, obsedit qua expugnata animo cõceperat occisis præsidiis hostium se victoriam consecuturum. Inter quæ Scylla Nisi filia sæpe murum ascendens delectandi gratia propter lapidem vocalem, qui Apollinis citharæ positus * sonum adiecerat, * vt animaduertit Minoem assidentem vrbi cultu regali, bellicisque rebus interesse, pulchritudine eius exarsit, & cum potiendi nullam viam inuenitet, vt victorem hostem faceret gloriosum, crinem purpureum abscidit genitori dormienti, quo fata patriæ continebantur. Quem cum reseratis portis accepto hoste ad Minoem pertulisset, ille impium facinus auersatus nouissime eam nauigio recipere noluit, patre iam se in auem transfigurato, quam Græci Alieton dicunt, & persequente filiam, illa quoque in volucrem Cirim transfigurata est.

IAm nitidum retegẽtẽ diẽ, noctisq; fugante
Tẽpora Lucifero, cadit Eurus, & hũida surgũt
Nubila, dãt placidi, cursum redeũtib^9 Austri
Aeacidis, Cephaloq́; quibus feliciter acti,
Ante expectatum portus tenuere petitos.
Interea Minos Lelegia littora uastat,
Prætentatq́; sui uires Mauortis in urbe
Alcathoe, quam Nisus habet, cui splendidus ostro
Inter honoratos medio de uertice canos
Crinis inhærebat magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua Lunæ,
Et pendebat adhuc belli fortuna, diuq;
Inter utrunq; uolat dubiis uictoria pennis.
Regia turris erat uocalibus addita muris,
In quibus auratam proles Latonia fertur
Deposuisse lyram, saxo sonus eius inhæsit.
Sæpe illuc solita est ascendere filia Nisi,
Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
Tunc cum pax esset. bello quoq; sæpe solebat
Spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Iamq; mora belli procerum quoq; nomina norat,
Armaq;, equosq;, habitusq;, Cydoneasq; pharetras.
Nouerat ante alios faciem ducis Europæi,
Plus etiam quã nosse sat est. hac iudice Minos

IAm nitidum retegẽte diem) Reditũ Cephali cũ auxiliis ab Aeaco acceptis poeta describēs cōtinue octauũ cum septimo libro connectit. Regente autem ferè legitur, sed corrupte; vt mihi quidem videtur. Nam retegẽte vt legatur & sensus exposcit & metri ratio & celeritas, qua Cephalum cum militibus ab Aeaco traditis Athenas redisse poeta ostẽdit. Solent enim poetæ rerum naturæ, quas describũt, ita compositionem accommodare, vt siquid celeriter factum velint, pedibus vtantur plures sylla bas breues habẽtibus & contra. Retegẽte igitur legatur, vt intelligamus aperiente & ostendẽte. Nam retegere est ostendere atq; aperire, vt diximus. ¶ Noctisq; fugante) vtrunq; ab altero pẽdet. Cũ enim retegitur dies, nox fugatur, & contra ¶ Lucifero) Lucifer autem stella est Veneris, quinque errãtium infima, terræq; proxima, vt scribit Cicero in libro de Natura Deorum, quæ φωσφόρος græce vocatur. ¶ Cadit Eurus) flare desinit. ¶ Placidi Austri) lenes, non vehementes. Auster autem ventus est nubilosus. ¶ Cursum) celerẽ nauigationem. ¶ Ante expectatum) antequam expectarentur. ¶ Portus petitos) Athenienses portus, quo peruenire cupiebant. ¶ Interea Minos) cũ Megara Minos oppugnaret, Scylla Nisi regis filia Minois ipsius amore capta, ei patriam prodere decreuit. Patri igitur dormiẽti purpureum capillũ, in quo patriæ salus continebatur, recidit, quem cum ad Minoem pertulisset, conuiciis repulsa, atque cõtempta, in auem Cirin fuit cõuersa, cum iam pater Nisus in Halyetum auem fuisset commutatus. ¶ Lelegia littora) Megarẽsia, à Lelege Neptuni filio (vt diximus) condita, à quo Megarenses Leleges fuerũt appellati, qui primũ insulares fuerunt, deinde in cõtinentẽ migrarunt, Caresq́; appellati fuerunt, vt Herodotus narrat. ¶ Sui Mauortis) sui belli. ¶ Alcathoe) vrbs est quæ eadem esse cum Megaris videtur, ab Alcathoo Pelopis filio, qui Megareo in regno successit, cognominata. Altera quoq; ex Megarẽsiũ arcibus Alcathoe vocatur, vtpote ab Alcathoo ædificata, cuius cum iaceret fundamenta, Diis qui vestibulares dicuntur, primus omnium sacrificasse fertur. ¶ Quam Nisus habet) possidet. Nisus enim ex quatuor Pandionis Athenarum regis filius vnus fuit, cui (vt Strabo narrat lib. nono) in regni diuisione à Pandione facta Megara obtigerunt. Nisus etiã Megarensium est mons à Niso rege ibi sepulto cognominat^9. ¶ Ostro) purpura. ¶ Magni fiducia regni) quãdiu enim crinem illum haberet, priuari non poterat regno ¶ Sexta resurgebant) sexto mense post ceptam obsidionem Megara prodita fuisse ait. ¶ Pendebat) suspensa erat. ¶ Inter vtrunque) Minoem & Nisum. ¶ Dubiis pennis) dubio euentu. Incertus namq; semper est belli euentus: alatam autem victoriã effingit poeta, quod modo huc, modo illuc volare videtur. ¶ Regia turris erat) turrim describit, cuius muri tunc vocales fuerunt effecti, cum ibi Apollo operam ad murum ædificandũ Alcathoo præstiturus auratã deposuit lyram, nam lyræ sonus in parietes transiuit. Siquis nanque calculo feriat, haud aliter insonat (vt Pausanias in Atticis scribit) quàm cithara pulsata. ¶ Vocalibus) resonantibus, vocem reddentibus. ¶ Proles Latonia) Apollo. ¶ Petere) percutere ¶ Mora belli) diuturnitate belli. ¶ Procerum) ducum. ¶ Cydoneas) Cretenses. Cydonia enim vrbs Cretæ, quæ prius Apollonia fuit vocata, à Cydone Apollonis, & Acallidis, filiæ Minois, filio cognominata. ¶ Ducis Europæi) Minois Iouis & Europæ filii. Nam ex Europa Iuppiter tres liberos suscepit, vt scribit Dio. Minoa, Rhadamantum, Sarpedonem. ¶ Plus etiam quàm nosse sat est) nam eum etiam amabat.

Retego. Lucifer. Auster. Scylla in auem. Nisus I ha lyetum. Leleges. Alcathoe

Nisus. * a.l. contiguam. * a.l. suppositus. * a.l. atraxerat vel didicerat. * a.l. igitur Muri vocales. Cydonia.

CAP II. ABDIDERAT) occultauerat, texerat. Criſtata caſſide) galea criſtis ornata. eſt enim nomen participio ſimile. Torſerat) iaculatus fuerat. nam torquere eſt cum impetu iacere, vnde etiam tormenta dicta ſunt inſtrumenta bellica, quibus lapides iaciuntur. Adductis lacertis) retroductis. morem autem exprimit iaculãtium, qui brachia reducere ſolent. Sinuauerat) curuauerat, contraxerat. Dempto ære) depoſita galea. Purpureus) purpuratus. Stratis pictis) ephippiis variorum colorũ. Terga premebat equi) equitabat. eleganter autem virginis amore captæ mores, verba'que effingit poeta. Vix ſua) hoc eſt vix in ſua erat poteſtate. Liceat modo) modo poſſit. Ferre virgineos gradus) ideſt ire. Gnoſſia caſtra) Cretenſia. Gnoſſus. Gnoſſus enim vrbs eſt Cretæ. Recludere) aperire. Aeratas portas) ære & ferro munitas & tectas. Vel ſi quid Minos) ſignificat Scyllã Minoi in omnibus quæcunque ipſe vellet, morem fuiſſe geſturam. Dictæi regis) Cretenſis. Dicte. Nam Dicte Mons eſt Cretæ, vnde Dictæus declinatur. Lęter ait, doleam'ne) cogitatiões Scyllæ Minois amore captæ, tã aperte à poeta deſcribuntur, vt nullam ferè exigant enarrationem. In dubio eſt) mihi ſubaudiatur. Dubitat eni Scylla, vtrum potius lætari bello aduerſus patrem ſumpto, an dolere debeat. Sed niſi bella forent) colligit ſibi potius lætandum eſſe bello, quàm dolendum Scylla, niſi enim bellum fuiſſet nũquam Minoem cognouiſſet. Me obſide accepta) Obſides. obſides dicuntur qui in fœderibus imperio alterius ea conditione traduntur, vt ſi dator obſidis à fide recedat, recipientis ſit ius in corpus & vitam illius, q obſes traditus eſt. Si quę te peperit) Europa. Merito Deus arſit in illa) hoc eſt merito Iuppiter illam amauit. Ter felix) perfecte beata. Ternarius enim numerus eſt perfectus. Faſſaq; meas) ordo eſt & ſenſus: Et ego confeſſa me filiam eſſe Niſi regis, & amores meos, rogarem ipſum qua dote vellet emi & eſſe meus. Se autem omnia Minoi traditurã Scylla ait, præterquam patris re-

Seu caput abdiderat criſtata caſſide pennis,
In galea formoſus erat, ſeu ſumpſerat ære
Fulgentem clypeum, clypeum ſumpſiſſe decebat.
Torſerat adductis haſtilia lenta lacertis,
Laudabat uirgo iunctam cum uiribus artem.
Impoſitis calamis patulos ſinuauerat arcus,
Sic Phœbum ſumptis iurabat ſtare ſagittis:
Cum uero faciem dempto nudauerat ære
Purpureusq; albi ſtratis inſignia pictis
Terga premebat equi, ſpumantiaq; ora regebat,
Vix ſua, uix ſanæ uirgo Niſeia compos
Mentis erat. felix iaculum, quod tangeret ille,
Quæq; manu premeret, felicia fræna uocabat,
Impetus eſt illi (liceat modo) ferre per agmen
Virgineos hoſtile gradus. eſt impetus illi
Turribus è ſummis in Gnoſſia mittere corpus
Caſtra, uel æratas hoſti recludere portas,
Vel ſi quid Minos aliud uelit, utq; ſedebat
Candida Dictæi ſpectans tentoria regis
Lęter ait, doleam'ne geri lachrymabile bellum,
In dubio eſt. doleo quòd Minos hoſtis amanti eſt.
Sed niſi bella forent, nunquam mihi cognitus eſſet.
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obſide, me comitem, me pacis pignus haberet,
Si quæ te peperit, talis pulcherrime regum,
Qualis es ipſe, fuit merito Deus arſit in illa.
O ego ter felix, ſi pennis lapſa per auras
Gnoſſiaci poſſem caſtris inſiſtere regis,
Faſſaq; me, flammasq; meas, qua dote rogarem,
Vellet emi tantum patrias ne poſceret arces.
Nam pereant potius ſperata cubilia, quàm ſim
Proditione potens. quamuis ſæpe utile uinci
Victoris placidi fecit clementia multis.
Iuſta gerit certe pro nato bella perempto,
Et cauſaq; ualet, cauſamq; tuentibus armis,
Vt puto, uincemur. qui ſi manet exitus urbem,
Cur ſuus hæc illi reſeret mea mœnia Mauors?
Et non noſter amor? melius ſine cæde, moraq;,
Impenſaq; ſui poterit ſuperare cruoris.
Nam metuo certe, ne quis tua pectora Minos
Vulneret imprudẽs. quis enim tam durus, ut in te
Dirigere immitem non inſcius audeat haſtam?
Cœpta placent, & ſtat ſententia tradere mecum
Dotalem patriam, finemq; imponere bello.
Verum uelle parum eſt. aditus cuſtodia ſeruat.
Clauſtraq; portarum genitor tenet. hũc ego ſolum
Infelix timeo, ſolus mea uota moratur.
Dii facerent, ſine patre forem. ſibi quiſq; profecto
Eſt Deus. IGNAVIS precibus fortuna repugnat.
Altera iam dudum ſuccenſa Cupidine tanto
Perdere gauderet, quodcunq; obſtaret amori.
Et cur ulla foret me fortior? ire per ignes,
Et gladios auſim, nec in hoc tamen ignibus ullis,
Aut gladiis opus eſt opus eſt mihi crine paterno.
Ille mihi eſt auro pretioſior, illa beatam
Purpura me, uotiq; mei factura potentem.
Talia dicenti curarum maxima nutrix,
Nox interuenit, tenebriſq; audacia creuit.
Prima quies aderat, qua curis feſſa diurnis

gnum. Tantum patrias'ne poſceret arces) tantum, inquit, rogarem'ne patris regnum dotem poſtularet. De proditione autem iam incipit cogitare Scylla. Sperata cubilia) ſperati concubitus, qui in lectis & cubilibus fiũt. Quàm ſim proditione potens) quàm ſim voti compos prodendo patrem. Quamuis ſæpe vtile vinci) labaſcit Scylla, ac de prodendo hoſtibus patre ratiocinatur. Pro nato) pro filio Androgeo. Et cauſaq; valet) iuſtiorem cauſam fouet. Vt puto vincemur) colligit Scylla ex iuſta cauſa & Minois potentia patrem omnino victum iri, eoq. ſatius eſſe, vt ſine cæde & ſanguine Minoi vrbem tradat. Suus Mauors) ſua potentia, & vis bellica. Reſeret) aperiat. Melius ſine cæde) iam vtilitatem Minois, & ſalutem procurat Scylla paternæ pietatis oblita. Impenſa ſui cruoris) effuſione ſui ſanguinis. Immitem haſtam) hypallage eſt, nam ille immittis intelligitur. Cœpta placent) conſilia ſubaudiatur. Stat ſententia) placet, firmaq; ac conſtans eſt ſententia. Dotalem patriam) in dotem patriam prodere: vt me accipiat, ſecum'q; uehat. Aditus) portarum ingreſſus. Cuſtodia) cuſtodum turba. Clauſtra portarum) claues portarum vrbis. Mea uota) meam cupiditatem. Moratur) remoratur. Sibi quisque profecto Eſt Deus) adeo impia eſt Scylla, & amore cæca, vt Deos eſſe neget. Vnumquemque autem ſibi Deum eſſe, ac idcirco nullo Deorum opus eſſe auxilio, cum vnuſquiſq; id à ſeipſo petere poſſit. Ignauis precibus) ignauorum, qui ſunt puſillanimes. Succenſa) inflammata. Tanto Cupidine) tam magno amore. Perdere) è medio tollere. Et cur vlla foret) eſſe debeat. Seipſam autem reprehẽdit Scylla quòd aliqua ſe audacior inueniatur. Nec in hoc tamen ignibus vllis) à facili argumentatur Scylla.

CHEV

Pectora sõnus habet. thalamos taciturna paternos
Intrat, &(heu facinus) fatali nata parentem
Crine suum spoliat, prædaq́ue potita nefanda
Fert secum spolium sceleris progressaq́; porta
Per medios hostes (meriti fiducia tanta est)
Peruenit ad regem, quem sic affata parentem est,
Suasit amor facinus. proles ego regia Nisi
Scylla tibi trado patriamq́;, meosq́ue penates.
Præmia nulla peto, nisi te, cape pignus amoris
Purpureum crinem. nec me nunc tradere crinem,
Sed patrium tibi crede caput. scelerataq́ue dextra
Munera porrexit. Minos porrecta refugit,
Turbatusq́ue noui, respondit, imagine facti.
Dii te summoueant, o nostri infamia secli.
Orbe suo, tellusq́ue tibi, pontusq́ue negetur.
Certe ego non patiar Iouis incunabula Creten,
Qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.
Dixit. &, ut leges captis iustissimus author
Hostibus imposuit, classis retinacula solui
Iussit, & æratas impleri remige puppes.
Scylla freto postquam deductas nare carinas,
Nec præstare ducem sceleris sibi præmia uidit,
Consumptis precibus uiolentam transit in iram,
Intendensq́ue manus passis furibunda capillis,
Quo fugis, exclamat, meritorum authore relicta,
O patriæ prælate meæ, prælate parenti,
Quo fugis immitis? cuius uictoria nostrum
Et scelus, & meritum est, nec te data munera, nec te
Noster amor mouit, nec quod spes omnis in unum
Te mea *congesta est, nam quo deserta reuertar? *coniecta.
In patriam? superata iacet sed finge manere,
Proditione mea clausa est mihi patris ad ora,
Quæ tibi donaui? ciues odere merentem.
Finitimi exemplum metuunt. obstruximus orbem
Terrarum nobis, ut Crete sola pateret.
Hanc quoq́ue si prohibes, & nos ingrate relinquis,
Non genitrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis,
Armeniæue tigres, Austroq́ue agitata Charybdis.
Nec Ioue tu natus, nec mater imagine tauri
Lusa tua est, *generis falsa est *ea fabula uerum *a.l. genitrix. *a.l. et.
Et ferus, & captus nullius amore iuuencæ
Qui te progenuit, taurus fuit. exige pœnas
Nise pater. gaudete malis modo prodita nostris
Mœnia nam fateor merui, & sum digna perire.
Sed tamen ex illis aliquis, quos impia læsi,
Me perimat. cur qui uicisti crimine nostro,
Insequeris crimen? scelus hoc patriæq́ue patriq́ue,
Officium tibi sit. te uero coniuge digna est,
Quæ toruum ligno decipit adultera taurum,
Discordemq́ue utero fœtum tulit. ecquid ad aures
Perueniunt mea dicta tuas? an inania uenti
Verba ferunt, iidemq́ue tuas ingrate carinas?
Iam iam Pasiphaen non est mirabile taurum
Præposuisse tibi. plus tu feritatis habebas.

RAPH. ¶HEV facinus) exclamatio cum quodam poetæ dolore in Scyllæ impietatem, quæ sustinuerit patrem illo crine fraudare, in quo regni fatum continebatur. ¶Fatali crine) in quo vrbis fata continebantur. ¶Spolium sceleris) crinem purpureum, quo scelerate nimium patrem spoliarat. ADDI. {Quidam tamé pro sceleris, celeris substituunt. sed quàm bene, ipsi viderint.} ¶Progressa) egressa. ¶Meriti) beneficii, quo Minoem prosequebatur. est autem parenthesis, acclamationem admirationis plenã continens. ¶Pauentem) nouitate rei stupescentem. ¶Suasit amor facinus) remotione criminis in se excusanda vtitur Scylla, nam in amorem crimen refert. ¶Scylla Nisi) filia subaudiatur. Præceptum est enim vt genitiui nominibus propriis hominum iuncti ad patres, maritos'ue referantur, vt apud Virgilium, Hectoris Andromache, & hoc loco Scylla Nisi. Illic enim vxor, hic filia intelligitur. ¶Patrium caput) paternam vitam, ab illo nãque crine fata Nisi pendebant. ¶Minos porrecta refugit) Minos tanta fuisse iustitia apud superos fertur, vt apud inferos iudex fuerit constitutus. Pulchre igitur decorum seruat poeta, quo vbique Minoem iustum esse ostendit. ¶Imagine) cogitatione. ¶Noui facti) inusitati sceleris. ¶Dii te submoueant) pœnã & supplicium, quo olim parricidæ afficiebantur, Scyllæ Minos imprecatur. In corio nanque insuebantur cum simia, gallo, & serpente, ac in mare fluuium'ue proiiciebãtur, ne aut cœlum aspicere, aut in terra, aqua'ue quiescere possent. vt ad legem Pompeiam scribunt iurisconsulti. ¶Summoueant) repellant. ¶Incunabula Iouis) vbi nutritus, educatusq́; fuit Iuppiter. Incunabula nanque dicũtur lectuli, in quibus infantes quiescunt. ¶Creten) Crete insula est maxima, altero latere ad austrum. altero ad Septentrionem versa inter ortum, occasumq́; porrigitur, centum olim vrbibus clara, vnde Hecatonpolis à Græcis fuit appellata. Virgilius:

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus ubi & gentis cunabula nostræ,
Centum vrbes habitant magnas vberrima regna.

Creta vñ sit dicta. Dicta est autem Creta, vel à Crete Iouis & Idææ nymphæ filio, vel à Crete vna Hesperidum. Non solum autem Creta, sed aliis quoque nominibus fuit appellata. Nam & Aeria & Idæa & Cthonia & Curetis & Macara, hoc est felix perhibetur cognominata. ¶Qui meus est orbis) tam ampla est Crete insula, vt merito orbis possit appellari. ¶Tantum monstrum) quæ contra naturam fiunt monstra vocãtur. Monstrum quid. Patrem autem prodi à filia maxime cõtra naturam esse videtur. ¶Classis retinacula) quæ oræ dicuntur. ¶Passis capillis) sparsis, dissolutis. ¶Et scelus) quia prodidit patrem. ¶Et meritum) quia victorem effecit Minoem. ¶Congesta) collocata. ¶Nam quo deserta reuertar) elegans figura qua & rogat, & sibi ipsa respõdit Scylla. Colligit autem nihil sibi loci esse relictum, quò reuerti possit. ¶Deserta) abs te derelicta. ¶Patris ad ora) Quæ tibi donaui?) reuertar'ne, inquit, Scylla in conspectum patris, cuius vitam & fortunam tibi dono dedi? ¶Finitimi exemplum metuunt) vicini, inquit, timent ne mei exemplo filiæ suæ parentes prodant. ¶Obstruximus) clausimus. ¶Vt Crete sola pateret) vt in Creten solam venire possem. ¶Sed inhospita Syrtis) inhospitalis. Est autem tropus metonymia. Continens enim pro contento positum est. Accolæ nanque Syrtium feri sunt & peregrinis infestissimi. ADDI. {Immo & ipsæ Syrtes, quod qui in eas delati fuerint, minime hospitalem locum sortiantur.} ¶Austro) vento. speciem enim pro genere posuit. ¶Agitata) vexata. ¶Exige pœnas) sume pœnas. ¶Insequeris) persequeris. ¶Officium) beneficium. ¶Te vero coniuge digna est) Pasiphae Minois vxor tauri amore capta opera Dedali in lignea vacca inclusa cum eo coire sustinuit, ex quo concubitu Minotaurus est natus, qui partim Minoem, partim taurum repræsentabat. ¶Toruum taurum) terribilem aspectu. ¶Ligno) lignea vaccæ forma. ¶Discordem fœtum) differentem partum. ¶Nam vir & taurus videbatur Minotaurus. ¶Ecquid ad aures?) an'ne, inquit, mea verba audis? Dubitat enim Scylla an verba sua ad aures Minois perueniant. Ecquid autem particula est interrogatiua affectui & indignationi seruiens. ¶Iam iam Pasiphaen) anadiplosis, & conduplicatio indignanti maxime conueniens.

Me miseram, properare iuuat, diuulsa'q; remis
Vnda sonat, mecum'q; simul mea terra recedit.
Nil agis ó frustra meritorum oblite meorum;
Insequar inuitum, puppim'q; amplexa recuruam
Per freta longa trahar. uix dixerat. insilit undis;
Consequitur'q; rates faciente Cupidine uires,
Gnosiacæ'q; hæret comes inuidiosa carinæ,
Quam pater ut uidit (nam iam pendebat in auras,
Et modo facta auis fuluis Halyætus in alis)
Ibat, ut hærentem rostro laceraret adunco.
Illa metu puppim dimisit, & aura cadentem
Sustinuisse leuis, ne tangeret æquora, uisa est.
Pluma fuit plumis in auem mutata uocatur
Ciris, & a tonso est hoc nomen adepta capillo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Minos victor cum Atheniensibus stipendium imposuisset, vt nobilium liberi quotannis ad labyrinthum a Dædalo factum mitterentur, qui Minotauro obiicerentur, quem Pasiphae Solis filia Minois vxor eiusdem Dædali fabri ope iuncta tauro enixa fuerat. Tertio stipendio Theseus Aegei & Aethræ filius in insulã Cretã deuectus Ariadnæ, Minois & Pasiphaes filiæ, quæ pulchritudine eius exarserat amore periculũ capitis effugit. Digrediens itaque Athenas cum virgine abducta, vt Diam insulam contigit, eam deseruit, Quæ post multas lachrymas, Liberum patrem habuit in malis adiutorem, desertam enim a Theseo sibi copulauit Deus, & vt memoria amoris extisteret, coronam nomine eius inter sydera collocauit.

Vota Ioui Minos taurorum sanguine centum
Soluit, ut egressus ratibus Curetida terram
Contigit, & spoliis decorata est regia fixis,
Creuerat opprobrium generis, fœdum'q; patebat
Matris adulterium monstri nouitate biformis.
Destinat hunc Minos thalami remouere pudorem,
Multiplici'q; domo cæcis includere tectis.
Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis
Ponit opus, turbat'q; notas, & limina flexu
Ducit in errorem uariarum ambage uiarum.

RAPH. ¶ PROPERARE iuuat) me inquit delectat festinare. In volucrem nanque conuertebatur. ¶ Diuulsa) discussa, percussa. ¶ Mea terra recedit) recedere videtur nauibus abeuntibus, hoc autem ex opinione vulgari est dictum. ¶ Insilit vndis) in undas salit & aquas. ¶ Comes inuidiosa) in Minoem maximam concitans inuidiam. ¶ Halyætus) species est aquilæ, clarissima oculorum acie, Halyætus: vt Plinius scribit, libràs ex alto sese, viso'que pisce in mari præceps in eum ruens, & discussis pectore aquis rapiens.

Nisus in auem. Scylla in auem.

ADDI. { Vsus autem poeta est Synæresi, contractis a & e in vnam syllabam. nam ἁλιαίετος per se quadrisyllabum est. } Ciris: ἀπὸ τοῦ κείρειν, hoc est à tondendo fuit appellata. ADDI. { Porrò quæ nam auis proprie sit Ciris, apertius aut planius alibi nusquam traditur, Græcorum quidam commentarii exponunt ἱέρακα hoc est, accipitrem, Alii τὴν χελιδόνα intelligi volunt. Ex nostris sunt, qui Alaudam interpretentur. Virgilius autẽ, seu quisquis is fuit, qui carmen illud de Ciri composuit, solitariam auem hanc videtur facere, quæ in solis rupibus ac scopulis & littoribus desertis vt ipse ait, exigat æuum, vertice in medio cristam purpuream habens, cæteris plumis varie coloratis. Et quod hic Ouidius leuiter innuit, Nisum vbique persequi, Scyllam, id idem ille latius explicat his versibus:

Quacunq; illa leuem fugiẽs secat aera pennis
Ecce inimicus atrox, magno stridore per auras.
Insequitur Nisus, qua se fert Nisus ad auras
Illa leuem fugiẽs raptim secat æthera pennis. }

ra. l. coronã à capite eius sũptã ... sid.

¶ Quæ autem de Niso & vrbis captiuitate à poeta memorantur, Megarenses (vt Pausanias scribit,) vera fuisse negãt. Nolunt enim iis assentiri, qui vrbem suam Niso regnante captam fuisse aiunt. Sed Megareum Nisi generum in regnum successisse, & deinceps Alcathoum Megarei filium asserunt. Videtur quidem Alcathous eo tempore ex Elide venisse, inquit, quo Nisus mortuus est, Megarensium rebus afflictis, cuius rei argumentum est, quod statim murum ædificauit, quod vetus iam dirutus esset à Cretensibus. ¶ Vota Ioui Minos) descripturus quemadmodum Ariadnæ corona in sydus fuit conuersa, breuiter commemorat ea, quæ de Minotauri cædè feruntur. Minos enim victor hoc tributo Athenienses pressit, vt nono quoque anno quatuordecim nobilium liberi, hoc est septem pueri, ac totidem virgines sorte ducti mitterentur in Cretam Minotauro obiiciendi. Theseus igitur Aegei regis filius, cũ sors ad eũ peruenisset, siue (vt Isocrates in Helenes laudatione testatur) cum tantum dedecus tantamq; suorum calamitatem ferre non posset, sponte in Cretam profectus, Ariadnæ Minois regis filiæ amore suo captæ auxilio seruatus est. Nam quo modo & Minotaurum interficeret monstrauit, & filo ad ianuam fixo è Labyrintho à Dædalo extructo egrederetur, ostendit. Quare occiso Minotauro Ariadnen, vnà cum Phædra sorore abducẽs in Diam insulam primum enauigauit, vbi ab ingrato Ariadne relicta, cum se desertã quereretur, opemq; Deorum inuocaret, Libero patri ita placuit, vt & eam sibi desponsarit, & vt æterna illius amoris memoria esset, eius coronam in cœlum miserit, cuius gemmæ in stellas conuersæ sydus coronæ simile effecerunt. ¶ Taurorum centum) hecatomben significat, quod erat centum boum sacrificium. ¶ Curetida terram) Cretensem, nam Curetes antiquissimi Cretæ populi fuerunt; vnde Curetis Creta fuit cognominata.

Curetas.

¶ Opprobrium) dedecus, Minotaurus. Nam Pasiphae Cretes; ADDI. { Clymenes alii, quæ fuit Oceani. } & Solis filia, ac Minois vxor, Veneris impulsu in tauri amorem incidit, cui cum Dædali opera se supposuisset, Minotaurum peperit, qui partim Minoi, partim tauro similis erat. Qua ex re facile Pasiphaes matris adulterium fuit deprehensum. Vt autẽ scribit Dio. ferũt Minoem singulis quibus'que annis solitum fuisse taurum omnium speciosissimum Neptuno sacrificare. Cum autem ei foret taurus forma præstãtissimus, alium multo inferiorem sacrificauit, quare iratus Minoi Neptunus, Pasiphae vxori illius tauri amorem iniecit. Palæphatus vero scribit Pasiphaen, cum Minos testiculorum morbo laboraret, formosissimi iuuenis noĩe Tauri amore captam fuisse, ex eoq; puerum suscepisse, qui tãdem cum ferocissimus euasisset, à Theseo fuerit interfectus.

Pasiphae.

¶ Cæcis) occultis. ¶ Dædalus ingenio) Dædalus (vt narrat Diodo.) gente Atheniensis, ex iis vnus, qui Erechthidæ vocantur, adeo præclarus fuit architectus, vt & opera quædã mirãda effecerit, & statuas quæ aspicere, ambulareq;, & spirare videbantur effinxerit, adeo nanque compositio membrorũ apta erat, & suis partibus perfecta, vt omnes in admirationem alliceret. ADDI. { Atque hic Dædalea vocãt Græci, opera αὐτόματα hoc, quæ sponte sua mouentur, aut vocem edunt. De quibus Plato illud ex fabula quadam ab iisdem citatur.

Dædalus Ariadnæ corona in sydus.

Οὗτος τίς ἀλλ' ἐγὼ τεχνίτης; οὐκ ἐρεῖς;
Ἑρμῆς ἔγωγε Δαιδάλου, φωνὴν ἔχων
Ξύλινος, βαδίζων δ' αὐτομάτως ἐλήλυθα.

De parentibus autem Dædali varie ab authoribus traditur. Lactantius, vt alii quidam, Eupalami, filium facit Dædalum. Pausanias in Bœoticis Palamonis. Plato in Ione, item Pherecydes, vt in comment. Sophoclis citatur, Metionis, quem Metionem rursus idem Pherecydes Erechthei filium vocat. Diodorus autem cõtra Eupalami, ipsum autem Eupalamium filium Athenæi, Erechtheiq; nepotem. Et eodem modo etiam de matre Dædali variant. Nam Pherecydes ex Iphinoe natum dicit, Plutarchus in Theseo, ex Merope Erechthei filia. Quæ diuersitas tametsi ad hunc locum non ita faciat, haudquaquam tamen omittenda visa est. } ¶ Ponit) extruit, ædificat. ¶ Notas) signa quibus loca facile discernuntur.

¶ MAEANDROS

Nec secus ac liquidis Phrygius Mæandros in undis
Ludit,& ambiguo lapsu refluit'q; fluit'q;,
Occurrens'q; sibi uenturas aspicit undas
Et nunc ad fontes,nunc ad mare uersus apertum
Incertas exercet aquas,ita Dædalus implet
Innumeras errore uias,uix'que ipse reuerti
Ad limen potuit.tanta est fallacia tecti.
Quo postquam geminam tauri,iuuenis'q; figuram
Clausit,& Actæo bis pastum sanguine monstrum
Tertia sors annis domuit repetita nouenis,
Vt'q; ope uirginea nullis iterata priorum
Ianua difficilis filo est inuenta relicto,
Protinus Aegides,rapta Minoide* Diam
Vela dedit,comitem'q; suam crudelis in illo
Littore destituit,desertæ,& multa querenti,
Amplexus'q;,& opem Liber tulit,ut'q; perenni
Sydere clara foret,sumptam de fronte coronam
Immisit cœlo.tenues uolat illa per auras,
Dum'q; uolat gemmæ,nitidos uertuntur in ignes
Consistunt'q;,loco specie remanente coronæ,
Qui medius,nixi'q; genu est,anguem'q; tenentis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Dædalus Eupalami filius supradictus,cum propter commissa Minoem,a quo clausus tenebatur,fugere vellet,penas sibi & filio Icaro aptauit, quibus vt volucres profugerẽt regis imperium. Quorũ Icarus,quia præceptis parentis obtemperare nequiuit,in insulam maris decidit,quæ eius nole Icaria dicta est.Dædalus autẽ in Siciliã ad Cocalum regem sepulto filio profugit,cuius casum Perdix Cali filius Atheniensis pro gaudio tulit,Nam dum is cum a matre propter cognationem datus esset in disciplinã, quia primus serræ inuẽtor fuerat,ob inuidiam ingenii ex muro a Dædalo præcipitatus est,cui in malis Minerua decidenti opem tulit,ante enim quam terram contingeret ab ea in volucrem est versus,quæ a nomine eius Perdix vocatur.

Dædalus interea Creten,longum'q; perosus
Exilium,tactus'q; loci natalis amore,
Clausus erat pelago.terras licet,inquit & undas
Obstruat at cœlum certe patet.ibimus illac.
Omnia possideat,non possidet aera Minos,
Dixit,& ignotas animum dimittit in artes,
Naturam'q; nouat.nam ponit in ordine pennas
A minima cœptas,longam breuiore sequente,

RAPH. Mæädro. ADDI. ¶MAEANDROS)fluuius est Phrygiæ Mæandros, qui sæpenumero in se redire videtur. Illi similem ait Labyrinthum fuisse.{Hinc & Mæandros vocamus,quæcunq; inuoluta atq; perplexa sunt.}¶Ad mare versus apertum) interdum inquit ad fontem versus redire,interdum ad mare spatiosum versus fluere videtur Mæãdrus. Versus autem quãuis participiũ plerisq; videatur,hoc loco tamẽ præpositio est, quæ eleganter cũ ad in præpositionibus connectitur,vt ad forum versus mihi ire in animo est.¶Actæo sanguine) Atheniensi. ¶Tertia sors) sorte enim ducebãtur, qui mittendi erant. Tunc aũt Theseus fuit eductus. ¶Annis nouenis) post nouem annos. ADDI. {Variat autẽ hoc loco nonnihil à cæteris poeta. Nã Virg.item Diodorus atque alii pleriq; nõ nono demum anno, sed singulis annis, Atheniẽsiũ liberos in Cretam pro tributo missos dicũt. Virgil.versus sunt.

In foribus letũ Androgeo, tum pendere pœnas
Cecropidę iussi,miserum septena quotannis
Corpora natorũ. stat ductis sortibus vrna.&c.

Sed tamẽ Ouidii sentẽtiã etiã Plutarchus approbat in Theseo qui eodẽ modo plurimos authores sentire scribit.¶Vtq; ope virginea)postea quam inquit auxilio virginis Ariadnes è Labyritho Theseus est egressus, nauem ꝯscendit.¶Nullis iterata priorum)ad quã nemo eorũ,qui prius missi fuerant ab Atheniẽsibus in Cretã vnquã redire potuit.¶Rapta Minoide) Ariadna Minois filia abducta.¶Diã)insula est Dia vna ex Cycladibus, haud longe distans à Creta Ariadnæ & Bacchi amoribus clarissima, quã & Naxon,& Strongylẽ, & Dionysiada à vinearũ fertilitate,& Siciliam minorem, & Calliopolim appellatam fuisse Plinius scribit. Multæ quoq; vrbes Diæ fuerunt vocitatæ. Est enim Dia vrbs Thessaliæ ab Aeaco ædificata, est Thraciæ altera iuxta Athon montẽ,tertia est Euboeæ,quarta est insula cum vrbe,Pelopõneso adiacens,quinta est Lusitaniæ,sexta Italiæ iuxta Alpes,septima Scythiæ, octaua Cariæ,nona Bithyniæ iuxta Pontum. Dia. ¶Diam)versus,siue ad, præpositiones,siue potius vtræq; subintelliguntur. ¶Destituit dereliquit.¶Sumptã da fronte coronã)illa corona dicitᵉ à Vulcano facta ex auro & indicis gẽmis,p quas These°existimatur de tenebris Labyrinthi ad lucẽ venisse, qd aurũ & gẽmæ in obscuro fulgorẽ luminis efficiebãt. Hãc aũt coronã(vt ait Hygi.)quo tpe Bacchus ad Minoa venit, Ariadnæ muneri dedit,qua delectata stupri conditionẽ nõ recusauit.Sed aliæ quoq; sunt priscorũ de hac corona opiniones. ¶In nitidos ignes)in stellas splendẽtes.¶Specie co.)figura. nã illud sydus qd est iter ἐν γόνασιν & Ophiuchõ ob similitudinẽ corona vocatur. ¶Qui me ni.ge.)coronæ sydus mediũ esse ait,& eius q ἐνγόνασι à Græcis vocatur,hoc est in genibus,& eius q vocatᵉ Ophiucos:idest anguẽ tenẽs.¶Nixiq; ge.)de hoc variæ sunt antiquoꝝ opiniones,nã Eratosthenes illũ Herculẽ esse ait,paratũ ad decertãdũ,sinistra manu pellẽ leonis,dextra clauã tenẽtẽ.Conatur nãque interficere draconẽ,Hesperidũ custodẽ,q nunq̃ oculos opuisse sõno coactus existimatᵉ,quo magis custos esse demõstretᵉ.Horũ igitur pugnã Iuppiter admiratus inter astra cõstituit. Habet enim draco caput erectũ,Hercules autẽ dextro genu nix°, sinistro pede ꝓlato, capitis eius dextetã partẽ opprimere conatur. dextera manu sublata vt feriẽs sinistra vero ꝓiecta cũ pelle leonis, vt is q̃ maxime dimicãs appareat. Qui plura de hoc videre cupit,Hyginũ legat,varias opiniones referẽtẽ.¶Anguẽ te.)Ophiuchi est interpretatio,q angui tenẽs à nostris vocatᵉ,tenens manibus anguẽ medium corpus eius implicãtẽ. Ophiuch° Hunc alii Phorbãtia Triope filiũ, alii Aesculapiũ, alii Glaucũ Minois filiũ,q Asculapii opa dicitᵉ reuixisse,esse aiũt. *a.l.chiã. Anguẽ vero hac de causa tenere dicitur,qd cũ Glaucũ sanare cogeretur, ꝯclusus quodã loco secreto, baculũ tenẽs manu, cũ qd ageret,cogitaret, dicitᵉ anguis ad bacillũ eius arrepsisse,quẽ Aesculapius mẽte cõmotus interfecit bacillo fugiẽtẽ sæpi°feriẽs.Postea fertᵉ alter anguis eodem venisse ore ferẽs herbã, & in caput eius imposuisse, quo facto illico fugisse, quare Aesculapiũ vsum eadẽ herba Glaucũ ad vitã reuocasse.Itaq; anguis, & in Aesculapii tutela, & i astris dicitᵉ collocat°,qua ꝯsuetudine ducti reliq medici anguibus vtũtur. ¶Dædalus inte.) Tali* Atheniensis transmutationẽ in pdicẽ auẽ poeta narraturus,quæ de volatu Dædali, atq; Icari feruntur,præmittit. *a.l.Cali Talus puer in pdicẽ Nã Dædalus Atheniẽsis Eupalami filius, cũ* Talũ sororis filiũ optimę indolis iuuenẽ p inuidiã, qd & serrã,& circinũ inuenisset, *a.l.Calũ. interemisse diceretᵉ,iudicii euẽtũ timẽs in Cretã aufugit,eius vero opa & Pasiphae in lignea vacca iclusa cũ tauro coiuit, & Ariadne Theseũ seruauit. Quæ cũ Minos resciuisset,illũ in Labyrinthũ vnã cũ Icaro filio ꝓiecit. Dædalus vero ingenio pollẽs pẽnas ad se varii gñis afferri curauit,ex qb°& sibi & filio alas ꝯfecit,itaq; aptauit,vt auiũ more è Creta euolarint. Ac Dædalus qdẽ quo voluit,incolumis puenit, Icarus vero patris mãdatoꝝ neglector,cũ alti°q̃ pater euolare gauderet,resolutis calore pẽnis,in mare cecidit,qd ab eo Icariũ ex sentẽtia Ouidii fuit cognominatũ. Dædali volatus Icari casus Cũ vero Dædalus filiũ sepeliret,forte Perdix noua tũc auis ipsum aspiciẽs mœrẽtẽ valde est gauisa.Cũ eni eẽt iuuenis ingeniosissimus,iaq; serram, circinũq; iuenisset,à Dædalo inuidia moto ex Palladis arce deiect°auxilio ipsi° Palladis i auẽ sui nois fuit cõmutat°. ¶Loci natalis)patriæ in qua natus erat.¶Obstruat)claudat. ¶Et cœlũ patet)tñ aer aptus est. Cœlũ eni frequẽter ꝑ aere ponitᵉ ¶Oia possideat)licet ꝯiunctio subaudiatᵉ. Cœlum. ¶Naturãq; no.)rẽ nouã in natura excogitat. Nã hõ ꝯ natura volare nõ põt,ingenio Dædali aptus ad volatũ effectus esse videtur.

Vt cliuo creuisse putes. sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit auenis.
Tum lino medias & ceris alligat imas.
Atq; ita compositas paruo curuamine flectit,
Vt ueras imitetur aues. puer Icarus una
Stabat, & ignarus sua se tractare pericla
Ore renidenti modo, quas uaga mouerat aura
Captabat plumas, flauam modo pollice ceram
Mollibat, lusuq; suo mirabile patris
Impediebat opus. postquam manus ultima cœpto
Imposita est, geminas opifex librauit in alas
Ipse suum corpus, motaq; pependit in aura
Instruit & natum, medioq; ut limite curras
Icare ait, moneo, ne si demissior ibis,
Vnda grauet pennas, si celsior, ignis adurat.
Inter utrunq; uola. nec te spectare Booten,
Aut Helicen iubeo, strictumq; Orionis ensem,
Me duce carpe uiam: pariter præcepta uolandi
Tradit, & ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus, monitusq; genæ maduere seniles,
Et patriæ tremuere manus. dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo, pennisq; leuatus
Ante uolat, comitiq; timet, uelut ales, ab alto
Quæ teneram prolem produxit in aera nido,
Hortaturq; sequi, damnosasq; erudit artes,
Et mouet ipse suas, & nati respicit alas.
Hos aliquis tremula dum captat arundine pisces,
Aut pastor baculo, stiuæq; innixus arator,
Vidit, & obstupuit, quiq; æthera carpere possent,
Credidit esse Deos. & iam Iunonia læua
Parte Samos fuerat, Delosq;, Parosq; relictæ.
Dextra Lebinthos erat, fœcundaq; melle Calydne
Cum puer audaci cœpit gaudere uolatu,
Deseruitq; ducem, cœliq; cupidine tactus
Altius egit iter, rapidi uicinia Solis
Mollit odoratas pennarum uincula ceras.
Tabuerant ceræ, nudos quatit ille lacertos,
Remigioq; carens non ullas percipit auras.
Oraq; cœrulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua, quæ nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec iam pater, Icare dixit,
Icare dixit ubi es? qua te regione requiram?
Icare dicebat. pennas aspexit in undis.
Deuouitq; suas artes, corpusq; sepulchro
Condidit, & tellus à nomine dicta sepulti.

RAPH. ¶VT Cliuo creuisse putes) vt possis eas putare cliuo aliquo creuisse propter ipsarum inæqualitatē. ¶Tum lino medias) deinde inquit mediam pennarum partem filis, infimā vero ceris alligauit Dædalus. ¶Paruo curua. fle.) parum inflectit, vt veræ auium alæ esse viderentur. ¶Ore reni.) hilari & læto & ridenti. ¶Mollibat) mollē faciebat. ¶Postq̄ manu vlti. cœpto ipo. est) posteaq̄ alæ completæ fuerunt. Nam imponere manum vltimam operi, est opus ipsum finire. ¶Opifex) artifex Dædalus. ¶Librauit) suspendit. ¶In aura mo.) in aere alis agitato. ¶Instruit & natum) alis subaudiaſ, hoc est apponit etiā filio alas. ¶Demissior) inferior. ¶Grauet) graues reddat madefaciēdo. ¶Inter vtrunque) summū & infimum locum, hoc est per medium. ¶Nec te spe. Bootem) Icarū admonet Dædalus, vt se sequatur. Neque enim opus esse vt volatum suum dirigat ad syderum rationem, quæ nautæ maxime obseruant.

ADDI. {Immo ne ad dexteram nimis, ne'ue ad sinistram declinet, sed mediam viā teneat, id enim videtur significare poeta per Bootem & Helicē ex vna parte: Item per Orionem, ex altera.} Bootes autem sydus est, qui & Arctophylax dicitur, qui agitare plaustrū videtur, vnde & à bobus nomen accepit. Septētriones autem significat, quos nautæ potissimum respiciunt. ¶Aut He.) Helice vero maior est vrsa, sic dicta ab Helice vrbe Arcadiæ, in qua Calisto nata esse fertur.

ADDI. {Vel etiam à gyro, seu circulo, quem maiorem describit, q̄ vrsa minor. Nam Græcis ἑλίσσω idem quod circūago, ac roto significat.} Dicta est autem Helice vrbs (vt Stephanus ait) vel ab Helica Lycaonis filio, vel ab Helice Ionis vxore, Selinuntis autem filia. ¶Strictum'que Orionis en.) Oriō ἀπὸ τοῦ οὐρεῖν hoc est ab vrina fuit cognominatus, quod ex Iouis & Mercurii vrina fingatur natus, vt in quinto Fast. copiosæ narrat Ouid. Is venator tantis viribus fuit, vt nulli ferè se cessurum iactaret. Quare Terra permota Scorpionem maximum emisit, qui illum interficere conaretur. Iuppiter autem vtriusq; animum admiratus & Scorpium sponte, & precibus Dianæ Orionem in sydera sustulisse narratur. Referuntur tamen & aliæ de Orione opiniones ab Hygino. Sydus vero Orionis ita figuratur, vt ensem nudum in manu tenere videatur. ¶Dānosas ar.) perniciosas, quod exitu probatum est. ¶Tremula arun.) hamo ab arundine tremula dependente. ¶Stiueq;) vel stiuæ, Quæ enim copulatiua coniunctio pro vel disiunctiua, posita est. Stiua autem manubrium est aratri quo regitur. Virg. Stiuaq; innixus aratro ¶Iunonia Sa.) Iunoni dicata, nam ibi Iuno & nata & educata & Ioui vxor tradita dicitur. Est autē insula Cariæ adiacens, quæ prius tum Parthenia, tum Dryusa, tum Anemusa, tum Melāphylos fuit apellata. Est etiam alia Samos, quæ & Samothracia dicitur, quod Thraciæ adiacet, vnde Virg. Threiciamq; Samō, quæ nunc Samothracia fertur. Delos quoque & Paros insulæ sunt Aegei, vt iam sæpius diximus. ¶Dextra Lebinthos erat) Lebinthos insula est vna ex Cycladibus. {Strabo inter Sporadas recenset, vt & sequentem.} Calydne; Calydne quoque insula est Cycladum vna, mellis ferax. Homerū hoc loco imitatus videtur poeta qui eodē modem, sed pluraliter, καλύδνας dixit, pro ea insula, quæ alio nomine καλύμνα vocatur. vt Iliados β.

Οἳ δ' ἄρα νίσυρόν τ' εἶχον, κράπαθόν τε, κάσον τε
Καὶ κῶ εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε καλύδνας. Ita enim Sceptius grāmaticus hunc locū interpretatur authore Strab. lib. x. Quāq̄ alii nō tantum Calymnā, sed & vicinas Calymnæ insulas. per καλύδνας intelligi putent. De Calymnio autē melle idē Strab. in hunc modū ἄπασι μὲν οὖν τὸ πολυστικὸν μέλι, inqt, ὡς ὅλη τὸ πᾶν ἀγαθὸν ἐστὶ καὶ διάφορον τῶν ἄλλων, τὸ δ' ἐν, τούτοις τῶν νήσων, διαφερόντως κάλλιστον τὸ καλύμνιον. ¶Mollit) molles reddit & liquefacit. ¶Odoratas ce.) odorem emittentes. ¶Cœrulea aqua) nigro mari. nā in mare Icarus cecidit. ¶Quæ no. tra. ab illo) nam mare Icariū ab Icaro fuit appellatum, vt sentit Oui. vt vero alii ab Icaro insula fuit cognominatū. ¶At pater infe. nec iā pater) pater qa genuerat, nō pater, quia filius iam erat mortu⁹. ¶Deuouit) detestatus est. ¶Et tellus à noie. dicta sepulti) Icaros eni insula ab Icaro Dædali filio illic sepulto dicta fuisse videtur. ¶Hūc miseri tumulo) Tali* pueri Metamorphosin i auē describere incipit poeta. nam Talus*(vt & Diod. & Pauſ. scribunt) Dædali sororis filius, cū & rotā figuli, & serrā ferreā, & circinū inuenisset, à Dædalo inuidia moto fuit interfect⁹. Quare Dædalus ab Areopagitis dānat⁹ i Cretā ad Minoē aufugit. Quē hic Talū subinde vocat Regius, Diodori, vt puto, vulgarē editionē secutus, cū Pausanias in Atticis, vt & alii quidā, Calū vocat, nōnulli etiā Perdicē. Ac Perdicis nomē ipse ēt Ouid. cōprobāre videſ, quādo ifra ait. -Nomē, qd & ante remāsit.

ADDI. {Talus aūt p, T, gigātis nomē cuiusdā est, q totus æreus fuisse dicitur, ex æreo illo hominum genere reliquus, quos Prisci ex arboribus natos tradiderunt. Custos idem à Ioue Cretæ insulæ additus, vt Apollonius ait, libro quarto:

Margin notes: Samos. — Lebinthos — Calydne. — Bootes. — Helice — Icari casus — Orion. — Icariū mare. — Icaros insula. — *a.l. Cali. — *a.l. Cal* — Serræ circini inuentor.

Τοὺς δὲ

RAPH.

Perdix in auem.

Τοὺς δὲ τάλως χάλκειος ἀπὸ στιβαροῦ σκοπέλοιο
Ρηγνύμενος πέτρας εἶργε χθονὶ πείσματ' ἀνάψαι,
Δικταίης ὅρμοιο κατερχόμενος ἐπ' ἰωγήν.
Τὸν μὲν χαλκείης μελιηγενέων ἀνθρώπων
Ρίζης λοιπὸν ἐόντα μετ' ἀνδράσιν ἡμιθέοισιν
Εὐρώπῃ κρονίδης νήσου πόρεν ἔμμεναι οὖρον
Τρὶς περὶ χαλκείοις κρήτην ποσὶ
δινεύοντα,

Hunc poeta veneficiis & incantationibus suis Medea interemit, vt eodẽ loco narratur.) ꝑ Ponentem tumulo) tumulantem & sepelientem. ꝑ Et plausit pennis) & alas concussit. ꝑ Vnica) sola, vnicus enim secũdo caret, vnus habet secundum. ꝑ Longum crimen) magnum. Nam Dædalus eum de Palladis arce deiecisse criminatus est. ꝑ Fatorum ignara) inscia eorum quæ fato filio suo euenire debebant. ꝑ Germana) soror Dædali. ꝑ Bis senis natalibus actis) exactis duodecim annis. Natus enim erat annos duodecim Talus, cũ Dædalo fuit commendatus. ꝑ Animi ad pręcepta capacis) præceptorum capacis in soluta diceremus oratiõe. ꝑ Ille etiã medio spinas) Talum serræ fuisse ait inuentorem ad exẽplum illius spinæ, quæ est in medio piscium. ꝑ Et ex vno duo ferrea brachia nodo) illum circini quoq; inuentorẽ fuisse ait poeta. ꝑ At illũ Pallas) Pallas, quæ & Minerua dicitur omnium artium inuẽtrix fuisse perhibetur. ꝑ Excepit) suscepit. proprie autem excipi cadẽtia dicuntur. ꝑ Velauit) cooperuit. ꝑ Sed vigor ingenii quondã velocis) sed vis, inquit, & acrimonia ingenii Tali pueri, in alas & pedes auis transiuit. Perdices enim acerrimi sunt & volatus & cursus. ꝑ Nomen quod & ante remansit) nam Talus Perdix quoq; fuit cognominatus. ꝑ Præter humũ) iuxta terram. ꝑ Iamq; fatigatum tellus Aetnæa) narraturus poeta sororum Meleagri cõuersionem in aues Meleagridas à fratre vocatas, venationem apri Calydonii prius describit: Oeneus enĩ Parthaonis filius rex Calydonię, cũ decimas frugum Diis omnibus pręterq̃ Dianæ persoluisset, iram Deæ in se ꝑcitauit. Maximus nanq; aper ab ea imissus Calydoniæ agros ita vastabat: vt omnia deserta viderenť. Quare Meleager Oenei patris iussu conuocatam Græciæ iuuentutem in apri venationem eduxit, quem cum Atalanta Schœnei filia speciosissima prima vulnerasset sagitta, visa est Meleagro digna

Oeneus

Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramosa prospexit ab ilice Perdix,
Et plausit pennis, testataq; gaudia cantu est.
Vnica tunc uolucris, nec uisa prioribus annis,
Factaq; nuper auis, longum tibi Dædale crimen.
Nanq; huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum, ferroq; incidit acuto
Perpetuos dentes, & serræ reperit usum
Primus, & ex uno duo ferrea brachia nodo
*Iunxit, ut æquali spatio distantibus illis
Altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit, sacra'q; ex arce Mineruæ
Præcipitem misit, lapsum mentitus. at illum,
Quæ fauet ingeniis, excepit Pallas, auemq;
Reddidit, & medio uelauit in aere pennis.
Sed uigor ingenii quondam uelocis, in alas,
Inq; pedes abiit nomen, quod & ante, remansit.
Non tamen hæc alte uolucris sua corpora tollit,
Nec facit in ramis, alto'q; cacumine nidos.
Præter *humum uolitat, ponitq; in sepibus oua,
Antiquiq; memor metuit sublimia casus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Oeneus Parthaonis filius, quia in sacrificio cogendorum fructuum consulto prætererat Dianam, Aper ab ea missus est, qui Calydoniæ agros vastaret. Perseuerante autem Oeneo in despectu Deæ, Meleager iussu parentis cõuocatis principibus Græciæ aprum venari aggressus est, cum quibus Atalãta Schœnei filia ex Arcadia digressa, quæ prima aprum vulnerauit, cuius virtutem & speciem miratus Meleager, interempto apro exuuias ei concessit, quas Plexippus, Toxeus & Agenor Thestii filii virgini ereptas cũ interitu rependerunt. At Althea mater Meleagri, vt fratrum cædẽ accepit, stipitem fatalẽ conditum a Parcis, in quo vita Meleagri continebatur flãma perussit. Quo consumpto Meleager extinctus est, vnde sorores eius flendo in aues sunt cõuersæ, quæ a fratre Meleagrides cognominantur,

Iam'q; fatigatum tellus Aetnæa tenebat
Dædalon, & sumptis pro supplice Cocalus armis
Mitis habebatur. iam lamentabile Athenæ
Pendere desierant Thesea laude tributum.
Templa coronantur, bellatricem'q; Mineruam
Cum Ioue, diis'q; uocant aliis, quos sanguine uoto
Muneribus'q; datis, & aceruis thuris honorant.
Sparserat Argolicas nomen uaga fama per urbes
Theseos, & populi, quos diues Achaia cœpit,
Huius opem magnis implorauere periclis,
Huius opem Chalydon, quáuis Meleagrõ haberet,
Solicita supplex petiit prece. causa petendi
Sus erat, infestæ famulus, uindex'q; Dianæ.
Oena nanq; ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua uina Lyæo,
Palladios flauæ latices libasse Mineruæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor, solas sine thure relictas

cui ætate formaq; placebat, quę capite, pelleq; interẽpti apri donaretur. Cæterum Plexippus, Toxeus, & Agenor Thestii filii, fratrę'que Althææ matris Meleagri ægre ferentes fœminam viris præponi, cum spolia Atalantæ per vim auferre vellent, à Meleagro fuerunt interfecti. Quod quidem cum Althæa resciuisset, fratrum cædẽ vltura, stipitem, quem Parcæ in Meleagri natiuitatem in ignem mittentes cecinerãt cum eo Meleagrũ ipsum & victurum & periturum, in ignem cõiecit. Quo absumpto, Meleager quoq; cum maximo totius Calydoniæ mœrore interiit. Cũ vero eius sorores flere nunq̃ desinerent, Deorum misericordia in aues à fratris nomine Meleagridas cognominatas conuersæ fuere. ꝑ Iamq; fa.) Dædalus Minois iram fugiens ad Cocalum Siciliæ regem peruenit, à quo & tutatus & hospitio susceptus est, ac tãdem Minos ipse interfectus. {A filiabus Cocali, feruenti aqua, vt quidã tradunt, perfusus. Diodo. autẽ in balneo suffocatũ ait à Cocalo, cum inito pacto de reddendo Dædalo Minos in vrbem receptus fuisset.} ꝑ Thesea lau.) Thesei virtute. Pro eo enim quod præcedit id quod sequitur positum est. Virtutem nanque laus consequi solet. Thesei autem virtute Minotaurus fuit interfectus. Hæc vero ad cõnecten das fabulas narrantur. ꝑ Pendere tri.) persoluere tributũ ob cædem Androgei Atheniẽsibus à Minoe impositũ. ꝑ Bellatricem Mineruã) hęc etiam Bellona vocatur. ꝑ Vocant) inuocant. ꝑ Voto sangui.) victimarum quas vouerant sanguine, si Theseus victor ex Creta reuerteretur. ꝑ Diues Achaia) potẽs Græcia. ꝑ Implorauere) cum lachrymis petiere. Huius opẽ Calydon vrbs est Aetoliæ, à Calydone Endymiõis vel Aetoli filio appellata, vnde Calydonius declinať. ꝑ Sus erat) aper & quidem ferocissimus. ꝑ Plenis successibus anni) ob plenam & perfectam illius anni fertilitatem. ꝑ Primitias frugum) primas fruges. prima nanque frumenta matura Cereri dicabãtur, vt vina Baccho, oleum Mineruæ. ꝑ Palladios latices) oleũ dicit à Pallade inuẽtũ. ꝑ Cœptus ab agricolis) Cererem, Bacchum, & Mineruã agricolas vocat poeta, quod ea inuenerint quibus agriculturæ opera datur. ꝑ Ambitiosus honor) ab effectu, quod ambitiosos reddat. Honor autem Deorum sacrificia sunt. ꝑ Sine thure) sine sacrificio.

Cocalus.

*a.l. vinxit

ADDI.

*a.l. ppter

Calydon.

Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras
Tangit & ira Deos. at non impune feremus,
Quæq; inhonoratæ, & non dicemur inultæ,
Inquit, & Oeneios ultorem spreta per agros.
Misit aprum, quanto maiores herbida tauros.
Non habet Epirus, sed habent sicula arua minores.
Sanguine, & igne micāt oculi, riget horrida ceruix,
Et setæ densis similes hastilibus horrent,
Stantq; uelut uallum, uelut alta hastilia, setæ.
Feruida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit, dentes æquantur dentibus Indis,
Fulmen ab ore uenit, frondes afflatibus ardent.
Is modo crescentes segetes proculcat in herba,
Nunc matura metit fleturi uota coloni,
Et Cererem in spicis intercipit, area frustra,
Et frustra expectant promissas horrea messes.
Sternuntur grauidi longo cum palmite fœtus,
Bacaq; cum ramis semper frondentis oliuæ
Sæuit & in pecudes. non has pastor'ue, canis'ue,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi nec sese in mœnibus urbis
Esse putant tutos, donec Meleagros, & una
Lecta manus iuuenum caluere cupidine laudis.
Tyndaridæ gemini præstantes, cæstibus alter,
Alter equo, primæq; ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo felix concordia Theseus,
Leucippusq; ferox, iaculoq; insignis Acastus,
Et duo Thestiadæ, & proles Aphareia Lynceus,
Et uelox Idas, & iam non fœmina Cænæus,

RAPH. Epirus. Apri Calidonii descriptio. (LATOIDOS) Dianæ filiæ Latonæ. Herbida Epirus) herbosa. Epirus vero continentem significat, sed frequenter quidem pro ea ponitur regione, quæ & Chaonia appellatur. Dentibus Indis) elephantinis. Ardent) ardere videntur. Grauidi fœtus) racemi vua graues. Cum palmite) cū frondibus vitiū. Bacamq;) olea & fructus oliuæ. Et vnà) & simul. Lecta manus) electa iuuenū multitudo. Caluere) cōmoti fuere. Tyndaridę Tyndaridę gemini) castor & Pollux gemelli Tyndari filii, ac Ledæ putati, cum essent Iouis, quorum alter pugil præclarus, Castor autē domitor equorū ab Homero, aliisq; poetis fuisse memoratur. Cæstibus) armis quibus pugiles vtuntur. ADDI. {Fuerunt autē Cestus, vt ex Homero Iliad. penul. Apollonii Argon. ii. Item Pollucis lib. iii. ca. xxx. colligitur. lora quædā cruda infutis plūbeis glandibus rigentia, quæ manibus inducētes pugiles, inter se dimicabant. Vnde idem genus certaminis etiam σφαιρομαχεῖν à Polluce dicitur. Fortassis aūt species quædā eius fuit, quæ inter se Romæ, qui Retiarii & Mirmillones dicebantur, certare solebant.} Primæq; ratis molitor Iason) Argo nauem, cuius extruendæ author fuit Iason, primam longarum nauium fuisse Ouid. sentit, alii vero Danaum earum inuētorē fuisse putāt, vt ante quoq; diximus. Molitor) fabricator. Et cum Pirithoo) Pirithous, Thesei, Pirithoiq; amicitia notior est, q̄ vt hoc loco sit exponenda. Illud notādum esse videtur, Pirithoū apud Græcos trissyllabum esse nomen, ac secundam syllabā produci, quæ à Latinis corripitur quadrissyllabum esse putantibus. ADDI. {Errat hoc loco Regius. Neq; enim apud Græcos trisyllabū modo πειρίθους dicitur, vt Pāthus, sed & quadrisyllabū πειρίθοος, vt Hipothous. Deīde neq; secundā lōgā hēt, sed primā. Vtriusq; rei exēpla habes, apud Home. vt Ilia. ii.

Τῶν δ' αὖ ἡγεμόνευε μενεπτόλεμος πολυποίτης
Υἱὸς πειριθόοιο τὸν ἀθάνατος τέκετο ζεύς.

Et Iliad. i.

Οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας, οὐδὲ ἴδωμαι
Οἷον πειρίθοόν τε δρύαντά τε ποιμένα λαῶν.

Hinc & Horatius dixit libro quarto Carminum:

Nec Lethea valet Theseus abrumpere charo
Vincula Pirithoo.

Et Virg. vi. Aeneid.

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumq;,

Trisyllabi autē exēplū apud Apolloniū inuenies lib. i. Argonau.

Θησέα δ' ὃς περὶ πάντας ἐρεχθεΐδας ἐκέκαστο
Ταιναρίην ἀΐδηλος ὑπὸ χθόνα δεσμὸς ἔρυκε
πειρίθῳ ἑσπόμενον κεινὴν ὁδόν.

quod per contractionem factū. Dictus aūt est πειρίθοος, à περὶ & θέειν, quasi qui περιτρόχος fuerit εἰς τὸ θέειν, vt etymologici exponunt, siue etiā ab eo, quod Iupiter in facie equi versus, Pirithoi matrem, Ixionis autē vxorem, Diam noīe, cursu circumuectus fuerit, quādo concubitū eius appetebat πειρίθοος, quod ex περίθεος p̄ ἔκτασιν factū.} Thestiadæ Et duo Thestiadæ, Thestii filii Toxeus & Plexippus. Lynceus Et proles Ephyrea Lynceus) Ephyrea quidem legitur, vt ab Ephyre vrbe, quæ nunc Corinthus dicitur, declinetur, sed Aphareus mihi recte Aphareia ab eo, qui hoc opus è latina in græcā linguam vertit, legi videtur, vt intelligamus Lynceum acutissimi visus hoīem, Apharei filium fuisse. Huic aūt lectioni Apollonius Rhodius astipulatur in primo Argon. cū Lynceum & Idam Aphareidas vocat, quem tam acuti visus fuisse ait, vt etiam quæ sub terra essent, intueretur.

ADDI. {Versus Apollonii sunt.

Οἵτ' ἀφαρητιάδαι λυγκεὺς καὶ ὑπέρβιος ἴδας
Ἀρήνηθεν ἔβαν μεγάλῃ περιθαρσέες ἀλκῇ
Ἀμφότεροι, λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο
Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος ἀνέρι, κεῖνον
Ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι.

Apharei aūt liberos fuisse Lynceum & Idā Pausan. quoq; docet in Messenicis, eosdemq; cum Meleagro in hac venatione fuisse etiā Hyginus testatur capite. clxxiii. Quanq̄ apud Apollon. pro Ἀφαρητιάδαι interposita τ, ἀφαρητιάδαι legitur, euphoniç, vt puto gratia, si tamen integra est scriptura. Leucippusq; fe.) Leucippū hūc Apharei fratrē accipio, Perierei filiū, natu minorē, quādoquidem proximo loco Lyncei mentionē fecit. Fuit aūt hic Leucippus pater Elairæ & Phoebes, quas Castor & Pollux abducere conati, à fratribus Ida & Lynceo prohibiti fuere, altero illorū etiā occiso. Cui*rei & Prop. memi. lib. i. *a. l. gemino.

Non sic Leucippis succendit Castora Phœbe,
Pollucem cultu non Elaira soror.

Fuit & Arsinoes pater Leucippus, ex qua Apollo Aesculapium genuit, vt Pausan. in Messeni. tradit. Ex Arsinoe enim non, vt supra Ouid. Ex Coronide Aesculapium natum Messenii volunt. Quanq̄ alii, vt supra annotauimus Arsinoen & Coronidē eandem faciant, patremq; illius Leucippum Amyclæ filium dicant. Fuit autē & alius eodē noīe Leucippus, Oenomai filius, qui Daphnē amauit, de quo idē Pausa. in Arcadicis & Partheni*in Eroticis. Iaculoq; insig. Acastus) Peliæ filius hic fuit, de quo supra in fab. Medeæ & Iasonis. Et velox Idas) frater Lyncei, vt supra. Hic etiā cōtra Apollinem intendere arcū ausus fuit, eò quod ille spōsam Marpissam noīe, præripere ei voluisset, vt est Iliad. ix. quo loco Homerus κάρτιστον vocat, quē hic Ouid. velocem. Interfectus autē fuit fulmine tandem à Ioue, cum in pugna contra Castorem & Pollucem, alterū illorū occidisset. Pausan. in Messen. Et iam non fœmina Cænæus) hic Elati filius, & initio fœmina fuit, Postea autē à Neptuno oblato ei vitio) pro virginitate donū hoc recepit vt è fœmina in marem conuerteretur, & à telis, vulneribusq; inuiolabilis foret. Huius filius Coronus fuit qui cum Argonautis in Colchos profectus est. Reliqua infra vide in bello Lapitarum & Centaurorum. Hippothousq., Dryasq;, Dryantis etiam Home. meminit Iliad. i. Versu supra paulo citato. Vtriusq; autē Hyginus capite. clxxiii. qui Hippothoi patrem Geryonem, Dryantis autē Iapetum vocat, vt quidem vulgo, corrupteq; legitur. Nam ego pro Geryonem, Cercyonem malim, quando & Pausan. in Arcadicis Hippothoi primum, Cercyonem vocat, & pro Iapeto Aepytum, malimq; nam & hoc nomen frequēs apud Græcos authores est. Statius autem libro septimo, etiam Orionis nepotem Dryanta dicit.}

CET

Hippothous'que, Dryas'que, & Cret° Amyntore Phœ-
Actoridæ'que parés, * & missus ab Elide Phyle°, (nix
Nec Telamon aberat, magni'que creator Achillis,
Cum'que Pheretiade, & Hyantæo Iolao,
Impiger Eurytion, cursu'que inuictus Echion,
Narycius'que Lelex, Panopeus, Hyleus'que, ferox'que
Hippalus, & primis etiam nunc Nestor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,

*a.l. pares

RAPH. Phenix. ¶ET cretus Amyntore Phœnix) Phœnix Amyntoris filius, qui impellente matre posteaq̃ cum pellice illius rem habuisset, imprecationes patris effugiens ad Peleũ peruenit, à quo, (vt narrat Homerus) hospitio benignissime susceptus Achillis educandi, instituendiq; curã suscepit, vt illi & dicendorũ & agendorũ præceptor esset. Alter etiã fuit Phœnix Agenoris pater, à quo Phœnicia fuit denominata. Auẽ quoq; esse Phœnicẽ nemo est qui ignoret. ¶ Actoridęq; parés) Mœnetii est piphrasis. nã Mœnetius Patrocli, q Actorides ab Actore auo dicitur, fuit pater. vt aperte in.xi. Iliad. scribit Homerus.

Iliad.li.ix.

Mœneti°.

ADDI. {Alii aũt Actoridæq; pares, legunt hoc loco, vt de duobus Actoridis intelligaf, Menatio videlicet, cuius hic Regius meminit & altero Iro, q ab Apollonio Actoridæ filius appellatur, lib.i. his versibus.

Εἵπετο δὲ Εὐρυτίωντε, καὶ ἀλκήεις Ἐριβώτης
Υἱέες ὁ μὲν Τελέοντος, ὁ δ' Ἴρου Ἀκτορίδαο, &c.

Ac posteriorẽ hãc lectionẽ ẽt ipse approbo, sed tñ, vt Actoridæ nomen, neq; de Menatio neq; de Iro intelligã, verũ de Euryto & Cteato, Actoris re ipsa filiis, cognomẽto aũt Neptuni, quos eosdẽ Homerus & Actorionas, græca patronymicorũ forma, & Molionas, à matre Molione, vt pleriq; sentiũt, appellauit. Atq; hoc ea de causa qd in eodẽ versu mox seqtur Phyleus Angei filius, cui cũ Actoridis hisce paterna amicitia fuit, vt ex Pausania colligimus primo Eliacorũ. ¶ Et missus ab Elide Phyleus) Angei filius, vt supra diximus, cui Hercules: patre Angea, ob negatã purgati stabuli mercedẽ eiecto regnũ Elidis tradidit, postea occisis ẽt Actoris eo prę lio filiis. Author Pausanias. Corruptæ aũt in qbusdã editionib° Pelas, p Phyle° legif. ¶ Nec Telamõ aberat, mag. creat. Achillis) Telamonẽ & Peleum fratres intelligit, quorũ alter Aiacis, alter Achillis pater fuit, ambo aũt filii Aeaci ex Endeide Scironis,)siue Chironis potius legẽdũ) vt Pausanias in Corinthiacis ¶ Cũq; Pheretiade) Admetũ intellige, Pheretis filiũ, cuius Vxor Alcestis fuit, de qua Euripidis fabula extat. Pleriq; ãt hũc versũ, quasi q parũ sibi ǫstet, notarũt. Nã apud Hom. aiunt nomẽ Pheretis priã lõga ponif, ut Ilia.ii.

Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισται ἔσαν Φηρητιάδαο
Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε ποδώκεας, ὄρνιθας ὥς.

Et Iliados penultimo. —ὠκα δ' ἔπειτα
Αἳ Φηρητιάδαο ποδώκεος, ἔκφερον ἵπποι.

Sed iidem nõ animaduerterunt, versum qui est Odysseæ, xi.

Τοὺς δ' ἑτέρους Κρηθῆι τέκε βασίλεια γυναικῶν
Αἴσονά τ' ἠδὲ Φέρητ' Ἀμυθάονά θ' ἱππιοχάρμην,

Neque Euripidem, apud quem in Alceste legitur:

Ἔστ' ἐν δόμοισι παῖς Φέρητος Ἡρακλέης.

Q̃d exẽplum & Stati° secutus. x. Thebai. dixit. Inde Pheres, acerq; Lycus, sed Cassa Pheretis Hasta re. &c. Proprie. n. φίρης p ι scribif, & qd ab Home. pducif Pheretiades κατ' ἔκτασιν factũ est. ¶ Et Hyan. Io.) Bœotio. Hyãtes enim ppli sunt Bœotiæ, vt diximᵒ.

ADDI. {Fuit ãt hic Iolaus Iphicli fili°, Amphitryõis nepos, q Herculi ĩ interficiẽda Hydra operã nauauit. ¶ Impiger Eurytion) Iri fili°, q fuit Actoris, ut qdẽ apud Apolloniũ legif lib.i. Eũdẽ. n. eẽ puto illũ, & eũ de quo hic dicif, Versus Apollonii supra citauimus. ubi de Actoridis annotauimus. ¶ Cursuq; inui. Echi.) etiam Echionis mentio fit apud Apollonium, sed hũc Mercurii filium facit his verbis:

Οὐδ' Ἀλόπη μίμνον πολυλήιοι Ἑρμείαο
Υἷες ἐὺ δεδαῶτε δόλους Ἔρυτος καὶ Ἐχίων.

De Mercurii ãt filio Echione ẽt Hyginus meminit inter venatores Calydonii apri, q̃q̃ illic corrupte scriptũ est Heciõ, p Echion}. ¶ Naryciusq; Le. Naryx vrbs est Locridis, quæ & Naryciũ & Naryce dicif, vñ Narycius possessiuũ declinaf, ab hoc vero Leleges populi Leleges fuere cognominati.

Natix.

ADDI. {Locros aliqñ Lelegas appellatos fuisse, & Pli. author lib. iiii. cap. vii. & Strabo. lib. vii. q etiã uersus Hesiodi hos citat:

Ἤτοι γὰρ Λοκρὸς Λελέγων ἡγήσατο λαῶν
Τούς ῥά ποτε Κρονίδης Ζεὺς ἄφθιτα μήδεα εἰδὼς
Λεκτοὺς ἐκ γαίης λάας πόρε Δευκαλίωνι.

Quare recti°, opinor, hoc loco Naryci°, à Naryce Locrorũ urbe, cui° & Stephan° meminit, q̃ui Regiũ legiť, q̃, ut alii malũt, Neriti°, siue hoc à Neritho Ithacæ. siue à Nerito Acernaniũ urbe. Cuius & Plin. & Steph. meminere, deducaf. Si tñ illud def Locrẽses ab hoc Lelege nomẽ accepisse, aut hũc Locrẽsem gñe fuisse. Nã qd infra seqtur. }¶ Illa Trœ. he. Par. Le. ra. sp. iã tẽ. ca.) repugnare huic opinioni vř. nisi vero dicamᵒ, aut duos Lelegas ĩ hac venatiõe fuisse Locrẽsẽ, siue ẽt Acarnanũ alterũ & alterũ Trœzeniũ. Aut rursus eũdẽ hũc ex Locris ĩ Peloponesũ uenisse, ibiq; à Pittheo & Trœzeniis receptũ, atq; ita à gñe qdẽ Naryciũ, à loco ãt ubi ǫsenuerit, Trœzeniũ uocatũ eẽ. Nã quo alio pacto hic locus, ut nunc qdẽ habet, explicari possit, nõ uideo. Fuerunt ãt & alii Leleges duo, alter Neptuni filius, q Megarẽsibus aliqñ impauit, à quo Lelegeia mœnia supra dñr. Alter Laconicus αὐτόχθων, cui° Pausa. meminit in principio Laconici. Ab hoc & Lacões aliqñ Leleges appellati fuere, vt idẽ author indicat. ¶ Panope°) hic Phoci fili° vř, pater Epei, qui equũ Durateũ fabricat° postea fuit, ut Pausa. ĩ Corinthia notat. Ab hoc & oppidũ Phocẽse, Panapea noĩatũ, ut author idẽ Pausan. est, & pterea Steph. ¶ Hyle° (hũc, ǫiectura quoq; adduct° puto esse, q Milanionẽ Atalãtæ amatorẽ in venatione occidit, æmulatiõe & inuidia mot°, eo qd & ipse amore eiusdẽ puellę tenebaf. Postea tñ & ipse & Rhœt° ab Atalãta sagittis ǫfixi, cũ illi vim afferre conati fuissẽt: vt Callimach° author ẽ ĩ hymnis, hui° idẽ Oui. & alibi meminit hoc uersu:

—Sensit & Hylei contemptum saucius arcum.

Et Proper. Ille etiam Hylei percussus vulnere rami
Saucius Arcadicis rupibus ingemuit.

Nec obstat adeo, qd idẽ nomẽ alš dissyllabũ, alš trissyllabũ ponif. Eadẽ eni figura ẽt ĩ aliis usus est poeta, ut ĩfra lib. xii.

Cumq; suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, &c. Et rursum:
Figitur hic duplici Gryneus lumina ramo.

Sed tamen hoc idem etiam aliis diiudicandum relinquo. ¶ Feroxq; Hip.) Hippasi ẽt Hyginus meminit inter venatores apri, eumq; Euryti filium dicit. Stat. vii. Theb. ẽt Nauboli patrẽ facit, hoc uersu. —Cui nuper ademptus
Naubolus Hippasides, tuus ò mitissime Lai Hospes, &c.

Infra autẽ lib. xii. ẽt inter Cẽtauros Hyppasus numeratur. ¶ Et primis etiã nunc Nestor in annis) hoc est pria ætate. Ad tertiã eni ætatẽ hoĩum uiuẽdo puenit, ut Hom. ait Odys. iii.

Τρὶς γάρ δή μίν φασιν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν, Et Iliad. i.
Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίαθ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἠδ' ἐγένοντο.

Quo tamen loco, ætatẽ alii, pro seculo, hoc est, spatio centum annorum, alii pro triginta annis accipiunt. Sed hoc nihil ad rem præsentẽ. ¶ Antiquis Amyclis) Amyclæ vrbs est Laconiæ, ab Amycla Lacedæmonis filio ædificata, atq; cognominata. Fuerunt etiã Amyclæ in Italia Lacedæmoniorũ Colonia inter Caietam & Terracinã, quæ tacẽdo perierũt, unde Virg. eas tacitas appellauit. Tacitis regnauit Amiclys. Amycleum etiã est in Creta vrbs & portus.

Amycleũ.

ADDI. {Fuit autẽ Hippocoon, de quo hic dicitur genere Lacedæmonius, qui eiecto Tyndareo, pro eo aliquandiu regnauit. Postremo tamẽ ab Hercule unã cum filiis, occisus, dum ille cædẽ Oeoni vlciscitur, quem Hippocoontis filii fustibus Spartæ occiderãt, eo quod canẽ illorum atrii custodẽ in se irruẽtem saxo à se depulisset, vt author est Pausanias in Laconicis. Intelligit igitur filios Hippocoontis hoc loco poeta, quorum vnus fuit Eræsimus, qui in ipsa hac uenatione ab apro percussus, interiit, ut infra dicitur, reliq autẽ Alcon, cuius & Pausan. meminit eodẽ libro, & Dexippus, ita enim apud Hyginum fortasse legẽdum, p eo, qd illic corrupte habetur, Demxippus.}

Penelopesq́ socer.cum Parrhasio Ancæo,
Ampycidesq́ sagax,& adhuc à coniuge tutus
Oeclides,nemorisq́ decus Tegeæa Lycei
Venit Atalante Schœnei pulcherrima uirgo,

RAPH. ADDI. Ancæ' Lycurgi fili'. ¶PENELOPES socer) Laertes Vlyssis pater. {Arcesii filius, vt etiam Hyginus meminit.} ¶Cum Parrhasio An.) Arcadico. est enim Parrhasia Arcadiæ vrbs vt iam diximus. ¶Ancæi autē huius etiā Apollo. meminit, in catalo. eumq; Lycurgi filium facit, Alei nepotem, vt & Hyginus. Apollonii, versus sunt: Τρίτατος γέμεν ἐπεὶ ἰάσον Ἀγκαῖος, τὸν μὲν ῥα πατὴρ λυκόοργος ἔπεμπε.

Eadem ferè & Pausanias in Arcadicis, cuius verba quoniā ad hanc fabulā nonnihil faciunt, subiiciēda putaui. Μετὰ δὲ ἀλεοῦ τελευτήσαντα, λυκοῦργος ὁ Ἀλεοῦ τὴν βασιλείαν ἔσχε, γενομένων δὲ αὐτῷ παίδων Ἀγκαίου τε καὶ Ἐπόχου, τὸν μὲν γηράσαντα ἐπιλαμβάνει τὸ χρεών. Ἀγκαῖος δὲ Ἰάσονί τε τοῦ πλοῦ μετέσχεν ἐς κόλχους καὶ ὕστερον ὁμοῦ μελεάγρῳ τῷ ἐν καλυδῶνι κατεργαζόμενος θηρίον, ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ ὑός.

Alter Ancæ' Neptuni filius. Ex quibus uerbis etiam illud apparet, uenationem hāc, post nauigationem in Colchos secutam esse. Fuit & alter Ancæus Neptuni filius. Cuius itidem Pausanias meminit, & Apollonius quoque in Catalogo. ¶Ampicidesq; sagax) Mopsus Ampyci filius, ex Chloride, Titaronis nepos, quē sagacem hic vocat, eo' quod vates, siue augur fuit, vt idem Apollonius testatur his versibus:
Ἤλυθε δ' αὖ μόψος τιταρήσιος, ὃν περὶ πάντων Λητοΐδης ἐδίδαξε θεοπροπίας οἰωνῶν,
Vbi Cōmentator Ἀμπύκου, inquit, υἱὸς ὁ μόψος, τοῦ τιτάρου ἦν.
Sed hic tamen notandum, variare Ouidium ab Apollonio. Nam Apollonius in Libya periisse Mopsum scribit, à serpēte ictum. Ouid. autem in venatione, quæ ut supra ex Pausania notauimus, post expeditionem Colchicā fuit, cum Meleagro ex cæteris fuisse.}

Oeclides. ¶Et adhuc à coniuge tutus Oeclides) Amphiaraus Oeclei filius, qui cum uaticinandi peritissimus cognouisset à Thebano bello se non rediturum, ita latebras petiit, ut omnia tamen Eriphyle vxori, q̄ fidissimam putabat, indicaret. Illa vero ab Argia Adrasti filia monili accepto, quod Vulcanus Harmoniæ priuignæ dono dederat: maritum Adrasto prodidit, qui Thebanum agrum ingressus

ADDI. vnà cum curru, à Tellure fuit absorptus. {Vide Stat. lib. vii.

Tegea. Theba.} ¶Tegæa) Arcadica. Nam Tegea urbs est Arcadiæ, quod nomen trissyllabū quidem est, sed quod inde declinatur possessiuum, ita quatuor syllabarum efficitur, vt penult. fit longa. Est etiam Tegæa in Creta à Talthybio ædificata, unde Tegeatæ dicuntur. ¶Venit Atalantis Cænei) sic quidem legitur, sed Atalantæ & Schœnei mihi rectè à Græ

Atalanta. cis legi uidetur. Nam Atalanta & Schœnei filia fuit formosissima, ex qua Meleager Parthenopeū suscepit. Altera fuit Atalanta Iasii filii Abantis Argiuorum regis filia. De qua Propertius: Milanion nullos fugiendo Tulle labores

ADDI. Sæuitiam duræ contudit Iasidos. {Venit Atalanta Schœnei pulcherrima uirgo: Est & hic uersus τῶν ἀπορουμένων. Nam & quantitas repugnat, secunda in Atalāte, contra aliorū exempla producta, & quod Schœnei filia Atalante hæc vocatur, cum infra Atalante altera, q cū Hippomenes cursu certauit, eodē modo Schœneia ab Ouid. dicatur. Quare sunt, qui quātitatis qdē causa legunt. Venit & Atlante, &c. Cui lectioni hoc incommodi adest, qd uersus huic nimis χασματισὸς fit, qū & syncope in Atlāte. pro, Atalāta, & synæresis in Schœnei p̄ Schœnei cōmittit. Et qd ad differentiā Arcadicæ huius & alterius Bœotiæ Atalantes attinet, eodē modo incertum atq; ↄfusum manet. Alii aūt, quibus & uerbū, Venit, uti ociosum, & à præcedentis synathrismi elegantia ac ꝓprietate alienum uidetur, utriq; uitio mederi uolentes, legunt.

–Nemorisq; decus Tegeæa Lycei
Venatrix Atalanta) Iasi pulcherrima uirgo. Quibus aliud quidem nihil, sed tamen hoc obstat, quod prima in Iasi, siue etiam Iasii, (ut illud per synæresim dictū accipiamus) apud cęteros ꝓducitur, ut apud Callimachum: κούρην ἰάσοιο συνεστάτον Ἀρκασίδαο. Et apud Propertium:

Milanion nullos fugiendo Tulle labores
Sæuitiam duræ contudit Iasidos.

Quare & hunc uersum inter incertos & inexplicatos relinquemus. Cæterum ut de Atalanta hoc loco addamus, quæ apud alios uarie tradita legimus, plerique Græcorum duas Atalantas faciunt, Arcadicam: quæ cum Meleagro in uenatione Apri fuerit, & Bœoticam alterā, quæ cum Procis suis cursu certare solebat. Atque Arcadicam quidem hanc, Iasii filiā dicūt, Cōmētatores Theocriti, Euripidis, & Apollonii. Itē Hygin' i capite De septē ducib' Theba. & Callimach' in Hymnis, cui' versus sunt.
Ἤνησας δ' ἔτι πάγχυ ποδορρώην Ἀταλάντην,
Κούρην Ἰάσοιο συνεκτίνου Ἀρκασίδαο,
Καί ἑ κυνηλασίην τε καὶ εὐστοχίην ἐδίδαξας.
Οὐ μὶν ἐπίκλητοι καλυδωνίου ἀγρευτῆρες
Μέμφονται κάπροιο, τὰ γὰρ σημήϊα νίκης
Ἀρκαδίην εἰσῆλθεν, ἔχει δ' ἔτι θηρὸς ὀδόντας.

Alterā aūt Bœoticā illā) Schœnei filiam faciūt iidem illi authores ferè, & præterea ipse etiam Ouid. infra lib. x. vbi ait:
Talia dicentem molli Schœneia vultu
Aspicit, Et rursum: –Dubium Megareius heros
Audiat, an virgo magis his Schœneia dictis.

Et ad hāc rem nōnihil facit etiā illud, qd Schœnos inter fluuios Bœotiæ ēt à Strabone refert, de cui' noīe Schœneū ipsum dictū qdā volūt. Deide, qd apud Sta. lib. vii. i catalo. dr.
Qui breue littus Hyler, Atalantæumq; superbi
Schœnon habent, notiq; colunt vestigia campi, &c.

Quāquā idē Statius lib. vi. de Arcadica Atalāta loquēs, ita fabulā miscet: vt ea quæ alterius sunt, videlicet, quòd cū procis suis cursu certarit, huic attribuere videatur. Sic enim ait.
–Quis Mænaliæ Atalantes.
Nesciat egregium decus & vestigia cunctis
Indeprehensa procis, &c.

Ad quem modum siquis Ouid. quoq; hoc loco miscuisse fabulas dicet, & Schœnei pro Iasii, posuisse, quemadmodum Virg. alibi, Scyllam Nisi, & alterā quæ Phorci fuit, inter se cōfundit, vtētur ille quidē ratione, sed tamen apud Criticos vix tolerabili. Vnus autē Diodorus est, apud quem lib. v. de eadem hac fabula hoc modo legitur. Cum in venatione Atalanta Schœnei filia affuisset eius amore capt' Meleager, pellem, veluti laudem occisæ feræ illi concessit, &c. Et apud Hyginum in fragmento De iis qui ad aprum Calydonium ierunt, pro Schœnei, Pondei irrepsit. Cum tamē idē author alibi eandē Atalantā, Iasii filiā vocet. Sed eadē diuersitas authorū etiā circa filiū Atalātes Parthenopæū, & maritos siue amatores vtriusq; puellæ, est. Nā Parthenopæū, quē pleriq; ex Milanione & Arcadica hac Atalanta natū tradunt, vt Euripides in Phœnissis & supplicibus. Pausanias in Arcadicis. Cōment. Apollonii &c. hunc Hyginus & quidam alii Meleagri filium faciunt. Meleagrum enim amore Atalantes captum aiunt, post venationem hanc cum illa concubuisse. Et rursum quem Ouidius infra, itemq; alii plerique Hippomenem vocant, Bœoticæ illius amatorem, Palæphatus Melanionem appellat. Quod nomē rursum sunt, qui Hippomenis cognomentum interpretentur, παρὰ τὸ αἰνεῖν τοῖς μήλοις τὸν δρόμον, quoniā pomis aureis victoriā assecutus fuerit. Vt ex hoc quoq; dubitare quispiam possit, vna ne tm̄ Atalanta fuerit, sed variis nominibus celebrata, an vero fabulæ inter se mistæ atque confusæ. Codrus certe in primo Sermonum etiā Musæū citat, quasi is pro Hippomene. Melanionis nomē posuisset, vbi de Arcadica Atalāta mētionē faciēs inqt.
Παρθένος ἣ σχαλίνθεν ἀπ' Ἀρκαδίης Ἀταλάντη
Ἥ ποτε μειλανίωνος ἐρασσαμένη φύγεν εὐνήν
Παρθενίην ἀλέγουσα, χολωσαμένης δ' ἀφροδίτης
Του πῦρ ὡς οὐκ ἐπόθησεν, ἐνὶ κραδίῃ θέτο θεῖα πάσης.

Sed de hoc ipse viderit. Verum vt illud quoque postremo adiiciamus. Tegeæam hic poeta vocat Atalantam, non synecdochice, vt Regius exponit, pro Arcadica, sed proprie fuit enim Tegeatis patria Atalante, vt & Pausanias, testatur in Arcadicis qui inter propria & memorabilia Tegeatarum, Ancæum & Atalantam recenset, ad hanc venationem apri Calydonii profectos.}

CRASILIS

Rasilis huic summa mordebat fibula uestem,
Crinis erat simplex nodum collectus in unum,
Ex humero pendens resonabat eburnea læuo.
Telorum custos, arcum quoq; læua tenebat,
Talis erat cultu, facies quam dicere uere
Virgineam in puero, puerilem in uirgine posses
Hanc pariter uidit, pariter Calydonius heros
Optauit renuente Deo, flammasq; latentes
Hausit, & ò felix si quem dignabitur inquit,
Ista uirum, nec plura finit tempus'q; pudor'q;
Dicere, maius opus magni certaminis urget.
Sylua frequens trabibus, quā nulla ceciderat ætas
Incipit à plano, deuexa'q; prospicit arua.
Quò postquā uenere uiri, pars retia tendunt.
Vincula pars adimūt canibus, pars pressa sequūtur
Signa pedum, cupiunt'q; suum reperire periclum,
Concaua uallis erat, quò se demittere riui
Assuerant pluuialis aquæ, tenet ima lacunæ
Lenta salix, uluæ'q; leues, iunci'q; palustres,
Vimina'q; & longæ parua sub arundine cannæ.
Hinc Aper excitus medios uiolentus in hostes
Fertur ut excussis elisus nubibus ignis.
Sternitur incursu nemus, & propulsa fragorem
Sylua dat, exclamant iuuenes, protenta'q; forti
Tela tenent dextro lato uibrantia ferro.
Ille ruit, spargit'q; canes, ut quisque furenti
Obstat, & obliquo latrantes *dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit, trunco'q; dedit leue uulnus acerno.
Proxima si nimiis mittentis uiribus usa
Non foret, in tergo uisa est hæsura petito.
Longius it. author teli Pegasæus Iason.
Phœbe ait Ampycides, si te colui'q; colo'q;,
Da mihi, quod petitur certo contingere telo.
Qua potuit, precibus Deus annuit. ictus ab illo est,
Sed sine uulnere aper, ferrum'q; Diana uolanti
Abstulerat iaculo, lignum sine acumine uenit
Ira feri mota est, nec fulmine lenius arsit.
Emicat ex oculis, spirat quoq; pectore flammas*
Vt'q; uolat moles adducto concita neruo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres,
In iuuenes certo sic impete uulnificus sus
Fertur, & Eupalamon, Pelagona'q; dextra tuentes
Cornua prosternit. socii rapuere iacentes.
At non letiferos effugit Enæsimus ictus
Hippocoonte satus. trepidātem, & terga parantem
Vertere succiso liquerunt poplite nerui.
Forsitan & Pylius citra Troiana perisset.
Tempora, sed sumpto posita conamine ab hasta
Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis,
Despexit'q; loco tutus, quem fugerat hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
Imminet exitio, fidens'q; recentibus armis
Orithyæ *magni, rostro femur hausit adunco.

RAPH. ADDI. ❡RASILIS fibula) rasum cingulū: à parte enī totū intelligitur. {Potest tñ & simplr̄ fibula intelligi qua vestis cōnectitur, rasilisq; accipi ꝑ lęui & polita. siue etiā attrita.} ❡Telorū cust.) pharetræ piphrasis. ❡Calydonius heros) Meleager. ❡Renuente Deo) nolēte vt ea potiretur. ❡Flammaq. latē. Hau.) occultū amorē ꝯcepit. ❡Si quē digna. ista vi.) hoc est si quē ista se vxore dignū existimabit. Hac autē exclamatione Meleager significat se Atalātę pulchritudinē maximope admirari, ac illius amore pire. ❡Vrget) instat, impellit. ❡Sylua fre. tra.) densa arborib⁹. est āt topographia & syluę descriptio, quā ptim planā, partim mōtosam esse ait. ❡Ima lacunę) infimas vallis partes. Lacuna enim est aquę col. quæ & lama vocatur. (Lacuna.) ❡Lenta. sa.) flexibilis. ❡Vluę leues) vlua herba est in paludibus nascēs. ❡Et lō. parua sub arun. cannæ) arundinē appellare videtur poeta cānarꝫ corticē, q & tenuis est & facile arescit. vñ arundinis nomē deductū eē videf. ❡Excit⁹) excitat⁹. ❡Fert) ruit ❡Vt excussis eli. nubi. ignis) piphrasis est fulminis, qđ ex nubiū ꝯcursu elidif. ❡Sternit icursu ne.) arbores inqt apri illi⁹ incursu ī terrā deiiciunf. Hic vero colligif, q̄ vast⁹ ap ille, validusq; eēt, cui⁹ ipetu nemus ꝓsternebaf. ❡Propulsa) ipulsa. ❡Dat frago.) strepitū facit. Fragor nāq; dr̄ strepit⁹ rerꝫ fractarꝫ. ❡Protētaq; for. tela te.) gestū exprimit venatorꝫ apros excipiētium Protēdere nāq; venabula apris ruētib⁹. ❡Protēta te.) venabula. ❡Dissipat) disiicit. ❡Obliquo ictu) apri obliquos ict⁹ inferūt. ❡Cuspis) iaculū, à pte totū. ❡In ter. pe.) ī tergo apri. ❡Pegasęus Ia.) Thessal⁹ à Pagasis vrbe Thessaliæ, vt dixim⁹. (Pagasæ) ❡Phœbe ait Ampy.) Mopsus Ampyci fili⁹ Apolli. sacerdos & vates clarissim⁹. (Ampycides Mopsus.) ❡Qua po.) quatenus, & ī q̄tū potuit. ❡Annuit preci.) p̄ces exaudiuit. ❡Ferrūq; Dia.) vol. q́ copula hoc loco, quia significat. Idcirco nāq; sine vulnere fuit ap, qđ Diana ferrum iaculo abstulerat. ❡Sine acu.) sine cuspide. ❡Nec ful. le. arsit) nec minus q̄ fulmē inflāmat⁹ ē ap. ❡Emicat ex ocu.) flāma subintelligaf (ADDI.) {Quidā tñ flāmā legere malunt, noīatiuo casu, sic enī vtroq; verbo recte cohæret.} ❡Moles) maximū saxū q̄tū è machinis bellicis emittif. ❡Cōcita) ipulsa. ❡Neruo addu.) fune balistę adducto. ❡Certo ipe.) impetu. Metri enī gr̄a ipete iterdū vtunf poetę. ❡Dextra tuē. Cor.) dextrū cornu defēdētes. Aciē nāq; ī aprū direxerāt, q̄ ī dextrū & sinistrū cornu fuerat distributa. ❡Hippocoō. sa.) Hippocoōtis filius. ❡Et ter. pa. Ver.) fugere volētē. ❡Succiso po.) reciso crure. Est enim poples ps genu posterior, qđ post plicef dictū. (Poples.) ❡Forsitā & Py.) Nestor à Pylo vrbe Messenię cui imperauit. ❡Citra Troiana tpa) añ Troianū bellū. Tpa nanq; ifelicia calamitosáq; ferè accipiūtur. ❡Sūpto cona.) capto impetu. ❡Ab hasta po.) fixa. ❡Insiluit ramis) ī ramos. Datiuus ꝑ accusatiuo cū in præpositiōe positus sic Virg. ❡It clamor cœlo) ꝑ in cœlum. ❡Despexitq; tutus loco) deorsum aspexit, inqt, aprū altitudine arboris tutus & securus. Neq; enī apri arborē ascēdere possunt. (ADDI.) {Cæterꝫ qđ Ouid. hoc loco de Nestore dicit, id alii, iter quos & Cōmentator Homeri antiquus, Thersite attribuūt. Illū enī vt Agrii filiū, Meleagri patruelē, in hac venatione affuisse quoq; tradunt. Sed qa aliorū picula & clades videbat metu pterritū relicta statiōe sua, in locū quēdā editū ꝯfugisse. Quare & Meleagrū ira cōmotū, psecutū illū eē, atq; ita inter fugiendū, Thersitē crus fregisse, vnde & ab Homero Claudus altero pede fingif. Vide Cōmēt. Iliad. ii.} ❡Recedētib⁹ armis) dētibus. (ADDI.) {In trunco siue stipite acutis, & quasi renouatis. ❡Orithyæ mag.) Etiā hic versus notaf à grāmaticis. Nā nomē Orithyæ, secūdā & tertiā lōgas habet, inqunt. Scribitur enim Græce ὀρειθυίας, cuius rei exēplū & supra extat circa finē lib. sexto, de Orithya, vxore Boreę Quare ēt sunt q Orithiæ p i simplex, siue latinū vtrobiq; scribāt. Ego vero vt neq; priorē lectionē asserere velim, ita neque habeo, quo posteriorē hāc probē, vnde enī deductū Orithyæ nomē dicam⁹, aut quā etymologiā habere? Illud aūt interim succurrit, potuisse verba trāsponi librariorꝫ vt sępe fit icuria fieriq; Orithyæ magni &c. ex magni Orithyæ, aut ēt ex rostro Orithyæ magni. Nā Orithyas intercisa diphthōgo, & penultima ad morem Thyoneus, correpta, vereor vt satis defendi possit. Significat aūt ὀρειθυίας eū q p montes festinat atq; impetū facit, ab ὄρος & θύω, primamq; extēdit in hoc noīe, perinde vt in Orion, & similibus.} ❡Hausit) aperuit, percussit. ❡Rostro adūco) recuruo dēte.

*a.l. despicit.

*a.l. flāma

*Fortasse, Magni Orithyæ, aut rostro Orithyæ magni femur hausit adūco.

RAPH. ℭNONDVM cœlestia sydera) Gemini qui vnum ex zodiaci signis constituunt, Castor ac Pollux esse dicuntur. ⸿Vulnera fecissent) vulnerassent. ⸿Setiger) aper setas gerens. ⸿Opacas) vmbrosas, arboribus densas. ⸿Studio eundi cupiditate currendi. ⸿Leuat) alleuat, tollit. ⸿Tegæa) Atalanta. ⸿Sinuato arcu) cõtracto. ⸿Arundo) arundinea sagitta. ⸿Distrinxit) vulnerauit. ⸿Feres) habebis. ⸿Erubuere viri) puduit inquit viros fortes aprũ à virgine primum fuisse pcussum. (Bipẽnifer Arc.) Ancæus Arcadicus bipennẽ ferẽs. Is aũt Ancæus (vt scribit Aristome.) Lycurgi & Antiones filius, apud Arcades colebat. Pherecydi vero astipulat Ouidius, qui scribit Ancæũ à Calydonio apro pcussum interiisse. Nã Aristomenes aliter de Anceo scribit. Illũ enim agri culturæ amãtẽ fuisse ait, cum aũt vineã plãtaret, nimiũ graui labore seruos premebat, quare illorum quidã dixit dñm ex illa vinea fructũ nũquam pcepturũ. Ancæus vero posteaq̃ vua fuit matura lætus vindemiabat, seruũq; iussit vinũ sibi fundere, poculũ igit cũ ori apponeret dictũ illius ĩ memoriã reuocauit, cui seruus rñdit πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου, hoc est, multũ interest inter calicẽ & summũ labrũ. His vero dictis qdã accurrit nũciãs q̃ maximũ aprũ vineã ingressum illã puertere totã. Tunc Ancæus calicẽ cum abiecisset ad aprũ festinauit, à quo pcussus interiit. Vñ natũ est illud puerbiũ in eos qbus præter spem aliquid euenit, qd sic à Græco in latinũ Cato vertit, Multũ interest inter os & offam. {Quæ de Ancæo & vinea hic cõmemorat Regius, ad eum Anceum alii referũt, q Neptuni filius fuit ex Astypalea, vt & Erasmus annotauit in puerbiis. Fuerũt enim duo Ancæi Lycurgi alter, siue, vt Lycophroni placet, Actoris, alter Neptuni. De Arcadico aũt de quo hic agitur, etiã Pausan. testat, cuius verba supra posuim⁹.} ⸿Cõcedite) locum date. ⸿Operi meo) virtuti meæ. Temerarii aũt iactabundiq; est oratio. ⸿Protegat) defendat. ⸿Perimet) interficiet. ⸿Tumidus) clarus, supbus. ⸿Ancipitẽ securim) ex vtraq; pte incidẽtẽ, vtrinq; acutã. ⸿Institerat digi.) steterat in digitis. Gestus aũt exprimit tollẽtis securim, vt aliquẽ pcutiat. ⸿In pri. ar.) in primas digitorum ptes. ⸿Occupat) ante aggreditur. ⸿Quaq; est via pxi. le.) inguina eni pcussa hoi mortẽ subito afferunt. ⸿Multo sangui.) cum præpositio subaudiatur, vt cũ multo sanguine intelligatur. ⸿Aegides) Theseus Aegei filius. timebat aũt Pirithoo sibi amore coniunctissimo Theseus ab apro. ⸿Eminus esse) longe abesse. ⸿Temeraria vir.) incõsiderata fortitudo. ⸿Graue cornu) grauem hastã ex cornu cõfectam. {Notabis autẽ obiter hoc loco, cornu neutro genere & quarta declinatiõe dici de arbore, ex qua hastæ siue iaculæ fiũt. Eodẽ eni modo hoc dictũ accipio, graue cornu. vt apud Virg. Volat Itala cornus. Neq; eni verisimile est, ex cornu bouis, aut cerui iacula tũ fieri solitũ fuisse. Id qd Regii expositio innuere videt.} ⸿Torsit) iecit. ⸿Aerata) ære & ferro munita. ⸿Votiq; pot. fu.) hoc est, aprum pcussuro. ⸿Aesculea ar.) æsculus arbor est glãdifera Ioui dicata. ⸿Aesonides) Iason Aesonis filius. ⸿Vertit) auertit, conuertit. ⸿Et in mẽtum latrantis) Canis partẽ oris inferiorẽ mentum improprie poeta vocat, cũ nulli animaliũ præterquã homini mentum, & malæ sint, vt in. xi. Naturalis Historiæ. Plin. tradit. ⸿Inter ilia) ilia in aliis animalibus dicuntur, quæ in hominibus & ouibus lactes appellãtur, vt idẽ Plinius scribit. ⸿Tellure) in terra. ⸿Bene librato) fortiter iacto. ⸿Oenidæ) Meleagri Oenei filii. ⸿Dũ sæuit) furit. ⸿Dum corpora) dum se rotat. ⸿Author vulneris) Meleager. ⸿Irritat) prouocat. ⸿Petunt) appetunt, cupiunt. ⸿Cruẽtat) cruore inficit. ⸿Exitiabile) pestiferũ, quod multis exitii causa fuerat. ⸿Nonacria) Atalanta à Nonacri vrbe Arcadiæ dicta. ⸿Spoliũ mei iuris) quod iure ipso mihi debetur. Nam Meleager aprum interfecerat. Spolia vero proprie dicuntur quæ hostibus detrahuntur. ⸿Exuuias) exuuiæ quæ ab exuendo dicuntur, non solum hominum tegmina, aut vestes sunt, sed pelles quoq; & serpentum & aliorum animaliũ. Virgilius secundo Georg. de serpẽte loquens. Cum positis nouus exuuiis, nitidusq; iuuenta.

Marginal notes: *a.l. ptin⁹ — *a.l. cadũt — Prouerbiũ — ADDI. — Aegides. — ADDI. — Aesculea. — Spolia. — Exuuiæ. — Fratrũ Althææ cædes.

At gemini nondum cœlestia sydera fratres,
Ambo conspicui, niue candidioribus ambo,
Vectabantur equis. ambo uibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent, nisi Setiger inter opacas.
Nec iaculis isset, nec equo loca peruia syluas.
Prosequitur Telamon, studio'que incautus eundi
*Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum leuat hunc Peleus, celerem Tegeæa sagittam
Imposuit neruo, sinuato'que expulit arcu.
Fixa sub aure feri summum distrinxit arundo
Corpus, & exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu lætior ictus,
Quàm Meleager erat. primus uidisse putatur,
Et primus sociis uisum ostendisse cruorem,
Et meritum dixisse feres uirtutis honorem.
Erubuere uiri se'que exhortantur, & addunt
Cum clamore animos, iaciunt'que sine ordine tela,
Turba nocet iactis, & quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas
Discite fœmineis quid tela uirilia præstent
O iuuenes, operi'que meo concedite dixit,
Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis,
Inuita tamen hunc perimet mea dextra, Diana,
Talia magniloquo tumidus memorauerat ore,
Ancipitem'que manu tollens utraque securim,
Institerat digitis primos suspensus in artus.
Occupat audentem, quà'que est uia proxima leto,
Summa ferens geminos direxit ad inguina dentes
Concidit Ancæus, glomerata'que sanguine multo
Viscera lapsa *fluunt, madefactaq; terra cruore est,
Ibat in aduersum proles Ixionis hostem
Pirithous, ualida quatiens uenabula dextra.
Cui procul Aegides, ô me mihi charior inquit
Pars animæ consiste meæ licet eminus esse
Fortibus. Ancæo nocuit temeraria uirtus.
Dixit, & ærata torsit graue cuspide cornu,
Cui bene librato uotiq; potente futuro
Obstitit æsculea frondosus ab arbore ramus,
Misit & Asonides iaculum, quod casus ab illo
Vertit, & in mentum figit latrantis, & inter
Ilia coniectum, tellure per ilia fixum est,
At manus Oenidæ uariat, missisq; duabus,
Hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
Nec mora, dum sæuit, dum corpora uersat in orbẽ,
Stridentemq; nouo spumã cum sanguine fundit,
Vulneris author adest, hostemq; irritat ad iram,
Splendida'que aduersos uenabula condit in armos.
Gaudia testantur socii clamore secundo,
Victricem'que petunt dextræ coniungere dextram,
Immanem'que feram multa tellure iacentem
Mirantes spectant, neque adhuc contingere tutum
Esse putant, sed tela tamen sua quisque cruentat.
Ipse pede imposito, caput exitiabile pressit,
Atque ita, sume mei spolium Nonacria iuris
Dixit, & in partem ueniat mea gloria tecum.
Protinus exuuias rigidis horrentia setis

ℭTERGA

Terga dat,& magnis insignia dentibus ora.
Illi lætitiæ est cum munere muneris author.
Inuidere alii,toto'q; erat agmine murmur
E' quibus ingenti tendentes brachia uoce
Pone age,nec titulos intercipe fœmina nostros,
Thestiadæ clamant,nec te fiducia formæ
Decipiat,ne sit longe tibi captus amore
Author,& huic adimunt munus,ius muneris illi.
Non tulit,& tumida frendens Mauortius ira,
Discite raptores alieni dixit,honoris,
Facta minis quantum distent.hausit'q; nefando
Pectora Plexippi nil tale timentia ferro.
Toxea,quid faciat,dubium,pariter'q; uolentem
Vlcisci fratrem,fraterna'que fata timentem.
Haud patitur dubitare diu,calidum'q; prioris
Cæde recalfecit consorti sanguine telum.
Dona Deum templis nato uictore ferebat,
Cum uidet extinctos fratres Althæa referri,
Quæ plangore dato,mœstis clamoribus urbem
Implet,& auratas mutauit uestibus atris,
At simul est author necis editus,excidit omnis
Luctus,& a lachrymis in pœnæ uersus amoré est.
Stipes erat,quem cum partus enixa iaceret
Thestias,in flammam triplices posuere sorores,
Stamina'que impresso fatalia pollice nentes
Tempora dixerunt eadem,ligno'que,tibi'que,
O modo nate damus,quo postquam carmine dicto
Excessere Deæ,flagrantem mater ab igne
Eripuit ramum,sparsit'que liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis,
Seruatus'que tuos iuuenis seruauerat annos.
Protulit hunc genitrix,tedas'que,& fragmina poni
Imperat,& positis inimicos admouet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum
Cœpta quater tenuit,pugnat mater'q;,soror'q;,
Et diuersa trahunt unum duo nomina pectus.
Sæpe metu sceleris pallebant ora futuri,
Sæpe suum feruens oculis dabat ira ruborem,
Et modo nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat,modo quem misereri credere posses.
Cum'que ferus lachrymas animi siccauerat ardor,
Inueniebantur lachrymæ tamen,ut'que carina.
Quam uentus,uento'que rapit contrarius æstus
Vim geminam sentit,paret'que incerta duobus,
Thestias haud aliter dubiis affectibus errat.
In'que uices ponit,positam'que resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente.
Et consanguineas ut sanguine leniat umbras,
Impietate pia est.nam postquam pestifer ignis
Conualuit,rogus iste cremet mea uiscera dixit.
Vt'que manu dira lignum fatale tenebat,
Ante sepulchrales infelix astitit aras,
Pœnarum'que Deæ triplices furialibus inquit,
Eumenides sacris uultus aduertite uestros,
Vlciscor,facio'que nefas,mors,morte pianda est,
In scelus addendum scelus est,in funera funus,
Per coaceruatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato uictore fruetur?
Thestius orbus erit? melius lugebitis ambo.

RAPH. ¶TERGA dat)tergora & pellem apri. ¶Et magnis insignia dētib^o ora)caput quoq; apri Atalātæ traditū fuisse à Meleagro poeta ait. ¶Pone)depone. ¶Nostros titulos)nostrum honorem, nostram gloriam. ¶Fœmina) cum quodam ꝯtemptu Atalantam fœminam vocant. ¶Thestiadæ) Plexippus, & Toxeus Thestii filii. ¶Ne sit longe tibi muneris author) idest ne interficiaris, sic'que lōge ab amatore tuo separeris. ¶Et huic adimunt munus)Atalantæ inquit munus eripiunt, ius autem muneris dandi Meleagro. ¶Nō tulit) non passus est Atalantā munere fraudari. ¶Mauortius) bellicosus, Marti similis Meleager. ¶Frendens)fremens. ¶Nefando ferro)nefario, impio. Nam Plexippus Meleagri auunculus erat. ¶Hausit) percussit. ¶Timentia)timentis, est enim hypallage. ¶Toxea quid faciat)ordo est, haud patitur dubitare diu Meleager Toxeum dubiū quid faciat, volentem'que & fratrem vlcisci, & timentem fraterna fata. ¶Consorti sanguine)fraterno. ¶Editus)dict^o, nunciatus. ¶In pœnæ amorem) in supplitū cupiditatē, vindictæ. ¶Stipes erat)stipitem describit fatalem poeta, in quo Meleagri vita continebatur. ¶Partus enixa Thestias) Althæa Thestii filia puerum enixa & puerpera. ¶Triplices sorores)tres Parcæ, Clotho, Lachesis & Atropos, quas Martianus Capella Deorū scribas esse ait, & sententias Iouis studio veritatis excipere. Has Latini Nonam, Decimam, & Mortam vocarunt à partus tempore. Nā à nono & decimo mense pueri secundū naturā nascuntur, coq; Nonę & Decimæ ascribuntur. Qui vero ante post'ue hoc tempus nascuntur, quasi monstra Mortæ attribuūtur. Nam septimo mense raro pueri vitales nascuntur, octauo nunquā, nono sæpe, decimo sępius. Hæ vitæ humanæ præesse creduntur, eam'q; nendo continere, vnde etiam lanificæ, & puellæ, & sorores à poetis dicuntur. Martial. Lanificas nulli treis exorare puellas Contigit, obseruant quem statuere diem. Parcæ autem dictæ vel à parcēdo κατ' ἀντίφρασιν, quod nulli parcant vel à partu, vnius literæ mutatione, & Varro scribit, quod, (vt ait Hesiodus) hæ nascentibus hominibus bonū malum'que parere & præstare censeantur. Has Cicero Herebi & noctis filias fuisse scribit. Tres autē Parcæ tria sunt fata numero (vt Apuleius ait) cum ratione temporis facientia. Nam Atropos præteriti tēporis est fatum, quod ne Deus quidem faceret infectum, vnde & Atropos dicta est, quod verti, mutari'que non possit. Lachesis futuri, quod ipsa net & filum producit, ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, hoc est, à sortiendo cognominata. Clotho præsentis, quod torquendo fusum colligit filum à Lachesi dictum ἀπὸ τοῦ κλώθειν, quod est torquere. ¶Fragmina)fracta ligna, & scissa. ¶Pugnat mater'que, soror'que) hoc est, affectus matris'que sororis'que animo Althæa inter se contendunt. ¶Et diuersa trahunt)& diuersum trahūt. ¶Vnum pe.) vnum animū. ¶Sæpe me. scele.) eleganter describit poeta mulieris animū affectu misericordiæ simul & indignationis vexatum. ¶Ferus animi ardor) magna animi indignatio. ¶Vim geminam) duplicem violentiam & venti & æstus maris. ¶Errat) vagatur animo & mente. ¶Consanguineas vmbras) fratrum animas ¶Leniat)mitiget. ¶Sanguine) filii morte. ¶Impietate pia est) videtur stulte esse dictum. Quo nanque modo quis pius esse possit impietate? Sed pia videtur fuisse Althæa fratrum cædem vlciscendo, impia filium necando. ¶Lignum fatale (in quo Meleagri fata continebantur. ¶Ante sepulchrales aras) quæ in sepulchris erigebantur. ¶Pœnarum'que Deæ triplices) furias infernales, quæ tres dicuntur esse, Tisiphone, Alecto, & Megæra. Althæa testatur se per nefandum scelus fratrum cædem vlcisci. ¶Eumenides) hæ furiæ dicuntur, κατ' ἀντίφρασιν, quod nulli beneuolæ sint aut mites. ¶Aduertite)conuertite. ¶Furialibus sacris) à furore & indignatione prouenientibus. ¶Mors morte pianda est) cædes fratrum morte filii purganda est. ¶An felix Oeneus)cum magna indignatione hæc ab Althæa dicuntur.

Stipes in quo Meleagri vita

Tres parcę

Nona, Decima, Morta.

Atropos

Lachesis

Clotho

Tres furiæ

Eumenides.

RAPH.

¶MAGNOq; paratas inferias) sacrificia magno pretio & filii sanguine comparata. Inferiæ autē dicuntur sacrificia, quæ mortuis fiunt. ¶Vteri mala pignora nostri) ἐξήγησις & expositio inferiarū magno cōparatarum. ¶Hei mihi quò rapior) retrahitur officio matris à cæde filii Althæa. ¶Quò rapi.) in quod scelus trahor. ¶Mortis mihi displicet author) nollem inquit Althęa ego esse mortis filii author. ¶Ergo impune feret) indignationi iterū indulget Althæa. Ergo enim affectui & indignationi seruit. Sic Augustus de Virgilii testamēto. Ergo'ne supremis potuit vox improba verbis Tam dirum mandare nefas? ¶Spemq; patris) Oenei, qui totā spem suā in Meleagro filio collocarat. ¶Mens vbi materna est?) ad pietatē qua filium ꝓsequitur reuocat cogitationem suam Althæa in qua tamē indignatione victa diutius nō perstat. ¶Bis quinque mensum) decem mēses in vtero matres filios gestare dicūtur, quāuis vulgus nouē tantūmodo putet. Non autē menses (vt ferè in exēplaribus est deprauatum) sed mēsum pro mensium (vt monet Priscianus) est legendum, vt decem mensium labores intelligamus. ¶O vtinam primis arsisses ignibus infans) vtinam, inquit, tunc combustus fuisses cum eras infans vnà cum stipite, quem à Parcis in ignem coniectum ego ardere passa non sum. ¶Tuo merito) tuo delicto ¶Facti) peccati, ac sceleris tui. ¶Stipite rapto) ex igne erepto torre & titione. ¶Et cupio) fratres vlcisci subintelligatur. ¶Et nequeo) non possum in ignem coniicere torrem, pietate, qua filium prosequor, impedita. ¶Me miseram) ibi est distinguendum. Est enim exclamatio, qua Althæa se ostendit inuitam in filii pernitiem armari. ¶Male) in malum: & calamitatem meam. ¶Dummodo quæ dedero) de consciscenda sibi quoque morte iam cogitat Althæa. ¶Funereum) funestum, funerisq; ac mortis Meleagri causam. ¶Et inuitis ignibus) rei inanimatæ dat sensum poeta perinde atq; si ignes ipsi Meleagri misererentur. ¶Virtute) fortitudine. ¶Cæcis ignibus) occultis quorum causa latebat. ¶Ignauo leto) vili

Vos modo fraterni manes, animæq; recentes,
Officium sentite meum, magno'q; paratas
Accipite inferias, uteri mala pignora nostri.
Hei mihi quò rapior? fratres ignoscite matri.
Deficiunt ad cœpta manus. meruisse fatemur
Illum cur pereat, mortis mihi displicet author.
Ergo impune feret, uiuus'q;, & uictor, & ipso
Successu tumidus, regnum Calydonis habebit?
Vos cinis exiguus, gelidæ'q; iacebitis umbræ?
Haud equidem patiar. pereat sceleratus, & ille
Spem'q; patris, regnum'q; trahat, patriæ'q; ruinā.
Mens ubi materna est? ubi sunt pia uota parentū?
Et quos sustinui bis mensum quinque labores?
O utinam primis arsisses ignibus infans,
Id'q; ego passa forem, uixisti munere nostro.
Nunc merito moriere tuo cape præmia facti,
Bis'q; datam primum partu, mox stipite rapto,
Redde animam, uel me fraternis adde sepulchris,
Et cupio, & nequeo, quid agā? modo uulnera fratrū
Ante oculos mihi sunt, & tantæ cædis imago.
Nunc animum pietas, materna'q; nomina frangūt.
Me miseram, male uinceris, sed uincite fratres.
Dum modo quæ dedero uobis solatia, uos'q;
Ipsa sequar, dixit, dextra'q; auersa trementi
Funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit, aut uisus gemitus est ille dedisse
Stipes, & inuitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius, atq; absens flamma Meleagrus ab illa
Vritur, & cæcis torreri uiscera sentit
Ignibus ac magnos superat uirtute dolores.
Quod tamen ignauo cadat, & sine sanguine, leto
Mœret, & Ancæi felicia uulnera dicit,
Grandæuum'q; patrem, fratres'q;, pias'q; sorores,
Cum gemitu, sociam'q; tori uocat ore supremo.
Forsitan & matrem, crescunt ignis'q; dolor'q;,
Languescunt'q; iterum. simul est extinctus uterq;,
In'q; leues abiit paulatim spiritus auras,
Paulatim cana prunam uelante fauilla
Alta iacet Calydon. lugent iuuenes'q;, senes'q;,
Et uulgus, proceres'q; gemunt, scissæ'q; capillos
Plangunt ora simul matres Calydonides heu heu*
Puluere caniciem genitor, uultus'q; seniles
Fœdat humi fusus, spatiosum'q; increpat æuum.
*Nam de matre, manus diri sibi conscia facti
Exegit pœnas, acto per uiscera ferro.
Non mihi si centum Deus ora sonantia linguis,
Ingenium'q; capax, totum'q; Helicona dedisset,
Tristia persequerer miserarum uota sororum.
Immemores decoris, liuentia pectora tundunt,
Dum'q; manet corpus, corpus refouent'q;, fouēt'q;,
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Post cinerem, cineres haustos ad pectora pressant,
Affusæ'q; iacent tumulo, signata'q; saxo
Nomina complexæ, lachrymas in nomina fundunt
Quas postquam Oeneiæ tandem Latonia clade
Exsatiata domus, præter Gorgen'q; nurum'q;
Nobilis Alcmenæ, natis in corpora pennis
Alleuat, & longas per brachia porrigit alas,
Cornea'q; ora facit, uersas'q; per aera mittit.

morte. ¶Mœret) dolet. ¶Sociam tori) vxorem. ¶Languescuntq;) decrescūt atq; diminuuntur. ¶Simul est extinctus vterq;) & ignis stipitis & Meleager. ¶In leues auras) eorū sequitur hoc loco opinionē poeta, qui sentiunt animā auram esse & aerem. ¶Cana fauilla) albo cinere. ¶Velante) tegente. ¶Prunā) carbones. ¶Alta iacet Calydō) si alta quo modo iacet? an mœrore ex morte Meleagri ꝯcepto cecidisset ac iacere videbatur, quæ pauloante virtute ipsius Meleagri alta potensq; erat. ¶Scissæ capillos) scindentes ac lacerantes capillos, id qđ in magnis luctibus mulieres facere solent. Est aūt synecdoche, maxime poetis vsitata. ¶Plāgūt ora) percutiunt ac genas lacerant. ¶Heu heu) mimesis & imitatio est gemitus emitētium mulierū. ¶Puluere caniciē) pater inquit Oeneus puluere caput, faciemq; deturpat. Hoc enī in magnis mœroribus fiebat apud priscos. ¶Acto p viscera ferro) sic quidē Ouid. Diod. vero scribit Althæā laqueo vitā finisse. ¶Totū Helicona) oīum musarū fauorē. ¶Liuētia pectora tundunt) pcutiunt pectora, ac liuētia reddunt, & subnigra. ¶Dūq; manet corpus) cadauer Meleagri. ¶Ipsi lecto) pheretro in quo Meleagri cadauer cōpositum fuit. {Tu sic distīgue. Oscula dāt ipsi id est Meleagro, seu corpori, posito dant oscula lecto. Vt alterū oscula ad corpus, alterū ad lectum referatur.} ¶Post cinerē) posteaquā Meleagri cadauer in cinerē fuit resolutum. ¶Haustos) acceptos manib⁹. ¶Pressant) astringunt. Elegāter aūt ea oīa effingit poeta, quæ in funeribus fratrū à sororibus fieri ꝯsueuere. ¶Affusęq;) incumbētes, instratæ, ꝓstratæ. ¶Nomina saxo) signa. Epitaphiū in saxo sculptū, in quo nomē Meleagri erat. Oeneæ domus, familiæ. Oenei. ¶Latonia) Diana, Latonę filia. ¶Nurūq; Nobilis Alcmena) Deianirā Herculis vxorē. ¶Alleuat) in aerē tollit. ¶Corneaq; ora facit) hoc est ora in rostra cōuertit. ¶Versasq;) in aues cōmutatas, quę Meleagrides à Meleagro fratre fuerunt cognominatę. {De auibus, quas Meleagrides vocāt, Plin. libro. x. cap. xxvi. Simili modo, inquit, pugnant

Melegri mors.

ADDI.

*a.l. eheu.

*Nā mater manibus diri sibi conscia facti.

ADDI.

pugnant Meleagrides in Bœotia. Africæ hoc est gallinarū genus, gibberū, variis sparsum plumis, quæ nouissimæ sunt peregrinarū auiū in mensas receptæ, ꝓpter ingratum virus. Verū Meleagri tumulus nobiles eas fecit, &c. Has Var. easdem facit cū Numidicis. Tranqllus & Columella separant, vt & cæteri, qui Numidicas cristas rutilas gerere, Meleagrides aūt cœruleas tradunt. Volateranus.}

Meleagri sorores in aues. Meleagrides.

RAPH.

¶INTEREA Theseus) mira phātasia qnque Naiadum transmutationē in insulas cū superiore fabula poeta conectit. Interfecto nāq; Calydonio Apro Theseus cū Athenas rediret, fortè Achelous fluui⁹ Aetoliā ab Acarnania disterminans sic intumuerat, vt tutus transitus nō videref inuitatus igif Theseus à fluminis Deo Acheloo domū illius intrauit tātisper illic futurus, dū tutò trāsire posset. Cū vero post cœnā These⁹ in mare ꝓspiciēs vidisset insulas quasdā, Acheloū rogauit, quot illæ insulæ essent, ac quo noīe appellarenf, cui Achelous rńdit. Naiades qnque fuisse illoꝝ locoꝝ accolas, quæ cū aliis Diis se spreto sacrificassent, eas cū locis suis in mare à se indignato fuisse ꝓuolutas, ac in insulas qnq; noīe Echinadas & suis & fluctibus marinis fuisse discretas. ¶Sociati labo.) cōcati sibi cū multis aliis. ¶Erechtheias Tritonidos arces) periphrasis est Athenarū, quæ & in Palladis tutela sunt, & ab Erechtheo rege Erechtheię dicunf. ¶Fecitq; moras Achelo⁹ eūti imbre tumens) Achelous Oceani & Tethyos fili⁹ fuisse ab Hesiodo scribitur. Is cū peteret Deianirā Oenei Calydonię regis filiā Herculē in se cōuertit, à quo superatus, in fluuio iuxta Calydoniā labēti se occultauit, nomenq; flumini imposuit, qd qdem à Pindo Thessaliæ monte oritur, Aetoliā'q; ab Acarnania distinguit. Sanè apud antiquos aqua (vt Macrob. Seruius'q; scri.) gñalr Achelo⁹ dicebaf. Vñ Virgil. in Georg i. Pocula'q; inuen. Ache. miscuit vuis. Sanè Achelous cū prius Thoas fuerit dict⁹, ab Acheloo, q Alcmæonē ex Thessalia secutus est, nomē accepit. Hic ex Terpsichore vna musaꝝ. Sirenas sustulisse ferf. Videf aūt maximus esse olim Græciæ fluuiorū Achelous, vñ & oēm aquā veteres Acheloō vocaunt. ¶Turbineo vortice) in modū turbinis se voluēte. Vortex enim ꝓprie dicif cōtorta in se aqua. Turbo aūt est vis vēti & instrumētū quo pueri ludūt, fune illud in terrā incutiētes. ¶Tutior est reqes) securior est mora. ¶Nec leuib⁹ tofis) aspis, impolitis. Tofus enim lapis est cauernosus. Describit āt poeta spelūcā fluminis Deo cōuenientē. ¶Molli musco) Muscus herba est tenuissima iuxta fontes ac in locis humidis nascēs. ¶Sūma lacunabāt) supiores inqt spelūcę partes in lacunaria distingue bāt cōchæ alternis muricibus distinctæ. Nā lacunare est lacus ac lacunaria facere. ¶Murice) murex aūt genus est cochleæ vñ fit purpure⁹ color. ¶Hyperione) Sole. Hyperiō nanq; Cœli fuit filius, qui ex sorore Solē fertur genuisse, verum ꝓ Sole ponif. ¶Hac Ixionides) Pirithous Ixionis filius, ꝑpetuus Thesei comes. {Illa Trœzeni⁹ heros, Parte Lelex, à Trœzene, vbi Pittheus regnauit, siue ille Pitthei filius, Aethræ'q. frater fuit, vt ex sequētibus colligit Regius, siue etiā aliūde in eā vrbē habitatum venerit. Nā quod supra idē Lelex Narycius dicitur, dubiū opinioni illius affert. Sed de Lelege quæ in mentē nobis veniebāt, supra annotauimus.} ¶Nudæ vestigia nymphæ) pedes nudos habētes nymphæ, est enim synecdoche. ¶In gēma) in gēmatis poculis. ¶Spatium discrimina fallit) breuitas inquit spatii discrimina atq; separatiōes insularū cōfundit. ¶Spretæ) cōtentæ. {Factum, quo Oeneum vlta fuit.} ¶Cum plurimus vnq̄) maximus. ¶Diduxit) diuisit. ¶Mediis quot cernis Echinadas vndis) Echinades, quæ & Echinæ dicūtur, insulæ sunt ad hostiū Acheloi Aetoliæ fluuii, qui limū assidue inuehēdo illas efficif se videf. Dictę sunt aūt Echinades, vel ab Echinis, qbus abundāt, vel (vt scribit Apollo.) ab Echino quodā vate. ¶Vt tamen ipse vides) Perimele Hippodamātis filia ab Acheloo vim passa è saxo à patre in mare fuit præcipitata. Achelous vero de amicæ salute admodū solicitus, Neptunū rogauit, ne eā submergi pateretur, sed ei aut locū præberet, aut ipsam locum efficeret. precibus igitur Acheloi motus Neptunus eā in insulā haud lōge ab Echinadibus distantē cōmutauit. ¶Virgineum nomē ademi) virginitatem eripui.

Echinades insulæ.

Achelous.

Achelous fluui⁹ græciæ.

*a.l. successisset.

Murex

Hyperiō.

*a.l. culmine.

ADDI.

ADDI.

ARG. FABVLAE SEQ.

Theseus apro Calydonio interfecto cum se reciperet Athenas & torrentibus aquis interpellaretur, ab Acheloo amne, qui imbribus intumuerat inuitatus est, vt suis tectis succederet, dum fluminis vnda subsideret cuius ille hospitio cum resedisset * inter epulationem procul insulas visas ab hospite accepit nymphas fuisse Naiades, quæ cum Deis sacra redderent, ille qui ab his præteritus esset, motus offensam in insulas Echinadas eas cōuertit.

Interea Theseus sociati parte laboris
Functus, Erechtheias Tritonidos ibat ad arces.
Clausit iter, fecitq; moras Achelous eunti
Imbre tumens. succede meis, ait inclyte tectis
Cecropide nec te committe rapacibus undis.
Ferre trabes solidas, obliquaq; uoluere magno
Murmure saxa solent, uidi contermina ripæ
Cum gregibus stabula alta trahi, nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis uelocibus esse.
Multa quoq; hic torrens niuibus de monte solutis
Corpora turbineo iuuenilia * uortice mersit.
Tutior est requies, solito dum flumina currant
Limite, dum tenues capiet suus alueus undas.
Annuit Aegides utorq; Acheloe, domoq;,
Consilioq; tuo, respondit, & usus utroq; est.
Pumice multicauo, nec leuibus atria tofis
Structa subit. molli tellus erat humida musco,
Summa lacunabant alterno murice conchæ.
Iamq; duas lucis partes Hyperione menso,
Discubuere toris Theseus, comites'q; laborum,
Hac Ixionides, illa Trœzenius heros
Parte Lelex, raris iam sparsus tempora canis,
Quosq; alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, lætissimus hospite tanto
Protinus appositas nudæ uestigia nymphæ
Instruxere epulis mensas, dapibus'q; remotis
In gemma posuere merum tum maximus heros
Aequora prospiciens oculis subiecta, quis inquit
Ille locus, digito'q; ostendit, & insula nomen
Quod gerit illa, doce, quanquam non una uidetur.
Amnis ad hæc, non est inquit, quod cernimus, unū.
Quinque iacent terræ, spatium discrimina fallit.
Quoque minus spretæ factum mirere Dianæ.
Naiades hæ fuerant, quæ cum bis quinque iuuencos
Mactassent, ruris'q; Deos ad sacra uocassent,
Immemores nostri festas duxere choreas.
Intumui, quo intus'q; feror, cum plurimus unquam,
Tantus eram, pariter'q; animis immanis, & undis
A syluis syluas, & ab aruis arua reuulsi.
Cum'q; loco, nymphas, memores tum deniq; nostri
In freta prouolui, fluctus noster'q;, maris'q;
Continuam diduxit humum, pariter'q; reuellit
In totidem, mediis, quot cernis Echinadas undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Perimele Hippodamātis filia cū ab Acheloo amne per vim esset oppressa, pater eā ob admissum præcipitauit in pelagus, stuprator expetiuit, vt beneficio Neptuni mare eam semotam ab Echinadibus efficeret insulam.

Vt tamen ipse uides, procul en procul una recessit.
Insula grata mihi, Perimelem nauita dicit.
Huic ego uirgineum dilecte nomen ademi,
Quod pater Hippodamas ægre tulit, in'q; ꝓfundū

Propulit è scopulo periturae corpora natæ.
Excepi, nantem'que ferens, ò proxima terræ
Regna uagæ dixi sortite Tridentifer undæ,
In quo desinimus, quo sacri currimus amnes,
Huic ades, atque audi placidus Neptune precantē.
Huic ego, quam porto, nocui, sis mitis, & æquus.
Si pater Hippodamas, aut si minus impius esset,
Debuit illius misereri, *ignoscere nobis.
Cui quondam tellus clausa est feritate paterna,
Affer opem, mersæ'q; precor feritate paterna
Da Neptune locum, uel sit locus ipsa licebit.
Hunc quoq; cōplectar. mouit caput æquoreus rex,
Concussit'que suis omnes assensibus undas.
Extimuit nymphe, nabat tamen, ipse natantis
Pectora tangebam trepido salientia motu.
Dum'que ea contrecto, totum durescere sensi
Corpus, & inducta condi præcordia terra.
Dum loquor, amplexa est artus noua terra natātes,
Et grauis increuit mutatis insula membris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter & Mercurius in hominum figuras versi in regionē Phrygiæ cum animos incolarum experti a nullo vltro exciperentur hospitio, a Philemone & Baucide hospitalissime sunt excepti, & cum maxima voluntate rebus humilibus ad victum & necessariis simplicissimos animos pauperū experti sunt. Ergo vt numen ac vim ostenderent suam seuocatis senibus in excelsiorem collem, casam eorum in templum conuerterunt, eoque ipsos optatos antistites sacrati loci præstiterunt, ita vt cū senectute soluti essent, in arbores conuertentur, vt Philemon cederet in ilicem, Baucis in Tiliam. Oppidum autem eorum quod cæteros ciues inhospitales habuerat, aquarum multitudine obrutum stagnum factum est.

Amnis ab his tacuit, factum mirabile cunctos
Mouerat irridet credentes, utque Deorum
Spretor erat, mentis'que ferox Ixione natus,
Ficta refers, nimium'q; putas Acheloe potentes
Esse Deos, dixit, si dant, adimunt'que figuras.
Obstupuere omnes, nec talia dicta probarunt.
Ante omnes'que Lelex anima maturus, & æuo
Sic ait. Immensa est, finem'que potentia cœli
Non habet, & quicquid superi uoluere peractū est.
Quoque minus dubites, tiliæ contermina quercus
Collibus est Phrygiis medio circundata muro.
Ipse locum uidi. nam me Pelopeia Pittheus
Misit in arua, suo quondam regnata parenti,
Haud ꝓcul hinc stagnū est, tellus habitabilis olim,
Nunc celebres mergis, fulicisq; palustribus undæ.
Iuppiter huc specie mortalis, cumq; parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis,
Mille domos adiere, locum, requiemq; petentes,
Mille domos clausere seræ, tamen una recepit
Parua quidem stipulis, & canna tecta palustri.
Sed pia Baucis anus, parili'q; ætate Philemon
Illa sunt annis iuncti iuuenilibus, illa
Consenuere casa, paupertatemq; ferendo
Effecere leuem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert dominos illic, famulos'ue requiras.
Tota domus, duo sunt. iidem parent'q;, iubent'q;
Ergo ubi cœlicolæ paruos tetigere penates,
Summisso'q; humiles intrarunt uertice postes,
Membra senex posito iussit releuare sedili,
Quod super, iniecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimouit, & ignes
Suscitat hesternos, foliisq;, & cortice sicco

RAPH. ¶PROPVLIT) proiecit. ¶In profundum) in mare altum. ¶Sacri am.) oēs fluuii numen habere dicuntur, vnde & sacri nuncupantur. *Perimele in insulam*

ADDI. {Debuit illius misereri, & ignoscere nobis ita quidem vulgo habent codices ferè oēs, versumq; grāmatici hūc ita defendunt, vt dicant primā in verbo, ignoscere, corripi, ea ratione, qđ mutam sequitur liquida. Sed mihi hæc ratio in hoc verbo durior videtur, ꝓpterea qđ verbū ipsum cōpositū, g loco, n, assumpsit, factumq; ignosco, ex In, & Nosco. At sublata cōiūctione, &, idē versus nō modo qđ ad numeros attinet, integrior, sed & elegantior multo erit, & affectui magis seruiet, ꝓpter distributionē, quæ cōiūctione opus non habet, eaq; interposita, gratiā ferè amittit.} ¶Feritate pa.) crudelitate patris.

¶Mouit caput æquoreꝰ rex Neptunus annuit meis precibus. ¶Salientia) palpitantia, id quod timore percussis accidere solet. ¶ [Præ]cordia) pectora hoc loco qđ cordi contendantur. Proprie vero præcordia dicunť partes cordi præiacētes. ¶Grauis insula) magna. *Insula vñ.* Insula vero dicit, qđ sit in salo: hoc est, in mari collocata. ¶Amnis ab his tacuit) hæc ad connectendas quæ subiiciuntur. Metamorphoses dicuntur. Narraturus enim est poeta quemadmodum Iuppiter atque Mercurius in hominum figuras cō uersi Phrygiam peragrarūt, vt hominum benignitatē experirentur. Cum vero nemo ex oppidanis ipsos susciperet hospitio, casam Philemonis rustici, atque pauperis subiere, à quo benigne accepti cū se Deos esse indicassent, & anserem quem vnicum habebat occidere vetuerunt, & vt secum collem ascenderet cum Baucide vxore admonuerunt. Profecti igitur domo cum essent, ecce oppidū illud in lacum vident conuersum, omnesq; domus submersas præter vnicam suam casam, quæ & ipsa in magnificentissimū tēplum cum fuissent mutata, hortantibꝰ Diis, vt quicquid vellent peterēt, Philemon respondit se velle esse illius tēpli sacerdotes ea cōditione, vt nec ipse vxoris, nec vxor viri mortē vnq videret, id vero facile impetrarunt, nam vna & eadem hora cum ad extremam peruenissent senectutē in arbores, alter quercum, altera tiliam transmutati fuerunt. Hæc autem adeo perspicue à poeta describuntur, vt nihil expositionis indigere videanť. *Oppidum in stagnum* *Baucis & Philemon*

¶Ab his) post hęc. ¶Spretor Deorum) contēptor, ADDI. {Vtpote ex Cētaurorꝫ genere, quos poetę eodē modo vt Cyclopas, deorꝫ contēptores fingunt,} **a.l.& ignoscere.* ¶Si dant adimuntq; figuras) si possunt & dare & eripere formas rebus. ¶Animo maturus & æuo) Lelegē & prudentē & senem & bonū virū fuisse poeta significat. ¶Immensa est) sententia pio grauiq; viro maxime cōueniēs. ¶Tiliæ contermina) vicina. Tilia autē arbor est fructū ferens, quē à nullo aīalium attingi miratur Plinius, foliorumq; & corticis succum dulcem esse ait, ac inter corticē & lignum tenuissimū esse mēbranā, quæ Phylira vocetur, qua antiq in nectendis coronis vtebantur. Vñ Horatius: Displicet nexæ Philyra coronæ. ¶Nā me Pelopeia Pittheus misit in arua) *Pittheus.* Pittheus Lelegis pater fuit & Aethrę Thesei matris. Pelopeia autē arua nō Peloponnesum (vt quidam putant) sed Phrygiā dicit. *Pelops.* Nā Pelos Tātali Phrygiæ regis filius fuit, qui inde in Peloponnesum venit.

ADDI. {De Pittheo, quod is pater Lelegis fuerit, alibi qđ sciā, nihil legitur. Proinde coniecturam hanc Regii vt neque refellere, animus est, ita neq; habeo, vnde cōfirmē. Lectorē tamē propter Narycii epitheton quo suprà Lelegem appellat, cōmonēdum putaui.} ¶Suo parenti) Pelopi. *Trœzen.* Nā Pittheus & Trœzen Pelopis filii fuere, vt Strabo narrat. ¶Fulicis palustribus) Fulicæ aues sunt notissimæ in paludibꝰ viuētes. ¶Specie mortalis) humanā in figurā versus. ¶Atlātiades caducifer) Mercuriꝰ caduceū gerēs. ¶Seræ) ianuæ, à parte nanq; totū intelligimus, Sera enim pars est ianuæ, in quā clauis immittitur. ¶Parili ætate) parili & æquali. ¶Tota domus) tota familia. ¶Iidē parētq; iubētq;) iidē inqt domini sunt & serui. ¶Reuelare mēbra) leuia facere, quæ ꝓpter lassitudinē grauia videbanť. Sedere enī illos iussit Philemon. ¶Posito sedili) apposita sede. ¶Q[uo]d sup anastrophe ē, ꝓpositio nāq; postposita est.

¶ANIMA)

RAPH. ¶ANIMA) spiritu & flatu. ¶Et minuit) fregit, minuta, par autē innuit craterē quoq; fictilem fuisse. ¶Sistitur) collocatur

uaq; reddidit. Eleganter autē poeta rustici pauperis apparatum & mores describit. ¶Truncat olus foliis) minutatim olera cũ foliis incidit. ADDI. {Vel etiã folia oleris decerpsit, reiecto caule, & cæteris inutilibus.} ¶Sordida) fumosa. ¶De tergore diu seruato) tergũ illud suis vetus fuisse innuit poeta & rancidũ. ¶De tergore) de tergo. frequēter aũt vtrunq; pro altero ponitur. ¶Domat) mollit & coquit. Significat aũt durissimã fuisse illã carnē. Domari enĩ dicũtur, quæ repugnãt. ¶Alueus fagineus) dolium ex fago ꝯfectum. ADDI. {Seu labium aut vas potius, neq; enim in dolio lauamus.} ¶Artus fouendos) pedes lauãdos. Nã hospitibus etiã nũc quo die accipiuntur, pedes lauari solēt. ¶In medio lecto) sic quidē legitur, sed tecto forsitã pro lecto Ouidius scriptũ reliqt, vt intelligamus in media casa torum & lectum fuisse, nõ ex plumis, sed ex vluis palustribus ꝯfectũ. ADDI. {Sed tñ & lecto, recte legit si ꝓ toto eo opere accipias, aut interiore etiã parte, cui torus imponitur. Id qđ & impositi epithetõ ꝓbare videt.} ¶Salignis) ex salice factis. ¶Velant) cooperiunt. ¶Sternere) lecto iniicere, & imponere. ¶Non indignanda) nõ indigna reputãda. ¶Lecto) saligno, ex salice vili ac vulgari arbore cõfecto. ¶Succincta anus) habitũ rusticę mulieris effingit. ¶Cliuum) inæqualitatē mensæ cliuum appellat. ¶Mētha virēti) mētha suauissimi odoris est herba. ¶Extersere) emũdauere. ¶Bicolor baca) Periphrasis est oliuę, quæ bicolor dicitur, qđ & viridis est & nigra. ¶Syncerę Mineruæ) integræ virginis Mineruę. ¶Autũnalia) Autũno maturescentia. ¶Intybaq; & radix) Intybũ qđ & cicoreũ vocatur, herba est agrestis. Intybum Radix vero species est herbæ, quæ & radicula dicitur. His autē herbis etiã nũc in acetariis vescimur. ¶Et lactis massa coacti) periphrasis est casei. ¶Non acri fauilla) in igne leui, nõ vehementi. Nã oua nisi leniter in cinere calido versentur facile rumpuntur. ¶Omnia fictilibus) apponũtur vt in prępositio subaudiatur. Fictilia aũt sunt vasa terrea à fingendo dicta. ¶Eodē argēto) quo & fictilia facile

Nutrit, & ad flammas anima perducit anili,
Multifidasq; faces, ramaliaq; arida, tecto
Detulit, & minuit, paruoq; admouit aheno.
Quod'que suus coniux riguo collegerat horto,
Truncat holus foliis. furca leuat ille bicorni
Sordida terga suis nigro pendentia tigno,
Seruato'que diu resecat de tergore, partem
Exiguam, sectam'que domat feruentibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horas.
Sentiri'q; moram prohibent. erat alueus illic
Fagineus, dura clauo suspensus ab ansa.
Is tepidis impletur aquis, artus'que fouendos
Accipit, in medio torus est de mollibus uluis,
Impositus lecto, * sponda, pedibus'q; salignis.
Vestibus hunc uelant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant, sed & hæc uilis'q;, uetus'q;
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere Dei, mensam succincta, tremens'que
Ponit anus, mensæ sed erat pes tertius impar
Testa parem fecit, quæ postquã subdita cliuum
Sustulit, æquatam mentha extersere uirenti.
Ponitur hic bicolor syncerae baca Mineruæ,
Condita'que in liquida corna autumnalia fece,
Intyba'que, & radix, & lactis massa coacti,
Oua'que non acri leuiter uersata fauilla.
Omnia fictilibus. post hæc cælatus, eodem
Sistitur argento crater, fabricata'que fago
Pocula, quæ caua sunt flauentibus illita ceris,
Parua mora est, epulas'que foci misere calentes.
Nec longæ rursus referuntur uina senectæ,
Dant'que locum mensis paulum seducta secundis
Hic nux, hic mista est rugosis carica palmis,
Pruna'que, & in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectæ uitibus uuæ.
Candidus in medio fauus est, super omnia uultus
Accessere boni, nec iners, pauper'que uoluntas.
Interea, quoties haustum cratera repleri
Sponte sua, per se'que uident succrescere uina,
Attoniti nouitate, pauent. manibus'que supinis.
Concipiunt Baucis'q; preces, timidus'q; Philemon
Et ueniam dapibus, nullis'que paratibus orant.
Vnicus anser erat minimæ custodia uillæ,
Quem Diis hospitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna, tardos ætate, fatigat,
Eludit'q; diu, tandem'q; est uisus, ad ipsos
Confugisse Deos. superi uetuere necari,
Dii'q; sumus, meritas'q; luet uicinia pœnas
Impia, dixerunt, uobis immunibus huius
Esse mali dabitur, modo uestra relinquite tecta,
Ac nostros comitate gradus, & in ardua montis
Ite simul. parent, & Diis præeuntibus, ambo
Membra leuant baculis, tardi'q; senilibus annis
Nituntur longo uestigia ponere cliuo.
Tantum aberant summo, quãtum semel ire sagitta
Missa potest. flexere oculos, & mersa palude
Cætera prospiciunt, tantum sua tecta manere,
Dum'q; ea mirantur, dum deflent fata suorum,

in mēsa. Apparatum aũt mēsæ rusticæ eleganter effingit poeta. ¶Fago) fagus arbor est glandifera, ex cuius ligno vasa ꝯficiuntur. Quæ caua sunt, quæ in ꝯcauitate inquit sunt flaua cera intecta. ¶Illita) intecta. ¶Epulas calētes) cibos calidos. Quę enim hactenus descripta sunt, frigida comedũtur. ¶Nec longæ vina senectæ) vinũ nouũ appositũ fuisse ait, nõ vetus, quod diuites bibere solēt. ¶Paulũ seducta) seposita & remota. ¶Caryca) ficus est species caryca, à Caryca Laconiæ loco, vbi optimæ nascũtur, denominata, quæ quia optimæ sunt siccæ, hinc vsus obtinuit vt carycæ pro ficubus siccis accipiantur. ADDI. {Aridæ ficus à Græcis ἰσχάδες peculiariter appellãtur. Carica aũt apud Macrobium, & Plinium p I, scribitur. Estq; Syriacæ ficus species. Plinii verba sunt lib. xiii. cap. v. Syria præter hãc peculiariter habet arbores. In nucum gñe Pistacia nota. In ficorũ autē Caricas, eo minores eius gñis quæ cottana vocant. Et Laconiæ locus, de quo hic Regius meminit, apud Stephanũ nõ Caryca, sed κάρια dicitur. Quanquã & Caricas siccari solitas idē Plin. ostendit libro. xv. cap. xix. Vbi ait, Sale siccatis & Casel loco vesci, nuper excogitatum est. Ex hoc gñe sunt vt diximus cottana, & caricæ, &c.} ¶Rugosis palmis) cũ fructib⁹ palmæ rugosis & siccis, quos nũc vulgo dactylos vocãt. ¶Pruna'q;) poma sunt notissima, quorũ varia sunt gñа, vt Pli. scribit. ¶Sup oĩa vultus) ante oĩa inqt boni & hilares vultus affuerũt. ¶Haustum cratera) euacuatum vrceũ. ¶Cõcipiunt preces) precari incipiunt. ¶Diis hospitib⁹) Ioui & Mercurio quos hospitio susceperat. ¶Ille celer penna tardos) pulchro antitetho exornat hoc carmē. ¶Impia vicinia) inhospitales vicini. ¶Immunib⁹) exptibus. ¶Huius ma.) hui⁹ calamitatis, qua vicinos vestros sumus affecturi. ¶Modo) solum. ¶Comitate) antique dixit pro comitamini. ¶Ite simul) venite nobiscũ. ¶Nituntur longo) hoc est longum & arduum cliuum ascendere conantur. ¶Manere) stare, superesse. ¶Fata) infortunia. ¶Suorum) vicinorum.

*a. l. tecto legit Raphael.

Casa in tēplum.

Mersa uident, quærunt'q; suæ pia culmina uillæ.
Sola loco stabant, dum deflent fata suorum,
Illa uetus dominis, & iam casa parua duobus,
Vertitur in templum, furcas subiere columnæ,
Stamina flauescunt, aurataq; tecta uidentur,
Cælatæq; fores, adopertaq; marmore tellus.
Concipiunt Baucisq; preces, timidusq; Philemon,
Talia cum placido Saturnius edidit ore.
Dicite iuste senex, & fœmina coniuge iusto
Digna, quid optetis. cum Baucide pauca locutus,
Iudicium superis aperit commune Philemon.
Esse sacerdotes, delubraq; uestra tueri
Poscimus, & quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem, nec coniugis unquam
Busta meæ uideam, neu sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur. templi tutela fuere,
Donec uita data est. annis, æuoq; soluti
Ante gradus *sacros cum starent forte, lociq;
Narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamq; super geminos crescente cacumine uultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta, ualeq;
O coniux dixere simul, simul abdita texit
Ora frutex. ostendit adhuc Tyaneius illic
Incola, de gemino uicinos corpore truncos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Achelous inter epulas Theseo, quem receperat hospitio, enarrās hos qui in alienam figuram vertissent se, miranti casus mortalium, etiam qui in plures figuras abierint refert. & * Protea Neptuni filium, solitum modo iuuenem, modo in Leonem, interdum in aprum, alias in anguem, & cætera animalia conuerti, quibus insidiantes posset eludere.

Hæc mihi non uani, nec erat cur fallere uellent,
Narrauere senes. equidem pendentia uidi
Serta super ramos, ponensq; recentia, dixi,
Cura Deū dii sint, & qui coluere colantur.
Desierat, cunctosq;, & res, & mouerat author,
Thesea præcipue, quem facta audire uolentem
Mira Deum, nixus cubito Calydonius *amnis
Talibus alloquitur. sunt o fortissime, quorum
Forma semel mota est, & in hoc renouamine māsit
Sunt quibus in plures ius est transire figuras,
Vt tibi complexi terram maris incola Proteu.
Nam modo te iuuenem, modo te uidere leonem,
Nunc uiolentus aper, nunc quem tetigisse timerēt,
Anguis eras, modo te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor sæpe quoque uideri,
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras, interdum undis contrarius ignis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Metra Erisichthonis filia Autolyci vxor cum parētem animaduertisset, quod in Thessalia lucum Cereris deuastasset, grauissimā experiri fame pœnam omnibus rebus ab eo cōsumptis, nouissime se quoque pro ancilla vendidit, sed a Neptuno, qui eius virginitatē ademerat, petiit, vt ei ferret opē. At ille memor eius concubitus, cum speciosissima * domino tradita esset, vt effugeret eius seruitutem in piscatorem prouectioris ætatis eam conuertit. Quo euentu in reliquas quoque figuras solita est mutari, vt pretio sui parentem pœnas pendentem alere posset, cuius exitus fuit talis, vt post varios in fame cibos, nouissime etiam de visceribus suis epulari cogeretur. Non enim sinunt Superi, siue Fata, vt Ceres cum Fame coire possit.

*Nec minus Autolyci coniux Erisichthone nata
Iuris habet pater huius erat, qui numina Diuum

RAPH.

PIA culmina) ipsi pii. est enim hypallage. Et iam casa parua) & olim casa parua. Casæ proprie dicūtur rusticæ domus. Furcas subiere colūnæ) furcas in columnas fuerunt cōmutatæ. In magnificum vero tēplum Philemonis casam cōuersam fuisse scribit. Adopertaq; marmore tellus) solum templi marmore stratum. Iudicium commune) votum, cupiditatem, desyderium. Aperit) indicat, manifestat. Delubra'que vestra tueri) vestra tēpla custodire. Cōcordes egimus annos) concordes vnanimesq; viximus. Duos) ambos. Busta) funera. Tumulandus) sepeliēdus. Vota fides sequitur) nā Iuppiter vt pollicitus fuerat, id quod petierant concessit. Templi tutela fuere) custodes templi ac æditui fuerunt cōstituti. Annis æuoq; soluti) senio confecti.

*a.l. tēpli.

Ante gradus sacros) ante gradus ianuæ templi. Narrarēt) cōmemorarent. Casus loci) ea quæ loco illi euenerant. Frondere) frōdes emittere. Simul autē ambo in arbores fuere cōuersi, Philemon in quercum, Baucis vero in Tiliā.

Philemon & Baucis i arbores.

Crescente cacumine) vertice capitis. Innuit autē capillos in frondes fuisse cōuersos. Dum licuit) donec potuerunt. Frutex) fruticis & arboris cortex.

*a.l. ex quibus &.

Tyania.

Tyaneus Incola) Tyania regio est cōtermina Phrygiæ, vnde Tyaneius declinari videtur.

ADDI.

Τύανα, inqt Stephan. πόλις μέση Κιλικίας καὶ Καππαδοκίας, ὑποπεπτωκυῖα τῷ ταύρῳ τῷ κατὰ τὰς κιλικίους πύλας. ὁ πολίτης τυανεύς. Hinc e, in n, conuersa fit Tyaneius.)

*a.l. heros

De gemino corpore) de duob⁹ corporibus Baucidis & Philemonis factos. Non vani senes) non falsi. Vanus enim interdum falsum ac mendacē significat, interdū stultū Iuuenalis. Sic placitū vano, q nos distinxit Othoni. Nec erat cur fallere vellent) hæc coniūctio Enim subintelligatur. Est nanq; parēthesis causam cōtinens, cur senes illi nō fuerint mentiti. Equidem pen. vidi) argumentis probat Lelex ea quę narrauit esse vera.

*a.l. q̄stuosissimas fortasse.

Serta) coronę, à serēdis floribus dicta. Coronæ autē & in lucis & in arboribus sacris appendebantur. Ponens) apponēs. Cura Deum Dii sint) hoc est qui curam suscepere Deorū, Dii efficiantur, & q Deos coluere ipsi quoq; pro Diis colantur.

*Fabulam hāc Paulo alr recēset Callimachus i hymno Cereris.

Desierat) loqui Lelex subaudiatur. Et res) mirāda. Et author) Lelex vir grauis, & fide dignus. Calydonius amnis) Achelous. Semel mota est) mutata. In hoc renouamine) in hac renouatione. Ius est) facultas & potestas. Vt tibi cōplexi terrā maris incola) Proteus Oceani & Tethyos fuit filius, vt in Theogonia Hesio. scribit. Hic habuit patriā Pallenen, qua relicta in Carpatho insula regnauit. Fuit aūt vates clarissim⁹ Iliacis tpibus, q se in varias mutabat figuras. De quo Virg. iiii. Geor. sic scribit. Est i Carpathio Neptuni gurgite vates, Cœruleus Proteus magnū qui piscibus æquor, Et iūcto bipedū curru metitur equorū. Hic nunc Emathiæ portus, patriāq; reuisit Pallenen, hūc & nymphæ venerātur, & ipse Grādæuus Nereus. nouit nanque oia vates, Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox vētura trahātur. & paulopost, Tum variæ eludent species, atq; ora ferarū. Fiet enim subito sus horridus, atraq; tigris, Squamosusq; draco, & fulua ceruice Leæna, Aut acrem flāmæ sonitū dabit, at ita vinclis Excidet, aut in aquas tenuis dilapsus abibit. & quæ sequūtur. Proteus aūt idcirco in varias figuras se cōmutasse fingitur, qd (vt Diod. scribit) rex fuit Aegypti, quē Aegyptii Cætea vocant, artiū & in primis astrologiæ perit⁹. Aegyptiis aūt regibus mos erat, vt leonis, aut tauri, aut draconis priorē partē in capite ferrēt insignia principatus. Quandoq; vero arborē, quandoq; ignē, quādoq; redolētia vnguēta: Hæc aūt & ad decorē ornatūq; spectabāt, & stuporē, & superstitionē quandam aspiciētibus iniiciebāt. Maris cōplexi terrā) nā terra infima est oium elementorū, q̄ ita Oceanus cōplectitur, vt aer Oceanū, aerē æther, ætherē cœlū. Nec minus Autolyci cōiux) Metra Erisichthonis filia

Autolycus

Autolycus vero (vt in Odys. scribit Homerus) pater fuit Anticliæ matris Vlyssis decipiendi, ac peierandi scientia à Mercurio donat⁹. Erisichthone nata)

Erisichthō

Erisichthon Thessalus fuit Deoꝝ cōtēptor, qui cū Cereri nemus ōsecratum, ac in eo quercū in qua nympha habitabat, succidisset, Hamadryades illorū montiū incolæ ad Cererē ꝑuenerūt precātes, vt tantā impietatē vlcisceretur.

Ea vero

Ea vero & sua & Hamadryadum causa mota, numinum cõteptorẽ Erisichthonẽ nouo pœnæ gñe assidua videlicet fame cruciare decreuit. Vnã igitur è nymphis ad Famẽ in vltimã Scythiã misit, quæ noĩe suo ipsam oraret, vt Erisichthonem ita stimularet, vt nullis cibis satiari posset. Cũ vero hoc pfecisset Fames, Erisichthõ posteaquã totum patrimonium ventri impẽdit, vnicã, quoq; filiã noĩe Metram, forma ita præstantẽ, vt à Neptuno fuerit rapta, vẽdere coactus est. Ea vero ne serua fieret, cum Neptunũ, cui sciebat se gratã esse rogasset, vt sui misereref illico in piscatorẽ vetulũ eã ipse cõmutauit, ƥcessit'q;, vt in quascunque vellet formas se ƥuertere posset. Sed cũ sæpius emptores pretio fraudasset, iã'q; doli oẽs ƥsumpti essent, Erisichthõ mẽbra propria cum lacerare cœpisset, dignum impietate sua exitũ est sortitus. {Fabula Erisichthonis describitur apud Callimachum in hymno Cereris. Vbi & patrẽ Erisichthonis Triopã vocat idem poeta, filium Neptuni ex Canace Aeoli filia, his versibus.

ADDI.

Τοὶκ δὲ οὐκ οἶον τὰ ποσειδάωνα καλιστρέων
Τὸν δ' ὁπάτωρ, ἴδε τόνδε τιῶ τρίτον ἅπερ ἔγωγε
Σεῖο τε καὶ αἰολίδος κανάκας γένος, &c.

Verba Triopę sunt patris. Arborẽ autẽ quã hic Quercũ facit Oui. idẽ ille αὔγειρον, hoc est, Alnum vocat.

Ἦν δέ τις αὔγειρος μέγα δένδρεον, αἰθέρι κῦρον
Τῷ δ' ἔπι ταὶ νύμφαι ποτὶ τ' ἔνδιον ἑψιόωντο.

Cæterũ illud hoc loco quęrẽdum videf, vtrum quẽ hic Ouid. & illic Callimach⁹ (vt qdẽ nũc legif) Erisichthona vocãt, Erisitõ magis dicẽdus sit, ab ἔρα intẽdẽdi pticula & σίτω, hoc est, depascẽdo, qd oĩa depasceret & voraret.}

RAPH.

¶ E T nullos aris adoleret ho.) nullas Diis victimas immolaret. ¶ Nemus Cereale) Cereri ƥsecratũ. ¶ Temerasse) violasse. ¶ Annoso rob.) stipite vetusto. ¶ Vna nem⁹) magnitudinẽ quercus innuit, quæ tãta erat, vt sola nemus efficere posset. ¶ Memores tabellæ) memoriã eo℞ ƥtinẽtes, q ope illius nymphæ cõpotes voti facti fuissent. ¶ Argumẽta) signa & ƥbationes. ¶ Trunci modũ) stipitis magnitudinẽ. ¶ Circumiere) circũdedere. Necnon & cætera tantum, tãto inquit maior re liqua sylua erat ea quercus, quãto arbores herbis sunt altiores. ¶ Dryopei⁹) Erisichthõ. Dryopes populi sunt Thessaliæ, à Dryope rege dicti, vnde & Thessalia Dryopis fuit appellata. Quidam tamẽ contendunt Triopeium à Triope patre esse legẽdũ. Tametsi Dryopeus recte legatur in omnibus exemplaribus, & ex hac lectione nihil prorsus absurdi sequatur, & signate Dryopeius tanquam barbarus appellatur, cum hac de causa paulopost Thessalum quoque ipsum vocet. {At tu Triopeius lege: à Triopa patre. Sic enim & Callimachus:

Dryopes

ADD I.

Ἀλλ' ὅκα τριοπίδαισιν ὁ δεξιὸς ἄχθετο δαίμων
Τουτάκις ἁ χείρων ἐρυσίχθονος ἅψατο βωλά.

Ex quo loco etiam illud vides primam in Triopa cõmuniter vsurpari.} ¶ Illa) ab illa. ¶ Sacrum robur) sacram quercum. ¶ Dedit) edidit, emisit. ¶ Decidua) quæ decidebatur. ¶ Ducere) capere, contrahere. ¶ Discusso cortice) abscisso collo. ¶ Profundi) effundi, profluere. ¶ Deterrere) terrore dissuadere. ¶ Sæuam bipennem) crudelem, vtpote, quæ cædebat quercum gementẽ, siue potius ipse sæuus, vt sit hypallage. ¶ Thessalus Erisichthon. ¶ Editus è medio robore) altera harum præpositionum redundat, tantum'q; versui, non etiã sensui necessaria videtur. Forsitan vero & loco illius è præpositionis est legendum ac pro etiam accipiendum. {Quidam tamen sic legunt hũc versum. Cum sonus auditur medio de robore talis.} ¶ Instare) imminere, ac propinquas esse. ¶ Persequitur) peragit. ¶ Adducta) attracta. ¶ Prostrauit) in terram deiecit. ¶ Attonitæ Dryades) perterritæ arborum nymphæ. ¶ Vestibus atris) pullis ac nigris luctui conuenientibus. ¶ Annuit) nutu cõsensit, atq; promisit. ¶ Molitur) præparat. ¶ Miserabilis) misericordia dignus. ¶ Lacerare) laniare, cruciare. ¶ Quatinus) quoniã. ¶ Coire) conuenire. cõtraria nanq; simul esse nõ possunt, est autem parenthesis causam continens cur Famem Ceres adire non possit. ¶ Oreada) nymphã montanam. Oreades nãque montium sunt nymphæ ἀπὸ τοῦ ὄρους, hoc est à monte cognominatæ. ¶ Est locus extremis) topographia, & loci maxime Fami conuenientis descriptio, vt qui perpetuis frigoribus sit sterilissimus. ¶ Scythiæ glacialis) frigidissimæ vbi sunt perpetuæ niues. Scythia autem à Scytha Iouis filio, qui primus arcum & sagittas inuenisse scribitur, fuit denominata. ¶ Triste solum) in fœcunda terra, vt tristes arbores dicimus infructuosas. ¶ Sterilis) expositio eius quod dixit Triste solum.

*a.l. de vulnere. *a.l. sudore madescere.

ADD I.

Famis patrias Oreades.

Scythia famis descriptio.

Sperneret, & nullos aris adoleret honores.
Illæ etiam Cereale nemus uiolasse securi
Dicitur, & lucos ferro temerasse uetustos.
Stabat in his ingens annoso robore Quercus
Vna nemus. uittæ mediam, memores'q; tabellæ,
Serta'q; cingebant, uoti argumenta potentis.
Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas,
Sæpe etiam manibus nexis ex ordine, trunci
Circumiere modum, mensura'q; roboris, ulnas
Quinque ter implebat, nec non & cætera tantum
Sylua sub hac omnis, quantum fuit herba sub illa.
Non tamen idcirco ferrum Triopeius illa
Abstinuit, famulo'q; iubet succidere sacrum
Robur, & ut iussos cunctari uidit, ab uno
Edidit hæc, rapta sceleratus uerba securi
Non dilecta Deæ solum, sed & ipsa licebit
Sit Dea, iam tanget frondente cacumine terram.
Dixit, & obliquos dum telum librat in ictus,
Cõtremuit, gemitum'q; dedit decidua* Quercus.
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Cœpere, ac longi pallorem ducere* rami,
Cuius ut in trunco fecit manus impia uulnus,
Haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
Quã solet, ante aras ingens ubi uictima taurus
Concidit, abrupta cruor è ceruice, profundi.
Obstupuere omnes, aliquis'q; ex omnibus, audet
Deterrere nefas, sæuam'q; inhibere bipennem.
Aspicit hunc mentis'q; piæ cape præmia dixit
Thessalus, in'q; uirum conuertit ab arbore ferrum.
Detruncat'q; caput, repetita'q; robora cædit.
Editus & medio sonus est de robore talis.
Nympha sub hoc ego sum, Cereri gratissima ligno.
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia leti.
Persequitur scelus ille suum, labefacta'q; tandem
Ictibus innumeris, adducta'q; funibus arbor
Corruit, & multam prostrauit pondere syluam.
Attonitæ Dryades damno, nemorum'q;, suo'q;,
Omnes germanæ Cererem cum uestibus atris
Mœrentes adeunt, pœnam'q; Erisichthonis orant.
Annuit his, capitis'q; sui pulcherrima motu
Concussit grauidis oneratos messibus agros,
Molitur'q; genus pœnæ miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare fame, quæ, quatinus ipsi
Non adeunda Deæ (neq; enim Cererẽ'q;, famẽ'q;,
Fata coire sinunt) montani numinis unam
Talibus agrestem compellat Oreada dictis.
Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris
Triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore tellus

Frigus iners illic habitant, pallorq;, tremorq;,
Et ieiuna Fames, ea se in præcordia condat
Sacrilegi scelerata iube, nec copia rerum
Vincat eam, superetq; meas certamine uires.
Ne'ue uiæ spatium te terreat, accipe currus,
Accipe quos frænis alte moderere dracones.
Et dedit. illa dato subuecta per aera curru
Deuenit in Scythiam, rigidiq; *cacumina montis
(Caucason appellant) serpentum colla leuauit,
Quæsitamq; Famem lapidoso uidit in agro
Vnguibus, & raris uellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabriq; rubigine dentes.
Dura cutis, per quam spectari uiscera possent.
Ossa sub incuruis extabant arida lumbis.
Ventris erat pro uentre locus. pendere putares
Pectus, & a' spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genumq; tumebat
Orbis, & immodico prodibant tubere tali.
Hanc procul ut uidit (neq; enim est accedere iuxta
Ausa) refert mandata Deæ, paulumq; morata,
Quanquã aberat longe, quanquã modo uenerat illuc,
Visa tamen sensisse famem. retroq; dracones
Egit in Aemoniam uersis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris (quamuis contraria semper
Illius est operi) peragit, perq; aera, uento
Ad iussam delata domum est, & protinus intrat
Sacrilegi thalamos, altoq; sopore solutum
(Noctis enim tempus) geminis amplectitur *ulnis,
Seq; uiro inspirat, faucesq; & pectus, & ora
Afflat, & in uacuis peragit ieiunia uenis,
Functaq; mandato fœcundum deserit orbem,
Inq; domos inopes, assueta'q; uertitur *antra.
Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
Mulcebat, petit ille dapes sub imagine somni.
Ora'q; uana mouet, dentem'q; in dente fatigat.
Exercet'q; cibo delusum guttur inani,
Pro'q; epulis tenues nequicquam deuorat auras.
Vt uero est expulsa quies, furit ardor edendi,
Per'q; auidas fauces, immensa'q; uiscera regnat.
Nec mora, quod pontus, quod terra, qđ educat aer,
Poscit, & appositis queritur ieiunia mensis.
Inq; epulis, epulas quærit, quod'q; urbibus esse,
Quod'q; satis poterat populo non sufficit uni.
Plus'q; cupit, quo plura suam demittit in aluum.
Vt'q; fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinos'q; ebibit amnes,
Vt'q; rapax ignis non unquam alimenta recusat,
Innumeras'q; faces cremat, & quo copia maior
Est data, plura petit, turba'q; uoracior ipsa est,
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt, poscunt'q; simul. cibus omnis in illo
Causa cibi est, semper'q; locus fit inanis edendo.
Iam'q; fame patrias, alti'q; uoragine uentris
Attenuarat opes, sed in attenuata manebat
Tum quoq; dira fames, implacatæ'q; uigebat
Flamma gulæ, tandem demisso in uiscera censu,
Filia restabat non illo digna parente.
Hanc quoq; uendit inops dominũ generosa recusat

RAPH. FRIGVS iners) pigrum, ab effectu, quod pigros faciat & inertes. Pallorq;, tremorq;) hi sunt perperui frigoris comites.

ADDI. { Vide autẽ, num pro habitant, singulariter habitat, legendum sit. ex analogia similium adiunctorum. Semper enim in Zeugmate, verbũ concordat propinquiori nominatiuo.}

*Cacumine ex bonis codi.

Condat) vt abscondat. In præcordia scelerata) hypallage est. Nam scelerati & sacrilegi Erisichthonis præcordia iubet à fame occupanda. Vincat) superare possit. Sacrilegi) Erisichthonis. Sacrilegus nanque dicitur, qui sacra violat, atque furatur. Viæ spatium) viæ longitudo. Moderere dracones) regas atque gubernes. Currus autem Cereris à draconibus trahi fingitur.

Caucasus

Caucason appellãt) Caucasus mõs est Scythiæ omnium altissimus, perpetuisq; niuibus tectus. Quæsitamq; Famẽ) ita Famem describit poeta, ac si corpus haberet, fœminaq; esset famelica. Hirtus erat crinis) horridi erant capilli. Labra incana) valde pallida. Situ) squallore, illuuie. Scabri) asperi. Extabant) eminebant. Ventris erat pro ventre locus) nihil ventris habebat. Crate spinæ) ossa & costas à spina ipsa orientes cratem appellat ob similitudinem. Articulos) nodos. Immodico tubere) magno tumore. Neq; enim est accedere iuxta Ausa) nympha ne famescere inciperet, non est ausa ad Famem accedere. Est autem parenthesis causam exprimens cur propius ad Famem nympha non accesserit. Refert mandata Deæ) Cereris mandata exponit. In Aemoniam) Thessaliam, quæ sæpius nomina mutauit. Nam & Pelasgicũ Argos, & Hellas, & Dryopis, & Græcia, & Hellenis à regibus fuit cognominata. Sublimis) alta, per aerem nanque volabat. Quãuis cõtraria semper) neque enim vbi sunt fruges, quæ sunt opera Cereris, ibi Fames potest esse. Fruges præterea à Cerere inuentas Fames assidue cõsumit. Ad iussam domum) Erisichthonis. Alto sopore) ꝓfundo somno. Noctis enim tempus) erat subaudiatur. Est enim parenthesis exponens cur Erisichthon somno solutus esset. Functaq; mandato) cum Cereris mandatum peregisset. Fœcundum orbem) frugiferũ. Vertitur) reuertitur. Mulcebat) fouebat. Sub imagine somni) per insomnium. Sibi enim famescere videbatur in somno. Oraq; vana mouet) sibi enim frustra mandere videbatur. Inani cibo) vanis & falsis epulis. Immensa viscera) inexplebilia. Ardor edẽdi) dira fames. Nec mora) subito. Quæritur ieiunia) conqueritur se ieiunum esse. Satis eẽ) sufficere. Plusq; cupit) quanto plura comedebat, tanto plura appetebat. Erisichthon. Vtq; fretum) duplici similitudine poeta eleganter ostendit, quàm insatiabilis esset Erisichthõis auiditas edendi. Nec satiatur) nec expletur. Cremat) comburit. Ipsa turba) ipsa rerum copia. Petit) appetit. Quo enim plura igni ligna imponuntur, eo plura absumuntur. Semper'que locus fit inanis edendo) vẽter edẽdo non impletur, sed euacuari potius videtur. Attenuarat) tenues ac paruas effecerat. In attenuata) non diminuta. Flamma gulæ) ardor edendi, auiditas. Demisso in viscera censu) consumpto patrimonio. Non illo digna parente) cum enim ipse maxime impius esset, ea fuit tanta pietate, vt nũquam parentem deserere sustinuerit, quinimmo quibuscũque potuit modis aluerit. Dominum generosa recusat) causa cur dominum recusaret, generositas erat.

*a.l. alis.

*a.l. alua.

RAPTAE

Et uicina suas tendens super æquora palmas;
Eripe me domino, qui raptæ præmia nobis
Virginitatis habes, ait, hæc Neptunus habebat,
Qui prece non spreta, quamuis modo uisa sequēti
Esset hero, formamq; nouat, uultumq; uirilem
Induit, & uultus pisces capientibus aptos.
Hanc dominus spectans, o qui pendentia paruo
Aera cibo celas moderator arundinis inquit,
Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus & nullos nisi fixus sentiat hamos,
Quæ modo cum uili turbatis ueste capillis
Littore in hoc steterat (nam stātem in littore uidi)
Dic ubi sit, neq; enim uestigia longius extant.
Illa Dei *munus bene cedere sensit, & a se
Se quæri, gaudens, his est resecuta rogantem.
Quisquis es, ignoscas. in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, studioq; oneratus, inhæsi.
Quoq; minus dubites, sic has Deus æquoris artes
Adiuuet, ut nemo iandudum littore in isto,
Me tamen excepto, nec fœmina constitit ulla.
Credidit, & uerso dominus pede pressit arenam,
Elususq; abiit, illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sensit,
Sæpe pater dominis Triopeida tradit, at illa
Nūc equa, nūc ales, modo bos, modo ceruus abibat,
Præbebatq; auido non iusta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam cōsumpserat omnē
Materiam, dederatq; graui noua pabula morbo,
Ipse suos artus lacero diuellere morsu
Cœpit, & infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi sæpe nouandi
Corporis o iuuenes numero finita potestas.
Nā modo q nūc sum, uideor, modo flector in anguē
Armenti modo dux uires in cornua sumo,
Cornua dum sumpsi. nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipse uides. gemitus sunt uerba secuti.

RAPH. ¶RAPTAE virginitatis) ereptæ. Iam enim Neptunus eā vitiarat. ¶Hæc Neptunus habebat) exponit poeta id quod puella tacuerat, eam à Neptuno fuisse raptam. ¶Qui prece nō spreta) exauditis precibus. ¶Modo) pauloante ¶Hero) domino, cui, à patre Erisichthone fuerat vendita. ¶Pendentia æra) hamos ex ære confectos. est enim metonymia. ¶Celas) occultas. ¶Sic mare compositum) optandi est aduerbium sic hoc loco. ¶Nam stātem in littore vidi) parenthesis est continens asseuerationem. ¶Neq; enim vestigia lōgius extant) significat eā longius non processisse, cum pedum vestigia non appareāt. ¶Bene cedere) in bonum sibi cedere. ¶Sensit) cognouit, animaduertit. ¶Resecuta rogantem) his verbis se interroganti respondit. ¶Oneratus) solicitus. ¶Inhæsi) intentus fui. ¶Sic has Deus æquoris artes) ambigue dictum, & artem piscandi nāque & fraudes quibus vtebatur, intelligere possum⁹. ¶Et verso dominus pede pressit arenā) retrocessit per arenā. ¶Sua forma) virginis propria. ¶Suam) filiā subaudiamus. ¶Transformia) quæ possint transformari in varias figuras. Hoc autem idcirco fictū est quod Metra Erisichthonis filia pulchra adeo fuit & formosa, vt qui illam aspicerent, statim amore ipsius caperentur. Cum autē illius tēporis homines pecunia non vterentur alii quidem ex Metræ procis boues, alii equos, alii oues, alii capras ipsi largiebātur. Quod quidem cū Thessali viderent, ac vndiq; Erisichthoni victū cernerent cōgregatum, aiebant Metrā, patri fuisse & bouē, & equū, & ouem, & quæcunq; ea dono accepisset. Sicq; & fabulæ locus est datus, & huic puerbio, quod in leues à Græcis dicitur Μεταβλητότερος Μήτρας hoc est mutabilior Metra (Author Palephat⁹. & ī Prouer. Erasmus. Addit aūt Palæphatus Erisichthonē patrē, cōsumptis facultatib⁹ suis oibus ad inopiā redactū fuisse, atq; inde illius fabulę locū datū.) ¶Nō iusta) iniusta, vtpote p fraudes, & dolos quæsita. ¶Vis tamen illa mali) illa morbi violētia. ¶Noua pabula) nouissimos & vltimos cibos. ¶Externis) alienis transformationibus. ¶O iuuenes) Theseum & Lelega alloquitur Achelous. ¶Numero finita potestas) in tres enim solum varias figuras se conuertere poterat Achelous, in hoiem, in anguē, in taurum. ¶Telo) cornu quo ab Hercule (vt in sequēti volumine narrabit) fuit priuat⁹. ¶Gemitus) suspiria, quibus significat se valde effracto cornu dolere.

*a.l. neuq̄

Metra.

Metra in varias figuras.

Græci prouerbium.

ADDI.

Achelous in tres figuras.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

QVa dote rogarem vellet emi. Antiquam tangit consuetudinem, qua vir & vxor sese inuicem emebant teste Seruio. Virg. i. Geor. Teq; sibi generum Tethis emat omnibus vndis. Boetius in primo Topi. Tribus modis vxor habebatur, vsu, farre, coemptione. Sed confarreatio solis pontificibus conueniebat. Quæ autē in manum per coemptionem venerāt hæ matresfamilias vocabātur. Quæ vero vsu vel farre, minime. Coemptio certis solēnitatibus peragebatur, & sese in coemendo inuicem interrogabant. Vir ita. An sibi mulier materfamilias esse vellet. Illa respondebat velle. Eadē mulier interrogabat. An sibi vir paterfamilias esse vellet. Ille respōdebat velle. Itaq; mulier viri cōueniebat in manū: & vocabātur hæ nuptiæ per coemptionē. Et erat mater familias viro loco filiæ. ¶Et causaq; valet.) Emēdo in causāq; valet. ¶Et duo Thestiadæ, & proles Aphareia Lynceus: Plexippusq; ferox, iaculoq; insignis Acastus: Et velox Idas.) Ex ātiquo codice sic lego & in seriem hanc redigo hos versus. Leucippusq; ferox, iaculoq; isignis Acastus: Et duo Thestiadę: prolesq; Aphareia Lynce⁹. Et velox Idas, vt Idas post Lynceū statim sequat. quoniā fratres erāt & Aphareo geniti ex Arene. Quorū Apollonius & Balbus in. i. Argon. ac Theocrit⁹ in Dioscuris meminere. qđ aūt nō Plexippus, Sed Leucippus legēdus sit hinc pbatur, quòd illius fit mētio hoc hemistichio. & duo Thestiadę. i. Toxeus & Plexippus Thestio geniti Leucippus sanè ex Aphidnis ciuitate Laconię fuit ac Phœbes & Elaire pater teste Stephano. pter quas inter Castorē & Pollucem ex vna, iter Idā & Lynceū ex altera fuit dimicatū, vt circa finē. v. Fast. Ouid. canit. Licet nō ignorē plures fuisse Leucippos vt alibi diximus. Acastus hic sanè, q Magnesię rex fuit, phthiriasi periit, vt author ē Plutar. i Sylla. ¶Cūq; Pheretiade &c. Quū hic versus à plerisq; corrūpit putantibus primā Pheretiadæ syllabā lōgā esse, qm̄ ab Homero i. ii. Iliad. p ε scribat, nō cēseo veritatē dissimulādā. Cōstat igit eā syllabā natura corripi, ac p ε à Græcis scribi (vt Apollonius, eius interpres. Stephanus & cæteri pbāt) Sed Homerū carminis necessitate ductū more suo breuē vocalē in lōgā cōmutasse. Quod vt q latinā tm̄ literaturā didicerūt fiat apertissimū, ecce eiusdē poetæ testimoniū tertio artis amatoriæ. Fata Pheretiadę cōiux Pagasæa redemit. Nullo igit pacto, q; copula hoc loco eradēda, quę & à Prisciano admittit lib. vii. ¶Rasilis huic summā mordebat fibula vestē) Aut vestē dicit fibulis à summo ɔnexā ac Dorida appellatā teste Herodoto i Terpsichore (Qua cū olim vterētur Athenienses mulieres, vnū, q à pugna cū Aginetis supfuit Solus, fibulis totū pforātes interemerunt. Vnde postea statutū, vt eæ iadibus vestibus, quæ lineæ sine fibula erāt, in posterū vterent) aut vestē post humeros fibula collectā intelligit vt esset expeditior ad venādū. Qualē Meleagro Balbus assignat lib. i. vt: At tibi collectas soluit iā fibula vestes. Fibulas aūt inuētū Vulcano dabimus si Homerū sequemur. Qui in. xviii. Iliad. scribit, eundē Deū apud Eurynomē & Thetidē Oceani filias nouē annos fibulas & monilia ɔflauisse. ¶Ecce furēs ɔtra sua fata bipēnifer arcas) Securiferū fuisse Ancæū Apollon. in. ii. Argon. scribit, vnde hoc potuit sumpsisse Ouid. ¶Et magnis insignia détib⁹ ora.

P. OVIDII NASONIS. METAMORPHOSEOS.

LIBER NONVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Væ gemitus, truncæque Deo &c. Argumentum Deianira Oenei filia Aetolarum virgo speciosissima cum a multis peteretur pater constituit ei coniugio daturū, qui luctandi causa veniret, Manentibus itaque numero potentum duobus Acheloo flumine & Hercule, quia reliqui ob metum cesserant, in certamen processum est Cum ergo Achelous naturalibus modis Herculem eluderet, modo in liquorem, modo in speciem draconis, nouissime in tauri figuram conuersus astitit. Quem Hercules, vt amplexus est reluctantem, alternum cornu quod implicauerat brachiis rapuit extortum. Quo dolore ille ac deformitate aduersarii viribus cessit. At nymphæ Naiades fluminis filiæ effecerunt, vt id quod ereptum capiti erat omnibus copiis autumnalibus replerent, vt apud posteros maximum haberet fructum & admirationem. Itaque cornucopiæ effectum est, vt diceretur omnibus temporibus.

Væ gemitus, trūcæq́; Deo Neptuni⁹ heros
Causa rogat frontis, cū sic Calydoni⁹ amnis
Cœpit, inornatos redimitus arūdine crines.
Triste petis mun⁹. quis eni sua prælia, uictus
Cōmemorare uelit? referā tn̄ ordine, nec tā
Turpe fuit uinci quā m contendisse decorum,
Magnaq́; dat nobis tantus solatia uictor.

RAPH. Herculis cum Acheloo certamen.

Væ gemitus &c. Herculis luctam cum Acheloo in huius voluminis initio ita describit poeta, vt & librum libro & fabulam fabulæ eleganter connectat, variasq; Acheloi transfigurationes inter luctādum exponat. Cum enim Deianiram Oenei Calydoniæ regis filiam cum multis aliis Hercules, Achelousq; petiissent, virginis pater decreuit, vt is illa potiretur, qui in luctæ certamine superior esset. Cum igitur alii cessissent. Hercules atque Achelous ineūt luctā, in qua cum alter virtute superior esset, Achelous ad notas artes decurrit, ac cum se & in anguem, & in taurum frustra mutasset, victus, alteroq; cornu mutilatus pudore se in suum fluuiū coniecit, Nymphæ vero cornu illud suscipientes omni fructuum genere repleuerūt, cornuq; copiæ appellauerunt.

Copiæ cornu.

Hoc vero inde factum esse Strabo est author, quod cum Achelous limo quem ducit, limites semper confunderet, bella inter Aetolos & Acarnanes vicinos ciebat. Cum'que arbitri nulli essent, armis non iudicio decertabant. Victoriam vero reportabant qui plus viribus valebant. Quare cum Hercules fluuium damnose labentem aggeribus & fossis intra alueum cohibuisset tanquam debellasset Acheloum victoriæ pręmium reportauit Oenei filiæ Deianiræ nuptias. Eam quidem Sophocles tragicus hoc modo loquentem inducit. Procus sanè mihi amnis fuerat Achelous, qui tribus me formis à patre petiit, manifestus enim incessit taurus, alias tortus varias per notas draco, aliquando mole valida bouis præ se ferens frontem. Adduunt nōnulli Amaltheæ cornu capræ id esse, quod Hercules ab Acheloi fronte fractum Oeneo dono dedit, ex quo quidem plerique talem educunt historiam. Acheloum enim sicut flumina reliqua tauro comparant ob sonos ipsos, & alueorum circunflexiones, quas cornua vocant Draconi quoque propter obliqua tam ipsius magnitudinem. Herculem quoque omnibus alioqui mortalibus beneficum Oeneo affinitate coniunctum aggeribus & fossis fluuium perperam, & damnose labentem coercuisse aiunt, eamq; regionem fertilissimam reddidisse, hocq; Amaltheæ cornu esse. Hoc vero idem & Dio. In quinto Bibliothecesscribit. Hercules inquit in Calydoniorum gratiam fluuium Acheloum in alium cursum diuertens plurimos agros ex aquæ irrigatione fertiles præstitit. Cuius rei & poetæ quidā meminere scribentes cū Acheloo Herculem sub tauri specie certasse, qui cum in congressu tauri alterum cornu fregisset, Aetolis illud quod Amaltheæ cornu vocant, dono dedit fructum omnium vuarum, malorum, aliorum'que eiusmodi pomorum copia repletum. Fingūt vero poetæ Acheloi cornu fossam à fluuio ductam, pomis vero ac malis punicis & racemis monstrari regionis fertilitatem quam fluuii humor præstet. Amaltheæ vero cornu durum esse aiunt, qua ex re operis illius difficultas significatur. {Versus quos ex Sophocle citat Regius in fabula quæ Trachiniæ, inscribitur. habentur, hoc modo ADDI.

Μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς Ἀχελῷον λέγω,
Ὅς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξῄτει πατρός,
Φοιτῶν, ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
Δράκων ἑλικτὸς, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ
Βούκρανος, ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος
Κρουνοὶ διερραίνοντο κρηναίου ποτοῦ. &c.

De cornu autem ablato, & item eo quod copiæ siue Amaltheæ dicitur, ibidem in commētariis hoc modo legitur. Ἡρακλῆς παραγινόμενος εἰς Καλυδῶνα, τὴν Οἰνέως θυγατέρα Δηιάνειραν ἐμνηστεύσατο. Καὶ διαπαλαίσας ὑπὲρ τῶν γάμων αὐτῆς πρὸς τὸν Ἀχελῷον ἀπεικασθέντα ταύρῳ, περιέκλασε τὸ ἕτερον τῶν κεράτων. καὶ τὴν μὲν Δηιάνειραν γαμεῖ, τὸ δὲ κέρας Ἀχελῷος λαμβάνει, δοὺς ἀντὶ τούτου τὸ τῆς Ἀμαλθείας. Ἀμάλθεια δ' ἦν Αἱμονίου θυγάτηρ, ἣ κέρας εἶχε ταύρου. τοῦτο δὲ ὡς Φερεκύδης φησὶ δύναμιν ἔχει τοιαύτην ὥστε ποτὸν ἢ βρωτὸν, ὅπερ ἂν εὔξαιτό τις παρέχειν ἄφθονον. &c.

Rursum alii de eadem fabula ita tradūt. Cum Rhea enixa Iouem esset, metu patris infantem in Creta occuluisse, ibi'que nymphis Adrasteæ: & Idæ filiabus Melissei nutriendum dedisse. Has illum lacte Capræ cuiusdā. cui nomen Amalthea fuit, nutricasse. Postea'que Iouē, vt nutricationis gratiam persolueret, capram ipsam inter sydera retulisse, cornu autem capræ alterum nymphis nutricibus dedisse, hac adiecta facultate, vt quicquid optassent, id illis ex eo cornu largiter suppeditaretur. Et ad eundem ferè modum ipse Ouidius in Fastis de eadem re narrat, nisi quod ibidem non capram, sed Naiadem, cuius capra illa fuerat, Amaltheam vocat. Plura de eodem cornu annotauit Erasmus in prouerbio copiæ cornu. } ❡ Neptunius he.) Theseus Neptuni nepos. ❡ Truncæ f.) mutilatæ. altero enim cornu carebat. ❡ Redimitus crine) cinctos habens crines. ❡ Arundine) corona ex arundinibus confecta, quibus ferè fluuiorum ripæ abundant. ❡ Tantus victor) quantus Hercules fuit.

Nomine ſiqua ſuo tandem peruenit ad aures
Deianeira tuas,quondam pulcherrima uirgo,
Multorumq; fuit ſpes inuidioſa procorum.
Cum quibus ut ſoceri domus eſt intrata petiti,
Accipe me generum dixi Parthaone nate.
Dixit & Alcides.alii ceſſere duobus.
Ille Iouem ſocerum dare ſe,famam'q; laborum,
Et ſuperata ſuæ referebat iuſſa nouercæ,
Contra ego TVRPE Deum mortali cedere dixi,
Nondum erat ille Deus,dominū me cernis aquarū
Curſibus obliquis inter tua regna fluentem,
Nec gener externis hoſpes tibi miſſus ab oris,
Sed popularis ero,& rerum pars una tuarum.
Tantum'ne noceat,quod me nec regia Iuno
Odit,& omnis abeſt iuſſorum pœna laborum,
Nam quo * te iactas Alcmena matre creatum,
Iuppiter aut falſus pater eſt,aut crimine uerus.
Matris adulterio patrem petit.elige fictum
Eſſe Iouem malis,an te per dedecus ortum.
Talia dicentem iandudum lumine toruo
Spectat,& accenſæ non fortiter imperat iræ,
Verbaq; tot reddit.melior mihi dextera lingua eſt.
Dum modo pugnando ſuperē,tu uince loquendo.
Congrediturq; ferox . puduit modo magna locutū
Cedere.reieci uiridem de corpore ueſtem,
Brachiaq; oppoſui,tenuiq; à pectore uaras
In ſtatione manus,& pugnæ membra paraui.
Ille cauis hauſto ſpargit me puluere palmis,
Inq; uicem fuluæ tactu flaueſcit arenæ.*
Et modo ceruicem,modo crura micantia captat,
Aut captare putes.omniq; à parte laceſſit.
Me mea defendit grauitas.fruſtraq; petebar.
Haud ſecus ac moles,quā magno murmure fluctus
Oppugnant,manet illa,ſuoq; eſt pondere tuta.
Digredimur paulum,rurſus'q; ad bella coimus,
In'que gradu ſtetimus certi non cedere,erat'q;.
Cum pede pes iunctus toto'q; ego pectore pronus
Et digitos digitis,& frontem fronte premebam.
Non aliter uidi fortes concurrere tauros,
Cum pretium pugnæ toto nitidiſſima ſaltu
Expetitur coniux.ſpectant armenta,pauent'q;
Neſcia,quem maneat tanti uictoria regni.
Ter ſine profectu uoluit nitentia contra
Reiicere Alcides à ſe mea pectora,quarto
Excutit amplexus,adducta'q; brachia ſoluit.
Impulſum'q; manu(certum eſt mihi uera fateri)
Protinus auertit,tergo'q; oneroſus inhæſit.
Siqua fides(neq; enim ficta mihi gloria uoce
Quæritur)impoſito preſſus mihi monte uidebar.
Vix tamen inſerui ſudore fluentia multo
Brachia,uix ſolui duros à corpore nexus.
Inſtat anhelanti,prohibet'q; reſumere uires.
Et ceruice mea potitur.tum deniq; tellus
Preſſa genu noſtro eſt,& arenas ore momordi.
Inferior uirtute,meas diuertor ad artes,
Elabor'q; uiro,longum formatus in anguem,
Qui poſtquam flexos ſinuaui corpus in orbes,
Cum'q; fero moui linguam ſtridore biſulcam,
Riſit,& illudens noſtras Tirynthius artes,

RAPH. ¶NOMINE ſiqua ſuo tandem) narrare incipit Achelous certamen ſibi pro Deianiræ nuptiis ſuſceptum . ¶Si qua) Deianira , qua vacat, neq; expoſcitur à ſenſu,tantum'q; carmen explet, quale illud apud Virgil. Siqua fata ſināt.¶Tandem)aliquando. Tandē enim(vt Pōpeius ſcribit)interdum aliquādo ſignificat , interdū pro ſupuacuo ponitur , interdū affectui,& indignationi ſeruit.Vt Cicero. Quouſq; tandē abutere patientia noſtra Catilina ? ¶Multorum proc.) proci dicuntur,qui aliquā vxorē poſcunt, à procando declinati. Nam procare eſt poſcere,vñ & procaces meretrices ab.aſſidue poſcēdo vocanf.¶Domus eſt intr.)participiū paſſiuum ɔtra grāmatices rōnem formatū.¶Soceri pet.)appetiti ſoceri Oenei. ¶Parthaone nate)Oeneus rex Aetoliæ Parthaonis fuit filius.

ADDI. { Homerus Portheum vocat . Iliados Σ. Πορθεῖ δὲ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο Ἄγριος ἠδὲ μέλας, τρίτατος δ' ἦν ἱππότα οἰνεύς. ᾤκεον δ' ἐν πλευρῶνι καὶ αἰπεινῇ καλυδῶνι. &c. }

¶Suę no.)Iunonis, cuius iuſſu tot labores adierat.¶Contra ego)è cōtrario . ¶Turpe Deū mor.ced.dixi)eſſe ſubaudiatur . ¶Mort.) homini, nondum enim Hercules in deorū numerū fuerat translatus . ¶Dominum me cernis aquaꝝ)Achelous nāque fluuius eſt iter Acarnaniā, Aetoliā'q; labens.¶Popularis) ex tuo populo vnus,aliquādo popularis gratum populo ſignificat. ¶Tātū'ne noc.) ſolūmodo inqt mihi id non noceat rogo,qd Iuno Deorū regina me nullo odio ꝓſequitur,neq; mihi vllā irrogat pœnā.Ea vero inqt Herculi potius obeſſe q̄ ꝓdeſſe debere. ¶Nā quo te iact.)dilēmate colligit Achelous Iouē aut falſō Herculis patrem dici, aut eſſe ignominioſum, vt q ex adulterio illū genuerit.¶Alcmena matre)Alcmena Electryonis & Lyſidices filia fuit,vxor'q; Amphitryonis,ex qua Iuppiter in Amphitryonē cōuerſus. Herculem ſuſcepit.¶Elige fict. Eſſe Iouē malis) patrē ſubaudiamus . Eſt autē dilēmaton, in quo vtrū cōceditur reprehēditur . Si enim fictum ac falſum patrem ſibi eſſe Iouē eliget Hercules , nulli ipſi erit honori.Sin verum, aperte fatebitur ſe eſſe natū ex adulterio.Hoc igitur argumento Hercules victus in pugnam indignatus deſcendit . ¶Per dedecus) per ignominiā ex matris adulterio prouenientem. ¶Toruo lumine)trucibus oculis,quales iratis,indignatis'q; conueniunt.¶Viridem veſtem) tales enim fluuiorum Diis attribuūtur.Eleganter autem eorum habitū effingit,qui ſe præparant luctæ.¶Varas manus)inflexas & curuas . nam vari dicūtur, qui crura habēt obtorta. Vnde & varices appellantur venæ in ſuris inflexæ , vel obtortæ,vt Marcellus tradit.

Ab Athletarum conſuetudine, qui ſe puluere ɔſpergunt lucta turi.

Alcmena

*a.l.quòd

COELIVS RHOD.

¶Quibus introrſum obtorta ſunt crura , authore Polluce, nuncupantur rhæbi:varos dicunt quandoque Latini.Ouidius tamē Metamorphoſeos nono:
Tenui'q; è pectore varas
In ſtatione manus.
Apud quem varica item legitur fœmina in Amoribus:
Ambulat , ingentes varica
fert'que gradus.
Quibus vero extrorſum, bleſſi.) ¶In ſtatione)in loco ad reſiſtendum apto . ¶Modo)nuper. ¶Magna)ſuperba.¶Ille cauis hauſto)luctaturi ſua inuicē corpora puluere aſpergebant,quo ſe validius comprehendere poſſent.¶Hauſto puluere)ſuſcepta arena,quæ haphe vocatur . ¶Captat)carpere conatur . ¶Mea grauitas) meum pōdus . ¶Certi non cedere) qui decreueramus alteri nō cedere . Eleganter autem ea omnia deſcribit, quæ à luctatoribus fieri ſolent.¶Nō aliter vidi) hac ſimilitudine oſtendit Achelous quanto impetu cum Hercule fuerit congreſſus . ¶Quem maneat) quem expectet. ¶Sine profectu)effectu. ¶Adducta brachia)circunducta. circundata.¶Certum eſt mihi)decreui,inquit,vera confiteri. ¶Si qua fides) eſt verbis meis ſubaudiatur. ¶Ficta voce)fictis verbis.¶Preſſus)oppreſſus . ¶Anhelanti)difficulter reſpiranti . ¶Et ceruice mea potitur) collum meum capit . ¶Diuertor) conuertor. ¶Meas artes) mihi ingenitas,proprias . ¶Elaborq; viro)effugio è manibus Herculis viri fortiſſimi.¶Sinuaui) contraxi . ¶Orbes) ſpiras. ¶Stridore)ſibilo.

Herculis luct æcum Acheloo deſcriptio.

¶CVNARVM

Cunarum labor est angues superare mearum,
Dixit,& ut uincas alios Acheloe dracones,
Pars quota Lernææ serpens eris unus Echidnæ.
Vulneribus fœcunda suis erat illa,nec ullum
De centum numero caput est impune recisum,
Quin gemino ceruix hærede ualentior esset.
Hanc ego ramosam natis è cæde colubris,
Crescentemq; malo domui,domitamq; reduxi
Quid fore te credis?falsum qui uersus in anguem
Arma aliena moues?quem forma precaria cælat.
Dixerat,& summo digitorum uincula collo
Inicit.angebar ceu guttura forcipe pressus,
Pollicibusq; meas pugnabam euellere fauces,
Sicquoq; deuicto,restabat tertia tauri
Forma trucis tauro mutatus membra,rebello.
Induit ille toris à læua parte lacertos,
Admissumq; trahens sequitur,depressaq; dura
Cornua figit humo,meq; alta sternit arena.
Nec satis hoc fuerat,rigidum fera dextera cornu
Dum tenet,infregit,truncaq; à fronte reuellit.
Naiades hoc pomis,& odoro flore,repletum
Sacrarunt,diuesq; meo bona copia cornu est.
Dixerat,& nymphe ritu succincta dianæ
Vna ministrarum fusis utrinq; capillis
Incessit,totumq; tulit prædiuite cornu
Autumnum,& mensas felicia poma secundas.
Lux subit,& primo feriente cacumina Sole
Discedūt iuuenes,neq; enim dum flumina pacem,
Et placidos habeant*lapsus,totæq; residant,
Opperiuntur aquæ uultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit iactura decoris,
Cætera sospes habet.capitis quoq; fronde saligna,
Aut superimposita cælatur arundine damnum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post hæc victor Hercules cum Deianiram Nesso Cētauro commisisset, vt eam Euenum amnem,qui initio Lycormas erat nominatus, transueheret,& ille specie captus puellæ flexibus errās quæreret locum comprimendi,illa fidem mariti implorante sagittis cum confixit,qui cum expiraret,vestem Deianiræ cruentauit,indicauitque remedium fore erga coniugem deserti amoris,qui tamen cruor in veneni cessit partem.

At te Nesse ferox eiusdem uirginis ardor
Perdiderat,uolucri traiectum terga sagitta.
Namq; noua repetens patrios cum coniuge muros,
Venerat Eueni rapidas Ioue natus ad undas.
Vberior solito,nimbis hyemalibus auctus,
Verticibusq; frequens erat,atq; imperuius amnis,
Intrepidum pro se,curam de coniuge agentem,

RAPH. CVNARVM mearum)meæ infantiæ. nā cum in cunis esset Herculis duos angues à Iunone imissos manibus prehensos strangulauit,vnde illū Græci(vt scribit Diod.lib.v.) quod opera Iunonis gloriam foret adeptus,Heraclea dixere,hoc est Iunonis gloriam,cum antea Alcæus vocaretur. nam ἥρα Iuno,κλέος gloria dicitur. Vt vinc.) vt te vincere concedam Pars quota)acsi diceret minima. Lernææ Echidnæ) hydræ Lernæam paludem infestantis.nā Hercules scribitur interfecisse hydram centum capita habentē ea viuacitate, vt vno reciso duo quāprimū subnascerentur,eam tandē Hercules domuit igni. Echidna autē latine vipera dicitur. Ramosam)multa capita veluti ramos habentē. Gemino hærede)duobus successoribus. nam vno capite reciso, duo renascebantur. Vnde etiam Excetra à latinis dicta est (vt tradit Seruius) qd vno capite exciso duo succrescebant. Crescentēq; malo domui) malo enim suo crescere videbatur hydra,cum vno capite reciso duo subnascerent. Arte aūt eā domuit Hercules, vt scribit Diod.Ioalo enim mandauit,vt recisam ceruicē face accensa ne effueret sanguis inureret. Forma precaria)aliena,quam prece videris esse cōsecutus. Precarium enim dicitur (vt tradit iurisconsulti) qd precibus alicui vtendū conceditur,tantisper dum is qui cōcessit, repetat. Pugnabam)contendebam. Rebello)bellum resumo. Induit)inicit. Truncaq; à fronte reuellit)hoc est reuellendo cornu truncam effecit frontem. Diuesq; meo bo. cop.cornu)Acheloi cornu à Naiadibus repletū variis fructibus copiæ fertilitatis Deę fuit dicatum. Quod idcirco fingitur, vt pauloante diximus,quòd Hercules in Calydoniorum gratiam fluuium Acheloum in alium cursum diuertēs plurimos agros ex aquæ irrigatiōe fertiles præstitit, Aetolis autē dono dedisse illud, quod Amaltheæ cornu vocant fingit fructum omnium copia repletum. In quinto autem Fast. Ouidius aliā de Amaltheæ cornu fabulā refert.Nam Amaltheā, quæ Ioui lac præbebat,alterum è cornibus in arbore fregisse ait. Quod quædam nympha sustulit,cinxitq; recentibus herbis.Et plenum pomis ad Iouis ora tulit.Ille vbi res cœli tenuit,solioq; paterno Sedit & inuicto nil Ioue maius erat,Sydera nutricē,nutricis fertile cornu Fecit,qd dominę nūc quoq; nomē habet. Diod.vero de copiæ cornu aliā quoq; narrat historiā. Hammonē siquidem scribit iuxta Ceraunios montes ambulantē cōspectam virginē nomine Amaltheā forma pulcherrimam adamasse, filiamq; ex ea suscepisse,specie ac robore corporis insignē, Amaltheā vero propinquæ regioni præfecisse cornu bouis psimili,ex quo occiduum cornu sic noiata. Quę quidē cum vineis,aliisq; frugiferis arboribus ₚsita foret,ab Amaltheaq; possideretur,Amaltheæ cornu fuit denoiata, vnde optima quæq; fertilissima terra copiæ cornu appellari cōsueuit,hoc est κέρας ἀμαλθείας. Prędiuite)plenissimo. Totum autumnū) oēs autūni fructus. Secundas men.)primæ mēsæ carniū erant, secundæ pomorum. Cacumina) mōtium vertices & summitates significat autē illos primo mane recessisse. Operiūtur)expectant. Residant)decrescāt. Vultus agrestes) deturpatos ob cornu à fronte reuulsum. Decoris)pulchritudinis. Fronde saligna) salicis ramo. Capitis dānum)cornu ablatū. At te Nesse fer.) expositurus poeta Lichæ ministri Herculis mutationē in saxū, Nessi centauri cædem, Deianiræq; zelotypiā describit.Nam Hercules Deianira potitus,cum vino calefactus Eurynomum puerū Architelis filiū ministrantē, paruo'q; errore lapsum inter cœnandum pugno. (κονδύλῳ græci habent, qd & talitrū significat.)ictum occidisset inuitus, ex Calydonia dolore percussus vnà cū vxore discessit in patriā festinās.Forte aūt euenit vt Euenum fluuiū, q maxime excreuerat,tutò transire posse non videretur, nisi Nessus centaurus qui pretio viatores transmittebat, se Deianiram transuectūrū pollicitus foret.Eam igitur Hercules cum Nesso commisisset, intrepide fluuium tranauit. At Nessus puellæ pulchritudine captus cum eam asportaret,ab Hercule sagitta hydræ sanguine tincta trāsfixus cum moreretur, Deianiræ psuasit tunicæ suæ vim amatoriā inesse,quæ Herculē ab amore aliarū mulierum auocaret,si eā indueret. Cū aūt Deianira accepisset Herculē amore Ioles Euryti filię esse captū,tunicā à Nesso donatam Lichæ famulo tradidit domino præferēdam, eam vero cum sacrificaturus induisset Hercules, maximis cruciatibus affectus, in furorem'que conuersus, Licham ex Cenæo monte, vbi Ioui sacrificabat, in Euboicum mare coniecit,qui Deorum miseratione in scopulum corpori humano similem fuit commutatus. Ipse vero Hercules arcu sagittis'que Philoctetæ traditis, in pyra se composuit, homine'que deposito in Deorum sedes fuit translatus. Eueni) Euenus fluuius est Aetoliæ in Corinthiacum sinum labens,ab Eueno,qui se in illum præcipitauit cognominatus, nam antea Lycormas appellabatur.

Achelous in anguem Hydra

Achelous in taurum.

Copię cornu.

ADD L.

*a.l.cursus motęq;

Eunus.

RAPH. ADDI. ¶SCITVSq; vad.) peritus locorum transitus præstãtium. {Erat enim portitor ibi cõstitutus, vt & Strabo meminit lib. decimo.} ¶Sistetur) collocabitur. ¶Aonius) Thebanus Hercules. Aonia enim cũ Bœotia eadẽ est. ¶Pauidam Calyd.) timidam Deianiram Calidoniam. ¶Ipsum) Nessum. Centaurus enim erat. ¶Miserat) iecerat. ¶Fallere depo.) fraudare Herculẽ deposito, & Deianira illi commissa. Depositum enim dicitur quicquid alicui traditur custodiendum. ¶Orbes pat.) rotæ Ixionis patris tui, quibus assidue apud inferos vertitur propter interpellatam de stupro Iunonem. *a.l. iacerat, ¶Ope equina) velocitate eq. Cẽtauri enim equinos habẽt pedes. ¶Extabát fer. de pect. adunc.) extra stat. significat autem tergum cum pectore fuisse trãsfixum. ¶Quod simul euul. est) qd postq̃ fuit extractũ. ¶Per vtrunq; for.) & tergi & pectoris. ¶Tabe) sanguine. ¶Et cal. vela. tin. cru.) sic quidem Ouid. Libro.v. de Fab. antiq. gest. Dio. vero inquit Nessum moriturũ cum iam Deianiram cognouisset, pollicitum ei fuisse se amoris medicamentum tradi turum, quo nullam præter se mulierẽ aliam Hercules appeteret. Iussit igitur semine quod ex se defluxerat cum oleo & sanguine ẽ sagitta fluente immisto, Herculis tunicã tingere. Quo dato consilio cũ expirasset, illa inscio Hercule qd mãdatũ erat, peregit. ¶Irritamen) prouocationẽ, ac stimulationẽ. ¶Longa mora) lõgum interuallũ. ¶Vict. ab Oechalia) Hercules) vt scribit Diod.) in Oechaliam cõtra Euryti liberos ob Iolẽ vxorem sibi denegatam exercitum duxit, vrbeq; capta Euryti filios Toxeum, Deionẽ & Clytium occidit. ac Iolen captiuam secum duxit. Ex Euboea vero in montem noie Cenæum ꝓfectus, *a.l. præcessit. vt Ioui sacrificaret, Licham seruum ad vxorem Deianirã in Trachinam misit, vt sibi vestem qua in sacris vti cõsueuerat afferret.

Nessus adit, membrisq; ualens, scitusq; uadorum,
Officioq; meo ripa sistetur in illa,
Hæc ait Alcide. tu uiribus utere nando.
Tradidit Aonius pauidam Calydonida Nesso,
Pallentemq; metu, fluuiumq́; ipsumq́; timentem.
Mox ut erat, pharetraq́; grauis, spolioq́; leonis
(Nam clauam, & curuos trás ripá * miserat arcus)
Quandoquidem cœpi, superentur flumina dixit.
Nec dubitat. nec qua sit clementissimus amnis
Quærit, & obsequio deferri spernit aquarum.
Iamq́; tenens ripam missos cum tolleret arcus,
Coniugis agnouit uocem, Nessoq́; paranti
Fallere depositum, quo te fiducia clamat
Vana pedum uiolente rapis? tibi Nesse biformis
Dicimus, exaudi, nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reuerentia mouit, at orbes
Concubitos uetitos, poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quáuis ope fidis equina.
Vulnere non pedibus te consequar. ultima dicta
Reprobat, & missa fugientia terga sagitta
Traiicit, extabat ferrum de pectore aduncum,
Quod simul euulsum est, sanguis p utrũq; foramẽ
Emicuit, mistus Lernæi tabe ueneni.
Excipit hunc Nessus. neq; enim moriemur inulti,
Secum ait. & calido uelamina tincta cruore
Dat munus raptæ, ueluti irritamen amoris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Eodem tempore cum Hercules in insulam Euboeam per Oechaliæ regnum Euryti traiecisset, & Iolen filiam eius dilectam traheret in patriam, prior coniux Deianira vt audit animum viri a se esse mutatum, tunicam sacrificaturo Ioui, Lichæ famulo dedit ei perferendã, qua ille honoratus vota religionẽque piaret: eam indutus cum ad arã accessisset proscans exta, flãma vestis incaluit, & Lernæo veneno contacta hæsit visceribus. In maximo itaque cruciatu cum a corpore eius euelli nequiret, Licham acerbissimi muneris reum proiectum a se Euboico mari mersit, quem innoxium culpæ Tethys vertit in scopulum conchis, muricibusque vestitum.

Longa fuit medii mora temporis, actaq́; magni
Herculis implerant terras, odiumq́; nouercæ.
Victor ab Oechalia Cænæo sacra parabat
Vota Ioui, cum fama loquax * peruenit ad aures
Deianira tuas, quæ ueris addere falsa

Ea cum à Licha de Ioles amore comperisset, cupiens se maxime omnium aliarum ab Hercule amari, tunicam ex centauri consilio tinxit, quam à Licha rei inscio allatam Hercules indutus veneni vi paulatim inualescẽte torqueri maximis doloribus cœpit. Quare Lichã, qui vestem attulerat, in mare iecit, ac dimisso exercitu in Trachinam venit, morboq́; in dies magis inualescente Delphos Lycimniũ ac Iolaum misit, Apollinẽ morbi remedia sciscitaturos. Interim Deianira calamitate Herculis stupefacta, cum tanti mali causam à se profectam sciret, laqueo vitã finiuit. Apollo autẽ iussit Herculem cum apparatu bellico in Oetam deduci, ibiq́; maximam strui pyram, de reliquis Ioui curam fore. Hercules igitur desperata salute in pyram cum ascendisset, rogaretq́; astantes, vt ignem subiicerent, solus Philoctetes in gratiam sagittarum sibi ab ipso relictarũ pyram succendit, quæ subito fulminibus circũcadẽtibus exusta est. Oechalia. Oechalia vero Euryti patria in Euboea fuit quæ ab Hercule fertur deleta. nam sunt etiam aliæ Oechaliæ, vna in Aetolia, alia in Messenis, alia in Arcadia, alia in Trachinia. {Multæ Oechaliæ, ac diuersis locis cũ à Stephano, tum à Strabone tradũtur. Sed de ea quæ ab Hercule expugnata ac diruta fuerit, inter authores non constat. Homerus. Thessalicam intelligit. Sic enim in catalogo ait: ADDI.

Οἱ δ' ἔχον τρίκκην καὶ ἰθώμην κλωμακόεσσαν
Οἵ τ' ἔχον οἰχαλίην, πόλιν εὐρύτου οἰχαλιῆος
Τῶν δ' αὖθ' ἡγείσθην ποδαλείριος ἠδὲ μαχάων. &c.

Nam Tricca & Ithomæ, cum quibus illam recenset, Thessalicæ fuerũt vrbes, eius quæ Pelasgiotis aliquando vocata fuit. Et hanc opinionem etiã Thessali confirmãt, dicentes, locum apud se, qui postea Euryteus appellatus fuit, olim vrbẽ fuisse, & Oechaliam vocatã author Pausan. in Messen. Pherecydes autẽ de Arcadica accipit, cuius verba in Cõment. Soph. hæc citantur. μετὰ δὲ τὸν ἀγῶνα ἡρακλῆς ἀφικνεῖται πρὸς Εὔρυτον τὸν * μέλανος τοῦ ἀρκεσιλάου εἰς τὴν οἰχαλίαν. Μελάνεος. οἰκέει δὲ αὕτη ἐν θούλῃ τῆς ἀρκαδίας. καὶ ᾔτει τὴν θυγατέρα. ἄλλῳ γυναῖκα. τοῦ δὲ μὴ δόντος, ἡρακλῆς εἷλε γὴν οἰχαλίαν καὶ τοὺς υἱοὺς ἔκτεινεν. ἴφιτος δὲ ἔφυγεν εἰς εὔβοιαν. Nec dissimilia sunt quæ ibidẽ ex Menecrate quodã citantur, μενεκράτης δὲ οὕτω λέγει. ἡρακλέα εἰς ἐπιθυμίαν ἰόλης ἀφικέσθαι τῆς εὐρύτου. τὸν δὲ μὴ θέλειν διδόναι ἤρχετο γὰρ αὐτός, καὶ μίγνυσθαι ἔμελλεν τῇ θυγατρί, εἰ μὴ ἀργεῖοι ἐξοῦλεν εἰς τὴν Εὔβοιαν. Pausanias ꝓtra, ex opinione Messeniorum, ostẽdit in Messene fuisse Oechaliã hanc, Carmasium alio noie postea dictam. Oechaliã aũt olim ab vxore Melanei qui fuit pater Euryti. At Strabo lib. x. & item Hecatæus, vt quidẽ à Pausf. citatur in Messenicis Euboiæ oppidum faciunt Oechaliã, partem τῆς Ερετρικῆς. verba Strab. sunt Ἔστι δὲ καὶ οἰχαλία κώμη τῆς ἐρετρικῆς, λείψανον τῆς ἀναιρεθείσης ὑπὸ ἡρακλέους, ὁμώνυμος τῇ τραχινίᾳ, καὶ τῇ περὶ τρίκκην, καὶ τῇ ἀρκαδικῇ, ἣν ἀνδανίαν οἱ ὕστερον ἐκάλεσαν, &c. Quare & Stepha. Οἰχαλία inquit πόλις ἣν ὅμηρος ἐν τῷ πελασγικῷ ἄργει τάσσει, οἱ δὲ νεώτεροι τεθείκασιν αὐτὴν ἐν εὐβοίᾳ. Atq; hæc de Oechalia.} ¶Cenæo Ioui) Iuppiter Cenæus à Cenæo ꝓmõtorio Eubœæ est dictus, vbi ab Oechaliæ expugnatione Hercules reuersus Ioui arã extruxit, principale aũt ꝓ deriuatiuo posuit poeta. {De Cenæo Sophocles in Trachiniis ita meminit, de Hercule loquẽs: ADDI. Ἀκτή τις ἔστ' εὐβοίς, ἔνθ' ὁρίζεται βωμούς, τέλη τ' ἔγκαρπα κηναίῳ διί.

Vbi cõmentator addit: Κήναιον εὐβοίας ἀκρωτήριον, ἀπὸ κηναίου τοῦ εὐφορίωνος. Cæterum belli huius causa talis traditur: Eurytus cum haberet filiam præstantem forma Iolen, eius nuptias promittebat ei, qui se aut filios suos sagittandi certamine superasset. Hercule autem vincente, Eurytus illi filiam negauit, quare ille indignatus, in præsens quidem abiit. Mox autem accidit, vt Iphitus, vnus ex filiis Euryti Tirynthem veniret, equorum causa, quos amiserat.

Ibi

Gaudet, & e minima sua per mendacia crescit.
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans, uenerisq; nouæ perterrita fama
Indulsit primo lachrymis, flendoq; dolorem
Diffudit miseranda suum, mox deinde, quid autem
Flemus ait? pellex lachrymis lætabitur istis.
Quæ quoniam adueniet, properandum, aliquidq; nouandum est,
Dum licet, & thalamos nondum tenet altera nostros.
Conquerar, an sileam? repetam Calydona? morer'ne?
Excedam tectis? *an sic nihil amplius obstem?
Quid si me Meleagre tuam memorem esse sororem?
Forte paro facinus, quantumq; iniuria possit
Fœmineusq; dolor, iugulata *pellice testor,
In cursus animus uarios abit, omnibus illis
Prætulit imbutam Nessæo sanguine uestem
Mittere, quæ uires defecto reddat amori.
Ignaroq; Lichæ quid tradat nescia, luctus
Ipsa suos tradit, blandisq; miserrima uerbis
Dona det illa uiro, mandat capit, inscius heros,
Induiturq; humeris Lernææ uirus Echidnæ.
Thura dabat primis, & uerba precantia flammis,
Vinaq; marmoreas patera fundebat in aras.
Incaluit uis illa mali, resolutaq; flammis
Herculeos abiit late diffusa per artus,
Dum potuit, solita gemitum uirtute repressit.
Victa malis postquam est patientia, repulit aras,
Impleuitq; suis nemorosam uocibus Oeten,
Nec mora letiferam conatur scindere uestem.
Qua trahitur, trahit illa cutem (fœdumq; relatu)
Aut hæret membris frustra tentata reuelli,
Aut laceros artus, & grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, stridet, coquiturq; ardente ueneno.
Nec modus est, sorbent auidæ præcordia flammæ,
Cœruleusq; fluit toto de corpore sudor.
Ambustiq; sonant nerui, cæcaq; medullis
*Tabe liquefactis, tollens ad sydera palmas,
Cladibus exclamat Saturnia pascere nostris.
Pascere, & hanc pestem specta crudelis ab alto
Corq; ferum satia: uel si miserandus, & hosti
(Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus ægram,
Inuisamq; animam, natamq; laboribus, aufer,
Mors mihi munus erit, decet hæc dare dona nouercam
Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore

Ibi Hercules, memor veteris contumeliæ, sublatum illum in turrim, inde præcipitauit. ob quam rem Iuppiter iratus, Mercurium misit qui illum in seruitutem venderet. Atque ita Omphalæ Lydorum reginæ venditus aliquandiu seruiuit. Seruitute autem & pœna hac dissoluta, Hercules in Græciam reuersus, Euryti vrbem, auxiliantibus Arcadibus & Trachiniis inuasit, captaq; illa, Eurytum & filios occidit, Iolen autem captiuam abduxit. authores, Sophocles & Diodorus. Filios Euryti, Hesiodus hos nominat.

Ἡ δ' ὑποκυσσαμένη καλλίζωνος Στρατονίκη,
Εὔρυτον ἐν μεγάροισιν ἐγείνατο φίλτατον υἱόν.
Τοῦ δ' υἱεῖς ἐγένοντο Δηΐων τε, Κλυτίος τε,
Τοξεύς τ' ἀντίθεος, ἠδ' Ἴφιτος ὄζος Ἄρηος,
Τοὺς δὲ μετ' ὁπλοτάτην τέκετο ξανθὴν Ἰόλειαν
Ἀντιόχη κρείουσα, παλαιὸν γένος Ναυβολίδαο

¶ Sacra parab. uota Ioui) videntur hæc à Sophocle transsumpta. Nam & illic Deianira Licham, qui narrabat Herculem Cenæo Ioui sacra parare, interrogat,

Εὐκταῖα φαίνων, ἢ 'πὸ μαντείας τινός?

Cui ille subiicit:

Εὐκταῖ', ὅθ' ᾕρει τήνδ' ἀνάστατον δορὶ
Χώραν γυναικῶν, ὧν ὁρᾷς ἐν ὄμμασι. &c.

Vt intelligamus Herculem vouisse Ioui sacra hæc, si vrbe Euryti potitus foret.}

RAPH. ¶ ET E minima) sic Virg. Parua metu primo, mox sese attollit in auras, Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit. ¶ Amphitryoniaden) Herculem, qui Amphitryonis filius putabatur, cum Iouis esset. ¶ Ioles ar.) Iole Euryti filia, quam Hylo filio Hercules tradidit vxorem. ¶ Credit am.) qui amans. est enim causa cur crederet. ¶ Veneris no.) noui amoris, nouæ amicæ. ¶ Indulsit lach.) multum fleuit. ¶ Diffudit) amplificauit. ¶ Mox deinde) alterum horum superfluum esse videtur. ¶ Conquerar an sil.) dubia est quid facere debeat Deianira. ¶ Morer'ne?) maneam'ne in ædibus Herculis? { An sic nihil amplius obstemus? Sunt qui legunt hoc loco. Ac sic nihil amplius optem: vt infra paulo, pro, iugulata pellice tester, vulgata pellice testor? Sed altera lectio potior videtur.} ¶ Forte fac.) magnum factum, de vlciscenda nanque pellice cogitat. ¶ Vulgata pellice) in vetusto exemplari iugulata recte legi videtur, & tester. ¶ In cursus varios) in diuersas cogitationes, sunt autem poetæ verba. ¶ Prætulit mittere) figurata est locutio, in soluta nanque oratione diceretur, prætulit vt mitteret. ¶ Imbutam vest.) tunicam infectam, quæ etiam subucula appellatur. ¶ Defecto amo.) deficienti, ac potius, qui iam defecerat. ¶ Quid tradat ne.) ignorabat enim Deianira tunicam illam, quam Lichæ tradidit, veneno fuisse infectam. ¶ Suos lu.) suorum luctuum causam. ¶ Inscius he.) ignarus Hercules vestem illam veneno fuisse infectam. ¶ Lernææ vi. Ec.) idest tunica veneno hydræ infectam. ¶ Dum po.) donec valuit. ¶ Oeten Oete mons est Thessaliæ morte, rogo, & sepulchro Herculis clarus. Oete. {Dubitant quidam hoc loco quomodo Hercules cum in Euboia sacrificaret, subito in continentem deuenerit, ibiq; impleuerit nemorosam vocibus Oeten. ADDI. Sed hoc dubium explicat Diodorus libro .v. qui Herculem dicit, post vestem indutam, & venenum vltrò acceptum, Licham primo occidisse, tum dimisso exercitu in Trachiniam venisse, ac morbo indies ingrauescente, missis ad Apollinem Delphicum Iolao & Lycimnio, remedium morbi sciscitatum. atque ita demum Oetam conscendisse. Et eodem modo in argumento Trachiniarum legitur,

ὡς δὲ θερμανθέντος τοῦ χιτῶνος ὁ ἰὸς τῆς ὕδρας ἥπτετο, τὸν μὲν Λίχαν κατέβαλεν εἰς Τραχῖνα δὲ ἐπὶ νεὼς κομίζεται. Δηιάνειρα δὲ ἀχθεσθεῖσα, ἑαυτὴν ἀνήρτησεν. Ἡρακλῆς δὲ ἐντειλάμενος Ὕλλῳ, ὃς αὐτῷ ἐκ Δηιανείρας ἦν παῖς πρεσβύτερος, τὴν Ἰόλην ἀνδρωθέντα γῆμαι, παραγενόμενος εἰς Οἴτην, ὅ ἐστιν ὄρος Τραχῖνος, καὶ πυρὰν ποιήσας ἐκέλευσεν ἐπιβὰς ὑφάπτειν. &c.

Querelæ Herculis. Herculis labores. *a.l.ac. *a.l.iugulata tester. ¶ Quondam) aliquando. ¶ Stridet) feruet. ¶ Lamina ca.) ignita. ¶ Ardente ue.) comburente ¶ Nec mo. est) nec finis dolori imponitur. ¶ Sorbent) opprimunt, absumunt. ¶ Cœruleus flu.) niger. ¶ Ambustiq; so. ner.) combustiq; strident nerui. ¶ Cæca ta.) occulta corruptione. ¶ Saturnia pascere) hac oratione Hercules se maximo odio Iunoni esse ostendit, eamq; in maximam inuidiam adducit. Est autem anadiplosis eiusdem verbi maxime indignato conueniens. ¶ Ab alto) à cœlo. ¶ Laboribus) ad labores. *a.l.labe ¶ Decet hæc dare do. no.) nam nouercæ solent priuignorum mortem optare. ¶ Ergo ego fœ. indignationi seruit hæc dictio ergo. Indignatur enim Hercules, quòd cum sæuissima domuerit monstra, ipse tamen dira peste dometur. Commemorat autem decem & octo præclara certamina, quæ Eurysthei iussu confecit. {Similis autem querela Herculis est etiam apud Sophoclem, in fabula iam aliquoties citata, cuius initium ὦ πολλὰ δὴ καὶ θερμὰ καὶ λόγῳ κακὰ καὶ χερσὶ καὶ νώτοισι μοχθήσας ἐγώ. &c. ADDI. Vt vel hinc appareat, quanto studio & opere poeta ex diuersis authoribus in vnum veluti corpus singula hæc traduxerit. Porrò de gestis Herculis copiose tradidit Diodorus libro quinto, & Calaber poeta παραλειπομένων libro sexto. Quare superuacaneum fuerit de iisdem quicquam amplius hoc loco adiicere.}

Iole

Busirim domui? sæuoq; alimenta parentis
Antæo eripui? nec me Pastoris Hiberi
Forma triplex, nec forma triplex tua cerbere mo-
(uit.
Vos me manus ualidi pressistis cornua Tauri?
Vestrũ opus Elis habet uestrũ Stimphalides undæ
Partheniumq; nemus, uestra uirtute relatus
Thermodontiaco cælatus Baltheus auro,
Pomaq; ab insomni non custodita Dracone,

RAPH. Busiris. ¶BVSIRIM do) Busiris Neptuni fuit filius ex Libya susceptus, qui cum in Aegypto tyrãnidẽ exerceret, hospitesq; ad prouocandam Nili inundationem, inter quos & Thrasiũ, à quo id fuerat edoctus, immolaret, ab Hercule aris impositus fuit iugulatus. ¶Sæuo) Antæus Libyæ fuit gigas, qui oẽs prouocabat ad luctã, victosq; interficiebat. At Hercules cũ illo congressus animaduertit eum quoties sterneretur, valentiorẽ surgere. Terra enim cuius erat filius vires subministrabat. Eum igitur Hercules altius sublatum emittere spiritum coegit. ¶Parentis) terræ matris. ¶Pastoris Hiberi) Geryonem dicit, qui tria habuisse corpora dicitur, in vltimaq; Hispania regnasse, ac armentis ab Hercule fuisse priuatum. {Quod fabula de trib. corporib. Geryonis narrat, id alii sic exponunt, vt dicant tres fratres fuisse, Chrysaoris filios, corporis robore, & armis fidentes, quos Hercules adducto in Iberiã exercitu superauerit, armentaq; illorũ abduxerit. Vide Diod. lib. v. Hesiod. aũt pastorẽ nõ ipsum Geryonem, sed Eurytionem facit, quem vnà cum cane Ortho, occidisse Herculem dicit. versus sunt in Theogon.

Antæus.

Geryone.

ADDI.

Χρυσάωρ δ' ἔτεκεν τρικέφαλον Γηρυονῆα,
Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη ἡρακληείη
Βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι περιῤῥύτῳ εἰν ἐρυθείῃ.
Ορθόν τε κτείνας, καὶ βουκόλον Εὐρυτίωνα
Σταθμῷ ἐν ἠερόεντι πέρην κλυτοῦ ὠκεανοῖο.

Fuit autem Orthus, de quo hic mentio fit ex Echidna & Typhaone natus, frater Cerberi, vt apud eundem poetam eodem loco traditur. } ¶Vos'ne ma.) Taurus quem Pasiphae amauit, è Creta in Pelopõnesum ad Eurystheum ab Hercule fuit adductus. {Addit autem Calaber hunc Taurum etiã ignem efflare solitum fuisse. Versus ita habent:

Taurus Pasiphaes.

ADDI.

Από προτὶ δ' ἔπλετο ταῦρος
Πυρπνόος, ὅν ῥα καὶ αὐτὸν ἀμαιμάκετόν περ ἐόντα
Κάμπτε βίη κρατερῇσι κεράατος. &c.

¶Vestrum opus Elis ha.) nam Hercules ab expugnatione Troiæ reuersus in Peloponnesum, vt scribit in. v. Diod. Eurytum, qui Augeæ regis dux erat, iuxta Cleonas, vbi nunc est Herculis tẽplum, necauit, deinde bello aduersus illũ moto occisoq; Augea rege, atque vrbe vi capta Phileo Augeæ filio regnum tradidit. Fuerat enim hic antea à patre pulsus, quoniã arbiter inter eum & Herculẽ factus, præmiũ Herculi dandũ censuisset. {Vestrũ opus Elis habet: Augias filius Solis fuit, rex Elidis, hinc stabulũ, in quo tantũ fimi congestum fuit, vt etiã ꝓuerbio locũ fecerit, Herculi purgandũ locauit. Hercules igitur, cum illud immisso Alpheo purgasset, Augias de pacta mercede tergiuersatus est. Quã rem indigne ferens Hercules, vrbem diripuit, ipsumq; Augiam regno eiecit, instituto ibidem etiã certamine Ioui patri, qd à loco postea Olympicum vocatum. De Euryto aũt, de quo hic Regius annotat, apud Pausan. in Argolicis hoc modo tradit.

Eurytus.

Augeas.

ADDI.

Εν Κλεωναῖς, καὶ μνῆμα Εὐρύτου καὶ κτεάτου. Θεωροὺς γὰρ ἐξ ἤλιδος ἐς τὸν ἀγῶνα ἰόντας τῶν ἰσθμίων αὐτοὺς, ἐνταῦθα ἡρακλῆς κατετόξευσεν, ἔγκλημα ποιούμενος, ὅτι ἀ πρὸς Αὐγείαν πολεμοῦντι, ἀντετάχθησαν. } ¶Stymphalides vñ) Stymphalis palus est Arcadiæ, ex qua Erasinus fluit. Circam eã aues fuerũt ferreas pẽnas habẽtes, mirandæ magnitudinis, quæ cũ vicinos agros vastarent, ab Hercule partim sagittis ꝯfixæ, partim maxio tabulæ æreæ sonitu fuerũt expulsæ. A Stymphalide vero palude in qua natabãt. Stymphalides fuerunt appellatæ. Stymphalis vero palus à Stymphalo Arcadiæ vrbe, in qua erat denoiata fuit. Nã (vt Pausan. scribit) in Stymphalo vrbe fons est paludem non magnã per hyemẽ efficiens. ex qua fluuius Stymphalus exit. Sed p æstatẽ nihil stagnãs ab ipso fonte statim fluuius nascit, qui ab hiatu terræ absorpt⁹, in Argolide mutato noie iterũ apparet. Nã Erasinũ ipsum ꝑ Stymphalo vocant. Sanè Stymphalides Arabii prius vocabãtur, quod ex Arabiæ desertis in Arcadiã aduolasse ferantur. Sed nunc etiã in Arabia Stymphalides aues appellantur, omnia ex ære & ferro perforantes rostris, veste autẽ corticea detinentur. {Stymphalidum fabulæ etiã Apollonius meminit lib. ii. Argon. qui illas in insulã Martis, siue vt ipse uocat, Aretiadem, tinnitu æris fugatas tradit. Versus illius hi sunt.

Stymphalis.

Erasinus.

Stymphalides aues.

ADDI.

Οὐδὲ γὰρ ἡρακλέης ὁπότ' ἤλυθεν Αρκαδίηνδε
Ελωίδας ὄρνιθας στυμφαλίδας ἴσθενε λίμνης
Ωσασθαι τόξοισι, τὸ μέν τ' ἐγὼ αὐτὸς ὄπωπα
Αλλ' ὅγε χαλκείην πλαταγὴν ἐνὶ χερσὶ τινάσσων
Δούπει ἐπὶ σκοπιῆς περιμήκεος, αἱ δὲ φέβοντο
Τηλοῦ ἀτυζηλῷ ὑπὸ δείματι κεκληγυῖαι. }

¶Partheniumq; ne.) Parthenius mõs est Arcadiæ, à Parthenis: hoc est, à virginibus illic venantibus, cognominatus, vbi ceruam eximiæ velocitatis aureis cornibus Hercules cœpit. ¶Relatus bal.) Hercules ab Eurystheo iussus, vt aureum cingulum Hippolytæ Amazonũ reginæ ad se afferret, Amazonas ipsas iuxta Thermodontẽ fluuiũ habitantes, vnà cum Theseo debellauit, indeq; reginæ aureũ cingulum reportauit. ¶Thermodontiaco au.) Thermodõ fluuius est Colchorũ, iuxta quẽ olim Amazones habitarũt. ¶Pomaq; ab isomni) poma Hesperidũ ait, quæ cũ essent aurea, à peruigili dracone custodiebant. Ea quoq; Eurysthei iussu, dracone interfecto, Hercules rapuisse fert, ad Eurystheumq; retulisse. M. Varro aurea mala Hesperidũ, capras & oues interpretat, qd & Diod. in. v. ait. Oues eni vt poma Græci μῆλα vocãt. Ea vero à puigili dracone custodita fingũtur, qd, (vt Plin. scribit) Hesperidũ horti cincti fuerunt flexuoso maris meatu, qui visentibus procul draconis præberet effigiẽ, siue (vt Agrœtas ait) qd illarũ pastor ꝓpter feritatẽ, Dracõ fuerit appellatus. Apollonius aũt lib. iiii draconẽ illum Ladonẽ appellat, quẽ Pisander ex terra natũ, Hesiodus vero ex Tryphone scribit. Sed Pherecydes i decimo copiosissime hãc historiã narrat, ait enim. Cũ Iuno Ioui nupsit, terrã iuxta Oceanũ aurea mala, hoc est, arbores* aureũ fructũ ferẽtes, emisisse, quæ à dracone Thyphonis & Echidnæ filio cẽtum capita habente, ac varias voces emittẽte custodirẽtur. Nymphas vero Iouis & Themidis filias, habitãtes i speluca iuxta Eridanũ, Herculẽ, admonuisse, vt vi Nereũ cõprehẽderet, à quo disceret, quo in loco poma aurea forent. Quod quidem cum percepisset, iter ad illa ingressus, cum Tartessum perueniisset, in Libyam transiit, vbi Antæum Neptuni filium iniuria peregrinos illac transeuntes afficientem interemit Inde cum in Aegyptum penetrasset, Busirim Neptuni filium, & Iphidamantem ipsius filium, & Chalben præconem, & alios ministros in ara Iouis, in qua ipsi aduenas necabant, immolauit. Thebas autem cum peruenisset, ac per mõtes in exteriorem Libyam, multas in desertis feras sagittis confecit. Cum autem Libyam lustrasset, ad externum Oceanum descendit, & cum à Sole aureum poculum accepisset, in illo transiuit in Pergem, ac per Oceanum nauigans, peruenit ad Prometheum, quem supplicantem miseratus aquilam illius cor exedentem sagitta confecit. Quo quidem pro beneficio Prometheus ipsum admonuit, ne ad aurea poma rapienda abiret, verum se ad Atlantem conferret, sibiq; illa ipsum afferre iuberet, ac pro Atlante cœlum tãtisper sustineret, dum ipse ab Hesperidibus aurea poma afferret. hæc uero Hercules cum audiisset, ad Atlantem perrexit, iussitq; sibi tria poma ab Hesperidum horto afferri. Atlas igitur Herculis humeris cum imposuisset cœlum, ad Hesperidas profectus tria poma accepit, quæ cum ad Herculem attulisset, ne cœli onus iterum subiret, ait se illa ad Eurystheum allaturum Hercules vero à Prometheo præmonitus, onus ipsum dolo Atlanti reposuit, iubens illum sustinere, donec ipse peram capiti imponeret. Hoc uero Atlas credens poma deposuit in terram, humerisq; cœlum subiit, Hercules poma suscipiens Atlantem ualere iussit, ac Mycenas ad Eurystheum illa apportauit.

Partheni⁹.

Thermodon.

Aurea Hesperidum poma.

* siue malos.

¶NEC

Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiæ uastator aper, nec profuit Hydræ
Crescere per damnum, geminasq; resumere uires.
Quid? cũ Thracis equos humano sanguine pigues,
Plenaq; corporibus laceris præsepia uidi?
Visaq; deieci, dominumq;, ipsosq; peremi?
His elisa iacet moles Nemeæa lacertis,
His Cacus horrendũ Tyberino* gurgite monstrũ,
Hac cœlum ceruice tuli delessa iubendo est,
Sæua Iouis coniux. ego sum indefessus agendo.
Sed noua pestis adest, cui nec uirtute resisti,
Nec telis, armisq; potest. pulmonibus errat
Ignis edax imis, perq; omneis pascitur artus.
At ualet Eurystheus, & sunt qui credere possint
Esse Deos, dixit, perq; altam saucius Oeten,
Haud aliter graditur, quàm si uenabula taurus
Corpora fixa gerat, factiq; refugerit author.
Sæpe illum gemitus edentem, sæpe trementem,
Sæpe retentantem totas infringere uestes,
Sternentemq; trabes, irascentemq; uideres,
Montibus, aut patrio tendentem brachia cœlo.
Ecce Licham trepidum, & latitantem rupe cauata
Aspicit, utq; dolor rabiem collegerat omnem,
Tu'ne Licha dixit, feralia dona dedisti?
Tu'ne meæ necis author eris? tremit ille, pauetq;
Pallidus, & timide uerba excusantia dicit.
Dicentem, genibusq; manus adhibere parantem,
Corripit Alcides, & terq;, quaterq; rotatum
Mittit in Euboicas tormento fortius undas.
Ille per aerias pendens induruit auras.
Vtque erunt imbres gelidis concrescere uentis.
Inde niues fieri niuibus quoq; molle rotatis

RAPH. Centauri. ¶NEC mihi Centauri) Hercules Cẽtauros Thessaliæ populos, qui ex parte anteriori viri ex posteriori equi videbantur, à Pholo susceptus hospitio debellauit. Cum enim Pholus Centaurus vini dolium olim à Baccho donatum, ea conditione, vt tunc vinum proferret, cũ Hercules adesset, in honorem Herculis ipsius releuasset, forte odore illius vetustissimi vini propinqui Centauri ebrii effecti in ædes Pholi impetum fecerunt, quo perterrefacto, solus Hercules non illis modo restitit, verũ multos quoq; ipsorũ interfecit, vt aperte in quinto Bibliotheces volumine scribit Diodo. ¶Nec mi Arcadiæ vastator aper) synæresis est duarũ vocalium in vnam; mi enim pro mihi positũ est. Nisi potius hypermetrũ versum esse dicamus, cũ sequens incipiat à vocali, quo quidem modo nulla erit synæresis, sed vltima tantum vocalis abiiciet.

Aper Arcadicus.

Maxime autẽ aper Arcadiã vastans ab Hercule viuus ad Eurystheum fuit allatus, quo viso rex timore perculsus in æreo se vase scribitur abscondisse; author Diodo. ¶Nec ꝓfuit hyd. Crescere p dã.) nam reciso vno capite, duo renascebantur.

ADDI. {Nota fabula est Hydræ Lernææ, quæ cũ septem capita haberet, vno reciso, duo in locũ illius renascebantur. Hunc Calaber breuiter his versibus notat:

Αγχι δὲ ἡ πεπόνητο μένος πολυδειράδος ὕδρης
Αἰνὸν λυχμώουσα καρήατα δ' ἀλγυνόεντα
Αλλα μὲν ὁ δέδμητο κατὰ χθονὸς, ἄλλα δ' ἄεξεν
Εξ ὀλίγων μάλα, πολλά, πόνος δ' ἔχεν ἡρακλῆα
Θαρσαλέον τ' ἰόλαον, ὁ δὴ κρατερὰ φρονέοντε
Αμφω, ὁ μὲν τέμνεσκε καρήατα μαιμώωντα
Αρπῃ ὑπ' ἀγκυλόδοντι βοῶς, ὁ δὲ καὶ σιδήρῳ
Αἰθομένῳ, κρ τιρὴ δὲ κατήνυτο ἀμφὸς ὁμοκλή.}

Equi Diomedis. ¶Quid cum Thra. equos) Diomedes rex Thraciæ, qui hospites equis suis lacerandos obiiciebat, ab Hercule & vita, & equis ipsis fuit spoliatus. Eos vero ad se adductos Eurystheus Iunoni sacrauit, quorum progenies vsque ad Alexandrũ Macedonem durasse fertur.

ADDI. {Atq; hæc ex Diodori quinto. Ouidii autem sententiam, qui equos vnà cum rege suo peremptos ait, etiam Calaber confirmat. Cuius versus super eadem fabula, hii sunt:

Αμφὶ δὲ λυγραὶ
Θρηΐκιαι κνα γαῦκει ἔσταν Διομήδεος ἵπποι
Ανδροβόροι, καὶ τὰς μὲν ἀπ' αὐτοῦ συγχερῆσι φάτνῃσι
Αυτῷ συν βασιλῆι κακὰ φρονέοντι, δάιξεν. &c.}

Leo Nemæus. ¶Thracis) Diomedis Thraciæ regis. ¶Moles Nemæa) Leo Nemeæ syluæ, qui cum maximus esset, ac neque ferro, neq; ære, neque lapide vulnerari posset (vt scribit Diod.) manibus necessario erat occidendus. Is in Nemea sylua maxime versabatur, iuxta montem, quem à casu Tritonem dixerunt, in cuius radicibus erat spelunca, ad quam bellua diuertebat. Hercules igitur cum ad locum accessisset refugientem in speluncam insecutus feram, altero aditus ore obturato, manibus leonem comprehensum suffocauit, detractamq; pellem corpori suo munimentum ad futura pericula circumdedit.

ADD I. {Pausanias in Corinth. Εκ κλεωνῶν δὲ εἰσὶν ἐς ἄργος ὁδοὶ δύω, ἡ μὲν ἀνδράσιν εὐζώνοις, καὶ ἐστὶν ἐπίτομος, ἡ δ' ἐπὶ τοῦ καλουμένου τρητοῦ, στενὴ μὲν καὶ αὐτὴ, περιεχόντων ὀρῶν, ὀχήμασι δὲ ἐστὶν ὅμως ἐπιτηδειοτέρα, ἐν τούτοις τοῖς ὄρεσι τὸ σπήλαιον ἔτι δείκνυται, τοῦ λέοντος, καὶ ἡ νεμέα χωρίον ἀπέχει σταδίους πέντε που καὶ δέκα, &c. Vbi illud obiter notandum, locum eum τρητὸν à Pausania dici, quem Diodori interpres Tritonem vertit.} ¶Elisa) suffocata. ¶Moles Nemeæa) magnitudinẽ leonis Nemæi innuit, cuius interẽpti pelle pro veste Hercules vtebatur.

Nemea sylua.

Nemea autem sylua est inter Argos & Cleonas clara, nõ solum ob leonem ab Hercule superatum, sed etiam ob certamen annuum in honorem Archemori institutum.

Cacus.

* a.l. littore.

¶His Ca.) carmine Virgiliano notissimus est, & Cacus, & eius cædes. ¶Tyberino gur.) iuxta fluuium Tyberim. ¶Hac cœlum ceruice tulit) Hercules cum ad Atlantem Mauritaniæ regem, qui humeris suis cœlũ fingitur sustinere peruenisset, ab eo susceptus est hospitio, rogatusq;, vt dũ ipse alterum humerum cœlo subiiceret, tantisper ipse oneri succederet, libẽter est obsecutus. Quod quidem idcirco fictum est, quod Hercules ab Atlante Mauritaniæ rege, & hospitio susceptus fuit, & Astrologiam doctus. Nam Atlas cum sphæram excogitasset cœlum suis humeris gestare putatus est, vt latius scribit Diodo.

Eurystheus.

¶At valet Eurystheus) hic fuit Stheneli Mycenarum regis filius, qui impellente Iunone Herculem varia pericula adire iussit: hæc autem cum maxima iactantur indignatione, ac si diceret Hercules. Ego qui virtute mea vniuersum terrarum orbem monstris purgaui, tantis conficior cruciatibus, Eurystheus vero omnium iniquissimus, nullaq; virtute præditus bene habet. Nam (vt scribit Diodorus.) Eurystheus habens Argis regnum, nota Herculis fama ad perficienda certamina arcessit, renuentem iussit Iuppiter Eurystheo obtemperare. Is vero Delphos adiẽs consulto super his Apollinis oraculo, responsum accepit, à Diis mãdatum esse, vt Eurysthei iussu duodecim certamina perficeret, quibus confectis immortalitate potiretur. ¶Et sunt) indignationi hoc loco seruit illa & copula. ¶Author facti) author vulnerum, qui venabulis taurum confixit. ¶Feralia dona.) pestifera. ¶Genibusq; manus adhibere parantem) hoc est, supplicare parantem. Nam genua misericordiæ idcirco dicata dicuntur, quòd ea supplicantes tãgere consueuerunt. ¶Tormento fortius) validius, quàm machina bellica, est autẽ tormentum instrumentum bellicum, à torquẽdis saxis, hoc est, cum impetu mittendis, appellatum. ¶In Euboicas vndas) in mare Euboicum. Nam Cæneum promontorium vbi Hercules sacrificaturus peste correptus est, imminet Euboico mari.

Cenæum promont.

¶Induruit) durus est factus. nam in scopulum fuit conuersus. ¶Vtq; ferunt imbres) vt scribit in Meteoris Aristoteles, niues ac grandines frigidioribus ventis ex aqua generantur. ¶Molle rotatis) molliter in rotundum coactis. ¶Concrescere) simul crescere, & in vnum cogi.

Astringi,& spissa glomerari grandine corpus,
Sic illum ualidis iactum per inane lacertis,
Exanguem'q; metu,nec quicquã humoris habẽtem
In rigidos uersum silices prior edidit ætas.
Nũc quoq; in Euboico scopulus breuis eminet alte
Gurgite,& humanæ seruat uestigia formæ,
Quem quasi sensurum nautæ calcare uerentur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tandẽ Hercules, in Oeta Thessaliæ mõte pstructo rogo ac sagittis traditis Philoctetæ Pœãtis filio,qui eius pyrã struxerat, flãmis exustus est,ita vt Imortalis ius* a Ioue cœlo reciperetur,& aliquando placata Iunone filiæ eiusdem noĩe Hebe iũgeretur.Deianira aũt re audita ipsa se interfecit.

Apellant'q; Lichan.At tu Iouis inclyta proles
Arboribus cæsis,quas ardua gesserat Oete,
In'q; pyram structis,arcum,pharetram'q; capacem,
Regna'q; uisuras iterum Troiana sagittas
Ferre iubes Pœante satum,quo flamma ministro
Subdita dum'q; auidis cõprenditur ignibus agger,
Congeriem syluæ Nemæo uellere summam
Sternis & imposita clauæ ceruice recumbis,
Haud alio uultu,quã'm si conuiua iaceres
Inter plena meri redimitus pocula sertis.
Iam'q; ualens,& in omne latus diffusa sonabat,
Securos'q; artus,contemptorem'q; petebat
Flamma suum.timuere Dei pro uindice*terræ.
Quos ita(sensit enim)læto Saturnius ore
Iuppiter alloquitur.nostra est,timor iste,uoluptas
O superi,toto'q; libens mihi pectore grator,
Quo'd memoris populi dicor,rector'q;,pater'q;,
Et mea progenies uestro quoq; tuta fauore est.
Nam quanqua'm ipsius datis hoc immanibus actis,
Obligor ipse tamen.sed enim ne pectora uano
Fida metu paueant,Oetæas spernite flammas,
Omnia qui uicit,uincet quos cernitis ignes,
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet æternum est a' me quod traxit,& expers,
Atq; immune necis,nulla'q; domabile flamma
Id'q; ego defunctum terra,cœlestibus oris
Accipiam,cunctis'q; meum lætabile*factum
Diis fore confido.siquis tamen Hercule,siquis
Forte Deo dolitutus erit,data præmia nollet,
Sed meruisse dari sciet,inuitus'q; probabit.
Assensere Dei.coniux quoq; regia uisa est
Cætera non duro,duro tamen ultima uultu'
Dicta tulisse Iouis,se'q; indoluisse notaram.
Interea quodcunq; fuit populabile flammæ,
Mulciber abstulerat.nec cognoscenda remansit
Herculis effigies,nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet,tantum'q; Iouis uestigia seruat.
Vt'q; nouus serpens posita cum pelle senecta
Luxuriare solet,squamma'q; nitere recenti,
Sic ubi mortales Tirynthius exuit artus
Parte sui meliore uiget,*maior'q; uideri
Cœpit,& augusta fieri grauitate uerendus.
Quem pater omnipotẽs inter cana nubila raptum
Quadriiugo curru radiantibus intulit astris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Alcmena cũ ex Ioue Herculẽ cõceptũ ꝓpter Iunonẽ parere non posset, implorata ab ea partubus præsidẽs Lucina quã quidã Ilithyã interpretantur,ad fores reginæ venit & cum in terra residens nexis manibus caneret, quod*Iunonis voluntate partu laborantem retardaret, Galanthis parẽtis ministra eã conspexit,& prouidentia*dolum ridens , ementita est Alcmenam partu solutam . At illa imprudens resolutis manibus Alcmenam cruciatu liberauit,cuius astutiam grauissima pœna est prosecuta. Nãque eam

RAPH. ❡SPISSA grãdine)in dẽsã grãdinẽ. ❡Gurgite)mari, p tapinosin.

ADDI. {Appellant'q; Lichan:siue à λίζω, quod ὁρμῆσαι hoc est , impellere atque impetum facere significat,siue etiam à forma λίχας enim Græcis ἀπότομοι, hoc est abruptum ac truncum significat.

Lichas in scopulum. Vt intelligamus scopulum hunc à reliquo Cenæo,

*eius velut abruptum quendam & detruncatum apparere. Ac videtur Ouidius vocẽ ἀπότομον reddere voluisse quando breuem uocat supra.Nũc quoque in Euboico) inquiens) scopulo breuis emicat alte Gurgite,&c.nam verbũ, emicat alte , pro apparet ex alto,vel in alto,ipse accipiendum puto.} ❡At tu Iouis inclyta proles)Herculis Metamorphosin in Deum exponit poeta . ❡Sagittas iterũ visuras) primum quidem sagit-

Hercules in Deum tæ Herculis Troiana regna videre , cum ipse vnà cũ Telamone, & Argonautis Troiam expugnauit,deinde cum ob Helenæ raptum duce Agamẽnone fuit deleta . Nam cum oraculũ accepissent Græci sine sagittis Herculis Troiam capi nõ posse, missus est Vlysses , qui Philoctetẽ vnà cum sagittis illis ad exercitũ Græcorũ adduceret, sed vulnere sagittæ , quæ in pedem recidit,impeditus Philoctetes in Lemno diu substitit. Tandem vero à Græcis rogantibus ad exercitum illum

* a.l.fatũ Troiam obsidentem sagittas

ADDI. Herculis apportauit.{Fabula hæc tractaẽ à Sophocle.} ❡Ferre)habere. ❡Pœante satum) Philocteten Pœantis filium. ❡Agger)lignorũ strues , quamuis agger proprie terræ accumulatio dicatur. ❡Sũmam congeriem syluæ) hoc est , summitatem pyræ. ❡Nemæo vellere)pelle Nemæi leonis. ❡Iamq; valens) vehemens valida & magna. ❡Securosq; artus) membra quæ secura,ac sine vlla erant cura. ❡Pro vindice)pro salute vindicis,ac liberatoris terræ totius. ❡Grator)gratulor. ❡Quod memoris populi)

* a.l.meliorq; hoc est , grati . Ille enim est gratus, qui beneficiorum est memor . ❡Et mea ꝓgenies) quod subintelligatur. Lætatur enim Iuppiter, quòd Dii sint soliciti de Herculis filii sui salute. ❡Immanib'actis) maximis ipsius gestis. ❡Obli-

* a.l.quo. gor ipse tamen) ego tamen

* prudẽter me vobis debere fateor.

❡Materna parte) ex parte corporis, quod à matre sumpsit. ❡Defunctum terra)liberatum à terra . ❡Cœlestibus oris)in cœlum. Nam(vt refert Diodorus) post exustũ Herculis rogũ accedente Iolao,vt ossa colligeret, cũ nullum prorsus repertũ foret, crediderunt Herculem secundũ oraculum in Deos trãslatũ , illiq; vt heroi sacra quædam fecerunt . Athenienses autem Græcorũ primi Herculem vt Deũ sacrificiis coluerunt , suæq; pietatis erga illum præbẽtes reliquis exẽplum,vniuersam primũ Græciam, deinde cæteras gentes ad eius cultum conuertere. ❡Lætabile ,lætum , gratum, ac iucundum. ❡Siquis tamen Her.siquis) Iunonem taxat Iuppiter , quæ semper Herculem odio fuerat prosecuta. ❡Sed me.da.sciet)hoc est intelliget meruisse Herculẽ, vt ipsi præmia darentur cœlestia,atque in numerũ Deorum reciperetur. ❡Populabile)corruptibile. ❡Mulciber) Vulcanus ignis. ❡Iouis ve.) similitudinem Iouis.Nam vt Iuppiter , Deus est effectus Hercules . ❡Parte sui me.) animi immortalitate. ❡Augusta gr.)sacra ac diuina. Nam augustũ dicitur augurio consecratũ. ❡Quadriiugo cur.) triumphali. Innuit enim Herculem cum maxima gloria triumphantum more in cœlum fuisse sublatum. Mulciber.

ADDI. {Obiter autem poeta videtur & illam fabulam attingere , qua Hercules inter sydera relatus fertur dimicantis specie, quod sydus à Græcis Engonasin,hoc est, genicularis appellatur. De quo Higinus libro secundo.}

❡SENSIT

RAPH. SENSIT Atlas p.)Herculis in cœlum recepti. Est autem emphasis, qua innuitur Herculis magnitudo. Sthenele ius Eu.)Stheneli filius. Ad id vero alludit poeta quod in quinto scribit Dio. Cum enim Eurystheus cognouisset Hyllum Herculis filium, ac quosdam è fratribus viros euasisse, veritus ne si omnes ad eam peruenissent ætatem, Mycenarum imperio se priuarent, Ceyci Trachinæ regi, ad quẽ post patris mortem confugerant, bellum indixit, nisi Herculis & Licymnii filios, & Iolaũ, ac omnes Arcades, qui cum Hercule militassent, expelleret. Ipsi vero Eurysthei viribus impares, sponte Trachinem relinquentes, ab Atheniensibus adiuti, ducibus Iolao, Theseo, Hylloq; constitutis, Eurysthei exercitũ profligarunt, ipseq; Eurystheus curru fugiens ab Hyllo fuit interfectus. (Fabulam tractat Euripides in Heraclidis qui etiam illud addit, Macariam Deianiræ Herculis filiã, pro reliquorũ salute se deuouisse, de cuius noie & fons Macaria postea appellat⁹ fuit in agro Atheniẽsi. Cui⁹ ẽt Pausanias meminit in Atticis.) In pr.)si esset soluta oratio i plẽ diceres: idest ɔtra plẽ. Nã odio ꝑsequebaſ Hyllũ, & reliquos Herculis filios. Hæc autẽ à poeta referũtur, vt facilius connectat cum superioribus Galanthidis ministræ Alcmenæ mutationẽ in mustellam. Nam Alcmena cum parere non posset, Lucinam Deam, quæ parientibus præesse dicitur, inuocauit, ac ea quidẽ venit Iunonis iussu partũ impeditura. Cum igitur in vetulæ figuram cõuersa ante ianuam Alcmenæ ita sederet, vt manuũ digitis cancellatim iunctis genua teneret, forte Galanthis ministra suspicata eam illo gestu dominę, quominus pareret: esse impedimento, falso ei nũciauit Alcmenam partu solutã. Quod cum Dea accepisset, surrexit, statimq; Alcmena Herculẽ pepit. Cæterũ Dea indignata se à Galãthide illusam, quãprimum illã in mustellam ea conditione cõuertit, vt pareret ore quo fuerat ementita. Atrox)crudelis, q nil meritos Herculis filios ꝑsequebatur. Argolis Al.) Argolica, quæ post mortem Herculis Thebas ꝑfecta, illicq; mortua diuinos meruit honores. Questus a.)q̃rimonias vetulæ cõuenietes. Testatos la.)celebrata atq; cõfessa certamina. Hyllus)Herculis ex Deianira fuit filius. Matura) partui ꝓpinqua. Corripiantq; m.)abbreuiẽt atq; auferant. Ilithyã)Ilithya Dea est, quæ parientibus præesse dicitur, q̃ nostri Lucinã appellant, quod in lucẽ nascẽtes producat. Hanc filiã Iunonis fuisse Dio. ait, cui & Ouid. astipulari videtur. Alii eãdẽ esse cũ ipsa Iunone cõtẽdunt. Ilithya vero dicta est, qd à parturiẽtibus vocata ad leuandos dolores veniat. Quã m.d.) aduersã. Iunonis gra.)potẽtia Iunonis, quæ tm̃ gratia apud Ilithyã valuit, vt quæ mihi adesse debebat, obfuerit. Iouẽ nãq; appropinquãte partus tpe Diis præsentibus dixisse ferunt puerũ, qui ea die nasceretur se regem esse facturũ. Quibus verbis commota Iuno Lucinam filiam iussit comprimere Alcmenæ partum, ac Eurystheũ ante tempus in lucem educere. Iuppiter vero licet consilio frustratus, quod prædixerat tamẽ ratum, & Herculis famam claram esse volẽs, dixisse Iunoni fertur, se quidem permittere Eurystheũ, vt prædixerat, regem esse, Herculemq; ei subiici velle, duodecimq; certamina ab illo pfici, quæ Eurystheus mãdasset, qbus ɔsumatis fieret imortalis. Labori fe.)duri ac laboꝝ patiẽti. Et decimũ signũ) hoc est, cũ iã decimus ageretur mensis. Duodecim enĩ sunt Zodiaci signa, qbus duodecim mẽses distinguuntur. Sydere)Sole, κατ᾽ ἐξοχὴν. Grauitas)pondus. Tẽdebat)distẽdebat. Horror) tremor. Nexos partus)impeditos, q solui nõ poterãt. Sed præ.) ante à Iunone corrupta. Meũ caput)meã vitã. Iunoni iniquæ)inimicæ. Dextro q; est popl. leu. Pressa ge.)synecdoche poetica. Tali autẽ gestu impediri partus etiã Plin. in Natu. historia scribit. his qdẽ verbis, Assidere grauidis, vel cũ remediũ alicui adhibeatur, digitis pectinatim iter sese amplexis veneficiũ est, id'q; cõpertũ tradũt Alcmena Herculem pariente, peius si circa vnũ ambo'ue genua. Itẽ poplites alternis genibus imponi. Ideo'q; hæc i ɔsiliis ducũ, potestatũ'ue fieri vetuere maiores, velut oẽm actũ impedientia, vetuere vero etiã sacris votis'ue simili modo interesse. Pectine) pectinatim, ac cancellatim iunctis digitis. Sustinuit) remorata est, retardauit. Tenuerunt) retinuerunt. Carmina) incantationes. Nitor)enitor vt pariam. Proprie autem niti parientes dicuntur. Vana conuitia) nihil profutura. Verba queror) figura te dictũ est. Verbis enĩ queri, ɔqueriq; est in vsu. Cadmeides) Thebanæ. Diuã)Ilithyã. Gratare)gratulare. Leuata est)soluta est partu & liberata. Potiturq; puerpera voto)adepta est id quod cupiebat. Peperit nanq; vt optabat. Puerpera autem dicitur quæ nuperrime peperit. Pauefacta)stupefacta. Diua potens vteri)periphrasis est Ilithyę. Vinclis remissis)digitis, qui pectinatim iuncti mihi vt vincula erant impedimẽto, resolutis.

Eurysthei cædes.

ADDI.

Mustellas ore parere

Hyllus.

Galanthis in mustellã

Ilithyia in vetulam.

in mustellæ figuram conuertit, ita vt ore quo mentita est, pareret.

Sensit Atlas pondus. neq; adhuc Stheneleius iras
Soluerat Eurystheus, odium'q; in prole paternum
Exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene questus ubi ponat aniles,
Cui referat nati testatos orbe labores,
Cui'ue suos casus, Iolen habet. Herculis illam
Imperio, thalamo'q;, animo'q; receperat Hyllus,
Impleratq; uterum generoso semine, cum sic
Incipit Alcmene. faueant tibi numina saltem,
Corripiant'q; moras tunc, cum matura, uocabis
Præpositam timidis parientibus Ilithyam,
Quam mihi difficilem Iunonis gratia fecit.
Nanq; laboriferi cum iam natalis adesset
Herculis & decimum premeretur sydere signum.
Tendebat grauitas uterum mihi, quod'q; ferebam
Tantum erat, ut posses authorem dicere *tanti
Ponderis esse Iouem, nec iam tolerare labores
Vlterius poteram, quin nunc quoq; frigidus artus,
Dũ loquor, horror habet, pars'q; est meminisse doloris.
Septẽ ego per noctes, totidẽ cruciata diebus
Fessa malis, tendens'q; ad cœlum brachia, magno
Lucinam *ad nexos partus clamore uocabam.
Illa quidem uenit. sed præcorrupta, meum'q;,
Quæ *donare caput Iunoni uellet iniquæ.
Vt'q; meos audit gemitus, subsedit in illa
Ante foras ara, dextro'q; est poplite leuum
Pressa genu, digitis'q; inter se pectine iunctis
Sustinuit partus, tacita quoq; carmina uoce
Dixit, & inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor, & ingrato facio conuicia demens
Vana Ioui, cupio'q; mori, motura'q; duros
Verba queror silices, matres Cadmeides adsunt,
Vota'q; suscipiunt, exhortantur'que dolentem.
Vna ministrarum media de plebe Galanthis
Flaua comas, aderat faciendis strenua iussis,
Officiis dilecta suis. ea sensit iniqua
Nescio quid Iunone geri, dum'que exit, & intrat
Sæpe fores, Diuam residentem uidit in ara,
Brachia'que in genibus digitis connixa tenentem.
Et quæcunque es ait, dominæ gratare leuata est
Argolis Alcmene, potitur'que puerpera uoto.
Exiluit, iunctas'que manus pauefacta, remisit
Diua potens uteri uinclis leuor ipsa remissis,
Numine decepto risisse Galanthida fama est,
Ridentem, prensam'que ipsis Dea sæua capillis
Traxit & e terra corpus releuare uolentem

* a.l. tecti.

* a.l. nixus'q; pares.

* a.l. domare.

RAPH

CARCVIT) vetuit è terra surgere Galāthida, cum vellet. Strenuitas)agilitas. Vt & ante) queādmodum etiā ante cum puella esset. Frequentat)celebrat. Nam mustellæ ferè in domibus versantur. Admonitu)recordatione. Q uā sic nurus)Iole Hylli Herculis filii vxor. Rapta)erepta, ablata. Facies)figura. Q uid?)dices, facies'ue subaudiatur. Mira fata) miranda infortunia. Q uanquam lachrymę'q;) cum hæc narraret Iole more mulierum lachrymas emittebat. Eleganter autem poeta seruat decorum mulieris in infortunio sororis magno dolore affectæ. Me pater ex alia genuit)hac parēthesi exponit Iole cur Dryope vnica matri filia fuerit. Notissima forma Oechalidū)Dryope Euryti filia, quæ pulchritudine Apollinē in suos amplexus pellexit, cum ex Andræmone viro iā filium peperisset, ad lacum quendam vt coronas nymphis dicaret peruenit, vbi cum ex Loto arbore florētes ramos, quos puero daret, decerpsisset, ecce guttas sanguinis ex arbore stillātes aspexit, quare territa cum refugere vellet, in arborem sensit se transfigurari. Oechalidum)Oechaliæ virginum. Est autem patronymica forma pro patria vsus poeta. Dei tenentis Delō)periphrasis est Apollinis, qui & Delphos & Delon in potestate sua habet. Summū) summitatem marginis. Myrteta)myrtus est arbor Veneri dicata. vnde myrtetum locus myrtis consitus dicitur. Huc) pro illuc. Aduerbium enim præsentis loci pro aduerbio absentis est positum. Tyrios) purpureos. In spem bacarum) nam bacæ ex floribus nascuntur. Sunt autem bacæ arborum fructus minutiores qui sparsim oriuntur, vt lauri, oliuæ, à quorum similitudine vniones quoque bacæ dicuntur. Vnde bacatum dicimus bacis & margaritis ornatum. Virg. Collo'que monile bacatum. Aquatica Lotos)iuxta aquas nascēs. Fuit autē Lotos nympha, quam cum insequeretur Priapus vt eam comprimeret, miseratione Deorum in arborem sui nominis cōuersa est, quæ (vt scribit Herodotus) bacas fert dactylis suauiores,

Iphiclis & diomedes fortassis.

Dryope.

Lotos in arborem.

Dryope i arborem.

Arcuit, in'que pedes mutauit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet, nec terga colorem
Amisere suum, forma est diuersa priori.
Quæ quia mendaci parientem iuuerat ore.
Ore parit, nostras'q; domos, ut & ante frequentat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Dryope Euryti filia, soror Ioles, Andræmonis coniux, quā ante dilexerat Apollo, cum ad lacum sacratū nymphis dona ferēs venisset, & ex arbore Loto, in quā Lotos fugiens Priapum, erat transfigurata, ramum decerpsisset, quo paruū filium noīe Amphison, quem secum tulerat, oblectaret, quia sacræ arboris extiterat violatrix trūco hæsit infixa. Inter quæ dū casū sororis Iolæ refert Alcmenæ, Iolaus Herculis & Hebes'q; filius in antiquā pueritiā trāsfusus videt. Sic enim Iunonis filia rogāti coniugi promiserat.

Dixit, & admonitu ueteris commota ministræ
Ingemuit, quam sic nurus est affata loquentem.
Te tamen o' genitrix aliena a' sanguine uestro
Rapta mouet facies, quid? si tibi mira sororis
Fata meæ referam? quanquā lachrymæ'q;, dolor'q;
Impediunt, prohibent'q; loqui. fuit unica matri
(Me pater ex alia genuit notissima forma
Oechalidum Dryope) qua'm uirginitate carētem.
Vim'que Dei passam Delphos, Delon'que tenentis,
Excipit Andræmon, & habetur coniuge felix.
Est lacus accliuis deuexo margine formam
Littoris efficiens, summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia quoque
Indignere magis, nymphis latura coronas,
In'que sinu puerum, qui nōdum impleuerat annū.
Dulce ferebat onus, tepidi'que ope lactis alebat.
Haud procul a' stagno Tyrios imitata colores,
In spem bacarum florebat aquatica Lotos.
Carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret flores. & idem factura uidebar.
(Namque aderam) uidi guttas e' flore cruentas
Decidere, & tremulo ramos horrore moueri.
Scilicet ut referunt tardi nunc denique agrestes.
Lotos in hanc nymphe fugiens obscœna Priapi
Contulerat uersos seruato nomine uultus.
Nescierat soror hoc, quæ cum perterrita retro
Iret, & oratis uellet discedere nymphis,
Hæserunt radice pedes conuellere pugnat.
Nec quicquā, nisi summa mouet. succrescit ab imo,
Tota'que paulatim lentus premit inguina cortex.
Vt uidit, conata manu laniare capillos,
Fronde manū impleuit. frondes caput oē tegebant.
At puer Amphisus (nāque hoc auus Eurytus illi
Addiderat nomen) materna rigescere sensit
Vbera, nec sequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam * fati crudelis, opem'que
Non poterā tibi ferre soror, quātum'que ualebam.
Crescētem truncum, ramos'que amplexa morabar
Et fateor, uolui sub eodem cortice condi.
Ecce uir Andræmō, genitor'que miserrimus, adsūt,
Et quærunt Dryopen, Dryopen quærentibus illis
Ostendi Loton, tepido dant oscula ligno.
Affusi'que suæ radicibus arboris hærent,
Nil, nisi iam faciem, quod non foret arbor, habebat
Chara soror. lachrymæ misero de corpore factis
Irrorant foliis, & dum licet, ora'que præstant
Vocis iter, tales effundit in aera questus.
Siqua fides miseris, hoc me per numina iuro
Non meruisse nefas, patior sine crimine pœnam,

ex quibus viuunt, vinum'que etiam conficiunt populi Libyæ, qui inde Lotophagi vocantur. Tardi agrestes) seri, vt qui id ante amissam sororem nō admonuerunt. alias tardi tardo ingenio prędīti dicuntur. Nunc deniq;) nunc tandem post factam sororis iacturam. Obscœna Priapi)inguina Priapi. Priapus autem Bacchi & Veneris filius fuit, qui ob eximiā fœcunditatē hortorum Deus fuit existimatus. Frequenter autem pro pudendis virorum ponitur Priapus. Nā vt in quinto scribit Diodorus, cum prisci inguina virorū occultius nominare vellent, Priapū dicebant. Iret) ire vellet, neque enim ire poterat. Oratis)placatis nymphis. Pugnat)nititur, conatur. Nisi summa)nisi partes superiores. Pedes enim iam in radices fuerant conuersi. Lentus cortex)flexibilis. Addiderat nomen) parenthesis est. Indiderat autem rectius legeretur: hoc est, imposuerat. nam Indi nomina proprie dicuntur. Rigescere)rigida ac dura fieri. Ducentem)trahentem, sugentem vbera. Lacteus humor) periphrasis est lactis. Fati) mortis. Hæc autem lachrymans Iole commemorabat. Morabar)retinebā. Genitor'que)Eurytus. Tepido ligno)adhuc tepido, vt in quod pauloante Dryope fuerat transmutata. Affusi'que)prostrati. Suæ arboris)inquam & filia, & vxor sua fuerat conuersa. Chara soror) apostrophe qua Iole significat se casu sororis vehemēter dolere. Irrorant) roris modo stillant in folia. Dum licet)donec potest. Q uestus)querelas. Hoc nefas) hoc supplicium. pro eo quod sequit, id quod antecedit, positum est. Nefas nanque & scelus præcedit, sequitur supplicium. Sine crimine)sine culpa.

INNOCVAE)

Lotophagi.

Priapus.

* a.l. facti.

Viximus innocuæ. si mentior, arida perdam,
Quas habeo frondes, & cæsa securibus, urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis.
Et date nutrici. nostraq; sub arbore, sæpe
Lac facitote bibat, nostraq; sub arbore ludat.
Cum'q; loqui poterit, matrem facitote salutet,
Et tristis dicat, latet hoc in stipite mater,
Stagna tamen timeat, nec carpat ab arbore flores,
Et frutices omnes corpus putet esse Dearum.
Chare uale coniux, & tu germana, paterq;,
Qui siqua est pietas, ab acutæ uulnere falcis,
A pecoris morsu, frondes defendite nostras.
Et quoniam mihi fas ad uos incumbere non est,
Erigite huc artus, & ad oscula nostra uenite.
Dum tangi possum, paruumq; attollite natum.
Plura loqui nequeo. nam iam per candida mollis
Colla liber serpit; summoq; cacumine condor.
Ex oculis remouete manus. sine munere uestro
Contegit inductus morientia lumina cortex.
Desierat simul ore loqui, simul esse, diuq;
Corpore mutato rami caluere recentes.
Dumq; refert Iole factum mirabile, dumq;
Eurytidos lachrymas admoto pollice siccat
Alcmene, flet & ipsa tamen, compescuit omnem
Res noua tristitiam. nam limine constitit alto
Penè puer, dubiaq; regens lanugine malas
Ora reformatus primos Iolaus in annos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Callirhoe Acheloi amnis filia, Alcmæonis qui materno sanguine aspersus in Acarnaniam se contulerat, vt expiaretur, coniugium init, ex eoque duos filios edidit. Qui cum per fallaciam a Phegeo, cuius ante filiam habuerat, esset occisus, petit illa a Ioue vt liberis suis, vt vltores patris essent, annos adiiceret. Ergo vt id consequi possent. Dei voluntate ex pueritia in adolescentes factum est vt cederent.

Hoc illi dederat Iunonia muneris Hebe
Victa uiri precibus, quæ cum iurare pararet
Dona * tributuram post hunc se talia nulli,
Non est passa Themis nam iam discordia Thebæ
Bella mouent dixit, Capaneusq; nisi ab Ioue uinci
Haud poterit, * fientq; pares in uulnera fratres.

RAPH. INNOCVAE) innocentes. Demite) deripite, detrahite. Hoc in stipite) in hoc trunco. Et frutices omnes) arbusculas omnes. Est enim frutex medius inter arbores & herbas, nam neque ad arboris magnitudinem peruenit, neque per hyemem, vt herba arescit. Dearum) nympharum. Incumbere) inclinare. Mollis liber) cortex, vnde & libri sunt dicti, quod in libris hoc est, arborum corticibus antiqui scribebant. ADDI. {Sine munere vestro Contegit inductus morient. lum. cortex. Solebant morientium oculi à parentibus aut liberis, aut cæteris propinqoribus claudi. Proinde cum & hic idem conarentur pater & coniux, & soror, ex oculis remouete manus, inquit Dryope, nã hoc cortex accrescens & superãs sine vestro munere, hoc est, per se atque vltro, facit, neq; ad hoc munus siue officium vestra opera opus est.} Simul esse) mulier subaudiatur. Nam arbor esse non desierat. Eurytidos) Ioles Euryti filiæ. Nam limine constitit alto) Iolaus (vt scribit Solinus) Iphicli Herculis fratris fuit filius, qui cum ad decrepitam peruenisset ætatẽ, Herculis precibus ab Hebe iuuenili ætate fuit restitutus. *Iolaus senex in iuuenem.* Dubia lanugine) quæ vix videbatur ob tenuitatem Est enim lanugo barba, quæ prima ab adolescẽtibus emitti cõsueuit. Iunonia Hebe) Iunonis filia quæ Herculi in cœlum translato nupsit. Nã ferunt Iouem Iunoni persuasisse, vt Herculem se fingeret genuisse, matrisq; erga eum deinceps beneuolẽtiam ostẽderet. Cum igitur Iuno lectum ascendisset, sumptum iuxta corpus Herculem per vestes inferius in terram demisit verum partum imitata, sicut etiam nunc in filiorum adoptatione obseruant Barbari. Iunonis igitur opera post hũc partum Hebe Herculi nupsit. Viri) mariti Herculis. nam Hercules in numerum Deorum relatus, vel Iunone consentiente Heben duxit vxorẽ. Talia Dona) vt quẽquã iuuenili ætati restituat. *Themis.* Themis) Dea est Iustitiæ Themis, & diuinãdi, & religionis, quæ nihil sceleris impunitum esse permittit. Nam iam discordia Thebæ Bella mouent) *Amphiaraus.* Amphiaraus Oiclei filius vates clarissimus, cum se à Bello Thebano nõ reuersurum præuidisset, à Polynice nullis precibus adduci poterat, vt illi interesset. Quare Polynices au- *Harmoniç* reum illud monile à Venere Hermione * dono datum, Eriphylæ Amphiarai vxori, quo belli societatem viro persuaderet, largitus est. Cum vero eo tempore Amphiaraus, Adrastusq; de regno dissentirent, ad Eriphyles Amphiarai vxoris, Adrasti'que sororis iudicium omnium dissensionum detulerunt. Illa vero pro Amphiarao quidẽ sententiam tulit, sed vt belli Thebis inferendi socius, adiutorq; esset. Cæterum Amphiaraus existimans se ab vxore proditum, Alcmæoni filio mandauit, vt post suum obitum Eriphylen necaret. Dum vero Amphiaraus, quo die primũ Thebas peruenit, vnà cum curru & equis terræ hiatu fuisset absorptus, Alcmæon mandati paterni memor matrem interfecit, quo quidem facinore in insaniam versus ac furiis agitatus ad Phœgeum AlphesibϾ patrem cupiens purgari confugit. AlphesibϾ vero cum monile maternum dono dedisset eam vxorem duxit. ADDI. {Sed cum apud Phegeam nihilo magis à morbo liberaretur, consulto oraculo,} ad Acheloũ deinde profectus, eius filiam Callirhoen adamauit, à qua cum monile illud efflagitaretur, ad Alphesibœam rediit, ipsum monile repetiturus. Cæterum à Temeno & Axione AlphœsibϾ fratribus fuit interfectus. Quos postea Alphesibœa ipsa, vt maritum vlcisceretur, interemit, id quod aperte scribit Propertius, cum inquit: Alphesibœa suos vlta est pro coniuge fratres, Sanguinis & chari vincula rupit amor. Callirhoe autem Alcmæonis vxor Iouem rogauit, vt filios adhuc impuberes iuuenes efficeret, quo de patre vltionem suscipere possent, quod cum Iuppiter concessisset, repente è pueris viri effecti fuerunt. ADDI. {De Alcmęone & eius interitu, etiã Pausanias meminit in Arcadicis, qui & filiorum quos ille ex Callirhoe Acheloi susceperat, nomina addit, Amphoterum & Acarnana, à quo postea Acarnania dicta, quẽadmodũ & Thucydides tradit libro secundo.} Discordia bella) epitheton belli est proprium. *Bellũ thebanum.* Bellum autem Thebanũ ab Eteocle & Polynice fratribus susceptum, vel carmine Papinii notissimum est. Nã (vt scribit Diodorus) Eteocles ac Polynices Oedipii filii, cum ad virileni peruenissent ætatem, cognouissentq; Laium priorẽ Iocastæ matris maritum ab Oedipo filio ab Apollinis oraculo reuertentem, interfectum, ac Iocastã matrem ab Oedipo filio vxorem ductam, seq; ex tam funestis ortos nuptiis, vt eius essent filii, cuius fratres quoque merito vocarentur, Oedipum quidẽ ipsum domo egredi ꝓpter dedecus nõ permiserũt. Regnum vero inter se eo fœdere diuiserũt, vt alternis annis impetrarẽt, primusq; imperii annus Eteocli natu maiori cederet. Cæterũ exacto anno cum regnũ reposcenti fratri nõ traderet, Polynices ad Adrastũ regẽ cõfugit, cuius filiã noĩe Argiã cum vxorẽ accepisset, tandẽ à socero vndiq; cõtractis auxiliis instructus ad oppugnãdas Thebas cum sex aliis ducibus Adrasto, Tydeo, Amphiarao, Capaneo, Hippomedonte, & Parthenopæo ꝓfectus est. *Capaneus* Capaneusq; nisi ab Ioue vinci) Capaneus vnus fuit ex septẽ ducibus, q Thebas obsederũt, q cũ Deoꝝ ꝯtẽptor esset, scalisq; Thebas oppugnare primus oĩum cœpisset, tanta mole lapidum à Thebanis obrutus est, (vt scribit Vegetius) vt fulminibus à Ioue fingaͭ extinctus. Fientq; pares in vulnera fratres) Eteocles & Polynices Oedipi filii, ꝓpter quos bellum illud Thebanũ fuerat susceptũ mutuis vulneribus ꝯciderunt.

*a. l. tributarum.

*a. l. desientq;.

Subductaq́; suos manes tellure,uidebit
Viuus adhuc uates,ultusq́; parente parentem
Natus,erit facto pius,& sceleratus eodem,
Attonitusq́; malis,exul mentisq́;,domusq́;,
Vultibus Eumenidum,matrisq́; agitabitur umbris,
Donec eum coniux fatale poposcerit aurum,
Cognatumq́; latus Phegeius hauserit ensis.
Tum demum magno petet hoc Acheloia supplex
Ab Ioue Callirhoe,natis infantibus annos
Addat,ne'ue necem sinat esse ultoris inultam.
Iuppiter his motus,priuignæ dona,nurusq́;,
Præcipiet,facietq́; uiros impubibus annis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Miletus ex insula Creta in Asiam profectus ibi vrbem sui nominis constituit, huic ex Mæandri filia nati sunt Byblis & Caunus, ex his Byblis cum fratrem corporali amore potiusquã pio, fraternoque amore diligeret, nec vesaniam cupiditatis compesceret, atque per literas detestandum amorem indicauisset, furiali vesania ipse instinctus patriam profugit. Quem illa dum vestigiis persequitur multas permensa gentes, nouissime in Cariã venit, ibique assiduo mœrore, & fletu fatigata cum concidisset, nympharum Lelegeidum misericordia exprãtes lachrymæ in fontem conuersæ sunt, qui dominæ nomine esset insignis.

Hæc ubi faticano uenturi præscia dixit
Ore Themis, *uano superi sermone fremebant.
Et cur non aliis eadem dare dona liceret,
Murmur erat,queritur ueteres Pallantias annos
Coniugis esse sui,queritur canescere mitem
Iasiona Ceres.repetitum Mulciber æuum
Poscit Erichthonio,Venerem quoq; cura futuri
Tangit,& Anchisæ renouare paciscitur annos.
Cui studeat Deus omnis habet,crescitq́; fauore
Turbida seditio,donec sua Iuppiter ora
Soluit,& o nostri siqua est reuerentia,dixit,
Quo ruitis?tantum'ne aliquis sibi posse uidetur,
Fata quoque ut superet?fatis Iolaus,in annos,
Quos egit,rediit.fatis iuuenescere debent
Callirhoe geniti,non ambitione,nec armis.
Vos etiam,quo'que*hoc animo meliore feratis
Me quoq; fata regunt,quæ si mutare ualerem,
Nec nostrum seri curuarent Aeacon anni,
Perpetuumq́; æui florem Rhadamanthus haberet
Cum Minoe meo,qui propter* amara senectæ
Pondera despicitur,nec quo prius,ordine regnat.
Dicta Iouis mouere Deos,nec sustinet ullus,
Cum uideat fessos Rhadamãthon,& Aeacõ annis,
Et Minoa,queri,qui dum fuit integer æui
Terruerat magnas ipso quoq; nomine gentes.

RAPH. ¶SVBDVCTA tellure) subtracta terra. Nam hiatu terræ absorptus est Amphiaraus. ¶ Vltus erit) vlciscetur. Nã Amphiaraus se ab vxore proditum cognoscẽs Alcmæoni filio mãdauit, vt post obitum suum Eriphylem perimeret, quod quidem cum executus esset, facti conscientia in insaniã conuersus est. ¶ Natus) filius Amphiarai Alcmæon, qui patrem vlciscendo pius, occidendo vero matrem impius fuisse iudicatur. ¶ Exul.men.) demens atque furiosus. ¶ Domusq́;) nam domo fugiẽs in Acarnaniam peruenit, vt parricidium expiaret. ¶ Donec eum coniux) Callirhoe Acheloi filia. ¶ Fatale aurum) monile pernitiosum, quod qui habebat, infortuniis vexabatur. Id autẽ Alcmæon ablatum matri iam Alphesibœæ tradiderat. ¶ Phegeius
Phegeus. ensis) Phegei filiorũ, à quibus Alcmæon fuit interemptus. ¶ Hauserit) aperuerit, vulnerauerit. ¶ Tum de) tandem post interfectum maritum. ¶ Acheloia sup.) Callirhoe Acheloi filia Alcmæonis vxor. ¶ Vltoris) Alcmæonis, qui patrem fuerat vltus. ¶ Dona pri.nu.) Hebes, quæ & priuigna, & nurus Ioui erat. Nam Iunonis filia fuit sine patre, & Herculis Iouis filii vxor. ¶ Præcipiet) ante capiet. ¶ Impubibus an.) puerilibus. ¶ Hæc vbi fa.) Byblidos in fontem sui nominis metamorphosin descripturus poeta, nonnulla præmittit, quibus eam commodius cum superiore connectat. ¶ Faticano) fata canẽti. ¶ Eadem do.) vt iuuenes fierẽt. ¶ Pallantias) Aurora Pallan
ADDI. tis gigantis filia. {Hesiodus autem Hyperionis filiã facit Auroram, Pallantis sororẽ patruelem, his versibus:

Θεία δ' ἠέλιόν τε μέγαν λαμπράν τε σελήνην,
Ἠῶ θ' ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει
Ἀθανάτοις τε θεοῖς οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι
Κρείῳ δ' Εὐρυβίη τίκτεν ἐν φιλότητι μιγεῖσα
Ἀστραῖόν τε μέγαν, Πάλλαντά τε, δῖα θεάων.

Fuerunt enim fratres Hyperiõ Creus, Ceus & Iapetus. Terræ & Oceani filii, vt ex eodem patet.} ¶ Sui coniug.) Tithoni, qui senio tandem in cicadam fuit conuersus. ¶ Iasiona flaua Ceres) sic quidem ferè hactenus corrupte lectum est, quod perquam mirandum est cum Iasona & quadrisyllabum sit, & primam corripiat syllabam, quod sanè haud imperiti quidam animaduertentes Aesona putarunt esse legendum, quo quidem modo nulla vis rationi carminis affertur, sed cum nemo priscorum scribat Aesonem à Cerere fuisse amatum, censuerim Iasiona, qui accusatiuus in quinque syllabas excurrit, ita esse legendum, vt illud epitheton flaua penitus eradatur. Huic autem lectioni non vetustissima solum exemplaria, sed historiæ quoque astipulan
Iasius. tur. Tradunt enim Iasium qui & Iasion dicitur, Iouis ex Electra filium adeo à Cerere fuisse amatum, vt in eius gratiam
Harmoniç ad nuptias Hermiones * ipsius Iasii sororis maximam fru-
Deos fatis menti ac panis copiam attulerit, ac ex eo Plutum peperit,
obnoxios qui cultum vitæ instituere,
esse. pecuniasq́; coaceruare, ac in vsus custodire omnium primus docuit, cum antea paruа congregandæ, seruãdæq́; pecuniæ fuisset cura. hæc in.vi. Bibliotheces lib. neq; me finxisse putet, à Diodo
ADDI. ro scribuntur. {De Iasione etiam Homerus meminit Odys. quinto his versibus:

Ὣς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐυπλόκαμος Δημήτηρ,
ᾧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ
Νειῷ ἐνὶ τριπόλῳ, οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος
Ζεύς, ὅς μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.

Hunc alii Cretensem faciũt, Minois & Phroniæ nymphæ filiam, cum quo in prato forte dormiẽte, vt inquit Comment. Theocriti, congressa Ceres, peperit Plu-
*a.l.vario tum. Hellanicus autem Electræ, & Iouis filium facit, fratrem Dardani, cum videlicet quem Virg. & Diod. Iasium vocant, alii alio nomine etiã Eetionem, vt Comment. Apollonii indicat. hunc cum Cerere ꝯcubuisse inde fabulantur, quòd homo agriculturæ studiosissimus fuisset, & post diluuium apud hunc solum, siue primum tritici semen in Creta repertũ esset.} ¶ Poscit Erichthonio) Erich-
Erichthonius. thonius (vt diximus) ex Vulcani semine in terram à Pallade ipsum spernente pedibus deiecto natus est. ¶ Et Anchisæ annos) Anchisen à
*a.l.quodue vt. Venere amatum, Aeneamq́; ex ea susceptũ carmine Virgilius notius est quàm hoc
*al.multa. loco sit exponendum. ¶ Cui stu.) faueat. ¶ Quo rui.) quid sine vlla ratione affectatis. Omnia aũt fatis guberna ri Iuppiter concludit. ¶ Vos etiam) ordo est, Fata regunt etiam vos & me quoque, vt hoc animo meliore feratis.
ADDI. {Altera lectio melior videtur, qua legitur, quoq; hoc animo mel. feratis Pro, vtq́; hoc animo mel. fer. &c. quid enim attinebat eandem particulam geminare nulla necessitate, & contra puritatem sermonis?} ¶ Nec nostrum curuarent Aeacon) hoc est, incuruum senectute redderent. Tres autem filios suos iustitia insignes Aeacon, Rhadamantum, & Minoem Diis commemorat Iuppiter, qui omnes iam consenuerant neque per fata iuuenescere poterant. ¶ Nec sustinet vllus queri) nec vllus audet conqueri. ¶ Terruerat magnas gentes) nam Minois imperium late patebat.

¶TVNC

Tunc erat inualidus, Deionidenq; iuuentæ
Robore Miletum, Phœboq; parente superbum
Pertimuit, credensq; suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis Milete tua, celeriq; carina
Aegeas metiris aquas, & in Aside terra
Mœnia constituis, positoris habentia nomen.
Hic tibi, dum sequitur patriæ curuamina ripæ
Filia Mæandri toties redeuntis eodem
Cognita Cyanee præstanti corpora nympha
Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ.
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris,
Non soror, ut fratrem, nec qua debebat, amauit.
Illa quidem primo, nullos intelligit ignes,
Nec peccare putat, quo'd sæpius oscula iungat,
Quo'd sua fraterno circundet brachia collo,
Mendaciq; diu pietatis fallitur umbra.
Paulatim declinat amor, uisura'q; fratrem
Culta uenit, nimium'q; cupit formosa uideri,
Et siqua est illic formosior inuidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est, nullum'q; sub illo
Igne facit uotum, uerum tamen æstuat intus.
Iam dominũ appellat, iam nomina sanguinis odit.
Byblida iam mauult, qua'm se uocet ille sororem,
Spes tamen obscœnas animo demittere non est
Ausa suo uigilans, placida resoluta quiete
Sæpe uidet, quod amat, uisa est quoq; iungere fratri
Corpus, & erubuit, quamuis sopita iacebat.
Somnus abit, silet illa diu, repetit'q; quietis
Ipsa suæ speciem, dubia'q; ita mente profatur.
Me miseram, tacitæ quid uult sibi noctis imago?
Quam nolim, rata sit, cur hæc ego somnia uidi?
Ille quidem est oculis, quamuis formosus iniquis,
Et placet, & possit, si non sit frater, amari,
Et me dignus erat, uerum nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil uigilans committere tentem,
Sæpe licet simili redeat sub imagine somnus.
Testis abest somno, nec abest imitata uoluptas.
Proh Venus & tenera uolucer cum matre Cupido
Gaudia quanta tuli? qua'm me manifesta libido
Contigit? ut iacui totis resoluta medullis?
*Vt meminisse iuuat? quãuis breuis illa uoluptas,
Nox'q; fuit præceps, & cœptis inuida nostris.
O ego, si liceat mutato nomine iungi,
Qua'm bene Caune meo poteras gener esse paréti.
Omnia Dii facerent, essent communia nobis,
Præter auos, tu me uellem generosior esses.
Nescio quam facies igitur pulcherrime matrem.
Hei mihi, quæ male sum, quos tu, sortita parentes,
Nil nisi frater eris, quod obest, id habebimus unũ.
Quid mihi significant ergo mea uisa? quod autem
Somnia pondus habét? an habét & somnia pōdus?
Dii melius, Dii nempe suas habuere sorores.

RAPH. Miletus Mileti cõditor.

¶TVNC e.in.) cum ea Iuppiter dixit. ¶Deionidenq; iu. Ro. Mi.) Miletus Solis fuit filius ac Pasiphaes Minois vxoris frater, qui cum Minoen iam senio confectum regno priuare pararet, à Ioue deterritus in Asiam sponte aufugit, vbi & vrbem condidit, quàm de nomine suo Miletum appellauit, & Cyaneam nympham Mæandri fluuii filiam compressit, ex qua Caunũ & Byblida liberos suscepit, sed Byblis cũ adoleuisset ita fratris amore ardere cœpit, vt epistola quoque eum in amplexus suos pellicere ausa fit. Cæterum Caunus nefandam sororis libidinem detestatus ex patria aufugit, Byblis vero insecuta, cum iam & Cariam & Lyciam & Legas peragrasset labore ac lachrymis confecta, nympharum miseratione in fontem sui nominis fuit commutata. ¶Deioniden.) Deionei forsitan filiũ, vt vulgus putabat. Nam Apollinis fuisse filium poeta testat, tametsi nusquã legitur à Deioneo ipsum ducere originẽ, præterquã qđ Ouid. id innuere videtur. Ac variæ quidẽ sunt de Mileto priscoꝝ opiniones. Alii nãq; Euxantii ex Micone*nati filium fuisse aiunt, alii Apollinis ex Aræa Cleochi filia, qbus astipulat Aristocritus scribẽs Aræã Cleochi fuisse filiã, ex qua & Apolline genitũ esse infantẽ, qui in Milaca herbã fuerit expositus. Susceptũ aũt à Cleocho fuisse & à Milace Miletũ noĩatũ. Forsitan aũt Cleochidẽ legẽdũ est, nõ Deionidẽ, vt est in exẽplarib. scriptũ, sed cũ ad virilẽ peruenisset ætatẽ Miletus, à Minoeq; odio haberetur, secessisse primũ in Samũ vbi ēt locus est ab illo Miletus cognominat[9]. Deinde cũ in Cariã trãsiisset, vrbẽ ædificasse, atq; à suo noĩe Miletũ appellasse. Alii aũt scribũt à Sarpedone Iouis filio Miletũ & ædificatã, & ab ea, quæ est in Creta noĩatã. Ipsã vero primũ Pityusã siue Asteriã, deide Anactoriũ, postea Miletũ fuisse vocatã. ¶Arcete. p. p.) ex Creta ac imperio suo expellere. ¶Aegeas m. a.) Aegeum mare trãsis. ¶In A. te.) in Asia terra. Patronymicũ enim ꝓ positiuo positũ est. ¶Mœnia c.) Oui. qdem sentit Miletũ vrbẽ à Mileto Solis filio & cõditã & appellatam. Strabo aũt ex Ephori sentẽtia scribit duas esse Miletos, veterẽ & nouã. ac veterẽ quidẽ à Cretẽsibus Sarpedone duce ædificatã. Miletumq; cognominatã à Mileto, quæ, est in Creta, cũ prius Leleges eũ locũ tenerent. Nouã vero postea à Neleo cõditã fuisse iuxta mare, quatuorq; eã portus habere. ¶Filia M.) Mæãder fluuius est Phrygiæ adeo flexuosus, vt in seipsum redire videat. ¶Cognita C.) duæ nymphæ hoc nomine à poetis donãtur. Altera Sicula, Proserpinę socia, altera Męandri filia. ¶Est e.) peperit. ¶Byblida c. C.) Byblis etiã Byble à quibusdã vocatur, vnde Byblus Phœnicię vrbs omniũ antiqssima, quæ à Saturno ædificata perhibetur. ¶Apollinei f.) formosi, atq; Apollini similis, siue ab Apolline originem ducentis. ¶Ne qua d.) quatenus. ¶Mẽdaci vmbra) fallaci specie. ¶Paulatim declinat amor) inclinat in nefandam libidinẽ. ¶Sed nondum est manifesta sibi) nondum inquit se amore captã esse intelligit. {Nullumq; sub illo igne facit votum, quod nondum tam magnus erat is amor, vt propterea votum aliquod susciperet, quod facere solẽt, qui vehementer amant.} ¶Iã dominũ appellat) vt enim amicæ vocantur dominæ, sic amatores domini appellãtur. ¶Iam no. sang. odit) fratrẽ & sororẽ. ¶Demittere) immittere, cõcipere. ¶Spes obscœnas) coeundi cum fratre. ¶Placida resoluta quiete) dormiẽs. Placida enim quies somnus est. ¶Visa est quoq; iung. fratri. Corp.) hoc est, Byblis dormiens sibi est visa coire cũ fratre, id quod amantibus ferè vsu venire solet. ¶Silet illa diu) stupebat enim noua illa voluptate, quam senserat. ¶Repetit) in mentem reuocat. ¶Speciem suæ quietis) imaginẽ sui somni. ¶Me miseram) eleganter virginis amore captæ cogitationes, varriosq; affectus effingit poeta. ¶Tacitæ noctis) in qua omnia tacent aĩalia. ¶Quãuis iniquis) quantũuis inimicis. Magna est autẽ pulchritudo, quæ ab inimicis quoq; approbetur. ¶Imitata) simulata, imaginata. ¶Proh Venus) hac exclamatione Byblis se maximam illo insomnio sensisse voluptatem aperte ostendit. ¶Tenera) delicata. ¶Vt) quãm. ¶Præceps) breuis ac velociter fugiens. ¶Mutato nomine) sororis subaudiatur. ¶Hei mihi) cruciatur Byblis, quòd Caunus sibi tantum frater, non etiam maritus sit futurus. ¶Mea vi.) mea insomnia. ¶Dii melius) habent, faciuntq; quàm homines, qui sorores proprias vxores ducunt.

Minoe fortasfis, qđ & i Cõmẽt. Apollonii eodẽ modo legatur.

Mileti duæ

Mæander

Cyaneæ duæ.

Byblis.

Byblus.

ADDI.

*a.l. qnàm

Sic Saturnus Opim iunctam sibi sanguine duxit,
Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi.
Sunt superis sua iura, quid ad coelestia, ritus
Exigere humanos, diuersaq́; foedera tento?
Aut nostro uetitus de corde fugabitur ardor.
Aut hoc si nequeo, peream precor ipsa, toroq́;
Mortua componar, positaeq́; det oscula frater.
Et tamen arbitrium quaerit res ista duorum.
Finge placere mihi, scelus esse uidebitur illi.
At non Aeolidae thalamos timuere sororum.
Vnde sed hos noui? cur haec exempla paraui?
Quo feror? obscoenae procul hinc discedite flāmae.
Nec nisi qua fas est, germanae frater ametur,
Si tamen ipse mei captus prior esset amore,
Forsitan illius possem indulgere furori,
Ergo ego, quae fueram non reiectura potentem,
Ipsa petam? poteris ne loqui? poteris ne fateri?
Coget amor, potero, uel si pudor ora tenebit.
Littera celatos arcana fatebitur ignes,
Hoc placet, haec dubiam uincit sententia mentem.
In latus erigitur, cubitoq́; innixa sinistro,
Viderit, insanos (inquit) fateamur amores,
Hei mihi quo labor? quē mens mea concipit ignē?
Et meditata manu componit uerba trementi,
Dextra tenet ferrum, uacuam tenet altera ceram,
Incipit, & dubitat, scribit damnatq́; tabellas,
Et notat, & delet, mutat, culpatq́; probatq́;,
Inq́; uicem sumptas ponit, positasq́; resumit,
Quid uelit ignorat, quicquid factura uidetur,
Displicet, in uultu est audacia mista pudori.
Scripta soror fuerat, uisum est delere sororem,
Verbaq́; *correptis incidere talia ceris,
Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
Hanc tibi mittit amās pudet ah pudet edere nomē,
Et si quid cupiam quaeris, sine nomine uellem
Posset agi mea causa, meo, nec cognita Byblis
Ante forem quàm spes uotorum certa fuisset,
Esse quidem laesi poterat tibi pectoris index
Et color, & macies, & uultus, & humida saepe
Lumina, nec causa suspiria mota patenti,
Et crebri amplexus, & quae, si forte notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possent,
Ipsa tamen, quāuis animi graue uulnus habebam
Quāuis intus erat furor igneus, omnia feci,
(Sunt mihi Dii testes) ut tandem sanior essem.
Pugnauiq́; diu uiolenta Cupidinis arma
Effugere infelix, & plusquam ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli, superata fateri
Cogor, opemq́; tuam timidis exposcere uotis,
Tu seruare potes, tu perdere solus amantem.
Elige utrum facias, non hoc inimica precatur.
Sed quae cum tibi sit iunctissima, iunctior esse
Expetit, & uinclo tecum propiore ligari.
Iura senes norint, & quid liceatq́;, nefasq́;,
Fasq́; sit, inquirant, legumq́; examina seruent.
Conueniens Venus est annis temeraria nostris,
Quid liceat nescimus adhuc, & cuncta licere
Credimus, & sequimur magnorū exempla Deorū.
Nec nos aut durus pater, aut reuerentia famae.

RAPH. ¶SIC Saturnus Opim) Opis filia fuit Coeli, quae Saturno fratri nupta multos filios procreauit. {alio nomine Rhea à poetis vocata & Cybele, & magna mater. Orpheus autem in hymnis non Coeli sed Protogeni filiam facit.} ¶Iunctam sibi sanguine) consanguineam & sororem. ¶Oceanus Tethyn) Tethys Coeli & Vestae filia Oceano fratri nupsit, eiq́; maximam nympharum multitudinem peperit. ¶Sunt superis sua iura) alia inquit iura Dii, alia homines habent. ¶Ad coelestia) ad coelestium exēplum. ¶Ritus humanos) hominum mores. ¶Diuersaq́; foedera) ad exemplum diuersorum foederum & legum. Alia nāque sunt foedera hominum, alia Deorum. ¶Vetitus ardor) prohibitus, ac nefandus amor. ¶Arbitrium) voluntatem, praesentiam.

Opis

ADD I.

Tethys.

Macarei & Canaces amores.

¶At non Aeolide) Macareus Aeoli filius cum Canace sorore concubuit, ex eaq́; filium suscepit, qui cum à nutrice domo efferretur, seipsum vagitu prodidit. Quare indignatus Aeolus gladium filiae misit, quo pro meritis vteretur, Macareus vero aufugit. Ad eleuandum autem scelus Byblis plurali numero vtitur, cum Macareus solus ex Aeolidis cum sorore coiuerit. ¶Vnde sed hos noui?) anastrophe est, sed, enim coniunctio primum in oratione locum obtinet, seipsam autem reprehendit Byblis, quod nefandi amoris exempla sibi venerint in mētem. ¶Obscoenae flammae) turpes amores. ¶Qua fas est) quatenus licet atque honestum est. ¶Indulgere) obsequi. ¶Ergo ego) affectum ostendit hoc loco ergo. ¶Non reiectura) non repulsura. Distrahitur autem Byblis in varias cogitationes, hinc ab amore, illinc à pudore. ¶Coget amor, potero) si coniunctio subaudienda est. Si coget amor. Sic Iuuenalis. Graeculus esuriēs in coelum iusseris ibit. ¶Viderit) Caunus viderit quid sit acturus. Caeterum nos ei nostros amores aperiamus. ¶Hei mihi quo labor?) sic & amore & pudore vexatur Byblis, vt quid agat eligere nesciat. ¶Ignem) ardorem, furorem. ¶Meditata) excogitata. ¶Dextra tenet ferrum) stylum ferreum, quo in tabulis etiamnum scribitur. Gestū autem scribentis in tabellis exprimit. ¶Vacuam ceram) in qua nihil erat scriptum. ¶Et dubitat) puellae amore exaestuantis exprimit leuitatem, atque infirmitatem. ¶Sumptas) tabellas. ¶Placuit delere sororem) nam soror nomen est sanguinis, eo quòd fratrem suae turpitudinis ipsam admonere putauit. ¶Incidere) inscribere. ¶Correptis) celeriter raptis. ¶Quam, nisi tu dederis) in hac scribēda Epistola ita personam puellae fratrem & amantis & verentis suscipit poeta, vt optime seruet decorum. Est autē adeo facilis, vt & à virgine scripta esse, & nulla expositione indigere videatur. ¶Amans) puella amore capta. ¶Et si quid cupiam quaeris) vellem inquit posse petere sine nomine meo id quod opto, si forte quaeris quid cupiam. ¶Votorum) cupiditatis. ¶Laesi pectoris) animi amore capti. ¶Et color) pallidus. ¶Et vultus) moestus. ¶Sororia) sorori conuenientia. Hoc enim sororium significat, nec vnquam substantiuum inuenitur sororius pro sororis marito, vt vulgus imperitorum putat. ¶Ipsa tamē quamuis) se inuitam quidem, sed coactam amori succubuisse ait. ¶Pugnaui effugere) vt effugerem in soluta dicimus oratione. ¶Violenta arma) vim afferentia. Cum quadam excusatione autem violenta dicuntur, quibus viri quoque, ac Dii ipsi, nedum puella succumberet. ¶Dura) patiens dolorum. ¶Timidis votis) hypallage est. Ego nanque timida intelligitur. ¶Vinclo propiore) nodo arctiore, strictiore, hoc est, coitu. ¶Iura senes norint) ab aetate suadet fratri Byblis, vt nihil de legibus curet. ¶Legum examina) aequalitatem legum, ac seueritatem. ¶Venus temeraria) incōsiderata. ¶Nec nos aut durus pater, à commoditate argumentatur Byblis. ¶Aut reuerentia famae) periphrasis est pudoris.

Byblidos epistola.

*Correctis habēt cor. cod. quòd sententiae melius quadrat.

¶DVLCIA

RAPH.

DVLCIA furta) sua via stupra, iucundos coitus. Secreta) secretò, nomen pro aduerbio est positum. Coràm) palàm in omnium conspectu, aut coràm patre. Coràm enim ad certos, Palàm ad omnes refertur. Quantum est quod desit) ac si diceret parum admodum deest ad explendum amorem nostrum. Nam ex quinque lineis amoris, visu, alloquio, tactu, osculo, concubitu, solus coitus restabat.

ADDI. {legunt quidam, desit, pro desit, neque omnino inepte, vt puto.} Causa) mortis subintelligatur. Perarantem) perscribentem. Nequicquam) frustra. nihil enim profuerunt preces illæ, quin potius obfuerunt. In summo margine) in vltima marginis parte. Adhæsit) affixus fuit & scriptus. Signat) sigillat. Omine) augurio. Iuuenis Mæandrius) Caunus Mæandri nepos. Ab ore) à facie. Trepidantis) timentis. Dum licet) dum potes. Tua fata) tua mors. Nostrum pudorem) hoc est, si tua mors nobis dedecori nõ esset. Palles audita Bybli repulsa) apostrophe est poetæ ad Byblida. Glaciali frigore) timore. Quod enim sequitur pro eo quod præcedit, frequenter per metonymiam ponitur, & contra. Icto aere) percusso. Nam ex percussione aeris vox fieri censetur. Et merito) spernor subaudiendum, Significat autem Byblida diu attonitam fratris repulsa tacuisse; ac tandẽ in querelas pœnitentiæ plenas erupisse.

Byblidis querelæ.

In dicium feci) indicaui. Vulneris huius) amoris, qui corda hominũ vulneribus conficere videtur. Properatis tabellis) festinanter scriptis, ac missis. Ambiguis dictis) dubiis verbis, quæ in diuersas trahi sententias possint. Ne non sequeretur) vt sequeretur, ex duabus enim negationibus constituitur affirmatio. Parte aliqua veli) metaphora à nauigantibus sumpta, qui ante quàm pandant vela, solent notare, quales venti sint flaturi. Qualis foret aura) qualis foret Cauni voluntas. Tuto mari) pro toto legendum esse tuto facile ex sensu ipso apparet: quàuis ferè in exemplaribus toto corruptè legatur. Non exploratis ventis) non intellecta Cauni voluntate. Perstat enim in metaphora à nauigãtibus sumpta. In scopulos) in maximas anxietates. Nec habent) nescit enim vox emissa reuerti, vt inquit Horatius. Cera) tabella cerata. Non'ne vel illa dies) se arguit Byblis, quòd casu tabellæ admonita in alium diem non distulerit literas Cauno mittendas. Et tamen ipsa loqui) hic quoque colligit Byblis se temere ad Caunum fratrem literas dedisse, satiusq; fuisse si ipsa coràm suos amores confessa fuisset. Cepere) continere potuerunt. Affusaq;) profusa, proiecta ad pedes Cauni. Id quod fit cum aliquid ardui volumus impetrare. Sit) esse possit. Non adit apte) decenter, opportune. Nec legit) elegit. Credo) vt puto. Animumq; vacantem) aliis curis vacuum.

Aut timor impediet tantum absit causa timendi,
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi
Et damus amplexus, & iungimus oscula corã m.
Quantũ est quod desit? * miserere fatentis amorẽ
Et non fassuræ, nisi cogeret ultimus ardor.
Ne'ue merere, meo subscribi causa sepulchro.
Talia nequicquam perarantem, plena reliquit
Cera manũ, summoq; in margine uersus adhæsit,
Protinus impressa signat sua crimina gemma.
Quã tinxit lachrymis (linguæ defecerat humor)
Deq; suis unum famulis pudibunda uocauit,
Et * paulum blandita, fer has fidissime, nostro
Dixit, & adiecit (longo post tempore) fratri.
Cum daret, elapsæ manibus cecidere tabellæ.
Omine turbata est, misit tamen, apta minister
Tempora nactus adit, traditq; latentia uerba
Attonitus subita iuuenis Mæandrius ira,
Proiicit acceptas, lecta sibi parte, tabellas.
Vixq; manus retinens trepidantis ab ore ministri,
Dum licet (ô uetitæ scelerate libidinis author)
Effuge, ait, qui si nostrum tua fata pudorem
Non traherent tecum, pœnas mihi morte didisses.
Ille fugit pauidus, dominæq; ferocia Cauni
Dicta refert, palles audita Bybli repulsa.
Et pauet obsessum glaciali frigore corpus.
Mens tamen ut rediit pariter rediere furores,
Linguaq; uix tales icto dedit aere uoces.
Et merito. quid enim temeraria uulneris huius
Indicium feci? quid? quæ celanda fuerunt.
Tam cito commisi properatis uerba tabellis?
Ante erat ambiguis animi sententia dictis
Prætentanda mihi, ne non sequeretur euntem,
Parte aliqua, ueli qualis foret aura, notare
Debueram, tutoq; mari decurrere. quæ nunc
Non exploratis impleui lintea uentis.
Nunc feror in scopulos igitur, submersa'q; toto
Obruor Oceano, nec habent mea uela recursus.
Quid? quod & omibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tunc cum mihi ferre iubenti
Excidit, & fecit spes nostras cera caducas.
Non'ne uel illa dies fuerat? uel tota uoluptas?
Sed potius mutanda dies? Deus ipse monebat,
Signa'q; certa dabat, si non male sana fuissem.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere ceræ
Debueram, præsens'q; meos aperire furores.
Vidisset lachrymas, uultus uidisset amantis.
Plura loqui poteram, quã m quæ cepere tabellæ.
Inuito potui circundare brachia collo,
Et si reiicerer, potui moritura uideri,
Amplecti'q; pedes, affusa'q; poscere uitam.
Omnia fecissem, quorum si singula, duram
Flectere non poterant, potuissent omnia mentem.
Forsitan & missi sit quædam culpa ministri.
Non adiit apte. nec legit idonea, credo,
Tempora, nec petiit horam'q;, animum'q; uacantẽ
Hæc nocuere mihi. neq; enim de Tigride natus,
Nec rigidos silices, solidum'ue in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit. nec lac bibit ille Leænæ.

* a.l. desit

* a.l. pauidum, idest, pauidæ.

Vincetur, repetendus erit. nec tædia cœpti
Vlla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Nam primum, si facta mihi reuocare liceret,
Non cœpisse fuit, cœpta expugnare, secundum est.
Quippe nec ille potest, ut iam mea uota relinquã,
Non tamen ausorum semper memor esse meorũ
Et quia desierim, leuiter uoluisse uidebor.
Aut etiam tentasse alium, insidiisq; petisse.
Vel certè non hoc, qui plurimus urget, & urit,
Pectora nostra Deo, sed uicta libidine, credar.
Deniq; iam nequeo nil commisisse nefandum.
Et scripsi, & petii, temerata est nostra uoluntas,
Vt nihil adiiciam, non possum innoxia dici.
Quod supest, multũ est in uota, in crimina patuũ
Dixit, & incertæ tanta est discordia mentis,
Cum pigeat tentasse, libet tentare, modumq;
Exit, & infelix committit sæpe repelli.
Mox ubi finis abest, patriam fugit ille, nefasq;,
Inq; peregrina ponit noua mœnia terra.
Tum uero, mœstam tota Miletida mente
Defecisse ferunt. tum uero à pectore uestem
Diripuit, planxitq; suos furibunda lacertos.
Iamq; palàm est demens, inconcessam'q; fatetur
Spem Veneris, sine qua patriam, inuisos'q; penates
Deserit, & profugi sequitur uestigia fratris.
Vt'q; tuo motæ proles Semeleia Thyrso
Ismariæ celebrant repetita triennia Bacchæ,
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides uidere nurus, quibus illa relictis
Caras, & armiferos Lelegas, Lyciam'q; pererrat.
Iã Cragon, & Limyrẽ, Xanthi'q; reliquerat undas,
Quod'q; Chimæra iugũ, mediis ĩ partibus ignẽ, *
Pectus, & ora leæ, caudam serpentis habebat.
Deficiunt syluæ, cum tu lassata sequendo
Concidis, & dura positis tellure capillis
Bybli iaces, frondes'q; tuo premis ore caducas,
Sæpe illam nymphæ teneris Lelegeides ulnis
Tollere conantur, sæpe ut medeatur amori
Præcipiunt, surdæ'q; adhibent solatia menti.
Muta iacet, uirides'q; suis tenet unguibus herbas
Byblis, & humectat lachrymarum gramina riuo.
Naiadas his uenam, quæ nunquã arescere posset,
Supposuisse ferũt. quid enim dare maius habebãt?
Protinus, ut secto piceæ de cortice guttæ,
Vt'ue tenax grauida manat tellure Bitumen,
Vt'q; sub aduentum spirantis lene Fauonii
Sole remollescit, quæ frigore constitit unda,
Sic lachrymis consumpta suis Phœbeia Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoq; uallibus illis
Nomen habet dominæ, nigra'q; sub ilice manat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Phæstos oppidum fuit in insula Creta, hic Lyctus generosæ stirpis, ac præstantis fidei, cum petiisset a Thelethusa coniuge, vt si puellam pareret, necaret, si autem puerum, sobolem patriæ seruaret, & vterque cum pro casu futuro lachrymas dedissent, mater nequiens inferre manus filiæ, Isidem in malis habuit auxilio, cuius pollicitis illa infantem pro puero, dece pto patre filii opinione nutriuit. Itaque cum ætas matura nuptiis increuisset, nihil suspicans pater obstrictus fide coniugis, Ianthem ex Teleste genitam despondit, qui inter se dum graui amore premerentur maxime Iphis, hoc enim pater nomine aui eum vocari voluerat, & trepidante etiam matre ne Iphis diu aduersus virum cum infamia reperiretur, eadem Dea fuit auxilio, nam vt totis nuptiis iugari possent, Iphin in puerum trasnfigurauit.

RAPH. ¶SI FACTA mihi reuocare liceret) hoc est si possem efficere, vt facta essent infecta. ¶Cœpta expugnare) incœpta perficere. ¶Quippe nec ille potest) multis rationibus colligit Byblis melius esse, vt in incepto persistat, q̃ ab eo desistat. ¶Relinquã) deponã. ¶Leuiter) leui amore impulsa. ¶Qui plurimus) maximus, grauissim⁹. ¶Hoc Deo) Cupidine. ¶Deniq; iã nequeo) omnino inquit iam nefanda cõmisi, neque innocens possum existimari. ¶Temerata) violata. ¶Vt nihil adiiciã) q̃uis nihil iis quæ iã cõmisi adiĩgã. ¶In vota) ad vota explẽda. ¶Incertę mẽ.) instabilis animi. ¶Cõmittit sę. re.) cõmittit vt sępe repellatur. ¶Mox vbi finis abest) deinde inquit cum nullus finis imponitur Byblidos flagitio, Caunus patriã reliqt. [Caunus] ¶Inq; pe.) in Caria vrbem ædificauit, quã de noĩe suo Caunũ appellauit, & æstate, & autũno pestiferã. Discedit autẽ ab historia poeta, quo magis verisimilẽ fabulã reddat, nam Cauni cõditores à Strabõe ex Creta venisse scribuntur. ¶Miletida) Byblida Mileti filiã. ¶Plãxit) pcussit. ¶Sine qua) qua erepta. ¶Profugi) porrò fugati. ¶Vt'que tuo motæ) eo furore Bybli da agitatam fuisse ait poeta, quo Bacchæ vexantur, dum tertio quoq; anno Orgia celebrãt. ¶Proles Semel.) apostrophe ad Bacchũ. ¶Motæ) cõcitatæ. ¶Tuo Thyrso) tuis sacris per synecdochen. Est nãq; Thyrsus hasta pãpinis tecta, quæ in sacris Bacchi iactabat. ¶Ismaria) Thraciç. ¶Triẽnia) Trieterica Grçce dicuntur: eo quòd tertio quoq; anno celebrarentur. ¶Bubasides nu.) Cariæ. Nã Bubasus, vnde Bubasides declinantur, Cariæ regio est [ADDI.] {meminit & Pli. li. v. ca. 28.} ¶Caras) Cariæ pplos. ¶Et armiferos Lelegas) Leleges [Leleges] populi sunt Cariæ bellicosissimi. ¶Iam Cragon) Cragus [Cragus] mons est Lyciæ Apollini sacer, qui promõtoria octo habere scribitur, ac eiusdẽ noĩs vrbẽ. [ADDI.] {Plin. Taurũ hoc noĩe appellari certa sui parte dicit, aliis enim locis aliis noĩbus eundẽ illũ dici. Vide lib. v. ca. xxvii.} ¶Et Li.) Limyre [Limyre] oppidum est Lyciæ iuxta Cragon. [ADDI.] {cum amne eiusdẽ noĩs vt Pli. li. v.} ¶Xãthiq;) Xanthus, & fluuii, & Lyciæ [Xanthus] vrbis maximæ nomen est. ¶Quodq; Chi. iu.) Chimæra [Chimæra] mons est Lyciæ: q vt Aerna in Sicilia, fumũ ac flãmarũ globos emittit. Id quod poetis causam prębuit, vt fingerent Chimærã esse monstrũ, partẽ anteriorẽ leonis habens flãmas euomẽtem; mediũ ac ventrẽ capræ, posteriorẽ draconis, vnde etiã Home. inquit. [ADDI.] {πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.} Sanè Chimæra capra interpretatur. [ADDI.] {Quodq; chimæra iugũ med. in partibus ignẽ, hunc versum alii, inter quos & Perottus, sic legũt,

Quoq; Chimęra iugo, mediis in partibus hircum
Pectus & ora leæ &c.

quæ lectio & planior est, & cum fabula magis cõsentit. Porrò fingunt poetæ Chimærã ex Echidna & Typhaone natã esse, postremo autẽ à Bellerophonte, auxilio Pegasi, occisam Hesiod. in Theogonia addit. etiam tricipitẽ fuisse, Eius versus sunt.

Ἡ δὲ χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ
Δεινήν τε, μεγάλην τε, ποδώκεά τε, κρατερήν τε,
Τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί, μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
Ἡ δὲ χιμαίρας, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος,
Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.
Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.
Τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης.

De Pegaso autẽ Bellorophonte etiã Homerus meminit Iliados sexto.} Quid enim dare maius habebãt?) idest poterant, ac si diceret nihil. ¶Protinus vt secto) quomodo in fontem fuerit resoluta Byblis triplici similitudine poeta exponit. ¶Piceæ de cortice) picea arbor est, ex cuius trunco si incidatur, resina fluit. ¶Vt've tenax bitumen) bitumen, genus est [ADDI.] picis ex terra nascens. {De bitumine Plin. lib. xxxv. ca. xv. Et Bituminis vicina inqt est natura, alibi limus, alibi terra. Limus à Iudææ lacu, vt diximus, emergens, terra in Syria circa Sidonẽ, oppidum maritimum. Spissantur hæc vtraq; & in densitatem coeunt.} ¶Spirantis l.) leniter, nomen pro aduerbio. ¶Remollescit) iterũ mollis, ac liquida fit. liquescit. ¶Cõstitit) congelata fuit. ¶Phœbeia By.) Phœbi neptis.

¶FAMA

Fama noui centum Cretæas forsitan urbes
Implesset monstri, si non miracula nuper
Iphide mutato Crete propiora tulisset.
Proxima Gnossiaco nam quondam Phæstia regno
Progenuit tellus ignotum nomine Lyctum
Ingenua de plebe uirum nec census in illo
Nobilitate sua maior, sed uita, fides'que
Inculpata fuit, grauidæ qui coniugis aures
Vocibus his monuit, cũ iam propè partus adesset.
Quæ uoueã duo sunt, minimo ut releuere dolore,
Vt'que marem parias. onerosior altera sors est,
Et uires fortuna negat. quod abominor, ergo
Edita forte tuo fuerit si fœmina partu,
Inuitus mando, pietas ignosce, necetur.
Dixerat, & lachrymis uultum lauere profusis.
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen usque suũ uanis Thelethusa maritum
Sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arcto.
Certa sua est Lycto sententia. iam'que ferendo
Vexerat illa grauem maturo pondere uentrem,
Cum medio noctis spatio sub imagine somni
Inachis ante torum pompa comitata sacrorum
Aut stetit, aut uisa est. inerant lunaria fronti
Cornua, cum spicis nitido flauentibus auro,
Et regale decus, cum qua latrator Anubis,
Sancta'que Bubastis, uarus'que coloribus Apis,
Qui'que premit uocem, digito'que silẽtia suadet,
Sistra'que erant, nunquã'que satis quæsitus Osiris,

RAPH.
Lyctus

¶ FAMA no. cen.) hæc ad cõnectendã Iphidis Metamorphosin in marẽ, à poeta referuntur. Nam Lyctus quidã de plebe Thelethusam duxit vxorẽ, cui grauidæ mãdauit, vt si marẽ quidẽ pareret, educaret, sin fœminã, exponeret. Solicitæ igitur ac mœstæ propter viri mãdata Thelethusæ, Isis Dea in somnis apparuit, eãq; hortata est, vt qcqd pareret, educare nihil dubitaret. se enim auxilio cũ opus esset, futurã. Quare Thelethusa cum puellã peperisset, marẽ esse mẽtita est marito, qui ei nomẽ aui imposuit, Iphimq; appellauit, atq; vt masculum educauit, sed cũ ad tertiũ & decimũ ætatis annũ peruenisset, ei pater Ianthẽ Telestæ cuiusdã vicinã filiã despõsauit. Cum vero dies nuptiarũ adesset. Thelethusa vnã cum Iphide tẽplum Isidis adiit, illiusq; iplorato auxilio Iphis in marẽ ꝯuersus, Ianthe quã frustra ab se amari crediderat potitus est. ¶ Cretæas vr.) Cretẽses, vnde Miletus Byblidos pater coloniã deduxerat in Asiã. Est autẽ Creta insula centũ vrbiũ fama nobilis, à Creta nympha Hesperidis filia cognominata, vt Dosiades scripsit, vt Anaximãder à rege Curatũ. Hæc Aeria primũ, deinde Curetis, tũ Macaros à tẽperie cœli fuit appellata. Hæc Plini. ¶ Phæstia tel.) Phæstus vrbs fuit Cretæ à Minoe ædificata, & à Gortyniis deleta. ¶ Gnossiaco regno) Gnossos vna fuit ex præstantibus Cretæ vrbibus. ¶ Quæ vo.) optem, cupiam. ¶ Vt releuere) vt parias. ¶ Onerosior altera sors est) fœminã non solũ enim educare, sed etiã dotẽ parare oportet. ¶ Quod abominor) quod omen Dii auertant. ¶ Vsq;) semper, cõtinue. ¶ In arcto) in angusto, vt bene speret Deos ei nõ defuturos. ¶ Inachis) Io Inachi filia, quæ in vaccam conuersa, cum pristinæ figuræ foret restituta, ab Aegyptiis pro Dea fuit culta, Isis'que appellata. Huius aũt ornatũ & comites describit poeta. ¶ Lunaria cornua) cũ cornibus nãque pingebatur Isis, vt quæ eadẽ cum Luna esse dicatur. Nam primi hoĩes in Aegypto geniti hunc mundi ornatũ admirãtes, vniuersorũ'que naturã duos esse Deos, & quidẽ æternos sunt arbitrati Solem & Lunã, & illum quidẽ Osiridem, hanc vero Isidem appellarũt, vt Diodorus lib. I. scribit. Luna autẽ primis diebus cum crescit cornua habere videtur, Bos quoque ei ab Aegyptiis sacrificatur. {Herodotus per Isidem, intelligi Cererẽ ab Aegyptiis tradit, vt per Osirim, Dionysiũ. Idem & Diodor. alio loco monet.} ¶ Et regale decus) diadema. ¶ Cum qua latrator Anubis) Mercurius ab Aegyptiis colitur sub canis figura, significantibus eum fuisse custodẽ Osiridis, & Isidis, Anubis'que appellatur. {Hunc vt Diodorus tradit, quidã Osiridis filiũ fecerũt, fratrẽ Macedonis. Habuisse autẽ eos insignia Clypeorum, Anubim canem, Macedonem Lupum. Hinc ea animalia ab Aegyptiis vt sacra obseruari} ¶ Sancta'q; Bubastis) comes Isidis videtur fuisse Bubastis. Eadem'que cũ Diana esse ab Herodoto perhibetur. Sed pro ipsa quoque Iside accipi solet, à Bubasto vrbe cognominata. Hoc vero ex iis quæ in columna eius sacris literis scripta traduntur percipi potest. Ego Isis sum Aegypti regina à Mercurio erudita, quæ ego legibus statui, nullus soluet. ¶ Ego sum Osiridis) ego sum prima frugum inuentrix. ego sum Ori regis mater. ego sum in astro canis refulgens. mihi Bubasta vrbs condita est. gaude, gaude Aegypte me nutristi. Hæc Diodor. ¶ Variis'que coloribus Apis) bos varias habens maculas in Aegypto colebatur in ꝑpetuã memoriã Osiridis frugũ, frumenti que repertoris, quãq̃ boues rufi immolari permitterẽtur, quod colori Typhoni, qui Osiridem necauit similes uiderentur. {Solinus cap. xxxiiii. Inter omnia, quæ Aegyptus habet digna memoratu, præcipue bouẽ mirantur. Apim uocant. Hunc instar numinis colit, insignẽ notæ albæ macula, quæ dextro lateri eius ingenita, corniculãtis Lunæ refert faciẽ. Statutũ æui spatium est, quod ut affuit, principio sacri fontis profundo immersus necatur, ne diem lõgius trahat, q̃ licebit, mox alter, nec sine publico luctu requiritur, quem repertũ centum antistites Mẽphim prosequuntur, ut incipiat sacris ibi initiatus, sacer fieri. &c. Herodotus aiũt lib. iii. Apin ab Aegyptiis uocari ait, quẽ Græci Epaphũ dicunt. Eundẽ'que hoc modo describit. ὁ δὲ ἆπις, ὁ ἔπαφος, γίνεται μόσχος ἐκ βοός, ἥτις οὐκέτι οἵη τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βάλλεσθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καί μιν ἐκ τούτου τίκτειν τὸν ἆπιν. ἔχει δὲ ὁ μόσχος οὗτος ὁ ἆπις καλεόμενος σημήια τοιάδε. ἐὼν μέγας ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνον φορέει, ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου, αἰετὸν εἰκασμένον, ἐν δὲ τῇ οὐρῇ τὰς τρίχας διπλᾶς, ἐπὶ δὲ τῇ γλώσσῃ κάνθαρον.} ¶ Quiq; premit uocem) Harpocratem significat, qui cum digito ad os apposito pingebatur. {Vnde apud Catullũ Reddere Harpocratẽ, pro silentiũ imponere, legitur. Similis Dea apud Romanos Angerona fuisse traditur. Vide Eras. prouerbia.} ¶ Sistraq; erant) Tympana. {Σεῖστρον Græcum est nomen, à σείεσθαι, hoc est quatiendo dictũ, erat enim crepitaculũ Aeneum, cuius agitatione, sonitũ reddebant, in sacris Isidis solẽne. Vt & Suid. meminit. Virg. Regina in mediis paruo uocat agmina sistro.} ¶ Nunquãque satis quæsitus Osiris) Deus est Aegyptiorũ Isidis maritus, quem singulis quibusq; annis Aegyptii & anxiũ maximo cum mœrore quærũt, & inuentũ maxima cum lætitia prosequuntur, ut Diodorus, aliiq; authores scribunt. {Non tantum annuis sacris, sed singulis is ritus apud Aegyptios sacerdotes fuit, ut cum fletu prodirent, mox cum lætitia & cantu redirẽt. imitantes in hoc Isidis exẽplum, quæ cum maritum Osirin à Typhone occisum, & in partes dissectum audisset, per totam Aegyptum cum luctu & mœrore illius reliquias quæsiuit. Tandem autem iis inuentis sepulchrum marito extruxit, luctu'que inde & mœrore soluta fuit. Hinc Mart.

Nuntiat, octauum phariæ sua turba iuuentæ,
Et placata redit iam'que, subit'que cohors.

Et ad hunc ritum Ouid. hic respexisse uidetur, ubi ait, nunquam'que satis quæsitus Osiris, Quanquã alii eundem intelligunt Osirin, & Apin, & quod hic de Osiri dicitur, ad Apidis religionẽ refertur, qui certò tẽpore nouus quæri solebat, ut supra annotauimus. Apin autem bouem significare lingua Aegyptiaca uolũt, quo noĩe tunc Osiris uocatus fuerit, quod circa defuncti tumulũ, Aegyptius bos apparuisset.}

Marginalia: Byb'is in fontem — Creta — Phæstus — Gnossos — Inachis — ADDI. — Anubis — ADDI. — Bubastis — Isidis comites — ADDI. — ADDI. — ADDI. — Osiris — ADDI.

Plenaq; somniferis serpens peregrina uenenis.
Tum uelut excussam somno,& manifesta uidẽtem
Sic affata Dea est.pars o' Thelethusa mearum
Pone graues curas,mandataq; falle mariti,
Nec dubita,cum te partu Lucina leuarit,
Tollere quicquid erit,Dea sum auxiliaris, opemq;
Exorata fero,nec te coluisse,quereris
Ingratum numen.monuit,thalamoq; recessit.
Læta toro surgit,durasq; ad sydera supplex
Cressa manus tollens,rata sint sua uisa precatur.
Vt dolor increuit,seq; ipsum pondus in auras
Expulit,& nata est ignaro fœmina patri.
Iussit ali mater puerum mentita,fidemq;
Res habuit,neq; erat facti nisi conscia nutrix.
Vota pater soluit,nomenq; imponit auitum.
Iphis auus fuerat gauisa est nomine mater,
Quod commune foret,nec quẽquam falleret illo.
Impercepta pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri,facies,quam siue puellæ,
Siue dares puero,fieret formosus uterq;.
Tertius interea decimo successerat annus,
Cum pater Iphi,tibi flauam despondet Ianthen,
Inter Phæstiadas quæ laudatissima formæ
Dote fuit uirgo,Dictæo nata Teleste,
Par ætas,par forma fuit,primasq; magistris
Accepere artes elementa ætatis ab iisdem,
Hinc amor amborũ tetigit rude pectus,& æquum
Vulnus utrique dedit:sed erat fiducia dispar.
Coniugium,pactæq; expectant tempora tædæ.
Quemque uirum putat esse,suũ fore credit Ianthe
Iphis amat,quo posse frui desperat,& auget
Hoc ipsum flammas,ardetq; in uirgine uirgo,
Vixq; tenet lachrymas,quis me manet exitus inqt.
Cognita quã nulli,quã prodigiosa,nouæq;
Cura tenet Veneris,si Dii mihi parcere uellent,
Perdere debuerant.si non & perdere uellent,
Naturale malum saltem,& de more dedissent.
Nec uaccam uaccæ, nec equas amor urit equarum,
Vrit oues aries,sequitur sua fœmina ceruum.
Sic & aues coeunt,interq; animalia cuncta
Fœmina fœmineo correpta cupidine nulla est.
Vellem nulla forem.ne non tamen omnia Crete
Monstra ferat,taurum dilexit filia Solis.
Fœmina nempe marem,meus est furiosior illo,
Si uerum profitemur,amor.tamen illa secuta est
Spem Veneris,tamen illa dolis,& imagine uaccæ
Passa bouem est,& erat qui deciperetur,adulter.
Huc licet ex toto solertia confluat orbe,
Ipse licet reuolet ceratis Dædalus alis,
Quid faciet?num me puerum de uirgine doctis
Artibus efficiet?num te mutabit Ianthe?
Quin animum firmas?teq; ipsa recolligis Iphi?
Consiliiq; inopes,& stultos excutis ignes?
Quid si nata uides,nisi te quoq; decipis ipsam,
Et pete quod fas est,& ama,quod fœmina debes,
Spes & quæ capiat,spes est quæ pascat amorem.
Hanc tibi res adimit.non te custodia charo
Arcet ab amplexu,nec cauti cura *mariti,
Non patris asperitas,nec se negat ipsa roganti,

RAPH ¶PLENAq; som.)in pompa sacrorum Isidis gestabatur etiam serpens, quæ dormire uidebatur.

ADD I. (Videndum hoc loco, num crocodilum intelligat per serpentem peregrinam Ouid. Nam & hic ab Aegyptiis,diuinis honoribus colebatur. Quod non solum Herodotus & Diod. sed & Iuuenal. testatur Satyra decimaquinta, vbi ait:

Quis nescit Volusi Bithinice,qualia demens
Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc,illa pauet saturam serpentibus Ibim.

Nam quod plenam somniferis venenis vocat,id ad morsum eius animantis refero, qui letalis est, neque vnquã sanatur,vt Diod. ait. ¶Excussam)excitatã. ¶Dea sum auxil.ad id alludit, qd(vt scribit Diod.) Aegyptii asserũt Isidem plurimorum inuentricem fuisse,ad morbos medicamentorum,& medicinæ arti admodum cõtulisse,quã immortalitate quoque potitam gaudere hominum cultu,inq; eorũ valetudine præcipue versari, quin etiam in somnis palàm eis opitulari, quos censuerit dignos. Signa autem horum esse non græcas fabellas,sed opera certa. Totum enim fermè orbem hanc Deam colere propter manifestas morborum curationes,siquidem in somnis illam non recte valentibus auxilia præbere,& qui eius monitis obtẽperent, præter opinionem curari,etiam, quorũ medici salutem desperarint. ¶Cressa)Cretẽsis Thelethusa. ¶Seq; ipsum põdus in auras. Expulit)hoc est postquã peperit,pondusq; vteri in lucem extulit. ¶Fidemq; res habuit)res credita fuit. ¶Quod commune foret) puero & puellæ, nam Iphis tam fœmina quàm mas appellari potest. ¶Inde cepta mendacia)non percepta,nõ cognita,non intellecta. Impercepta autem indeprehensa'ue rectius forsitan legere/tur,hoc est non deprehensa, non animaduersa. ¶Dictæo Teleste) Cretensi, à Dicte nãque monte Cretæ Dictæus declinatur. ¶Tetigit)commouit. ¶Rude pectus)rudẽ animum & amandi imperitũ. ¶Sed erat fiducia dispar) nam Iphis diffidebat se viri officio fungi posse Iãthe vero contra fidebat se munera

*a.l.magistri.

mulieris optime obituram. ¶Pactæ tædæ)pactarum nuptiarum. ¶Quemq; virum esset)Ianthe inquit eum putat esse virum,& marem,quẽ credit suum maritum esse futurũ. ¶Et auget Hoc ipsum flammas) quod virgine amata se frui posse desperabat. ¶Ardetq; in virgine virgo) virgo inquit virginis amore inflãmatur, qd maxime mirãdum est. Hinc vero aperte colligitur,hoc nomen virgo apud priscos fœminini dũtaxat generis fuisse. ¶Quis me manet exitus. quem inquit exitum meus amor sortietur, cum Iãthe amata frui non possim. ¶Naturale malum)naturalem amorem, vt non virginis, sed viri amore caperet. ¶Vellem nulla forem)hoc est vellem nõ esse. ¶Ne non ferat)vt ferat. Crete vero cum sit casus nominandi citra diphthõgum scribatur. ¶Taurum dilexit filia Solis)Pasiphae,cuius fabula sæpius iam mihi est enarrata. ¶Solertia) ingenii perspicacitas & acumen. ¶Confluat)conueniat. ¶Quin animum firmas?cur non constãtia vteris? seipsam autem alloqtur Iphis. ¶Excutis)abiicis,repellis. ¶Nisi te quoque decipis ipsam) non solum alios, qui ipsam masculum esse credebãt. ¶Et pete quod fas est)& appete,inqt,quod assequi possis. ¶Hanc tibi res adimit) necessitas & sexus qualitas tibi hanc eripit, quam vxorẽ ducere cupis.

¶NEC

RAPH. ADDI. ¶ Nec tamen est potienda tibi) nec tamen illa potes poti ti. ¶ Nulla est) non est. {Alii legunt. Nunc quoq; votorum pars nulla est vana meorum Diiq; mihi faciles. &c. Vt sit sensus, Etiam nunc ea quæcunq; votis expetiui cōtingunt mihi & Dii faciles, dant quæcunq; optaui, scilicet vt Ioanthen, & patrem illius, & item meum, fauentes atq; paratos habeam. Vna obstat mihi, quæ cætera vincit omnia. Atque hæc lectio, opinor, planior, atq; simplicior est.} ¶ Luxq; iugalis adest) nuptiarū dies. ¶ Vbi nubimus ambæ) nubere fœminarum est proprium. ¶ Nec mihi continget) quia illa potiri non potero. ¶ Ad hæc sacra) nuptiarum. nam in nuptiis & Iuno pronuba, & Hymenæus inuocabatur. ¶ Pressit ab his vocem) post hæc inqt siluit ¶ Nec lenius) nec minus. ¶ Aestuat) amore ardet. ¶ Altera virgo) Iāthe, quæ Iphin, cui fuerat despōsata, marem esse credebat. ¶ Vtq; celer venias) apostrophe ad Hymenæum nuptiarū Deum. ¶ Omina, visaq;) auguria & somnia. ¶ Causatur) excusat ac causam esse ait. ¶ Ficti) fingendi. ¶ Isi Parætonium) oppida Aegypti vbi potissimum colitur Isis, cōmemorat Thelethusa. Nā Parætonium Aegypti oppidū est, & portus ingens quadraginta ferè stadiorum, vt Strabō scribit. ¶ Mareoticaq; arua) Mareotis lacus est Aegypti iuxta Alexādriam, qui antea Arapotes nominabatur. ¶ Pharonq;) Pharos insula est Alexandriæ adiacēs, in qua est turris altitudine insignis, quam eodē nomine, quo insula, multis tabulatis excelsam, & albo lapide mirifice structam Sostratus Cnidius Aegypti regū amicus, ob nauigantium salutem exædificauit, vt hoc epigrāma in eam scriptum declarat. Sostratus Gnidius Dexiphanis filius Diis seruatoribus pro nauigantibus. Nam cum ora importuosa & humilis esset, & cautes & breuia mare haberet, signum aliquod necessarium fuit altum, & clarum, quo nauigātes ad portus ingressum dirigerētur. Inde factum est vt huiusmodi signa ad portus collocata Phari dicantur. ¶ In septem cornua) hostia. Nam Nilus septem hostiis egreditur in mare. ¶ Tuaq; hæc insignia vidi) in ara nanque Isidis ea omnia simulachra erant, quæ per somnum viderat Thelethusa ¶ Sonitum comitesq;, facesq;) ordo est, Sonitum Sistrorū. Sistrum nāque instrumentum est quod concussum sonitum emittit, vnde & nomen ἀπὸ τοῦ σείειν, hoc est a concutiendo accepit. ¶ Quod videt hæc lucem) quod hæc viuit. Digito autē puellā ostendit. ¶ Non secura) non sine cura & solicitudine. ¶ Fausto omine) felici augurio. ¶ Ad ignes) ad sacrificia: quę in nuptiis Iunoni, Hymenæoq;, ac Veneri celebrabantur.

Paratoniū

Mareotis

Pharos

Nec tamen est potienda tibi, nec ut omnia fiant,
Esse potes felix, ut Diiq; hominesq; laborent,
Nūc quoq; uotorū pars nulla est uana * meorum,
Diiq; mihi faciles, quicquid ualuere, dederunt.
Quoq; ego, uult genitor, socer & uult ipse futurus.
At non uult natura, potentior omnibus istis,
Quæ mihi sola nocet. uenit ecce optabile tempus
Luxq; iugalis adest, & iam mea fiet Ianthe.
Nec mihi continget, medus sitiemus in undis.
Pronuba qd Iuno? quid ad hæc Hymenæe uenitis
Sacra? quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambæ.
Pressit ab his uocem, nec lenius altera uirgo
Aestuat, utq; celer uenias Hymenæe precatur.
Qđ petit hæc, Thelethusa timēs, mō * tpa differt,
Nunc ficto languore, moram trahit. omina sæpe,
Visaq; causatur, sed iam consumpserat omnem
Materiam ficti, dilataq; tempora tædæ
Institerant, unusq; dies restabat. at illa
Crinalem capiti uittam, natæq;, sibiq;
Detrahit, & passis aram complexa capillis,
Isi, Paræton um, Mareoticaq; arua, Pharonq;,
Quæ colis, & septem digestum in cornua Nilum,
Fer precor (inquit) opem nostroq; medere timori.
Te Dea, te quondam, tuaq; hæc insignia uidi,
Cunctaq; cognoui, sonitum, comitesq;, facesq;
Sistrorum, memoriq; animo tua iussa notaui.
Quod uidet hæc lucem, quod nō ego punior ipsa,
Consilium, monitumq; tuū est. miserere duarum,
Auxilioq; iuua. lachrymæ sunt uerba secutæ.
Visa Dea est mouisse suas, & mouerat, aras,
Et templi tremuere fores, imitataque Lunam
Cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum
Non secura quidem fausto tamen omine læta.
Mater abit templo. sequitur comes Iphis euntem,
Quam solita est maiore gradu. nec candor in ore
Permanet, & uires augentur, & acrior ipse est
Vultus, & incomptis breuior mensura capillis,
Plusque uigoris adest, habuit quā fœmina. nā quæ
Fœmina nuper eras, puer es, date munera tēplis,
Nec timida gaudete fide. dant munera templis,
Addunt & titulū, titulus breue carmen habebat,
* Vota puer soluit, quæ fœmina uouerat Iphis.
Postera lux radiis * totum patefecerat orbem
Cū Venus, & Iuno, socijsque Hymenæus ad ignes
Conueniunt, potiturque sua puer Iphis Ianthe.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

Vna ministrarū media de plebe Galanthis. hæc lacteus flos interpretatur. γάλα enim lac. ἄνθος flos dicitur. ¶ Lotos in hanc nymphæ. Magis placet vt Lotis legatur. Idem primo Fastorum:

At ruber hortorum Deus,
& tutela priapus
Omnibus ex illis.
Lotide captus erat. & infra.
Lotis in herbosa sub acernis vltima ramis, Sic,
vt erat lusu fessa, quieuit humo.

A.l.vna

Nisi quis velit vt lotos sicut Rhodos declinetur. Cęterum eam scio apud nescio quem Græcum authorem Neptuni filiam appellari. ¶ At puer Amphisus. vide ne Amphrisus legi debeat. ab Amphryso Magnesiæ fluuio: quæ portio est Thessaliç. Oechalia enim vnde huius parentes fuerūt in Thessalia ponitur omnium ferè scriptorū consensu. Licet non ignoremus plures fuisse Oechalias. ¶ Phegeius hauserit ensis. hic Phegeus Themeni & Axionis pater videndum est an Phoronei frater fuerit & Psophidis filius: cuius meminit Stephanus. ¶ Mediis in partibus ignē) Emendati codices hircum non ignem scribendum esse ostendunt. Quæ lectio cum Homeri & Hesiodi versu cōuenit qui Chimeræ medium capram esse scripserūt. hic in Theogonia. ille in Iliados sexto.

A.l.tpe

AN. HEN. GL. IN LIB. IX. METAMORPHO.

Admissumque trahens sequitur.

Perquam eleganter exprimit Poeta naturam taurorum ruentium in prælium, simulq; scientiam Herculis in eo capiundo. Illud autem, admissum exponendum, in cursum missum, quod etiam libro sexto de Sipylo Niobes filio admonuimus.

A.l.dona

A.l.latum

Dat munus raptæ uelut irritamen amoris.

Raptam vocat, quam certando acquisierat Hercules, & irritamen ad iram prouocationem quidam interpretantur, ideoq; simplici scribendum r litera.

Victor ab Oechalia Cænæo sacra parabat.

Huius Oechaliæ meminit Strabo lib. x. non ita longe ab initio. Cæneum autē Ptolemæus ad septētrionē in Eubœa ponit promontoriū. Cæterū cum in Oeta monte Hercules

vitam finierit, necesse est Cæneo Ioui non in Eubœa sacrũ factum, sed extra insulam, etiam si nomen fortassis inde habet. Oetam sanè montẽ Plinius lib.iiii.ca.vii.à Doridiæ tergo esse perhibet, nõ meminit Ptolemęus, sed Strabo lib.ix.

Quæ quoniam adueniet, properandum.

Iolen timet venturã Tirynthа, vbi, vt opinor, habitabat, quare præueniendũ putat. Inter dubitationis autẽ parteis, qua nunc ad fugã, nunc ad manendũ instigatur, tandẽ cum Meleagri se sororẽ esse ait, omnino facinus magnũ parandum, & testandum quid coniugii læsi iniuria, fœmineusq; dolor possit, idq; iugulata pellice concludit. Sed vt paro indicandi modo legitur, ita etiam testor legendum existimo, non tester, quanquam Raphael ita legerit.

Visaq; deieci, dominumq; ipsosq; peremi.

Ipsos haud dubie equos refert, quos tamen historici quidam ad Eurysthia adductos scribunt, ac ab eo Iunoni sacratos, eorum progeniem ad Alexandri vsq; tempora durasse. Sed apparet Ouidium alios secutum authores.

Nũc quoq; in Euboico scopulus breuis emicat alte.

Hoc quoq; dubitationem merito lectori mouere potest, quomodo breuis scopulus alte emicet, præsertim cũ tertio deinde versu nautæ eum calcare vereãtur. Cõmẽtatori hoc enarrandũ erat, nos quia lectionẽ non impedit, studiosis, atquædã alia in his annotationibus perquirẽda relinquimus.

Ex oculis remouete manus sine munere uestro.

Morientibus à dilectissimis oculi claudebantur, hoc igitur pietatis officium exhibere volentibus, hæc dicere videtur. Nam corticem hoc facere in ipsorum conspectu, ait.

Vano superi sermone fremebant.

Fremebant Dii aduersus Themidos vaticiniũ, vt Themis pauloante contra Heben. Hebe nulli alii deinde iuuentutẽ se daturã dixit, Themis autẽ futuros ait Callirhoes filios ex infantibus subito viros. Dii contra Themin nulli hoc concedendum. Tandem Iuppiter authoritate sua hæc discussit.

Nec quo prius ordine regnat.

Hoc vix intelligitur. Ego puto eum dicere velle, Minoa non tanta subditorum obedientia regnare, quemadmodum dum iuuenis ac validus esset.

Nullumq; sub illo
Igne facit uotum.

Nondum amor tam magnus erat, inquit, vt Byblis propterea votum susciperet, quod vehementer amantes facere consuerant, vt potirentur amato.

Ergo ego quæ fueram non reiectura petentem,
Ipsa petam.

Quidam hęc verba interrogatiue legunt, quod mihi nõ probatur. Nam tota hac oratione lucta mentis ac sensus est. Verba igitur sensus hæc sunt, quæ certe tertio superius carmine inceperant. At hæc quæ deinde sequuntur, poteris'ne loqui, poteris'ne fateri? verba sunt mentis.

Mediis in partibus
Pectus & ora leæ, caudam serpentis habebat.

Codices fere, mediis in partibus ignem, habebant. Perottus in suo cornu hircum legit, ad illud Homeri referens: Πρόσθε λέων, ὄπισθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Quod mihi per placet, tametsi apud authores hoc variatum est. Idem Perottus, Quoq; Chimæra iugo, pro iugum legit, quod mihi displicet. Præcedente autẽ versu limytum, non prima, sed secũda syllaba y psylon habet, quod in plerisq; codicibus neglectum vidimus. Deniq; illud, Deficiunt syluæ, subinferendũ ad præcedentia videtur, vt sit sensus, ibi deficere syluas. Quo loco Chimæra mons mediis in partibus habebat hircum, atq; ibi Byblida concidisse.

Ne spem sibi ponat in arcto.

Vide reciprocationem, ad ipsam'ne Telethusam, an ad Lyctum referendũ putemus, ego ad Lyctum referri puto. Sequente autem versu, Iamq; ferendo Vexerat illa grauem maturo pondere ventrem. Vide vt Vexerat exponendum.

Nunc quoq; uotorũ pars nulla est una meorũ.

Quidam libri vlla habebant pro nulla sed Raphael nulla per non exponit. Sanè per q̃ obscurus est sensus. Nescias enim velit'ne dicere vna pars meorum votorum nempe de potiunda Ianthe, non est. An potius, Meorum votorũ non vna est pars, quasi diceret omnia mihi cõtraria eueniũt atq; aduersa, quod tamen animi impatientia dictũ videri potest.

Quod uidet hæc lucẽ, quod non ego punior ipsa.

Sed nec hic planè me explico, Quod non ego punior ipsa. Vtrũ quod ego ipsa nõ puniar, videlicet quod hoc maritũ cœlauerim, an ipsa, propter ipsam. Et hæc quidẽ si fortassis quibusdã felicioris ingenii hominibus leuiuscula videbuntur, nec digna annotatione, nobis stupidioribus, & qui vbiq; facile hæremus veniã dabunt qũ A. Gellius, & paulo ante nostrã ętatẽ Laurẽtius Valla de lingua Latina meritissimi quædã haud dissimilia tractarũt: nos ad alia pperamus.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS.

LIBER DECIMVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Orpheus Eurydice interempta ad inferos descendit, & a Dite impetrauit, vt eam reduceret ad superos lege proposita, si sequentem non respexisset, quod ille præstare non potuit. Reuocata igitur ad inferos Eurydice, Orpheus vt lucem contigit, sic dementia stupuisse dicitur, vt qui canem Cerberum videns, præ timore in saxum versus est, Item vt Olenus, & Lethæa, qui in Ida monte lapidem transfigurati sunt. Postea dolore ac fletu finito ne rursus coniugale desyderium experiretur puerilem Venerem instituit.

Inde p immēsum croceo uelatus amictu
Aethera digreditur, Ciconumq; Hymenæus ad oras
Tēdit, & Orpheia nequicquā uoce uocatur.
Affuit ille qdē, sed nec solēnia uerba,
Nec lætos uultus, nec felix attulit omen.
Fax quoq; quam tenuit lachrymoso stridula fumo
Vsque fuit, nullosq; inuenit motibus ignes.
Exitus auspicio grauior: nam nupta per herbas
Dum noua Naiadum turba comitata uagatur,
Occidit in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquā Rhodopeius auras
Defleuit uates, ne non tentaret & umbras,
Ad styga Tænaria est ausus descendere porta,
Perq; leues populos, simulachraq; functa sepulchro
Persephonen adiit, inamoenaq; regna tenentem
Vmbrarum dominum, pulsisq; ad carmina neruis,
Sic ait. o positi sub terra numina mundi,
In quem decidimus quicquid mortale creamur,
Si licet, & falsi positis ambagibus oris
Vera loqui sinitis, non huc ut opaca uiderem
Tartara, descendi, nec uti uillosa colubris
Terna Medusæi uincirem guttura monstri,
Causa uiæ est coniux, in quam calcata, uenenum
Vipera diffudit, crescentesq; abstulit annos.
Posse pati uolui, nec me tentasse negabo.
Vicit amor. supera Deus hic bene notus in ora est.

RAPH. Orpheus.

Inde p imēsum) Totū hūc librū vndecimūq; partē Orphei gestis carminibusq; ea dicauit poeta, vt ab instituto nō discedat, variasq; trāsfigurationes exponat. Nā Orphe⁹ Apollinis, & Calliopes, vel (vt alii scribunt) Oeagri fluuii, & Polymniæ musæ filius, sciētia ac cantus suauitate mortales oēs dr̄ supasse; citharāq; ad similitudinē testudinis à Mercurio ɔfectā, donoq; Apollini datā à patre accepisse, cuī modulatione non hoīes solū, sed feras, syluasq; ac saxa mota fuisse. Is eni (vt scribit Diodorus) doctrinæ deditus, cū theologiæ operā ipēdisset, in Aegyptū trāsiit, plurimarūq; ibi rerū pceptа sciētia, Græcorū doctissimus, tū in Deorū cerimoniis, tū in theologia, tū i poematis, cātuq; est habit⁹. Nauigauit isup cū Argonautis, obq; vxoris amorē ad iferos cū descēdisset, à Proserpina suauitate cātus allecta ipetrauit, vt defunctā vxorē ab inferis excitaret, nā Eurydice, quā infausto omine sibi copularat, dū p prata simul cū aliis nymphis vagaret̄, à serpēte pcussa iteriit, tātoq; dolore moriēs affecit maritū, vt nō satis esse duxerit lugere, sed ad iferos quoq; ad eā repetēdā descēdere nihil dubitarit. Eo igit̄ cū puenisset, tm̄ carminis suauitate effecit, vt vxorē à Plutone ea acciperet ɔditiōe, ne illā prius, quā ad supos reuersus esset, respiceret, sed Orphe⁹ veritus ne se vxor sequeret̄, cū iā ferè ad supos puenisset, eā respexit, quæ illico ad iferos retracta Orpheū in maximis cruciatibus reliqt. Cū igit̄ desparet se iterum ea potiri posse, oēs aspnatus mulieres dicit̄; primusq; apud Thraces puerorū amoribus indulsisse. Id vero ægre ferētes Thraciæ mulieres sacra Bacchi celebrantes illū cithara canētē, ferasq; mulcentē discerpserūt, cuius caput vnà cū cithara i Hebrū piectū, cū Lesbō vsq; peruenisset, idq; serpēs laniare vellet, in saxū ab Apolline dicit̄ fuisse trāsformat⁹. ¶ Ad oras Ci.) Cicones ppl'i sūt Thraciæ iuxta Hebrū fluuiū habitātes à Cicone Apollinis & Rhodopes filio dicti. ¶ Et Orpheia vo.) adiectiuū est Orpheia, vñ etiā penultimā

Nuptiæ Orphei.

Cicones

pducit. quæ à Græcis p ει scribit. ¶ Neqcquā) frustra. Neq; enim felices illæ nuptiæ fuerunt. ¶ Sed nec so. ver.) qualia hæc essent, faustæ, feliceq; hæ sint nuptiæ. ¶ Fax quoq; q te. quoque faces (vt in Problematis scribit Plutarchus) ante nouā nuptā pferri solebāt. ¶ Vsq;) semp. ¶ Rhodopei⁹ va.) Orphe⁹ poeta Thracius, cuius Hymni in plerosq; Deoꝝ et nū extāt. Rhodope aūt mōs est Thraciæ altissim⁹. ¶ Tænaria porta) Tænar⁹ Laconiæ pmōtoriū est, i quo spec⁹ eē dr̄, p quē ad iferos descēdit̄. ¶ Perq; le. po.) corporib⁹ carētes. ¶ Persephonē) Proserpinā. (Proprie aūt videt̄ Persephone dici, Hecate, qd ea veneficiis patrē ... eā interfecisse dicat̄. vnē apud Diod. lib. v. Hecaton aūt & Proserpinā pro eadem accipi supra annotauimus.) ¶ Vmbraꝝ dñm) Plutonē. ¶ O positi) hac oratione Orpheus psuadere conat̄ Plutoni atq; Proserpinæ, vt sibi Eurydicē vxorē restituant ac p aliquot adhuc annos viuere apud superos pmittāt. ¶ Mūdi positi sub terra) piphrasis est inferoꝝ. ¶ Opaca Tartara) obscura tenebrosa. Est eni Tartarus inferoꝝ locus pfundissim⁹. ¶ Medusæi mōstri) Cerberi canis inferoꝝ tricipitis, q vt Medusa p capillis, ita p pilis colubros ac serpētes habet. Merito āt se excusat Orphe⁹, ne vt Hercules credat̄ ad extrahēdū Cerberū illuc descēdisse. (De colubris cerberi, quos ille p pilis habet, Regi⁹ viderit. Medusæū autē mōstrū Cerberū dici, ide volūt alii, qd Echidna, quæ Cerberū & Orthū Geryonis canē, pepit ex Typhaone, Medusæ pgenies fuerit. Sic eni apd Hesio. legit̄ de Medusa

Ἡ δ' ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον ἀμήχανον, οὐδὲν ἐοικὸς
Θνητοῖς ἀνθρώποις, οὐδ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
Σπῆι ἔνι γλαφυρῷ θείην κρατερόφρον' Ἔχιδναν

Et paulopost de Echidna.

Τῇ δὲ Τυφάονά φασι μιγήμεναι ἐν φιλότητι,
Ἡ δ' ὑποκυσσαμένη τίκετο κρατερόφρονα τέκνα
Ὄρθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο Γηρυονῆι,
Δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔτι φατειὸν
Κέρβερον ὠμηστὴν ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον,
Πεντηκοντακέφαλον, ἀναιδέα τε κρατερόν τε.)

Rhodope

Tænarus

ADDI. Orpheus ad inferos

Orphei oratio.

Tartarus.

ADDI.

CAVGVROR

RAPH. ¶AVGVROR) coniecto & signis colligo. Auguror autẽ & Auguro in eadẽ significatione dicimus. ¶Veteris ra.) nã Pluto Proserpinæ amore captus eã rapuit. ¶Per c.h.in.) p has immẽsas tenebras. ¶Retexite) resoluite, vt ad vitam possit redire. ¶Oia de.uo.) oia inqt ad vos venire necesse est. ¶Lõgissima re.) vtpote quæ nũquã sint finẽ habitura. ¶Peregerit) cõpleuerit. ¶Iuris u.) potestatis, & ditionis vestræ. ¶Pro mu.po.vsũ) vt Eurydice vti, fruiq; possim. ¶Q d si fa.ne.ve.) sed si inqt fata mihi hoc bñficiũ, p vxore petitũ negauerint, decreui nolle ad superos redire. ¶Veniã) bñficiũ. Interdũ venia p pace ponitur. Virg. Cuncti nã lecti nauibus ibãt Orãtes veniã. Cæterũ q peccarunt veniã petere ppriẽ dicũtur, cũ vt sibi parcat̃. orãt. ¶Certũ est mi.) decretũ est mihi. ¶Talia di.) quanta fuerit vis Orphei orationis facile hic colligitur, qd inferos oẽs lachrymas emittere coegit. ¶Neruosq;) citharæ chordas pulsantẽ. ¶Nec Tan.vn. Cap.re.) Tantalus Paphlagoniæ rex fuit regionis fertilitate ditissimus, qui mensa Deorũ dignatus Iouis arcana pdidit mortalibus. Quare ad inferos detrusus, & inter aquas ori allabentes sitit, nec pẽdẽtibus pomis famem expellere põt. Cum enim ea captare vult à vẽto (vt scribit Ho.) dissipãtur. ¶Captauit) cape curauit. ¶Stupuitq; Ixi. or.) Ixion Phlegiæ, vel (vt qdã scribũt) Antiõis & Melanthus filius cũ Iunonẽ de stupro interpellasset, siue (vt Homerus ait) Latonã, ad inferos dãnatus rota assidue circũ agitur. ¶Stupuit) imobilis permansit, vt Orphei carmina audiret. ¶Orbis) rota. ¶Nec carps.ie.vo.) Titii subaudiat̃. nã Titius Iouis filiꝰ, & Helatæ, q Terræ alumnus dicit̃, qm̃ à matre sub specu metu Iunonis fuit educatus, cũ Latonã violare tẽtasset in nouẽ iugera distentus, iecore suo vultures assidue pasce re narrat̃. ¶Vrnisq; va. B.) Beli neptes. Hæ vero Danai filiæ fuere qnquaginta, quæ totidẽ patrueles eosdemq; maritos Aegypti filios iussu Danai patris suũ quæq; præter vnã Hypmestrã, quæ Lynceo pepcit, prima nocte interemere, vñ ad inferos detrusæ cribris aquã haurire fingũtur. Hac aũt fabula Lucretius amore captus significari putat, q in re leuissima diu laborẽt. ¶Vacarũt) cessarũt ab vrnis gestãdis. ¶Inq; tuo se. Si. sa.) Sisyphus Aeoli filius cũ Isthmum infestaret, ad inferos trusus saxũ in mõtis cacumen subuoluere cogit̃, qd semp in vallẽ deuoluit̃, quo ambitio si significant̃, q quis ferãt repulsã, ab ambiẽdis tñ magistratibus nõ desistũt. ¶Eumenidũ) furiarũ. ¶Nec r.c.) Proserpina. ¶Nec q.re.ima.) piphrasis est Plutonis. ¶Vmbras i.) anastrophe est. ¶Carpit ac.) p tramitẽ arduũ Orpheus ab inferis ad superos ascẽdit. ¶Nec p.) nec longe. ¶Margine) extremitate. ¶Sũmæ t.) supnæ terræ. ¶Hic ne de.me.) tũc inqt timens Orpheus ne Eurydice se desereret ad eam oculos conuertit. ¶Quã t.q ti.) qs nã hic fuerit, nusq̃ me legisse memini. Quisqs aũt fuit, cũ Cerberũ ab Hercule ad superos attractũ vidisset, tãto affectus est tremore, vt i saxũ fuerit ↄuersus. {Hũc locũ explicat Parrasiꝰ i pfationẽ secũdi de Rap. Proser. Alludit aũt poeta ad eũ, quẽ Græci παρακύπτοντα vocãt, de quo pverbiũ extat δειλότερος τοῦ παρακύπτοντος. de quo apud Suidã hoc mõ legit̃ ἀνήρ γάρ τις ἐγένετο δειλός ὃς παρακύψας ἐκ σπηλαίου, καὶ ἰδὼν τὸν Ἡρακλέα ἀπελθόντα, καὶ θέλοντα ἴσως τοῦτο λίθος γενέσθαι ποιῆσαι. φοβούμενος γὰρ τὴν Ἡρακλέα, κατέδυ εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ διὰ δειλίαν ἀπέθανεν. Reliqua vide apd Parrasiũ} ¶Medio) collo subaudiatur. Nã è tribꝰ Cerberi collis mediũ cathenis fuerat ligatũ. ¶Quiq; i se tra.cri.) Olenus qdã Lethæã duxit vxorẽ eximia pulchritudine adeo supbã, vt se Deabꝰ pferret. Cæterũ Deæ iratæ cũ de Lethæa suppliciũ sumere vellẽt, Olenꝰ i se culpã vxoris trãsferre ausus vnã cũ illa in lapidẽ fuit ↄuersus. ¶Humida I.) fõtibꝰ abũdãs. Nã Ida Phrygia multis fontibꝰ irrigat̃. {Vñ & πολυπίδακα Homerꝰ illã subide appellat. ¶Orãtẽ) Orpheũ precãtẽ. ¶Portitor) Charõ q portui inferorũ præest. ¶Arguerat) increpuerat, sed arcuerat fortasse rectius legeret̃, vt intelligamus, vetuerat. ¶In r.) stygis paludis. ¶Cereris si. m.) sine vllo cibo. ¶Pulsũq; A.Hæ.) mõtes sunt Thraciæ Rhodopæ & Hemus Boreæ obnoxii. ¶Annũ pis.æq.in.) hoc ẽ piscibꝰ terminatũ. Nã pisces Zodiaci vltimũ obtinẽt locũ, annũq; terminãt. Signãt igit̃ tres ãnos trãsiuisse post Eurydices mortẽ, qbus Orpheꝰ nullã tetigerat mulierẽ,

Tantalus. Ixion. Titius Belides. Sisyphus. Eumenidæ ADDI. Olenus & Lethæa in lapides. ADDI.

*a.l.imam *a.l.iussos *a.l.arcuerat.

An sit & hic, dubito. sed & hic tamen auguror esse,
Famaq; si ueteris non est mentita rapinæ,
Vos quoq; iũxit amor. p ego hæc loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, uastiq; silentia regni
Eurydices oro properata retexite fata.
OMNIA debentur uobis, paulumq; morati
Serius, aut citius sedem properamus ad *unam.
Tendimus huc omnes. hæc est domus ultima, uosq;
Humani generis longissima regna tenetis.
Hæc quoq; cum *iustos matura peregerit annos,
Iuris erit uestri, pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant ueniam pro coniuge, certũ est
Nolle redire mihi, leto gaudete duorum.
Talia dicentem, neruosq; ad uerba mouentem
Exangues flebant animæ. nec Tantalus undam
Captauit refugam, stupuitq; Ixionis orbis.
Nec carpsere iecur uolucres, urnisq; uacarunt
Belides, inq; tuo sed isti Sisyphe saxo.
Tunc primum lachrymis uictarũ carmine fama est
Eumenidum maduisse genas, nec regia coniux
Sustinet, oranti, nec qui regit ima, negare.
Eurydicemq; uocant. umbras erat illa recentes
Inter, & incessit passu de uulnere tardo.
Hanc simul, & legẽ Rhodopeius accipit Orpheus,
Ne flectat retro sua lumina, donec auernas
Exierit ualles, aut irrita dona futura.
Carpitur accliuis per muta silentia trames
Arduus, obscurus, caligine densus opaca.
Nec procul abfuerant telluris margine summæ.
Hinc ne deficeret metuens, auidusq; uidendi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapsa est,
Brachiaq; intendens, prendiq; & prendere captãs,
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iamq; iterum moriens, non est de coniuge qcquam
Questa suo quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremumq; uale, quod iam uix auribus ille
Acciperet, dixit, reuolutaq; rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
Quã tria qui timidus medio portante cathenas
Colla canis uidit, quem non pauor ante reliquit,
Quã natura prior, saxo per corpus oborto.
Quiq; in se traxit crimen, uoluitq; uideri
Olenus esse nocens, tuq; o confisa figura
Infelix Lethæa tua, iunctissima quondam
Corpora, nunc lapides. quos humida sustinet Ide.
Orantem, frustraq; iterum transire uolentem
Portitor arguerat, *septem tamen ille diebus
Squallidus in ripa, Cereris sine munere sedit,
Cura, dolorq; animi, lachrymæq; alimenta fuere.
Esse Deos Herebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopẽ, pulsumq; Aqlonibus Hæmũ.
Tertius æquoreis inclusum piscibus annum
Finierat Titan, omnemq; refugerat Orpheus
Fœmineam Venerem, seu quod male cesserat illi,
Siue fidem dederat. multas tamen ardor habebat
Iungere se Vati, multæ doluere repulsæ,

RAPH.

AVTOR transferre) constructio est græca, Transferendi enim Latine diceretur.

COEL. Rhod.

Quoniam vero de cinædis facta mentio est, sunt qui scribant, Orpheum Thraca principem omnium tanti sceleris, & libidinis detestandæ repertorem fuisse. Quod & Ouidius post frequentia Græcorum monuméta carminibus inseruit: Ille etiam Thracum populis fuit author, amorem In teneros transferre mares, citraq; iuuentam Aetatis breue ver, & primos carpere flores.) Collis erat) locum describit vbi canens Orpheus Bacchis fuit discerptus. Diis genitus vates) Orpheus Apollinis & Calliopes musæ filius. Loco) in locum. Virgil. It clamor cœlo. Chaonis arbor) quercum dicit. Nã quercus arbor est glandifera quæ in Chaonia Epiri regione à Chaone dicta, copiosæ prouenit. vnde in prio Georgicorum Virg. Si vestro munere tellus Chaoniam pingui glandem mutauit arista. Chaon autem frater fuisse Heleni scribitur quem cũ Helenus ipse per imprudẽtiam occidisset, regionem cui imperabat, Chaoniam ab illius nomine vocauit, cum antea Molossia appellaretur. Vnde Virg. Morte Neoptolemi regnorum reddita cessit Pars Heleno, qui Chaonias cognomine campos, Chaoniamq; omnem Troiano à Chaone dixit. Pli. aũt Chaoniam à Chaonibus populis denominatam esse scribit. Non nemus Helia.) populi in quas sorores Phaetõtis conuersas fuisse in secundo volumine poeta narrauit. Heliadum) solis filiarũ. Helios enim Solis dicitur. Aesculus) arbor est hæc glandifera Ioui dicata. Et innuba lau.) virgo. Daphne enim quam in laurum conuersam legimus nunquã nubere voluit. Enodis ab.) fine nodis. Et pl. ge.) genio ac voluptati dicata. Foliis enim æstate Solem auertit, hyeme vero admittit, vt Pli. scribit. Acerq;) acer arbor est variis distincta coloribus, vnde acernæ mẽsæ post citreas in pretio apud priscos fuisse scribũtur. Amnicolæ sa.) iuxta fluuios nascẽtes. Salix aũt arbor est notior, q̃ vt hoc loco sit describẽda. Et aqu. L.) arbor est Lotos locis humidis gaudẽs, vñ & aquatica vocaẽ à poeta, & fert suauissimũ fructũ in Africa pẽrtim vñ Lotophagi ppl'i fuerũt denoĩati. Est ẽt Lotos herba, quã iter prımas Deorũ voluptati nasci Homerus ait. (Tenuesq; m.) humiles, nõ multũ crescẽtes. Vñ & Virg. in Bucolicis humiles myricas appellat. Et bi. myr.) arbor est myrtus Veneri dicata. Bacis) imaturas ficos bacas vocat poeta. Pãpineæ vi.) pãpinis & foliis oneratæ. Orniq; & pi.) arbores sunt mõtanæ ornus & picea. Sanè hornus cũ aspiratione huius anni intelligiẽ. Arbutus) arboris est spẽs arbut' haud valde crescẽs. Pomo. ru.) pomis rubicundis. Et lẽ. pal.) flexibiles. Victoris p.) idcirco palmæ victoris pmia dñr, qđ victores palma coronanẽ. Palmæ eni nunq̃ oneri cedũt, vt q vincũr, hostibus cedere nõ videnẽ. Et suc. c.) succinctas & altas habẽs comas, & frõdes. Nã pinus in vertice solũ frõdes emittit. Grata D. ma.) Cybele. Siquidẽ Cy. At.) Atym eximia pulchritudine puerũ Deorũ mater, vt in Fastis scribit poeta, sibi casto deuinxit amore, iussitq; vt castus viueret, suaq; tẽpla tuereẽ. At ille mãdatorũ imemor cũ Sagarithide *nympha coiuit, quare in furias actus se ipse primũ excastrauit, deinde cũ se interficere vellet, in pinũ arborẽ fuit cõmutatus. (De furoribus Atyos multa Catullus in eo carmine, cuius initium. Sup alta vectus Atys celeritate maria &c. Interpres aũt Nicandri, ab apro occisũ Atyn dicit, cui' verba hęc sunt: ἰσοφῆτε σὺ ποιμένι ὅτι φρύξε ἄττυς (Sic eni Gręci qdã vocãt τὸν ἄττυν) ποιμάνων δὲ καὶ ἡμιῶν τὴν μητέρα τὶ θεῶν, ἐφιλήθη ὑπ' αὐτῆς καὶ σὲ φοιτωμένη πολλάκις, τιμῆς αὐτὸν ἠξίωσεν. ζῶς δὲ ὢδι τοῦτῳ δυστυχεστάτης αὐτὸν, οὐ φασὶ ἱερὸν, διὰ ἰδὼ τῆς μητρὸς, ἀλλὰ σὺν ἀγρίῳ πέμψας, ἢδη κατολοφυρεχμένην αὐτὸν, ἔθαψε, ὁ δὲ φρύγες κατὰ τοῖς ἀεὶ θρηνοῦσιν αὐτόν. Diod. ad historiã rẽ refert lib. iiii. Cybelẽ enim Menoes Phrygum regis & Dindymenes filiã fuisse dicit, à monte Cybelo, in quo exposita fuisset, appellatam, hãc cũ iã ætate pueca esset, adolescẽtẽ quẽdã ei' regiõis Atym nomine adamasse. ex eoq; grauidã factam fuisse. Qđ vt pr aiaduertit, Atym, & nutrices interfici, atq; insepultos abiici iussisse. Cybelẽ aũt cũ Atyos amore, tũ dolore nutricũ pculsã, insanã effectã, i publicũ pdiisse, psallentẽq; cũ tympano solũ vniuersam patriã sparsis capillis pambulasse. Orta aũt postea peste, Phryges, ɔsulto oraculo, iussos, vt Atyn sepelirẽt, & Cybelẽ, vt Deã venerarẽtur.) Affuit huic turbę) Cyparissus puer fuit formosissim' Apollini grat', q ceruũ, quẽ i delitiis habebat, cũ iprudẽs occidisset, tãto est affectus dolore, vt cũ mori oino vellet, in arborẽ cupressũ ab Apolline fuerit cõmutat'. Metas imi.) metarũ silis, quæ vt cupressi in acutũ tẽdũt. Ab il. D. ab Apolline. Nã Apollo cũ cithara & arcu pingebaẽ. Carchæa ar.) sic qdẽ scribiẽ, sed Carthęa cũ th. aspirato legẽdũ videẽ. Nã Carthæa vna est. ex quatuor vrbib' Ceæ insulæ, in qua nat' est Cyparissus. Principale ãt p deriuatiuo positũ ẽ. Gemmata mo.) torqs gẽmis ornati. Bacæ) margaritę, vniones. Cęæ gẽns) Cæa insula est Aegæi, vñ Cęus, a, um deriuaẽ.

Quercus chaona.

Chaon.

*a.l. flexipedes.

*Ielios

*a.l. demissa.

Lotophagi.

Li. 4. Fast.

*a.l. Sagaride.

ADDI.

Atys in pinum.

Cyparissus in cupressum.

Carthæa.

Cæa.

Ille etiam Thracum populis fuit author amorem
In teneros transferre mares, citraq; iuuentam
Aetatis breue uer, & primos carpere flores.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ad cantus Orphei desyderantis consuetudinem coniugis cum plurima animalia capta vocis dulcedine conuenissent, & in his etiam arbores e suis sedibus elicitæ, inter quas stupens cantibus Pinus Cybeles montis, qui in Phrygia est, in quam Atys matris Deum antistes mutatus est. Alii ferũt fuisse eum filium, Alii pastorem.

Collis erat, collemq; super planissima campi
Area, quam uiridem faciebant graminis herbæ.
Vmbra loca deerat, qua postquam parte resedit
Diis genitus Vates, & fila sonantia mouit,
Vmbra loco uenit. non Chaonis abfuit arbor,
Non nemus Heliadũ, nõ frondibus Aesculus altis,
Nec Tiliæ molles, nec Fagus, & innuba Laurus,
Et Coryli fragiles, & Fraxinus utilis hastis,
Enodisq; abies, curuataq; glandibus Ilex,
Et Platanus genialis, Acerq; coloribus impar,
Amnicolæq; simul Salices, & aquatica Lotos,
Perpetuoq; uirens Buxus, tenuesq; Myricæ,
Et bicolor Myrtus, & bacis cœrula Ficus.
Vos quoq; *flexibiles Hederæ uenistis, & una
Pampineæ Vites, & amictæ uitibus Vlmi,
Orniq;, & Pyceæ, Pomoq; onerata rubenti
Arbutus, & lentæ uictoris præmia Palmæ,
Et succincta comas, hirsutaq; uertice Pinus
Grata Deum matri. siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncoq; induruit illo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cyparissus Amiclei filius ex insula Cæa fuit hũc Apollo dilexit, & propter Ceruum patientem manus, quem per imprudentiam sagitta trãsfixum interemerat, manus afferentem sibi periculo eripuit, & protinus in arborem genitiui nominis vertit. Menda esse in voce Amiclei videtur. Nam quod infra dicitur, te quoque Amyclide, nõ ad Cyparissum, sed ad Hyacinthum pertinet, quare alii leg. Cypariss. adolescens fuit ex insula Cæa.

Affuit huic turbæ metas imitata Cupressus,
Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo,
Qui citharam neruis, & neruis temperat arcum.
Nanq; sacer Nymphis Carthæa tenentibus arua
Ingens Ceruus erat, lateq; patentibus, altas
Ipse suo capiti præbebat cornibus umbras.
Cornua fulgebant auro, demissaq; in harmo
Pendebant tereti *gemmata monilia collo,
Bulla super frontem paruis argentea loris
Vincta mouebatur, pariliq; ætate nitebant
Auribus & geminis, circum caua tempora, bacæ.
Isq; metu uacuus, naturaliq; pauore
Deposito celebrare domos, mulcendaq; colla

QVAMLIBET

Quamlibet ignotis manibus præbere solebat.
Sed tamen ante alios Cææ pulcherrime gentis
Gratus erat Cyparisse tibi, tu pabula ceruum
Ad noua, tu liquidi ducebas fontis ad undas,
Tu modo texebas uarios per cornua flores,
Nunc eques in tergo residens huc lætus, & illuc,
Mollia purpureis frænabas ora capistris.
Aestus erat, mediusq; dies, Solisq; uapore
Concaua littorei feruebant brachia Cancri.
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Ceruus, & arborea frigus ducebat ab umbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit, & ut sæuo morientem uulnere uidit,
Velle mori statuit. quæ non solatia Phœbus
Dixit? & ut leuiter, pro materiaq; doleret
Admonuit, gemit ille tamen, munusq; supremum
Hoc petit à Superis, ut tempore lugeat omni.
Iamq; per immensos egesto sanguine fletus,
In uiridem uerti cœperunt membra colorem.
Et modo qui niuea pendebant fronte capilli,
Horrida cæsaries fieri, sumptoq; rigore
Sydereum gracili spectare cacumine cœlum.
Ingemuit, tristisq; Deus lugebere nobis,
Lugebisq; alios, aderisq; dolentibus inquit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ganymedes Trois filius cum forma cæteris Iliensibus Phrygiæ præferretur, & assiduis venationibus interesset, ne infamiam virentis ætatis subiret, Iuppiter versus in aquilam ex Ida monte eum rapuit in cœlum, ministrumque fecit.

Tale nemus Vates attraxerat, inq; ferarum
Concilio medius turba, uolucrumq; sedebat.
Vt satis impulsas tentauit pollice chordas,
Et sensit uarios, quamuis diuersa sonarent,
Concordare modos, hoc uocem carmine mouit.
Ab Ioue musa parens (cedunt Iouis omnia regno)
Carmina nostra moue, Iouis est mihi sæpe potestas
Dicta, prius cecini plectro grauiore Gigantes,
Sparsaq; Phlegræis uictricia fulmina campis.
Nunc opus est leuiore lyra, puerosq; canamus
Dilectos superis, inconcessisq; puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine pœnam.
Rex Superum Phrygii quondã Ganymedis amore
Arsit, & inuentum est aliquid, quod Iuppiter esse,
Quàm quod erat mallet. nullo tamen alite uerti
Dignatur, nisi quæ portat sua fulmina terræ.
Nec mora percusso mendacibus aere pennis
Arripit Iliaden, qui nunc quoque pocula miscet,
Inuitaq; Ioui nectar Iunone ministrat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Hyacinthus Amyclides dilectus ab Apolline, cum per iocum in certamen disci venisset, altius iactum pondus non prius despicere potuit, quam capiti sensit iniectum. Quo eliso post obitum eius cruor, in florem eius nomine inscriptum cessit.

Te quoq; Amyclide posuisset in æthere Phœbus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Qua licet æternus tamen es, quotiesq; repellit
Ver hyemem, Pisciq; Aries succedit aquoso;
Tu toties oreris, uiridiq; in cespite flores.

RAPH.

QVAMLIBET ignotis) quantũlibet incognitis. Solisq; vapore) significat Solem in Cancro fuisse, quo tempore maximi excitantur æstus. Frigus ducebat) trahebat, capiebat. Pro materiaq;) pro qualitate rei pditæ doleret. Egesto sanguine) exhausto emisso. Sumptoq; rigore) accepta duritie. Syderũ cœlum) syderibus ornatũ. Lugebisq; ali.) hoc ex Romana consuetudine dictum est. Nam (vt Seruius scribit) cupressi rami ante fores dom[us] in qua esset cadauer, ponebãtur, nequis per imprudentiã ingrediẽs pollueretur, vnde illam inferis fuisse consecratam dicũt, hoc est lachrymis & luctibus, vel quod cęsa nũquam reuirescit.

ADDI.

{Plinius Diti sacrã cupressum dicit, eoq; funebri signo ante domos poni solitam. Ex Græcis aũt Didymus quidam, Cyparissos Eteoclis filias fuisse dicit. Quę dum tripudio dearum subsiliũt, in puteum forte deuolutæ fuerunt. Tellus autem vicem illarũ miserta, arbores puellarum more comantes, in illarum locum & memoriam procreauit. Hæc ex Gæoponicorum lib. xi.} Dolẽtibus) morte propinquorum. Impulsas) percussas. Chordæ autem quæ fides latine dicuntur, musicorum tantũmodo sunt instrumentorum. Diuersa) diuerse. Nomen enim pro aduerbio positũ est. Varios modos) varios sonos, ex quibus constat harmonia. A Ioue musa par.) Calliopen musam sibi matrem inuocat Orpheus. Ex principio autẽ hymni Orphei in Iouẽ hæc sumpta esse videntur. Cedunt Iouis omnia regno) omnia inquit Iouis potentię subiiciuntur. Est autem parẽthesis, causam continens cur ab Ioue sit inchoandũ.

Iuppiter ĩ aquilam.

Plectro grauiore) sono grauiore, quali bella cantari solent. Est autem plectrum instrumentum musicum, quod latine pecten appellatur, quo chordæ percutiũtur ἀπὸ τοῦ πλήττειν, hoc est à percutiẽdo declinatum. Gigantes) Gigantomachiam, hoc est, gigantum pugnam. Phlegræis campis) vbi fulminibus gigantes fuere confecti.

Phlegræi campi.

Phlegræi vero campi & in Thracia, & in Cãpania, & in Thessalia esse scribuntur. Leuiore lyra) humiliori sono amoribus conuenienti. Inconcessis ignibus) nefandis amoribus. Ea autem Orpheus canit in mulierum odium, atque contemptum. Phrygii Ganymedis) Troiani.

Ganymedes.

Nam Ganymedes Trois Dardadanorum regis fuit filius qui admiranda pulchritudine Iouem in sui amorem pellexit, à quo in aquilam mutato raptus, ac sibi mensæ minister adhibitus perhibetur. Quòd quidem idcirco fingitur, quòd Iuppiter aut per legionem Ganymedem rapuit, cuius insigne erat Aquila, aut nauis in qua fuit impositus pictam habuit aquilam, vt Lactantius exponit.

Ganymedis raptus

Eusebius vero in Chronicis ait Ganymedem à Tantalo fuisse raptum, indeq; ortum bellum inter Troen, & Tãtalum. Locus autem in quo raptus fuit ἁρπαγία vocatur ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν, hoc est, à rapiẽdo, vt Strabo testatur.

Vide Fest. Pompeiũ in dictiõe Cypariss[us]

Aquarium quidam Ganymedẽ esse dixerunt, vt scribit Higynus, vnde velut aquam fundens ostenditur, & à Græcis Hydrochoos appellatur. Nisi quæ portat sua fulmina terræ) periphrasis est aquilæ, quæ fulmina Ioui subministrare dicitur. Hoc autem idcirco fingitur, quod sola ex auibus aquila fulmine non tangitur. Iliaden) Ilii nepotem. Inuita Iunone) contra voluntatem Iunonis, quę ægre ferebat Ganymedem propter pulchritudinem tantopere ab Ioue amari. Te quoque Amyclide) Hyacinthus puer fuit formosissim[us] ab Apolline simul & Zephyro vento adamatus. Qui cũ in Apollinis amorem magis inclinaret, ob zelotypiam in se Zephyrum armauit. Cum igitur se disco cum Apolline exerceret, Zephyrus vehemẽtius flare cœpit, discumq; ab Apolline in aerem coniectum ita repercussit in Hyacinthum, vt ipsum interfecerit.

A.I. prælia

Apollo autẽ ne tam formosi pueri memoria interiret, ipsum in sui nominis florem commutauit, in quẽ etiã Aiax in .xiii. scribitur fuisse commutatus.

Hyacinth[us] in florem.

Amyclide) Amyclæ filii. Amyclas enim Hyachinthi pater fuit, vrbis Amyclarum conditor. Nam Amyclæ vrbs est Laconiæ Hyacinthi patria pueri adeo formosi, vt Apollo illius amore captus è cœlo descendere in terram sustinuerit, quo diutius pulchritudine ipsius frui posset.

Amyclas.

Amyclas autem interdum Amyclæ secũdum primam flectitur declinationem, interdum Amyclantis secundum tertiam.

Te meus ante* omnes genitor dilexit, & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi,
Dum Deus Eurotam, immunitam'q; frequentat
Sparten, nec citharæ, nec sunt in honore sagittæ:
Immemor ipse sui non retia ferre recusat,
Non tenuisse canes, non per iuga montis iniqui
Ire comes, longa'q; alit assuetudine flammas.
Iam'q; ferè medius Titan uenientis, & actæ
Noctis erat, spatio'q; pari distabat utrinque,
Corpora ueste leuant, & succo pinguis oliuæ
Splendescunt, lati'q; ineunt certamina disci.
Quem prius aerias libratum Phœbus in auras
Misit, & oppositas disiecit pondere nubes.
*Recidit in solidam longo post tempore terram
Pondus, & exhibuit iunctam cum uiribus artem.
Protinus imprudens, actus'q; cupidine lusus
Tollere Tænarides orbem properabat at illum
Dura repercusso subiecit in aere tellus
In uultus Hyacinthe tuos. expalluit æque
Quam puer ipse Deus, collapsos'q; excipit artus,
Et modo te refouet, modo tristia uulnera siccat.
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
Nil prosunt artes erat immedicabile uulnus.
Vt siquis uiolas, riguo'q; papauera in horto,
Lilia'q; infringat fuluis hærentia* uirgis,
Marcida demittant subito caput illa grauatum,
Nec se sustineant, spectent'q; cacumine terram,
Sic uultus moriens iacet, & defecta uigore
Ipsa sibi est oneri ceruix, humero'q; recumbit.
Laberis Oebalide prima fraudate iuuenta,
Phœbus ait, uideo'q; tuum mea crimina uulnus.
Tu dolor es, facinus'q; meum. mea dextera leto
Inscribenda tuo est. ego sum tibi funeris author.
Quæ mea culpa tamen? nisi si lusisse, uocari
Culpa potest? nisi culpa potest, & amasse, uocari?
Atq; utinam pro te uitam, tecum'q; liceret
Reddere, quod quoniam fatali lege tenemur,*
Semper eris mecum, memori'q; hærebis in ore.
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt,
Flos'q; nouus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folio'q; legatur eodem.
Talia dum uero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor, qui fusus humi signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrio'q; nitentior ostro
Flos oritur, formam'q; capit, quam lilia, si non
Purpureus color his argenteus esset in illis.
Nō satis hoc Phœbo est (is em̄ fuit author honoris)
Ipse suos gemitus foliis inscribit, & hya*
Flos habet inscriptum, funesta'q; littera ducta est.
Nec genuisse pudet Spartē Hyacinthon, honor'q;
Durat in hoc æui, celebranda'q; more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.

ADDI. {Pauſ. in Laconicis. Ἀμύκλας δὲ ὁ λακεδαίμονος, βουλόμενος ὑπολιπέσθαι τὸ καὶ αὐτὸς ἐν μνήμῃ, πόλισμα ἔκτισεν τῇ λακωνικῇ, γενομένων δὲ οἱ παίδων, ὑάκινθον μὲν νεώτατον ὄντα, καὶ τὸ εἶδος κάλλιστον κατέλαβεν ἡ πεπρωμένη πρότερον τοῦ πατρὸς καὶ ὑακίνθου μνῆμα ἐστὶν ἐν ἀμύκλαις ὑπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀπόλλωνος. Hæc ille. Fabulæ autem meminit Nicander in Theriacis his versibus:

Καρπόντι πολυβενθέιου, ὑακίνθου
Ὃν φοῖβος θρήνησεν, ἐπεὶ ῥ' ἑκόντα... *a.l. alios.
σιος ἔκτα
Παῖδα, λαβὼν προπάροιθεν Ἀμυκλαίου ποταμοῖο
Πρωθήβην ὑάκινθον, ἐπεὶ σόλος ἔμπεσε κόρσῃ
Πέτρου ἀφαλλόμενος, νέατον δ' ἤραξε κάλυμμα.

Quo loco interpres addit & matris nomē, ὑάκινθος, ingens, υἱὸς μὲν ἦν ἀμυκλαίου καὶ διομήδης ὃν ἠγάπησεν Ἀπόλλων}

RAPH. ¶ Meus g.) Apollo. Nā Apollinis & Calliopes musæ filiū se eē Orphe⁹ ipse testaf. ¶ In me. or.) Delphi vrbs est Phocidis Apollinis oraculo clarissima, quę à geographis in medio terrarū orbe (& velut vmbilic⁹ terrę) eē phibef. ¶ Pausaniæ testatū thesauris est, vmbilicū Delphicū ex albo structū lapide, quē ἐν μέσῳ γῆς πάσης εἶναι λέγουσιν οἱ δελφοί. Verū & ī carmine obscœno, quisquis eius fuerit author, id ita confirmatum animaduertimus:

*Vet⁹ codex hꝫ, Decidit, q̄ & magis placet ne sylla ba offendatur.

COEL RHOD.

Pallas cecropias tuef arces,
Delphos Pythius, orbis vmbilicum, *a. linguis
Creten Delia, Cynthiosq; colles. Sed & Ouid. ait:
Te meus ante omnes genitor dilexit, & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi.

Papin. quoq; Thebaid. i. Audiit & medius cœli Parnassus, & asper Eurotas. ¶ Eurotan) fluuius est Laconiæ Eurotas. ¶ Immunitam Sparten) sine muris, virtute enim non muris Lacedæmonii vrbem suam tutabantur. ¶ Immemor ipse sui) suæ diuinitatis. ¶ Assuetudine) cōsuetudine. ¶ Iamq; ferè medius Titan) meridiem fuisse significat. ¶ Actæ) præteritæ noctis. ¶ Vtrinq;) & à præterita & veniente nocte. ¶ Lati disci) nam discus & latus est & rotundus lapis, quē in aerem prisci cū quadā arte iacientes se exercebāt. Dictus est autē discus ἀπὸ τοῦ δίκειν, hoc est à iaciendo, per additionem s literæ. ¶ Recidit in soli. lon. post tē.) emphasis est, qua intelligamus discū lōge in aerē fuisse iactū. Cito nanq; in terrā cecidisset, nisi in altum iactus fuisset. ¶ Et exhib.) ostēdit. ¶ Artē) nā ita emittebaf, vt in gyrū se voluēs caderet in terrā. ¶ Tænarides) Tænarius Hyacinthus Lacō, à Tænaro Laconiæ pmōtorio. ¶ Subie.) sui sū iecit. ¶ Aeq;) tātū. ¶ Erat inmedi. vul.) cā cur nil artes pdessent. ¶ Vt siqs viol.) quā facile defecerit Hyacinthus pulchris sīsitudinib⁹ poeta ostēdit. ¶ Defecta) derelicta. ¶ Laberis Oebalide) apostrophe ad Hyacinthū affect⁹, & doloris, & q̄relarū plena. ¶ Laberis) moreris. ¶ Oebalide) patronymicū p possessiuo positū est. nā Oebalia vrbs est Laconię ab Oebalo ꝯditore appellata. {Aut etiā ab Orbalo κατὰ πρόληψιν tpis, qua ea; quæ ꝯsecuta sunt, p antecedētibus vsurpātur. fuit enim Oebalus, Cynoriæ, q frater Hyacinthi fuerat, filius, Hyacinthi nepos, qui postea ex Gorgophone Persei filia, Tyndareū genuit, quē Hercules, ab Hippocoonte regno expulsū restituit. vt Pauſ. in Lacōi.} ¶ Q̄d qnī fat. le. te.) vetamur ī vetu. legif exēp. & recte qdē. Sic nāq; apte itelligif, qd facere phibemur. Dii eni cū natura sint īmortales, nulla ratione vitā deponere pūt. ¶ Scripto) lrīs. nā ī Hyacintho flore αι syllaba gemitū significās bis inscripta vr̄. Tametsi qdā alr̄ sētiētes, putātesq; hya syllabas in Hyacintho flore eē inscriptas manifeste decipianf. ¶ Fortissimus heros) Aiax Telamonius, vt in tertiodecimo poeta narrat, in Hyacinthū fuit conuersus. ¶ Folioq; legatur eodem) nam in Hyacinthi folius (vt dixi) prima syllaba huius nominis αἴας inscripta videtur. ¶ Et hya) sic quidem ferè legitur, sicq; legendum esse quidam præcipiunt, sed aperte falluntur, cum hya literæ nullum gemitū præ se ferant, αι vero quæ vox est aperte gemitus significatiua, legendum esse facile contenderim; quamuis omnia quæ quidem mihi videre contigit exēplaria refragentur. ¶ Funesta'q; littera) luctuosæ literæ quibus in funeribus vtuntur. ¶ Ducta est) scripta est. Nam literæ dum scribuntur, duci proprie dicuntur. Hinc autem aperte etiam colligitur αι legendū esse, αι nanq; est vox, qua etiānum in funeribus & fletibus vti solemus. {Nec gen. pud. Sparten. Hyacinthum. Non simpliciter de loco seu patria accipiēdum, sed & de psona Sparta. fuit enim hæc vxor Lacedæmonis, mater Amyclei ipsius'q; Hyacinthi auia. vt Idem Pausan. tradit.} ¶ Hyacinthia) festa in honorem Hyacinthi pueri instituta.

Oebalia. ADDI. ADDI.

*a.l. vetamur. *a.l. αι.

CAT

RAPH. ¶CAT ſi forte roges)per comparationem oſtēdit Orpheus pueros formoſos & Diis placuiſſe, & maximo ornamento ſuis fuiſſe ciuitatibus, puellas vero contra & Diis perquā diſplicuiſſe, & maximo ſuas vrbes dedecore affeciſſe. Nam Propœtides quædam Venerem Deam eſſe negare auſæ, non minore fuit odio ciuibus ſuis, quàm Ceraſtæ quidam qui in ara hoſpites immolabant, quos vt Venus in iuuēcos conuertit, ita Propœtidas & ſua corpora primas proſtituere coegit, & in ſaxa cōmutauit. ¶Fœcundā Amathunta) Amathus vrbs eſt Cypri ære abundans, vnde & Cyprus ipſa Amathuſia olim fuit vocata eſt etiā vrbs Laconiæ. Declinatur autem Amathus, Amathuntis, vt Opus Opuntis. ¶Annuat) nutu affirmet tam illas velle genuiſſe, quàm eos Ceraſtas, qui hoſpites immolando maximo ſibi dedecori fuerunt. ¶Vnde etiam nomē traxere Ceraſtæ,) κέρας vnde Ceraſtæ declinantur, cornu dicitur. nam in fronte duo cornua habebant, vnde & Cyprus ipſa Ceraſtis à quibusdam fuit appellata.

Amathus

ADDI. {Sed eius nominis rationem Stephani inde tractā dicit, quòd multa κέρατα, hoc eſt, ἄκρα ſeu promontoria habeat Cyprus. Et videtur ſanè inſulæ nomen fabulæ dediſſe locū, non autem cōtra.} Iouis hoſpitis) ξένιος à Græcis appellatur, quod hoſpitiis præſit. Vnde Virg. Iuppiter hoſpitibus nā te dare iura loquuntur. ¶Lugubris ſce.) luctuoſi ſceleris, quo hoſpites decepti necabantur. ¶Amathuſiacas bidentes) Cyprias oues. Nam Cyprus (vt dixi) Amathuſia etiam fuit appellata. ¶Ophiuſia arua) Cypria. alludit autē poeta ad priſcum illius inſulæ nomē: Ceraſtis nanque etiam cognominata fuit à genere quodam ſerpētis, vel quòd multa cornua, hoc eſt montium vertices habeat, Ophiuſia vero ſerpentina poſſumus interpretari.

Iuppiter hoſpitalis.

Amathuſia.

ADDI. {Huius nominis, neq; apud Græcos Stephanus aut Strabo, neque apud Latinos Plinius aut Mela meminere. Sed tum quia idē nomē multarum inſularum fuit, (Nam & Hiſpaniæ quædā, & Aegei maris alia, Item quæ Tenus dicitur, & ea quæ proprie Rhodos, aliquādo Ophiuſæ noīe appellatæ fuere) demus hoc poetæ, vt is vel in mnemonico errato lapſus fuerit, vel alia, nobiſq; incognita ratione Cyprum, Ophiuſam vocarit. Nam de ſerpentum genere, quos Ceraſtas dicunt, quæ hic à Rhegio afferuntur rationem nō habent.}

ARG. FABVLAE SEQ.

Amathus oppidum in inſula Cypro, cuius incolæ obtrita conſuetudine humani generis, ſoliti in ara Iouis quæ proxima erat Deæ Veneris aduenas immolare, quorum crudelitatem Venus offenſa, ne relinquere ſedes ſuas cogeretur, in boues illos vertit, quæ a magnitudine cornuum Ceraſtæ apud Salaminios ſunt nominati.

At ſi forte roges fœcundam Amathunta metallis,
An genuiſſe uelit Propœtidas, annuat æque
Atq; illos, gemino quondam quibus aſpera cornu
Frons erat, unde etiam nomen traxere Ceraſtæ.
Ante fores horum ſtabat Iouis hoſpitis ara
Lugubris ſceleris, quam ſiquis ſanguine tinctam
Aduena uidiſſet, mactatos crederet illic
Lactentes uitulos, Amathuſiacaſq; bidentes.
Hoſpes erat cæſus. ſacris offenſa nefandis,
Ipſa, ſuas urbes, Ophiuſiaq; arua parabat
Deſerere Alma Venus. ſed qd loca grata? qd urbes
Peccauere meæ? quod, dixit, crimen in illis?
Exilio pœnam potius gens impia pendat,
Vel nece, uel ſiquid medium eſt, mortiſq;, fugæq;.
Idq; quid eſſe poteſt, niſi uerſæ pœnæ figuræ?
Dum dubitat, quo mutet eos, ad cornua uultum
Flexit, & admonita eſt, hæc illis poſſe relinqui,
Grandia'q; in toruos trāſformat membra iuuēcos,

ARG. FABVLAE SEQ.

Propœtides filiæ Amathuntæ aſpernatæ Venerem primæ in triuio vulgauere corpora ob eiuſdem Deæ iram, quia pudore indurnerant, nouiſſime in lapidem ſunt transfiguratæ.

Sunt tamen obſcœnæ Venerem Propœtides auſæ
Eſſe negare Deam, pro quo ſua, numinis ira,
Corpora cum forma primæ uulgaſſe feruntur.
Vt'q; pudor ceſſit, ſanguis'q; induruit oris,
In rigidum paruo ſilicem diſcrimine uerſæ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pygmalion offenſus impudentia vulgari Propœtidum ſtatuit cœlebs permanere. Qui cum ſignum virginale ex ebore feciſſet, captus ſpecie eius in vecordem incidit amorē, & cum tota mēte quæſiuit * a Deo vt ei ſigno, cuius amore exarſiſſet, animā infunderet, vt egreſſus tēplo domum peruenit, cōmperit voto ſe eſſe donatum cōiugiū. Itaque lætatus arte ſua Paphū filium genuit, qui in inſula Cypro oppidum ſui nominis conſtituit.

Quas quia Pygmalion æuum per crimina agentes
Viderat offenſus uitiis, quæ plurima menti
Fœmineæ natura dedit, ſine coniuge cœlebs
Viuebat, thalami'q; diu conſorte carebat,
Interea niueum mira feliciter arte
Sculpſit ebur, formam'q; dedit, qua fœmina naſci
Nulla poteſt, operis'q; ſui concepit amorem.
Virginis eſt ueræ facies, quam uiuere credas,
Et ſi non obſtet reuerentia, uelle moueri.
Ars adeo latet. arte ſua miratur, & haurit
Pectore Pygmalion ſimulati corporis ignes,
Sæpe manus operi tentantes admouet, an ſit
Corpus, an illud ebur, nec adhuc ebur eſſe fatetur.
Oſcula dat, reddi putat, loquitur'q; tenet'q;
Et credit tactis digitos inſidere membris.

¶Gens impia) Ceraſtarum. ¶Sunt tamen obſcœnæ) quāuis inquit Ceraſtas in iuuencos conuerterit Venus, Propœtides tamen auſæ ſunt eam negare Deam eſſe. ¶Obſcœnæ) turpes. ¶Vulgaſſe) proſtituiſſe. ADDI. {Videtur hæc fabula, à libidine & turpitudine Cypriarum mulierum occaſionem traxiſſe. Nā & Herodotus & Iuſtinus tradunt, antiquitus Cyprias quæſtu corporis dotē quærere, vulgoq; ad littus etiam aduenis ac nautis proſtare ſolitas fuiſſe. Quod illis cōmune fuit cum Babyloniis, vt idem Herodotus author eſt.} ¶Ceſſit) receſſit. ¶Pro quo) propter quā rem. ¶Numinis ira) Veneris indignatione. ¶Sanguiſq; induruit oris) ita durus eſt factus, vt nihil erubeſcerent. ¶Paruo diſcrimine) parua differētia. ¶Lapideæ nanque ſtatuæ videbantur Propœtidibus ſimiles. ¶Verſæ) fuerant ſubaudiatur.

Ceraſtæ in tauros. Propœtides in ſaxa

Pygmaliō

¶Quas quia Pygmalion æuum) Pygmalion quidam flagitiis Propœtidū offenſus, vitam cœlibem exigere decreuit, ſed ex ebore virginis ſimulachrum adeo fabre effinxit, vt perinde atq; ſi viua eſſet, illius amore caperetur. Quare Venerem orauit, vt ſibi talem concederet vxorem. Venus aūt plus quam petebatur, effecit. Nā illi quam in lecto Pygmaliō collocauerat, aīam inſpirauit nubilemq; ætatem donauit, ex inſperato igitur Pygmalion voti cōpos factus ex ea Paphum ſuſtulit, à quo & inſula, & vrbs Paphos fuit appellata.

Paphus

¶Sine coniuge cœlebs) alterū ex altero pēdet. Qui enim vxore caret cœlebs viuit: q cœlibē ducit vitā, vxorē nō habet. Cœlebs aūt dicit, quaſi cœleſtē vitā agens. ¶Thalami conſorte) vxore.

*a.l. quæſiuiſſet.

¶Qua fœmina naſci Nulla poteſt) pulcherrimā fuiſſe illā ſtatuā intelligimus, vt quę ne à natura quidē poſſet ſuperari. ¶Et ſi nō obſtet reuerētia) acute eleganterq; hoc dictum eſt. Nā virgines bene educatæ præ pudore in virorū cōſpectu vix audēt ſe mouere. Ea igitur ſtatua non quod eburnea eſſet, ſed pudore quodam virginibus inſito immobilis videbatur. ¶Ars adeo latet) vt viua videretur, non ex ebore confecta. ¶Arte ſua miratur) ſtatuam ſubaudiamus. ¶Simulati corporis) in ſimilitudinem virginis effecti. ¶Nec adhuc ebur eſſe fatetur) quamuis tāgat ſtatuam, eburneamq; eſſe ſentiat, ſibi tamen eburneam eſſe perſuadere non poteſt, adeo viua videbatur. ¶Inſidere) inhærere, infigi, ac ſubſidere, ſic vt membra digitis cederent.

Et metuit, pressos ueniat ne liuor in artus.
Et modo blanditias adhibet, modo grata puellis
Munera fert illi conchas, teretesq; lapillos,
Et paruas uolucres, & flores mille colorum,
Lilia, perpictasq; pilas, & ab arbore lapsas
Heliadum lachrymas, ornat quoq; uestibus artus.
Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo.
Aure leues baccæ, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent. nec nuda minus formosa uidetur.
Collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis,
Appellatq; tori sociam, acclinataq; colla
Mollibus in plumis tanquam sensura, reponit.
Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
Venerat, & blandis inductæ cornibus, aurum
Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ,
Thuraq; fumabant, cum munere functus ad aras
Constitit, & timide, si Dii dare cuncta potestis,
Sic coniux opto, non ausus eburnea uirgo,
Dicere Pygmalion, similis mea dixit eburnæ.
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa uelint, & amici numinis omen
Flamma ter accensa est, apicem'q; per aera duxit.
Vt redit, simulachra suæ petit ille puellæ,
Incumbensq; toro dedit oscula. uisa tepere est.
Admouet os iterum, manibus quoq; pectora tētat,
Tentatum mollescit ebur, positoq; rigore
Subsedit digitis, cedit'q;, ut Hymetia Sole
Cera remollescit, tractata'q; pollice multas
Flectitur in facies, ipso'q; fit utilis usu.
Dum stupet, & dubiæ gaudet, falli'q; ueretur,
Rursus amans, rursus'q; manu, sua uota retractat.
Corpus erat, saliunt tentatæ pollice uenæ.
Tum uero Paphius plenissima concipit heros
Verba, quibus Veneri grates ait, ora'q; tandem
Ore suo non falsa premit, data'q; oscula uirgo
Sensit, & erubuit, timidum'q; ad lumina, lumen
Attollens, pariter cum cœlo uidit amantem.
Coniugio quod fecit, adest Dea, iam'q; coactis
Cornibus in plenum nouies Lunaribus orbem,
Illa Paphum genuit, de quo tenet insula nomen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Myrrha Cynirae & Cēchreidis filia, iracūdia Veneris, quod mater eius præferretur *Deæ, patrem impio dilexit amore, nec uiam potiūdi inueniēs cogitur suspendium experiri. Cuius nutrix intra cubile gementis excepit vocē, & signis cognitis nefariæ mortis, dum diligentius scrutatur, causam poscit. Consulta ergo puella ei pollicetur se effecturam, vt parenti sine vlla infamia iungatur, cuius illa orationem in promissum tempus differt. At anus die solenni Cereris quo mater eius operata, a viro secubabat: alūnam noctu deduxit ad Cinyrā prædicans forma eius impulsam sibi se credidisse, qui data *cupiditate lumē inferri iussit, vt speciem eius notam haberet, cognitusque filiæ pater stuprator, coactus est pudore ferro stricto eam insequi, quæ duplici metu territa in insulā profugit, ibique misericordia eiusdem Deæ in arborem, quæ eius nomen indicaret, mutata est.

Editus & *ille est, qui si sine prole fuisset,
Inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam procul hinc natæ, procul este parentes.
Aut mea si uestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides, nec credite factum.
Vel si credetis, facti quoq; credite pœnam.
Si tamen admissum sinit hoc natura uideri,
Gentibus Ismariis, & nostro gratulor orbi.
Gratulor huic terræ, quòd abest regionibus illis,
Quæ tantum genuere nefas. sit diues Amomo,
Cinnama'q; Costum'q; suum, sudata'q; ligno

Expleta.

*a. l. hac ne versus delūbet.

¶ ET metuit pressos ueniat'ne liuor in artus) & timet inquit ne mēbra manu pressa liuorem & nigra quędam signa concipiant. Liuor autem est illud signum subnigrum quod in corpore percusso uideri solet, cui quoniam inuidorum color similis est, liuor pro inuidia sæpenumero ponitur. ¶ Heliadum lachrymas) succina, quę è populis in quas sorores Phaethontis conuersas fuisse narrauit poeta deflere dicuntur. ¶ Baccæ) vniones. ¶ Concha Sidonide) purpura Tyria. ¶ Tota Cypro) per totā Cyprum. Veneri nanq; dicata est Cyprus insula Ciliciæ, Syriæq; obiecta, quondam nouē regnorum sedes, variis quidem nominibus appellata. nam & Atamantida & Cerastin & Aspeliam & Amathusam & Macaran & Crypton & Coloniam Plinius scribit fuisse appellatā. Cyprus autē dicta est à Cypro Cinyræ filia, vel à Cypro flore, vel (vt Astynomus scribit) quia prius Cryptos appellata fuit, eo quòd sæpenumero à mari fuit occultata, deinde t litera abiecta Cypros vocata. ¶ Blandis cornibus) nō infestis, sed mitibus. Cornua autem victimarum inaurari solebant. ¶ Munere) sacrificio. ¶ Ad aras) apud altaria. ¶ Venus aurea) pulchra. {Epitheton ab Homero transsumptum, qui Venerem χρυσῆν ἀφροδίτην ferè vocare solet.} ¶ Et amici numinis omen Flamma ter accensa est) ordo est & flamma ter accensa est, omen amici, & propitii numinis. ¶ Apicem) scintillam. ¶ Subsedit) cedit. ¶ Vt Hymetia cera. Hymetus Atticæ mons est optimi mellis ferti lissimus. ¶ Corpus erat) proprie dixit. nā corpus viuum proprie vocatur: caro autem mortua, vt quæ à cadendo sit dicta. ¶ Saliunt) mouentur. ¶ Paphius heros) Cyprius Pygmalion. ¶ Verba plenissima) copiosissima, ornatissima. ¶ Ora non falsa) veram faciem. ¶ De quo tenet insula nomen) nam Cyprus, dicta est etiam Paphos à Papho Pygmalionis filio. ¶ Editus & ille est) Cinyras Pygmalionis filius Myrrhā genuit, quæ nefando patris amore capta, nutricis opera cum eo inscio concubuit, Adonemq; cōcepit, quod cum rescisset pater, stricto ense filiam persequi cœpit, illa vero fugiens in Arabiam vsq; peruenit, vbi longo errore fessa Deorū miseratione in arborē sui nominis fuit mutata. {Ego vero, Editus ex illo est, aut, Editus hinc & ille est, legendum existimo, versus causa, vt Cinyras (quem falsò quidam Cynaram scribunt, quando & apud Pindarum in Nemeis, & apud Homerum, Cinyras dicitur, ἀπὸ τοῦ κινύρεσθαι, vt puto, qd conqueri & lugere ferè significat) non Pygmalionis, sed Paphi filius accipiatur. Quā sententiam & Boccatius secutus videtur in genealogiis, quanquam ille, Editus hac ille, pro hinc ibidem legat. Fabulam autem Myrrhæ exponit μυθολογικῶς Fulgentius libro tertio.} ¶ Inter felices) nam Cypriorum rex fuit in primis potens. ¶ Aut mea si vestras) aut inquit si mea carmina vos delectabunt, nolite credere ea fuisse facta, quæ hoc loco scribentur de Myrrha Cinyræ filia. ¶ Si tamen admissum) bene dubitat Orpheus an tantum sceleris fuerit commissum. Nam contra naturam esse videtur, vt liberi parentes flagitiose, ac vsque ad coitum ament. ¶ Gentibus Ismariis) Thraciis. ¶ Nostro or.) Thraciæ. Nam Orpheus Thrax fuit. ¶ Abest) remota est. ¶ Sit diues amomo) amomum herba est suauissimi odoris, non in Arabia modo, sed in Ponto, Armeniaq; nascens, vt Plinius scribit. ¶ Cinnamaq;) Cinnamum herba est medica, qua Arabia felix commendatur. ¶ Costumq; suam) costus frutex est grati odoris in Arabia nascens. ¶ Sudata thura) per sudorem quodam modo emissa. Thurifera autē regio est Sabæa.

¶ Panchaica

Cyprus.

ADDI.

Hymetus. Eā præferret alias & in eā sententiā etiā Higynus fab. meminit.

Cinyras.

ADDI.

RAPH. Panchæa. ¶ Panchaica tel.) Pāchæa regio apud Sabæos, in qua thuriferæ arbores nascuntur. vnde Virg. Totaq; thuriferis Panchaia pinguis aristis. ¶ Tanti noua nō fuit arbor) vt pater cū filia coire debuerit. ¶ Vidicat) liberat. ¶ E tribus vna soror) vna ex furiis, Tisiphone, Alecto, aut Megæra. ¶ Vndiq; lecti proceres) electi principes. ¶ Ad thalamii certamen) ad nuptias tuas certatim petendas aduenit. ¶ Dū non sit ex omnibus vnus) hoc est, vno patre excepto, quem vis ex omnibus elige.

ADDI. (lego: Dum nō sit in omnibus vnus, scilicet, pater. Alioqui versus nō stabit.) ¶ Si tamen hoc scelus) Myrrha amore victa dubitabat an sit nefas cū patre coire. ¶ Init pecudes) cum pecudibus coit. Nam inire cū accusatiuo iunctum animal significante, coire significat. ¶ Felices quibus ista licent) ex nimio ardore ista prouenit exclamatio, qua Myrrha & brutorum vitam commendat, & ciuilem detestatur vt difficilē & duram. ¶ Inuida iura) quæ humano generi inuidere videntur, ne iis quæ à natura pmittuntur, frui possit. ¶ Negāt) prohibent. ¶ Gentes tamen esse ferunt) hi sunt Troglodytę, variæq; Aethyopū natiōes, qui & vxores habēt cōes, & brutoꝝ more viuūt.

COEL. RHOD. ¶ Scribit Bardesanes Syrus: legē fuisse Persis, qua filias, sorores, matres quoq; in cōnubii iura admittere, non duceref impiū ominosumue. Quod Strab. itē cōprobant monumēta: & Septimius Florens repetit. Ex qua historia illustratur, simul & emendaf Quintil. locus lib iii. vbi ita ferè scribitur. Et si quod est exemplum deforme posteritati traditū, quale libidinosus vir Perses in muliere Samia instituere ausus dicif prim⁹. Legēdū puto, In matre sua, vel i matre & filia, vel (si placet) Samia intelligaf propriū nomē. Sentētiam alterā subiiciemus statim. Perses autem (sed nō hic, vt opinor) antiqssim⁹ fuit Persaꝝ rex, à quo & cognominati Persæ, quē Medeæ filium Steph. intelligit: quāuis Herodot. scribat libro Historiarū. vii. à Perse Iouis & Andromedæ filio, Persas dici: quum Cephenes dicerentur prius à Gręcis, ab accolis vero Artei. Sunt codices tamē veteres, in quibus legatur præses, non Perses. Porrò Magos quoq; censuisse Sotion libro vigesimotertio scribit, iustum videri cum filia & matre congressum. Ex quo etiam Catullus:

Nascatur Magus ex Gelli matrisq; nefando
 Concubitu, & discat Persicum auspicium:
Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet,
 Si vera est Persarum impia religio.

Quod vero Lucan. hoc ipsum etiā Parthis attribuat, forte Plinianum illud respexerit, ex lib. vi. Persaꝝ regna, quæ nūc Parthoꝝ intelligimus, inter duo maria, Persicum & Hyrcanum Caucasiis attollūtur iugis vtrinq; per deuexa laterum. De sinu verò Persico alibi Plin. idem: Persæ Rubrum mare semp accoluere, ꝓpter quod is sinus Persicus vocaf. Ratio vero ex Strabone elici posse videf: Et si adhuc (inqt) Persæ regnant ꝓprium habētes regem viribus tamē sunt longe inferiores, & Parthorum regi adhærescūt. Id qd in Crassi rebus ꝯfirmat Dion: factū id astruēs post Alexādri interitum, quū tabescerent res Macedonū: Carmen Lucani ad id spectans, quia ad manum est, subieci, vt volentibus item præstò sit:

Parthorū dominus quoties sic sanguine misto
 Nascitur Arsacides, cui fas implere parentem.

Nec ignoro, Q. Curtiū scribere lib. viii. in Natura regiōe cum parētibus stupro coire, moribus pmissum. Illud mirum magis, à Chrysippo ꝓditum ἐν τῷ τῶν προτρεπτικῶν, cōgressum cum matre, filia, sorore parum prudenter vitio verti. Ad hæc nimirū respicit Ouidianum illud:

Gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.

Aemilius Probus & Plutarchus authores sūt, apud Athenieñses fas fuisse, sororē in matrimoniū cape. Agathius Gottici belli scdo facta hui⁹ turpitudinis mētiōe, rē haud ita veterē arbitraf argumēto præcipue, quòd Semiramis à filio necata feraf, cuius cōcubitū appetiisset impudentius. Id quod de Artaxerxe ac Parisatide memoraf quoque, nisi quòd hæc reiecta modo iracūdius ferf & sprecta: qd impiū esset, nec patriū, nec ferè humanis morib⁹ receptū. ¶ Spes interdicta) legibus prohibitæ. ¶ Remittit) pmittit. ¶ Cinyrę cōcū. pos.) cū Cinyra. Græca eni loquēdi est figura. ¶ Nūc qa iā me⁹ est) pater. ¶ Nō est meus) nō pōt esse meus maritus. ¶ Est mihi prox.) ꝯsanguinitas ipsa mihi obest. ¶ Malus ard.) turpis amor. ¶ Amantē) me subaudiamus. ¶ Si nihil cō. vl.) coitū innuit, hoc est, si mihi cū eo ꝯcūbere nō licet, quæ est vltima amoris linea. ¶ Vlt. aūt) seipsam increpat Myrrha, qd coire cū patre affectat, quo qdē modo & iura ꝯsanguinitatis, & nōia ꝯfunderent. Nā filia id quod est nefandissimū, & matris pellex esset, & adultera patris. Esset prętera filiorum & soror, & mater, quod penitus cōsanguinitatis nomina confundit. ¶ Sacro angue) execrādis anguibus, & viperis. ¶ Crinitas sorores) Eumenidas furias. Se autem ipsam Myrrha reprehendit, quāuis ab alio increpari videatur.

Thura ferat, floresq; * alios Panchaica tellus, (* a. l. suos.)
Dum ferat & Myrrham. tanti noua non fuit arbor.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido
Myrrha, facesq; suas à crimine uindicat isto.
Stipite te Stygio, tumidisq; afflauit Echidnis
E tribus una soror. scelus est odisse parentem.
Hic amor est odio, maius scelus, undique lecti
Te * cupiunt proceres, totoq; oriente iuuentus (* a. l. capiunt.)
Ad thalami certamen adest, ex omnibus unum
Elige Myrrha uirum, dum * non in omnibus unus. (* alias, nō sit in, repugnāte versu.)
Illa quidem sentit, fœdoq; repugnat amori,
Et secum, quò mente feror? quid molior inquit?
Dii precor, & pietas, sacrataq; iura parentum,
Hoc prohibete nefas, sceleriq; resistite nostro,
Si tamen hoc scelus est. sed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas, coeuntq; animalia nullo
Cætera delicto, nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo. fit equo sua filia coniux.
Quasq; creauit, init pecudes caper, ipsaq; cuius
Semine concepta est, ex illo concipit ales.
Felices quibus ista licent. humana malignas
Cura dedit leges, & quod natura remittit,
Inuida iura negant. gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.
Me miseram, quòd non nasci mihi contigit illic,
Fortunaq; loci lædor. quid in ista reuoluor?
Spes interdictæ discedite. dignus amari
Ille. sed ut pater est. ergo si filia magni
Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem,
Nunc quia iam meus est, non est meus. ipsaq; dāno
Est mihi proximitas, aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc, patriæq; relinquere fines,
Dum scelus effugiā, retinet malus * ardor amantē, (* a. l. error)
Vt præsens spectem Cinyram, tangamq;, loquarq;,
Osculaq; admoueam, si nil conceditur ultra.
Vltra autem sperare aliquid potes impia uirgo?
* Et quod confundas, & iura, & nomina sentis? (* a. l. Nec quod)
Tu'ne eris, & matris pellex, & adultera patris?
Tu'ne soror nati? genitrixq; uocabere fratris?
Nec mutues sacroꝝ crinitas angue sorores?
Quas facibus sæuis oculos, atq; ora, petentes
Noxia corda uident? at tu dum corpore non es
Passa nefas, animo ne concipe, ne'ue potentis
Concubitu uetito naturæ pollue fœdus.

Velle puta.res ipsa uetat pius ille,memorq;
Moris.& o uellem similis furor esset in illo.
Dixerat.at Cinyras,quem copia digna procorum
Quid faciat,dubitare facit,scitatur ab ipsa
Nominibus dictis,cuius uelit esse mariti.
Illa silet primo,patris'q; in uultibus hærens
Aestuat,& tepido suffundit lumina rore.
Virginei Cinyras hæc credens esse timoris,
Flere uetat,siccat'q; genas,atq; oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet,consulta'q; qualem
Optet habere uirum,similem tibi dixit.at ille
Non intellectam uocem collaudat,& esto
Tam pia semper,ait.pietatis nomine dicto,
Demisit uultus,sceleris sibi conscia uirgo.
Noctis erat medium,curas'q;,& corpora,somnus
Soluerat.at uirgo Cinyreia peruigil igne
Carpitur indomito,furiosa'q; uota retractat.
Et modo desperat,modo uult tentare,pudet'q;,
Et cupit,& quid agat,non inuenit.utq; securi
Saucia trabs ingens ubi plaga nouissima restat,
Quo cadat in dubio est omni'q; a parte timetur.
Sic animus*uario labefactus uulnere,nutat
Huc leuis,atq; illuc,momenta'que sumit utroque.
Nec modus,& requies,nisi mors,reperitur amoris,
Mors placet erigitur,laqueo'q; innectere fauces
Destinat,& zona summo de poste reuincta
Chare uale Cinyra,causam'q; intellige mortis,
Dixit & aptabat pallenti uincula collo.
Murmura uerborum fidas nutricis ad aures
Peruenisse ferunt,limen seruantis alumnæ.
Surgit anus,reserat'q; fores,mortis'q; paratæ
Instrumenta uidens,spatio conclamat eodem,
Se'q; ferit,scindit'que sinus,erepta'que collo
Vincula dilaniat.tum denique flere*uacauit,
Tum dare cōplexus,laquei'que requirere causam.
Muta silet uirgo,terram'q; immota tuetur,
Et deprensa dolet tardæ conamina mortis.
Instat anus,canos'q; suos,& inania nudans
Vbera,per cunas,alimenta'q; prima precatur,
Vt sibi committat,quicquid dolet.illa rogantem
Auersata,gemit.certa est exquirere nutrix,
Nec solam spondere fidem.dic inquit,opem'q;
Me sine ferre tibi,non est mea pigra senectus.
Seu furor est, habeo quod carmine sanet,& herbis.
Siue aliquis nocuit magico lustrabere ritu.
Ira Deum siue est,sacris placabimus iram.
Quid rear ulterius?certe fortuna,domus'q;
Sospes ab incursu est.uiuunt genitrix'q;,pater'q;.
Myrrha patre audito,suspiria duxit ab imo
Pectore.nec nutrix etiam nunc concipit ullum
Mente nefas,aliquem'q; tamē præsentit amorem.
Propositi'q; tenax,quodcunque est orat,ut ipsi
Indicet,& gremio lachrymantem tollit anili,
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Sensimus(inquit amas,&in hoc mea pone timorē)
Sedulitas erit apta tibi.nec sentiet unquam
Hoc pater.exiliit gremio furibunda,torum'q;
Ore premens,discede precor,misero'q; pudori
Parce ait,instanti discede,aut desine dixit

RAPH. ¶VELLE puta)te subintelligamus, non patrem, vt quidam. ¶Res ipsa) rei turpitudo. ¶Memor moris) iuris & honesti. ¶Similis furor esset in illo) vt quid iura velint obliuiscere-tur. ¶Nominibus dictis) expositis procorū nominibus. ¶Tepido ro.)tepidis lachrymis. ¶Hæc credens) signa subaudiamus. ¶Datis)osculis. ¶Consulta)interrogata. ¶Non intellectam vocem) figuram, qua Myrrha se patris amore captam innuerat patri respondens se illi maritum similem habere velle. ¶Demisit vul.) demisit oculos in terram. ¶Carpitur) cruciatur. ¶Igne indomito) amore quem domare ac vincere non poterat. ¶Furiosa vota retractat) furiosam cupiditatem cum patre coeundi resumit, & animo reuoluit. Eleganter autem vt omnia poeta exprimit puellæ amore ardentis cogitationes atque affectus. ¶Saucia)percussa securibus. ¶Trabs ingens)maxima arbor. Hac autem similitudine ostēdit poeta quanta in ambiguitate foret animis Myrrhæ collocatus. ¶Vbi plaga nouissima) quando vltimus ictus restat. ¶Quo cadat) in quam partem cadat,anteriorem an posteriorem, dextram an sinistram. ¶Vario vulnere) vario affectu. ¶Vtroque) in vtranque partem. ¶Nec modus)finis ac terminus. ¶Destinat)delibérat. ¶Zona)cingulo. ¶De summo poste)de summitate hostii. ¶Reuincta) religata. ¶Chare vale Cinyra) amatorie Myrrha Cinyram nomine proprio appellat. Patris enim nomen odio habebat, vt quod sibi esse impedimento putabat, ne optato concubitu potiretur. ¶Pallenti collo)hypallage est:ipsa enim Myrrha pallescens intelligitur. ¶Seruantis)custodiētis. ¶Reseratq;) aperit. ¶Scinditq; sinus)vestium subaudiatur. Id autem in magnis doloribus fieri consueuit. ¶Tum denique flere vacauit)hoc est,postea quàm vincula dilaniauit,tum tandem flendi tempus habet nutrix. ¶Muta silet virgo)tāquam muta. ¶Tuetur) aspicit id quod indignantes, dolentesq; facere solent. ¶Et deprehensa dolet tardæ conamina mortis) hoc est, Myrrha dolet conatus mortis à nutrice deprehensos fuisse & intellectos. Propriæ autem minus honesta deprehendi dicūtur. ¶Vt sibi committat)vt sibi reuelet. ¶Auersata)aspernata cum quadam vultus auersione. ¶Nec solam spondere fidem) nec solam fidem promittere, sed etiam opem & auxilium. ¶Me sine) me permitte. ¶Seu furor est) insanus amor. ¶Siue aliquis nocuit) carminibus, & incantationibus. ¶Lustrabere)purgaberis. ¶Propositiq; tenax) in proposito perseuerās anus. ¶Vt ipsi) sibi in soluta diceretur oratione. ¶Furibunda) furenti similis. Virginis autem amantis decorum pulchre seruat poeta. Solent enim quo vehementius quid appetunt virgines amore captæ, eo magis dissimulare. ¶Instanti) nutrici subaudiatur.

*a.l.dubio.

*a.l.vetauit.

CET

RAPH. ¶ET indicium laquei)hoc eſt, minatur ſe indicaturam patri, quod ſe ſuſpendere voluerit Myrrha. ¶ Et officium ſpondet)auxilium promittit. ¶ Obortis)ſubito natis. ¶ Et ò dixit felicem coniuge matrem)figurata oratione vtitur Myrrha, quo honeſtius amorem ſuum in patrẽ nutrici confiteatur. Eſt autẽ emphaſis, cũ ex aliquo dicto latẽs aliquid eruitur, vt apud Vig. Non licuit thalami expertẽ ſine crimine vitã. Degere more feræ. Quanquã enim (vt ſcribit Quint.) de matrimonio queritur Dido, tamẽ huc erupit eius affectus, vt ſine thalamis vitã hominũ non putet, ſed ferarum. Hac vero figura ea ſignificare ſolem², quæ ſi aperte dicerenſ, minus decerent, turpiaq; viderentur. ¶ Hactenus) locuta eſt ſubintelligatur. ¶ Et gemuit)gemitum & ſuſpiriũ emiſit. ¶ Senſit enim) hoc eſt, cognouit nefandum Myrrhæ amorẽ. Eſt autẽ parentheſis cauſam ſignificans. ¶ Stetit hirta) erecta eſt. ¶ Addidit) dixit. ¶ Excuteret)expelleret, ex animo eiiceret. ¶ Diros amores)tetros ac turpes. ¶ Scit ſe nõ falſa moneri) hoc eſt, cognoſcit ea quæ à nutrice dicũtur eſſe vera. ¶ Potiere tuo)hic eſt diſtinguendum. nã nutrix nõ eſt auſa dicere parẽte, impedita pudore. ¶ Numine) iureiurando. ¶ Feſta piæ Cereris) Thesmophoria à Græcis ſacra Cereris appellãtur, quæ quidẽ tanta caſtitate per decẽ dies (vt ſcribit Diod.) celebrabãtur, quanta inuenti frumẽti donum poſtulabat. Sacra autẽ Cereris cum Proſerpinæ ſacrificiis confudiſſe videtur poeta. Cereri nanq; ſacrificabant priſci, decemq; dies feſtos agebant, cum ſemen in terrã iactabatur, quibus, quidẽ diebus conuiuiis inuicẽ vti ꝯſueuere, vti Deæ dolor ex filiæ raptu ꝯceptus riſu ac verborum ſcurrilitate mitigaretur. Proſerpinæ vero meſſis tẽpore ſacra faciebant, quo quidẽ tempore coronas ſpiceas ex frugum primitiis Deæ dicabant. ¶ Velatæ corpora) velata corpora habentes & tecta. ¶ Niuea veſte) cãdida quali in ſacris Cereris vtebantur matronæ ad ſignificandã animi puritatẽ. ¶ In vetitis)inter vetita, ac legibus ꝓhibita. ¶ Male ſedula)ad malũ ſtrenua. ¶ Quæſitis annis)à Cinyra. ¶ Par ait eſt Myrrhæ) æqualis & tot annos, quot Myrrha eſt nata. ¶ Vicimus)obtinuimus id quod tantopere optas. ¶ Præſaga pectora)malorum ſubaudiatur. ¶ Tanta eſt diſcordia mentis) vt ſimul & gauderet & mœreret Myrrha. Eſt autẽ acclamatio in Myrrhæ leuitatẽ.

Thesmophoria à ſacra Cereris.

Quærere quid doleã. ſcelus eſt, quod ſcire laboras,
Horret anus, tremulasq; manus, annisq;, metuq;,
Tendit, & ante pedes ſupplex procumbit alumnæ.
Et modo blanditur, modo ſi non conſcia fiat,
Terret, & indicium laquei, cœptæq; minatur
Mortis, & officium commiſſo ſpondet amori.
Extulit illa caput, lachrymisq; impleuit obortis
Pectora nutricis, conataq; ſæpe fateri,
Sæpe tenet uocem, pudibundaq; ueſtibus ora
Texit, & ò dixit felicem coniuge matrem.
Hactenus, & gemuit, gelidos nutricis in artus.
Oſſaq; (ſenſit enim) penetrat tremor, albaq; toto
Vertice canicies rigidis ſtetit hirta capillis.
Multaq; ut excuteret diros ſi poſſet, amores,
Addidit. at uirgo ſcit ſe non falſa moneri.
Certa mori tamen eſt, ſi non potiatur amore.
Viue ait hæc, potiere tuo. non auſa parente
Dicere, conticuit, promiſſaq; numine firmat.
Feſta piæ Cereris celebrabant annua matres,
Illa, quibus niuea uelatæ corpora ueſte
Primitias frugum dant ſpicea ſerta ſuarum.
Perq; nouem noctes Venerem, tactusq; uiriles
In uetitis numerant. turba Cinyreis in illa
Regis adeſt coniux, arcanaq; ſacra frequentat.
Ergo legitima uacuus dum coniuge lectus,
Nacta grauem uino Cinyram male ſedula nutrix
Nomine mentito ueros exponit amores,
Et faciem laudat. quæſitis uirginis annis,
Par ait eſt Myrrhæ, quã poſtquã adducere iuſſa eſt,
Vtq; domum rediit, gaude mea dixit alumna.
Vicimus infelix non toto pectore ſenſit
Lætitiam uirgo, præſagaq; pectora mœrent.
Sed tamen & gaudet, tanta eſt diſcordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta ſilent, interq; Triones
Flexerat obliquo plauſtrum Temone Bootes.
Ad facinus uenit illa ſuum. fugit aurea cœlo
Luna. tegunt nigræ latitantia ſydera nubes.
Nox caret igne ſuo. primus regis Icare uultus,
Erigoneq; pio ſacrata parentis amore.
Ter pedis offenſi ſigno eſt reuocata. ter omen
Funereus Bubo letali carmine fecit.
Is tamen, & tenebræ minuunt, noxq; atra pudorẽ.
Nutricisq; manum læua tenet, altera motu
Cæcum iter explorat. thalami iam limina tangit.
Iamq; fores aperit. iam ducitur intus. at illi
Poplite ſuccíduo genua intremuere, fugitque,
Et color, & ſanguis, animusq; reliquit euntem.
Quoquo ſuo ꝓpior ſceleri eſt, magis horret, & auſi
Pœnitet, & uellet non cognita poſſe reuerti.
Cunctantem longæua manu deducit, & alto
Admotam lecto cum traderet, accipe dixit.
Iſta tua eſt Cinyra, deuotaq; pectora iunxit.
Accipit obſcœno genitor ſua uiſcera lecto,
Virgineosq; metus leuat, hortaturque timentem.
Forſitan ætatis quoque nomine, filia dixit.
Dixit, & illa, pater, ſceleri ne nomina deſint.

¶ Tẽpus erat) intẽpeſtam noctem deſcribit ac mediã, quæ quod cuncta ſileant, conticiniũ vocaſ. ¶ Inter Triones) ſtellæ ſunt ad polum Arcticum Triones, qui à numero ſeptẽtriones vocantur. Sanè Triones priſca lingua boues aratorii dicuntur, quaſi terio nes, hoc eſt, arãdæ vertẽdæq; terræ idonei. Efficiunt autẽ ſydus plauſtro ſimile, quod Græci ἅμαξαν, Latini ſeptentriones vocant, {à ſeptẽ ſtellis ex quibus quaſi iũcti triones figurãtur. Aut etiã, quia ita ſitæ ſunt hæ ſeptẽ ſtellæ, vt ternæ proximæ inter ſeſe faciant trigona, Gell. lib. ii. cap. xxi.} ¶ Bootes)ſydus eſt Bootes, qui & Arctophylax appellatur. ¶ Aurea Luna) pulchra & nitida. ¶ Sydera latitantia)ne tãtum ſcelus aſpicerent. ¶ Igne ſuo)propriis ſyderũ luminibus. ¶ Primus regis Icare vultus) ne tãtum ſcelus aſpiceres. Icari autem Erigonesq; filiæ fuit nobis expoſita. Nam Erigone in Icarum patrẽ adeo pia fuit, vt cum eum à ruſticis interẽptum comperiſſet, mori omnino decreuerit, ſed miſeratione Deorum ambo inter ſydera fuere collocati. {Atq; Icarus Arcturi, ſiue Bootæ, Erigone autem virginis nomine appellata, vt Higynus ait. Cæterum notãdum hoc loco à poeta Icarum dici τρισυλλαβῶς, quem alii Icarium vocant.} ¶ Ter pedis offenſi) ter enim cum ad cubiculum patris duceretur, pedes offendit, id quod eam à tanto ſcelere reuocare videbatur. ¶ Funereus bubo) funeſtus. Eſt autem auis peſſimi ominis. ¶ Cæcum iter) obſcurum. Morem autem exprimit in tenebris ambulãtium. ¶ Iam ducitur intus) aduerbium loci pro aduerbio ad locum eſt poſitũ. Intrò enim duci quis dicitur. ¶ Poplite ſucciduo) qui cadenti ſimilis erat. Elegãter autẽ exprimit geſtum timidæ virginis aliqd ſceleris aggreſſuræ. ¶ Magis horret)validius timet. ¶ Lõgæua nutrix)vetula. ¶ Deuota pectora)deteſtata, execrata. ¶ Sua viſcera)ſuam filiã, quã ex ſuis viſceribus genuerat. ¶ Aetatis noĩe)ratiõe ætatis. Nã Cinyras ſenex erat. ¶ Ne noĩa)pia & omni veneratione digna ſubaudiãtur.

Triones

ADD I.

Erigones in patrem pietas.

ADDI.

Plena patris thalamis excedit, & impia diro
Semina fert utero, conceptaq; crimina portat.
Postera nox facinus geminat, nec finis in illa est.
Cum tandem Cyniras auidus cognoscere amãtem
Post tot concubitus, illato lumine uidit,
Et scelus, & natam, uerbisq; dolore retentis
Pendenti nitidum uagina deripit ensem.
Myrrha fugit, tenebrisq;, & cæcæ munere noctis
Intercepta neci est, latosq; uagata per agros
Palmiferos Arabas, Panchæaq; rura reliquit,
Perque nouem errauit, redeuntis cornua Lunæ,
Cum tandem terra requieuit fessa Sabæa.
Vix uteri portabat onus. cum nescia uoti,
Atque inter mortisq; metus & tædia uitæ,
Est tales complexa preces. O siqua patetis
Numina confessis, merui nec triste recuso
Supplicium. sed ne uiolem, uiuosq; superstes,
Mortuaq; extinctos, ambobus pellite regnis.
Mutatæq; mihi, uitamq;, necemq; negate.
Numen confessis aliquod patet. ultima certe
Vota suos habuere Deos. nam crura loquentis
Terra superuenit, ruptosque obliqua per ungues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci,
Ossaq; robur agunt, mediaq; manente medulla
Sanguis it in succos, in magnos brachia ramos,
In paruos digiti, duratur cortice pellis.
Iamq; grauem crescens uterum præcinxerat arbor
Pectoraque obruerat, collumque operire parabat.
Non tulit illa moram, uenientique obuia ligno
Subsedit, mersitque suos in cortice uultus.
Quæ quanquã amisit ueteres cum corpore sensus,
Flet tamen, & tepidæ manant ex arbore guttæ,
Est honor & lachrymis, stillataq; cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur æuo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex Myrrhæ & Cinyræ incesto concubitu ob iram Veneris conceptus est infans, qui versa Myrrha in arborem sui nominis, nascitur, quem Adonem cognominamus, quem non minus Venus dilexit, quam illa patrem Cinyram dilexerat, beneficio Cupidinis.

At male conceptus sub robore creuerat infans,
Quærebatque uiam, qua se genitrice relicta
Exereret. media grauidus tum & arbore uenter.
Tendit onus matrẽ, neq; habent sua uerba dolores,
Nec Lucina potest parientis uoce uocari.
Nitenti tamen est similis, curuataq; crebros
Dat gemitus arbor, lachrymisque cadẽtibus humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,
Admouitque manus, & uerba puerpera dixit.
Arbor agit rimas, & scisso cortice uiuum
Reddit onus, uagitque puer, quem mollibus herbis
Naiades impositum lachrymis unxere parentis.
Laudaret faciem liuor quoque. qualia nanque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat, sed ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leues, aut illis deme pharetras.
Labitur occulte, fallitque uolatilis ætas,
Et nihil est annis uelocius. ille sorore
Natus, auoque suo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modo formosissimus infans,
Iam iuuenis, iam uir, iam se formosior ipso est.

RAPH. ¶PLENA patris) semine subaudiatur, hoc est, grauida est patre facta. ¶Auidus cognoscere) cupidus cognoscendi. ¶Deripit) extrahit. ¶Intercepta) erepta. ¶Palmiferos Arabas) apud quos multæ palmæ nascuntur. ¶Panchęa rura) Arabica. Est enim Pãchaia regio Arabiæ felicis. (Panchaia.) ¶Per nouem cornua) per nouem menses. ¶Terra Sabæa) Sabęi populi sunt Arabię felicis, apud quos thus myrrhaq; abunde nascuntur. ¶Nescia voti) quid cuperet ignara. ¶Est tales complexa preces) apprehẽdit tales preces. ¶Patetis confessis) hoc est, si exauditis confitentes sua crimina. ¶Ambobus regnis) & viuorum & mortuorum. ¶Mutatæ mihi) transformatæ. Optat enim vt in aliam transmutetur figuram sic, vt neque viuat, neque moriatur. ¶Vltima vota) vltimæ preces. ¶Suos Deos) propitios. ¶Porrigitur) pro tenditur, prolongatur. ¶Firmamina) firmamenta atque fundamenta. ¶Ossaq; robur agũt) hoc est ossa lignum efficiuntur, in lignumq; crassius conuertuntur. ¶In paruos digiti) eũt subaudiatur. Est enim prozeugma. ¶Duratur cortice pellis) hoc est, pellis in durum corticem commutatur. ¶Grauem vterum) grauidum. Nondum enim pepererat. ¶Obruerat) texerat, operuerat. ¶Nõ tulit illa moram) hoc est non potuit expectare, vt cortex collum, caputq; operiret, sed crescenti cortice caput summittens oculit, faciemq; occultauit. ¶Cum corpore) cum carne. ¶Venienti ligno) succrescenti. ¶Subsedit) submisit se. ¶Flet tamẽ) hoc ad naturam arboris myrrhę refertur, spõte nãque sudat, vt scribit Plinius etiam antequam incidatur, guttæ autem illæ, quæ ex arbore cadunt, Stactæ vocantur, quæ in omni Myrrhæ genere obtinent principatũ. Multa vero sunt Myrrhæ genera, de quibus copiose Plinius scribit. ¶Est honor & lachrymis) præmium pretium. ¶At male conceptus) Adonis ex incæsto patris ac filiæ coitus natus, (Adonis.) in tantam creuit pulchritudinem, vt eius amore Venus caperetur, quo cum vt diutius esse posset, vnà cum illo venationibus indulgebat pręcipueque fugacium animalium, feras autem natura armatas vitabat, Adonimq; vt sibi ab illis caueret admonebat. Ille vero gloriæ suauitate motus aprum excipere ausus, ab eo fuit interemptus. Quod cum Venus resciuisset, in purpureum florem illum commutauit. ¶At male) scelerate. ¶Exereret) egeret. ¶Tendit) extendit, ac distensam reddit. ¶Verba puerpera) hoc est, puerperio profutura. ¶Arbor agit ri.) scinditur atque aperitur. ¶Onus viuum) puerum viuum. ¶Lachrymis parentis) periphrasis est Myrrhæ, quę ab arbore stillat, guttatimq; cadit, vt lachrymare videatur. ¶Liuor quoq;) inuidia. Eximia autem maxime est facies, quæ ab inuidis quoque laudatur. ¶Amorum) Cupidinum, qui nudi cum pharetris pinguntur.

¶MATRIS

RAPH. ❡MATRIS ignes) amores, furoresq; Myrrhæ matris. ❡Nanq; pharetratus) Cupido pharetra oneratus. ❡Inscius) inuitus. ❡Extanti arundine) extra pendenti sagitta. ❡Distrinxit) rasit, vulnerauit. ❡Altius spē) altius q̃ videbatur. ❡Cythereia litto.) Cythera insula est cū oppido, antea Porphyrusa appellata à pulchritudine marmorum, quæ ibi effodiebātur, vt scribit Aristoteles, vna ex Cycladibus Veneri dicata, quòd in mari nata ad eā primum cōcha peruenisse fertur. Dicta est autē Cythera à Cythereo Phœnicis filio. {Verba Stephani, de Cytheris, quæ hinc citanſ à Regio, Græce sic habenti κύθηρα νῆσος πόλιν ὁμώνυμον ἔχουσα, πρὸς τῇ κρήτῃ ἀπὸ κυθήρου τοῦ φοίνικος. ἐκαλεῖτο δὲ πορφυροῦσα διὰ τῶν κάλλος τὸ περὶ ὁ πορφυρῶν, (hoc est, à pulchritudine purpurarum quæ ibi nascuntur, non marmorum, vt Regius falsò accepit,) ὡς Ἀριστοτέλης. αἱ δὲ κτήτορες κυθήριος, καὶ κυθηρία, καὶ ἡ κτηνὴ, καὶ ἡ νῆσος λέγεται κυθηρία. Quare videndum hoc loco nū Cythereia littora, à Cytherea, quod nomen Veneris est, & e breui dicitur, magis ab ipso insulæ nomine quod e lōgum habet deriuandum sit, vt Cythereia littora accipiamus, apud quæ Cythereia, hoc est, Venus, primo è mari apparuit, nisi quis figuram Systolen admitti omnino cōtendat, videlicet nixus, quod & Hesiodus ait:

ἀφρογενοῦ — Ἀφρογενέα τε θεὰν, καὶ ἐυστέφανον Κυθέρειαν
Κικλήσκουσι θεοί, καὶ ἀνέρες, οὕνεκ' ἐν ἀφρῷ
Θρέφθη, ἀτὰρ Κυθέρειαν, ὅτι προσέκυρσε Κυθήροις.

Nam alias etymologici, κυθηρείας nomen nō à Cytheris, sed ἀπὸ τοῦ κεύθειν τοὺς ἔρωτας ἤ, τοῦ κύειν τὸν ἔρωτα, deducunt.} ❡Paphō) Cypri. Sed Cypri quoque est vrbs Paphos Veneris templo nobilis. ❡Piscosamq; Gnidon) Gnidos vrbs est Dorica. vbi Veneris & templum & simulachrum visebatur à Praxitele sculptum tāta arte, vt quidam illius amore captus sustinuerit intra sacellum per noctem includi, ac Deæ simulachrum ita amplecti, vt spermate quoque inquinaret. {Gnidos, cuius hic meminit poeta, insula est nō lōge à Rhodo, vt Plinius & Strabo authores sunt, nobilis templo Veneris, & eiusdem signo à Praxitele facto quorum vtrunq; Lucian. describit in Amoribus.} ❡Grauidāq; Ama.) Amath⁹ vrbs fuit Cypri æris fodinis abundans, propter quòd poeta illam metallis grauidam vocat. ❡Cœlo prę. Ado.) lepida emphasis, ex qua colligitur q̃ formosus fuerit Adonis. ❡Nuda ge.) sic in vetusto legitur exēplari, non vsque genu, vt ferè est in nouis deprauatum, est enim poetica synecdoche. ❡Succincta ve.) succinctā & subtractam vsq; ad genua vestem habens. ❡Aut pro le.) in caput inclinatos, crura nanque anteriora habent breuiora. ❡Fugacibus) aduersus fugaces feras. ❡Parce esse) noli esse. ❡Nec quæ V. m.) hoc est, ætas, forma, pulchritudo quibus ego mota sum, nihil feras mouent. ❡Animos f.) iram & rabiem ferarū ❡Fulmen ha.) sic enim oīa proterunt apri dētibus, vt fulmen illis inesse videatur. {Vnde & dentes apri fulmineos passim appellāt poeæ, quòd vt fulmen penetrent.} ❡Opportuna) commoda. ❡Et ipsum) Adonim, illum enim scelere coegit. ❡Posita cerui ce) reposito capite. ❡Recliuis) reclinata. ❡Interserit) interponit. ❡Forsitan audieras) Atalanta Schœnei regis filia, cum oraculum de marito consuluisset, responsum accepit ipsi non opus esse marito. Cum vero & pernicissima, & formosissima esset à multis vxor petebatur. Ipsa vero ne eos prorsus aspernari videretur, edixit se nulli alii nupturam, quàm à quo cursu foret superata. Quod si quem ipsa superaret, illum iri interfectum. Cum autē iam multos peremisset, Hippomenes Macarei filius, ac Neptuni nepos, virginis amore captus in certamen cum ea descendit, ac Veneris ope quam inuocauerat, puellam superauit. Sed cum voti compos, Veneri nihil gratiarum egisset Hippomenes, Dea irata sic illum, in libidinem concitauit, vt in sacello matri Deum dicato, cum Atalanta concumbere coactus sit. Quo flagitio mater Deum indignata & Hippomenem in leonem, & Atalantam in leænam conuertit, atque currui suo subiecit. ❡Aliquam) quandam iu soluta diceremus oratione. ❡Non fabula rumor ille fuit) ille rumor non fuit falsus. ❡Scitanti) roganti, vt sciret. ❡Deus) Apollo. ❡Sorte) oraculo, responso. ❡Te'que ipsa viua carebis) hoc est, tua forma adhuc viua priuaberis. Nam in leænam fuit transfigurata. ❡Innuba) innupta, virgo.

Margin notes: Cythera. ADDI. Gnidos ADDI. Amathus. ADDI. Atalanta. Hippomenes.

Iam placet & Veneri, matrisq; ulciscitur ignes.
Nanq; pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius extanti distrinxit arundine pectus.
Læsa manu natum Dea reppulit. altius actum
Vulnus erat specie, primo'q; fefellerat ipsam.
Capta uiri forma, non iam Cythereia curat
Littora, non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosam'q; Gnidō, grauidā'q; Amathūta metallis.
Abstinet & cœlo, cœlo præfertur Adonis.
Hūc tenet, huic comes est, assueta'q; semp in umbra
Indulgere sibi, formam'q; augere colendo,
Per iuga, per syluas, dumos, & saxa, uagatur,
Nuda genu, uestem ritu succincta Dianæ.
Hortatur'q; canes, tutæ'q; animalia prædæ,
Aut pronos Lepores, aut celsum in cornua Ceruū,
Aut agitat Damas. at fortibus abstinet Apris,
Raptores'q; Lupos, armatos'q; unguibus Vrsos
Vitat, & armenti saturatos cæde Leones.
Te quoq;, ut hos timeas, siquid prodesse monendo
Posset, Adoni monet, fortis'q; fugacibus esto
Inquit, in audaces non est audacia tuta.
Parce meo iuuenis temerarius esse periclo.
Ne'ue feras, quibus arma dedit natura, lacesse.
Stet tibi ne magno tua gloria. non mouet ætas,
Nec facies, nec quæ Venerem mouere leones,
Setigeros'q; sues, oculos'q;, animos'q; ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri.
Impetus est fuluis, & uasta leonibus ira.
Inuisum'q; mihi genus est, quæ caussa roganti,
Dicam ait, & ueteris monstrum mirabile culpæ.
Sed labor insolitus iam me lassauit, & ecce
Opportuna sua blanditur populus umbra,
Dat'q; torum cespes, libet hac requiescere tecum.
Et requieuit humo, pressit'q; & gramen, & ipsum.
In'q; sinu iuuenis posita ceruice recliuis
Sic ait, ac mediis interserit oscula uerbis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Atalanta Schœnei filia, cū de coniugio sciscitata esset, & monita vt nulli iungeretur, quia oīum virginum pernicissima erat, petētibus procis legem posuit eius coniugem futuram, qui se cursu pedum antecessisset, quam cum Hippomenes Macarei filius ex progenie Neptuni intenso amore diligeret, nec mortem certaminis expauesceret, Venerē in malis habuit auxilio. Nā ex Damasceno agro ei tria mala aurea donauit, qui est in insula Cypri, qui in cursu proiiceret virgini, futurum enim vt cupiditate eius tardaretur, dū peteret. Cuius monitis Hippomenes cōsecutus victoriā, postea ingratus aduersus Deā cognitus est. Itaque impulsu eiusdem Deæ, dū matris Deū lucum trāsgrediuntur, quē Echion terræ filius sacrauerat, nō tenuerūt cupiditatē, quin aduersus religionē in sacrato cōcūberēt solo, quā ob causam a Deo in leones sunt conuersi. Vnde Deum matri ex illo leones sunt subiecti.

Forsitan audieras aliquam certamine cursus
Veloces superasse uiros. non fabula rumor
Ille fuit. superabat enim, nec dicere posses
Laude pedum, formæ'ne bono præstantior esset.
Scitanti Deus huic de coniuge, coniuge dixit
Nil opus est Atalanta tibi, fuge coniugis usum,
Nec tamen effugies, te'q; ipsa uiua carebis.
Territa sorte Dei, per opacas innuba syluas

Viuit & instantem turba uiolenta procorum
Conditione fugat. nec sum potienda, nisi inquit
Victa prius cursu, pedibus contendite mecum.
Præmia ueloci coniux, thalamiq; dabuntur.
Mors pretium tardis. ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis. sed tanta potentia formæ.
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursu spectator iniqui,
Et petitur cuiquam per tanta pericula coniux?
Dixerat. ac nimios iuuenum damnaret amores.
Vt faciem, & posito corpus uelamine uidit,
Quale meum, uel quale tuum, si fœmina fias,
Obstupuit, tollensq; manus, ignoscite dixit,
Quos modo culpaui. nondum mihi præmia nota,
Quæ peteretis, erant. laudando concipit ignem,
Et nequis iuuenum currat uelocius optat,
Inuidiamq; timet. sed cur certaminis huius
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
Audentes Deus ipse iuuat. dum talia secum
Exigit Hippomenes, passu uolat alite uirgo.
Quæ quanquam Scythica non segnius ire sagitta
Aonio uisa est iuueni, tamen ille decoris
Mirator magis est, cursus facit ipse decorem.
Aura refert ablata citis Talaria plantis,
Tergaq; iactantur crines per eburnea, quæq;
Poplitibus suberant picto genualia limbo,
Inq; puellari corpus candore, ruborem
Traxerat, haud aliter, quàm cum super atria uelum
Candida purpureum simulem dat, & inficit umbrã.
Dum notat hæc hospes, decursa nouissima meta est.
Et tegitur festa uictrix Atalanta corona.
Dant gemitum uicti, penduntq; ex fœdere pœnas.
Nec tamen euentu iuuenum deterritus horum
Constitit in medio, uultu'que in uirgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer ait. seu me fortuna potentem
Fecerit, à tanto non indignabere uinci,
Nanque mihi genitor Megareus, Onchestus at illi.
Est Neptunus auus. pronepos ego regis aquarum.
Nec uirtus citra genus est. seu uincar, habebis
Hippomene uicto magnum, & memorabile nomẽ.
Talia dicentem molli Schœneia uultu
Aspicit, & dubitat superari, an uincere, malit.
Atq; ita. quis Deus hunc formosis dixit iniquus
Perdere uult? charæq; iubet discrimine uitæ
Coniugium petere hoc? non sum me iudice tanti.
Nec forma tangor, poteram tamẽ hac quoq; tangi,
Sed qđ adhuc puer est. nõ me mouet ipse, sed ætas.
Quid? quod inest uirtus, & mens interrita leti?
Quid? quod ab æquorea numeraf origine quart°?
Quid? quod amat, tantiq; putat connubia nostra.
Vt pereat? si me sors illi *dura negarit.

RAPH. PROcorum) iuuenũ ipsam vxorẽ petẽtium. Conditione fugat) durã illis proponẽdo cõditionem à petẽdis suis nuptiis deterret. Potienda) habenda. Pedibus cõtẽdite mecum) cursu mecum certate. Illa quidem immitis) crudelis. Sed tanta potentia formæ) acclamatio qua procorũ temeritas excusatur. Et petitur cuiquã) affectui & indignationi seruit illa particula &. Indignatur enĩ Hippomenes quod quisquã se tãto periculo exponat gratia illius habẽdæ vxoris. Posito velamine) deposita veste. Culpaui) accusaui, dãnaui. Cõcipit ignẽ) in amorẽ incidit. Et neqs iuuenum) amore nanq; Atalãtæ capt° Hippomenes timebat ne quis ante se victor euaderet. Inuidiãq; timet) ne inuidia sibi sit impedimẽto, quo minus Atalanta potiaf Hippomenes metuit. ADDI. {Quid si legas? Inuidiaq; timet: hoc est, inuidendo aliis, timet, ne qs victoriã præripiat.} Passu alite) veloci cursu. Exigit) cogitat. Scythica sagitta) velocissima. Scythæ nãq; plurimum sagittando valẽt. Aonio iuueni) Hippomeni Bœotio. Decoris) pulchritudinis. Refert) retrofert. Exponit aũt poeta. qũo cursus ipse Atalãtæ pulchritudinẽ augeret. Talaria) alata erant calciamẽta. Genualia) genuum tegmina & ornamẽta. Haud aliter) nõ aliter inquit candidũ Atalantæ corpus ruborem cõtraxerat, quã cum auleũ purpureũ in dealbatis atriis extẽtum solet vmbra rubicunda parietes inficere. Dat) tribuit parieti. Inficit) efficit, & mittit. Hospes) Hippomenes. Decursa nouissima meta est, ad vltimã decursum est. Est aũt participiũ cõtra grãmatices rationẽ formatum decursa. Pendũtq;) persoluũt, dãt. Ex fœdere) ex lege. Facilẽ titulũ) gloriã facile paratã. Mecũ cõfer) mecũ te cõpone. Potentẽ) voti cõpotẽ. A tan.) à tã generoso. Nanq; mi. ge.) maiores suos recenset Hippomenes, vt sua generositate Atalantæ animũ ad se amãdũ pelliciat. à Neptuno nãq; originẽ ducit. ADDI. {Nanque mihi genitor Macare°, Acestius illi. Est Neptunus auus. Ita qdẽ in editiõe Regii vulgo habef. Quđ alii emẽdãtes legũt. Nãq; mi. gẽ. Megare°, Onchestus at illi, Est Neptuni auus, &c. Quã lectionem vt nõ improbo, ita tñ nõnihil me mouet cõpositio versus. quæ hoc pacto durior aliquãto fit, & itẽ qd sequif, est Neptunus auus, qđ ambiguũ redditur, vtrũ ad datiuũ mihi, an ad posteriorẽ illi, magis referendũ sit, qđ si itaq; liceat, malim legere. Nãq; mihi genitor Megareus Onchestius. illi Est Neptunus auus, pronepos ego regis aquarũ. Vt Onchestius vel patronymica figura, vel ẽt gẽtili possessiua accipiatur. Ita enim neq; versus incõmodi qcq̃ haberet, & sentẽtia plana ac certa redderef, præsertim quãdo & in veteri editione Acestius, eadem forma habetur. Megareũ autẽ pro Macario legendum esse, etiã ex Pausanii Atticis apparet, nisi quod ibidem Megareus Neptuni filius, non nepos, Onchestius autẽ genere siue patria dicitur. Verba Pausanii hæc sunt: Βοιωτοὶ δὲ ἐν Ὀγχηστῷ Μεγαρέα τοῦ Ποσειδῶνος οἰκοῦντα, ἀφικέσθαι στρατιᾷ Βοιωτῶν φασὶ Νίσῳ πρὸς τὸν Μίνω πόλεμον συνδιοίσοντα. πεσόντα δὲ αὐτὸν ἐν τῇ μάχῃ, ταφῆναί τε αὐτοῦ γενέσθαι πρότερον Νίσαν καλουμένην. In Bœoticis tamẽ idem author etiã Onchestũ, à quo vrbi nomẽ factum, Neptuni filium facit, his verbis: ἀπὸ δὲ τοῦ ὄρους τούτου πέντε ἀπέχει καὶ δέκα σταδίους, πόλεως ἐρείπια Ὀγχηστοῦ, φασὶ δὲ ἐνταῦθα οἰκῆσαι Ποσειδῶνος παῖδα Ὄγχηστον, ἐπ᾽ ἐμοῦ δὲ ναός τε καὶ ἄγαλμα Ποσειδῶνος ἐλείπετο Ὀγχηστίου. Ex quibus facile apparet & Onchestũ Neptuni filiũ rectè dici, & Megareũ Onchesti. Porrò neq; illud hoc loco emittendũ. In Cõmentariis Theocriti Idyll. iii. Hippomenẽ non Megarei, sed Martis filiũ dici. Nisi ibidẽ ὁ Ἄρεος ꝑ Μεγαρέως falsò irrepsisse putem°. Ita. n. hñt verba, ὁ Ἄρεος Ἱππομένης τῆς Σχοινέως Ἀταλάντης τῆς δρομικῆς ἐρασθεὶς, Ἀφροδίτης συνεργούσης ἔδραμεν αὐτῇ τὸν ἀγῶνα, &c. De Atalãta autẽ quæ ad hũc locum pertinent, repete ex iis, quæ supra libro. viii. annotauimus.} Nec vir. ci. ge. est) hoc est, à virtute maiorũ nõ degenero. Seu vin.) dilẽmate colligit Hippomenes Atalãtam secum certare debere. Schœneia) Atalanta Schœnei regis filia. Molli vul.) miti ac mansueto. Quis Deus formosis iniquus?) hoc est, quis Deus pulchris & formosis inimic° hunc perdere cupit, iubetq; per charæ vitæ periculũ meas quærere nuptias? Discrimine) periculo. Nõ sũ me iudice tanti) vt tam formosus iuuenis debeat perire. Nec forma tangor) nec pulchritudine moueor. Sed quod puer adhuc est) subaudiatur tangor. Et mens interrita leti) quæ nullo mortis timore terretur. Ab æquorea origine) Neptuno æquoris Deo.

*a.l. dira

DVM

RAPH. ¶ DVM licet hospes, abi) dum potes recede ô peregrine. σὰ τοῦ τῶν ἑσπερίδων κήπου, τῷ δρόμῳ ἐξέπιπτεν ἕκαστον αὐτῶν.

Est auté apostrophe ad Hippomenen, quem etsi amice admonere videtur Atalanta, ne secum currẽdo certet, secum tamen ipsa hæc loquitur. ¶ Tibi nubere nulla Nollet) hoc est, omnis virgo tibi nubere cupiet. ¶ Viderit) Hippomenes subaudiatur. Hæc enim secum cogitans loquitur Atalanta Hippomenis pulchritudine tacta. ¶ Agitur'que in tædia vitæ) quia illum viuere tędet. ¶ Occidet hic igitur) nunc Atalãta colligit Hippomenem indignũ esse qui pereat. ¶ Non erit inuidiæ) hoc est, inuidia victoriam nostram perferre non poterit. ¶ Aliquam virgineus) virgini conueniens. Miseretur autem Hippomenis Atalanta & ætate & pulchritudine illius mota. ¶ Fata importuna) difficilia, quæ exorari non possunt. ¶ Cum quo sociare cubilia vellem) cui nubere vellem. Illi nanq; sociare cubilia dicuntur, qui vnà dormiunt. ¶ Rudis) imperita amoris. ¶ Primo Cupidine) amore. ¶ Tacta) percussa.

ADDI. {Theocritus ἱππομένης ὅκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι, Μᾶλ' ἐν χερσὶν ἑλὼν δρόμον ἄνυεν, ἁ δ' Ἀταλάντα ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλλετ' ἔρωτα.} ¶ Proles Neptunia) Hippomenes Neptuni pronepos. ¶ Quos dedit) quos mihi iniecit. ¶ Ignes) amores. ¶ Aura non inuida) ventus benignus & Hippomeni fauens. ¶ Nec opis mora longa dabatur) nec longa auxilii mora mihi concedebatur, cum ipsum illico oporteret inire cursum. ¶ Est ager) topographia, hoc est loci descriptio. Describit enim agrum nomine Damasenum, vnde Venus tria aurea poma, quæ Hippomeni tradidit, se sumpsisse ait. ¶ Indigenæ) inde geniti homines. ¶ Damasenum nomine dicunt) quem subaudiamus, vt intelligamus, quem proprio nomine Damasenũ vocant. Nam est etiam ager Damascenus à Damasco vrbe Syriæ declinatus.

Ager Damascenus. ADDI. {Quidam pro Damaseno, Damaseũ, absq; n legunt, sed neq; huius, neq; illius vocis mentio alibi extat. Illud hic addendũ, interpretẽ Theocriti nõ ex Cypro, sed ex Hesperidũ hortis aurea hæc mala allata fuisse sentire: ita enim ait: ἦχον οὖν παρὰ τῆς θεᾶς μᾶλα χρυ-

Dũ licet hospes, abi, thalamosq; relinque cruentos,
Coniugium crudele meum est. tibi nubere nulla
Nollet, & optari potes à sapiente puella.
Cur tamẽ est mihi cura tui, tot iã ante peremptis?
Viderit. intereat, * quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est, agiturq; in tædia uitæ.
Occidet hic igitur, uoluit quia uiuere mecum?
Indignamq; necem pretium patietur amoris?
Non erit inuidiæ uictoria nostra ferenda,
Sed non culpa mea est. utinam desistere uelles.
At quoniam es demens, utinam uelocior esses.
Ah quàm uirgineus puerili uultus in ore est.
Ah miser Hippomene, nollem tibi uisa fuissem.
Viuere dignus eras. quòd si felicior essem,
Nec mihi coniugium fata importuna negarent.
Vnus eras, cum quo sociare cubilia uellem.
Dixerat, utq; rudis, primoq; Cupidine tacta
Quod facit ignorans, amat, & non sentit amorem.
Iam solitos poscunt cursus, populusq;, pater'q;,
Cum me sollicita proles Neptunia uoce
Inuocat Hippomenes. Cithereãm cõprecor, ausis
Adsit ait nostris, & quos dedit adiuuet ignes.
Detulit aura preces ad me non inuida blandas,
Mota'q; sum (fateor) nec opis mora lõga dabatur.
Est ager, indigenæ Damasenum * nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima, quàm mihi prisci
Sacrauere senes, templis'q; accedere dotem
Hanc iussere meis. medio nitet arbor in aruo
Fulua comas, fuluo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria forte, mea ueniens, decerpta ferebam
Aurea poma, manu, nulliq; uidenda nisi ipsi,
Hippomenen adii, docui'q; quis usus in illis.
Signa tubæ dederant, cum carcere pronus uter'q;
Emicat, & summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adiiciunt animos iuueni. clamor'q; fauor'q;,
Verba'q; dicentum. nunc, nunc incũbere tempus.
Hippomene propera. nunc uiribus utere totis.
Pelle moram, uinces. dubium Machareius * heros
Gaudeat, an uirgo magis his Schœneia dictis.
O' quoties cum iam posset transire, morata est,
Spectatos'q; diu uultus inuita reliquit.
Aridus à lasso ueniebat anhelitus ore,
Meta'q; erat longe. tum deniq; de tribus unum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit uirgo. nitidi'q; cupidine pomi
Declinat cursus, aurum'q; uolubile tollit.
Præterit Hippomenes. resonant spectacula plausu
Illa moram celeri, cessata'q; tempora cursu
Corrigit, atq; iterum iuuenẽ post terga relinquit.
Et rursus pomi iactu remorata secundi
Consequitur, transit'q; uirum. pars ultima cursus
Restabat. nunc inquit ades Dea muneris author,
Inq; latus campi, quo tardius illa rediret,
Iecit ab obliquo nitidum iuueniliter aurum.
An peteret uirgo uisa est dubitare, coegi
Tollere, & adieci sublato pondera malo.

οὗτω δὲ ἀσχολουμένης τῆς κόρης ἐδὲ τῇ τῶν μήλων συλλογῇ ἐλείφθη. ¶ Accedere) adiungi. ¶ Iussere) voluere, decreuere. ¶ Nitet) splendet. ¶ Fulua comas) fuluas et aureas frondes habens. Aurea nãq; mala ferebat. ¶ Hinc) illinc ex agro Damaseno. ¶ Decerpta) accepta. Proprie autem decerpi, & poma, & frondes, & rosæ dicũtur. ¶ Quis vsus) quæ vtilitas. ¶ Dederant) fecerant. ¶ Carcere) abusiue pro carceribus. Carcer nanque est locus vbi seruantur noxii à coercendo dictus. Carceres autem sunt funes illi qui prætenduntur equis cursuris, vt vna omnes emittantur. ¶ Pronus vterq; Emicat) exilit. Habitum autem exprimit poeta velociter currentium. ¶ Libat) leuiter tangit. ¶ Posse putes illos) hyperbole poetica, qua summa Hippomenis, Atalantęq; velocitas declaratur. Sic Virgilius de Camilla:

Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina: nec teneras cursu læsisset aristas.
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter celeres, nec tingeret æquore plantas.

¶ Stantes aristas) erectas. Aristæ autem ab arendo sunt dictę, quòd primæ in spica arescant. ¶ Incumbere tempus) incumbendi. Est enim Gręca figura. ¶ Macareius heros) Hippomenes Macarei filius. ADDI. {lege Megareius.} ¶ O' quoties) hinc quoq; colligit Venus Atalantam Hippomenis amore fuisse captã. ¶ Aridus anhelitus) siccus ac difficilis. Id quod significat Hippomenẽ lassum fuisse. ¶ Metaq; erat longe) ad quam currentes peruenire debebant. ¶ Fœtibus arboreis) periphrasis est pomorum. ¶ Aurumq;) aureũ pomũ. ¶ Plausu) eorũ qui Hippomeni fauebant. ¶ Cessata tempora) quibus à cursu instituto cessauerat. Est autem participiũ contra grãmatices rationem audacter à poeta declinatũ. ¶ Corrigit) resarcit, reparat. ¶ Cursu) velocitate cursus. ¶ Remorata) retenta, tardata. ¶ Ades) auxilio sis. ¶ Dea muneris author) Venus, quæ mihi hoc dedisti munus. ¶ Iecit iuueniliter) fortiter vt iuuenẽ decebat, per quod innuit eum lõge pomũ iecisse.

*a.l. iterea

*a.l. Damaseum

*a.l. Megareius.

RAPH. Atalanta in leænā. Hippomenes in leonem.

CIMPEDIIq;) cursum subaudiamus. ¶ Duxit sua præmia victor) Hippomenes inquit victor duxit Atalantam vxorē. ¶ Cui thuris honorem Ferret?) cui sacrificaret thure. ¶ Immemor) ingratus. ¶ Contemptuq; dolens) me esse contemptam ægre ferens. ¶ Spernenda) contemnenda. ¶ In ambos) contra ambos, Hippomenem & Atalātam. ¶ Clarus Echiō) vnus fuit ex Cadmei sociis Echion) ¶ Concita) commota, stimulata. ¶ A numine nostro) à nostra potentia. ¶ Recessus) locus secessui aptus. ¶ Natiuo) naturali. ¶ Hunc init) ingreditur, intrat. ¶ Temerat) violat. ¶ Probro scelere, flagitio. ¶ Sacra) simulachra Deorū. ¶ Retorserunt) auerterunt oculos ne tātum scelus viderent. ¶ Turrita mater) turribus ornata. nam Cybele eadem cum tellure putatur esse. {Alludit ad coronam, turribus insignitā, mœniorum modo, quæ illi attribuitur à poetis. Hinc Lucretius libro secundo:

Echion.

ADDI. & *& a, aliàs repugnāte versu.

Muraliq; caput summum cinxere corona,
Ex imis munitæ locis quod sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras.
Horrifice fertur diuinæ matris imago }

¶ Sontes) nocentes, Hippomenem, atque Atalantam. ¶ Mergeret stygia vnda) hoc est ad inferos demittere. ¶ Modo leuia) paulo ante mollia ac sine vllis pilis. ¶ Fuluæ iubæ) hinc leonum præcipua colligitur generositas, vt Plinius ait. Si colla, harmosq; vestiant iubæ. ¶ In pectora totum Pōdus abit) leones enim pectus reliquo corpore crassius habent. ¶ Cauda) caudam leonū animi esse indicē, vt aures equorum Plin. scribit. Nam immota placidū, mota iratum significat. ¶ Verruntur) trahūtur. ¶ Iram vult. ha.) facies leonum præ se fert iram. Trucem nanque habent aspectū. ¶ Cybeleia fre.) nam matris Deum currū à leonibus trahi fingunt poetæ. Cybele autem dicta est à Cybelo monte Phrygiæ ipsi Deum matri sacro. {Vel etiam ἀπὸ τοῦ κύβου, hoc est, cubo, quoniam terra cubica, hoc est, solida, & per hoc cōstans & immobilis intelligatur. De leonibus autem idem Lucretius ita meminit:

Cauda leonū animi index, vt, aures equorum.

ADDI. *a. l. pelle-trauerat.

Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones
Aeris in spatio magnam pēdere docentes

Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras, quod quamuis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.}

¶ Quod nū ter. fu.) quod nō fugit. ¶ Sed pugnæ pect. præ.) sed repugnat, ac resistit. ¶ Dānosa duobus) & mihi & tibi. ¶ Iunctis cyg.) currus nanque Veneris ab oloribus trahi fingitur. ¶ Sed stat moni. cōtra. vir.) sed fortitudo Inqt Adonidis Veneris admonitionibus est aduersa. ¶ Suē) aprū. Sues aūt & apri Veneri sunt inuisi propter Adonidis cædē. Vnde prouerbium apud Græcos in eos, qui rem ingratam alicui faciunt, ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν, hoc est, Veneri suē sacrificauit. ¶ Exciuere) excitarunt. ¶ Iuuenis Cinyreius) Adonis Cinyræ filius. ¶ Pando ro.) recuruo. ¶ Et tut. pe.) loca subintelligam⁹. ¶ Trux) aper, terribilis. ¶ Abdidit) abscondidit. ¶ Moribundum) morientem. ¶ Rupit) dilaniauit, lacerauit. ¶ Et indig. percussit) Indigne. Nomen nanq; pro aduerbio positum est. ¶ Et non tamen) ordo est, & tamen omnia non erunt vestri iuris. Illa aūt & copula affectui seruit. ¶ Luctus mon.) signa, memoria. Est aūt apostrophe ad Adonim. ¶ Annua simulamina) simulachra. Nā singulis quibusq; annis Adonia, idest sacra in Adonis honorem celebrabantur, in quibus Adonis plāgebatur, ac luctus Veneris referebatur. {Hæc sacra etiā ab Esaia increpantur alicubi. Nam circa Libanum in Palęstina & circa Byblum peragi solita fuisse legimus. Addunt autem Græci fabulæ huic, Martē, quia Adonidi inuideret tāquam riualis, sese in aptum trāsformasse, & sub specie illius Adonim interemisse. Florem autem qui ex cruore Adonidis enatus sit, Anemonem fuisse. Cuius quidem nomini respondet illud quod statim subiicit poeta. Nanque male hærentem, & nimia leuitate caducum. Excutiunt, iidē qui perflant omnia venti. ἄνεμος enim ventus Græcis est, inde Ἀνεμώνη. Præterea autem & rosam iidē Græci dicunt, cū antea candida fuisset, in purpuream versam eodem tempore fuisse tinctam, videlicet Veneris cruore, quem illa emiserat, cum fortè ex nimio luctu ob Adonidem, discalciata approperasset, eo'que modo pedē spina rosæ sauciasset. Fuerūt etiam qui Adonim non Cinyræ, sed Theātis filium facerent,

Adonis in florem.

Adonia.

ADDI.

Impediiq; oneris pariter grauitate, moraq;.
Ne'ue meus sermo cursu sit tardior ipso,
Præterita est uirgo, duxit sua præmia uictor.
Digna'ne cui grates ageret? cui thuris honorem
Ferret Adoni fui? nec grates immemor egit,
Nec mihi thura dedit. subitam conuertor in iram,
Contemptuq; dolens, ne sim spernenda futuris,
Exemplo caueo, me'q; ipsam exhortor in ambos.
Templa Deum matri, quæ quōdam clarus Echion
Fecerat ex uoto, nemorosis abdita syluis
Transibant, & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiua cupido
Occupat Hippomenen & * numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus
Speluncæ similis, natiuo pumice tectus.
Relligione sacer prisca, quo multa sacerdos
Lignea contulerat ueterum simulachra Deorum.
Hunc init, & uetito temerat sacraria probo.
Sacra retorserunt oculos, turrita'q; Mater.
An Stygia sontes dubitauit, mergeret unda
Pœna leuis uisa est. ergo modo leuia, fuluæ
Colla, iubæ uelant. digiti curuantur in ungues.
Ex humeris, armi fiunt, in pectora totum
Pondus abit summæ cauda uerruntur arenæ.
Iram uultus habet. pro uerbis murmura reddunt.
Pro thalamis, celebrant syluas. alii'sq; timendi
Dente premunt domito Cybeleia frena leones.

ARG. FABVLAE SEQ.

Adonis supradictus monitus a Venere quam vim feræ haberent. Igitur ꝙ dum negligit hæc, in venatione ab apro intermittur, cuius cruor eius- dem Deæ numine in florem purpurei coloris conuersus est.

Hos tu chare mihi, cum'q; his genus omne ferarū,
Quo'd non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge ne uirtus tua sit damnosa duobus.
Illa quidem monuit, iunctis'q; per aera cygnis
Carpit iter. sed stat monitis contraria uirtus.
Forte Suem latebris uestigia certa secuti
Exciuere canes, syluis'q; exire parantem
Fixerat obliquo iuuenis Cinyreius ictu.
Protinus excussit pando uenabula rostro
Sanguine tincta suo, trepidum'q;, & tuta petentem
Trux aper insequitur, totos'q; sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum strauit arena,
Vecta leui curru, medias Citherea per auras
Cypron Olorinis nondum * peruenerat alis.
Agnouit longe gemitum morientis & albas
Flexit aues illuc, ut'q; æthere uidit ab alto,
Exanimem, in'q; suo iactantem sanguine corpus.
Desiliit, pariter'q; sinum, pariter'q; capillos
Rupit, & indignis percussit pectora palmis.
Quæsta'q; cum fatis, & non tamen omnia uestri
Iuris erunt, dixit. luctus monimenta manebunt
Semper Adoni mei. repetita'q; mortis imago
Annua plangoris peraget simul anima nostri.

cerent, & qui ex eodem & Venere Priapum natum dicerent. In Commentariis Theocriti autem etiam legitur ἀποθανόντα Ἀδώνιν ἐξ μῆνας ἐν ἀγκάλαις τῆς Ἀφροδίτης ποιῆσαι, ὥσπερ καὶ ἓξ ἐν ταῖς Περσεφόνης quod iidem, illi de frugibus interpretantur, quoniam fruges, quas per Adonim accipiunt, sex menses sub terra lateant, & sex supra terram aere temperentur. Vide Idyll. tertio. Atque in eam sententiam & Orpheus meminit Adonidis ĩ hymnis, his versibus:

Περσεφόνης ἐρατοπλοκάμου λέκτροισι λοχευθείς
ὅς ποτε μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα
ἠδὲ πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις δέμας, ὡριόκαρπον, &c.

ARG. FABVLAE SEQ.

Minthe nympha in herbam mutata mentham odio Proserpinae Cereris filiae, quod cum Dite patre coniuge suo concubuisset.

At cruor in florem mutabitur. an tibi quondam
Foemineos artus in olentes uertere menthas
Persephone licuit? nobis Cinyreius heros
Inuidiae mutatus erit? sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit, sic ut * fuluo perlucida coelo
Surgere bulla solet nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine cõcolor ortus.
Qualem, quae lento caelant sub cortice granum
Punica ferre solent. breuis est tamen usus in illo.
Nanq; male haerentem, & nimia leuitate caducum
Excutiunt iidem, qui * praeflant omnia, uenti.

RAPH. ¶ AN TIBI quondam.) Mynthe nympha fuit, quam Plutonis pellicẽ fabulae tradunt extitisse. Eam'que cum Proserpina dolo circumuenisset, in hortensem menthã fuisse transfiguratam, quam plerique hedyosmon vocãt. Est & mons prope pylum

Mynthe. cognomine Mynthes iuxta quem Plutonis quoque est templum.

ADDI. Mynthe in herbã. {Huius fabulae meminit & Nicandri interpres in Alexipharmacis. Cuius verba haec sunt. Μίνθη δὲ ἀπὸ τῆς παλλακῆς οὕτω καλουμένης ἥπερ ἐξ ἧς ἡ Περσεφόνη ... τὴν ὁμώνυμον ποιῆσαι αὐτὸ ... ἄδης.}

¶ Nobis erit inui.) in nos inuidiam concitabit. ¶ Perlucida bulla) translucida, quae ex aqua nasci solet, statim'que euanescere. Bulla autem spiritu & aqua excitatur rotunda figura, quae quoniam cito dissoluitur, verissimum illud sumptum est prouerbium, quo humanae vitae breuitas, fragilitas'que designatur. Homo bulla. Inde fit bullare, quod est bullas facere. Vnde Plinius bullantem vrinam vocat bullas emittentem. Bulla etiam est ornamentum pectoris Ingenuorum quidem aureum, Libertinorum vero Scorteum, vt copiose Macrobius scribit. ¶ Plena hora) perfecta. ¶ Concolor) eiusdem cum sanguine coloris. Est enim purpureus. In Anemonem autem Adonim fuisse conuersum innuere videtur, cuius flos, vt inquit Plinius nunquam se aperit nisi vento spirante, vnde & nomen accepit, ἄνεμος enim ventus dicitur. ¶ Punica) quae & mala granata dicuntur. ¶ Qui praestant omnia venti) secundum physicam rationem hoc dictum est. Nam venti rerum omnium generationis causa esse perhibentur.

ADDI. {Sed alii perflant, legunt, id'que rectius opinor.}

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

TErna Medusaei vincirem guttura monstri.) Medusaeum monstrum Cerberum interpretare à Medusa originem capiẽtem. Ex sanguine enim Medusae natus est Chrysaor equus, ex Chrysaore Geryon, ex Geryone, qui Echidnae se miscuit, Cerberus. Author Hesiodus in Theogonia. Qui aliter interpretantur errant tota via.

¶ Quam tria qui timidus &c.) huius nomen non reperimus. Sed legimus apud Zenobium fuisse virum quendam qui ita natura formidolosus esset, vt propter Herculis metum sese in spelunca occultauerit, ac propter timorem obierit. Cum enim forte Herculem vidisset, in lapidem versus est, qui homini similis videretur caput proferens è spelunca. vnde insane quàm meticulosum prouerbium illud emersit. δειλότερος τοῦ πυργηνοῦ πτωκὸς, id est formidolosior ex occulto cernente.

¶ Olenus esse nocẽs.) Olenos duos fuisse reperio. Vnum Vulcani filium, qui Aegan & Helicen filias habuit, quae Iouis fuere nutrices teste Hygino. Alterum Iouis & Anaxitheae, cuius meminit Stephanus. In Achaia autem inter Patras & Dymam (vt ex Strabonis octauo colligimus) mons erat nomine Scolius, quem Homerus & Hesiodus Oleniã petram vocauerũt, ac supra eum ciuitas Oleno, nomine nun cupata. Fabulae tamen textum non inuenio.

¶ Et bacas coerula ficus.) Apud Statianum interpretem in sextum Thebaid. hoc loco coerula pinus) codice ipsius: vt opinor, deprauato) legitur. Vnde conicio legendum esse. Et bacis coerula Cinus. Est enim Cinus Lauri species, vel sui generis arbor lauro similis ac bacas habens coeruleas autho re Plinio Bacas de ficub' dici nõ placet, nec si dicanf coerulas appellari. Lege primae collectaneorũ hecatostys capite nonagesimonono.

¶ Et amictae vitibus vlmi,) Et amicae vitibus vlmi à Papiniano interprete ibidem legũtur, quae lectio emũctior. Pli. in. xvi. Inter has atq; frugiferas materiae vitiumq; amicitia accipitur vlmus. *a. l. pluuio.

¶ Corpora veste leuant, & succo pinguis oliuae splendescunt) Thucydides in. i. de Lacedaemoniis. Iidem primi corpore Cẽtauri nudauerũt, dropalã se exeuntes, oleoq; vnxerunt. signata igitur poetae nostri locutio. * a. l. pflãt.

¶ Nec metues sacro crinitas angue sorores. Quas facibus saeuis oculos atq; ora petentes Noxia chorda vident.) Vt melius hoc intelligas audi quid Cicero pro Sexto Roscio dicat. Nolite (inquit) putare, quemadmodum in fabulis saepenumero videtis eos qui aliquid impie sceleratẽq; cõmisesint agitari & perterreri furiarũ taedis ardẽtibus. Sua quenq; fraus & suus terror maximus vexat. Suum quẽq; scelus agitat. A mentiaq; affecit. Suę malae cogitationes amentiaeq; animi terrent. Hęc sunt impiis assidue domesticaeq; furiae, quae dies noctesq; poenas à consceleratissimis repetant. Et in primo de legibus. At vero scelerum in homines atque impietatum nulla expiatio est. Itaque poenas luunt non tam iudicii (quae quõdam nusquam erant, hodie multifaria, nulla sunt, vbi sunt ficta, tamen persaepe falsa sunt) quàm vt eos agitent insectenturq; furiae non ardentibus taedis sicut in fabulis. Sed angore conscientiae fraudisq; cruciatu.

¶ Sed tanta potentia formae.) Tanta potentia formae parenthesin poscit. Nam coniunctio haec, sed, Sequenti versui in constructione iungenda est.

¶ Achaestius illi.) Non mendosus codex sic habet. Onchoestus & illi. Onchoestus enim Neptuni filius fuit, vt in septimo Thebaidos Commentario legitur. quamuis Hesiodus teste Stephano, Onchoestum Boeoto Neptuni filio natum tradiderit.

¶ Non erit inuidiae victoria nostra ferenda?) hoc modo legendum, idest cum interrogatione. est enim sensus. Non dabitur mihi crimini & culpae si hic vincetur? Inuidia enim crimen culpamq; hoc loco significat, quod sequens haemistichium monstrat, sed non culpa mea est.

¶ Indigenae Damascenum nomine dicunt.) vereor ne Damassum sit legendum. Amamassus enim (quae & damamassus dici potest consonante d, principio adiecta, vt saepe fieri in locorum nominibus videmus, quod Aulon Caulon testatur) Cypri ciuitas fuisse apud Stephanum legitur.

¶ Nulliq; videnda nisi ipsi.) Haemistichium hoc sequenti adiungatur hoc modo. Nulli'que videnda nisi ipsi Hippomenen adii.

¶ Et à numine concita nostro.) Deleatur praepositio, vt carmen rectum incedat.

¶ Foemineos artus in olentes vertere mẽthas.) Lego Minthas. Mintha enim vel Minthe à Graecis dicitur, quae alio nomine hedyosmon vocatur, à Mintho Neptuni pellice in eã mutata, vt author est Pollux libro sexto, capite decimo. Minthos quinetiam ipsa herba appellatur eidem Polluci & Aristophanis in Plutum interpreti, ex quorum posteriore nonnulla alibi super hoc recitabimus.

P. OVIDII NASONIS. METAMORPHOSEOS. LIBER VNDECIMVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

ORpheus Oeagri fluminis & Calliopes musæ filius, cum habuisset coniugem nomine Eurydicen, & eam amisisset,& cum sine ea ab inferis rediisset, lege accepta a Plutone,ad superos,ne talem dolorem in altera experiretur,puerilem amorem primus instituit. Quam ob causam Threiciæ mulieres instinctæ in abditis locis solitudinem agentem propter desiderium coniugis interfecerunt, separatumque caput eius a reliquo corpore cum lyra in amnem Hebrum præcipitauerunt, per quem in mare delatum,& hinc in insulam Lesbum,cum hic hæsisset in littore, serpensque morsu sanguinem lamberet,priusquam vultum eius appeteret,ab Apolline Iouis & Latonæ filio duratus in lapidem est.

CArmine dum tali syluas, animosq; ferarum
Threicius Vates,& saxa sequentia ducit.
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora uelleribus, tumuli de uertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina neruis.
E quibus una,leues iactato crine per auras
En ait,en hic est nostri contemptor,& hastam
Vatis Apollinei,uocalia misit in ora,
Quæ foliis præsuta,notam sine uulnere fecit.
Alterius telum lapis est,qui missus in ipso
Aere concentu uictus,uocisq;,lyræq; est:
Ac ueluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit.sed enim temeraria crescunt
Bella,modusq; abiit,insanaq; regnat Erinnys,
Cunctaq; tela forent cantu mollita sed ingens
Clamor,& inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaq;,& plausus,& Bacchei ululatus,
Obstrepuere sono citharæ.tum deniq; saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine Vatis.
Ac primum attonitas etiam nunc uoce canentis
Innumeras uolucres,anguesq;,agmenq; ferarum,
Mænades Orphei titulum rapuere theatri.
Inde cruentatis uertuntur in Orphea dextris,
Et coeunt:ut aues,siquando luce uagantem
Noctis auem,cernunt,structoq; utrinq; theatro
Vt matutina Ceruus periturus arena
Præda canum est,Vatemq; petunt,& frōde uirētes
Coniiciunt Thyrsos,non hæc in munera factos.
Hæ glebas,illæ direptos arbore ramos,

CArmine dũ tali. Orpheus Thracias mulieres aspernatus (vt diximus) in se earum odium traxit. Quare cũ Bacchi sacra celebrarent, ipsum in ferarum cœtu canētem aspexerunt,ac impetu facto dilacerarunt, caputq; ac lyram in Hebrum fluuium coniecerunt,quæ ad insulam Lesbon vsq; delata cum essent,serpēs Orphei caput dilaniaturus ab Apolline in saxum fuit conuersus. Primum itaq; Orphæi cędem poeta describit,deinde serpentis in saxum transmutationem. ¶Threicius vates) Orpheus Thracius. ¶Ducit) delectat. Ducere nanq; interdum significat delectare, vt Nonius scribit. Cicero de finibus bonorum & malorum Fabellarumq; auditione ducũtur. ¶Animosq; ferarum) sensus. Neque enim feræ animos habere dicũtur,nisi poeta ad veritatem potius alludat,vt intelligamus ferorum hominũ animos ab Orpheo fuisse excultos,id quod Horatius aperte his versibus scribit:

Syluestres homines sacer, interpresq; Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosq; leones.

¶Ecce nurus Ciconum) repentinus Baccharum impetus:illa particula ecce significatur. Cicones autem populi sunt Thraciæ ad Hebrum habitantes, {ad quos primũ delatus Vlysses fuit cum à Troia rediret, vt est apud Homerum Odyssee nono.} ¶Tumuli de vertice) de mōtis summitate. ¶Lymphata pectora) furentia. ¶Ferinis velleribus) ferarũ pellibus. ¶En ait,en hic est) conduplicatio indignationi conueniens, tametsi hoc aduerbium en ferè indignationi seruiat. ¶Apollinei vatis) Orphei Apollinis filii. ¶Vocalia ora) optimam vocem emittentia. ¶Pręsuta) præfixa, tecta. Nam hastę Baccharum quæ thyrsi dicuntur, pampinis, hederaq; cooperiebantur. ¶Notam) signum. ¶Ac veluti supplex) tanquam veniam petiturus. ¶Ante pedes) Orphei. ¶Cōcentu) harmonia.

Cicones. ADDI. Thyrsi.

Est aũt pulchra poetæ phãtasia,quasi significat, quãta vis sit musici cãtus. ¶Bella) Baccharum furores bella vocat poeta. ¶Insana Erin.) ab effectu quod furia hoies insanos furiososq; reddit. ¶Mollita) mitigata sic, vt Orpheo nunquam nocere potuissent. ¶Berecynthia tibia) qua in sacris Cybeles quę Berecynthia dicitur primum vsi fuere. Berecynthus autem Phrygiæ mōs est & ciuitas matri Deum dicata. {Eadem ratione Virgilius: Buxum Berecynthiam dixit, Aeneidos.ix. Tympana vos, buxus'que vocat Berecynthia matris Ideæ.} ¶Obstrepuere sono citharę) contra citharæ sonum strepuerunt. ¶Attonitas) stupefactas suauitate cãtus Orphei. ¶Mænades) Bacchæ ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι hoc est, à furendo dictæ. ¶Titulum) gloriam. ¶Orphei theatri) spectaculi ab Orpheo cōgregati. Est autem adiectiuum Orphei. Alii triumphi legunt, intelliguntq; agmen illud ferarum à Bacchis raptum in titulum & gloriam triumphi de Orpheo acti. ¶Et coeũt) congregantur, conueniunt. ¶Noctis auem) noctuam. ¶Structo vtrinque theatro) spectaculo. Est autē amphitheatri periphrasis. ¶Matutina arena) hoc est, matutino tempore in arena. Quod enim est temporis, attribuit loco. Vnà autē omnes Bacchas in Orpheum impetum fecisse his similitudinibus ostendit poeta. ¶Petunt) aggrediuntur, inuadunt. ¶Hæc in munera) ad hos vsus.

Berecynthus. ADDI. Impetus Baccharũ in Orpheum.

Pars torquent silices. neu desint tela furori.
Forte Boues presso subigebant uomere terram,
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes,
Dura lacertosi fodiebant arua coloni,
Agmine qui uiso fugiunt, operisq; relinquunt
Arma sui. uacuosq; iacent dispersa per agros
Sarculaq; rastriq; graues, longiq; ligones,
Quæ postquam rapuere feræ, cornuq; minaces
Diuulsere boues, ad Vatis fata recurrunt,
Tendentemq; manus, atq; illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quicquam uoce mouentem
Sacrilegæ perimunt, perq; os (proh Iuppiter) illud
Auditum saxis, intellectumq; ferarum
Sensibus, in uentos anima exhalata recessit.
Te mœstæ uolucres Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi Silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ, positis te frondibus arbos
Tonsa comas, luxit lachrymis quoq; flumina dicunt
Increuisse suis, obscuraq; carbasa pullo
Naiades, & Dryades, passosq; habuere capillos.
Membra iacent diuersa locis. caput Hebre, lyramq;
Excipis, & (mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra. flebile lingua
Murmurat exanimis. respondent flebile * ripæ
Iamq; mare inuectæ flumen populare relinquunt.
Et Methymnææ potiuntur littore Lesbi.
Hic ferus exposito peregrinis anguis arenis
Obstitit, & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhians diuellere uultus.
Tandem Phœbus adest, morsusq; inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, & patulos (ut erant) indurat hiatus.
Vmbra subit terras, & quæ loca uiderat ante,
Cuncta recognoscit, quærensq; per arua piorum
Inuenit Eurydicen, cupidisq; amplectitur ulnis.
Hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo.
Nunc præcedentem sequitur, nunc præuius anteit,
Eurydicenq; suam iam tuto respicit Orpheus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Thraciæ * matres matronæ quæ cædi interfuerant Orphei, a Libero, vlciscente æmulum scientiæ suæ, in species varias abierunt.

Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyæus,
Amissoq; dolens sacrorum Vate suorum,
Protinus in syluis matres Edonidas omnes,
Quæ uidere nefas, torta radice ligauit.
Quippe pedum digitos, in quãtũ est quæq; secuta,
Traxit, & in solidam detrusit acumine terram.
Vtq; suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit uolucris, sensitq; teneri,
Plangitur, ac trepidans astringit uincula motu,
Sic quæcunq; solo defixa cohæserat harum
Exsternata, fugam frustra tentabat. at illam
Lenta tenet radix, exultantemq; coercet.
Dumq; ubi sunt digiti, dũ pes ubi quærit, & ungues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata, femur mœrenti plangere dextra.
Robora percussit. pectus quoque robora fiunt,
Robora sunt humeri longos quoq; brachia uera
Esse putes ramos, & non fallere putando.

RAPH. ¶TORQVENT) iaciunt. ¶Subigebant) arabant. ¶Lacertosi) magna & valida brachia habentes. ¶Fructum) frumentum. ¶Agmine) Baccharum furentium. ¶Arma) instrumenta. ¶Diuulsere) dilacerauere. ¶Feræ) crudeles. ¶Ad vatis fata) ad Orphei mortem. ¶Irrita) vana verba, quæ Bacchas nihil commouebant. ¶Proh Iuppiter) exclamatio poetæ doloris & commiserationis plena. ¶Exhalata) emissa. ¶In ventos) eorum sequitur opinionem qui animam ventum esse putant. ¶Te mœstæ) apostrophe ad Orpheum querimoniæ ac commiserationis plena. ¶Obscura carba.) pullas ac nigras vestes. {Pullo autem substantiue, pro, pullo colore, dixit. Est autẽ pullus color φαιὸς græce, hoc est subniger. hoc vtebantur in luctu. vnde & toga pulla apud Ciceronẽ & pulla hostia apud Tibullum.} ¶Flumen populare) fluuium patrium. Hebrus enim Thraciæ fluuius est. ¶Methymnææ Lesbi) Methymna vrbs est Lesbi optimo vino insignis dicta Methymne Macarei filia ac Lepydni vxore. vnde Methymnæus deriuatur. Lesbos autem insula est clarissima, quam nunc Mitylenem à nomine vrbis vocant. ¶Ferus anguis) crudelis, qui illius vatis caput violare sustineret, cuius cantu serpentes quoque sæpius delectati essent. ¶Inhiat diuellere) appetit ore aperto dilacerare. ¶Hymniferos uultus) qui hymnos in Deorum ferè singulos composuerant. ¶Vmbra subit terras) vmbra Orphei inferos petit. Eorum autem opinionem secutus videtur poeta, qui hominem ex tribus constare aiunt, corpore, anima, & vmbra, quorum corpus terræ, animæ cœlo, vmbra inferis redditur. ¶Hic) illic apud inferos. ¶Spatiantur) deambulant. ¶Non impune tamen) Thraciæ mulieres quæ Orphæi cædi interfuerunt, omnes à Baccho cædem Orphei ægre ferente in varias arbores fuere conuersæ. ¶Vate suorum sacrorum) nam Orpheus in Bacchũ pulcherrimos scripserat hymnos. Alludere autem ad id poeta videtur, quod scribit Diodorus Ceremonias à Dionysio repertas cum ad Orgia quædã Orpheus addidisset, Orpheia à posteris fuisse appellata. ¶Matres Edonidas) mulieres Thracias, Edones nanque populi sunt Thraciæ. {Edonos vocat Stephanus secũda declinatione ἀπὸ ἠδωνοῦ τοῦ Μύγδονος ἀδελφοῦ.} ¶Plangitur) percutitur à se ipsa. ¶Ac trepidans) quanto nanque magis trepidant: tanto magis vinculo astringuntur aues. ¶Externata) consternata, perterrefacta. ¶Lenta) flexibilis. ¶Coercet) continet. ¶Exultantem) exultare volentem. ¶Dumque vbi sunt digiti) ordo est, Dum quærit, vbi sunt digiti. ¶Succedere) succrescere. ¶Mœrenti dextra) hypallage est, ipsa nanque mœrens intelligitur. ¶Et non fallere putando) non decipiere si putes. Re enim vera rami erant.

¶NEC

ADDI.

* a.l. syluæ

Methymna.

Anguis in saxum.

Lesbos.

* a.l. Edonæ.

Thraciæ mulieres in arbores

Edones.

ADDI.

Orphei, cædes.

RAPH. ¶NEC satis hoc Baccho est) Midas rex Phrygiæ cum Silenũ à rusticis captũ, sibiq; traditũ Baccho reddidisset, iussus est à Deo, vt quicquid vellet peteret. Ille petiit vt quicquid corpore suo tangeret, aurũ fieret. Id illi cõcessit Bacchus, q̃uis inutile ipsi futurũ videbat. Cum vero panis quoq; ac vinum in aurũ verterentur, fameq; perire cœpisset, tandẽ cognouit stolidus se rem dãnosam petiisse, Bacchũ itaq; rogauit vt peccato veniam daret, & munus datũ irritũ faceret. Bacchus igitur illi mandauit, vt ad fontẽ Pactoli pergeret, seq; totum in eo lauaret, quod cum fecisset, vis illa aurũ efficiendi quicq̃d tangeret, in fluuiũ trãsiuit, vnde etiam arenas aureas efficere memoratur. (Cur auræ Pactoli harenæ) ¶Ipsos agros) Thraciæ. ¶Cumq; choro meliore) quã fuerãt Thraciæ illæ mulieres, quæ Orpheum trucidarũt. ¶Sui Timoli) à se amati. Est enim Timolus, qui & Tmolus dicitur, mons Lydiæ optimi vini fertilis, vt in superioribus quoq; diximus. (Timolus) Neq; est spondaicus versus, cum Timolus etiã trissyllabũ sit nomen, non solũ disyllabum. ¶Pactolonq;) Pactolus fluuius est Lydiæ aureis arenis notissimus. (Pactolus) ¶Charis arenis) pretiosis. ¶Frequentant) celebrant. ¶Titubantẽ) vacillantẽ. ¶Vinctũ) ligatũ. ¶Ad regem Midã) Midas Gordiæ Bubulci filius Phrygiæ rex fuit ditissimus, eoq; fict⁹ est oia quęcũq; tãgeret in aurũ trãsmutare, de quo Herodotus in primo multa scribit. ¶Orgia) Bacchi sacrificia. ADD I. {Huius rei & Iustinus meminit li. xi. Post hũc (Gordiũ intelligens) inquit, filius Mida regnauit, qui ab Orpheo sacrorũ solẽnibus initiatus, Phrygiã religionibus impleuit, quibus tutior omni vita, q̃ armis fuit.} ¶Cũ Cecropio Eumolpo) Eumolpus vates fuit Atheniensis Bacchi sacerdos. (Eumolpus) ADD I. {Duo Eumolpi tradũtur apud authores Græcos. Prior Thracẽsis genere, Neptuni & Chiones, eius quæ fuit Boreæ & Orithię, filius. Hic Eleusiniis auxiliũ tulit ꝯtra Erechtheũ & Atheniẽses. In quo prælio & Erechtheus rex, & Eumolpi filius Imaradus cecidisse dicuntur. factaq; cõpositio belli talis, vt Eleusinii in cæteris parerent Atheniẽsibus, sacra autẽ siue mysteria Deæ per se priuatim agerẽt ac retinerent. Atq; ita Eumolpũ & Celei filias, quorũ nomina Diogenia, Pãmerope, & Sæsara, illa tum peragere solitos. Post Eumolpi mortẽ autẽ Cerycen, qui filius Eumolpi fuerat, nutu minimus, iisdẽ velut antistitẽ relictũ. quẽ tamen sacerdotes, qui ab eodẽ Ceryces dicuntur, non Eumolpi, sed Mercurii, ex Aglauro Cæcropis, filiũ dicunt. Hæc Pausanias in Atticis. Alter autẽ Eumolpus Eleusinius, siue, vt alii, Atheniensis genere, traditur, filius Musæi, & vt quidã adduunt, etiã Orphei discipulus. quintus ab eo qui ex Thracia Eleusinẽ venit. Nam Eumolpi filius Ceryx fuit, Cerycis Eumolpus alius, huius Antiphemus, Antiphemi Musęus poeta. Musæi porrò Eumolpus, de quo hic agitur. Atq; hunc primũ, non Thracensem illũ, mysteriorũ rationẽ ac ritus docuisse, eadẽq; etiã versibus descripsisse volũt, authores Suidas, Istrus, Acesidorus & Androtion, vt qdẽ in cõmentariis Sophoclis citaẽ. Cęterũ in epitaphio Musæi nõ pater Eumolpi, sed filius idẽ dicif, ita enim habet.

Ε'υμόλπου φίλον υἱὸν ἔχει τὸ φαλήρικον οὖδον
Μουσαῖον φθίμενον σῶμ' ὑπὸ τῷ δὲ τάφῳ.

Sed tamẽ plures ac potiores authores cõsentiũt, Musęi filiũ Eumolpũ hũc fuisse} ¶Genialiter) voluptuose ac læte. ¶Lucifer vndecimus) Lucifer stella est quæ aduenĩete die vltima desinit lucere, eoq; à poetis alias stellas cogere, cõgregare que dicif. ¶Coegerat) congregauerat. Significat autẽ vndecimũ diẽ aduenisse. ¶Sublime agmen stellarum) sublimiũ & altarũ stellaꝶ multitudinẽ, est enim hypallage. ¶Lydos i agros) in Lydiã. Secundũ grãmaticæs autẽ rationẽ deriuatiuũ nomẽ pauciores q̃ primitiuũ syllabas habet. (Tacta à Mida in aurum.) ¶Iuueni alũno) Baccho. ¶Altore) Sileno nutritore. ¶Male vsurus) in suũ malũ & perniciẽ. paulũ enim abfuit quin fame periret Midas. ¶Annuit) nutu cõsensit. ¶Soluit) persoluit, præstitit. ¶Berecynthius heros) Midas Phrygius, à Berecyntho Phrygiæ oppido. ADDI. {Siue ẽt à Berecynthia dea, hoc est, Magna Matre, cuius filius idem fuisse à quibusdã fingitur. vt infra Lactãtius.} ¶Polliciti fidẽ) promissi veritatem. ¶Tentat) experitur. ¶Non alta) sed humili. Illud enim aduerbiũ. Non hoc loco ad verbũ detraxit, referri non potest, sed virgã ex nõ alta fronde decerptã fuisse ostendit. ¶Cereris) frumenti per metonymiã. ¶Hesperidas donasse putes) scite. nã Hesperides hortos habuisse dicuntur aurea poma ferentes. ¶Radiare) fulgere. ¶Danaen eludere possit) eleganter. Iuppiter enim in guttas conuersus aureas in sinũ Danaes descendit, sicq; illa est potitus. ¶Vix spes ipse suas animo capit) nam maxima quæq; sibi pollicebatur Midas. ¶Posuere) apposuere. ¶Tostæ frugis) periphrasis est panis. ¶Cerealia dona) panes. ¶Rigebant) duri fiebant. Quippe qui in aurum conuertebantur. ¶Conuellere) madere. ¶Premebat) tangebat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Liber pater Thracia digressus, cum Tmolum montem Ciliciæ comitatus Bacchis peteret, Silenus ei aufugit, quem Phryges captum ad Midam regem adduxerunt, qui agnitus ab eo & exceptus est, & Libero aduenienti redditus, & ob beneficium, optandi Deus veniam ei dedit, vt siquid vellet, a se peteret. Ille vt quæque contigisset, aurum fierent, petiit, quod ei inutile fuit. Cui Deus petenti vt restitueretur sibi, fecit. iussit enim vt ad flumen Pactolum perueniret, ibique se supponeret, & sic rediret in pristinum statum. Vnde aqua aurei coloris esse cœpit.

Nec satis hoc Baccho est, ipsos quoq; deserit agros,
Cumq; choro meliore, sui * uineta Timoli,
Pactolonq; petit, quamuis non aureus illo
Tempore, nec charis erat inuidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæq; frequẽtant,
At Silenus abest titubantem, annisq;, meroq;.
Ruricolæ cœpere Phryges, uinctumq; coronis
Ad regem duxere Midam, cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnouit socium, comitemq; sacrorum,
Hospitis aduentu festum genialiter egit
Per bis quinq; dies, & iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum lætus in agros
Rex uenit, & iuueni Silenum reddit alumno.
Huic Deus optandi gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium gaudens altore recepto.
Ille male usurus donis, ait effice quicquid
Corpore contigero fuluum uertatur in aurum.
Annuit optatis, nocituraq; munera soluit
Liber, & indoluit quòd non meliora petisset.
Lætus abit, gaudetq; malo Berecynthius heros.
Pollicitiq; fidem tangendo singula tentat.
Vixq; sibi credens, non alta fronde uirentem
Ilice detraxit uirgam. uirga aurea facta est.
Tollit humo saxum, saxum quoq; palluit auro.
Contigit & glebam, contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas.
Aurea messis erat. demptũ tenet arbore pomum.
Hesperidas donasse putes. si Postibus altis
Admouit digitos, postes radiare uidentur.
Ille etiam liquidis palmas ubi lauerat undis,
Vnda fluens palmis, Danaen eludere possit
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri
Extructas dapibus. nec tostæ frugis egentes.
Tum uero, siue ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant.
Siue dapes auido conuellere dente parabat,
Lamina fulua, dapes, admoto dente premebat.

* a.l. pineta,

Miscuerat puris authorem muneris undis,
Fusile per rictus aurum fluitare uideres.
Attonitus nouitate mali, diues'q;, miser'q;,
Effugere optat opes, & quæ modo uouerat, odit.
Copia nulla famem releuat, sitis arida guttur
Vrit, & inuiso meritu. torquetur ab auro.
Ad cœlum'q; manus, & splendida brachia tollens
Da ueniam Lenæe pater, peccauimus inquit.
Sed miserere precor, specioso'q; eripe damno.
Mite Deum numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, facti'q; fide, data munera soluit.
Ne'ue male optato maneat circumlitus auro,
Vade ait, ad magnis * uicinum Sardibus amnem,
Per'q; iugum ripæ labentibus obuius * undis
Carpe uiam, donec uenias ad fluminis ortus.
Spumigero'q; tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput, corpus'q; simul, simul elue crimen.
Rex iussæ succedit aquæ. uis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoq; iam ueteris percepto semine uenæ,
Arua rigent, auro madidis pallentia glebis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pan cum Tmolum montem Lydiæ frequentans fistula se oblectaret elatus gloria agrestium nympharum Apollinem in certamen deuocauit, a iudice ergo Tmolo cuius mons erat, cum Apollini uictoria esset adiudicata, Midæ regi supradicto assidenti soli displicuit, quam ob causam Apollo ob eandem stultitiam quam * & supra gesserat in Liberi patris uoluntate iratus, aures eius asininæ vt essent, sempiterno effecit, cuius iudicium nulli rei facerent, qui tamen * fertur Midas esse matris magnæ filius. sic enim cum Hesiodo consentit Ouidius.

Ille perosus opes syluas'q;, & rura colebat,
Pana'q; montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit, nocitura'q; ut ante
Rursus erant domino stultæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu, cliuo'q; extensus utroq;
Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina nymphis,
Et leue cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen uenit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, & aures
Liberat arboribus. Quercu coma cœrula tantum
Cingitur, & pendent circum caua tempora Glandes.
Is'q; Deum pecoris spectans, in iudice dixit
Nulla mora est. calamis agrestibus insonat ille.
Barbarico'q; Midan (aderat nam forte canenti)
Carmine deliniit. post hunc sacer ora resoluit.
Tmolus ad os Phœbi. uultum sua sylua secuta est.
Ille caput flauum lauro Parnaside uinctus,
Verrit humum, Tyrio saturata murice palla.
Distinctam'q; lyram gemmis, & dentibus Indis
Sustinet a læua, tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit, tum stamina docto
Pollice sollicitat. quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharæ summittere cannas.
Iudicium, sancti'q; placet sententia montis
Omnibus, arguitur tamen, atq; iniusta uocatur
Vnius sermone Midæ. nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram.
Sed trahit in spatium, uillis'q; albentibus implet,
Instabiles'q; illas facit, & dat posse moueri,

RAPH. ¶ AVTHOREM muneris) Bacchũ per metonymiã pro vino. ¶ Fusile) liquidũ, ac fusum, & liquefactũ. ¶ Diuesq;) quia auro abundabat. ¶ Miserq;) quia auro frui nõ poterat. ¶ Modo nouerat) voto pauloante concupiuerat. ¶ Torquetur) cruciatur. ¶ Meritus) quia propter auaritiã illud à Baccho petierat. ¶ Lenæe pater) Bacche. ¶ Specioso dãno) quod pulchrũ & bonũ videtur, cũ alioquin dãnum sit & malum. ¶ Mite Deum numen) Dii sunt mites & facile placantur. ¶ Restituit) in pristinũ statũ reduxit. ¶ Facti fide) ob fidẽ, quã præ se tulerat Silenũ restituẽdo. ¶ Data munera soluit) resoluit, & irrita fecit. ¶ Circũlitus) infectus. ¶ Male optato) stulte ac perniciose petito. ¶ Magnis Sardibus) Sardeis vrbs est Lydiæ Crœsi regia. {Amnem autẽ intelligit Pactolum, qui ex Tmolo monte, Sardibus vicino, siue imminente profluit, sic enim & apud Strab. legit lib. xiii. ῥεῖ δ' ὁ πακτωλὸς ἀπὸ τοῦ τμώλου, καταφέρων τὸ παλαιὸν χρυσοῦ ψῆγμα πολύ, ἀφ' οὗ τὸν κροίσου λεγόμενον πλοῦτον, καὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ διονομασθῆναί φασι. νῦν δ' ἐκλέλοιπε τὸ ψῆγμα &c. Et Herod. lib. v. καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξήλυσιν ἐκ τοῦ ἄστεος, συνῄεσαν ἔς τε τὴν ἀγορὴν, καὶ ἐπὶ τὸν πακτωλὸν ποταμὸν, ὅς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ τμώλου, διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει. καὶ ἔπειτα ἐς τὸν ἑρμὸν ποταμὸν ἐκδιδοῖ.} ¶ Cessit) trãsiuit. ¶ Ille perosus opes) Midas facultate auri efficiundi quicquid tangeret liberatus, opesq; perosus in syluis habitabat, Panaq; pastorum Deum colebat, qui cum fistula inuenta sibi multum nymphis placere videretur, ausus est Apollinem in certamen prouocare. Tmolo mõtis Deo iudice constituto. Cum vero sententia pro Apolline lata omnibus placeret, solus Midas naturali stultitia ductus eam vt iniustam improbauit. Quare Apollo indignatus aures illius in asininas cõuertit, quibus ipsius stoliditas indicaretur. Longiores nanq; aures ex physicorum sententia vecordiam præ se ferunt. Cæterum Midas aures asininas tiaris purpureis occultauit, tonsoriq; mandauit, ne verbum cuiquam de illis faceret. Tonsor vero cum reticere non posset, in locum desertũ secessit, ibiq; fouea facta immurmurauit, Midam aures asininas habere. Deinde foueam terra repleuit. Arundines autem eo in loco natæ, ventoq; agitatæ eadem verba, hoc est Midas rex asininas aures habet, referebant. ¶ Perosus opes) odio habẽs quibus penè fame fuerat cõfectus. ¶ Pingue) tardũ. ¶ Vt ante) quãdo optauit, vt quicquid contigeret, aurum fieret. ¶ Nam freta prospiciẽs) Tmoli montis descriptio. ¶ Paruis Hypæpis) Hypæpa vrbs est Lydiæ. vt diximus. ¶ Cærata) cera iuncta. ¶ Iudice sub Tmolo) Tmolus & mons & Deus montis ipsius dicitur. Nam montes vt flumina Deos suos habere dicuntur. ¶ Et aures Liberat arboribus) ab auribus arbores remouet. ¶ Deliniit) blanditus est. ¶ Sacer) Apollo. ¶ Resoluit ora) aperuit ora, & canere cœpit. ¶ Tmolus ad os Phœbi) se conuertit subaudiendum. {Sic quidem Regius, sed quid si construas, sacer Tmolus resoluit ora, ad os Phœbi, pro conuertit se: ore ac vultu ad canẽtẽ Phœbum, quando mox sequitur vultum sua sylua secuta est? Sic enim & Virgilius dixit. Atq; iterum narrãtis pendet ab ore.} ¶ Ille caput flauum vinctus) flauum caput habẽs coronatũ. ¶ Parnaside) Parnasia, qua Parnasus abũdat. Forma nanque patronymica pro possessiua est vsus poeta. Apollinis autẽ Citharœdi habitum describit. ¶ Saturata) infecta, bis tincta. ¶ Tyrio murice) Tyria purpura. Palla autem vestis est muliebris syrma habẽs, qua & Citharœdi vtebantur. ¶ Verrit humum) innuit pallã Apollinis syrma habuisse, quod p terram trahebatur. Sic Horatius de tibicine loquens, Traxitq; vagus per pulpita vestem. ¶ Distinctamq;) ornatã. ¶ Dentibus Indis) ebore. ¶ Stamina) chordas. ¶ Sollicitat) tangit, percutit. ¶ Cannas) tibiam ex cannis confectam. ¶ Arguitur) reprehenditur. ¶ Nec Delius) Apollo. ¶ Aures stolidas) omni carentes iudicio. ¶ Sed trahit in spatium) protrahit producit ac longas efficit. ¶ Instabiles) mobiles, quales sunt asininæ. ¶ Et dat posse moueri) concedi facultatem se ipsas mouendi.

Margin notes: * a.l. vicinis, * a.l. vlnis, Sardeis ADDI. Et qđ eãdẽ stult. fortasse legend. * a.l. hic autem Perosus nomen Hypæpa Tmolus ADDI. Midæ aures in asininas.

CLENTE

RAPH. ADDI.

lente gradientis) tarde euntis. {Hanc autem fabulam de auribus asininis Suidas ita exponit, ὅτι διὰ πολλοὺς ὠτακουστὰς εἶχεν, ἢ ὅτι κῶμην φρυγιακὴν κατέσχεν ἧς ὦτα οἷον ἐλέγετο. ἢ ὅτι ἐδόκει τῶν ἄλλων ζώων μᾶλλον ἀκούειν, πλὴν μυός.} ¶ Purpureis Tiaris) Tiara, qui & Tyaras dicitur, tegmen est capitis regum Orientis. ¶ Velare) celare, occultare. ¶ Efferre sub auras) vulgare. ¶ Secedit) in locum secretum vadit. ¶ Voce parua) murmure. ¶ Haustæ) effossæ. ¶ Regesta) reiecta. ¶ Scrobibus opertis) repleta fouea. ¶ Prodidit agricolam) indicauit eum qui illam effoderat terram. ¶ Obruta verba) quæ talia fuerunt. Midas rex Asini aures habet. ¶ Dominiq; coarguit aures (hoc est Midæ regis aures conuincit esse asininas. ¶ Vltus abit Tmolo) Apollo atq; Neptunus cum Laomedontem mœnia Troiæ ædificantem vidissent, in humanam figuram conuersi pacto auro se cito opus illud absoluturos receperunt. Mœnibus vero perfectis cū promissum aurum reposcerent, à Laomedōte illo fraudati, qui iureiurando se nihil promisisse affirmauit, tantam perfidiam inultam esse non permiserunt. Neptunus enim & diluuium immisit, quo totus ager Troianus est deuastatus. & Hesionen filiam monstro marino exponere Laomedontem coegit. Quam quidem cum Hercules illac cū Argonautis transiens liberasset, ac promissis equis à perfido rege fraudaretur, & Troiam expugnauit, & Hesionen captam Telamoni socio donauit. {Cæterum ad hanc ædificationem murorum, Nptunum & Apollinem à Ioue damnatos fuisse Græci fabulantur, eò quod cum Iunone aduersus Iouem conspirassent, vt ait Didymus. cuius conspirationis meminit Homerus Iliados primo.

Tiara.

Cannæ vocales. Fortasse legēdū eius, dē dei volūtate iscribes terræ effutiuit ex qb⁹ rursus arena obruit arundini &c.

Apollo & Neptunus in hoīes. Laomedōtis pfidia.

ADDI.

Ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι.
Ἥρη, ἠδὲ ποσειδάων, καὶ φοῖβος ἀπόλλων

Pindarus autem in Olympicis addidit & tertium tanquam συνεργὸν Aeacum ascitum fuisse, vt etiam mortalis alicuius opera accederet, quod futurum esset, vt idem muri aliquando incendio rursum collaberentur, quod fieri non poterat, si à solis immortalibus ac diis constructi fuissent, vt ibidem interpres adiicit. ¶ Nepheleidos Helles) Nepheles filiæ. Hellenamq; Athamantis, & Nepheles filia fuit, ac soror Phrixi, à qua in mari submersa Hellespontus fuit cognominatus. ¶ Latoius) Apollo Latonæ filius.

Helles.

Cætera sunt hominis. partem damnatur in unam.
Induiturq; aures lente gradientis Aselli.

ARG. FABVLAE SEQ.

Refert quod cum deformitatem illam veste celaret, vt famulus vidit, neque eloqui posset, * eiusdē Dei mētē in aures haberet, q rursus obruta arenā arundines enatæ, agitatæque vento deformitatē Midæ indicarent.

Ille quidem celare cupit, turpiq; pudore,
Tempora purpureis tentat uelare Tiaris,
Sed solitus longos ferro resecare capillos
Viderat hoc famulus, qui nec, cum prodere uisum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen, secedit, humumq;
Effodit, & domini quales aspexerit aures,
Voce refert parua, terræq; immurmurat haustæ,
Indiciumq; suæ uocis tellure regesta
Obruit, & scrobibus tacitus discedit opertis,
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Cœpit, & ut primum pleno maturuit anno
Prodidit Agricolam, leni nam motus ab Austro.
Obruta uerba refert, dominiq; coarguit aures.

ARG. FABVLAE SEQ.

Inter Sygeum, Rhœteumque promontoria, quo loco ara Iouis Panomphæi Phrygibus est consecrata, Laomedon Capis filius cum Ilium poneret, Apollo & Neptunus in homines versi operas suas extimato ad extruendum murum addixerunt. Ita tamen vt Neptunus perfidia regis offensus in agros eius mare mitteret, omnesque fructus obrueret, supra quam pœnam coegit eum Hesionen filiā marinæ prostituere belluæ. Qua liberata ab Hercule rursus in fraude cognitus, equos enim quos ad salutem virginis pactus erat ei abnegauit. Ideoque ille expugnato Ilio Hesionen abreptam Telamoni, qui socius militiæ fuerat, copulauit.

Vltus abit Tmolo, liquidumq; per aera uectus,
Angustum citra pontum Nepheleidos Helles
Laomedonteis Latoius astitit aruis.
Dextera Sigei, Rhœtei læua profundi
Ara Panomphæo uetus est sacrata Tonanti.
Inde nouæ primum moliri mœnia Troiæ
Laomedonta uidet, susceptaq; magna labore
Crescere difficili, nec opes exposcere paruas.
Cumq; Tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygiæq; Tyranno
Aedificant muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus, pretium rex inficiatur, & addit
Perfidiæ cumulum, falsis periuria uerbis.
Non impune feres rector maris inquit, & omnes
Inclinauit aquas ad auaræ littora Troiæ,
Inq; freti formam, terras conuertit, opesq;
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.
Pœna neq; hæc satis est, regis quoq; filia monstro
Poscitur æquoreo, quam dura ad saxa reuinctam
Vindicat Alcides, promissaq; munera dictos
Poscit equos, tantiq; operis mercede negata
Bis periura * capit superatæ mœnia Troiæ.
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit.
Hesioneq; data potitur. nam coniuge Peleus.

¶ Dextera Sigei, Rhœtei) Sigeum & Rhœteum promontoria sunt Troiæ notissima. ¶ Ara Panomphæo Tonanti) sic quidem in exemplaribus legitur, sed corrupte legi facile Homeri carmine coarguitur, nam in octauo Iliados libro sic scribit de hac eadem πὰρ δὲ διὸς βωμῷ περικαλλέα κάββαλεν ὄρνιν, ἔνθα πανομφαίῳ ζηνὶ ῥέζεσκον ἀχαιοί. hoc est, Vbi Panomphæo Ioui sacra faciebant Achiui. Quare hic quoque Panomphæo legendum esse, vel refragantibus exemplaribus audacter contenderim. Panomphæus autē Iupiter dictus est, vt exponit Eustathius, vel quòd omnium voces audiat, vel quòd omnium voce colatur. nam πᾶν omne, ὀμφὴ vox dicitur. ¶ Suscepta magna) incepta grandia. ¶ Stabat opus) erectū erat. ¶ Inficiatur) negat. Nam inficiari, & inficias ire negare est. ¶ Mōstro æquoreo) ceto. ¶ Vindicat) liberat. ¶ Dictos) pactos, promissos, ex Solis equorum semine progenitos. ¶ Bis periura mœnia) nam primum Apollini atque Neptuno ædificatis muris, deide Herculi pro liberata Hesione pacta præmia denegarat. {Quidam bis peritura legūt; videlicet, semel cum ab Hercule caperetur, & iterum cum à Græcis.} ¶ Nec pars militiæ Telamon) Telamon Aeaci filius ex Hesione Laomedontis filia Teucrum suscepit. ¶ Nam coniuge Peleus Clarus erat Diua) Peleus Aeaci filius ac Telamonis frater, nepósq; Iouis, solus ex hominibus Deam vxorem ducere meruit. Cum enim Proteus Thetidi prædixisset, ipsam esse parituram filium patre maiorem, Iuppiter quāuis eius amore captus, illo quidem abstinuit coniugio, nepoti autem Peleo mandauit, vt illam duceret vxorem. Quare Peleus Thetida in spelunca quiescentem frustra est amplexus, nam Dea cum in volucrem, & arborem cōuersa à Peleo non dimitteretur, in Tigridem se transfigurauit, cuius sæuitia territus Peleus eam demisit. Admonitus autem à Proteo, vt eam dormientem & vinclis ligaret, & quamuis in mille varias figuras cōuerteretur, tantisper detineret donec in pristinam redisset formam, illa tandem est potitus, ex qua Achillem suscepit. Pulchra autem phantasia varias Thetidis transfigurationes poeta describit. {Huius transformationis, qua se Thetis in alias atque alias figuras mutare solita fuit, etiam Pindarus meminit. Ode quarta, Nemeorum & Sophocles in Troilo, cuius versus hi citantur.

ADDI.

Telamon.

* a. l. peritura.

ADDI.

ARG. FABVLAE SEQ.

Proteus eum Thetidi prædixisset, si vellet iugalis fieri, quod filium parente suo fortiorē procrearet * Iuppiter antea incēsus pulchritudine nymphæ ne tamē id sibi accideret, concubitum eius refugit, & successorem coniugi, * Peleum nepotem dedit, quem cum illa refugiens modo in volucrem, modo in arborem, interdum in Tigrim conuersa eluderet, Peleus Neptunum orauit, vt opem sibi ferret, qui cum Proteo preces eius commendaret, ille emergens e mari Peleo mandauit, vt quiescenti Thetidi meridiano calore insidiaretur, eamque vinculis illigatam aggrauaret. Ex quo Achilles Græcorum fortissimus natus est.

Clarus erat Diua. nec aui magis, ille superbit
Nomine, quā'm soceri. siquidē Iouis esse nepotem
Contigit haud uni coniux Dea contigit uni.
Nanque senex Thetidi Proteus * prædixerat udæ
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus armis
Acta patris uincet, maiorq; uocabitur illo.
Ergo ne quicquam mundus Ioue maius haberet,
Quāuis haud tepidos sub pectore senserat ignes
Iuppiter, æquoreæ Thetidis connubia uitat,
In'q; sua Aeacidem succedere uota nepotem
Iussit, & amplexus in uirginis ire marinæ.
Est sinus Aemoniæ, curuos falcatus in arcus.
Brachia procurrunt. ubi si foret altior unda.
Portus erat, summis inductum est æquor arenis.
Littus habet solidum, quod nec uestigia seruet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga,
Myrtea sylua subest bicoloribus obsita Bacis.
Est specus in medio, natura factus an arte,
Ambiguum, magis arte tamen. quō sæpe uenire
Frænato delphine sedens Theti nuda solebas.
Illic te Peleus, ut somno uicta iacebas,
Occupat, & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis,
Quō'd nisi uenisses uariatis sæpe figuris
Ad solitas artes, auso foret ille * potitus.
Sed modo tu uolucris, uolucrem tamē ille tenebat.
Nunc grauis arbor eras, hærebat in arbore Peleus.
Tertia forma fuit maculosæ Tigridis, illa
Territus Aeacides à corpore brachia soluit.
Is'q; Deos pelagi uino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat,
Donec Carpathius medio de gurgite uates
Aeacide dixit. thalamis potiere petitis.
Tu modo, cum gelido sopita quiescit in antro,
Ignaram laqueis, uinclo'q; innecte tenaci
Nec te decipiat centum mentita figuras,
Sed preme quicquid erit, dū qd fuit ante reformet.
Dixerat hæc Proteus, & condidit æquore uultum,
Admisitq; suos in uerba nouissima fluctus,
Pronus erat Titan, inclinatoq; tenebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relicto
Nereis ingreditur consueta cubilia * fluctu.
Vix bene uirgineos Peleus inuaserat artus,
Illa nouat formas, donec sua membra teneri
Sensit, & in partes diuersas brachia tendit.
Tūc demum ingemuit, neq; ait sine numine uincis,
Exhibita estq; Thetis, cōfessam amplectitur heros,
Et potitur uotis, ingentiq; implet Achille.

ARG. FABVLAE SEQ.

Peleus fratre Phoco interempto profugus, Trachina ad Ceycēm Luciferi filium venit, susceptusque ab eo moerente, causam mœroris ab ipso audiuit, huic Ceyci nanque fratee erat Dædalion habens filiam Chionem speciosissimam, quæ cum ab Apolline, & Mercurio amaretur, a Mercurio per quietem compressa est. Item ab Apolline in anum verso, Horum altero Au

Ἔγημεν ὡς ἔγημεν ἀφθόγγυς γάμους
*a.l.pereatura esset. Τῇ παντομόρφῳ θετίδι συμπλακεὶς ποτέ.
Et in fabula quæ inscribitur
*a.l.coniugii. Achillis Erastæ:
Τίς γάρ με μόχθος οὐκ ἐπέστατο Λέων, δράκων, πῦρ, ὕδωρ. &c.
Vaticinii autem, quo Iuppiter à consuetudine illius absterritus dicitur, etiam Lucianus meminit in dialogis superorum qui tum à Prometheo Ioue monefactū dicit, vt se à Tethide contineret. } *a.l.dea dixerat.

RAPH. ¶NEC aui) Iouis. ¶ Quā soceri) Nerei. Nam Thetis Nerei filia fuit. ¶ Siquidem Iouis esse nepotem) nam multis inquit nepotibus esse Iouis contigit. Siquidem vero interdum vna est dictio, vt hoc loco, interdum duæ, id quod facile ex ipso digno scitur sensu. ¶ Coniux Dea contigit vni) vxor inquit Dea soli Peleo obuenit. ¶ Vdæ) humidæ nympha enim fuit marina. ¶ Quamuis) quāuis Thetidis amore Iuppiter teneretur. ¶ Haud tepidos ignes) vehementes amores. ¶ Cōnubia) nuptias. ¶ Aeaciden) Peleum Aeaci filium Iouis ex Aegina nepotem. ¶ Est sinus Aemoniæ) Topographia est. Describit enim specum in quo Thetis fessa requiescere solebat. ¶ Aemoniæ) Thessaliæ. ¶ Falcatus) in similitudinem falcis figuratus, est autem nomen simile participio à falce declinatum. ¶ Brachia procurrunt) promontoria quæ brachia videntur, in mare protenduntur. ¶ Seruet) custodiat. ¶ Remoretur) retardet. ¶ Pendeat) suspensum fit. ¶ Myrtea sylua subest) hoc est sylua myrtis consita illi adiacet sinui. Subesse autem illam ait, quod ex physicorum sententia mare quam terra altius est. ¶ Obsita) consita. præpositio nanq; pro præpositione posita est. ¶ Occupat) inuadit. ¶ Ad solitas artes) ad consuetas sibi transformationes. ¶ Auso) re tentata, & concubitu appetito. ¶ Carpathius vates) Proteus qui in Carpathio habitat mari, à Carpatho insula dicto. ¶ Thalamis petitis) nuptiis optatis. ¶ Innecte) connecte, colliga. ¶ Centum mentita figuras) mutata in centum falsas figuras. Est autem numerus finitus pro infinito positus. ¶ Sed preme) comprime, ac retine. ¶ Dum quod fuit ante reformet) hoc est dum in pristinam redeat formā. ¶ Suos fluctus) marinas vndas. ¶ Inclinato temone) inclinato curru. Partem enim pro toto posuit. Currus autem Solis cum tendit ad occasum descendere videtur. ¶ Hesperium fre.) Atlanticum mare in quod Sol condi videtur. ¶ Consueta cubi.) solitam speluncam. ¶ Relicto flu.) derelicto mari. ¶ Donec sua men. tene. Sensit) donec se ligatam esse animaduertit. ¶ Sine numine) sine auxilio numinis alicuius & Dei. ¶ Exhibita estq; Thetis) idest in figuram Thetidis est conuersa. ¶ Ingenti Achille) Semine ex quo magnus Achilles est natus.

*a.l.petit⁹

*a.l.pōto.

¶IVGVLATI

tolycum furacissimum, qui ex albis nigra, & ex nigris alba fecit procreatum dicunt. Ex Apolline vero Philemona * studiosissimum citharæ. Hanc etiam gloriatam quod cum talibus concubuisset Deis, Dianæ se pulchritudine prætulisse, itaque Dea confestim vt debuit procacem eius linguam sagitta traiecit, atque ex eo vulnere est subito interempta. Quia calamitate Dædalion cum se eodem rogo vellet consumi, neque cum proximi paterentur, vt * furiis instinctus montem Parnasum petisset, & se præcipitasset, antequam radicem montis contingeret, ab Apolline in volucrem accipitrem est conuersus.

Felix & nato, felix & coniuge Peleus,
Et cui si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant, fraterno sanguine fontem,
Expulsum'que domo patria, Trachinia tellus
Accipit, hic regnum sine ui, sine cæde regebat
Lucifero genitore satus, patriumque nitorem
Ore ferens Ceyx, illo qui tempore mœstus,
Dissimilisque sui, fratrem lugebat ademptum
Quo postquam Aeacides fessus, cura'que, uia'que,
Venit, & intrauit paucis comitantibus urbem,
Quosque greges pecorū, quæ secū arméta trahebat,
Haud procul à muris sub opaca ualle reliquit,
Copia cum facta est adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, quis sit,
Quoque satus memorat, tantum sua crimina celat,
Mentiturque fugæ causam, petit urbe, uel agro
Se iuuet. hunc contra placido Trachinius ore
Talibus alloquitur. mediæ quoque commoda plebi
Nostra patent Peleu. nec inhospita regna tenemus.
Adiicis huic animo monimenta potentia, clarum
Nomen, auum'que Iouē, nec tépora perde precando.
Quod petis oē feres, tua'que hæc, pro parte, * uocato
Qualiacunque uides. utinam meliora uideres.
Et flebat. moueat tantos quæ causa dolores,
* Peleus'que, comites'que rogant, quibus ille profatur.
Forsitan hanc uolucrem, rapto quæ uiuit, & omnes
Terret aues, semper pennas habuisse putetis.
Vir fuit, & tanta est animi constantia, quantum
Acer erat, bello'que ferox, ad uim'que paratus
Nomine Dædalion, illo genitore creatus,
Qui uocat Auroram, cœlo'que nouissimus exit,
Culta mihi pax est, pacis mihi cura tuendæ,
Coniugii'que fuit, fratri fera bella placebant.
Illius uirtus gentes, regesque subegit,
Quæ nunc Tisbeas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quæ dotatissima forma
Mille * procis placuit, bis septem nubilis annis
Forte reuertentes Phœbus, Maiaque creatus,
Ille suis Delphis, hic uertice Cyllenæo,
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo.
Non fert ille moras, uirgaque mouente soporem
Virginis os tangit. tactu iacet illa potenti.
Vimque Dei patitur. Nox cœlum sparserat astris.
Phœbus anum simulat, præreptaque gaudia sumit.
Vt sua maturus compleuit tempora uenter,
Alipedis de stirpe Dei uersuta propago
Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
Qui facere assuerat patriæ non degener artis
Candida de nigris, & de candentibus atra.
Nascitur è Phœbo (nanque est enixa gemellos)

RAPH. ¶ IVGVLATI Phoci) Phocus Aeaci filius ex Psamathe nympha à Peleo fuit interfectus. Quare Peleus à patre in exiliū eiectus ad Ceycem Trachinæ regē infelicē Dædalionis fratris casum lugentē confugit. Nam Dædalion Luciferi filius Chionem habuit, quæ cū iā ex Mercurio Autolycū, ex Apolline Philemonē genuisset, Diana se formosiorem esse iactauit. Quare Dea irata sagittis eā cōfecit, cuius morte Dædalion tantū cōcepit dolorē, vt ex Parnasi vertice se in mare præcipitarit. Sed Apollo nō immemor voluptatis, quam de illius filia cōceperat, eū in accipitrē anteq̄ in mare caderet, cōmutauit. ¶ Oīa cōtigerāt) ad felicitatē faciētia intelligamus. ¶ Trachinia tellus) Trachin, quæ & Trachis dicitur vrbs est Thessaliæ sub Oeta mōte ab Hercule ædificata: ἀπὸ τῆς τραχύτητος, hoc ē ab asperitate dicta, vñ Trachinius deriuat. ¶ Lucifero geni. sa.) Ceyx Phosphori, hoc est Luciferi fuit filius, Halcyonesque maritus. ¶ Dissimilis sui) nā præ se quādā hilaritatē antea ferre cōsueuerat, q̄ tunc in mœstitiā fuerat cōuersa. ¶ Fratrē ademptū) Dædalionē in accipitrē cōmutatū. ¶ Velaméta) ramum oliuæ dicit, q ab externis, q pacē afferebāt gestabat. Vñ Virg. in. viii. Aenei. Tū pater Aeneas puppi sic fatur ab alta, Paciferæque manu ramum prætēdit oliuę. {Et Aeneid. xi. Iamque oratores aderāt ex vrbe latina Velati ramis oleę, veniāque rogātes. & Aen. vii. Centū oratores augusta ad mœnia regis Ire iubet, ramis velatos Palladis oēs. Vbi & verbū velādi ponit, à quo velaméta hoc loco dñr. Quāquā ēt ad vittas & infulas nomen velaméta, referri poterat, qua & ipsæ à supplicibus prętēdi solebāt.} ¶ Sua crim.) Phoci fris cædē. {Huius Phoci & Pindarus meminit. Ode. v. Nemeorū. & Cōmēt. Euri. in Oreste. Itē Pausan. in Corinthiacis. Ab hoc & Phocēsiū nomē factū idē author dicit. filiosque eūdē habuisse Panopeū & Crissum, quorū hic Strophiū genuit, patrē Pyladis, ex Anaxibia sorore Agamēnonis, Panopeus autē Epeū Fabricatorē Equi Duratei siue Troiani. Fuit autē & alter Phocus Ornytionis filius, Corinthius Sisyphi nepos, q Hyampolitas bello, quod cū Opuntiis gerebant, à patre Ornytione adiutos, postea rexit, & de nomine suo Phocēses appellauit. antiquior toto seculo, vt inquit Pausan. Phoco Aeaci Sed vt ille Hyāpolitas primo, ita posterior Phocus Aeaci. totam regionem à se Phocidē nominauit.} ¶ Mētiturque fugæ causam) falsam fugę cām refert. ¶ Medię plebi) infimæ. ¶ Patent) parata sunt. Hac aūt oratione Ceyx se in oēs benignissimum esse ostēdit. ¶ Inhospita) inhospitalia. ¶ Huic aio) nostro aio per se benigno ac liberali. ¶ Omne feres) habebis, accipies. ¶ Meliora) feliciora. ¶ Peleusque comites'que rog.) sic qdē corrupte legit, neque enim ratio carminis patitur, vt que copula breuis pducatur. Quare illa que erasa hāc copulā & i versus principio putaui reponēdā. {Imò quę Regius hic corrupta putat, & recte legūtur, & elegāter. nec obstat versus ratio, aut quātitas. Nā vt apud Virgi. Limina'que, Laurus'que Dei. & Tribula'que, trahere'que. Et itē, Alcādrū'que, Halium'que, Noemona'que, Prytanin'que, & id genus alia defendunt. ita hic quoque versus, Cęsura Trithemimere defēdi pōt.} ¶ Quę ra. vi.) rapina. Accipitris aūt est periphrasis. ¶ Qui vocat auro.) Luciferi periphrasis. Nā Lucifer & primus stellarū incipit, & vltimus lucere desinit. ¶ Tuēdæ) cōseruādæ. ¶ Thisbeas co.) Thisbe vrbs est Bœotiæ à Thisbe Asopi filia cognominata colūbis abūdās, vñ Thysbeus declinat. Portus autē & nauale Thisbeorū (vt ait Stepha. ex sñia Epaphroditi) colūbis plenū erat. ¶ Agitat) vexat, psequitur, Accipitres nāque maxime colūbas infestāt. ¶ Nata erat huic Chione) ab eximio cādore forsitā sic appellata. Nā Chion nix iterpretat. ¶ Maia'que creatus) Mercurius. ¶ Hic verti. Cyl.) hic Mercurius, à Cyllene Arcadiæ mōte, vbi Mercurius ipse natus eē fingitur. ¶ Pariter traxe. ca.) vna ambo cœperūt amare. ¶ Mouēte so.) inducente somnū. ¶ Iacet) in somnū resoluitur. ¶ Prærepta g.) antea à Mercurio rapta. ¶ Alipedis Dei) Mercurii talaria alata in pedibus gestantis. Qd idcirco fingitur, qa Mercurius velocissimus est oīum planetarū. ¶ Versuta) astuta, callida, quæ nigrū in candida vertere sciat. ¶ Cādida de nigris) hoc de astutis, versutis'que dici solet.

Margin: Ceyx — Dædalion — ADDI. — ADDI. — * a.l. Philāmona — * a.l. cum — ADDI. — * a.l. notato — * Et Peleus comitesque, legit Regius — * a.l. procos habuit

Carmine uocali clarus, cithara'que *Philāmon.
Quid peperisse duos, & Diis placuisse duobus,
Et forti genitore, & progenitore Tonante
Esse * sa'am prodest? an obest quoque gloria multis?
Obfuit huic certe, quæ se præferre Dianæ
Sustinuit, faciem'que Deæ culpauit. at illi
Ira ferox mota est, factis'que placebimus inquit.
Nec mora, curuauit cornu, neruo'que sagittam
Impulit, & meritam traiecit arundine linguam.
Lingua iacet, nec uox, tentata'que uerba sequuntur,
Conantem'que loqui, cum sanguine uita reliquit.
Quam miser (O pietas) ego tunc, patrio'que dolorē
Corde tuli, fratri'que pio solatia dixi.
Quæ pater haud aliter quā cautes, murmura pōti
Accipit, & natam delamentatur ademptam.
Vt uero ardentem uidit, quater impetus illi
In medios fuit ire rogos, quater inde repulsus
Concita membra fugæ mandat, similis'que iuuenco
Spicula Crabronum pressa ceruice gerenti,
Qua uia nulla ruit. tam tum mihi currere uisus
Plus homine est, alas'que pedes sumpsisse putares.
Effugit ergo omnes, uelox'que cupidine leti
Vertice Parnasi potitur, miseratus Apollo,
Cum se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit auem, & subitis pendentem sustulit alis.
Ora'que adūca dedit, curuos dedit unguibus hamos
Virtutem antiquam, maiores corpore uires.
Et nunc Accipiter nulli satis æquus, in omnes
Sæuit aues, aliis'que dolens fit causa dolendi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Anetor pastor armentorum, quem Peleus ad Ceyca perduxerat, indicat a Lupo, cui obsisti nequiret, custodem * interimi, qui vt intellexit Psamathes Nereidis ita sibi accidere, quod Phocus ex ea & Aeaco genitus a se interisset, & id precibus magis quam vltione esse sedandum, supplicitet ab ea petit, ne vltra prosequeretur admissum, quæ aliquando * Thetidis sororis mota precibus ne amplius fera armenta petens sæuiret, in saxi eam figuram vertit.

Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo, cursu festinus anhelo
Aduolat armenti custos Phocæus Anetor,
Et Peleu, Peleu magnæ tibi nuntius adsum
Cladis ait, quodcunque ferat, iubet edere Peleus.
Pendet & ipse metu trepidi Trachinius oris.
Ille refert, fessos ad littora curua iuuencos
Appuleram, medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse uideret,
Pars'que boum fuluis genua inclinarat arenis.
Latarum'que iacens campos spectabat aquarum.
Pars gradibus tardis illuc errabat, & illuc.
Nant alii, celso'que extant super æquora collo.
Tēpla mari subsunt, nec marmore clara, nec auro,
Sed trabibus densis, luco'que umbrosa uetusto.
Nereides, Nereus'que tenent. hos nauita ponti
Edidit esse Deos, dum retia littore siccat.
Iuncta palus huic est densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem
Inde fragore graui * strepitus, loca proxima terret
Bellua uasta Lupus, syluis'que palustribus exit.
Oblitus & spumis, & crasso sanguine * rictus,
Fulmineus, rubra suffusus lumina flamma.
Qui quanquam sæuit pariter rabie'que, fame'que,
Acrior est rabie, neque enim ieiunia curat.

RAPH. ADDI. *a.l. Philemon. Autolyc°. *a l. fatum. Philāmon. Dædalion in auem. *a.l. custodes & armenta. *a.l. tandē. *Vet° codex habet strepitans. *a.l. rictu ex vet. co. Lycion.

CARMINE vocali) cantu sonoro ac suaui. {Pherecydes, vt quidem in cōment. Home. citatur, Autolycum, & Philammonem, Philonidis eius quæ fuit Deionis, & Mercurii filios facit. Ac Philammonem dicit, etiam Choros virginum primum instituisse. Autolycum autē patris artem secutum, furta exercuisse, iisdemq́; faciēdis hominibus in cōspicuū fuisse, prædas quoque, quas abegisset, aliis atque aliis formis induere solitum, quare & diuitem admodum prædando factum. Pausanias autem in Arcadicis Autolycum nomine quidem Mercurii, re ipsa autem Dædalionis filiū fuisse tradit. Vxoremq́; habuisse Næream, filiam Perei cuiusdam, sed quod ad vxorem attinet Ouid. supra lib. octauo, Metrā Erisichthonis filiam Autolici coniugem vocat. Huius filia & Anticlea mater Vlysſis, vt Odyssex vndecimo, Αὐτολύκου θυγατέρ μεγαλήτορος Ἀντίκλειαν. Hanc ipse pater Sisypho, aliquando hospitio accepto, noctu habendam concesſit, atque inde Vlysses conceptus dicitur, priusquam illa Laertæ nuptum daretur. Quare & ipse Vlysses infra Sisyphius ab Aiace per contumeliam appellatur, author commentator Sophoclis. Ex Philammone autem Thamyris natus tradit, matre Argiope nympha, vt Pausanio placet, siue vt aliis. Erato Musa, quem Musæ certamine canendi superatum postea, oculis priuarunt. vt Homerus tradit, Iliados secūdo.} Progenitore Tonante) auo Ioue, qui Luciferi pater est. Curuauit cornu) flexit arcū ex cornu confectum, est enim metonymia. Arundine) sagitta ex arundine & calamo facta. Verba tentata) quæ Chione emittere conata est. Sequuntur) linguam subaudiamus. Quā miser ego tūc) fui subaudiatur. Cum quadam exclamatione autē hæc efferuntur, ac si diceret, O quantum miser ego tunc fui. O pietas) exclamatio affectui seruiens. Delamentatur) valde lamētatur, vt Dea mare valde amare dicimus. Spicula crabronum) Crabro volatile est, vt vespa, maxime iuuencos infestans. Alasq; pedes) iam enim in accipitrē verti cœptus erat.

Cupidine leti) cupiditate mortis. Vertice Parnasi potitur) in verticem ac summitatem Parnasi ascendit. Ab alto saxo) monte. Subitis alis) subito natis. Ora adunca) rostrum aduncum. Maiores corpore vires) maiores quàm vt illi tam paruo corpori conueniant. Nulli satis æquus) rapto enim viuit accipiter. Sedecim autem accipitrum genera esse scribit Plinius, quæ siquis nosse cupit, inde petat. Illud sciendum apud priscos accipitres mansuescere non consueſſe, id quod facile, cum ex aliis, quæ de accipitribus scribuntur, tum ex his Plinii verbis, colligi potest. In Thraciæ parte super Amphibolim homines, atque accipitres societate quadam aucupantur. Hi ex syluis & arundinetis excitant aues, illi superuolantes deprimunt, rursus captas aucupes diuidunt cum his. Traditum est missas in sublime ibi excipere eos, & cum tempus sit capturæ clangore ac volatus genere inuitare ad occasionem. Denique Plinius de māsuetis accipitribus ne vnum quidem verbum facit, nequaquam taciturus si tempore suo in vsu fuissent. De consorte suo) fratre suo Dædalione. Lupi autem qui Pelei armenta lacerarat, Metamorphosin in saxum subtexit poeta. Cursu festinus anhelo) hypallage est. Festino siquidem cursu illum anhelantem venisse intelligimus. Phocæus Anetor) à Phocide regione Phocæus, Phocaicus'que declinatur. Et Peleu, Peleu) conduplicatio subitum malum nunciandi maxime conueniens. Trepidi oris) trepide nunciantis. Pendet) solicitus est. Tantum respiceret) periphrasis meridiei. Campos latarum aquarum) æquor. Gradibus) passibus. Templa mari subsunt) adsunt iuxta mare sunt. Edidit) dixit. Huic) luco subintelligatur. Restagnantis) æstuantis. Eleganter autem describit locum luporum latebris accommodatum. Inde) ex ea palude. Oblitus) infectus. Est autem synecdoche. Rictus enim oblitos & infectos habens intelligitur. Fulmineus) instar fulminis omnia prosternens.

FVNESTO

RAPH. ¶FVNESTO morſu) mortali. ¶Saucia) vulnerata. ¶Læto data) interfecta. ¶Defenſamus) defendere conamur. ¶Demugitæ'que paludes) mugitu boum repletæ. eſt autem participium contra grammatices rationem formatum. ¶Remittit) permittit. ¶Arma capeſſamus) anadiploſis pulchra, exhortationi accommodata. ¶Agreſtis) paſtor. ¶Admiſſi) commiſſi, & fraternæ cædis. ¶Nereida colligit orbã) hoc eſt ratiocinatur Pſamathem nympham Phoci matrem filio inferias mittere. ¶Rex Oetæus) Ceyx rex Trachinæ, quæ contermina eſt Oetæ monti. A quibuſdam tamen ætherius legitur, hoc eſt ſydereus & ſplendidus. ¶Excita) euocata ex intima ædium parte ac Gynæceo. Significat autem Halcyonem de viri ſalute quem vehementiſſime amabat, maxime ſolicitã eſſe. ¶In vna) nam Halcyones vitã à Ceycis vita pependiſſe exitus fecit manifeſtum. Eo nanque in mari ſubmerſo ipſa quoque vitam dolore finiuit. ¶Aeacides illi) inquit verbum, quod facile ſubaudiatur, fuit prætermiſſum. ¶Plena eſt) perfecta atque cumulata. ¶Numen pelagi) Pſamathe nympha marina. ¶Ardua turris) alta. Turris autem à terrendis hoſtibus dicta videtur ¶Feſſis loca grata carinis) illam nanque nautæ aſpicientes in portum naues dirigebant, ſe'que terræ propinquos eſſe cognoſcebant. ¶Inde) ab illa turri. ¶In littora) verſus littora. ¶Aperti ponti) maris late patentis. ¶Pſamathem) Pſamathe nympha fuit Nerei filia & Phoci mater. ¶Aeacidæ rogantis) Pelei precantis, illi nanque fuerat irata, eo'que precibus illius nihil mouebatur. ¶Sed enim irreuocatus ab acri cæde lupus perſtat) ſed enim lupus ferox, inquit, imperterritus in acri cæde dulcedine ſanguinis allectus. ¶Marmore mutauit) in marmor. Thetis autem ſubaudiatur. Locus vero ipſe quo lupus in ſaxum fuit transmutatus, Lycion fuit appellatus, ἀπὸ τοῦ λύκου, ideſt à lupo. {Omnia ſeruauit, videndum hoc loco, an Nomina, magis, quàm omnia legendum. Nam quo modo omnia ſeruaſſet, qui colorem amiſit quoque, vt ſtatim ſequitur? Conſtruo ergo ſic. Donec inhærentem iuuencæ, mutauit marmore corpus & colorem, vt accuſatiui corpus colorẽ κατὰ συνεκδοχὴν poſiti accipiantur, non tranſitiue, pro corpore & colore in marmor.}

Cæde boum, diram'que famem finire, ſed omne
Vulnerat armentum, ſternit'que hoſtiliter omnes.
Pars quoque de nobis funeſto ſaucia morſu
Dum defenſamus, leto eſt data. ſanguine littus,
Vndaq; prima rubet, demugitæ'que paludes.
Sed mora damnoſa eſt, nec res dubitare remittit.
Dum ſupereſt aliquid, cuncti coeamus ad arma,
Arma capeſſamus, coniuncta'que tela feramus.
Dixerat agreſtis nec Pelea damna mouebant,
Sed memor admiſſi Nereida colligit orbam,
Damna ſuo inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma uiros, uiolenta'que ſumere tela
Rex iubet Oetæus, cum quis ſimul ipſe parabat
Ire ſed Halcyone coniux excita tumultu
Proſilit, & nondum totos ornata capillos,
Disiicit hos ipſos, collo'que infuſa mariti,
Mittat ut auxilium ſine ſe, uerbis'que precatur,
Et lachrymis, animas'que duas, ut ſeruet in una.
Aeacides illi. pulchros regina pios'que
Pone metus, plena eſt promiſſi gratia ueſtri.
Non placet arma mihi cõtra noua mõſtra mouere.
Numen adorandum pelagi eſt. erat ardua turris
Arce * locus ſumma, feſſis loca grata carinis.
Aſcendunt illuc, ſtratos'que in littore tauros
Cum gemitu aſpiciunt, uaſtatorem'que cruento
Ore ferum, longos infectum ſanguine uillos.
Inde manus tendens in aperti littora ponti,
Cœruleam Peleus Pſamathen, ut finiat iram
Orat, opem'que ferat. nec uocibus illa rogantis
Flectitur Aeacidæ. Thetis hanc pro coniuge ſupplex
Accepit ueniam, ſed enim irreuocatus ab acri
Cæde Lupus perſtat dulcedine ſanguinis aſper,
Donec inhærentem laceræ ceruice iuuencæ
Marmore mutauit, corpus, pariter'que colorem.
Omnia * ſeruauit. lapidis color indicat illum
Iam non eſſe Lupum, iam non debere timeri.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ceyx Luciferi filius prodigiis agitatus Miletum ad oraculum Apollinis, quoniam Delphos Phorbas cum Phlegyis infeſtabat, contendit, coniugique Halcyone Aeoli filiæ tardanti profectionem ob deſyderium affirmauit intra alterum menſem ſe reuerſurum, quod vt non poſſet præſtare naufragio vitam amiſit. Cuius aduentum cum illa deſyderaret, non reſpondentem tempori deſtinato, & in dies grauiſſimo luctu afficeretur, miſericordia Iunonis, quam ipſa ſuis * precibus fatigabat, per quietem ſomnus ad indicium faciendum filium ipſius Morphea imitatorem figurarum mittere iuſſus eſt, cuius frater a Diis Icelus, ab hominibus Phobetor appellatur, & alter, qui in varias figuras abire ſolitus eſt Phantaſus. Ille igitur Trachinem ad Halcyonem miſſus eſt, quæ ex eo coniugem comperit interiiſſe. Excuſſo ergo ſopore lumen inferri iuſſit. agnitumque in ſomnis vere periſſe fata, nouiſſime ad littus decurrit, vbi illum dimiſerat. Et vt naufragi exanime corpus fluctuari proximo littore perſpexit, in figuram volucris Aeolis ceſſit, quæ ab eius nomine vocatur. In eandem autem ſpeciem & corpus Ceycis eſt verſum. Hæ volucres hyberno tempore per ſeptem dies in mare nidum ponunt, pulloſque qui caſus ſuorum maiorum deploſent, in littore exponunt.

Nec tamen hac profugum conſiſtere Pelea terra
Fata ſinunt. Magnetas adit uagus exul, & illic
Sumit ab Aemonio purgamina cædis Acaſto.
Interea, fratriſq; ſui, fratremq; * ſecutis

¶Magnetas adit) Magnetes populi ſunt Theſſaliæ equorum domitores clariſſimi, de quibus Lucan. in. vi. Et Magnetes equis: Minyæ gens cognita remis. Magneſia vero eſt regio Theſſaliæ. Eſt etiã Magneſia vrbs iuxta Mæãdrũ, & regio à Magnete dicta. ¶Ab Aemonio Acaſt.) Acaſtus rex fuit Theſſaliæ Peliæ filius, vt ex Senecæ Medea colligitur. Is vxorẽ duxit Creteidẽ, vel (vt quidam aiunt) Hippolyten, quæ quidẽ Pelei amore capta eſt. Spreta autẽ illum marito accuſauit, quòd ſe de ſtupro interpellaſſet. Quare Acaſtus Peleũ tanquam ad venationem in Peliõ montẽ ex vrbe eduxit, illicq; penitus inermen reliquit, vt à feris interimeretur, ſed Mercurius, vel (vt quidã putant) Chiron illi eſt opitulatus, deditq; enſem à Vulcano fabricatum, quo & feras occurrentes interfecit, & in vrbẽ reuerſus Acaſti vxorem, ipſum'que Acaſtum (vt quidam aiunt) interemit. {Huius fabulæ & Pindarus meminit quarta Nemeorum oda, & commentator Apollonii, item commẽtator Nubium Ariſtophanis. Pindari autẽ interpres vxorẽ Acaſti Cretheidẽ, quã ipſe Pĩdarus Hippolytẽ vocat, Hippolyti filiã facit. Ideq; etiã Heſiodi verſus hos de Acaſto citat.

Ἥδε οἱ κατὰ θυμὸν ἀρίστη φαίνετο βουλή,
Αὐτὸν μὲν σχέσθαι, κρύψαι δ' ἀδόκητα μάχαιραν
Καλήν, ἥν οἱ ἔτευξε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις
Ὡς τὴν μαστεύων οἶος κατὰ Πήλιον αἰπὺ
Αἶψ' ὑπὸ Κενταύροισιν ὀρεσκῴοισι δαμείη.}

¶Interea fratriſq; ſui) Ceyx Luciferi filius fratris caſu admodum ſolicitus ad Clarium oraculum conſulẽdum ire cum vellet, diu ab Halcyone vxore fuit remoratus. Cum vero illi promiſiſſet ſe intra duos menſes reuerſurum, abire permiſſus eſt. Sed in Aegeo tempeſtate deprehenſus naufragium fecit. nauiq; amiſſa vnà cum ſociis ſubmerſus, quem vxori promiſerat reditum, præſtare non potuit. Vxor autẽ cum quotidie pro mariti ſalute Diis oĩbus, Iunoniq; in primis vota ſolueret, opa illius p ſomniũ admonita eſt, maritũ i mari periſſe. Quare expgefacta ad litt⁹ vñ ſoluerat maritus acceſſit. ac dũ infortunia ſua quereretur, cadauer in mari lõgius aſpexit qd cũ mariti eſſe cognouiſſet, ad illudq; p vndas exilire

Magnetes

Magneſia.

Acaſtus.

ADDI.

* a.l. loci, & magis placet.

* a.l. noĩa.

* a.l. aſſiduis.

* a.l. ſecut⁹

Ceyx & Halcyone in aues. vellet, in auem Halcyonem conuersa ad os mariti aduolauit qui miseratione Deorum pia vxoris oscula sentiens in eiusdem generis auem ipse quoque fuit transfiguratus. Ab his autem auibus quatuordecim dies Halcyonii sunt dicti, quibus mare quietum est. Nam tempore brumæ nidificant, ac dum & excludant pullos & educent, mare omni tempestate caret.

ADDI. {Huius fabulæ & Lucianus meminit. περὶ μεταμορφώσεως. & comment. Homer. Iliad. nono, qui huius mutationis aliam causam affert, nempe quod Ceyx nimia superbia elatus, seipsum Iouem vocari, vxorem autẽ Halcyonem, Iunonem voluisset. Theocriti interpres nomẽ matris Halcyones addit. Ἀλκυόνα inquiens, θυγάτηρ Αἰόλου, καὶ Κανάβης, γυνὴ δὲ Κήϋκος. Dicitur autem ἀλκυὼν παρὰ τὸ κύειν ἐν ἁλί, vt supra Regius indicauit. Latini autem hanc Alcedonem vocãt, dies'que quibus hæc parturit, Alcedonia.}

Anxia prodigiis* turbatus pectora Ceyx,
Consulat ut sacras (hominum oblectamina) sortes,
Ad Clarium parat ire Deum ná templa profanus
Inuia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
Consilii tamen ante sui fidissima, certam
Te facit Halcyone, cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxoq; simillimus ora
Pallor obit, lachrymisq; genæ maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigauit.
Singultuq; pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa, tuum dixit charissime mentem
Vertit? ubi est, quæ cura mei prior esse solebat?
Iam potes Halcyone securus abesse relicta?
Iam uia longa placet? iam sum tibi charior absens?
At puto per terras iter est? tantum'q; dolebo,
Non etiam metuam? curæq; timore carebunt?
Aequora me terrent; & ponti tristis imago,
Et laceras nuper tabulas in littore uidi.
Et sæpe in tumulis sine corpore, nomina legi.
Ne'ue tuum fallax animum fiducia tangat.
Quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat uentos, & cum uelit æquora placet,
Cum semel emissi tenuerunt æquora uenti,
Nil illis uetitum est, incommendata'q; tellus
Omnis, & omne fretũ est, cœli quoq; nubila uexãt,
Excutiunt'q; feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos noui (nam noui, & sæpe paterna
Parua domo uidi) magis hos reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis
Chare potest coniux, nimium'q; es certus eundi,
Me quoq; tolle simul, certe iactabimur una.
Nec nisi, quæ patiar, metuam, pariter'q; feremus
Quicquid erit, pariter super æquora lata feremur,

*a. l. purgatus.

RAPH. ❡ANXIA pectora turbatus) synecdoche poetica. hoc est solicitum animum & turbatum habens. ❡Prodigiis) fratris sui, cuius filia Dianæ sagitta subito fuerat interfecta. ❡Fratremq; secutis) qui in accipitrẽ fuerat cõmutatus. ❡Hominum oblectamina) mortalium oblectamenta, non infortuniorum remedia. ❡Ad Clarium Deum) ad oracula Clarii Apollinis, quæ olim in Lycia fuerunt. Nam Claros vrbs est Lyciæ Apollinis oraculo clarissima.

ADDI. {Strabo libro decimoquarto, & item Plinius in Ionia ponunt Oraculũ Clarii Apollinis, iuxta Colophonem in nemore eidem Deo sacrato. In Lycia autẽ Apollinis Patarei oraculum fuit, quod ille cognomentum à Patara vrbe accepit.} ❡Nam templa Delphica) tacitæ obiectioni occurrit. ❡Profanus Phorbas) Phorbas Phlegyarum rex fuisse perhibetur, ac contra Delphos bellum suscepisse. Phlegyæ autem populi fuerunt Thessaliæ aduersus Deos impii, qui tandem à Neptuno diluuio immisso fuerunt deleti.

Phorbas Phlegyæ

ADDI. {Duo Phorbantes apud Græcos memorantur, Argiuus alter, Argi filius, siue, vt Pherecydi placet nepos, pater Arestoris, eius ex quo Argus ille posterior, centum oculis præditus, natus fuit. Alter autem Thessalus, Lapithæ filius, pater Arctoris, ex quo Eurytus & Cteatus nati, quos Molionas Homerus, vocat, de quibus supra in venatione Calydonia dictum. De hoc igitur Phorbante intelligendum hoc loco puto, fuit enim & aliàs homo ferox, & suorum temporum robustissimus, qui obuios cogebat, vt pugillatu secum certarent, victosq; necabat, eò arrogantiæ postremo prouectus, vt etiam Deos ipsos prouocando lacesseret, donec ab Apolline superatus, ac morte multatus fuit, vt est in commenta. Homeri Iliad. ↓ De Phlegyis autem quod ad hunc locũ attinet, à Pausania traditur in Bœoticis, his verbis. Χρύσης δὲ τῆς Ἅλμου καὶ Ἄρεος ἔχει φήμην γενέσθαι Φλεγύαν, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ἐτεοκλέους ἀποθανόντος ἄπαιδος ὁ Φλεγύας ἔσχεν οὗτος. τῇ μὲν δὴ χώρᾳ τῇ πάσῃ Φλεγυαντίδα ὄνομα εἶναι μετέθετο ἀντὶ Ἀνδρηΐδος. πόλις δ' ἐγένετο ὧδε ἐξ ἀρχῆς. ὠκισθεῖσα ἡ Ἀνδρηΐς, καὶ προσέκτισεν ὁ Φλεγύας ὁμώνυμον αὐτῷ, τούς τε τὰ πολεμικὰ ἀρίστους Ἑλλήνων συλλέξας ἐς αὐτήν. καὶ ἀπέστησάν τε ἀνὰ χρόνον ἀπὸ τῶν ἄλλων Ὀρχομενίων ὑπὸ ἀνοίας καὶ τόλμης οἱ Φλεγύαι, καὶ ἦγον καὶ ἔφερον τοὺς προσοίκους. τέλος δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν συλήσοντες στρατεύουσι τὸ ἐν Δελφοῖς, ὅτε καὶ Φιλάμμων λογάσιν Ἀργείων ἐπ' αὐτοὺς βοηθήσας, αὐτός τε ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ, καὶ οἱ τῶν Ἀργείων λογάδες. Et paulo post, τὸ μὲν δὴ Φλεγυῶν γένος ἀνέτρεψεν ἐκ βάθρων ὁ θεὸς κεραυνοῖς συνεχέσι καὶ ἰσχυροῖς σεισμοῖς, τοὺς δὲ ὑπολειπομένους νόσος ἐπιπεσοῦσα ἔφθειρε λοιμώδης. ὀλίγοι δὲ ἐς τὴν Φωκίδα διαφεύγουσιν ἐξ αὐτῶν. Adeo autem fuerunt immanes ac feri Phlegyæ, vt etiam verbum inde factũ sit, τὸ φλεγυᾶν quo idem quod ὑβρίσαι græcis significatur.}

❡Profanus) sacrilegus, qui nulla sacrorum cura tangebatur. ❡Te facit certam) in soluta oratione certiorem dicceremus, est autẽ apostrophe ad Halcyonem. ❡Cui protinus intima frigus Ossa receperunt) idest quæ statim tremere cœpit. ❡Receperunt) conceperunt, traxerunt. ❡Obit) occupat. ❡Rigauit) madefecit. Eleganter autem effingit mores vxoris maritum effliſtim deamantis. ❡Pias querelas) à pio amore prouenientes lamentationes. ❡Vertit) conuertit, commutauit. ❡Securus) sine vlla mei cura. ❡Tristis imago ponti) aspera facies maris. ❡In tumu.) sepulchris. ❡Sine corpore) erant nanque Cenotaphia, hoc est inania sepulchra. ❡Hippotades) Aeolus Hippotæ Troiani nepos, filius nanque fuit Iouis ex Segesta Hippote filia.

Hippotades.

ADDI. {De Aeolo & eius genere supra quoque annotauimus quidem libro sexto. Cæterum duo Aeoli præcipue memorantur apud poetas, antiquior alter, Iouis siue, vt alii, Hellenis, filius, Alter Hippotæ, eius qui fuit filius Mimantis, superioris illius nepos, vt Diodorus lib. v. indicat. Atq; hic ventorũ rex fuit, vt & Homerus tradit, & post hunc cæteri poetæ. Home. Odys. x.

Αἰολίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ', ἔνθα δ' ἔναιεν
Αἴολος Ἱπποτάδης φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Quo loco & commentator addit. Αἴολοι δύο. οὗτος μὲν Ἱππότου τοῦ Μίμαντος. ἕτερος δὲ Ἕλληνος, ὃς ἦν Διὸς &c. Apollonius libro quarto:

αὐτὰρ τρεῖτον εἶσα φίλαιε
Αἴολον Ἱππότεω παῖδα κλυτόν. &c. Et rursum.
Αἴολον, ὅστ' ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει.

Quanquam quod ad præsentem fabulam attinet, variãt authores. Nam Halcyonem, quã Hippotadæ filiã Ouidius vocat, Lucianus eius Aeoli facit, qui Hellenis filius fuit, & idẽ addit Deucalionis nepos.} ❡Placet) mitiget. ❡Incõmutata) sic quidem legebatur, sed nihil sensui conuenire videtur, Incommendata vero maxime quadrare, vt intelligamus, neq; terram, neque mare ventis esse commendata. {Hoc est curæ esse. Sed violenter perturbari atque vastari.} ❡Excutiuntq; feris) ex concursu nubium, vt scribunt Physici fulmina generantur. ❡Rutilos ignes) fulmina.

ADDI.

❡AEOLIDIS)

RAPH. (A EOLIDIS) Halcyones Aeoli filiæ. Ignis) amor. Propositos pelagi cursus) propositam ac deliberatam nauigationē. Non tamen idcirco causam probat) hoc est non tamen idcirco vxori persuadet, vt se discedere permittat, neque discessum suum ægre ferat. Per patrios ignes) per Luciferi splendorem. Quàm Luna bis impleat orbem) quàm duo trāseant menses. Recursus) velocis reditus. Aequore tingi) in æquor deduci. Pinum) nauem ex pino confectā. Veluti præsaga) tanquam præsentiens malum futurum. Collapsa corpore toto est) semimortua in terra recidit. Quærente moras Ceyce) lachrymis enim vxoris motus discedebat inuitus. Ordinibus geminis) nam biremis erat. Ad fortia pectora) gestum exprimit remigantium. Aequali ictu) æquali percussione, id enim exigit ars remigandi. Vbi terra recessit Longius) hoc ex vulgari sensu dictum est, neq; enim terra cum sit immobilis, recedere potest, quamuis abeunte naue refugere videatur. Dum licet) dum potest. Fluitantia vela) se motantia. Vacuum lectum) marito carentem. Quæ pars absit) nam optima pars lecti aberat maritus. Portubus exierant) è portu egressi erant. Aura) ventus. Rudentes) funes sunt nautici rudentes à strepitu, quem vento agitati emittunt, dicti. Rudere nāque, quod asinorum est proprium, videtur. Obuertit) conuertit. Lateri) in latus. Cornua) antēnarum. In summa locat arbore) in summitate arboris collocat, & ponit. Id autem fieri solet cum secundus flare cœperit vētus. Carbasa) vela. Deducit) detrahit. Malo) arbore nauis. Vtraq; tellus) & aqua discesserat, & quam petebat Ceyx. Sub noctē) propè noctem. signum est autem maxime tempestatis futuræ, cum vndæ albescere videntur. Præceps Eurus) violentus. Valentius) vehementius. Ardua cornua) alta. Procellæ) ventorum impetus. Est enim procella (vt Seruius tradit) vis venti cum pluuia, dicta quòd omnia percellat & concutiat. Fragor) strepitus. Pars munire latus) ne aqua ingrediatur. Pars ventis vela negare) vela complicare. Egerit) eiicit. Aequor) aquam maris. Refundit) reiicit. Rapit) celeriter detrahit. Sine lege) sine ordine. Ab omni parte) ab oriente & occidente, à Septentrione & Meridie. Freta indignantia) tumescentia. Miscent) perturbant. Nec se quis sit status ipse fatetur Scire ratis rector) ordo est & sensus. Et ipse rector & gubernator nauis, fatetur se nescire quis, & qualis rerum status, aut quid iubere, velle'ue debeat. Tāta mali moles) magnitudo. Est autem acclamatio, qua tempestatis sæuitia declaratur. Quippe sonant) namque strepunt. Ea vero omnia describit elegātissime, quæ in magnis tempestatibus euenire solent. Incursu) impulsu. Erigitur) extollitur. Aspergine) aspersione. Concolor est illis) eundem cum ipsis arenis habet colorem. Sternitur interdum) stratum videtur & æquale. Agitur) agitatur. His vicibus) mutationibus.

Talibus Aeolidis dictis, lachrymisq; mouetur
Sydereus coniux, neq; enim minor ignis in ipso est.
Sed neq; propositos pelagi dimittere cursus,
Nec uult Halcyonen in partem adhibere pericli,
Multaq; respondit timidum solantia pectus.
Non tamen idcirco causam probat. addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem.
Longa quidem est nobis omnis mora sed tibi iuro
Per patrios ignes (si me modo fata remittant)
Ante reuersurum, quàm Luna bis impleat orbem
His ubi promissis spes est admota recursus,
Protinus eductam naualibus, æquore tingi,
Aptari'q; suis pinum iubet armamentis.
Qua rursus uisa ueluti præsaga futuri
Horruit Halcyone, lachrymas'q; amisit obortas,
Amplexus'q; dedit, tristis'q; miserrima tandem,
Ore uale, dixit, collapsa'q; corpore toto est.
At iuuenes, quærente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Aequali'que ictu scindunt freta sustulit illa
Humentes oculos, stantem'que in puppe recurua,
Concussa'que manu dantem sibi signa maritum,
Prima uidet, reddit'que notas. ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere uultus,
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum,
Hæcq; quoq; ut haud poterat spatio sū mota uideri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Vt nec uela uidet, uacuum petit anxia lectum,
Se'q; toro ponit renouat lectus'que, locus'que,
Halcyones lachrymas, & quæ pars admonet, absit.
Portubus exierant, & mouerat aura rudentes,
Obuertit lateri pendentes nauita remos,
Cornua'q; in summa locat arbore, tota'que malo
Carbasa deducit, uenientes'que accipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius æquor
Puppe secabatur, longe'que erat utraque tellus
Cum mare sub noctem tumidis albescere *cœpit
Fluctibus, & præceps spirare ualentius Eurus.
Ardua iandudum demittere cornua rector
Clamat, & antennis totum subnectite *uelum,
Hic iubet, impediunt aduersæ iussa procellæ,
Nec sinit audiri uocem fragor æquoris ullam.
Sponte tamen properant alii subducere remos,
Pars munire latus, pars uentis uela negare.
Egerit hic fluctus, æquorq; refundit in æquor,
Hic rapit antennas, quæ dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hyems, omniq; à parte feroces
Bella gerunt uenti, fretaq; indignantia miscent.
Ipse pauet, nec se quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector: nec quid iubeat'ue, uelit'ue.
Tanta mali moles, tantoq; potentior arte est.
Quippe sonant clamore uiri, stridore rudentes.
Vnda um incursu grauis unda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur, cœlumq; æquare uidetur
Pontus & inductas aspergine tangere nubes.
Et modo cum fuluas ex imo uertit arenas,
Concolor est illis, Stygia modo nigrior unda,
Sternitur interdum, spumisq; sonantibus albet
Ipsa quoq; his agitur uicibus Trachinia puppis.

*a.l.sentit

*a.l.subducite

Elegās tēpestatis descriptio.

Procella

Et nunc sublimis ueluti de uertice montis
Despicere in ualles, imumq; Acheronta uidetur,
Nunc ubi demissam curuum circunstetit æquor,
Suspicere inferno summum de gurgite cœlum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem,
Nec leuius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries, balista'ue concutit arces.
Vtq; solent sumptis incursu uiribus, ire
Pectore, in arma feri, protentaq; tela leones,
Sic ubi se uentis commiserat unda coortis,
Ibat in arma ratis, multoq; erat altior illis.
Iamq; labant cunei, spoliataq; tegmine ceræ
Rima patet, præbetq; uiam letalibus undis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres,
Inq; fretum credas totum descendere cœlum,
Inq; plagas cœli tumefactum scandere pontum.
Vela madent nimbis, & cum cœlestibus undis
Aequoreæ miscentur aquæ, caret ignibus æther,
Cæcaq; nox premitur tenebris hyemisq;, suisq;,
Discutiunt tamen has, præbentq; * micātia lumen
Fulmina fulmineis ardescunt ignibus undæ.
Dat quoq; iam saltus intra caua texta carinæ
Fluctus, & ut miles numero præstantior omni
Cum sæpe * assiliit defensæ mœnibus urbis,
Spe potitur tandem, laudisq; accensus amore
Inter mille uiros, murum tamen occupat unus,
Sic ubi pulsarunt celsi latera ardua fluctus *
Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ,
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quàm uelut in captæ descendat mœnia nauis.
Pars igitur tentabat adhuc inuadere pinum,
Pars maris intus erat, trepidāt haud segnius oēs,
Quàm solet urbs, aliis murum fodientibus extra,
Atq; aliis murum trepidare tenentibus intus.
Deficit ars, animiq; cadunt, totidemq; uidentur
Quot ueniunt fluctus, ruere, atq; irrūpere mortes.
Nō tenet hic lachrymas. stupet hic, uocat ille beatos
Funera, quos maneant. hic uotis numen adorat,
Brachia'q; ad cœlum, quod non uidet, irrita tollēs,
Poscit opem subeunt illi, frater'q; parens'q;.
Huic cū pignoribus domus, & qđ cuiq; relictum est.
Halcyone Ceyca mouet, Ceycis in ore
Nulla nisi Halcyone est, & cum desyderet unam,
Gaudet abesse tamen. patriæ quoq; uellet ad oras
Respicere, in'q; domum supremos uertere uultus,
Verum ubi sit nescit. tanta uertigine pontus
Feruet, & inducta piceis è nubibus umbra
Omne latet cœlum, duplicata'q; noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor,
Frangitur & regimen, spoliis'q; animosa superstes *
Vnda uelut uictrix, sinuata'q; despicit undas.
Nec leuius, quàm si quis Athon Pindū'q; reuulsos,
Sede sua, totos in apertum euerteret æquor
Præcipitata cadit, pariter'q; & pondere, & ictu,
Mergit in ima ratem, cum qua pars magna uirorū
Gurgite pressa graui, neq; in aëra reddita, fato
Functa suo est, alii partes, & membra carinæ
Trunca tenent. tenet ipsa manu quà sceptra solebat
Fragmina nauigii Ceyx. socerum'q;, patrem'q;

RAPH. ¶ DESPICERE) deorsum aspicere, interdum contemnere significat. ¶ Imum Acheronta) infernum. Est enim Acheron vnus ex inferni fluuiis. ¶ Suspicere) sursum aspicere. Aliquando mirari significat. ¶ Icta latus) in latere percussa. synecdoche est poetica. ¶ Pulsata) percussa. ¶ Ferreus aries) instrumentum est bellicum aries, quo prisci ad diruendos muros vtebantur. ¶ Ballista'ue) ballista quoque instrumentum est bellicum, quo saxa longe emittuntur. ¶ Incursu) impetu. ¶ Protenta) porrecta. ¶ In arma ratis) in nauis instrumenta, armamenta. ¶ Multoq;) multo quàm nauis erāt altiores. ¶ Ceræ) picis, qua naues integuntur. ¶ Letalibus vndis) mortiferis aquis. ¶ Scandere) ascendere. ¶ Caret ignibus æther) syderibus æther carere videbatur, quia nulla apparebant. ¶ Cæcaq; nox) obscura. ¶ Discutiunt) depellunt. ¶ Ardescunt) splēdescunt. ¶ Intra caua texta) intra concauitatem carinæ. ¶ Omni numero) omni multitudine. ¶ Mœnibus) in muros. ¶ Spe potitur tandem) hoc est, tandem voti fit compos, in murum'que ascendit. ¶ Decimæ vndæ) maximæ atque vastissimæ. Nam decima quæq; vnda maxima esse videtur, vt Ouidius in primo de Tristibus libro testatur, cum inquit:

Qui venit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes,
Posterior nono est vndecimo'que prior.

Hinc factum est vt decimum decumanum'que pro maximo amplissimo'que accipiatur, vt decumana porta in castris maxima, vt quæ ab hostibus foret auersa, & decumana scuta amplissima, & decumanus in agro limes, qui longissimus & maximus foret.

ADDI. {Et Decumana oua, quæ maxima. Eodem autem modo & Lucanus dixit libro quinto. Hæc fatum decimus, dictu mirabile, Fluctus inualidum cum puppe leuat. Et Silius lib. decimoquarto.

Non aliter Rhodopes Boreas à vertice præceps
Cum sese immisit decimoq; volumine pontum
Expulit in terras, &c. Vide Miscella. Politian. lxxxvi.}

¶ Vastius) validus. ¶ Absistit) desistit. ¶ Velut in mœnia) similitudo est à captis vrbibus sumpta, significat autem fluctus partem intra nauem irrupisse. ¶ Pinum) nauem. ¶ Trepidant) timent. ¶ Haud segnius) non minus. pulchra autem similitudine exprimit timorem nautarum à tempestate deprehensorū. ¶ Tenentibus) defendentibus. ¶ Deficit ars) tempestati ars succumbit. ¶ Irrumpere) cum impetu intrare. ¶ Non tenet hic lachrymas) alius inquit, lachrymat, alius stupet attonitusq; videtur. ¶ Funera quos maneant) qui exequiarum honore nō priuentur. ¶ Hic votis numen adorat) alius inquit Diis vota facit. ¶ Subeunt illi) in mētem veniunt. ¶ Cum pignoribus) cum liberis. ¶ Tanta vertigine) euersione, perturbatione. Est autem acclamatio qua maxima tempestas declaratur. ¶ Piceis è nubibus) nigris aqua plenis. ¶ Incursu) impetu. ¶ Turbinis) venti violentioris. ¶ Regimen gubernaculum. ¶ Superstes) superans, superextans. ¶ Sinuata) in sinum coacta, conuoluta. ¶ Quam si quis Athon, Pindum'ue) montes esse Macedoniæ Athon, & Pindum Thessaliæ superius diximus. ¶ Præcipitata) impulsa ventis. ¶ Et ictu) impulsu. ¶ In ima) in profundum. ¶ Functa suo fato) mortua est. Ex sententia autem Stoicorum hoc ait, qui omnia fato fieri putant. ¶ Et membra) frusta abrupta. ¶ Socerum) Aeolum. ¶ Patremq;) luciferum.

¶ EXANIMIS)

*a.l. minātia.

*Assiluit ex Priscia. testimonio libro.x.

*a.l. superbit & ī aliquib⁹ exēplis legitur superstа.

*Vide Politianum in Miscellaneis de decumano fluctu.

Stoicorum sententia.

Inuocat(heu)frustra sed plurima nantis in ore
Halcyone coniux.illam meminit'que,refert'que.
Illius ante oculos,ut agant sua corpora fluctus,
Optat,& exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat absentem,quoties sinit hiscere fluctus,
Nominat Halcyonen,ipsis'que immurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur,& rupta mersum caput obruit unda
Lucifer obscurus,nec quam cognoscere posses,
Illa nocte fuit.quoniam'que excedere coelo
Non licuit,densis texit sua nubibus ora.
Aeolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes,& iam quas induat ille,
Festinat uestes iam quas ubi uenerit ille.
Ipsa gerat,reditus'que sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem superis pia thura ferebat,
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat,
Pro'que uiro,qui nullus erat,ueniebat ad aras.
Vt'que foret sospes coniux suus,ut'que rediret
Optabat,nullam'que sibi præferret. at illi
Hoc de tot uotis poterat contingere solum.
At Dea non ultra pro functo morte rogari,
Sustinet,ut'que manus funestas arceat aris,
Iri meæ dixit fidissima nuncia uocis,
Vise soporiferam Somni uelociter aulam.
Extincti'que iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Halcyonem ueros narrantia casus.
Dixerat.induitur uelamina mille colorum
Iris & arquato coelum curuamine signans,
Tecta petit iussi sub nube latentia regis.
Est prope Cimerios longo spelunca recessu
Mons cauus,ignaui domus & penetralia Somni.
Quo nunquã radiis oriens medius'ue, cadens'ue,
Phoebus adire potest.nebulæ caligine mistæ,
Exhalantur humo dubiæ crepuscula lucis.
Non uigil Ales ibi cristati cantibus oris
Euocat Auroram.nec uoce silentia rumpunt,
Soliciti'ue Canes,Canibus'ue sagacior Anser.*
Non fera,non pecudes,non moti flamine rami
Humanæ'ue sonum reddunt conuitia linguæ.
Tuta quies habitat.saxo tamen exit ab imo.
Riuus aquæ Lethes,per quem cũ murmure labens
Inuitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri foecunda papauera florent,
Innumeræ'que herbæ,quarum de lacte soporem
Nox legit,& spargit per opacas humida terras.
Ianua ne uerso stridorem cardine reddat.
Nulla domo tota custos in limine nullus.
In medio torus est,Hebeno sublimis,in antro,
Plumeus,unicolor,pullo uelamine tectus:
Quo cubat ipse Deus membris languore solutis.
Hunc circa passim uarias imitantia formas
Somnia uana iacent totidem,quot messis aristas,
Sylua gerit frondes,eiectat littus arenas.
Quo simul intrauit,manibus'que obstantia,uirgo
Somnia dimouit.uestis fulgore reluxit
Sacra domus,tarda'que Deus grauitate iacentes,
Vix oculos tollens,iterum'que,iterum'que relabens,
Summa'que percutiens nutanti pectora mento

RAPH. ¶EXANIMIS) mortuus. ¶Tumuletur) sepeliatur. ¶Hiscere)os aperire. ¶Ecce super medios)repentini mali ferè significatiua est hæc particula ecce. ¶Niger arcus)nubes nigra & aquarum plena arcui similis. ¶Mersum obruit) hoc est, obruit & submersit. ¶Non licuit) non potuit. Neque enim sydera per noctem cœlum relinquere possunt,ac ne interdiu quidem,quamuis non videantur. ¶Texit)cooperuit, ne videret filium pereũtem. ¶Aeoliis) Halcyone Aeoli filia. ¶Festinat vestes)festinãter fuit & facit. ¶Pia thura ferebat) pie sacrificabat. ¶Qui nullus erat qui non erat. neque enim mortui esse dicuntur. ¶Hoc solum) vt nullam aliam ipsi præferret. ¶Manus funestas) funere & morte mariti pollutas. ¶Meæ vocis) meorum verborum & mandatorum. ¶Vise) ad videndum vade. Describit autem & Somnum Deum, & Somni aulam. ¶Soporiferam aulam)soporem & somnum afferentem, atque inducentem. ¶Somni) Dei soporis. ¶Arquato) in arcus similitudinem figurato. ¶Est prope Cimerios) Cimerii (vt Strabo atque Sextus scribũt) populi fuerunt iuxta Baias habitantes subterranea domicilia, vbi sacra Plutonia ferebant. Dabantur'que ab his responsa, atque inde faciebant quæstum. Conueniebãt enim aduenæ aliquid audituri, qui ducebantur in cauernas illas, quas nec oriẽs, nec occidens Sol aspiciebat, vt scribit in Odyssea Homeri. Hi à quodam rege deleti fuerunt, cum oraculi fides parum successisset. Alii scribũt Cimerios populos esse in Asia Amazonibus ꝓximos: qui ex vltimo venerint occidente. Iuxta Cimerios Somni aulam esse fingit poeta, quam, vt omnia, vnà cum Somno & insomniis elegãtissime describit. ¶Ignaui)inertis, pigri. ab effectu quòd ignauos & pigros homines reddat. ¶Quo nunquam) pulchra poetæ phantasia. Solis enim radii somnum auertunt, tenebræ autem alliciũt. ¶Exhalantur) emittuntur. ¶Dubiæ lucis)crepusculi est interpretatio. Nam crepusculum est dubia lux. ¶Ales cristati oris)periphrasis est. Galli. Nihil autem in aula Somni esse poeta ait quo turbari somnus possit. Omnia vero adesse quæ somnum ipsum allicere valeant. ¶Vnda labens) murmure siquidem aquæ somni efficiuntur suaues. ¶Canibusq; sagacior anser)id maxime tum fuit compertum, quo tempore Capitolium à Gallis obsidebatur. Canibus enim quiescentibus anserum clangore excitati custodes Gallos iam Capitolium ingressos ex arce deturbarunt. ¶Lethes)nomen illi aquæ conueniens. Lethe nanque obliuio interpretatur. Dormientes autem omnium obliti videntur. ¶Fœcunda papauera) multorum seminum fertilia, quæ somnum maxime inducunt, vnde & soporiferum papauer vocatur. ¶Stridorẽ reddat) strepitum faciat. ¶Hebeno) ex hebeni nigro ligno confectus. Hebenus autem arbor est Indica, cuius lignum natura est nigrum. Scite vero poeta somni lectum nigrum esse fingit, pullus nanque color somnum hominibus allicit. ¶Vix oculos tollens) eleganter gestus describit poeta eorum, qui graui somno premuntur. Est autem prosopopœia rei enim corpore carẽti corpus attribuit. ¶Cognouit enim) illam venisse subaudiamus. est autem parenthesis.

Somni domus. De qua Hesiodus i Theogo.

* Ob defẽsum Capitoliũ Liui. lib. v. Solicitũ ad nocturnos strepitus Anseres.

Somni descriptio.

Lethe Morphe°.

RAPH. CVBITOq; leuatus) innixus. neque enim aliter caput poterat sustinere Somnus. ¶ Scitatur) rogat. Vt illa respondit vel simile verbum est subaudiendum. ¶ Somne quies rerum) elegans Somni descriptio. ¶ Quem cura fugit) scite, qui enim curis premuntur, dormire non possunt. ¶ Mulces) foues. ¶ Labori) ad laborem. ¶ Herculeam Trachina) ab Hercule ædificatam, exultamq;, vt pauloante diximus. ¶ Regis) Ceycis. ¶ Simulachra naufraga) simulachra naufragii à Ceyce facti. ¶ Fingant) effingant, exprimant. ¶ Vim soporis) somni violentiam. ¶ At pater è populo) Somno Deo multos esse filios poeta fingit, è quibus tres nominat, quibus facultas est se in varias figuras transmutandi. ¶ E populo) è turba & multitudine. ¶ Mille) finitum numerum pro infinito posuit. ¶ Simulatoremq; figuræ Morphea) Morpheus ἀπὸ τῆς μορφῆς, hoc est, à forma dicitur formę simulator. ¶ Hunc Icelon superi) Icelos similis transfertur, quo quidem nomine is eleganter appellatur, qui se omnibus animalibus similem exhibere potest, Icelon autem per L, scribendum est, quamuis Icon vulgus grãmaticorum hactenus legerit. ¶ Mortale Phobetora vulgus) Phobetor terrefactor interpretari potest. Sic autem est legendum, quamuis corrupte Phebetora in exemplaribus legatur. ¶ Est etiam diuersæ tertius artis Panthasos) Latini quidem sic legunt, sed minus recte, cum id nomen à Græcis non agnoscatur. Phantasos autem qui imaginator transferri potest, forsitan ab Ouidio fuit scriptus φαντάζομαι nanque vnde Phantasos deriuatur, imaginari significat. Eleganter autem hoc nomine donatur, qui hanc hominibus immittit imaginationem, vt sibi per somnum videantur videre vndam, saxum, trabem, aliud'ue quid inanimatorum. ¶ Vacant) carent. ¶ Thaumantidos edita) Iridis iussa Thaumantis filię. ¶ Somnus) somni Deus. ¶ Molli languore) suaui sopore. ¶ Strato) lecto. ¶ In vrbem Aemoniam) Trachina. ¶ In faciem Ceycis abit) in figuram Ceycis se conuertit. ¶ Luridus) niger. ¶ Vda) hu-

Excussit tandem sibi se, cubitoq; leuatus,
Quid ueniat (cognouit enim) scitatur. at illa.
SOMNE quies rerũ, placidissime Somne Deorũ,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasq; labori,
Somnia, quæ ueras æquant imitamine formas
Herculeam Trachina iube sub imagine regis,
Halcyonẽ adeant, simulachraq; naufraga fingant.
Imperat hoc Iuno postquam mandata peregit,
Iris abit. neq; enim ulterius tolerare soporis
Vim poterat, labiq; ut somnum sensit in artus,
Effugit, & remeat, per quos modo uenerat, arcus.
At pater è populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatoremq; figuræ
Morphea. non illo iussos solertius alter
Exprimit incessus, uultumq;, sonumq; loquendi.
Adiicit & uestes, & consuetissima quæq;
Verba. sed hic solus homines imitatur. at alter
Fit fera. fit uolucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon Superi, mortale Phobetora uulgus
Nominat. est etiam diuersæ tertius artis,
Phãtasos. ille in humũ, saxũq;, undam'q;, trabem'q;,
Quæ'q; uacant anima, fallaciter omnia transit.
Regibus hi, ducibus'q; suos ostendere uultus
Nocte solent. populos alii plebem'q; pererrant.
Præterit hos senior, cunctis'q; è fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumãtidos edita, Sõnus
Eligit, & rursus molli languore solutus,
Deposuit'q; caput strato'q; recondidit alto.
Ille uolat, nullos strepitus facientibus alis
Per tenebras, intra'q; moræ breue tempus, in urbẽ
Peruenit Aemoniam, positis'q; è corpore pennis
In faciem Ceycis abit, sumpta'q; figura
Luridus. exanimi similis sine uestibus ullis
Coniugis ante torum miseræ stetit. uda uidetur
Barba uiri, madidis'q; grauis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens fletu super ora profuso
Hæc ait. agnoscis Ceyca miserrima coniux?
An mea mutata est facies nece? respice, nosces,
Inuenies'q; tuo pro coniuge coniugis umbram.
Nil opis Halcyone nobis tua uota tulerunt.
Occidimus, falso tibi me promittere noli.
Nubilus Aegæo deprendit in æquore nauem
Auster, & ingenti iactatam flamine soluit.
Ora'q; nostra tuum frustra clamantia nomen
Implerunt fluctus. non hæc tibi nunciat author
Ambiguus, non ista uagis rumoribus audis.
Ipse ego fata tibi præsens mea naufragus edo.
Surge age, da lachrymas, lugubria'q; indue, nec me
Indeploratum sub inania Tartara mitte.
Adiicit his uocem Morpheus, quam coniugis illa
Crederet esse sui, fletus quoque fundere ueros
Visus erat, gestum'q; manus Ceycis habebat.
Ingemit Halcyone. lachrymas mouet, atq; lacertos
Per somnum, corpus'q; petens, amplectitur auras.
Exclamat'q; mane. quo te rapis? ibimus unà,
Voce sua, specie'q; uiri turbata soporem
Excutit, & primo si sit, circunspicit, illic,
Qui modo uisus erat (nam moti uoce ministri

mida. ¶ Tua vota) tuæ preces. ¶ Falso) vane. ¶ Aegæo in æquore) Aegeum dictum est ab insula quam Aegas vocat Homerus Neptuno dicata, in qua neminem fas est dormire propter phantasmata, vt inquit Nicocrates. Alii dicunt à Neptuno Aegæum pelagus fuisse denominatũ. Vt enim Pherecydes ait. Is Deus Aegæus vocatur. Quod vero Nicocrates ait ab Aegæo, qui se in illud mare ex arce Athenarum præcipitauit Aegæum esse dictũ, falsum est. Longe nanque à mari distat. Aegæum quidem nunc à vulgo Archipelagus vocatur. ¶ Soluit) dissoluit, resoluit. ¶ Ambiguus) dubius. ¶ Vagis) incertis. ¶ Mea fata) meam mortem, mea infortunia. ¶ Lugubria) vestes luctui conuenientes. ¶ Inania tartara) vacua, neq; enim animæ, vt quæ sunt incorporeæ occupant locum. Tartarus autem locus est apud inferos profundissimus. ¶ Lachrymas mouet) lachrymas emittit. ¶ Mane) expecta. ¶ Quo te rapis) quo fugis. ¶ Excutit) expellit. ¶ Si sit illic) an sit illic, vbi visus fuerat maritus. ¶ Nam moti voce ministri) hac parenthesi exponit poeta, quo modo Halcyone circunspexerit, an illic esset maritus quem per somnum videre sibi fuerat visa.

Aegæum.

CALTRICI

Intulerant lumen)postq̄ non inuenit usquam,
Percutit ora manu,laniat'q; à pectore uestes.
Pectora'q; ipsa ferit,nec crines soluere curans
Scindit,& altrici,quæ luctus causa roganti,
Nulla est Halcyone,nulla est ait,occidit unà
Cum Ceyce suo.solantia tollite uerba.
Naufragus interiit,uidi,agnoui'q; manus'q;,
Et discedentem cupiens retinere,tenenti
Vmbra fuit.sed & umbra tamen manifesta, uiri'q;
Vera mei.non ille quidem,si quæris,habebat
Assuetos uultus,nec quo prius ore nitebat.
Pallentem,nudum'q;,& adhuc humente capillo
Infelix uidi.stetit hoc miserabilis ipso.
Ecce loco,& quærit,uestigia siqua supersint.
Hoc erat,hoc animo quod diuinante timebam,
Et ne me fugiens uentos sequerere,rogabam.
At certe uellem,quoniam periturus abibas,
Me quoq; duxisses.fuit ah,fuit utile tecum
Ire mihi.neque enim de uitæ tempore quicq̄
Non simul egissem.nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perii.iactor quoque fluctibus absens.
Et sine me,te pontus habet crudelior ipso
Sit mihi mens pelago,si uitam ducere nitar
Longius,& tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo,nec te miserande relinquam.
Et tibi nunc saltem ueniam comes,in'q; sepulchro
Si non urna,tamen iunget nos littera.si non
Ossibus ossa meis,at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet,uerbo'que interuenit omni
Plangor,& attonito gemitus à corde trahuntur.
Mane erat.egreditur tectis ad littus & illum
Mœsta locum repetit,de quo spectarat euntem,
Dum'q; moratur ibi,dū'que hinc retinacula soluit,
Hoc mihi discedens dedit oscula littora dixit,
Dū'que notata oculis reminiscitur acta, fretum'que
Prospicit in liquida spatio distante tuetur
Nescio quid quasi corpus,aqua.primo'que q̄d illud
Esset,erat dubium.postq̄ paulum appulit unda,
Et quamuis aberat,corpus tamen esse liquebat.
Quis foret ignorās,quia naufragus,omine mota est
Et tāq̄ ignoto lachrymas daret.heu miser,inquit,
Quisquis es,& siqua est coniux tibi.fluctibus actum
Fit propius corpus,quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus,& minus est mentis. iā, iāq; propinquæ
Admotum terræ,iam quod cognoscere posset,
Cernit.erat coniux.ille est exclamat,& unà
Ora,comas,uestem lacerat,tendens'q; trementes
Ad Ceyca manus.sic ò charissime coniux,
Sic ad me miserande redis;ait.adiacet undis
Facta manu moles,quæ primas æquoris undas
Frangit,& incursus quæ prædelassat aquarum.
Insilit huc,mirum'q; fuit potuisse,uolabat.
Percutiens'q; leuem modo natis aera pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas.
Dum'q; uolat,mœsto similem, plenum'q; querelæ
Ora dedere sonum,tenui crepitantia rostro.
Vt uero tetigit mutum,& sine sanguine corpus
Dilectos artus amplexa recentibus ālis,
Frigida nequicquam duro dedit oscula rostro.

RAPH. ¶ALTRICI) nutrici. ¶Nulla est Halcyone, nulla est) conduplicatio mulieri grauissimo dolore affectæ maxime conueniens. Ait autem se non esse, verum vnà cum marito periisse. ¶Solantia tollite verba) auferre inquit verba consolatoria, & nolite me consolari. ¶Assuetos vultus) solitos, hoc est, hilares & lætos. ¶Nitebat) splendebat. ¶Humente) madido. ¶Et ne me fugeres) apostrophe Halcyones ad maritum querelarum plena. ¶Fuit ah fuit) anadiplosis dolenti accommodata. ¶Neque enim de vitæ tempore quicquam. Non simul egissem) hoc est, omne tempus vitæ meæ tecum traduxissem, tecum'que fuissem. ¶Discreta) separata, diuisa. ¶Nunc absens perii) se cum Ceyce viro periisse ait Halcyone, quamuis absens fuerit, quòd suam quoque animam in Ceycis corpore fuisse vult videri. ¶Absens) corpore, non animo. ¶Ducere) producere. ¶Superesse) superuiuere. ¶Nunc saltem) post quam tu periisti. ¶Littera) epitaphium. ¶Prohibet) loqui subaudiamus. ¶Attonito) doloribus stupefacto. ¶Mane erat) prima pars diei aderat. ¶Euntem) recedentem maritum. ¶Dumq; moratur ibi) ordo est & sensus, & Halcyone videt nescio quod corpus longe positum in media aqua, dum que Halcyone ibi moratur, & dum dixit: Vir meus hinc soluit retinacula, & discedens ex hoc littore me osculatus est, & dum reminiscitur acta à Ceyce suis oculis animaduersa, & mare prospicit. ¶Retinacula) funes, quibus naues ad terram ligantur ac retinentur. ¶Soluit) Ceyx subaudiatur. ¶Reminiscitur) in memoriam reuocat Halcyone. ¶Tuetur) aspicit. ¶Appulit) ad littus subintelligatur. ¶Corpus) cadauer. ¶Et siqua est coniux) heu & misera subaudiatur. ¶Quo magis) quanto magis. ¶Tuetur) aspicit. ¶Hoc minus) tanto minus est cōpos mentis. ¶Admotum) appulsum. ¶Et vnà) & simul cum exclamatione. ¶Ad Ceyca) ad Ceycis cadauer. ¶Moles) murus maximus, quo portus ab undarum incursu tutus reddebatur. ¶Quæ prędelassat) lassos ac debiles reddit antequam in portum perueniant. ¶Insilit huc) illuc in illam molem manu factam. ¶Potuisse) insilire. ¶Volabat) iam enim in auem fuerat conuersa. ¶Stringebat) radebat, leuiter attingebat. ¶Dilectos artus) amata Ceycis membra.

Halcyone in auem.

Ceyx in auem.

Senſerit hæc Ceyx,an uultum motibus undæ
Tollere ſit uiſus,populus dubitabat.at ille
Senſerat,& tandem ſuperis miſerantibus,ambo
Alite mutantur.fatis obnoxius iiſdem
Tunc quoq; manſit amor,nec*coniugale ſolutū eſt
Fœdus in alitibus.coeunt,fiunt'q; parentes,*
Per'q; dies placidos hyberno tempore ſeptem
Incubat Halcyone pendentibus æquore nidis.
Tum uia tuta maris,uentos,cuſtodit,& arcet
Aeolus egreſſu,præſtat'que nepotibus æquor.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aeſacus natus Priami & Alyxothoes Cebrenidis filiæ ſub monte Ida furtim editus cum vrbanum apparatum cultumque ſyluis & labori poſtpoſuiſſet,incidit in conſpectum Eperies nymphæ,cuius captus pulchritudine dum fugientem perſequitur cauſa interemptus eius extitit.Cōfuſa enim timore per ignorantiam ſerpentem calce preſſit,cuius morſu concidit,eius deſyderio Aeſacus ne diutius dolorem ſentiret e monte in ſubiectum pelagus ſe præcipitauit,qui priuſquam mergeretur,in auem ceſſit.Hæc æquora amat,nomenque Mergi tenet,qui amne mergitur illo.

Hos aliquis ſenior circum freta lata uolantes
Spectat,& ad finem ſeruatos laudat amores.
Proximus,aut idem,ſi fors tulit,hic quoque dixit
Quem mare carpētem,ſubſtricta'q; crura gerētem
Aſpicis,oſtendens ſpatioſum in guttura Mergum,
Regia progenies,& ſi deſcendere ad ipſum
Ordine perpetuo quæris:ſunt huius origo
Ilus,& Aſſaracus,raptus'q; Ioui Ganymedes,
Laomedon'q; ſenex,Priamus'q; nouiſſima Troiæ
Tempora ſortitus frater fuit Hectoris iſte,
Qui niſi ſenſiſſet prima noua fata iuuenta,
Forſitan inferius non Hectore nomen haberet,
Quamuis eſt illum proles enixa Dymantis,
Aeſacon umbroſa furtim peperiſſe ſub Ida
Fertur Alyxothoe gracili conata bicorni.
Oderat hic urbes,nitida'q; remotus ab aula
Secretos montes,& inambitioſa colebat
Rura,nec Iliacos cœtus,niſi rarus adibat.
Non agreſte tamen,nec inexpugnabile amori
Pectus habens,ſyluas captatam ſæpe per omnes
Aſpicit Eperien*patria Cebrenida ripa
Iniectos humeris ſiccantem Sole capillos.
Viſa fugit nymphe ueluti perterrita fuluum
Cerua Lupum,longe'q; lacu deprenſa relicto
Accipitrem fluuialis anas,quam Troius heros
Inſequitur,celerem'que metu,celer urget amore.
Ecce latens herba Coluber fugientis adunco
Dente pedem ſtrinxit,uirus'q; in corpore liquit.

RAPH. Halcyōes.

(TOLLERE) extollere. Alite) in alites. Obnoxius) ſubiectus, debitus. Per'q; dies placidos) Halcyones (vt refert Plinius) fœtificant bruma, qui dies Halcyonides vocantur, placido mari per eos & nauigabili, Siculo maxime. Faciunt autem ſeptem ante brumam diebus nidos, & totidem ſequētibus pariunt. Quibus quidem quatuordecim diebus maxime tranquillatur mare, vnde & Halcedonia pro tranquillitate à Plauto in Caſina accipiuntur, cum inquit. Tranquillum eſt, Halcedonia ſunt circa forum. nam (vt ſcribit Sextus) Halcedones à veteribus Latinis dictę ſunt, quæ à Grecis Halcyones vocantur, & Halcedonia dies, qui Halcyonides appellantur. Sanè Ariſtoteles in octauo de animalibus Halcyonum duo eſſe genera ait. Alterum vocale, quod arundinibus inſideat, alterum mutum paulo maiori corpore. Plinius vero ſcribit Halcyonem paulo paſſere eſſe ampliorem, colore Cyaneo, & ſubnigro. Dictæ ſunt Halcyones, vt Ouidius putat ab Halcyone Ceycis vxore, vt alii ἀπὸ τοῦ κύειν ἐν τῇ ἅλι, hoc eſt, à concipiendo in mari. Vt vero Hegeſander in Cōmentariis narrat ab Halcyoneo gigante, cuius filiæ fuerunt, Phoſtonia, Anche, Methone, Alcippe, Palene, Drimoſterie, quæ poſt patris mortem ſe à Canaſtræo promontorio in mare præcipitarūt. Amphitrie vero ipſas in aues cōmutatas, quas ab Halcyoneo patre Halcyōas vocarunt. Per'q; dies placidos ſeptē) de numero quidem horum dierum varię ſunt antiquorum opiniones. Simonides nanque in Pentathlis vndecim eſſe ait, quod etiam Ariſtoteles in libris de Animalibus confirmat. Philochorus autem nouem eſſe ſcribit, Demagoras vero ſeptem, cuius opinioni Ouidius adhæret. Incubat Halcyone) incubare proprie dicuntur aues, dum oua fouent. Halcyone autē & Halcyon dicitur. Halcedo quoque Latine vocatur. Plautus in penulo: Quàm mare dulce eſt, cum ibi Halcedo pullos educit ſuos. Pendentibus nidis) Halcyonum nidi admirationem habent, vt refert Plinius. Pilæ figura paululum eminentiores, ore perquam anguſto, grandium ſpongiarum ſimilitudine, intercidi non queunt, franguntur ictu valido, vt ſpuma arida maris, nec vnde cōfingātur, inuenitur, putant ex ſpinis aculeatis. Tum via tuta maris) nam (vt diximus,) per quatuordecim illos dies, quibus fœtificant Halciones mare tranquillatur, id quod benignitate Aeoli fieri ait poeta, vt commodum nepotibus faciat. Nam Halcyone (vt vidimus) Aeoli filia fuit. Præſtat) accommodat, ac tutum reddit æquor Halcyonum pullis.

Halcedones.

*Cōiugiale vt verſus ſit rectus Halcedoniorum deſcriptio ſunt aūt dies ſeptem nūero q[ui]b[us] mare trāquillū eſt vide Chiliades Eraſ. in pro uer. Halcedonia ſunt circa forū.

*a.l. Heſperien.

Halcyonū nidi.

Aeſacus

Hos aliquis ſenior) Aeſacus Priami filius ex Alyxothoe nympha cum amore Eperies nymphæ captus eam fugientem perſequeretur, in cauſa fuit, vt illa periret, nam inter fugiendum à ſerpente icta interiit, tantoq; dolore Aeſacon affecit, vt moriturus e ſcopulo ſe in mare præcipitarit. Quem Tethys miſerata in mergum tranſmutauit. Ille vero indignatus quòd mori non potuerit, ſe mergere nunquam deſiſtit, vnde mergus à ſæpius ſe mergendo à Latinis eſt dictus. Proximus aut idem ſi fors tulit) hoc eſt, aliquis proximus, aut forte idem ſenior. Subſtricta crura) ſubtilia. Sunt huius origo) Ilus & Aſſaracus, & Ganymedes filii fuerunt Trois Troianorum regis. Laomedon vero Ili fuit filius ac Priami pater, vt cū ex aliis permultis, tum ex Homero aperte colligitur. Proles Dymantis) Hecuba, quam Dymantis filiam fuiſſe ſcribit Homerus Eurypides vero Ciſſei Thracum regis. {Homerus Iliad. π.

Ilus. Aſſaracus.

Hecubæ pater

ADD I.

Ταῦτ' ἄρα οἱ φρονέοντι παρίστατο Φοῖβος Ἀπόλλων.
Ἀνέρι εἰσάμενος αἰζηῷ τε, κρατερῷ τε
Ἀσίῳ, ὃς μήτρως ἦν Ἕκτορος ἱπποδάμοιο
Αὐτοκασίγνητος Ἑκάβης, υἱὸς δὲ Δύμαντος,
Ὃς Φρυγίῃ ναίεσκε ῥοῇς ἔπι Σαγγαρίοιο.

De Ciſſeo autem meminit Euripides in Hecuba his verbis: ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας λιπὼν, ἵν' Ἅιδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν, Πολύδορος, Ἑκάβης παῖς γεγὼς τῆς Κισσέως, Πριάμου τε πατρός, &c.} Alyxothoe) nympha fuit hæc, ex qua Priamus Aeſacon ſuſcepit. Conata) nixa & hærens. Gracili bicorni) bicorne inſtrumentum eſt ruſticum. Captatam) quam ſæpe capere tētauerat. Eperiē Cebrenida) Cebrinis fluuii ignobilis filiā, vnde etiā (vt Herodianus ſcribit) Cebrinia vrbs & regia Troadis fuit cognominata. {Apud Strabonem libro decimotertio, κεβρήνη, & κεβρηνία per ε, ſcribitur, eandem'que à Cebryone Priami filio, dictam, cuius & Homerus meminit, dicens:

Κεβριόνην νόθον υἱὸν ἀγακλῆος Πριάμοιο.

Apud Stephanum autem ita legitur: κεβρηνία χώρα τῆς τρωάδος, ἀπὸ κεβρηνόνος τοῦ πριάμου. δίδυμος δὲ κεβρήνα καὶ τὴν πόλιν φησίν. ἡροδιανὸς δὲ ἀπὸ κεβρῆνος ποταμοῦ. In hac regione & ſepulchrū Paridis & Oenones fuiſſe Strabo refert, de quo ſupra annotauimus. Longe lacu relicto) ſcite. nam in lacu capi non poſſunt, cum aduolante accipitre ſe mergant, vt iis qui illo aucupio delectantur eſt notū. Lacu) gurgite. Fluuialis anas) fluuios incolens. Vrget) impellit. Coluber) ſerpens. Strinxit) percuſſit. Virus) venenum.

Alyxothoe.

Cebrinis.

Cebrinia.

ADD I. Aeſacus. in mergū.

SVPPRESSA

RAPH. ℭSVPPRESSA)repressa. ℭ Nec e. mi. uin. tā.)vt tu perires intelligamus. ℭ Nos duo)ego, & serpens. ℭ Subderat)subiecerat. ℭ Decidit in pon.)sic quidem etiam legi potest, sed desilit, vel deiicit forsitan elegantius legeretur, vt intelligamus Aesacum ipsum se in mare præcipitasse. ℭ Copia mor.) facultas moriendi. ℭ Misera de sede)misero corpore. ℭ Subuolat) sursum uolat super.) in mare. ℭ Furit)indignatur. ℭ Pronus)in caput. elegāter autem mergi naturam poeta describit. ℭ Fecit am. ma.)amor quem morte finire cupiebat, illum fecit macilentū. ℭ Longa in. cru.) internodiū id dicitur spatiū, quod est inter duos nodos. Nodosa autem crura mergus habere videtur. ℭ Nomēq; ma.)à mergendo namque mergus à Latinis fuit denominatus.

Cum uita suppressa fuga est amplectitur amens
Exanimem, clamatq; piget, * piget esse secutum.
Sed non hoc timui, nec erat mihi uincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo, uulnus ab angue,
A me causa data est. ego sum sceleratior illo
Qui tibi morte mea mortis solatia mittam.
Dixit, & e scopulo, quem rauca subderat unda,
Decidit in pontum. Tethys miserata cadentem
Molliter excepit, nantemq; per æquora pennis
Texit, & optatæ non est data copia mortis.
Indignatur amans inuitum uiuere cogi,
Obstariq; animæ misera de sede uolenti
Exire, ut q; nouis humeris assumpserat alas
Subuolat, atq; iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus, furit Aesacus, inq; profundum
Pronus abit, letiq; uiam sine fine retentat.
Fecit amor maciem, longa internodia crurum.
Longa manet ceruix, caput est à corpore longe.
Aequor amat, nomenq; manet, quia mergitur illo.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

SArculaq; & rastriq; graues. Lege Sarculaq; rastriq; graues. ac lege quæ de q; coniunctione sæpius diximus.

ℭ Positis te frōdibus arbos Tonsa comas luxit. Antiquā cōsuetudinem latenter attingit: quæ fuit vt comæ in luctibus tonderentur, id quod in penultimo Iliados in Patrocli funere Achilles facit. & eius exemplo Antoninus Imperator in funere Fausti sui à memoria liberti apud Herodianum in quartodecimo in funere Masistii Persæ factum apud Herodotum nono. Eundē sanè morem idem Homerus ponit quarto Odysseæ: vbi Pisistratum Nestoris filium ad Menelaum loquētem introducit. Et poeta noster tertio huius operis libro: quo loco Narcissi mortem exponit. sic inquiens: Planxere sorores Naiades: & sectos fratri imposuere capillos. Ac Statius (vt cæteros poetas prætereā)in syluis nō semel: quis ferè semp depræuatus.

ℭ Cum Cecropio Eumolpio. Eumolpum Cecropium vel Atheniensem potes interpretari, vt poeta à Diodoro dissentiat: qui Aegyptium facit. & à Pausania. qui Thracium putat. vel qui Athenas venit habitatum in quo omnes consentiūt. Vel genus à Cecrope ducentē per matrē. Quæ Erechthei pronepos ex filia erat. Lege Hecatostys primæ collectaneorum caput trigesimumseptimum.

ℭ Induiturq; aures lente gradientis aselli. Triplicem rationē afferri inuenio: cur Midas asini aures habuisse dicatur. Alii enim acutissimi eū auditus fuisse inquiūt, vt asini esse dicūtur q præter murē aīalia cętera auditu pręcedāt. Alii pagū Phrygiæ ab ipso habitatum asserunt cui nomē ὀνῶτα, idest asini aures inditū fuerit. Alii cōplures illi exploratores fuisse testātur, q oīa quæ in regione illa dicerētur aut fierent, diligēter inquirerent. Author Aristophanis cōmētator in Plutū.

ℭ Quam dura ad saxa reuinctam. Scopulum dicit, cui nomen ex re postea fuit Agamea, vt Stephanus scribit authore Hellanico. quod nomē innubus interpretabitur. eo quod Hesione viro adhuc non copulata cero fuerit in ipso exposita. γάμος enim nuptias Græci appellant.

ℭ Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit: Non abre Telamonis fit mētio, quoniā cōstat eum Herculi assiduū comitem, & in multis certaminibus vnà cum eo pugnasse. Nec solū in Iliū nauigasse. Sed in Amazonas fuisse auxilio: ac Alcyoneū interemisse vt Pindarus scribit. Theocritus magnam inter eos amicitiā fuisse demōstrat. cū ait. οἱ μὲν ἄμφω τρ... ἐδαίνυντο τεχνίσαν. Vnā ambo socii semper comederunt ad mēsam. Si tāta igitur Herculi fuit cū Telamone amicitia, non mirum si ei potius q alteri donauit Hesionen.

ℭ Donec sua membra teneri sensit. In sepiæ formam mutata hæc nympha legitur deprensa à Peleo.

ℭ Velamenta manu prætendens supplice. Ramū intelligit lauri vel oleæ lana circunuolutum. quo legati & caduceatores vtebanſ. Lege primę collectaneorū hecatostys ca. xxxiii.

ℭ Et Peleus comitesq; rogat. Restitue Peleusq; comitesq;. Nec te moueat, q;. copulatiua cōiunctio elongata, quoniam ratione & authoritate defenditur, vt supra retulimus.

ℭ Patriæ non degener artis. Quia Mercurius pater furtorum inuētorq; dicif. Lege Horatiū primo carminū, & hūc poetā quinto Fast. ac secūdo huius operis libro. * a. l. me te

ℭ Carmine vocali clarus cytharaq; Philemō. Scribo Philœmō cū diphthōgo in media syllaba, vt sit nomē ab arte deductū. φίλος, enim amicus, ᾆσμα cantus dicitur. vnde amator cantus interpretabitur. Quod hic poetæ versu datur cognoscere.

ℭ Inde fragore graui strepitus. corrigo Strepitās ex veteri codice. illud nō improbem. Item ex eodem lego.

ℭ Interea fratrisq; sui. qui mutatus fuit i accipitrē, neq; enim filiæ mortem prodigium appellauerim.

ℭ Fratremq; secutis prodigiis. prodigia dicit lupi armenta vastantis: non fratris mutationem. Nam supra(vt diximus)eam significauit.

ℭ Inuia cū Phlegyis faciebat delphica Phorbas. hūc Phorbāta nō eū esse dixerim quē Iginus Triopæ (cuius supra meminimus)ex Hysocle Mirmydonis filia, Diod. in. v. Lapithi & Euriones filiū tradit. qa is amicus fuit Apollinis, vt apud eūdē Diod. in. vi. & Iginū in Ophiucho licet intueri. nisi qs hunc & illū eūdē esse dixerit: & Apollini post vitiatā Coronidē Phlegyæ filiā factū inimicū voluerit. Phlegyas sanè (q & Phlegyes & Phlegys etiā declinaſ teste Stephano (Martis & Chrises filius fuit: ac Thessaliæ rex. A quo Phlegyæ eius regionis incolæ sunt noīati. Is ob acceptā iniuriā (quā diximus) Apollinis in Parnasso tēplū cōbusſit: Phlegyamq; ciuitatem in Bœotia ɔdidit. Lege Seruiū in sextū Aeneidos ac Stephanum. Quorū posterior etiam tradit Phlegyas in Aethiopia populos fuisse, q deoꝝ cultus & leges īuenerūt.

ℭ Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat. quia matrimonio præsidet. vt Iunonemq; toris quæ præsidet alma maritis. vnde pronuba cognominatur.

ℭ Ambo Alite mutantur. Hanc fabulam à Nicandro Ouidium accepisse ait Probus in primum Georgicorum.

ℭ Fertur Alyxothoe)emēdo Alyzothoe, idest velociter fugiens, vt sit cōueniens nymphæ nomen, & à currendi celeritate deductū ἀλύζω. enim fugio. θοὸς velocem significat.

ℭ Ego sim sceleratior illo)Si sim legimus, hemistichiū hoc sequenti versui applicabimus, & ita legemus, vt aliqui codices habent. Ni tibi morte mea mortis solatia mittam. Si autē sum(vt in aliis codicib' scribiſ & placet magis)à fine hemistichii sensus ɔcludeſ. & in sequēti carmine q nō ni statuem'.

AN. HEN. GL. IN LIB. XI. METAM.

Quæ postq rapuere feræ, cornuq; min. Diuulsere.

DIuulsere exponit Raphael dilacerauere, ego malim ab aratro auulsere, exponere.

Quippe pedum digitos, in quantum est quæq; sec. Traxit.

Oppido obscurus sensus. Vtrum autem Traxit, de Baccho similiter intelligendum, vt ligauit? an de singulis Bacchi fœminis? sed illud inquantum est quæq; secuta, non minus me solicitum habet, nec planè à me intelligitur.

Vade, ait, a magnis uicinum Sardibus amnem.

Herodotus lib. v. ait Pactolũ amnẽ mediũ forũ Sardium interfluere. Strab. aũt lib. xiii. inqt Tmolum montẽ Sardiisi vrbi iminere, ac ex eo fluere Pactolũ in Hermũ. Quapropter si Bacchus ad Tmolũ Pactolũ erat, vt paulo ante Poeta testatus est, Sardibus haud dubie erat. Mirũ igitur nõ immerito videri potest, quẽ nã fluuium hic inuenire videat Poeta. Sed ego. Pactolum intelligo ꝓpter auri ramenta. At illud: vicinum cũ Herodoto nõ cõuenit, qui perfluere Pactolum ait vrbẽ Sardeis. Quidã Caystrũ existimarunt, Sardibus vicinum, vt habet Ptolemæi pictura. Sed codex errat, vt puto.

Sustinet à læua, tenuit manus alt. plectrum.

Ex hoc loco manifeste ꝑcipitur qd sit lyra, qd plectrũ. Lyra ois hodie vel trichordos est vel tetrachordos, vel hexachordos, ipsæ fides certis interstitiis filo signatis, tãguntur à sinistræ manus digitis, porrò chordę Plectro, idest arcu quẽ dextra tenet manus ꝑcutiuntur aut verrũtur potius. Ea itaq; interstitia faciunt vt tota disdiapason ꝯsonãtia etiã Trichordo haberi queat. At de hac re alias dicemus.

Prodidit agricolam.

Videndum etiam atque etiam quomodo accipiat verbũ prodidit hoc in loco. Lucus enim prodidit regem Midam agricolis, non ipsos agricolas. Raphael per agricolam intellexit regis famulum tonsorem quod apud agrum effoderat. Quod nescio sit ne sequendum.

Adiicis huic animo monumenta potentia.

Idẽ Raphael illud huic aio ad Ceycẽ retulit, quasi diceret nostro p se benigno, ac liberali, sed difficultatẽ facit qd subiungitur: Nec tẽpora perde precãdo. ita vt locũ suspicer nõ oĩno purũ, vt huius Poetæ & diligẽtia & ingeniũ reqrit.

Incommendataq; tellus
Omnis & omne fretum.

Quod nobis cõmendatum est, curæ nobis est. Tellus igitur ac fretum incõmendata sunt vẽtis, quòd eis minime sint curæ, quippe à quibus perturbentur ac vastentur.

Iamq; labant cunei, spoliataq; regmine ceræ.

Idem Ceræ diligenter exposuit picis quas naues integũtur. Vellem ita Cunei exposuisset.

Naufragio interiit, uidi, agnouiq;, manusq;
Et disced.

Latinitas postulat vt post, Agnouiq; distinguatur, & Manusq; coniunganus cum, Et discedentem cupiens retinere.

Et quærit uestigia siqua supersint.

Hęc sunt Poetę verba de Halcyone, mira me Hercle phãtasia, quasi quæ vestigia adhuc monstrare velit, statimq; non inuẽtis, exclamat: Hoc erat, ꝑ apostrophẽ plenã querelarũ.

Mane erat, egreditur tectis ad littus.

De quo littore loquatur incertum, neque enim Trachin propè mare erat. Sed nunc desinam, toties hoc conatu illusus, de his quærere in fabulis.

Proximus aut idem si fors tulit,

Raphael exponit aliquis proximus aut forte idẽ senior, sed omnino illud, Si fors tulit, lectorẽ remoratur, quod positum pro fortassis existimat D. Eras. Roterod. Nec est dubiũ quin illud Homeri exprimere voluerit, quod toties in Iliade est atque in Odyssea ὧδε δέ τις εἴπεσκεν.

Fertur Alyxothoe gracili cornua bicorni.

Item bicorne ait esse instrumẽtũ rusticũ. Quod si verum est, ego planè huius loci sensum nõ percipio. Nisi quod parturientes solent, si nemo nitẽtibus adsit, ad aliquid fulciri.

Aspicit Hesperien patria Cebrenida ripa,

Eperien legit Raphael. Cæterum Cebrenida per secundam vocalem e legendum est, non Cebrinida. Multa de Cebreniis Strabo libro decimotertio differit.

P. OVIDII NASONIS, METAMORPHOSEOS.

LIBER DVODECIMVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

AGamemnon Atrei & Aeropes filius dux Achiuorum, cum in Aulide Ioui sacra ministraret, conspexit draconem in arbore, quæ impendebat aræ, lapsum ad nidũ volucris cuius octo pullis consumptis ab eodem serpente, & nouissime etiam matre Aquila circunuolãte ipse conuersus in saxum est. Quorum prodigio Calchas Testoris filius augur respondit per nouem annos in Troadem dimicaturos Græcos, decimo autem illa eos potituros. Fertur autem portus Bœotiæ hic esse, vbi mille naues aduersis tempestatibus stetissent. Morantibus enim Achiuis respondetur a Calchante non ante classes posse moueri, quam Iphigeniam pater immolasset, quæ cum pro re communi ad aram esset applicata, inter sacrificium obductis nubibus a Diana rapta est, & pro eo supposita Ceruа.

Nescius assumptis Priamꝰ pater Aesacõ alis
Viuere, lugebat tumulo quoq; nomen hñti
Inferias dederat cũ fratribus Hector inanes,
Defuit officio Paridis præsentia tristi,
Post modo q rapta lõgũ cũ cõiuge bellum
Attulit in patriam, coniurataq; sequuntur
Mille rates, gentisq; simul commune Pelasgæ.
Nec dilata foret vindicta, nisi æquora sæui

stas opprimat.

Nescius assũptis) Quæ tẽpore belli Troiani factæ sũt Metamorphoses, hoc libro ferè describit poeta, ac primũ Draconis trãsmutationẽ, qui pullos cum matre apud Aulidẽ spectãtibus Græcis deuorauit pspicue exponit. Nã cũ mille Græcoꝝ Helenã repetẽtium naues ad Aulidẽ ꝯuenissent, ac Ioui sacrificare Græci vellẽt, ecce serpens platanũ aræ imminentẽ ascendit, ac primum pullos octo qui adhuc in nido erãt, deinde circunuolantẽ matrem deuorauit. Quod quidẽ cũ alii admirarentur, Calchas ex eo collegit bellum nouẽ annos duraturum, ac decimo demũ anno Troiã captum iri. Cæterum serpens ille ad perpetuã rei memoriam in saxum à Diis fuit cõmutatus. ¶ Nescius assumptis) more suo poeta cõcinne & librum libro connectit, & quædam prænarrat, quo commodius (quam dixi) Draconis Metamorphosin in saxũ exponat. ¶ Tumulo quoq; nomẽ habẽti) Cenotaphio in quo nomen sine corpore erat inscriptum. ¶ Inferias dederat) sacrificia fecerat. Nam inferiæ dicũtur ea sacrificia, quæ inferis & mortuis fiunt. Hęc autem à poeta narrantur, vt hunc librum cum superiore aptius connectat. ¶ Paridis præsentia) periphrasis est. Paris enim defuit exequiis Aesaci fratris. Nam in Græciam ad rapiẽdam Helenam nauigarat, quam Venus ipsi pollicita erat, cum iudex electus super trium Dearum pulchritudine Iunonis, Palladis, & Veneris pro Venere ipsa sententiam tulit, vt in laudatione Helenes Isocrates narrat. Orta nanque inter illas Deas contentione de pulchritudine, Alexander, qui Paris fuit cognominatus Priami filius iudex fuit constitutus, cui quidem cum Iuno polliceretur se totius Asiæ regnum concessuram. Pallas vero ipsum inuictum in bellis effecturam. Venus autem Helenam mulierum omnium pulcherrimam pro Venere vt Helena potiretur iudicauit. ¶ Post modo) postea. ¶ Longum bellum) decem nanque annos durauit. ¶ Cum coniuge) Helena. ¶ Commune gen. Pelasgæ) concilium totius Græciæ.

RAPH.

Paridis iudicium.

Serpens in saxum.

Crescit & auditis aliquid nouus adiicit author
Illic crudelitas, illic temerarius error,
Vanaq; lætitia est, consternatiq; timores,
Seditioq; recens, dubioq; authore susurri.
Ipsa quid in cœlo rerum, pelagoq; geratur,
Et tellure uidet, totumq; inquirit in orbem.
Fecerat hæc notum, Graias cum milite forti
Aduentare rates neque inexpectatus in armis
Hostis adest, prohibentq; aditus, littusq; tuentur
Troes & Hectorea primus fataliter hasta
Protesilae cadis, commissaq; prælia magno
Stãt Danais, fortesq; animæ. nec cognitus Hector,
Nec Phryges, exiguo quid Achaica dextera possit
Sanguine, senserunt & iam signata rubebant
Littora, iam leto proles Neptunia Cygnus
Mille uiros dederat iam currus stabat Achillis,
Totaq; peliacæ sternebat cuspidis ictu
Agmina, perq; acies, aut Cygnũ, aut Hectora quærẽs
Congreditur Cygno. decimum dilatus in annum
Hector erat. tum colla iugo canentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem.
Concutiensq; suis uibrantia tela lacertis.
Quisquis es o iuuenis dixit, solamen habeto
Mortis, ab Aemonio quod sis iugulatus Achille.
Hactenus Aeacides, uocem grauis hasta secuta est.
Sed quãquam certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emissi profecit acumine ferri.
Vtq; hebeti pectus tantummodo contundit ictu.
*Nate Dea (nam te fama prænouimus) inquit
Ille: quid à nobis uulnus miraris abesse?
(Mirabatur enim) non hæc, quam cernis equinis
Fulua iubis, cassis. nec onus caua parua sinistræ
Auxilio mihi sunt. decor est quæsitus ab istis.
Mars quoq; ob hoc capit arma solet. remouebit oẽ
Tegminis officium. tamen indistrictus abibo.
Est aliquid non esse satum Nereide, sed qui
Nereaq;, & natas, & totum temperat æquor,
Dixit. & hæsurum clypei curuamine telum
Misit in Aeaciden, quod & æs, & proxima rumpit
Terga nouena boum. decimo tñ orbe moratũ est.
Excipit hoc heros. rursusq; trementia forti
Tela manu torsit. rursus sine uulnere corpus,
Syncerumq; fuit. nec tertia cuspis apertum,
Et se præbentem ualuit distinguere Cygnum.
Haud secus exarsit, quàm circo Taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu
Phœniceas uestes elusaq; uulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum, considerat hastæ.

RAPH. ❡ILLIC cru.) Famæ comites enumerat poeta. ❡Consternatiq; ti.) ab effectu, quod consternatos atque perturbatos homines reddant. ❡Seditioq; re.) nouus tumultus. ❡Susurri) murmura. ❡Ipsa quid in cœlo) Fama inquit omnia quæcunque in mundo aguntur videt. ❡In totum or.) de iis quæ in toto orbe aguntur ❡Fecerat hæc no.) vulgauerat. ❡Hostis adest:) hostes aduenĩũt. ❡Fataliter) ex fatorum lege. ❡Protesilae cad.) Protesilaus Isiphyli * fuit filius, ac Laodomiæ Acasti filiæ maritus, qui Græcorum primus in littus Troianũ egredi ausus, ab Hectore fuit interfectus.

* a.l. Iphicli.

ADDI. {Idq; fataliter, vt supra dixit. Responsum enim fuerat Achiuis, vt & Higynus annotauit, eum qui primus litora Troianorũ attigisset, periturũ, fabulã aũt describit Home. Iliad. ii. his versibus:

Τῶν δ' αὖ πρωτεσίλαος ἀρήϊος ἡγεμόνευε
Ζωὸς ἐών, τότε δ' ἤδη ἔχε κατὰ γαῖα μέλαινα.
Τοῦ δὲ καὶ ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος φυλάκῃ ἐλέλειπτο
Καὶ δόμος ἡμιτελής, τὸν δ' ἔκτανε Δάρδανος ἀνὴρ
Νηὸς ἀποθρώσκοντα πολὺ πρώτιστον Ἀχαιῶν.

Qđ aũt hic ab Hectore occisus dicit, id alii variãt: quidã eni ab Aenea occisũ volunt, qdã ab Achâte, Aeneæ socio, alii tiã ab Euphorbo, vt eodẽ loco annotat Cõmẽt. Protesilaum porrò dictũ ait Higynus, eò qđ primus Græcorum perisset, cum antea Iolaus diceretur. Huius pater Iphiclus fuit, cursus velocitate ac leuitate celebris, vt qui pedibus supra summas aristas decurreret, neque spicas earum læderet, aut infringeret, Iphicli autem Phylacus. Vnde & Phylacides alibi dicitur Protesilaus ab auo videlicet paterno non à loco. Dicitur autem idem etiã ab inferis commeatu in triduum impetrato, rediisse in vitam vxoris Laodamiæ precibus, quam rem Lucianus tractat in Dialogis inferorum, & diuinos postea honores consecutus, Eleunte in Chersoneso, vt Pausan. in Atticis tradit.} ❡Stant magno) constant, quia fortissimum virum amiserunt. ❡Fortesq; animæ) cõstat verbum est subaudiendum. ❡Nec cognitus Hector) constat magno subaudiatur. est enim ordo & sensus, & Hector non cognitus magno cõstat Græcis. Si enim cognitus fuisset, facile illum vitasset Protesilaus. ❡Achaica dextera) Græcorum vires, quãuis ad Achillem & Aiacem alludere videatur, qui multos ex Troianis interfecerunt. ❡Signata) infectã sanguine subaudiatur. ❡Proles Neptuni Cyg.) tandem ad Cygni Metamorphosin, id quod à principio libri intendebat poeta peruenit. Nam Cygnus Neptuni filius, quod dono patris nullo ferro posset vulnerari, Achillis impetum expectare ausus est, à quo sæpius hasta frustra percussus, cum ferri acies corpore illius retunderetur, tandem corruptus, & strangulatus est. Quẽ cũ Achilles spoliare vellet, arma sine corpore fuisse relicta aiaduertit, nã pater Neptun' illũ i auẽ Cygnũ iã cõmutarat.

Cygnus Neptuni filius.

❡Stabat) erect' erat. ❡Achillis) Achilles autem Pelei & Thetidis fuit filius, dictus vel ἀπὸ τοῦ ἄχος λύειν hoc est, à soluendo dolore, medicus enim fuit, à Chirone medicinam doctus vel ἀπὸ τοῦ ἄχος ἰλιεῦσιν ἐπενεγκεῖν hoc est, ab inferendo Iliensibus dolore, vel à particula priuatiua, & χίλον, hoc est, cibo. Neque enim lac gustauit prorsus, sed medullis ceruorum à Chirone nutritus fuit. Vnde (vt inquit Euphorion,) à Myrmidonibus Achilles fuit noiatus.

Achilles.

❡Peliacæ cuspi.) Pelias hasta Achillis dicta est à Pelio mõte, ex quo fuerat recisa, vñ Peliac' declinatur.

ADDI. Pelias.

{Peliadis descriptio est apud Hom. Ilia. xv.

Ἔγχος δ' οὐχ ἕλετ' οἶον ἀμύμονος αἰακίδαο
Βριθὺ, μέγα, στιβαρὸν, τὸ μὲν οὐ δύνατ' ἄλλος ἀχαιῶν
Πάλλειν, ἀλλά μιν οἶος ἐπίστατο πῆλαι ἀχιλλεύς
Πηλιάδα μελίην τὴν πατρὶ φίλῳ πόρε χείρων
Πηλίου ἐκ κορυφῆς φόνον ἔμμεναι ἡρώεσσι.}

❡Equos pres. col. ca.) hoc est, pressa & onerata iugo colla albentia habentes. est enim synecdoche maxime huic poetæ familiaris. ❡Hactenus Aeci.) locutus est, subaudiatur. ❡Vt he.) tanquam hebeti & obtuso non autem acuto. ❡Cassis) galea. ❡Caua par.) concauum scutum. ❡Decor) pulchritudo, ornamentum. ❡Mars quoque ob hoc) propter decorem, vt ornatus videatur, non autem vt protegatur. ❡Indistrictus) inuulneratus. ❡Est aliquid) modeste genus suum ostentat Cygnus, ac matri Achillis anteponit. ❡Nereide) Thetide nympha, Nerei filia. ❡Sed qui Nereaq;) ex eo subaudiatur, est autem Neptuni periphrasis. ❡Terga nouena) nouem terga & pelles. ❡Decimo orbe) decimo tergore. ❡Moratũ est) retentũ est, atq; remoratum. ❡Syncerumq; fuit) integrum. ❡Apertum) nudatum. ❡Et se præbentem) se hastæ opponentem. ❡Distinguere) vulnerare. ❡Circo aperto) spatioso. In circo autem venationes exhibebantur. ❡Phœnicias ve.) purpureas, quibus maxime agrestes tauri in arena iritabantur. {Hos nostrum vulgus Euba-

*Salutatio cui subest tacita ironia, Frustra iactas tuos parentes Deos, cũ & ego diis genit' sim.

ADDI.

Hærebat ligno, manus est mea debilis ergo.
Quas'que ait ante habuit uires effudit in uno.
Nam certe ualuit, uel cum Lyrnesia primum
Mœnia deieci, uel cum Tenedon'que, suo'que
*Aeetioneas impleui sanguine Thebas.
Vel cum purpureus populari cæde Caycus
Fluxit, opus'que meæ bis sensit Telephus hastæ.
Hic quoque tot cæsis, quorum per littus aceruos
Et feci, & uideo, ualuit mea dextra, ualet'que.

los hodie vocat, hi enim colorem puniceum, aut rutilum non ferunt, eumq; gestantes impetunt. Irritari autem solebant & pilis inde factis. Hinc Martialis libro primo.

Qui modo per totam flammis stimulatus arenam,
Sustulerat raptas taurus in astra pilas. Et rursum:
Nanque grauem gemino cornu sic extulit vrsum,
Iactat vt impositas taurus in astra pilas.

} ⸿Elusa) irrita & vana.

COEL. RHOD. ⸿CAEterum quia de pilis sermo est, astruit poetæ illius acutus interpres, vt de eo meum semper fuit iudicium, & bene doctus quoque, etiã si nasutiores multi, subditis equo calcarib⁹, laxis habenis toto in illum feruntur impetu, & altius genuinũ infigũt, ab hac pilarum similitudine vestes, quæ in spectaculo tauris obiicerentur irritandis, pilas item fuisse nuncupatas, quòd à tauris peterentur, tanquã effigies hominum. Vel, inquit, pilæ dicebantur, quòd in globum & lusoriæ pilæ speciem conuolutæ iactabantur: quanquam rudis antiquitas, vt Pædianus author est, homines è stramine formaret ad eum vsum. Postea, inquit, luxus in tantum auctus est, vt vestes etiã purpureæ obiicerentur. Quod duodecimo Metamorphoseon significasse Ouid. quoque videtur, quum ita canit:

Haud secus exarsit, quàm circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Phœnicias vestes, elusaq; vulnera sentit.

Sed vt nos ex multiiuga lectione cultius aliquid aucupemur quod ingeniosus enarrator minus aduerterit, cuius fiducia haudquaquam in aurem vtrãque dormiendum, sed peruigilate semper excutiẽdi poetarum sensus, quibus ille multum intulit claritatis, quum alioqui Heracliti tenebris obuoluti, plurimis iacerent incogniti & inscitis: quod sanè velut auri coronarii laxamentum dixeris, eminentis ingenii fertilitate cõdonatũ: subest semper ferè intercutaneæ eruditionis aliqd, quod non nisi Linceo conspexeris, veluti in eo (quod ait) nimio luxu institutũ, vt Phœniceæ vestes coniicerentur ad taurorum irritationem. Id vero minus veritate connititur, nã ex natura rerum oborta consuetudo est, quam & iureconsultus Vlpianus Digestis de furtis non ignorasse videtur, vbi ait: Cum eo qui pannum rubrum ostẽdit, fugauitq; pecus, vt in fures incideret, furti actio est. Hoc & In institutionibus relatum inuenies De obligationibus quæ ex delicto nascuntur. Quod vt verũ scias, audi quid doctissimus ille Plutarchus in Oratione qua cõnubialia contexuit præcepta, ad hoc ipsum pertinentia memoriæ mãdanda censuerit. Qui elephãtis (inquit) se admouent, vestem claram non gestant, nec puniceã qui tauris, quòd huiusmodi coloribus illa animalia maxime efferantur, sicuti tigres in tantum aguntur furorem sonitu tympanorum, vt semetipsas dilanient, feles olfactu odoramentorũ perturbari & furere, traditur. Idẽ porrò Plutarchus in libro de Alexandri fortuna, liquidius etiãnũ tauros phœniceis irritari efferariq; scribit, elephãtes vero albis.

RAPH. ⸿ERGO) affectui & indignationi seruit hæc dictio ergo Indignatur enim Achilles, quod Cygnus acuta hastæ cuspide vulnerari non possit. Cum maxima vero indignatione in dextræ suæ debilitatẽ causam refert. ⸿Lyrnesia mœn.) Lyrnesus vrbs Troadis, quam Græci diripuerunt, vnde Briseida rapuit Achilles. {Homerus Iliados secundo. ADDI.

Κοῖτο δ' ἐν νήεσσι ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεὺς,
Κούρης χωόμενος βρισηΐδος ἠϋκόμοιο.
Τὴν ἐκ λυρνήσσου, ἐξείλετο πολλὰ μογήσας,
Λυρνησσὸν διαπορθήσας καὶ τείχεα θήβης.
Κὰδ δὲ μύνητ' ἔβαλλεν, καὶ ἐπίστροφον ἐγχεσιμώρους,
Υἱέας εὐηνοῖο σεληπιάδαο ἄνακτος.

Quo loco Cõmentator addit Mynetem fuisse cõiugẽ Briseidis. ⸿Vel cum Tenedonq;) Tenedos insula est, è regione littoris Troiani, vt & Virg. ii. Aenei. meminit. Hæc à Tenne Cygni filio nominata dicitur, cum antea Lycophrys vocaretur. Nã Cygni, (eius de quo hic Ouid. agit) duo liberi fuere, Tennes & Leucothea. mortua autẽ eorũ matre, Cygnus nouercã illis induxit, Phylonomen, siue vt alii, Polybœam nomine. Hæc cum amore & libidine in Tẽnem accensa ferretur, de stupro illũ appellauit, sed Tennes à scelere abhorrens, solicitãtem repudiauit. quare illa metu ne pderet, Tennem apud patrẽ præuertit, vltroq; illũ detulit, quasi q se temerare voluisset. Cygnus itaq; in filium ira cõmotus, capsæ inclusum in mare abiecit, sed Neptunus castitate adolescẽtis, & item quod nepos ipsius esset, adductus, capsam Lycophryi insulæ appulit, quã incolæ vidẽtes, & aperiẽtes, Tẽnẽ cognito eius casu, regẽ insulæ cõstituerunt, ipsamq; Lycophryn, de noie eius Tenedũ appellarũt author Cõmẽt. Home. i. Iliad. Hãc autẽ insulã Græci ductu Achillis, vt & Lesbum & vicina alia loca decẽnali illo bello, incursionibus vastarunt ac diripuerunt. } ⸿Solus Echio.) corrupte qdẽ sic legitur eorũ culpa, qui sibi oia pmittunt in iis inuertẽdis, quæ in priscis exẽplaribus descripta nõ pcipiũt. Cũ enim quasnã Oui. Aeetionias Thebas vocaret, minus intelligerent hoies & imperiti & temerarii, nõ solum Aeetionias in Echionias inuerterunt, sed hoc quoq; nomẽ Solus cõmodo suo ascripserũt, ignorantes Echionias Thebas in Bœotia esse, quæ p Græcis ɔtra Troianos steterũt, vt aperte in. ii. Iliad. narrat Hom. Quas autẽ se iactat expugnasse Achilles in Cilicia sunt Aeetioniæ dictæ ab Aetione Andromaches patre, quẽ ab Achille interfectũ, Thebẽq; vrbẽ Ciliciæ excelsã fuisse depopulatã apud Homerũ Andromache ipsa cõqueritur. Thebæ aũt multarũ vrbiũ est nomen. Siquidẽ & in Aegypto & in Bœotia & in Cilicia, & in Syria, & in Ionia iuxta Miletum, & in Attica & in Thessalia Pthiotide & in Italia Thebæ fuerunt. Thebæ sanè Ciliciæ pro Troianis contra Græcos arma sumpserũt. legitur etiam Eetioneas. {Homerus Iliados primo. ADDI.

Ὠχόμεθ' ἐς θήβην ἱερὴν πόλιν ἠετίωνος
Τὴν δὲ διεπράθομεν, καὶ ἤγομεν ἐνθάδε πάντα

Et Iliados sexto.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος ἠετίωνος
Ἠετίων, ὃς ἔναιεν ὑποπλάκῳ ὑληέσσῃ
Θήβῃ ὑποπλακίῃ, κιλίκεσσ' ἄνδρεσσιν ἀνάσσων.

Et rursum.

Ἤτοι γὰρ πατέρ' ἐμὸν ἀπέκτανε δῖος ἀχιλλεὺς,
Ἐκ δὲ πόλιν πέρσεν κιλίκων εὖ ναιετάουσαν
Θήβην ὑψίπυλον κατὰ δ' ἔκτανεν ἠετίωνα, &c.

Ex hac autem vrbe & Chryseidem abduxere Græci Chrysæ sacerdotis filiam, vt Iliados primo:

Ἐκ δ' ἕλον ἀτρείδῃ χρυσηΐδα καλλιπάρῃον,
Χρύσης δ' αὖθ' ἱερεὺς ἑκατηβόλου Ἀπόλλωνος.

Sunt autẽ Chryseis & Briseis patronymica noia, cum ppria fuerint, Alterius Astynome, alterius Hippodamia, vt Comment. ibidẽ annotat. } ⸿Purpureus Cayc.) fluuius est Mysiæ Caycus, quã regionẽ Græci deuastarũt, ne Troianis ferre auxiliũ posset. ⸿Cæde pop.) occisione populi sui. ⸿Bis sen. Tele.) Telephus Herculis fuit filius ex Auge nympha, q expositus, à cerua dicit fuisse educatus, robustusq; effectus Lyciis impauit. Sentiẽs aũt pro Troianis ab Achille quidẽ in femore fuit vulneratus, sed à suis protectus mortẽ effugit. Cũ vero nulla remedia vulneri inuenirentur, Apollo consultus respõdit aliter nõ posse sanari, nisi iterũ se Achilli præberet vulnerandũ. Quod cum fecisset, incolumis euasit, hoc autẽ Plin. ad naturalẽ referens rationẽ ait. Ferri naturã stipticam esse, ideoq; medicos emplastris plagaꝝ limaturã ferri adhibere solere. Vnde & Achilles inquit doctus à Chirone per decussionẽ ferri Telephi vulnus dicit curasse. {Et rursum libro. xxxiiii. cap. xv. Est & rubigo ipsa in remediis, & sic Telephũ proditur sanasse Achilles, siue id ærea, siue ferrea cuspide fecit. Ita certe depingitur eã decutiens gladio. } {Porrò de Telephi vulnere idẽ Ouid. libro primo Remed.

Vulnus

Marginalia: *a.l. solus Echionias — Aetioniæ Thebæ — Thebæ. — Caycus. — ADDI. — ADDI.

Dixit & ante actis ueluti male crederet, hastam
Misit in aduersum Licyã de plebe Nemeten.
Loricamq; simul, subiectaq; pectora rupit.
Quo plangente, grauem moribũdo pectore terrã,
Extrahit illud idem calido de uulnere telum.
Atq; ait hæc manus est, hac qua modo uicim⁹ hasta,
Vtar in hunc idem * sit in hoc precor exitus idem.
Sic fatur. Cygnumq; petit. nec fraxinus errat,
Inq; humero sonuit non euitata sinistro.
Inde uelut muro, solidaq; a caute repulsa est,
Qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cygnum
Viderat, & frustra fuerat gauisus Achilles.
Vulnus erat nullum. sanguis fuit ille Nemetæ
Tum uero præceps, curru fremebundus ab alto
Desilit, & nitido securum cominus hostem
Ense petens parmam gladio, galeamq; cauari
Cernit, & in duro lædi quoq; corpore ferrum.
Haud tulit ulterius, gladioq; aduersa reducto
* Ter, quater ora uiri, capulo caua tempora pulsat,
Cedentemq; sequens, instat, turbatq;, ruit'q;,
Attonitu'q; negat requiem. pauor occupat illum,
Ante oculos'q; natant tenebræ, retro'q; ferenti
Auersos passus medio lapis abstitit aruo,
Quem super impulsum resupino corpore Cygnũ
Vi multa uertit, terræ'q; affixit Achilles.
Tum clypeo, genibus'q; premens præcordia duris,
Vincla trahit galeæ, quæ presso subdita mento
Elidunt fauces, & respiramen, iter'q;
Eripiunt animæ, uictum spoliare parabat;
Arma relicta uidet, corpus Deus æquoris albam
Contulit in uolucrẽ, cuius modo nomen habebat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Superato autem Cygno inter epulas Achilles, cæterique Achiui admirantur corporis duritiem; quod toties hasta a corpore eius esset repulsa, quæ admiratio a Nestore sene doctissimo speciosiore exemplo infirmatur. Retulit enim sua ætate Cænim Elati filiam fuisse, quæ propter pulchritudinem a Neptuno compressa sit: Data illi uenia ob iniuriam, vt in virum mutata nullo telo interfici possit Hinc cum Pirithous Ixionis filius Neptuni interesset * ducta Hippodamia, & Eurytus inter Centauros meratus in nuptam nouam impetum fecisset, cæteri Lapithæ atque Centauri nuptias frequentantes prosiluere. Ideoque cum maxima cædes esset exorta, plurimique ex vtraque parte ob raptum matronarũ concidissent, eo quod inuiolabilis ipse restaret, ab vniuersis qui ex cæde reliqui fuerunt nouissime impetu facto, congestisque in eum arborum truncis, spiritum reddere coactus est. Tamen non immemor Deus Neptunus a quo speciosum munus acceperat, supradictum in volucrem nominis sui transfigurauit.

* a. l. nuptias celebraret.

Hic labor. hæc requiem multorum pugna dierum
Attulit, & positis pars utraque substitit armis.
Dum'q; uigil Phrygios seruat custodia muros,
Et uigil Argolicas seruat custodia fossas,
Festa dies aderat, qua Cygni uictor Achilles,
Pallada mactatæ placabat sanguine uaccæ,
Cuius ut imposuit prosecta * calentibus aris,
Et diis acceptus penetrauit in æthera nidor,
Sacra tulere suam. pars est data cætera mensis.
Discubuere toris proceres, & corpora tosta
Carne replent, uino'q; leuant, curas'q;, sitim'q;.
Non illos citharæ, non illos carmina uocum,
Longa'q; multifori delectat tibia buxi.
Sed noctem sermone trahunt, uirtus'que loquendi
Materia est. pugnam referũt, hostis'que, suam'que,
In'que uices adita, atque exhausta pericula sæpe
Cõmemorare iuuat quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnũ potius loquerentur Achillẽ?

* au. caréntibus

Vulnus (inquit) Achilleo quæ quodã fecerat hosti, Vulneris auxilium Pelias hasta tulit. Imperauit autem Telephus Mysis, quos Homerus, & post eum Calaber, Ceteos vocant, non Lyciis, vt Regius sensit, à Teuthrante rege, cuius filiam Argiopen vxorem duxerat, successor ei terræ relictus, vt Diodorus author est libro quinto; & Pausanias in Arcadicis, Pindarus Ode quarta Isthmiorum: τίς γὰρ ἐσλὸν Τήλεφον τρῶσε ἑῷ δορὶ Καΐκου παρ' ὄχθαις. Huius filius Eurypylus fuit, quem postea Neoptolemus ad Troiam profectum, occidit. Homerus Odysseæ vndecimo:

Ἀλλ' οἷον τὸν Τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ.
Ἥρω Εὐρύπυλον· πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι
Κήτειοι κτείνοντο γυναίων εἵνεκα δώρων, &c.

Reliqua apud Calabrum vide libro sexto.}

RAPH. ANTE actis) cædibus ante factis. Plangente) percutiente. Vtar in hoc idẽ) ego idem vtar hasta eadem contra hunc Cygnum. Fraxinus) fraxinea. Non euitata) à Cygno; qui nihil illa offendebatur. Solida caute) solido lapide. Securum hostem) Cygnum nihil timentem, quia vulnerari non poterat. Ferrum lædi) retundi. Ter quater) sæpius. Cedentem) retro sub intelligatur. Ruit) eruit. Tenebræ natant) volitant. attonitus enim nihil prospicere poterat. Quem super) anastrophe est, super quem enim in soluta dicimus oratione. Affixit terræ) prostrauit. Trahit) trahẽs stringit. Elidunt) comprimunt. Contulit in volucrem) conuertit in volucrem, non nouam, sed in quã Cygnus Stheneli regis Lygurum filius casu Phaethontis fine fine dolens fuerat commutatus, vt in secundo Poeta narrauit.

ADDI. {Tres autem Cygni memorantur apud Poetas, primus Neptuni filius, quem occidit Achilles, de quo hic Ouidius, & in Phocicis Pausa. Alter Stheneli filius, Lygurum rex, de quo idem Ouidius supra libro secundo, & Pausanias in Atticis mentionem facit, qui idem & Musicum eundem fuisse dicit, atque inde fabulæ locum datum. Tertius autem Cygnus Martis filius fuit, quẽ Hercules singulari certamine apud Peneum amnem superauit & occidit. exponit Pausanias eodem libro, & Hesiodus in Aspide.} Hic labor) descripturus Poeta duplicem Cænei mutationem, nam ex fœmina in virum, & ex viro in auem est transfiguratus, sacrificia, conuiuia'que Græcorum principum, prælium'que Lapitharum cum Centauris in Pirithoi nuptiis prænarrat. Fossas) castrorum. Prosecta) exta.

* Vet. codex habet iisdẽ. f. manu & hasta

ADDI. {A prosecando dicta, quod in sacris Diis prosecabant, hoc est, seorsim & primitus resecta adolebantur. Lucanus libro sexto.

– Si pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido prosecta cerebro.}

* Versus sonorus.

Acceptus) gratus. Nidor) odor proprie tostarum carnium. Sacra tulere suã) sacrificia habuere suam portionem. Toris) in lectis. stratis nanque tribus lectis antiqui discumbebant. Tosta carne, nam heroes elixis non vescebantur carnibus. Multifori buxi) multa foramina habentis. hæc autem oblectamenta otiosorum & delicatorum sunt, non fortium atque bellicosorum. Virtus) fortitudo. Exhausta) expugnata, ac superata.

RAPH.

INVICTVMq; à vulnere erat) insuperabile atq; expers vulneris erat. Terebat) hebetabat, retundebat. Forabilis) penetrabilis. Perrhæbum Cæ. vi.) Cænis Elati Lapithæ filia fuit, cui Neptunus cum vim intulisset, copiã fecit vt quicquid vellet, peteret, se enim omnino concessurum. Puella vt vir inuulnerabilis efficeretur petiit. Id illi benigne præstitit Neptunus, Cæneusq; vocatus nulli Deorum neq; sacrificabat, neq; supplicabat, sed suæ duntaxat hastæ, cui etiam peregrinos ad se venientes sacrificare cogebat. Qua impietate iram Iouis in se concitauit. Nam in pugna à Centauris in nuptiis Pirithoi excitata, multos hostium cum interfecisset, neq; ipse cuiusq̃ ferro vulnerari posset, à Centauris tandem coniectis arboribus fuit oppressus, in auemq; à Neptuno transmutatus.

Perrhæb'

Perrhæbũ) Perrhæbus vrbs est Thessaliæ, vnde Perrhæbus & Perrhæbeus nomen gentile declinatur, cuius nominis cum prima syllaba sit breuis, duplicato r, à poeta producta est.

ADD I.

{Sequitur hoc loco Regius scripturam Stephani, apud quem legitur simplice ρ, πέραιβος πόλις ἑτταλίας, &c. Quãquam & apud Homerus in Catalogo legatur:

Τῷ δ' ἐνιῆνες ἕποντο, μενεπτόλεμοί τε περαιβοὶ.

Sed hoc versus, vt puto, gratia. Apud Strabonem autem vbique περῤαιβοὶ, duplici ρρ, scribitur, fuisse autẽ Perrhæbos idem Strabo docet, populum Thessaliç, iuxta Lapithas. Verba Strabonis sunt: τούτους μὲν οὖν (de centauris loquitur) ἐκ τοῦ πηλίου ὦσαι καὶ αἰθίκεσσι πέλασσαι, τὰς δὲ λαπίθας τὰ πεδία παρέδωκε, τινὰ δ' αὐτῶν καὶ οἱ περραιβοὶ κατεῖχον τὰ πρὸς τῷ ὀλύμπῳ, ἔστι δ' ὅπου καὶ ὅλοι ἀναμὶξ τοῖς λαπίθαις ᾤκουν. Et rursum: οἱ μὲν οὖν περραιβοὶ καταδυναστευθέντες ὑπὸ λαπιθῶν εἰς τὴν ὀρεινὴν ἀπανέστησαν οἱ πλείους τὴν περὶ πίνδον καὶ ἀθαμᾶνας καὶ δόλοπας. τὴν δὲ χώραν καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν περραιβῶν κατέσχον λαρισσαῖοι, πλησίον μὲν οἰκοῦντες τοῦ πηνειοῦ γειτνιῶντες δ' ἐκείνοις.

Quæ verba etiam illud confirmat, quod infra sequitur: Perq; tuas vrbes, tibi enim popularis Achille.}

* In efficta senis iactãtia, laborat eni hoc vitio ea ætas

Proxima præcipue domito uictoria Cygno
In sermone fuit. uisum * mirabile cunctis,
Quod iuuenis corpus nullo penetrabile telo,
Inuictumq́ue à uulnere erat, ferrumq́ terebat,
Hoc ipse Aeacides. hoc mirabantur Achiui.
Cum sic Nestor ait, uestro fuit unicus æuo
Contemptor ferri, nulloq; forabilis ictu
Cygnus. at ipse olim patientem uulnera mille
Corpore non læso Perrhæbum Cænea uidi.
Cænea Perrhæbum, qui factis inclytus, Othryn
Incoluit, quoq; id mirum magis esset in illo,
Fœmina natus erat. monstri nouitate mouentur,
Quisquis adest, narretq; rogant, quos inter Achilles
Dic age (nam cunctis eadem est audire uoluntas)
O' facunde senex, æui prudentia nostri,
Quis fuerit Cæneus. cur in contraria uersus.
Qua tibi militia, cuius certamine pugnæ,
Cognitus, a quo sit uictus, si uictus ab ullo est.
Tum senior. quamuis obstet mihi tarda uetustas,
Multaq́ me fugiant primis spectata sub annis, *
Plura tamen memini, nec quæ magis hæreat, ulla
Pectore res nostro est, inter belliq́ domusq́
Acta tot. ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere, uixi
Annos bis centum, nunc tertia uiuitur ætas.
Clara decore fuit proles Elateia Cænis
Thessalidum uirgo pulcherrima, perq́ propinquas,
Perq́ tuas urbes (tibi enim popularis Achille)
Multorum frustra uotis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoq; forsitan illos.
Sed iam aut contingerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa tuæ. nec Cænis in ullos
Denupsit thalamos, secretaq́ littora carpens
Aequorei uim passa Dei est. ita fama ferebat.
Vtq́ nouæ Veneris Neptunus gaudia cœpit:
Sint tua uota licet, dixit, secura repulsæ.
Elige quid uoueas. eadem quoq; fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc iniuria uotum,
Tale pati iam posse nihil da fœmina ne sim.
Omnia præstiteris. grauiore nouissima dixit
Verba sono, poteratq́ uiri uox illa uideri,
Sicut erat. nam iam uoto Deus æquoris alti
Annuerat, dederatq́ super neu saucius ullis
Vulneribus fieri, ferróue occumbere posset.
Munere lætus abit, studiisq́ uirilibus æuum

se Horatius tradit. Multaq; me fug.) multorũ sim oblitus. Nunc tertia viuitur ætas) poetica licentia hoc verbo viuitur in passiua & voce & significatione vsus est poeta. Aetatem vero pro seculo posuit. Nam seculum centum annorũ spatium comprehendit.

ADD I.

{Homerus Iliados primo.

— Τοῖσι δὲ Νέστωρ
Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς πυλίων ἀγορητής.
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.
Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίαθ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ' ἐγένοντο,
Ἐν πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.

* a. l. miserabile

Vbi tamen Commen. addit:
ἱστέον ὅτι οἱ παλαιοὶ
Τὰς γενεὰς ἐψήφιζον ἐκ τριάκοντα.

Et sic Nestorẽ peruenisse ad tertiam ætatem, vt prima intelligatur, quando Hercules pylum oppugnauit, Secunda quæ inter illud tẽpus & bellum Troianum intercessit, Tertia autẽ præsens, hoc est, quãdo ipse cum reliquis Græcis ad Troiã profectus fuit.}

Cænis in virum.

Proles Elateia) Elatei filia.

ADD I.

{Elati non Elatei, vt Regius putat, sic enim & in Comment. Iliados legitur: ὁ δὲ καινεὺς ἐλάτου μὲν παῖς, λαπιθῶν δὲ βασιλεύς, &c. Elateius autem à Græco ἐλάτειος factũ est resoluta diphthongo, & ι, in ϊ, conuersa, quæ figura Græcis poetis familiaris est.} Thessalidum) Thessalarum, patronymica nanq; forma pro possessiua est posita. Tibi enim popularis Achille) ex eodem quo tu ò Achille populo fuit. Multorum frustra votis) nulli enim vnquã nubere voluit. Tuæ matris) Thetidis. Secretaq; littora carpens) per secreta littora ambulãs. Aequorei Dei) Neptuni. Ita fama ferebat) sic dicebatur ab omnibus Cænim à Neptuno fuisse compressam. Sint tua vota li.) hoc est, securè potes omnia quæ cunque vis optare: nullam enim feres repulsam. Secura rep.) nullam timentia repulsam. Quid vo.) quid optes. Magnum fa. hæc iniu. vo.) hæc iniuria inquit, qua mihi virginitatẽ eripuisti, effecit, vt magna petere audeam. Nihil ta.) talem violentiam ne pati possim concede. Omnia præst.) omnia mihi videberis præstitisse. Grauiore so.) maiore voce, iam enim in marem fuerat conuersa. Marium enim voces quam fœminarum solent esse grauiores. Annuerat voto) concesserat id quod cupiebat. Dederatq; super) insuper concesserat. Atracides) Atrax vrbs est Thessaliæ ab Atrace Penei & Buræ filio ædificata & denominata, vnde Atracides declinatur & Atracius. Patronymicũ aũt pro possessiuo est positũ.

Atrax

Othrys

Inclytus) præclarus. Othryn) mõs est Thessaliæ Othrys notissimus. Voluntas audire) figura est Græca. Nam audiendi latine dicitur. Cur in contraria versus) ex fœmina in marem. Si victus ab vllo est) bene dubitat Achilles, an ab vllo sit victus Cçneus, cum inuulnerabilis esset. Quamuis obstet mihi) quãuis inquit Nestor memoriam meam senectus impediat, multorũq; sim oblitus, plura tamen recordor. Pulchre autem senis decorum seruatur: nam & ætatem excusat Nestor, & se iactat, id quod senili ætati peculiare es-

PENEIA

RAPH. ❡ PENEIA arua) per quæ Peneus labitur. ❡ Duxerat Hippodamen) Pirithous Ixionis nõ ex nube, sed ex coniuge filius Hippodamiã vxorẽ duxit, ad cuius nuptias Centauros, Lapithasq; inuitauit, sed Centauri, in primisq; Eurytus vino calens vim nouę nuptæ afferre cum vellet, maximam excitauit pugnam, in qua cum multi vtrinque cecidissent, Lapithæ tandẽ superiores euaserunt.

Pirithoi nuptiæ

Ixion

❡ Nubigenas'que ferox) Centauros feroces ex nube genitos. ❡ Aemonii proceres) Thessali principes. ❡ Confusa turba) variorum populorum. ❡ Cincta'que adest virgo) circundata multitudine matronarum. ❡ Quod penè fefellimus omen) penè falsum effecimus propter eam quæ secuta est rixam. ❡ Ebrietas geminata) duplicata. ❡ Libidine) appetitu coeundi cum Hippodamia virgine.

❡ Audaci Ixione) qui ausus est de stupro interpellare Iunonem, quæ ei nubem sibi similem obiecit, ex qua Centauri nati esse feruntur, caput quidem humanum, reliqua vero membra equina habentes. Quod quidem cum fieri non possit, idcirco fictum est (vt Palæphatus narrat) quod Ixione in Thessalia regnante Taurorum grex in Pelio monte ferus est effectus, quibus quidem non solum montes infestabantur, sed culta quoq; loca deuastabãtur. Quare motus Ixion multas pecunias iis proposuit, qui feros illos tauros caperent. Iuuenes igitur quidam ad radices Pelii montis habitantes in vico, qui Nephele, idest, nubes vocabatur, cœperunt ita docere equos vt sessorem paterentur, antea nanq; equitare nesciebant, verum curribus solum vtebantur. Ita singulos equos cum ascendissent in tauros impetum fecerunt, iaculisq; vulnerantes tandem interfecerunt. Vnde etiam Centauri iuuenes illi fuerũt denominati ἀπὸ τοῦ κεντεῖν τοὺς ταύρους, hoc est à stimulandis & vulnerandis bobus. Nulla quippe tauri pars Centauris inest. Figura vero hominis & equi esse videtur, ex eo quod primi ascendere equos cœperunt. Accepris autem ab Ixione pecuniis adeo superbi sunt effecti, vt cum alios multos, tum Ixionem ipsum Lapithis imperantem variis iniuriis afficerent. Ad nuptias enim Pirithoi inuitati postea quam ebrii sunt facti, Lapitharum vxores rapere atq; asportare illas equis imponẽtes cœperunt. Ita pugna inter Centauros & Lapithas exorta est. Cum vero in montes refugerent, caudæ equorum & capita hominum duntaxat cernebantur, ex quo incredibilis fabula fuit eleganter conficta

Centauri

Exigit Atracides, Peneiaq; arua pererrat
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus,
Nubigenas'que feros, positis ex ordine mensis.
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Aemonii proceres aderant. aderamus & ipsi,
Festa'que confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenæon, & ignibus atria fumant
Cinctaq; adest uirgo, matrum'q;, nurum'q; caterua,
Præsignis facie. felice diximus illa
Coniuge Pirithoum, quod pene fefellimus omen.
Nam tibi sæuorum sæuissime Centaurorum
Euryte, quàm uino pectus, tam uirgine uisa
Ardet, & ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus euersæ turbant conuiuia mensæ,
Raptatur'q; comis per uim noua nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen alii, quam quisq; probabat,
Aut poterat, rapiunt, captæq; erat urbis imago.
Fœmineo clamore sonat domus. ocyus omnes
Surgimus. & primus, quæ te uecordia Theseus
Euryte pulsat? ait, qui me uiuente lacessas
Pirithoum, * uiolas'q; duos ignarus in uno?
Ne'ue ea magnanimus frustra memorauerit heros,
Summouet instantes, raptam'q; furentibus aufert.
Ille nihil contra'. neque enim defendere uerbis
Talia facta potest. sed uindicis ora proteruis
Insequitur manibus, generosa'q; pectora pulsat,
Forte fuit iuxta signis extantibus asper
Antiquus crater, quem uastum, uastior ipse
Sustulit Aegides, aduersa'que misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrũ'q;, merum'q;,
Vulnere, & ore uomens, madida resupinus arena
Calcitrat, ardescunt germani cæde Bimembres,
Certatim'q; omnes uno ore arma, arma loquũtur.
Vina dabant animos, & prima pocula pugna
Missa uolant, fragiles'q; cadi, curui'q; lebetes,
Res epulis quondã, nunc bello, & cædibus aptæ
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis, & primus ab æde
Lampadibus densum rapuit funale coruscis,
Elatumq; alte, ue luti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithæ Celadontis, & ossa
Non cognoscendo confusa reliquit in ore.
Exiliere oculi, disiectisq; ossibus oris
Acta retro naris, medioq; est fixa palato.
Hunc pede conuulso mensæ Pellæus acernæ
Strauit humi Pelates, deiecto in pectora mento,

❡ Probabat) laudabat. ❡ Sonat) resonat, strepit. ❡ Quæ vecordia) Theseus partes Pirithoi suscipit, cui amicitia tanta coniunctus erat, vt inter paria amicorum primi numerentur. ❡ Pulsat) vexat. ❡ Lacessas) ad iram prouoces. ❡ Violas'que duos ignarus in vno) ex prouerbio Græco de veris amicis, hoc sumptum esse videtur, σώματα μὲν δύο, ψυχὴ δὲ μία, hoc est corpora quidem duo, anima vero vna. ❡ Summouet) repellit. ❡ Instantes) resistentes. ❡ Furentibus) Centauris. ❡ Sed vindicis) Thesei quo nouam nuptam à Centaurorum iniuria liberat. ❡ Extantibus) eminentibus. ❡ Antiquus) vetus. ❡ Vastum) maximum. ❡ Aegides) Theseus Aegæi filius. ❡ Calcitrat) calcibus terram percutit. ❡ Bimembres) Centauri, qui & homines & equi membra habebant. ❡ Arma, arma loquuntur) clamant. Est autem μίμησις & imitatio clamoris Centaurorum. ❡ Fragiles cadi) ex creta confecti. ❡ Ophionides Amycus) Ophionis filius. ❡ Penetralia) sacraria. ❡ Densum funale) funale quidem hoc loco instrumentum esse videtur lampadibus sustinendis accommodatum, sed vt tradit Seruius: funale à funibus dicitur, quos ante vsum papyri cera circundatos prisci habuere. Vnde & funera dicta sunt: quod funes incensi mortuis præferebantur. ❡ Lampadibus coruscis) lucernis coruscantibus & lucentibus. ❡ Sacrifica securi) sacrificiis dicata. ❡ Illisit) intorsit, cum impetu misit. ❡ In ore non cognoscendo) in facie, quæ propter omniũ confusionem cognosci non poterat. ❡ Disiectis) diuisis, dissipatis. ❡ Mensæ acernæ) ex acere confectæ. ❡ Strauit) prostrauit. ❡ Pellæus Pelates) Pella nomen est multarum vrbium. nam & in Macedonia, & in Thessalia, & in Achaia, & in Syria est Pella, vnde Pellæus deriuatur. Sed Pella Macedoniæ Alexandri Magni patria Bunomos, & Bunomia prius fuit dicta. Pella autem cognominata est à Pella conditore.

Lapitharũ Centauroruḿq; certamen.

* Legerẽ potius violesq; vt cõueniant tẽpora.

ADDI. {Fabulæ meminit Home. Odyssea. φ. his verbis:
Οἶνος καὶ κένταυρον ἀγακλυτὸν Εὐρυτίωνα
Ἄασεν ἐν μεγάρῳ μεγαθύμου Πειριθόοιο,
Ες λαπίθας ἐλθόνθ', ὁ δ' ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ
Μαινόμενος κάκ' ἔρεξε δόμον κατὰ Πειριθόοιο.
Vbi & illud obiter notandum Eurytiona ab Homero dici, quem hic Ouidius Eurytum vocat.}

Cumq; atro mistos spumantem sanguine dentes,
Vulnere tartareas geminato misit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria uultu
Fumida terribili, cur non ait utimur istis?
Cumq; suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum iecit in agmen.
Oppressitq; duos Brotean, & Orion Orio
Mater erat Mycale quam deduxisse canendo
Sæpe reluctantis constabat cornua Lunæ.
Non impune feres, teli modo copia detur,
Dixerat Exadius, teliq; habet instar, in alta
Quæ fuerant pinu, uotiui cornua cerui.
Figitur hinc duplici Gryneus lumina * ramo,
Eruiturq; oculos, quorum pars cornibus hæret.
Pars fluit in barbam, concretaq; sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhœtus ab aris
* Primitium torrem dextraq; à parte Charaxi
Tempora perfregit fuluo protecta capillo.
Correpti, rapida ueluti seges arida, flamma
Arserunt crines, & uulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit, ut dare ferrum
Igne rubens plerunq; solet, quod forcipe curua
Cum faber eduxit, lacubus demittit. at illud
Stridet, & in tepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis auidum de crinibus ignem
Excutit, inq; humeros limen tellure reuulsum
Tollit onus plaustri, quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit grauitas. socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen.
Gaudia nec retinet Rhœtus. sic comprecor (inquit)
Cætera sit fortis castrorum turba tuorum.
Semicremo'que nouat repetitum stipite uulnus,
Ter'que, quater'que, graui iuncturas uerticis ictu
Rupit, & in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum, Coritumq;, Dryantaq; trãsit.
E' quibus ut prima tectus lanugine malas
Procubuit Coritus. puero quæ gloria fuso
Parta tibi est Euagrus ait? nec dicere Rhœtus
Plura sinit, rutilas'que ferox in aperta loquentis
Condidit ora uiri, per'que os in pectora flammas.
Te quoque sæue Dria circu'm caput igne rotato
Insequitur. sed non in te quoque constitit idem
Exitus, assiduæ successu cædis ouantem,
Qua iuncta est humero ceruix, sude figis obusta.
Ingemuit, duro'que sudem uix osse reuellit
Rhœtus, & ipse suo madefactus sanguine fugit.
Fugit, & Arneus, Lycidas'que, & saucius harmo
Dexteriore Medon, & cum Pisenore Caumas,
Qui'que pedum nuper certamine uicerat omnes
Mermeros, accepto tum uulnere tardius ibat.
Et Pholus, & * Menelas, & Abas prædator aprorũ,
Quiq; suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos ille etiam metuenti uulnera Nesso,
Ne fuge, ad Herculeos (inquit) seruaberis arcus.
At nõ Eurynomos, Lycidasq;, & Aræus, & Imbreus
Effugere necem, quos omnes dextra Dryantis
Perculit aduersos. aduersum tu quoque, quamuis
Terga fugæ dederas, uulnus Cænee tulisti.
Nam graue respiciens inter duo lumina ferrum,

RAPH. ¶ SPUMANTEM) expuentem, cum spuma eiicientem. ¶ Immanem) maximam. ¶ Reluctantis) repugnantis, resistentis. ¶ Cantando) ADDI. {Alludit autem ad id, quod Thæssalæ mulieres peculiariter eo nomine infames fuerunt, quòd essent ueneficæ & incantatrices, vt & Lucianus indicat in Asino. &, Tarrhæus in quartum Apollonii.} ¶ Figitur Gryneus lumina) figurate per synecdochen poeticam talia dicuntur. nam soluta oratio lumina figuntur exposceret, & oculi eruuntur. ¶ Primitium torrem) Principalem titionem. ¶ Dedit) edidit, emisit. ¶ Igne rubens) candens. ¶ Eduxit) extraxit ex igne. ¶ Lacubus) in lacus. ¶ Sibilat) sibilare videtur. ¶ Onus plaustri) magnitudinem saxi ostendit. ¶ Permittat) immittat, iaciat. ¶ Ipsa grauitas) ipsum pondus. ¶ Saxea moles) saxi magnitudo. ¶ Gaudia nec retinet Rhœtus) hoc est præ se fert lætitiam de Cometæ morte conceptam. ¶ Semicremo) semicremato. ¶ Terq; quater) sæpius. numerus enim finitus pro infinito est positus. ¶ Verticis capitis) à parte nanq; per synecdochen intelligimus totum. ¶ Sederunt) depressa fuerunt, descenderunt in cerebrum. A sidendo nanque hoc præteritum venit. ¶ Prima lanugine) prima barba. ¶ Tectus malas) tectas & coopertas habens maxillas. Est enim synecdoche poetica, vt sæpius diximus. Malas autem pro maxillis posuit poeta. nam malæ, quæ homini tantum tributæ sunt (vt tradit Plinius) lanugine non vestiuntur. Sunt enim partes illæ, quæ inter oculos & buccam in pomi similitudinem eminent, vnde etiam malæ fuerunt appellatæ, quod malo & pomo similes esse videantur. ¶ Puero fuso) strato, interfecto. Puerum autem illum vocat, vt illius cædis authorem in inuidiam adducat. ¶ Condidit) coniecit. ¶ Sed non in te quoque constitit idem Exitus) nam Dryas Centauros, ipsumq; in primis Rhœtum in fugam conuertit. ¶ Assiduę cædis) nam particula similis'ue subaudiatur. Exponit enim quomodo idem exitus Euagri, & Dryantis non fuerit, Dryas enim Rhœtum se persequentem vulnerauit, & in fugam conuertit. ADDI. {Dryantis huius vt & Exadii Homerus quoque meminit Iliados. α. Οὐ γὰρ πωτοίους ἴδον ἀνέρας, οὐδὲ ἴδωμαι οἷον πειριθόοντε δρύαντάτε ποιμένα λαῶν. Καινέα τ' ἐξαδιόντε καὶ ἀντίθεον πολύφημον.&c.} ¶ Sude obusta) præusto palo. ¶ Quiq; suis frustra) Centauris. ¶ Ad Herculeos arcus) nam Nessus, vt in superiore libro poeta exposuit cum Deianiræ Herculis vxori uim afferre vellet ab Hercule ipso sagitta hydræ veneno tincta transfixus est. ¶ Perculit) percussit. ¶ Committitur) coniungitur. ADDI. {Volunt hoc loco interpretes Cæneum centauri nomen esse, penultima longa, eoq; differre ab altero, Lapithæ nomine. Deinde & poetam ad historiam alludere Pomponii cuiusdam, qui cum vulnus ore acceptũ Cæsari ostentasset, risu excaeptus ab eodem fuerit, dicente. Ne vnquam igitur fugiens respexeris. De Cęneo igitur dubium nonnihil videri queat vtrum id nomen integrum & syncerum sit, quandoquidem & alia non pauca diuerse ac varie leguntur. De Pomponii autem historia meminit Quintilianus.}

¶ IMAE

* a.l. sua lumina Pella

* Antiquior lectio, Prunitium, à pruna.

* a.l. Menaleus

RAPH. ❡ IMAE fronti) infimæ frontis parti. ❡ Sopitus venis) propter ebrietatem. Quæ quanta fuerit ex eo ostenditur, quod in tanto strepitu dormiebat, neque expergisci poterat. ❡ Carchesia) Carchesium vas est vinarium. ❡ Vrsæ Ossææ) vrsæ, quæ in Ossa monte fuerat capta. Ab Ossa nanque Ossæus deriuatur. ❡ A mento) loro quo iaculatores vtuntur, vt longius hastas emittant. ❡ Cum stige) cum aqua stigis paludis. ❡ Fraxinus ferrata) hasta ex fraxino munita ferro, ac cuspidem ferream habens. ❡ Mors caruit sensu) sopitus enim ac ebrius erat. ❡ Plenoq; è gurgite) ventre quem propter magnitudinem gurgitem vocat. legitur etiam, Gutture. ❡ Inq; toros) in lectum & vrsæ pellem.

ADDI. {Aut etiam in pulpas pectoris, siue harmos. vt de anteriore parte centauri intelligatur.} ❡ Tollere) euellere. ❡ Labefacta robora) labefactam quercum. Robora autem legendum est, non corpora, vt ferè in exemplaribus est deprauatum. ❡ Costis) per costas. ❡ Luctantia) retinentia. ❡ Pirithoi virtute) fortitudine, repetitione autem in Pirithoi laudē vsus est poeta. ❡ Minorem titulum) minorem gloriam.

Dictys ❡ Dictys) Centauri nomen est, non appellatio. ❡ Quod peruia tempora fecit) quod per media tempora penetrauit. ❡ Ancipiti acumine) præcipiti & alto montis vertice, atque acumine. ❡ Et pondere corporis ornum) quantus esset Dictys Centaurus pulchra emphasi demonstratur. Qui enim cadens maximam ornum frangit, non potest non vastissimus esse. ❡ Suaq; induit ilia fractæ) hoc est, suisq; ilibus cooperuit fractam ornum. Dicimus autem induo te vestem & tibi. ❡ Mittentem) mittere volentem. ❡ Occupat) ante aggreditur. ❡ Inutile) propter brachium fractum. ❡ Vacat) otium habet. ❡ Nisi ipsum) seipsum. ❡ Robore nodoso) claua nodis plena. ❡ Immissa) protensa, longa. ❡ Extantem) eminentem.

Therea ❡ Therea'que Aemoniis qui prensos) quanta fuerit Thesei virtus, magnitudo, fortitudoq; Centaurorum, quos interfecit aperte ostendit.

Qua naris fronti committitur, accipis imæ.
In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat
Sopitus uenis & inexperrectus Aphydnas,
Languenti'que manu carchesia mista tenebat,
Fusus in Ossææ uillosis pellibus Vrsæ.
Quē procul ut uidit frustra nulla arma mouentē,
Inserit amento digitos, miscenda'que dixit
Cum stуge uina bibes Phorbas. nec plura locutus
In iuuenem torsit iaculum, ferrataq; collo
Fraxinus, ut casu iacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu, pleno'q; è gutture * fluxit,
In'q; toros, in'q; ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petræum conantem tollere terra
Glandiferam quercū, quā dum cōplexibus ambit,
Et quatit huc, illuc, labefacta'q; robora pulsat,
Lancea Pirithoi costis immissa Petræi
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum uirtute ferebant.
Pirithoi uirtute Chromin. sed uterque minorem
Victori titulum, q̄ Dictys, Helops'q; dederunt.
Fixus Helops iaculo est, quod peruia tempora fecit,
Et missum à dextra læuam penetrauit ad aurem.
Dictys ab ancipiti delapsus acumine montis
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum
Decidit in præceps, & pondere corporis ornum
Ingentem fregit, sua'que induit ilia fractæ.
Vltor adest Phereus * saxum'q; è monte reuulsum
Mittere conatur. mittentem stipite querno
Occupat Aegides, cubiti'que ingentia fregit
Ossa nec ulterius dare corpus inutile * leto
Aut uacat, aut curat, tergo'que Bianoris alti
Insilit, haud solito quenquam portare nisi ipsum.
Opposuit'que genu costis, prensam'que sinistra
Cæsariem retinens uultum, minitantia'que ora
Robore nodoso, prædura'que tempora fregit.
Robore Nedymnum, iaculatorem'que Lycoten *
Sternit, & immissa protectum pectora barba
Hippason, & summis extantem Riphea syluis.
Therea'q; Aemoniis qui prensos montibus ursos
Ferre domum uiuos, indignantes'que solebat.
Haud tulit utentem pugnæ successibus ultra
Thesea Demoleon, solido'que reuellere dumo
Annosam pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit, præfractā misit in hostem
Sed procul à telo Theseus ueniente recessit
Pallados admonitu (credi sic ipse uolebat)
Non tamen arbor iners cecidit. nam Crantoris alti
Abscindit iugulo pectus'q; humerum'q; sinistrum.
Armiger ille tui fuerat genitor s Achille,
Quem Dolopum rector bello superatus Amyntor
Aeacidæ dederat pacis pignus'que, fidem'que.
Hunc procul ut fœdo disiectum uulnere Peleus,
Vidit, at inferias iuuenum gratissime Crantor
Accipe ait, ualido'que in Demoleonta lacerto
Fraxineam misit, mentis quoque uiribus hastam,
Quæ laterum cratem perrupit, & ossibus hærens
Intremuit. trahit ille manu sine cuspide lignum.
Id quoque uix sequitur, cuspis pulmone retenta est.
Ipse dolor uires animo dabat. æger in hostem

❡ Vltra) vlterius. ❡ Magno molimine) magno conatu. ❡ Recessit) refugit. ❡ Credi sic ipse volebat) se à Pallade admonitum fuisse Theseus credi volebat. ❡ Abscindit) auellit. ❡ Amyntor) rex hic Dolopum fuit, ac Phœnicis pater. ❡ Pacis pignusq; fidemq;) significat Crantorem Peleo obsidem ab Amyntore fuisse datum. ❡ Disiectum) dissipatum. ❡ Mentis quoque viribus) etiam indignatione mentis. ❡ Laterum cratem) costas quæ ita compositæ sunt, vt cratem efficere videantur. ❡ Aeger) indignatus, & vulneratus.

Amyntor

* a.l. gurgite

* a.l. Phareus

* a.l bello

* a.l. Lycespen

RAPH.

¶ ERIGITVR) concitatur. ¶ Proculcat) conculcat. ¶ Virum) Peleum virtute præditum. ¶ Duo pectora) & equi & hominis. Centaurus enim fuit. ¶ Collato Marte) cominus & ense percutiens. ¶ Quantum concedant) quanto sint inferiora nostro ense. ¶ Torsi) cum impetu ieci. ¶ Hærentem) dubitantem. ¶ Sub mediam aluũ) circa medium ventrem. ¶ Terra) per terram. ¶ Sua viscera) sua intestina. ¶ Impediit) colligauit. ¶ Tua Cyllare forma) tua pulchritudo. Cyllarus autem & Centauri & equi à Castore domiti nomen est. Virgilius: Domitus Pollucis habenis Cyllarus. ¶ Redemit) seruauit, liberauit à cæde. ¶ Illi naturę) Centaurorum, qui cum sint ex parte equi, & ex parte homines, non videntur esse posse formosi. ¶ Barba erat incipiens) quanta esset pulchritudine Cyllarus Centaurus eleganter poeta describit. ¶ Color aureus) fuluus. ¶ Laudatis proxima signis) statuis non vulgaribus, sed approbatis simillima. ¶ Mendosa facies) turpis figura. ¶ Sic tergum sessile) latum, aptum'que ad sedendum. Aliter sessiles lactucas dicimus. Sedentes enim intelligimus. ¶ Pectora celsa) eminentia, alta. ¶ Toris) propter toros, & eminentes carnes. ¶ Candida cauda tamen) generosissimi equi signa describit poeta. ¶ Petiere) appetiuere. ¶ Sua de gente) de Centaurorum genere. ¶ Hylonome) syluam depascens interpretari potest Hylonome. ¶ Abstulit) habuit, potita est. ¶ Semiferas) Centauros ¶ Cultus) ornatus. ¶ Rore maris) rore marino. herba suauis odoris. ¶ Canentia lilia) alba. ¶ Pagasææ syluę) vicinę Pagasis vrbi Thessaliæ, quę fontibus abundat, vnde & nomen πηγὴ nanque fons dicitur. ¶ Prætendat) opponat. ¶ Vellera) pelles. ¶ Lateri læuo) sinistro. Dextrum enim erat nudum. ¶ Errant) vagantur. ¶ Author in incerto est) author ignoratur. ¶ Paruo vulnere) scite. Nam ex sententia physicorum cor ne minimum quidem vulnus pati potest. ¶ Refrixit) frigidum factum, & extinctum est. ¶ Arcuit) vetuit, prohibuit. ¶ Incubuit telo) incumbens telo

* a. l. perfodit

* a.l. accipe

* a. l. cycnis

* a.l. amans

Hylonome

* a.l. dixit

Physicorũ sententia

Erigitur, pedibus'q; uirum proculcat equinis.
Excipit ille ictus galea, clypeo'q; sonantes.
Defensat'q; humeros prætenta'q; sustinet arma.
Per'q; harmos uno duo pectora * perforat ictu.
Ante tamen leto dederat Phlegræon, & Hylen
Eminus Iphinoum, collato Marte Danin'q;
Additur his Dorylas, qui tempora tecta gerebat
Pelle Lupi, sæui'q; uicem præstantia teli
Cornua dura boum multo rubefacta cruore.
Huic ego (nam uires animus dabat) * aspice dixi
Quantum concedant nostro tua cornua ferro.
Et iaculum torsi, quod cum uitare nequiret,
Opposuit dextram passuræ uulnera fronti.
Affixa est cum fronte manus. fit clamor. at illum
Hærentem Peleus, & acerbo uulnere uictum
(Stabat enim propior) mediã ferit ense sub aluũ.
Prosiluit, terra'q; ferox sua uiscera traxit.
Tracta'q; calcauit, calcata'q; rupit, & illis
Crura quoq; impediit. & inani concidit aluo.
Nec te pugnantem tua Cyllare forma redemit,
Si modo naturæ formam concedimus illi.
Barba erat incipiens barbæ color aureus, aurea'q;
Ex humeris medios coma dependebat in harmos.
Gratus in ore uigor. ceruix, humeri'q;, manus'q;,
Pectora'q; artificum laudatis proxima * signis,
Ex qua parte uir est. neq; equi mendosa sub illo
Deterior'q; uiro facies: da colla, caput'q;
Castore dignus erit. sic tergum sessile, sic sunt
Pectora celsa toris totus pice nigrior atra,
Cãdida cauda tamẽ. color est quoq; cruribus albus.
Multæ illum petiere sua de gente. sed una
Abstulit Hylonome, qua nulla decentior inter
Semiferas altis habitauit fœmina syluis.
Hæc & blanditiis, & * amando, & amare fatendo
Cyllaron una tenet. cultus quoq; quantus in illis
Esse potest membris, ut sit coma pectine lenis.
Vt modo rore maris, modo se uiola'ue, rosa'ue,
Implicet interdum canentia lilia gestet.
Bis'q; die lapsis Pagasææ uertice syluæ
Fontibus ora lauet, bis flumine corpora tingat.
Nec nisi quæ deceant, electarum'q; ferarum
Aut humero, aut lateri prætendat uellera læuo.
Par amor est illis. errant in montibus unà.
Antra simul subeunt. & tum Lapitheia tecta
Intrarant pariter, pariter fera bella gerebant.
Author in incerto est, iaculum de parte sinistra
Venit, & inferius qua collo pectora subsunt
Cyllare te fixit. paruo cor uulnere læsum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus.
Imposita'q; manu uulnus fouet, ora'q; ad ora
Admouet, atq; animæ fugienti obsistere tentat.
Vt uidet extinctum, * dictis, quæ clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo, quod inhæserat illi
Incubuit, moriens'q; suum complexa maritum est.
Ante oculos stat & ille meos, qui sæua leonum
Vinxerat inter se connexis uellera nodis
Phæocomes, homine'q; simul protectus, equum'q;
Codice qui misso, quem uix iuga bina mouerent

se transfixit. ¶ Quod inhæserat illi) quod illi Cyllaro fuerat infixum. ¶ Moriens'q; suum cõplexa maritum est) hypallage est, Complectens nanque maritum mori intelligitur. ¶ Et ille stat) etiam ille stare & esse videtur. ¶ Sæua vellera) magnas pelles. ¶ Vinxerat) colligauerat. ¶ Phæocomes) fuscam ac nigram habens barbam * interpretatur, φαιὸν nanque fuscum significat. ¶ Hominem simul protectus) qui coma & se & hominem protexerat & cooperuerat. Est enim synecdoche poetis maxime familiaris. ¶ Codice qui misso) stipite, trunco.

¶ PHONOLE-

Phæocomes

* a.l. comã

RAPH. ¶PHONOLENIDEN) Phonoleni filium. ¶Fracta volubilitas capitis) rotunditas capitis. ¶Lac concretum) coagulatum. ¶Manat) fluit. Hicce legendum est ne iambus fiat, quem non recipit heroicus versus. Hic enim pronomen corripi notius est, quàm vt sit admonendum. ¶Nudare) spoliare. ¶Scit tuus hoc genitor) Peleus, nam Achillem alloquitur Nestor. ¶Ramum bifurcum) stipitem duas in partes diuisum. ¶Signa vides) cicatricem vulneris accepti indicat Nestor. ¶Tunc ego debueram) eleganter senis mores exprimuntur, Solent nanque senes se laudare. ¶Nullus) non. Nomen pro aduerbio positum est. ¶Cornum) hastam ex corno cōfectam. ¶Quadrupedantis) quatuor pedibus currentis, Centaurus nanque erat. ¶In aduerso vultu) in opposito ore. ¶Vecte Pelethronius Macareus) Pelethronium Thessaliæ mons est, vnde Pelethronius declinatur. ¶Erigdupum) grauiter strepens Erigdupus interpretatur.

ADDI. {Epithetō Homero frequēs vt ἐριγδούποιο θαλάσσης.}

Inguen ¶Inguine) inguen & pudenda significat, & morbum maxime pudenda infestantem. ¶Ampyciden Mopsum) Mopsus, vt Apollonii expositor ait, Ampyci Titaronis filii fuit filius: vnde etiam Ampycides vocatur. Alter ex Apolline & Manto Tiresiæ filia natus fuisse dicitur & ipse vates venerandus, qui vt Pomponius Mela scribit, in finibus Pamphiliæ Phaseli vrbem condidit.

Iuncta, Phonoleniden a summo uertice fregit.
Fracta uolubilitas capitis latissima perq; os,
Perq; cauas naues, oculos, aures q; cerebrum
Molle fuit, ueluti concretum uimine querno
Lac solet, ut'ue liquor raro sub pondere cribri
Manat, & exprimitur per densa foramina spissus.
Ast ego, dum parat hic armis nudare iacentem,
(Scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Chthonius quoq;, Teleboas'q;
Ense iacent nostro. ramum prior ille bifurcum
Gesserat, hic iaculum, iaculo mihi uulnera fecit,
(Signa uides) apparet adhuc uetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti,
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. illo sed tempore nullus,
Aut puer Hector erat. nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi uictorem gemini Periphanta Pyreti,
Ampyca quid referam? qui quadrupedantis Oicli
Fixit in aduerso cornum sine cuspide uultu.
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Strauit Erigdupum, memini, & uenabula condi
Inguine Nessæi manibus coniecta Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum. Mopso iaculante biformis
Occubuit, frustra'q; loqui tentauit Odites.
Ad mentum lingua, mento'q; ad guttura fixo.
Quinq; neci Cæneus dederat. Styphelūq; Bromūq;
Antimachumq;, Helimūq;, securiferūq; Pyracmon.
Vulnera non memini, numerum, nomenq; notaui.

COEL. RHOD.

¶FVIT Mopsus alter Ampyci filius: quod Ouidii interpres ignorare se, fatetur ingenue libro duodecimo:

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampycidem Mopsum, Mopso iaculante, biformis
Occubuit, frustraq; loqui tentauit Odites.

Scribunt Apollonii interpretes Argonauticon primo, Ampyci filium fuisse Mopsum ex Chloride. Quod & Lycophrōnis approbat interpres, Chlorin addens fuisse Orchomeni filiam. Strabo libro Cosmographiæ nono, Mopsos tres agnoscit: ita enim scribit, Campum autem Pelasgicum modo nuncupatum existere in Larissa & Gyrtone & Pheris, ibiq; esse Mopsium & Baben & Ossam. Vocatum autem Mopsium non à filio Tiresiæ Mopso vate, sed à Mopso Lapitha, Argonautarū nauigationis comite. Alius item Mopsus fuit, à quo Atticam appellauere Mopsopiam, Mopsii Thessalicæ ciuitatis meminit item Stephanus: qui scribit etiam in Cilicia esse super Pyramo flumine μόψου ἑστίαν, idest Mopsi domum. Quam tamen Mopsi viculum nuncupet Hieronymus, vbi mortuus sit Constantius imperator. Vnde Mopseates sit gentile nomen. Super Mopsi morte, qui Ampycides dicitur à poetis, ita cecinit Apollonius Argonauticon quarto.

Ἔνθα καὶ ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι μόψον
Νηλειὴς ἕλε πόμος, ἀδευκέα δ' οὐ φύγεν αἶσαν
Μαντοσυναις, οὐ γάρ τις ἀποτροπίη θανάτοιο,

Idest Vbi & Ampycidem die illa Mopsum crudelis mors abstulit, amarulentum vero non vitauit fatum vaticiniis, nec enim mortis euasio vlla. Eiusdem & Seneca mentionem faciens in Medea ita scribit,

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit serpens Libycis arenis,
Omnibus verax, sibi falsus vni,
Concidit Mopsus, caruitq; Thebis.

Sed quia in Senecam incidimus, operæpretium est, intueri diligenter quàm inscite illius poetæ interpretes eum locum enarrent, interductu interpellato: scribunt enim à Seneca Græcam historiam peruerti, quoniam serpentis morsu non perierit Idmon, sed ab apro percussus, vt scribit Apollonius: nec præterea conditum in Libya, sed in portu Bebrycis. Ego vero neutiquā historiæ fidem cōmutatam inuersamq; contenderim, sed authoris reconditum potius sensum minus ab incuriosis recte percipi: ita enim arbitror distinguendū, interpungendūq;,

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit.

vt à sententia pendeat præcedenti,

Ite nunc fortes perarate pontum,
Sorte timenda.

Hoc enim dicit, Sors ista nauigandi formidolosa condidit Idmona: idest, causa fuit vt periret Idmon. Postea infertur,

Serpens Libycis arenis.

Quod planè ad Mopsum refertur, ita vt serpēs, ibi participium sit, non nomen. Est enim verborum structura: Mopsus serpēs, idest oberrans & vagabundus. Quod autem de Idmone dicit,

Quamuis bene fata nosset: confirmatur Apollonii authoritate Argonauticon primo, vbi loquente Idmone, hi subiiciuntur versus,

Αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν στυγερῇ ἐπὶ δαίμονος αἴσῃ,
Τηλόθι που πέπρωται ἐπ' ἀσίδος ἠπείροιο.

At mihi emori odiosi dæmonis fato procul sancitum est in Asidis continente. Quid si de Mopso totum id dici opinemur, interpuncta diuersim structura, interspirataq;? Etenim videri potest Seneca Mopsum appellasse Idmona ob multam rerum & vaticinii peritiam. Nam & qui proprio nomine Thestor dicebatur, antiquitus Idmona nuncupatum, testis est Apollonii interpres ob insignem experiētiam, quod Chamæleontis comprobat authoritate. Cæterum, prior enarratio luculentior. Suidas tamen Idmona pro perito accipit, vnde dixerunt veteres canem ἐπίσμονα θήρης, hoc est venationis peritum.

Extat & carmen Ausonii de Idmone vate:

Idmona quod vatem, medicum quod Iapyga dicunt,
Discendas artes nomina præueniunt.

Sed & à Pindaricis proditum interpretibus, scimus, Argonautas tribus vsos vatibus, Mopso Ampycis filio, Idmone Abantis, denique Amphiarao Oiclis. Quoniam vero parte hac Senecæ opem tulimus, succurrit & locus alius Tragœdiæ eiusdem, vbi execratur Chorus primum nauigationis authorem, recenset'que discrimina quæ Argonautæ adierunt:

Demum (inquit) Orpheus tacuit torpente lyra,
Ipsa'q; vocem perdidit Argo.

Incidi in cuiusdam schedicum, ita exponentis, Vocem cantum Orphei, quia propter timorem & ipse tacuit. Cum ad id poeta doctissimus respexerit, quod Argonauticon quarto Apollonius scribit, In carina nauis Argus à Pallade lignum fuisse impactum ex Dodonide phago, quod humana voce fungeretur quandoque. Sic enim ait:

ἀντίκα δ' ἄφνω

γ'άκεν ἀνδρομέη ἐνοπῇ μεσσηγὺ θεόντων

αὐδῆεν γλαφυρῆς νηὸς δόρυ.

Extat & Antipatri epigramma de nauta quodam fulmine icto, cuius nauis per se, moderante nullo, ad littus delata rem gestam significauit, nec Argoam, inquit, expetiuit carinam:

* a.l. annosus.

Ἀγγελίην θνῇ, καὶ λιγνῦ μυ νώωσσε

* a.l. feriā.

* a.l. commouit.

Καὶ φλέξεν, ἀργῴα δ' οὐκ ἐπόθησε τρόπιν.

Reperias & alibi eius rei mentionem. Nobis satis superque fuit locum monstrasse, ne fiducia interpretum studiosi iuuenes in aurem vtranque (vt saepe) dormirent. Certe siquis anxie plura quaerat, Lycophronis interpres Iasonem cum sociis quadraginta nouem inscendisse Argo, scribit, quae

* a.l. tpa.

λαλήστατον εἶχε τὴν τρόπιν ἐκ τῆς Δωδώνης δρυός.

idest carinam habebat loquacissimam ex Dodonae quercu. Propterea Lycophron alicubi λάλυθρον κίσσαν, idest garrulam nuncupat picam. Porro scribit vetus Arati Phaenomenō interpres, Danaum ab Aegypto se fratre proripientem auxilio Mineruam inuocasse, à qua primū fit compacta nauis, quae Argo est appellata, eaque Argos petierit Danaus. Author autem Aeschylus, ab Minerua eadem materiam quandam loquentem naui insertam, quod repetit Iginus quoque Mopsi denique historiam alicubi recenset Plutarchus, meminit eiusdem Apuleius quoque, sed & Lactantius grammaticus, eatenus fuisse augurio nobilem Mopsum scribit, vt post mortem templa quoque ei credantur dicata, quae oraculi gratia saepe adirent homines.

RAPH. ¶ EMATHII) Thessali. ¶ Leto dederat) interfecerat. ¶ Variabant) alii nanque ex capillis albi, alii erant nigri. ¶ Macedoniaque sarissa) sarissae hastae sunt Macedonum, vt pila Romanorum, gessa Gallorum. {Nota autem secundam in Macedonia, longam positam à poeta per ἔκτασιν. Nam in primitiuo alias corripitur, vt apud Claudianum de bello Getico: Nubibus intactum Macedo miratur Olympum &c. & Silium libro decimoquinto: Feruebat Macedum subitis perculsa ruinis.} ¶ Et te Cae. fe.) cum magna indignatione haec dicit Latraeus, ac si diceret. Nequaquam patiar te meos socios interficere. Caenaeum autem per contemptum Caenim vocat, ac si adhuc foemina esset. ¶ Quo prae. fa.) cō cubitum cum Neptuno illi exprobrat. ¶ Quid vel na. ui.) nam foemina. ¶ Vel quid sis pas.) Neptuni nanque vim passa es. ¶ Columque) colus instrumentum est, quo mulieres filant, notius, quàm vt sit describendum. ¶ Cum ca.) calathus vas est, quem Latini qua sillum vocant, reponendis fusis accommodatū. ¶ Iactanti) inaniter clamanti. ¶ Eruit) aperuit. ¶ Cōmissus) coniunctus. ¶ Pellei iu.) Caenei à Pella vrbe origenē ducentis. ¶ Cominus ag.) en se inuadit Caeneum, id quod nisi propius accederet facere non poterat. {In aliis editionibus legitur Nudaque Phylei Iuuenis, vt dubitari possit, vtrum Phyllei potius, quam Pellaei legendum sit à Phyllo Thessaliae oppido, cuius & Steph. & Strabo meminit libro nono. A quo & Phyllei Apollinis templum dictū fuit. Higynus autem & montem Phyllaeis in Thessalia fuisse testat. in catalogo Argonautarū. huius etiā Apollon. meminit lib. i. vbi ait:

Ἤλυθε δ' ἀστερίων αὐτοσχεδόν, ὅν ῥα κομήτης

Γείνατο δινήεντος ἐφ' ὕδασιν Ἀπιδανοῖο

Πειρεσιὰς ὄρεος Φυλλήϊου ἀγχόθι ναίων.}

¶ Duro la.) impenetrabili. ¶ Luctatur) conat. ¶ Mucro e. h.) cuspis est retusa. ¶ Gemitus) strepitus. ¶ Vt c. m. i.) tāque marmore pculso. ¶ Praebuit) exhibuit. ¶ Fatiferum) mortiferū. ¶ Caecā m.) occultā, cooptā. ¶ Vulnusque in v. f.) nā cum iā vulnus fecisset manū versando alia vulnera faciebat. ¶ Inque cru.) dyalesis vnius dictionis in duas, quae & tmesis dicit. Nā incruētatus integrū est. ¶ Noua r.) nouum miraculū. ¶ Monychus ex.) Monichus solidae vngulae interpretari pōt, Centaurus autē fuit fortissimus; de quo Iu. Quātas iaculef Monychus ornos. ¶ Populus f.) figurata locutio. ¶ Quāque il. v. est) validus atque robustus. Est aūt correctio supioris dicti. ¶ Segnibus a.) ignauis factis. ¶ Quod fuit il. f.) foeminę. Nā Cęneus antea foeminina fuerat. ¶ A talia. f.) hoiem & equū. ¶ Matre D.) Iunone. ¶ Tātus e.) tā magnanimus. ¶ Iunonis vt al. Sp. c.) potiūdę subaudiaf. ¶ Semimari) semiuiro. ¶ Misfis syl.) iniectis syluarū arboribus. ¶ Elidite) opprimite, exprimite. ¶ Insanis) maximis.

Prouolat Emathii spoliis armatus Halesi*, * Allesi.
Quem dederat leto membris & corpore Latreus
Maximus. huic aetas inter iuuenemque, senemque.
Vis iuuenilis erat. uariabant tempora cani,
Qui clypeo, gladioque, Macedoniaque sarissa
Conspicuus, faciemque obuersus in agmen utrunque,
Armaque concussit, certumque equitauit in orbem.
Verbaque tot fudit uacuas* animosus in auras.
Et te Caeni* feram. nam tu mihi foemina semper,
Tu mihi Caenis eris. nec te natalis origo
Commonuit.* mentemque subit, quo praemia facto,
Quaque uiri falsam speciem mercede parasti.
Quid uel nata uide, uel quid sis passa, columque
I, cape cum calathis, & stamina pollice torque,
Bella relinque uiris. iactanti talia Caeneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Qua uir equo cōmissus erat, fuit ille dolore.
Nudaque Pellei iuuenis ferit ossa sarissa.
Non secus haec resilit, quam tecti à culmine grando,
Aut siquis paruo feriat caua* tympana saxo,
Cominus aggreditur, laterique recondere duro
Luctatur gladium. gladio loca peruia non sunt.
Haud tamen effugies, medio iugulaberis ense.
Quādoquidē mucro ē hebes, inqt, & in latus ensem
Obliquat, longaque amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus, ut corpore marmoris icto,
Fractaque dissiluit percusso lamina collo.
Vt satis illaesos miranti praebuit artus,
Nunc age ait Caeneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus, capuloque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum. caecamque in uiscera mouit,
Versauitque manum, uulnusque in uulnere fecit.
Ecce ruunt uasto trepidi clamore bimembres.
Telaque in hunc omnes unum mittuntque, feruntque.
Tela retusa cadunt. manet imperfossus ab omni,
Inque cruentatus Caeneus Elateius ictu.
Fecerat attonitos noua res. heu dedecus ingens
Monychus exclamat. populus superamur ab uno, Monych.
Vixque uiro quanquam ille uir est. nos segnibus actis,
Quod fuit ille, sumus. qd mēbra imania prosunt?
Quid geminae uires & quid fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia iunxit?
Nec nos matre Dea, nec nos Ixione natos
Esse reor, qui tantus erat, Iunonis ut altae
Spem caperet. nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesque super totosque inuoluite montes,
Viuacemque animam missis elidite syluis.
Sylua premat fauces, & erit pro uulnere pondus.
Dixit, & insanis deiectam uiribus austri

(TRABEM)

RAPH. ¶TRABEM) arborem. ¶Validum in hostem) potentem, vt qui ferro vulnerari non poterat. ¶Exemplum'que fuit) exemplum est quod aut sequamur, aut vitemus. Fuit ergo exemplum Monychus aliis Centauris, vt in Cæneum arbores conijcerent. Hocq; est illud quod Iuuenalis innuit, cum ait. Quantas iaculetur Monychus ornos. ¶Nudus arboris) arboribus in soluta diceretur oratione. ¶Nec ha. Pe. um.) per μετάλυψιν intelligimus Pelion montem arboribus spoliatum fuisse. Othrys Pelion. Othrys autem & Pelion montes sunt Thessaliæ notissimi. ¶Immani ca.) maxima lignorum congerie. ¶Obrutus) oppressus. ¶Aestuat) angitur, anhelat. ¶Nec habet quas ducat spiritus auras) nec respirare potest. ¶Deficit interdum) deficere & mori interdum videtur. ¶Super aera) ad aera. ¶Tollere) erigere. ¶Euoluere) excutere. ¶Ecce) hoc aduerbio significat se digito ostendere Idā Phrygiæ montem. ¶Exitus in dubio est) mors inquit Cænei in dubio est. Nam alii mortuum esse contendunt, alii in aquilam transmutatum. Cæneus in aquilam ¶Syluarum mo.) arborum pondere. ¶Abnuit Ampycides) Mopsus negat. ¶Fuluis pen.) in aquilam Cęneum fuisse conuersum innuit poeta. ADDI. {Quæ mihi tūc pri. tunc est consp. volucris. Ita Regius quidem legit, cæterum sunt qui legunt, tunc est conspecta supremum. Vt idem Reg. in annotationibus indicat. Quam lectionem vt temere asserere nolim, ita tamen adiuuare eam videtur quod infra sequitur, sed auis nunc vnica Cæneu. Cur enim vnicam diceret poeta, si in aquilā, notamq; volucrem conuersus ille fuisset? Cæterum fabulam hanc Cænei etiam Apollonius describit libro primo, his versibus:

Ἤλυθε δ' ἀφνειὸν προλιπὼν γυρτῶνα κόρωνος
Καινείδης, ἐσθλὸς μὲν, ἑοῦ δ' οὐ πατρὸς ἀμείνων.
Καινέα γὰρ ζωόν περ ἔτι κλείουσιν ἀοιδοί
Κενταύροισιν ὀλέσθαι, ὅτε σφέας οἶος ἀπ' ἄλλων
Ἤλασ' ἀριστήων, οἱ δ' ἔμπαλιν ὁρμηθέντες
Οὔτι μιν ἐγκλῖναι προτέρω σθένον, οὔτε δαΐξαι,
Ἀλλ' ἄρρηκτος, ἀκαμπτος ἐδύσετο νειόθι γαίης
Θεινόμενος στιβαρῇσι κατὰ ἰθὺ ἐλάτῃσι.

Quibus versibus & illud confirmatur, quod Oui. dixit:
Exitus in dubio est, alii sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum mole ferebant.}

¶Lustrantem) circundantem. ¶Vnica) sola, singularis. ¶Credita res est) hoc est Mopsi vatis authoritate creditus est Cęneus in aquilam fuisse commutatus. ¶Aegre tu.) indignati sumus. ¶Abstitimus) destitimus. ¶Exercere do) sæuire in Centauros ob dolorem de Cænei morte conceptum. ¶Hæc in. La.) hæc idcirco à poeta narrantur, quo concinnius Periclymeni Nestoris fratris Metamor. inferantur. Periclymenus enim Nelei filius, cui Neptunus facultatem se in varias figuras transformandi concesserat, cum aquilæ figuram suscepisset, ab Hercule cum quo pugnabat, sagitta transfixus interiit. Periclemenus. ¶Triptolemus) ita quidem ferè in exemplaribus legitur, quod grande flagitium est, cum Triptolemus nusquam bello Troiano interfuisse legatur. Tlepolemus igitur loco Triptolemi reponatur. Triptolemus. Fuit enim Tlepolemus (vt in secūdo Iliados narrat Homerus) Herculis & Astiocheæ filius, qui cum Licymnium matris germanum interfecisset comparata classe, magna'que comitum multitudine Rhodum profugit, vbi imperium adeptus cum nouem nauibus vnà cum aliis Græciæ principibus ad bellum Troianum est profectus, vbi tandem à Sarpedone fuit interfectus. Tlepolemus. A.l.supremum. ¶Præteriti) Al. prætermissi Herculis. ¶Non per) non est passus. ¶Obliuia acta) obliuionem esse factam. ¶Herculeæ laudis) Herculis. est enim periphrasis. ¶Tristis Pylius) mœstus Nestor, quod & se à Tlepolemo notari videbat, & ea commemorare cogebatur quæ sibi luctus causa fuerant. ¶Obductos annis) multitudine annorum obrutos, atque oblitos. ¶Restringere) renouare. ¶Offensas) iniurias, quibus me affecit. ¶Maiora fide) maiora quàm credi debeat. A.l. pręter missi. ¶Sed neque Deiphobum) hostes non esse laudandos colligit Nestor. Deiphobus autem Priami fuit filius. Deiophobus. Polydamas vero vnus è principibus Troianis fuit fortissimus, sic vocatus, quòd multos domaret. Polydamas. A.l. Polydamanta. Producta est autem prima in Polydamas, eadem extensione, quæ apud Horatium in Polypus, Satyra tertia, & in Epodis. Nam ex πόλυπος πώλυπος fit Dorica dialecto, vt etiam Aldus annotauit. Apud Homerum tamen Πουλυδάμας ferè dicitur per ου diphthongum vt

Τοῖσι δὲ Πουλυδάμας πεπνυμένος ἦρχ' ἀγορεύειν
Πανθοΐδης, ὁ γὰρ οἶος ὅρα πρόσσω καὶ ὀπίσσω.
Iliados. Σ. Et rursum.
Πουλυδάμαν σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις.

¶Messenia mœnia) Messene & vrbs est, & regio adiacens Arcadiæ. Est etiam Siciliæ vrbs, vnde Messenius deriuatur. Messene

Forte trabem nactus ualidum coniecit in hostem,
Exemplum'q; fuit, paruo'q; in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat pelion umbras
Obrutus immani cumulo sub pondere Cæneus
Aestuat arboreo, coniecta'q; robora duris
Fert humeris. sed enim postq̄ super ora, caput'q;
Creuit onus, nec habet quas ducat spiritus auras
Deficit interdum, modo se super aera frustra
Tollere conatur, iactas'q; euoluere syluas.
Interdum'q; mouet, ueluti quam cernimus (ecce)
Ardua si terræ quatiatur motibus Idæ.
Exitus in dubio est. alii sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum more ferebant.
Abnuit Ampycides, medio'q; ex aggere fuluis
Vidit auem pennis liquidas exire sub auras,
Quæ mihi tūc primū, tūc est conspecta uolucris
Hanc ubi lustrantem leni sua castra uolatu
Mopsus, & ingenti circum clamore sonantem
Aspexit, pariter'que animo est, oculis'que secutus.
O' salue dixit Lapithææ gloria gentis.
Maxime uir quondā, sed auis nūc unica, Cæneu.

ARG. FABVLAE SEQ.

Periclymenus a Neptuno accepta potestate: vt se in varias figuras trāsuerteret, cum aduersus Herculem dimicasset, & cum varietate formarum vellet eludere, in aquilam transformatus est, quam ille aduolantem sibi & in altitudinem se aeris efferentem nouissime sagitta traiecta interemit.

Credita res authore suo est: dolor addidit iram,
Oppressum'q; ægre tulimus tot ab hostibus unum
Nec prius abstitimus ferro exercere dolorem.
Quā m data pars leto, partē fuga, nox'q; remouit.
Hæc inter Lapithas, & semihomines Centauros
Prælia Tlepolemus Pylio referente, dolorem
Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore
Atque ait Herculeæ mirum est obliuia laudis
Acta tibi senior, certe mihi sæpe referre
Nubigenas domitos a' se pater ipse solebat.
Tristis ad hæc Pylius. quid me meminisse malorū
Cogis? & obductos annis restringere luctus?
In'que tuum genitorem odium, offensas'que fateri?
Ille quidem maiora fide quoque gessit, & orbem
Impleuit meritis, quod mallem posse negare.
Sed neque Deiphobū, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus, quis enim laudauerit hostem?
Ille tuus genitor Messenia mœnia quondam

Strauit, & immeritas urbes Elinq;, Pilumq;
Diruit, inq; meos ferrum, flammasq; penates
Impulit, ut'q; alios taceam quos ille peremit.
Bis sex Neleidæ fuimus conspecta iuuentus;
Bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
Viribus, atque alios uinci potuisse ferendum est,
Mira Periclymeni mors est, cui posse figuras
Sumere quas uellet, rursusq; reponere sumptas
Neptunus dederat. Nelei sanguinis author.
Hic ubi nequicquã est formas uariatus in omnes,
Vertitur in faciem uolucris quæ fulmina curuis,
Ferre solet pedibus Diuum gratissima regi.
Viribus usus auis. pennis, rostroq; *redunco
Hamatis'q; uiri laniauerat unguibus ora,
Tendit in hunc nimium certos tirynthius arcus
Atque inter nubes sublimia membra ferentem
Pendentem'q; ferit lateri quà iungitur ala
Nec graue uulnus erat, sed rupti uulnere nerui
Deficiunt motum'que negant, uires'que uolandi,
Decidit in terram non concipientibus auras
Infirmis pennis, & *quæ leuis hæserat alæ
Corporis affixi pressa est grauitate sagitta,
Per'que latus summum iugulo est exacta sinistro,

ARG. FABVLAE SEQ.

Neptunus grauiter ferens Cygnum filium suum ab Achille occisum, & Hectorem defensorem operum, quæ ipse posuisset, ab Apolline socio laboris petit, quoniam si non daretur, vt comminus cum eo congredi posset, & vltor existeret. At ille auditis precibus eius immistus acie, nullique conspectus, arcum Alexandri in Achillem conuertit, vt sagittam in eum dirigere posset, talumque quod fuit in eius corpore mortale percussit, & interemit.

Num uideor debere tui præconia rebus
Herculis, o' Rhodiæ ductor pulcherrime classis?
Ne tamen ulterius quà'm fortia facta silendo
Vlciscar fratres, solida est mihi gratia tecum.
Hæc postquam dulci Neleus edidit ore
A sermone senis repetito munere Bacchi.
Surrexere toris. nox est data cætera somno.
At Deus æquoreas qui cuspide temperat undas
In uolucrem corpus nati Cygneida uersum
Mente dolet patria, sæuum'q; perosus Achillem
Exercet memores plus quà'm ciuiliter iras,
Iam'q; fere' tracto duo per quinquennia bello
Talibus intonsum compellat Smynthea dictis.
O' mihi de fratris longe charissime natis,
Irrita qui mecum posuisti mœnia Troiæ
Ecquid, ubi Asiacas* casuras aspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia cæsa doles? ecquid (ne persequar omnes)

RAPH.

Elis. Pylus.

ELINq; Pylumq;) Elis vrbs est Arcadiæ iuxta Olympiã ab Elio Tantali filio cognominata: vnde Elieus & Eleus declinantur. Pylus vero Messeniæ, vnde Pylius, Pyleus, ac Pylion gentilia nomina deriuantur. ¶ Bis sex Neleidæ fuimus) duodecim Nelei filii. Neleus autem Neptuni filius & Tyrus nymphæ, qui à fratre Pelia domo pulsus Pylon vrbem in Messenia condidit. Vxorem habuit Chlorim, ex qua tres filios suscepit Nestorem, Periclymenum, Chromium. Ex variis autẽ mulieribus alios nouem, Taurum, Asterium, Lycaonem, Deimachum, Euribium, Epileõtem, Phtasin, Antimenen, & Alastorem.

Periclymenus in varias formas.

¶ Me minus vno) me excepto. ¶ Nelei sang. auth.) Neptuni enim Neleus fuit filius. ¶ Quæ ful. cur.) periphrasis est aquilæ. Ouid. quidem Periclymenum in aquilã cõuersum ab Hercule fuisse interfectũ ait. Alii vero in muscam transmutatum, admonitione Palladis claua ab Hercule fuisse percussum, atque interemptum.

*a.l. reducto.

ADDI.

{Periclymeni & Pindarus meminit octaua Ode Nemeorum. sed hunc Neptuni filium & Chloridis eius quæ Tiresiæ fuit, cognominis Neleo, Comment. ibidem facit. & in bello Thebano infestum Amphiarao, ipsum vbique persecutum dicit, donec terra sorberetur.} ¶ Viri) Herculis. ¶ Hamatis vnguibus) in modum hami recuruis. Est enim nomẽ participio simile hamatus ab hamo declinatum. ¶ Nimium affectui & dolori seruit hoc aduerbium nimium. (Tirynthius) Hercules à Tirynthe Peloponnesi vrbe. ¶ Et quæ leuis hæs. alæ) ordo est & sensus, Et leuis sagitta quæ hæserat, & affixa erat alæ pressa & impulsa fuit grauitate corporis illi affixi, est autem ἀντίθετον. Leuis enim opponitur graui. ¶ Exacta) expulsa. ¶ Iugulo sinistro) per sinistrum iugulum. ¶ Herculis tui) parentis subauditur. ¶ O Rhodiæ duct. pulcher. classis) ad illud Homeri carmen alludit poeta in secundo Iliados. Τληπόλεμος δ' ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε ἐκ ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν ῥοδίων ἀγερώχων. Hinc enim aperte colligitur Tlepolemum Rhodiorũ ductorem fuisse & pulchrum & magnum. ¶ Solida gra.) firma amicitia. ¶ Neleius) Nestor Nelei filius. ¶ Dulci ore) suaui sermone. Nam (vt ait Homerus) suauior melle ab ore Nestoris oratio profluebat. ¶ A sermone senis) post sermonem Nestoris. ¶ At Deus æquoreas) Neptunus ægre ferens Cygnum filium ab Achille interemptum Apollinem hortatur, ne vlterius ipsum viuere patiatur. Cui Apollo obsequens in aciem Troianorum descendit, Paridisq; sagittam in Achillem ita direxit, vt illius vulnere interierit. Hæc autem idcirco à poeta narrantur, vt commodius & libri sequentis initium cum huius fine cõnectat, & Aiacis in florem Metamorphosin huic loco subiungat. Neque enim vllam aliã in huius libri fine describit trãsfigurationem.

*a.l. qua.

Tirynthi°

*a.l. has iã iam.

ADDI.

{Volucrem Cygneida versus, hoc est in Cygnum, posito patronymico pro denominatiuo. Nã à κύκνος fit κύκνειος. Hinc soluta diphthongo κυκνίς à quo κυκνίς fœmininũ patronymica forma. ¶ Memores iras) quas in memoria habebat. Vt illud Virg. Memorẽ Iunonis ob iram. ¶ Plusquam ci.) hostiliter. Tracto bello) protracto, ꝑducto. ¶ Intõsum Smyn.) comatum Apollinem. Nam Smyntheus edithetõ est Apollinis propriũ à muribus sumptum, qui (vt Strab. ait) Smynthi à Cretensibus vocantur. Hac etiam de causa Smyntheus Apollo fuit cognominatus, quod Teucris è Creta profectis datũ est oraculum, vt ibi sedes collocarent, vbi terrigenę ipsos adorirentur. Id autem circa Hamaxithum ferunt contigisse. Nam maxima agrestium murium multitudo noctu exorta quicquid armorum, vasorumq; ex corio inuentum est corrosit. Teucri autẽ ibi manserunt, atque Idã ab Ida, quę est in Creta appellarunt, templumq; ac simulachrũ Apollini Smynthio erexerunt. Heraclides vero Ponticus author est mures ibi circa templum abundare & sacros existimari. Simulachrum vero ita effigiatum esse, vt murem pedibus premat. Solent autem homines nomina à paruis rebus imposita quibusdã lenimentis mitigare, nam & à culicibus quos Oetei Conopas vocant, Hercules Conopion apud illos colitur, quoniam ab illis eius opera liberati fuerunt. Apud Erithræos quoque Miliuntem habitantes Spectonus colitur, quod ipse vitibus vermis infestissimus sit. Nam ex Erithræis omnibus apud illos solum talis bestiola nascitur. Rhodii autẽ Apollinis Erethibii templum habent in agro suo. Nam rubiginem ipsi Erithibiã vocãt. Apud Aeoles qui in Asia sunt, mus quidam Pornopion vocatur. Bœotii vero hoc nomine Culices vocãt. Sacrificium autẽ faciunt Apollini Pronopioni, sed multis in locis sunt Smynthia hoc est Smynthii Apollinis templa, præcipue tamen in vrbe Chrysa Smynthius Apollo colebatur, vbi erat statua à Scopa pario confecta, cuius pedib° mus subiectus erat. ¶ O mihi de fra.) hac oratione Neptunus Apollinẽ hortatur, vt Achillem Cygni interfectorem sagitta perimat. ¶ De frat. na.) de Iouis fratris mei filiis. A beneuolentia autem exorditur Neptunus.

Smynthus

SVBIT)

RAPH. ¶ SVBIT) in mentem cum quadam miseratione venit. ¶ Populator) destructor. Ex arte autē Achillem in odium Apollinis Neptunus adducit. ¶ Det mihi se) committat se mihi & mari. ¶ Triplici cuspi.) periphrasis est tridētis. ¶ Nec opinū) non opinantem. ¶ Indulgens) obsequēs. ¶ Sanguine plebis) plebeios, ac viles interficiendo. ¶ Post Hect.) post Hectoris

ferunt quid Achaica dextera posset. ¶ Proles Neptunia Cygnus.) Duos fuisse Cygnos reperio. vnum Marte genitum, qui ab Hercule est interfectus, vt in Aspide narrat Hesiod. Alterum Neptuno, quem interemit Achilles authore Pindaro. à quo mutuatum hæc poetā nostrum existimo. ¶ Corpora tosta Carne replent,) quia victimam torrere mos fuit.

Hectoris umbra subit circu'm sua pergama tracti?
* Cum tamen ille ferox bello'que cruentior ipso
Viuit adhuc operis nostri populator Achilles.
Det mihi se (saxo) triplici quid cuspide possim
Sentiat, & quoniam concurrere cōminus hosti
Non datur, occulta, nec opinum perde sagitta.
Annuit, atque animo pariter parui'que, suo'que,
Delius indulgens nebula uelatus, in agmen
Peruenit Iliacum, media'que in cæde uirorum
Rara per ignotos spargentem cernit Achiuos
Tela Parin, fassus'q; Deum, quid spicula perdis
Sanguine plebis ait? si qua est tibi cura tuorum
Vertere in Aeaciden, * cæsos'q; ulciscere fratres,
Dixit. & ostendens sternentem Troica ferro
Corpora Peliden, arcus obuertit in illum,
Certa'que letifera direxit spicula dextra,
Quo Priamus gaudere senex post Hectora posset
Hoc fuit, ille igitur tantorum uictor Achille
Victus es à timido Graiæ raptore maritæ.
At si fœmineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
Iam timor ille Phrygum, decus, & tutela Pelasgi
Nominis Aeacides, caput insuperabile bello
Arserat. armarat Deus idem, idemq; cremarat.
Iam cinis est, & de tam magno restat Achille
Nescio quid, paruā quod non bene cōpleat urnam.
At uiuit, totum quæ gloria compleat orbem,
Hæc illi mensura uiro respondet, & hæc est
Par tibi Pelide, nec inania Tartara sentit.
Ipse etiam, ut cuius fuerit cognoscere possis,
Bella mouet clypeus, deq; armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oileus Aiax.
Non minor Atrides, non bello maior, & æuo
Poscere, non alii. soli Telamone creato,
Laerteq; fuit, tantæ fiducia laudis.
A se Tantalides onus, inuidiamq; remouit,
Argolicosq; duces mediis consistere castris
Iussit, & arbitrium litis traiecit in omnes.

cædem. ¶ Ille igitur tanto) apostrophe ad Achillem indignationem continens, qd ab effœminato Paride fuerit interfectus. ¶ Graiæ maritæ) Helenæ, quam idcirco maritā poeta vocat, quia viris imperabat. ¶ Fœmi. Marte) imbelli. ADDI. {Cum Ouid. sentit & Calaber qui lib. iii. Achillem ab Apolline sagitta interfectum scribit, & Home. apud quē Hector Achilli vaticinatur in hunc modū Iliad. x.

φράζεο νῦν μή τοι τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.
ἤματι τῷ, ὅτε κέν σε Πάρις καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων.
ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσωσιν, ἐνὶ σκαιῇσι πύλῃσι

Alii autem in templo Apollinis Thymbræi interfectum à Paride dicunt, insidiis Hecubæ. cum eo noctu ad Polixenam ingressus fuisset. Vt & Seruius meminit in vi. Virgil.) ¶ Thermodontiaca bipēni) Amazonica securi. Amazões. Nam Amazones Thermodontis fluuii accolæ fuerunt. ¶ Armarat Deus idē) Vulcanus & arma Achilli Thetidis rogatu perfecit, & eum mortuum combussit. ¶ Nescio qd) parum quid cineris de tanto Achillis corpore superest, quo ne vrna quidem impleri potest. ¶ Hæc mensura totus terrarum orbis mensura esse videtur gloriæ Achillis. A præstantissimis enim quibusq; poetis tam Græcis q̄ Latinis Achillis gesta fuere celebrata, Sicq; per totū terrarum orbem vulgata. ¶ Nec inania Tartara sentit) nūquā enim gloria moritur. ¶ Vt cuius fuerit cognoscere possis) ac si diceret fortissimi ac bellicosissimi illum clypeum fuisse, pro quo tantæ contentiones fuere susceptæ. ¶ Deq; armis arma feruntur) propter arma Achillis bella excitantur. Nam post mortem Achillis inrer Aiacem & Vlyssem de armis ipsius Achillis grauissimæ sunt ortæ contentiones. ¶ Soli Telamone creato) Aiaci Telamonis filio. ¶ Laerte'q;) Vlyssi. ¶ A se Tantalides) Agamnon à Tantalo genus ducens. Atreus. Nam Tantalus Iouis, Pelops Tantali, Pelopis Atreus, Atrei Agamemnon & Menelaus filii fuisse dicuntur. ¶ Traiecit) transmisit, transtulit. ADDI. {Hic quoq; variant authores. Sūt enim inter Græcos, qui iudiciū armorum captiuis Troianis delegatum ab Agamemnone tradant, quo ille inuidiam à se deriuaret. Id'que Nestoris consilio. Vide Calabrum libro quinto. & Odyssea vndecima}

IACOBI CONSANTII FANENSIS.

FOrtes'q; animæ: nec cognitus Hector &c.) ordo talis. Fortes'q; animæ nec exiguo sanguine senserūt quid Hector non cognitus posset: nec exiguo sanguine Phryges sen

nam quod de elixorum vsu Seruius & alii quidā volunt, inane est, vt in secundo Hecatosty narrabimus. ¶ Inter belli'que domus'que Acta tot.) Ineptus loquendi modus si hoc modo legamus. at in nostro codice sic inuenio. Inter belli'que domi'q; Acta tot. vt belli & domi aduerbialiter siut locata. *Bonico. habēt, cur. ¶ Ac siquem potuit spatiosa senectus spectatorem operū multorum reddere) imperfecta sententia. vnde opinor huic secundo carmine deesse vltimum pedem, ac deesse simul versum qui sequi debeat integrum vno minus pede. nam illud. Vixi, non huic cui subiungitur versui, sed illi qui desit subnectendum videtur. *a.l.læ/losq;. exēpli causa hoc modo. Ac si quem potuit spatiosa senectus spectatorem operum multorū reddere, certe me potuit, vidi q tot iā secula, vixi annos bis centū &c. Achillis mors. ¶ Clara decore fuit proles Elateia Cænis Thessalidum virgo pulcherrima.) Elateia, i, exili scribatur & Elatei filia interpretur, qui elatus à Stephano dicitur. Is Elateā ciuitatem in Thessalia condidit, habuit'q; alteram filiam Dotiam nomine, à qua Dotium in eadem regione ciuitas fuit nuncupata. Est & Elatea vrbs Phocidis cuius meminit Pauf. in Attica, & Herodo. in Vrania, nisi eandem esse quis velit quam memorat Stephanus. ¶ Vidi ego Petræū) propriū nomen à petra in Thessalia loco vbi colebat Neptunus cognomento Petræus. quoniam ibi percussa petra equum euocauerit. Lege quæ scripsimus in primæ Collectaneorum Hecatostyos cap. lvii. ¶ Vltor adest Phæreus.) Pherę us trisyllabam nomē est hoc loco. nam primam corripere debet, cum à Pheris Thessalię ciuitate) quæ primam corripiunt) deriuetur. Multa sanè hic nomina inuenies à Thessaliæ locis declinata. ¶ Terea'q; Aemoniis qui prensos montibus vrsos Ferre domum viuos indignantes'q; solebat.) Scribo Therea cum th aspirato, vt sit nomen à feris deductum, quarum hic venatione delectabatur. θὴρ feram significat. ¶ Abscindit.) Lego abscidit vt in temporibus sit concordia. quod tamen ex abs & cædo nō ex abs & scindo compositū esse monemus, vt ne claudicet syllaba. ¶ Aemathii spoliis armatus Alesi.) p Alesii Alesius enim Scelūtis filius inter Hippodamiæ procos à Stephano memoratur. Sūt & qui Alesiū Gargetti filium fuisse dicant (vt idem Stephanus tradit) qui cum Pelope iuerit ad Hippodamiam Oenomai, à quo Alesius in Elide ciuitas fuerit nuncupata. ¶ Nuda'q; Pellæi iu

uenis ferit ora sarissa.) Quidam codices non Pellæi habet, sed Phyllæi, quod non conuenit minus. Phyllus enim ciuitas in phthiotica vna quatuor regionum Thessaliæ, teste Strabo. libro nono, Vbi Apollinis Phyllæi fanum. Hinc Phylleiam matrem, idest Thessalam Poeta noster appellat vltimo artis amatoriæ, vt. Nec tibi turpe puta crimen, vt Phylleia mater Soluere. ¶ Et obductos annis restringere luctus.) Codex meus & alii plurimi habent restinguere. quod placet magis. significabit enim suscitare. Nam ut reclu dere persæpe simplicis verbi contrarium habet significatum resoluere religare, & id genus plura, cur non interdum habeat & restinguo? Quin participium illud obductos restinguere innuit esse legendum. Cum obduci ignis dicatur cum operitur. Virg Et Cinis obductæ celabat lumina prunæ. ¶ Bis sex Neleidæ fuimus.) Neleus (quod hoc loco interpres tetigit) Ex Chloride genuit Nestorē, Periclymenum, & Chromium, ex diuersis aliis mulieribus Taurum Asterių, Lycaonem Deimachum, Eurybium, Epileonta, Phrasin, Antimenem, & Alastorem. author Apollonii Comment. in primum Argon. Omnium autem natu minimus Nestor fuit, vt in vndecimo Iliados scribit Homerus. ¶ Cum tamen ille ferox.) Non cum, sed cur boni codices habent. ¶ A se Tantali des onus inuidiamq; remouit.) Inuidiam interpretor crimē vel iniuriam, licet & pro odio posset accipi.

HENRI. GLAREANI, ANNOTATIONES IN LIBRVM XII. METAMOR.

Protesilae cadis.

IN plerisq; codicibus atq; adeo in Raphaelis quē nos habebamus, Protesilaus Isiphyli filius dicitur, cū Homerus in Catalogo & hic noster Poeta in Epistolis Iphicli dicant filium. Verum hæc notare non videntur huius instituti.

Opusq; meæ bis sensit Telephus hastæ.

Amphibolon videtur esse in verbo Opus, cum & vulnus & auxilium significet. Operæpretium autem videtur quæ Plin. lib. xxxiiii. cap. xv. refert adscribere. Est & rubigo ipsa, inquit, in remediis, & sic Telephum proditur sanasse Achilles, siue id ærea siue ferrea cuspide fecit, ita certe depingitur eam decutiens gladio. Meminit etiam obiter lib. xxv. cap. v.

Spectatorem operum multorum reddere.

Anatapodoton est, oratio, vt supra diximus, altero defecta membro. Nam deest, Certe me potuit senectus spectatorem multorum operum reddere.

Elige quid uoueas, eadem quoq; fama ferebat.

Amphibolon, vtrum eadem neutro dixerit genere, an fœminino. Et supplementum videtur versus.

Sæuissime Centaurorum Euryte.

Homerus Odysseę φ vocat Eurytiona, sed, vt antea admonuimus, & nomina sæpe variant, & non eosdem secutus authores Poeta videtur.

Hunc pede conuulso mensæ Pellæus acernæ.

Dubium quid referat hunc, vtrum Amycum, qui Celadonta percusserat, an Celadonta nōdum prorsus confectū, quippe qui subiungat, geminato vulnere missum ad tartareas vmbras, geminato inquam cum ab Amyco, tum à Pelate inflicto. Si certum esset Centaurus'ne, an Lapitha fuerit Pelates, facile solueretur nodus.

Quæ fuerant pinu uotiui cornua cerui.

Votiui, idest, voto oblati, suspensa autem ad pinum intelligenda. Porrò sequente versu Aldinus codex omisit, sua, & Gryneus trisyllabon facit, cum Poeta nono paulo antea carmine Gryneus fecerit dissyllabon, & Græce est, non hoc saltem loco. Quare legendum, Gryneus sua lumina ramo. Rursus tertio inde versu concreta, nisi pro cōfusa dicatur, non video quid sensus esse queat.

Vulnu, Cænæ tulisti.

Cæneus Lapithæ nomen, de quo hæc est fabula, dissyllabon est. At Cæneus trisyllabon Centauri nomē hoc versu. De quo Poeta iocatur. Quemadmodum C. Cæsarem iocatum in Pomponium militem. Quintil. refert. Cum enim Pomponius vulnus ore exceptum ostentaret, ne vnquam fugiens (inquit Cæsar) respexeris.

Sopitus uenis & inexperrectus Aphidas.

Coniunctio hoc in loco omitti non debet. Cæterū Aphidas Planudes vertit, cum alibi Aphypnas legatur, quod ad illud inexperrectus respondere videtur. Sed neque de hoc certum est, sit'ne Centaurus an Lapitha. Carchesium autem quod sequenti versu ponitur, Raphael vas vinarium exponit. Seru. in. iiii. Geor. ad illud Virgilii. Et mater, cape Mœonii carchesia Bacchi. Oceano libemus ait. Carchesia, inquit, sunt genera poculorum. At quantum ex Macrobii descriptione libro quinto constat, non longe videtur abesse ab eo quod vulgò Cantharum vocant.

Plenoq; e gutture fluxit In q; toros.

Raph. legit, plenoq; è gurgite, & exponit, Ventre, quem propter magnitudinem gurgitem vocat. Hæc ille. Sed è gutture legendum est. Illud magis lectori considerandum, num satis recte ab eodem expositum sit, Inq; toros, idest, in lectū & vrsæ pellem, quod ego tamen non reprehendo.

Solidoq; reuellere dumo.

Dumo Perot. exponit nemore, quod placet, tametsi Dumosum apud Virg. in Tityro dumis plenum, exponit Ser. & Festus frondosus. Porrò in hac pugna Centaurorum Lapitharumq; propria nomina multa corrupta, multa incerta, Nedymum quidam Nedimnum, Lycotan, Lycespen inepte, Ripea, quidam Riphea. Plegræum Phlægræum inepte, hylen ὕλην Planudes vertit. Verum hæc librariorū culpa fiunt, & correctorum incogitantia, aut verius inscitia.

Ex humeris medios coma dependebat in ar.

Qui in homine humeri, in reliquis animantibus Harmi, aiunt Plinium tradidisse, non igitur est frustranea hæc Centauri descriptio, monstrosa quidem illa, sed non absque gratia, Poetæ maxime quæsita ingenio.

Pheocomes hominemq; simul protectus equumq;

Raphael exponit, qui coma & se & hominem protexerat. Alii simpliciter accipiunt, idest, qui se, & hominem, & equum protexerat, quod videtur verisimilius.

Veluti concretum uimine querno.

Hæc descriptio nisi adiuuetur multis modis, & partim expositione, partim figuris declaretur, præter huius Poetæ consuetudinem insignem secum adfert obscuritatē, vt miret Raphael. non dignatum aliqua ampliore declaratione.

Qui clypeo gladioq; Macedoniaq; Sarissa.

Tot syllabarum breuium concursu Poeta necessario breuem syllabam produxit, ni in Macedonia. Sarissa autem longior hasta erat quàm Romanorum pilum, vt planè videtur apud Liuium de bello Macedonico.

Obliquat, longaq; amplectitur ilia dextra.

Nisi longa pro extenta exponamus, non equidem intelligo, cum sensus alioqui nō sit obscurus, videtur enim cæsim nunc verberasse, qui punctim antea.

Laertæq; fuit.

Laertę, idest Vlysi, exponit Raphael, sed fortassis codex errat. Nam Laerte videtur ablatiui esse casus, vt Telamone, quanq; Laerta etiam dici potest, vt Anchisa apud Maronē in auferendi casu, quare absq; diphthongo legendum.

fab. nig

…proueni…
…dilli sic & si…
…tis, ita quòd nullo
…nutriis, id est, a die,
…hoc videntur
…gociorum, officio…
…ipsis prosperitates le…
…quandoque diuersis domuis
…aliter vinceret… vale…
…tus homo talis omnis fi…
…sæpe visi sunt fortissimi
…o, Vita vi… nego
…tiis.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS.
LIBER XIII.

ARG. FABVLAE SEQ.

Achille ab Alexandro occiso, arma cum peterentur ab Aiace, quia frater patruelis esset, & Vlysse qui consilio se potiorem ac virtute iudicaret, placuit principibus vt vtriusque res gestæ in bello perpenderentur, & digniori propositum præmium cum causa ab vniuerso exercitu tribueretur. Cum itaque in conspectu omnium Aiax virtutes suas quibus Graios iuuisset, retulisset, & Vlysses consilia sua quibus communem rempublicam iuuisset, duces quoque adduxisset, nouissime signum Mineruæ, quod iste * extulisset ostendit. Quo Graii moti cum ante oratione eiusdem perculsi stuperent, ab Aiace arma abiudicata sunt, & Vlyssi data. Quo ille contumelia accensus incubuit ensi, ex cuius cruore flos purpureus similis hyacintho natus est.

Consedere duces, & uulgi stante corona
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax.
Vtque erat impatiens iræ, Sigeia toruo
Littora prospexit, classemque in littore uultu,
Intendensque manus. Agimus proh Iuppiter inquit,
Ante rates causam, & mecum confertur Vlysses?
At non Hectoreis dubitauit cedere flammis,
Quas ego sustinui, quas hac a classe fugaui.
Tutius est igitur fictis contendere uerbis,
Quam pugnare manu, sed nec mihi dicere promptu,
Nec facere est isti. quantumque ego Marte feroci,
Inque acie ualeo, tantum ualet iste loquendo.
Nec memoranda tamen uobis mea facta Pelasgi
Esse reor (uidistis enim) sua narret Vlysses,
Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.

RAPH. Consedere duces. Achille sagitta Paridis interempto, magna inter Aiacem & Vlyssem contētio orta est, vter ipsorum illius armis dignior esset. Agamemnon autem, ne in alterius odiū incideret, illius contentionis iudicium ad principes Græcorum reiecit, vt p virtute ac meritis vtriusq; arma alteri adiudicaret. Iusso igitur vtroq; in cōsessu principū causam agere, nō virtute aut meritis, sed eloquētia, qua plurimum valebat, Vlysses effecit, vt sibi arma adiudicarētur. Illā autē repulsam Aiax adeo ægre tulit, vt primum furiosus sit effectus, deinde cū resipuisset, gladio incūbēs seipsum interfecerit, sed tādē miseratione Deorū in Hyacinthū florem fuit cōmutatus. ¶ Consedere duces.) ciuilē instituit cōcionem, in qua principes sedēt, vulgus aūt cogit stare. ¶ Clypei septē.) septē boū coriis tecti.

ADDI. {Huius clypei descriptio est apud Homerū Iliados septimo.

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος ἠΰτε πύργον
Χάλκεον ἑπταβόειον, ὅ οἱ Τύχιος κάμε τεύχων
Σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος Ὕλῃ ἔνι οἰκία ναίων,
Ὅς οἱ ἐποίησεν σάκος αἰόλον ἑπταβόειον
*Ipse Ταύρων ζατρεφέων, ἐπὶ δ' ὄγδοον ἤλασε χαλκόν.

Quod igitur Home. ἑπταβόειον dixit, idē hic Septēplicis noie intelligēdū } ¶ Aiax tela.) Pelæi fratris filiꝰ Achillis patruelis fuit. Quæ autē de Aiace scribit poeta à Sophocle sumpsisse videt. ¶ Sigea lit.) Sigeū & vrbs & pmontoriū est Troadis, iuxta qd Græcoꝝ classis subducta erat. ¶ Classemq; in littore) stātē subaudiam. ¶ Intēdēsq; manus.) ad classem intelligēdū est. Exprimit aūt gestū viri cū indignatione locuturi. ¶ Agimus proh Iupp.) Aiacis psonę decorū pulchre seruat, q fortis qdē ac bellicosus fuisse, sed eloquētia parū valuisse, tū à Græcis, tū à Latinis fingit poetis. Quare illi oratio simplex attribuit, omniq; artificio carēs. Nā & in pœmio statim cū magna exclamat indignatione, & se p totā iactat orationē, quæ non esse faciēda rhetores oēs præcipiūt. Versat aūt hæc oratio i duplici cōiecturali ɔstitutiōe. Cū eni Achillis arma Græcorū præstātissimo & virtute & meritis forēt tribuēda, vter horū sit præstātior quærit, Aiax an Vlysses, cū vterq; se dignū illis esse iactaret. Vterq; aūt ɔiecturis & se meruisse, & alterū nō meruisse oñdit.

ADDI. {Neq; vero omni prsus artificio caret hęc oratio, vt Regius ait. Nā & partes suas habet, & diserte causam pponit Aiax oñdēs arma sibi potiꝰ q̄ Vlyssi deberi, prio qdē iure successiōis siue hæreditario, qa frater Achillis patruelis sit, & nobilior ēt gñe natꝰ: Deīde ex merito, qñ plura, q̄ ille, præclare gesserit, ille aūt ēt quædā pessime. Et hic collatiōe vtriusq; gestoꝝ facta, quę ab illo turpiter gesta sūt, criminādo exaggerat, q̄ vero tolerabilr, eleuando extenuat. Postremo aūt ēt illud addit, neq; patē neq; idoneū his armis gestādis Vlyssē cē. Atq; hæc, quātū ad subiectū orationis attinet. Deīde vero vel sūmæ artis fuit. Decorū præstare, taléq; sermonē psonę tribuere, q illi quā aptissime ɔueniret. Nā vt apud Sall. Marius, ita hic Aiax fingitur virtute magis & factis laudē qrere seseq; alus cōmēdare, q̄ dicendi facultate. Idq; militari ac forti viro peculiare est. eoq; neq; amplificatiōibus lōgioribꝰ vtit., neq; coloribꝰ aliis, qbꝰ solēt q verbis magis q̄ factis excellere cupiūt. Est eni simplex veritatis orō, simulata vero aut falsa aliena cōmēdatiōe idigēt, vt Eurypides ait. Quod autē principio vtitur turbulētiore, & minus ad artē accōmodato, vt Regio videtur, idipsū ex arte sumptū est. Nam & iratus ad causam agēdam accedit, & eo magis indignat., qd cū Vlysse hoie bellicis rebꝰ aut armis nūquā apte aut recte exercitato, certādū sibi esset, ad quē nullo neq; iure, neq; merito adeo arma illa ptinerēt, denique ex cuiꝰ collatiōe, ipsiꝰ fama plus detrimēti, q̄ victoriæ gliæ acceptura eēt. Proīde illud magis dicēdū fuerat, Aiaci qdē simplicē, nō tū ab arte remotā orationē tribui. Vlyssi aūt coloratā, & ppemodū vesetatoriā.} ¶ Proh Iupp.) exclamatio minime pricipio ɔueniēs. ¶ Ante rat.) à qbus ego solꝰ Hectoris faces repuli, cū alii Græci, i primisq; Vlysses illiꝰ viri impetū nō sustinētes eas deseruerit. Cū eni Achilles Agamēnoni iratꝰ pp Briseida ereptā intra tētoriū se ɔtineret, neq; pugnare vellet, Hector cū delecta Troianorū iuuētute in hostiū classem impetū fecit, quā etiā incendisset, nisi Aiacis virtute fuisset repulsus. {vt est Iliados xv.} ADDI.

Omnis igitur Aiacis indignatio, & à loco in quo causa agitur, & ab aduersario oriri videtur. ¶ Et mec. ɔfer. Vlys.) & ɔiunctio indignationē hoc loco significat. ¶ Hac à classe) manū ad classem intendit Aiax, sicq; illam Græcis ostendit. ¶ Fictis) compositis. ¶ Isti) cum magno Vlyssis contemptu hoc dixit. ¶ Quantumq; ego Marte feroci) cōtra artis præcepta vbiq; & se & sua Aiax nō desinit iactare. Omnis enim sui iactatio (vt Fabius Quintilianus tradit) est odiosa.

¶ PRAEMIA

Præmia magna peti fateor. ſed demit honorem
Aemulus Aiaci. non eſt tenuiſſe ſuperbum,
Sit licet hoc ingens, quicquid ſperauit Vlyſſes,
Ipſe tulit pretium iam nunc certaminis huius,
Qui cum uictus erit, mecum certaſſe feretur,
Atque ego, ſi uirtus in me dubitabilis eſſet,
Nobilitate potens eſſem Telamone creatus,
Mœnia qui forti Troiana ſub Hercule cœpit,
Littoraq; intrauit Pagaſea Colcha carina,
Aeacus huic pater eſt, qui iura ſilentibus illic
Reddit, ubi Aeolidē ſaxum graue Siſyphon urget.
Aeacon agnouit ſummus prolemq; fatetur
Iuppiter eſſe ſuam. ſic ab Ioue tertius Aiax.
Nec tamen hæc ſeries in cauſam proſit Achiui,
Si mihi cum magno non eſt communis Achille.
Frater erat, fraterna peto, quid ſanguine cretus
Siſypho? furtiſq;, & fraude ſimillimus illi
Inſeris Aeacidis alienæ nomina gentis?
An quod in arma prior nulloq; ſub indice ueni,
Arma neganda mihi? potiorq; uidebitur illis,
Vltima qui cœpit, detractauitq; furore
Militiam ficto? donec ſolertior iſto.
Et ſibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, uitiataq; traxit ad arma.
Optima nunc ſumat. qui ſumere noluit ulla,
Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi,
Obtulimus quia nos ad prima pericula, ſimus?
Atq; utinā, aut uerus furor ille, aut creditus eſſet,
Nec comes hic Phrygias unquam ueniſſet ad arces
Hortator ſcelerum. non te Pœantia proles
Expoſitum Lemnos noſtro cum crimine haberet.
Qui nunc (ut memorāt) ſylueſtrib⁹ abditus antris,
Saxa moues gemitu, Laertiadæq; precaris
Et nunc ille eadem nobis iuratus in arma
(Heu pars una ducum) quo ſucceſſore ſagittæ
Herculis utuntur, fractus morboq;, fameq;,
Venatur, aliturq; auibus, uolucresq; petendo
Debita Troianis exercet ſpicula fatis.
Ille tamen uiuit, quia non comitatur Vlyſſem.
Vellet & infelix Palamedes eſſe relictus.
Viueret aut certe letum ſine crimine haberet.
Quem male conuicti nimium memor iſte furoris,
Prodere rem Danaum finxit, fictumq; probauit
Crimen & oſtendit, quod iam præfoderat aurum,
Ergo aut exilio uires ſubduxit Achiuis,
Aut nece. ſic pugnat ſic eſt metuendus Vlyſſes.
Qui licet eloquio fidum quoq; Neſtora uincat,

RAPH. ¶PRAEMIA magna) arma Achillis à Vulcano fabricata. ¶Tenuiſſe) obtinuiſſe. In contemptū autē Vlyſſem quantum poteſt Aiax adducit ¶Superbum) glorioſum. ¶Sit licet hoc ingens) quāuis id de quo contenditur ſit maximū. ¶Feretur) iactabitur. ¶Si virtus in me dubitabilis eſſet) nimiū arroganter hoc eſt dictum. ¶Littora Colcha) Colchica. Nam Telamon cū Iaſone in Colchos nauigauit, vt plenius ſuperius diximus. ¶Vbi Aeoliden Siſiphō) hoc ad Vlyſsis contēptum dictum eſt. Nam fama erat à Siſypho latrone Iſthmū obſidente Anticleā Vlyſsis matrē, cum ad Laertem duceretur, fuiſſe cōpreſſam. atq; ex eo ↄcubitu Vlyſſem ortum.

ADDI. {De hac re ſupra in fab. Autolyci nōnulla annotauim⁹. Sūpta aūt videnf hęc, vel ex Aiace Sophoclis, vbi chor⁹ de Vlyſſe loquēs. Εἰ δὲ ὑποβαλλομένοι, inquit) Κλέπτουσι μύθους οἱ μεγάλοι βασιλῆς Ἢ τῆς ἀσώτου σισυφιδᾶν γενεᾶς Μὴ μή μ᾽ ἄναξ Ἔθ᾽ ὧδ᾽ ἐφάλοις κλισίαις ὄμμ᾽ ἔχων Κακὰν φάτιν ἄρῃ, &c. Aut ex Aeſchylo. cuius hæc ibidem citantur. Ἀλλ᾽ ἀντικλείας ἆσσον ἦλθε Σίσυφος Τῆς σῆς λέγω τοι μητρός, ἥ σ᾽ ἐγείνατο. Aut etiam ex Cyclope Euripidis. Vbi Silenus Vlyſſem interrogans inquit: Χαῖρ᾽ ὦ ξέν᾽, ὅστις δ᾽ εἶ φράσον πάτραν τε σήν. Ille autem reſpōdens ſubiicit: Ἴθακος ὀδυσσεύς. γῆς κεφαλλήνων ἄναξ. Tum rurſum alter: Οἶδ᾽ ἄνδρα κρόταλον, δριμὺ σισύφου γένος.}

¶Hæc ſeries) hæc ſtēmatis diſpoſitio. ¶Frater erat) patruelis frater Achilles fuit Aiacis. Nam Peleus & Telamon fratres fuerunt. Patrueles aūt fratres dicunf q è fratrib⁹ naſcunf. ¶Quid ſang. cre. Siſypho?) apte Aiax originis turpitudinē obiicit Vlysſi. ¶An qđ in ar. prior?) Vlyſſes ne ad bellū Troianū cū aliis Græciæ principibus proficiſcēs vxorē relinquere cogeretur, ſe inſanire ſimulauit, Palamedes vero prudentia valde pollens, ad hoc ſpeculandū miſſus, illi aranti, ſalemq; ſemināti filiū paruulū obiecit. quem Vlyſſes aratro ſublato nihil offendit. Inuitus itaq; ad bellū ductus, Palamedē ficta ꝑditione tādē oppresſit. ¶Nullo ſub in.) nullo indicāte. ¶Vltima q ce.) vltimus p hypallagē, vt intelligaf qui vltimus cœpit arma. ¶Detrectauit) vitauit. ¶Solertior) prudentior. ¶Et ſibi inutil.) nā Palamedes in ſe Vlyſſem cōcitauit, cuius fraude tādem, vt ꝑditor à cūcto Græcoꝝ exercitu fuit interfectus. Nā Vlyſſes literas finxit à Priamo ad Palamedē datas, qbus ſignificare videbatur Priamus ſe magnum auri pōdus miſiſſe, aliudq; miſſurū. Cum vero literæ ad Agamenonem fuiſſent perlatæ, principesq; oēs præter Palamedē cōueniſſent. vixq; illud ſcelus in Palamedē cadere poſſe cūctis videretur, Vlyſſes nihil temere de tāto viro credendum dixit, niſi aurū, qđ ille iā per ſeruos corruptos in illius tentorio defodiendum curauerat, deprehēderetur. Qui igitur miſſi ad hoc inquirendum fuerāt, cū renunciaſſent inuentum lapidibus Palamedes à toto exercitu, de quo optime meritus erat, obrutus eſt. — Palamedis cædes.

¶Naupliades) Palamedes nauplii filius. Nauplius autē Neptuni & Amymones nymphæ filius in Euboea regnauit. — Nauplius. ¶Optima nunc ſu.) Ironia indignationis plena, qua Aiax ſignificat Vlyſſem nulla ratione armis Achillis eſſe dignum, ſe autem eſſe dignisſimum. ¶Furor ille) inſania illa Vlysſis. ¶Hortator ſcel.) hactenus in contēptum, nunc in odium Aiax Vlyſsē adducit. ¶Nō te Pœ. pro.) cum oraculū accepiſſent Græci Troiā ſine Herculis ſagittis capi non poſſe, Vlyſſes miſſus ad Philoctetē Pœātis filium, cui moriēs Hercules arcū ſagittasq; reliquit inueniēdum, Troiamq; adducēdum. cum forte inter nauigādum ſagitta hydrę veneno tincta è pharetra cadēs Philotectæ pedem vulneraſſet, eum in Lēno nullo adhibito vulneri remedio reliquit. — Philoctetes. ¶Lēnos) Lēnos inſula eſt vna ex Cycladibus. — Lemnos

ADDI. {Seu potius è regione Thraciæ vt Stephan. habet, vnde cætera hæc tranſumpta.}

Vulcano dicata, quę duo oppida habet Epheſtiā, & Myrinam, in cuius forum Solſtitio Athos eiaculaf vmbrā, vt Plinius ſcribit. ¶Qui nūc vt mem.) oratorię miſerias Philoctetæ amplificat Aiax. vt maius in odium Vlyſſem adducat. ¶Troianis fatis) Troiano excidio. ¶Sine crimi.) proditionis. ¶Conuicti fur.) deprehēſi, detecti. ¶Nimium ma. mem.) illa nāque memoria Palamedes optime de Græcorum exercitu meritus fuit interfectus. ¶Prēfoderat) āte defoderat in tentorio Palamedis per ſeruos corruptos, vt dixim⁹. ¶Ergo aut exil.) relinquens Philoctetem in Lemno tanquam exulem. ¶Aut ne.) inducens exercitum ad lapidandum Palamedem.

ADDI. {Sic idem Aiax apud Calabrum libro quinto:
Ἤτοι δ᾽ ἐξελάθου ὅτ᾽ ἐς Ἴλιον ἱερὸν ἄστυ
Ἐλθέμεναι ἀλέεινες ἅμ᾽ ἀγρομένοισιν ἀχαιοῖς
Καί σε καταπτώσσοντα, καὶ οὐκ ἐθέλοντ᾽ ἐφέπεσθαι
Ἤγαγον Ἀτρεΐδαι, ὡς μὴ ὄφελες ἱκέσθαι

Ecce ferunt Troes, ferrumq́; ignesq́; Iouem'que
In Danaas classes. ubi tunc facundus Vlysses?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes
Spem uestri reditus. date pro tot nauibus arma.
Quod si uera licet mihi dicere, quæritur istis
Quā mihi maior honos, cōiūcta'que gloria nostra est,
Atque Aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
Cōferat his Ithacus Rhesum, imbellé'que Dolona,
Priamidé'que Helenum rapta cum Pallade captum,
Luce nihil gestum est. nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam uilibus arma,
Diuidite, & pars sit maior Diomedis in illis.
Quo tñ hæc Ithaco? qui clam, qui semper inermis
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem.
Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro
Insidias prodet, manifestabit'que latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis casside uertex
Pondera tanta feret, necnon onerosa, grauis'que
Pelias asta potest imbellibus esse lacertis.
Nec Clypeus uasti cælatus imagine mundi
Conueniet timidæ, natæ'que ad furta sinistræ.
Debilitaturum quid te petis improbe munus?
Quod tibi si populi donauerit error Achiui,
Cur spolietis erit, non cur metuaris ab hoste.
Et fuga qua sola cunctos timidissime uincis,
Tarda futura tibi est gestamina tanta trahenti.
Adde quod iste tuus tam raro prælia passus
Integer est clypeus nostro qui tela ferendo
Mille patet plagis, nouus est successor habendus.
Denique quid uerbis opus est? spectemur agendo,
Arma uiri fortis medios mittantur in hostes,
Inde iubete peti, & referentem ornate relatis.
Finierat Telamone satus, uulgi'que secutum
Vltima murmur erat donec Laertius heros
Astitit, atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit ad proceres, expectato'que resoluit
Ora sono. neque abest facundis gratia dictis.
Si mea cum uestris ualuissent uota Pelasgi,
Non foret ambiguus, tanti certaminis hæres,
Tu'que tuis armis: nos te poteremur Achille.
Quem quoniam non æqua mihi, uobis'que negarunt

RAPH. ECCE ferunt Troes) hoc quoque in. xv. Iliad. describit Home. Iouemq́;) auxiliū Iouis Hectori fauentis. Nempe ego) solus Aiax aliis Græcorum ducibus perterritis classem ab ignibus hostium protexisse ab Homero quoque scribitur.

ADDI. {Iliad. xv. circa finem vbi hi versus leguntur.

ὅστις δὲ τρώων κοίλας ἐπὶ νῆας ἄγοιτο.
σὺν πυρὶ κηλείῳ χάριν ἕκτορος ὀτρύναντος,
Τὸν δ' αἴας οὔτασκε δεδεγμένος ὀξέι χαλκῷ}.

Quod si vera licet (arroganter nimiū contra artis oratoriæ præcepta hæc quoq; dñr. Conferat his Ithacus Rhesum) his gestis meis cōparet Vlysses, quē cum quodā contēptu Ithacū Aiax appellat.

Rhesus Rhesus autē rex fuit Thraciæ, qui (vt scribit Home. cū in auxiliū Troianorū cum candidissimis equis venisset, à Diomede & Vlysse ea ipsa nocte, qua ad Troiā puenerat, fuit iterēptus.

Dolon Imbellēq; Dolona) Dolon (vt idē scri. Hoñ.) Eumedis præconis filius, cū speculator ad castra Græcorū ab Hectore missus eēt, à Diomede simul & Vlysse captus fuit & interfectus.

ADDI. {De Rheso & Dolone, & quō uterq; noctu interfect⁹ fuerit ab Vlysse & Diomede, habes Iliad. x.}

Helenus Priamidēq; Helenum) Helenus Priami fuit filius qui a Diomede & Vlysse captus fata Troianorū arcana Græcis reuelauit. Rapta cū palla.) cū Palladio, quod Vlysses vnà cum Diomede rapuit.

ADDI. {De Palladio ex arce Troiana p Diomedē & Vlyssem ablato ēt Virg. meminit ii Aen. De Heleno autem Sophocles i Philotecte his versibus.

ἦν τις εὐγενὴς.
Πριάμου μὲν υἱός, ὄνομα δ' ὠνομάζετο
Ἕλενος, ὃν οὗτος νυκτὸς ἐξελθὼν μόνος.
ὁ πάντ' ἀκούων αἰσχρὰ καὶ λωβητ' ἔπη,
δόλιος Ὀδυσσεὺς εἷλε, δέσμιόν τ' ἄγων
ἔδειξ' ἀχαιοῖς, &c. qui tñ hoc ab Oui. differt quod ille unà cū Palladio, & adiuuāte Diomede, captum Helenum dicit, hic autē solius Vlyssis meminit.} Quo tñ hæc Ithaco?) arma Achillis in commodo Vlyssi futura ostendit Aiax. Quo) ad quid, ad quē finem, petuntur autem verbū est subaudiendū Et fur.) dolis, fraudibus, insidiis. Dulichius ver.) Vlyssis caput. Nā Dulichiū insula est Ithacæ vicina.

ADDI. { Quidam autē eādē cum Cephalenia faciūt Dulichiū, vt Strab. indicat, & quia Cephaleniis imperauit Vlysses, hinc Poetæ Dulichiū ipsum quoq; Vlyssē passim appellāt. Qd tñ cōtrariū Hoñ. est, q Dulichios, & Cephalenas diuersos facit, atq; his qdē ducē Vlyssē Dulichiis autem Megeē assignat. Vide Ilia. ii. & Strab. libr. ix.} Nec non onerosa) ordo est & sensus, & Pelias hasta non potest esse non onerosa & grauis imbellibus lacertis. Nec cly. ua.) in clypeo Achillis (vt scri. Home.) quatuor elementa sculpta videbantur.

ADDI. {Descriptio clypei Achillis est apu Home. Iliad. xviii. Non solum autem elementa in eo, sed totam machinam mundi, hoc est, cœlum syderibus suis, terrā cum vrbibus & populis, & ipsum denique Oceanum, oras ambientem, fuisse sculptum idem author est.} Quod tibi si po.) hoc quoque contra artis præcepta ab Aiace dictum est. Neque. n. error iudicibus fuit obiiciendus. Trahēti) proprie dixit. Illa enim trahimus, quæ gestare non possumus. Viri fortis) Achillis. Vulgiq; sec. vlti. mur. erat) nam populus murmure suo Aiacis dicta approbare est visus. Astitit) surrexit. Atque ocu. pau. tel. mora.) imitatur Home. Ouid. qui Vlyssem stetisse oculis in terrā defixis, immotoq; sceptro, priusquam illam eloquentiæ pcellam effunderet scribit.

ADDI. {Locus est Iliad. iii. vbi Antenor inter se confert Menelaum & Vlyssem.

Ἀλλ' ὅτε δὴ πολύμητις ἀναΐξειεν ὀδυσσεὺς
στάσκεν, ὑπαὶ δὲ ἴδεσκε κατὰ χθονὸς ὄμματα πήξας
Σκῆπτρον δ' οὔτ' ὀπίσω, οὔτε προπρηνὲς ἐνώμα,
Ἀλλ' ἀστεμφὲς ἔχεσκεν, ἀΐδρεϊ φωτὶ ἐοικώς.
φαίης κεν ζάκοτόν τινα ἔμμεναι, ἄφρονα τ' αὔτως.
Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει.
Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν,
Οὐκ ἂν ἔπειτ' ὀδυσῆΐ γ' ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος &c.

De præsenti autem oratione siue contentione Vlyssis cū Aiace, nihil est apud Homerum nisi quantum de iudicio & victoria meminit Odys. xi. vbi ait:

Οἴη δ' αἴαντος ψυχὴ τελαμωνιάδαο
Νόσφιν ἀφεστήκει κεχολωμένη εἵνεκα νίκης
Τήν μιν ἐγὼ νίκησα δικαζόμενος παρὰ νηυσὶ
Τεύχεσιν ἀμφ' ἀχιλῆος, ἔθηκε δὲ πότνια μήτηρ.
Παῖδες δὲ τρώων δίκασαν καὶ Παλλὰς ἀθήνη}

Si mea cum uestris) artificiosissima Vlyssi attribuitur oratio, vt personæ decorū seruetur. Nā Vlysses cum ab aliis, tum ab Homero inter eloquētissimos numeratur. Quare & affectus statim in exordio mouet, & sua sine vlla arrogantia amplificat, & ab aduersario obiecta ita refellit, vt illum in maximum adducat contēptum, ac denique principibus persuadeat se arma Achillis, quàm Ajax magis meruisse. principium autem à beneuolentia sumptum est. Se enim cum aliis Græcis semper optasse ait salutem Achillis. per quod significat se vehementer illius morte dolere, qui Græcis omnibus gratissimus fuisset. Tuq. tuis armis) potereris, ac possideres, & fruereris subaudiatur. Est. n. hypozeugma. Poteremur aūt legēdum est, vt sit tertiæ cōiugationis, ita versu exigente. Hac aūt apostrophe ad Achillem animos auditorum ad fletū inclinat.

Oratio ad Vlyssis.

Ouid. Metamor. S

Fata(manu'que simul ueluti lachrymantia tersit
Lumina)quis magno melius succedit Achilli,
Quã m p quẽ magnus Danais successit Achilles?
Huic modo ne prosit, quod ut est hebes, esse uidetur
Ne'ue mihi noceat, quod uobis semper Achiui
Profuit ingenium, meaque hæc facundia si qua est.
Inuidia careat, bona nec sua quisque recuset.
Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra uoco. sed enim quia retulit Aiax
Esse Iouis pronepos, nostri quoque sanguinis author
Iuppiter est, totidem'que gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater est, Acrisius * illi,
Iuppiter huic. neque in his quisquã dãnatus, & exul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in utroque parente,
Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi quo'd pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto. meritis expendite causam.
Dummodo quod fratres Telamõ, Peleus'que fuerũt,
Aiacis meritum non sit, nec sanguinis ordo,
Sed uirtutis honor spoliis quæratur in istis.
Aut si proximitas, primus'que requiritur hæres,
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi.
Quis locus Aiaci? Phthiam hæc, Scyron'que ferãtur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.
Non petit ille tamen * num si petat auferat illa?
Ergo operum quoniam nudum certamẽ habetur,
Plura quidem feci, quam quæ comprendere dictis
In promptu mihi sit. rerum tamen ordine ducar
Præscia uenturi genitrix Nereia leti
Dissimulat cultu natum, & deceperat omnes,
In quibus Aiacem, sumptæ fallacia uestis.
Arma ego fœmineis animum motura uirilem
Mercibus inserui. neque adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus, cum parmam, hastamq; tenenti
Nate Dea, dixi, tibi se peritura reseruant
Pergama. quid dubitas ingentem euertere Troiã?
Inieciq; manum, fortemq; ad fortia misi.
Ergo opera illius, mea sunt. ego Telephon hasta
Pugnantem domui, uictum, orantemq; refeci.
Quod Thebæ cecidere, meũ est. me credite Lesbõ
Me Tenedõ, Chrysenq;, & Cillam Apollinis urbes,

RAPH. ¶MANVq; simul) hæc ex persona poetæ dicuntur. Ex arte autem finxit se flere Vlysses, quo facilius persuaderet se morte Achillis graui dolore fuisse affectum. ¶Quam per quẽ magnus Danais hoc est, quàm is cuius opera Achilles ad bellum Troianum deductus est, is autẽ Vlysses fuit. Nam vt ipse paulo post narrat, cum Thetis mater Achillis cognosceret filium in bello Troiano periturum, illum virginis habitu ornatum Lycomedi Scyri insulæ regi vnà cum filiabus ipsius educandum cõmendauit, vt tantisper apud eum in virgineo habitu lateret, dum Troia foret deleta. Cum vero sine Achille Troia capi non posset, nec vsquam inueniretur. Vlysses id quod erat suspicatus, mercibus quibus fœminæ capiuntur, gladium, scutum'que, ac galeam immiscens ad Lycomedem se contulit, vbi mercibus illis expositis Achilles gladium ac scutum alia negligens tractare cœpit, ex quo cognitus ad bellum Troianum fuit deductus.

* a.l. arcesius.

ADDI. {De Achille in Scyro occultato, & de tota eius educatione, copiose Statius in Achilleide.} ¶Huic modo ne prosit) aduersarium vt hebetem ac ingenio tardum, omniq; facundia carentem in contẽptum adducit. ¶Siqua est) ex arte suam eloquentiam extenuat Vlysses, ne se inuidiam, odium'que auditorum transferat. Inuidia ca.) nam Aiax in inuidiam Vlyssis eloquẽtiam adducere conatus est, cum dixit. Tutius esse fictis verbis contendere quàm manu pugnare. ¶Bona sua) propria vel natura data, vel industria cõparata. ¶Sed enim quia retulit Aiax esse Iouis prone.) figurata poetica est hæc locutio. In soluta nanq; oratione accusatiuo vteremur, diceremus'que Aiax retulit se esse Iouis pronepotem. ¶Acrisius illi) duo fuerunt nobiles Acrisii & hic Iouis filius ac Vlyssis auus, & alter Abantis Argiuorum regis filius ac Danaes pater. Legitur etiam Arcesius.

* Emendatũ exẽplar habet, Nõ sperat ut auferat arma.

Acrisii duo.

ADDI. {Non Acrisius legendum, vt Raphaeli falsò videtur, sed Arcesius. Nam in Acrisio etiam secunda syllaba repugnat, quæ breuis est, vt apud Virgiliũ -Quàm dicitur vrbẽ Acrisioneis Danae fundasse colonis. Et supra libro. iiii. Solus Abantiades ab origine Cretus eadem Acrisius superest, &c. Arcesii autẽ & Homerus meminit Odys. xiiii. de Telemacho loquens, his versibus:

-Τὸν δὲ μνηστῆρες ἀγαυοὶ
Οἴκαδ' ἰόντα λοχῶσιν, ὅπως ἀπὸ φῦλον ὄληται
Νώνυμον ἐξ Ἰθάκης Ἀρκεισίου ἀντιθέοιο.}

¶Neque in his quisquam damnatus & exul) Peleum Achillis patrẽ notat Vlysses, qui Phoco fratre interfecto ab Aeaco patre in exilium fuit expulsus.

ADDI. {Alii vtrũque, hoc est, tam Telamonem quàm Peleum in exilium actos tradunt. Vtrunq; enim cædis fraternæ participem fuisse, ac Peleum quidem disco, Telamonem autem ferro in ceruicem illius adacto, Phocum occidisse. Quare & Peleum in Thessaliam postea, Telamonem autem ex Aegina Salaminem peruenisse. Vide Cõment. Pindari in. v. Odam Nemeorum.} ¶Est quoq; per matrem) Anticlia mater Vlyssis filia fuit primi Sinonis Mercurii filii.

ADDI. {Anticlea Autolyci filia fuit, Autolycus autem Mercurii ex Chione Dædalionis. Home. Odyss. xi.

Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηυίης
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια.

Sed de hac etiam supra mentio facta est.} ¶Phthiam, Scyronq; ferantur) Phthiam ad Peleum, Scyron ad Pyrrhũ Achillis filium ex Deidamia Lycomedis filia. ¶Ergo operum quoniã) quoniã inquit quęstio est sola vter nostrum pluribus, ac maioribus meritis Græcorum exercitum affecerit, non omnia quæ gessi referre possum. ¶Præscia vẽturi) hinc incipit merita sua cõmemorare sine vlla arrogãtia Vlysses. ¶Genitrix Nereia) Thetis Nerei filia, materq; Achillis, vt & Homerus, & plerique poetarum asserunt. Suidas vero, Aristo. & Diony. Chalcidensis scribunt Achillem ex Thetide Chironis filia natũ. Deimachus autẽ ex Philomela Actoris filia. ¶Dissimulat cul. na.) hoc est, habitu simulat Achillem non esse puerum, sed puellam. ¶In quibus) inter quos. ¶Arma) gladiũ, hastam. parmam. ¶Proiecerat) deposuerat. ¶Ad fortia) sub audiamus gerẽda.

Variæ de matre Achillis opiniones.

ADDI. {Vide Achilleida Statii.} ¶Ergo opera illius mea sunt) colligit Vlysses omnia quæcũq; gessit Achilles, sibi esse ascribenda, cum illum latitantem deprehenderit, ad bellum'que Troianum adduxerit. A' causa enim effectus separari nõ potest. ¶Ego Telephon hasta) Telephus Herculis filius ex Auge nympha rex fuit Lyciæ * qui cũ resisteret Grǽcis ab Achille in femore fuit percussus, ac deinde iterato vulnere, vt in superioribus diximus, sanatus. ¶Quod Thebæ ceci. meum est) de Thebis Ciliciæ patria Andromaches intelligendum est. Nam eas diripuit Achilles. ¶Me credite Lesbõ) Lesbos insula est clara Alcęi carminibus & Saphus.

Telephus

* a.l. Mysiæ.

Lesbos.

ADDI. {Hæc autem Achilli prodita fertur à puella quadam, Pisidice nomine, quæ illius amore flagrabat, author Parthenius in Eroticis.} ¶Chrysenq; & Cillam) Chryse vrbs est Troadis propè Lemnũ Apollini sacrata, quam expugnauit Achilles, cum pro Troianis sentiret. Sunt tamẽ & aliæ vrbes hoc nomine & loca. Est enim vrbs inter Ophrynium, & Abydũ: Est etiam promontorium Lesbi in Tenedum vergens. Est & Bithyniæ vrbs & Cariæ. Cilla quoque vrbs est Troadis Apollini sacra à Græcis direpta.

Cilla

Syros insula.

Et Syrum cœpisse.mea concussa putare
Procubuisse solo Lyrnesia mœnia dextra.
Vtq́; alios taceam,qui sæuum perdere posset
Hectora nępe dedi.per me iacet Inclytus Hector,
Illis hæc armis,quibus est inuentus Achilles,
Arma peto.uiuo dederam.post fata reposco.
Vt dolor unius Danaos peruenit ad omnes,
Aulidaq́; Euboicam complerunt mille carinæ,
Expectata diu nulla,aut contraria classi
Flamina sunt,duræq́; iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor,diuisq́; irascitur ipsis,
Atq; in rege tamen,præter est. ego mite parentis
Ingenium uerbis ad publica commoda uerti.
Nunc equidem fateor,fassoq́;.ignoscat Atrides,
Difficilem tenui sub iniquo iudice causam.
Hunc tamen utilitas populi,fraterq́;,datiq;,
Summa mouet sceptri,laudē ut cū sanguine pēset.
Mittor & ad matrem,quæ non hortanda,sed astu
Decipienda fuit.quo si Telamonius isset,
Orba suis essent etiam nunc lintea uentis.
Mittor & Iliacas audax orator ad arces,
Visaq́; & intrata est altæ mihi curia Troiæ.
Plenaq́; adhuc erat illa uiris.interritus egi
Quam mihi mādarat communis Græcia causam,
Accusoq́; Parin.prædamq́;,Helenamq́; reposco,
Et moueo Priamum,priamoq; Antenora iunctum.
At Paris,& fratres,& qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus(scis hæc Menelae)nefandas.
Primaq; lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est,quæ consilioq́;,manuq́;
Vtiliter feci spatiosi tempore belli.
Post acies primas,urbis se mœnibus hostes
Continuere diu,nec aperti copia Martis
Vlla fuit.decimo demum pugnauimus anno
Quid facis interea,qui nil nisi prælia nosti?
Quis tuus usus erat?nam si mea facta requiris,
Hostibus insidior,fossas munimine cingo,
Consolor socios,ut longi tædia belli
Mente ferant placida.doceo quo simus alendi.
Armandiq́; modo.mittor quo postulat usus.

RAPH. ❡ET Syrum Syros absq;.c.insula est Ioniæ cū vrbe eiusdem nois.Nā Scyros p.c. patria est Lycomedis. Tametsi Seston forsitā nō inepte legeretur.Est.n. Sestus vrbs Hellespōti notissima. ADDI. Sestus. {Locus obscurus est neq;.n. Græci alibi legūtur expugnasse Cycladas, Iter quas Syrus à Strabone refertur lib.x.neque Scyron Achilles,in qua seruatus fuerat,filiumq; ex Deidamia Neoptolemū pcrearat. Aut igitur mendæ aliquid inesse noī Syro dicēdū aut vna ex vndecim vrbibus,quas Achilles anē expugnationē Troię cepisse dicit, eadē accipienda,qnq́ uidē cū Chrysa,Cylla, & Lyrnesso recēset. De nūero aūt vrbiū hoc ēt Calaber meminit in oratiōe funebri, qua Nestor laudasse Achillē fingit.sic.n. ait.loca ab Achille vastabantur. ὁσ' ἄρ' ἴντω ἰχυρὶ ... φῦτα. Ἐκπάγλως ... ἀφέχα ... Δώδεχ' ... Ἕνδεκα δ' ... &c. Apud Strabonem aūt li.xiii. &Scepsis qdā memorat, vbi regia Aeneę fuerit,& ex qua idē Lyrnessum aufugerit,qū ea Vnde ipse Achilles apud Homerum Aeneæ obiicit. ἦ οὐ μέμνῃ ὅτε πέρ σε βοῶν ἄπο μοῦνον ἐόντα ... Κεῖθεν δ' ἐς Λυρνησσὸν ὑπέκφυγες, αὐτὰρ ἐγὼ τὴν Πέρσα μεθορμηθεὶς,&c. Vt hinc aliqs,Scepsin magis q̄ Sestō,qd Regio placet, p Syro reponēdū putare possit. Quāq̄ mihi neq; hoc, neque illud satis pbatur,qn neutrū cū priore voce cōuenit.} ❡Lyrnesia moen.)Lyrnesus vrbs fuit Troadis,vñ Briseida rapuit Achilles. ADDI. {Occiso ei^o marito Minece,vt Ilia. vii.ipsa loquens ait. Οὐδὲ μὲν οὐδέ μ' ἔασκες,ὅτ' ἄνδρ' ἐμὸν ὠκὺς Ἀχιλλεὺς Ἔκτεινεν, πέρσεν δὲ πόλιν θείοιο Μύνητος &c.} ❡Sæuum, Hectora) magnū, terribilē, illū. n. ex arte laudat Vlysses, vt ide maior Achillis,q eū superauit,gloria cognoscatur. Viuo dederā arma)cū ea mercibus inserui.Tūc.n. primū arma tractare cœpit Achilles. Hic aūt est epilogus primi meriti Vlyssis, quo Achillē i bellū misit.❡Post fa.) post mortē.Vt dolor vnius scdm exponit meritū Vlysses quo pbat se armis Achillis digniorē esse q̄ Aiax. Nā cū mille Græcorū naues ad Aulida cōuenissent inde tēpestatibus impediti soluere nō poterant. Quare consulti uates riderunt, Dianā sanguine filiæ Agamēnonis esse placādā.Nā Agamēnon illius ceruā imprudēs necarat,cū vero pater filiā īmolari nollet, ui eloquētiæ Vlyssis expugnatus est, ut publicā vtilitatē priuatæ anteponeret charitati. Missus quoq; ad Clytēnæstrā non minore arte ab ea filiam abduxit,q̄ nisi pfecisset Vlysses, classis Græcorū nūquā ab Aulide pfecta fuisset.❡Vt dolor vnius)post q̄ dolor vnius Menelai,quem ex Helena uxore sibi ablata capiebat, oēs Græcos cōmouit.❡Aulidaq́; Euboicā) Aulis Bœotiæ vrbs est iuxta Chalcidē, portū hūs amplissimum conuentu mille nauiū Græcoꝝ nobilissimā. Aulis {Atq; in rege tñ pater est)paterna charitas.❡Tenui)obtinui.❡Difficilē causam)pp iniquum iudicem.Nam Agamēnon magis priuata charitate, q̄ publica vtilitate moueri videbatur. ❡Summa potestas. ❡Laudem vt cum sanguine pensset)gloriam.Hæc autem omnia ab Vlysse fuerunt Agamemnoni cōmemorata, publica vtilitas, Menelaus frater, ac summa potestas illi data. {Mittor & ad matrem, quæ non hort.sed astu decipiēda.fuit. non.n.simpliciter ab illa filiā abstulit, sed ab eo prætextu, quasi nuptū daretur Achilli, qui alio pacto ad bellū Troianum proficisci nollet,nisi vxore accepta Agamemnonis filia. Vt ex Iphigena Euripidis patet. ADDI. Quanq̄ ibidem Euripides fingat, non oratorem Vlyssem, sed literas ab Agamemnone ad vxorem Clytemnestram missus. Sed Oui.aliorum traditionem sequitur.} ❡Mittor & Iliacas. ❡Vlysses (vt Homerus quoq; scribit) cum Menelao ad Helenā repetēdam orator ad Priamū missus est. Iliad.iii. ❡Et itrata est) participium cōtra grammatices rationem poetica licētia formatū.❡Plenaq; adhuc erat illa viris)significat se non noctu,sed interdiu, cum adhuc curia uiris esset plena.intrepide regem Priamum adisse. ADDI. {Imo plena,qñ nōdū tot pceres Troianoꝝ bello occisi fuere.}❡Prædamq;) prædā appella,quæ vnà cum Helena asportauerat Paris. ❡Priamoq; Antenora iunctū) nā Antenor semper censuit Helenā Menelao esse reddēdā. ADDI. {Alludit autem Ouid. ad id quod Iliados tertio Homer.tradit, vbi Antenor de Vlysse. ὦ γύναι (inquit) ἦ μάλα τοῦτο ἔπος νημερτὲς ἔειπες ἤδη γὰρ καὶ δεῦρο ποτ' ἤλυθε δῖος Ὀδυσσεύς Σεῦ ἕνεκ' ἀγγελίης σὺν ἀρηϊφίλῳ Μενελάῳ Τοὺς δ' ἐγὼ ἐξείνισσα καὶ ἐν μεγάροισι φίλησα Ἀμφοτέρων δὲ φυὴν ἐδάην,καὶ μήδεα πυκνά,&c. ❡Sub illo) in illo tempore. ❡Spatiosi belli)diuturni,ac longi,& in decimum vsque annum protracti. ❡Post acies primas)post prima prælia. ❡Demum) solum. ❡Quis tuus vsus erat?quæ tua Græcis vtilitas erat? ADDI. {Fossas munimine cingo, videtur ad fossam respicere, quæ à Græcis ante naulum stationem ducta, & muro cincta fuit, quàm postea Neptunus immissis fluminibus Phrygiæ deleuit. De qua re Home.Ilia.xii.❡Mittor quo po. vsus (vt cum ad sacerdotem Apollinis Chrysen missus fuit, cui filiā restituit,placauitq; Apollinis iram postremo ab illo immissam,de qua re est Iliad.primo.

¶ECCE Iouis monitu) aliud cõmemorat i Græcos meritũ Vlysses. Nã (vt Home in .ii. Ilia. narrat) Iuppiter per somnũ Agamẽnonẽ admonuit, vt toto exercitu cũ Troianis cõflige ret. Futuru.n. vt uictoriã adipisceref. Agamẽnõ vero vt suoru aios tẽtaret, euocatis ad ɔcionẽ Græcis finxit se in sõnis à Io ue admonitũ, vt Græciã cũ toto exercitu repeteret. Troiã.n. nulla rõne capi posse. Quare cũ oẽs deducerent naues, vt redirent in patriã, Vlysses id dissuadere pricipibus cœpit, tantũq; eloquẽtia valuit, vt oẽs mutare sniam coegerit. ¶Authore) Iouis authoritate. ¶Nõ sinat hoc Aiax) pulchra ironia qua significat Vlysses Aiacẽ nulla præditũ eloquẽtia illud ꝓhibere non potuisse. ¶Det) edat, dicat aliquid, ꝓponat aliqđ consilium qd turba sequaf. ¶Non erat hoc nimiũ) Aiaci inquit magna semp iactãti hoc nimium nõ erat. ¶Quid qđ & ipse fugit?) fugere voluit. ¶Inhonesta vela) inhoneste ac turpiter. nomẽ enim ꝓ aduerbio positũ est. Vela autẽ legendũ est, non bella, ut ferè in exẽplaribus est deprauatum. ¶Quid facitis?) hæc ex ea oratione sumpta sunt, quã Home. artificiosissimã Vlyssi attribuit. ¶Cõcitat dimittere) vt dimittatis in soluta oratione diceref. ¶Captã Troiã) nõ q̃ reuera capta esset, sed q̃ in eo erat ut facile capi posset. Nã apud Hom̃. colligit Vlysses futuru esse ut Troia .x. anno. quo volebãt recedere. oino capiatur. ¶In q̃) ad q̃. ¶Dolor ipse disertũ) ex arte eloquẽtiam suam Vlysses i dolorẽ refert, quo arrogantiã vitet, & magis sibi Græcos ɔciliet, quoru decore se maximo affectum dolore fuisse ait. ¶Pro fuga de classe) ad fugiẽdũ parata. ¶Cõuocat Atrides) Agamẽnõ. Hoc quoq; de Home. est sumptum. ¶Telamoniades) Aiax Telamonis filius. ¶Incessere) ꝓuocare. ¶Dictis) cõuitiis, vt ex .ii. Iliad. lib. patet. ¶Thersites quo nemo deformior) nemo lingua ꝓteruior i Græcoru exercitu fuisse ab Home. scribif, cũ Agamẽnonẽ quoq; cõuitiis incessisset, vt ab Vlysse sceptro grauiter fuit pcũssus. ¶Refũdo) i aios eoru remitto. ¶Reparo) restituo. Quãuis in q̃busdã exẽplarib⁹ reposco legaf. ¶Tpe ab hoc) elegãter colligit Vlysses q̃cunq; Aiax fortiter fecit posteaq̃ cũ aliis a fuga reuocauit, sibi esse ascribẽda. ¶Est aliqd) modeste loquitur Vlysses. Innuit aũt pulchrũ, ac gloriosum esse à præstãti viro sociũ elegi. Nã Diomedes vnũ ex oibus Græcorũ optimatib⁹ Vlyssem sociũ delegit ad speculãdũ Troianoru castra itutus, vt apte in .x. scri.

Therfites.

a.l. Chermadante
a.l. Ennomon

Ecce Iouis monitu deceptus imagine somni
Rex iubet incepti curam dimittere belli.
Ille potest authore suam defendere uocem.
Non sinat hoc Aiax, delendaq; pergama poscat.
Quodq; potest, pugnet. cur non remoratur ituros?
Cur nõ arma capit? det quod uaga turba sequatur.
Non erat hoc nimium, nunq̃ nisi magna loquenti,
Quid? quod & ipse fugit? uidi, puduitq; uidere,
Cum tu terga dares. inhonestaq; uela parares.
Nec mora. quid facitis? quæ uos dementia, dixi,
Concitat o socii captam dimittere Troiam?
Quid' ue domum fertis decimo nisi dedecus anno?
Talibus atq; aliis, in quæ dolor ipse disertum
Fecerat, auersos profuga de classe reduxi.
Conuocat Atrides socios terrore pauentes,
Nec Telamoniades etiam nũc hiscere quicquam
Audet, & ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impune proteruus.
Erigor. & trepidos ciues exhortor in hostes.
Amissamq; mea uirtutem uoce refundo.
Tempore ab hoc quodcunq; potest fecisse uideri
Fortiter iste meum est. qui dantem terga retraxi.
Denique de Danais qui te laudat' ue, petit' ue?
At sua Tydides mecum communicat acta,
Me probat, & socio semper confidit Vlysse.
Est aliquid de tot Graiorum millibus, unum
A Diomede legi, nec me sors ire iubebat.
Sed tamen & spreto noctisq; hostisq; periclo
Ausum eadem quæ nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo, non ante tamen, quàm cuncta coegi
Prodere, & edidici quid perfida Troia pararet.
Omnia cognoram, nec quid specularer habebam,
Et iam promissa poteram cum laude reuerti,
Haud contentus eo, petii tentoria Rhesi,
Inq; suis ipsum castris, comites'q; peremi.
Atq; ita captiuo uictor, uotisq; potitus
Ingredior curru lætos imitante triumphos,
Cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
Arma negare mihi, fuerit'q; benignior Aiax.
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina, ferro
Deuastata meo? cum multo sanguine fudi
Cæranon Iphitiden, Alastora'q;, Chromium'q;,
Alcandrum'q;, Halium'q;, Neomena'q;, Prytanin'q;
Exitio'q; dedi cum Pheridamante * Thoona,
Et Charopẽ, fatis'q; immitibus Eunomon * actum,
Quiq; minus celebres nostra sub mœnibus urbis
Procubuere manu. sunt & mihi uulnera ciues
Ipso pulchra loco. nec uanis credite uerbis.

Hom̃. Nec me sors ire iubebat) signãt se spõte sociũ Diomedi iuisse ad speculandũ quid hostes in castris agerẽt qua nocte & Dolonẽ, qui & ipse ad Græcorũ castra speculator ueniebat interemerũt, & Rhesum Thraciæ regẽ, q auxiliũ Troianis tulerat, unà cũ comitib⁹ interfecerũt, ac equos cãdidos i sua castra priusq̃ qcq̃ pabuloru Troiæ gustarẽt, abduxerũt, vt ex Homerico, Virgilianoq; carmine notissimũ est. ¶Ausũ ea. q̃ nos (nã & ipse speculator ad castra Græcoru fuerat missus. ¶Perfi. Tro.) pfidi Troiani. Est.n. metonymia. Nã cõtinẽs ꝓ cõtẽto positũ est. ¶Specularer) explorarẽ, inqrerẽ. Ingred. curr. lætos imitãr. triũph. currũ itelligit & equos Rhesi, quos Home. fingit à Nestore cũ summa admiratione exceptos. enim. Ita ait.

ADDI.

Ἀλλ᾽ οὔπω τοίους ἵπ᾽ ἵππους ἴδον οὐδ᾽ ἐνόησα.

Ἀλλά τιν᾽ ὔμμ᾽ ὀίω δόμεναι θεὸν ἀντιάσαντα, &c.

Obiter autẽ & ad triũphales equos et currũ, quibus Romani victores uehi solebãt, alludit.) Cuius equos præ.) Dolõ noctu ad speculandũ quid hostes agerent missus equos Achillis sibi ꝓ merce de dari si Troiani vincerent, depoposcit. Est aũt ordo, Arma mihi eius viri negate, cuius equos hostis Dolon pro nocturna speculatiõe popo scerat. Illa vero Ironia Vlysses arma Achillis & Aiaci negãda, & sibi adiudicãda esse ostẽdit ¶Benignior) benefi cẽtior, gratior. Ironicos aũt hæc quoq; dñr. ¶Quid Lycii refe. Sarpe.) Sarpedõ fili⁹ fuit Iouis ex Europa ac Minois frater. Hic cũ rex eẽt Lyciæ, Troianisq; faueret, multis eius sociis ab Vlysse cæsis a patroclo tandem fuit interfectus. ¶Cæranon Iphithidẽ (Iphiti filium. Fere autẽ eos qui hoc loco ab Vlysse enumerantur, & Sarpedonis socios fuisse, & ab Vlysse interfectos, in quito Iliad. scribit Homerus.

Sarpedon

RAPH.

Homeri versus sunt

Ἔνθ᾽ ὅγε Κοίρανον εἷλεν Ἀλάστορά τε, Χρομίον τε

Ἄλκανδρόν θ᾽ Ἅλιόν τε, Νοήμονά τε, Πρύτανίν τε.

De Thoone aũt & cæteris q sequũtur, Iliados vndecimo mentio fit his versibus.

αὐτὰρ ἔπειτα Θόωνα καὶ Ἔννομον ἐξενάριξεν.

Χερσιδάμαντα δ᾽ ἔπειτα καὶ ἵπποι ἀΐξαντα.

Et paulopost.

τὸν δ᾽ ἄρ᾽ Ἱππασίδην Χάροπ᾽ οὔτασε δουρὶ
Αὐτοκασίγνητον εὐηγενέος Σώκοιο.

ADDI.

{Vbi & illud notandum Chresidamantem & Ennomon dici apud Hom̃. q vulgo hic Pheridamas & Eunom⁹ leguntur.

¶VESTEMq;

Aſpicite en (ueſtemq́; manu diduxit) & hæc ſunt
Pectora ſemper (ait) ueſtris exercita rebus.
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in ſocios, & habet ſine uulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, ſi ſe pro claſſe Pelaſga
Arma tuliſſe refert contra Troasq́; Iouemq́;
Confiteorq́; tulit, neque enim benefacta maligne
Detrectare meum eſt, modo ne communia ſolus
Occupet, atq; aliquẽ nobis quoq; reddat honorem.
Reppulit Actorides ſub imagine tutus Achillis
Troas ab arſuris cum defenſore carinis
Auſum etiam Hectoreis ſolum concurrere telis
Se putat, oblitus regisq́, ducisq́, meiq́,
Nonus in officio, & prælatus munere ſortis.
Sed tamen euentus ueſtræ fortiſſime pugnæ
Quis fuit? Hector abit uiolatus uulnere nullo.
Me miſerum, quanto cogor meminiſſe dolore
Temporis illius, quo Graium murus Achilles
Procubuit, nec me lachrymæ, luctusq́, timorq́,
Tardarunt, quin corpus humo ſublime referrem.
His humeris his inq; humeris ego corpus Achillis
* Et ſimul arma tuli, quæ nunc quoq; ferre laboro.
Sunt mihi quæ ualeant in talia pondera uires,
Eſt animus certe ueſtros ſenſurus honores.
Scilicet idcirco pro nato cœrula mater
Ambitioſa ſuo fuit, ut cœleſtia dona
Artis opus tantæ, rudis & ſine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cælamina nouit.
Oceanum, & terras, cumq́; alto ſydera cœlo
Pleiadas, Hyadasq́; immunemq́; æquoris Arcton,
Diuerſasq́; urbes, nitidumque Orionis enſem,
Poſtulat, ut capiat quæ non intelligit arma.

RAPH. ADDI. ❡VESTEMq́; manu diduxit) remouit à pectore, diuiſit. Hoc autem ex poetæ perſona eſt dictum. {Et habet ſine vulnere corpus. Habent fabulæ, Herculem aliquando Salaminem veniſſe ad Telamonem, ibiq́; cum Aiacem adhuc infantem conſpexiſſet, circũdediſſe illi τὴν λεοντῆν ſuã, precatumq́;, vt qua puer illa tegeretur, inuulnerabilis foret. Quod ita factum, fuiſſeq́; Aiacem toto corpore inuulnerabilẽ, præterq̃ latere: id enim contectũ non fuerat. Hinc infrà quoq; ſequitur.

Dixit, & in pectus tum demum vulnera paſſum.
Quà patuit ferro letalem condidit enſem.

Et alio loco. De eodem.

Vnum qui toto corpore vulnus habet.

Meminit fabulæ & Pindarus Iſthmiorum Odæ. v.} ❡Quid tamẽ hoc refert) ac ſi diceret nihil. Cõfutat enim Vlyſſes id quod iactauerat Aiax ſe ſolum fecies Troianorum à Græcorũ claſſe repuliſſe. Nã alii quoque inquit, in primisq; Patroclus, armis Achillis indutus reſtitit hoſtibꝰ naues noſtras incendere volentibus. ❡Iouemq́;) Iuppiter nanque Hectori, Troianisq; fauebat. ❡Neq; enim be. ma.) ex arte Vlyſſes, quæ aduerſario honeſtè negare non poteſt, ita concedit, vt cum aliis tamen ea eſſe communia aſſeueret. ❡Maligne detra.) cum quadam malignitate & vituperatione detrahere. ❡Modo ne cõmunia ſolus) dummodo inquit Aiax ea quæ communia ipſi vobiſcum ſunt, ſibi ſoli nõ arroget. Qua quidẽ oratione Vlyſſes & Aiacem in inuidiam adducit, & ſibi principum Græcorũ beneuolẽtiam conciliat. ❡Reppulit Actorides) Patroclus Actoris nepos, qui armis Achillis indutus ab Hectore fuit interfectus. Cum enim Achilles Agamemnoni iratus in aciem aduerſus hoſtes deſcendere nollet, precibus amicorum conceſſit Patroclo, vt ſuis armis indutus Troianorum impetum retardaret. ADDI. {Vt eſt apud Homerum Iliados. xvi.} ❡Troias cum defen.) Hectore. Troianorum nanq; defenſor fuit Hector. ❡Auſum etiam Hectoreis) Aiax (vt narrat Homerus Iliados. vii.) cum Hectore ſingulari certamine pugnauit, cum id ei ſorte contigiſſet, quà ex pugna vterque ſine vulnere diſceſſit ab altero perniciofis donatus muneribus. Hector quidem baltheo, quo ligatus circũ Ilii mœnia fuit tractus. Aiax vero gladio, in quem incumbens ſeipſum interfecit. ❡Regis) Agamẽnonis. ❡Ducis) Menelai. ❡Et prælatus munere ſortis) colligit Vlyſſes non virtute, ſed ſorte Aiacẽ cum Hectore contendiſſe. Cum enim nouem (vt diximus) ſe pugnaturos cum Hectore profiterentur, conſilio Neſtoris, factum eſt, vt ſortem quiſq; ſuã in galeam deiiceret, ac cuius prima educta foret, is in certamen cum Hectore deſcenderet. ❡Et prælatus) antepoſitus aliis nulla re alia q̃ ſorte. ❡Sed tamen euentus) cum quadam illuſione inſultat Aiaci Vlyſſes, qui iactauerat ſe ſolum cum Hectore ſingulari certamine congredi auſum fuiſſe. ❡Fortiſſime) ironicos eſt dictum. Qui ſi tibi videris fortiſſimus, cum non ſis. ❡Me miſerũ) hæc lachrymans videtur pronuntiaſſe Vlyſſes. ❡Quanto dolore) cum præpoſitio ſubaudiatur, vt cum quanto dolore intelligatur. ❡Graium murus) Græcorũ propugnaculum. Eſt autem metaphora, qua maxime Achilles commendatur. ❡Referrem) reportarem corpus humo ſublatum. Hoc autem facto ſe maxime dignum Achillis armis Vlyſſes oſtendit. ❡His humeris) indicans humeros ſuos hæc dicit Vlyſſes. Eſt autem pulchra anadiploſis, qua manifeſte ab Aiace obiecta diluit, & ſe aptum eſſe ad ea gerenda arma oſtendit. {Variant autem hoc loco poetę. Nam Calaber non à ſolo Vlyſſe: ſed à principibus Græcorũ cõmuniter relatum corpus Achillis dicit libro tertio his verſibus: ADDI.

Τοὔνεκά μιν βασιλῆες ἀπὸ πτολέμου ἐρύσαντες
Ἀμφὶ νέκυν φορέοντο ἀπείρεσιον, ὥστε φέροντες
Κάτθεσαν ἐν κλισίῃσι νεῶν προπάροιθε θοάων.}

❡Laboro) exopto, ſtudeo, enitor. ❡Senſurus) cogniturus, intellecturus. ❡Veſtros honores) cælaturam armorum ſummo cum honore mihi à vobis adiudicatorũ. ❡Scilicet idcirco) ironia qua Aiacem in contemptum Vlyſſes adducit. ❡Cœrula mater) Thetis, quæ cum Hector Patroclo interfecto armis Achillis foret potitus, rogauit Vulcanum, vt filio ſuo ſcutum, galeam, tibialia, ac thoracem decentia fabricaret. Ille vero cum alia, tum ſcutum ea arte expoliuit, vt in eo cœlum cum quatuor elementis ſpectaretur. Eorum autem artificium non intellectum iri ab Aiace Vlyſſes ait, cum & ingenio careat, & omni doctrina. ❡Sine pectore) ingenio. ❡Cælamina) cælaturam & ſculpturam. ❡Oceanum & terras) cælaturam clypei deſcribit Ouidius ab Homero ſumptam ex Iliados decimooctauo. ❡Pleiadas, Hyadasq́;) ſic Homerus πληϊάδας θ' ὑάδας τε τό τε σθένος ὠρίωνος. ❡Immunemq́; æquoris Arcton) Arctos minor eſt vrſa, vt ſuperius quoque diximus, quæ currus quoque (vt Homerus ſcribit) cognominatur. ADDI. {Verſus Homeri ſic habet:

Ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι.}

Solum autem ex omnibus hoc ſydus nunquam occidit, ac idcirco ab Homero quoque æquoris expers dicitur eſſe, his verbis, οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο: ideſt hæc autem ſola expers lauacrorum Oceani. ❡Diuerſasque vrbes) in ſcuto Achillis duæ diuerſæ vrbes à Vulcano (vt narrat Homerus) cælatæ fuerunt, quarum altera pace frui, altera bello & obſidione premi videtur. Nam in altera nuptiæ atque conuiuia celebrantur, iudiciaque exercentur, alteram duo exercitus & quidem inter ſe disſidentes obſidere videntur. ADDI. {Homerus.

Ἐν δὲ δύω ποίησε πόλεις μερόπων ἀνθρώπων
Καλάς, ἐν τῇ μέν ῥα γάμοι τ' ἔσαν εἰλαπίναι τε, &c.

Et ruſum.

Τὴν δ' ἑτέρην πόλιν ἀμφὶ δύω στρατοὶ ἥατο λαῶν
Τεύχεσι λαμπόμενοι, δίχα δέ σφισιν ἥνδανε βουλή,
Ἠὲ διαπραθέειν, ἢ ἄνδιχα πάντα δάσασθαι
Κτῆσιν, ὅσην πτολίεθρον ἐπήρατον ἐντὸς ἔεργε.}

* Confutatio eſt Argumẽti Aiacis qui dixerat mutilia Vlyſſi arma q. geſtare nõ poſſet.

Arctos

Quid? quo'd me duri fugientem munera belli
Arguit incepto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli.
Si simulasse uocas crimen, simulauimus ambo.
Si mora pro culpa est, ego sum maturior illo.
Me pia detinuit coniux. pia mater Achillem.
Primaq; sunt illi data tempora, cætera uobis.
Haud timeo, si iam nequeam defendere crimen
Cum tanto commune uiro. deprensus Vlysis
Ingenio tamen ille, At non Aiacis, Vlysses.
Ne'ue in me stolidæ conuitia * fundere linguæ
Admiremur eum, uobis quoq; digna pudore
Obiicit. an falso Palamedem crimine turpe est
Accusasse mihi? uobis damnasse decorum?
Sed neq; Naupliades facinus defendere tantum,
Tamq; patens ualuit, nec uos audistis in illo
Crimina. uidistis, pretioq; obiecta patebant.
Nec Pœantiaden, quo'd habet Vulcania Lemnos
Esse reus merui, * crimen defendite uestrum,
(Consensistis enim) nec me suasisse negabo,
Vt se subtraheret belliq;, uiæq; labori,
Tentaretq; feros requie * lenire dolores.
Paruit, & uiuit, non hæc sententia tantum est
Fida, sed & felix cum sit, facit esse fidelem.
Quem quoniã uates delenda ad Pergama poscunt,
Ne mandate mihi, melius Telamonius ibit,
Eloquio'q; uirum morbis, iraq; furentem
Mollier, aut aliqua perducet callidus arte.
Ante retro Simois fluet & sine frondibus Ide
Stabit, & auxilium promittet Achaia Troiæ,
Qua'm cessante meo pro uestris pectore rebus
Aiacis stolidi Danais solertia prosit.
Sis licet infestus sociis, regi'q;, mihi'q;
Dure Philoctete, licet execrere, meum'q;
Deuoueas sine fine caput, cupias'q; dolenti
Me tibi forte dari, nostrum'q; haurire cruorem;
Te tamen aggrediar, mecum'q; reducere nitar,
Vt'q; tui mihi, sic fiat tibi copia nostrum,
Tam'q; tuis potiar (faueat fortuna) sagittis,
Qua'm sum Dardanio, quem cœpi, uate potitus.
Qua'm responsa Deum, Troiana'q; fata retexi,
Qua'm rapui Phrygiæ signum penetrale Mineruæ
Hostibus e' mediis, & se mihi * comparat Aiax.
Nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo.
Fortis ubi est Aiax? ubi sunt ingentia magni
Verba uiri? cur hic metuit? cur audet Vlysses
Ire per excubias? & se committere nocti?
Per'que feros enses, non tantum mœnia * Troum,
Verum etiam summas arces intrare, sua'que
Eripere æde Deam, raptam'que auferre per hostes.
Quæ nisi fecissem, frustra Telamone creatus
Gestasset læua taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Troiæ uictoria parta est,
Pergama tunc uici, cum uinci posse coegi.
Desine Tydiden, uultu'que, & murmure nobis

RAPH. ¶ QVID? quod me duri) sic ab Aiace sibi obiecta refutat Vlysses, vt illum in odium conteptumq; adducat. Nam obiecta sibi esse cum Achille communia ostendit. ¶ Ego sum maturior illo) ego citius quàm Achilles ad bellum veni. ¶ Cum tanto viro) quantus fuit Achilles. ¶ Ne'ue in me stolidæ) Aiacem in contemptum adducit, qui tanta sit stultitia, vt ea dixerit, quæ in iudicum pudorem recidere possint. Nam si inquit mihi turpe est accusasse Palamedem, turpe itidem vobis est eũ dãnasse. hæc enim duo seinuicem confirmant, ac sub eandem rationem cadunt: vt Cice. tradit. ¶ An falso Palamedem) hoc enthymemate ostendit Vlysses nõ minus principibus Græcis turpe fuisse Palamedem dãnare, q̃ sibi accusare. Est autẽ ἀντίθετον quo maxime enthymemata exornantur. ¶ Sed neq; Naupliades) Palamedes Nauplii filius. Se autem Vlysses ita purgat, vt ostendat Palamedem in manifesta proditione fuisse deprehensum, id quod principibus quoque Græcis gratum esse sciebat, ne innocentem damnasse inique viderentur. ¶ Pretio) auro, quod in tentorio Palamedis fuit deprehensum, cum illuc opera Vlysis foret importatum. ¶ Nec Pœantiaden) quæ de Philoctete sibi fuit obiecta refellit Vlysses, ac se consensu principum in Lemno insula illum reliquisse ait. ¶ Esse reus merui) debeo accusari. ¶ Consensistis enim) vt illum Lemno relinquerẽ curandũ. ¶ Feros dolo.) acerbos cruciatus. ¶ Quem quoniam va.) in fatis erat Troiã sine Herculis sagittis quæ Philoctetæ traditæ fuerant, capi non posse. Idcirco'que oportebat Philoctetẽ cum sagittis ipsis bello Troiano interesse. ¶ Melius Telamo. ibit) pulchra ironia, qua Aiacem deridet Vlysses, vt inertẽ atq; ingenio, eloquentiaq; carentem. ¶ Eloquioq;) eloquentia qua prorsus caret. ¶ Aliqua arte) aliqua fraude, cũ tardus sit, & hebes. Hæc nãq; omnia ironice dicũtur. ¶ Ante retro Simois fluet) ante rerũ natura mutabitur, q̃ nobis Aiacis ingeniũ prodesse possit. ¶ Et sine fron.) arboribus. A' parte nanque totum intelligimus. ¶ Achaia) Græcia. ¶ Meo pectore) mea prudẽtia. ¶ Solertia) ingenii acumen. ¶ Sis licet infestus) apostrophe ad Philoctetem, qua significat se Vlysses eloquentia sua multũ Græcorum rebus prodesse posse, ac Philoctetem quamlibet sibi iratum placaturum, ac secum ad Troianum bellum adducturum pollicetur. ¶ Sociis) Græcis. ¶ Regiq;) Agamemnoni. ¶ Execrere) detesteris. ¶ Meum'que deuoueas sine fine caput) hoc est, quamuis assidue mihi mala impreceris, atque ea omnia facias, quæ solent à capitalibus inimicis fieri, & optari, te tamen eloquentia mea placabo. ADDI. {Alludit autẽ ad fabulã Sophoclis in qua fingitur Philoctetes, cum cæteros Græcorum, tum ipsum regem Agamemnonem insectari verbis, præcipue vero Vlyssem, vt cuius consilio & opera proditus ac Lemni relictus fuisset.} ¶ Te tamen aggre.) verbis & oratione, hoc est, alloquar. ¶ Tamq; tuis pot. sag.) sic in potestate mea tuas sagittas habebo, vt habui & Helenum vatem egregium, & Palladiũ quod nisi hostibus abstulissem, Troia nunquã capi potuisset. Ex arte autẽ Vlysses ea repetit merita, quæ exercitui Græcorum gratissima fuerunt. ¶ Faueat for.) dũmodo subintelligatur. ¶ Dardanio va.) periphrasis est Heleni vatis egregii. Nam Helenus Priami fuit filius vaticinandi arte isignis, vt ex carmine quoq; Virgiliano est notũ. Qui ab Vlysse captus omnia Troianorum fata reuelare coactus est. ¶ Retexit) aperuit. ¶ Signũ pe. Phrygiæ Mineruæ) Palladiũ, quod Vlysses vnà cũ Diomede cæsis summæ custodibus arcis rapuit. cum oraculum esset, capi Troiam non posse, quãdiu in ea Palladium ipsum seruaretur. ¶ Et se mihi comparat Aiax) affectui, & indignationi seruit illa & copula. ¶ Nempe capi Troiam) artificiose in commemoratione Palladii ablati immoratur Vlysses, cũ sine illo Troia capi nõ posset, nec idẽ sine maximo periculo Troianis auferri. ¶ Per ex.) per vigilias & custodias hostiũ. Ex arte autẽ exaggerat hoc factũ Vlysses, vt ostẽdat se authorẽ fuisse Troiæ capiundæ. ¶ Sua æde) suo tẽplo. ¶ Læua) manu sinistra. ¶ Taurorũ tergora septem) hoc est, scutũ septem coriis boũ tectũ. ¶ Illa nocte mihi) se rapiendo Palladiũ Vlysses colligit authorem fuisse victoriæ Troianæ. ¶ Tydiden meum) Diomedem mihi amicum.

* a. l. reddere
* a. l. factũ
* a. l. finire
* a. l. conferat
* a. l. Troium

¶ IN ILLO

RAPH. ¶IN illo) Palladio à nobis rapto. ¶ Minorē) inferiorem. ¶ Sapiēte) eloquēte. oīs enim eloquēs, sapiēs esse existimat. ¶ Pro classe) pro classis defensione. ¶ Indomitæ dextræ) viribus ratione carētibus ac temeritati. ¶ Ipse quoq; hæc pete.) Aiax arma Achillis. ¶ Moderatior Aiax) Oilei filius, q inter fortes ab Homero numeraf. ex arte aūt iudices ꝯciliat Vlysses. illos tū à modestia, tū à virtute laudādo. ¶ Eurypylusq; ferox) Eurypyli duo ad bellū Troianum ꝑfecti sunt. alter Herculis filius ex Co insula augurio insignis, alter Euæmonis filius ex Ormenio vrbe, q vt scribit Hom.) cū.xl. nauib⁹ in expeditionē Troianā Agamēnona est secut⁹. Is cū viribus plurimū posset, arma tñ Achillis nō poposcit. (margin: Eurypyli)

ADDI. {De posteriore Eurypylo Euæmonis filio, patet.ii. Ilia. in Catalogo, his versibus:

Οἳ τ' ἔχον Ὀρμένιον, οἵ τε κρήνην Ὑπέρειαν.
Οἵ τ' ἔχον Ἀστέριον, Τιτάνοιό τε λευκὰ κάρηνα,
Τῶν ἦρχ' Εὐρύπυλος Εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱός.

De altero aūt, vt decept⁹ eē Regius. Neq; enī Cous ille ad Troiā ꝑfectus fuit, sed ꝑ nepotes ei⁹ Phidipp⁹ & Amphi⁹. Vt i eodē Catal. legif:

Οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας,
Τῶν αὖ Φείδιππός τε καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην
Θεσσαλοῦ υἷε δύω Ἡρακλείδαο ἄνακτος.

Locū aūt errori dedisse videtur, qd Con Eurypyli vrbem poeta dixit. Vñ Regius Eurypylum hunc ad Troiā venisse collegit. Fuit aūt & tertius quidā Eurypylus, Telephi filius, q & ipse qdem ad Troiā ꝑfectus fuit, cū Mysis sed in auxilium Troianoꝝ. Hūc interfecit Neoptolem⁹ filius Achillis, vt Home. meminit Odys.xi. Sed de Eurypylis ēt supra annotauim⁹.} ¶ Claroq; Andremōe nat⁹) periphrasis Thoātis. Nā (vt in lib.ii. narrat Home.) Thoas Andremonis filius princeps Aetolorum ad bellum Troianum cum quadraginta nauibus est profectus.

ADDI. {Αἰτωλῶν δ' ἡγεῖτο Θόας Ἀνδραίμονος υἱός
Οἳ Πλευρῶν' ἐνέμοντο, καὶ Ὤλενον, ἠδὲ Πυλήνην, Et rursum.
Τῷ δ' ἅμα τεσσαράκοντα μέλαιναι νῆες ἕποντο.}

¶ Nec minus Idomeneus) nec nō etiā. Idomeneum autē Lyctium fuisse, ac Cretēsibus imperasse, in expeditioneq; Troiana vnā cum Merione quo auriga vtebaf fortissime se gessisse, & Homeri & Virgilii carminibus notissimum est. ¶ Patria eadē) ambo nāq; Lyctii fuerunt. (Patria eadē accipio generaliter, pro Creta. Sic enim & Homerus in Catalogo.

ADDI. Κρητῶν δ' Ἰδομενεὺς δουρικλυτὸς ἡγεμόνευε
Οἳ Κνωσσόν τ' εἶχον Γόρτυνά τε τειχιόεσσαν
Λύκτον, Μίλητόν τε, καὶ ἀργινόεντα Λύκαστον
Φαιστόν τε, Ῥύτιόν τε, πόλεις εὖ ναιεταώσας,

Ἄλλοι θ' οἳ Κρήτην ἑκατόμπολιν ἀμφενέμοντο
Τῶν μὲν ἄρ' Ἰδομενεὺς δουρικλυτὸς ἡγεμόνευε
Μηριόνης τ' ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ.)

¶ Peteret maioris frater Atridę) Menelaus Agamēnonis frater. ¶ Nec sunt tibi Marte secundi) nec sunt tibi pugnādo inferiores. ¶ Cōsiliis meis) meæ prudētiæ. ¶ Ingeniū quod eget moderamine nostro) sed cōiūctio subintelligatur. ¶ Vires) enim corporis Aiaci cōcedit Vlysses. Cæterū feroci ingenio qd suo regimine indigeat, illum præditum esse ait. ¶ Sine mēte) sine ingenio, & prudētia. Est autē pulchra cōparatio, qua se Vlysses Aiace multo præstātiorem esse ostendit. ¶ Mihi cura futuri) ego, inqt, ꝑspicio futura, qd nemo nisi prudētia pollēs facere potest. ¶ Tēperat) regit, & gubernat. ¶ Pectora potiora manu) ingenii acumina viribus corporis meliora. ¶ Vigor oīs in illis) oīs inqt virtus in ingenii acumine ꝯsistit. ¶ At vos ò ꝓceres) artificiose in peroratione Vlysses, & quædā ex pręstātioribus meritis suis cōmemorat, & iudices rogat, vt se habeant commēdatū, sibiq; Achillis arma velint adiudicare. ¶ Vigili vestro) ei qui pro vobis libēter vigilare ꝯsueuit. ¶ Tot annorū) decē enim annos ꝓ Græcis solicitus fuerat Vlysses. ¶ Hunc titulum) hunc honorē. ¶ Iam labor in fine est) scite. Nā finito labori præmiū debetur. ¶ Obstantia fata remoui) ex arte id quod maximum est iterum cōmemorat Vlysses, vt ostēdat se authorem fuisse vt Troia capi posset. ¶ Posse capi faciendo) vt capi posset in soluta diceref oratiōe. ¶ Perq; Deos oro) per Palladem, cuius simulachrum Troianis abstulerat. ¶ Siquid adhuc superest) restat. ¶ Siqd adhuc audax) in quo ꝯficiundo audacia opus sit. ¶ Ex præcipitiq; petēdū) ex periculoso loco sumēdū. ¶ Fatis Troiæ) fatis ꝓhibentibus ne Troia capiaf. ¶ Huic date) digito & manu Palladium quod Troianis abstulerat Vlysses indicauit. ¶ Mota man⁹ ꝓcerū est) cōmota & ꝑsuasa fuit principū Græcoꝝ multitudo Vlysis oratiōe. ¶ Et qd facūdia posset Tūc patuit) tūc inqt manifestū fuit q̄tū eloquētia valeat in animis hoium flectēdis. ¶ Tulit) habuit. Gręci nāq; Achillis fortissimi viri arma Vlysi potius ob facundiā q̄ fortitudinē adiudicarunt. ¶ Inuictū'q; virū vicit dolor) stulte dictū eē videf. quo nāq; modo eū dolor vincat, q vinci nō pōt? Sed aut ante, aut alioqui est subaudiēdū vt intelligamus, alioq, ante'ue inuictū Aiacē à dolore & indignatione fuisse separatū. (margin: Aiax i hyacinthum)

ADDI. {Tu inuictum intellige à cęteris, vt sit quē cæteri vincere non potuere, is ab ira victus fuit. Neq; stulte aut imprudenter à poeta dictum est, vt Regio videtur.} ¶ Et meus hic certe est) illa & copula maxima significat indignatione Aiacē fuisse vexatum. ¶ Tum demum) tunc solum.

Ostentare meum, pars est sua laudis in illo.
Nec tu, cum socia clypeum pro classe tenebas,
Solus eras. tibi turba comes, mihi contigit unus,
Qui nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse, nec indomitæ deberi præmia dextræ,
Ipse quoq; hæc peteret, peteret moderatior Aiax,
Eurypylusq; ferox, claroq; Andremone natus.
Nec minus Idomeneus, patriaq; creatus eadem
Meriones. peteret maioris frater Atridæ.
Quippe manu fortes, nec sunt tibi Marte secundi.
Consiliis cessere meis. tibi dextera bello
Vtilis ingeniū est, quod eget moderamine nostro.
Tu uires sine mente geris, mihi cura futuri,
Tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
Eligit Atridas. tu tantum corpore prodes:
Nos animo quantoq; ratem qui temperat, an eit
Remigis officium, quanto dux milite maior,
Tantum ego te supero. nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu uigor omnis in illis.
At uos ò proceres uigili date præmia uestro.
Proq; tot annorum curis, quos anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Iam labor in fine est. obstantia fata remoui,
Altaq; posse capi faciendo, pergama cœpi.
Per spes nunc socias, casura'q; mœnia Troum,
Per'q; Deos oro, quos hosti nuper ademi,
Et siquid superest, quod sit sapienter agendum,
Siquid adhuc audax, ex præcipiti'q; petendum est,
Si Troiæ fatis aliquid restare putatis,
Este mei memores, aut si mihi non datis arma,
Huic date, & ostendit signum fatale Mineruæ.
Mota manus procerum est. & quid facūdia posset,
Tunc patuit, fortis'q; uiri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum, ignem'q;, Iouem'que
Sustinuit toties, unam non sustinet iram.
Inuictum'que uirum uicit dolor. arripit ensem.
Et meus hic certe est. an & hunc sibi poscit Vlysses?
Hoc ait utendum est in me mihi, qui'q; cruore
Sæpe Phrygū maduit, domini nunc cæde madebit,
Ne quisquā Aiacem possit superare, nisi Aiax.
Dixit, & in pectus tum demum uulnera passum

Qua patuit ferro letalem condidit ensem
Nec ualuere manus infixum educere ferrum.
Expulit ipse cruor,rubefactaq; sanguine tellus
Purpureum uiridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de uulnere natus,
Littera communis mediis pueroq;,uiroq;
Inscripta est foliis hæc nominis,illa querelæ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Vlysses postquam Philoctetæ sagittas ipso comitante in castra Graiorũ pertulit quibus Iliũ captum est,præda diuisa Hecuba Priami cõiux Vlysti forte cessit,quæ nouissime acerbitatibus interitum* Astyanactis & Polyxenæ quæ in Lustis Achillis fuerat interempta mœrens,classis Thraciæ cum esset appulsa,ex reliquis liberis,qui restabant orbæ,Polydorum apud Polymestora,qui clam fuerat educatus,putabat incolumẽ permanere,quæ dũ spaciatur in littore animaduertit eum aquæ fluctibus in aridum deiectum. Polymestor autẽ propter aurum quod cum infante Polydoro ei traditum fuerat,auaritia victus eum interfecit. Et vt indicia quoque facinoris celari non possent,eum in profundum præcipitauit. Quod vt Hecuba supradicta Cissei filia comperit,Pollicitatione procurauit, vt perueniret ad Polymestorem dicens se velle adijcere super quod ante dederat aurum, quo facilius nati celarentur indicia.Et tyrannus verum esse existimans petẽti secretum colloquium dedit.Hecuba nacta locũ lumina ei abstulit,quam Thraces dum prosequuntur saxis,versa est in canis figuram.

Victor ad Hypsipyles patriam,clari'q; Thoantis
Et ueterum terras infames cæde uirorum.
Vela dat,ut referat Tirynthia tela sagittas.
Quæ postquã ad Graios domino comitãte reuixit,
Imposita est sero tandem manus ultima bello.
Troia simul Priamus'q; cadunt Priameia coniux
Perdidit infelix hominis post omnia formam.
Externas'q; nouo latratu terruit auras.
Longus in angustum qua clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat,neque adhuc consederat ignis,
Exiguum'q; senis Priami Iouis ara cruorem
Combiberat tractis'q; comis antistita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa Deorum
Dum licet,amplexas,succensa'que templa tenentes
Inuidiosa trahunt uictores præmia Graii
Mittitur Astyanax illis de turribus,unde

RAPH. ¶QVA patuit)quatenus patuit,& cessit ferro. ¶Educere)extrahere. ¶De Oebalio vulnere)de sanguine Hyacinthi Oebalii,qui(vt in decimo narrauit Poeta)in florem purpureum ab Apolline amatore fuit cõuersus ¶Litera cõis)in foliis inquit illius floris in quẽ Aiax fuit cõuersus,litera cõis est,& Hyacinthi pueri querelis & nomini Aiacis. Nã in illo flore vt i.x.quoq; dixim°) inscriptæ videtur hæ duæ literæ Græcę αι,quæ in diphthõgũ coagmẽtatæ,& quęrimoniæ sunt indices,& i hoc noĩe αἴας primæ.Hinc aĩt illud quoq; apte colligi eos magnopere decipi, q putãt hya in decimo esse legendũ, easq; literas in flore inscriptas.Illũ vero florẽ post Aiacis mortẽ primũ apud Salaminii asserũt,vt Pausanias scribit i Atticis. Esse aũt albũ subrubicũdũ,lilioq; minorẽ, ac foliis literas inesse, quæ in Hyacinthis legantur. ¶Hęc nominis)Aiacis. ¶Illa querelæ)Hyacinthi q gemẽs acclamans αἶ αἶ extinctus est. ¶Victor ad Hypsipyles)Hęcubæ in canẽ Metamorphosin apte cũ supioribꝰ ꝯnectit Poeta.Nã Vlysses post adeptã armoꝝ Achillis victoriã in Lẽnum ad Philoctetẽ cũ Herculis sagittis adducendũ missus fuit. Quo aducto ac Troia tandẽ incensa cũ Græci classem in Thraciã appulissent,Polyxenã Priami atque Hecubæ filiã manibus Achillis exposcẽtibus imolarunt, cuius corpus lotura cũ ad littus Hecuba accessisset, forte Polydori filii à Polymestore Thraciæ rege interẽpti cadauer ibi ꝯspicata, vlcisci tm̃ scelus decreuit. Nã Priamus Polymestori tanq̃ amico belli euẽtum ignorãs cum multis pecuniis Polydorũ natu minimũ filioꝝ cõmẽdarat,vt siquid vrbi accideret suorum aliqs superesset. Hecuba igitur accersitũ ad se Polymestora sub spe thesauri indicãdi, vnà cum aliis mulieribus captiuis excæcauit. Quare cum Thraces ipsam lapidibus insectarentur in illos latrare cœpit, volũtate Deoꝝ i canẽ ꝯuersa. ¶Victor)Vlysses i certamie armoꝝ Achillis victor. ¶Vela dat) nauigat. ¶Ad Hypsipyles patriã)periphrasis est Lẽni insulę. nã Hypsipyle filia Thoantis Lẽnioꝝ regis in Lẽno regnauit. ¶Et veterũ terras infames)Lẽniæ mulieres cum Venerẽ in adulterio deprehẽsam cum Marte ꝯtẽnerent, in se Deæ irã cõcitarunt,nã Venus hircino odore illis imisso effecit,vt à maritis spernerẽtur. Quare de illis cum ad bella aduersus Thraces gerenda profecti essent interficiendis cum primum rediissent vxores cõsilium inierunt. Quod quidẽ cum reliquæ effecissent,sola Hypsipyle Thoanti patri pepercit.

* a.l.interitumq;

Hecuba in canem.

ADDI. {Hinc & prouerbium Lẽnium malum,de immensis & miserandis. Quanq̃ Herodotus lib.vi.etiã alterã de Lẽniis historiã afferat,nẽpe Pelasgos eos existẽtes ex Attica aliquando eiectos,cum iniuriã Atheniensium vlcisci vellent,obseruasse Atticas mulieres Dianæ Brauroniæ sacrificãtes,eas'q; insidiis exceptas,ac Lemniũ auctas, pro pellicibus habuisse.Sed cum ex his nati Atticis moribus & institutis omnes à matribus eruditẽtur, adulti'q; Pelasgorum vim & iniurias, siquas patiebantur,cõmunibus viribus à se propellerent, Pelasgæ mulieres, pellicum & ex iis natorũ potẽtiam indigne ferentes,inito consilio,Atticos oẽs vnà cum matribus occidisse,atque inde factum,vt cũ ob hoc tum ob superius illud facinus,τὰ σχέτλια ἔργα πάντα λήμνια vocentur.} ¶Tirinthia tela)sagittarũ Herculis est expositio. ¶Domino)Philoctetæ,cui moriens Hercules donauerat sagittas. ¶Manus vltima)finis. ¶Externas auras) externum aerem. nam Hecuba in Thracia in canem fuit transformata. {Fabulæ meminit Eurypides in Hecuba Ibi enĩ Polymestor ab Hecuba excæcatus,ex vaticinio Dionysii Thraceum illi prædicit,quo pacto in canẽ postremo cõmutanda sit. Nam cum illa perpetuis conuiciis, ob liberoꝝ cædes, Græcorũ duces insectaretur, Græci'q; ob id ira accensi illã ad malum nauis alligatam lapidibus obruissent,remotis iterũ lapidibus pro corpore illius catulũ inuẽtum tradunt. author.Cõmẽtator in eandẽ fabulam. Quanq̃ Ouid.infra nõ à Græcis,sed à Thracẽsibus quos dolor excæcati regis in illam accẽderat lapidibus obrutam dicit. Meminit & Calaber lib.decimoquarto his versibus:

ADDI.

Ἔνθα θέρας θεὸν ἐπιχθονίοισι φαάνθη
Οὕνεκα δὴ πριάμοιο δάμαρ πολυδακρύτοιο
Ἐκ βροτοῦ ἀλγινόεσσα κύων γένετ', ἀμφὶ δὲ λαοὶ
Θάμβεον ἀγρόμενοι, τοῖς δ' ἀψέα λάϊνα πάντα
Θῆκε θεὸς, θαῦμα μέγα ἐσσομένοισι βροτοῖσι.
Καὶ τὴν μὲν Κάλχαντος ὑπ' ἐννεσίῃσιν ἀχαιοὶ
Νηὸς ἐπ' ὠκυπόροιο πέραν θέσαν ἑλλησπόντου.

Vocatus aũt est locus, vbi illa cõmutata fuit, κυνὸς σῆμα hoc est, sepulchrum canis.} ¶Longus Hellespon.) mare est Hellespontus angustum & lõgum Asiam ab Europa disterminans. Dictus est autẽ Hellespõtus ab Helle Phrixi sorore,quæ in illo submersa est. ¶Qua clau.in angu.)vbi cogitur in angustum & strictũ. Angustatur autẽ maxime Hellespontus illic vbi olim fuerunt Sestos & Abydos. Ad Hellespõtum autẽ vsq; Troas vbi fuit Ilium protenditur. ¶Consederat)cessauerat,extinctus erat. ¶Iouis ara)ad quam Priamus ipse fuerat interfectus, vt carmine quoque Virgiliano est notum. ¶Exiguum cruorẽ)in senibus parum esse saguinis Physici aiunt. ¶Antistita)Cassandra Phœbi sacerdos. ¶Signa)statuas,simulachra. ¶Tenentes)colentes, amplectẽtes. ¶Inuidiosa præ.)prædam inuidiæ plenã. ¶Mittitur Astya. illis) Astyanax Hectoris ex Andromache fuit filius sic dictus,quo vrbi videretur imperaturus. Nã ἄστυ vrbs ἄναξ rex interpretatur.Is ab Vlysse post Troię direptionem ex altissima turri fuit præcipitatus. {Calaber libro.xiii.

Hellespontus.

ADDI.

Οἱ δ' ἄρ' ἀσυνάρακτα βάλον δ' αἰναὶ ταχύπωλοι
Πύργου ἀφ' ὑψηλοῖο, φίλον δέ οἱ ἦτορ ὄλεσσαν
Μητρὸς ἀφαρπάξαντες ἐν ἀγκοίνῃσιν ἐόντα,
Ἕκτορι χωόμενοι, &c. Quo loco & cætera vide, quæ hic de Cassandra. de cæde Priami,& de aliis memorantur.}

¶IVVENTEM

¶ TVentē)defendētē.¶ Carbasa mota sonāt)vela à ventis cōmota strepūt. ¶ Vētis) ventoꝝ cōmoditate.¶ Troia vale)ordo ē, Troades & mulieres Troianę clamāt, Troia vale, rapimur, & vi adducimur. ¶ Prēsātē tu.)amplectētē filioꝝ sepulchra Hecubā. ¶ Dulichiæ traxe.ma.)Vlysses. Nā Hecuba illi sorte obtigerat. ¶ Hausit)accepit. ¶ Hecto.i tu.)anadiplosis ad miserationem accōmodata. ¶ Canū de ver. cri.) recisum subaudiam⁹. ¶ Inferias ino.) sacrificia inopū & paupioꝝ.

Thracia

¶ Est vbi Troia fuit) Thraciā è regiōè Troadis eē ait. ¶ Cōtraria) ex aduerso atq; è regiōe posita. ¶ Bistoniis vi.) Thracib⁹. Nā Bistonia vrbs

Bistonia.

est Thracię à Bistone Martis & Callirhoes filio cognominata, vñ & Bistones & Bistonii Thraces dñr. Thracia aūt Hellespōto à Phrygia separata. ¶ Polyme.illic)Polyme

Polymestor

stor rex fuit Thracię auaritia & Polydori cæde famosissim⁹. Hęc aūt de Euripidis Hecuba ab Oui.sūpta esse vñr. ¶ Cōsiliū sa.)acclamatio est, qua Priami prudētia cōmendaf. ¶ Irritamē)puocationē. ¶ Iugulo)in iugulū. ¶ Exanimē)mortuū. Cadauer āt Polydori in mare iecit Polymestor. ¶ Sui alū)Polydori quē à patre alēdū, nutriēdūq; susceperat. ¶ Quo pe. Agamē.) quo tpe ob Briseidē raptā i Agamēnonē strixit ensē Achilles, vt i.i. Ilia. narrat Home. ¶ Religarat)religari iusserat. ¶ Referebat)repñtabat ꝑ se ferebat. ¶ Petiit)aggressus est, inuasit. ¶ Imme.mei) Achillis vmbra Græcos igratitudinis accusat. ¶ Obruta) sepulta. ¶ Ne fa.)ne sitis i me ingrati. ¶ Vtq; meū nō sit si. ho.se.)hoc ē, vt meū honoref sepulchrū. ¶ Macta. Po

Polyxena

ly.)imolata. Polyxena vero q̄ multoꝝ hospita iterpretaf filia fuit Priami ex Hecuba, q̄ Achilles & viu⁹ amauit, & mortu⁹ sibi imolari efflagitauit. ¶ Parētib⁹)obediētibus. ¶ Immitti vm.)crudeli, q̄ sibi virginem immolari volebat. ¶ Ad tu.)ad seplchrū Achillis, qd in Sigeo promōtorio erat. ¶ Diro bu.) sepulchro crudeliū & diroꝝ maniū, qui sibi virginē imolari iubebāt. ¶ Quæ me.ipsa sui) suę generositatis. ¶ Postq̄ cru.aris ad.est)postq̄ crudelr ad aras fuit adducta, est eni hypallage. ¶ Fera sacra) crudelia vt

Pugnantem pro se, proauitaq́; regna tuentem
Sæpe uidere patrem mōstratum a matre solebat.
Iamq́; uiam suadet Boreas, flatuq́ue secundo
Carbasa mota sonant, iubet uti nauita * uentis
Troia uale, rapimur, clamant. dant oscula terræ
Troades, & patriæ fumantia tecta relinquunt.
Vltima conscendit classem mirabile uisu
In mediis Hecube natorum inuenta sepulchris.
Prensantem tumulos, atq; ossibus oscula dantem
Dulichiæ traxere manus. tamen unius hausit,
Inq́; sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de uertice crinem
Inferias inopes, crinem, lachrymasq́; reliquit.
Est, ubi Troia fuit, Phrygiæ contraria tellus
Bistoniis habitata uiris, Polymestoris illic
Regia diues erat, cui te commisit alendum
Clam Polydore pater, Phrygiisq́; remouit ab armis
Consilium sapiens, sceleris nisi præmia magnas
Adiecisset opes, animi irritamen auari.
Vt cecidit fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, iuguloq́; sui demisit alumni
Et tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem scopulo subiectas misit in undas.
Littore Threicio classem religarat Atrides,
Dum mare pacatum, dum uentus amicior esset.
Hic subito quantus, cum uiueret, esse solebat,
Exit humo late rupta, similisq́; minanti
Temporis illius uultum referebat Achilles,
Quo ferus iniusto petiit Agamemnona ferro,
Immemoresq́; mei disceditis inquit Achiui?
Obrutaq́; est mecum uirtutis gratia nostræ?
Ne facite, utq́; meū nō sit sine honore sepulchrum
Placet Achilleos mactata Polyxena manes,
Dixit, & immitti sociis parentibus umbræ
Rapta sinu matris, quam iam prope sola fouebat,
Fortis, & infelix, & plus quam fœmina uirgo
Ducitur ad tumulum, diroq́; fit hostia busto,
Quæ memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est, sensitq́; sibi fera sacra parari,
Vtq́; Neoptolemum stantem, ferrumq́; tenentem
Vtq́; * suo uidit figentem lumina uultu.
Vtere iam dudum generoso sanguine dixit.
Nulla mora est, aut tu iugulo, uel pectore telum
Conde meo iugulumq́; simul, pectusq́; retexit.
Scilicet haud ulli seruire Polyxena uellem.
Haud per tale sacrum numen placabitis ullum
Mors tantum uellem matrem mea fallere posset.
Mater obest, minuitq́; necis mihi gaudia quamuis
Non mea mors illi, uerum sua uita gemenda est.
Vos modo, ne stygios adeam non libera manes,
Este procul, si iusta peto, tactuq́; uiriles
Virgineo remouete manus acceptior illi,
Quisquis is est, quem cæde mea placare paratis,
Liber erit sanguis siquos tamen ultima nostri
Verba mouent oris, Priami uos filia regis,
Nunc captiua rogat, genitrici corpus inemptum
Reddite, neúe auro redimat ius triste sepulchri,
Sed lachrymis. tunc cū poterat, redimebat, & auro.
Dixerat & populus lachrymas, quas illa tenebat,

pote qbus ipsa interficiebaf. ¶ Neoptolemū) Pyrrhū A

Neoptolemus.

chillis ex Deidamia filiū, qui Neoptolem⁹ fuit appellatus, iuuenis admodum ad bellū Troianū est ꝓfect⁹. νέος nāq; iuuenis nouusq́; πτόλεμος q frequētius πόλεμος dicif, bellū iterpretaf. Pyrrh⁹ aūt à rufis capillis fuit cognoiat⁹ πυῤῥὸν nāq; Græci rufum appellāt. ¶ Ferrum)ensē quo ipsa erat iugulāda. ¶ Vtere iādudū)q̄ forti aio Polixena eēt, hic facile colligif, qd Pyrrhū hortaf, vt se cito velit imolare. ¶ Iādudū)cito. ¶ Gñoso sā.) meo sāguine, q̄ sū gñosa. Generosi vero dñr, q à nobilib⁹ maiorib⁹ gen⁹ ducūt. ¶ Nulla mo.est)i me subaudiaf. ¶ Cōde)coniice, immitte. ¶ Iugulūq; si.)hæc à poeta dici notius est, q̄ vt sit admonendū. ¶ Scilicet ha.vl.) nulli certe inquit seruire vellē cum sim Polyxena Priami regis filia. ¶ Scilicet certe, asseuerātis est aduerbium. ¶ Haud vl.)nulli. ¶ Polyxena)emphasis est, ac si diceret Priami regis filia, Hectorisq́; soror. ¶ Per tale fa.) per meā cædem. legitur & Sacrum. Figuratā autem oratione vtitur Polyxena, qua tametsi nihil de morte curare videatur, innuit tamē cæde sua nullū numen iri placatū, eoq́; se nō esse imolandā ¶ Fallere)latere. Se autem Polyxena in matrē piā ostendit, cum de illa sola se dicat esse solicitam. Hæc vero omnia ex Hecuba Eurypidis sumpta esse videnf. ¶ Mater obest) dolor quo mater afficitur morte mea animum meum cruciat. ¶ Vos modo ne stygios) rogat Polyxena ne quisq̄ virorum se tangat, vt inuiolata ad inferos descēdat. ¶ Ne non libera) vt libera moriar. ¶ Acceptior) gratior. ¶ Quisquis is est)siue deus, siue heros. Ignorat enim Polyxena, quem cæde sua sit placatura. ¶ Si quos tamen viti.nostri) pathetica & affectus plena oratio Polyxenæ attribuitur, qua non amici modo, veꝝ hostes quoque lachrymare coguntur. ¶ Ius sepulchri) facultatē sepeliēdi. ¶ Tunc cum poterat redimebat & auro) quando inquit, mater mea poterat, nō lachrymis solū, sed etiam auro filioꝝ cadauera ab hostibus redimebat. ¶ Quas illa tene.) mira puellæ ꝯstātia exprimitur, quæ tam intrepide mortem exciperet.

* a.l. velis

* a.l. inq́;

RAPH. PRAEBITA)exhibita. Defecto poplite) deficiẽtibus genibus. Ad fata)vsq; ad mortem. Tunc quoq; cu.fu.) hoc idem & Euripides scribit, quàm curam Iulio quoq; Cæsari fuisse narrat Trãquillus, vt togam ad pedes demitteret, quò à ↄiuratoribus vulneratus honesti⁹ caderet. Partes tegendas)pudendas. Troades excipiunt)suscipiunt) iacẽs Polyxenæ cadauer. Recensent)recognoscunt, enumerant, id quod in nenijs & fletibus fiebat. Quid cruoris)quantum sanguinis. nam Priamidę omnes fuerant interfecti. Teq; gemũt virgo) apostrophe ad Polyxenam atq; Hecubam, quæ pauloante Asiæ regina vocabatur. Deplorat autẽ illius calamitatẽ poeta, quam omnes captiuam propter senectutem aspernabantur. Asiæ florẽ. ima.)de maxima felicitate in maximam calamitatem cecidisse Hecubam poeta ostendit. Asia autẽ dicta est ab Asia Promethei filia, matreq; Atlantis. Quidam ἀπὸ τῆς ἄσι@, hoc est à cœno, quod multum cœni habeat, dictã putant. Nunc etiã prædæ mala sors)sed vel autem. talis'ue cõiunctio subaudiatur ita sensu exigẽte. nam Hecuba pauloante quidem erat regia coniux regia parẽs, Asiæ florẽtis imago. Nunc autem est ẽt prædæ mala sors, quã omnes aspernabantur. Nisi quod tamẽ Hectora par. Ediderat)ratio qua motus Vlysses eam accepit captiuam. Animæ tam for.ina.) tam cõstanti anima vacuũ. Osculaq; ora te.) parua Polyxenę ora. Est enim ab ore diminutiuum hoc loco osculum. Plangit)percutit. Cõsueta)plãgi & percuti filiorum cædibus. Caniciem suam) caput suum canum. Solebant autẽ prisci in maximis doloribus caput puluere deturpare. Concreto) coagulato. Vertens) voluens. Nata tuæ) pathetica oratio querelis, doloribus'q; accõmodata. Nata ia.)repetitio lugẽti Hecubæ, quæ ex tam felicissimo statu in tantam ceciderat miseriam maxime conueniens. Tuum pe.) vulnere transfixum subauditur. Mea vulnera)meos dolores. Orbator nostri)q nos liberis orbauit atq; spoliauit. Paridis, Phœbi'q; sa.) dirigente nanque Paridis sagittas Apolline, vt & Homer⁹, & Virg. scribũt, Achilles fuit interfectus. Mi)mihi. In ge.hoc) in genus nostrum.

Asia

* a.l. virorum.

* a.l. dãnosa

Non tenet. ipse etiam flens, inuitusq; sacerdos
Præbita coniecto rupit præcordia ferro.
Illa super terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata nouissima uultus.
Tunc quoq; cura fuit, partes uelare tegendas,
Cum caderet, castiq; decus seruare pudoris.
Troades excipiunt, deploratosq; recensent
Priamidas, & quid dederit domus una cruoris.
Teq; gemunt uirgo, te'q; o modo regia coniux
Regia dicta parens, Asiæ florentis imago.
Nunc etiam prædæ mala sors, quam uictor Vlysses
Esse suam nollet, nisi quod tamen Hectora partu
Ediderat, dominum matri uix repperit Hector.
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat natis'q;, uiro'q;
Huic quoq; dat lachrymas, lachrymas in uulnera fundit,
Oscula'q; ore tegit, cõsueta'q; pectora plãgit,
Caniciem'q; suam concreto in sanguine uertens.
Plura quidem, sed & hæc laniato pectore dixit.
Nata tuæ (qd enim supest?) dolor ultime matris,
Nata iaces, uideo'q; tuum mea uulnera pectus.
Et ne perdiderim quẽquã sine cæde * meorum,
Tu quoq; uulnus habes, at te (quia fœmina) rebar
A ferro tutam, cecidisti & fœmina ferro.
Tot'q; tuos idem fratres, te perdidit idem
Exitium Troiæ, nostri'q; orbator Achilles.
At postquam cecidit Paridis, Phœbi'q; sagittis.
Nunc certe dixi, non est metuendus Achilles,
Nunc quoq; mi metuendus erat. cinis ipse sepulti
In genus hoc sæuit, tumulo quoq; sensimus hostem.
Aeacidæ fœcunda fui. iacet Ilion ingens,
Euentu'q; graui finita est publica clades.
Sed finita tamen soli mihi Pergama restant.
In cursu'q; meus dolor est. modo maxima rerum
Tot generis, natis'q; potens, nuribus'q;, uiro'q;,
Nunc trahor exul, inops, tumulis auulsa meorum,
Penelope munus. quæ me data pensa trahentem
Matribus ostendens Ithacis; Hæc Hectoris illa est
Clara parens, hæc est dicet Priameia coniux.
Post'q; tot amissos tu nunc, quæ sola leuabas
Maternos luctus, hostilia busta piasti.
Inferias hosti peperi. quo ferrea resto?
Quid'ue moror? quo me seruas * dãnosa senectus?
Quo Dii crudeles? nisi quo noua funera cernam,
Viuacem differtis anum? quis posse putaret
Felicem Priamum post diruta pergama dici?
Felix morte sua est. nec te mea nata peremptam
Aspicit, & uitam pariter, regnum'q; reliquit.
At puto funeribus dotabere regia uirgo,
Condetur'q; tuum monumentis corpus auitis.
Non hæc est fortuna domus, tibi munera matris
Contigent fletus peregrinæ'q; * haustus arenæ.
Omnia perdidimus. superest cur uiuere tempus
In breue sustineam, proles gratissima matri
Nunc solus, quondam minimus de stirpe uirili,

Vellicatur autem hoc loco Ouid. à Scauro apud Senecam, quod nesciat relinquere quod bene cessit. Cũ enim inquit, Polyxena esset adducta tumulo Achillis imolanda, Hecuba dixit. Cinis ipse sep. In ge. hoc sæui.)poterat esse cõtẽtus. adiecit Tumulo quoq; sensimus hostem. Neq; hoc contẽtus adiecit. Aeacidę fœcunda fui. Aiebat Scaurus non minus magnã virtutem esse scire desinere, quàm scire dicere, sed hoc oratori magis quàm poetæ præceptũ est. Tumulo quoq; sensi. ho.) in tumulo & sepulchro existentem. Aeacidæ fœ. fui.) ad Achillis voluptatem multos peperi filios. Euentũ gra.)exitu pernitioso. Sed fi. tamen) stultæ hoc dictum esse videt. Si enim finita sunt pergama, quo modo restãt? An deleta quidem sunt, sed Hecubæ restare videtur, qa hostes perinde tñ eam sæuiunt, ac si pergama ipsa starẽt. Soli mi.) nam perinde in me sæuiunt hostes atque si finis non esset impositus bello. In cur.) in perseuerãtia. Neque enim finitur. Modo ma. re.) ex qua felicitate in quas miserias reciderit, flebiliter Hecuba commemorat. Tot generis natis'q; potẽs) Hecuba Priamo septem filias & duodecim filios peperisse scribitur. Ex alijs nanq; mulieribus reliquos ad quinquaginta vsque Priamus susceepit. Nunc trahor) dissolutum est maxime quærimonijs conueniens. Leuabas) diminuebas, leues reddebas. Hostilia busta)hostium sepulchra & manes. Piasti) placasti. Est autẽ apostrophe ad Polyxenam cõmiseratio/nis plena. Quo ferrea resto?)ad quẽ vitæ exitum, dura ego ac in me ipsam crudelis reseruor. Quid'ue moror?)expecto. Differtis in lõgum tẽpus, ꝓducitis. Viuacẽ anum) me vetulam diu viuentem. Nec te mea nata)rationibus colligit Hecuba Priamum inter felices numerãdũ. At puto funeribus dotabere) exequiaꝝ honoribus ornaberis. Est aũt ironia qua significat Hecuba Polyxenã & funeris, & sepulturæ honore cariturã. Haustus) acceptio, atq; iniectio. Terra nãq; mortuis iniiciebat. Superest cur viuere tempus)de tot filiis inquit meis Hecuba solus restat Polydorus Polymestori regi cõmẽdatus. Sed decipietur Hecuba, iã enim à Polymestore fuerat interfectus. Datus)missus.

Hęc oĩa sũpta ab Euripidis Tragœdia Hecuba

Hecuba.

* Ignobilia funera apd Roma. nõ in rogũ ponebãt, sed iniecta terra sepeliebantur.

Polydor⁹ Polymestori cõmẽdatus.

CISMARIO

RAPH.
Iſmarus

¶ISMARIO regi) Polymeſtori Thraciæ regi. nam Iſmarus Thraciæ mons eſt. De hoc autem Polydoro ſic & Virg. in .iii. Aenei. ſcribit:

Hunc Polydorum auri quõdam cum põdere magno
Infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threicio regi, cum iam diffideret armis
Dardaniæ, cingi'que vrbem obſidione videret.
Ille vt opes fractæ Teucrũ, & fortuna receſſit,
Res Agamemnonias, victricia'q; arma ſecutus,
Fas omne abrumpit, Polydorum obtruncat & auro
Vi potitur, quid non mortalia pectora cogis
Auri ſacra fames?

¶Et ſparſos ſanguine) infectos ſanguine. Cadauera autem antiqui abluebant. ¶Introrſus obortas) intus natas. ¶Deuorat) conſumit. ¶Modo) interdum. ¶Aduerſa terra) in Troade vbi fuit Troia è regione Thraciæ ſita.

ADDI.
Polymeſtoris excæcatio.

{Ego vero ſimpliciter accipiendum puto aduerſa terra, quemadmodum dicimus Vulnus aduerſum, corpus aduerſum, hoc eſt, quod ex aduerſo intuemur. Hoc enim & ἀντίθετον poſtulat quod ſequitur. Interdum toruos extollit ad æthera vultus.} ¶Toruos vultus) triſtitia efferatos. ¶Poſiti) iacentis. ¶Maneret) eſſet. ¶In imagine) in imaginatione & cogitatione pœnæ, qua Polymeſtorem afficere poſſet. ¶Vtq; furit) ſæuit. Hac autem ſimilitudine oſtendit poeta, quantam iram, indignationem'que conceperit Hecuba aduerſus Polymeſtorem filii, quem educandum ſuſceperat, interfectorem. ¶Hoſtem) catuli raptorem. ¶Animorum) magnitudinis ac præſtantiæ animi ſui. ¶Nam ſe monſtrare) ait vel ſimile verbum, quod eleganter præmittitur, eſt ſubaudiendum. ¶Latens) occultum. ¶Odryſius) Polymeſtor Thracius: nam Odryſæ (vt in ſuperioribus quoq; ſcripſimus) ſunt populi Thraciæ, & Odryſa vrbs eorum.

Odryſæ

¶Spectat truculenta) indignata, toruum præ ſe ferens aſpectum. Nam truculentus dicitur aſpectu ferox atque terribilis, quales tauri ſunt. ¶Falſa iurantem) peierantem. ¶Tumida ira) ab effectu quæ tumidos & inflatos homines reddit. ¶Correpto)

Truculentus.

Has datus Iſmario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia uulnera lymphis
Abluere? & ſparſos immitti ſanguine uultus?
Dixit & ad littus paſſu procedit anili
Albentes lacerata comas. date Troades urnam
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas.
Aſpicit eiectum Polydori in littore corpus,
Factaq; Threiciis ingentia uulnera telis.
Troades exclamant, obmutuit illa dolore,
Et pariter uocem, lachrymasq; introrſus obortas
Deuorat ipſe dolor, duroq; ſimillima ſaxo
Torpet, & aduerſa figit modo lumina terra,
Interdum toruos extollit ad æthera uultus,
Nunc poſiti ſpectat uultum, nunc uulnera nati,
Vulnera præcipue, ſe'ꝗ armat, & inſtruit ira.
Qua ſimul exarſit, tanquam regina maneret,
Vlciſci ſtatuit, pœnæ'ꝗ in imagine tota eſt.
Vt'ꝗ furit catulo lactente orbata leæna,
Signa'ꝗ nacta pedũ ſequitur, quẽ non uidit, hoſtem.
Sic Hecube, poſtquam cum luctu miſcuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita ſuorum,
Vadit ad artificem diræ Polymeſtora cædis,
Colloquium'ꝗ petit. nam ſe monſtrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit Odryſius, prædæ'ꝗ aſſuetus amore,
In ſecreta uenit. tum blando callidus ore,
Tolle moras Hecube dixit, da munera nato.
Omne fore illius quod das, quod & ante dediſti,
Per ſuperos iuro. ſpectat truculenta loquentem,
Falſa'ꝗ iurantem, tumida'ꝗ exæſtuat ira,
Atque ita correpto, captiuarum agmina matrum
Inuocat, & digitos in perfida lumina condit,
Expilat'ꝗ genis oculos, facit ira ualentem.
Immergit'ꝗ manus, fœdata'ꝗ ſanguine ſonti
Nõ lumẽ (neꝗ enim ſupereſt) loca luminis haurit.
Clade ſui Thracum gens irritata tyranni
Troada telorum, lapidumq; inceſſere iactu
Cœpit, at hæc miſſum rauco cũ murmure ſaxum
Morſibus inſequitur, rictu'ꝗ ad uerba parato
Latrauit conata loqui. locus extat, & ex re
Nomẽ habet, ueterum'ꝗ diu memor illa malorũ,
Tum quoꝗ Sithonios ululauit mœſta per agros.
Illius Troas'ꝗ ſuos, hoſtes'ꝗ Pelaſgos,
Illius fortuna Deos quoque mouerat omnes.
Sic omnes, ut & ipſa Iouis coniux'ꝗ, ſoror'ꝗ
Euentus Hecubam meruiſſe negauerit illos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Memnon Tithoni Auroræque filius Priamo ferens auxilium ab Achille occiditur, mater ergo precibus pro aſſiduo officio inducendæ lucis ab Ioue impetrat vt fauillæ eius aduſto rogo, pariterque *ſorores in volucres conuertantur, Memnonides nomine, quæ memores belli quotannis ad ſepulchrum eius conueniunt, & inter ſe dimicantes ſanguine ſuo manibus eius frequentes parentant. Et ipſa mater eius matutinis temporibus lachrymas deſyderio filii ſui Memnonis transformat in rorem, quod tamen monumentum in Phrygia conſtituit patruus eius, vt Heſiodus vult.

Non uacat Auroræ, quãquã iiſdem faueat armis,
Cladibus, & caſu Troiæ'que, Hecubæ'que moueri.
Cura Deam propior, luctus'ꝗ domeſticus angit
Memnonis amiſſi Phrygiis quem lutea campis
Vidit Achillea pereuntem cuſpide mater.
Vidit, & ille color, quo matutina rubeſcunt
Tempora, palluerat latuit'ꝗ in nubibus æther.

pto) comprehenſo Polymeſtore. ¶In perfida lumina) in perfidi Polymeſtoris oculos. Eſt enim hypallage. ¶Expilat) extrahit, eruit. ¶Facit ira valentem) parentheſis tacitæ obiectioni occurrens. ¶Sanguine ſonti) ſanguine nocentis ac ſcelerati Polymeſtoris. ¶Lumen) oculos. ¶Supereſt) ſaluum eſt. ¶Haurit) percutit, aperit. ¶Troada) Hecubam Troianam. ¶Inceſſere) irritare, prouocare, inuadere. ¶Rauco cum murmure) cum voce canina. Iam enim in canem fuerat conuerſa. ¶Et ex re nomen habet) nam κυνὸς σῆμα appellatur, id eſt canis ſepulchrum. Eſt autem in Cherſoneſo Thracia iuxta Abydum, vt Strabo refert.

Expilãt ſerui dños q clam ſubripiunt.

Hecuba in canem.

Canis ſepulchrum.

¶Per Sithonios agros) Thracios, nam Sithonia pars eſt Thraciæ. ¶Illius Troasq; ſuos) hæc ad cõnectendam Memnonis cinerum in aues cum ſuperiore, Metamorphoſin à poeta inferuntur. ¶Vt & ipſa Iouis) Iuno quæ Troianorum adeo atrox erat inimica.

Sithonia.

¶Non vacat Auroræ) Memnon Tithoni atque auroræ filius, cum in bello Troiano ab Achille fuiſſe interfectus, mater Iouem rogauit vt aliquo eum afficeret honore. Iuppiter autem fauillas rogi ipſius congregatas, eius'que ſocios in aues commutauit, quæ Memnonides à Memnone vocatæ, ſingulis quibusq; annis ad ſepulchrum illius acriter inter ſe pugnantes duci ſuo parentare videntur. ¶Quanquam iiſdem faueat armis) propter Tithonum maritũ, qui Laomedontis fuerat filius, ac Priami frater. ¶Lutea mater) Aurora ipſa Memnonis mater rutila ac rubicunda.

Memnon.

Tithonus.

** a.l. ſocios in ſorores volucres.*

RAPH. ¶NON ſuſtinuit) non potuit. ¶ Parens) cauſa cur non ſuſtinuerit ſpectare, quia parens. ¶ Omnibus inferior) in ſoluta oratione omnium infima diceretur. ¶ Aureus æther) ſplendidum cœlum. ¶ Nam mihi ſunt) parentheſis cauſam continens cur Aurora omnium Deaꝝ ſit infima. ¶ Dies ſacrificos) in quibus mihi ſit ſacrificandum. ¶ Ignibus) ſacrificiis. ¶ Aſpicias) conſyderes. ¶ Quātum tibi fœmina præſtem) quāuis fœmina ſim. ¶ Noctis cōfinia ſeruo) hoc eſt cuſtodio ne nox ſuos fines tranſeat. Niſi enim Aurora vigilās eſſet, nox ſemper videretur duratura. ¶ Orba) priuata. ¶ Fruſtra) quia & ipſe fuit interfectus, & Troia euerſa. ¶ Pro patruo ſuo) Priamo. ¶ A forti Achille) interfectus, percuſſus, ſimile'ue participiū ſubaudiatur. ¶ Maternaq́; vulnera leni) maternos dolores mitiga. ¶ Volumina) reuolutiones. ¶ Infecere) obſcurauere, denigrauere. ¶ Exhalant) emittunt. ¶ Infra) nebulas ſubaudiendum. ¶ Glomerata) congregata. ¶ Faciem capit) figurā ac formam accipit. ¶ Atq; animum ex igni) ſcite. Anima nanque vt flamma ſemper eſt in motu, vnde philoſophorum quidam dixerunt animam eſſe ignem. ¶ Leuitas ſua præbuit alas) ideſt propria fauillæ leuitas alas effecit. ¶ Quibus eſt eadem natalis origo) nam & ipſæ ex fauillis ſunt ortæ. ¶ Luſtrant) circūuolāt. ¶ Plangor) clangor. ¶ Seducunt caſtra) ſeparant caſtra & diuidunt ſe in duas partes. ¶ Diuerſa de parte) ex partibus aduerſis. ¶ Cognata) ſimul nata. ¶ Præpetib⁹ ſubitis) ſubito natis alitib⁹. ¶ Author) Memnon earum origo. Memnonides enim à Memnone fuerūt cognominatæ, vt paulo ante diximus, & ipſe poeta aperte teſtatur. ¶ More parentali) more eorum qui inferis parentant. Parentalia vero proprie dicuntur ſacrificia, quæ manibus fiunt. ¶ Rebellant) bellum iterum inter ſe ſuſcipiunt.

Mēnonis cineres in aues

Aīa, vt flāma eſt in motu

Mēnonides.

COEL. RHOD.

¶IN Pauſaniæ monumentis lectum eſt, Memnonem Aethiopum quidē fuiſſe regem, non tamen ex Aethiopia Ilium veniſſe, verum à Perſicis Suſis & Choaſpe, quæ ſibi ſubiecerat loca. Nā

At non impoſito ſupremis ignibus artus
Suſtinuit ſpectare parens, ſed crine ſoluto,
Sicut erat, magni genibus procumbere non eſt
Dedignata Iouis lachrymis'que has addere uoces.
Omnibus inferior, quas ſuſtinet aureus æther.
(Nam mihi ſunt totum rariſſima tēpla per orbē)
Diua tamen ueni, non ut delubra, dies'que
Des mihi ſacrificos, caliturasignibus aras,
Si tamen aſpicias, quantum tibi fœmina præſtem,
Tum cum luce noua, noctis confinia ſeruo,
Præmia danda putes, ſed non ea cura, neque hic eſt
Nunc ſtatus Auroræ, meritos ut poſcat honores.
Memnonis orba mei, uenio, qui fortia fruſtra
Pro patruo tulit arma ſuo, primis'q; ſub annis
Occidit à forti (ſic Dii uoluiſtis) Achille.
Da precor huic aliquem ſolatia mortis honorem
Summe Deum rector, materna'q; uulnera leni.
Iuppiter annuerat. cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus, nigri'q; uolumina fumi
Infecere diem. ueluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra.
Atra fauilla uolat, glomerata'que corpus in unum
Denſatur, faciem'que capit, ſumit'que colorem,
Atque animum ex igni, leuitas ſua præbuit alas.
Et primo ſimilis uolucri. mox uera uolucris
Inſonuit pennis pariter ſonuere ſorores.
Innumeræ quibus eſt eadem natalis origo.
Ter'q; rogum luſtrant, *& conſonus exit in auras
Ter plangor. quarto ſeducunt caſtra uolatu.
Tunc duo diuerſa populi de parte feroces
Bella gerunt, roſtris'q; & aduncis unguibus iras
Exercent, alas'que, aduerſa'que pectora laſſant.
Inferiæ'que cadunt cineri cognata ſepulto
Corpora, ſe'que uiro forti meminere creatas.
Præpetibus ſubitis nomen facit author. ab illo
Memnonides dictæ. cum Sol duodena peregit
Signa, parentali moriturae more rebellant.
Ergo aliis latrasse Dymantida flebile uiſum eſt,
Luctibus eſt Aurora ſuis intenta, pias'que
Nunc quoque dat lachrymas, & toto rorat in orbe.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aeneas cū parente Anchiſe & filio Aſcanio profugus Delum venit. Hic ab Anio ſacerdote Apollinis recipitur hoſpitio, qui illis indicat quinque ſe filiarū, parentē orbum relictum, Andrū enim, a quo Andros inſula, reliquiſſe patriam, huic vt Apollo dederit augurīū, ſic Liberū dediſſe, virginibus, vt contacta manibus earum in ſegetem, vinum, oleumque verterentur, eas Agamemnon vt coeleſti munere exercitum aleret, cum vellet abducere, in inſulam eandem Andron profugiſſe. Hinc rurſus ne vinculis illigatæ reperentur potentia regis Agamemnonis, Liberi numen effecit ob miſericordiam & muneris ſui cauſam, vt in columbarum ſpeciem transferrentur.

Non tamen euerſam Troiæ cum mœnibus eſſe
Spem quoq; fata ſinunt, *ſacra, & ſacra altera patrē
Fert humeris, uenerabile onus, Cytherius heros,
De tantis opibus prædam prius eligit illam,
Aſcaniumq́; ſuum, profugaq́; per æquora claſſe
Fertur ab Antandro, ſcelerataq́; littora Thracum,
Et Polydoreo manantem ſanguine terram
Linquit, & utilibus uentis, æſtu'q; ſecundo
Intrat Apollineam ſociis comitantibus urbem.
Hunc Anius, quo rege homines, antiſtite Phœbus
Rite colebatur, templo'q;, domo'q; recepit,

ſunt authores quoq;, quotannis aduolare Ilium ex Aethiopia aues & confligere ad Memnonis ſepulchrum, quas ob id Memnonidas vocent. Hoc idē quinto quoq; anno facere eas in Aethiopia circa Mēnonis regiam, exploratum ſibi, Cremutius tradit. Ex Memnonis cineribus apud Troiam interemptí natas aues, cecinit Ouid. non ſuppreſſo item depugnandi more, ita enim ſcribit libro decimotertio.

Præpetibus ſubitis nomen fecit author, ab illo
Memnonides dictæ, quum ſol duodena peregit
Signa, parētali moriturae more rebellant.

Memnonidum item auium mentio Pauſaniæ eſt, illas in Memnonis chlamyde picta expreſſas memorantis apud Delphos. ¶ Dymantida) Hecubam Dymantis filiam, q̄q̄ alii, in primisq; Euripides ac Virgilius Ciſſei regis Thraciæ filiam fuiſſe ſcribāt. ¶ Rorat) rorem fundit. ¶ Non tamen euerſam) Anii Apollinis Delii ſacerdotis filiarum Metamorphoſin in columbas deſcripturus poeta Aeneæ pietatem prius, ad Delumq; nauigationem cōmemorat, quo aptius fabulæ connectantur. ¶ Sacra & ſacra altera patrem) Aeneam ex incendio Troiano, & ſacra Deæ Veſtæ & patrē Anchiſen abſtuliſſe, Aſcaniūq; abduxiſſe carmīe quoq; Virgiliano eſt notū. ¶ Et ſacra alte.) neq; enim minus piū eſt parētibus q̄ ſacris auxiliū ferre. ¶ Cythereius he.) Aeneas Veneris, quę & Cytherea dicitur, filius. ¶ Prædam illam) ſacra & patrē. ¶ Fertur ab Antandro) Antandrus vrbs eſt ſub Ida, ab Antandro duce cognominata. Ariſtoteles autem ſcribit illam prius Edonida fuiſſe vocatam, quo tempore à Cymeriis inhabitabat. ¶ Linquit) quamuis ibi iam vrbem Aenum ædificaſſet, vt Virgilius narrat. ¶ Apollineā vrbem) Delū Apollinis oraculo inſignem. ¶ Hunc Anius) Deli regem fuiſſe, Apolliniſq; ſacerdotem etiā Virgilius ſcribit, Rex Anius, rex idem hominum, Phœbiq; ſacerdos. ¶ Quo rege ho.) vtebantur eſt ſubaudiendum. ¶ Immo idem verbum colebatur ad vtrunque nominatiuum κατὰ ζεῦγμα referendum.

*a.l. ter.

*a.l. ſacer.

ADDI.

¶DELVBR A&c;

RAPH.

¶DELVBRA q. nota) clara propter oraculum. ¶Duas stirpes) duas arbores quas tenens, amplectensq; Latona Apollinem & Dianam enixa est. ¶Retentas) alludit ad fabulam. Nam Iuno ita Latonam dicitur persecuta, vt nusquam quiescere posset. Cum vero Delum conscendisset, complexa duas arbores oliuam & palmam, vt poeta in sexto narrat, Apollinem peperit atque Dianam. ¶Thure dato flammis) hoc est sacrificiis perfectis. ¶Fibris cre.) exustis, combustis. Morem autem piorum hominũ exprimit poeta, qui ante omnia Deos solent venerari, vt Virgilius quoque præcipit. In primis venerare Deos. ¶Positis tapetibus) stratis tapetibus. Illos autem cœnasse ait. ¶Tunc prius Anchises) inquit verbum simile'ue esse subaudiendum facile cõstat. ¶Cum primum) quando primum. ¶Bisq; duas na.) Anius quatuor habuit filias, quibus Bacchus concessit, vt quicquid tangerent in frumẽtum, vel vinum, vel oleum commutaretur. Eas cum Agamemnon vi ducere vellet in expeditionem Troianam, vt exercitum alerent, Bacchi auxilio in colũbas fuisse conuersas fabulãtur. ¶Vidisti paren.) me sobaudiamus. ¶Pene or.) ferè carentem filiis. ¶Tanta incon.) instabilitas fortunæ. Est autem acclamatio senis grauitati maxime conueniens. ¶Quod enim mihi filius absens Auxi) nulli inquit sibi esse auxilio filiũ absentem quamuis sit viuus. ¶Andros habet) Andros insula est vna ex Cycladibus, ab Andro Anii filio, vt scribit. Ouidius, vt alii Eurymachi, denominata. ¶Augurii) auguriorum ac vaticinandi peritiam. ¶Voto maiora fideq;) hoc est maiora quàm quis expetere aut credere debeat. ¶Laticem meri) vinum. ¶Bacamq; Mineruæ) oliuam. Pallas enim oliuam extulit in lucem. ¶Diues vsus) opulenta vtilitas. ¶Troiæ populator Atrides) Agamemnon Troiæ depredator. ¶Ne non putes) vt putes. ¶Euboea duabus) Euboea insula est Bœotiæ adiacens admodum longa. Vnde & Macris fuit quondam appellata, & Macra, id est lõga, vt tradit Plinius, sed & Chalchodous, & Chalcis,

Andros.

Anii filiæ tactu oia i fruges mutari.

Euboea.

Vrbem'que ostendit, delubra'que nota, duas'que
Latona quondam stirpes pariente retentas.
Thure dato flammis, uino'que in Thura profuso,
Cæsarum'que boum fibris de more crematis,
Regia tecta petunt, positis'que tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tunc prius Anchises o Phœbi lecte sacerdos
Fallor? an & natum, cum primũ hæc mœnia uidi,
Bisq; duas natas, quantum reminiscor, habebas?
Huic Anius niueis circundata tempora uittis
Concutiens, & tristis ait. non falleris heros
Maxime. uidisti natorum quinque parentem,
Quẽ nunc (tanta homines rerũ incõstantia uersat)
Penè uides orbum. quod enim mihi filius absens
Auxilium? quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locumq; & regna tenentẽ?
Delius augurium dedit huic, dedit altera Liber
Fœmineæ stirpi uoto maiora, fideq;
Munera nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticem'q; meri bacam'q; Mineruæ
Transformabantur, diues'q; erat usus in illis.
Hoc ubi cognouit Troiæ populator Atrides
(Ne non ex aliqua uestram sensisse procellam
Nos quoq; parue putes) armorum uiribus usus
Abstrahit inuitas gremio genitoris, alant'que
Imperat Argolicam cœlesti munere gentem
Effugiunt quo quæque potest, Euboea duabus,
Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest, & ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas consortia corpora pœnæ
*Reddidit, & timido posses ignoscere fratri.
Non hic Aeneas, non qui defenderet Andron,
Hector erat, per quos decimum durastis in annum
Iam'q; parabantur captiuis uincla lacertis,
Illæ attollentes etiam nunc libera cœlo
Brachia, Bacche pater fer opem dixere: tulit'q;
Muneris author opem (si miro perdere more
Ferre uocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint potui scire, aut nunc dicere possum.
Summa mali nota est. pennas sumpsere, tuæ'q;
Coniugis, in uolucres* niueas abiere columbas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Discedentes ab Anio Anchises & Aeneas inuicem munera dant & accipiunt, in quibus fuit crater Aeneæ datus ab Alcone Lydio cælatus Anius autem a Therse Bœotio acceperat, in quo sculptæ erant Thebæ & Orionis filiæ, quæ pro populo Thebano passæ erant immolari, & harum proci cum muneribus adusti essent, duo adulescentes, inde increuerunt, qui ex virginum nomine Coronæ sunt nominati.

Talibus, atque aliis postquam conuiuia dictis
Impleuerunt, mensa somnum petiere remota.
Cum'que die surgunt, adeunt'q; oracula Phœbi.
Qui petere antiquam matrem cognata'q; iussit
Littora prosequitur rex, & dat munus ituris.
Anchisæ sceptrũ, chlamydẽ, pharetram'q; nepoti.
Craterem Aeneæ, quem quondam miserat illi
Hospes ab Aoniis Therses ismenius oris.
Miserat hunc illi Therses, fabricauerat Alcon
Myleus, & longo cælauerat argumento.
Vrbs erat, & septem posses ostendere portas,
Hæ pro nomine erant, & quæ foret illa, docebant.
Ante urbem exequiæ tumuli'q;, ignes'q;, rogi'q;,

ære ibi primum reperto, & Abantis, & Asopis. ¶Pietas) Andri fratris in sorores. ¶Consortia corpora) sorores. ¶Per quos) quorum virtute. ¶Captiuis lacertis) captiuarum brachiis. ¶Miro more) mirando modo. ¶Perdere) destruere, delere. ¶Ferre vocatur opem) ac si diceret Anius, Perdere miro modo non esse opem ferre. ¶Tuæ coniugis,) Veneris. Nam Veneri columbæ sunt dicatæ. ¶Abiere) conuersæ fuere. ¶Talibus atque aliis) hæc idcirco à poeta narrantur, vt aptius sequentem Metamorphosin cum superiore connectat. Nã Thebani cum pestilentia laborarent oraculum acceperũt eam esse cessaturam, si se duæ virgines pro populo deuouerẽt. Duę autem Echionis filiæ cum se imolãdas tradidissent, iamq; cremarentur, duo iuuenes, qui Stephani, hoc est coronæ sunt vocati, de rogi fauilla visi sunt exire, exequiasq; matrum celebrare. ¶Antiquam matrem) Italiam, vnde Dardanus in Phrygiam fuerat profectus. Sic & Virg.

Dardanidæ duri, quæ vos à stirpe parentum,
Prima tulit tellus, eadẽ vos vbere læto
Accipiet reduces, antiquam exquirite matrem,
Hic domus Aeneæ cunctis dominabitur annis,
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

¶Nepoti) Ascanio. ¶Ismenius) Thebanus. ab Ismeno Bœotię fluuio. ¶Alcon Myleus) non Mylei filius, sed à patria sic cognominatus. Mylæ nanq; nomen est duarum vrbium, quarum altera est in Sicilia, altera in Thessalia. Duo autem fuerunt Alcones clari, hic argentarius faber, & alter Cretensis arte sagittandi insignis. ¶Longo argumento) prolixa materia. ¶Vrbs erat) in illo cratere cælata. Thebæ autẽ Bœotiæ fuerant sculptæ. ¶Hæ pro nomine erant) nam septem portę significat eas esse Thebas Bœotias. Thebæ enim Bœotiæ septem portas habuisse dicuntur.

Anii filiæ in colũbas

*al. dedidit.

Alcon

Mylæ *al. multas.

Subiecta Thebæ Bœotiæ

Effusæq; comas,& apertæ pectora matres
Significãt luctum, Nymphæ quoq; flere uidentur,
Siccatosq; queri fontes,sine frondibus arbor
Nuda riget.lambunt arentia saxa capellæ.
Ecce facit mediis natas ab Echione * Thebis,
Hanc non fœmineum iugulo dare pectus aperto.
Illam demisso per fortia pectora telo
Pro populo cecidisse suo,pulchrisq; per urbem
Funeribus ferri,celebriq; in parte cremari.
Tum de uirginea geminos exire fauilla,
Ne genus intereat,iuuenes,quos fama Coronas
Nominat,& cineri materno ducere pompam.

ARG. FABVLAE SEQ.

Petens * insulam Cretam,& hinc Italiam supradicti,vt aliquando errores positis sedibus finire possent, multis regionibus transitis,Ambraciam adeunt a Diis per certamen potitam,in qua Ambracii imaginem in saxum conspiciunt figuratam,hinc in Aoniam in quam ob oraculum Iouis delati aspiciunt Molossi regis filios,qui sine * flamma dum consumerentur immortalium numine factum est,vt in auium figuras mutarentur.

Hactenus antiquo signis fulgentibus ære
Summis inaurato crater erat asper acantho.
Nec leuiora datis Troiani dona remittunt,
Dantq; sacerdoti custodem thuris acerram,
Dant pateram,claraq; auro,gemmisq; coronam.
Inde recordati Teucros à sanguine Teucri
Ducere principium,Cretam tenuere,lociq;
Ferre diu nequiere Iouem,centumq; relictis
Vrbibus,Ausonios optant contingere portus.
Sæuit hyems,iactat'q; uiros,Strophadũq; receptos
Portibus infidis exterruit ales Aello.
Et iam Dulichios portus,Ithacam'q;,Samum'q;,
Neritias'q; domos regnum fallacis * Vlyssei,
Præterennt uecti ceratam lite Deorum
Ambraciam,uersi'q; uident sub imagine saxum
Iudicis,Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est,
Vocalem'q; sua terram Dodonida quercu,
Chaonios'q; sinus.ubi nati rege Molosso
Impia subiectis fugiere incendia pennis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Acis Faunii Simethidisque nymphæ filius Galateam Nerei & Doridis filiã cũ diligeret,nec minus ipse ab ea peteretur,Cyclops,quia copia eiusdem Nereidis nulla fieret,quia feritas eius esset inuisa, incensus furore spelunca relicta palam prosiluit, vagatusque per syluas conspexit Galateam gremio Acidis residentem auulsum scopulum Aetnæ in eos eiecit cuius vi exterrita Galatea subiecto mari mersa est,Acis autem qui effugere impetũ eius nõ potuit,obrutus saxo est,cuius nõie eiusdẽ Galateæ in flumẽ eiusdẽ nominis qui est in Sicilia,versus est,cuius liquori se iunxit voluntate.

Proxima Phæacum felicibus obsita pomis

RAPH. ❧EFFVSÆq; comas) diffusas & sparsas comas & pectora aperta habẽtes. Est enim synecdoche poetica. ❧Lãbunt arentia saxa) herbæ nanq; oẽs aruerãt. ❧Natas ab Echione) filias Echionis Thebani legitur &, Orione. ❧Nõ fœmineũ) timidũ, sed virile & audax. ❧Coronas) latine dixit, nã apud Græcos Stephani vocãtur. ❧Summus) in summitate. ❧Hactenus antiquo) signa inqt hactenus enũerata in antiquo ære sculpta erãt, sed crateris sũmitas in aurato achanto cingebat. ❧Signis) simulachris. ❧Erat asper) cælatus. Nã vasa cælata aspera sunt. ❧In aurato acantho) acanthus frutex est spinosus semp florẽs. Virg. in Georg Et Bacas semp florentis acanthi. ❧Leuiora) minora. ❧Remittũt) retribuũt. ❧Inde recordati Teucros) Apollinis oraculũ nõ pcipiẽtes Troiani in Cretã nauigarunt. Primã enim originẽ se putabant ducere à Teucro Scamãdri Cretẽsis filio, q in Phrygiã profectus arcẽ Troianã ædificauit. Sed ante eũ Dardanus ea loca iã cœperat habitare. ❧Iouẽ) aerẽ. nã (vt scribit Virg.) pestilentia laborare cœperunt. ❧Centũ relictis vrbibus) Creta insula Hecatonpolis ab Homero vocat, qd cẽtum vrbibus fuerit ornata. ❧Ausonios) Italos. Ausonia nanq; Italia ab Ausonibus populis fuit cognominata. ❧Strophadumq; receptos) Strophades insulę sunt in mari Ionio duę iuxta Zacinthum ἀπὸ τῆς στροφῆς, hoc est à cõuersione Zetæ & Galais dictæ. nam illuc vsq; Harpyias psecuti retro rediere. ❧Aello) nomen est vnius Harpyiarũ, quæ tres esse finguntur Neptuni & Terræ filiæ, Aello, Ocypite, & Celeno. ❧Et iã Dulichios port⁹) Dulichiũ, Ithaca, Samus insulæ sunt in Ionio mari, quibus impauit Vlysses. Samus qdẽ insula est in mari Ionio Tetrapolis, hoc est quatuor vrbiũ, è qbus vna Same vocatur. vnde Virg. Iam medio apparet cursu nemorosa Zacynthos, Dulichiumq;, Sameq;, & Neritos ardua saxis. Tametsi (vt Stra. narrat) vrbs quoq; interdũ Samos vocetur. Est etiã Samos insula Cariæ adiacens clarissima, quæ prius & Parthenia, & Dryusa, & Anthemusa, & Melãphyllos fuit appellata. Sciendum est autẽ Samos à priscis Græcis editiora & altiora loca arcibus struẽdis apta cõsuesse vocari, vt idẽ Strabo inqt. ❧Neritiasq; domos) Neritus & mõs est in Ithaca insula, & vrbs (vt Strabo refert) quæ & Leucas appellatur, vnde Neritius possessiuum. ❧Certatam lite Deorũ Ambraciã) Ambracia vrbs est Epiri ab Ambrace Tesproti filio dicta, vel (vt alii dicunt) ab Ambracia Aegæi filia, quã Augustus apud Actium promõtorium, victo Antonio, amplificauit vnà cum tẽplo Apollinis Actiaci, eamq; Nicopolim appellauit, hoc est victorię vrbem. Ab Ambracia vero sinus dicit Ambracius angustis ad modũ faucibus spatiosum æquore accipiẽs. ❧Certatã) participium ɔtra grãmatices rationẽ formatũ, de qua Dii certarunt. Qui vero fuerint Dii illi ac iudex, q in saxũ fuit mutatus nõ memini me legisse. ❧Ab Apolline) ob Apollinis Actiaci tẽplum. Illuc enim ad quinquẽnales ludos multi populi ɔfluebant. ❧Actiaco) qui apud Actiũ colebat. Actium sanè & vrbis & tẽpli & pmõtorii nomẽ est, vnde Actiacũ declinatur. ❧Terram Dodonida) Dodone vrbs est Epiri, vñ Iuppiter Dodoneus. Dicta est autem à Dodone nympha, vel à Dodone Iouis & Europę filio. ❧Sua q̃rcu) nã i nemore querno Dodonæ vicino colũbas dedisse responsa ex sentẽtia Dodoneorũ Antistitũ Herodotus scribit, qui asseruere geminas ex Aegypto colũbas euolauisse vtrãq; nigrã. vnã qdẽ in Africã, alterã vero ad ipsos, quę fago insidẽs humana voce locuta sit, eo loci Iouis oraculũ cõdi debere, & se interpretatos esse, qd ipsis anñũciaretur diuinitus fieri, & ob id se ita fecisse. Dodoneũ autẽ oraculũ oĩum Græciæ oraculorũ fuit vetustissimũ. {Quod aiit Quercũ vocalẽ vocat Ouidius eò ptinere videtur, quòd quidã veterum ex quercu responsa data tradidere. Hinc & Sophoclis illud in Trachiniis.

Ὡς τὴν παλαιὰν φηγὸν αὐδῆσαί ποτε
Δωδῶνι, δισσῶν ἐκ πελειάδων ἔφη.

Per colũbas aiit qdã mulieres siue aniculas accipiunt, quas, quoniã barbaræ essẽt, ex Aegyptiis Thebis videlicet aduectæ, auib⁹ similia loq ab initio visas, mox ẽt humana voce, vt ait Herodo. Alii πελειάδας quasi πολιάδας dictas putãt, qd senes Molossi πολιοὺς appellare consueuerint. } ❧Chaoniosq; sinus) Chaones populi sunt Epiri. Vñ & Chaonia (vt scri. Pli.) fuit dicta. Quãuis Virg. asserat à Chaone Troiano fuisse cognominatã. ❧Vbi nati rege Molosso) hæc fabula mihi est ignota. Significat autẽ poeta Molossi filios in aues fuisse ɔuersos. ❧Proxima Phæacũ) Aeneæ nauigationẽ describit poeta, quo in Siciliã tãdẽ pueniat, vbi Acis iuuenis in fluuiũ sui nõis fuit ɔuersus. ❧Phæacũ) Phęaces populi Corcyræ insulæ dicti à Phæace filio Neptuni, & Cercyræ Asopi filiæ, à qua ẽt insula Cercyra fuit cognominata. Nã antea Drepane & Scheria vocabat. De Phæacũ vero origine variæ sunt antiquoɋ opiniones. Nã Apollonius & Acuselaus ex Vrani testiculoɋ excisione guttas cecidisse. ex quibus alii Gigantes, alii Phæacas natos esse. His accedit Alcæus, q ait Phæacas habere genus ex Vrani guttis. Homerus autẽ ait Phæacas Diis gratos esse, q à Neptuno originẽ ducunt.

[Margin: * a.l. Oriõne. — * a.l. Petẽtes. — Creta hecatõpolis. — Ausonia. — Strophades. — * a.l. Vlyssis. — Harpyiæ tres. — Dulichiũ, Itacha, Samus. — Vide lib. nono. — Samos. — Neritus. — Ambracia — Nicopolis. — Ambraci⁹ sinus. — Actiuus. — Actiacum, Dodone. — Dodoneũ oraculum. — ADDI. — Chaonia — Filii Molossi i aues — Phæaces.]

❧EPIROS

RAPH. Epiros. Buthrot⁹.

CEPIROS ab his) post hæc. nam in Italiam nauigantibus à Corcyra occurrit. Epirus regio, in qua est Buthrotus olim Romanorum Colonia. Nam Epiros & proprium est regionis & generale nomen, significatq; cõtinentem & terram in infinitum protensam, vnde & ἤπειρος dicta est, quasi ἄπειρος hoc est infinita. Terra autem in tres Epiros & cõtinentes dicitur diuisa, Asiam, Europã, Africam. ¶ Buthrotos) Buthrotos autem est vrbs haud longe à Corcyra distans à primo habitatore sic dicta. ¶ Phrygio vati) Heleno Priami filio. ¶ Sicaniam) Siciliã, quæ tria habet promõtoria, Pachynum, Lilybæũ, & Pelorum. ¶ Tribus lin.) tribus promontoriis, quorum Pachynus Græciã, Lilybæum Africam, Pelorus Italiã spectat. ¶ E quibus Pa. ver. est) figurata est locutio. versa enim ad linguam refertur non ad Pachynum. ¶ Ad Aust.) ad meridiem, vnde flat Auster. ¶ Mollibus Ze.) molliter ac suauiter flãtibus. ¶ Lilybæõ) Lilybæum autem & vrbs est Siciliæ & promontoriũ occidentem versus, vnde flat Zephyrus spectãs. ¶ Ad Arct.) ad Septentrionẽ. ¶ Pelorus) Pelorus autẽ dictus est à Peloro classis Hannibalis gubernatore ibi sepulto. ¶ Zanclæa arena) Zancle vrbs est Siciliæ à Zanclo gigante, vel à Zancle fonte dicta, vt scribit Hecatæus. Alii autẽ quod ibi Saturnus occultauit falcẽ qua patris testiculos amputauit. Nam Siculi falcem Zanclon vocãt, vt Stephanus de claris vrbibus tradit. Strab. autem scribit eandem esse cũ Messena à Messeniis conditoribus sic vocata. Zanclẽ vero antea vocatam, quod in curuo littore sita foret. Zancli nãque vxori curua. ¶ Scylla latus dextrum) duæ fuerunt Scyllæ à poetis decantatæ, quarum altera Nisi filia in auem fuit commutata. altera Phorci filia in monstrũ, quod in freto Siculo nauigãtibus insidiatur, cuius fabulam in principio libri sequentis plene poeta exponit. ¶ Charybdis) hæc vetula fuit furacissima, quæ cum Herculi boues furata esset, ab illo in fretum proiecta in monstrum marinum fuit conuersa, quod adhuc pristinam retinet rapiendi naturam. nam illac transeuntes naues ad se rapit, deuoratq; ac reuomit. Vnde Seneca in Thyeste, Quod rapax hausit reuomit Charybdis. ¶ Quam dũ pectendos) Galatea Nerei & Doridis fuit filia, quæ amore Acidis capta Polyphemũ Cyclopem se amãtem fugiebat.

Terra in tres Epiros.

Tria Siciliæ pmõtoria

Lilybeum

Pelorus.

Zancle

Duæ Scyllæ.

Charybdis.

Galatea & Acidis amoris.

Sed cum Cyclops eam in gremio Acidis residentem deprehendisset, ira correptus ingens saxum in illos conietit, quo Acis obtritus, (nam Galatea aufugerat) in fluuium sui nominis fuit conuersus. ¶ Et lachrymæ vocem impediere loquentis) eleganter poeta mollis nymphæ mores effingit. ¶ Marmoreo polli.) candidis digitis. ¶ Virgo) Scylla. ¶ Deam) Galateam. ¶ Nereis) Galatea Nerei filia. ¶ His verbis) respondit. ¶ Crateide natam) Scyllã Phorci & Crateidis nymphæ filiam. Crathis autẽ fluuius est Calabriæ, cuius filia mater Scyllæ fuisse videtur. {De matre Scyllæ varie traditur ab authoribus. Homerus simpliciter Crateim vocat Odyss. xii. his verbis:

Ἀλλὰ μάλλα σφοδρῶς ἐλάαν, βωστρεῖν δὲ κραταιιν
Μητέρα τῆς σκύλλης, ἥ μιν τέκε πῆμα βροτοῖσι.

Alii, vt Didymus & Apollonius Hecaten appellant, cognomento Cratæin dictam. vt lib. iiii. Argonaut.

Σκύλλης αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἥν τέκε φόρκυς
Νυκτιπόλος ἑκάτη, τήν τε κλείουσι κράταιιν.

Stesichorus autem Lamiam vocat. Ad quã diuersitatẽ alludens Virg. in Ciri, de eadẽ Scylla dixit, ipsi seu Lamie mater sit, siue Cratęis. Rursũ qdã Cratęin ꝓprio noĩe matrem Scyllæ dictã volunt, cognomento aũt Hecatẽ, à magis appellatã, eo quod hæc Dea magicis sacris pręesset.} ¶ Nympha Simethide) Simethi fluuii filia. ¶ Et octo.) sedecim annos natũ Acim fuisse significat. ¶ Dubia lanu.) adeo tenui, vt vix videretur, in dubioq; esset, vtrũ pubescere cœpisset Acis. ¶ Nullo cũ fine) sine fine, idest vehemẽter. ¶ Nec si q̃siens) vtrum maiori odio Cyclopẽ an amore Acidẽ prosequeretur, ignorat. ¶ Nec edã) nec edere & dicere possim. ¶ Præstãtior) maior, vehementior. ¶ Par sed vtrũq; fuit) æquale vtrũq; fuit & odiũ quo Cyclopẽ, & amor quo Acidẽ ꝓsequebatur Galatea. ¶ Impune) sine pœna. Oẽs eni ad se veniẽtes interficiebat Polyphemus. ¶ Rastris) pulchra emphasis, qua capillorũ Polyphemi & magnitudo, & dẽsitas inuit, vt q nõ pectinib⁹, sed rastris pecterent. ¶ Et cõponere vult⁹) gratos efficere vultus & iucundos, & amicæ possit placere. ¶ Telephus in terra) Telephus qdẽ legit, sed Telemus legẽdũ esse facile ex Theocrito colligit. Nã Telemus Eurymi filius inter Cyclopas vates fuit egregius, qui Polyphemo prædixit oĩa quæcũq; ab Vlysse passus est.

ADDI. * a.l. versa est.

*a.l. cui.
*a.l. spectandos.

Telemus.

Rura petunt, Epiros ab his, regnataq́ue uati
Buthrotos Phrygio, simulataq́ue Troia tenetur.
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
Sicaniam tribus hæc excurrit in æquora linguis.
E quibus imbriferos est uersa *Pachynos ad Austros,
Mollibus expositũ Zephyris Lilybæon, ad Arctos
Aequoris expertes spectat, Boreamq́ue Pelorus.
Hanc subeunt Teucri remis æstuq́ue secundo.
Sub noctem potitur Zanclæa classis arena.
Scylla latus dextrum, læuum irrequieta Charybdis
Infestant. uorat hæc raptas, reuomitq́ue carinas
Illa feris atram canibus succingitur aluum,
Virginis ora gerens. &(si non omnia uates
Ficta reliquerunt) aliquo quoq́ue tempore uirgo.
Hanc multi petiere proci, quibus illa repulsis
Ad pelagi nymphas, pelagi gratissima nymphis
Ibat, & elusos iuuenum narrabat amores.
*Quam, dum *pectẽdos præbet Galatea capillos,
Talibus alloquitur referens suspiria dictis.
Te tamen ô uirgo genus haud immitte uirorum
Expetit, utq́ue facis, potes his impune negare,
At mihi, cui pater est Nereus, quam cærula Doris
Enixa est, quæ sum turba quoq́ue tuta sororum,
Non nisi per luctus licuit Cyclopis amorem
Effugere, & lachrymæ uocem impediere loquentis.
Quas ubi marmoreo detersit pollice uirgo,
Et solata Deam est. refer ô gratissima dixit,
Neue tui causam tege, sum tibi fida, doloris.
Nereis his contra resecuta Crateide natam est,
Acis erat Fauno, nymphaq́ue Simethide cretus,
Magna quidem patrisq́ue sui matrisq́ue uoluptas.
Nostra tamen maior. nam me sibi iunxerat uni
Pulcher, & octonis iterum natalibus actis
Signarat teneras dubia lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat.
Nec si quæsieris, odium Cyclopis, amorne
Acidis in nobis fuerit præstantior, edam.
Par utrunq́ue fuit. proh quanta potentia regni
Est Venus alma tui nempe ille immitis, & ipsis
Horrendus syluis, & uisus ab hospite nullo
Impune, & magni cum Diis contemptor Olympi,
Quid sit amor sentit, nostriq́ue cupidine captus
Vritur oblitus pecorum, antrorumq́ue suorum.
Iamq́ue tibi formæ, iamq́ue est tibi cura placendi.
Iam rigidos pectis rastris Polypheme capillos.
Iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua & componere uultus.
Cædis amor feritasq́ue, sitisq́ue immensa cruoris
Cessant. & tutæ ueniunt, abeuntq́ue carinæ.
Telemus interea Siculum delatus in æquor,

Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit, lumenq; quod unũ
Fronte geris media, rapiet tibi dixit Vlysses.
Risit, & o uatum stolidissime falleris (inquit)
Altera iam rapuit, sic frustra uera monentem
Spernit, & aut gradiens ingenti littora passu
Degrauat, aut fessus sub opaca reuertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis, utrunque latus circumfluit æquoris unda.
Huc ferus ascendit Cyclops, mediusq; resedit.
Lanigeræ pecudes, nullo ducente secutæ.
Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit usum,
Ante pedes posita est antennis apta ferendis,
Sumptaq; arundinibus compacta est fistula centum.
Senserunt toti pastoria sibila montes.
Senserunt undæ, latitans ego rupe, meiq;
Acidis in gremio residens, procul auribus hausi
Talia dicta meis, audita'que uerba notaui.
Candidior folio niuei Galatea ligustri,
Floridior prato, longa procerior alno,
Splendidior uitro, tenero, lasciuior hœdo,
Leuior assiduo detritis æquore conchis,
Solibus hybernis, æstiua gratior umbra,
Nobilior pomis, platano conspectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior uua,
Mollior & cygni plumis, & lacte coacto,
Et si non fugias, riguo formosior horto.
Sæuior indomitis eadem Galatea iuuencis,
Durior annosa quercu, fallacior undis,
Lentior & salicis uirgis, & uitibus albis,
His immobilior scopulis, uiolentior amne,
Laudato pauone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, fœta truculentior ursa,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro,
Et quod præcipue (si possem) demere uellem,
Non tantum ceruo claris latratibus acto,
Verum etiam uentis, uolucri'q; fugacior aura.
At bene si noris, pigeat fugisse, moras'que
Ipsa tuas damnes, & me retinere labores.
Sunt mihi pars montis uiuo pendentia saxo
Antra, quibus nec Sol medio sentitur in æstu,
Nec sentitur hyems. sunt poma grauantia ramos,
Sunt auro similes longis in uitibus uuæ,
Sunt & purpureæ, tibi & has seruamus, & illas.
Ipsa tuis manibus syluestri nata sub umbra
Mollia fraga leges. ipsa autumnalia corna,
Pruna'que non solum nigro liuentia succo,
Verum etiam generosa, nouasq; imitantia ceras.
Nec tibi castaneæ me coniuge, nec tibi deerunt
*Arbutei fœtus, omnis tibi seruiet arbos
Hoc pecus oẽ meũ est multæ quoq; uallibus errãt,
Multas sylua tegit, multæ stabulantur in antris.
Nec (si forte roges) possem tibi dicere, quot sunt.
Pauperis est numerare pecus. de laudibus harum
Nil mihi credideris, præsens potes ipsa uidere,
Vt uix circumeant *distentum cruribus uber.
Sunt fœtura minor tepidis in ouilibus agni,
Sunt quoque par ætas aliis in ouilibus hœdi.
Lac mihi semper adest niueum. pars inde bibenda,

RAPH. ℭ QVEM nulla fefellerat ales) auguriorum peritissimum Telemum fuisse ostendit.

ADDI. {Et Homerus Odyss. ix.
Ἔσκε τις ἐνθάδε μάντις ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε,
Τήλεμος Εὐρυμίδης, ὃς μαντοσύνῃ ἐκέκαστο,
Καὶ μαντευόμενος κατεγήρα Κυκλώπεσσι.}

¶ Altera iam rapuit) Galatea. Ad id autẽ alludit, quod cæci finguntur esse amantes. ¶ Sic) huiusmodi dictis. ¶ Degrauat) deprimit. ¶ Prominet in põtum) topographia. Describit enim promontorium poeta, in quod se Polyphemus recepit. ¶ Prominet) procurrit. ¶ Cuneatus collis) in cunei similitudinẽ factus. ¶ Vtrunque latus) & dextrum & sinistrũ. ¶ Huc) illuc in illum collem. ¶ Medius'que resedit) in medio. Quod enim loci est ad hominem est relatum. ¶ Lanigeræ pecudes) pecora & oues. ¶ Cui postquam pinus) per emphasim quãtus fuerit Polyphemus poeta ostendit pinum pro baculo etiam gestandam attribuens, ex qua malus nauis commode fieri potuisset. ¶ Pastoria sibila) pastorales cantus. ¶ Hausi) audiui. ¶ Notaui) memoriæ cõmendaui. ¶ Candidior folio) cantilena Cyclopis laudes Galateæ continens tam aperte describitur à poeta, vt nihil expositione indigere videatur. Sumpta autem ex Theocrito esse videtur.

ADDI. {Ita enim & ille in Cyclope.
Ὦ λευκὰ Γαλάτεια, τί τὸν φιλέοντ' ἀποβάλλῃ;
Λευκοτέρα πακτᾶς ποτιδεῖν, ἁπαλωτέρα δ' ἀρνός,
Μόσχω γαυροτέρα, φιαρωτέρα ὄμφακος ὠμᾶς.}

¶ Niuei ligustri) candidi floris. Est autem ligustrum violæ genus candidissimæ. Videtur autem ad Galateæ nomen alludere, quod à candore lactis illi inditum fuisse innuit Hesiodus, qui ait Galateam candidas comas & faciem lacti similem habuisse.

* a.l. arborei.

¶ Procerior) longior, atque rectior. ¶ Alno) alnus arbor est in ripis fluminum in magnam altitudinem crescens.

Alnus.

¶ Leuior) leuigatior. ¶ Tersior) politior. ¶ Sæuior indomitis) hactenus Galateæ virtutes fuerunt enumeratæ, nunc vitia referuntur. ¶ Sæuior) ferocior. ¶ Annosa quercu) vetere, multorum annorum. ¶ Fallacior vndis) mari quod in temporis momento mutatur. ¶ Lentior) flexibilior, mutabilior. ¶ Asperior tribulis) tribulus herba est spinosa segetibus inimica. ¶ Truculentior) terribilior. ¶ Fœta vrsa) vrsa quæ peperit. ¶ Calcato hydro) presso serpente, qui maxime calcatus sæuire solet. ¶ Demere) eripere. ¶ Fugacior) velocior ad fugiendum. ¶ At bene si noris) me subaudiamus. Enumerat autem Polyphemus omnia quæcunque sibi adsunt bona, quo Galateam in suum pelliciat amorem. ¶ Labores) studeas, coneris. ¶ Pendentia antra) suspensæ & altæ speluncæ. ¶ Sunt poma grauantia ramos) deprimentia. Pomorum autem magnitudinem significat Polyphemus, quæ tanta sunt, vt ramos degrauent. ¶ Auro similes) flauæ, bene maturę, tunc enim sunt aurei coloris. ¶ Mollia fraga) suauia. ¶ Leges) colliges. ¶ Autumnalia corna) autumni tempore maturescentia. Corna autem sunt bacæ rubicundæ in medio nucleum durissimum habentes, vnde Virg. Lapidosaq; corna. ¶ Verum etiam generosa) aurei ac crocei coloris nouisq; ceris simillima. ¶ Arbutei fœtus) arbuti fructus. Est autem arbutus humilis arbor poma ferens rubicunda. ¶ Hoc pecus omne meum) hæ omnes meæ sunt oues. ¶ Circumeant) circumire & ingredi possint. Est autem ordo, Tu ipsa præsens potes videre distentum vber in cruribus vt vix circumeant. quòd vero quidam sustineant potius quàm circumeant putant esse legendum, specie recti, vt in plerisque aliis decipiuntur. ¶ Distentum vber) plena vbera. Significat autem ingressum ouium magnitudine vberum impediri. ¶ Aliis in ouilibus hœdi) in aliis stabulis quæ à capris caprilia, vt ab ouibus ouilia vocantur.

Corna.

* a.l. sustineant.

ℭ DVRANT)

Seruatur: partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles, uulgata'que tantum
Munera contingent, damæ, lepores'que capræ'que,
Par'que columbarum, demptus'ue cacumine nidus.
Inueni geminos, qui tecum ludere possint,
Inter se similes, uix ut dignoscere possis.
Villosæ catulos in summis montibus ursæ
Inueni, & dixi, dominæ seruabimus istos.
Iam modo cœruleo nitidum caput exere ponto,
Iam Galatæa ueni, nec munera despice nostra.
Certe ego me noui, liquidæ'que in imagine uidi
Nuper aquæ, placuit'que mihi mea forma uidenti.
Aspice sim quantus. non est hoc corpore maior
Iuppiter in cœlo (nam uos narrare soletis
Nescio quem regnare Iouem) coma plurima toruos
Prominet in uultus, humeros'que ut lucus obūbrat.
Nec mea quod duris horrent densissima setis
Corpora, turpe puta, turpis sine frondibus arbor.
Turpis equus, nisi colla iubæ flauentia uelent.
Pluma tegit uolucres, ouibus sua lana decori est.
Barba uiros, hirtæ'que decent in corpore setæ.
Vnum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clypei. quid? non hæc omnia magno
Sol uidet e cœlo? Solis tamen unicus orbis.
Adde, quod in uestro genitor meus æquore regnat.
Hunc tibi do socerum. tantum miserere, preces'que
Supplicis exaudi. tibi enim succumbimus uni
Qui'que Iouē, & cœlū sperno, & penetrabile fulmē,
Nerei te *uereor. tua fulmine sæuior ira est.
Atque ego contemptus essem patientior huius,
Si fugeres omnes, sed cur Cyclope repulso
Acin amas? præfers'que meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeat'que sibi, placeat'que, licebit,
Quod nollem Galatea, tibi, modo copia detur,
Sentiet esse mihi tanto pro corpore uires.
Viscera uiua traham, diuulsa'que membra per agros
Per'que tuas spargam, si se tibi misceat, undas.
Vror enim, læsus'que exæstuat acrior ignis,
Cum'que suis uideor translatam uiribus Aetnam
Pectore ferre meo. nec tu Galatea moueris.
Talia nequicquam questus (nam cuncta uidebam)
Surgit, & ut taurus uacca furibundus adempta
Stare nequit, sylua'que, & notis saltibus errat.
Cum ferus ignaros, nec quicquam tale timentes
Me uidet, atque Acim. uideo'que exclamat, & ista
Vltima sit, faciam, Veneris concordia uestræ.
Tanta'que uox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit, clamore perhorruit Aetna.
Ast ego uicino pauefacta sub æquore mergor.
Terga fugæ dederat conuersa Simæthius heros.
Et fer opem Galatea (precor) mihi ferte parentes
Dixerat, & uestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops, partem'que e monte reuulsam
Mittit & extremus quamuis peruenit ad illum
Angulus e saxo, totum tamen obruit Acin.
At nos quod fieri solum per fata licebat,
Fecimus, ut uires assumeret Acis auitas.
Puniceus de* mole cruor manabat, & intra
Temporis exiguum rubor euanescere cœpit.

*a.l. veneror.

*a.l. more.

RAPH. ¶DVRANT) condensant in caseum. ¶Deliciæ faciles) quæ facile haberi possunt. ¶Vulgata munera) vulgaria dona, quales sunt damæ, lepores, capræ, columbæ. ¶Demptus'que cacumine nidus) de arboris summitate acceptus. ¶Inueni geminos) hæc sunt illa munera, quæ non esse vulgaria Polyphemus ait. ¶Dominæ) amicæ. Amatores nāque amicas appellare dominas solent. Tibullus, Quam iuuat inmitis ventos audire cubantem, Et dominam tenero continuisse sinu. ¶Exere) emitte. ¶Certe ego me noui) se quoque formosum esse colligit Polyphemus. ¶Quantus) quàm magnus. ¶Nescio quē regnare Iouem) cum quodam contemptu hoc ait Polyphemus, vt qui ab omni religione esset alienus. ¶Nec mea quod duris horrēt densissima setis) hypallage est. Nam dura corpora densissimis setis intelliguntur horrere. Colligit autem multis similibus Polyphemus pilos & setas potius sibi decori quàm dedecori esse. ¶Velent) tegant. ¶Hirtæ setæ) erectæ. ¶Vnum est media lumen mihi fronte) hypophoræ & obiectioni quæ fieri posset occurrit Polyphemus fatetur'que se vnum quidem dumtaxat oculum habere, sed ita magnum vt par duobus esse possit. ¶Sed instar) ad magnitudinem & similitudinem magni scuti. ¶Quid? non hæc omnia magno) exēplo Solis Polyphemus ostendit vnicum oculum sibi ornamento esse, cum Sol qui omnia videt, vno sit oculo contentus. ¶Meus genitor) Neptunus. ¶In vestro æquore) vbi vos viuitis ô Nereides. ¶Tibi enim succumbimus vni) subiicimus nos tibi soli. ¶Sperne) contemne. ¶Nerei) Galatea Nerei filia. Est enim vocandi casus. ¶Huius contemptus) quo me spernis. ¶Patiētior) tolerantior. ¶Placeat'que sibi) pulcher sibi videatur, sua'que forma superbus sit. ¶Modo copia detur) modo ipsum comprehendere possim. Hæc autem cum maxima indignatione à Polyphemo iactata fuere. ¶Sentiet esse mihi) hoc est cognoscet me pro mensura tam magni corporis vires habere. ¶Traham) extraham.

¶Diuulsa) discerpta. ¶Si se tibi misceat) si tecum coeat, atque concumbat. ¶Vror) crucior. ¶Læsus) offensus amor. ¶Exæstuat) feruet inflammatur. ¶Acrior) acrius & vehemētius. Nomen enim pro aduerbio ponitur. ¶Cum suis viribus) cum suis ignibus. Vires enim Aetnæ incendia sunt assidua. ¶Moueris) commoueris ad misericordiam, vt mihi morem geras. ¶Ferus) terribilis. ¶Ignaros) nescios nos videri, eo'que securos. ¶Veneris vestræ) vestræ voluptatis. ¶Vestris regnis) in vestra aquarum regna. ¶Quamuis extremus angulus) quamuis vltima pars anguli. Hinc vero colligitur quàm magnum fuerit illud saxum, quod in Acim Polyphemus iecit. ¶Obruit) texit, cooperuit. ¶Per fata) permittentibus fatis. ¶Vires auitas) vires Simethi fluuii, vt in fluuium conuerteretur. Hoc autem idcirco fictum est, quia Acis fluuius est Siciliæ ex Aetna monte decurrens tanto impetu, vt inde fuerit appellatus. Nam Acis sagitta interpretatur.

Acis

RAPH

*a.l.iacta

ADDI.

*a.l.pcera

*a.l.iflexis

*a.l.flexus

*a.l.Incinctus iuuenis flexis noua cor. cānis.

ℭTVM moles tacta dehiscit) tum rupes pcussa apif. {Sunt tñ qui iacta malint, p tacta, vt de saxo à Polyphemo iacto intelligaf. } ⁋Properataq; surgit arūdo) ppperata qdē legif, sed Procera, hoc est recta & lōga, arūdini magis ꝯuenire videf. Tāetsi pperata, p properāter ac festināter nata intelligi possit. ⁋Extitit) extra stetit. ⁋Incinctus iuuenis flexis) sic quidē legif, sed inflexis forsitan & cinctus sic legēdū, vt vtrunq; in alteri⁹ locū trāsferaf, hoc modo, Inflexis iuuenis cinctus noua cornua cānis. Nā fluuioꝝ Dii cornua habere fingunf, quod boū similes esse dicunf, & pter strepitū, & pter circūflexiones, quas cornua vocāt. Cincta aūt cornua cānis idcirco habere fingunf, quod ferè in ripis fluminum arundines nascūtur. ⁋Cœruleus) niger. ⁋Et antiquum tenuerūt flumina nomē) Acis nāq; fluui⁹ ille fuit appellatus. ⁋Desierat Galatea loq) finē sermoni suo imposuerat Galatea. Hæc autē ad ꝯnectēdā cum supioribus Glauci transfigurationem à poeta narrātur. Nā Glaucus Polybi filius piscator cū eēt, forte pisces captos in prato exposuit, q cū in mare resiliuissent, vt causā huius rei cognosceret, dētib⁹ cœpit illas herbas mādere, i qbus iacuerāt pisces. Sed statim mutata natura se in mare præcipitauit, quē Dii miserati in Deū marinū, siue (vt Stra. refert) in balenā trāsmutarūt. Glaucū aūt piscē inde fuisse denominatū aiūt. Qđ qdē idcirco fictū fuisse Palephat⁹ ait, qa Glaucus optimus fuit vrinator, q cū sub aqua nataret ad insulā quādā cultorib⁹ vacuā indeq́; post tres, amplius'ue dies rediēs, se apud marinos Deos fuisse profitebaf. Sicq́; rudib⁹ tūc hoibus facile psuasit se marinū Deū fuisse effectū. ⁋Scylla redit ad littus reuertif è mari. ⁋Seductos recessus gurgitis) secretos sin⁹. ⁋Nouus incola) Glaucus q pauloāte in Deū marinū fuerat cōmutat⁹. Fuerūt aūt tres Glauci poetaꝝ carminib⁹ clari. Is q in Deum marinū fuit ꝯuersus, & quē Iliad. vi. scribit Home, cū ferreis Diomedis armis sua aurea pmutasse, & quem narrat Virgil. in Georg. ob ꝯtēptā Venerem dētibus suaꝝ equaꝝ fuisse laniatum. Fuit & Glaucus Ca-

*a.l. Crateidis.

*a.l.his

Glaucus.

Fit'ꝗ color primo turbati fluminis imbre,
Purgatur'ꝗ mora. tum moles tacta *dehiscit,
Viua'ꝗ per rimas, properata'ꝗ *surgit arundo,
Os'ꝗ cauum saxi sonat exultantibus undis.
Mira'ꝗ res subito media tenus extitit aluo
*Inflexus iuuenis *cinctus noua cornua cannis. *
Qui nisi quod maior quod toto cœrulus ore est,
Acis erat, & sic quoque erat tamen Acis in amnem,
Versus, & antiquum tenuerunt flumina nomen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Glaucus Anthedonis filius, piscator cum speciosos pisces cepisset, & eos vellet recentissimos in vrbem ferre, in opaco loco proximo mari eos, dum requiesceret, ac retia siccarentur sub recentissimam herbam exposuit, at illi vigore eius, succoque contacti recuperato spiritu quem amiserant, miserunt se in profundnm. At Glaucus expertectus existimans vim quandam diuinitatis esse in herba, ipse quoque ieiunium polluit, alienatusque mente ex alto se præcipitauit in pelagus. Sed inter Deos marinos receptus, qui vt Scyllam Tethys *filiam eodem mari versantem conspexit, pulchritudine eius accensus est, quem ne alloqui possit mari recondita est.

Desierat Galatea loqui, cœtu'ꝗ soluto
Discedunt, placidis'ꝗ natant Nereides undis.
Scylla redit. neq; enim medio se credere ponto
Audet, & aut bibula sine uestibus errat arena,
At ubi lassata est, seductos nacta recessus
Gurgitis, inclusa sua membra refrigerat unda.
Ecce fretum scindens alti nouus incola ponti
Nuper in Euboica uersis Anthedone membris
Glaucus adest, uisæ'ꝗ cupidine uirginis ardet.
*Et quæcunque putat ingentem posse morari
Verba refert. fugit illa tamen uelox'ꝗ timore
Peruenit in summum positi propè littora montis.
Ante fretum est ingens apicem coniectus in unum
Longa sub arboribus conuexus ad æquora uertex.
Constitit hic, & tuta loco monstrum'ne, Deus'ne
Ille sit ignorans, admiratur'ꝗ colorem,
Cæsariem'ꝗ humeros, subiecta'ꝗ terga tegentem,
Vltima'ꝗ excipiat quod tortilis inguina piscis.
Sensit, & innitens, quæ stabat proxima moli,
Non ego prodigium, nec sum fera bellua uirgo,
Sed Deus (inqt) aquæ. nec maius in æquore Prote⁹
Ius habet. & Triton, Athamantiades'ꝗ Palæmon.
Ante tamen mortalis eram. sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantum exercebar in illis.
Nam modo ducebam ducentia retia pisces,
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
Sunt uiridi prato confinia littora, quorum
Altera pars undis, pars altera cingitur herbis.
Quas neq; cornigeræ morsu læsere iuuencæ,
Nec placidæ carpsistis oues, hirtæ'ue capellæ,
Non apis inde tulit collectos sedula flores,
Non data sunt capiti genialia serta, nec unquam
Falciferæ secuere manus. ego primus in illo
Cespite consedi, dum lina madentia sicco,
Vt'ꝗ recenserem captiuos ordine pisces,
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ, sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto cepit mea præda moueri,
Et motare latus, terra'ꝗ ut in æquore niti.
Dum'ꝗ moror, miror'ꝗ simul, fugit ois in undas
Turba suas dom:numq; nouum, littus'ꝗ relinquūt.
Obstupui, dubito'ꝗ diu, causam'ꝗ requiro,

ristius pugil. de quo Pausanias. & Glaucus Minois filius, q cū in doliū mellis cecidisset, extinct⁹ ope Aesculapii reuixit, de quo Hyginus. Est etiā Glaucus Lyciæ & sinus & fluuius, vt Stra. & Pli. narrāt. ⁋In Euboica Anthedōe) Anthedō vrbs ē Bœotiæ maritima, ab Anthedōe Dii & Alces Abāris filio denoiata, vel qđ oium sit, ἀνθηρότατη, idest floridissima. Est & alia eodē noie iuxta Gazā itidē maritima, vñ Anthedonius. Est etiā port⁹ Anthedonius. ⁋Euboica) qa Euboea Bœotiæ adiacet. ⁋Morari) remorari, retinere. ⁋In summū) in sūmitatē & cacumē. ⁋In vnū apicē) in vnū cacumē. ⁋Cōiectus) coact⁹. ⁋Cōuexus) inclinatus. Locū autē describit præcipitio accōmodatū. ⁋Ad æquora) in mare versus. ⁋Tortilis piscis) q se facile torquet. ⁋Vltima inguina) vltimā inguinū partē. Ad id aūt alludit poeta qđ Strabo ait, Glaucū in balenā fuisse trāsfiguratū. ⁋Sēsit) aīaduertit Glaucus eā mirari, & addubitare vtrū De⁹ an monstrū esset. ⁋Et innitēs moli) adhęrēs rupi & saxo. ⁋Non ego pdigium) mōstrū. ⁋Sed Deus aquæ) sed Deus marinus. ⁋Maius ius) maiorē potentiā. ⁋Sed scilicet altis Deditus æquoribus, sed piscādi in mari studiosus. Significat enim Glaucus se fuisse piscatorē. ⁋Tantū) solū. ⁋Nā modo ducebā) iterdū inqt Glaucus retibus, interdū hamis pisces capiebā. ⁋Ducebā) trahebā. ⁋Linū) hami lineam. ⁋Sunt viridi prato) topographia & loci descriptio. ⁋Morsu læsere) depauere. ⁋Genialia serta) genio ac voluptati cōueniētes coronas. ⁋In illo cespite) in illo herboso littore. Cespes enim dicitur terra cum ppria herba auulsa. ⁋Recēserē) dinumerarem. ⁋Captiuos) captos. ⁋Lina madētia) retia madefacta per metonymiā. ⁋Insuper) desuper, supne. ⁋Egerat) impulerat. ⁋Res similis fictæ) videbif subaudiendū. ⁋Sed qd mihi fingef pdest) ac si dicere, Nullā habeo causam cur fingere debeā. ⁋Gramine) herba. ⁋Mea præda) capti pisces, iamq́; mortui. ⁋Niti) salire, saliētes enim niti solēt vt lōgiores edāt salt⁹. ⁋Motare) frequēter mouere. ⁋Dūq́; moror mirorq́; simul) agnominatio lepida.

Anthedon

ℭHAS

RAPH. ¶HAS vires) tantam vim vt mortuos pisces viuos efficere possit. ¶Trepidare) salire, moueri. ¶Pectus rapi) animũ teneri. ¶Alterius naturæ) æquoris ac piscis. ¶Restare) resistere amori & cupiditati alterius naturæ. ¶Socio honore) nam me quoque in suum numerum admiserunt. ¶Feram) habeam. ¶Demant) auferant. ¶Lustror) purgor. ¶Nefas) impietatem, humanamq; infirmitatem. ¶Supponere) subiicere. ¶De diuersis partibus de diuersis regionibus. ¶Quæ postquam redeunt) postquam inquit fluuii æquora'que à me recesserunt, alium me esse percepi, quàm pauloante fueram. ¶Recepi) percepi. ¶Nec eundem mente) nam mentem quoque mutaueram. ¶Acta memoranda) facta memoria digna. ¶Viridem ferrugine) cæruleam & subnigram. Ferrugo nanque est (vt Seruius exponit) purpura nigrior. Vnde Virgilius: Cum caput obscura nitidum ferrugine texit. ¶Verro) traho. ¶Crura'que pinnigero) crura sua ait Glaucus in piscis quidem caudam fuisse transformata. ¶Curuata) cum inflexione quadam mutata. ¶Pinnigero pisce) in piscem pinnas habentem. ¶Non tangeris) non moueris. ¶Furit) in furorem stimulatur. ¶Irritatus) indignatus, ira inflãmatus. ¶Prodigiosa atria) ædes monstrorum plenas. Homines nanque multi in feras varias mutati, illic detinebantur. ¶Titanidos Circes) Titani, hoc est Solis filiæ.

Num Deus hoc aliquis, num succus fecerit herbæ.
Quæ tamẽ has inquam uires habet herba? manuq;
Pabula decerpsi, decerptaq; dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos guttura succos,
Cum subito trepidare intus præcordia sensi,
Alteriusq; rapi naturæ pectus amore.
Nec potuit restare diu, repetendaq; nunquam
Terra uale dixi, corpusq; sub æquora mersi.
Dii maris exceptum socio dignantur honore
Vtque mihi, quæcunq; feram mortalia demant,
Oceanumq;, Tethynq; rogant. ego lustror ab illis,
Et pugnante nefas nouies mihi carmine dicto
Pectora fluminibus iubeor supponere centum.
Nec mora, diuersis lapsi de partibus amnes
Tota'q; uertuntur supra caput æquora nostrum.
Quæ postquam *redeunt, alium me corpore toto, *a.l. redunt.
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi.
Hactenus acta tibi possum memoranda referre,
Hactenus & memini, nec mens mea cætera sensit.
Hanc ego tum primum uiridem ferrugine barbã,
Cæsariem'q; meam, quam lõga per æquora uerro,
Ingentes'q; humeros, & cœrula brachia uidi,
Crura'q; pinnigero curuata nouissima pisce,
Quid tamẽ hæc species, qđ Diis placuisse marinis?
Quid iuuat esse Deum? si tu non tangeris istis?
Talia dicentem, dicturum plura, reliquit
Scylla Deum furit, ille, irritatus'q; repulsa
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

GILBERTI LONGOLII ANNOTATIO.

In librum XIII. Ouid. Metamorpho.

COnsedere duces, & uulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septẽplicis Aiax.

Παρασημεῖα & signa sunt qualis sit futura Aiacis oratio, nempe inconsulta, iræ & indignationis plenissima. Pulchre autem hic à poeta τὸ πρέπον obseruatum est, nam cum alioqui Aiax bellicosissimus prædicetur, nusquam illi eloquentiæ aliqua virtus tribuitur, quare illius oratio simplex, nec etiam artificiosa, sed ferè tota ethica hoc est moralis, exprimens scilicet ingenium dicentis in prooemio statim exclamat iratorũ consuetudine, nec recte omnia sua gesta prædicat, quibus se digniorem Vlysse demõstrare gestit, sed superbe admodum vbique se iactat, quod à Rhetoribus tamen prohibitum minime fieri debet. statum habet coniecturalem duplicem. Quæritur enim vter horum sit præstantior, deinde vtri sint tradenda Achillis arma.

Sustulit ad proceres, expectato'q; resoluit

¶Expectatoq; resoluit.) Ad attentionem faciẽdam vel hoc præcipue pertinet, cum dicturi paululum expectãt, cum grauitate quadam, & vultus seueritate.

Ora sono, neq; abest facundis gratia dictis.

¶Oratio Vlysis antipale generis iudicialis vt præcedens statum habet eundem cum superiore, hoc magis artificiosa & quia & maximos mouet affectus, & sua sine vlla arrogantia prædicat, ꝯfutat plane & aperte vt deinceps ostẽdemus.

Ne ue mihi noceat, quod uobis semper Achiui,

¶Aiax ante sua oratione persuaserat Vlyssi non habendam esse fidem, quod facundia facile falleret auditores. Id hisce verbis diluit Vlysses, docet'que iniquum fore, si facundia, qua toties Græcis profuerat, sibi nunc officiat. Quare auditores, qui ante instituerant non habendam esse fidem orationi, dociles facit & aptos siue promptos, ad audiẽdam ac cognoscendam causam.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

NEc mihi quod pater est fraterni sãguinis insõs) Quomodo pater, si non Telamon pater Aiacis sed Peleus patruus Phocum fratrem interfecit? Ouidius in vndecimo huius operis. Felix & nato felix & coniuge Peleus, & cui, si demas iugulati crimina Phoci, omnia contigerant, & in secundo Fastorum: ipsum quoque Pelea Phoci Cæde per Aemonias lauit Acastus aquas. Dicendum poetam nostrum hoc loco eorum opinioni suffragari, qui scribunt Telamonem cum Peleo Phocum fratrẽ occidisse. Quod Statianus interpres in septimo Thebaidos commentario tangit. Vel (quod magis placet) Theodoro astipulari. Qui (vt Plutarchus scribit in Paralellis) primo Metamorphoseon tradit Telamonem solum de industria Phocum, cum quo simultatem gerebat, venatum duxisse, & comparente apro ipsum venabulo confodisse, cum illud in aprum dirigere simulasset. Diodorus ab his dissentiens omnibus libro quinto ait. Hunc iacto imprudenter disco interfectum fuisse à Peleo. adeo varia & inconstantia à diuersis persæpe traduntur. ¶Iphitiden) Lego hippasiden, idest Socum Hippasi filium ab Vlysse interfectum, vt narrat Homerus in Iliados vndecimo libro, & nos in prima collectaneorum hecatosty diximus capite, vigesimosexto, vbi etiam docuimus non versu ab hoc tertio. ¶Cum Pheridamante Thoona) sed cum Chersidamante eiusdem Homeri authoritate in eodem libro esse legendum. ¶Et veterum terras infames cæde virorum Transierat, tandem portu voto'que potitus Vela dat, vt referat tirynthia tela sagittas) intermedius in his versus perquam multis codicibus desideratur, ideo'que non visus est occultandus. ¶Quantus vero viuere esse solebat.) Nouem cubitorum altitudinis fuisse Achillem Licophron in Alexandra testatur. ¶Sed finita tamen) Emendati codices habent. Nec finita tamẽ, vt sit correctio Rhetoricus color, & Hemistichium hoc ad illud superius referatur, Finita est publica clades, non autem ad illud inferius. Soli mihi pergama restant. nam ea causa redditur, cur publica clades sibi Hecubæ non finita. ¶Tot generis natisq; potens) Quinquaginta filios & duodecim filias Priamum habuisse (ex diuersis tamen intelligere licet mulieribus) Homerus in Iliados sexto testatur. Quod volui dicere, quia multi natas in numero quinquaginta filiorũ comprehenderunt. ¶Locus extat & ex re Nomen habet) Iulius Pollux libri quinti capite quinto, hunc locum κυνὸς σῆμα cynos sema, idest canis sepulchrũ appellatum fuisse à quodam generoso cane ibi sepulto inquit, vt alterum locum in agro Calydonio à cane Atalantæ (cui nomen Aura fuit) ibi

tumulata. Sed inualuisse opinionem Hecubam in canem mutatam eidem in Hellesponto loco nomē indidisse. Est & Libyæ locus Cynossema vt Stephanus scribit. ¶ Iuppiter annuerat) Non ab re latini poetæ Annuere non verbis rē promittere deos & præcipue Iouem scripserunt. Quoniam capitis nutus (vt Home. in Iliad. i. confingit) peculiare est ac maximum Iouis & deorum signum promittēdi, quod nunq̄ reuocari, nunq̄ falli, nunq̄ irritum fieri potest. ¶ Bisq; duas natas) has Oenotropus, idest vini mutatrices Stephanus cognominatas testatur, cuius etiam patrem Ananium, idest renouatum vocat, quoniam (vt puto) cum pro mortuo fuerit à matre in Apollinis ara derelictus, ab eo fuerit educatus, ac veluti reuocatus ad vitam. ¶ Euboea duabus & totidem natis Andros fraterna petita est) Priscianus in corruptum incidit codicem, qui libro septimo deabus hoc loco legit. Sed non improbo quòd potita legit non petita, quamuis nec petita sit explodenda. ¶ Cæsarumq; boum fibris de more crematis). Atqui ad Apollinis Delii arā non sacrificabatur animatum, vt Censorinus de natali die & Macrobius. iii. Saturnalium referunt: Lege primā collectaneorū hecatostin. capite. lxxiiii. ¶ Vocalemq; sua terrā Dodonida quercu.) Quoniam secundū multorum opinionē Dodonæ quercus vocalis erat, & ipsamet effabatur oracula. vide quæ in prima collectaneorū hecatosty scripsimus cap. xxxv. ¶ Resecuta Crataide natam) Cratæis hoc modo scribenda est, nam græce κραταῖις. Sed sciendum (vt Apollonii tradit interpres) nonnullos Hecaten, alios Lamiam, alios Cratæin Scyllæ fuisse matrem memoriæ tradidisse, queadmodum quosdā Phorcynis, quosdam Phorbantis filiam eandem Scyllam factitasse. Quam Homerus describit. xii. Odysseæ. ¶ Acis erat Fauno nymphaq; Simethide cretus). Quicunque hoc nomen per t, & y, scribunt, errant tota via, quoniam ἄκις ā Theocrito & Græcis cæteris scribitur, atque Acis Siciliæ fluuius, in quem hic fingitur commutatus, propter currendi celeritatē, id nomen adeptus est. nam ἄκις telum significat.

HENRICI GLAR. ANNOTAT. IN LIB. XIII. OVID. METAMOR.

Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax.

VT Aiax clypei dominus dicatur, non equidē intelligo, & enarratori id explicādum erat. Cæterum ipse septēplicis enarrat, septem boum coriis tecti. Cum hic certus numerus pro incerto ponatur. Quippe priore libro nō ita lōge ab initio ubi Cygnus in Achillē mittit telum, ita ait poeta. Quod & æs & proxima rūpit Terga nouena boum, decimo tamen orbe moratum est. Quare nō est necessaria huiusmodi expositio de clypeo septemplici, & de domino, optarim, dignum aliquid lectu traditum.

Sed demit honorem Aemulus Aiaci.

¶ Sicut neq; hoc oppido difficile explicat. Puto aūt per contemptū dici, vt alia, Vlyssem videlicet hominem nihili, Aiaci dedecori esse qui cum contendat.

Expositum Lēnos nostro cum crimine haberet.

¶ Lemnos (idem ait) insula est vna ex Cycladibus. Id ita verum est, vt quod priore libro non ita longe ab fine ait, Messenem vrbem propè Arcadiā esse, & Eliden Arcadiæ iuxta Olympiam. Verum hæc librariorū vitio accidisse reor. Nā Raphael hic Geographica non ignorauit.

Sed neq; materno quod sum generosior ortu.

¶ Sed & hoc quoque explicandum erat cōmentatori, vt puto. Certe quantum memini apud authores dubium est de legitima Telamonis vxore. Nā Hesione ex qua natus est Teucer, Telamonis concubina fuisse dicitur.

Nec Telamoniades etiam nunc hiscere.

¶ Vide num posuerit nunc pro tunc, vt sæpe fit. Cæterum de Aiacis in principes rebellione eo in libro haud scio meminerit Homerus, sed de prioribus annis hoc κατάσωπιν intelligi potest opinor.

Cæranon Iphitidēq; Alastoraq; Chromiumq;.

¶ Prima hæc duo carmina sunt ex Iliad. v. quarum alterum Vergil. lib. ix. Aeneī. ad finem habet. Tertiū est ex Iliad. xi. vbi tamen Chersidamante non Pheridamante legitur. Quare ex his locis hic nomina restituenda sunt.

Qua patuit ferro letalem condidit ensem.

¶ Raphael exponit, quatenus patuit & cessit ferro, qd ego planè fateor me non intelligere, sed puto de armato Aiace hoc dictum, qui quęsierit locum depositis ab ea parte armis qua munitissimi esse solebant, vt ferrum conderet.

Pugnantem pro se proauitaq; regna tuentem.

¶ Illud se, & Hectorem & Astyanacta referre potest. Proauita autem generaliter dixit pro maiorum regno, & tuentem proprie à tuor, vnde & tutor.

Immergitq; manus, fœdataq; sanguine fonti.

¶ Raphael fontis legisse videtur, nam exponit, Sanguine fontis, idest, sanguine nocentis ac scelerati Polymestoris. Sed fonti etiam legi potest.

Sacra & sacra altera patrem.

¶ Ita sanè legit Raphael, & priora sacra, Vestæ ignem intelligere videtur. Alii sacer masculinum legunt, & neutrū plurale subiungunt, Sacer Aeneas, & sacra altera, nempe patrem humeris. Ego lectori diiudicandum relinquo.

Ecce facit mediis natas ab Echione Thebis.

¶ Facit cum pondere, quasi qui adhuc faciat. Quidam etiam ab Orione legunt, pro ab Echione, sed magis placet Raphaelis lectio.

Et iam Dulychios portus Itachaq; Samumq;

¶ Quidam Samemq; legēdum putant, sed Strab. lib. x. satis indicat Samum & pro insula Cephallenia, quæ Tetrapolis est, accipi, & pro vrbe. Hoc aūt loco ingenue agit Raphael, qui has fabulas, alteram de iudice in saxum conuerso, alterā de Molossi filio se ignorare fatetur. Ego eas obscuras censeo, itaque à Poeta obiter attactas, vt ita dicam.

Quā dum pectendos præbet Galathea capillos

¶ Mollis nymphæ vitam expressit) præbet autem iis intelligo qui ei famulabantur.

Puniceus de mole cruor manabat.

¶ Hoc in loco manifeste puniceum intelligit rubrum colorem nempe sanguinis. Subiungit enim sequente versu, Temporis exiguum rubor euanescere cœpit. Aristo. in Meteoris vbi de Iride, infimum eius colorem Alurgon vocat, supremum phœniceum cum tamen passim interpretes Alurgon puniceum vertant.

Cum moles tacta dehiscit.

¶ Omnes tacta legunt, at ego iacta malim, intelligo enim saxum à Polyphemo iactum. Sequente autem versu pro properata, quidam legunt procera.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS. LIBER XIIII.

ARG. FABVLAE SEQ.

GLaucus Anthedonius supradictus Scyllam circa Siciliam conspicatus cum adamasset, & quia nollet sequi appetentem, venit ad Circem, obsecrans remedia, vt amanti succurreret, quem illa non solum cupiditate captam, sequi a proposito retardare amore inducit dicens quæ esset, quæ sibi præferretur. Instructa enim Hecates carminibus venit in locu in quo Scylla ablui consueuisset, venenis imbuit, quibus illa tenus pube canibus est effetata, vt amantibus odio ac timori esset. Quod ob factum illa postea in Vlyssem amatum ab ea exercuit sæuitiam, quod * Glaucus factum hoc a Circe dolenter tulit.

IAm'q; Giganteis iniectā faucibus Aetnā,
Arua'q; Cyclopū, quid rastra, qd usus aratri
Nescia, nec quicquā iunctis debentia bobus.
Liquerat Euboic' tumidarū cultor aquarū,
Liquerat & Zāclē, aduersa'q; mœnia Rhegi,
Nauifragum'q; fretū, gemino qd littore pressū
Ausoniæ, Siculæ'q; tenet confinia terræ.
Inde manu magna Tyrrhena per æquora uectus
Herbiferos adiit colles, atque atria Glaucus
Sole satæ Circes uariarum plena ferarum.
Quam simul aspexit dicta, accepta'q; salute.
Diua Dei miserere, precor nam sola leuare
Tu potes hunc dixit (uidear modo dignus) amoré.
Quanta sit herbarum Titani potentia nulli,
Quam mihi cognitius qui sum mutatus ab illis,
Ne'ue mei non nota tibi sit causa furoris,
Littore in Italico Messenia mœnia contra
Scylla mihi uisa est, pudor est promissa, preces'q;,
Blanditias'q; meas, contempta'q; uerba referre.
At tu siue aliquod regnum est in carmine, carmen
Ore moue sacro, siue expugnatior * herba est,
Vtere tentatis operosæ uiribus herbæ,
Nec medeare mihi, sanes'q; hæc uulnera, mando,
Fine'q; nil opus est, partem ferat illa caloris
At Circe (neq; enim flammis habet aptius ulla,
Talibus ingenium, seu causa est huius in ipsa,

RAPH. IAmq; gigāteis. Glaucus cum à Scylla fuisset spretus, se ad Circem Solis filiam herbis, carminibusq; potentissimā cōtulit, eamq; rogauit vt sibi opem ferret, efficeretq; carminibus vt à Scylla redamaretur. Sed Circe illius statim amore capta ipsum in suos amplexus pellicere tentauit, à quo spreta cum fuisset, omnium indignationem in Scyllam conuertit, ac sinum quēdam in quem descendere Scylla ipsa consueuerat, venenis infecit, quibus pubetenus in varia monstra conuersa, cum sibimet ipsi displiceret, in fretum Siculum desiluit, vbi cū alios, tum in Circes odium Vlyssis socios submersit, ac forsitan etiam Aeneæ struxisset insidias, nisi iam in saxum fuisset conuersa, quod etiamnum à nautis vitatur. (Scylla in monstrum) ¶Giganteis faucibus) capitibus gigantum qui oppressi Aetna dicuntur. (*a.l. at) ¶Quid rastra) sint verbum quod sæpe elegāter prætermittitur subaudiatur. ¶Nescia) terra nanque illa numquam fuerit arata. ¶Euboicus cultor) Glaucus Anthedonius. ¶Tumidarum aquarum) periphrasis est maris. ¶Liquerat & Zanclen) Zancle, vt in superiore diximus libro, eadem esse cum Messena videtur. ¶Aduersaq; mœnia Rhegi) Rhegium è regione Messenæ situm esse significat. Rhegium autem est vrbs in finibus Calabriæ vbi Sicilia ab Italia distracta fuisse memoratur. Vnde & Rhegiū ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι dictum est, hoc est ab abrumpendo, quod eo in loco Sicilia ab Italia fuerit abrupta, vt Plinius tradit. (Rhegium.) ¶Nauifragumq; fretum) in quo multa fiunt naufragia. Nam à nauibus frangendis naufragum componitur quod nomen cum sit hoc loco quatuor syllabarum, corrupte ferè tribus effertur. ¶Pressum) angustatum. ¶Gemino littore) duobus littoribus Italico, & siculo. ¶Ausoniæ Siculæq; tenet confinia) freto namque Sicilia ab Italia disterminatur. ¶Inde) à freto. Nam mare inferum quod & Tyrrhenum vocatur, vsq; ad fretum protēditur. (*a.l. expugnantior.) ¶Herbiferos colles) Circæum significat, in quo monte Circe dicitur habitasse, quæ homines carminibus, succis'q; herbarum in feras conuertebat. (Circæum) ¶Simul) postquam. ¶Modo) dummodo. ¶Leuare) leuem facere. ¶Titani) ò Circe filia Titanis & Solis. ¶Cognitius) notius. ¶Qui sum mutatus) causam exponit, cur nulli sit notius quanta sit herbarum potentia quàm sibi, quia inquit ab illis sum conuersus ex homine in Deum marinum. ¶Meisuroris) amoris tam vehementis. ¶Messenia mœnia contra) è regione Messenæ vrbis, quam & Zanclen appellatam fuisse diximus, est autem anastrophe, præpositio nanq; quæ præponi debet postposita est. ¶Pudor est referre) me pudet tibi narrare. blanditiis nanque vsus erat Glaucus Deo non conuenientibus. ¶Aliquod regnum) aliqua potentia. ¶Expugnatior) potentior ad expugnandum & vincendum.

ADDI. {Sed quid si legas expugnantior? id enim magis actiue diceretur.} ¶Operosæ) efficacis. ¶Fine'que nil) quia nihil opus est fine, hoc est, nolo vt amori meo finis imponatur. ¶Partem ferat illa caloris) hoc est, illa quoq; mei amore capiatur. Vellet enim Glaucus efficeret Circe, vt à Scylla redamaretur. ¶Ingenium aptius) naturam aptiorem. ¶Talibus flammis) talibus amoribus. ¶In ipsa) in ipsius voluntate ad amores, libidinem'que prona.

¶INDICIO

Seu Venus indicio facit hoc offensa paterno)
Talia uerba refert.melius sequerere uolentem.
Optantemq; eadem,parilíq; cupidine captam.
Dignus eras ultro,*poteras certeq; rogari,
Et si spem dederis(mihi crede)rogaberis ultro.
Ne dubites.adsitq; tuæ fiducia formæ.
En ego cum Dea sim,nitidi cum filia Solis,
Carmine cũ tãtum,quantũ quoq; gramine possim,
Vt tua sim uoueo.spernentem sperne,sequenti
Redde uices,unoq; duas ulciscere facto.
Talia tentanti,prius inquit in æquore frondes
Glaucus,& in summis nascentur montibus algæ,
Sospite quàm Scylla nostri mutentur amores.
Indignata Dea est,& lædere quatinus ipsum
Non poterat,nec uellet amans,irascitur illi,
Quæ sibi prælata est,Venerisq; offensa repulsa,
Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit,& tritis Hecateia carmina miscet,
Cœruleáq; induitur uelamina,perq; ferarum
Agmen adulantum media procesit ab aula,
Oppositumq; petens contra Zanclæa saxa
Rhegion ingreditur,feruentesq; æstibus undas.
In quibus,ut solida ponit uestigia terra,
Summaq; decurrit pedibus super æquora siccis,
Paruus erat gurges curuos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllæ,quo se referebat ab æstu
Et matris,& cœli,medio cum plurimus orbe
Sol erat,& minimas à uertice fecerat umbras.
Hunc Dea præuitiat,portentificisq; uenenis
Inquinat.hic pressos latices radice nocenti
Spargit,& obscurum uerborum ambage nouorum
Ter nouies carmen magico demurmurat ore.
Scylla uenit mediaq; tenus descenderat aluo,
Cum sua fœdari latrantibus inguina monstris
Aspicit,ac primo non credens corporis illas
Esse sui partes,refugitq;,abigitq;,timetq;
Ora proterua canum,sed quos fugit,attrahit una,
Et corpus quærens femorum,crurumq;,pedumq;,
Cerbereos rictus pro partibus inuenit illis.
Statq; canum rabies,subiectáq; terga ferarum
Inguinibus truncis,uteróq; extante coercet.

ARG. FABVLAE SEQ.

Docet eandem Scyllam transformatam esse in saxum, ne Aeneæ nauiganti in Italiam nocere possit.

Fleuit amans Glaucus,nimiumq; hostiliter usæ
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco mansit,cumq; est data copia primum
In Circes odium sociis spoliauit Vlyssem.
Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
Ni prius in scopulum,qui nũc quoq; saxeus extat,
Transformata foret scopulum quoq; nauita uitat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cercopies propter fraudem,scelusque, quia boni * semper insidiatores fuerunt exosus est Iuppiter, qui vt qualem animum habuissent, talem & speciem post obitum mendicarent, in simias conuersi sunt. Itaque Inarimen,Prochytenque insulas proximas,quas hi incoluerant, nomine suo * Pithecusas vocauit.

Hunc ubi Troianæ remis,auidamq; Charybdim
Euicere rates,cum iam propè litus adessent
Ausonium,Libycas uento referuntur ad oras.
Excipit Aenean illic animoq;,domoq;...

RAPH. ¶INDICIO paterno)indicio Solis, qui illius cum Marte concubitum Vulcano indicauit,quare Venus indignata, omnem Solis progeniem turpissimis amoribus inquinauit. ¶Volentem)me subaudiamus.¶Parilíq; cupidine)pari amore. ¶Dignus eras) vltro poteras rogari. Sponte inquit ob pulchritudinem tuam poteras ac debebas à Scylla rogari.¶Adsitq; tuæ fiduciæ formæ) hoc est tuæ pulchritudini confide. ¶Voueo)votis exopto. Hic autem ostendit Glaucum singulari quadam pulchritudine fuisse ornatum.¶Spernentem)Scyllã.¶Sequenti Redde vices)me vicissim sequere ac redama. ¶Vnoq; duas vlciscere facto) & me quæ tibi ea quæ rogasti concedere nolo, & Scyllam quæ te est aspernata. ¶Prius in æquore)ante rerum natura commutabitur, quàm ego ab amanda Scylla desistã ¶Frondes)arbores. pars enim pro toto per synecdochen frequenter vsurpatur. ¶Algæ) herbæ sunt maris peculiares algæ. ¶Sospite Scylla)incolumi & viua. ¶Quatinus) quoniam. Quatenus vero in quantum significat. ¶Lædere nõ poterat)Deus enim erat.¶Amans)causa cur nolet quia amans. ¶Repulsam Veneris) propter coitus repulsam. ¶Infamia pabula) infames herbas propter nocumenta. ¶Hecateia carmina) incantationes ab Hecate matre acceptas. ¶Cœrula velamina) cœruleas vestes & nigras.¶Procesit)excessit.¶Feruentesq; æstibus vndas) periphrasis est freti, quod à feruẽdo est dictum. Significat autem Scyllam * pedibus fretum fuisse ingressam.¶Ponit vestigia)ingreditur.¶Summaq; decurrit)hoc est, per summitatem maris currit siccis pedibus, quod nisi esset dea, maxime mirandum foret. ¶Paruus erat gurges) gurgitem describit in quo se lauare solebat Scylla Glauci amica. ¶Medio cum plurimus orbe Sole erat) periphrasis est meridiei. ¶Medio orbe) medio cœlo. ¶Præuitiat)ante inficit præcorrumpit.¶Portentificis venenis) portenta ac monstra facientibus. ¶Inquinat)inficit. ¶Pressos latices)succos expressos ex herbis noxiis. ¶Magico ore) hypallage est. Magicum enim carmen accipimus. ¶Demurmurat) deorsum murmurat.¶Fœdari)deturbari.¶Abigit)depellit manibus.¶Ora proterua) proba,rapida.¶Corpus fe.) carnem ac pulpam summarum coxarum. Femora enim summitates coxarum dicuntur, ac pro inguinibus ponuntur, vnde femoralia declinantur, quibus pudenda teguntur. ¶Cerbereos rictus) ora canum Cerbero similium.¶Stat)horret.¶Inguinibus truncis) mutilatis, nam inguina in canes fuerant conuersa. ¶Vtero ex)eminente ventre. ¶Coercet)continet, comprimit. ¶Fleuit amans Glaucus) quia amans fleuit Scyllæ fatum. ¶Scylla loco mansit) in eodem gurgite remansit. ¶In Circes odium) sciebat enim Vlyssem à Circe amari. Multos autem è sociis in freto Siculo amisit Vlysses, vt in Odyssea narrat Homerus.

Scyllæ inguina in canes.

*a.l.Circẽ

Scylla in scopulum.

* Poti' ex bonis exẽplaribus.

ADDI. {Τόφρα δέ μοι σκύλλη γλαφυρῆς ἐκ νηὸς ἑταίρους
ἓξ ἕλεθ' οἳ χερσίν τε βίηφί τε
φέρτατοι ἦσαν.
Odyss.xii.}

¶Mox)paulopost.¶Teucras cari.)naues Aeneæ Troiani. ¶Fuerat mersura)submersisset, nisi quo tempore illac transiuit Aeneas,in scopulum iam mutata fuisset. ¶Ni prius in scopulum) & alii geographi, & Plinius inprimis scribunt: Scyllam saxum esse ingens freto imminens,quod in parte superiore humanam habet effigiem in inferiore vero plures habet cauernas, quibus vndæ refractæ latratus canum & luporum vlulatus referre videntur.¶Hunc vbi Troianæ) errores Aeneę describit poeta, vt cum ad Pithecusam eum deduxerit insulam,commodius Cercopum in Simias Metamorphosin describere possit. ¶Auidam Charybdim) quæ deuorat naues atque euomit.

*a.l.bonis

*a.l.illorũ.

Non bene dissidium Phrygii latura mariti
Sidonis, inq; pyra sacri sub imagine facta
Incubuit ferro, deceptaque decipit omnes.
Rursus arenosæ fugiens noua mœnia terræ,
Ad sedes Erycis, fidumque relatus Acesten,
Sacrificat tumulumque sui genitoris honorat.
Quasque rates Iris Iunonia pene cremarat,
Soluit, & Hippotadæ regnum, terrasque calenti
Sulfure fumantes, Acheloidumque * relinquit
Sirenum scopulos, orbataque præside pinus
Inarimen, Prochitenque legit, sterilique locatas
Colle Pithecusas habitantum nomine dictas.
Quippe Deum genitor fraudē, & periuria quondā
Cercopum exosus, gentisque admissa dolosæ
In deforme uiros animal mutauit, ut iidem
Dissimiles homini possent, similesque uideri.
Membraque contraxit, naresq; a fronte remissas
Contudit, & rugis perarauit anilibus ora,
Totaq; uelatos flauenti corpora uillo
Misit in has sedes, nec non prius abstulit usum
Verborum, & natæ dira in periuria linguæ.
Posse queri tantum rauco stridore reliquit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Apollo Iouis & Latonæ filius Glauci filiam cum diligeret, pro concubitu optandi veniam tribuit, at illa in longum victura tempus spatians in littore hausto pugno arenæ petit tot annorū spatium quot partes eius dinumerare possit. Igitur præstata fide, ad tempora senectute dilapso corpore relicta est vox, quæ Sibyllam indicaret. Deus vero fertur voluisse morari eam in eo munere, sed illa neglexit Dei voluntatem.

Has ubi præteriit, & Parthenopeia dextra
Mœnia deseruit, læua de parte canori
Aeolidæ tumulum, & loca fœta palustribus uluis
Littora Cumarum, uiuacisq; antra Sibyllæ

RAP. H. ¶NON bene la.) nā seipsam interfecit, vt ex carmine Virgiliano ēt pueris est notū. ¶Sidonis) Dido Sidonia decepta ab Aenea, q eā reliqt, quę sibi illū vt maritū copularat. ¶Arenosæ terræ) Carthaginis, vnde Hiarbas apud Virg. Cui littus arādū Dedimus. ¶Ad fines Erycis) mōs est Siciliæ Eryx ab Eryce Amyci Bebricioꝶ regis & Veneris filio denoīatus, qui viribus corporis præstās tādē cū Hercule cestibus pugnās occubuit, vnde Venus Erycina fuit appellata. ¶Iris Iuno.) à Iunone missa. notū est autē ex qnto Virg. ¶Hippotadę re.) Aeolias insulas. Nā Aeolus Iouis fuit filius ex Acesta Hippotæ Troiani filia. {De ratione nois Hippotadæ, supra vide annotationes.} ¶Sirenū Acheloidū) Acheloi filiarū. Sirenes enim Acheloi filiæ ex Calliopę musa fuisse dicunt, quę iuxta fretū Siculū habitantes suauiter adeo canebant, vt illac nauigātes sopirent, somnoq; oppressos, mergerent. Tres autē fuisse dicūtur, Parthenope, Leucosia, Ligia. {De Sirenibus, in Scholiis Homeri Odyssea M. in hūc modum legitur: κατὰ μὲν τοὺς πολλοὺς Ἀχελώου καὶ στερόπης τῆς παρθένου Σειρῆνες, κατ' ἐνίους δὲ Ἀχελώου καὶ Τερψιχόρης, μίας τῶν μουσῶν ἑλόμεναι δὲ παρθενίαν, ἐμισήθησαν ὑπὸ Ἀφροδίτης, καὶ ἔχουσαι πτερὰ ἀπέπτησαν εἰς τὸ Τυρρηνικὸν κλίμα, καὶ νῆσον κατέσχον ἀνθεμοῦσαν ὀνομαζομένην. Ὀνόματα δὲ αὐτῶν Ἀγλαοφήμη, Θελξιέπεια, Πεισινόη καὶ Λιγεία. Quæ nomina vt à superioribus quæ à Regio ponuntur, variant, ita rursum sunt qui aliter eadē tradant, vt in Cōmētariis Apollonii, vbi hæc ponuntur θελξινόη μολπὴ καὶ ἀγλαόφωνος. Pausanias autē in Bœoticis addit easdem etiā cum Musis aliquando certasse canendo, victisq; pennas ablatas, ex quibus Musæ sibi coronas fecerint, sed hæc passim obuia. Illud vero hoc loco videndum, vtrū pro Acheloidum, legēdum sit Acheloiadum ab Acheloicis deducto patronymico. Neq; enim aliter versus constat, & annotarunt idem alii quoque.} ¶Orbataq; præside pinus) nauis Palinuro gubernatore priuata, vt plene Virgilius narrat. ¶Inarimen Prochytenq; legit) transit. Inarime autem insula est in sinu Campano in qua est mons flāmas eructans. Prochyte vero insula est sic dicta, quod terræmotu ab Aenaria sit profusa. nam προχέω significat profundo. ¶Pithecusas habitantum noie dictas) Pithecusa insula est in sinu Campano vrbem in monte habens Pithecusas, à multitudine simiarum dicta. Nam πίθηκος simia dicitur. Iuppiter enim Cercopum perfidiam odio habens eos in simias conuertit, hancq; insulā illis assignauit habitandā. Plinius vero audacter ab Ouid. dissentiens scribit Pithecusam nō à simiarum multitudine, vt aliqui existimauere, sed à figulinis doliariorū denominatam esse: Pithos nanque dolium à Græcis appellatur. ¶Cecropidum exosus) cum maxima Atheniēsium, qui & Cecropidæ dicuntur ignominia sic legitur, cum præsertim nusquam lectum sit Athenienses Ioui odio fuisse, quare loco Cecropidum audacter cōtenderim Cercopum penultima producta esse legendum. Nam (vt scribit Suidas) Candulus & Atlas fratres fraudulentissimi fuerunt, qui propter sceleftos mores Cercopes nominati sunt: hoc est, deceptores, quod aduenas omnes ac Iouem quoque decipere conati sunt. quare indignatus Iuppiter in simias, quas Græci πιθήκους vocant, transformauit. Cercopas autem homines fuisse dolosos ac perfidos indicio est hoc Græcorum prouerbium, ἀγορὰ κερκώπων, ideft, forum Cercopum. Quod quidem prouerbium in malignos & fraudulentos vsurpatur. Inde etiam κερκωπίζειν Græci dicunt pro eo quod est decipere & fraudare. Videtur autem ad id alludere, quod Cercopitheci simiæ caudatæ dicuntur, quamuis ἀπὸ τῆς κέρκου, hoc est à cauda cognominentur. Cercopa sanè (vt ait Sex. Pom.) Græci appellant lucrari vndique cupientem, quasi κερδῶνα, quem nos quoque lucrionem vocamus. Hora. * quoque in Cercopas carmine inuectus est, vt narrat Plutarchus. ¶Posse queri) facultatem querendi, ac lamentandi. Verbum enim pro nomine positum est. ¶Has vbi præteriit) aduentum Aeneæ ad Sibyllam describit poeta, vt Sibyllam ipsam in vocem tandem conuersam fuisse exponat. Nam Sibylla dum esset virgo ab Apolline amata, cum ab eo vt quicquid vellet peteret hortante impetrasset, vt tot annos viueret, quot in manu arenas tenebat, oblita est adiicere voto, ne vnquam senesceret. Quare cum Phœbo morem gerere noluerit, ad tantum decrepitatis peruenit, vt à corpore derelicta tota in vocem fuerit commutata. ¶Parthenopeia mœnia) Neapoli, quæ & Parthenope ab vna Sirenum illic sepulta fuit apelllata. ¶Canori Aeolidæ) Miseni Aeoli filii, Quo non præstantior alter Aere ciere viros, Martemque accendere cantu, vt canit Virgilius, vnde etiam promontorium Misenum fuit appellatum. ¶Littora Cumarū) Cumę vrbs Campaniæ antiquissima Italicarum vrbium, atq; Siculorum, à Chalcidensibus quidē cōdita (vt Strabo inquit) sed à Cumæis denominata. Nā Coloniæ ductores Hippocles Cumæus, & Megasthenes Chalcidēsis inter se pepigerunt, vt Chalcidensium quidē colonia esset, à Cumęis vero nomē acciperet. Alii ἀπὸ τῶν κυμάτων, hoc est, ab vndis Cumas scribunt fuisse denominatas. Sed prior nominis huius ratio mihi verior esse videtur. Viuacis Sibyllæ) quæ septingentos iā annos vixisset, vt ipsa paulopost narrat. Adamatæ nanq; ab se Apollo conditionem tulit, vt quicquid vellet optaret: se enim nihil negaturum. Illa hausta manu arena petit vt tot annos viueret, nec adiecit ne senesceret. Quare adeo consenuit, vt vox ei sola superesset. Sibylla vero ex sententia Marci Varronis omnis fœmina vates nuncupatur, vel ab vnius Delphidis nomine, uel à cōsiliis Deorum enunciandis, σιοὺς enim Deos, & consilium βουλὰν appellabant Aeolico genere sermonis. Itaque Sibyllam dictā esse quasi σιοβούλαν scribit Varro, easq; decem numero fuisse, quas quidem omnes enumerauit sub authoribus, qui de singulis scriptitarunt. Prima autem fuit Persica. Secunda Libyca. Tertia Delphica. Quarta Cimeria. Quinta Erythræa. Sexta Samia. Septima Cumana nomine Amalthea, quæ ab aliis Herophile, vel Demo-

Margin notes: Eryx. — Hippotades. — ADDI. — Sirenes. — Sirenes tres. — ADDI. — Inarime. — Prochyte. — Pithecusa. — Cercopes in simias. — *a.l. Acheloiadū syllabæ ratione ita exigente. — *a.l. Home. — Sibylla in vocem. — Parthenope. — Misenus. — Sibylla. — Sibyllæ decem.

Intrat,& ut manes adeat per Auerna paternos
Orat.at illa diu uultum tellure moratum
Erexit,tandem'que Deo furibunda recepto.
Magna petis dixit,uir factis maxime, cuius
Dextera per ferrum est,pietas spectata per ignes.
Pone tamen Troiane metum potiere petitis,
Elysias'q; domos & regna nouissima mundi
Me duce cognosces,simulachra'q; chara parentis.
Inuia uirtuti nulla est uia.dixit.& auro
Fulgentem ramum sylua Iunonis Auernæ
Monstrauit,iussitq; suo diuellere trunco.
Paruit Aeneas,& formidabilis Orci
Vidit opes,atauos'q; suos,umbram'q; senilem
Magnanimi Anchisæ.didicit quoq; iura locorum,
Quæ'q; nouis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lassos auerso tramite passus
Cum duce Cumæa fallit sermone laborem.
Dum'q; iter horrendū per opaca crepuscula carpit.
Seu Dea tu præsens,seu Diis gratissima dixit,
Numinis instar eris semper mihi,me'q; fatebor
Muneris esse tui,quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me uisæ uoluisti euadere mortis.
Pro quibus aerias meritis euectus ad auras,
Templa tibi statuam,tribuam tibi thuris honores.
Respicit hunc uates & suspiratibus haustis,
Nec Dea sum dixit,nec sacti thuris honore.
Humanum dignare caput,neu nescius erres,
Lux æterna mihi,caritura'q; fine dabatur,
Si mea uirginitas Phœbo patuisset amanti.
Dum,tamē hanc sperat, dū præcorrumpere donis
Me cupit.elige ait uirgo Cumæa,quid optes,
Optatis potiere tuis.ego pulueris hausti
Ostendens cumulum,quot haberet corpora puluis,
Tot mihi natales contingere uana rogaui.
Excidit,ut peterem iuuenes quoq; protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat,æternam'q; iuuentam,
Si Venerem paterer.contempto munere Phœbi
Innuba permaneo,sed iam felicior ætas
Terga dedit,tremuloq; gradu uenit ægra senectus,
Quæ patienda diu.nam iam mihi secula septem
Acta uides.superest numeros in pulueris æquem,
Tercentum messes,tercentum musta uidere.
Tempus erit,cum de tanto me corpore paruam
Longa dies faciat,consumpta'q; membra senecta,
Ad minimum redigētur onus, nec amata uidebor,
Nec placuisse Deo.Phœbus quoq; forsitan ipse
Vel non agnoscet,uel dilexisse negabit.
Vsque adeo mutata ferar,nulli'q; uidenda,
Voce tamen noscar.uocem mihi fata relinquent.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aeneas iter in Italiam tendēs ad Lestrygonas uenit,vbi Macareus Neritius comes Vlyssis apparuit,congressusq; eos est comitatus. Itaque cum exposuisset Achæmenides apud Cyclopem quæ essent passi socii, similiter & ille quæ a Circe cū Comite Eurylocho,qui potione accepta in varias figuras cōmutati sunt,quodq; nouissime Vlysses remedio Mercurii eo venit,& socios recuperauit,ex eoq; Circen iunxisse se ei in matrimonium,monuitq; Aeneam ne litoribus Circes accederet.

Talia conuexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus Euboicam stygiis emersit in urbem
Troius Aeneas,sacrisq; ex more litatis,

vel Demophile nominatur. Octaua Hellespōtica. Nona Phrygia. Decia Tiburs noie Albumea. Cæterę Cumana ad quam peruenisse Aeneā

Sibyllini libri.

Ouid.narrat, nouem libros attulisse ad regem Tarquinium Priscum narratur, ac ꝑ eis trecentos Philippeos postulasse. Regemq; aspernatum pretii magnitudinē mulieris insaniam derisisse. Illā in conspectu regis tres combusisse, ac pro reliquis idem pretium postulasse. Tarquinium multomagis mulierem insanire putasse, quæ demū tribus aliis exustis cum in eo dē pretio perseueraret, moto rege anus pertinacia residuos trecentis aureis emisse.

ADDI.

{Autor Gel. li.i.ca.ix. De Sibyllis aūt earūq; numero, & noībus. Lact.lib.i.cap.vii.& Pausanias in Phocicis q Cumæam hanc Sibyllam, non Herophilē sed Demo vocatā addit, idq; authore Hyperocho quodā Cumano ciue.

RAPH.

MANES paternos) animam Anchisæ patris. Furibunda(furēti similis. Deo recepto) Apolline accepto. Dextera) fortitudo. Per ferrum)per ensem, quo multos hostium interfecit Aeneas. Pietas spectata per ignes)nam ex incēdio Troiano & Deos penates, & patrem Anchisen humeris exportauit Aeneas. Elysiasq; domos)Elysiū a Poetis fingitur locus esse apud inferos, vbi animæ eorū qui bene uixerūt, quiescere in summa felicitate dicuntur.

ADDI.

{Vocant autem ἠλύσιον proprie Athenienses vt inquit Polemon, τὸ κατασκαφὲν χωρίον siue ut Hesychius & alii quidam τὸ ἱερόν, καὶ θεῖον, τέρπνον ἄφθαρτον, ἀκήρατον, ὃ καὶ παράδεισον λέγουσιν οἱ ἕλληνες, ἀπὸ τοῦ μὴ λύσιν ἔχειν, quoniam ibi animę a corporibus non soluātur vt idem Hesychius ait. Quamuis Seruius cōtra, qui ἀπὸ τῆς λύσεως Elysium dictum putat, quoniam piorum animæ illic post corpus atq; animæ solutionē ac discretionem habitent. Atq; hoc alii circa Aegyptū statuere, alii circa finem Oceani, vnde & Beatorū insulæ de eodem intellexerunt. Virg. autem apud inferos posuit, separatum atq; distinctū ab eo loco, ubi noxii puniuntur.}

Aeneas ad inferos.

Regna nouissima) inferos. Simulachraq; cha.pa.) hoc ex eorum opinione dictum est, qui aiūt hominem ex tribus cōstare, anima, corpore, & simulachro. Animamq; cœlum petere. corpus reddi terræ, simulachrū ad iferos descēdere. Inuia virtuti nulla est via)nam subaudiatur. Est enim sententia causam continens cur sit ad inferos descēsurus Aeneas. Iunonis Auernæ) Proserpinæ. Nemus enim iuxta Auernum & Plutoni & Proserpinæ fuit dicatum. Formidabilis Orci) formidādi Plutonis. Inde ferens lassos) ab inferis reuertēs. Lassos passus) hypallage est. ipse enim lassus intelligitur. Fallit sermone laborem) hoc est, loquendo efficit, vt labor non sentiatur. Numinis instar) ad similitudinem Deæ pro Dea. Muneris esse tui) me vitam abs te dono accepisse. Tribuam tibi thuris honores)hoc est, tibi tāquam Deæ sacrificabo. Et suspirati. haustis) suspiriis tractis. Humanū) mortale. Dignare) dignum puta. Lux æterna) vita perpetua. Patuisset) exposita & aperta fuisset. Optatis potiere tuis) voti tui compos fies. Pulueris hausti) eruti. Tot na.)tot annos. Vana) stulta. Excidit) ē memoria fugit, oblita sum. Hos tū ille mihi da.)dedisset. Si venerē pate.) si passa fuissem illū coire mecū. Innuba)virgo, sine nuptiis. Felicior ætas)iuuenilis ætas. Terga de.) fugit. Aegra sen.) ab effectu, quod ægros homines reddat. Quæ patienda diu) quæ mihi per longum tempus est toleranda. Secula se.) septingentos annos. nam seculum centum annorum spatiū cōplectitur. Superest ui.) poetica locutio, superest vt uideā. Tercentū m.& m.) tercentū annos intelligimus. Talia connexū) pulchra phantasia ad describendū sociorū Vlysis in uarias feras Metamor. descendit poeta, ac eorūdem in humanā figurā restitutionem. Macareum.n. Neritium atq; Achæmenidem Vlyssis comites fingit ea quæ sibi euenerunt commemorare. De Odyssea autē Homeri hæc sumuntur. Conuexum per iter)arduum. Memorāte) narrante. Euboicam in urbā)Cumas dicit, quę a Chalcidensibus Euboicæ populo conditæ fuerunt.

Littora adit nondum nutricis habentia nomen.
Hic quoque substiterat post tædia longa laborum
Neritius Macareus comes experientis Vlyssei.
Desertum quondam mediis in rupibus Aetnæ
Noscit Achæmeniden, improuisoq́ue repertum
Viuere miratur, quis te casusúe, Deusúe
Seruat Achæmenide? cur inquit barbara Graium
Prora uehit? petitur uestra quæ terra carina?
Talia quærenti iam non hirsutus amictu,
Iam suus & spinis conserto tegmine nullis
Fatur Achæmenides. iterum Polyphemon, & illos
Aspiciam fluidos humano sanguine rictus,
Hæc mihi ni potior domus, Ithacaq́ue carina.
Si minus Aenean ueneror genitore nec unquam
Esse satis potero (præstem licet omnia gratus.
Quod loquor, & spiro, cœlumq́ue & lumina solis
Aspicio (possim ne ingratus & memor esse?)
Ille dedit, quod non anima hæc Cyclopis in ora
Venit, & ut lumen iam nunc uitale relinquam,
Vt tumulo, aut certe non illa condar in aluo.
Quid mihi tūc animi, nisi *nō timor abstulit omnē
Sensum, animumq́ue, fuit? cū uos petere alta relictus
Aequora conspexi? uolui inclamare, sed hosti
Prodere me timui uestræ quoque clamor Vlyssis
Pene rati nocuit, uidi cum monte reuulsum
Immanem scopulum medias permisit in undas.
Vidi iterum ueluti tormenti uiribus acta
Vasta giganteo iaculantem saxa lacerto,
Et ne deprimeret fluctusúe, lapisúe carinam
Pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
Vt uero fuga uos ab acerba morte reduxit,
Ille quidem totam gemebundus obambulat Aetnā,
Prætentatq́ue manu syluas, & luminis orbus
Rupibus incursat fœdataq́ue brachia tabo
In mare protendens gentem execratur Achiuam.
Atq; ait, ô siquis referat mihi casus Vlyssem,
Aut aliquem ex sociis, in quem mea sæuiat ira
Viscera cuius edam, cuius uiuentia dextra
Membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet,
Guttur, & elisi trepident sub dentibus artus,
Qua'm nullū, aut leue sit dānū mihi lucis ademptæ?
Hæc, & plura ferox. me luridus occupat horror
Spectantem uultus etiam nunc cæde madentes,
Crudelesq́ue manus, & inanem luminis orbem,
Membraq́; & humano concretam sanguine barbā.

RAPH.
Caieta.

ENVTRICIS nomen) Caietæ. Nam Caieta nutrix Aeneæ fuit, quæ moriens vrbi & portui nomen dedit, vt carmine Virgiliano notū. Tu quoq; littoribus nostris Aeneia nutrix Aeternam moriens famam Caieta dedisti. ¶ Neritius

Macareus.

Macareus) hic forte ad Circes potentiam explorandam ab Vlysse missus, cū potionem ab ipsa Circe acceptam gustasset, vnà cum omnibus sociis, præter vnum Eurylochum, qui nihil bibere voluit, in porcum fuit conuersus, sed precibus Vlysis Circe eos tandē pristinæ restituit figuræ, vt Homer. in decimo Odys. libro narrat, vnde hæc omnia quæ a Macareo referuntur, ab Ouid. sumpta esse videntur. Quæ vero narrat Achæmenides, in nono ipsius Odyss. leguntur. ¶ Hic quoque subst.) illic quoque remanserat. ¶ Neritius) Ithacensis.

Neritus

Neritus enim Ithace mons est ¶ Experientis Vlyssei) experti multa & passi Vlysis. ¶ Desertum quondam) olim derelictum. ¶ Noscit Achæmenidem) Achæmenides timore Polyphemi Cyclopis in Sicilia ab Vlysse relictus ab Aenea illac nauigante fuit exceptus, vt ex carmine Virgil. etiam pueris est notum. ¶ Seruat) seruauit. Putabat enim Macareus illum periisse. ¶ Cur barbara Graium) miratur Macareus Achæmenidem Græcum, Vlysisq; comitē cū Troianis Græcorum hostibus nauigare. ¶ Petitur vestra quæ terra carina? hoc est, quo nauigatis? ¶ Iam nō hirsutus amictu) iam non asperis indutus vestibus, quales in Aetna latitans gerebat. Alludere autem poeta videtur ad ea. quæ de Achęmenide Virgilius scribit.

Achæmenides.

Cum subito è syluis macie confecta suprema Ignoti noua forma viri miserādaq; cultu Procedit, supplexq; manus ad littora tendit. Respicimus: dira illuuies, immissaq; barba Consertum tegimē spinis, ac cætera Graius. Et quōdam patriis ad Troiā missus in armis. ¶ Iam suus) iam sui iuris. ¶ Iterum Polyphemon) illi interrogationi respondet. ¶ Cur barbara Graium Prora uehit?) Se autem gratū erga Aeneā ostendit Achæmenides. ¶ Illos rictus fluidos) illa fluentia ora. ¶ Aspiciam) optandi est modus. ¶ Ni potior domus est) nisi melior & charior hæc domus est mihi, quam sit & mea & Vlysis nauis. ¶ Quod loquor & spiro) quod viuo. Fatetur autem Achæmenides se vitam ab Aenea cepisse, illiq; se oia debere. Est autē ordo: Ille dedit quod loquor & spiro. ¶ Possim ne ingratus) parenthesis qua significat Achæmenides se nunquam in Aeneam ingratum esse posse. (Vt lumē iam nunc vitale relinquam) hoc est, vt contingat me statim mori. ¶ Et tumulo condar) sepeliar. Illud autem verbum dedit huc quoq; est referendum. ¶ Aut certe) correctio est dicti prioris. posset enim in mari perire ¶ In illa aluo) Cyclopis notissima. ¶ Quid animi fuit?) quis animus esse debuit? (Nisi timor abstulit omnē sensum, animumq;,) Ita in plerisque legitur, sed quia repugnat versus, alii addunt, non, vt sit: Nisi nō timor abstulit omnē Sensum, animumq;. Atqui dubitari potest, vtrum magis legēdum sit, nisi quod. nā hoc sententiæ magis respondet. vult enim indicare omnem sensum atq; animum ademptum sibi fuisse timore ac metu. ¶ Vestræ quoque clamor Vlysis. Pene rati noc.) Alludit ad id, quod apud Homerum fingitur Odyss. ix. vbi Vlyses naui aufugiēs Polyphemum clamando, & indicando quinam ipse esset (nam se Neminem antea dixerat) in se irritat, quare iactu ingentis saxi pene & ipse & tota nauis ab eodē Polyphemo obtrita. Versus Homeri sunt.

ADDI.

nisi quod fortasse

ὣς ἐφάμην, ὁ δ' ἔπειτα χολώσατο κηρόθι μᾶλλον,
ἧκε δ' ἀπορρήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο,
Κὰδ δ' ἔβαλε προπάροιθε νεὸς κυανοπρῴροιο,
Τυτθὸν ἐδεύησεν δ' οἰήϊον ἄκρον ἱκέσθαι, &c.

¶ Permisit) coniecit. ¶ Veluti tormenti viribus acta) tormentū instrumentum est bellicum a torquendis, & cum impetu mittendis lapidibus dictū. ¶ Acta) impulsa. ¶ Giganteo lacerto) maximo brachio, quantus gigantem deceret. Per quod vasta Polyphemi magnitudo significatur. ¶ Deprimeret) demergeret. ¶ Fluctusúe) saxorum iactu excitatus. ¶ Iam me non esse oblitus in illa) perinde inquit timui, ac si in illa naue ego quoque fuissem. ¶ Reduxit) liberauit. ¶ Et luminis orbus) oculo priuatus. ¶ Incursat rupibus) incidit in saxa, sic vt pedes lædat. ¶ Tabo) sanie corporum deuoratorum. ¶ Execratur) detestatur. ¶ O siquis referat) ordo est. O qua'm nullum sit, aut leue damnum lucis ademptæ, siquis casus referat mihi Vlyssem. ¶ Referat) reuehat. ¶ Sæuiat sæuitiam, ac crudelitatem exerceat. ¶ Laniem) lacerem. ¶ Inundet) vndæ more impleat. ¶ Elisi artus) contusa membra. ¶ Trepident) palpitent. ¶ Lucis ademptæ) effossi oculi. ¶ Hæc & plura ferox) locutus est, iactauit, simileúe verbum est subaudiendum. ¶ Luridus horror) ab effectu, quod luridos & nigros faciat. ¶ Cæde sanguine. ¶ Et inanem luminis orbem) circulum oculo vacuum. Membra'que) uasta subaudiamus. ¶ Concretam) coniunctam.

Mors erat ante oculos.minimum tñ ipsa doloris,
Et iam pensurum,iam nunc mea uiscera rebar
In sua mersurum,menti'q; hærebat imago
Temporis illius,quo uidi bina meorum
Ter,quater affligi sociorum corpora terræ.
Dum,super ipse iacens hirsuti more leonis
Visceraq;,& carnes.cum'q; albis ossa medullis,
Semianimesq; artus auidam condebat in aluum,
Me tremor inuasit.stabam sine sanguine mœstus,
Mandentem'q; uidens,eiectantem'q; cruentas
Ore dapes,& frusta mero glomerata uomentem.
Talia fingebam misero mihi fata parari.
Perq; dies multos,latitans omnemq; tremiscens
Ad strepitum,mortem'q; timẽs, cupidusq; moriri.
Glande famem pellens,& mista frondibus herba,
Solus,inops,exspes,leto.pœna'q; relictus,
*Hanc procul aspexi longo post tempore nauem,
Oraui'q; fugam gestu,ad littusq; cucurri,
Et moui;Graium'q; ratis Troiana recepit.
Tu quoq; pande tuos comitum gratissime casus,
Et ducis,& turbæ,quæ tecum est credita ponto.
Aeolon ille refert Thusco regnare profundo,
Aeolon Hippotaden cohibentem carcere uentos,
Quos bouis inclusos tergo (memorabile munus)
Dulichium sumpsisse ducem,flatu'q; secundo
Lucibus isse nouem,& terram aspexisse petitam.
Proxima post nonam cum sese Aurora moueret,
Inuidia socios,prædaq; cupidine*uictos
Esse ratos aurum,dempsisse ligamina uentis.
Cũ quibus ille retro,ꝑ quas modo uenerat undas,
Aeolii'q; ratem portus repetisse Tyranni.
Inde Lami ueterem Læstrigonis inquit in urbem
Venimus.Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum numero comitante duorũ,
Vix'q; fuga quæsita salus,comiti'q;,mihi'q;,
Tertius e nobis Læstrigonis impia tinxit
Ora cruore suo.fugientibus instat,& agmen
Concitat Antiphates.coeunt,& saxa,trabes'q;
Coniiciunt,mergunt'q; uiros,merguntq; carinas*
Vna tamen,quæ nos,ipsumq; uehebat Vlyssem
Effugit,amissa sociorum parte dolentes,
Multa'que conquesti terris allabimur illis,
Quas procul hinc cernis procul hinc(mihi crede)ui
Insula uisa mihi tu'q; o iustissime Troum (denda
Nate Dea (neque enim finito Marte uocandus
Hostis es Aenea moneo fuge littora Circes.
Nos quoque Circæo religata in littore pinu
Antiphatæ memores,immansuetiq; Cyclopis
Ire negabamus,& tecta ignota subire.
Sorte sumus lecti,sors me,fidum'q; Politen,
Eurylochum'que simul,nimi'q;*Elpenora uini,

RAPH. ℂMINIMVM tamen ipsa doloris) afferebat, erat'ue sub audiatur.Se autẽ ex morte, q̃ sibi instare uidebat,minimum doloris cepisse Achæmenides ait, quod videbat Polyphemum oculo priuatũ suæ crudelitatis pœnas dedisse. ADDI. {Aut potiꝰ,qa timore sensus atq; aius illiꝰ ita ipediti erãt,vt morte minimũ moueretur,dũ cætera q̃ viderat, quanquã metuebat.sibi ipse ob oculos ponebat, quin & mortem optare potius, quàm cætera illa sustineret. Quod autem mox sequtur. Visceraq; & carnes, cumq; albis ossa medullis, apud Homerum his verbis dicitur.

ἤσθιε δ' ὥστε λέων ὀρεσίτροφος ὁ δ' ἀπέλειπεν
Ἔγκατά τε, σάρκας τε, καὶ ὀστέα μυελόεντα}

ℙRebar)opinabar, putabã. ℙHærebat)affixa erat. ℙAffligi)allidi. ADDI. Aeolus rex uentorum. Venti in vtre Vlyssi traditi. {Quo vidi bina meoꝝ,ter quater affligi, &c. plerlq; post ter distinguũt,vt sit sensus, quo tpe vidi q̃ter affligi terræ ter bina hoc est, sex corpa meoꝝ. Quĩ is numerus eoꝝ qui a Cyclope laniati fuerũt,ab Hom. tradit. Sed tñ & altero pacto recte legi uidetur posse,vt ter quater cõiũcti accipiãtur,ꝓ multipliciter seu multis vicibꝰ,vt apud Virgil. Terq; quaterq; beati,vt sit sensus.qũ vidi singulis videlicet vicibus bina meoꝝ corpa,terræ multiplr, ac sæpiꝰ illisa ab illo deuorari.Sed hæc leuiora.} ℙSemianimes)semimortuos. ℙAuidã condebat in aluũ)deuorabar. ℙSine sanguine)pallidꝰ. ℙMãdentẽq; uidẽs)quia uidebã. Est.n.participiũ cãm significans,cur mœstus ac sine sanguine staret Achæmenides. ℙFrusta)carniũ partes. ADDI. {Intelligit aũt id, qđ Home. fingit, vino ab Vlysse dato Cyclopi, eodẽq; ide inebriato,postea in somnũ & vomitũ effusum illũ, atq; ita iacentẽ ab Vlysse & sociis excæcatum.} ℙGlomerata cõiũcta. ℙTalia fata) talem mortem. ℙCupidusq; moriri) moriẽdi. Est.n.Græca figura. Moriri aũt secundũ quartã declinauit coniugationem,cũ frequentius secundũ tertiã dicatur. ℙGlande famem pellẽs) glandibus & herba uescens. ℙExspes) extra omnẽ spem cõstitutus. ℙEt moui)cõmoui,ꝑsuasiq; vt me acciperet. ℙGraium)Græcũ,ac si dicerẽt sibi hostem. ℙEt turbæ) & comitum. ℙQuæ tecũ est credita ponto) quæ se tecũ mari cõmisit. ℙAeolon ille refert) Aeolus Iouis ex Acesta filia Hippotæ Troiani filius regnasse dicitur apud insulas Aeolias ab ipso appellatas, qui ex consurgentibus nebulis ita uẽtos prædicebat futuros,vt eos in sua potestate habuisse sit creditus. Ad hunc (vt Homerus scribit Odysseæ decimo)cum Vlysses peruenisset,quo commodius in patriã nauigaret, uentos in utre ligatos ab ipso accepit. Sed socii aurum esse putantes vtrem soluerunt, vnde erumpentes venti maximam excitarunt tempestatem, qua ad Aeolum redire coacti fuerunt. ℙThusco profundo) in Thusco mari ℙHippotaden) Hippotæ nepotem.

ADDI. { Immo filium vt ex Apollonio & aliis constat, sed de hoc supra libro vndecimo annotauimus.}

ℙCohibẽtem) coercentem, continentem.

ℙBouis tergo) in utre ex tergore & pelle bouis confecto.

ℙTerram petitam) Ithacam expetitam.

ℙProxima post nonam aurora)decima dies.

ℙDempsisse ligamina uẽtis) dissoluisse vẽtos. ℙDulichiũ ducem) Vlyssem A.l. haud

ℙInde Lami veterẽ) Lamus antiquissimus Læstrygonum rex fuit, qui populi fuerunt feritate famosi in vltimo Italiæ angulo habitantes. Ad eos cũ venisset Vlysses, Antiphates regnabat, a quo nõnullis& nauibus & sociis fuit spoliatus. Læstrigones autem primi post Cyclopes Siciliam habitasse feruntur. Lamus. Læstrigones. ADDI. {Eam videlicet partem, quã postea Leontini tenuere, vt in Comment.Odysseæ. legitur.} ℙAd hunc) ad illum. a.l. captos ℙTinxit) madefecit. ℙLæstrygonis) Antiphatæ. ℙConcitat) conuocat. ℙAgmen) Læstrygonum multitudinem. ℙCoeunt) conueniunt, concurrunt. ℙTerris allabimur illis) ad illas terras nauigauimus. Circæũ autem manu ostendit quod quidem promontorium est Latii,à Circe dictum,in quo vrbs erat nomine Circæi. Circæum. Circæi. ℙProcul uidenda) neque.n. tutum est accedere propius. ℙImmansueti)crudelis. ℙIllud vero epitheton parum feritati Cyclopis conuenire videtur. Vndecim numero naues periisse Homerus in.x.Odysseæ est author. {Sic & apud Gellium libro secundo,cap.sexto reprehenditur Virgilius, quod dixisset Illaudatũ Busiridem, quasi id epitheton tenuius ac leuius foret, quàm pro Busiridis crudelitate. Sed vt illud ibidem à Gellio defenditur, ita hoc loco Ouidium quoq; recte, & aliorum exemplo, immansuetum, Cyclopem dixisse pro valde ac prorsus crudeli, existimandum est.} ℙIre negabamus) nolebamus ire. a.l. Alphenora.

Bis'q; nouem socios Circæa ad mœnia misit,
Quæ simul attigimus, stetimus'q; in limine tecti,
Mille lupi,misti'q; lupis,ursi'q;.leæ'q;,
Occursu fecere metum,sed nulla timenda,
Nulla'q; erat nostro factura in corpore uulnus.
Quin etiam blandas mouere per aera caudas,
*Nostraq; adulantes comitant uestigia,donec
Excipiunt famulæ,per'q; atria marmore tecta
Ad dominam ducunt.pulchro sedet illa recessu
Solenni solio,pallam'q; induta nitentem
Insuper aurato circumuelatur amictu.
Nereides,nymphæ'q; simul,quæ uellera motis
Nulla trahunt digitis,nec fila sequentia ducunt.
Gramina disponunt,sparsos'q; sine ordine flores
Secernunt calathis,uariasq; coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt,opus exigit ipsa quis usus,
Quo'ue sit in folio,quæ sit concordia mistis
Nouit,& aduertens pensas examinat herbas.
Hæc ubi nos uidit,dicta,accepta'q; salute,
Diffudit uultus & reddidit omnia uotis.
Nec mora misceri tosti iubet hordea grani,
Mella'que,uim'que meri,& cũ lacte coagula passo,
Quiq; sub hac lateant furtim dulcedine,succos
Adiicit.accipimus sacra data pocula dextra.
Quæ simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit summos uirga Dea dira capillos,
Et pudet,& referam,setis horrescere cœpi,
Nec iam posse queri pro uerbis edere raucum
Murmur,& in terram toto procumbere uultu.
Os'q; meum sensi pando occallescere rostro,
Colla tumere toris,& qua modo pocula parte
Sumpta mihi fuerant,illa uestigia feci.
Cum'q; eadẽ passis (tantum medicamina possunt)
Claudor in antra,Suis solum caruisse figura
Vidimus Eurylocum.solus data pocula fugit.
Quæ nisi uitasset,pecoris pars una maneret
Nunc quoque setigeri,nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circen ultor uenisset Vlysses.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly uocant Superi,nigra radice tenetur.
Tutus eo,monitis'que simul cœlestibus intrat
Ille domum Circes,& ad insidiosa uocatus
Pocula,conantem uirga mulcere capillos,
Reppulit,& stricto pauidam deterruit ense.
Inde fides,dextræ'que datæ,thalamo'que receptus
Coniugii dotem sociorum corpora poscit.
Spargimur ignotæ succis melioribus herbæ,
Percutimur'q; caput conuersæ uerbere uirgæ,
Verba'q; dicuntur dictis contraria uerbis.
Quo magis illa canit,magis hoc tellure leuati
Erigimur,setæ'q; cadunt,bifidos'q; relinquit
Rima pedes.redeunt humeri.& subiecta lacertis
Brachia sunt.flentem,flentes complectimur illum,
Hæremus'q; ducis collo.nec uerba locuti
Vlla priora sumus,q̃ nos testantia gratos,
Annua nos illic tenuit mora,multa'q; præsens
Tempore tam longo uidi,multa auribus hausi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Picus ex progenie Saturni,rex Tyrrheniæ, quæ postea Italia dicta est, cum in agro Laurenti venaretur,visus a Circe propter eximiam pulchritu

RAPH. ❡CIRCEA ad mœnia) Circæorũ vrbis est periphrasis, Circæum autem est etiã planicies in Colchis, vt Timens ait a Circe denominata. {Quod autem hic dixit Ouidius, Bis'que nouem socios Circæa ad mœn. misit. Id apud Homerum hoc modo legitur.

ADDI. *a.l.nosq; adludẽtes.

Ενθ᾽ ἔθεσι κλῦεος μεγαλήτορος εὐρυλόχοιο
βῦδ᾽ ἴσναι ἀμαρτῶ γε δύω καὶ εἴκοσ᾽ ἑταῖροι,&c.

Nec numerus fallit, præter quã in vno. Homerus enim viginti duos cũ Eurylocho ad Circem abiisse, Ouidius autem decem & octo, cum Macareo, Polite, Eurylocho, & Elpenore, qui simul numerati & ipsi viginti duo sunt vno videlicet pauciores, quàm quot Homerus habet.} ❡Simul) postquã. ❡Tecti) dom⁹. per synecdochen. ❡Mille lupi) multi. finitus enim numerus pro infinito est positus. ❡Leæq;) & leænæ. ❡Sed nulla) ferarum subaudiatur. Idcirco autem nulla earum timenda videbatur, quia nondum humanitatẽ deposuerunt, eoq; hominibus adulabatur. ❡Comitant) archaismos, comitatur enim nunc dicimus. ❡Marmore tecta) marmoreis tegmentis incrustata. ❡Aurato amictu) aurato pallio. ❡Gramina) herbas. ❡Secernunt) discernunt. Variasq; coloribus herbas) variorum colorum herbas. ❡Opus exigit) perficit, complet. ❡Quis vsus) quæ vtilitas. ❡Quo in folio) in qua herba, synecdochicos, a parte nanque totum intelligimus. ❡Pensas) ponderatas. Neque enim pharmaca nisi ponderẽtur recte componi possunt. ❡Diffudit vultus) exhilarauit. ❡Et reddidit omnia votis) hoc est, omnia pro votis respondit. ❡Hordea tosti grani) hypallage est. gratia enim hordei tosti intelligimus. ❡Cum lacte coagula passo) periphrasis est casei. ❡Sacra dextra) execrabili. ❡Arenti ore) sicco, per qđ intelligimus ipsos fuisse bibendi auidos. ❡Horrescere) horridus fieri. ❡Nec iam posse queri) & cœpi non posse queri & lamentari. Iam enim in porcum fuerat conuersus. ❡Occalescere) in callum commutari. ❡Pando rostro) recuruo. ❡Colla tumere toris) extantibus carnibus tumida fieri. ❡Illa vestigia feci) brachia in crura anteriora fuisse commutata ait. ❡Cumq; eadem passis) cum sociis meis qui eadem erant passi in stabulo claudor. Tantum medicamina possunt) parenthesis est acclamationem continens in Circes medicamenta. Maneret) esset. ❡Ab illo certior) factus subaudiatur. ❡Pacifer Cyllenius) Mercurius, qui ad pacem mittitur queadmodum Iris ad discordiã. {Vel etiã propter caducæũ, qui Mercurio attribuitur, qui pacis signum, & præconii qui pacis & induciarum causa mittuntur, gestamen est.} ❡Moly vocant superi) quod subaudiatur; quod superi uocant Moly. De hac vero herba ex sententia Home. sic Plinius scribit: libro. xxv. capit. iiii. Laudatissima herbarum est Homero, quam vocari à Diis putat Moly. Inuentionẽ eius Mercurio assignat, cõtraq; summa beneficia demonstrat, Nasci eam hodie circa Phenæũ & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica radice rotũda, nigraq; magnitudine cepæ: folio scyllæ, effodi aũt difficulter. Græci authores florem ei⁹ luteũ pinxere, cũ Hom. cãdidum scripserit. Inueni è peritis herbarũ medicis, qui & ĩ Italia nasci eã dicerẽt, afferriq; mihi è Campania aliquot dieb⁹ effossã iter difficultates saxeas, radicis. xxx. pedes lõgæ, ac ne siqdẽ solidæ sed abruptæ. {Atq; hoc quidem Plin. Homeri autẽ versus sunt ex Odysseæ. x.

Socii Vlyssis in porcos.

ADDI.

Moly herba.

Socii Vlyssis in pristinã signrã.

ADDI.

ὥς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον ἀργειφόντης
Ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξε
ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος
Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί, χαλεπὸν δέ τ᾽ ὀρύσσειν
Ἀνδράσι γε θνητοῖσι, θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.}

❡Thalamo) ĩ thalamũ. ❡Cõiugii dotẽ) coitus præmiũ. ❡Sociorũ corpa) vt restituat sociorũ corpa pristinæ figuræ. ❡Percutimur caput) poetica est synecdoche. Nã ĩ psa caput nobis pcutitur diceremus. ❡Magis hoc) tanto magis. ❡Illũ flentem) Vlyssem subaudiamus. ❡Quam nos testãtia gratos) ante oĩa gratias Vlyssi egisse ait.

dinem est adamatus, Sed cum amore coniugis suæ deuinctus appetitum deæ reiiceret, ab eadem ob contemptum eius in auem picum mutatus est, Socii quoque Pici cum eū requirerent, ne viribus in noxiam sæuirent, contacti venenis in varias figuras abeunt. Vxor quoq; Pici Canens, desiderio viri iuxta fluuium Tyberim casum amissi deflens, extabuit, ita tamen, vt locus memoriam nominis præberet posteris, Canens nominatus est.

Hoc quoque cum multis, quod clā mihi retulit una
Quatuor è famulis ad talia sacra paratis.
Cum duce nanque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niueo factum de marmore signum
Ostendens iuuenile, gerens in uertice picum
Aede sacra positum multis'q; insigne coronis,
Quis foret, & quare sacra coleretur in æde
Cur hæc ferret auem, quærenti, & scire uolenti
Accipe ait Macareu, dominæ'q; potentia quæ sit,
Hinc quoque disce meæ. tu dictis adiice mentem.
Picus in Ausoniis proles Saturnia terris
Rex fuit utilium bello studiosus equorum.
Forma uiro, quam cernis erat. licet ipse decorem
Aspicias, ficta'q; probes ab imagine ueram.
Par animus formæ. nec adhuc spectasse tot annos
Quinquennem poteras Graia quater edere pugna.
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in uultus. illum fontana petebant
Numina Naiades, quas Albula, quas'q; Numici,
Quas Anienis aquæ, cursu'q; breuissimus Almo,
Nar ue tulit præceps, & opacæ Farfarus undæ,
Quæ'q; colūt Scythicæ stagnum nemorale Dianæ,
Finitimos'q; lacus. spretis tamen omnibus unam
Ille colit nympham. quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Iano.
Hæc ubi nubilibus primum maturuit annis,
Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est.
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
Vnde Canens dicta est, syluas, & saxa mouere
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, uolucres'q; uagas retinere solebat.
Quæ dum fœminea modulatur carmina uoce,
Exierat tecto Laurenteis Picus in agros
Indigenas fixurus apros, tergum'q; premebat
Acris equi, læua'q; hastilia bina ferebat,
Phœniceam fuluo chlamydem comprensus ab auro
Venerat in syluas & filia Solis easdem,
Vt'q; nouas legeret fœcundis collibus herbas,
Nomine dicta suo Circæa reliquerat arua.
Quæ simul ac iuuenem uirgultis abdita uidit,
Obstupuit. cecidere manu quas legerat, herbas,
Flamma'q; per totas uisa est errare medullas.
Vt primum ualido mentem collegit ab æstu,
Quid cuperet fassura fuit. ne posset adire
Cursus equi fecit, circunfusus'q; satelles.
Non tamen effugies, uento rapiare licebit,
Si modo me noui, si non euanuit omnis
Herbarum uirtus, nec me mea carmina fallunt,
Dixit & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, præterq; oculos transcurrere regis
Iussit & in densum trabibus nemus ire uideri,
Plurima qua sylua est, & equo loca peruia non sunt,
Haud mora continuo prædæ petit inscius umbras
Picus, equi'q; celer spumantia terga reliquit,
Spem'q; sequens uanam, sylua pedes errat in alta,

RAPH. ¶HOC quoq; cū multis) Pici iuuenis in auem sui nominis portentosam Metamorphosin narrat Achæmenidi Macareus. Nā Picus Saturni filius rex fuit Latii, qui cū iā Canētē ex Venilia Iani filiam duxisset vxorem, a Circe forte in venatione visus, statimq; amatus, cum ei morem gerere nollet, in auē sui nominis fuit mutatus. ¶Paratis) instructis. ¶Ad talia sacra) magica. ¶Cum duce meo) cum Vlysse. ¶Illa) famula. ¶Signum) statuam. ¶Insigne ornatum. ¶Accipe) audi. ¶Adiice) adhibe. ¶Proles Saturnia) filius Saturni. ¶Forma uiro) tali erat pulchritudine quali & statua ipsius. ¶Licet ipse decorē) tantum fuisse decoris in viuente Pico, quantum est in ipsius imagine ait. ¶Nec adhuc spectasse tot annos) significat Picum tunc cū mutatus fuit nondum ad viginti annos peruenisse. est autē ordo: Nec poteras edere ipsum quater quinquennem spectasse tot annos Graia pugna: hoc est, in palæstra, quā

Graia pugna. idcirco Graiam pugna vocat, quod à Græcis fuit instituta. Innuit autem eū visum fuisse iuniorem quàm erat. Quòd vero quidam Graiā palæstram pro bello Troiano putant accipiendam mihi non probatur. ¶Quas

Albula. Albula) Tybris qui a colore aquæ prius Albula dicebatur. ¶Quasq; Numici) Nu-

Numicus. micus fluuius est Laurentis agri in quem Aeneam cecidisse ferunt. ¶Quas Anie-

Anio. nis aquæ.) Anio fluuius est Latii haud longe ab vrbe in

Almo. Tyberim defluēs. ¶Almo) fluuius haud longe ab vrbe Roma distans, qui in Tyberim non longe à fonte ingreditur. Vnde etiam à poeta breuissima cursu esse dicitur. In Almone autem singulis quibusq; annis sexto Calē. Aprilis (vt refert Macro.) Cybeles simulachrū

Nar. lauari cōsuetum erat. ¶Nar ve tulit præceps) Nar fluuius est Vmbriæ in Tybe-

Farfarus. rim labens. ¶Et opacæ Far-

Scythica. Diana farus vnde) Farsarus fluuius est Sabinorum. ¶Scythicæ Dianæ) q̄ ab Horeste vnà cū Iphigenia ex Taurica regione Ariciā vsq; allata fuit.

ADDI. {Vel etiam cui Scythico, seu Taurico ritu, hoc est, humano sanguine aliquando sacrificatum fuit, donec Romani crudelitatem istam auersati sacrificandi morem hunc aboleuerūt. vt & Seruius annotat in secundum Aeneid. Ad quod alludens Virgi. in septimo dixit.

Pinguis vbi & placabilis ara Dianæ.

Quasi iam mitioris & sanguine humano nō amplius gaudentis.} ¶Stagnum nemorale) inter nemora positum. Nam (vt Strabo scribit) Artemisio, id est, Dianæ & luco & templo lacus adiacet, instar pelagi fluctuans, qui vndique syluis circundatur.

¶Venilia) vxor fuit Iani antiquissimi Italiæ Regis. Venilia.

¶Ancipiti Iano) bicipiti atque bifronti. ¶Rara quidem facie) præstans facie. Omne enim rarum præclarum est. ¶Vnde Canens dicta est) nam Canens nomine proprio vocabatur propter excellentem canēdi peritiam. ¶Morari) remorari, ADDI. sistere. ¶Ore suo cantu suo. ¶Exierat tecto) domo egressus erat. ¶In agros Laurenteis) in agros Laurentū. Laurentes Laurentes enim populi fuerunt Latii, a Laurento vrbe. ¶Fixurus) confecturus, per cussurus. ¶Acris equi) ferocis. ¶Phœniceam) purpuream. ¶Ab auro) ab aureo cingulo comprehensam, & cinctam chlamydem habēs. ¶Et filia Solis) etiam Circe Solis filia. ¶Circæa arua) Circæum montem a Circe denominatum, in quo Circæi oppidum fuit, vt paulo ante diximus. ¶Abdita) abscōdita. ¶Obstupuit) emphasis pulchra. Hinc enim facile colligitur, quātā foret Pici pulchritudo, qua statim Circe ita capta est, vt obstupuerit. ¶Valido ab æstu) à vehemēti amore. ¶Circumfusus'q; satelles) circumpositi ministri, est enim synecdoche. ¶Licebit) pro licet: quāuis. ¶Si modo me noui) meam potētiam. ¶Euanuit) vana facta est. ¶Præter) iuxta. ¶Trabibus) arboribus ex qbus trabes fiunt. ¶Inscius) prædam non cognoscens esse falsam. ¶Vmbras prædę) imaginem apri simulati & vi cti. ¶Spem vanam) vmbram corpore carentem. ¶Errat) vagatur.

Concipit illa preces. & uerba precantia dixit,
Ignotosq; Deos ignoto carmine adorat.
Quo solet & niueæ uultum confundere Lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque cantato densatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus, cæcisq; uagantur
Limitibus comites, & abest custodia regis.
Nacta locum, tempus'q; per o' tua lumina (dixit)
Quæ mea cœperũt, perq; hãc pulcherrime formã,
Quæ facit, ut supplex tibi sim Dea, consule nostris
Ignibus & socerum, qui præuidet omnia, Solem
Accipe, nec durus Titanida despice Circen.
Dixerat ille ferox ipsam'q;, preces'q; reliquit,
Et quæcunq; es (ait) non sum tuus, altera captum
Me tenet, & teneat per longum comprecor æuum,
Nec Venere externa socialia fœdera lædam,
Dum mihi Ianigenam seruabunt fata Canentem.
Sæpe retentatis precibus Titania frustra,
Non impune feres, neq; (ait) reddere Canenti.
Læsa'q; quid faciat, quid amans, quid fœmina, disces
Rebus ait. sed amans, & læsa, & fœmina, Circe est.
Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit. tria carmina dixit.
Ille fugit. sed se solito uelocius ipse
Currere miratus, pennas in corpore uidit,
Se'q; nouam subito * latis accedere syluis
Indignatus auem, duro fera robora rostro
Figit, & iratus longis dat uulnera ramis
Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem;
Fibula quod fuerat, uestemq; momorderat aurum
Pluma fit, & fuluo ceruix præcingitur auro,
Nec quicquam antiquum Pico, nisi nomina restat,
Interea comites clamato sæpe per agros
Nequicquam Pico, nulla'q; in parte reperto,
Inueniunt Circen. nam iam tenuauerat auras,
Passa'q; erat nebulas uentis, ac Sole resolui,
Criminibusq; premunt ueris, regemq; reposcunt.
Vim'q; ferunt, sæuis'q; parant incessere telis.
Illa nocens spargit uirus, succos'q; ueneni,
Et noctem, noctis'q; Deos, * Erebo'q;, Chaoq;
Conuocat, & longis Hecaten ululatibus orat.
Exilnere loco (dictu mirabile) syluæ,
Ingemuitq; solum, uicina'q; palluit arbor.
Sparsa'q; sanguineis * rubuerunt pabula guttis
Et lapides uisi mugitus edere raucos
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ uolitare uidentur.
Attonitum monstris uulgus pauet. illa * pauentum
Ora uenerata tetigit mirantia uirga,
Cuius ab attactu uariarum monstra ferarum
In iuuenes ueniunt. nulli sua mansit imago.
* Presserat occiduus Tarthesia littora Phœbus,
Et frustra coniux oculis, animo'q; Canentis
Expectatus erat. famuli, populus'q; per omnes
Discurrunt syluas, atq; obuia lumina portant.
Nec satis est nymphæ flere, & lacerare capillos,
Et dare plangorem. facit hæc tamen omnia, seq;
Proripit, ac latos erratuæsana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis

RAPH. ¶ CONCIPIT illa preces) uota quibus a Diis id quod cupiebat, impetraret. ¶ Ignoto carmine) obscuris & non intellectis verbis. ¶ Confundere) obscurare. ¶ Patrio capiti) Soli. ¶ Densatur coelũ) in nubem cogitur aer, vt inquit Virg. ¶ Cæcis) ignotis. ¶ Et abest custodia regis) comites regis absunt. (Tibi) qui es mortalis. ¶ Consule) succurre, medere. ¶ Durus) crudelis. ¶ Et quæcunq; es ait.) cum quodam contemptu hæc ait Picus; ac si diceret: etiam si esses filia Iouis nedum Solis. ¶ Ianigenam) Iano genitã. Retẽtaris) iteratis. ¶ Non impune feres) non abibis sine pœna. ¶ Neque reddere Canenti) neque redibis ad Canentem. ¶ Disces rebus ait) re ipsa inquit cognosces. ¶ Circe est) hæc cum maxima indignatione dicuntur, perinde ac si diceret, Circe læsa est, quæ omnium incantamentorum & veneficiorũ est peritissima. ¶ Solito uelocius) citius quàm solebat. Iã .n. in aũt fuerat couuersus. ¶ Accedere) adiungi. ¶ Duro fera robora rost.) hypallage est; dura nanq; robora fero percuti rostro intelligimus. ¶ Figit) percutit. ¶ Fibula qd' fuerat) fibula aurea. ¶ Momorderat) depilauerat. Nam fibulæ uestes mordere uidentur, cum eas pilis priuent. Significat autẽ Pici aureum baltheũ in torquem fuluum, quo collũ; Pici auis cingitur, fuisse conuersum. ¶ Nec quicq̃ antiquũ Pico, nisi nomina, restat) Picus Marti⁹ idcirco hæc auis cognominatur, quod Marti sit consecratus. a Pico aũt Picenum deducitur Italiç regio, quæ vulgo nunc Marchia Anconitana uocatur, qd' Sabini cũ Asculũ conderent in eorũ uexillo Picus cõsedit. ¶ Interea comites) Pici comites cum uim Circe afferre pararẽt, in varias feras cõuersi fuere. ¶ Tenuauerat) tenues ac subtiles reddiderat. est aũt parenthesis, qua narratio uerisimilis efficitur. ¶ Criminibus veris) vera criminatione. ¶ Vimq; ferunt) violentiam Circe afferre volunt. ¶ Incessere) inuadere. ¶ Noctis Deos) Hecatẽ, Plutonem, & reliquos inferos Deos. Nã nox apud inferos semper esse putatur. ¶ Ereboq;, Chaoq;) hoc est, ab Erebo vsq; & Chao incipiẽs Circe, siue ab inferis Deos noctis inuocat. Est.n. Ereb⁹ obscurissimus inferni locus, vnde ortã esse noctẽ Varro scribit. Chaus autem quod Chaos in primo appellauit poëta, fuit quædã rerũ omniũ cõfusio, ex qua Dii quoque nati esse feruntur. Ad illud autem Ouid. alludere videtur, qd' Pronapides poëta Græcus scriptum reliquit Chaũ Demogorgonis primi Deorũ omnium vxorem fuisse, ex qua Erebum, Terrãq; suscepit, vnde Nox miseria, Egestas, Fames, Tartarus, Clotho, Lachesis, Atrops, Pluton, multaq; alia nata esse finguntur. {Cæterũ neq; illud prætereundũ hoc loco, quosdam legere Ereboq; Chaôq;, vt sint accusatiui, non ablatiui, referanturq; velut species, ad præcedens genus, noctis Deos. Neq; repugnat declinatio. nam veteres Latini, ea noia quæ græcè primo cõtractorũ ordine flectuntur, vt sunt Chaos Melos &c. secundo Latinorũ declinarũt, Sic Plautus Captiuis, dixit, Horæũ, Scombrũ, & Trigona, & Cetum, & mollem caseum. Et Virgil. iiii. Georgic.

Aq; Chao densos diuum numerabat amores.}

¶ Edere) emittere. ¶ Tenues animæ) sine corpore. ¶ Vulg⁹) comites Pici. ¶ Mirãtia) stupentia. ¶ Monstra) monstrosæ figuræ. ¶ In iuuenes veniunt) nã illi in varias feras fuerunt couuersi. ¶ Presserat occiduus) Canẽs vxor Pici cum virum nusquam inueniret, ita se lachrymis tradidit, vt paulatim iuxta Tyberim in auras fuerit resoluta. Locus autem ille Canẽs à Canentis nymphæ nomine fuit appellatus. ¶ Tharthesia littora) occidentalia. nam Tharthesus vrbs est vlterioris Hispaniæ.

LVMINA

*a.l. Latiis
*a.l. Ereboq; Chaonq;.
Picus Martius.
Picenum.
*a.l. maduerunt.
*a.l. clictũ
*a.l. sparserat.
Erebus.
Chaus.
Canens in loci nomẽ. ADD.
Picus in auem.
Tharthesus.

Lumina uiderunt inopem, sumni'que, cibi'que,
Per iuga, per ualles, qua sors ducebat, euntem.
Vltimus aspexit fessam luctu'que, uia'que
Tybris, & in gelida ponentem corpora ripa.
Illic cum lachrymis ipsos modulata dolores
Verba sono tenui mœrens fundebat, ut olim
Carmina iam moriens canit exequialia cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit. inq; leues paulatim euanuit auras.
Fama tamen signata loco est. quem, rite canentem
Nomine de nymphæ ueteres dixere coloni.

ARG. FABVLAE SEQ.

Nec minus refert Macareus insolentiam sociorum erga Venerem. Cum Aeneas aduersus Rutulos pro Latino dimicantes ab Euandro auxilium petisset. Et quẽadmodum Turnus Venulo legato a Diomede item auxilium postulasset, qui sub Dauno Iapigiæ rege domicilium posuisset, quũ id se facturum negasset, eo quod pro Aenea aduersus Venerem stetisset, uulneratam'que a se inimicam haberet. Et vt comites eius contemptu Deæ cupientes proficisci in bellum in mari uolucrum figura decepti substiterunt. Horũ nomina hæc sunt, Agmon, Lycus, Idas, Rhetenor, Nycteus, quæ uolucres albi coloris vt cygni essent.

Talia multa mihi longum narrata per annum,
Visa'que sunt resides, & desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare uela iubemur,
Ancipites'que uias, & iter Titania uastum
Dixerat, & sæui restare pericula ponti.
Pertimui (fateor) nactusq; hoc littus adhæsi.
Finierat Macareus, urna'que Aeneia nutrix
Condita mormoreo tumulo breue carmẽ habebat.
Hic me Caietam notæ pietatis alumnus
Ereptam Argolico, quod debuit igne, cremauit.
Soluitur herboso religatus ab aggere funis,
Et procul insidias, infamatæ'que relinquunt.
Tecta Deæ. lucosq; petunt, ubi nubilus umbra
In mare * cum fulua prorumpit Tybris arena,
Faunigenæ'que domo potitur, nata'que Latini,
Non sine Marte tamen. bellum cum gente feroci
Suscipitur, pacta'que furit pro, coniuge Turnus.
Concurrit Latio Tyrrhenia tota, diuq;
Ardua sollicitis uictoria quæritur armis.
Auget uterque suas externo robore uires.
Et multi Rutulos, multi Troiana tuentur
Castra neque Aeneas Euandri ad mœnia frustra,
At Venulus frustra profugi Diomedis ad urbem
Venerat. ille quidem sub Iapyge maxima Dauno
Mœnia condiderat, dotalis'que arua tenebat.
Sed Venulus Turni postquam mandata peregit
Auxilium petiit. uires Aetolius heros
Excusat, nec se aut soceri committere pugnæ
Velle sui populos, aut quos è gente suorum
Armet, habere ullos. ne'ue hæc commenta putetis,
(Admonitu quanquam luctus renouentur amari)
Perpetiar memorare tamẽ, postquã alta cremata est
Ilion * & Danaas pauerunt Pergama flammas,
Naricius'que heros à uirgine, uirgine rapta,
Quam meruit pœnam solus, digessit in omnes,
Spargimur, & uentis inimica per æquora rapti
Fulmina, noctem, imbres, iram, cœliq;, marisq;,
Perpetimur Danai, cumulum'que Capharea cladis
Ne'ue morer referens tristes ex ordine casus,
Græcia tum potuit Priamo quoque flenda uideri,
Me tamen armiferæ seruatum cura Mineruæ,

¶LVMINA) funalia, faces. ¶Seq; proripit) è domo. ¶Et dare plãgorem) et edere eiulatũ. ¶Vesana) insana, ac furẽs. ¶Inopẽ) expertem, carẽtẽ. ¶Carmina exequialia) exequiis ꝯueniẽtia. Cygnus autem moriri vicinus suauissime canere memoratur. (Tabuit paulatim absũmpta est. ¶Euanuit) resoluta est. ¶Rite) merito, & recte ob memoriã illiꝰ nymphæ, quę mariti desiderio illic uitam cum morte cõmutarat. ¶Per lõgum annum) quo apud Circen fuimus. ¶Resides) desides, pigri, facti autem subaudiatur. ¶Inire) intrare. ¶Dare uela) nauigare. ¶Sæui põti) furẽtis, in tempestatem cõcitati maris. ¶Aeneia nutrix) Caieta Aeneæ nutrix, quæ mortua ac sepulta & portui, & vrbi nomen dedit. ¶Breue carmen) epitaphiũ dicit. ¶Alũnus) Aeneas à me alitus atque educatus. ¶Argolico igne) quo à Græcis Iliũ fuit incensum. ¶Funis religatus) quo naues religatæ tenentur. Huiusmodi autem funis ora vocatur à Quintil. Tametsi quidam lora putẽt esse legendum, nõ oram. ¶Infamatæ Deæ) infamia laborantis Circes. ¶Prorũpit) cũ impetu ingreditur. ¶Faunigenæq; d.) Latini Fauni filii. hæc autem idcirco narrat poeta, vt sociorum Diomedis in aues cygni similes Metamorphosin cum superiore aptius connectat. ¶Cum gen. fer.) Rutulorum, vt ex carmine quoque Virgiliano est notum. ¶Concurrit Latio Tyrrhenia tota) Thuscię populi contra Latinos bellum pro Troianis suscipiũt. ¶Externo rob.) externis militibus. ¶Neq; Aen. Euandri ad mœ. frust.) nam Euãder in Troianorũ auxiliũ & Palantem filium misit, & vt a Thuscis imploraret auxiliũ, hortatus est, vt Virg. quoq; canit. ¶At Venul. frust.) Venulus à Turno ad Diomedẽ, qui in Apulia vrbẽ ædificauerat, missus orator, nihil auxilii ab eo impetrauit, qđ diceret cum alia quædam, tũ Troianos nimium Diis esse gratos & charos. ¶Profugi Diome.) procul à patria ob vxoris turpitudinem fugati. Nã Diomedes à bello Troiano in patriã reuersus, Aegialem vxorẽ comperit Cylleboro Stheneli filio adhæsisse, à quã cum receptus nõ foret aufugiens peruenit in Apuliam. vbi a Dauno cum parte regni filia accepta vrbem noĩe Argyrippã ædificauit. ¶Sub Iapy. Dauno) Daunus rex fuit Apuliæ, à quo Daunia fuit appellata. Iapyx aũt a Iapygia declinatur, quæ eadẽ est cum Apulia, ab Iapyge Dedali filio cognominata. Sanè Iapyx vrbis quoque nomen est, quæ nunc Bariũ dicitur. Est etiã Iapyx ventus Apuliæ peculiaris. ¶Aetolius her.) Diomedes Tydei Aetoliæ regis filius. ¶Excusat) ĩ excusationem adducit. ¶Commen. ficta. ¶Perpetiar) sustinebo. Memorare) narrare. ¶Ilios) vrbs Troia quæ & Iliõ dicitur. ¶Nariciusq; he.) Aiax Oilei filius, qui fuit Naricius. Narix enim quæ & Naricium & Narice dicitur, vrbs fuit Locridis, vnde Naricius declinatur. Aiax autẽ Oilei filius Cassandrã Priami cum in templo Palladis stuprasset, non in se solum, sed in omnes Græcos iram numinis concitauit nã in patriam nauigantes & ipse fulmine pcussus orta maxima tempestate, & alii per maria fuere disiecti. ¶A virgine) Pallade, quæ perpetuam seruauit virginitatem. ¶Virgine ra.) Cassandra stuprata. ¶Dii ges.) dissipauit, dimisit. ¶Spargimur) dissipamur, dispergimur. ¶Cumulumq; Caph. cla. Caphareus promontorium est Eubœæ in Hellespontum spectans, ad cuius radices ira Mineruæ ac fraude Nauplii Palamedis patriis Græcorum classis maximum fecit naufragiũ. {Nauplius enim cum cædẽ Palamedis filii ĩsidiis ac fraude Vlysses interfecti, vlcisci vellet, ea nocte, qua Græci à Troia redeuntes, circa Caphareũ, tempestate periclitabantur, conscẽso scopulo, & face accensa, ad cuius lucem Græci, tanquã in portum nauigarent, naues illorum in saxa & radices montis impingere. atque ita perire fecit.} ¶Priamo quoque flẽ. ui.) nimia est calamitas, quæ hostibus quoque flenda videtur.

Pici socii in feras.

Caieta

Faunigena

Diomedes

Daunus.

Iapix.
Iapygia.

Ilios.

Narix.

Aiax Oilei

* a.l. conuulsa.

Caphare9.

ADDI.

* Ilios in quibusdã legitur.

Fluctibus eripuit patriis,sed rursus ab agris
Pellor,& antiquo memores de uulnere pœnas
Exigit alma Venus,tantosq; per alta labores
Aequora sustinuit,tantos terrestribus armis.
Vt mihi felices sint illi sæpe uocati,
Quos cõmunis hyems,importunusq; Caphareus
Mersit aquis,uellem'q; horum pars una fuisse.
Vltima iam passi comites,belloq;,fretoq;
Deficiunt,finem'q; rogant erroris,at Agmon
Feruidus ingenio,tum uero,& cladibus asper,
Quid superest,quod iam patientia nostra recuset
Ferre uiri?dixit,quid habet Cytherea?quid ultra
Velle puta,faciat?nam dum peiora timentur,
Est locus in uoto.sors autẽ ubi pessima rerum est,
Sub pedibus timor est,securaq́ue summa malorũ.
Audiat ipsa,licet,& quod facit,oderit omnes,
Sub Diomede uiros odium tamen illius omnes
Spernimus,& magno stat magna potentia nobis.
Talibus iratam Venerem Pleuronius Agmon
Instimulat uerbis,*ueteremq́; resuscitat iram.
Dicta placent paucis,numeri maioris amici
Agmona corripimus.cui respondere uolenti,
Vox pariter,uocisq́ue uia est tenuata.comæq́ue
In plumas abeunt,plumisq́ue quoque colla teguntur,
Pectoraq́ue,& tergum,maiores brachia pennas
Accipiunt,cubitiq́ue leues*tenuantur in alas.
Magna pedis digitos pars occupat,oraq́ue cornu
Indurata rigent,finemq́ue in acumine ponunt.
Hunc Lycus,hunc*Idas,& cũ Rethenore,Nycteus,
Hunc miratur Abas,& dum mirantur,eandem
Accipiunt faciem,numerusq́ue ex agmine maior
Subuolat,& remos plausis circumuolat alis.
Si uolucrum quæ sit dubiarum forma requiris,
Vt non cygnorum,sic albis proxima cygnis.*

ARG. FABVLAE SEQ.

Lauiniæ*regionis locum arboribus obumbratum Pan Mercurii filius tenuit,quem postea nymphæ occuluerunt,has pastor Apulus cum procacibus maledictis terruisset,ne amplius linguam in propatulo haberet,numine earum in arborem oleastrum extabuit,& ita factus est.

Vix equidem has sedes,& Iapygis arida Dauni
Arua gener teneo minima cum parte meorum.
Hactenus Oenides.Venulus Calydonia regna,
Puteolosq́; sinus,Messapiaq́; arua reliquit,
In quibus antra uides,quæ multa nubila sylua,
Et leuibus guttis manantia semicaper Pan
Nunc tenet.at quodã tenuerũt tempore nymphæ.
Apulus has illa pastor regione fugatas
Terruit,& primo subita formidine mouit.
Mox ubi mens rediit,& contempsere sequentem.
Ad numerum motis pedibus duxere choreas.
Improbat has pastor,saltuq́ue imitatus agresti
Addidit obscœnis conuitia rustica dictis.
Nec prius obticuit,quã m guttura condidit arbor.
Arbor enim est,succoq́ue licet cognoscere mores.
Quippe notam linguæ bacis oleaster amaris
Exhibet.asperitas uerborum cessit in illas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Turnus aduersus Aeneam pro Lauinia sponsa dimicans,cum immittere ignem classibus conaretur,mater Deorum,quia ex Ida monte Phrygiæ sacrato essent factæ,impetrata precibus ab Ioue in nympharum speciem illas conuertit,utque Dearum marinarum numen augere possent,effecit.

Hinc ubi legati rediere negata ferentes

ANTIQVO de vulnere) nam in bello Troiano Diomedes cum Aenea congressus, cum sibi eũ auxilio Veneris eripi videret in ipsam Deam sagittas cõiecit, quare Dea irata à Diomede vxoris animũ sic abalienauit,vt illũ ab excidio Troiano reuersum in ædes accipere noluerit. ¶ Memores pœnas) quas in memoria habebat. ¶ Importunus Capha.) sine portu, perniciosus. ¶ Deficiunt) me derelinquere volunt. ¶ At Agmon Fer.) Agmõ cum Venerem cõtemneret,in auem cygno similem vnà cum quibusdã è sociis fuit commutatus.

Agmon

¶ Ferui. inge.) feroci ingenio preditus. ¶ Et asper) etiã indignatus. ¶ Recuset fer.) nolit pati. ¶ Est locus in voto) votis & precibus locus relinquitur,tunc enim homines ad preces confugiunt, cum peiora timent. ¶ Sors autem vbi pessima rerũ est) vbi pessimus est rerum status. ¶ Sub ped.ti.est) nihil timetur. ¶ Secura) sine timore. ¶ Sub Diomed.) existens subaudiamus. ¶ Spernimus) contẽnimus. ¶ Magna po.) Veneris. ¶ Stat ma.) constat Nã patriã ꝑpter ipsã amisimus. ¶ Pleuronius Agmõ) Pleuron vrbs est Aetoliæ, vnde Pleuronius deriuatur. ¶ Resuscitat) iterum excitat. ¶ Numeri maioris amici) plures amici. ¶ Tenuata) tenuis & exigua facta. ¶ Magna pedis digitos pars occupat) hypallage est. Magnam enim pedis partem à digitis fuisse occupatam intelligimus. ¶ Cornu) rostro. ¶ Finem'que in acumine ponunt) acutum habent rostrum. ¶ Ex agmine) multitudine comitum. Huiusmodi autem aues Diomedeæ à nomine ducis fuerunt appellatæ. ¶ Plausis alis) cum quodam strepitu motis. ¶ Dubiarum volucrum) auium de quibus dubitatur, an Cygni sint, an aliæ à Cygnis. ¶ Proxima) simillima. nam Diomedeæ sunt similes oloribus. ¶ Hactenus Oenides) Diomedes Oenei nepos. ¶ Venulus Calydonia regna) Diomedis Calydonii. Nam Calydõ vrbs est Aetoliæ. ¶ Puteolosq; sinus) Puteoli vrbs est Apuliæ à multitudine puteorum dicta. legitur etiam, Peucetios. ¶ Messapia arū.) Apulia à Messapo duce cognominata. legitur etiam, Melapia. ¶ In quibus antra vides) pastoris cuiusdam Apuli in oleastrum metamorphosin poeta exponit. ¶ Nubila) obscura. est enim hoc loco appositum. ¶ Manantia) stillantia. ¶ Semicaper Pan) Pan Deus est pastorum, qui à parte posteriori capro similis pingebatur. ¶ Mouit) commouit ad fugiẽdum. ¶ Ad numerum) ad rhythmũ & gestus rationem. ¶ Duxere choreas) tripudiarunt. ¶ Improbat) vituperat. ¶ Condidit) abscondidit. ¶ Succo) ex succo, qui est amarus & asper. ¶ Notam) signum. ¶ Oleaster) oliua est syluestris. ¶ Cessit) transiuit.

*a.l. stimulisq;.

Agmon in auem.

*a.l. curuantur.

*a.l. Iolis.

Pleuron.

*De hisce auibus cõsule Pliniũ lib.x.capite.xliiii.

*a.l. Dauniæ.

Socii Diomedis in aues.

Calydon.

Puteoli.

Pastor in oleastrum

Pan.

RVTVLI)

RVTVLI) populi fuerunt, quibus imperauit Turnus. Hæc aute narrantur, vt commodius nauium Aeneæ transmutationẽ in nymphas inserere possit poeta. Nam cum Turnus Rutulorum rex ignem immisisset in classem Troianorum, mater Deum eas naues, quia in Ida monte sibi dicato fabricatæ fuerant, comburi non est passa. Verum in nymphas eas marinas cõmutauit. In pinea tecta) periphrasis est nauium, quæ ex pineis tabulis cõficiuntur. Mulciber) Vulcan᷒, ignis. Inflati buxi) tibiæ quæ ex buxo conficitur. Domitis leonibus) currus enim Cybeles, vt in superioribus scripsimus, à leonibus trahitur. Irrita) vana. Sacrilega dextra hypallage est. Ipse.n. sacrilegus intelligitur. Astræi turbant) Astræi uenti Auroræ & Astræi gigantis filii. Sic.n. & Hesiodus in Theogonia.

RAPH.

Astræi ADDI.

Ἀστραίῳ δ' Ἠὼς ἀνέμους τίκε καρτεροθύμους,
Ἀργέστην, Ζέφυρον, Βορέην τ' αἰψηροκέλευθον,
Καὶ Νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.

Naues Aeneæ i nymphas

Stuppea retinacula.) periphrasis est orarum, idest funium, quibus naues ad terram religantur. Robore mollito,) duricie moli facta. In corpora ver.) in carnes. Carina sub.) lignũ suppositum. Nam carina proprie lignum est illud quo fundum nauis in duas distingui partes videtur. Lina funes ex lino confecti. Cœrulus color) niger. Durisq; in montibus ortæ. Molle fre.) antitheton elegans, quo maxime sensus adornatur, Durũ nanque opponitur molli. Nec eas sua tangit origo.) hoc est nihil mouentur cupiditate suæ originis videndæ. Nihil curãt redire in mõtes, vbi sunt ortæ. Naricíæ ratis) sic quidem legitur, vt intelligatur nauis Aiacis Oilei, qui fuit Naricius. Mihi vero magis Neritiæ videtur legendum, vt de Vlysis naufragio sentire poetam intelligamus. Neritus enim mons est Ithacæ, patriæ Vlysis, vnde Neritius declinatur. Puppes Al.) Alcinous Vlyssem, quem naufragũ hospitio susceperat, istructa naue in Ithacam vehendum curauit, sed nauis ipsa in scopulum, qui est post Phalacrium Corcyræ promontorium, simili specie transfigurata fuisse à Neptuno in .xiii. Odyss. ab Home. narratur. Animata clas.) transmutata classe in nymphas animam habẽtes.

Nauis i scopulum.

Ardea in auem.

Q uod deorum est instar) ad similitudinẽ. Nam animi vt Dii sunt immortales. Hæc autẽ à poeta narrantur, vt aptius Ardeæ vrbis in auẽ Metamorph. subiũgat. nã Ardea patria fuit Turni, quã Victores Troiani cũ incẽderẽt, forte auis ex incendio nũquã antea uisa euolauit, quæ à nomine vrbis Ardea fuit appellata.

Ardea.

ADDI.

Arma Aetola sibi. Rutuli sine uiribus illis
Bella infausta gerunt, multum'q; ab utraq; cruoris
Parte datur. fert ecce auidas in Pinea Turnus
Tecta faces, ignes'q; timent, quibus unda pepercit.
Iam'q; picem, & ceras, alimenta'q; cætera flammæ
Mulciber urebat, per'q; altum ad carbasa malum
Ibat, & incuruæ fumabant transtra carinæ.
Cum memor has pinus Idæo uertice cæsas
Sancta Deum genitrix tinnitibus æthera pulsi
Aeris, & inflati compleuit murmure buxi.
Per'q; leues domitis inuecta leonibus auras
Irrita sacrilega iactas incendia dextra
Turne ait, eripiam, nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes, & membra meorum.
Intonuit dicente Dea, tonitru'q; secuti
Cum saliente graues ceciderunt grandine nimbi.
Aera'q; & tumidum subitis concursibus æquor
Astræi turbant, & eunt in prælia fratres.
E quibus Alma parens unius uiribus usa
Stuppea per rupit Phrygiæ retinacula puppis,
Fert'q; rates pronas, medio'q; sub æquore mergit.
Robore mollito, ligno'q; in corpora uerso,
In capitum facies puppes mutantur aduncæ,
In digitos abeunt, & crura natantia remi,
Quod'q; sinus fuerat, latus est, mediis'q; carina
Subdita nauigiis, spinæ mutantur in usum.
Lina comæ molles, antennæ brachia fiunt,
Cœrulus ut fuerat, color est, quas'q; ante timebant,
Illas uirgineis exercent lusibus undas
Naiades æquoreæ, duris'q; in montibus ortæ,
Molle fretum celebrant, nec eas sua tangit origo,
Non tamen oblitæ quã m multa pericula sæpe
Pertulerint pelago iactatis sæpe carinis
Supposuere manus, nisi si qua uehebat Achiuos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Naues Aeneæ docet in speciem nympharum versas: Deorum voluntate ex recordatione suorum, Neritiam nauẽ vidisse lætas pereuntẽ naufragio. Item Alcinoi nauem Pelasgos portantem saxo durescere.

Cladis adhuc Phrygiæ memores odere Pelasgos,
Neritiæ'q; ratis uiderunt fragmina lætis
Vultibus, & lætis uidere rigescere puppes
Vultibus Alcinoi, saxum'q; nigrescere ligno.

ARG. FABVLAE SEQ.

Turno ab Aenea interempto Ardea vrbs regnum Turni incendio ad cinerem redacta, ex qua volucris emersa est, quæ patriæ eius nomine vocaretur a posteris Ardea.

Spes erat in nymphas animata classe marinas
Posse metu monstri Rutulum desistere bello.
Perstat, habet'q; Deos pars utraq; qd'q; Deorum est
Instar, habent animos nec iam dotalia regna,
Nec sceptrum soceri, nec te Lauinia uirgo,
Sed uicisse petunt, deponendi'que pudore
Bella gerunt, tandem'que Venus uictricia nati
Arma uidet, Turnus'que cadit cadit Ardea, Turno
Sospite dicta potens, quam postquã barbarus ensis
Abstulit, & tepida patuerunt tecta fauilla,
Congerie è media tum primum cognita præpes,

{Fabulã hãc & Maphæus tractat in libro quẽ Virgilianis superaddit, sed ille ultro ac spõte sua incensam Ardeam sentire videtur.

Ita enim habet versus.

Nanque ex diuersa caderent dum parte Latini.

Et calido Turnus fœdaret sanguine terram,

Vrbem ingens flamma, & muros inuaserat altos.

Fumabatq; rutis miseri patris Ardea tectis &c.

Fuerunt autem qui incendium hoc ad Annibalis tempora referrent, eo adducti videlicet, quõd poeta dixit, Quam post quam Barbarus ensis Abstulit. Quasi Barbarus ensis non satis commode aut recte de Troiano diceretur. Deinde etiam Sereni cuiusdam authoritate nitẽtes, cuius verba in hunc modum citant. Illud nanque Ouidii metamorphoseos fabulosum est, incensam ab Annibale Ardeam, & in hanc auẽ conuersam. Quasi non potuerit pro Aenea, Annibalis nomen perperam irrepere, aut à librariis falso substitui. Neque enim hic Ouidius, quæ tempore belli Punici, sed quæ temporibus Aæneæ accidissent, describere voluit. Quod siquid difficultatis adeo habeat hic locus, malim pro Quã, Quẽ legere, vt de Turno intelligeretur, eo scilicet ense Barbaro, hoc est, Troiano interempto, deinde & Ardea incendio consumpta, ex fauillis accinere huius Ardeam auem prognatam. Sed hoc puto durius. Itaque veterem interpretationem retineamus.} Soceri) Latini regis. Vicisse) victoriam. verbum pro nomine positum est. Sic Persius: scire tuum nihil est. Deponendi'que pudore) bella subaudiamus. vtrunque enim pudebat deponere bellum. Turnusq; cadit,) ab Aenea interfectus. Barbarus ensis) Troianus. Abstulit) sustulit, deleuit. Patuerunt) dissoluta fuerunt. Congerie è media) è medio rogo. Præpes,) auis. nam præpetes aues maiores dicuntur, quæ volatu suo dant augurium.

RAPH. ¶PLAVSIS alis) cócussis. ¶Et so.)& uox tenuis & exilis, est aút polysindetó. ¶Deplágit) pcutitur. ¶Suispē.)suis alis. ¶Iáq; deos oēs) Aeneas cū ad vltimū ætatis suç tēpus venis set, precibus Veneris oīum Deo℞ consensu in Deū, quē La tini Indigetē appellarût, fuit transmutatus. ¶Ipsamq; Iuno nē) quæ semper ei fuerat ad uersata. ¶Coërcuit) coēgit. ¶Crescentis Iuli) Iulus Ae neæ fuit filius qui patri in re gno Latino successit. ¶Col lo'que pa. Circúfusa sui)hoc est collū Iouis patris sui có plexa. ¶Quáuis paruū) quā tumuis paruum. ¶Inamabile regnum) inferorum regnū. ¶Immotos tennit)significat. Iunonum quoq; annuisse Io ui, vt Aeneas in Deorū nu me℞ admitteretur, qui.n.an nuunt, caput mouet. ¶Tum pa.)Iuppiter. ¶Is) Aeneas. ¶Grates agit) gratias ágit in soluta dicimus oratiōe. ¶Iū ctis co.)currus Veneris a co lūbis trahi fingit. ¶Numici⁹ vn.)

Numicius. Numicius fluuius est La tii, qui & Numicus dicitur, in quē cū cecidisset Aeneas, ne que iuētus esset, creditus est in Deū Indigetē fuisse cómu tatus. ¶Serpit)lente labitur. ¶Quæcūq; ob mor.) q̄cūq morti subiecta. ¶Corniger) fluuius. oēs.n. fluuii cū corni bus pingebātur. ¶Restitit il li)remásit illi Aeneæ, aīa ná que imortalis æternitati fuit

Ambrosia cōsecrata. ¶Lustratū)purga tū. ¶Ambrosia)imortalitas interpretatur. herba aût esse fingitur, qua Dii vescuntur. ¶Cū dul.ne.)vt ambrosia ℘ Deo℞ cibo ponit, ita nectar ℘ eorundē suauissima accipi tur potiōe. ¶Cōtigit)tetigit. ¶Turba Qu). populus Ro.

Indigetes Dii ¶Núc.I.)Dii idigetes, quos Græci heroas vocāt, ex mor tali & Deo nati putabantur.

Lego resp git, vt con ueniat cū repurgat.

vñ Aeneā Latini Deū idige tē appellarût vñ indigetare antiqui dicebant ℘ eo qđ est inuocare. Macro. Náq; virgi nes Vestales ita indigetāt. A pollo medice. Apollo Pæā. ¶Nūcupat)nūcupauit, appel lauit.

Ascanius reges Al bani. ¶Inde sub A.bi.) Asca nius, qui & Iulus fuit appella tus Aeneæ ī regno successit, cui Sylui⁹, sic dictus, qđ ī syl uis sit natus, cui Latinus, cui

*a.l. Pro cas. Epitus, cui Capys, cui Cape tus, cui Tyberinus, qui in Al bula submersus nomē fluuio dedit, cui Remul⁹, cui Acro ta, cui Auētinus, qui colli no mē dedit ibi sepultus, cui Pa

*a.l. Alba latin⁹*sub quo rege Pomo na hortorum Dea Vertūno Deo, qui se ī varias uertebat figuras omnibus aliis spretis tandem nupsit. Varias autē

Subuolat, & cineres plausis euerberat alis,
Et sonus, & macies, & pallor, & omnia, captam
Quæ deceant urbem, nomen quoque mansit in illa
Vrbis, & ipsa suis deplangitur Ardea pennis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Venus vt animaduertit filium Aeneam laboribus exhaustis ad finem ve nisse æui, petit ab Ioue patre vt promissis fidē faceret. Cuius ille precibus auditis effecit, vt in agro Laurēti in flumine Numitio mortalitatem ablue ret, interq; Indigetes Deos transferretur ita, vt a posteris sicut cæteris Diis sacra ei administrarentur.

Iamq; Deos omnes, ipsamq; Aeneia uirtus
Iunonem ueteres finire coercuit iras,
Cum bene fundatis opibus crescentis Iuli,
Tempestiuus erat cœlo Cythereius heros,
Ambierat'q; Venus Superos, colloq; parentis
Circunfusa sui, nunquam mihi dixerat ullo
Tempore dure pater, nunc sis mitissimus opto,
Aeneaq; meo, qui te de sanguine nostro
Fecit auum, quamuis paruum, des optime numen,
Dummodo des aliquid, satis est inamabile regnum
Aspexisse semel, stygios semel isse per amnes.
Assensere Dei nec coniux regia uultus
Immotos tenuit, placato'q; annuit ore.
Tum pater est is (ait) cœlesti numine dignus
Quæ'q; petis pro quoq; petis, cape nata qđ optas.
Fatus erat, gaudet, grates'q; agit illa parenti,
Per'que leues auras iunctis inuecta columbis
Littus adit Laurens, ubi tectus arundine serpit
In freta flumineis uicina Numicius undis.
Hunc iubet Aeneæ quæcunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre sub æquora cursu.
Corniger exequitur Veneris mandata, suisq;
Quicquid in Aenea fuerat mortale repurgat,
Et* respersit aquis: pars optima restitit illi.
Lustratum genitrix diuino corpus odore
Vnxit, & ambrosia cum dulci nectare mista
Contigit os, fecit'q; Deum, quem turba Quirini
Nuncupat Indigetem, templo'q;, aris'q; recepit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tyberinus Albanorum rex Thusco amni Albula mersus interiit, ac no men fluuio reliquit: Item Auentinus, a quo mons vrbis Albæ accepit impe rium. Sub hoc Pomona Hamadryadū nympharum, hortorum cultrix, feli cium q; arborum, cuius nomen pomaria obtinent. Hāc cum Vertumnus dili geret, solitus in varias figuras mutari & ea refugiente concubitum sollici tudine assidua vteret, nouissime in anū cōuersus est, eiq; multa retulit, qui bus fœminæ flecti solerēt, vt sibi iūgeret. Ipsa aūt perseuerāte in ℘posito. nouissime refert quoq; fuisse in Cypro Anaxaretē virginē, quæ ℘pter su perbiā punita fuisset a Venere, versusq; in suā formam concubuit cum ea.

Inde sub Ascanii ditione binominis; Alba
Resq; Latina fuit. successit Syluius illi.
Quo satus, antiquo tenuit repetita Latinus
Nomina cum sceptro. clarus subit* ecce Latino
Epitus ex illo, post hunc Capetus'que, Capys'q;,
Sed Capys ante fuit. regnum Tyberinus ab illis
Cœpit, & in Thusci demersus fluminis undis
Nomina fecit aquæ, de quo Remulus'q;, ferox'que
Acrota sunt geniti. Remulus maturior annis
Fulmineo periit imitator fulminis ictu.
Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Auentino, qui quo regnarat eodem

Vertūni Metamorphoseis poeta scribit. ¶Sub di.)sub im perio. ¶Ascanii bi.)duo noia habentis. Nam & Ascanius & Iulus a prima lanugine quæ ἴουλος Græce dicitur, fuit cogno minatus. Aut Alba binominis. Quod Alba longa fuit. est.n. ambiguum. {Sed prior tamē expositio, melior.} ¶Alba, resq;

ADDI. Alba lōga Latina fuit.) Albam vrbem, quæ ab situ longa fuit denó minata ab Ascanio Aeneæ filio fuisse ædificatam, & ab alba sue illic triginta porcel los enixa nōiatam etiā pue ri sciūt. Duæ sanè fuerût Al bæ. altera ad Fucinū lacū vn de Albenses declinantur, al tera Romæ vicina, vñ Alba

ADDI. ni. ¶Res La.)imperium La tinū. {Successit Syluius illi) hic posthumus fuit Aeneæ ex Lauinia natus. Syluius au tem vocatus, quòd in syluis cum matre à pastore quodā Tyrrheno educatus esset. au thor Dionysius li. i. Cæte℞ inter Syluiū hunc, & Latinū qui mox sequtur, Dionysius recenset Aeneā Syluiū cuius & Vir. meminit lib. vi. Et qui te noīe reddet. Syluius Ae neas, pariter pietate vel ar mis Egregius. ¶Latinus)Syl uii Aeneæ filius, secundum Dionysium, Posthumi ne pos. Post Latinū autem alii recensent Albam post Albā Dionysius Capeti, quē alii quidam Atym, Ouid. aût hic Epitum vocat, & Eusebius.} ¶Ab il.)post illos. ¶Thusci flu.)periphrasis est Albulæ, qui postea Tyberis à Ty

ADDI. berino rege in illo submerso fuit appellatus. {De quo Re mulusq;, feroxq; Acrota) Post Tyberinum Dionysiū, & item alii quidā Agrippam Syluium numerant, Tyberi ni filium, qui annos regna uerit tres & triginta. Post Agrippam autem Remulū huius filium. quē tamē Dio nysius Alladium vocat, cu ius hæc verba sunt. Post A grippam Alladius vnde ui ginti annos, res quædam ty rannica, & cum Diis inimi micitias gerens. Nam ab eo despiciēte apparatæ sunt ful gurum imitationes, & frago res tonitruis similes, quibus terreri homines tanquam es set Deus, postulabat. Cæte rum imbribus & fulminibus in eius domum cadentibus atque lacu, iuxta quem habi tabat insolito modo inundā te, cū tota domo absorptus est. } ¶Matu. an.)maior na tu. Imitator ful.) cum enim vellet videri fulmina iacula ri, a Ioue fulmine vero per cussus est. ¶Sceptrum im perium.

POSITVS)

Monte iacet poſitus, *tribuit'q; uocabula monti.
Iam'q; Palatinæ ſummam Proca gentis habebat.
Rege ſub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit ſolertius hortos,
Nec fuit arborei ſtudioſior altera fœtus,
Vnde tenet nomen. non ſyluas illa, nec amnes,
Rus amat, & ramos felicia poma ferentes.
Nec iaculo grauis eſt, ſed adunca dextera falce,
Qua modo luxuriem premit, & ſpatiantia paſsim
Brachia compeſcit, fiſſa modo cortice, lignum
Inſerit, & ſuccos alieno præſtat alumno
Nec ſentire ſitim patitur, bibulæ'q; recuruas
Radicis fibras labentibus irrigat undis.
Hic amor, hoc ſtudiũ. Veneris quoq; nulla cupido (eſt.
Vim tamen agreſtum metuens pomaria claudit
Intus, & acceſſus prohibet, refugit'q; uiriles.
Quid non & Satyri ſaltatibus apta iuuentus
Fecere? & pinu præcincti cornua Panes?
*Silenusq; ſuis ſemper iuuenilior annis?
Qui'que Deus fures, uel falce, uel inguine terret?
Vt potirentur ea? ſed enim ſuperabat amando
Hos quoque Vertumnus neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri meſſoris ariſtas
Corbe tulit, ueri'que fuit meſſoris imago.
Tempora ſæpe gerens, fœno religata recenti,
Deſectum poterat gramen uerſare uideri.
Sæpe manu ſtimulos rigida portabat, ut illum
Iuraſſes feſſos modo diſiunxiſſe iuuencos.
Falce data, frondator erat, uitis'q; putator.
Induerat ſcalas, lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piſcator arundine ſumpta.
Denique per multas aditum ſibi ſæpe figuras
Repperit, ut caperet ſpectatæ gaudia formæ.
Ille etiam picta redimitus tempora mitra
Innitens baculo, poſitis per tempora canis
Aſſimulauit anum, cultos'que intrauit in hortos,
Poma'que mirata eſt, tanto'que peritior (inquit)
Omnibus es nymphis, quas continet Albula ripis
Salue uirginei flos intemerate pudoris,
Pauca'q; laudatæ dedit oſcula, qualia nunquam
Vera dediſſet anus, gleba'que incurua reſedit
Suſpiciens pandos autumni pondere ramos.
Vlmus erat contra ſpecioſa nitentibus uuis,
Quã'm ſocia poſtquam pariter cũ uite probauit,
At ſi ſtaret (ait) cælebs ſine palmite truncus,
Nil præter frondes, quare peteretur, haberet.
Hæc quoq; quæ iuncta eſt uitis, requieſcit in ulmo,
Si non iuncta foret, terra acclinata iaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris huius,
Concubitusq; fugis, nec te coniugere curas.

RAPH. ❡POSITVS) ſepultus. ❡Tribuitq; vocabula monti.) Auentinus enim vnus ex collibus Romæ vrbis ab Auentino rege illic ſepulto fuit cognominatus quãquam Varro alias quoque huius nominis origines tradat. ❡Summa gentis.) præſtantiſsimæ.

ADDI. {Fallitur hoc loco Regius, qui ſummæ gentis, pro ſummam gentis, legit, Palatinum'que pro Proca, inter reges accipit, Ita enim hic verſus in ipſius editione habetur. Iam'que Palatinus ſummæ loca gentis habebat. Cum verior lectio ſit, Iam'que Palatinæ ſummam Proca gẽtis habebat. Vt ſumma gentis accipiatur, pro, imperio, & ſumma parte gentis Palatinæ, hoc eſt, quæ circa Palatium & ea loca, vbi poſtea Roma condita fuit, tum habitabat. Neque enim alibi legitur, Albanorum regum aliquem Palatinum dictum, aut eundem Auentino ſucceſsiſſe. Sed Dionyſius & ipſe etiam Ouidius infra in Faſtis poſt Auentinum, Procam numerant patrem Amulii & Numitoris.}

Tribuit, hoc loco præſens tẽpus eſt nõ præteritũ.

Pomona hamadryades.

*a.l. Syluanusq;

❡Pomona) Dea fuit pomorum, vnde etiam fuit Pomona vocata. ❡Latinas iter Ha. nym.) Hamadryades nanq; dicuntur nymphæ, quæ vnà cum arboribus exoriũtur & occidunt. Vnde etiam nomẽ ſumpſerunt. ἅμα nanque ſimul, δρῦς δρυὸς dicitur quercus. ❡Solertius) diligentius. ❡Vnde te. no.) Pomona.n. à pomis nomen eſt conſecuta. Poma vero dicuntur omnes fructus quicunque ex arboribus nati eſui ſint apti, ſiue molli, ſiue duriore cortice tecti, quamuis Macr. atq; Ser. Poma a nucibus diſtinguentes ſcribant nuces generaliter vocari, quæ duriore cortice teganrur. Poma vero quæ molliore. Sed pomum generale nomẽ eſt omnium fructuum, quicunque ex arboribus naſcũtur, cum ex aliorũ ſcriptorum, tũ ex Ouidii verbis aperte colligi poteſt. ❡Non ſyl. il.) Pomona inquit, non amat ſyluas vt venetur, non amnes vt piſcatũ eat. ❡Felicia poma) dulcia, non amara, & aſpera. ❡Nec iaculo grauis eſt) nec dextra Pomonæ inquit iaculum gẽſtat, ſed falcem, qua luxuriantes ramos recidat. ❡Luxuriem) luxuriantes ramos. ❡Premit) recidit. ❡Brachia) ramos. ❡Compeſcit) cohibet. ❡Lignum) ſurculum alterius arboris. ❡Alie. alumno) ſurculo ex alia arbore in aliam tranſlato. ❡Fibras) tenuiores, ſubtiliores'que radices. ❡Vim agreſtum) violentiam ruſticorum. ❡Pomaria) pomaria loca arboribus

Vertũnus

frugiferis conſita dicuntur, atque pomorum repoſitoria. ❡Satyri) Dii ſunt ſylueſtres magnopere ſaltu gaudentes. ❡Panes) Dii ſunt paſtorum cornuti. ❡Silenus'que ſuis) Silenus Bacchi fuit nutricius voluptati maxime deditus. Satyri autem ſenes (vt ſcribit Pauſanias) Sileni vocantur. ❡Qui'que Deus) periphraſis eſt Priapi. ❡Hos quoque Vertumnus) Vertumnus Deus eſt bene vertendarum rerum, hoc eſt vẽdendarum atq; emendarũ, à vertendo dictus, quod ſe in varias verteret formas, vt ipſe de ſe apud Propertium narrat, Opportuna mea eſt cunctis natura figuris. In quæcunque voles verte, decorus ero. Inde Vertumnalia dicta ſunt, quæ menſe Octobri in honorem Vertumni celebrabantur, vt auctor eſt Varro. Vertumnus autem Romæ in uico Thurario ſacellum habuit, vt Pedianus, Porphyrioq; ſcribunt. ❡Neq; erat felicior illis) nam eũ quoque Pomona aſpernabatur. ❡Duri meſſoris) aſperi, ac laborum patientis. ❡Meſſor autem eſt qui frumenta metit ac ſecat. ❡Deſectum gramen) periphraſis eſt fœni, per quod ſignificat Vertumnum fœniſecæ figuram aliquãdo ſuſcepiſſe. Varias autem Vertũni Metamorphoſeis poeta deſcribit. ❡Sæpe manu ſtimulos) ſæpenumero inquit in bubulcum Vertumnus cõmutabatur, vt Pomona potiri poſſet. ❡Frondator erat) frondator dicitur frondium putator. ❡Induerat ſcalas) ſumpſerat, ſi autem coniunctio ſubaudiatur. ❡Lecturum) collecturum. ❡Redimitus tempora) circundata habens tempora. ❡Tantoq; peritior inquit) quanto cultiores habes hortos ſubintelligamus. ❡Intemerate) inuiolate. ❡Qualia nunquam) facete hæc à poeta inferuntur. laſciuiora'que ait fuiſſe Vertumni oſcula, quàm quæ à vera vetula vnquam dati potuiſſent. ❡Pandos) curuos. ❡Autumni pondere) hoc eſt pomis. ❡Contra) e regione. ❡Probauit) commendauit, approbauit. ❡At ſi ſtaret ait cœlebs) his ſimilitudinib⁹ vult perſuadere Pomonæ Vertumnus, vt nubat, cũ præſertim a multis petatur. ❡Cœlebs) ſine cõiuge Vites.n. ſic vlmos amplectũtur, vt uxores viros. Cœlibes.n. dñr qui ſine coniuge uiuunt, quaſi cœleſtẽ uitã agẽtes. ❡Sine palmite) ſine uite. Nã palmites uitiũ rami dñr uuas ferẽtes. ❡Peteretur) expeteretur. ❡Non tangeris) non moueris.

in uarias figuras.

Satyris

Panes

Silenus.

Vertumn' deus.

Cœlibes

Atque utinam uelles. Helene non pluribus esset
Sollicitata procis, nec quæ Lapitheia mouit
Prælia, nec coniux timidi, aut audacis Vlyssei.
Nunc quoque cum fugias, auerseris'ꝗ perentes
M lle uiri cupiunt, & Semideiq́; Deiq́;,
Etiquæcunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu si sapies, si te bene iungere: anum'ꝗ
Hanc audire uoles, quæ te plus omnibus illis,
Plusquam credis amo, uulgares reiice tædas.
Vertumnum'ꝗ tori socium tibi delige, pro quo
Me quoꝗ pignus habe. neꝗ enim sibi notior ille ē.
Qua'm mihi, nec toto passim uagus errar in orbe.
Hæc loca magna colit. nec uti pars magna procorū,
Qua'm modo uidit, amat. tu primus, & ultimus illi
Ardor eris, soliq́; suos tibi deuouet annos.
Adde quo'd est iuuenis, quo'd naturale decoris
Munus habet, formas'ꝗ apte fingetur in omnes.
Et quod erit iussus (iubeas licet omnia) fiet.
Quid? quo'd amatis idē? qd? quæ tibi poma colunt
Primus habet? lætaq́; tenet tua munera dextra.
Sed neque iam fœtus desyderat arbore demptos,
Nec quas hortus alit cum succis mitibus herbas,
Nec quicquam nisi te. miserere ardentis, & ipsum,
Quod petit ore meo præsentem crede precari.
Vltoresq́; Deos, & pectora dura perosam
Idaliam, memorem'ꝗ time Rhamnusidis iram.
Quoq́; magis caueas (etenim mihi multa uetustas
Scire dedit) referam tota notissima Cypro
Facta, quibus flecti facile, & mitescere possis.

ARG. FABVLAE SEQ.

In Insula Cypro Anaxarete fuit ex progenie Teucri Salaminii, quæ forma cæteras gentes * eiusdem ciuitatis supergressa est. Sed vt pulchritudo eminēns fuit, ita propter aspernationem uirorum abominanda omnibus. Quam cum Iphis eiusdem ciuitatis amore diligeret, neque aditum ad eam haberet dolens quod in tam grauem sortem incidisset, ne diutius doleret, ad extremum noctu clam ante fores puellæ suspendio se liberauit. Cui cum funus pro dignitate fortunæ per publicum maxima frequentia duceretur, & illa patientissime ex superiori parte domus prospiceret, ob nimiam crudelitatem, animiq́; duriciam in uestigio sui a Venere saxo durata est, ita vt apud Salaminios species eius prospiciētis Veneris nomē acceperit. Dehinc Vertumnus rediens in suam speciem Pomona potitus est.

Viderat a ueteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de stirpe creatus.
Viderat, & totis perceperat ossibus ignes,
Luctatus'ꝗ diu, postquam ratione furorem
Vincere non potuit, supplex ad limina uenit.
Et modo nutrici miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes orauit alumnæ,
Et modo de multis alicui blanditus amicis,
Sollicita petiit perpensum uoce fauorem.
Sæpe ferenda dedit blandis sua uerba tabellis.
Interdum madidas lachrymarum rore coronas
Postibus intendit, posuit'ꝗ in limine duro
Molle latus tristis'q́; seræ conuitia fecit.
Sæuior illa freto surgente, cadentibus Austris,
Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc uiuum radice tenetur,
Spernit, & irridet, factisq́; immitibus addit
Verba superba ferox, & spe quoque fraudat amātē.
Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis. & ante fores hæc uerba nouissima dixit.
Vincis Anaxarete, neque erunt tibi tædia tandem

RAPH. ℭHELENAE nō pluribus esset) Helenæ pulchritudo notior est quàm vt hoc loco sit commemoranda. ℣ Sollicitata) uexata. ℣ Nec quæ Lapitheia mouit) Hippodamiam dicit, cuius pulchritudine bellum fuit excitatum inter Lapithas & Cētauros, vt in. xii. copiose narrat. Lapithæ aūt populi fuerunt Thessaliæ a Lapitho Periphātis filio cognominati. ℣ Nec coniux timidi aut audacis Vlyssei) timidi ī pugna, audacis ī struēdis insidiis. Penelope vero Vlyssis vxor formosissima fuisse scribitur, & a quamplurimis procis amata. ℣ Auerseris) asperneris. ℣ Hanc anū) seipsum ostendit cum quadam senili grauitate Vertumnus. ℣ Vulgares tædas) nuptias p synecdochen. A parte nanq; totum intelligimus. Quinque faces nāque ex tæda arbore cōfectæ nouæ nuptæ præferebant. ℣ Procoꝝ amatoꝝ quibus nihil est īcōstantius.

Proci

Proci autem à prouocando, hoc est à petendo dicti, qui mulieres ī matrimoniū petunt. vnde & ꝓcaces a nimium petendo meretrices dicūtur. ℣ Deuouet) dedicat, destinat. Sanè deuouere hoc loco in bonam accipitur partē, alibi in malam. Virgilius. Præcipue infelix pesti deuota futuræ.

*a.l. virgines.

℣ Decoris pulchritudinis. ℣ Fingetur) formabitur, trāsfigurabitur. ℣ Primus habet) primitiæ enim frugū Vertumno dicabantur: vt ipse apud Propertium commemorans causas cur Vertumnus dicatur ait. Seu quia vertētis fructum percipimus anni, Vertumni rursus credidit esse sacrum. Primū mihi variat liuentibus vua racemis, Et coma lactēti spicea fruge tumet. Hic dulces cerasos, hic autūnalia pruna Cernis, & æstiuo mora rubere die. Insitor hic soluit pomosa uota corona. Cum prius inuito stipite mala tulit. ℣ Cum succis mitibus) dulcibus, suauibus. ℣ Miserere ardentis) ardēter te amantis. ℣ Idaliam) Venerem ab Idalio Cypri nemore dictam. ℣ Rhānusidis irā) Rhamnusis quæ & Rhānusia dicitur, pro Nemesi ponitur. quæ Dea vlciscitur superbos, à Rhānūte Atticæ vico, vbi maxime colebatur, denominata.

Rhamnusia.

Cuius quidē in Capitolio sacellū est, quāuis noīe careat Romano, vt Plin. scri.

ADDI. (lib. xi. cap. xlv. & rursum li. xxviii. capi. ii. de simulachro autem eiusdem deæ ab Agoracrito Rhamnunti consecrato, idem Plinius lib. xxxvi. cap. v.) ℣ Vetustas) senectus, Senes nāque iccirco prudentiores videntur, quia multaꝝ rerum peritiā habent. ℣ Multa scire dedit) multarum reꝝ peritiam habent. ℣ Multa scire dedit) multarū rerum peritiā mihi tribuit. Est enim verbum pro noīe positum, quale est illud Persii Scire tuū nihil est. ℣ Viderat à ueteris)

Iphis Anaxarete

Iphis Cyprius Anaxeretes puellæ amore captus, cū nullis precibus ea posset potiri, vitam finire decreuit. Ad ianuam igitur amatæ cū se suspendisset, maximo mœrore matrē affecit. Cum vero funus efferetur, Anaxarete ad fenestram accedens, vt inde exequias spreti iuuenis spectaret, in saxū fuit cōmutata. ℣ Veteris Teucri) de Teucro Telamonis filio ītelligimus, qui propter mortē Aiacis à patre domo pulsus Salaminā in Cypro condidit. ℣ Miserum amorē) eā s. a qua nō amabatur amabat. (Sollicita uoce) plusquā diligenti oratione. ℣ Perpēsum fauorem) impensum & magnum, ac diligenter aīaduersum. Ea autē oīa describit Ouidius, quib⁹ amatores vtuntur, vt puellis amatis potiri possint. ℣ Intendit) alligauit. ℣ Posuitq́; in limine duro Molle latus) antitheton est. Durū nanque opponitur molli. Iphin autem sæpenumero in limine ianuæ Anaxeretes iacuisse ait. ℣ Cōuicia fecit) maledixit. ℣ Seræ) quæ ianuā clausam tenebat. ℣ Sæuior illa freto surgente) quod in tempestatem excitatur. ℣ Cadentibus Austris) flare desinētibus. Tunc enim sæuissimi sunt. ℣ Norici populi sunt Alpini ferro abundantes.

Norici

℣ Quod adhuc viuū radice tenetur) hoc est qd̓ nōdum e terra est effossum. Saxa enim nondum a sua radice auulsa, & viua dicuntur & duriora sunt. ℣ Spernit & irridet) Anaxaretedis Iphi humilitatem contemnens illius querelas irridet. ℣ Factis immitibus) asperis, crudelibus. Illum nāque a ianua fortasse depulit. ℣ Et spe quoq; fraudat amantem) quod crudele admodū videtur. ℣ Fraudat) priuat.

ℭET

Vlla ferenda mei lætos molire triumphos,
Et Pæana uoca, nitida'que incingere lauro.
Vincis enim, moriorque libens. age ferrea gaude.
Certe aliquid laudare mei cogeris, eritque
Quo tibi sim gratus, meritum'que fatebre nostrum.
Non tamen ante tui curam excessisse memento,
Quam uitã, gemina'que simul mihi luce carẽdũ est.
Nec tibi fama mei uentura est nuncia leti,
Ipse ego ne dubites, adero, præsensque uidebor
Corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.
Si tamen o Superi mortalia facta uidetis,
Este mei memores. nihil ultra lingua precari
Sustinet, & longo facite ut narremur in æuo,
Et quæ dempsistis uitæ, date tempora famæ.
Dixit & ad postes ornatos sæpe coronis
Humentes oculos, & pallida brachia tollens,
Cum foribus laquei religaret uincula summis,
Hæc tibi serta placent crudelis, & impia dixit,
Inseruitque caput. sed tum quoque uersus ad illã est,
Atque onus infelix elisa fauce pependit.
Icta pedum motu trepidantum, & multa timentũ
Visa dedisse sonum est, adapertaque ianua factum
Prodidit. exclamant famuli, frustraque leuatum
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa sinu, complexa'que frigida nati
Membra sui, postquam miserarum uerba parẽtum
Edidit, & matrum miserarum facta peregit,
Funera ducebat mediam lachrymosa per urbem,
Lurida'que arsuro portabat membra feretro.
Forte uiæ uicina domus, qua flebilis ibat
Pompa, fuit duræ'que sonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes, quam iam Deus ultor agebat.
Mota tamen, uideamus (ait) miserabile funus,
Et patulis iniit tectum sublime fenestris
Vixque bene impositum lecto prospexerat Iphin.
Diriguere oculi, calidusque in corpore sanguis
Inducto pallore fugit conata'que retro
Ferre pedes, hæsit conata auertere uultus,
Hoc quoque non potuit, paulatim'que occupat artus,
Quod fuit in duro iampridem pectore saxum.
Ne'ue ea ficta putes, dominæ sub imagine signum
Seruat adhuc Salamis, Veneris quoque noĩe tẽplum
Prospicientis habet quorum memor o mea, lentos
Pone (precor) fastus, & amanti iungere nymphæ.
Sic tibi nec uernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia uenti,
Hæc ubi nequicquam formas Deus aptus in omnes
Edidit, in iuuenem redit, & anilia demit
Instrumenta sibi, talis'que apparuit illi,
Qualis ubi oppositas nitidissima Solis imago
Euicit nubes, nulla'que obstante reluxit.
Vim'que parat, sed ui non est opus. in'que figura
*Capta Dei nympha est, & mutua uulnera sensit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post Amulii ac Numitoris Albanorum regum interitum Romulus vrbis à se conditæ cœpit imperium. Qui cum aduersus Titum Tatium pro rapta uirginum dimicaret, hostis appropinquauit patriæ, quod vt Venus præsensit, portis obseratis una patefacta est Tarpeia uirgine prodẽte patriã. Venus prosilit incolumitate a nymphis, quæ proximæ Iani erant, geminum petit auxilium. Data ergo venia secundum portam quam Sabini irrupturi erant, recluso fonte, scaturientes aquæ quæ antea latuerant humo sparsæ pressus hostem auerterit, victoriaque potitus Romulus & rebus

RAPH. ¶ ET pæana uoca) hoc est vocibus lætitiæ vtere, qualibus uoti compotes gaudia sua exprimere solent, vt alibi Ouidius. Dicite io Pæan, io Pæan dicite Pæan. Pæan vero hymnus quoque est in Apollinem, qui a triumphantibus canebatur. [Pæan] ¶ Incingere) coronare inquit viridi lauro, id quod triumphantes solẽt. ¶ Ferrea) dura atque crudelis. ¶ Certe ali. mei co. lau. (qđ mihi ipse mortem consciui, vt tibi rem gratam facerem. ¶ Curam tui) amorem, quo te prosequor. ¶ Excessisse) a me subaudit. ¶ Gemina lu.) & uita mea, & te quæ mihi altera lux es. ¶ Crudelia lumi.) crudeles oculos. ¶ Humentes) lachrymãtes. ¶ Hæc ti. ser. pla.) huiusmodi inquit coronæ tibi sunt gratæ vt laqueo collum inserã. Hæc autem cum maxima Anaxaretes inuidia dicuntur. ¶ Inseruitque ca.) laqueo subintelligatur. ¶ Elisa fau.) cõpressa ceruice. ¶ Icta) percussa. ¶ Famuli) Anaxaretes. ¶ Frustraque le.) alleuatum. Iã enim mortuus erat. ¶ Nã pa.) Iphidis subaudiatur. est autem parenthesis. ¶ Funera du.) ducendas ac celebrandas exequias curabat. ¶ Lurida) nigra, qualia sunt mortuorum mẽbra. ¶ Portabat) portanda curabat. ¶ Arsuro fe.) capulo cõburendo. Feretrum. n. vnà cũ cadauere comburebatur. ¶ Quã iam De. vl. age.) quã iã Nemesis superbiæ vltrix persequebatur. ¶ Tectum) cubiculum. ¶ Iniit) intrauit. ¶ Vixque be. ip. le.) ordo est, Vixque bene Anaxarete prospexerat Iphin lecto & feretro impositũ, cũ illius oculi diriguere. ¶ Diriguere oculi) cum subaudiendũ, vt intelligatur, cum oculi rigidi sunt facti. ¶ Hæsit) affixa est. ¶ Saxum) saxi duricies quæ paulo ante in pectore illius erat. [Salamis] ¶ Salamis) quæ & Salamin dicitur insula est cum vrbe eiusdem nominis, & vrbs in Cypro à Teucro Telamonis filio ædificata. & de hac hoc loco accipiẽdum. [Venus prospiciens] ¶ Veneris pro.) Venus prospiciens dicta videtur, quòd virginũ superbiam amatores contem- [*a.l. Grata] nentium prospiceret, atque p- uideret. Nymphe autẽ cũ sit vocandi casus sine diphthõgo scribatur. [ADDI.] {Immo prospicientis cognomen accepit a spẽ & forma prospiciẽtis de fenestra Anaxeretes, quæ eã dem spẽ à Venere in saxum conuersa fuit. Quanquam alibi apud autores, eos qui restãt, neque fabulæ huius, neque cognomenti istius mentio vlla fit. Sed hoc temporum iniuriæ acceptum ferendum, qua lõge plures cum huius, tum aliarum rerum autores amisimus quam retinemus.} ¶ Lentos fa.) diuturnam superbiam. ¶ Sic ti.) optãtis est ad uerbium hoc loco illud sic. ¶ In iu.) in iuuenilẽ figuram. ¶ Qualis vbi op.) quàm pulcher esset Vertũnus anili habitu deposito apta similitudine ostẽdit poeta. ¶ Inq; figu. Cap Dei nym. est) sic quidẽ legitur, sed nanque loco illius inq, vt reponatur sensus exposcit. Exponit enim poeta cur vi opus non fuerit. Nam Pomona forma Vertũni capta facile ei morẽ gessit. Hãc vero emendationẽ nostram inepti quidam Scalfornlæ reprehendunt vt versum perturbantẽ, sic enim aiunt, Syllaba breuis natura produceretur, quasi vero hoc & ipsi non uiderimus, ac non illud secuti sumus, quod non solũ à grammaticis, sed a Fabio quoque Quintiliano præcipitur. f. literam sæpenumero in metro excludi. Quo quidem modo nulla uis carmini affertur. Sed de hoc quoque alibi plura. [ADDI.] {Quos hic Scalfornias, vt ipse uocat, Regius sugillet, nescio. Illud certe uerum apparet, quod uulgo dici solet, Suum cuique pulchrum. Nam quod ad elisionẽ consonantis s, attinet, ut quidem constat, a ueteribus eam usurpari solitã fuisse, ita rursum i toto hoc poeta exemplum eius alibi non extat, nec apud Virgil. qui tamẽ Ennianæ uetustatis amator fuit præter unũ illud. inter se coiisse uiro & decernere ferro, quod tamen & ipsum in finem commatis siue tomes incidit, ut ea ratione defendi queat. Proinde utcũque debacchetur Regius in aduersarios suos, neminem puto, elisionis istius suæ astipulatorẽ inueniet, siue, Inq;, siue, atque, siue quomodocũque tandem legendum concedamus.} ¶ Et mutua uulnera sensit) nam & ipsa Vertũni amore cœpit ardere.

vrbis compositis iura reddens populo, sicut petierat mater, raptus in cœlū est, ita vt Quirinus nouo nomine uocaretur.

Proximus Ausonias iniusti miles Amuli
Rexit opes. Numitorq́ senex amissa nepotum
Munere regna capit, festisq́ Palilibus urbis
Mœnia conduntur. Tatius, patresq́ Sabini
Bella gerunt, arcisq́ uia Tarpeia reclusa
Dignam animam pœna congestis*exuit armis.
Inde sati Curibus tacitorum more luporum
Ore premunt uoces, & corpora uicta sopore
Inuadunt. portasq́ petunt, quas obice firmo
Clauserat Iliades. unam tamen ipsa reclusit,
Nec strepitum uerso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit,
Et clausura fuit nisi quod rescindere nunquam
Diis licet acta Deum, Iano loca iuncta tenebant
Naiades Ausoniæ gelido rorantia fonte.
Has rogat auxilium, nec nymphæ iusta petentem
Sustinuere Deam, uenasq́, & flumina fontis
Elicuere sui, nondum tamen inuia Iani
Ora patentis erant, nec iter præcluserat unda,
Lurida supponunt fœcundo sulfura fonti,
Incenduntq́ cauas fumante bitumine uenas.
Viribus his, aliisq́ uapor penetrauit ad ima
Fontis, & Alpino modo quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant aspergine postes,
Portaq́ nequicquam rigidis promissa Sabinis,
Fonte fuit præstructa nouo, dum Martius arma
Indueret miles quæ postquam Romulus ultro
Obtulit, & strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus strata estq́ suis, generiq́ cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis.
Pace tamen sisti bellum, nec in ultima ferro
Decertare placet, Tatiumq́ accedere regno.
Occiderat Tatius, populisq́ æquata duobus
Romule iura dabas. posita cum Casside Mauors
Talibus affatur, Diuumq́, hominumq́ parentem.
Tempus adest genitor (quoniā fundamine magno
Res Romana ualet, & præside pendet ab uno)
Præmia iam promissa mihi, dignoq́ nepoti
Soluere & ablatum terris imponere cœlo.
Tu mihi concilio quondam præsente Deorum.

RAPH. ¶PROXIMVS Ausonias) ad historiam regū Albanorū intermissa narratione mutationū Vertūni redit poeta. Nā Pa- *.I. Proce latini*Amulius & Numitor filii fuerunt, qui cū ea conditio- vt supra ne a patre regnū Albanorū accepissent, vt alternis annis re- annotaui- gnarent, Amulius semel occupatū imperiū fratri reddere nū- mus. quā animum inducere potuit, sed Romulus & Remus ex fi- lia Numitoris à Marte com- pressa nati, et Amuliū inter- fecerūt, & regnū auo restitue- rūt. Ipsi vero vrbē Romā æ- dificarūt, vbi cū Romul⁹ oia ꝓposuisset iāq; senior eēt ef- fectus, Martis precib⁹ i Deo- rū numeꝝ fuit trāslatus. ¶In- ADDI. iusti Am.) fratrē.n. cōtra ius *a.l.edidit & fas regno fraudauit. {Oc- ciso ēt filio illi⁹ Lauso vt.iiii. Fastoꝝ idē Ouid. meminit.} Palilia. ¶Festis Pa.) Palilia festa erāt quæ in honorē Palis pasto- rū Deæ celebrabanť, qb⁹ Ro- ma à Romulo & Remo cō- dita fuisse diciť q dies à Pri- scis Romanis maxime cele- ADDI. brabātur. {Vt latius idē poe- ta docet. iiii. Fastoꝝ. Memi- nit aūt Plutarchus i uita Ro- muli, & Propertius in fabula Tarpeiæ his verbis.

Vrbi festus erat, dixere Pali- lia patres,
Hic primus cœpit manib⁹ esse dies. &c.

¶Tatius, patresq; Sabini Bel- la gerunt) propter raptū Sa- binarū. Nota est aūt historia. ¶Arcisq; via Tarpeia reclu- sa) ordo est & sensus, Et Tar- peia virgo exuit atq; depo- suit aiam pœna dignā armis & scutis i eā cōgestis post re- clusam & aptā arcis viā. No- tior est aūt hæc historia q̄ vt hoc loco sit pluribus repetē- da. Tarpeius aūt mōs ē, q po- stea Capitolinus fuit dictus. In bello aūt Sabino Tarpeia Tarpeii, q arci præsidebat, fi- lia, Sabinoꝝ ornamētis, q̄ in sinistris gestabāt capta, hosti- bus ꝓdidit arcē, q cū pacti es- sent se daturos id qđ in sini- stris gestabant in eā scuta cō- iecerunt, quo & fidē datā ser- uarent, & ꝓditricē vlcisceren- ADDI. tur. {Vide Liuiū li.i. ab vrb. con. Plutarch. in vita Rom. Dionysiū lib.ii. qui varias ve- terum Historicoꝝ de ꝯsilio, & facto Tarpeiæ recēset. To- tam autem hanc rē ēt Propertius describit. lib.iiii.} ¶Sati Cures Curibus) Sabini. Nā Cures Sabinorum vrbs est. ¶Ore pre. vo.) silent. ¶Et corpora uicta sopo.) Romanos somno op- pressos. ¶Iliades Romulus Iliæ filius. ¶Iano loca iuncta te- ne. (templo Iani. Describit autē poeta mutationē aquarum frigidaꝝ in calidas. Nam in ipso prælio cum fugerēt Roma- ni precibus Romuli aquæ calidæ scaturire cœperunt, quibus Sabini prohibiti sunt vlterius Romanos persequi. Poeta ve- ro precibus Veneris id factum fuisse ait. ¶Iani patētis) aper- ti. Nam Iani templum apertum significabat vrbem bello im- Iani tēplū plicitam esse. clausum vero pace gaudere. ¶Lurida sul.) qđ luridum colorē & pallidum efficiunt. ¶Fumante bitumine) ardente. Bitumen vero genus est picis facillime ignes contra- ADDI. hentis. {Eandem hanc fabulam describit idem poeta primo Fastorum. Nisi quod illic non nymphis, sed Iano calefactio- nem aquarum istam tribuit his versibus.

Et iam contigerant (inquit Ianus) portam, Saturnia cuius
Dempserat oppositas inuidiosa feras,
Cum tanto veritus commit- tere numine pugnam.
Ipse meæ moui callidus ar- tis opem.
Oraq;, qua pollēs ope sum, fontana reclusi,
Sumq́; repentinas eiacula- tus aquas.
Ante tamen madidis subie- ci sulfura venis.
Clauderet ut Tatio feruidus humor, iter.

Quod autem hic de Ve- nere meminit poeta, & qđ eius cōsilio Sabini retēti fue- runt, ei fictioni causam dedis- se uidetur, quod eodem lo- co Romæ, vbi pugna hæc commissa fuit, postea Vene- ris Cluacinæ simulachrū di- catum fuit, quæ cognomen- tum hoc a Cluēdo, hoc est, pugnādo accepit, vt Plin. li. xv. ca. xxix. testatur. Et aqua- rum occasionē, a lacu, qui ibi- dem fuit, in quem Curtius e- quo præcipitatus, a se Cur- tium appellari fecit, traxisse poetam verisimile est. Cuius & Liuius, & Plutar. & cæte- ri meminere.} ¶Certare Al- pino rigori) contēdere cum Alpium frigore, qđ est vehe- mentissimum. Est autem con- structio Græca, certo nanq; tecum non tibi Latine dici- mus. ¶Rigidis Sabinis) seue- ris. ¶Præstructa) obstructa, obturata. ¶Martius miles Romanus. A Marte nanque per Romulum originem du- cunt Romani. ¶Strata est) coopta fuit. ¶Generiq; cruo- rem) Romani. enim Sabino- rum filias vxores acceperūt. ¶Pace tamē sisti bellū) inter- uentu Sabinaꝝ bellum illud fuisse sublatum notius est, q̄ vt sit exponēdum. ¶Tatiūq; accedere reg.) nam inter reli- quas pacis conditiones hoc etiā placuit, vt Tatius vnà cū Romulo æqua potestate, pa- tibusq; honoribus regnaret. ¶Occiderat Tatius) de morte Tatii, qui annis quinque cum Romulo imperauit, & Titus Liuius, & Dionysius Halycar- nasseus copiose scribunt, Lauinii fuit interfectus a proximis legatorum, qui ad res repetendas missi nō solum sua a Tatio non impetrarant, sed à Sabinis quibusdam inuito Romulo contra ius & fas perēpti fuerant. ¶Aequata) æqualia facta. ¶Tempus adest soluere) figura est græca. Nam soluendi in soluta oratione diceretur. (Fundamine magno) firmo fun- damento. ¶Res Romana) imperium Romanum. ¶Et præsi- de pendet ab vno) & vnius præsidis & regis nutu regitur at- que gubernatur. ¶Dignoq; nepoti) Romulo. ¶Imponere cœlo) in numerum Deorum referre.

(Nā memoro.memori'q; animo pia uerba notaui)
Vnus erit,quem tu tolles in sydera cœli
Dixisti.rata sit uerborum summa tuorum.
Annuit omnipotens,& nubibus aera cæcis
Occuluit,tonitru'q;,& fulgure terruit orbem.
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ,
Innixus'q; hastæ,pressos temone cruento
Impauidus conscendit equos Gradiuus.& ictu
Verberis increpuit,pronumq; per aera lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati,
Reddentemq; suo non regia iura Quiriti
Abstulit Iliaden corpus mortale per auras
Dilapsum tenues,ut lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere cœlo,
Pulchra subit facies,& puluinaribus altis
Dignior est qua'm* sit trabeati forma Quirini.

ARG. FABVLAE SEQ.

Hersilia coniux Romuli, cum fleret amissum coniugem post datam ei a Iunone immortalitatem Ora Quirini nuncupata est,quorum templa a populo Romano in colle Quirinali constituta sunt.

Flebat ut amissum coniux, cum regia Iuno
Irin ad Hersiliam descendere limite curuo
Imperat,& uacuæ sua sic mandata referre.
O & de Latio,o'& de gente Sabina
Præcipuum matrona decus,dignissima tanti
Ante fuisse uiri coniux,nunc esse Quirini.
Siste tuos fletus,& si tibi cura uidendi
Coniugis est,duce me lucum pete,colle Quirino
Qui uiret.& templum Romani regis obumbrat.
Paret,& in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam iussis compellat uocibus Iris.
Illa uerecundo uix tollens lumina uultu,
O Dea(nāq; mihi, nec quæ sis dicere promptū est,
Et liquet esse Deam)duc o'. duc inquit,& offer
Coniugis ora mihi quem si modo posse uidere
Fata semel dederint,cœlum accepisse uidebor.
Nec mora.Romuleos cum uirgine Thaumantæa
Ingreditur colles.ibi sydus ab,æthere lapsum
Decidit in terras,a' cuius lumine flagrans
Hersiliæ crinis cum sydere celsit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ conditor urbis
Excipit,& priscum pariter cum corpore nomen.
Mutat,Orāq; uocat, quæ nūc Dea iūcta Quirino ē

RAPH.

¶NAM memoro in memoria habeo. Alias memorare significat narrare est autē parenthesis ordo nāque est, Tu mihi quondam & olim dixisti concilio Deorū præsente, vnus erit Romulus, quem tu ò Mors tolles & extolles in sydera cœli. ¶ Et nubibus aera cæcis)hoc ex historia sumptum est. Nā Romulus,vt narrat.T.Liuius, cū ad exercitum recensendum concionem in cāpo ad Capræ paludē haberet, subito coorta tempestas cum magno fragore tonitrubusq; tā dēso regē operuit nimbo,vt cōspectū eius concioni abstulerit, nec deinde in terris Romulus fuit visus. creditus est aūt a patribus pp morū asperitatem fuisse discerptus,sed plebi persuaserunt ipsum in sydera fuisse trāslatū. ¶ Promissæ rapinæ)rapiendi Romuli e terris in cœlū.¶ Sēsit) cognouit.¶ V[er]beris)flagelli quo equi verberātur.¶ Nemorosi Pala.)nemorib⁹ obsiti. Palatiū autē vnus est ex collibus Romanis,imperatorū sede clarissimus, qd nunc uulgus palatiū maius vocat. ¶Nō re.iu.)regi nō cōueniētia. Delitibus.n. priuatorū iudicabat.{Aut, nō regia,p,ciuilia,& æqualia, cuiusmodi nō a regib⁹ qui oia suo arbitrio moderaiit,sed in repub. & ciuitatibus æq̄li iure, & iisdē legib⁹ ꝯstitutis dnr.}¶ Suo Qui.)suis Romanis.¶ Intabescere)liquescere,atq; cōsumi.¶ Et pul.alt.)sedibus atq; altaribus.excelsis. Puluinaria nāq; lecti dnr,q in Deoꝝ tēplis sternebātur. ¶ Trabeati) trabea induti. Nā Romulus dum viueret trabea veste utebatur. Trabeatū aūt gnā sunt tria,vt scri.Sueto. in libro de gne vestiū. Vnū quod Diis sacratur, qđ totū est purpureū. Alterū est regū qđ quidē est purpureū,sed albo infectū. Tertiū est augurale de purpura & corola* mixtum. {Alii legunt. Et puluinarib⁹ altis Dignior est qualis trabeati for.Quir. Vt sit sēsus, talē tunc apparuisse, qualis postea imago aut effigies ei⁹ cū trabea, siue trabea induti, pingi,ac fingi cōsueuit.}¶ Limite cu.(arcū dicit p quem Iris decurrere dicitur. Hersiliç autem Romuli vxoris Metamorpho.exponit poeta.nam & ipsa in Deā noie Orā fuit cōuersa. ¶ Nūc esse Quiri, qui in Deorū numerum translatus est.¶ Siste tu.fle.hoc est tuis fletibus finem impone.¶ Pete lucū)vade ad lucū.¶ Colle Quirino)qui a Quirino, Quirinalis fuit cognominatus. ¶ Romani regis)Romuli qui post mortem Quirinus fuit appellatus.¶ Per ar.pi.)per arcus variis coloribus distinctos.¶ Et liquet)constat.¶ Offer)ostende. Ora)faciē,figurā.¶ Cœlum ac.vi.)felix mihi esse videbor.¶ Cū vir. Thauman.cum Iride Thaumātis filia.¶ Romuleos col.)Quirinalē collē. ¶ Cessit)recessit.¶ In auras)in aerē.¶ Notis amicis.¶ Romanæ cō di.vr.)Romul⁹.¶ Et pri.pari.) nā corpus ex mortali effectū est imortale,& pro Hersilia Ora fuit cognominata. ¶ Quæ nūc Dea iun. Quiri.est)nā Ora in tēplo Romuli colebatur.

Palatium

*.a.l. qualis.

ADDI.

Romulus in deum.

*a.l.cocco

ADDI.

Hersilia in Deum.

COEL. Rhod.

¶PORRO in noctibus Atticis, Horam reperias pro dea Quirino cuncta, quā Hersiliā Ouidius intelligat Metamorphoseon quartodecimo,cum ita canit:

Hanc manibus notis Romanæ conditor vrbis
Excipit & priscū pariter cum corpore nomen
Mutat, Horāq; vocat, quæ nūc dea iūcta Quirino est.

In veterū monumētis obseruatū & illud, vasa dici horoscopa,quibus commōstrātur horæ,quæ & heliotropia vocitata interim cōperiuntur, si solis & vmbrarū rōne cōstet. Porro notationem genitalis horæ, horoscopō quoq; vocant qđ quinto Ciuitatis diuinæ Aurelius August. scribit, vñ illud pdiit Persianū.

Geminos horoscope varo
Producis genio.

Et verbū horoscopare, quo vtatur Manilius, & signa horoscopātia apud Firmicū. Solis vero vmbilicus (quē & stilum hemisphærii dicunt mōstrātis horas)est, quem gnomonē itē appellamus, & sciatheran,cuius vmbra internoscuntur horæ, vnde & ipsa vmbraꝝratio gnomonice dicta, ab Anaximene Milesio inuenta. Qui item primus sciathericum excogitatū ostēdit Lacedæmone: vel, vt alii Anximander.

IACO Constātii Fanensis.

NIl Prius in scopulū, qui nūc quoq; saxeus extat. Trāsformata foret) Scyllæū dicit, quod ita appellatū ait Procopius in tertio de bello Gottorum quōd magna latronū multitudo (quos Græci σκυλλακους vocāt (vsq; ad sua tpa eum sinū incoluerit Nō quòd Scylla mulier mōstrosa ac belluina forma ibi habitauerit. Fraudē & periuria quōdā Cercopū exosus) Cercopes in Lydia populos fuisse Zenobius tradit immāsueti ingenii atque fallacis, q cū i Herculē apud Omphaleu existentē multa dixissent cōuicia ab ipso domiti & supplicio affecti fuerunt. Iidem cum Iouē postea voluissent decipere ab ipso mutati fuerunt in saxum. vnde illa nata sunt prouerbia quæ narrat interpres ἀγορὰ κερκώπων, idest forum Cercopum. & κερκωπίζειν id est cercopizare in prauos & pessimorum homines morū. Quæ non retulissem nisi impressores corrupissent. ¶ Mors erat ante oculos minimum tamen ipsa doloris) Ordo est. Ipsa mors minimum tamen, id est minima pars doloris erat ante oculos. Sensus autem talis. mors (si dolorem consideres, quem mortis imagine mens mea sustinebat) minima erat doloris portio,ac pene nihil,quia mori desiderabam.sed tam dirum mortis genus formidabam. ¶ Hoc autem declarat inferius cum ait. Mortemq; timens cupidusque mori.¶ Nimiūq; Elpenora vini)Ex homeri sententia dictū,

qui vndecimo Odysseæ tradit Elpenorē immoderato vino ebrium in domo Circes e scalis decidisse ac fracta colli iūctura obiisse. Ouid. tertio tristium. At miser Elpenor tecto delapsus ab alto. & in Ibin Neue gradus adeas Elpenore cautius altos. Vimq; feras uini quo tulit ille modo. ¶ Et reddidit omnia votis) in quibusdam exēplaribus lego omina, quod non displicet, vt sit sensus. bene vouētibus bona vouisse Circen, quemadmodum mos est vt fiat. vt cū bonā diē vouenti bona dies & annus respondetur. ¶ Signū ostēdens iuuenile) In meo codice legitur Iuuenale, quod non minus probo. Nam Iuuenalis ab antiquioribus potius q̄ Iuuenilis dicebatur. Vñ Iuuenalia & Iuuenales ludi Tacito, Suetonio, Capitolino, & aliis. Nunc Iuuenalis & Iuuenilis dicitur vt author est Priscianus i quarto. ¶ Quasq; Numici.) Numicus & Numicius. hic fluuius dicitur, quāuis aliqui cōtra sentiant. Silius in. viii. Haud procul hinc paruo descendens fonte Numicus Labitur. Sed dāda venia iis, qui Numicū dici posse inficiātur, qm̄ hic Silii versus cū multis aliis in omnibus ferè codicibus desiderabatur. qui a nobis sunt restituti, vt in primæ collectaneorum Hecatostys capi. xcii. apparet. Puteolosq; sinus. Puteolos a puteorū olore. i. malo odore dictos existimat Stepha. atq; esse compositum nomē. Festus non, sed vel a puteo verbo. i. fœteo deriuatos, pp olidum aquæ putorē: vel a puteis arbitraẽ, quoꝝ ibi esset multitudo: vt olidas illas aquas exciperent. Sed aduertas velim Festi codicē esse corruptū. ¶ Fert ecce auidas in pinea Turnus Tecta faces.) Melius texta. Idē primo Fast. Pinea nō sano ter pede texta ferit. & alibi. Pinea texta sonant. ¶ Et lætis uidere rigescere puppes uultibus Alcinoi: saxūq; increscere ligno) Lego puppē Homeri testimonio & Procopii quorū hic in. iiii. de bello Gottoꝝ sic inquit. Nauē ex alba petra: quæ in Phæacide regione apud mare uisitur, aliqui eā esse autumāt: qua Vlysses Ithacā fuit aduect⁹. bñ externorū militū ducē gessit. Sed literis insculptis declatur a mercatore quodā Ioui Casio oblatā: quē incolæ venerantur, Et ciuitas vbi hæc spectatur nostris ēt tēporibus Casiopolis appellatur. Clarus subit ecce Latino.) Clarus nomen propriū est hoc loco nō adiectiuū. Significatq; eū regē qui Alba dictus fuit. Nā poetis mutare interdū noia conuenit authore Seruio. Clarū autē appellauit quē cæteri Albā, ob id: quod oia alba eadē clara sunt. Et ne Clarū significare Albam quid dubites: vide quo modo in. iiii. Fast. hoc idem poeta ipse est æmulatus. Subit Alba Latinū. ¶ Epit⁹ ex illo) .i. post illū Clarū intellige: non aūt post Latinū, vt nonnulli exponunt, quia cōtra te starent oēs historici cū eodē poeta: qui ibidē ait, Proximus est titulis Epitus Alba tuis. ¶ Feroxq; Acrota). Quemadmodū Albā mutato noie Clarum appellauit, ita Agrippā nūc Acrotam uocat. quod nomen sine plausu potest interpretari: Estq; conuenientissimū cognomen Agrippæ. nā qui interioribus pedibus nascuntur (cum nō sine summo id periculo fiat) omni plausu penitus vacāt. ¶ Silenusq; suis semper iuuenilior annis.) in quibusdā codicibus legitur, Syluanus. Sed magis placet Silenus. Idem in Fastis. Nequitia est quæ te non finit esse Senem.

¶ Sæuior illa freto surgente cadentibus Austris.) In nōnullis exemplaribus lego Hœdis. quod non displicet. qm̄ Hœdorum non solū ortus, sed & occasus efficit tēpestates: vt Seruius scribit. Sed alterā quoq; lectionē tueri his Gellii verbis possumus: quæ sunt noctiū Atticarum lib. ii. cap. vlt. Fluctus qui flante Aquilone maximi ac creberrimi excitantur: simulac ventus posuit sternuntur, ac conflaccescūt: & mox fluctus esse desinunt. At nō idem fit flante Austro vel Aphrico: quibus iam nihil spirantibus vnde tamen fractæ diutius tumēt. & a uento quidā iādudum trāquille sunt. sed mare est etiam atque etiam vndabundum. ¶ Et corpora uicta sopore Inuadunt, portasq; petunt: quas obice firmo Clauserat Iliades. Prisc. in. ii. sic legit. vt corpora victa sapore inuadāt: portasq; premant: quas obice fultas Clauserat Iliades. Quæ lectio magis quadrare uidetur, qui sequitur. vnā tñ ipsa reclusit. Nā antea aperiri portas necessum est, q̄ introeat quisquā. ¶ Vnā tamen ipsa reclusit.) Portā intelligit ad radices collis Viminalis, quam Ianualem Varro & Macrobius vocant: ac Palatinam antea nuncupatam Fabius Pictor videtur innuere.

HENRI. GLAREANI ANNOTATIONES IN LIB. XIIII. OVI. METAMOR.

Inde manu magna Tyrrhena per æquora uectus.

Illud manu magna ambiguitatem habet, & exponēdum a Commētatore erat. Vtrum pro magna potētia, an pro magno famulatu accipi debeat, sed despiciat hoc lector, res est parui momenti.

Dignus eras, ultro poteras certe que rogari.

Sensus est, dignus eras, & certe poteras vltro rogari. Quidam distinguunt post vltro, quod mihi non probatur. Est autem coniunctio q; dure in tertium trāslata locū. Porrò decimonono inde carmine, Rhegion egreditur, de Circe intelligēdum est, non de Scylla, quod in Raphaelis Commentario librariorum culpa deprauatum puto.

Sulphure fumantes Acheloidum que relinquit.

Aut Diastole est in Acheloidum, aut ad i adiectum est e, quod apud Græcos frequētissimum est. Nā supra lib. v. corripitur. Vobis Acheloides vnde Pluma pedesq; auium. In tertio autem postea carmine inarimen uno verbo dictum, quod Græcis est, & apud Homerum Iliados. ii. εἰν ἀρίμοις; multi admonuerunt ante nos, primum apud Virgiliū innouatum, postea secutos Ouidium, Lucanum, Statium, ac cæteros, quare nunc omittimus.

Læua de parte canori Aeolidæ tumulum.

Hoc vix intelligitur, nam omnia hæc ad dextrā Aeneas habuit, cum ab Sicilia in Latium nauigat, sed aut in sinistra parte intelligemus Misenū dū Neapolim tēdebat Aeneas, tantum enim prominet Misenum promontorium, aut aliam quādam insulam Ouidiū intelligere voluisse credemus, quā ad sinistram reliquerit Aeneas, in qua Misenum sepultū voluerit. At nihil asseueramus.

didicit quoque iura locorum.

Allusisse eum credo ad loca apud inferos quos circulos vocant. vi. Aeneid. lib. Cæterum illud iura explicādum erat Latius Commentatori.

Hæc mihi ni potior domus est.

Obscurū hoc uidetur, sed intellectu leuatur. Nā imprecatur sibi in Polyphemi antrum reditum, si non dixerit verū, nēpe Aeneæ domū ipsi potiorem q̄ sit vel ꝓpria, vel Vlyssis nauis, ut recte exposuit Raph. Ergo potior. i. quàm mea.

Vestræ quoq; clamor Vlyssi. Penè rati nocuit.

Ex Odys. i. hoc sumptū est, vbi Vlysses, iuitis sociis Polyphemo iclamat, cū iact⁹ scopuli naui eius ꝓpè male cessisset.

Quo uidi bina meorum Ter quater assligi.

Post ter distinguendum videtur, vt sit sensus, vidi ter bina corpora meorum. Sex enim deuorauit, binos identidem arripiens Polyphemus, quanquam dura est compositio, quē admodum & sequente itē carmine, Dum super ipse iacens. Denique hoc quoq; annotatione non indignū, quod viscus omnes exponūt carnē, cū Poeta hoc in loco cōnectat, Viscera q; & carnes. Sed quantū mihi uidetur illud Hom. Odys. i. exprimere voluit: ἔγκατά τε σάρκας τε καὶ ὀστέα μυελόεντα.

Oraui que fugam gestu.

Quo pacto orauit fugam, qui cum eis discedere cupiebat? Sed intelligendum, Oraui, vt me acciperent, ac inde fugerēt, quod & factum est.

Bis que nouem socios Circæa ad mœnia misit.

Homerus Odyss. κ. ait. xxii. cum Eurylocho missos, sed vel non admodum curauit Ouidius eum numerum. vel alios secutus est authores. At res est nullius momenti.

Redeunt humeri & subiecta lacertis brachia

Vel ex hoc loco satis claret post humeros statim esse lacertos. deinde brachia proxime ad manus. Cuius contrariū nostra ætate tradidere quidam Grammatici, & in his nominatim Calepinus.

Quinquennem

Quinquēnem poteras Graia quater edere pugna.

Dura est hæc compositio, præter huius Poetæ morem. Raphael tamen recte exposuisse videtur. Nec poteras edere quater quinquēnem spectasse tot annos Graia pugna. Lector tamen de eo sensu cogitet, ego enim adhuc hæreo.

Ingemuit'q; solum, uicina'q; palluit arbor,

Explicandum etiam hoc loco Cōmentatori opinor erat, cur post maiora Poeta minora subiungeret, deinde quæ illa vicina fuerit arbor. Quæ in hoc mihi notantur, vt ingenia excitem, nam ego planè hæsito.

maiores brachia pennas Accip. cubiti'q; leu. ten. in al.

Hic locus videtur contrarius esse huic de quo paulo ante admonuimus, brachium esse manui proximius quam lacertum, sanè cubitum hic pro lacerto accipitur, opinor. Sed licentia Poetica hæc confusa videntur. Nam libro primo de Daphne videtur ordine recto, quāquā retrogrado, dixisse, laudat digitosq; manusq;, brachiaq;, & nudos media plus parte lacertos. Quāquam eo in loco Raphael mulierum Romanarum habitum à Poeta describi putat. Ad id ego non existimo, quin virginis venatricis mores expressos existimarim potius.

Intonuit dicente Dea.

Intonuit impersonaliter accipitur, pro tonitru factum est. Grammatici vocant verba exemptæ actionis. Operæpretium autem est uidere in hac nauium metamorphosi mirabile Poetæ ingenium, qui tam multas inuenerit similitudines, vbi nulla propè modum videbatur.

Inde sub Ascanii ditione binominis Alba.

Etsi Ascanii filius maior Iulus dictus est, tamē ipse quoq; Ascanius Iulus nominabatur, vt clare patet apud Maronē, binominis autem melius ad genitiuum Ascanii quàm Alba nominatiuum referetur. Mirum autem duos Albanorum reges hoc in loco omissos à Poeta, Aeneam Syluium, ac Albam, quartum ac sextum. Albam tamen in quarto, Fast. non omittit, in soluta oratione non poterat id mirum videri, sed in carmine, nisi quod in Fastis duo carmina omissa, hic aliquot, omnino suspicor: & Commentator hæc, quasi nihil adsit difficultatis, leuiter transilit. Nos in Dionysium ac Liuium annotationibus editis hæc multis differuimus, quare hic obiter ea attigimus.

Nec coniux timidi aut audacis Vlyssei.

Mire hæc connexa videntur, timidi in pugna, audacis instruendis insidiis exponit Raphael. Sed hoc modo per ac melius cōnecteretur. Vide vtrum sit correctio prioris dicti, quasi diceret, si timidus nō est appellādus, appelletur audax.

Ista pedum motu trepidantum & multa timētum.

Post motu distinguendum, vt sit sensus, Ianua ista motu pedum videlicet Iphios suspensi ac morientis, visa est dedisse sonum trepidantum, ac multa timentum.

Veneris quoq; nomine templū Prospicientis habet

Strabo lib. xiiii. ait: Post Carpasiam Cypri vrbem esse mōtem ac promontorium, montis summum Olympū dici, vbi Veneris Atreæ templum sit, quod nec adire, nec videre mulieribus concessum. Ptolemæus videtur Aphrodisium vocare. Raphael ait Venerem Prospicientem dictam, quòd virginum superbiam amatores contemnentium prospiceret ac prouideret, quod mihi non probatur.

Nondum tamen inuia Iani
Ora patentis erant.

Mirum quem authorē secutus sit hic Ouidius, nihil enim apud alios de hoc inuenio, Commentator, vt solet, tāquam res bene nota sit, leuiter transit ac tacet.

b.

RAPH. RAPHAELIS REGII IN QVINTVMDECIMVM METAMOPHOSEOS Ouidii Librum Enarrationes.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS LIBER XV.

ARG. FABVLAE S. B. Q.

Micylus * Alemonis filius procreatus Argis cum quieti se dedisset, Hercules visus est, qui eum moneret, vt patriam relinqueret, & secundum Aesarem amnem considerer. Qui cum facere extimesceret, quia lex vetaret deserere patriam, & in aliam ciuitatem transire. Rursus admonitus est. Metuens itaque penates suos destituit, ideoque in iudicium publicum est deuocatus, & cum partem pro se & populi partem aduersus se haberet, iudicaturis calculi albi ac nigri dati sunt, vt atri damnarent, candidi absoluerent. Micylus ita pertimens periculum capitis, Herculem inuocauit, vt laboranti sibi quia eius iussis obtemperasset, ferret auxilium; cuius preces non incassum abierunt. Nam cum calculi more patrio in vrna effusi deducti essent, omnes apparuerunt in colorem album conuersi. Quamobrem ille metu liberatus per Ionium pelagus nauigans cum in Italiam venisset, & Aesarem amnem attigisset, sicut praeceptum erat vrbem constituit, eamque a proximo tumulo cui Taras * Neptuni filius subiectus erat, Tarentum *. nominauit.

Quaeritur interea, quis tantae pondera molis
Sustineat, tantoq; queat succedere regi.
Destinat imperio clarum praenuncia ueri
Fama Numam, non ille satis cognosse Sabinae
Gentis habet ritus, animo maiora capaci
Concipit, & quae sit rerum Natura requirit.
Huius amor curae, patria, Curibusq; relictis
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Grata quis Italicis author posuisset in oris

Quaeritur interea. Quo cōmodius & librum libro, & Metamorphosin Metamorphosi coniungat poeta, eorū sequitur opinionē, qui senserunt Numam Pōpilium in magnam Graeciā iuisse, vt Pythagoricis dogmatis instrueretur. Quā quidē opinionē Liuius cō pluribus refellit argumentis, sed hoc potissimum qd Pythagoras tēpore Numae nō fuit. (Tantae molis) tanti imperii per translationē. (Tanto regi) quantus fuit Romulus. (Clarū Numā) nobilē, sua iustitia, atque integritate notū. Numa enim Pōpilius Curibus in Sabinis ortus, vir inclyta iustitia & religiōe, cōsultissimusq; , vt in illa quisq; aetate esse poterat, oīs diuini atque humani iuris, visus est senatui populoq; Romano dignus q Romulo in regno succederet. (Ritus) mores. (Requirit) inquirit, scrutatur. (Huius amor cur.) cupiditas perdiscēdae rerū Naturae. (Curibusq;) Cures (vt Strab. narrat) opulentissima fuit Sabinorū vrbs; ex qua euocati sunt T. Tatius, & Numa Pōpilius reges, vnde Romani Quirites fuere cognominati. Sic enim ab iis appellātur, qui cōciones ad populū habent. (Penetraret, cum difficultate iret. Per varios nāq; populos illum transire oportuit. (Herculei hosp.) Crotonis. Nam Croton redeuntem ex Hispania Herculem cū Geryonis armētis hospitio suscepit, à quo etiā didicit futurum tēpus, quo illic ciuitas insignis nomine illius conderetur, quod & verum fuit. Nam Micylus quidam Alemonis filius in sōnis ab Hercule est admonit⁹, vt patria relicta (Argolicus nāque erat) se conferret ad Aesaris fluuii ostia, ibiq; vrbē aedificaret. Is cum senticulas colligere coepisset, reus est fact⁹, quod contra leges cōmigrare vellet. Mors enim illi proposita erat, qui patriam deserere tentasset. Cum vero ferēda sententia foret, & aut suffragiis nigris condēnandus, aut albis absoluendus, sibi timens, Herculem, qui parturerat, rogauit, vt sibi auxilio esset. Statimq; calculi omnes ex nigris facti sunt albi. Quare absolutus Micylus in loco sibi ab Hercule mōnstrato vrbem aedificauit, quam de homine Crotonis ibi sepulti, Crotonē appellauit. (Myscelus scribendum puto pro eo, quod vulgo, sed falso, Micylus legitur. Tracta autē est fabula ex historia, cuius Strab. libro. vi. et. viii. Suidas in voce Myscelus. Et Pōmept. Aristophā in Nub[illegible] meminerunt. Est autē talis. Cum Achiui monitu oraculi [illegible]mā deducturi essent, Myscelus quidam qui de loco Apollinē consuleret, missus est. Is responsum accepit, vt ibi conderet vrbem, vbi imbre ἐξ αἰθρίας, hoc est, coelo sereno irrigatus fuisset. Quod quidē ille tametsi impossibile factu existimaret, classe tamē comparata in Italiam nauigauit. Caeterum cum diu variis periculis & laboribus vexaretur, neque cōdendae vrbis locum inuenirer, accidit, vt ex moerore forte quodā in gremio pellicis recuberet, atque illa vt erat pro viro solicita, lachrymas in caput recumbentis deliquaret. His igitur excitatus ille, & oraculi admonitus (erat enim pellici αἰθρία nomē) coepit eodem loco vrbem condere, eamq; Crotonem appellauit. Strabo autē etiam illud addit. quòd cum Myscelus, ex oraculo Crotonē condere missus, Sybaritarum terram cōspicatus esset, eamq; multo fertiliorem ac meliorem iudicasset, denuo oraculum interrogarit, num Crotone omissa Sybarim aedificaret, atque ibi tum responsum illi datum in hunc modum:

Μύσκελλε βραχύνωτε πάρεξ σέ
θεν ἄλλο ματεύων
Κλάσματα θηρεύεις, δῶρον δ' ἄν
δῶ τις, ἐπαίνει.

Quos versus Erasmus explicat in prouerbio Donum quodcunq; dat aliquis, proba. Iā apud Suidā hoc quoq; fabulae adiicitur. Quo tēpore Myscelus ad oraculū consulendum abiit, eodem tēpore illuc & Archiam venisse à quo Syracusae conditae. Iisq; responsum pariter datum hoc modo:

Χαίρετ' [illegible] πόλεως οἰκήτορα λαὸ
ν ἔχοντες
Ἤλθετ' εἰρησόμενοι φοῖβον, τίνα
γαῖαν ἵκησθε
Ἀλλ' ἄγε δὴ φράζεσθον [illegible] πό
τερον [illegible]
Πλοῦτον ἔχειν κτεάνων, ἢ τερπνο
τάτην ὑγίειαν.

Atque ita Archiā Diuitias, Myscelum Salubritatem elegisse, indeq; factum vt Syracusae diuitiis, Croto, salubritate coeli memorabilis esset, quod & prouerbia testantur, Syracusarum decima, & Crotone salubrior. Caeterum neque illud hoc loco praetereundū, Quaecunque Suidas, Strabo & alii de Myscelo tradunt, ea à Pausania

Numa Pōpilius.

* a.l. Myscelus.

Croton.

* a.l. Croto.

* a.l. Crotonem.

ADDI.

sania in Phocicis Phalanto, ei à quo Tarentum conditum, attribui. Quod eo hic adieci, quod & Lactantius in argumento, siue ea librariorũ culpa est, pro Crotone, Tarentum posuit. Fuit hic autē hic Myscelus patria Achiuus, ex oppido vetusto, quod Rypas aliquãdo dixerũt author Strabo libro octauo.}

RAPH. ¶NON inscius æui vete.) priscarum historiarum peritus. ¶Ioue natus) Hercules. ¶Bobus Hiberis) Hispanis, Geryone interfecto abactis. Hiberia nanque est Hispania ab Hibero fluuio cognominata. (Hispania.) ¶Littora Laci.) Lacinium promontorium est Italiæ inter Adriaticum mare & Ionium à Lacinio latrone quem Hercules interfecit dictum, in eo templum fuit Iunonis Laciniæ. vnde Virgil. Attollit se diua Lacinia contra. ¶Longum laborem) longi itineris defatigationem. ¶Acceptissimus) gratissim⁹. ¶Hanc super incumbens) anastrophe est. Illa nanque præpositio super, quæ præponi deberet, postponitur. ¶Pressũ grauitate sop.) hoc est graui somno oppressum. ¶Clauiger) Hercules. ¶Aesaris diu.) remoti, longe moti. Est enim fluuius Calabriæ iuxta Crotonem labens.

ADDI. {Vt & Strab. meminit libro sexto.} ¶I, pete) ad petendum & quærendum vade. ¶Recentia visa) noua insomnia. ¶Pugnat) dissidet. ¶Densissima) obscurissima. ¶Caput syde.) syderibus ornatum. ¶Visus adesse) hæc particula cum est subaudienda. ¶Idem Deus) Hercules. ¶Patrium penetrale) paternum domicilium. ¶Agitur reus) accusatur. Peragere autem reum, dãnare est. ¶Spretarum legum) contemptarũ. ¶Sine teste) ipse nanque confessus est se commigrare decreuisse. (Calculi nigri in candidos.)

ADDI. {Causam autē priorem videtur dixisse respectu τῆς δευτερολογίας quam vocant.} ¶Fecere cæl.) aperuere, acquisiuere. ¶Nam tu mihi criminis author) nam tu mihi persuasisti vt commigrarem. ¶Lata est sententia tristis) ab effectu. Condemnatus nanque fuerat Myscelus. Proprie autem sententia à iudicibus ferri dicitur, quãuis in exemplaribus ferè, Data corrupte legatur. ¶Candida sententia) ad calculos alludit. ¶Lacedæmonium Tarentum) à Lacedæmoniis conditum. Nam Tarentum (Tarentum.)

Mœnia quærenti, sic è senioribus unus
Rettulit indigenis, ueteris non inscius æui.
Diues ab Oceano bobus Ioue natus Hiberis
Littora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur, & armento teneras errante per herbas
Ipse domum magni, nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse, & requie longum releuasse laborem.
Atq; ita discedens æuo dixisse, nepotum
Hic locus ur bis erit, promissaq; uera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myscelus *illius Diis acceptissimus æui.
Hunc super incumbens pressum grauitate soporis
Clauiger alloquitur. lapidosas Aesaris undas
I, pete diuersi, patrias age desere sedes.
Et nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Postea discedunt pariter, somnusq;, Deusq;.
Surgit Alemonides, tacitaq; recentia mente
Visa refert, pugnatq; diu sententia secum.
Numen abire iubet. prohibent discedere leges,
Pœnaq; mors posita est patriam mutare uolenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sydereum nox.
Visus adesse idem Deus est, eademq; monere,
Et nisi paruerit, plura, & grauiora minari.
Pertimuit, patriumq; simul transferre parabat
In sedes penetrale nouas. fit murmur in urbe,
Spretarumq; agitur legum reus, utq; peracta est
Causa prior, crimenq; patet sine teste probatum,
Squallidus ad superos tendens reus ora, manusq;,
O cuius cœlum bis sex fecere labores,
Fer precor (inquit) opē. nã tu mihi criminis author,
Mos erat antiquis. niueis, atrisq; lapillis,
His damnare reos, illis absoluere culpa.
Tunc quoq; sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam,
Quæ simul effudit numerandos uersa lapillos,
Omnibus è nigro color est mutatus in album.
Candidaq; Herculeo sententia numine facta
Soluit Alemoniden. grates agit ille parenti
Amphitryoniadæ, uentisq; fauentibus æquor
Nauigat Ionium, Lacedæmoniumq; Tarentum
Præterit, & Sybarim, Salentinumq; Neæthum,
Thurinosq; sinus, Temesenq;, & Iapygis arua,
Vixq; pererratis quæ spectant littora terris.
Inuenit Aesarei fatalia fluminis ora,
Nec procul hinc tumulũ, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus, iussaq; ibi mœnia terra
Condidit, & nomen tumulati traxit in urbem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pythagoras Samius tyrannidem fugiens cum patriam reliquisset Italiam venit, & quæ didicerat de rerum natura, mundique ad modum sæculi aurei, docet ad vsus terræ necessarios cuncta præbente sæculo, nefas esse animalibus vesci, quod essent consanguineæ animæ mortalium in proximo tempore, & quod corporibus corpora transfunderentur. Postea paulatim concessum est, vt maleficis feræ dolis interceptæ occiderentur, & mansuetarum fœtus sues, quod fruges satas eruerent. Item capri quod vitē maturam percipere assueuissent, ne fructus cresceret.

Talia conflabat certa primordia fama

vrbs est Calabriæ, quæ & Taras à Græcis appellatur, à Tara Neptuni filio ædificata. à Parthenis vero Lacedæmoniorum duce Phalanto amplificata, vt & Iustinus & Plutarchus copiose scribũt. ¶Et Sybarim) Sybaris vrbs est, & fluuius Calabriæ. Vrbs autem postea Thurion fuit cognominata, quæ à Crotoniatis fuit capta. ¶Salentinum'que Neræthum) Neræthum quidē legitur sed corrupte, vt ex Strabone (libro sexto) collegimus, qui ait Neæthum Salentinorum esse fluuium, à nauium Aeneæ conflagratione dictũ. Quare hic quoque Neæthum legamus. (Neæthus. * a.l. Micylus.) Salentini autem populi sunt à Salentina vrbe dicti. (Salentini.) ¶Thurinos'que sinus) Thurii vrbs est Calabriæ, quæ & Thuria & Thurion dicta est à Thuria fonte. (Thurii.) Hæc prius Sybaris, nouissime. Copiæ fuerunt appellatæ, vnde Thurinus declinatur. ¶Temesen'que) Temese vrbs est Calabriæ.

ADDI. {Hæc eadem & Tempsa aliquando dicta fuit, ab Ausonibus condita, mox ab Aetolis, qui cum Thoante ad eam Italiæ partem appulsi fuerunt, occupata, atque inde iterum à Brutiis. Hinc & Temesæus Genius, de quo prouerbio dicitur. Eadem'que intelligitur fuisse, de qua apud Homerum Odyss. prima. Mentes ait:

Γλέων τις οἴνοπα πόντον ἐπ' ἀλλοθρόους ἀνθρώπους
Ες τεμέσην μετὰ χαλκόν, ἄγω δ' αἴθωνα σίδηρον.

Author Strabo. Quanquam rursum sunt, qui locum hunc corruptum suspicentur, & pro Temesen, nescio quid aliud legi debere putent. Sed ego, quoniam mox sequitur, & Iapygis arua, & Strabo quoque in descriptione Iapygiæ Temeses meminit, nõ video quid difficultatis aut vitii locus hic habeat. Nisi quod suũ cuiq; iudicium relinquo.} ¶Et Iapygis arua) Iapygia vrbs est Calabriæ ab Iapyge heroe dicta. ¶Fatalia ora) hostia fatis & iussu Herculis quæsita. ¶Tumulum) sepulchrum. ¶Iussa terra) ab Hercule. ¶Et nomen tumulati traxit in vrbem) nam Croton à Crotone heroe fuit dicta, vnde Crotoniatæ declinantur. (Croton. Crotoniatæ.) Est & alia vrbs eodem nomine, Thusciæ olim Metropolis. ¶Primordia) principia.

Esse loci,positæ'q; Italis in finibus urbis.
Vir fuit hic ortu Samius,sed fugerat unà
Et Samon,& dominos,odio'q; tyrannidis exul
Sponte erat.is'q; licet cœli regione remotus,
Mente Deos adiit,& quæ Natura negabat
Visibus humanis,oculis ea pectoris hausit.
Cum'q; animo,& uigili perspexerat omnia cura,
In medium discenda dabat,cœtum'q; silentum,
Dicta'q; mirantum magni primordia mundi,
Et rerum causas,& quid Natura docebat,
Quid Deus,unde niues,quæ fulminis esset origo,
Iuppiter,an uenti discussa nube tonarent.
Quid quateret terras,qua sydera lege mearent,
Et quodcunq; latet primus'q; animalia mensis
Arguit imponi.primus quoque talibus ora
Docta quidem soluit,sed non & credita uerbis.
Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora sunt fruges,sunt deducentia ramos
Pondere poma suo,tumidæ'q; in uitibus uuæ.
Sunt herbæ dulces.sunt quæ mitescere flamma,
Molliri'q; queant.nec uobis lacteus humor
Eripitur.nec mella thymi redolentia flore.
Prodiga diuitias,alimenta'q; mitia tellus
Suggerit,atq; epulas sine cæde,& sanguine præbet.
Carne feræ sedant ieiunia,nec tamen omnes.
Quippe equus,&pecudes,arméta'q; gramīe uiuūt,
*At quibus ingenium est imansuetum'q;,ferum'q;
Armeniæ tigres,iracundi'q; leones,
Cum'q; lupis,ursi dapibus cum sanguine gaudent.
Heu quantum scelus est in uiscera,uiscera condi,
Congesto'q; auidum pinguescere corpore corpus,
Alterius'q; animantem,animantis uiuere leto.
Scilicet in tantis opibus,quas optima matrum
Terra creat,nil te nisi tristia,mandere sæuo
Vulnera dente iuuat?*ritus'q; referre Cyclopum?
Nec nisi perdideris alium,placare uoracis,
Et male morati poteris ieiunia uentris?
At uetus illa ætas,cui fecimus Aurea nomen
Fœtibus arboreis,& quas humus educat herbis,
Fortunata fuit nec polluit ora cruore.
Tunc & aues tutæ mouere per aera pennas
Et lepus impauidus mediis errauit in aruis,
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.
Cuncta sine insidiis,nullam'q; timentia fraudem,
Plena'q; pacis erant.postq̄ non utilis author
Victibus inuidit,quisquis fuit ille Deorum,
Corporeas'q; dapes auidam demersit in aluum,
Fecit iter sceleri,primo'que è cæde ferarum
Incaluisse putes maculatum sanguine ferrum,

RAPH. POSITAE vrbis)Crotonis. Vir fuit hic ortu Samius) periphrasis est Pythagorę.nam Pythagoras Samius fuit,qui odio tyrannorum patriam relinquens Crotonem venit, vbi philosophiam profiteri cœpit,vnde etiam philosophi Italici fuerunt cognominati. Pythagoras autē primus omnium μετεμψύχωσιν, hoc est, animarum de corporibus in corpora trāsitum inuexit, eoq; vetuit ne carnibus homines vescerentur,quo faciliori victui assuescerent, semperq; cibos parabiles haberent. Hinc enī & sanitatem corpori,& ingenio acumen acquiri aiebat. Multas autē Metamorphoseis ex Pythagoricis dogmatis poeta describit. Hic)ꝑ illic Crotoni,quò se contulit Numa Pompilius,vt Pythagoram audiret. Ortu)origine. Et dominos)tyrannos. Mente)mentis contemplatione. Deos adiit)cœlestia ac diuina scrutatus est. Oculis pen.) ingenio. Hausit) percepit, intellexit. Vigili cu.)diligēti studio. Dabat) proponebat. Cœtumq; silen.) alludit ad morem Pythagoreorum,quibus ad certum vsq; tempus(vt Gellius scribit cap.ix.lib.i.) pro æstimato captu solertiæ silētium iniungebatur. Dictaq; miran.) verba Pythagoræ ob summā grauitatem admirantum. Tanta nanque fuisse authoritate Pythagoras traditur,vt discipuli etiam si nullā dictoꝝ rationem assignasset, maximam adhiberēt fidem, rogatiq; alicuius dicti rationem respōderent, αὐτὸς ἔφα, hoc est ipse dixit, Pythagoram innuētes,existimarentq; se Dei vocem audire. Pythagoras quidē fuit appellatus, quòd non minus quàm Pythius vera loqueretur. Magni primor.mū.) de quibus variæ sunt Philosophorum opiniones,vt in primo diximus. Et rer.caus.) in qbus inueniendis maxime philosophi laborant. Et quid natu.) sit verbum subaudiatur. Natura autem ab Aristotele diffinitur esse principiū motus & quietis. Hæc autē oia à physicis tractātur. Quid Deus)quæ nam sit Dei diffinitio. Deum autē scribit Plato esse summū bonum, omniumq; bonorum authorē. Vnde ni.) qua ex causa niues generentur. Vt scribunt physici,ex pluuia frigoris cōdensata,niues generantur. Quæ ful.esset ori.) ex collisione nubium fulmen exprimi putatur. Iuppiter an vēti) quæ causa tonitru foret. Alii nanque tonitru esse aiunt aeris vehementem strepitum. Alii autem eruptionem ventorum effracta nube cum maximo impetu coeūtium. Quid quateret terras)quid faceret terræmotus. Venti autem in subterraneis cauernis reclusi, neque exitum habentes in causa terræmotuum esse dicuntur. Qua sydera lege mearent)alia nāque syderum cum mundo alia contra mundum meare dicuntur. Et quodcūque latet)omnia inquit hominibus alioquin incognita docebat Pythagoras. Arguit)reprehendit, sed arcuit per c,rectius legeretur,hoc est vetuit. Parcite mor.) grauissima Pythagorę oratio, qua hominibus dissuadet ne carnibus vescantur. Hæc autem de Empedocle,qui Pythagoræ dogmata carminibus cōplexus est, sumpta esse videtur,id quod facile ex iis,quę de Pythagora scribit Gellius percipi potest. Tantum vero ab vsu carnium Pythagoras abhorruisse à Diogene scribitur, vt aræ Delii Apollinis genitoris,quem solum colebat, frumenta,hordeum, ac placentas sine vllo igne imposuerit, nec vlla vnquam iecinora,vt in Deliorum rep. Ari. testatur. Parcite temera.) nolite violare. Deducētia) inclinantia. Tumidæ)succi plenæ. Lacteus humor)periphrasis est lactis. Molliri) mollia fieri, & coqui. Thymi) herba est apibus gratissima thymus. Prodiga tellus) quæ omnia copiose effundit. Suggerit)subministrat. Et pecu.) oues. Armentaq;)boues. Ingenium)natura. Heu quantū scelus est) à turpi dissuadet Pythagoras hominibus, ne carnibus vescantur. In viscera)in ventrem, & intestina. Viscera)carnes. Animantem hominem. Ritus Cyclopum) qui carnibus humanis, crudis'que vescebantur. Dissuadet autem ab inhonesto. Turpe nanque est homini imitari & feras, & sæuos Cyclopū mores. Male mor.) malis moribus præditi. Hæc autem cum interrogatione, & ironia legenda sunt. Cui feci au.nomen) figurata est locutio,quam auream appellauimus. A felicitate vero aureæ ætatis sumptum est hoc argumentum. Fœtibus ar.) fructibus arboreis, fructibus arborum. Fortunata) felix & beata. Polluit)inquinauit. Mouere pen.)volauerunt. Tutæ se.)sine periculo. Neque enim tūc illis retia tendebantur. Impauidus)intrepidus sine vllo timore. Victibus) facilitati viuendi. Quisquis f.)ignoratur nanque quisnam fuerit tametsi Iouem fuisse scribant poetæ. Corporeas da.)epulas ex corpore & carne confectas. Fecit iter)aperuit viam. Sceleri)cædibus,& homicidiis.

Pythagoras Samius

Pythagorę dogma.

*a.l.inmansuetum

*a.l.rictusq;.

Dei finitio ex Platōe.

CIDQVE

RAPd. ¶ID q; satis fuerat) vt feras interficeremus. ¶Nostrum'que petentia letum) feras quidem nobis perniciosas interficiendas esse ait, sed earum carnibus non esse vescẽdum. ¶Inde) à cæde ferarum deuentum est ad cædem cicurum, ac mansuetorum animalium, & quod peius est, hominum quoque. ¶Pando) recuruo. ¶Eruerit) subruerit, subuerterit. Sus autem Cereri immolari solebat, vt caper Baccho. ¶Spẽ anni) segetem, & frumentum. ¶Morsa) corrosa. ¶Nõcuit sua culpa duobus) concedit Pythagoras sueni quidem & caprum merito fuisse iugulatos. Verum oues & boues nihil prorsus vnquam mali commisisse, ac potius humano generi maximopere prodesse, eo'que non esse interficiendos. ¶Duobus) sui, & capro. ¶Nectar) lac suauissimum. Ex arte autem commoda, quæ ex ouibus habentur, amplificat Pythagoras, quo facilius ab illis occidendis homines deterreantur. ¶Tolerare) ad tolerandum. ¶Immemor) ingratus. ¶Demũ) affectui seruit hoc loco demum, quemadmodum & tandem aliquando. ¶Ruricolam) bouem, quo rura & arua coluntur. ¶Qui trita labore) interpretatio est, idem enim dicit per diuersa verba. Est autem ordo: Qui percussit securi illa colla, quibus toties durum aruum trahendo aratrum renouauerant. Tunc autẽ renouatur aruum cum aratro proscinditur. ¶Lumen supernum) Iouem, siquidem Ioui sacrificant iuuencum. ¶Victima labe carens) vitio ac morbo. In cæde vero & immolatione boum describenda commoratur Pythagoras, quo facilius ab illis interficiendis homines dehortetur. Ad id autẽ alludit poëta, quod pauloante dixi, Pythagoram non victimas, sed placentas in Deorum sacrificiis obtulisse. Cruentas nãque hostias Diis offerri vetabat, solam'que aram, quæ sine sanguine esset adorandam censebat. ¶Nam placuisse nocet nisi enim placeret, non immolaretur, est autem parenthesis. ¶Et auro) auratis cornibus. ¶Quas coluit fruges) mola nanque salsa (Mola salsa) quæ ex farre & sale constabat, imponebatur victimarũ fronti. ADDI. ¶Cultros inficit in liquida præ forsitã vnda) hoc est, quarum imaginem, aut etiam quos ipsas in aquas, quę sacrificiis adhiberi solet, iuxtaq; poni vbi hostiæ iugulãtur, ante fortassis vidit.

¶Inspiciunt) inde haruspices sunt dicti, ab harugis, hoc est victimis inspiciendis. ¶Scrutantur) inquirunt. ¶Vetitorum ciborum) prohibitarum carnium. ¶Vesci) carnibus vesci homines proprie dicuntur, quod Græci κρεωφαγεῖν dicunt. ¶Vestros colonos) nam boues vt coloni arua colunt. ¶Et quoniam Deus ora mouet.) Apollo me hortatur vt loquar. ¶Delphos meos) Apollinis Delphici, quem vnum colo, oracula. ¶Augustæ men.) diuinæ. Maximam autem excitat attentionem, cum pollicetur se de diuinis; quæ nulli alii vnquã inuestigata fuerũt, disputaturum. ¶Ire per alta astra) inuestigare cœlestia. ¶Inerti se.) immobili terra. ¶Pallantes) errantes. ¶Despectare) deorsum à cœlo spectare. ¶Sortem fa.) naturam atque conditionem fati. Sed tamen exemplaria sunt in quibus seriẽ legi animaduerti, sicq; videtur esse legendum. nã fatum (vt Stoici diffiniunt) est connexa rerum series, per quam mundus administratur. ¶O ge. at.) immortales animas esse Pythagoras ait, variaq; subire corpora ostendit. ¶Hanc vero μετεμψύχωσιν, hoc est, animæ de corpore in corpus cõmigrationẽ, ab Aegyptiis sumptam esse innuit Herodotus in Euterpe scribens, Aegyptios primos extitisse, qui dicerent animam hominis esse immortalem, quòd mortuo corpore subinde in aliud atq; aliud corpus, vt quodq; gigneretur immigraret, atq; vbi per omnia se circumtulisset terrestria marina, volucria, rursus in aliquod genitum hominis corpus introire, atque hunc ab ea introitũ fieri intra annorum tria milia. Hanc orationem sumit à Gręcis, qui vsurpauerunt tanquam suam, alii prius, alii posterius, quorum ego nomina sciens non duco scribenda. ¶Humeris va. Atlan.) qui cœlũ sustinere fingitur. Pollicetur autem Pythagoras se noua de animorum immortalitate esse cõmemoraturũ.

COELIVS RHOD.

CESSE autem inferos, constanter asserit Christiana veritas, ex veteribus omnino pauci. Plinius quidem, vt in plerisque, hęresi deprauata, sustulisse eos videtur: Si vlli, inquit, essent inferi, eos iam refodissent auaritiæ manus. Marcus quoq; Tullius cum alibi, tum in oratione pro Cluentio, falsa esse quæ de inferis traduntur, indubitanter astruxit, sed in Consolatione ad Martiam Seneca,

Id'q; satis fuerant, nostrum'q; petentia letum
Corpora missa neci salua pietate fatemur.
Sed quã m danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abiit, & prima putatur
Hostia Sus meruisse mori, quia semina pando
Eruerit rostro, spem'q; interceperit anni.
Vite caper morsa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur ultoris, nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis oues placidum pecus? in'q; tuẽdos
Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar?
Mollia quæ nobis uestras uelamina lanas
Præbetis, uita'q; magis, quam morte iuuatis?
Quid meruere boues? animal sine fraude, dolo'q;,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit curui dempto modo pondere aratri
Ruricolam mactare suum, qui trita labore
Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quò d tale nefas committitur, ipsos
Inscripsere Deos sceleri, numen'q; supernum
Cæde laboriferi credunt gaudere iuuenci.
Victima labe carens, & præstantissima forma
(Nam placuisse nocet) uittis præsignis, & auro,
Sistitur ante aras, audit'q; ignara precantem,
Imponi'q; suæ uidet inter cornua fronti
Quas coluit fruges percussa'q; sanguine cultros
Inficit in liquida præuisos forsitan unda.
Protinus ereptas uiuenti corpore fibras
Inspiciunt mentes'q; Deum scrutantur in illis,
Vnde fames homini uetitorum tanta ciborum est?
Audetis uesci genus o' mortale? quod oro
Ne facite, & monitis animos aduertite nostris.
Cum'q; boum dabitis cæsorum membra palato,
Mandere uos uestros scite, & sentite colonos.
Et quoniam Deus ora mouet, sequar ora mouentẽ
Rite Deum, Delphos'q; meos, ipsum'q; recludam
Aethera, & augustæ reserabo oracula mentis
Magna, nec ingeniis inuestigata priorum,
Quæ'que diu latuere, canam. iuuat ire per alta
Astra, iuuat terris, & inerti sede relicta
Nube uehi, ualidi'q; humeris insistere Atlantis,
Palantes'q; homines passim, ac rationis egentes
Despectare procul, trepidos'q; obitum'q; timentes
Sic exhortari, *seriem'q; euoluere fati. (* a.l. fortemq;.)

ARG. FABVLAE SEQ.

Pythagoram eundem inducit referentem cuncta rerum temporibus immutari, siquidem ipse annus vertatur in quatuor species, veris, æstatis, autumni, & hyemis, & quæ nascuntur, quoniam initio prodita, teneras minutasque species habeant, deinde accipiant vires crescendo robustæ ætatis nouissime senescentis, se quoque memoria tenere bello Troiano Euphorbum Panthoidem fuisse, & posteaquam a Menelao sit occisus in bello, animam eius in se esse transfusam, clypeumque eius, quo vsus esset in bello dum in ætates ductus sit, se in templo Iunonis Argiuæ cognouisse.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid styga? qd tenebras, & nomina uana timetis,

Nam tener, & lactens, puerique simillimus æuo,
Vere nouo est. tunc herba *uires, & roboris expers
Turget, & insolida est, & spe delectat agrestes.
Omnia cum florent, florumq; coloribus almus
Ludit ager, neq; adhuc uirtus in frondibus ulla est.
Transit in æstatem post uer, robustior annus,
Fitq; ualens iuuenis. neq; enim robustior ætas
Vlla, nec uberior, nec quæ magis ardeat ulla est.
Excipit autumnus posito feruore iuuentæ
Maturus, mitisq; inter iuuenemq; senemq;,
Temperie medius, sparsus quoq; tempora canis.
Inde senilis hyems tremulo uenit horrida *passu,
Aut spoliata suos, aut quos habet, alba capillos.
Nostra quoq; ipsorum semper, requieq; sine ulla
Corpora uertuntur, nec quod fuimusue, sumusue,
Cras erimus, fuit illa dies, qua semina tantum,
Spesq; hominũ, primo matrisq; habitauimus aluo,
Artifices Natura manus admouit, & angi
Corpora uisceribus distentæ condita matris
Noluit, eq; domo uacuas emisit in auras.
Editus in lucem iacuit sine uiribus infans:
Mox quadrupes, rituq; tulit sua membra ferarum
Paulatimq; tremens, & nondum poplite firmo
Constitit, adiutis aliquo conamine neruis.
Inde ualens, uelox q; fuit, spatiumq; iuuentæ
Transit, & emeritis medii quoq; temporis annis,
Labitur occiduæ per iter decliue senectæ.
Subruit hæc æui, demoliturq; prioris
Robora, fletq; Milon senior, cum spectat inanes
Illos qui fuerant solidarum *morte ferarum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoq;, ut in speculum rugas conspexit aniles
Tyndaris, & secum cur sit bis rapta, requirit.
TEMPVS edax rerũ, tuq; inuidiosa uetustas,
Omnia destruitis, uitiataq; dentibus æui
Paulatim lenta consumitis omnia morte.
Hæc quoq; nõ perstãt, quæ nos elemẽta uocamus,
Quasq; uices peragant, animos adhibere docebo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ipsa quoque initia quatuor, ex quibus generantur omnia, transfigurari motibus suis, resolutam enim tellurem in aquas abire, attenuatam efficere ignem, rursus per eundem ordinem retexi, spissatum enim ignẽ in aera verti, hunc in aquam, hanc in terram abire. Cæteraque rerum perinde variari quæ tempus aut natura vix acceptas ab initio facies cogit amittere. eadem fluminibus etiam fontibus ac terrenis locis accidere.

Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet, ex illis duo sunt onerosa, suoq;
Pondere in inferius Tellus, atq; Vnda feruntur,
Et totidem grauitate carent, nulloq; premente
Alta petunt. Aer, atq; Aere purior ignis.
Quæ q̃q̃ spatio distant, tamen omnia fiunt

RAPH. ¶ NAM tener) ver pueritiæ, æstatem iuuentæ, autumnum primæ senectuti, hyemem decrepitati similem esse ait. ¶ Roboris expers) firmitate carens. ¶ Turget) tumescit succorum copia. ¶ Insolida) infirma. ¶ Et spe delectat agrestes) agricolas, sperant enim se fruges omnis generis collecturos. ¶ Almus ager) ab alendo almus dicitur ager, quòd homines suis fructibus alat. ¶ Ludit) ludere videtur & luxuriare. ¶ Neque adhuc virtus in frondibus vlla est (tenellæ nanque tẽpore veris sunt frondes, vt puerorũ corpora sine vllo robore & firmitate. ¶ Trãsit in æstatem) veri succedit æstas. ¶ Robustior annus) pars anni robustior. ¶ Fitq; valens iuuenis) valẽti, fortiq; ac robusto iuueni fit similis. ¶ Nec vberior) fœcũdior. ¶ Ardeat) ferueat variis cupiditatibus. ¶ Excipit autumnus) æstatẽ subsequitur autũnus, qui viridi, primæq; senectuti similis videtur. ¶ Sparsus quoq; tẽpora canis) tẽpora canis capillis sparsa habens. nam tẽpora prima canescere incipiunt. ¶ Senilis hyems) senectᵃ hyemi similis. ¶ Alba capil.) canos habẽs capillos. Est eni synecdoche poetica etiã pueris nota. ¶ Nostra quoq; ipsorum) nostra etiã corpora in continuo esse fluxu colligit Pythagoras. ¶ Vertunt) mutantur. ¶ Fuit illa dies) illud fuit tempus, quo semina tantum quæ spermata à Græcis dicuntur, fuimus. Semẽ vero maris & fœminæ ait Pythagoras ad generationẽ hominis ꝯuenire, à quo quidẽ Aristoteles dissentit, soliusq; maris sperma esse, idq; in vtero mulieris foueri ait. ¶ Spesq; hominum primo) primũ inquit spes hominum fuimus. Ex spermate nanq; in vterũ mulieris proiecto hoies natum iri sperãtur. ¶ Aluo) vtero. Aluus nanq; est p quam defluunt sordes ¶ Vterus autẽ in quo mulieres ꝯcipiunt, qui & loci à doctis scriptoribus appellantur, ab imperito autẽ vulgo matrix vocatur, cũ matrix sit fœmina fœtus gratia cõparata. Columella de gallinis loquens, nã & octies anno pullos educat, si est bona matrix. ¶ Admouit) adhibuit. primum nãque Embrya efficit, quos Embryones imperiti medici vocant. ¶ Et angi) suffocari. ¶ Distentæ matris) grauidæ, ventrẽq; distentum, ac repletum habentis. ¶ E domo) ex vtero. ¶ Mox quadrupes) manibus nanq; ac pedibus infantes repunt more brutorum. ¶ Aliquo conamine) aliqua re, qua niti possint. ¶ Emeritis) exhaustis, præteritis. ¶ Labitur decliue) assidue tanquam fluuius per loca decliuia currit. {Imo per iter decliue, hoc est, deuexum & deorsum vergens, perinde vt Sol cum ad occasum tendit, proinde & senectam occiduam dixit, quod ea vltima sit ætatum hominis, perinde vt occidens, vltima meta cursus solaris.} ¶ Occiduæ senectæ) ad senectam, quæ facile occidit ac moritur. ¶ Subruit) euertit. ¶ Demolitur) destruit. ¶ Fletq; Milon) Athleta fuit Crotoniata tantis viribus, vt vno ictu nudæ dextræ taurum interfecisse tradatur, humerisq; per stadium sine fatigatione portasse. ¶ Solidarum morte ferarum) robustarum. Alludit autem ad id quod dixi Milonem Crotoniatam tantum corporis viribus valuisse, vt taurum vno dextræ ictu interimeret. ¶ Fere autem in exẽplaribus more pro morte corrupte legitur. {De Milone Crotoniata meminere Valerius libro nono, capite duodecimo. Athenæus lib. decimo, & Pausanias in Eliacis posterioribus. Traditur autẽ non solum bouem humeris gestasse, sed & totum solus deuorasse, vnde & epigramma in ipsum tale factum:

Τοῖος ἔην Μίλων, ὅτ' ἀπὸ χθονὸς
ἤρατο βρῖθος
Τετραέτη δάμαλιν, Διὸς εἰλα-
πίναις
Ὤμοις δὲ κτῆνος τὸ πελώριον ὡς
νέον ἄρνα
Ἤνεγκεν δι' ὅλης κοῦφα πανηγύ-
ρεως,
Καὶ θάμβος μὲν, ἀτὰρ τοῦδε πλέ-
ον ἤνυσε θαῦμα,
Πρόσθεν Πισαίου ξεῖνε θυηπολίου,
Οὐ γὰρ ἐπόμπευσεν βοῦν ἄζυγον,
εἰς κρέα, τὸν δὲ
Κόψας, πάντα κατ' οὖν μοῦνος
ἐδαίσατο.}

¶ Fluidos) flaccidos, viribus ac toris vacuos. ¶ Tyndaris) Helena, quæ bis ob pulchritudinem rapta fuit. Primum à Theseo, deinde à Paride. Bene igitur Helena turpis ac deformis senectute effecta miratur cur bis fuerit rapta. ¶ Tempus edax rerum) apostrophe ad tẽpus graui philosopho maxime conueniens. ¶ Dentibus æui) multitudine annorum. Siquidem anni dentes æui dicũtur, quibus omnia rodi videntur. Alludit autem ad dentes rotarum quibus horæ mensurantur in horologiis. ¶ Lenta mor.) lente ac tarde venienti. ¶ Hæc quoque non per.) elementa quoque in continuo fluxu esse ostendit. Sunt autem quatuor, quorũ duo, tellus & aqua sunt grauia. Duo, aer & ignis leuia. ¶ Genitalia corpora) quatuor elementa ex quibus omnia generantur. ¶ Nulloq; premente) pondere subaudiatur. ¶ Fiunt) generantur. ¶ Ex ipsis) quatuor elementis. ¶ Et in ipsa cadunt) in ipsa resoluuntur. nam elementa dicuntur ex quibus omnia constant, & in quæ vltima resoluuntur.

Margin notes: Sperma in hominem. — Aluus — ADDI. — Milon — Aetates quatuor — *a.l.teres. — ADDI. — *a.l.visu — *a.l.more — Quatuor elementa

Ex ipsis, & in ipsa cadunt, resoluta'q; tellus
In liquidas rarescit aquas, tenuatus in auras,
Aera'q; humor *abit, dempto quoq; pōdere, rursus
In superos aer tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idem'q; retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aera transit,
Hic *in aquas, tellus glomerata cogitur unda,
Nec species sua cuiq; manet rerum'q; nouatrix
Ex aliis, alias reddit Natura figuras,
Nec perit in *tanto quicq̄ (mihi credite mundo,
Sed uariat, faciem'q; nouat, nasci'q; uocatur
Incipere esse aliud, quàm quod fuit ante. mori'q;
Desinere illud idem, cum sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc, summa tamen omnia constant.
NIL equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim, sic ad ferrum uenistis ab auro
Secula, sic toties uersa est fortuna locorum.
Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum. uidi factas ex æquore terras.
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ,
Et uetus inuenta est in montibus anchora summis.
Quod'q; fuit campus, uallem decursus aquarum
Fecit, & eluuie mons est deductus in æquor.
E'q; paludosa siccis humus aret arenis.
Quæ'q; sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hic fontes Natura nouos emisit. at illic.
Clausit, & antiquis tam multa tremoribus urbis
Flumina prosiliunt, aut excæcata *residunt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Amnem Lyciæ consumptum ostendit aliis apparuisse, aliis non.

Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu
Existit procul hinc, alio'q; renascitur *ore.

ARG. FABVLAE SEQ.

Erasinus diu refluens postea Argis est redditus voluntate Iunonis.

Sic modo *cum bibitur, tecto modo gurgite lapsus
Redditur Argolicis inges Erasinus in agris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Caycus flumen Mysiæ aliis nunc ripis, aliis ab initio fuisse fertur.

Et Mysum, capitis'q; sui, ripæ'q; prioris,
Pœnituisse ferunt, alia nunc ire Caycum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Amasenum flumen Siciliæ intumescere, refluere, interdum siccari.

Nec non Sicanias uoluens Amasenus arenas
Nunc fluit, interdum suppressis fontibus, aret.

ARG. FABVLAE SEQ.

Nigrum flumen iucundissimam aquam sitientibus præstitisse. Posteaquam Centauri ab Herculis sagittis confecti cruorem in eo abluerint, aspero aduenientes fugasse odore.

Ante bibebatur, nunc quas contingere nolis,
Fundit Anigrus aquas, postquā (nisi uatibus omnis
Eripienda fides) illic lauere Bimembres
Vulnera, Clauigeri, quæ fecerat Herculis arcus.

RAPH. ℭ Resolutaq; tel.) elemētorū alterū in aliud trāsire, ꝓbat. Nā & terra in aquā, & aqua in aerē, & aer in ignem, & cōtra
ADDI. ignis in aerē, ver in aquā, aqua in terrā ꝯuertunt. {Tenuat in auras, aeraq; humor abit, ita pleriq; codices habēt. neq; reclamat Regius. Mihi vero sic legēdū videt, tenuatus in auras, Aeraq; humor abit, vt intelligamus, terrā rarefactam in aquā, aquā in aerē, & inde aerē in ignē trāsire. Id enim & sequētia & ꝓbāt, cū ait, ignis
*a.l.habet enim dēsum spissatus in aera trāsit, Hic, idest aer (Ita enim legendum, nō vulgo habet, hinc) in aquas, tellus glomerata cogit vnda. neque enim simplr infimū, aut sūmū ele-
*a.l.hinc vulgo. mētū, in cætera oīa vertitur, sed quodq; in ꝓximū suū, vt docēt Physici. Nā qd qdā ꝑ
*a.l.toto abit, hēt substituūt, id æque ineptū ac vanū est.} ƒ Tenuissimus) purissimus. ƒ Superos ignes) ętherē, q oium elemētoꝝ supremꝰ est. ƒ Retexit) resoluit. ƒ Tellus glo.co.vnda) hoc ē, aqua trāsit i terrā. ƒ Glomerata vn.) ex aqua cōdēsata. ƒ Nec pe. in tan.) quę nāq; perire vīt, in quatuor elemēta, vel vt Arist. sētit) in primā materiā resoluunt. ƒ Mihi credi.) hoc sibi credi postulat Pythagoras, qa vulgo paꝝ verisimile videt. ƒ Nasciq; vo.) qd nasci, qdq; mori sit, elegāter describit. Nasci enī aliqd dicit, cū aliud q̄ qd fuit ante incipit ēē. Mori vero cū id definit esse, qd ante fuit. ƒ Cū sint huc forsitā il.) ƒ Corruptionē vnius, alterīꝰ
*a.l. exiccata. gñationē ēē ait, eaq; quę perire videt, i alia ꝯuerti. ƒ Huc) in hoc corpus. ƒ Illuc) i illud corpus. ƒ Sūma tū oia ꝯstāt)
*a.l.orbe. in sūma inqt oia eadē pmanēt. nā vel in quatuor elemēta secūdū. Pythagorā, vel in
Cōbibitur ex vetusto codice. primā materiā ex Aristotelis snia oia resoluūt. ƒ Sub ima. ea.) sub eadē figura. ƒ Sic ad fer.) ad ferreā ætatem. ƒ Ab au.) ab ætate aurea. Est autē apostrophe ad secula. ƒ Versa est) mutata est. Hinc āt colligit id quod toties ait Arist.
Corruptio vniꝰ est generatio alterius. Corruptionē vniꝰ, alteriꝰ esse gñationē. ƒ Vidi e. qd fue) id multis exēplis colligi pōt. nā vbi nūc ē fretū Siculū, ibi fuit terra & qdē solidissima. Vt enī Pli. narrat, Sicilia Italiæ olim fuit auulsa. Cyprus Syriæ; Eubœa Bœotiæ, Eubœæ Abantis & Macris, tametsi in Plini. libro. ii. capite lxxxviii. et. lxxxix. ferè legat corrupte Atlātem; & Macriā, Belbicū Bithyniæ, Leucosia Sirenū ꝓmōtorio. ƒ Vidi fa. ex æquore ter.) nā præterquā qd nouæ insulę in mari nascunt tota Aegyptus olim mare fuisse narrat, Hybanda præterea quondam insula Ioniæ ducētis nūc à mari abest stadiis. ƒ Et pro. à pela.) etiā in mōtibus & quidē altissimis cōchæ marinæ reperiunt, ex quo colligit illic mare aliquādo fuisse. ƒ Et eluuie) diluuio. ƒ Paludosa) terra subaudiat. Ex paludibus autē etiā nunc fertilissimi agri fiunt, id qd de Pontinis paludibus etiam Horatius in Arte poetica scribit:

Debemur morti nos, nostraq; siue receptus
Terra, Neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus, sterilisq; diu palus aptaq; remis
Vicinas vrbes alit, & graue sētit aratrū.

ƒ Quęq; si.tu.) quæ sicca fuerāt loca à paludibꝰ sunt occupata. ƒ Stagnata) stagna facta. ƒ Humūt) humescunt humida facta sunt. ƒ Hic fon.no.) fōtes noui sæpenumero oriūt, maximeq; vbi syluæ succidunt, vt Plin. lib. ii. cap. 80. scribit, interdū ēt arescunt. ƒ Tremoribꝰ or.) terræmotibus. Nā (vt refert Plinius) varie quatit terra, & mira edunt opa, alibi ꝓstratis mœnibꝰ, alibi hiatu ꝓfundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis amnibus, nōnūquā etiā ignibꝰ, calidiusue fōtibꝰ, alibi auerso fluminū cursu. ƒ Excæcata) occultata. {Alii aūt exiccata legūt, quā lectionē & ipse ap- ADDI.
probo, durū eni nimis ē, excęcatū, ꝓ occultatū aut abscōditū dici, cū alterū actiuæ potestatis sit, alterum passiuæ.} ƒ Sic vbi ter. Ly. est) variis ꝓbat exēplis mlta flumina modo oriri, modo occultari. Ly-
Lycus cus aūt fluuiꝰ est Asiæ à Cadmo mōte fluēs, q vt Herod. scribit) iuxta Colossas Phrygię opdidū terrę hiatū subiēs occulit, deinde qnque ferè post stadia emergēs illabitur & ipse i Męādrū. Hæc aūt & Pli. scribit. Subeunt inqt terras, rursusq; reddunt Lycꝰ in Asia, Erasinꝰ in Argolica, Tigris in Mesopotamia. Sed duo itē alii sūt fluuii hoc nomine alter ex Arcadia i littꝰ Burrę labit. alter apud Eretrios existit. ƒ Sic modo cum bibit) Erasinus fluuiꝰ est Arcadiæ, q (vt scribit Herodotus) à Stymphalide palude orit, at nūc qdē in Argolico agro exit, cū antea exitū nō haberet. ƒ Et Mysū) Caycus fluuiꝰ est Mysiæ, q alueū pristinū mutauit. ƒ Nec nō Sica.) Amasenus fluuiꝰ est Sicilię, q æstate ferè exiccat. ƒ Ante bibe.) Anigrus, q & Aniger dicit, fluuiꝰ est Græciæ, q è dulci factus est amarus, postq̄ in eo se lauerunt Centauri ab Hercule vulnerati, q̄uis alii tradāt Melampodē vt Prœtidas ab insania purgaret, illis ad expiationē aquis vsum fuisse, ꝓpter qd ex dulcibus amaras fuisse effectas, {vide Eliaca Pausaniæ priora.} Pisces etiā gi- ADDI.
gnit pessimi saporis. Hic autē fluuius ante Minyæus appellabatur, cuius aquæ irrigatio maculas Albas & impetigines sanat, qua ex causa Alpheū quoq; quod Alphos, idest maculas curet, nomen sortitum esse literis proditum est.

ℭ QVID

ARG. FABVLAE SEQ.

Hypanim Scythiæ amnem marini factum liquoris cum fuerit in initio dulcissimi ob fœminarum Scythiæ regionis eiusdem. *

Quid? non & Scythicis Hypanis de mōtibus ortus
Qui fuerat dulcis, salibus uitiatus amaris?

ARG. FABVLAE SEQ.

Antissa & Pharos item Tyros in Phœnice insulæ fuerunt.

Fluctibus ambitæ fuerant, Antissa, Pharosq́;,
Et Phœnissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.

ARG. FABVLAE SEQ.

Leucades insulæ tres in salo fuerunt, nunc a fluctibus relictæ, Item Zancle coniuncta Italiæ, nunc freto discriminatur. Propterea id cōtingit, quod Latonæ sedes ibi est negata.

Leucada continuam ueteres habuere coloni,
Nunc freta circumeunt Zancle quoq; iuncta fuisse
Dicitur Italiæ, donec confinia pontus
Abstulit, & media tellurem reppulit unda.

ARG. FABVLAE SEQ.

Helice & Bura Achaiæ vrbes ponto voratæ sunt.

Si quæris Helicen, & Buran Achæidas urbes,
Inuenies sub aquis, & adhuc ostendere nautæ
Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tumulum secundum Trozenam vrbem in aream redactum eruptione spiritus, quæ terræ increuerat.

Est propè Pittheiam tumulus Trozena sine ullis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus. nam (res horrenda relatu)
Vis fera uentorum, cæcis inclusa cauernis
Expirare aliqua cupiens, luctataq; frustra
Liberiore frui cœlo, cum carcere rima
Nulla foret toto, nec peruia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum, ceu spiritus oris
Tendere uesicam solet, aut direpta bicornis
Terga capri. tumor ille loci permansit, & alti
Collis habet speciem, longoq; induruit æuo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Lacus in Africa Hammonis Solis ortu frigescit, obitusque Solis calescit, postmodum in glaciem vertitur.

Plurima cum subeant audita, aut cognita nobis,
Pauca super referā. quid? non & lympha figuras
Datq; capitq; nouas? medio tua corniger Hammon
Vnda die gelida est, ortuq;, obituq; calescit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Athamante lignum renuata Luna admotum fonti accenditur.

Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recrescit in orbes.

RAPH.
Hypanis

¶ QVID non & Scythicis) Hypanis fluuius est Scythiæ ex magna palude profluens, circum quam (vt scribit Herodotus lib. quarto) pascuntur equi syluestres candidi. Is quinque ferè dierū nauigatione angustus & dulcis fluit. Sed mox quatuor à mari dierum nauigatione sanè quàm amarus, propter amarum qui in eum influit fontem. Est autē hic fons in finibus Scytharum Aratorū & Halyzonum eodem nomine quo locus vnde emanat, Scythica lingua Exampeus, idest sacræ viæ. ¶ Fluctibus ambi.) ex insulis continētem fieri, ac ex cōtinente insulas exēplis colligit Pythagoras. Nam Antissa cum antea per se insula esset cum vrbe eiusdem nominis, nunc Lesbo (vt Plinius scribit lib. secundo, cap. lxxxix.) est adiuncta.

Pharos

¶ Pharos) Pharos quoque insula olim fuit. Aegypto adiacens nunc autem continens est facta, quæ turrim habebat multis tabulatis excelsam, & albo lapide mirifice structam eodem nomine, quo insula, quam quidem Sostratius Gnydius regū amicus pro nauigantium salute (vt refert Strabo lib. xvii.) extruxit. {Meminit & Plin. lib. ii. cap. lxxxv.}

ADDI.
Tyros.

¶ Tyros) Tyros vero vrbs est Phœniciæ, quæ Alexandri magni temporibus insula fuit. Nam aggere ab ipso cōtinenti fuit coniuncta, dum illam obsideret, {vt Curtius lib. iiii. & cæteri.}

ADDI.
Lib. iiii. c. i.

¶ Leucada conti.) Leucas vrbs est, quæ olim Epiro fuit coniuncta. Leucadē autē vocauerunt (vt Strabo opinatur) à Leucate sumpto vocabulo. Est autē albicanti colore petra in pelagus proiecta, atq; Cephaleniæ & Leucadi adiacens, in qua est Apollinis Leucatæ Fanum. Vrbem autem posuit pro insula Oui. Nam (si referenti Plinio credimus) Leucadia peninsula est iuxta sinum Ambracium quondā Neritis appellata, accolarū opere abscissa à continenti, ac reddita ventorum flatui congeriem arenæ accumulantium. Oppidum autem in ea Leucas quondam Neritum dictum.

Leucas

¶ Zancle quoque). Zancle vrbs est Siciliæ, quæ nunc Messena dicitur, olim Italiæ adiuncta. Eam (vt Strab. libro sexto, refert) condidere Messenii, qui Peloponnesum habitant, à quibus & nomen accepit, nam prius à curuitate locorum Zancle fuit vocata. nam curua Zanclia vocabant Naxii, qui illam prius ædificarunt. ¶ Si quæris Helicen) Helice vrbs fuit Achaiæ, in qua Callisto nata fuisse dicitur, vnde sæpenumero pro maiori ponitur versa. {Helice Achaiæ vrbs fuit, ab Helice Selinuntis filia. Ionis coniuge nominata, authores Stephanus, Pausanias & Strabo. Callisto autem, cuius hic Regius meminit, non in Achaia, sed Arcadia nata fuit, neque ab vrbe Helice cognomen vllum accepit, sed quod vrsa maior Helice à poetis dicitur, minor autem Cynosura, diuersam rationem habet. Nam Aratus, & qui eum sequūtur, quorum & Higynus meminit, Helicen & Cynosuram, nymphas Idæas, Iouis nutrices fuisse tradunt, quas Iuppiter officii ac ministerii sui causa inter sydera retulerit. Quanquam siquis ad etymologiam vocum respiciat, Helicen ἀπὸ τοῦ ἑλίσσειν, hoc est, vertendo, eo quòd tota supra terram vertatur, dictum inueniat. Cynosuram autem à specie & positu stellarum, quod canis caudam referat.}

ADDI.

Hypanis fluuius.
Bura

¶ Et Buran) Bura item vrbs fuit Achaiæ, cuius vt Helices in sinu Corinthio, vt scribit Plinius, etiamnum vestigia apparent. Est autem in monte sita à Bura Ionis filia & Helices dicta, vt Pausanias in Achaicis scribit, quæ terræmotu & ipsa quoque cū Helice deleta est, adeo concussa fuit, vt ne Deorum quidem statuæ integræ fuerint relictæ. Soli autem Burensium qui tunc abfuerunt, Buran postea habitarunt.

Antissa

¶ Est propè Pittheiā) Pitthei Aethræ patris patriam. Nam Trœzen vrbs est Peloponnesi à Trœzene Pelopis filio dicta, quæ & Aphrodisias, & Saronia & Posidonias & Apollonias & Anthanis fuit appellata. Planiciem autem in montes conuerti, & contra montes in planiciē transire colligit Pythagoras. Eam autem huiusmodi mutationis causam assignat, quā & Aristoteles in Meteoris affert. Ventos enim subterraneos neque exitum habentes in causa esse ait, vt plana interdum montes efficiantur. ¶ Res horrenda) admirāda. Est autem acclamatio. ¶ Vis fera) violentia terribilis. ¶ Cæcis) occultis. ¶ Aliqua) via. ¶ Luctata) conata. ¶ Flatibus) flaminibus. ¶ Aut direpta bicornis Terga capri) periphrasis est vtrium.

Mira aquarū natura

¶ Plurima cum subeant) in mentem veniant. ¶ Super) insuper. ¶ Medio tua corniger Hammon) Iuppiter sub figura arietis in Libya hac de causa colitur, quòd cum Liber pater per Libyæ deserta exercitum ducens siti laboraret, patrem rogauit, vt sibi auxilio esset, cui repente aries occurrit, quem secutus limpidissimum fontem inuenit. In tantæ autem rei memoriam & templum magnificentissimum extruxit, & instituit, vt Iuppiter sub figura arietis coleretur. Fons vero ille (vt scribit Plinius) interdiu frigidius, noctibus feruet.

Athamania

¶ Admotis Athamantis aquis) in Dodone scribit Plinius libro secundo, capite. 103. Iouis fons cum sit gelidus, & immersas faces extinguat, si extinctæ admouentur, accendit. idem meridie semper deficit, qua de causa Anapauomenon vocant. Mox increscens ad medium noctis exuberat, ab eo rursus sensim deficit. Quamuis autem Athamātis legatur, Athamanis tamē ab Ouidio forsitan scri-

ptum fuit. Nam Athamania, quæ & Athamanis dicitur, Thessaliæ regio est, in qua fons ille esse perhibetur. Hinc etiam Athamanes populi dicuntur. Est autem hypallage, Admotum aquis lignum intelligitur. {Solinus cap. xii. fontem, de quo hic dicitur, Epiri dicit, Sacrum cognomẽto, Plinius libro secũdo. cap. 103. Dodoneum, Ioui sacrum. Est autem Dodone pars Epiri.

ADDI.

Quod igitur regius contendit Athamanis, legẽdũ esse, vt sit fœmininum gentile ab Athamania, quam Plinius Aetolorum populum, Stephanus Illyrici partem, alii Thessaliæ faciunt: Id ita accipio, si vocabulum vicini loci, pro proprio sumatur deinde Athamanis non de terra, sed de aqua siue vnda, quod nomen proximo versu pręcedit, intelligat. Quãquam etiã Strabo libro. vii. Athamanes inter Epiroticos recenset his verbis, ἠπειρῶται δ᾽ εἰσὶ καὶ ἀμφίλοχοι, καὶ οἱ ὑπερκείμενοι καὶ συνάπτοντες τοῖς ἰλλυρικοῖς ὄρεσι τραχεῖαν οἰκοῦντες χώραν, μολοττοί τε καὶ ἀθαμᾶνες καὶ αἴθικες καὶ τυμφαῖοι καὶ ὀρέσται. &c.

Crathis & Sybaris flu uii.

Salmacis fons.

RAPH. RECRESCit) decrescit.

Flumen habent Cicones) huius fluminis nomen non memini me legisse, nisi Hebrum intelligamus. Plinius vero sic scribit. In Ciconum flumine & in Piceno lacu Velino lignum deiectum lapideo cortice obducitur. Cicones autẽ Thraciæ populos esse sæpius iam scripsimus.

Cicones.

COELIVS RHOD. Cæterum, in hac calentiũ aquarum ratione non'ne illud eximium est, ac inuestigãdum anxie, quod ipse etiam penè puer apud Aponum adnotaui, dum Patauii capesserem ingenii cultum, ab illis subinde lapides gigni? Hoc extra omnem admirationem mihi fuit, scaturiunt ibi feruẽtissimę aquę in supercilio nõ multũ arrecto, in subiecto molendinum est, quod versat balinei aqua per conuallem decurrens, Volaticam, vt nunc passim dicitur, in quam impetu deuoluitur aqua per arctum. vidimus totam, veluti quodã artificio, lapidea circũtectam crusta, & quum oculis nõ satis crederem, duritiem materiæ experturus cultelli satis validi mucronem insigniter retusum animaduerti. Id vtpote adolescẽti, qui nihil admodum interioris scientiæ attentassem, miraculum est visum. Mox repetita vrbe, quum rem scholasticis quibusdam exposuissem in foro, risu exceptus sum ab omnibus ferè, tanquam insuetata nescio quæ, & absurda ac scurrilia promerẽ. Sed haud ita multo interstitio facto, illuc profecti mecum in rem præsentem verissima senserũt, quæ prius inscite ludibrio habuerant. Verum ea omnia post quum Plinii, tum aliorum doctrina confirmata reperi. Nam & Seneca (vt de Strabone taceam libro tertiodecimo) Naturalium tertio ad hunc modum scribit: Interest vtrum loca sulfure an nitro an bitumine plena transeant. Hac ratione corruptę cũ vitæ periculo bibunt: vnde & apud Ouid. legimus:
Flumen habent Cicones quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Flumẽ quoque apud Ciconas est, ex quo qui bibit in lapides cõuertitur.

Flumen habent Cicones, quod potũ saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Crathis amnis confinis Sybari capillos aurei coloris efficit.

Crathis, & hinc Sybaris uestris conterminus oris,
Electro similes faciunt, auroq; capillos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Salmacis fons in Caria contactu sui liquoris cogit in mollitiem corporis obscœni verti, quod beneficio Mercurii & Veneris dicitur esse factum.

Quodq; magis mirũ, sunt qui non corpora tãtum,
Verum animos etiam ualeant mutare liquores.
Cui non audita est obscœnæ Salmacis unda?

ARG. FABVLAE SEQ.

Lacus est in Aethiopia, qui hausto liquore ad sitim sedandam, aut in insaniam, aut in soporem vertit.

Aethiopesq; lacus, quos siquis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Clitorius fons in Arcadia vinum in odium adducit. Quod Melampus Amythaonis filius Prœtidas cum ab insania liberasset, nouissime remedia in eum proiecisse fertur.

Clitorio quicunque sitim de fonte leuauit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius undis.
Seu uis est in aqua calido contraria uino,
Siue quod indigenæ memorant, Amythaone natus
Prœtidas attonitas postquam per carmẽ, & herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas.
Misit aquas, odiumq; meri permansit in undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Lincestius amnis Thraciæ hanc vim obtinet potestate mutata, vt aquam eius bibentes ebrii fiant.

Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunq; parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quã m si mera uina bibisset.

Crathis

Crathis & hinc Sybaris) Crathis & Sybaris fluuii sunt Calabriæ, qui capillos flauos efficiunt. Est etiam Crathis Achaiæ fluuius iuxta Aegas labens, à miscendis aquis cognominatus, quod à duobus fluminibus incrementa suscipiat, à quo & Italicus (vt Strabo & Pausanias aiunt) fuit appellatus. {Crathidis quidem meminit Pausanias in Achaicis & Arcadicis. De vtroq; autem Strabo lib. sexto, his verbis: ἐφεξῆς δ᾽ ἐστὶ διακοσίοις σταδίοις ἀχαιῶν κτίσμα ἡ σύβαρις δυοῖν ποταμῶν μεταξὺ, κρᾶθιδος καὶ συβάριδος. Et paulopost, ὁ μὲν οὖν συβαρὶς τοὺς πίνοντας ἵππους ἀπ᾽ αὐτοῦ, πτυρτικοὺς ποιεῖ, διὸ καὶ τὰς ἀγέλας ἀπείργουσιν ἀπ᾽ αὐτοῦ, ὁ δὲ κρᾶθις τοὺς ἀνθρώπους ξανθοτριχεῖν καὶ λευκοτριχεῖν ποιεῖ λουομένους, καὶ ἄλλα πολλὰ πάθη ἰᾶται.}

ADDI.

Cui non audita est) Salmacis fons est Cariæ, in quem qui ingrediuntur, effœminati egrediuntur. Cuius rei causam in superioribus diximus libris. Mirum grauitate soporem) periphrasis est Lethargi. {Solinus capite trigesimosecũdo etiam lacum in Aethiopia dicit esse. quo perfusa corpora velut oleo nitescant.} Clitorio quicunque sitim) Clitorius fons est Arcadiæ, qui potus odium vini inducit. {Pausanias fluuium vocat Clitorem, iuxta oppidum Clitorium, à Clitore Azanis filio nominatum. De natura autem aquæ etiam Vibius sequester meminit, & Vitruuius libro octauo, qui & epigramma, circa fontem illum lapidi iam olim inscriptum tale refert:

ADDI.

Clitorius.

ADDI.

Ἀγρότα σὺν ποίμναις τὸ μεσημβρινὸν ἤν σε βαρύνῃ
Δίψος ἀν᾽ ἐσχατιὰς κλείτορος ἐρχόμενον
Τῆς μὲν ἀπὸ κρήνης ἄρυσαι πόμα, καὶ παρὰ νύμφαις
Ὑδριάσι στῆσον πᾶν τὸ σὸν αἰπόλιον.
Ἀλλὰ σὺ μήτ᾽ οἴνῳ λουτρὰ βάλῃς χροΐ, μή σε καὶ αὔρη
Πημήνῃ θερμῆς ἐντὸς ἐόντα μέθης.
Φεῦγε δ᾽ ἐμὴν πηγὴν μισάμπελον, ἔνθα μελάμπους
Λουσάμενος λύσσης προιτίδας ἀργαλέης,
Πάντα καθαρμὸν ἔκρυψεν ἀπόκρυφον, εὖτ᾽ ἂν ἀπ᾽ ἄργους
Οὔρεα τρηχείης ἤλυθεν ἀρκαδίης.}

Calido vi.) ex sententia physicorum calidum est natura vinum. Indigenæ) accolæ ibi geniti. Amythaone na.) Melampus medicus, qui Prœti Argiuorum regis filias quatuor putantes se vaccas esse eo furore liberauit, quem ipsis Iuno, vt scribit Pherecydes, vt alii Venus, immiserat, quòd illæ se pulchriores esse iactarent. Prœtidas) Prœti Argiuorum regis filias, quarum nomina sunt hæc, Mera, Euryale, Lysippe, & Iphianassa, quam quidem Melampus parte regni accepta, posteaquam illas curauit, vxorem accepit. Huic fluit) Lyncestius fluuius est, cuius aquã quisquis potauerit, non minus ebrius efficitur, quàm si immoderate vinum bibisset. Hoc etiam Plinius quidem his verbis affirmat. Lyncestis aqua quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno.

Melãpus.

Lyncesti9

Lib. ii. ca. 103.

CEST

RAPH. ❡EST lacus Arcadiæ) de Stymphalio lacu qui esse fertur iuxta Pheneum campum, vel de restagnatione Ladonis aquæ aliorum'ue fluuiorum, quæ in Pheneo campo fieri consuesse scribitur, quamuis nihil de aquarum qualitate dicat. Plinius vero, nisi mendum inest, sentire videtur Pheneas paludes in Arcadia esse, ex quibus Ladō pfluat. Arcadia autem regio est Achaiæ mediterranea maxime à mari remota, quæ prio Dryopidis, mox Pelasgis fuit appellata. ADDI. {A quam de qua hic Ouid. intelligere videt, Pausanias Strygem vocari ait ab Arcadibus, cuius verba hæc sunt: πηγὴ δὲ ἐστιν αὐτόθι (de Cynæthaensibus loquens) ὕδατος ψυχροῦ καὶ ἄστεος αὐτῆς πλατανιστῆς περιέχει ὅσ δ' ἂν ἀπὸ κυνὸς κατάσχητος λύσσῃ, ἢ τῷ ἕλκος, ἢ καὶ ἄλλως κινδυνεύσῃ τι, τοῦ ὕδατος πίνοντι ἴαμα, καὶ ἄλυσσον τοῦδε ἕνεκα ὀνομάζουσι τὴν πηγήν, καὶ οὕτω φαίνοιτο ἂν ἀρκάσι τὸ μὲν πρὸς φενεῷ ὕδωρ, ὃ στυγὰ ὀνομάζουσιν, ἐπ' ἀνθρώπου συμφορᾷ ἐξευρημένον· ἡ δὲ πηγὴ ἐν κυναιθεῦσιν ἀγαθὸν οὖσα ἀντίρροπον τῷ ἐκεῖ πήματι. Ex quibus verbis satis patet de qua aqua Ouidius intellxerit. Nisi quòd Pausanias de discrimine lucis ac noctis nihil meminit. Locus autē Plinii, quem hic Regius citat, est lib. iiii. ca. vi. his verbis: Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è mōte eiusdem nominis in Alphæū defluentes. &c. neq. quicquā difficultatis aut mendæ habet, quantum ego quidē videre possum.} ❡Sine noxa) sine nocumento. Ortygia ❡Tempusq; fuit quo nauit in vndis) Ortygia insula, quæ & Delos vocatur, vt superius diximus, fluitare solebat. ❡Timuit ɔcursibus Argo) Symplegades insulę sūt, quæ & Cyaneæ dicunt, contra Bosphorum Thracium, quæ à poetis olim cōcurrisse finguntur, quoniā (vt inquit Pli. libro. iiii. cap. xiii.) paruo discretæ interuallo ex aduerso intrātibus geminæ esse videntur, paululumq; deflexa acie coeuntium speciē pręběbant. ❡Vndarum elisarum) expressarum duorū scopulorum concursu. ❡Nec quæ sulfureis ardet) causas assignat poeta cur Aetna Siciliæ mōs notissimus ardeat. Hinc autem etiam colligit omnia esse in continuo fluxu, quod nec semper arsit, nec semper arsura est Aetna. Tres autem affert illius incendii causas. Nam aut naturalis est ille ignis, aut à ventis inclusis excitatur, aut ex sulfure bitumine oritur. ❡Ictibus) iactatibus. ❡Frigida) sine igni. ❡Bitumineæ vires) Bitumen genus est picis celerrime ignē rapientis. Pallene ❡Esse viros fama est) Pallene & vrbs est Thraciæ à Pallene Sitonis filia dicta, & Cheronesus, quæ & Phlegra antiquitus vocabatur, vbi giganteum bellum confectum fuisse dicit. ❡Qui so. leui.) qui soleant in aues conuerti. Arcadiæ lacus ❡Cum Tritoniacā pa.) Tritoniaca palus in Libya esse scribitur, sed poeta de ea quę sit in septentrione videtur sentire, de qua me nihil memini alibi legisse. Tritoniaca palus. Simile de Arcadibus Plinius scribit, quos in lupos verti, rursusq; sibi restitui tam constans fama fuit, vt in maledictis versipelles habeantur. ADDI. {Cæterum quod ad Ouidii fabulam attinet, videntur eodem pertinere & Plinii verba, quibus ille de Hyperboreis. Mox Riphæi (inquit) montes, & assiduo niuis casu, pinnarum similitudine Pterophoros appellata regio. pars mundi damnata à natura rerum, & densa mersa caligine, neque in alio, quàm rigoris opere, gelidis'que aquilonis concepta culis. Pone eos montes, vltra'que Aquilonem, gens felix (si credimus) quos Hyperboreas appellauere, annoso degit æuo, fabulosis celebrata miraculis, &c. Nam quod regio ipsa πτεροφόρος appellata, occasionem fabulæ dedisse videtur: deinde & illud accedit, quod dicitur gens fabulosis celebrata miraculis. Quanquam neq; de Pallene Hyperborea, neque de Tritoniaca palude alibi quicquam, quod ego sciam extet.} ❡Scythides) Scythicæ mulieres, quæ se in aues, vt nostratium, quædam in feles mutare dicuntur. ❡Sparsæ) perunctæ. ❡Easdem artes) vt se in aues conuertant. ❡Rebus probatus) de quibus periculum est factum. ❡Tabuerint) corrupta fuerint. ❡Fluido calo.) ab effectu quod fluida & mollia corpora reddat. ❡Obrue) terra tege. ❡Delectos tauros) vitulos. nam ex vitulis (vt in Georgicis scribit Virgilius) apes nascūtur. Ex itulis apes ❡V(su) experientia. ❡De putri viscere) de corrupta carne. ❡Rura colunt) nam in agris è floribus rorem legentes versantur. Ex equis crabrones ❡In spem) futuri & mellis & noui examinis. ❡Pressus humo bellator equus) per quem bella geruntur. Notum est autem crabrones ex equis putrefactis nasci.

ARG. FABVLAE SEQ.

In Arcadia secundum Pheneon vrbem aquæ feruntur, quæ potæ noste nocent, Luce autem innocuæ cognoscuntur.

Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores,
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto,
Nocte uocent potæ, sine noxa luce bibuntur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ortygia insula & Symplegades cautes in ponto concurrentes, flatibus solitæ moueri, nunc fixæ fundamentis tenentur loco.

Sic alias, aliasq; lacus, & flumina uires
Concipiunt, tempus'q; fuit, quo nauit in undis,
Nunc sedet Ortygie. timuit concursibus Argo
Vndarum sparsas Symplegadas elisarum,
Quæ nunc immotæ perstant, uentis'q; resistunt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aetna mons Siciliæ in ignem verti cœpit, cum initio riguerit.

Nec quæ sulfureis ardet fornacibus Aetna
Ignea semper erit, neq; enim fuit ignea semper.
Nam siue est animal tellus, & uiuit, habet'q;
Spiramenta locis flammam exhalantia multis,
Spirandi mutare uias quoties'q; mouetur,
Has finire potest illas aperire cauernas.
Siue leues imis uenti cohibentur in antris,
Saxa'q; cum saxis, & habentem semina flammæ
Materiam iactant, ea concipit ictibus ignem,
Antra relinquentur sedatis frigida uentis,
Siue bitumineæ rapiunt incendia uires,
Lutea'ue exiguis ardescunt sulfura *fumis.
Nempe ubi terra cibos, alimēta'q; pinguia flāmæ,
Non dabit absumptis per longum uiribus æuum
Naturæ'q; suum nutrimen deerit edaci,
Non feret illa famem, deserta'q; deseret ignes.

*a.l. flammis.

ARG. FABVLAE SEQ.

In Pallenē. quæ sub Aquilone iacet, Thraciæ, homines dicuntur in volucres verti, nouies cum in Tritoniacam paludem mersi sunt.

Esse uiros fama est in Hyperborea Pallene,
Qui soleant leuibus uelari corpora plumis,
Cum Tritoniacam nouies subiere paludem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Scythides in Scythia fœminæ venenis sparsæ corpora immutant.

Haud equidem credo, sparsæ quoq; mēbra ueneno
Exercere artes Scytides memorantur easdem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex vitulis apes nascuntur, quas Aristeus fertur inuenisse.

Siqua fides rebus tamen est addenda probatis
Non'ne uides quæcunque mora fluido'q; calore
Corpora tabuerint, in parua animalia uerti?
I quoque, delectos mactatos obrue tauros,
(Cognita res usu) de putri uiscere passim
Florilegæ nascuntur apes, quæ more parentum
Rura colunt operi'q; fauent, in spem'q; laborant.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex equo crabrones nasci potuisse primum proditur.

Pressus humo bellator equus crabronis origo est.

RAPH. ❡LITTOREO cancro)in littore morātū. Hoc autē uſu cognitum eſt, ſcorpium naſci ex cancro terra obruto. ☞Cauda'q; minabitur vnca)nā ſcorpius cauda ictus inferre memoratur. ☞Quæq; ſolēt canis) Bōbices dicit, quæ ſericum generant. Nā(vt Pli.in.xi.Na.hi.ſcri.) Bōbices in Aſſyria ꝓuenientes nidos è luto fingunt ſalis ſpecie applicatos lapidi tāta duricie, vt ſpiculis pforari vix poſſint. In his & ceras largius q̃ apes faciunt, deinde maiores vermiculos, hi Erucæ fiunt. Fit deinde quæ vocatur Bōbilis, ex ea Necydalus, ex hoc ſex mēſib⁹ Bōbices telas araneoꝝ more texunt ad veſtē, luxumq; fœminaꝝ, quæ bōbicina dicit̃.

Ex cancro Scorpius

Tineæ in papiliones

ADDI. {Recte quidē de bōbicibus, & earū generatione Regius, ex Ariſtotele ac Plinio videlicet, ſed quod hic Ouid. Tineas agreſtes, Bōbices vocarit, id puto, non recte ſenſit. Neq; enim Bōbices qſquam tineas recte vocauerit, cū eas tineas vocēt authores ꝓprie quæ arrodunt atq; cōſumāt aliquid. Vt Tineas veſtium, Tineas alui, & id gen⁹. Deinde papiliones nō ex bōbicibus ſed ex frondium ac foliorum tineis naſcuntur. Id quod vulgo notum eſt. Totus autē hic locus explicatur apud Pliniū lib.xii.ca.xxxii. vbi ille in hunc modū, Multa autē, inquit, inſecta & aliter naſcuntur, atq; in primis ex rore. Inſidet hic raphani folio primo vere, & ſpiſſatus ſole in magnitudinē milii cogit. Inde oritur vermiculus paruus, & triduò mox eruca, quæ adiectis diebus creſcit immobilis duro cortice ad tactum mouetur aranei. Hæc eruca, quam Chryſalidem appellāt, rupto deinde cortice volat papilio. Deinde quod feralē Ouidius vocat Papilionē eò referēdum quod Plinius li.xxviii.ca.x. ait. Papilio quoq; lucernarū luminibus aduolās, inter mala medicamenta numeratur. Huic cōtrarium eſt iecur caprinū, ſicut fel veneficiis ex muſtella ruſtica factis. &c.} ☞Res obſeruata) animaduerſa, notata. ☞Tineę agre.) vermiculi agreſtes. ☞Ferali papi.) peſtifero ac venenoſo. ☞Truncas pedibus) mutilatas & carētes pedibus. ☞Nec Catulos partu) Plinius libro octauo, cap.xxxvi. hoc idē ſcribit de vrſis. Pariunt inqt triceſimo die, ac plurimū qui nos, hi ſūt cādida, īformisq; caro paulo murib⁹ maior, ſine oculis, ſine pilo, vngues tātū ꝓminēt, hanc lābendo paulatim figurāt. ☞Fingit)figurat.

Limus in ranas

Caro in vrſum

Apes ſine pedibus

Aues ex medio oui

Anguis ex hois ſpina

Phœnix ex ſeipſo.

☞Nōne vides) apes ſine pedib⁹ naſcunt̃, vñ et nomen traxere. Primū eni vermiculi abſq; pedib⁹, aliſq; oriunt̃. ☞Iunonis voluc. pauonē. ☞Armigerū Io.) aqlā. ☞Cythereidas colūb.) Veneri dicatas. {Legēdū videt̃, Cythereidas columbas, facto patronymico à Cythereius, a, um, verſus gratia.} ADDI.

COEL. RHOD. ❡QVO tamen verſu legi cōmodius Cytheriacæ poteſt, ſed ſyllabæ menſus nōnihil refragatur. Meminit & Academicorum ſecundo M. Tullius. Neq; vero hoc loco expectādum, vt de remo inflexo, aut de collo columbæ reſpondeā. Nō enim is ſum, q quicquid videtur, tale dicā, eſſe, quale videat̃. Et rurſum: Nā & in remo ſentio nō eſſe id quod videtur. Et in columba plures videri colores, nec eſſe plus vno. Quod ad ſyllabam attinet, variatum in ea cōperias, vtí Metamorphoſeon quintodecimo:

Armigerumq; Iouis, Cythereidaſq; columbas.)

☞Mediis è partibus oui) ex vitello oui. ☞Sunt qui cum clauſo) de hoc Pli. lib.x.ca.lxvi. ſic ſcribit. Anguem ex medulla hoīs ſpinę gigni accepimus à multis. ☞Hæc tamen ex aliis) mirandā Phœnicis auis generationem deſcribit poeta, de quo & Pli. lib.x.cap.ii. ferè eadē. Aquilæ autē magnitudine eſſe narratur, auri fulgore circa collum, cætera purpureus, cœruleam roſeis caudā pennis diſtinguentibus, criſtis faciē caputq; plumeo apice honeſtāte. Peculiaris eſt Arabię felicis. Manili⁹ ſenator author eſt neminē extitiſſe qui Phœnicē viderit. Sacrum in Arabia Soli eē, viuere annis ſexcentis ſexaginta. Seneſcentē caſia, thuriſq; ſurculis conſtruere nidum, replere odoribus & ſup emori. Ex oſſibus deinde ac medullis naſci primo ceu vermiculum, inde fieri pullum, principioq; iuſta funeri priori reddere, & totum deferre nidum ꝓpè Panchaiā in Solis vrbē & in ara ibi deponere. ☞Primordia) originē. ☞Aſſyrii Phœnica vocāt) à colore purpureo Phœnix videt̃ appellatus. ☞Quo ſimulac caſias) Phœnicis nidum aperte oſa deſcribit poeta. Caſia autē & nardus frutices ſuauisſimi odoris in Arabia naſcentes. ☞Onerí'q; ferēdo eſt) ſufficit nido auferendo. Sic autē dictum eſt, vt dicimus aliquem nō eſſe ſoluendo. ☞Leuat) alleuat, ac leues reddit. ☞Hyperionis æde) templo Solis. {quod in vrbe ſolis eſt. cuius meminit Plin.lib.v.cap.ix.} ADDI.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cancrum demptis brachiis terræ ſubiicias Scorpius naſcetur.

Concaua littoreo ſi demas brachia cancro,
Cætera ſupponas terræ, de parte ſepulta
Scorpius exibit, cauda'q; minabitur unca.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tineæ agreſtes, quæ folia filis intexunt in papiliones vertūntur.

Quæ'q; ſolent canis frondes intexere filis,
Agreſtes tineæ, res obſeruata colonis,
Ferali mutant cum papilione figuram.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ranæ naſcuntur ex limo ſine pedibus, mox natando pedes increſcunt.

Semina limus habet uirides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus, mox apta natando
Crura dat, ut'que eadem ſint longis ſaltibus apta,
Poſterior ſuperat partes menſura priores.

ARG. FABVLAE SEQ.

Vrſæ carnem pariunt eamque lambendo in figuram ſui conuertunt.

Nec Catulus partu quem reddidit urſa recenti,
Sed male uiua caro eſt lambendo mater in artus
Fingit, & in formam quantam capit ipſa reducit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Apes initio truncæ vt vermes naſcuntur, poſtea corporis partes, ac alas accipere produntur.

Non'ne uides, quos cera tegit ſex angula fœtus
Melliferarum apium ſine membris corpora naſci,
Et ſeros'q; pedes, feras'q; aſſumere pennas?

ARG. FABVLAE SEQ.

Pauones qui in tutela Iunonis habentur, item aquilæ Iouis, columbæque Veneris, & cæteræ volucres ex media parte oui, qui vitellus vocatur, videntur naſci.

Iunonis uolucrem, quæ cauda ſydera portat,
Armigerum'q; Iouis, Cythereidas'q; columbas,
Et genus omne auium mediis è partibus oui,
Ni ſciret fieri, quis naſci poſſe putaret?

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex medulla humana in ſepulchris angues profeminantur.

Sunt qui cum clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulchro,
Mutari credant humanas angue medullas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Phœnix in Aſſyriæ finibus nido ex odoribus facto, cum e ſenectute preſſa, ſupra recumbit, ex cuius ſanie alia renaſcitur & viribus roborata, nidum in vrbem effert Solis, ibique in templo eius monimentum patris reponit. Fertur enim quinque ætatis ſecula replere.

Hæc tamen ex aliis generis primordia ducunt.
Vna eſt, quæ reparet, ſe'q; ipſa reſeminet ales.
Aſſyrii Phœnica uocant. nec fruge, nec herbis
Sed thuris lachrymis, & ſucco uiuit amomi.
Hæc ubi quinq; ſuæ compleuit ſecula uitæ,
Ilicis in ramis, tremulæ'q; cacumine palmæ,
Vnguibus, & duro nidum ſibi conſtruit ore,
Quo ſimulac caſias, & nardi lenis ariſtas,
Quaſſa'q; cum fulua ſubſtrauit cinnama myrrha,
Se ſuper imponit, finit'q; in odoribus æuum.
Inde ferunt totidem qui uiuere debeat annos,
Corpore de patrio paruum Phœnica renaſci.
Cum dedit huic ætas uires, oneri'q; ferendo eſt,
Ponderibus nidi ramos leuat arboris altæ,
Fert'q; pius, cunas'q; ſuas, patrium'q; ſepulchrum,
Per'q; leues auras Hyperionis urbe potitus,
Ante fores ſacras Hyperionis æde reponit.

ARG. FABVLAE SEQ.

❡SI

ARG. FABVLAE SEQ.

Hyæna fera ex fœmina in marem vertitur.

Si tamen est aliquid miræ nouitatis in istis.
Alternare uices,& quæ modo fœmina tergo
Passa marem est,nunc esse marem,miremur Hyænã.

ARG. FABVLAE SEQ.

Chameleon ventis & aura nutritus quodcunque contingit coloris eiusdem efficit.

Id quoq;,quod uentis animal nutritur,& aura,
Protinus assimilat,tetigit quoscunq; colores.

ARG. FABVLAE SEQ.

Lynces Liber tutela,vrinam vertunt in lapidem.

Victa racemifero lyncas dedit India Baccho,
E quibus(ut memorant)quicquid uesica remisit,
Vertitur in lapides,& congelat aere tacto.

ARG. FABVLAE SEQ.

Coralium lapis sub aqua mollis est,extra durescit.

Sic & coralium,quo primum contigit auras
Tempore,durescit,mollis fuit herba sub undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Significat gentes variari in species Deorum voluntate.

Desinet ante dies,& in alto Phœbus anhelos
Aequore tinget equos,q̃ consequar omnia dictis,
In species translata nouas,sic omnia uerti
Cernimus,atq; alias assumere robora gentes.
Concidere has,sic magna fuit,censuq;,uirisq;,
Perq; decem potuit tantum dare sanguinis annos,
Nunc humilis ueteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro diuitiis tumulos ostendit auorum.
Clara fuit Sparte,magnæ uiguere Mycenæ,
Nec non & Cecropis,nec non Amphionis arces,
Vile solum Sparte est,altæ cecidere Mycenæ.
Oedipodioniæ quid sunt nisi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ restant,nisi nomen,Athenæ?

ARG. FABVLAE SEQ.

Numa Pompilius propter scientiam rerum,a populo Romano in regnũ est receptus,cuius præcepta cum antedictis hæc sunt. Quæcunque nascuntur crescendo & senescendo transmutari in dissimiles species, & post obitum sic consumi, vt aut in terram abeant quæ corpora sint, aut in aera, quæ spiritu contineri videntur. Porro Helenus Priami filius refert Aeneæ vrbis conditæ positionem.

Nunc quoq; Dardaniã fama est consurgere Romã,
Apenninigenæ quæ proxima Tybridis undis,
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam crescendo mutat,& olim
Immensi caput orbis erit.sic dicere uates,
Faticinasq; ferunt sortes,quantumq; recordor,
Dixerat Aeneæ,cum res Troiana labaret,
Priamides Helenus flenti,dubioq; salutis,
Nate Dea,si nota satis præsagia nostræ
Mentis habes,non tota cadet te sospite Troia.
Flamma tibi,ferrumq; dabunt iter,ibis,& una
Pergama rapta feres,donec Troiæq;,tibiq;
Externum patrio contingat amicius aruum.
Vrbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est,nec erit,nec uisa prioribus annis,
Hanc alii proceres per secula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
Efficiet,quo cum tellus erit usa,fruentur
Aethereæ sedes,cœlumq; erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisse penatigero Aeneæ
Mente memor refero,cognataq; mœnia lætor

RAPH.

Si tamen est aliquid) hyæna fera est de qua multa à Plinio libro octauo, capite trigesimo,mira traduntur. Sed maxime ei vtraque inesse naturam, & alternis annis marẽ, fœminamq; fieri,& vt scribit Plin.ipse, parere sine mare vulg° credit, Arist.negat. Collũ & iuba ꝯtinuitate spinę porrigitur,flectiq; nisi circũactu totius corpis neq̃t. Alternare) alternis annis mutare. Id quoq; quod uentis) Chameleontẽ dicit,q(vt Pli.lib.viii.ca.xxxiii. tradit) solus aialiũ nec cibo,nec potu allitur, nec alio quam aeris alimẽto.circa caprificos fœtus innoxius alioqui,& coloris natura mirabilior. Mutãt nanq; eum subinde & oculis & cauda & toto corpore, redditq; sempet quẽcũq; ꝓxime attingit præter rubrum cãdidumq;, defuncto pallor est. Victa racemiferos) Lyncurium gẽma est quæ ex vrina lyncum dicitur generari, vnde etiã nomen fuit impositum. Lyncurium enim dicit quod sit vrina lyncis, οὖρον nãq; vrinã significat. Quicquid vesica remisit) õis vrina lyncum Sic & coralium) in aquis molle est coraliũ, extra vero aquas durescit, vt superius quoq; poeta narrauit. Quam consequar omnia dictis) quã verbis omnia explicare possim. Sic omnia verti Cernimus) omnia esse in ꝯtinuo fluxu ex vrbiũ quoque ac populoꝝ excidiis ac felicitatibus Pythagoras colligit. Clara fuit Sparte) Sparta Laconica dicit regio à Spartis Cadmi sociis cognominata,sed plerunq; pro vrbe ponitur. {Atq; hęc quidem Stephani traditio est.} Pausanias autẽ in Laconicis à Sparta Eurotæ filia, Lacedæmonis vxore, Spartã appellatã dicit,eoq; nomine vrbem significari. Sic & Mycenas, de qbus proximo loco sequit,quas alii à Mycenæo dictas volunt, idẽ à Perseo cõditas,& à capulo gladii, q μύκης Græcis dicitur, q eodẽ loco illi exciderit appellatas tradit. Quãquã rursum alii sunt,vt idẽ author est,q non à capulo gladii, sed à fungis (nam hos quoq; μύκητας Græcis significant) dictas velint, quod eodẽ loco Perseus siti affectus, fungum auellerit è terra,eiusq; liquore siue succo sitim leuarit. Vide Argolicas Pausaniæ, Fuit autẽ & filia Inachi quædã Mycene, vxor Arestoris de qua Homerũ intellexisse volunt Odysseæ M. vbi ait:

Aues ex medio oui

Lyncuriũ.

Anguis ex hominis spina.

Sparta.

ADDI.

Τυρώ τ' ἀλκμήνη τε, ἐϋστέφανός τε μυκήνη.

Ab hac igitur quoque vrbi nomen factum, sunt qui velint. Author idem Pausanias eodẽ libro. Mycenæ) vrbs est Peloponnesi notissima à Mycenæo Spartonis filio Phoronei fratris dicta Mycenarum autẽ muri sicut Tiryn thii à Cyclopibus ferunt fabricati,eoq; vi capi nõ poterant, vt Paus.ait. Oedipodionię Thebæ) vbi Oedipus regnauit,vt Pandionię Athenæ vbi Pandiõ. Necnon & Cecropis) Athenæ quarum author fuit Cecrops. Amphionis arces) Thebæ ab Amphione amplificatæ. Nunc quoq; Dardaniam) exemplo vrbis Romæ,quæ tum maxime crescebat, omnia esse in cõtinuo motu Pythagoras ostendit. Dardaniam) Romam à Troianis ædificatam. Apenninigenę Tybridis) in Apennino mõte orientis. Tybrim autẽ pręter vrbem Romam labi notius est quàm vt sit exponendum. Vates) Sibyllas. Sortes faticinas) fata canentes atque prædicentes. Res Troiana) imperium Troianum. Labaret) vacillaret, periclitaretur. Priamides Helenus) Priami filius. Fuit autem vates optimus, vt ex carmine quoque Virgiliano constat. Debere vrbem) vrbi ædificandæ ita volentibus fatis obnoxios esse. Pulchra autem phãtasia refert in Helenum poeta quæ iam ipse viderat. Per sæcula longa) per septingẽtos annos. De sanguine natus Iuli) Augustus Cæsar. Nam in Cæsaris Augusti gratiam hæc referuntur. {qui genus maternum ad Ascaniũ, qui & Iulus, Aeneæ filium referebat, vt Suetonius author est.} Penatigero Aeneæ) penates gerenti. Penates autem (vt refert Macrobius ex Varronis sententia) Dardanus ex Samothracia in Phrygiam, Aeneas ex Phrygia in Italiam detulit. Dii vero penates dicũtur (vt volunt qui diligentius veritatem inquirunt) per quos penitus spiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi. Eos autem esse Iouem, Iunonem, Mineruam.

Hyęnã modo marem modo fœnam esse.

Mycenæ.

Omnium regꝝ vicissitudinẽ esse.

Troia.

Sparta.

Mycenæ.

ADDI.

Hoiem ex aia & corpore cõstare.

Ouid.Metamorpho. X iiii

RAPH. ❡VTILITER Phrygibus) cum vtilitate Phrygũ & Troianoꝝ. ❡Pelasgos vicisse) Græcos Troiã expugnasse. ❡Nec tñ obl.) ɔcludit oĩa in cõtinuo esse fluxu, & à carnibus oĩno esse abstinendũ Pythagoras, cũ animæ nostræ in varia corpora trãseant. ❡Ad metã) ad finẽ & cõclusionẽ Metaphora ab equis currẽtibus sumpta. ❡Expatiemur equis) euagemur nuum, ❡Tollite) remouete, auferte, abiicite. ❡Viscata) visco infecta. ❡Nec formidat. pẽnis) sic quidẽ legiť, sed formidãtis forsitã est legẽdum, vt ceruoꝝ sit epithetõ, q natura vel Homeri testimonio timidissimi sunt. ❡Pennis) sagittis. à parte nãq; totũ p synecdochen frequẽter significať, pennæ enim sagittis adglutinanť. {Et recte legiť formidatis, vt ad pennas referať, & falsus est Regius q pẽnas hoc loco p sagittis accipit. Nõ eni sagittas intelligit poeta, sed reuera pẽnas qbus plerunq; puniceis, interdũ ẽt odoratis solebãt venatores perterrefacere ceruos, eaq; loca, intra quę cerui versarẽtur, circundare. Hinc Virgil. quoque de ceruis loquẽs tertio Georgico. dixit: ADDI.

Hos non immissis canibus, non cassibus vllis,
Puniceæ'ue agitãt pauidos formidine pẽnę. Et Luc.
Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ.

Itẽ Auson. ad Theonem:

An cum fratre vagas dumeta per auia ceruos
Circundas maculis, & multæ indagine pennæ.

Atq; eadẽ hæc Cœli⁹ quoq; annotauit li. xvi. ca. xi.} ❡Celate) occultate. ❡Perdite) interficite. ❡Siqua nocẽt) noxia aĩalia perdẽda quidẽ esse Pythagoras ait, sed ita ne eorũ carnibus vescamur. ❡Ora vacent epulis) careãt eiusmodi epulis. ❡Cõgrua) homini cõuenientia. ❡Dictis) Pythagoræ præceptis. ❡Instructo pec.) instituto animo. Eorũ aũt opinionẽ sequiť Ouid. (vt diximus) qui sentiũt Numã à Pythagora fuisse institutũ. {De qua opinione etiã Halicarnassæus meminit libro. ii. antiquitatũ Romanarum.} ❡Remeasse) rediisse. ❡Vltroq; pet.) quæsitũ, spõteq; à Romanis inuitatũ, vt copiose Liuius narrat. ❡Latialis) Latini atq; Romanĩ, nam Roma Latii est caput. ADDI.

copia verboꝝ. ❡Animæ volue.) leues atq; veloces. Animo nanq; nihil est velocius. ❡In ferinas do.) in corpora feraꝝ. ❡Pecudũq; in pectora condi) ordo & sensus, Nos quoq; pars mundi sinamus & pmittamus tuta esse & honesta ea corpora, quæ possunt animas habuisse parẽtũ, aut fratrum, aut iunctoꝝ nobis aliquo fœdere & affinitate, aut certe hominũ, quoniã nõ corpora solũ, verum etiã volucres & veloces animę sumus, hoc est quoniã nõ solũ ex corpore, sed etiã aĩa constamus, & in feras & pecudes ire possumus. His aũt oĩbus colligit Pythagoras nullo modo carnib⁹ esse vescendũ. ❡Ne'ue Thyesteis) nota ẽ fabula. Nã Atreus & Thyestes Pelopis & Hippodamiæ filii, opera Mercurii ægre ferẽtis Mirtilũ filiũ à Pelope ipso fuisse interfectũ, in tãtam deuenere discordiã, vt alteri vterq; insidias strueret, cũ ea ɔditiõe regnũ à patre accepissent, vt alternis regnarẽt annis. Nã Thyestes quo facili⁹ arietẽ velleris aurei, in quo regni fata ɔsistebãt (vt Seneca in Thyeste Tragœdia narrat) sibi vsurpare posset, Aeropẽ Atrei vxorẽ cõpressit, ex eaq; filios suscepit. Q d cũ Atreus resciuisset bello illũ Mycenis in exiliũ eiecit. Quo quidẽ nõ cõtentus simulata gratia fratrẽ ad se reuocauit, tresq. eius filios decoctos sic apposuit comedẽdos, vt sanguinẽ quoq; poculis immiscuisse ferať. Hoc vero nefandissimũ scelus ne Sol videret, aliò radios auertisse memorať. (Atrei fabula.)

Crescere, & utiliter Phrygibus uicisse Pelasgos.
Ne tamen oblitis ad metam tendere, longe
Expatiemur equis, cœlum, & quodcũq; sub illo est,
Immutat formas, tellusq;, & quicquid in illa est.
Nos quoq; pars mundi (quoniã nõ corpora solum,
Verũ etiam uolucres animæ sumus, inq; ferinas
Possumus ire domos, pecudumq; in pectora condi)
Corpora, quæ possunt animas habuisse parentum,
Aut fratrum, aut aliquo iunctorum fœdere nobis
Aut hominum, certe tuta esse, & honesta sinamus,
Ne'ue Thyesteis cumulemus uiscera mensis,
Quam male consuescit, quã m se parat ille cruori
Impius humano, uituli qui guttura cultro
Rumpit, & immotas præbet mugitibus aures?
Aut qui uagitus similes puerilibus hœdum
Edentem iugulare potest? aut alite uesci,
Cui dedit ipse cibos? quantũ est quod desit in istis
Aut plenum facinus? qua transitus inde paratur?
Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis.
Horriferum contra Borean ouis arma ministret.
Vbera dent saturæ manibus pressanda capellæ.
Retia cum pedicis, laqueosq;, artesq; dolosas
Tollite, nec uolucres uiscata fallite uirga,
Nec formidatis ceruos includite pennis,
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos,
Perdite siqua nocent: uerũ hæc quoq; pdite tantum
Ora uacent epulis, alimentaq; congrua carpant.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aegeria post mortẽ mariti Numæ in vallem Aricinam se contulit lugẽs.

Talibus atque aliis instructo pectore dictis
In patriam remeasse ferunt, ultroq; petitum
Accepisse Numam populi Latialis habenas.
Coniuge qui felix nympha, ducibusq; Camœnis
Sacrificos docuit ritus, gentemq; feroci
Assuetam bello pacis traduxit ad artes.
Qui postquam senior regnumq;, æuumq; peregit
Extinctum, Latiæq; nurus, populusq;, patresq;
Defleuere Numam. nam coniux urbe relicta

❡Mẽsis) cibis ɔtinẽs enim p ɔtẽto per metonymiã frequẽtissime poni ɔsueuit. ❡Cumulem⁹) vsq; ad cumulũ repleamus. ❡Viscera) intestina. ❡Quãm male cõs.) eũ q possit pati vt interficiat vitulũ, aut hœdũ, aut auẽ, facile assuescere ait, necãdis hoib⁹. Est aũt exclamatio qua Pythagoras ab interficiẽdis aĩalibus mãsuetis hoĩes deterrere conať. ❡Cruori hu.) sãguini humano effundẽdo. ❡Immotas aur.) nulla misericordia motas. ❡Edẽtẽ hœd.) emittẽtẽ vagi⁹ puerorũ. ❡Aut ali. vesc.) aut auẽ comedere. ❡Quãtũ est) ac si diceret minimũ. ❡Ad ple. fac.) ad plenũ homicidium. ❡Qua trã.) ad qd, ac si diceret ad hoium cędẽ. ❡Inde) ex imolatiõe brutoꝝ aĩaliũ. ❡Bos aret) cũ magna authoritate hęc à Pythagora dicunť. Impat eni vt bos sic arare pmittať, vt nulla alia vi q̃ senectute moriať. ❡Horrife. cõt. bo.) ouis inqt lanas nobis suggerat ɔtra frigora. Arma nãq; qbus Boreæ frigidissimo vẽto resistiť sunt vestes ex ouiũ lanis ɔfectę. ❡Horriferũ Bo.) horrorẽ & frigus ferentẽ. ❡Verba pressanda) exprimẽda. ❡Cũ pedicis) pedicæ sunt vincula pedum, vt manicæ ma

❡Coniuge qui fel. nymph.) Aegeria nympha Numæ Põpilii fuit vxor, quę post viri interitũ vrbe relicta in syluas abiit, ac tãdẽ miseratione Deoꝝ in fontẽ fingiť ɔuersa. Cũ illa vero nympha cõgressus nocturnos sibi esse Numa simulauit, eiusq; monitu se quæ acceptissima Diis essent, sacra ɔstituere populo Romano psuasit, vt copiose T. Liuius describit. {Et Diony. lib. ii. antiq. Rom.} ❡Ducibusq; Camœnis) authoribus musis. Nã oĩa quæcunq; Numa statuebat ad Aegeriæ nymphæ Camœnarũq; authoritatẽ referebat, qbus etiã lucũ, quẽ mediũ (vt Liuius narrat) ex opaco specu fons perenni rigabat aqua ɔsecrauit, qd Deæ sibi ɔsilia cum ɔiuge sua Aegeria essent. ❡Sacrificos ritus) sacrificioꝝ leges. Nam sua cuiq; Deo sacra, sacerdotesq; instituit, vt elegãter Liui. scribit. ❡Ad artes pacis) ad Deoꝝ religionem, & iura, & leges & mores colẽdos. Numa enim vrbem Romam vi & armis à Romulo cõditam, iure, legibus, ac moribus de integro cõdidit. ❡Qui postquã senior) Numa cũ tres & quadraginta regnasset annos periit. ❡Peregit, perfecit, ac finiuit. (Aegeria Numæ vxor. ADDI.)

❡VALLIS

Vallis Aricinæ densis latet abdita syluis,
Sacra'que Oresteæ gemitu, quæstu'ꝗ Dianæ
Impedit, ah quoties nymphæ nemoris'ꝗ, lacusꝗ;
Ne faceret, monuere, & consolantia uerba
Dixerunt, quoties flenti Theseius heros
Siste modum dixit, nec enim fortuna querenda
Sola tua est. similes aliorum respice casus.
Mitius ista feres. utinamq; exempla dolentem
Non mea te possent releuare, sed & mea possunt

ARG. FABVLAE SEQ.

Hippolytus cum propter nouercułæ odium pulsus esset patria. & Trœzena proficisceretur, ex improuiso mari elatus taurus sicut parens optauerat, grauissimum ei obiecit timorē: itaꝗ exasperatis equis ipse distractus interiit, Quem Aesculapius Dianæ voluntate, cuius initio comes fuerat, reduxit ad superos, Hinc eiusdem de inferis reuocatus in nemus Aricinum, mortalitatem exuit. Conuerso itaque nomine Deus Virbius est nominatus.

Fando aliquē Hippolytum, uestras si contigit aures
Credulitate patris, sceleratæ & fraude nouercæ
Occubuisse neci mirabere, uixq; probabo.
Sed tamen ille ego sum. me Pasipheia quondam
Tentatum frustra patrium temerare cubile,
Quod uoluit, finxit uoluisse, & crimine uerso
Indicii, ne metu magis offensa ne repulsæ
Arguit, immeritum'ꝗ pater proiecit ab urbe*
Hic versus aliàs sic legitur: Dãnauit, meritũq; nihil pater eiicit vrbe.
Hostiliq; caput prece detestatur euntis.
Pittheiam profugo curru Trœzena petebam,
Iam'ꝗ Corinthiaci carpebam littora ponti,
Cum mare surrexit, cumulusq; immanis aquarum
In montis speciem curuari & crescere uisus,
Et dare mugitus, summo'ꝗ cacumine findi,
Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis,
Pectoribus'que tenus molles erectus in auras,
Naribus, & patulo partem maris euomit ore.
Corda pauent comitū. mihi mens interrita mansit
Exiliis contenta suis, cum colla feroces
Ad freta conuertunt, erectis'ꝗ auribus horrent
Quadrupedes, monstri'ꝗ metu turbantur, & altis
Præcipitant currum scopulis ego ducere uana
Frena manu, spumis albentibus oblita luctor,
Et retro lentas tendo resupinus habenas.
Nec uires tamen has rabies superasset equorum,
Ni rota, perpetuum, quæ circumuertitur axem,
Stipitis occursu facta, ac disiecta fuisset.
Excutior curru, lorisq; tenentibus artus
Viscera uiua trahi, neruos'ꝗ in stirpe teneri,

RAPH. Aricia. ⸿VALLIS Aricinæ) Aricia vrbs est Latii aut longe ab vrbe Roma distans, vnde Aricinus declinatur. ⸿Oresteæ Dianæ) quam Orestes vnà cum Iphigenia sorore de Taurica regione in Italiam transtulit, ac iuxta Ariciam collocauit. Nam
Orestes. Orestes post interfectam matrem in furorem cōuersus à Pylade socio ad Dianam Tauricā liberandus deductus est, cui cum hospites mactarentur, à sorore Iphigenia quę Deę sacerdos erat, cognitus seruatur, ac Thoante rege interfecto Dianæ simulachrū aufugientes abstulerūt, iuxtaq; Ariciam collocarūt. Tametsi Pausam Spartam allatū fuisse simulachrum illud contendit.
ADDI. {Ritumq;, quo ante humano sanguine sacrificabat deæ, postea à Lycurgo sublatum, & pro eo institutum, vt adolescētes verberibus in eadem ara cæderentur, vnde postea βωμονικὸ appellat, q sufferendis pluribus verberꝫ ictibus vicisset. De qua re & Seruius annotauit in. vii. Aeneid. Sed hic Dianæ simulachrum principio in Italiam, inde rursum in Laconiā deportatum dicit. Athenienses autem etiam Braurone, qđ Atticæ oppidum est, translatū tradidere. Sed de hac re copiose Pausan. in Laconicis.} ⸿Ne faceret) ne flere pergeret. ⸿Theseius heros)
Hippolyt⁹ Hippolytus qui equorum furore laceratus precibus Dianæ vitæ fuit restitutus, ac tēplo Dianæ Aricinæ præfectus Virbius fuit appellatus, sed & ipse fata sua ad consolationem Aegeriæ narrat. ⸿Siste mo.) statue, impone finem luctui. ⸿Releuare) leuem reddere, à fletu liberare. ⸿Fando) inter loquendū. ⸿Aliquem Hippo.) quendā in soluta oratiōe diceremus. ⸿Credu.pat.) Thesei, qui nimiū facile credidit Phædræ vxori priuignum accusanti. ⸿Vixq; probabo) difficulter persuadebo. ⸿Me Pasipheia
Phædra. quond.) Phædra Pasiphaës filia, Thesei vxor Hippolyti priuigni amore capta ab illo fuit repulsa. quare indignata se suspendit libellum manu tenens, quo Hippolytū accusabat, quod se de coitu interpellasset. Pater credulus & filium insontem in exilium expulit, & illi mortem est imprecatus, quam à patre Neptuno facile impetrauit, qui pollicitus esset se tria ipsi præstiturū, quæcunque postulasset. Cū igitur fugeret Hippolytus, ecce phocæ mari egressæ ita perterruerunt equos quadrigarum, quibus vehebatur, vt nullo pacto potuerint inhiberi, quin per præcipitia Hippolytum immittentes prorsus dilaniarent. Qui tamen statim Dianæ precibus ope Aesculapii vitæ fuit
Pasiphaë restitutus, Virbiusq; appellatus. ⸿Pasiphaeia) cum quadam vituperatione dixit, ac si Phædræ obiiceret Pasiphaës libidinem, quæ amore tauri capta cum illo coire sustinuit. ⸿Me frustra tētatum) à Phædra de stupro frustra interpellatum.

⸿Temerare) violare. est autem ordo. Pasiphaes filia quōdā finxit me frustra tentatum voluisse temerare patrium cubile, quod ipsa voluit. ⸿Et crimine verso) in me subaudiatur. ⸿Indicii ne metu) altera duarum causarum se accusatum à Phædra Hippolytus ait, vel quòd timebat ne ipsa accusaretur, vel quòd repulsa fuit, & spreta. ⸿Arguit) accusauit, in vetustis autem exemplaribus animaduerti sic etiam scriptum esse: Damnauit, meritum'q; nihil pater eiicit vrbe. Sed vtroque modo idem est sensus. ⸿Proiecit) eiecit, expulit. ⸿Hostili prece) imprecatione hosti conueniente, nō patri. Theseus enim Neptunum patrem precatus est, vt Hippolytus filius discerperetur. ⸿Euntis in exilium. ⸿Pittheiam Trœzena) i qua Pittheus Pelopis filius ac Aethræ matris Thesei pater regnauit. Trœzen autem vrbs est Peloponnesi à Trœzene Pelopis filio, cui Pittheus ĩ regno successit cognominata. Vt enim Stephanus scribit, &. Aphrodisias & Saronia & Possidonias & Apollonias & Anthanis antea fuit dicta. ⸿Cum mare surrexit) tumefactum est. ⸿In montis speciem) per emphasim ostendit quantus esset vitulus ille marinus, qui instar montis mare extolleret. ⸿Et dare mugitus) mugire. nondum enim vitulus ille marinus ex aquis extulerat caput. Phocæ autem vt tauri mugitus edunt: vnde & vituli nomen acceperunt. ⸿Corniger hinc taurus) deinde inquit Phoca, vt taurus cornua habens, ex ruptis vndis egressa est. ⸿Expellitur) erumpit, cum impetu egreditur. ⸿Exiliis contenta suis) exilii sui mœrore confecta. ⸿Feroces quadrupedes) feroces equi, quibus Hippolyti currus trahebatur. ⸿Colla) capita. ⸿Ad freta conuertunt) ad mare propter strepitum phocæ egredientis. ⸿Horrent) timent. ⸿Monstri metu) vituli illius marini timore. Phocæ nanque adeo sunt aspectu turpes, vt inter monstra marina numerentur. ⸿Præcipitant) in præceps iaciunt. ⸿Altis sco) per alta saxa. ⸿Ego ducere vana) ego, inquit, frustra conor retrahere fræna spumis infecta. ⸿Ducere) reducere, retrahere. ⸿Vana manu) infirma. Neque enim equos potuit continere. Luctor) enitor, conor. legitur & lustro. ⸿Tendo) contendo. ⸿Retro) ducere subaudiamus, vt retrahere intelligamus. ⸿Lentas habenas.) flexibilia lora. Has vires) meas vires. ⸿Rabies) ferocitas. ⸿Perpetuum axem) continuum. Axis autem est lignum illud, circa quod rotæ currus vertuntur. ⸿Excutior cur) è curru eiectus cado. ⸿Artus) pedes, {aut manus etiam, nam manibus habenas moderantur aurigantes.

Pittheus. Trœzen.

Membra rapi partim, partim reprensa relinqui,
Ossa grauem dare fracta sonū, fessam'que uideres
Exhalare animam, nulla'sq; in corpore partes,
Noscere quas posses, unum'que erat omnia uulnus.
Num potes, aut audes cladi componere nostræ
Nympha tuam? uidi quoque luce carentia regna,
Et lacerum foui Phlegetontide corpus in unda.
Nec, nisi Apollineæ ualido medicamine prolis
Reddita uita foret quam postquā fortibus herbis
Atque ope Pæonia Dite indignante recepi,
Tum mihi ne præsens augerem muneris huius
Inuidiam, densas obiecit Cynthia nubes.
Vtq; forem tutus, possem'q; impune uideri,
Addidit ætatem, nec cognoscenda reliquit
Ora mihi, Cretem'q; diu dubitauit habendam
Traderet, an Delon, Delo, Creta'que relictis
Hic posuit, nomen'q; simul quod posit equorum
Admonuisse iubet deponere, qui'que fuisti
Hippolytus dixit, nunc idem Virbius esto.
Hoc nemus inde colo, de Diisq; minoribus unus
Nomine sub dominæ lateo; atq; assentior illi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Egeria nympha Numæ Pompilii coniux proditur, quæ post viri interitum cum se in nemus Aricinum cōtulisset, ibique quæstu assiduo deflet casum viri fatigata * Dianam eius regionis incolam assiduo fletu, nouissime igitur lachrymæ eius ab eadem Dea transmutatæ, sunt in fontem, qui ex eius nomine nuncupatur Aegeria.

Non tamen Aegeriæ luctus aliena leuare
Damna ualent, montisq; iacens radicibus imis
Liquitur in lachrymas, donec pietate dolentis
Mota soror Phœbi gelidum de corpore fontem
Fecit, & æternas artus tenuauit in undas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum in Tyrrhenia: quæ etiam Thuscia dicta est, quidam arator iustum opus in dies redderet, presso vomere glebam opinione sua ponderosiorem excitante, cuius dum miratione premeretur animaduertit eam in figuram pueri esse transmutatam, qui Hetruscorum lingua Tages uocatus nomine, futurorum scientiam inuenit.

At nymphas tetigit noua res, & Amazone natus
Haud aliter stupuit, qua'm cum Tyrrhenus arator
Fatalem glebam * motis aspexit in aruis,
Sponte sua primum, nullo'q; agitante moueri.
Sumere * mox hominis, terræ'q; amittere formam,
Ora'que uenturis aperire recentia fatis
Indigenæ dixere Tagen, qui primus Hetruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.

APH ¶ REPRENSA) retenta à radicibus, stirpibusq; arborum. ¶ Dare) edere. ¶ Grauem sonum) magnum efficere strepitum. ¶ Exhalare) mittere, me subaudiamus. ¶ Videres) uidere posses. ¶ Num potes aut audes) maiorem suam fuisse calamitatem quàm quæ Aegeriæ contigit Hippolytus ait. ¶ Cōponere) comparare. ¶ Vidi quoque luce carentia regna) hoc est, ad inferos quoque descēdi. ¶ Et lacer; foui (& corpus inquit laniatum in ardētissima Phlegetontis aqua laui. Est enim Phlegethon vnus ex inferorum fluuiis qui ardens interpretari potest. ¶ Apollineæ prolis Aesculapii Apollinis filii. ¶ Fortibus herbis) potentibus. ¶ Vtque ope Pæonia) auxilio medico. Pæon enim Deorum medicus peritissimus fuisse perhibetur, a quo Pæonia herba, & inuenta fuit, & appellata. Dite indignante) Plutone ægre ferente me vitæ restitui. ¶ Ne præsens augerem muneris huius inuidiam) hoc est, ne si in Græcia viuerem, Atheniensium in me inuidiam concitarem, à Diana fui occultat⁹. ¶ Cynthia) Diana cuius miles erat Hippolytus. ¶ Impune) sine vlla mea pœna. ¶ Addit ætatem, me natu maiorem effectu, quàm essem cum ab equis fui dilaceratus. ¶ Ora cognoscēda) faciem qua cognosci posset. Innuit autem Hippolytus se in nouam figuram fuisse transmutatum, ne a quoquam cognosci posset. ¶ Habendam) habitandam. ¶ Hic posui) in Latio iuxta Ariciam. ¶ Nomenq; simul) uidetur sentire poeta Hippolytum fuisse nominatum, quod ab equis fuit solutus & laniatus. Nam ἵππος equus, λύω soluo interpretat. ¶ Nunc idem Virbius esto) Virbius dictus est Hippolytus, quod vir bis fuisse videtur, & antequam ab equis fuit laceratus, & postquam vitæ fuit restitutus. ¶ Hoc nemus inde colo) ex eo tempore inquit, quo ab inferis sum reuocatus in hoc Aricino nemore habito. ¶ Numine sub dominæ) Dianæ, quæ iuxta Ariciam templū habebat. ADDI. {Dianæ autem Virbius additur, perinde vt Veneri Adonis Mineruæ Erichthonius, Matri Deum Attys &c. ¶ Non tamen Aegeriæ) Numæ Pompilii vxor cum ob mariti mortem flere non defineret, Dianæ miseratione in fontem sui nominis fuit conuersa. ¶ Leuare) leues reddere. ¶ Liquitur) resoluitur. ¶ Soror Phœ.) Diana. ¶ Tenuauit) in tenues aquas transmutauit. ¶ At nymphas tetigit noua res) hæc ad concinnam eorum quæ sequuntur connexionem à poeta narrantur. Gleba nanque agricolæ aranti in puerum vaticinandi peritum visa est transformari. ¶ Et Amazone na. Hippolytus Hippolytæ Amazonum reginæ filius.

Hippolyt⁹ ab inferis. — Phlegeton — Pæon. — *a. l. fatigauit. — Aegeria in fontem. — Hippolyt⁹ — Virbius. — *a. l. medius. — *a. l. nunc

¶ Q uam cum Tyrrhenus arator) hæc historia est non fabula. Nam, vt in secundo de Diuinatione libro Cicero scribit, Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi cum terra araretur & sulcus altius esset impressus extitisse repente, & eū affatum esse qui arabat. Is autem vt in libris est Hetruscorum puerili specie dicitur visus, sed senili fuisse prudentia. Eius aspectu cum obstupuisset bubulcus clamorem'que maiorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum, totam que breui tempore in eum locum Hetruriam conuenisse. Tum illum plura locutum multis audiētibus, qui omnia eius verba exceperint, literis'q; mandauerint. Omnem autem orationem fuisse eam, qua haruspicinæ disciplina continetur. Fatalem glebam) in qua fata, & futurorum præscientia continebantur. ¶ Terræ formam) glebæ figuram. ¶ Ora recentia) ora nuper ex terræ gleba figurata. Venturis fatis) hoc est, disciplinæ & arti eurum, quæ fato ventura erant cognoscendorum. Nam Tages primus omnium haruspicinæ disciplinam Thuscis tradidit. ¶ Indigenæ. ¶ Thusci. ¶ Dixere) appellauere. ¶ Q ui primus Hetruscam) nam Tages primus omniū haruspicinam, artem'que diuinandi ac prædicendi futura Thuscos docuit. Neque Plinius à Cicerone in hoc, Ouidio'que, dissentit vt quidam ait imperitus. Sed Delphon haruspicinæ fuisse inuentorem ait. aliud vero esse docere, aliud inuenire nemo nisi communi sensu careat, vnquam dubitauit. ¶ Vt que Palatinis) hoc quoque de historia sumptum esse videtur. Nam Romulum scribit Plutarchus in Palatino colle sui experiundi gratia carneam lanceam fuisse iaculatum, illam'que in terra defixam, annitentibus multis conuelli nūquam potuisse. sed emissis ramis in eximiæ altitudinis cornum increuisse, locum vero eum iis qui post Romulū fuerūt parietibus circunductis, vt sanctissimū tēplū in magna religione fuisse adeo, vt sicui ꝓpius accedenti visa fuisset arbor minus frondescere, sed veluti subductis nutrimētis languescere, id statim occurrentibus clamore significaret. Cum aūt C. Cæsar gradus extrueret, fabris ꝓpinqua arbori loca temere fodientibus, violatæ radices fuerūt, arborq; aruit, & interiit. Virbiū autem ita stupuisse ait poeta resolutione Egeriæ in fontē, vt stupuit Romulus cū hastā suā frondescere vidit. Mouit mihi risum simul & stomachū fatuus quidā in hac historia referēda, qui Romulū lāceā fuisse iaculatū ait ingenii experiēdi gratia, perinde ac si vires ingenii & nō corpis iaculātes experitemur,

Tages puer. — Gleba in puerum. — Tages. — Hasta in arborem.

CHAERENTEM

ARG. FABVLAE SEQ.

Romulus Martis & Iliæ filius cum venaretur ex monte Auentino perſequens aprum fugientem iaculum iecit, quod cum protinus in colle Palatino hæſerit loco eius montis ſcala facta cuius ima pars ſpecu adeo depreſſa terræ eſt & comprehenſa radicibus effectum eſt nouiſsime vt in arborem cornu in incremento conuerſa ſit.

Vt'q; Palatinis hærentem collibus olim,
Cum ſubito uidit frondeſcere Romulus haſtam.
Quæ radice noua, non ferro ſtabat adacto.
Et iam non telum, ſed lenti uiminis arbor
Non expectatas dabat admirentibus umbras.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cippus Genitius ab hoſte victor reuertens priuſquam triumphans portã intrauit, animaduertit cornua ſibi in temporibus enata, qui prodigio exterritus haruſpices cum conſuluiſſet, reſponſum eſt eum ſi in vrbem intraret, regnaturum, quod ille aduertens patribus conuocatis indicauit, ac cũ perſtitiſſet nunquam ſe tyrannum futurum: decretum eſt ei vniuerſorum conſilio tantum agri quantum uno die arator poſſet circundare, portaq; qua intraturus fuiſſet, inſignis gratia, vt æneis cardinibus aptaretur, in qua ad memoriam poſterorum cornutum caput eius exculperetur.

Aut ſua fluminea cum uidit Cippus in unda
Cornua. uidit enim, falſa'mq; in imagine credens
Eſſe fidem, digitis ad frontem ſæpe relatis
Quæ uidit, tetigit, nec iam ſua lumina damnans
Reſtitit ut uictor domito ueniebat ab hoſte,
Ad'cœlum'q; oculos, & eodem cornua tollens,
Quicquid ait Superi monſtro portenditur iſto,
Seu lætum eſt patriæ, lætum populo'q; Quirini,
Siue minax, mihi ſit. uiridi'q; ex ceſpite factas
Placat odoratis herboſas ignibus aras.
Vina'q; dat pateris, mactatarum'q; bidentum
Quid ſibi ſignificent trepidantia conſulit exta
Quæ ſimul aſpexit Tyrrhene gentis haruſpex,
Magna quidem rerum molimina uidit in illis.
Non manifeſta tamen, cum uero ſuſtulit acre
A' pecudis fibris, ad Cippi cornua lumen.
Rex ait ó ſalue. tibi enim tibi Cippe, tuis'q;
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces.
Tu modo rumpe moram, portas'q; intrare patẽtes
Appropera. ſic fata iubent, nanq; urbe receptus
Rex eris, & ſceptro tutus potiere perenni.
Rettulit ille pedem, toruamq; a mœnibus urbis
Auertens faciem. procul ó procul omnia dixit
Talia Dii pellant, multoq; ego iuſtius æuum
Exul agam, quam me uideant Capitolia regem.
Dixit, & extemplo, populum'que, grauem'q; ſenatũ.
Conuocat. ante tamen * capitis noua cornua frõde
Velat, & aggeribus factis a milite forti
Inſiſtit, priſco'q; Deos é more precatus.
Eſt ait hic unus, quem uos niſi pellitis urbe,
Rex erit. is qui ſit, ſigno, non nomine dicam.
Cornua fronte gerit, quem nobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia iura daturum
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas;
Sed nos obſtitimus, quamuis coniunctior illo
Nemo mihi eſt. uos urbe uirũ prohibere Quirites
Vel ſi dignus erit grauibus uincite cathenis,
Aut finite metum fatalis morte tyranni,
Qualia ſuccinctis, ubi crux inſibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt aut qualia fluctus
Aequorei faciunt, ſiquis procul audiat illos.
Tale ſonat populus, ſed per confuſa trementis
Verba tamen uulgi uox eminet una'. quis ille eſt?

RAPH. ¶ HAERENTEM collibus Pala.) fixam in mõte Palatino. ¶ Stabat) erecta erat. ¶ Non ferro adacto) non cuſpide terræ infixa. Nõ haſtæ cuſpis in radicem fuerat conuerſa. ¶ Lenti vimi.) flexibilis virgæ. Cornus.n. arbor ramos admodũ flexibiles habet. ¶ Dabat) faciebat. ¶ Nõ expectatas umbras) inſperatas. ¶ Admirantibus) haſtam in arborem fuiſſe verſam.

Haſta in arborem cõuerſam.

¶ Aut ſua flumi.) hoc quoque de hiſtoria ſumptũ eſt. Nam ut Valer. narrat, M. Genutio Cippo prætori paludato porta egredienti noui, & ineũdati generis prodigiũ incidit, nãque in capite eius ſubito veluti cornua emerſerunt, reſponſumq; eſt eũ regẽ futurum, ſi in vrbẽ reuertiſſet. Quod ne accideret, voluntarium ac perpetuum ſibimet indixit exiliũ, cuius teſtãdæ rei gratia capitis effigies ærea porta qua exceſſerat incluſa eſt. ¶ Corrupte autem, at, ferè in exemplaribus eſt ſcriptum, cum loco illius hæc particula aut, ſit reponenda, & illud verbũ ſtupuit, hic quoq; eſt ſubaudiẽdum. Itaq; fabulam fabulæ poeta eleganter connectit, quãquam multis nugis ab illo inſulſo qui Metamorphoſin dilacerauit, hic quoq; interpoſitis pleriſque in exemplaribus ſe iungatur, quod vt facilius fieret illam copulam, at, loco aut, ex cõmodo ſuo repoſuiſſe videtur, adeo i depravandis libris quorundam temeritas debacchatur, cum etiam non qui videtur eſſe legendum. Cippus autem nõ ſolum nomen eſt viri, ſed appellatio quoq; lapidem qui ſepulchro imponitur ſignificans, & columnã, in qua epitaphia ſcribuntur. ¶ Domito ab hoſte) hoſtib⁹ ſuperatis. ¶ Portẽditur) præſignificatur, Præmonſtratur. Vnde portenta, moſtraq; dicũtur, quæ futurum aliquid prænũciãt. ¶ Patriæ) lætum ſit ſubaudiatur. ¶ Siue minax triſte ¶ Placat aras) deos mitigat p metonymiam. Dii nanque placari dicuntur per ſacrificia in aris facta. ¶ Odoratis ignibus) thuribus incenſis. ¶ Vinaq; dat pateris) i pateras vina fundit. ¶ Mactatarum bidẽtum) immolatarum ouiũ. ¶ Quid ſibi ſignificent) cornua in fronte nata ſubaudiatur. ¶ Trepidantia) palpitantia. ¶ Tyrrhenæ gentis haruſpex (ex Hetruria nãq; harum ſpices euocabãtur. ¶ Magna molimina) magnas rerũ cõmutationes. ¶ A pecudis fibris) ab extis pecudũ. Fibræ nanq; ſunt tenuiores venæ, quibus exta velut lineis quibuſdam diſtinguũtur. ¶ Acre lumen) acute videntes oculos. ¶ Tibi enim tibi anadiploſis cum quadam exultatione ab haruſpice læta prædicente fata. ¶ Hic locus) Romam indicat digito. ¶ Et Latiæ arces) Romanum imperium. ¶ Tu modo rumpe morã) tu ſolũ modo tolle moras, feſtinaq; vt portas patentes ingrediaris. ¶ Vrbe) in vrbem. ¶ Perenni ſcep.) perpetuo regno. ¶ Toruam faciẽ) cornibus terribilem, atq; deturbatam. ¶ Talia omina) talia portenta. ¶ Conuocat extra vrbem. ¶ Et aggeribus inſiſtit) ſtat i aggere alto, vt ab omnibus audiatur. ¶ Priſco mo.) antiqua conſuetudine. Qua etiam priſci oratores deos inuocare in principio orationis ſolebãt. ¶ Dicam) indicabo. ¶ Cornua forte gerit) non forte, vt ferè in exẽplaribus eſt deprauatum, ſed fronte legendum eſſe notius eſt, quãm vt ſit admonendũ. ¶ Famularia iura) leges ſeruiles, quibus vt ſeruos omnes vos oporteat obedire. ¶ Irrũpere) cum impetu intrare. ¶ Quamuis coniunctior illo) figurate ſe illũ eſſe innuit Cippus quẽ haruſpex futurũ eſſe regem dixerat. ¶ Prohibete) arcete. ¶ Vel ſi dierit) pulchra figura illum indignũ eſſe oſtendit qui aut uinciatur, aut necetur. ¶ Qualia ſuc.) duabus per quam accõmodatis ſimilitudinib. exprimit poeta quale murmur populi fuerit, poſteaquam Cippus finẽ orationi impoſuit. ¶ Succinctus pi.) altis & proceris. Succincta dicũtur alti⁹ cincta, vnde ſuccincti milites dicuntur, quod breuioribus veſtib. vtentes altius cincti videantur. Pineta vero dicuntur ſuccincta quod iuxta cacumen ramos emittant. Id quod Oui. alibi aperte ſignificat cum inquit, & ſuccincta comas, hirſutaq; vertice pinus. ¶ Per) inter. ¶ Trementis vul. populi trepidãtis. ¶ Eminet) elatior eſt clarior.

Lib.v.capite.vi.

*a.l. placali cornua lauro.

ADDI.

Et spectant frontes, prædictaq́ue cornua quærunt.
Rursus ad hos Cippus, quē noscitis inquit habetis,
Et dempta capiti populo prohibente corona,
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitumq́ue dedere,
Atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
Inuiti uidere caput, nec honore carere
Vlterius passi, festam imposuere coronam.
At proceres (quoniam muros intrare uetaris)
Ruris honorati tantum tibi Cippe dedere,
Quantum depresso subiectis bobus aratro
Complecti posses ad finem lucis ab ortu,
Cornuaq́ue æratis miram referentia formam
Postibus insculpunt, longum mansura per æuum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Grauis pestilentia Romanis cum incidisset, & maxima trepidatio vrbē terreret, per legatos oraculum Apollinis consultum est, ex quo responsum. vt Aesculapium Epidauro accersissent, nobilissimiq́ue legati cū simulachrū Dei petitum ad Epidauros misissent * stupentibus admiratione Deus in draconem versus per medium Epidaurum lapsus nauem legatorum conscēdit, cum quibus vectus, Romam vt delatus est, insulam Tyberis ingressus est, ibique se uirgultis occuluit, qui locus draconis vocatur.

Pandite nunc musæ præsentia numina uatum,
(Scitis enim, nec uos fallit spatiosa uetustas)
Vnde Coroniden circumflua Tybridis alti
Insula Romuleæ sacris adiecerit urbis.
Dira lues quondam Latias uitiauerat auras,
Pallidaq́ue exangui squallebant corpora morbo,
Funeribus fessi postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum,
Auxilium cœleste petunt, mediamq́ue tenentis
Orbis humum Delphos adeunt oracula Phœbi,
Vtq́ue salutifera miseris succurrere rebus
Sorte uelit, tantæq́ue urbis mala finiat, orant.
Et locus, & laurus, & quas habet ipse pharetras,
Intremuere simul, cortinaq́ue reddidit imo
Hanc adyto uocem, pauefactaq; corpora mouit.
Quod petis hic, propiore loco Romane petisses,
Et pete nunc propiore loco, nec Apolline uobis,

RAPH. ¶ PRAESIGNIA) insignia. ͷGemino cornu (duobus cornibus similibus. ͷDemisere ocu.) in terram oculos demiserunt ne cornua cum summo dedecore tam boni ciuis aspicerent. ͷQuis credere possit?) parenthesis est cum interrogatione, ac si diceret nemo crederet Romanos inuitos aspexisse viri caput tam præclare de patria meriti, vt cum regnum assequi posset, noluerit. Illos enim qui de nobis bene sunt meriti libēter aspicere solemus. ͷAt proceres) senatores. Cippum autem iugero optimi agri ob spretum regnum donatum fuisse ait. Iugerum enim tantum terræ dicitur quartum par boum vno die possit exarare. ͷRuris honorati) agri honorato uiro conuenientis. ͷAd finem) ab ortu diei vsque ad occasum. ͷMiram formam) mirandam Cippi effigiem. ͷReferentia) significantia, repræsentantia. ͷAurati po.) auro ornatis posti. portæ illius per quam ingredi poterat Cippus.

ADDI. {Non auratis, sed æratis postibus legē dum videtur, id quod & alii quidam annotarunt. Nam apud Valerium de eadem historia in hūc modum legitur libro quinto. cap. vi. Genitio prætori paludato portam egredieti, noui, & inauditi generis prodigium incidit. Nanque in capite eius subito veluti cornua emerserūt, respōsumq. est, eum regem fore, si in vrbē reuertisset, quod ne accideret volūtarium ac perpetuū sibimet indixit exiliū, &c. Et mox: Cuius rei testandæ gratia, capitis effigies æreæ portæ, qua excesserat inclusa est, dictaq; Raudusculana, quod olim Rauda æra, dicebantur. Ac de Raudo, & Raudusculæ appellatione ēt Varro meminit li. iiii. de lat. ling. proprietate.} ͷPandite nunc musæ) Musas inuocat poeta vt sibi commemorēt, qua de causa Aesculapi' Apollinis ex Coronide filius Romam ab Epidauro fuerit aduectus, Graui nanque pestilentia laborantes Romani oraculum acceperunt, vt Aesculapii auxilio vterentur. Missi igitur legati cum ab Epidauris Deum impetrare non possent. Aesculapius ipse in anguem conuersus per mediam vrbem ad nauem legatorum perrexit, Romāq; aduectus sibi in insula Tyberis sedem elegit. Præsentia numina vatum) propicii Dii Poetarum, Musæ nanque præsidere poetis finguntur. ͷVnde) qua ex causa. ͷCoronidem) Aesculapium Coronei nepotem, Apollinis ex Coronide filium, vt superius copiose fuit expositum. ͷDira lues) pestis à Deorum ira immissa. ͷExangui morbo) ab effectu morbus dicitur exāguis, quòd exangues homines reddat, vt mors quoque pallida dicitur. ͷMortalia tem.) hominum experimenta. ͷMediamq; tenentis orbis humum Delphos) Delphi in medio terrarum orbe à geographis esse scribuntur. ͷSalutifera sor.) responsa salutem afferenti. ͷCortinaq; reddidit imo) Phœbus in cortina existens. Est enim continens pro contento per metonymiam positum. cortina vero mensa erat in adyto templo Apollinis, quæ etiam Delphica dicebatur, in qua Phœbades iacentes certa oracula reddebant. Cortinam poetæ pro tripode vsurpant, vnde oracula dabātur, siue ea mensa fuit, vt quibusdam videtur, siue alia quædam machina, tribus pedibus seu fulcris innixa, qua conscensa, & numine afflata Pythias, vaticinari solebat, vt ex Diodori libro sextodecimo tradit Commentator Aristophan. in Pluto. Sic enim & Virgilius dixit libro tertio Aeneid.

-Tremere omnia visa repente
Liminaq;, lucusq; dei, totusq; moueri
Mens circum, & mugire adytis cortina reclusis.

Et rursum lib. vi.

-Neque te Phœbi cortina fefellit
Dux Anchisiade &c.

Propriè tamen cortina vas dicitur tripes, siue lebes, cuiusmodi olim in tēplo Delphici Apollinis dedicari solebant, quibus & Delphicarum nomē inde factum, Plinius libro vigesimoquarto, capi. iii. ex ære factitauere, & cortinas tripodum nomine Delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur, & in hac significatione etiam Cato de re rustica, cortinam plumbeam dixit, & Plinius alibi: Oleum (inquit) in conchas, aut plumbeas cortinas fundendum, &c. siue ea à corte, vt quibusdam placet, quod in cortibus villaticis earum vsus esset ad quas calefaciēdas, & uina decoquenda, siue etiam allūde dicta. Quāquam & tripodis nomen eodem modo vsurpatur, hoc est, non solum pro mensa, vt apud Valeriū libro quarto capi. primo. vbi quod in Græco carmine τρίπους dicitur, ille mensam vertit, sed & pro lebete. vt apud Athenæum libro secūdo vbi ille: ἦν γὰρ τὸ ἀρχαῖον, inquit, δύο γένη τριπόδων, οὓς καλεῖσθαι λέβητας συνέβαινεν ἀμφοτέρους, ὁ μὲν ἐμπυριβήτης, ὃς καὶ λοετροχόος, ὁ δ' ἕτερος, ὁ κρατὴρ καλούμενος, ἐν ᾧ τὸν οἶνον ἐκίρνων, καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τὰς ἀληθείας οἰκεῖος τρίπους, Ἀπόλλωνος μὲν οἰκεῖος διὰ τὴν ἐκ μαντικῆς ἀλήθειαν, Διονύσου δὲ διὰ τὴν ἐν μέθῃ.

Sed de Tripode superuacaneum est hic vltra aliquid adiicere, quando de usu & varia significatione eius vocis, ad satietatem vsque annotauit Cœlius libro octauo, capite, decimoquinto. ADDI. Illud autem hoc loco addendum, ὅλμον vocatum eam partem tripodis, in qua Pythias siue vates sedere solebat, vt est in Commentariis Aristophanis, vnde & Apollo εὔολμος a Sophocle alibi dicitur: Quod eò potissimum pertinet, siquis forte propter similitudinem τοῦ ὅλμου & cortinæ, & alterum per alterum poetas significare uoluisse existimet. Nam & verba Athenæi, quæ supra citauimus aliud quiddam, quàm quod de mensa tripode, ab aliis traditur, præ se ferre videntur.} ͷPropiore loco) viciniore. Nam Epidaurus Romæ propinquior est quàm Delphi.

Margin notes: *a.l. venissent — Aesculapius in anguem conuersus

¶ SED

RAPH.

¶SED Apolline nato) Aeſculapio Apollinis filio. ¶Bonis auibus) bonis auſpiciis. ¶Accerſite) aduocate. Prudens ſenatus accepere) figurate dictum tale, quale eſt illud Virgilianum: Pars in fruſta ſecant. ¶Explorant) diligenter inquirunt. ¶Iuuenis Phœbeius) Aeſculapius Apollinis filius. ¶Petant ventis) adnauigent. ¶Epidauria littora) Epidaurus, quæ & Epitaurus appellatur (vt Strabo ait) vrbs eſt Saronico ſinui adiacens, quæ & Miliſsia & Hemera olim fuit dicta templo Aeſculapii maxime inſignis. ¶Præſens) propicius. ¶Funera gentis Auſoniæ) peſtilẽtiam qua Romani & Italæ gentes moriebantur. ¶Certant addicere ſortes) ſtudent ſuis dictis Apollinis reſponſa conſentire, & ſibi Aeſculapium adiudicare contendunt. Nam addicere vnũ eſt ex tribus uerbis prætoris, quæ ſunt: do, dico, addico, quod ſignificat & ad tẽpus vendere, & adiudicare, vnde addicti dicuntur. Interdum addicere ſignificat ratũ facere, vnde aues dicũtur addicere, quando ratum faciũt auſpicium. Liuius: Fabio auſpicanti aues ſemel atque iterum non addixere. Qua in ſignificatione hic quoque accipi poteſt, vt intelligãtur legati dicere ſortes & Apollinis reſponſa confirmare, & ratum facere, id quod petũt. ¶Diſsidet & variat ſentẽtia) ſenatorum inquit Epidauriorum ſententiæ diſcordes & variæ erant. Alii nanque tradendum Romanis, alii negãdũ Aeſculapium ſentiebãt. ¶Suam opem) ſuum auxiliũ, huc eſt, Aeſculapium ad quẽ in aduerſis confugiebant. ¶Dum dubitant) dum de re dubia conſultant. ¶Vmbra telluris) diffinitio eſt noctis. Nox.n. nihil eſt aliud quàm terræ vmbra. ¶Deus opifer) Aeſculapius opem & auxilium morbo laborantibus ferens. Sed qualis in æde eſſe ſolet: in hominis, non draconis facie. Nam in templo ſub effigie humana colebatur Aeſculapius, quamuis in anguem conuerſus Romã fuerit aduectus. ¶Baculũ agreſte) inuſitate baculum cum neutro epitheto copulauit poeta, cum ſit generis maſculini. ¶Longæ barbæ) Aeſculapius nanq; barbatus pingebatur, Apollo vero ſine barba, Geſtum autem exprimit poeta quo ſæpenumero vtũtur, qui ſibi barbam mulcẽt. ¶Et vſque nota) & eo vſque animaduerte. ¶Ad templa operoſa) multis operibus ornata, multoq; labore extructa. ¶Petiti Dei) Aeſculapii à Romanis poſtulati. ¶Qua ſede) qua vrbe, Epidauri an Romæ. ¶Aureus in ſerpente Deus) Aeſculapius q ſub aureos ſimulachro colebatur in ſerpentem conuerſus. Serpentes autem idcirco Aeſculapio ſunt ſacri, quia acutiſſimi viſus a Phyſicis eſſe dicũtur. Vnde & ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, hoc eſt, a videndo fuere dracones cognominati. Hac etiam de cauſa eos incubãtes theſauris cuſtodiæ gratia antiqui finxerunt. ¶Prænuncia ſibila) ipſum aduentare ſignificãtia. ¶Mouit) emiſit. ¶Signũ) ſimulachrũ Dei & ſtatuã. (En Deus eſt Deus eſt) conduplicatio aliquid repentinum annuncianti maxime conueniens. ¶Animis linguiſq; fauete) caſta, puraq; cogitate ac dicite. ¶Sis ò pulcherrime) preces ſacerdotis ad Aeſculapiũ. ¶Aeneadæ) Romani, qui & ipſi bona ominabãtur. ¶Rata pignora) certa ſigna, quibus innuebat ea futura quæ petierãt. ¶Tũ gradibus nitidis) ſitus effingitur veterũ templorũ in quæ eminentioribus in locis ædificata per gradus aſcendebatur. ¶Iniectis floribus) parſis. ¶Reſtitit hic) apud forũ conſtitit Aeſculapius in ſerpentem conuerſus. ¶Agmenq; ſuum) Epidauriorum multitudinẽ dicit. Turbæq; ſequentis officiũ) hoc de more principum virorum ſumptum eſt, qui comites benignis verbis dimittere ſolent. ¶In Auſonia rate) in naue Romana. ¶Torta retinacula) periphraſis eſt funiũ, quibus naues ad terram ligãtur.

Qui minuat luctus. opus eſt, ſed Apolline nato.
Ite bonis auibus, prolem'q; accerſite noſtram.
Iuſſa Dei prudens poſtquam accepere ſenatus,
Quam colat, *explorat iuuenis Phœbeius urbem,
Qui'que petant uentis Epidauria littora mittunt.
Quæ ſimul incurua miſſi tetigere carina,
Concilium. Graios'q; patres adiere darent'q;
Orauere Deum, qui præſens funera gentis
Finiat Auſoniæ, *certant addicere ſortes.
Diſſidet, & uariat ſententia, pars'q; negandum
Non putat auxilium, multi retinere, ſuam'que
Non emittere opem , nec nomina tradere ſuadent.
Dum dubitant, ſeram pepulere creſpuſcula lucem,
Vmbra'q; telluris tenebras induxerat orbi.
Cum Deus inſomniis opifer conſiſtere uiſus
Ante tuum Romane torum ſed qualis in æde
Eſſe ſolet, baculumq; tenens agreſte ſiniſtra
Cæſariem longe dextra deducere barbæ
Et placido tales emittere pectore uoces.
Pone metũ, ueniam, ſimulachraq; noſtra relinquã
Hunc modo ſerpentem, baculũ qui nexibus ambit.
Perſpice, & uſque nota , uiſum ut cognoſcere poſsit,
Vertar in hunc, ſed maior ero, tantuſque uidebor
Inquantum uerti cœleſtia corpora debent.
Exemplo cum uoce Deus, cum uoce, Deo'que
Somnus abit, ſomni'q; fugam lux alma ſecuta eſt.
Poſtera ſydereos aurora fugauerat ignes,
Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conueniunt operoſa Dei, quaque ipſe morari
Sede uelit, ſignis cœleſtibus indicet orant
Vix bene deſierant, cum criſtis aureus altis
In ſerpente Deus prænuncia ſibilia mouit,
Aduentuq; ſuo, ſignum'que, araſque, foreſque
Marmoreum'q; ſolum, faſtigia'q; aurea mouit,
Pectoribus'q; tenus media ſublimis in æde
Conſtitit, atque oculos circuntulit igne micantes.
Territa turba pauet. cognouit numina caſtus
Euinctus uitta crines albente ſacerdos,
En Deus eſt Deus eſt. animis, linguis'q; fauete,
Quiſquis adeſt dixit, ſis o pulcherrime uiſus
Vtiliter, populos'q; iuues tua ſacra colentes.
Quiſquis adeſt, uiſum uenerantur numẽ, & omnes
Verba ſacerdotis referunt geminata, pium'q;
Aeneadæ præſtant & uoce, & mente fauorem.
Annuit his, motiſq; Deus rata pignora criſtis,
Et repetita dedit uibrata ſibila lingua.
Tum gradibus nitidis elabitur. oraq; retro
Flectit, & antiquas abiturus reſpicit aras.
Aſſuetas'que domos, habitataq; templa ſalutat.
Inde per iniectis ad opertam floribus ingens
Serpit humum, flectitq; ſinus, mediáq; per urbem
Tendit, & incuruo munitos aggere portus.
Reſtitit hic agmen'q; ſuum, turbæ'que ſequentis
Officium, placido, uiſus dimittere uultu,
Corpus in Auſonia poſuit rate. numinis illa
Senſit onus, preſſaq; Dei grauitate carina.
Aeneadæ gaudent, cæſo'que in littore tauro
Torta coronatæ ſoluunt retinacula nauis.
Impulerat leuis aura ratem, Deus eminet alte,

Legerem potius explorant, vt idem ſit numerus, nam ſuperius dixit accceperant.

Aeſculapi* in ſerpentẽ *a.l. adiicere, ſed uerſu repugnãte, ego autem legerẽ certas addicere.

Impositaq; premens puppim ceruice recuruam
Cœruleas despectat aquas, modicisq; per æquor
Ionium Zephyris sextæ Pallantidos ortu
Italiam tenuit, præter'que Lacinia templa
Nobilitata Dea, Scyllæa'que littora fertur.
Linquit Iapygiam, leuibus'que * Amphysia * remis
Saxa fugit dextra prærupta Celennia parte,
Romechiumq; legit, Caulona'que, Nariciam'que,
Euincit'que fretum, Siculiq; angusta Pelori,
Hippotadæq; domos regis, Temesesq; metalla,
*Leucosiamq; petit, tepidi'que rosaria Pæsti,
Inde legit Capreas promontorium'que Mineruæ,
Et Surrentinos generoso palmite colles
Herculeam'que urbem, Stabias'que, & in otia natã
Parthenopen, & ab hac Cumeæ templa Sibyllæ.

RAPH.

MODICIS Zephyris) temperatis ventis. Sextę Pallantidos ortu: sextæ Auroræ, per quod significatur sexto die ab Epidauro in Italiam peruenisse. Præterq; Lacinia tẽpla) iuxta templa Iunonis Laciniæ.

Lacinium.

Lacinium autẽ promontorium est in fine Italiæ Iunonis tẽplo nobile, a Lacinio latrone illic ab Hercule interfecto cognoiatũ.

Scyllæum.

Scyllæaq; littora) Scyllæi saxi. Nã Scyllæũ saxum est sublime, quod humilem à tergo terram alluentibus vndis habet in Chersonesi faciem, eodem autẽ nomine etiam oppidum habet, (vt Strabo libro sexto.

Iapygia.

Linquit Iapygiam) Calabriam ab Iapige Dędali filio dictam, quanquã promontoriũ mihi significari videtur quod Acrã Iapygiã vocant, quod (vt scribit Pli). longissime in maria excurrit Italia.

* al. Amphrysia.

* al. leuco Rome

Leuibusq; Amphisia remis saxa fugit) Amphissia saxa ab Amphissa vrbe Locrorũ dicta esse mihi uidenť. Nã Locri illas Italiæ oras tenuisse etiam à Virg. nõ solũ geographis scribuntur. Hic & Naricii posuerunt mœnia Locri.

Amphissa.

Leuis alias

ADDI.

Quidam vero Amphrysia legunt. {Amphissæ vrbis meminit & Stepha. & Strabo lib. ix. sed eam Locris Ozolis attribuunt. quod si igitur Regio credamus, Amphissia legẽdum esse, speciem pro genere positã dicamus necesse est, dictaq; Amphissia saxa, pro Locrensia. iisdẽq; Zephyriũ, promõtorinm Locrorum, vt etiam à Strabone nominatur, intelligendum. Nam qui Amphrysia legunt, ad Philoctetem & Thessalos vt puto respiciũt, à quibus Petilia cõdita, Virgilio quoque teste. Est enim Amphrysus fluuius Thessaliæ, iuxta quẽ Apollo Admeti armenta aliquando pauisse dicitur. Sunt autem etiam quibus, hic versus, Linquit Iapygiam &c. cum sequẽtibus duobus, νόθος videtur, quod equidem miror. Nam si protinus pro adulterino ac supposito habẽdum. quicquid obscurum & nobis, qui ne decimam quidem eorum authorum partem, quos Ouidius in his libris secutus est. vel vidimus, vel etiam nomine tenus accepimus, ignotum est, quantum versuum non modo huius poetæ, sed etiam aliorũ, hoc nomine notandum erit? Sed de hac re alio fortassis loco agemus.} Prærupta Celennia) alta, saxa subaudiantur.

Celenniũ

Videtur autem Celennium esse promõtorium Brutiorũ, de quo tamen alibi me nihil legisse memini. Forsitan autem non Celennia, sed Ceneia legẽdum sit.

Cenis.

Nã Cenis (vt Pli. scrib.) promontorium est Italiæ è regione Pelori. sunt quidã qui legũt Ceraunia.

ADDI.

{Quanquã de Celenniis saxis nihil hacteuus legerim, non tamen hanc lectionẽ temere immutandã censeo, quod vt supra monui, multa noia à veteribus vsurpata fuere, quorum ratio & exẽpla nos latẽt. Et in Ceneia deriuatio repugnat, cum apud Strabonem κήνυς per y psilon, scribatur. Cuius obliqui eandem vocalẽ retinent. nisi vero quis Cenynia legendum putet. De quo quidẽ nihil habeo, quod affirmem.}

Romechium.

Romechiũq; legit) transit. De Romechio, siue Promechio, siue Rometio (vt à quibusdã legitur) nullam apud geographorum quenquam inueni mentionẽ. Quare corrupte mihi legi videtur.

Rhegium.

Fortassis autẽ Rheginũ loco illius est reponendum, saxũq; subaudiendũ. Est. n. Rhegium vrbs in littore Calabrię è regione Messanæ. Sed nihil ausim affirmare cum nullum viderim exemplar, in quo Rheginũ legatur, & nihil temere est afferendum, ne istorum similes, qui omnia, quæ non intelligunt, ex commodo suo audacter immutant, similes esse deprehendamur. Attamen ne opinioni noui cuiusdã expositoris, ad effutiẽdas ineptias parua mercede à malignis impostoribus seducti accedere videamur, hoc quoque notemus. quod Plemmyrium citra omnem legit dubitationẽ, temerarius, imo vero furiosus, perinde atq; si aut Plẽmyrium in priscis manu'ue scriptis exemplaribus legeretur, aut in eo tractu esset, cuius insignia loco Oui. attigit. Plẽmyriũ quidem est in Sicilia castellũ Syracusanorũ, vt Stephanus tradit, sed non in ea parte quæ ad Italiã vergit. Quare & sibi & Ouidii studiosis rectius fatuus iste cõsuluisset, si Romechium unoque vt pauloante Amphissia, Celẽniaq; saxa dissimulasset, ac tanquã notum prętermisisset. Cæterũ illud Aristotelis oraculũ in dies veri⁹ esse cõprobatur, Eos qui parũ consyderẽt, facile quicqd in buccam venit enunciare.

Sunt autẽ etiã qui Rumẽtum, pro Romechiũ, legendũ putẽt, eoq; nomine Rhegium intelligẽdũ propterea quod Rumentum veteribus abruptionem, vt Festus ait, significabat, Rhegium autem ἀπὸ τοῦ ῥήγνυμι, hoc est, rũpẽdo, dictum. Sed neq; de hac lectione, quod affirmem habeo.} Caulonaq;) Caulon Calabriæ mõs ẽ & vrbs, quę & Caulonia dicit, prius Ausonia à vicina cõualle appellata. Nariciãq;) Naricia vrbs est Calabriæ à Narice Locridis vrbe, quæ & Naricium dicitur (vt scribit Stephanus denominata. Eadẽ autem cũ Locris hæc esse videtur, qui à Locris Nariciis in extremo Calabriæ angulo fuerunt ædificati. Euincitq; fretum) cum difficultate transit per Siculum fretum, quod quidem est maxime vorticosum. Hippotadæq; domos regis) Strongylẽ insulã, aliasq; Aeolias significat, in quibus regnauit Aeolus Iouis filius ex Acesta Hippotæ Troiani filia. Vnde etiam Hippotades cognominatur.

Temese

Temesesq; metalla) Temese vrbs est Brutiorum, quæ Tempsa à Latinis fuit appellata. Aerifodinæ autem quæ apud Temesam fuerant tempore suo Strabo defecisse narrat. Temesa itẽ Cypri est vrbs.

Leucosia

Leucosiamq; petit) Leucosia est insula contra Pæstanum sinum à Sirene ibi sepulta denominata.

Pæstum

Tepidi Pæsti.) semper uernantis. Sin Virgilius, Biferiq; rosaria Pæsti. Pæstum autem est oppidum in agro Campano à Græcis Fossidonia dictum.

Capriæ

Inde legit Capreas) sic quidem legitur, sed Capriæ per i vocalem in penultima legendum esse argumento sunt codices Græci in quibus sic est scriptũ Est autem insula; quæ & Capriene vocatur (vt ait Stephanus) Campaniæ adiacens Tiberii principis arce nobilis.

ADDI.

{Capreæ, per e, in penultima recte scribitur, eodem modo enim & apud Plinium, Melam, Suetonium & Tacitum, scriptum legitur. Neque vetat, quod Græci, vt Strabo, & Stephanus, καπρέας per i, dicunt. Neque enim in omnibus, Latini Græcorum scripturam imitantur. Alioqui & Bretti pro Brutii, Brentesium, pro Brundusium, & similia scribenda erant.} Legit) transit.

Promõtorium Mineruæ

Athenæũ

Promontoriumq; Mineruæ) sic vocatur promontorium quod est iuxta Surrhentũ. in quo olim Sirenes habitasse feruntur. In illius autem extremo est Atheneum, hoc est Mineruæ sacellum, quod Vlysses ædificasse narratur

Surrhentũ

Heraclea

Stabiæ

Et Surrhentinos colles) Surrhentum vrbs est Cãpaniæ vino maxime nobilis. Herculeamq; vrbem) hæc tũ Heraclea, tum Heracleopolis, tum Herculanum vocatur. Stabiasq;) Stabiæ oppidum fuit Campaniæ, quod (vt Plin. scribit) bello sociali à Sylla deletum in villas abiit.

COELIVS RHODIGINVS.

LAC apud Tabias cẽsetur stateræ tantũ nõ primæ. Sũt vero Tabiæ, inquit Therapeutices quito Galenus, in mari locus in meditullio ferè Neapolis & Surrenti, latus ad Surrentum vergens collis est præaltus in Tyrrhenũ erumpens pelagus, in occasum modice acclinatur. Huic attiguus est in sinu intimo collis alter haud paruus, quem veteres Romani Vesuuiũ, vel vt Græcie scribitur βεσουβιν nuncuparunt, recentiores Lesbium dixere, omnibus celebrem, ob eũ qui indidem

eructat

eructat ignis: qui aeris siccitati conferre creditur plurimū vnde lacti Tabiano maxima conciliatur bonitas, quam adiuuat loci altitudo, & pabuli præstantia. Locum vero hunc à Plinio & Cæcilio significatū contenderim, vbi scribitur modo, Stabii erat. Sed & apud Ouidiū Metamorphoseos vltimo, Herculeamq; vrbem Stabias, & in otia natam Parthenopen.

Hinc calidi fontes lentisciferum'q; tenetur
Linternum, multam'q; trahens sub gurgite arenā
Vulturnus niueis'q; frequens Sinuessa colubris.
Minturnæq; graues, & quam tumulauit alumnus,
Antiphatæ'q; domus, Trachasq; obsessa palude,
Et tellus Circæa, & spissi littoris * Antium.
Huc ubi uelifetam nautæ aduertere carinam
(Asper enim iam pōtus erat) Deus explicat orbes,
Perq; sinus crebros, & magna uolumina labens,
Templa parentis init flauum tangentia littus
Aequore placato patrias Epidaurius aras

¶ Et in otia natam Parthenopen) Neapolim à Parthenope vna Sirenarum ibi sepulta, cognominatā. Neapolim vero in otia natam poeta ait propter locorum amœnitatem, quo se Romani otiaturi cōferebant. (Parthenope. a.l. Ancō) ¶ Et ab hac Cumeæ templa Sibyllę) & post hanc Neapolim transit Cumas Campanię vrbem maxime à Sibylla nobilitatā. (Cumæ.) De cuius cōditoribus satis supq; in supioribus diximus libris.

RAPH. ¶ HINC calidi fontes) Baias innuit fontib[9] calidis maxime celebres. ¶ Lentisciferūq; tenetur Linternū) Lentiscum arborem ferens Linternum, quod quidem est oppidū Campaniæ exilio maioris Scipionis & sepulchro maxime nobile. ¶ Vulturnus) fluuius est Campaniæ, Vulturnū urbem ab illo dictā præterlabens. ¶ Niueisq; freqūes Sinuessa colub.) Sinuessa Campaniæ vrbs est, quam quidam Synopē vocitatem dixere, vt Plinius scribit. (Sinuessa) ¶ Minturnæq; graues) morbosæ, grauis ac noxii aeris. Minturnæ autem Latii oppidū est paludibus cinctum, ac Liri amne diuisum. (Minturnæ) ¶ Et quam tumulauit alumnus) periphrasis est Caietæ, quam à Caieta Aeneæ nutrice denōminatā esse nostri quidem sentiūt poetæ. Quidam vero quod in littore curuo sit posita sic appellatā à Laconibus putant. (Caieta) Curua nanq; omnia caietas Lacones vocabāt. ¶ Alumnus) Aeneas à Caieta altus & educatus. ¶ Tumulauit) sepeliuit. Antiphatæq; domus) Phormiarum est periphrasis, quas prius Hormias à stationis (quæ ὅρμη dicitur) bonitate cognominatas fuisse Strabo memoriæ prodidit. (Hormiæ) Antiphaten vero Læstrigonum regem fuisse, Phormiasq; tenuisse in superioribus quoque diximus libris. ¶ Trachasq; obsessa palude) Terracina mihi significari uidetur, quæ antea Trachina, hoc est aspera fuit appellata. (Terracina.) Illi nanq; (vt Strabo refert) magna palus obiecta est, quam duo fluuii efficiūt, è quibus maiorem Aufidum vocant. Terracina vero lingua Volscorum Anxur fuit appellata. ¶ Et tellus Circæa) Circæum mons est Latii mari ac paludibus cinctus, vt insula videatur, à Circe quæ illum tenuit cognominatus. (Circæum.) Nam Circe Solis filia cum Sarmatarum regem cui nupserat, veneno sustulisset, regnūq; adepta nimium crudeliter se gereret, à populis regno pulsa in Italiam venit, & in promontorio quod ab ipsa Circæum postea fuit appellatum consedit. In quo & vrbs Circæi nomine & illius sacellū cum Mineruæ ara olim fuisse memorantur. (Circæi.) ¶ Et spissi littoris Ancon) sic quidem in omnibus quæ mihi videre cōtigit exemplaribus legitur, sed corrupte vt mihi videtur. Neq; enim aut geographiæ ratio, aut historia istiusmodi lectioni astipulatur. Ancon si quidem vrbs est Piceni non Latii. (Ancon.) neque in eo tractu præter cuius vrbes Aesculapium vectum fuisse poeta scribit. Mari nanque Adriatico adiacet Ancon. Aesculapius vero per Tyrrhenū vectus Romā fuisse narratur. Valerius præterea Maximus libro primo, cap. sexto (vt alios omittā historicos) nō apud Anconem, sed apud Antium è naui Aesculapium egressum fuisse testatur his verbis. Tum legati perinde atque exoptatæ rei compotes expleta gratiarum actione, cultuq; anguis à peritis accepto læti inde soluerunt ac prosperam emensi nauigationem postquam Antium appulerunt, anguis qui vbiq; in nauigio remanserat prolapsus in vestibulo ædis Aesculapii, myrto frequentibus ramis diffusæ supereminentem excelsæ altitudinis palmam circundedit, perq; tres dies positis quibus vesci solebat, non sine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet, Antiensis templi hospitio vsus, Vrbi se nostræ aduehendum restituit, atque in ripam Tyberis egressis legatis in insulam vbi templum ei dicatum est, tranauit, aduentuq; suo tempestatem, cui remedio quæsitus erat dispulit. Quo igitur modo legendum dicemus? An ita Antium est legēdum, vt illud Virgilianum, Et dulcis musti Vulcano decoquit humorē. Versus est enim hypercatalecticus. Est autē Antium Latii vrbs haud longe ab Lauinio distans, vnde Antiates dicūtur. (Antium.)

EGNATIVS IN LIBRO RACEMATIONUM.
Cap. XVIII.

ADDI. NON minoris (puto) laudis felicitatis certe, & euentus paris erit is Ouidianus tandem expositus Ancon: pro quo non veriti sunt quidam, vel antrum supponere: vel antium addere. Vel (si diis placet) pro Ancone maritimo interpretari oppido, vt siquid ferre æquiore possis stomacho facilius id eorum feras qui Antrum vel Antiū, quamuis spurium partum, supposuerint. Tametsi ampliandi omnes, qui cum verba non percipiant, statim immutandum curent. Cæterum cur nos Ancon legamus, quid'ne sit Ancon vt explicemus, hæ rationes à nobis potissimū sunt. primum igitur omnium, mouent me codices omnes, tam manuscripti, quàm æreis typis ducti, deinde vero quòd verbum sit optimum: & à multis authoribus tum Græcis, tum Latinis vsurpatum: postremo quòd quid sit Ancon, quod illi ignorare se fassi sunt: nos non nescimus. Ancon igitur à Græcis, à Latinis cubitus diuitur: sed & loca ipsa, quæ ita in mare excurrant, vt cubiti vicem præ se ferre videantur, Ancones à Græcis & Latinis quasi cubiti dicti: sed ne diutius in re confessa immorer, respōdeant hi mihi an sciant vnde Ancon illa Dorica, celebri munita portu ciuitas dicta: nempe (puto) dicent quòd vice cubiti in subiectum excurrat mare. Hoc & Eustathius tertia (ni fallor) Rhapsodia (neque enim mihi nunc libri copia) vbi omnes hominis partes ad inanimata transferri docet, comprobat. Quin & Geographi testimonium quis non admittat? Hac in Italiæ parte fuisse prodentis cubitos deos, id est Ancones. Cuius hæc sunt verba Geographiæ primo. Cæterum cubitus (id est ancon Græce) longus quidem & angustus: ac deductis à Caprearum locis sese extendens. Altero ex montis latere Syrenum sacellum habens, ex altero autem ad Possidoniatem sinum paruæ tres adiacent insulæ desertæ & petrosæ, quas Sirenussas vocant. ex quibus verbis, tametsi non sit iste Ouidianus ancon, quod locorum ratio non patitur, tamen id satis mihi fuerit ostendisse: pluribus terrarum locis huiuscemodi reperiri ancones, quas sæpe poëtæ raro Geographi nisi nobiliores nominent. Sed quo piaculo Flacci nostri carmen omiserim, qui Anconis in Euxino mari cuiusdam meminerit in quarto hoc versiculo: Quid memorem quas his aquas, quas torqueat Ancon? Quo in loco nequeo mihi satis temperare, qui inscitiam cuiusdam non castigem, qui reponendum Acon admonuit: cui si quicquam aut sensus inesset communis, aut mediocriter Græca, quæ tamen plenis hausisse se labiis iactat impudenter, delibasset, nunquam ad tantum inscitiæ foret prouectus, aut Apollonii-fal tem non percepisset carmen. Apollonius quoque Rhodius secundo huius Anconis meminit: cuius quoque carmen adposuissem, ni vererer ne impressores, qui non satis aut Græca callent, aut Græcas litteras non habent, necessitate ita imperante, cuncta deprauarent: quo factum est, vt quo rarius licuit, Græca insererem: quæ vero inserui, latina potius facerem.

¶ SPISSI lit.) densi ac duri. ¶ Asper enim iam pon. erat) parenthesis est causam continens cur legati in portum Antiatem intrarint. Mare enim iam in tempestatē fuerat erectū.

Linquit, & hospitio iuncti sibi numinis usus
Littoream tractu squamæ crepitantis arenam
Sulcat, & innixus moderamine nauis in alta
Puppe caput posuit, donec castrum'que, sacras'que
Lauini sedes, Tyberinæ'que ad hostia uenit.
Huc omnes populi passim, matrum'que, patrumq;
Obuia turb aruit, quæq; ignes Troica seruat
Vesta tuos, la to'que Deum clamore salutant,
Qua'que per aduersas nauis cita ducitur undas
Thure super ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab utraq; sonant, & odorant aera fumis,
Ita'que coniectos incalfacit hostia cultros.
Iam'que caput rerum, Romanā intrauerat urbem.
Erigitur serpens summo'que accliuia malo
Colla mouet sedesq; sibi circunspicit aptas,
Scinditur in geminas partes circunfluus amnis,
Insula nomen habet, laterum'que a' parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos.
Huc se delata pinu Phœbeius anguis
Contulit, & finem species cœleste resumpta,
Luctibus imposuit, uenit'que salutifer urbi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ouidius opere peracto docet se a chao principium cœpisse & ad Cæsarem deduxisse, quem dentibus orbis deuictis Venus ab inimicorum insidiis auertit, inque filium eius * quod epigramma competere a nobis tale compositum est Epigramma.

Hic tamen accessit delubris aduena nostris
Cæsar in urbe sua Deus est, quem Marte, togaq;
Præcipuum, non bella magis finita triumphis,
Res'que domi gestæ, properata'que gloria rerum,
In sydus uertere nouum, stellam'que comantem,
Qua'm sua progenies. nec enim de Cæsaris actis
Vllum maius opus, q̄ quod pater extitit huius.
Scilicet æquoreos plus est domuisse Brit. nnos,
Per'que papyriferi septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates, Numidas'que rebelles,
Cyniphium'que Iubam, Mithridateis'que tumentem
Nominibus pontum, populo adiecisse Quirini.
Et multos meruisset, aliquos egisse triumphos,
Quam tātum genuisse uirum, quo præside rerum
Humano generi Superi fauistis abunde:
Ne foret hic igitur mortali semine natus.
Ille Deus faciendus erat, quod ut aurea uidit
Aenea genitrix (uidit quoque triste parari

RAPH. ¶ ET hospi. iunct. sibi nu.) Apollinis consanguinitate Aesculapio iuncti. Nam Aesculapium Apollinis filium fuisse etiā pueri sciunt. ¶ Donec ca.) Castrum oppidum est Latii inter
Castrum. Lauinium & hostiā situ. ¶ Sac. Lau. se.) Lauinii urbs est La-
Lauinium. tii commune nomini Latino, Veneris tēplum habens. ¶ Tyberinaq; ad hostia uenit) ad Hostiā Tyberis, unde urbs Ho-
Hostia. stia fuit cognominata, quam Ancus Martius ædificauit, illucq; coloniam deduxit. Quæq; ignes Troica seruat Vesta tuos) apostrophe est ad Vestam, quā idcirco Troicā & Troianam poëta vocat, q̄d à Troia allata fuerit ab Aenea. Virgines autem Vestales quoq; Aesculapio obuiam processisse ait. ¶ Thura sonant) strepūt, Nam thura ardentia sonitum quendā emittunt, vel contentum pro continente positum est, vt acerras & thuribula sonare intelligamus. ¶ Et odorant aëra fumis) & odoribus aerem replent. ¶ Incalfacit sanguine) dum enim victimæ iugulantur cultri sanguine calefiunt. ¶ Scinditur in geminas partes) insulam describit in Tyberi Romæ effectam segete agri Tarquiniorū, qui postea campus Martius fuit appellatus, à populo in fluuium deiecta. ¶ Huc delata pinu) illuc naue appulsa. ¶ Phœbeius anguis) Aesculapius Apollinis filius. ¶ Spe. cœ. resump.) Dei figura depositaq; serpētis forma. Poetica vero licētia cœleste pro cœlesti est positum. ¶ Luctibus morbo & pesti. Id quod sequitur pro eo quod præcedit est positum. ¶ Hic tamen acces.) Iulii Cæsaris animæ Metamorphosin in stellam ita perspicue describit in gratiam Augusti Cæsaris poëta, vt nihil expositione opus esse videatur. Cum enim Augustus ludos in honorem Iulii Cæsaris, qui in senatu fuerat trucidatus celebraret, forte cometa apparuit, quam esse Cæsaris animam Augustus ipse aduocata concione populo Romano persuasit. Insulsus autem quidam non contentus suis ineptiis ea separare, quæ Ouidius artificiosissime copularat, hoc etiam loco fœtidum epigramma hexametro pentametroq; versu compositum temerarie nimium & stolide inseruerat, quod quidem cum totum opus inquinaret, delendum esse
Cometes putaui. ¶ Stellam comantem) periphrasis est cometæ. Nam cometes stella esse crinita perhibetur. ¶ Properataq; gloria re.) properanter ac cito acquisita. ¶ Quam sua prog. quam Augustus. Cæsaris filius adoptiuus. ¶ Nec enim de Cæsa. actis) omnibus Cæsaris gestis adoptionem Augusti anteponit poëta. ¶ Scilicet æquoreos) præstantissima quæque
Iulii Cæsaris gesta. Cæsaris gesta cum quadam ironia enumerat poëta, vt ostendat Augusti adoptionem illis esse anteferendam. ¶ Aequoreos Britannos) æquore circundatos, ac nauigationi deditos, quos imperio Romano vnà cum Gallis Iulius Cæsar subegit. ¶ Perq; papyriferi) Iulius Cæsar (vt scribit Tranquillus) Pompeium Pharsalico prælio fusum ac fugientem Alexandriam persecutus occisum deprehendit, vbi cum Ptolemæo Aegypti rege, à quo sibi quoque insidias tēdi animaduertit, bellum sanè difficillimum gessit, neque loco, neque tempore æquo, sed hyeme & intra mœnia copiosissimi ac solertissimi hostis, inops ipse rerum omniū atque imparatus, Regnū Aegypti victor Cleopatrę, fratriq; eius minori permisit, veritus prouinciā facere, ne quando violentiorem præsidē nacta nouarum rerum materia esset. ¶ Papyriferi Nili) papyrum ferenti, ex qua olim chartæ conficiebantur. ¶ Numidasq; rebelles,) Numidæ populi sunt Africæ admodum feroces. ¶ Cyniphiumq; Iubā). Iuba Mauritaniæ rex fuit, q cum partes Pompeii in Africa foueret à Cæsare fuit superatus. Cyniphium autem Iubam appellat Poëta à Cyniphe fluuio Libyę, qui inter duas Syrtes labitur. ¶ Mitridateisq; tumentem Nominibus Pontum) Mithridatis gloria, & victoris, qui per quadraginta annos cum populo Romano bellum gessit. Ab Alexandria vero deuicta Cæsar in Syriam, & inde in Pontū transit. vbi Pharnacem Mithridatis magni filium & tunc occasione temporum bellātem, iam'q; multiplici successu præferocem intra quintum quo affuerat diem quatuor quibus in conspectum venit horis una acie profligauit, crebro commemorās Pompeii felicitatem, cui pręcipua militi'q; laus de tam imbelli genere hostium contigisset. ¶ Et multos meruisse) multo plures triumphos meminisse Cæsarem q̄ egerit aperte asserit poëta, quamuis ad id alludere videtur quod Trāquillus scribit,
Cæsar in Deum. Cęsarem post Hispaniam vlteriorem pacatam, quam ex prætura fuerat sortitus, cum ad triumphum simul, consulatum'q; Romā rediisset, coactum fuisse triumphum dimittere, ne cōsulatu excluderetur, cum editis iam comitiis ratio eius haberi non posset, nisi pri-
Quinque Cæsaris triumphi. uatus vrbem introisset. Quinque vero triumphos egit Cæsar, Gallicum, Alexandrinum, Ponticum, Africanum, Hispaniensem diuerso quenq; apparatu & instrumento. ¶ Quam tantum ge. virum) quàm tantum reliquisse filium quantus est Augustus, quem quidem non genuit, sed sibi adoptauit filius Cæsar. ¶ Ne fo. hic igitur mor. se. na.) hoc est Iulius Cęsar in numerum Deorum fuit referendus, ne Augustus ex semine mortali natus esse videretur. ¶ Hic) Augustus. ¶ Ille) Iulius Cæsar. ¶ Aurea Aeneæ gen.) pulchra Venus.

¶ PONTIFICI

Pontifici letum, & coniurata arma moueri)
Palluit, & cunctis, ut cuiq; erat obuia Diuis,
Aspice dicebat, quāta mihi mole parentur
Insidiæ, quantaq; caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo,
Sola'ne semper ero iustis exercita curis?
Quā'm modo Tydidæ Calydonia uulneret hasta,
Nunc male defensæ confundant mœnia Troiæ.
Quæ uideam natum longis erroribus actum
Iactariq; freto sedesq; intrare silentum,
Bellaq; cum Turno gerere. aut si uera fatemur,
Cum Iunone magis. quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non sinit. in me acui sceleratos cernitis enses,
Quos prohibere precor, facinusq; repellite, ne'ue
Cæde sacerdotis flammas extinguite Vestæ.
Talia nequicquam toto Venus anxia cœlo
Verba iacit, superosq; mouet, qui rumpere quāquā
Ferrea non possunt ueterum decreta sororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,
Terribilesq; tubas auditaq; cornua cœlo.
Præmonuisse nefas, solis quoq; tristis imago
Lurida sollicitis præbebat lumina terris.
Sæpe faces uisæ mediis ardere sub astris,
Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ,
Cœrulus & uultum ferrugine lucifer atra
Sparsus erat, sparsi lunares sanguine currus.
Tristia mille locis stygius dedit omina bubo.
Mille locis lachrymauit ebur, cantus'q; feruntur
Auditi sanctis & uerba minantia lucis.
Victima nulla litat, magnos'q; instare tumultus
Fibra monet, cæsum'q; caput reperitur in extis.
In'q; foro circum'q; deos & templa deorum
Nocturnos ululasse canes, umbras'q; silentum
Errauisse ferunt, motam'q; tremoribus urbem.
Non tamen insidias uentura'q; uincere fata
Præmonitus potuere deum, stricti'q; feruntur
In templum gladii, nec enim locus ullus in urbe
Ad facinus, diram'q; placet nisi curia cædem.
Cum uero Cytherea manu percussit utraq;
Pectus, & æthera molitur condere nube,
Qua prius infesto Paris arreptus Atridæ,
Et Diomedæos Aeneas fecerat enses.
Talibus hanc genitor, sola insuperabile fatum,
Nata mouere paras? in tres licet ipsa sororum
Tecta trium, cernes illic molimine uasto

RAPH. ¶PONTIFICI) Cæsari qui Pōtifex erat. Hæc autē de historia sūpta fuere. Nā (vt narrat Trāquil.) cū Cæsar dn̄atiōe abuteref, regnumq; affectaret, in ipsū à sexaginta & amplius fuit cōspiratū, C. Cassio. M. q; & D. Brutis principibus ꝯiurationis. ¶Quāta mole) quāto studio. ¶Caput) vita Cæsaris. ¶De Dar. Iulo) Aeneæ filio, à quo gēs Iulia originē duxit, vt Virg. quoq; testaf. Iulius à magno demissum nomē Iulo. Iulius aūt Cæsar de gēte Iulia solus restabat. Sanè Iulus ἀπὸ τοῦ ἰούλου, hoc est à prima lanuginis & barbæ emissione fuit appellatus. Est etiam Iulus animal multipes parietib⁹ adhærēs simile Scolopendræ. Est ēt hymnus in Cererē, vt Didymus scribit. Vt vero Theoph. ait asiniūq; signat Iulus. ¶Exercita) sollicita, anxia. ¶Tydidę) Diomedis, q Venerē Aeneę fauētē, ipsumq; nube operiētē sagitta vulnerauit. ¶Nūc ma. de.) q̄ subaudiam⁹. ¶Cōfundāt) pturbēt. ¶Sedes si.) inferoꝝ. Nā Aeneas duce Sibylla ad inferos descēdit, vt carmine Virgiliano etiā pueris est notū. ¶In me acui) in Iuliū Cæsarē è sanguine meo ꝓcreatū. ¶Cæde sa.) pōtificis Cæsaris. ¶Flāmas extin. Ve.) religionē oēm atq; pietatē ne destruatis. Ad id vero alludit poeta, qd ꝑpetuus ignis in Vestæ templo seruabatur. ¶Neqcquā) frustra. Neq; eni ꝓhibere potuit, qn Iuli⁹ Cæsar ꝯiuratis trucidaref. ¶Superosq; mouet) Deos ad misericordiā cōmouet. ¶Qui rū. quan. fer.) Qui quāuis inqt duras fatoꝝ leges mutare nō possint, multis tū signis declararūt hoibus se valde Cæsaris cæde mœrere. ¶Ferrea dec.) Duras & imutabiles leges. ¶Veterū sor.) Parcaꝝ & fatoꝝ. ¶Signa tū luct.) Cæsaris cædē euidētibus prodigiis, quæ etiā enumerantur, denunciatā fuisse mortalibus apte poeta scribit. ¶Luctus fut.) mœroris toti terrarum orbi futuri ꝓpter Iulii Cæsaris cædē. ¶Arma ferunt inter nig.) Prodigia enūerat poeta, quę ante cædē Iulii Cæsaris apparuisse Tranquillus quoq; & Plu. scribūt. ¶Arma crep. strepitū emittētia. ¶Præmonuisse) prænūciasse. ¶Nefas) nefandā ac impiā Cæsaris pōtificis maximi cædem. ¶Lurida lu.) pallida. ¶Solicitis ter.) anxiis mortalib⁹, neqd magnæ calamitatis sibi impēderet timētibus. ¶Sæpe fac. visæ) sæpe inqt faces ardētes in cœlo ante cædem Iulii Cæsaris visæ fuerunt. ¶Sæpe inter nimb.) Sæpe inqt sanguinē pluit. ¶Cær. lucif.) obscurus cū alioqui nitidissimus soleat esse. ¶Sparsus vult.) Respersum & tectum os habēs. ¶Atra ferrugi.) Nigro colore. ¶Sparsi lun. san. cur.) Luna ipsa sanguineis guttis respatsa videbaf.

Iulus.

¶Stigius bu.) Funestus. Est enim auis pessimi ominis. Ea vero apparuisse portēta ait poeta quęcunq; maximorū malorū prænūcia solēt esse. ¶Mille locis) Multis in locis. Finitus est nūerus ꝓ infinito positus. ¶Ebur) eburneę deorū statuę. ¶Sāctis lu.) ex pręposito & venientia subaudianf. Sancti vero luci dicunf q dīis ꝯsecrati cædi iure nō possunt. ¶Victima nul. lit.) Nulla inqt hostia deos signāt esse placatos. Id vero Cæsari euenisse quo die fuit trucidatus scribit Trāquillus. Nā pluribus hostiis cæsis cū litare nō posset, introiit curiam spreta religione. ¶Magnos tu.) magnā rerū mutationē. ¶Instare imminere, impendere. ¶Fibra mo.) exta significāt. ¶Cęsumq; ca.) Recisum. nā exta sine capite significāt mortē alicui iminere. ¶Nocturnos can. vl.) Nocte canes vlulatibus lupoꝝ similes voces emisisse id qd pessimum est omen. ¶Vmbrasq; sil.) mortuorum aias. ¶Motamq; tre. vr.) terręmotu vrbē Romā fuisse ꝯcussam ait. ¶Præmonitus deū) prædictiones, ꝓdigia & portēta deorū. Legē enim fatorū ne dii qdē perrūpere possunt. Fata vero magis præuideri q̄ vitari pñt. ¶Strictiq; fer. in tē. gla.) In curiam Pōpeii, in qua senatus habebaf. Diu āt ꝯsultarunt ꝯiurati vtrū illum in cāpo p comitia tribus ad suffragia vocātē, patribus diuisis è ponte deiicerent atq; exceptum trucidarēt, an in sacra via, vel in aditu theatri adorirenf. Postea quā vero senatus idibus Martiis in curia Pōpeii fuit edictus, facile tēpus & locum prætulerunt. ¶Tū ve. Cyth.) Mulieris imminēti pīculo territæ gestum exprimit poeta. Solēt eni mulieres in magnis doloribus, vtrisq; manibus pectus pcutere. ¶Molif cōd.) pręparat vt abscōdat. ¶Qua pr. ise.) Paris, vt narrat Ho. Iliad. iii. cū Menelao ꝯgressus, ope, & auxilio Veneris, quę nube ipsū opuit, manus illi⁹ fugit. ¶Et Dio.) Aeneas cū Diomede ꝯgressus facile interfectus fuisset, vt ē apud Hom. Ilia. vi. nisi à Venere fuisset liberat⁹. ¶Tali. hāc ge.) Alloqtur. ¶Sola isup. fat. na. mo.) Cū iterrogatiōe illusiōis plena hæc à Ioue Veneri dñr. ¶Mouere) mutare. ¶Intres licet ip.) tu ipsa inqt itrate potes parcarū & fatorū ædes. ¶Triū so.) Triū parcarū quas Erebi & Noctis filias Hesiod. fingit pp causarū obscuritatē. Pōti Lycophrō, qa sūt inexorabiles, ea rōne, qua Cyclopes aliiq; imani crudelitate Neptuni filii vocanf. Vū & parcę, qd nemini parcāt, p ꝯtrariū dictæ. Martia. Capella parcas deorū scribas eē ait, quæ Iouis cœlestisq; senat⁹ decreta pscribāt. Vitæ aūt mortisq; oium pręsides fingūf eē ac vitā nēdo ꝓducere.

RAPH. Vnde & lanificæ ſorores dicũtur Clotho, Lacheſis & Atropos
Nã Clotho fuſum torquet ἀπὸ τοῦ κλώθειν, qđ ē torquere di
Tres parcę ċta. Lacheſis filat, ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, quod cuiuſq; vitã ſor/
tiaꝛ. Atropos qđ immutari nõ poteſt, quin filũ tr:icet fuit ap
pellata. Nam ipſa vitæ humanæ finem imponat, neceſſe eſt.
¶RERVM tab.) Tabulæ ære in qbus imutabilia fatoꝝ de
creta ſunt inciſa. ad id aũt allu
dere videꝛ Ouid. qđ diximus
Parcas Deoꝝ ſcribas eē, q̃ Io
uis & cœli decreta, q̃ mutari
nõ pñt in tabulis habeãt de/
ſcripta. Hæc vero ēt fata vo/
cantur. ¶Vaſto moli.) Vaſtæ
magnitudinis. ¶Cõcuſ.cœ.)
concuſſionē, eſt autē tonitru
periphraſis. ¶Adamã.perē.)
perpetuo, incorruptibili. ¶In
cluſa) ſculpta: inciſa. ¶Fata tui
gñis) Ea oĩa q̃ tuo gñi neceſ
ſario ſunt euentura. ¶Et refe
rã) pulchra phantaſia ad lau/
des Auguſti Cæſ. referendas
igreditur poeta. ¶Hic ſua cõ
ple.) ſextũ & quinquageſimũ
*a.l.madeſcent. ætatis annũ agēs Cæſar in ſe
natu fuit iterfectus. ¶Natusq;
ſuus) Octauius quem ex do/
drante hæredem Cæſar reli/
quit & ĩ familiã, nomēq; ado
ptauit. ¶Impoſitũ onus) ipe
rii adminiſtrationē. ¶Cæſi pa
ren. nos in bel. ſu. nos ſibi in
bellis fauētes, nã bella ciuilia
quinq; geſſit Auguſtus, Mu/
tinēſe, Philippēſe, Peruſinũ,
*a.l.mitiſſimus. Siculum, Actiacũ, quoꝝ qua
tuor prioꝝ initium & cãm à
cæde Cæſaris ſumpſit nihil
conuenientius ducens, quàm
*al.Virgine. necē auũculi vĩdicare, illiusq;
acta tueri. ¶Illius auſpiciis) Il
lius ductu. Nã cũ D. Brutus
Mutinæ à M. Anton. obſide
retur, iuſſus ē à Senatu Octa
uius cõparato exercitu ꝓpræ
tore præeſſe, & Hircio ac Pã
ſa conſulibus D. Bruto opē
ferre. ¶Petent pacem) Quæ
rent pacem & liberationem.
¶Pharſalia etiã ſentiet illũ)
Pharſalus vrbs eſt Theſſaliæ
à Pharſalo Acriſii filio dicta.
Pharſalus Vnde Pharſalia declinaꝛ ac
*a.l.vna. pro Theſſalia ponitur, in qua
bis Romani exercitus confli/
xere ducibus primum Põpeio, & Cæſare. Deinde Octauio
& Anto. cõtra Brutũ & Caſſium Eſt ēt Pãphiliæ vrbs Phar
ſalus. ¶Emathũ Phil.) Macedonici. Nam Philippi vrbs eſt
Macedoniæ, quæ prius Crenides vocabatur, à Philippo re/
ge cognominata. Nam Crenitis à Thracibus oppreſſis cum
opē tuliſſet Philippus, vrbē eoꝝ de ſuo noie Philippos ap/
pellauit, bellũ autē Philippēſe inita cum M. Ant. & Lepido
ſocietate aduerſus Brutũ & Caſſiũ Octauius geſſit. ¶Et ma/
gn. ſicu. no.) Sextus Põpeius magni Põpeii filius cũ diu pi/
raticã exercuiſſet magna claſſe præparata Siciliã occupauit,
ac ſæpius prælio nauali cum Auguſto cõgreſſus victor eua/
ſit, tandem vero magna edita pugna ab Auguſto ſuperatus
ADDI. Mitylenas aufugit. Vbi à Titio quodã fuit interfectus. {Au/
thor, Apianus lib v. belloꝝ ciuil.} ¶Romaniq; du. con. Ae/
gyp.) Cleopatræ eſt piphraſis, quã cũ M. Ant. duxiſſet vxo
rem, Italiã inuadere tētauit, ſed Auguſtus illis occurrēs apud
Actium promontorium nauali prælio deuicit. Alexandria

Ex ære & ſolido rerum tabularia ferro.
Quæ neque concuſſum cœli neque fulminis iram
Nec metuunt ullas tuta atque æterna ruinas.
Inuenies illic incluſa adamante perenni
Fata tui generis. Legi ipſe animo'q; notaui,
Et referam, ne ſis etiamnum ignara futuri,
Hic ſua compleuit, pro quo Cytherea laboras
Tempora pefectis quos terræ debuit annis.
Vt deus accedat cœlo templis'q; colatur,
Tu facies, natus'q; ſuus, qui nominis hæres
Impoſitum feret unus onus, cæſi'q; parentis
Nos in bella ſuos fortiſsimus ultor habebit.
Illius auſpiciis obſeſſæ mœnia pacem
Victa petent Mutinæ, Pharſalia ſentiet illum,
Aemathii'q; iterum madeſcent *cæde Philippi,
Et magnum ſiculis nomen ſuperabitur undis,
Romani'que ducis coniux Aegyptia tædæ
Non bene fiſa cadet, fruſtra'que erit illa minata
Seruitura ſuo Capitolia noſtra Canopo.
Quid tibi barbariam, gentes ab utroq; iacentes
Oceano numerem? quodcunque habitabile tellus
Suſtinet, huius erit, pontus quoque ſeruiet illi.
Pace data terris animum ad ciuilia uertet
Iura ſuum, legesq; feret * iuſtiſſimus author,
Exemplo'que ſuo mores reget, in'q; futuri
Temporis ætatem uenturorumq; nepotum
Proſpiciens, prolem ſancta de coniuge * natam
Ferre ſimul nomen'q; ſuum, curasq; iubebit.
Nec niſi cum ſenior ſimiles æquauerit annos,
Aethereas ſedes cognataq; ſidera tanget.
Hanc animam interea cæſo de corpore raptam
Fac iubar, ut ſemper capitolia noſtra, forum'q;
Diuus ab excelſa proſpectet Iulius æde.
Vix ea fatus erat media cum ſede ſenatus
Conſtitit alma Venus nulli cernenda, ſuisq;
Cæſaris eripuit membris, nec in aera ſolui
Paſſa recentem animam cœleſtibus intulit aſtris.
Dum'q; tulit lu:em 'capere atque igneſcere ſenſit,
Emiſit'q; ſinu, *ſimul euolat altius illa,

deinde potitus, quò Ant. cum Cleopatra confugerat, cũ An
to. ipſum ad mortē adegiſſet, Cleopatrã cum maxime cupe/
ret ad triumphum ſeruare non potuit, aſpidis nãque morſu
ante interiit. ¶Tædæ non be. fi.) non bene cõfiſa nuptus M.
Ant. nam & regnum & vitã amiſit. ¶Noſtra ca.) Nobis dica/
ta. Vnde & capitolinus Iuppiter fuit appellatus. ¶Suo ca.)
ſibi placenti ac grato. eſt autē
Canop⁹ vrbs Aegypti à Ca
nopo nauis Vlyſſis guberna
tore cognoiata. ¶Ab vtroq;
oceano) orientali, & occidē
tali. prædicit autem Veneri
Iuppiter Auguſtum Cæſarē
totius orbis terrarũ imperio
potituꝝ. ¶Pace dat. ter. ani.)
vt Trãquil. narrat Auguſtus
pleraq; peſſimi exēpli corre
xit, quæ in pniciē publicam,
aut ex cõſuetudine licētiaq;
belloꝝ ciuiliũ durauerãt, aut
per pacē ēt extiterãt. Leges
præterea retractauit & qĩdã
ex itegro ſanxit, vt ſumptua/
riã, de adulteriis & de pudici
tia & de maritãdis ordinib⁹.
¶Pro. ſanc. de cõ. na.) Tibe/
rium dicit. q ex Liuia nat⁹ ab
Augu. adoptatus ex dimidia
ſextanteq; & noie hæres fuit
relictus. {In qbuſdã editioni ADDI.
bus legiꝛ. Prolē ſãcta de Vir
gine natã. Qđ ſi ita ab Oui.
ſcrptũ eſt, eodē referēdũ erit,
quo & Virgilianũ illud ĩ Bu
colicis. Iam redit & virgo, re/
deunt Saturnia regna. &c. Vt
accipiamus hoc ita dictũ eſſe
in gratiã Liuiæ quã Auguſt⁹
ita amauit, vt ēt pręgnãtem à
marito priore Nerone abdu/
xerit, Vt Sueto. & cæteri tra/
dunt. Trãslata aũt talia ex car
minibus Sibyllæ videnꝛ, q̃ cũ
p ea tpa Xp̃m ex virgine natũ
iri ceciniſſet, poētæ nõ intelli
gentes rē, quæcunq; de Chri
ſto & eius tpibus dicta eſſent,
ad Auguſtũ & ipſius felicita/
tē retulere.} ¶Curasq;) impe
rii adminiſtratione. ¶Nec niſi
cum ſe.) vi. & lxx. ætatis an/ Aetas Auguſti.
no Aug. vitam in oſculis Li/
uiæ expirauit. In numeꝝ etiã
deoꝝ illũ fuiſſe receptũ poē
ta ait. ¶Similes an.) Epithetõ
eſt annoꝝ ꝓpriũ. Nihil. n. eſt ſibi ſimilius annis. q ſemper in
ſe reuertunꝛ. ¶Cogn. ſi.) Ad Romuli & Cęſ. ſtellas aſcēdet.
¶Hãc an. ite.) hortatur Venerē, Iuppiter, vt Iulii Cæſ. aiam
in ſtellã cõmutet, qđ quidē idcirco fingitur, qa ludis quos il
li primo cõſecratos hæres Aug. edebat, ſtella crinita p ſeptē
ꝯtinuos dies fulſit, exoriēs circa. xi. horã. creditũ'q; ē ēe aiam
Cęſ. ĩ cœlũ recepti. Et hac de cã ſimulachro eius ĩ vertice ad
ditur Cometes, qui vt ſcri. Plin. in vno totius orbis loco co/
litur Romæ admodũ fauſtus Diuo Augu. qui his verbis ſuũ
gaudiũ prodidit. His ipſis ludoꝝ meoꝝ diebus ſidus crinitũ
per ſeptē dies in regione cœli ſub ſeptētrionibus eſt cõſpe
ctum. Id oriebatur circa vndecimã horã diei, clarumq; & oĩ/
bus terris conſpicuũ fuit. Eo ſignificari vulgus credidit Cæſa
ris animã inter deorum immortalium numina receptã, quo
nomine id inſigne ſimulachro capitis eius, quod mox in fo/
ro cõſecrauimus adiectum eſt. ¶Iubar) ſtellam. ¶Ab excelſa
æde) ab alto cœlo. ¶Numen cap.) Diuinitatem contrahere.

¶FLAMMIGERVM

Flammiferumq; trahens spatioso limite crinem
Stella micat, nati'q; uidens benefacta fatetur
Esse suis maiora, & uinci gaudet ab illo.
Hic sua præferri quanquam uetat acta parentis,
Libera fama tamen nullis'q; obnoxia iussis
Inuitum præfert, una'que in parte repugnat.
Sic magnis cedit titulis Agamemnonis Atreus,
Aegea sic Theseus, sic Pelea uincit Achilles.
Denique ut exemplis ipsos æquantibus utar,
Sic & Saturnus minor est Ioue. Iuppiter arces
Temperat æthereas, & mundi regna triformis.
Terra sub Augusto est, pater est & rector uterq;.
Dii precor Aeneæ comites quibus ensis & ignis
Cesserunt, dii'q; indigetes genitorq; Quirinæ
Vrbis, & inuicti genitor Gradiue Quirini,
Vestaq; cæsareos inter sacrata penates,
Et cum cæsarea tu Phœbe domestice Vesta,
Quiq; tenes altus * tarpeias Iuppiter arces,
Quos'que alios uati fas appellare pium'q; est.
Tarda sit illa dies, & nostro serior æuo,
Qua caput augustum, quem temperat orbe relicto,
Accedat cœlo, faueat'que precantibus absens.
Iam'que opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere uetustas.
Cum uolet illa dies, quæ nil nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, nomen'que erit indelebile nostrum.
Qua'que patet domitis Romana potentia terris
Ore legar populi, per'q; omnia secula fama,
Siquid habent ueri uatum præsagia, uiuam.

RAPH. ¶ FLAMMIFERVM crinem) cometæ exprimit definitionem. cometes enim stella est crinita. ¶ Micat) splendet. ¶ Hic sua præferri) quãuis inquit Augustus vetet sua gesta referri meritis Iulii Cæsaris sui parentis fama tamen illũ anteponit inuitũ, atq; in hoc vno populi iudicio Augusti sententiæ repugnat. ¶ Vna in parte) In hac vna re. In reliquis.n. morē Imperatori Augusto gerit. ¶ Sic magnis cedit titulis) Iulium Cæsarem gaudere se rerum gestarum magnitudine à filio Augusto superari accommodatissimis probat exemplis poeta. Notius est autem quàm vt hoc loco exponi debeat Agamemnonem cuius ductu Troia fuit euersa, multo quàm Atreus pater maiora gessisse, necnõ Theseum atq; Achillem parentes suos Aegeum & Peleum virtute & rebus gestis longe superasse. ¶ Denique vt exemplo) tria quæ adduxit exempla Oui. virorũ quidem præstantissimorum fuere, sed Iulio & Augu. Cæsaribus qui in numerum deorum relati fuere, ac commodata minus esse videtur, eoq; deorum exemplis illud idē poeta demonstrat. ¶ Exẽplis ipsos æquantibus) Aequalibus ipsis Iulio & Aug. Cæsaribus. ¶ Temperat) Moderatur & regit. Hoc autē eõ spectat, vt ostendat poeta se merito Augustum Ioui comparasse. ¶ Arces æthereas) Cœlum. ¶ Mundi triformis) Ex cœlo æthere & aēre constantis, horum enim regnum Ioui attribuit poeta, Terrã autē sub Augusti imperio esse ait. ¶ Pater est & rector vterq;) Iuppiter & Augustus. Iuppiter quidem superiorũ mundi partium, Augustus vero interiorum terræ marisq;. Sic Vigilius in Augusti gloriam.

Alma Cæsaris in sidus.

*a.l. latius

Nocte pluit tota redeunt spectacula mane.
Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.

¶ Dii prec. Aen. cõ.) Deos penates Vestaq;, & Romulum & Martem, Apollinem, & Iouem, aliosq; precatur poeta, vt diu Augustus in terris maneat. sero autem in cœlum recipiatur. Sic & Horatius in primo carminũ lib. Serus in cœlũ redeas diuq; Lætus intersis populo Quirini. ¶ Dii comites Aen.) Periphrasis est penatum deorum, quorũ ope Aeneas ex hostium ensibus & Troiæ incendio fuit liberatus. ¶ Diiq; indigetes) Qui ex hominibus Dii sunt effecti indigetes à Latinis fuerunt vocati videtur autem poeta inuocare Aeneam quem paulo ante in deum indigetem mutatum fuisse scripsit. ¶ Genitorq; Quirinæ Vrbis) Romulũ qui & Quirinus fuit appellatus. Vrbis Romæ fuisse conditorem, ne admonendum est quidem, cum sit vulgatissimum. ¶ Et inuicti genitor Gradiue Quirini) Ex Marte qui & gradiuus dicitur. Romulũ natum esse pauloante scripsit poeta. ¶ Vestaq; Cæsareos) Templum deæ Vestæ in palatio erat vbi habitabant Imperatores. ¶ Phœbe domestice) Vt scribit Tranquillus Apollinis templum in ea Parte Palatinæ domus excitauit Augustus, quam fulmine ictam desiderari à Deo haruspices pronunciarunt, addita porticu cum bibliotheca Græca & Latina. ¶ Quiq; tenes altus Tarp. Iupp. arces) Altus quidem legitur in oĩbus quæ mihi videre cõtingit exemplaribus. Sed latius magis sensui poetæq; eruditioni cõuenire videtur. Nam Latialis Iuppiter in capitolio colebatur. ¶ Quosq; alios vati) Omnes deos in homines beneficos complectitur hoc versu poeta. ¶ Qua caput Augustum) hoc est qua Augustus in sedes deorũ cœlestes, orbe terrarum quem gubernat relicto transferatur. ¶ Absens) in cœlũ receptus. Tũc enim præsens supplicibus fauebat Optat autem poeta, vt diutissime viuat Augustus præsensq; Romanis oppituletur. ¶ Iamq; opus exegi) Moris est ferè poetarum, vt in suorum operum fine aliquid de se dicant, sic Virgil. iiii. Georg. concludit:

Vestæ templum

Indigetes dii

Hæc super aruorum cultu pecorumq; canebam.
Et super arboribus Cæsar cum magnus ad altum Fulminat Euphratem.

Hanc cõsuetudinem Ouid. in fine operis imitatus, nõnulla in cõmendationem operis sui ait. Sic Horatius. Exegi monumentum ære perennius, Regaliq; situ pyramidũ altius. Quod non imber edax. nõ Aquilo impotens Possit diruere, aut innumerabilis Annorum series & fuga temporum. Verissimus autem fuit vates Ouidius. cum enim hactenus tot bellorum incendiis, quibus priora secula arserunt, absumptũ non fuerit, verosimillimũ est tam facili præsertim describendi libros arte excogitata semper esse duraturum, ac elegantissimo cuiq; ingenio maximæ voluptati futurum. Quanti vero hoc opus faceret poeta hinc facile apparet, quod nulla ui ipsum vnquam interiturum sibi persuasit. ¶ Exegi) Perfeci. ¶ Iouis ira) aspera tempestas, fulmen. ¶ Edax uetustas) Omnia rodēs & corrumpens. ¶ Abolere) Delere, ad nihilum redigere. ¶ Cũ volet illa dies) De morte se nihil curare ait quando suum & opus & nomen immortale sit futurum. ¶ Parte tamen meliore mei) Ingenio, quo nihil melius cõtingere homini potest. Nam vt Cicero in Bruto scribit, hominis decus est ingenium. Ingenii vero ipsius eloquentia. ¶ Perennis) immortalis: ac per omnes annos duraturus. ¶ Indelebile) incorruptibile, immortale. ¶ Quaq; patet domitis) per totum orbem terrarum suum opus lectum iri colligit, cum illo tēpore totus orbis Augusto pateret, ac vbi'que latina lingua in vsu esset. ¶ Vatum præsagia) Poetarum diuinationes.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS,
ET IN EVNDEM RAPHAELIS REGII
Enarrationum finis.

TRANSMVTATIONVM HOS LIbros quindecim Ouidius absoluens inemendatos, iratus (ut idem testatur) studio carminibus'que suis cum Tomos relegaretur, sua manu combussit, cum aliis quibusdã placituris. Sed quia exscripti fuerant ante plurimis exẽplis, propterea sic ipse primo de Tristibus ait:

Grata tua est pietas, sed carmina maior imago
Sunt mea, quæ mando qualiacunque legas,
Carmina mutatas hominum dicentia formas,
Infelix domini, quod fuga rupit opus.
Hoc ego discedens, sicut bona multa meorum,
Ipse mea posui mœstus in igne manu.
Vtq; cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias, & melior matre fuisse soror,
Sic ego non meritos mecum peritura libellos
Imposui rapidis viscera nostra rogis.
Vel quod eram Musas vt crimina nostra perosus,
Vel quod adhuc crescens, & rude carmen erat.
Quæ quoniam non sunt penitus sublata sed extant,
Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
Nunc precor vt viuant, & non ignaua legentem
Ocia delectent, admoneantq; mei.
Non tamen illa legi poterunt patienter ab vllo,
Nesciat his summam si quis abesse manum.
Ablatum mediis opus est incudibus illud,
Defuit & scriptis vltima lima meis.
Et ueniam pro laude peto, laudatus abunde,
Non fastiditus si tibi lector ero.
Hos quoque sex versus, in prima fronte libelli,
Si præponendos esse putabis, habe.
Orba parente suo quicunque volumina cernis,
His saltem vestra detur in vrbe locus.
Quoq; magis faueas, non sunt hæc ædita ab ipso,
Sed quasi de domini funere rapta sui.
Quicquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
Emendaturus, si licuisset, eram.

Item in III.

Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
Certius à summa nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi peruenit in ora,
In populi quicquam si tamen ore mei est.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

FLETq; Milo senior, apposite Milonis Crotoniatæ exẽptum adducere Pythagoram facit: quia moraretur Crotonæ. De hoc & quibusdam aliis: quibus nomen Milo, vel Molo: alibi copiose dicemus. ⁋ Aëraq; humor abit. magis placet adit, vt nonnulli codices habent, quia eadem sententia dicta est superius. Nã tenuatur in auras humor, & humor abit in aera, idem est penitus. ⁋ Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores. Pheneus nunc primam & secundã corripit vt hoc loco nunc producit. Sed trisyllabum semper est. dicitur enim φενεός, φενειός, φενεῶς φενεός. de quo in secundũ huius operis etiam aliquid diximus. ⁋ Cythereidas'q; columbas. Lego Cythereiadas. quia primam syllabam semper breuem inuenio. licet non ignorem υ esse bitemporeum. ⁋ Necnõ & Cecropis. In manuscripto codice sic lego. Necnon Cecropos, vt sit Græcus genitiuus à nominatiuo Cecropeus. Nam vt Epops & Epopeus dicitur: ita Cecrops & Cecropeus. ⁋ Vrbem etiam cerno Phrygios debere nepotes. Ordo est Cerno vrbem debere Phrygios nepotes. i. debitam esse Phrygiis posteris. ⁋ Verum etiam volucres animæ sumus. animas volucres, idest volantes interpretor: hoc est de corporibus in corpora transmeantes. ⁋ Nec formidatis ceruos includite pennis.) Qui formidantes legunt, poetæ non intelligunt sensum. Tangit enim venantium ceruos morem: qui rubras funibus pennas suspendunt, quacunque retia nõ locantur: vt earum formidine cerui ad illa se recta proripiãt. Eum morem tangit Virgilius. iii. Georg. de ceruis loquens his versibus.

Hos non immissis canibus non cassibus vllis
Puniceæ'ue agitant pauidos formidine pennæ.

Legimus tamen & alias feras his artibus capi. Seneca in Hippolyto.

Picta rubenti linea penna Vano claudat terrore feras.

Et in secundo de Ira.

Cum maximos ferarum greges linea pennis
Distincta contineat, & ob insidias agat. Ac paulopost.
Vmbra ab infantibus, à feris rubens penna metuitur.

⁋ Vnde Coronidẽ &c. Diximus in Sartitionibus in Ibin Coroneum Asteriæ à Phœbo dilectę patrem fuisse: indeq; Coronidẽ penultima producta. i. Coroneiden patronymicum deduci. Neque id diximus, quòd nesciremus Priscianum patronymicum hoc à matre deflectere: quæ Goronis fuerit appellata (vt Seruius in sextum Aen. & Ister authore Higyno voluerunt) ac Phlegyam patrem habuerit. Sed quòd formationem hanc generalem sequi patronymicorum regulam agnosceremns. Fabulas autem variari notius est, quàm vt debeat demonstrari.

HENRI. GLAREANI ANNOTATIONES IN LIB. XV. OVI. METAMOR.

Micylus illius diis acceptissimus æui.

HVNC Myscelum vocant Græci authores, & nominatim Strabo libro sexto & octauo: dictus sic ob crutum exilitatẽ, quæ habebat, murinis similia, vt ait D. Eras. in Adagio: Donum quodcunq; dat aliquis, probato. Geminatur II metri gratia, Micylus quid sit ego nescio.

Vtq; peracta est Causa prior, crimen'que patet.

Causam priorem intelligo accusationis, & crimen migrationis, alioqui cur prior dicatur, haud equidem scio. Commentatori autem hoc explicandum erat.

Thurinos'que sinus, Temesen'que & Iapygis arua.,

Cum hic Mysceli nauigatio ex Gręcia Crotonem versus describatur necesse est non hanc esse Temesen, quæ ad inferum est mare Brutiorũ vrbs, postea Tempsa dicta, authoribus Plinio, Strabone, atque Ptolemæo. immo hoc nostro etiam Poeta, hoc adeo libro postea de Aesculapio, Hippotadeq; domos regis, Temesesq; metalla. Ego suspicor aliud positum fuisse à Poeta nomen, sed nihil asseuero.

Inficit in liquida præuisos forsitan unda.

Præuisos intelligo in ictu ipso, aut cum iacerent in vnda, quasi boues sciuerint ad suam paratos necem. Commentator talia negligit, ac alia exponit, longe tamen minoris momenti minus remorantia lectorem.

Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.

In Argis regnauit Abas, vnde Argiui Abantei dicuntur, hæc Raph. verisimiliter. Nam Acrisius Abantiades dicitur libro quarto. Et Perseus in fabula Andromadæ alter filius, alter nepos Abantis. Nam quod quidam ab Abas referunt, oppidum in Phocide, cuius multi eximii meminere authores, non video vt quadret. Cum omnes id Apollinis oraculo clarum dicant, hic autem Iunonis in Argis autem neutiquam legam.

Si crescit minor est maior si contrahit orbem,

Si contrahit orbem, Raphael exponit: si circulũ efficit &

rotunda

rotunda est, quod displicet. Sed exponendum est, Si contrahit orbem, idest, si decrescit.

Labitur occiduæ pariter decliue senectæ.

Idē exponit labitur decliue. i. assidue, tanq̃ fluuius p loca decliuia currit. Hęc ille. Decliue putauit aduerbiū, sed vn̄ tū regetur gtūr occiduę senectę? ergo vel ipsū decliue occiduę senectæ ꝑdit, vel hō ꝑ decliue occiduę senectę labitur, exponēdū.

Admotis Athamantis aquis accendere lignum.

Athamantis legendum censet Raphael. Quod si est, vicinam regionem Poeta accepit pro regione, hoc est, Athamāciā pro Thesprotide, in qua Dodone.

Est lacus Arcadiæ Pheneum dix. pri.

Pli. lib. iiii. Amnes in Arcadia (inqt) Ladō e Paludib' Phene' & Erimāth' è mōte eiusdē nōis i Alpheū defluēs. Hęc verba vt culpauerit aut tractauerit Raphael, hercle nō itelligo.

Ponderibus nidi ramos leuat arboris altæ.

Leuat, alleuat, ac leueis reddit, idest, exponit idem quod placet hoc sensu, Cum rami antea nido grauarentur, recens natus Phoenix asportando nidum, alleuat.

Mente memor refero, cognataq; mœnia lætor.

An cognata, quia olim Euphorbū se fuisse gloriabatur, an quia ipse etiam Asiaticus, quod non admodum arridet.

Fando aliquē Hippolytū uestras si cōtigit aureis.

Eleganter de fama loquens, vestras inquit pluraliter. Deinde addens miraculum, singulariter, mirabere, inquit, tāquā notitia ad omneis, miraculum vero maxime ad Aegeriam.

Cum colla feroces Ad freta conuertunt.

Colla. i. capita, q̃q̃ si capita ꝯuertūt, et colla ꝯuertūt, ad quę capita ꝯsistūt. Est āt secūdū naturā descriptus equorum horror.

Excutior curru, lorisq; tenentibus artus.

Eodē modo etiā hoc loco videtur artus pro pedibus vsurpasse, quāquā & ad aliud quoduis membrum sensus esse potest, potissimum autem si de pedibus intelligamus.

Et dempta capiti populo prohibente corona.

Mirū q̄uō aut qd ꝓhibuerint. Coronā eni de frōde itelligo, qua cornua tegebantur, q̃ vt demeret, cur ꝓhiberet qsquā? Et ppl's ei nō iposuerat. qn postea coronant eū versu sexto, festa corona, q̃ cur ita dicatur, adhuc quæro. Hæc & hm̄ōi q̃ remorantur lectorē. Cōmētatori explicāda erant, sed alia agūt.

Vnde Coroniden circunflua Tybridis alti.

Nō est dubium Coronidē patronymicū esse à Coroneus, siue ille pater fuerit eius, quā Apollo vitiauit, siue eius, quā Neptunus. Nam in hoc grāmatici variant. Aesculapius enim filius eius fuit quā Larissæā vocat lib. ii. Cuius quis fuerit pater, ignoro, sed existimo ēt Coronea, vt alterius, quā in Phocaica tellure genitā dicit eodē libro ex Coroneo, nisi qs nominum vicinitate confusa à Poeta puter adiectiua.

Quod petis hinc propiore loco Romane petisses.

Hic certe locus mihi inexplicabilis videtur. Nā è Roma nauigatio per Corinthiacum sinum Delphos lōge breuior est, q̃ ad Epidaurum Peloponnesi vrbem ad latus orientis. Nec enim alia est Epidaurus Aesculapio sacra.

Certant addicere sortes.

Raphael exponit, suis dictis Apollinis respōsa ꝯsentire, & sibi Aesculapiū adiudicare ꝯtendunt. Quidā adiicere legunt, non minus congruente sensu, si carmen pateretur. Si locus corruptus nō est, certe obscure dictū merito videri pōt.

Ionium Zephyris sextæ Pallantidos ortu.

Zephyrū ꝓ quouis vēto posuit, vt suus Poetis mos est. Nā ab Epidauro in Italiā nauigātibus Zephyrus ꝯtrarius erat.

Linquit Iapygiam, leuibusq; Amphisia remis.

Ab hoc carmine describitur littus eius Cherronesi, quæ est à Scyllaceo sinu ad Hippomate, de quo lib. vi. Strabo copiose. Sed nomina trium carminū quædā sunt, quæ nusquā alibi temere reperias, vt Romechium, quædā quæ corrupta videri queāt, vt Celēnia & Amphisia, quædā quæ lōge alio tractu, vt Caulon & Naritia. Mihi carmina vidētur adulterina tria prima, aliorum autē ratio bene constat.

Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.

Significat signa hæc ante cædem facta, quæ sint futuræ cædis ex qua luctus.

Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem.

Paucis verbis magnam historiam attingit, aut perstringit verius. Tertio porro deinde carmine madefient legendum, non madescent propter carmen.

Nec nisi cum senior similes æquauerit annos.

Hęc multis annis ante Augusti obitū scripta videntur, & ante Ouidii exiliū. Augusti eni anni qb' vixit supant Iulii vitæ annos, viginti. At cū hęc scriberet Ouidi', August' nōdū tot habuit annos, quot C. Cæsar Iulius cū in Senatu occideretur.

Cum uolet illa dies, quæ nil nisi corporis huius.

Volet ambiguum à prima'ne coniugatiōe, an à tertia: Sed videtur à tertia potius, vt sit ꝓcedētis, Veniat mors quūcunq; volet, & finiat mihi spatium æui incerti, hoc est, huius miseræ vitæ. Parte tū meliore mei sup alta perennis Astra ferar. Quæ tametsi de ingenii fama intelligi possunt, videtur tū Platonicorum dogma secutus aiæ imortalitatē asseruisse. Cuius veræ opinionis duces ante se habuit, eiusdē tū ferè ætatis, viros duos eximios Ci. ac Ma. vt pudeat quosdā inueniri Christianos q in re, fide nostra, certa, dubitationē mouere audeāt, quę apud plurimos Ethnicos, qb' Christus nullā fecerat fidē, indubitata fuit. Sed hæc tractare nō est hui' loci.

SERIES CHARTARVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y.

Omnes sunt quaterniones præter Y Duernionem & * Ternionem.

VENETIIS APVD HAEREDES PETRI RAVANI
ET SOCIOS. M D XLVIII.
MENSE OCTOBRI.

